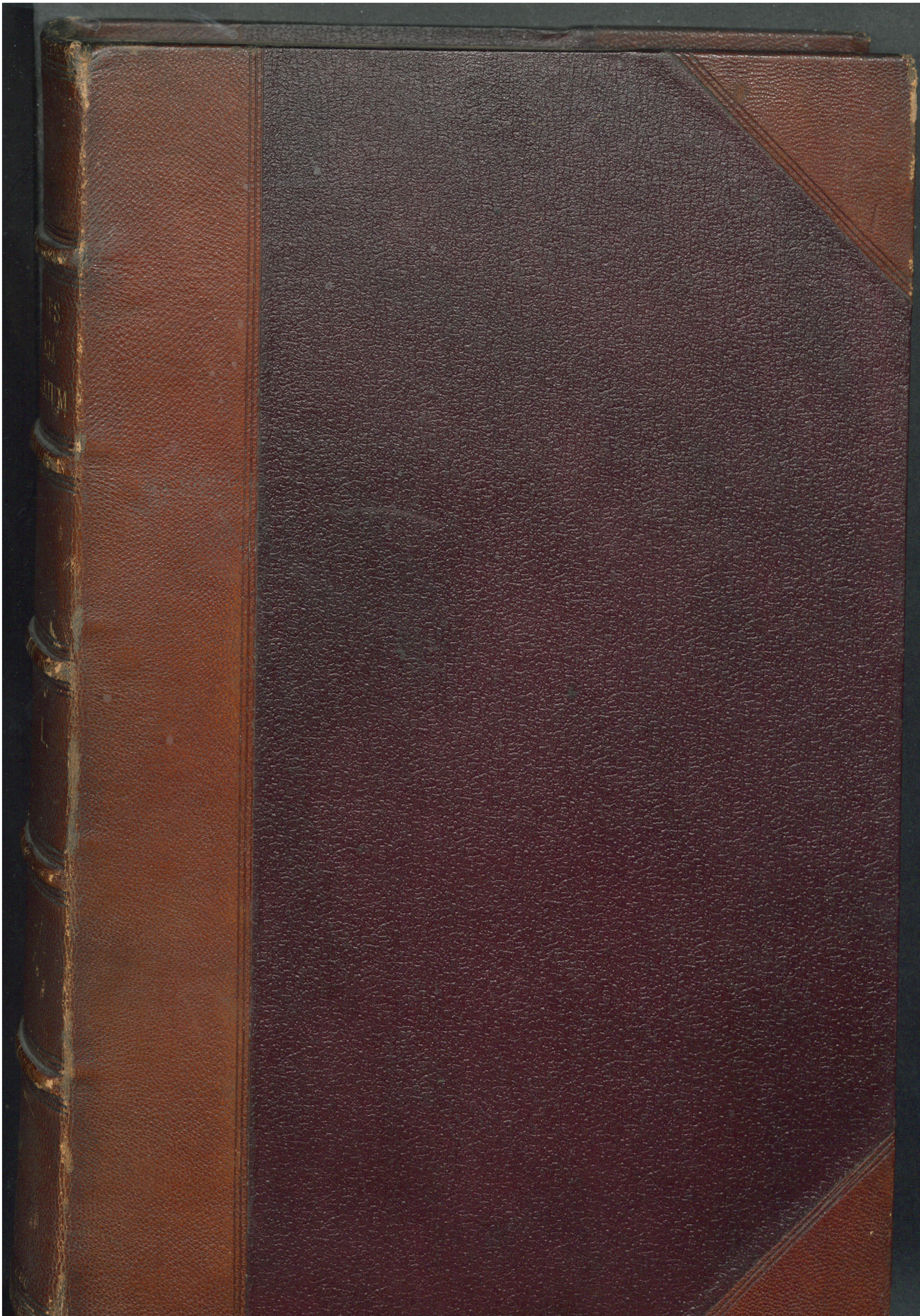
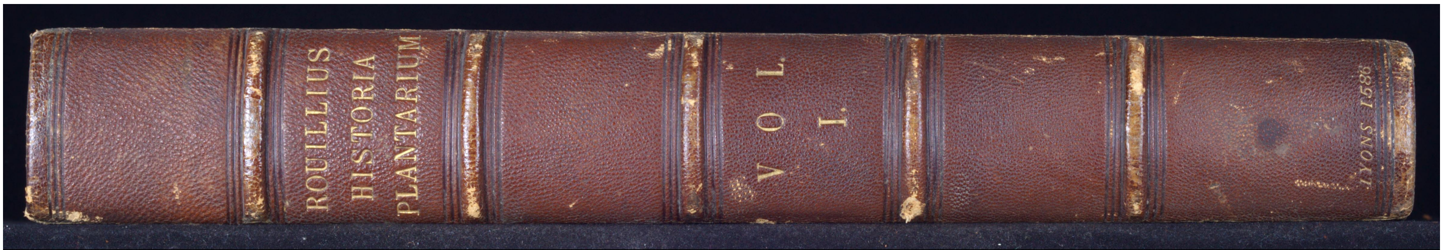
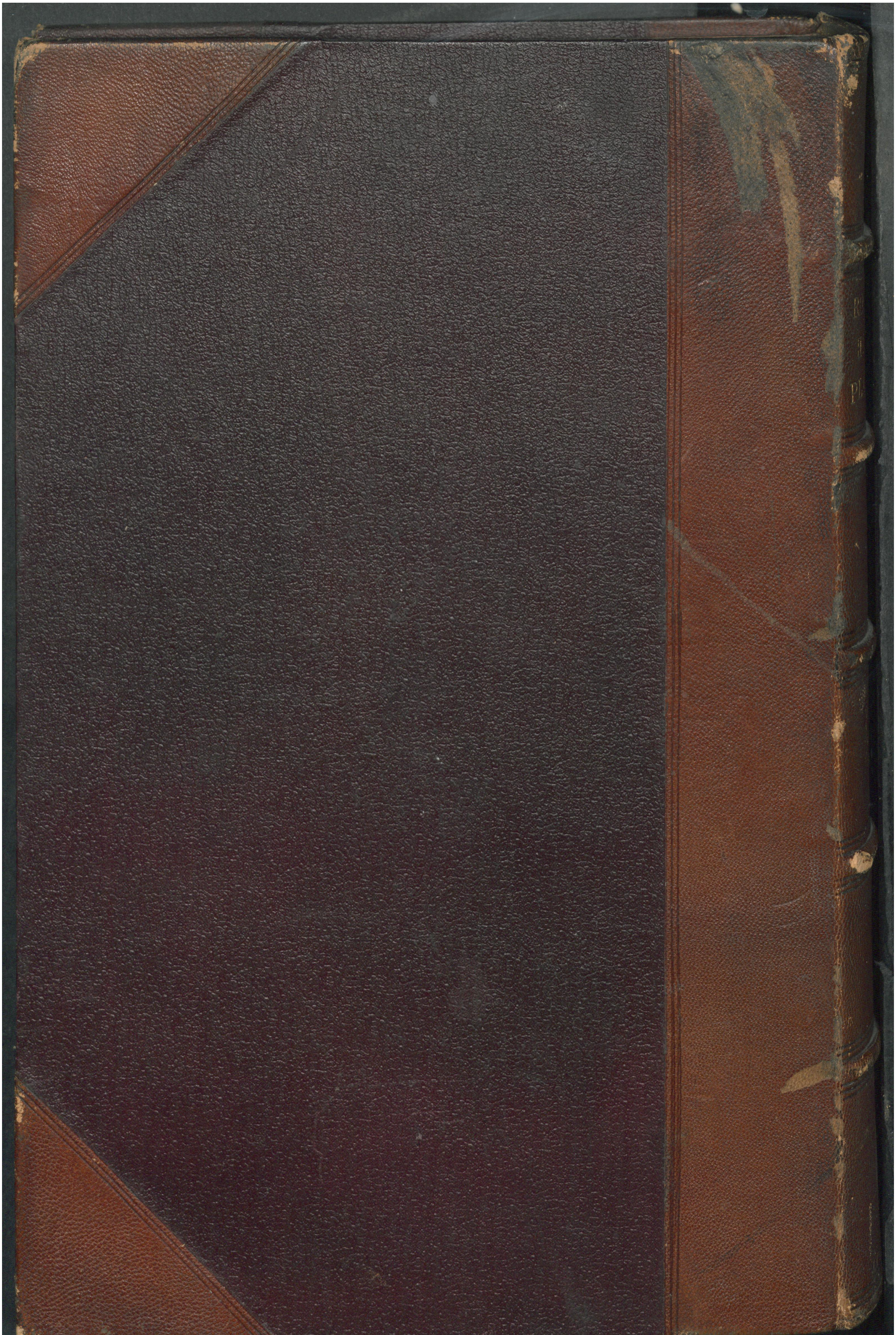
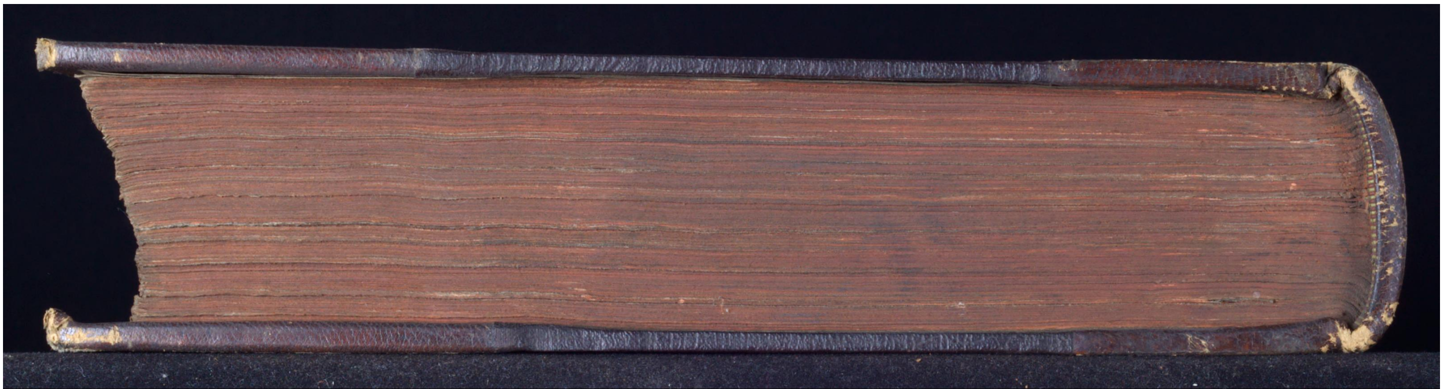

ROUILLIUS
HISTORIA
PLANTARIUM
VOL
I
LYONS 1588

L

By Jacques Dalechamps

HISTORIA GENERALIS PLANTARVM,

In libros XVIII. per certas classes artificiose digesta,

Hæc, plusquam mille imaginibus plantarum locupletior superioribus, omnes propemodum quæ ab antiquis scriptoribus, Græcis, Latinis, Arabibus, nominantur: necnon eas quæ in Orientis atque Occidentis partibus, ante seculum nostrum incognitis, repertæ fuerunt, tibi exhibet.

Habes etiam earundem plantarum peculiaria diuersis nationibus nomina: habes amplas descriptiones, è quibus singularum genus, formam, vbi crescant & quo tempore vigeant, natiuum temperamentum, vires denique in medicina proprias cognosces.

Adiecti sunt Indices, non solùm Græci & Latini, sed aliarum quoque linguarum, locupletissimi.

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXVII.

Cum Priuilegio Pont. Max. Cæsareæ Maiest. & Christian. Galliarum Regis.

ILLVSTRISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPI CAROLO EMANVELI DVCI SABAVDIÆ.

HANC Plantarum historiam, quæ nunc tandem, si non perfecta, at certè perfectæ proxima in publicum est proditura, non abs re Celsitudini tuæ dicandam existimaui. Quum enim vt paternis vestigiis in aliis quibusque præclaris rebus insistus, ita etiam eius exemplo, cognitionis omnium quæ vniuersa naturæ historia complectitur, desiderio accendaris, hæc autem quæ plantas describit, vel primum (præsertim si, quantam rei medicæ vtilitatem affert, spectemus) locum inter illa teneat: fieri non potest quin gratißimum tibi sit ingens istud volumen, quo ditißimus ille & pretiosißimus thesaurus cõtinetur, præsertim quum non, vt aliis anteà editis eadem de re libris, magna tantùm eius portio, sed aut totus, aut penè totus eo includatur: adeò vt de isto volumine id quod de nullo hactenus, prædicari poßit, tam multarum stirpium tam accuratam & exactam descriptionem continere, vt (sicut paulò antè dixi) si non ad perfectionem peruenisse, saltem ad illam proximè acceßisse dici queat. Quod à me taceretur tamen, nisi ex collatione cum aliis manifestum fore, & quos celsitudo tua secũm habet medicinæ & nominatim rei herbariæ peritißimos viros, id ei testaturos scirem. Habebunt autem quicunque hoc fruentur libro, etiam quod potentißimo illi & modis omnibus maximo Regi Philippo, socero tuo, gratias agant. Ex remotißimis enim terris, nondum ante seculum nostrum cognitis, & quas partim ipse, partim inuictißimus Imperator, Carolus quintus, eius pater, subiugauit, allatæ non paucæ stirpes fuerunt, quarum haud magis quàm illarum terrarum notitiam quisquam habuerat: quum tamen ex nonnullis earum (de stirpibus loquor) præsentißima peti remedia videamus. Nec verò plantæ tantùm sed alia etiam multa inde prodierunt, anteà prorsus incognita, quamuis inter naturæ diuitias, vt magis secretas, ita etiam insigniores, numeranda essent. Huiusmodi autem opulentiæ naturæ quis inter omnes Christianos Principes

patre tuo studiosior, quis eius cognitione instructior extitit?

Verùm vt ad eam historiæ naturæ partem, quam tibi nunc offero, reuertar, sicut eam alia nulla esse inferiorem patri tuo persuasum erat, ita quin idem tibi persuaseris, minimè dubito: ac profectò, quemadmodum herba quæ Gentiana vocatur, Gentij Illyrici principis nomen immortalitate donauit, ita vel hanc plantarum historiam nomen tuum immortale reddituram credibile est. Quoties enim à posteris mentio eius fiet, tui, cui dicata est, memoria renouabitur: quinetiam erunt fortaßis qui eam hac ipsa dicatione à cæteris omnibus superioribus distinguant: etiamsi alia multa habeant, quibus insigne discrimen poßint inter hanc & illas ponere. Nec verò Adrianus Imperator non & ipse huius libri editionem, sibi nuncupatam, valde hilari vultu excepisset, summóque fauore prosequutus fuisset, quantum coniicere ex eo licet quod de illo literis Athenæus prodidit, magna seq́; digna liberalitate eum esse remuneratum à quo herba lotus oblata fuerat, quæ florem inusitatum, id est pro candido rubrum (qualis rosæ est) progenuerat: necnon illum qui hanc nouitatem versibus celebrarat. Quominus mirari quenquam decebit, me Celsitudini tuæ dicare librum hunc ausum fuisse: quum vel ea quæ de hæreditario illius in literas amore, eásque nominatim quæ illa opum naturæ arcana nobis pandunt, per multas regiones sparsa est fama, ad hoc me incitare debuerit: simúlque ad precandum Deum Optim. Max. (sicut & precor) vt illum diutisßimè incolumem seruet, & nouis in dies munificentiæ benignitatísque suæ donis locupletet. Lugduni, Cal. Iulij: anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo sexto.

Lyon . 1586

Tuæ Celsitudini deditissimus,
GVLIELMVS ROVILLIVS.

GVLIELMVS ROVILLIVS
LECTORI SALVTEM.

VIGESIMVS annus eſt, benigne Lector, & eo quidem amplius, cùm ingreſſus muſæum Iacobi Dalechampij, inſignis ætate noſtra Medici, grande volumen eum præ manibus habentem reperi, quamplurimis ſtirpium figuris conſpicuum. Raras illas, exquiſitas, & nōdum vulgatas contuitus, additis deſcriptionibus explicatas, & apto, vt argumētum poſcebat, ordine diſpoſitas, ingenio genióque meo inuitatus (ſemper enim fui, ac etiamnum ſum, ita publicæ vtilitatis appetens, vt in iis obeundis quibus omnium commoda procurentur, nec labori parcam, nec ſumptui) arbitratus ſum operis magni tanquam infantiam ac principium id eſſe: ſtatímque alia atque alia mecum reputaui, ſed hoc præcipuè, nihil iucundius eſſe ac optabilius, quàm naturæ & facultatis plantarū cognitionem: ſeu voluptatem nobis ipſi proponamus, ſeu illorum quæ noſtris malis ſubueniunt, præſentem ſupellectilem. Quid enim magis nos exhilaret, quàm aſpectus pulcherrimorum (vt ita dicam) aulæorum, & tapetiorum, quæ natura, omnium architecta & parens, vbiq; ſtrauit in ſuis latifundiis, vt admiranda forma, & ſpecioſa varietate colorum, radicis, caulis, ramorum, foliorum, floris, fructuum, noſtros oculos paſceret, ac reficeret, ſpectaculo quidem ornatiſſimo, & inſtructiſſimo, quod vel etiam maximè ſqualidos, ruſticos & incultos homines alliciat, & delectet? Neceſſariam porro eſſe hanc ſcientiam ad tuendam vitam, & morborum infeſtorum nobis curationem, multis diſceptandum non eſt. Satis id docent vel mutæ ac rationis expertes animantes, quæ inſtinctu naturæ medentur ſibi, remediáque profutura diſcernunt ac deligunt. Hæc igitur cùm animo diu ac multùm volutaſſem, conſtans quædam inceſſit voluntas tantum opus aggrediendi, nouum ferè illo tempore, cùm eius fundamenta Fuchſius, Dodonæus, Tragus, Lonicerus, & aliquot alij ieciſſent, ſed exiguo plantarum numero contracto, & rudiore imaginum forma, nulláque totius operis artificioſa partitione, quæ diuiſam materiam in ſuas differentias & claſſes diſtingueret. Cùm ergo decreuiſſem omni cura id quod meditabar perficere, & magnam mearum fortunarum partem in eam rem impēdere, ad promouendum eum conatū, multis opus fore prouidi: ac primùm quidem,

induſtria hominis docti, qui huic negotio præfectus omnia ritè adminiſtraret. Propitia fortuna, hoc animo verſanti mihi occurrit Ioannes Molineus, dum vixit, famoſus medicus, Guilielmíque Rondeletij, medici præſtantiſſimi, & in examinandis plantis exercitatiſſimi, alumnus, diſcipulus, & per annos multos conuictor, homo laboris indefeſsi, & cuius ob terſam puritatem oratio mirificè omnibus arrideret. In hoc totus probus ac eruditus ille vir incubuit, ſingulari fide ac ſedulitate, plurimum adiutus ſubſidiario conſilio Dalechampij, qui vltro de ſingulis eius commentationis partibus ecquid ſentiret, expoſuit, ac liberaliter commodauit quidquid iam imaginum, & hiſtoriarum collegerat. Inſperata hæc opportunitas virgula diuina cùm obtigiſſet, penſitans mecum, id opus augeri in infinitũ poſſe, aggeſtis plantis, quas alio ſolo & cœlo quàm noſtro genitas nobis iis explorandis dediti homines ſuppeditarẽt, (non enim, vt inquit Poëta, terræ ferre omnes omnia poſſunt) amicos meos, quos equidem non paucos habeo, rogaui, Aphricanos, Hiſpanos, Italos, & qui in orbis remotiſſima loca ferè quotidie nauigant, vt ex regionibus illis quas adeunt, aut in quibus degunt, ignotas adhuc noſtris gentibus plantas, ita vulſas vt non diſcerptę & lacerę ſed quàm maximè fieri poſſet integræ & illæſę eſſent, ad me mitterent. Quod (niſi me plus ſatis amo) proſperè ſucceſſit, acceptis illorum beneficio plantis certè quamplurimis, ſpectatu digniſſimis, nec paſſim obuiis.

Proſpecta hæc cùm iam eſſent, & nihil aliud ſupereſſet, quàm, quod aiunt, operi manum admouere, eos qui plantarum ſimulachra delinearent, ac ſculperent, & hic, & vbicunq; habitare rumor erat, peritiſſimos, gnauiſſimos, ingenioſiſſimos, nulla prorſus mercedis habita ratione, quantumcũque modum excederẽt, aut acciui, aut abſentes operam in id nauare iuſſi, hoc tantùm imperans, vt illorum minimè eſſet fallax imitatio, & quæ repræſentarent, imaginis veritate ac venuſtate cernentium oculis approbarẽtur. Iis qui huius rei ſcientes & gnari ſunt, haud difficile æſtimare fuerit, in tantum numerum tabularum, quæ pictæ & inciſæ ſunt, quantam pecuniæ vim profundi oportuerit, & quantum moleſtiæ patienter deuorari, vt continuaretur is labor, & ad finem perduceretur ingens libri moles: cuius editionẽ cum incredibili dolore, & graui damno meo, in longum tempus diſtuli, tribus diuturnis morbis, periculoſis, minacibus, vexatus, & quadam velut remora impeditus: è quibus, Deo iuuante, & felici medicorum auxilio, tandem euaſi, ſed ita laſſus & fractus, vt tardius quàm cupiebam, alligare me huic piſtrino valuerim.

Interim autem dum inuitus moror, & procraſtino, è multis officinis prodierunt eiuſdem argumenti libri, eiuſdémque apparatus, ab egregiis doctrina viris emiſſi, vtilitati publicæ addictis oppidò, & alioqui perſpicacibus, ac minime pigris: quidam, breues, inſtar tumultuariæ cuiuſdam ſcriptionis feſtinati: quidam non exiguum earum numerum habentes. Primum autem inter illos omnes locum primámque laudem Andream Matthiolum obtinere fatendũ eſt: verùm ne illius quidẽ opus me ab eo

quod

quod destinaueram, deterruit ac depulit. Id verò fuit, generatim & in vniuersum omnium plantarũ quæ innotuerunt memoria nostra, à medicísque & herbariis memoratæ ac celebratæ fuerunt, historiã ad posteros transmittere, velut thesaurum omnium quæ ad æuum vsque nostrum traditæ sunt, &, quum cæteri omnes indigestos quosdam earũ cumulos nobis proposuissent (siquidem nec Matthiolo alium quàm ipse Dioscorides ordinem tenere licebat) eas contrà in certas classes artificiosè distribuere. Quę res certè multum huius cognitionis cupidos, & candidatos leuabit: quos in tanta multitudine librorum & tam confusa quærere tædet quæ vestigant. Nec verò est quod quisquam requirat plantarum imaginibus prorsus iconicis expressarum descriptiones fusiores & accuratiores nostris quas singulis figuris apposuimus. Sunt enim eiusmodi nostræ, vt ex iis cogniturus sit Lector vniuscuiusque genus, formam, vbi crescant, quo tempore vigeant, natiuum temperamentũ, quinetiam proprias in medicina vires. Adde quòd in singularũ propemodũ historia, authorum de illis loci citantur ac expenduntur, quinetiam alij aliorum collatione explicãtur: aut, si pugnare inter se videri possint, cõciliantur. Sed & quę corrupta sunt restituũtur, & varię lectiones aut cum iudicio excutiuntur, aut obiter saltẽ indicantur. Non mirũ est autẽ tot hac de re libros antea prodisse, quum emergeret in dies quod auctariũ esset: eorum præclara laude scilicet, & existimatione qui de suo symbolã conferebãt. In horum studiorum æmulatione dum eiusdem cõsilij rationibus plures insistunt, sunt qui vel lucri spe capti, vel honoris leuiusculi ambitione ducti, quod ex aliis mutuati sunt, furtímue surripuerunt, sibi vendicent. Hoc profectò vitium nunquam non mihi turpe fuit, ac odiosum, vt qui nec inuidus sim, nec gloriosus, ac ne quęstus quidem auiditate ardeam. Gratissima sanè hucusq;, vel iam à puero, mihi fuit modesta simplicitas, quæ publicæ vtilitati ac omnium desiderio potiùs inseruiat, quàm priuatis commodis, neminémque fraudet ac spoliet illa quam virtus eius meretur, gloria. Itaque plagij crimen istud perosus, vel (vt loquar mollius) nimiam versutæ mẽtis istam calliditatem, nihil alienum mihi arrogaui: imò, si quæ plantæ figura elaborata iam, præsto fuit, quam ostenderit alius posteà, vtramque, meam nempe, & illius, apparere volui, ne quæ inuidia glisceret, nec locus esset conquestioni, ac denique maledictis quisquam ne mecum certaret, ac impotenter veluti digladiaretur: simul etiam, vt intelligerent excellẽtes illi viri, quorum scriptis fruimur, postquam hoc primum institui, quãta cum vigilantia & solicitudine in hoc negotio me gessi, prius quàm eò cogitationes suas intẽdissent, aut quidquam designassent. Adiicio & his nonnullos, dum iter hac facerent, conspecta magna parte imaginum ad vsum iam absolutarum, & expressarum, animaduersóque illarum ordine, positu, & collocatione, ac quibus Theophrasti, Dioscoridis, Cratenæ, Plinij, Apulei, nomenclaturis earum appellationes conuenirent, de hoc quod maximè cõtrouersum est, velut arbitros pronuntiasse, illis tacitis à quibus didicerũt: bello quidem astu,

vt eſt temporum noſtrorum mos,aut, quod verius eſt, licentia,& prauitas, quam tamen auerſatur purus & ſincerus animus, ſi Plinio credimus, ingenuum eſſe profiteri per quos profecimus.

Erit autem fortaſsis, qui miretur, vel etiam reprehendat, quòd poſt vltimum librorum,earum ſtirpium adnexa ſit appendix,quarum in aliis hiſtoriæ ſegmentis congruens ſedes fuiſſet. Atqui nec inuſitatum hoc eſt, nec inauditum: ſed multorum exemplis hoc excuſare licet. Ac ſanè optima voluntas & perpetua mea, communicandi cum omnibus quidquid penes me fuerit, declarari non potuit manifeſtius. Continet enim appendix illa plantarum effigies aliquot, aduectarum è Syria,& Libano monti conterminis locis,quas ſupprimere & occultare, atque in alteram editionem polliceri potui, vt habendi legendíque deſiderium lectori vehemens excitaretur:ſed non mihi viſum eſt eum ſic ineſcare,vaníſque lactare promiſſis. Irritat famem qui panem fruſtulatim præbet. Satius ergo putaui, aſſuto hoc veluti panniculo, ſatisfacere lectori,nec eum ſuſpenſum tam inani & longa ſpecula cruciare. Hoc enim qui faciunt, ineptè (vt reor) ac ſtultè illudunt aliis.

Quinetiam,poſtquam in lucē hoc opus noſtrum prodierit, ita ſtudiis illorum qui cognitionis plantarum ſunt cupidi, conſulere ſtatui, vt iam nunc omnibus,in hac doctrina prouectis,& alioqui bene erga hominum genus animatis, denuntiem, quæcunq; obſtinato labore ſuo & improbo fuerint conſecuti, ea ſi mihi committere, vt excudantur, velint, id me alacriter ſuſcepturum, & ſanctiſſima fide, promptiſſimáque diligentia pręſtiturum: ac ne illa quidem in aliam editionem reſeruaturum,ſed in ſecundam appendicem (quæ ſeorſum vendi poſſit iis qui iam volumen iſtud emerint) coniecturum.

Cęterùm diſſimulare nolo,futurum fortaſſe vt errata compluſcula in his libris deprehendantur: alia quidem haud ita magni faciunda, maioris alia momenti,quæ à comi & minime aſpero lectore peto,vel clementer ignoſci,vel mitiùs damnari. Homines ſumus, ad errandum proni, ac ſæpe in his quæ agimus, cæci, vel hebetes: & non ignorant quibus aliquando res fuit cum pręlo typographorum, etiam obſeruantiſſimis & cautiſſimis vix delicta hæc poſſe vitari. Tales cùm ſimus, quod noſtræ conditionis ac ſortis eſt, lenius carpere & faſtidire vnuſquiſque debet. Totis ego viribus & omni ope,operáque ſum adnixus,vt admitterentur quàm pauciſſima,quibus eſſet danda venia,& ſelecta, quæ peccata ſunt, vt offendi,ſic indicaui: ſi quid me tameneffugit,humanitate atque benignitate præditum lectorem obteſtor, & obſecro, vt (quod facile ab eo impetratum iri confido) rem tam nihili prætereat,condonet, nec ſummo iure, quod ſumma iniuria eſt, omnia perſequatur, & exigat.

Vale.

IN HANC

IN HANC GENERALEM STIRPIUM HISTORIAM EPIGRAMMA docti cuiusdam viri.

Stirpiferæ historias naturæ vidit vt orbis,
Telluris stupuit omniparentis opes.
Historia magis attonitus reddetur ab ista:
Nam cumulis cumulos addidit ista nouos.
Quanto imperfectis perfecta excellere constat,
Gratia tanto isti debita maior erit.

ALIUD.

Quid primum hic, Lector, vel quid mirabere summum?
An quòd opum tam sit natura benigna suarum?
An quòd terra eius tam promptè iussa capessat?
Anue imitatricem naturæ suspicis artem,
Quæ pictrice manu nostros deducit in orbem
Totum oculos, secreta illis & cuncta reuelat?
Anue obfirmatos potius mirere labores,
Circa opus exhaustos tantum, ferè tempore tanto
Quanto Mars Priami vexauit Pergama Graius?
Immo aliud longè est miratu dignius istis:
Terra salutiferas quòd quum tot germinet herbas,
Tot morbi nequeant vllam reperire salutem.

ἌΛΛΟ.

Παντοίοις κόσμησε φυτῶν δαιδάλμασι γαίην
Πότνα φύσις, κρείοντι Θεῷ ἐπίηρα φέρουσα.
Ἀλλ᾽ ἄγνωστος ἔην τῶν δ᾽ ἔργων δαιδαλοέντων
Πλείστη μοῖρα βροτοῖς, καὶ μαστευθεῖσά περ ἔμπης.
Νῦν δὲ καὶ ἀγνώστοις ἃ πάροιθεν ἐκεύθετο γαίαις,
Ἣ δὲ τεοῖς βίβλος φυτὰ πάγκαλα ὄμμασι δείξει.
Ὀψὲ πόλεις πολύμοχθοι ἅπαν λυκάβαντες ἔτευξαν
Τεῦχος, ἐν ᾧ φύσιος νῦν τοσσάδε θαύματα δέρκεις.
Ὅς χάριν οὖν φύσιος τοσσούτοις θαύμασιν ἕξει,
Θαυμαστῷ ἐχέτω καὶ τοῦδε πονήματι τεύχοις.

INDEX LIBRORVM HISTORIAE GENERALIS PLANTARVM.

SVMMA PRIVILEGII
SIXTI PAPAE V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Cum, ſicut dilectus filius Gulielmus Rouillius bibliopola Lugdunenſis nobis exponi fecit, ille ad communem bonarum artium ſtudioſorum, & aliorum cōmodum quoddam opus ſuum, *Historia generalis Plantarum in libros octodecim distributa*, nuncupatum maxima ſua impenſa, multorúmque hominum peritorum induſtria, & longo labore compoſitum à Magiſtro ſacri Palatij examinatum, & approbatum imprimere, & imprimi facere intendat, dubitétque ne ſimiliter ab aliis illud idem opus poſtea ſine eius licentia imprimatur, quod in maximum ipſius Gulielmi præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati conſulere volentes, ipſúmque à quibusvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliíſque eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœnis à iure, vel ab homine quauis occaſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentiū duntaxat conſequendum harum ſerie abſoluentes, & abſolutum fore cenſentes, eius ſupplicationibus inclinati, eidem Gulielmo ne prædictum opus per annos decem ab anno primæ dicti operis impreſsionis, à quoquam ſine eiuſdem Gulielmi, vel eius hæredis, ſeu ius ab eis aliter habentis licentia imprimi, aut ab aliis vendi, ſeu in eorum apothecis, aut alias venale, præterquam ab illo cui dictus Gulielmus, vel vt ſupra opus huiuſmodi imprimendum commiſerit, & licentiam dederit, teneri, aut haberi poſsit, auctoritate Apoſtolica tenore præſentium concedimus & indulgemus inhibentes omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus præſertim bibliopolis, & librorum impreſſoribus in terris ſanctæ Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubiectis, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac etiam trecentorum ducatorum auri de camera pro vna cameræ Apoſtolicæ, pro alia accuſatori, ac pro tertia partibus prædicto Gulielmo, vel hæredi eius irremiſsibiliter applicandorum, & amiſsionis librorum pœnis toties ipſo facto, & abſque alia declaratione incurrendis quoties contrauentum fuerit, ne intra dictum tempus decem annorum, vt ſupra, dictum opus ſine eiuſdem Gulielmi, vel hæredis prædicti licentia imprimere aut alias tenere audeant. Mandantes propterea vniuerſis venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorúmque Vicariis in ſpiritualibus generalibus, & in ſtatu Romanæ eccleſiæ Legatis, Vicelegatis, & Gubernatoribus, vt quoties pro dicti Gulielmi, vel hæredis parte fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus, eidem Gulielmo vel hæredi ſuo prædicto efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes præmiſſa ad omnem illius vel hæredis ſui requiſitionem contra inobedientes & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, ac alia iuris remedia auctoritate Apoſtolica exequantur: inuocato etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis: & inſuper quia difficile foret præſentes ad quælibet loca deferri. Volumus & eadem auctoritate decernimus illarum tranſumptis vel exemplis in ipſo opere impreſsis, plenam & à data præſentium eandem prorſus fidem vbique in iudicio, & extra adhiberi, quæ præſenti originali adhiberetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum ſub Annulo Piſcatoris, die ſeptima Maij, M. D. LXXXVI. Pontificatus noſtri, Anno ſecundo.

THO. THOM. GVALTERVTIVS.

Summa Priuilegij Imperatorij.

MAXIMILIANI II. Romanorum Imperatoris semper Augusti publico edicto cautum est Gulielmo Rouillio ciui & typographo Lugdunensi, & sancitum, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis & conditionis, siue sit chalcographus, vel bibliopola, siue alius quilibet, quacunque sacri Romani Imperij & ditionis eius fines patent, hanc *Historiam generalem Plantarum, in libros octodecim digestam,* nisi ipsius Gulielmi Rouillij aut hæredum eius permissu, intra decennium eadem, aut alia minori forma excudat, aut excudenda curet, vendat ipse, aut cuiquam diuendenda mandet, aut denique excusa ab aliis intra eiusdem Maximiliani & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, vel quouis alio prætextu: alioqui sibi mulctam decem marcharum auri puri irrogatam sciat, quarum dimidia fisco Imperiali fraudis vindici, residua verò pars ipsi Gulielmo Rouillio, aut eius hæredibus, aut ab illis mandatum habentibus, cedet, præter librorum amissionem, quos per se idem Rouillius, vel per suos, vbicunq; locorum nactus fuerit, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vindicare, inque suam potestatem redigere poterit. In cuius rei fidem ipsi edicto manu subscripsit, & sigillum apponi iussit Cæsarea Maiestas, vt latius patet in ipso diplomate dato Pragæ decimaquarta die mensis Iunij, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimoquinto. Subsign,

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacræ Cæs. M. proprium.

A. Estenberger.

Extraict du priuilege du Roy de France & de Pologne.

Par grace & priuilege du Roy est permis à Guillaume Rouille marchand libraire de Lyon, d'imprimer ou faire imprimer, vne fois ou plusieurs ces presents Liures intitulez, Historia generalis Plantarum, in libros octodecim digesta: *lesquels liures il a recouuré auec grãds frais, mises & despenses, tant sur les pourtraicts & tailles des figures, que pour le recouurement d'icelles: & pource est faicte defense de par ledict Seigneur à tous autres Marchands, Libraires, Imprimeurs & personnes quelconques, de non imprimer, vendre ni distribuer en ses pays, terres & seigneuries lesdicts liures, si ce n'est par le consentement dudict Rouille: & ce iusques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & date que sera paracheuee la premiere impreßion: sur peine d'amende arbitraire, & de confiscation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et à fin qu'aucun ne puisse pretendre cause d'ignorance du present priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy estant mis au commencement dudict liure serue pour toute notification. Car tel est son plaisir, nonobstant oppositions & appellations quelconques, comme plus à plain est contenu & declairé par lesdictes lettres de priuilege, sur ce donnees à Lyon le vingt vniesme Ianuier, mil cinq cens septante cinq, & de son Regne le premier.*

Par le Roy, à vostre relation,

Signé, MORE.

Et seelé du grand seau en sire iaune à simple queuë.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER PRIMVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur, arbores sponte in Syluis nascentes.

QVERCVS CAP. I.

PRISCI GRÆCI omne genus arboris δρυὸς appellatione intellexerunt, à verbo δρύω, quod est, erumpo, ac pullulo. Latini glandis nomine, omnem fructum complexi sunt, vt Iabolenus ait, exemplo Græci sermonis τῆς δρυὸς, apud quos omnes arborũ species, ἀκρόδρυα, appellantur, vt παρὰ τῆς δρυὸς fiat dictio ἀκρόδρυα, quo verbo Caius omnem fructum significari dixit. Quæ etiã glandis appellatione apud scriptores intelliguntur, à Græcis βαλανηρὰ vocantur. Græcos; δρυὸς vocabulo omne lignum significare scribit Hermol. vnde Gerandryon pro vetere & ambusta quaque arbore accipitur, quasi vetus ramale, vt loquitur Persius. Sed tam latè patentes significationes in angustius sunt adductæ, vt δρῦς arborem omnem glandiferam tantùm significet, & præsertim quercum. Glãdem verò, vt ait Plinius, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Esculus, Cerrus, Ilex, Suber. Ἀκρόδρυα propriè quæ in ambitu lignosum putamen habent. Verùm glandiferas arbores Plin. vna voce comprehendi posse negat Latino sermone, quemadmodum Græco potest τῆς δρυὸς, & antiqua voce Saronos, à quo Saroniacus sinus, & Saro in Arcadia nemus trans Ladonem fluuium, & sinus Saronicus, olim querno robore redimitus, vnde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum, quanquam Pausanias à Sarone qui post Altipum regnauit, sinum eum dici velit. Quibusdam, vt Theodoro Gazæ, Roboris appellatione contineri posse omnia genera videntur, non sine errore, cùm Robur vna species sit duntaxat ex multis, quæ δρυὸς generi subiectæ sunt. Matthiolus etiam Dioscoridem δρυὸς nomine vniuersè quidem omnes glandiferas arbores comprehendisse existimauit, qua in significatione id nomen hîc à nobis vsurpatur. Latinè verò Quercus, modò pro genere, modò pro vnica eius specie, sic dicta, quòd id genus arboris graue sit, ac durum, tum etiam in ingentem euadat amplitudinem. Querquerum enim quidam graue ac magnum dici volunt. Ac primùm glandiferarum arborum, maximè Quercuum genera, & historiam tum veteres, tum neoterici variè distinxerunt, atque descripserunt. Nam vt Theophr. ait, τῆς δρυὸς genera constituunt Idæi, Hemerida, Ægilopa, Platyphyllon, Phagum, Haliphlœon, siue Eutyphlœon:

[Margin: *Nomina* — In Coroll. c. de Quer. li.1. Diosc. — Lib. 16. ca. 6. — Plin. lib. 4. cap. 5. — In cap. de Querc. lib. 1. Diosc. — *Genera.* — Li. 3. Hist. cap. 9.]

Ibid.ca.10. Macedones, Etymodryn, Platyphyllon, Phagon, Asprin, Haliphlœon. Genera Lib.16.c.5. glandium multa, inquit Plinius. Distant fructu, situ, sexu, sapore: Et, glan- Ibid.ca.6. dem, quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Esculus, Cerrus, Ilex, Loco citato. Suber. Hermol. roboris genera diuidit quadripartitò, in Quercum, Robur, Esculum, Cerrum, quæ Græcis illis respondent, Hemeridi, Ægilopi, Haliphlœo, Platyphyllo. Vt sit Quercus hemeris: platyphyllos esculus: ægilops cerrus. Sed nunquid Haliphlœos, Robur significet, nondum, ait, compertum habeo. Alij aliter ista digesserunt, atque explicauerunt. Qua de re quamuis tanta sit inter doctos homines dissensio, vt de ea decidere difficile sit, tamen ex iudicio & sentẽtia Iacobi Dalechāpij Medici literatissimi, & in simplicium medicamentorũ cognitione exercitatissimi, atque vsu peritissimi, primũ de Quercus generibus, deinde de cæteris glandiferis arboribus dilucidè atque enucleatè dicam.

PLATYPHYLLOS Mas.

PLATYPHYLLOS fœmina.

Quercus genus 1.

Quinque igitur sunt Quercus genera. Platyphyllos, Hemeris, Phagus, Ægilops, Halyphlœos, quæ & Cerrus fœmina dicitur, & Farnia Italis. Differunt hæc folio, caudice, materia siue ligno, totáque ferè specie, præterea fructus sapore, magnitudine, figura, colore. Platyphyllos Idæorum & Macedonum, quā latifoliam, verbũ Li.16.c.6. verbo exprimens Plin. interpretatur, Latinorum est Quercus, quæ pro specie su- *Nomina* mitur. Gallorũ *Chesne*, Italorũ *Quercia*, Germanorũ *Eichbaum*, Arbor est maximè o- *Forma.* mniũ procera, si Ægilopẽ excipias, recto caudice, cortice inferna parte rimoso, scabroq́;, superiore læui cui subest albuurnũ, quod cũ animalis pingui cōparari potest, plurimis in orbem brachiata ramis, magnā innoxiamq́; vmbrā loco inducẽtibus: folio grādi, Cerri & Haliphlœi folio latiore, carnoso, laterũ anfractibus sinuosissimo in arbore vetusta, minus in ea quæ cæsa nouā frondem mittit, sed tũ maximè lato, & spisso, summa parte obtuso, cũ cadit nigrescẽte potius quā flauescẽte: glande mediocri, suibus grata, ob eam causam iis saginandis apta, cùm à Phagi & Hemeridis glāde discesseris, dulci, non omnino quidem, sed si cũ haliphlœi & ægilopis

GLANDES PLATYPHYLLI *perfectæ.* | GLANDES PLATYPHYLLI *imperfectæ.*

glande conferas. Minus enim acerba & amara gustui est, calyce nullis aculeis horrido, sed pustulata tantùm scabritia asperato. In summo ramorum cacumine ferè glans nascitur, breuior, extrema parte veluti depressa, ac retusa, aculeo, qui in sũmo fastigio glandis eminet, breuiore, & minus pungente: sæpè ternæ glandes simul cohærent, aut binæ, raro vnica prodit: pediculus eas sustinens, crassus & breuis, inde nascitur vbi ramo foliũ adhæret. In vnius surculi capite plerunque videas hinc tres cõiunctas glandes, illinc duas, ac in proximo vnam solùm, prout succus, earum alimentum, huc illuc sese magis spargit: radice longè latéque euagante: materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, pessima, ad cremandum quoque & carbonem faciendum inutili, sicut & Haliphlœi, ac post illam teredinibus carieíque maximè obnoxia, vt scribit Theophr. Et paulo post. Materia Platyphylli improba: & dolata quidem omninò inutilis: rumpitur enim & labat: non dolata verò melior, & ob id rudi duntaxat vtuntur. Improba etiam ad cremandum, & carbonem faciendum: nam omninò inutilis est eius carbo: exilit enim, & scintillat, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam desinente flatu protinus emoriens parùm absumitur. Verùm hunc Theophrasti locum aliter quàm in excusis Græcis Latinísque codicibus & legimus, & interpretati sumus, quia deprauatum illic esse existimamus. Scribit enim Ægilopis glandem ἔσχατον καὶ πικρότατον esse, id est, omnium pessimam, & amarissimam: ac paulò post Asprin fructum ferre adeo insuauem, vt eo nullum animal vescatur, demptásue, nec ea quidem, nisi alterius pabuli inopia: ex quibus efficitur eandem planè esse Idæorum Ægilopem, & Macedonum Asprin: sed quæ de Aspri sequuntur maximè repugnant: μοχθηρὰ δὲ καὶ τὰ ξύλα, &c. Id est, materia autem improba, & dolata quidem, & cætera, quæ suprà retulimus. Quî enim Aspris tam improba materia, & ad cremandum, & ad carbonem faciendum tam inutili esse posit, quæ rectissima, excelsissima, leuissima, & materiæ per longitudinem robustissima sit? eodem Theophrast. auctore. Quare proculdubio legendum, μοχθηρὰ δὲ τῆς πλατυφύλλου καὶ τὰ ξύλα. Id est, materies Platyphylli improba, sicut iam conuertimus, id quod tum ipsiusmet Theophrasti, tum Plinij authoritate comprobamus. Nam Theophr. hîc ea repetit, quæ superiore capite de Platyphylli materia dixerat. Materia ad ædificia, dempta Haliphlœo, pessima, ad cremandum quoque, & carbonem faciendum inutili, & c. Plin. verò quæ de Aspri hoc Theophr. loco perperam legebantur, ad Platyphyllon omnia refert. Ab hac proxima latifoliæ proceritas, sed minus vtilis ædificiis, carbone dotata, vitiis obnoxia est: quamobrem solida vtuntur carbonarij, ærariorum tantùm officinis compendio, quoniam desinente flatu protinùs emoriens, sæpius recoquitur, cæterò plurimis scintillis. Idem è nouellis melior: id quod in Querno nostro carbone quotidie experimur. Nam qui ex trunci, aut crassiorum ramorum taleis fit (Gallis *charbon de quartier* dicitur) in igne crepitat, subsilit, non nisi continuo flatu accẽditur, quo cessãte, vel si non lignis facile flagrantibus asiduè foueatur, conceptus ignis statim extin-

Li. 3. Hist. c. 9. & 10.

Lib. 3. Hist. cap. 10.

Lib. 3. Hist. cap. 9.

Li. 16. c. 6.

guitur: qui verò ex gracilioribus ramis fit (Galli *charbon de branche* nominant) vel ignem facilè concipit, vel exiguo raróque flatu accensum constantissimè alit, quousque in cinerem redigatur. Sed hîc obiter ex vtriusque authoris supra positis locis delendæ, quæ diu inhæserunt maculæ. Nam in Theophrast. pro οἱ δὲ περὶ μακεδονίαν τέτταρα γένη ποιοῦσι, lege πέντε γένη ποιοῦσι, vt quinque sint, vt Idæis, ita & Macedonibus Quercuum genera: totidem enim mox enumerat, Etymodryn, Esculum, Platyphyllon, Asprin, Haliphlœon. In Plinio, pro, sed minùs vtilis ædificiis, atque carbone dotata vitiis obnoxia, repone, sed minùs vtilis ædificiis atque carboni. Dolata vitiis obnoxia est. Sic enim Theophrast. ex quo hæc Plinius conuertit, πελεκηθέντα μὲν ὅλως ἀχρεῖα. Verùm ad Platyphylli historiam redeamus.

Cap. 10.

Platyphyllos fœmina.

Periti quidam herbarij Platyphyllon quam descripsimus, marem esse aiunt, fœminam verò genus alterum in saxosis & asperis locis ferè nascens, mare humilius, cortice in tenellis surculis rubescente, non vt in illo, albescente: folio minore, breuiore, angustiore, antrorsum magis acuminato, tam densis laciniis sinuoso lateribus, vt eminus crispum videatur, lætiùs & nitidiùs virente, glande pusilla, & strigosa. Talem profectò gignunt aprici lapidosique colles Allobrogum, aspectu nonnihil variam ob loci squallidi ariditatem. Cæterùm & in aliis quercetis fœmina quoque prouenit, folio quàm maris breuiore, antrorsum latiore, & magis obtuso, inferne pallido, cortice ramorum nigriore: glandibus minimis, in ramorum & surculorum vertice prodeuntibus, interdum senis, aut quinis, sæpè ternis, aut quaternis, rarò binis, rarissimè singularibus, quasi digito retusis, aculeo minimo, parùm è calyce prodeuntibus, sed ei firmiter adnexis. Platyphyllorum generi adscribenda etiam Quercus virens perpetuò, qualis in Thurino agro, vbi Sybaris olim fuit, ex vrbe prospiciebatur, nunquam folia dimittens, nec ante mediam æstatem germinans. In Apennino, & Andium Gallicæ gentis agro tales quædam visuntur, vt quod Plinio mirum sit, iam nos mirari desinamus. Id verò admiratione multò dignius, quod scribit Plinius, probari Latifoliæ glandem, cuius in balano vtrinque ex longitudine extrema lapidescit duritia: meliorem cui in cortice quàm cui in corpore, vtrumque non nisi mari. Nam cùm locum Theophrasti exprimere voluisse videatur, ab eius sensu alienissimus est. Neque enim id melioris glandis signum esse vult Theophrastus, neque id de Platyphyllo scribit, sed de Phago & Haliphlœo. Locus Theophrasti est huiusmodi: peculiare Phago & Haliphlœo, quod ambarum in maribus tantùm, glandes parte extrema vtrinque lapides gignunt, aliâs in cortice, aliâs in corpore. Ideo detractis lapillis, cauitates perinde atque in animalibus relinquuntur. Platyphyllos in syluis nostris vasta gignitur. Alterũ Quercus genus est Hemeris Idæorum, Macedonum Etymodrys, Latinorum Robur, Italorum *Rouere*, Allobrogum quorundam *Roure*. Robur, inquit Festus, in carcere locus is, quo præcipitatur maleficorum genus, quod ante robusteis arcis includebatur. Hunc locum etiam robustum carcerem Plautus vocat. Robur apud Lucretium

Theophr. lib. 1. Hist. cap. 15.

Li. 16. c. 21.
Lib. 16. c. 6.

HEMERIS

Etymodris.

Lib. 3. Hist. cap. 9.

Locus.

Quercus genus 2.

Nomina

cretium legitur, pro Fuste ac ligno, quo fontes tundebantur, fustuario. Placidam interpretatur Gaza, Hemerin, audaciùs, more suo. Plinius Græco nomine, vtitur. Arbor est non læui, sed aspero rimosóque cortice, humilis, non excelsa, non recta, sed contorta, alísque ramorum crebrò cauata: materia firma duraq́; sed minus, quàm Phagi: glande post Phagum dulcissima, sed longiore maioréque, imò omnium maxima, è suo calyce breuiore, ac depressiore facilè decidua, tenui, longóque pediculo, affixa, modò vnica, modò gemina dependente, quod illi ex omnibus Querc⁹ generibus peculiare est. Allobroges Rhodano vicini seruatis, Græcæ vocis vestigiis, Chermillat appellant, quasi Quercũ Hemeridem: Sabaudi *Drylie*, nomine, ἀπὸ τῆς δρυὸς deriuato. Gignitur in arenoso, lapidoso, sterilíq́, & tenui solo. Tertium Quercus genus Phagus erit Græci ἀπὸ τοῦ φαγεῖν φηγὸν appellãt, Latini ab esca Esculum. De hac priusquam aliquid dicam, intelligant, velim, Lectores τὴν φηγὸν Theophrasti, nostram Fagũ non esse, etsi id plurimi, atque etiã Plinius dictionũ similitudine deceptus crediderint:

Forma.

Locus.

Quercus genus.3.

Phagus Theophr. diuersa à phago nostra.

PHAGVS *Esculus mas.*

PHAGVS *Esculus fœmina.*

Nostram verò Fagum Theophrasti Ochyan esse. Est enim Phagus Theoph. Hemeridis modo breuis, in orbem comosa, non erecta. At Fagus nostra procera est, rectáque attollitur, abie[t]i magnitudine non cedens. Præterea Theophrastus Phagum suam, glandem ferre perspicuè docet, cùm scribit in putamine glandium Phagi & Haliphlœi, nonnunquam & in carne lapides gigni, quibus detractis cauitas relinquatur, quemadmodũ in animalibus, quòd in vera glande licet intelligere, in nostræ Fagi fructu nequaquam, quæ non fert glandes, sed in echinis nucleos longiusculos, triangulos, acuminatos. Adde quod Macedones Phago suæ, glandem rotundam assignant, quæ nostræ Fagi fructui prorsus non conuenit, siue calycem hispidum consideres, siue fructus inuolucrum, siue nucleum triangularem. Ad hæc Theoph. Oxiæ nomine, vt dixi, Fagũ nostram tam graphicè depinxit, vt nullus sit, nisi planè vecors, qui id diffiteri

Lib.3. Hist cap.10.

Nomina

posſit. Quare Phagus Idæorum ac Macedonũ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, dicta, quod fructus eius ſit dulcis, ideoq; palato gratus, ac edulis, ceu caſtanea, cùm cæterarũ quercuum fructus ſuibus tantũ ſapiat. Breuis eſt arbor, in orbẽ comoſa hemeridis modo, non erecta, minùs tamẽ quã hemeris cõtorta, caudice craſsiſsimo: folio quã Hemeris, anguſtiore, & breuiore, obſcuriùs virẽte, inferne cãdicante, glãde dulciſsima, terete, longa, quã Etymodryos breuiore, è breui craſſoque pediculo ſubrecta, calici, multùm eius cõplectẽti, tenacius hærẽte, in ramorum ſurculis, ad exortum ſingulorum propemodum foliorum vnica, raro gemina, graciliore quàm in latifolia, & magis acuminata, aculeo ſuo magis pungente. Reperitur & in hoc genere arbor, quæ glandem fert ſuperiori omnino figura ſimilem, ſed craſsiorẽ, altiorẽ, pleniorẽ, ob molis ſuæ pondus, è calyce facile deciduam. Lignatores huius ſpeciei marẽ eſſe volũt, alterum fœminã. Hac glande, vel ſub prunis cocta, vel in aqua elixa: cũ veſcuntur ruſtici, grauitate capitis tentantur, & veluti inebriantur, non aliter quàm qui lolium pani commixtum ederint. Præterea phagus materia eſt robuſtiſsima, & putredini minimè obnoxia, id quod de quercu dixit Plinius. Fortius lignum, inquit, Quercus habet, & incorruptius, cum id de phago peculiariter ſcripſerit Theoph. Si Virgilio credimus, inquit Plin. quantùm corpore eminet, tantùm radice deſcẽdit. Hanc Eſculum Latini vocant, ab eſu, Seruio auctore, vel ab eſca, Hetruſci Iſchia, voce ab Eſculo deprauata, Romani etiã nunc ruſtici Eſculo, Hiſpani arborem quidẽ Enzinam, glandes verò *Vellotas*, quas ob ſuauitatem ſub cineribus toſtas ſecundis menſis apponunt. Vt non vbique in Italia prouenit, ſic nec in Gallia. Frequentem tamen in Apulia eſſe declarat Horatius his verſibus,

Forma. — *Lib. 6. c. 6.* — *Lib. 3. Hiſt. cap. 9.* — *Lib. 16. c. 31.* — *Nomina* — *Locus.*

Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit Eſculetis, &c.

In eo Allobrogum tractu quem Rhodanus alluit, ad pagum Amblerieu nominatum, & lapicidinarum, quæ illic ſunt, antra, gignitur Eſculus, parua quercus ab incolis appellata, nimirùm ex collatione cum Etymodry, ſiue Robore, cuius illic copia eſt, & Quercus magna dicitur, cùm cæteri Allobroges ſeruatis Latinæ appellationis veſtigiis *Roure* nominent.

CERRVS.

Quercus gen. 4. — *Nomina* — *Forma.*

Quartum genus Ægilops Idæorũ, Aſpris Macedonum, Latinorum Cerrus, Italorum *Cerro*, Gallis ignota arbor, cui eam ob cauſam nullum ab eis nomen poſitum eſt, ac ne Italiæ quidẽ magna ex parte nota, vt ait Plinius. In ſummam altitudinẽ creſcit, in Græciæ ac Hetruriæ ſyluis, incultis amica, rectiſsima, leuiſsima, & materia per longitudinem robuſtiſsima, ad ſuſtinenda ſuſpendendaq; ædificia firmiſsima. Folio eſt craſſo, amplis inciſuris laciniato. Sterilis non eſt, vt quidam putauerunt, ſed eſt glande triſti, horrida, rotunda, ac velut obtuſa, amariſsima, adeoq; inſuaui, vt præter ſues, nullum attingat animal, ac ne eæ quidem, ſi aliud pabulum habeant. Ea caput mandentium dolore afficit, auctore Theophr. quod tamen de Haliphlœi glande perperam ſcripſit Plin. Calyx glandis eam fere totam complexus, rigidis, latis, in cinereo candicãtibus aculeis echinatus,

Lib. 3. Hiſt. cap. 10. — *Lib. 6. ca. 6.*

GLANS CERRI

vallatúſque eſt, non, vt Plin, ait, ceu Caſtaneæ : ſunt enim hi craſsiores & rigidiores multò Glandes cerreas calycibus ſuis contectas ex Cypro, Chio, aliíſque Cerrorũ fertilibus locis, negotiatores interdum conuehunt, Gallones alij vocant, alij Vallonia. Vſus earum eſt ad inficiendos atro colore pannos, gallarum vice. Sed ex illis tinctura dilutior, fugacior, viliorq; eſt. Quintũ genus eſt Haliphlœos Idæorum, & Macedonum, Cerrus fœmina quorundam, Italorum Farnia, Gallis incognita. Latino nomine caret. quare Plinius Græcum ſemper vſurpauit, quem imitari debuerat Gaza potius, quam inepte Salſicorticis nomen finxiſſe, perinde quaſi, ἐκ τοῦ ἁλὸς, καὶ τοῦ φλοιοῦ compoſitum ſit nomen : quin potius ἐξ ἄλις καὶ τοῦ φλοιοῦ dicta eſt hæc quercus ſpecies, ob corticis craſsitudinem, Plinio teſte. Peſsima, inquit, & carboni & materiæ Haliphlœos dicta, cui craſsiſsimus cortex, atque caudex, & plerũq; cauus, fungoſúſque : quæ cùm proculdubio ex Theophr. ſint expreſſa, apertè oſtendunt locum hunc in Theophr. exemplaribus mancum eſſe, atque ſic corrigendum. ἡ δὲ ἁλίφλοιος παχύτατον μὲν ἔχει τὸν φλοιὸν καὶ τὸ στέλεχος, χαῦνον δέ, καὶ κοῖλον, cum in excuſis legatur, ἡ δὲ ἁλίφλοιος παχὺ μὲν ἔχει τὸ στέλεχος, χαῦνον δέ, καὶ κοῖλον. Quare multò magis mihi hæc probanda videtur etymologia, quàm illa quã ſecutus Gaza Salſicorticẽ dixit, quaſi verò ſalſus ſit Haliphlœi cortex. Naſcitur in Hetruriç ſyluis, præſertim maritimis, inter Cerros, & Phellodryas, materia & ædificiis & carboni peſsima, quoniã cũ cauo fungoſoq; ſit caudice, breui putreſcit. In cauſa eſt arboris horridæ, ſubrectíſque foliis, eamq; ob cauſam imbrem excipientis natura, qui guttatim in laxum fungoſumq; caudicem ſtillans, illũ vitiat, & putrefacit. Sunt qui & corde hanc ſolam carere volunt : quin & fulmine ſæpiſsimè icitur, quamuis altitudine non excellat: ideo ligno eius nec ad ſacrificia vti apud Æolum quoſdam fas habebatur : ad axes ſimiliáque tantùm vtile illud erat. Caudice aſſurgit procero, & recto, cortice ſub cœruleo, ramoſa quidẽ, ſed ramis latius non porrectis, nec extentis, vt quercus, imò breuibus, nec ita in multos ſurculos diuiſis, vt tota arbor aſpectu tonſæ ac putatæ ſimilis ſit. Folia habet Cerro ſimilia, longiora, anguſtiora, & multò nigriora, per latera inciſuris minus latis ſinuoſa, interuallo quod iacet inter margines laciniarum minus patente, infernè ſuperneq; ſubaſpera, tactu duriora, hyeme decidua. Glandes profert aliis glandiferis minores, excepta ilice, non longas ac teretes, ſed orbiculatas, & aliquantum cõpreſſas, Cerri maris modo, ex calycibus ſuis parum exertas, qui ſpinis longis, flauis, gracilibus, denſis hiſpidi ſunt, caſtanearum inſtar, non tamen ita rigidis, erectíſque, ſed nec craſsioribus ſpinarũ mucronib⁹ armati, vt in Cerro. Caliculi hi quibus continentur glandes, bini plerúmque ad ſingulos exortus, breuiſsimo pediculo ramis & ſurculis adhęrent. Radicibus nititur validis, non recta deorſum actis, ſed vndique per trãſuerſum terrã in obliquũ comprehendentibus.

Ibidem.

Quercus gen.5. Nomina

Ibidem.

Lib.3. Hiſt. cap.9.

Locus.

Quercus gen.5. Forma.

HALIPHLOEOS
Cerrus fœmina.

Cortex ligno propior cũ in ramis, tùm in caudice & radice vehemẽter astringit: folia remissiùs. Glandium calyces facultate cortici respondent. Glandes vehementiùs astringunt, & amaræ sunt: quare etiam à porcis negliguntur, nisi aliud desit pabulum. Materia arbori robusta & dura. Nascitur in montibus, loco frequentius pingui, quàm macilento & arenoso, subtus tamen saxoso, locis liberis, & vento perflatis. Copiosissima in Apennino, in planis rara. Bauhino Quercus alia, quę Haliphlœos Sequanorũ dici posit, nascitur in sylua parua, qua itur Dola Vesontium, prope pagum sancti Viti, folio Hemeridi simili, virente, non admodum sinuoso, vel crebris incisuris diuiso, glandibus amplis, tribus, quatuórue ferè simul iunctis, quæ sine pediculo surculis hærent, calyce valde hispido, Haliphlœo siue farniæ simili. Quercus genera sic distribuit Dalechampius ex ipsarum arborum natura, inspectione, Theophrastiq; Historia (nam de marinis Quercubus Lusitanis fabulatur Porphyrius Græca fide, quarũ glandibus saginentur thynni, inquit Scaliger) distinctiùs quàm cæteri, atque adeo quàm Plinius ipse, quem cúm de his multa ab eodem Theophrasto mutuatum esse constet, tamen alia negligentiùs tractasse, alia confudisse, qui hunc cum illo diligenter conferet, facilè iudicabit. Posset tamen his addi, vel ad aliquod superiorũ generũ referri, Quercus peregrina, siue Mauritanica. Est enim sub Mauritaniæ fluuius qui sese exonerat in Atlanticum. In ea terra Quercus grandissimam ferunt glandem, oblongam, sapore longè dulciore, atque delicatiore quàm castanea. Robur, quę Theophr. agriadrys dicitur, ea Plinio esse videtur, quam Gallicum nunc vulgus *Chesne* vocat, inquit Ruellius, non sine errore, si hæc *Chesne* quercus sit: nam à robore Plinius glandis magnitudine secernit, quàm in Quercu grandissimam esse ait, in robore paruam. Quanquam Plinius, vt diximus, parum diligenter glandiferarum arborum discrimina obseruauit. Multi Esculum, Gręcorum esse Platyphyllon existimãt. In qua est opinione Bellonius. In Thraconitide, inquit, prouenit Esculus, qui à Græcis antiquis vocabatur Platyphyllos, nunc Velaguida. Fert glandem magnitudine oui columbini, qua possent victitare homines tempore famis: ad gustum enim castaneæ accedit. At Plinius Esculi & Platyphylli tanquam diuersarum arborum eodem loco meminit. Præterea Esculus, vt inquit Horatius, rigida, nec excelsa est arbor. Platyphyllos, dempta ægilope, rectissima est, & excelsissima, atque ædificiis inutilis. His accedit glãdis discrimen, quam in Esculo dulcissimã esse etymologia indicat, cum ab esu, vt diximus, nominetur. Platyphylli glandem non nisi tertium bonitatis locum tenere ex Theoph. diximus. Qui Ægilopa, id est, Cerrũ, Gallorũ extracta priore litera, aut in aspirationem conuersa, herrum aut hedrum esse putant, vehemẽter errant. Anguillara glandiferarum arborum species omnes quas recẽset Theoph. Italiæ notas esse ostendens, Haliphloeon Italorum *Rouere* esse scribit. Quod cum consentiente nominis affinitate omnes Latinorum Robur esse affirmẽt, falli Anguillaram certum est. Robur enim Plinius ab Haliphlœo perspicuè distinguit. Robori, inquit, glans parua, qua fungosa fit caro. Haliphlœo raro, & eum tulit, amara, quã præter sues nullum attingit animal, ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Pessima & carboni, & materiæ Haliphlœos, cui crassissim⁹ cortex atque caudex, & plerúmque cauus fungosúsque. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cum viuit. Robur firma duráque materia est. Quercũ Plutarchus inter arbores syluestres, fructu pulcherrimam, atque fertilissimam esse ait: eo enim & feræ & alites pascũtur. Et M. Cato inter ea quæ ad bonum agrum spectant, syluam glandariã annumerat. Sed præter glandem plurima alia gignunt Quercus, auctore Theophrasto. Gallam duplicem, alteram candidam & exiguam, alterã nigram: interdum

Locus.

In lib. 2. Caus. Pl. Theoph. cap. 8.

Scaliger Exercit. 181. 26.

Lib. 1. cap. 86.

Lib. 16. c. 6.

Lib. 2. Obs. cap. 90.

Lib. 16. c. 6.

Lib. 16. c. 6.

Quercus quæ ferãt præter glãdes.

Lib. 3. Hist. cap. 6. & 8.

1. Galla candida.

2. Galla nigra.

EXCREMENTA QVERCVVM.

ita creſcentem, vt mali compleat magnitudinem, ϖιτλώδη, id eſt ſucco reſinoſo pinguem, quanquam alij ϖιτλοειδῆ legant, id eſt atro colore picem æmulantem. Verùm prior lectio, quam Gaza etiam ſecutus eſt, magis arridet, vt galla hæc Theophraſto & πιτλώδης, & μέλαινα ſit. Nam pilulæ lana farctæ modo (de qua mox dicetur) hanc in lucernis bene flagrare ſcribit, quod non niſi pinguis, reſinoſæque ſubſtantiæ beneficio efficeret. Ferunt & quædam veluti mora, ſed dura, & fractu contumacia, idq; rarò: quiddam etiam initio pudendi virilis effigie cùm perficitur durum, Tauri caput imitans, cui fructus ineſt, nucleo oliuæ ſimilis. Hæc duo poſtrema haud diſtincta in vulgaribus Plinij codicibus mendoſè leguntur. Quare ſic emendato. Namque fert & gallæ vtrumque genus, & quædam veluti mora, ni diſtarent arida duritie, & quædam plerumque Tauri caput imitantia, &c. Naſcuntur & in Quercubus pilulæ duro putamine contectæ, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Etenim probè flagrant, ſicuti galla nigra: & ſine oleo addit Plinius, id quod Theophraſtus non habet. Abſurdum ſanè videtur, quicquam ſine oleo, aut pingui aliquo in lucernis ardere. Item pilulæ quædam cum capillo, inutiles, verno tamen tempore mellei ſucci. Aliæ præterea interius ad alarum pronos receſſus, ſine pediculo, intus cauæ, verſicolores, eminentibus vmbilicis candicantibus, aliquãdo maculoſis, interdum nigris: media cocci colore ſplendent: apertis nigra & putris inanitas eſt. Qua oratione nos locum Theophraſt. ex quo hæc expreſsimus, & correxiſſe, & illuſtraſſe arbitramur. Habẽt enim noſtra exemplaria, φύει δ᾽ ἐντελῶνος τῶν ῥοπῶν μασχαλίδας ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμισχον, &c. Nos verò legimus, φύει δ᾽ ἔσωθεν τῆς ῥοπῆς μασχαλῶν, ἕτερον σφαιρίον ἄμισχον, καὶ κοιλόμυχον. Gaza verò: φύει δ᾽ ἐν κλάδων μασχάλαις, &c. Sic enim conuertit. Inque ramorum alis pilulã aliam gignit, ſine pediculo, ἢ κοιλόμισχον concauóque ſeſsilem, non ſine repugnantia, quoniam ſi pilulæ iſtæ pediculo carent, &, vt ait Plinius corpore non pediculo, adhærent, qui concauo pediculo ſeſsiles eſſe poſſunt? Deinde: Τοὺς μὲν γὰρ ἐπανεστηκώτας ὀμφαλοὺς, ἐπιλεύκους, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει μέλανας. Gaza interpretatur. Nam

3. *Morũ.*
4. *Veretrum.*

5. *Pilulæ lanatæ.*

6. *Pilulæ capillatæ.*
7. *Pillulæ ſeßiles.*

Li. 16. c. 7.

eminen

eminentes quoſdam vmbilicos candicantes, vel paſſim variantes nigris maculis habent. Nos particulam diſiunctiuam addidimus, ἢ ἐπεστιγμένους ἔχει, ἢ μελάνας. Quam coloris vmbilicorum varietatem ne Plinius quidem ipſe ſatis expreſsiſſe videtur. Candicantes vmbilicos, ait, cætera nigra varietate diſperſa. Nec illud poſtremum: ἀνοιγόμενον δὲ ἐστὶ μέλαν, καὶ ἐπίσαπρον. Apertis amara inanitas eſt, pro, apertis nigra & putris inanitas eſt, vt conuertimus. Gignunt & Quercus, quanquam rarò, pumiceos lapillos, non autem puniceos, vt in excuſis Latinis Theophraſti codicibus legitur: his rariùs è foliis conuolutas pilulas compactas, atque oblongas. Ad hæc in foliorum tergo, non, vt Plinius ſcribit, in folio rubente, pilulas, non, vt idem ait, nucleos, candicantes, tranſlucidas, aquoſas, quamdiu molles ſunt, in quibus & culices naſcuntur. Matureſcentes in modum paruæ & læuis gallæ dureſcunt. Ferunt Quercus & Cachryn. Eſt autem Cachrys globoſus foliorum conceptus, inter præcedentem exortum ſiue articulum, & nouellam germinationem medius. Sunt enim hæc verba Theoph. Ἐστὶ δὲ ὥσπερ κύησις φυλλικὴ μεταξὺ κύτους τῆς ἐξοχῆς ἐπιφύσεως, ὥσπερ τῆς φυλλικῆς βλαστήσεως ἐξωδικυίας: ad verbum: Eſt autem veluti foliorum conceptus, ſeſe proferens, in medio adnaſcentis eminentiſque tuberculi, foliorum germine tanquam parturiente. Gaza tamen legit ἐπιδήσεως, & ſic interpretatur. Fit veluti foliorũ conceptus inter antecedentem obſtruſionẽ, & ſequentem exortũ medius, vt ſit, ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδησις, antecedens obſtruſio, vt loquitur, ſiue prior articulus colligans. ἡ ἐξ ἀρχῆς ἐπίδυσις, præcedens exortus, ſiue articulus. Significat & Cachrys libanotidis frugiferæ ſemẽ acre, quod in mandendo linguam exurit, de quo vide Dioſcor. Qua homonymia deceptus Plinius Cachryn Quercuum, & Cachryn libanotidis, res valde diuerſas, pro eadem re vſurpat. Ferunt, inquit, robora & Cachryn: ita vocatur pilula, in medicina vrendi vim habens. Verùmtamen apud pleroſque non Cachrys, ſed Canchrys pro libanotidis ſemine ſcriptum reperitur. Quod verò eodem Plinij loco continenter legitur, valdè deprauatum eſt, & mancum, quo Cachryj tribuuntur, quæ de iulo auellanæ nucis Theophraſtus, à quo hæc mutuatus eſt Plinius, apertè ſcripſit. Ex quo ſic locus reſtitui poteſt. Gignitur Cachrys & in Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, poſtquam folia cecidêre, hyeme durans. Nuci auellanæ poſtquam fructus decidit, iulus emergit, nuci pineæ nouellæ ſimilis: is creſcit hyeme, aperitur vere callus totus. Cadit cum folia cœperint creſcere. E glãdiferis ſola quæ vocatur Ægilops, inquit Plin. fert panos arentes, muſcoſo villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependẽtes (è cortice, non è ſurculo ait Theophr.) cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta. Quæ cũ ex Theophr. ſumpta ſint, nos admonent, vt hunc ipſius locum maculis aliquot aſperſum purgemus. ὃ δὲ καλοῦσί τινες φάσκον, ὁμοίως τοῖς βραγχίοις, ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει, πόλιον, καὶ βράγχιον &c. Gaza ſic. Quod autem quidã penẽ appellant brãchiis ſimile Cerrus ſola producit, canũ, muccoſumq́;. At non φάσκον, ſed σφάγνον lego, auctore Plin. Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maximè probatur. Alij Bryõ vocãt. Secũdũ locũ obtinet Cyprius, tertiũ Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci: quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sunt enim hoc nomine cani arborum villi, quales in Quercu maximè videmus, ſed odore præſtãtes, &c. Et alibi: Sphagnos, ſiue Spacos, ſiue Bryon, & in Gallia, vt indicauimus, naſcitur, &c. Sũt qui Splachnõ, & Hypnon appellãt, Arabes, *Vſneam*, quanquã Phauorimus φάσκον, τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον, exponit. Pro βραγχίοις repono βρύοις, id eſt muſco ex Plinio, pro πόλιον τε βράγχιον, πόλιον καὶ βρυώδες, id eſt, canũ, & muſcoſum, ſiue ῥακῶδες, id eſt, lacero pãno ſimile. Mox enim muſcũ hunc villoſum longo lintei fruſto cõparat. Tam multiferæ ſunt & tot res præter glandem pariunt Quercus: ſed & boletos, qui è radicibus, & circa radices gignuntur. Ferunt & viſcum, & mella, apéſque, vt auctor eſt Heſiodus: conſtat

Lib.6.ca.7. — 8. *Pumex* — 9. *Pilulæ folioſæ.* — 10. *Pilulæ aquoſæ.* — Ibidem. — 11. *Cachrys.* — Lib.3.Hiſt. cap.7. — Lib.3.c.72. — Lib.16.c.8. — Lib.3.Hiſt. cap.7. — Lib.6.c.8. — Li.12.c.23. — Li.24.c.6. — Lib.24.c.8 — Theophr. lib.3. Hiſt. cap.9. — Pli. lib.16. cap.8.

Constátque rores melleos, è cælo cadentes, non aliis magis insidere frondibus. Quin & ex cremata quercu nitrum fieri aiunt, vt Theophrastus scribit, quod Plinius aliter, eúmque secutus Gaza, exposuerunt. Cremati quoque roboris, inquiunt, cinerem nitrosum esse certum est. Nascitur etiam in Quercuum caudicibus Polypodium, item Agaricum. Sed horum quædam Quercuum propria sunt, quædam illis cum aliis communia. Ac de galla quidem, visco, fungis, melle, bryo, agarico, polypodio quercinis, idoneis locis dicetur. Per insitionem Quercus bona pira ferre visa est, ait Ruellius. Nascitur quoque in Ciliciæ Quercubus coccum cochlearum exilium similitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, inquit Dioscorides. Quem locum corruptum esse putat Marcellus, & pro τῷ στόματι, id est, ore, aliter legi potuisse, pertineréque ad tempus quo coccus legendus sit. (Sic Marcellus.) Quidam legunt τῷ στρέμματι, quod illius regionis mulieres distortum Cuel, distorquentes legunt. De Dryino qui in Quercuum radicibus viuit, vnde illi nomen, tam malefica bestiola, vt eius qui supergreditur imprudens, cutis à pedibus excorietur, tota crura admodum intumescant, vide Nicandrum in Theriacis, Dioscoridem & Galenum. Vermes etiam qui Raucæ vocantur, in radice Quercus viuunt. In esculo vermiculi nascentes, priuatim Galbæ nominantur. Quercus diutissimè viuit, & longa, crassáque est radice, etiam si scribat Theophrastus, τῶν μακροῤῥίζων καὶ παχυῤῥίζων nullam longioris esse vitæ. Plus æquo, & odiosè sanè, inquit Scalig. Cæteri enim auctores in iis numerant arboribus, quarum immensa penè vita est. Iuxta vrbem Ilium Quercus in Ili tumulo tunc satæ dicuntur, cùm cœpit Ilium vocari. In Ponto circa Heracleam aræ sunt Iouis Stragij cognomine, ibiq; Quercus duæ ab Hercule satæ, ait Plinius: Vetusta penes Cephesum prospiciebatur Quercus, quam Alexandri Quercum vocarunt, quod ibi castra posuisse credebatur Plutarchus: Nonne & vetustissimæ Quercus Dodoneæ, à quibus oracula petebat stulta, & superstitiosa antiquitas? Nec solùm æternæ propè vitæ sunt Quercus, sed & ex earum (quæ paucæ sunt) lectissima in natura classe, quæ vtrumque beneficium sunt consecutæ, & sibi viuendi, & posteritati, vt & vitam suam robore, & speciem propagent generatione. Quare tanto admirabilior est natura, quod in senecta sunt fœcundiores. Sunt Quercus miræ magnitudinis, & amplitudinis in Septentrionali plaga Hercyniæ syluæ, roborum vastitas intacta æuis & congenita mundo, propè immortali sorte miracula excedit, inquit, Plinius. Sunt in Petrocoriis nemora Quercuum proceritate visenda: non enim superantur ictu Scorpionis. Est in sylua *Tronsac* nuncupata, prope Bituriges incredibili ferè proceritate, ac crassitudine Quercus, quam admiratus inuictissimus, & doctissimus Gallorum Rex Franciscus, aggere pedamentis munito cingi voluit, vt post venationes sub ea oblectaretur. De Quercu quæ est Basileæ in D. Petri nemore, cuius truncum trini viri diductis manibus vix amplectuntur, vide Cardanum. Fuit Quercubus maximus apud antiquos honor. Hinc ciuicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum, cùm antiquitus nulla nisi Deo daretur. Hæ Ioui sacræ erant. Ex his deorum simulachra fiebant. His sacrificabāt. Ab his oracula petebant. In Armoricis, siue in minore Britannia erant porticuum vice ante nobilium ædes, in ordinem dispositæ Quercus, quæ annosæ, non solùm præclari generis vetustatem, sed & sanctitatem significabant. Quòd si quis turpe aliquod facinus perpetrasset, non solùm supplicio afficiebatur, sed etiam, quæ summa infamia erat, domesticæ Quercus amputabantur. Plura alia de Quercu adscribi possent, quibus pleni sunt veterum auctorum libri. Sed ad huius operis institutum nihil pertinent. Passim in sylvis, alisque locis nascitur Quercus, arenosis, macilentis, ac siccis gaudet. Hemeris in sterili tenuíque solo

Lib. 16. c. 8.
Lib. 1. c. 22.
Lib. 4. c. 43
Li. 6. c. 49.
Li. de The. ad Piso.
Pli. lib. 17. cap. 18.
Rue. lib. 1. cap. 76.
Li. 2. Caus. cap. 16.
In Comm. ca. eiusdē.
Lib. 16. ca. 44.
Lib. 6. ca. 2.
Lib. 6. De Varie. c. 23.
Locus.
Fuch. c. 84.
Dodo. lib. 6. cap. 68.

Tempus. Li.16.ca.18. Fuch.ibid. Li.3. Hist. cap.6. Dodo. ibi. Ibidem. Temper. & vires. Gal.lib.6. simp. Dod.ibid. Lib.2.cap. 286.

solo, lapidoso, scilicet, arenosóque prouenit. Phagus in sabuloso macróque. Montes ac valles diligit Robur, inquit, Plin. Quercus verè germinat, sed tardius multis aliis arboribus. Eam tamen inter eas numerat Theoph. quæ maturè germinant. Noua folia producit mense Maio. Glandes maturæ sunt Augusto. Gallæ proueniunt æstate, Septembri decidere incipiunt. Theoph. Quercus seriùs fructificat, scilicet circa Vergiliarum occasum. Desiccat & astringit: excalfacit autem paulo infra media, in genere scilicet eorum quæ tepida sunt: folia, cortex, & calyces glandium sicci sunt ad tertium vsque gradum, & adstringentes: eiusdem etiam temperamenti sunt glandes, nisi quòd calidiores, & minùs adstringentes. Glans, auctore Auicenna, frigida est, & sicca: frigida quidem in primo gradu, sicca in secundo. Quercus omnis adstrictoriam vim habet, præsertim liber qui cortici, & ligno intercedit. Quin etiam tunica putamini Glandis subiecta. Decoctum ex iis datur dysentericis, cœliacis, sanguinem excreantibus. Trita in pesso fœminis fluxione vuluæ laborantibus subiicitur. Glandes eosdem effectus exhibent, vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus in cibum sumptæ, pariunt, resistunt esitatæ venenatorũ ictibus. Decoctũ earum, & corticis, cum lacte vaccino, potum, prodest contra toxica. Intritæ crudæ, inflammationes illitu leniunt: ad duritias quas Cacoëthes vocant, & malefica vlcera cum salsa axungia conueniunt. Hæc Dioscorides, Galenus verò, Quercus partes omnes, inquit, astringentis facultatis participes sunt: sed plus tamen quæ in trunci cortice membrana subest, tum, quæ sub Glandis ipsius, non calyculo, vt Gerardus interpres habet, sed putamine est, ea videlicet, quæ fructus carnem conuestit. Quamobrem ad profluuium muliebre, sanguinis expuitiones, ventrísque diuturnos fluxus commodam esse credunt. Maximè verò ea vtuntur decocta: ego quandoque glutinasse me vulnus memini, securi inflictum, cùm nullum adesset ad manum medicamentum præter ipsius Quercus folia. Terebam ea in læui saxo, & vulnus, omnémque vicinum locum illinebã. Eandem cum foliis vim habet, & fructus Quercus, eóque medici nonnulli ad incipientes, & crescentes vtuntur phlegmonas. Hippocrates præfocationi vteri folia Quercus adhibet in suffitu. Idem βαλάνε voce ἀντὶ δρυὸς vsus est, vbi inflammatis βαλάνε φύλλα, id est, Quercus folia imponenda præscribit. Glandium esum ciere vrinam etiam vulgo notum est, quod asiccatas illas in vsum asseruat, si quis vrinæ difficultate tentetur, vsurpandas.

Li.1.c.121. Lib.6.sim. Libro de morb.mul. Lib.de aff. Cor.Emb. 118. libr.1. Dioscori. Corn. ibi. In cap.121. Li.1.Diosc.

MATTHIOLVS. Stillatitia aqua, quæ in balnei calentis aquæ vitreo organo, à tenellis Quercus foliis, primo ipsarum exortu decerptis elicitur, iocinoris inflammationes sistit, renum calculos comminuit, & mulierum alba profluuia cohibet. Datur quoque potanda vtiliter, dysentericis, & sanguinem reiicientibus. Sunt qui in febribus pestilentialibus eam propinant, quòd aduersus venena non parùm valeat. Recentia folia ventriculi ardorem tollunt, si super lingua teneãtur. Cæterùm aqua quæ in marcescentium Quercuum reperitur cauitatibus, scabiem omnem vlcerosam sanat. Ad hæc, eius echinatæ pilulæ, siccæ ac tritæ vim apprimè adstrictoriam posidẽt. Quapropter efficacissimo sunt remedio contra omnes alui fluxiones. In summa præstant, vbi supprimere sit opus. His in Historia Germanica addit. Medius arboris cortex, & tunica interior Glandis, si in aceto, & aqua decoquantur, & igni sacro imponantur, calorem extingunt: folia Quercina, feruidis pustulis adhibita, calorem leniunt, & eas sanant. Mulieres quæ vrinæ difficultate torquentur, carbones Quercinos candentes vino aspergant, vaporémque per infundibulum in vterum recipiant. In fluore muliebri foliis Quercinis in aqua decoctis locos foueto. Ad idem valent, & Querneæ glandes.

Lib.3.c.70.

HIERONYMVS TRAGVS. Aqua è tenera ac recens prorumpente Quercus fronde, aut immaturis glandibus destillata, quasuis alui, & vuluæ fluxiones inhi-

bet efficaciter, neque non Gonorrhœam. Datur & ſanguinem excreantibus, & iis qui à venenatis animantibus, aut ſerpentibus morſi vel icti fuerint. Qui venenum hauſerint, vel cantharidas, ita vt ſanguinem meiant, quod ipſi aliquando vidimus, glandes in puluerem redactas bibant, ac ſentient opem. Quidam glandes aridas aduerſus calculum exhibent. Folia Quercus tenera & rubicunda in vino decocta, collutu & gargariſſatu, dentium dolorem ſedant, qui à frigidis fluxionibus ortus fuit, ſed ſæpè hoc decocto calido os colluendum erit.

DODON. Cortex Quercus in puluerem tritus vtilis eſt puerulis aduerſus vermes. Calyculi glandium cum cortice Quercus vtiliter miſcentur vnguentis, oleis, emplaſtris, quæ ad ſanguinis, aliorúmue humorum fluxum inhibendum valent. Democritus apud Apſyrtum ſerpentes emori iniecta fronde Querna dicebat. Radix minutatim contrita, contra Hydri morſum prodeſt: eiuſdem decoctum cum vaccino lacte potum, contra toxica valet, ac ſerpentium plagis illinitur. Carbunculum (quo morbo olim vno anno duo viri Conſulares obierunt, vt ſcribit Plinius, Iulius Rufus, & Qu. Lecanius, Baſſus) Querneus tritus carbo cum melle ſanat, adeo in rebus quoque damnatis (vt pulchrè ait Plinius) ac iam nullis, vt in hoc carbone, aliqua ſunt remedia. Galenus ad ventriculi dolorem, carbonem Quercus in lacte extinguit, & ægroto dat potui. Mures ruſticos, ſi Querneo cinere aditus eorum obtures, attactu frequenti ſcabies occupat, & perimit. Quercus & Olea tam pertinaci odio diſsident, vt altera in alterius ſcrobe depacta moriatur. Quercus verò & iuxta nucem iuglandem. Glandibus quondam homines victitaſſe, frumenti vſu nondum reperto, plurimis tum Poëtarum, tum Hiſtoricorum teſtimoniis ſatis conſtat, quæ hîc adſcribere ſuperuacaneum foret. Eum cibum Pelaſgus primus Arcadas docuit, quo ita ſunt delectati, etiam cùm iam cerealibus fructibus reliqui Græci veſcerentur, vt à Pythiæ oraculo, Lacedæmonios ne eos bello laceſſerent monente, βαλανοφάγοι auctore Plutarcho, ſint appellati. Hinc Quercus Ioui ſacra erat (quanquam Poëtæ aliam eius rei cauſam reddiderint) & Iouis arbor dicebatur, quod glandibus mortales primùm Iupiter aluerit, inopémque eorum vitam his ſuſtentarit. Vnde adagium, πολλῶν πανηγύρεων Διὸς βαλάνους ἔφαγεν, id eſt, multorum feſtorum Iouis, glandes comedit, de ſene, & longo plurimarum rerum vſu perito. Et illud, ἅλις δρυός, ſatis Quercus, de iis qui deterioribus relictis meliora perſequuntur, quemadmodum illi qui glandes poſt inuentas fruges neglexerunt, cùm ſatis diu cibum ſe petiiſſe à Quercubus dicerent. Vſurpatum à Cicerone. Dignitatis ἅλις, tanquam δρυός. Dignitati ſatis conſuluiſti, nunc ſaluti conſule. Idem ſignificabat mos ille qui Athenis erat, vt in nuptiis puer quiſpiam vndique ſpinæ frondibus, & Quernis glandibus opertus coronatúſque cunas panibus plenas geſtaret, & ingrediens hæc proferret, ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. id eſt, euaſi mala, meliora ſum nactus, quæ ſponſo ſponſæq; bene ominabantur, tanquam meliore fortuna vſuris: mala enim erant ſpinæ ſteriles, & glandes quibus victitabant antiqui, panes verò bona. Sed nec poſt inuentas ſegetes, glandibus vti omnes deſierunt. Nam M. Varro referente A. Gellio in Satyra περὶ ἐδεσμάτων, inter exquiſitos multarum gentium fructus glandem Ibericam poſuit. Plinius ſcribit glandes opes fuiſſe ſua quoque tempeſtate multarum gentium etiam pace gaudentium. Nunc & in inopia frugum, ait, glans arefacta molitur in farinam, ſpiſſatúrque in panis vſum: quin & hodie per Hiſpanias ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadem in cinere toſta. Luſitani, vt ſcribit Strabo, qui in montibus habitant, duabus anni partibus Querna victitant glande, quam

Li. 6. c. 68.

Li. 26. c. 1.

Li. 36. c. 27. Lib. de Parat. facil.

Rue. lib. 2. cap. 45. Plin. li. 24. cap. 1.

Pauſa. in Arcad. Gal. lib. 2. Alim. Plutarch.

Lib. 2. ad Att.

M. Varro. Lib. 16. c. 5.

cùm desiccauerint molunt, & in panis vsum recondunt. Allobij ex Sarmatis populi, auctore in Stromatis Clemente, glandibus, & arborum baccis vescuntur. In frugum penuria, glandibus Pergamenos suos vsos fuisse, testatur Galenus, variè ipsas ad esum comparantes. Interdum enim in aqua elixabant, & post calidis cineribus contegentes mediocriter assabant: nonnunquam comminuentes, pultarium ex ipsis conficiebant, aliàs aqua sola conspergentes, sed condimentum aliquod immittentes, aliàs mel effundentes aut lacti incoquentes. Eæ autem copiosum corpori suppeditant nutrimentum, & æquè nutriunt ac frumentaceorum eduliorum pleráque, sed tardè permeant, crassíque sunt succi, ex quibus efficitur, vt concoctu sint difficiles. Idem omnino Ætius commemorat. Symeon Sethi, Glandes difficilis esse coctionis, tradit, valdè nutrire, tardè descendere, crudósque humores generare. Propterea illarum vsum vitari medici præcipiunt. Galenus inter cætera quæ in capitis dolore non solùm ventriculi consensu orto, sed in omnibus capitis affectibus vitãda esse præcipit, etiam à Quercinis glandibus abstinere iubet. Idem etiam Pythagoras præcipiebat, auctore Æliano. Nunc verò Glans animalium tantùm est esca, præsertim Suum. Hoc enim pecus diffusum & grauissimum facit, vt Varro scribit. Nam ea multæ in Gallia, & alibi gentes, magnos ac innumeros porcorum greges per syluas glandarias saginant. Idem Cato post sementem legi præcipit, & in aquam cõiici, vt inde Semodius, patrata sementi, verno modius bobus singulis detur. Glandes hyeme bobus Columella exhibet in pabulum, Quercus folia Æstate, & Autumno. Denique multas alias & magnas vtilitates Quercus affert. Vsum corticum coriarij, alíque opifices norunt, quanquam hodie Græci, & qui in Asia sunt, vt scribit Bellon. coria adornant calycibus glandium Esculi, vt in Gallia corticibus Quercus. Ligni verò vsum & vtilitatem, ait Tragus, nemo facilè explicabit. Siquidem inter alia omnia, lignum nullum perennius, nullum etiam ad plura, hoc est ædificia, vtensilia, & instrumenta, tam ea quæ in terra, quàm quæ in aquis vsui esse possunt, adhibetur Querno. Hæc Tragus, quæ non de cuiusuis Quercus materia intelligenda sunt, vt ex Theophrasto suprà declarauimus, & Plinio, qui Robur ex iis esse tradit quæ tardissimè cariem vetustatémque sentiunt: vere cæsum teredinem sentire: siccissimam loton esse, deinde Robur exalburnatum, cuius nigricat color: Robori tantam duritiam esse, vt terebrari nisi madefactum non possit, & ne sic quidem adactus auelli clauus: quædam in aliis diuturniora vsibus esse quàm alia: Vlmum in perflatu firmam, Robur defossum, & in aquis Quercum obrutam: Robur marina aqua corrumpi, Esculum humoris impatientem: Robur & Oleam incuruari, cederéque ponderi: arida latiùs quàm viridia serris cedere, præter Robur, & Buxum, quæ pertinacius resistunt, serrarúmque dentes replent æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Ex maturis glandibus, delibratis, modicè desiccatis, tusisq́;, oleum exprimitur lucernis aptum.

* * *

Clemens.
Li.2. Alim.
Lib. 1.
Lib. 1. co. part.
Cap. 54.
Lib. 6. ca. 3.
Li. 1. Obs. cap. 52.
Li. 3. c. 70.
Li. 16. c. 39. 40. 42. & 43.

GALLA. CAP. II.

Qvanqvam quæ glandem ferunt, omnes & gallam Plinio auctore, tamen cùm hæc Quercubus magis sit peculiaris, adeo vt Dioscor. Gallam Quercus fructum appellet, Quercuum historia explicata, de Galla ordine dicendum videtur. κηκὶς ea Græcè dicitur, Latinè & Italicè *Galla*, Arabicè *Hafs*, aut *Hafus*, Germanicè *Galloepffel*, & *Eychoepffel*, Hispanicè *Abogalla*, Gallicè *Noix de Galle*. Vna est Omphacitis nominata, parua quidem, articulorum manus modo rugosa (sic enim κονδυλώδης Matthiolus interpretatur, vt hac voce Gallæ Omphacitidis figura designetur, magnitudine priùs expressa) solida, nullo foramine peruia: altera plana, leuis, perforata. Eadem planè genera fecerunt Galenus, Paul. Ætius, nempe Gallam Omphacitidem, & alteram flauam, magnam, laxam, quæ superioribus cum de fructuū πολυκαρπία ex Theophrast. dissereremus, minimè repugnant. Nam Galla alba, parua, solida, eadem, vt & magna, perforata, nigra. Plinius. Pauciora Gallæ genera nos non facimus, cùm esse dicimus solidam, perforatam, item albam, nigram: maiorem, minorem, quæ cùm ita esse grauissimorum auctorum testimoniis satis sit probatum, Quercus rem hanc quotannis ostentant. Nam in Italia, præter glandes, duo Gallarum genera ferunt, inquit Matthiolus minores, quæ rugosa sunt cute, fullonibus & coriariis expetitæ, & quæ Græcis Omphacitides dicuntur: maiores, quæ leuiores sunt: tamen Cornarius Gallam Omphacitidem Dioscoridis & Galeni nihil aliud esse contendit, quàm calycem illū cui glandes inhærent, qui vulgo cuppula glandium nominatur, vnico ad id credendum Pauli Ægin. loco inductus, qui est huiusmodi: ὀμφακίδος κεκαυμένης. ἔστι δὲ κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ᾧπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται. Id est, Omphacidis vstæ. Est autem cauum illud, ex quo glans Quercina enascitur, quo coriarij vtuntur: quo loco non ὀμφακίδος, sed ὀμφακίτιδος putat legendum, à qua opinione se nunquam decessurum ait, nisi quis corruptum hunc Pauli locum docuerit, aut ὀμφακίδα substantiuè, à Paulo pro calyce glandis dici ostendat. At Cornarium reprehendit Matthi. & iure quidem. Nam si Paul. inquit, non putasset ὀμφακίδος vocabulum, quod rarum esset, permultis fore obscurum, quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certè opus non fuisset descriptione illud explicare. Quod præterea Paulus pro Omphacitide Galla glandium calycem non acceperit, hinc intelligere licet, quod alio in loco de Gallis, non de glandibus disserens, duo Gallarum genera constituit, alteram Omphacitidem appellans, alteram, flauam, magnam, viribus inferiorem, Diosc. & Galen. auctores secutus, qui non aliter diuisêre, nec vsquam Omphacitidem Gallam pro glandis calyce vsurpauêre, vtpote qui glandes & earum calyces à Gallis planè diuersas esse scirent. Præterea Dioscor. Galen. Paul. nusquam nomine ὀμφακῖτις pro Galla vsi sunt, nisi vt adiectiuo iuncto cum substantiuo suo κηκίς. Quare in Paulo legendum arbitror ὀμφακίδος, non ὀμφακίτι-

GALLA.

Lib.16.c.6
Li.1.c.123.
Nomina
Genera.
Ibidem.
Lib.7.sim.
lib.7.lib.1.
Lib.6.c.6.
Theophr.
Forma.
Li.24.c.4.
li.1.Diosc. cap.123.
Li.1.6.cōp. p. & Emb. 120. lib.1. Dioscori.
Lib.3.c.42.
Ibidem.
Lib.17.
Genera.

Cornar.& Andernac. δλος, vt contendit Cornarius, glandiumq́; calycem ὀμφακίδα à Græcis appellari, etsi Cornarius, atque Andernacus, qui ὀμφακίδα vuam acerbam interpretatur, Græcæ linguæ peritiſsimi non ita ſenſerint. Verùm Omphacitis immatura intelligi non poteſt, inquit Cornarius, quum vtraque ſuo tempore immatura ſit. At cùm Dioſc. & Galen. Omphacitim Gallam dicunt, hac voce immaturam non intelligunt, etſi multi apud eoſdem ita ſint interpretati, ſed quod στρυφνὸν ἱκανῶς ἐστὶ φάρμακον, inquit Galen. id eſt, quod admodum acerbum ſit medicamentum, cùm altera Galla minùs acerbæ qualitatis ſit particeps, quam à ruſticis ſuis οἰνοκηκίδα appellari ſcripſit Galen. id eſt vinogallam, quod cùm vehementiore aſtrictione ſit opus, vino incoquenda ſit auſteriuſculo. Sunt tamen qui οἰνοκηκίδα magnam illam Gallam à Galen. appellatam velint, id eſt aſininam Gallam. Quidam vinoſam dictam putāt, quoniam minus adſtringens ad auſteri vini lenitatem propius accedit. Galla Omphacitis Gale. ſententia, ordine tertio deſiccat, ſecundo refrigerat. Altera deſiccat quidem, ſed tanto minùs, quanto minùs acerbæ qualitatis eſt particeps. Galla Auicennæ eſt frigida in primo gradu, ſicca in ſecundo, Dodonæo frigida & ſicca, ad tertium vſque gradum, & valde adſtringens.

(Lib. 7. ſ.) (Ibidem.) (Li. 2. c. 315.) (Lib. 6. c. 68.)

(Li. 1. c. 123.) DIOSCORIDES. Galla Omphacitis eligi debet, quæ efficacior eſt. Vtriuſque vis, vehementer adſtringere. Tritæ excreſcentia in carne, fluxiones gingiuarum & vuæ, atque oris exulcerationem prohibent. Nucleus dentium cauernis inditus dolorem ſedat. Crematæ carbonibus, donec igne flagrent, & vino, aut aceto, aut acida muria extinctæ ſanguinem ſupprimunt. Decoctum in ſeſe efficax eſt, contra vuluarum prolapſus, & fluxiones. Capillos denigrant aceto, aut aqua maceratæ: dyſentericis, cœliacíſque cum vino, aut aqua tritæ conuenienter illinuntur, aut bibuntur: obſoniis addi debent, aut integræ in aqua præcoqui, in qua nonnihil excoquendum eſt, quod his affectibus conferat. In ſumma his vtendum ad adſtringenda, aut ſiſtenda, aut ſiccanda quæ opus ſunt. Hanc Ruellius verſionem vno loco caſtigat And. Lacuna. Nucleus dentium cauernis inditus, dolorem ſedat. Græcè legitur, inquit, τὸ ἐν μέσον αὐτῶν. hoc eſt, quod in medio ipſarum conſiſtit. Quo loco Dioſcorides Gallarum corculum, centrum, ac meditullium ſignificat, non nucleum quo Gallæ omnes ſunt deſtitutæ, quum per omnia vnam eandémque continuam ſubſtantiam ſortiantur. Sed Ruellius, Plinium auctorem habet, qui de Gallis ſcribens, Nucleus, inquit, commanducatus dētium dolorem ſedat. Et quid mirum nucleum Gallarum à Plinio dici, qui nucleum ferri pro chalybe dixerit.

(Lib. 24. c. 4) (Li. 34. c. 14.)

(Lib. 7. ſim.) Galla Omphacitis Galeno deſiccat, & repellit fluxiones: ad hæc conſtringit, contrahítque partes laxas, ac languidas, omnibúſque fluxionum affectibus ſtrenuè reſiſtit. Altera autem Galla deſiccat minùs. Cocta itaque per ſe, ac deinde trita, cataplaſma eſt non inſtrenuum ſedis phlegmonarum, ac procidentiarum. Porrò coquenda eſt, ſi modica opus ſit adſtrictione, in aqua: ſi vehementiore, in vino, ac ſi augere inſuper adſtrictionem ſit opus, vino vtendum auſteriuſculo. Denique Gallæ combuſtæ ſanguinem reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirùm etiam calorem & acrimoniam ex vſtione aſſumunt, ſúntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate. Cæterùm cùm ad ſanguinis ſuppreſsionem præparare eas voles, carbonibus impoſitas, dum vndequaque candeant, aceto, aut vino extinguere oportebit.

(In lib. 1. Dioſcori. cap. 123.) Fit ex Omphacitide Galla, inquit Matthiolus, chalcantho, gummi, & vino atramentum ſcriptorium optimũ hoc modo. Sumito Gallarum craſsiuſculæ contuſarum vncias quinque, chalcanthi Romani vncias tres, gummi Arabici vncias duas,

duas, ſalis drachmam vnam: coniiciantur hæc omnia in fictile vitro circumlitum: ſuperfundito vini albi, potentis, feruentíſque libras quinque, & vncias quatuor: occluſo vaſis ore, quindecim dies inſolato, vel poſt vaporarij fornacem hyeme reponito, miſcetóque quotidie rudicula. Illud peculiare ſibi maiores Gallæ vindicauêre, vt quotannis aut annonæ fertilitatem, aut ſterilitatem, aut peſtilentem auram prænuntient. Nam ſi rumpantur integræ, quæ perforatæ non ſunt, aut muſca, aut araneus, aut vermiculus exit. Si muſca euolat, futuri belli, ſi repat vermiculus, annonæ penuriæ, ſi currit araneus, peſtilentium morborum præſagium eſt. Neque cuiquam mirum videatur, quod ex omnibus Gallis iſta exoriantur animalcula. Etenim ego, inquit Matthiolus, huius rei ſæpius periculum feci, nullámque vnquam ſum conſecutus, prius non perforatam, quæ ex tribus animalibus vnum intra ſe non contineret: foramine aperto, facilè iudicari poteſt iam animal exiiſſe. Dicamus igitur licet, Quercum, & fructum, & animal gignere, cuius rei haud ignari veteres illi, non ſine cauſſa dixerunt Quercum Ioui ſummo eſſe dicatam. Gallam ſi in Quercu permanſerit, putreſcere Albertus magnus ait, atque in ea vermem procreari, qui ſi in Gallæ medio ſitus ſit, futuram hyemem aſperiorem prænuntiat, mitem verò ſi circa margines.

VISCVM. *CAP. III.*

VISCVM multis adnaſcitur arboribus, tamen quia optimum, ſed rarum in Quercubus prouenit, iis illud ſubiungere abſurdum non fuerit. ὁ ἰξὸς, Viſcum dicitur Ariſtoteli, vnde fluxit Latinis Viſcum, ἰξία Theophraſt. quod nomen ait eſſe commune, *Hyphear* verò Arcadibus, *Stelis* Euboïcis, Arabibus *Debach*, & *Dabach*, & *Hele*, Gallis *Guy*, Italis *Viſchio*, Hiſpanis *Liga mordago*, Germanis *Miſtel*, & *Eichenmiſtel*, & *Vogellem.*

Nomina Li.1.de Generat.ca.1. Lib.3.Hiſt. ca.9.& 16. & lib. 2. cauſ.

VISCVM.

Ion Poëta ſudorem Quercus vocauit. Ex huius fructu quod fit glutinum, Latinè idem cum planta nomen habet, quemadmodum Græcè vtrumque ἰξὸς nominatur. Præterea ne homonymia nos in errorem inducat, ſcire licet Chamæleonem album Ixiam aliquibus dici, quod nihil delendum. ἰξὸς, id eſt, Viſcum circa radices eius inueniatur, vt ait Dioſcorides, Plinio verò, Chamæleonis duo genera. Candidior, quem Ixiam vocant, &c. Ad hæc Ixias à Dioſcor. iń venenatis radicibus recenſetur, quam Ixiam cùm Plinius ab Ixo, id eſt, Viſco nominatam videret, inquit Cornarius, vbique pro Ixia venenata radice Viſcum reddidit, quod tamen cum homonymõs de Viſco arboreo, & de glutino ad aucupia dicatur, vitio non caret, id quod etiam Leonicenus obſeruauit. Viſci tria genera, Plinio: In Abiete ac Larice Stelin dicit Eubœa naſci, Hyphear Arcadia, Viſcum autem in Quercu, Robore, &c. Theophraſto Ilex fert à Septentrione Viſcum, à Meridie Hyphear, ſed vna omnium natura, diuerſæ habitudines, quia oriuntur in diuerſis. Multò igitur plura conſtituenda eſſent genera, quia in multis aliis arboribus Viſcum

Lib.3.ca.8. Li.22. c.18. Li.6.ca.21.

Genera Ixiæ. Emb.9. li. 3.Dioſc.

Genera. Li.16. c.44 Theophr. Lib.2.cau. cap.23. Lib.3.Hiſt. Cap.16.

nascitur. Adiiciunt quidam & hoc discrimen, in iis quæ amittunt folia Viscum decidere, contrà inhærere semper, natum in æterna fronde: ab his enim alimentum perpetuò suppeditari, in illis Viscum quoque sentire alimenti dispendium. At nos, inquit Scaliger, in nostris malis hyemis sæuitia spoliatis videmus, Viscum ne vnum quidem amittere folium. Ratio est, tenacitas ipsius succi, quæ suo lentore sibi ipsa sufficit, quemadmodum animalibus, quæ sine cibo latent hyeme. Sic etiam ipsis in arboribus perpetuifoliis intelligendum. Prętereà Plinio mas est fertilis, fœmina sterilis. Viscum planta est fruticosa, surculis geniculatis, lentis, transuersis, sese implicantibus: intus porracei coloris, extra subflaui, inquit Fuchsius: (Idem Dioscorides, sed referre id videtur, ad glutinum, quod ex hac planta fit, non ad plantæ ipsius colorem, coloris semper viridis esse Plinius scribit:) grauis odoris: folio penè buxi, minore, longiore, crassiusculo, pingui, ex viridi nigricante. Altitudo eius vix excedit cubitum: sine flore esse scribunt Ruellius & Fuchsius, flores tamen profert exiguos, luteos, ex quibus baccæ paruæ, rotundæ, pallidæ, viscido humore plenæ, quarum singulis inest nigrum semẽ. Viscum in iis est quæ in terra gigni non possunt, sed in arboribus nascuntur, & cùm sedem suam non habeant, in aliena viuunt, auctoribus Plinio, & Theophrasto, quod mirum certè videri debet, citra vllas radices passim in arborũ caudicibus totum annum, adeóque brumali tempore, Viscum fronde virere noua, quòd non sua seminat arbos, vt canit Maro. In Abiete ac Larice stelin dicit Eubœa nasci, Hyphear Arcadia, Viscum autem in Quercu, Robore, Ilice, Pruno syluestri, Terebintho, nec aliis arboribus adnasci plerique. Copiosissimum in Quercu, quod δρυὸς Hyphear vocant. Nascitur & in Castanea, Malo, Pyro, Sorbo, Salice, Tilia, Betula, & aliis. Quin etiam, vt scripsit Dioscorides, inuenitur in quorundam fruticum radicibus. In Palestina Bellonius tradit esse oleas, quæ rubentibus baccis Viscum ferunt, eam ob causam sterilescentes. Floret fine mẽsis Maij. Fructus maturus est Autumni initio, siue fine Septembris, totam hyemem durans. Calefacit cum acrimonia, vt Paulus scribit. Ex plurima aërea & aquea, paucissima terrena substantia constat. Nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Auicennæ calidum est, & siccum: in tertio gradu. Folia fructúsque calefaciunt & siccant, sat́isque tenuium sunt partium. Viscum emollit, discutit, extrahit: parotidas, tubercula, cæteràsque collectiones ad maturitatem perducit. Cum resina, & cera pari, epinyctidas in splenio sanat: vetera vlcera, abscessúsq; quos Cacoëthes vocant, ex thure mollit: lienem cum calce, gagate, aut Assio lapide coctum & impositum absumit: cum Sandaracha, aut auripigmento illitũ vngues extrahit: mistum cum calce, & vini fæce, suam vim intendit, vel, vt alij legunt, ipsorum vim intendit.

[Margin: In Comm. cap. 23. lib. 2. caus. — Ibidem. — *Forma.* Cap. 123. — Li. 16. c. 44. — Li. 1. c. 140. cap. 123. — *Locus.* Plin. li. 16. cap. 44. Theophr. lib. 2. caus. cap. 23. Ibidem. Scalig. ibi. Dod. lib. 6. cap. 69. Lib. 3. c. 87. Li. 2. Obs. cap. 83. — *Tempus.* — *Tẽperam.* Lib. Temperam. Gal. lib. 6. simp. lib. 2. cap. 728. Dod. lib. 6. cap. 69. — *Vires.* Dios. lib. 3. cap. 87.]

Viscum Galeno, valenter humores ex alto extrahit, nec eos tantùm tenues, sed & crassiores, eósque diffundit, ac digerit. Est autem ex eorum genere, quæ non protinus admota calefaciunt, sed quæ tempus requirunt, velut Thapsia.

[Margin: Lib. 6. sim.]

Visci Querni lignum in tenuissimum puluerem quidam redigunt ait Matthiolus, & comitialibus hauriendum præbent, quo tantùm medicamento multos sanatos pro certo affirmant. Atqui operæ pretium est, vt eo vtantur comitiales quotidie, & in quadragesimum vsque diem, caueántque ne lignum ab arbore rescissum terram contingat. Idem collo aut brachio pro amuleto suspensum cum suo cortice, grauidarum conceptum adiuuat: sed noui ego plures morbi & medicamenti prorsus ignaros, qui ligni loco Viscum ipsum in catapotia deuorandum dederint. Viscum quod in Pyro syluestri nascitur, contractione membrorum laborantibus maximo esse auxilio scimus. Contunditur id vnà cum foliis, & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Defricantur lichenes

[Margin: In cap. 87. lib. 3. Dios.]

chenes pumice, vt flos Visci cum calce subactus illinatur.

Omnia Visci genera Trago dum viridia adhuc, & recentia sunt, tusa, succo extracto, auribúsque indito, discutiunt collectiones earum, & emolliunt eas intra paucos dies, dolorémque leniunt. Superstitio etiamnum hodie Christianorum quorundam mentes vsque adeò occupauit, vt sint qui credant Viscũ Quercinum aduersus veneficia, & ludibria Satanæ efficax esse: quam ob causam ex collo puerorum suspendunt. Quidam empirici existimant Viscum quod in Quercu, Corylo, Pyro nascitur, si terram non tetigerit in puluerem redactum, ac è vino potum comitialibus mederi. Itaque ex eo orbiculos precatorios conficiunt, quos aduersus eundem morbum valere credunt. Alij argento includunt ad περίαπτα. Gentilis Fulginas, & Iacobinus de partibus tam præstantes huius vires esse arbitrati sunt, vt lignum sanctæ crucis appellarint, sibíque persuaserint aduersus epilepsiam, apoplexiam, paralysim quàm maximè prodesse, tùm intus sumptum, tùm collo appensum. Lignum Visci in Aronia Mespilo nati arquatos sanare affirmat Curtius. Viscum confit, vt prodit Plinius, exacinis qui colliguntur messium tempore, immaturi. Nam si accessêre imbres, amplitudine quidem augentur, Visco verò marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt, duodenis ferè diebus: vnum hoc rerum putrescendo inuenit gratiam: inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus, interiore carne lentescunt. Hoc est Viscum, pennis auium ligandis, iuglandis oleo subactum, cum libeat insidias moliri. Viscum scribit Matth. variis modis fieri: verùm omnium præstantissimum esse quod è granis in Quercu nascentibus conficitur. Visci, præter id quod inualidum in pyris, malísque nascitur, ingens in Hetruria prouentus. Siquidem ibi non modò in Quercu probatissimum prouenit, sed etiam in Cerro, Ilice, Castanea, in nostris præsertim maritimis Senensibus, vbi vastissimæ assurgunt syluæ, quæ non paruo pretio locantur iis qui Viscum conficiunt. Grana quæ legerunt in aqua decoquunt, donec disrumpantur: deinde contundunt, & tamdiu lauant in aqua, donec furfuracea excrementa eximant. Fit præterea Viscum in Syria ex Myxis, quo vtuntur Insubres in suis aucupiis, quoniam arboreo Visco carent. Ex Venetiis illud defertur, quo primùm ex Damasco Syriæ aduehitur, vnde Damascenum vocant: sed id Querno bonitate cedit. Fit quoque Viscum ex Agrifolij, & Viburni radicibus ipsarum corticibus in scrobe inter suarum arborum frondes humido solo sepultis, ibíque tamdiu dimissis, quoad computrescant: Tum enim eximuntur, & tamdiu in pila contunduntur, donec lentorem concipiant: pòst aqua calida lauantur, & manibus commiscentur. Hac etiam ratione quibusdam in locis Viscum fit ex Ibisci radicibus. Serapio quoque ex corticibus ramorum arboris Tarabellæ Viscum bonum confici tradit. Viscum Quercinum maximo Hetruscis vsui est. Nam præterquam quod in aucupiis eo vtuntur, etiam vites eodem muniunt, atque illinunt, ne prima germinatione ab erucis, & vermiculis, quibus omnia scatent, gemmæ deuorentur. Visci fructu vescuntur Turdi, præcipuè magni, quos nostri vulgo Turdellas appellant, quorum stercore semine Visci pleno inficiuntur, & seruntur arbores, in quibus pernoctant, & victitant: Ex eo semine nascitur planta, quæ Viscum creat, vnde scitè à Plauto dictum est, Turdus exitium sibi cacat. Eadem est de Visci ortu Plinij sententia. Omnino satum, inquit, nullo modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè Palumbis, ac Turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre proueniat, quod, & scribit, & admiratur Theophrastus, præsertim cùm Viscum & fructum ferat, & semen è quo generari possit. At id negat Scaliger, & ex arborum vitali excremento, quasi è semine, proportione quadam, oriri Viscum probat, sicut,

Pli. lib. 25. cap. 4. Lib. 3. c. 3.

Gentilis & Iacob.

Li. 26. c. 23. Li. 16. c. 44.

Ibidem.

Cap. 167.

Li. 16. c. 44

Lib. 2. cau. cap. 23. In comm. ca. suprad. & excercitat. 168.

& Gallam, non è semine deiecto ab auiculis, quasi verò, inquit in palumbis, & Turdi ventriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruscarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti sumus, datis Turdo vuis labruscæ, deinde Visci baccis, nullâque horum specie in auis excrementis reperta. Adhæc extremo Autumno comedunt aues acinos Summis ramis etiam surrectis quibusdam Viscum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluitur? Non enim statim nasci est verisimile. Quare caloris interni fotu informata Visci principia in succo sibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concrescunt, & in plantam adolescunt, quemadmodum cornua ex ossibus animalium educuntur. Non omittenda est hac in re, & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant Magos) Visco, & arbore in qua gignitur (si modò sit robur) sacratius. De quorum vana superstitione, & populi hac imbuti stoliditate, lege plura apud Plinium, & Iulium Cæsarem. Druidæ, inquit Cæsar, certo anni tempore in finibus Carnutum (quæ regio totius Galliæ media habetur) considebant in loco consecrato. Ea Galliæ pars hodie *la comté de Dreux* nominatur. Arboribus exitio est Viscum, auctoribus Theophrasto & Plinio, qui id etiam nec igni, nec aqua posse corrumpi tradidit. Hyphear ad saginanda pecora vtilius est. Vitia modo purgat primo, deinde pinguefacit quæ suffecêre purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negāt durare. Ea medendi ratio adhibetur æstatis quadragenis diebus.

Ibidem.

Li.16.c.44 de bel. Ga.

Lib.2. cau. cap.22. Li.17.c.14. Li.13.c.22. Li.16.c.44.

ILEX. CAP. IIII.

ILex Græcè πρῖνος nuncupatur, quia serra propter duritiem sit secanda, Arabicè *Barbes*, siue *Carmas*, Gallicè *Ieuse*, & *Eouse*: Bellonio *Chesne verd*, quo nomine Quercum perpetuò virentem, cuius capite de Quercu meminimus, minimè intelligit, Italicè, *Elice*, Hispanicè *Anzina*, & *Auzinheira*, & *Coscoia*, Germanicè *Stecheychen*, *Eingattung*

Nomina
Lib.16.ob. cap.44.

In lib.1. Dioscori. cap.121. Lib.6.ca.3.

ILEX.

Duûm Ilex est generum, alterum folio spinoso, sine aculeis alterum: hoc vbique ferè scatet Hetruria, illo verò Hispania. Meminit vtriusque Columella. Possunt, inquit, & ficulnea folia bubus probè dari, si sit eorum copia. Quernea tamen frons melior est vel Ilignea, sed eius generis quæ spinas non habet. Nam altera quoque, vt Iuniperus, respuitur à pecore. Quare non rectè sentiunt, qui Plinij tantùm & Theophr. testimonio freti, Ilicem non spinosam legitimam esse negant. Ilex foliis laurinis ac perpetuis constat, parte aduersa candicantibus, scabris, auersa virescentibus, ac læuibus, toto ambitu serratis, rigidis suis crenis pungentibus in vno genere, in altero minimè, Breui pediculo: glande parua, Quernæ simili, breuiore, graciliore, pertinaciter hærēte, quam Homerus Achylon vocauit, eóque nomine à glande Querna distinxit. Viscum atque hyphear fert. Nullo flore exhilaratur. Tota arbor procera est, & Robur magnitudine æquat, vbi solum nacta fuerit idoneum: cortice in rufum

Forma.
Forma Ma theo. lib.1. Dios.c.121

Plin. li.16. c.6. Matth. Th. ibid. Pli. lib.16. cap.25.

nigricante

nigricante, materia densa, spissa, robusta, ex nigro rufa: radice multiplici, profunda ἐπιεικῶς, id est mediocriter, Theodorus admodum conuertit. Theophrastus certè alibi scripsit, omnium syluestrium profundissimas radices Ilicem habere, materiam densam, robustámque admodum, quare, & decorticationem hyeme diutius tolerat, in atrum rubescentem, vnde apud Aristophanem πρίνινοι homines, id est Iligni pro durissimis ponuntur: eam tamen frangi ac dissilere sponte sua scripsit Hermolaus, ob idq; Periclem dixisse, Bœotios Ilicibus esse similes, vt est apud Aristotelem, quod ipsi se conficerent intestinis discordiis. Ilicis à Matthiolo pictæ folium oblongius, & angustius, ad id fortassè genus referendum, quod Plinius in Italia nasci tradit, folio non multùm ab Olea distante. Quæ in Gallia Narbonensi, & Prouincia notissima est, etiam mulierculis, & pueris, folia habet Suberis primi foliis minora, & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter nouella, & nunc primùm enata, quæ aliquantulùm incisa, & aculeata sunt: Nam in tenellis arboribus antequam glandem ferre incipiant omnia folia aculeata sunt, teste etiam Clusiodoro. Admirandam Ilicem describit Plinius his verbis. Vicina luco est Ilex, & ipsa nobilis, 35. pedum ambitu caudicis, decem arbores mittens, singulas magnitudinis visendæ, syluámque sola facit. Idem inter vetustissimas etiam arbores Ilicem recenset. Vetustior vrbe inquit, in Vaticano Ilex, in qua titulus æreis literis Hetruscis religione arborem iam tunc dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multò ante vrbem Romam habent. Apud eos extant Ilices tres etiam Tiburto eorum conditore vetustiores, apud quas inauguratus traditur. Ciuica corona Iligna primò fuit, postea magis placuit ex Æsculo Ioui sacra. Ilex in iis est arboribus quæ montibus propriæ, nasci in planis nequeunt. Inter syluestres perpetuò viret. In prouincia Narbonensi, præsertim agro Monspeliensi frequens nascitur. In Italia notissima est arbor. In Ida monte Cretæ, hodie Psiloriti nuncupato copiosæ proueniunt Ilices, & in monte qui Athos dicitur: item in montibus circa Hierosolyma, & locis circa Amanum montem. Ilex Vere germinat teste Theophrasto. Earum, inquit, quæ seriùs fructificant, quas nonnulli anni spatio fructum perficere volunt, vt Iuniperi, & Ilicis, germinationes Vere proueniunt. Fructus, eodem auctore, serò maturescit, vt annotinum nouus occupet, eámque ob caussam bifera hæc arbor à nonnullis existimata est. Omnium tardissimè Ilicem fructum suum perficere idem alibi scripsit. Sic enim Gaza legit, πάντων δὲ ὀψιαίτατα, &c. codex autem Basiliensis, πάντων δὲ πλεῖστην, id est, omnium copiosissimè, &c. Eodem loco, Quercus, & Castanea serius fructus perficiunt, nempe circa Vergiliarum occasum: eodem modo, & Philyrea, & Ilex.

Lib.3.Hist. cap.7. Theophr. Li. 4. Hist. cap. 15.
In lib. 1. Diosc.
Li.16.c.44
Plin. li. 16. cap.4.
Locus.
Theophr. lib. 3. Hist. cap. 4.
Pli. lib.16. cap. 18.
Bell. libr. 1. ob. cap. 18. & 44.
Bell. lib. 2. ob. cap. 81. & 107.
Tempus.
Lib.3.Hist. cap.6.
Cap. 16.
Lib.3.ca.6.

Ilignæ Glandes viribus Quernas antecellunt, ait Dioscor. Ilignæ radicis cortex cum aqua coctus, dum mollitus intabescat, & tota nocte illitus denigrat capillos, priùs cimolia terra purgatos.

Li.1. c.121.
Vires.

Valentius astringunt Phagus & Ilex, inquit Galenus, seu quis eas species esse Quercus velit, seu toto genere diuersas. Harum folia dum tenera sunt, imposita, non instrenuè siccant, minus autem Quercus, quanto minus etiam adstrictionis sortita sunt. Dioscor. de omnium foliis æqualiter pronuntiat, contusa, & trita tumoribus prodesse, & imbecilles membrorum partes roborare. Radix Ilicis tusa, & ictui dryini *imposita plurimùm prodest. Galen. alio loco scripsit, Ilicis Glandes quas Græci ἄκυλας vocant, fugiendas esse, quoniam acerbæ, & duræ sunt, eóq; insuaues: etiam si quis elixas sumat, concoctu difficiles, & succi crassi. Scribit Corn. Ilicis Glandem Galeno acylon appellari, & Querna Glande ad omnia deteriorem existi

Lib.6. sim.
Curt. li.21. cap.17.
* *Dryinus serpentis genus, Dioscor. lib.6.*
Lib. de bono. & mal. suc.
Emb. 109.
li.1. Diosc.
Lib. 2. de Alim.

existimari, sicut hanc castaneis, quæ omnium glandium sunt optimæ, quo tamen loco vulgaria exemplaria Græca Latináque Memecylon habent.

Libr. 2. de diæta. Li.1.de vlc. Ibidem. Erasm. in Chiliad. Pli. lib.16. cap.6.

Acyli, Quercus, Fagíque Glandes Hippocrati crudæ, tostæq; aluum sistunt: elixæ minùs. Ad idem ambusta Ilicis radices teneras in vino dulci coquere iubet ad lentum ignem, donec satis crassum fiat medicamentum. Similiter in aqua coqui possunt. Hæc cùm ita se habeant, inquit Cornarius, mihi sanè videtur prouerbium, quod ἀκόλῳ τὰ χείλη, ὀ σύκῳ βῦσαι, iubet, non legendum esse ἀκόλῳ apud Suidam, sed ἀκύλῳ, quum ipse ad salubrem, & fortem rerum vsum id admonere nos dicat. Ego hîc nihil contendo, nec admodum refert. Iligna Glās Suem angustam, nitidam, strigosam, ponderosam facit, Horatius.

Vmber, & iligna nutritus glande, rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Matt.ibid. Lib.5.Hist. cap.8. Li.16.c.43.

Ilignus carbo Hetruscis in pretio est, non modò quòd ignem diutius foueat, sed etiam quod (vt aiunt) vapore caput minimè tentet. Iligna materia vt querna, ad multa est vtilis Ilici honos ad axes inquit Theophr. & ad currus vnico iugo tractiles, & ad iuga lyrarum. Secatur in laminas prætenues & Ilex, auctore Plinio, colore quoque non ingrata, sed maximè fida iis quæ teruntur, vt rotarum axibus. Proditum terebris vaginas ex Buxo, ac Ilice vtilissimas fieri. Hyginus manubria rusticis carpinea aut Iligna fieri iubet. Oribasius ex Heliodoro scribit machinas ex robustiori materia conficiendas esse, scilicet Iligna vel fraxinea.

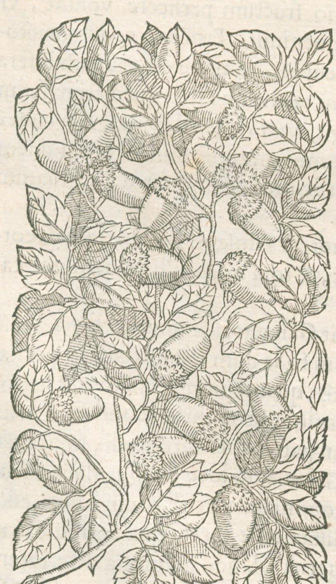
Lib. de machin.

SVBER. CAP. V.

Nomina Lib.1.c.88. *Genera.* In cap.121. li.1.Diosc.

SVBER Græcis φελλὸς dicitur, Gallis *Liege*, à leuitate, vt putat Ruellius, quod innatet aquis, nec obruatur: qua ratione etiam ὕψος dicitur, quòd semper altum petat: Italis *Sugaro*, Germanis *Pantoffelholtz*, Hispanicè *Alcornoque*. Suberis duo sunt genera, foliorum figura diuersa: alterum folio prolixiore, acuminatioréque: alterum

SVBER *folio breuiore, & latiore.*

SVBER *folio longiore, & angustiore.*

breuio

breuiore, rotundioréque, & serrato. Suber arbor est folio Ilicis, vel Oleæ, crassiore, longioréque, vt scribit Theophr. perpetua coma virens: quod tamen negat idem Theophr. nisi codex mendosus sit, cui refragatur Plinius, & iure quidem, numerãs inter syluestres arbores, quibus folia non decidũt, Suberem. Apud Theophrastum legendum quidam censent, τὸ δὲ φύλλον ὅμοιον ταῖς ἐλαίαις, παχύ, προμήκεστερον, οὐκ φυλλοβολοῦν, ἀλλ' ἀείφυλλον: Folium Oleæ simile, crassum, longius, non deciduum, sed sempiternum. Ilici magnitudine cedit, vt testari possunt, qui Bacano Romam proficiscuntur, quo in itinere, innumeræ Suberum plantæ visuntur. Est enim, εὐμήκης ἐπιεικῶς, καὶ εὐαυξής, inquit Theophr. id est mediocriter procera, & augescens, non admodum procera, auctuq; insignis, vt conuertit Gaza. Quin & à Plinio dicitur minima esse arbor. Caudice est crasso: paucos producit ramos: Glans Ilici similis pessima, rara: cortex tantùm in fructu, præcrassus, ac renascens, atque etiam in denos pedes vndique explanatus. Materia eius disrumpitur facilè, quemadmodũ Piceæ, verum fragmentis maioribus, sicuti scribit Theophr. & est, vt alibi tradit, εὔεργος καὶ μαλακός, id est tractatu facilis, mollísque, verum θραυστή, id est, fragilis, vel fissilis, non rigida, vt Gaza interpretatur. Ex ea quondam simulachra Diis factitata, verùm in eius locum successit palma. Suberi detrahitur totus cortex, alioqui deterior fieret arbor, qui triennio post subnascatur, haud ignara natura quòd cortice spolianda sit, inquit Matthi. materiam duplici cortice muniente. Cortice in orbem detracto necantur arbores inquit Plin. excepto Subere, quod sic etiã iuuatur. Crassescens enim præstringit, & strangulat. Alterum Suberis genus folio est prolixiore, & acuminatiore, alterum breuiore, rotundioréque, per ambitũ serrato, acuminatis quibusdam in locis, incisuris. Scribit Theophr. Suberem peculiariter in τυρρηνίᾳ nasci, in quibus verbis Victorius mendum esse suspicatur, legíque debere τυῤῥηνίᾳ. Copiosa namque hæc arbor est in maritima regione Hetruriæ, quam olim incoluêre Thyrrheni, vt & syluæ etiam ingentes Suberis sint prope Populonium, & oppidum quoque inde appellatũ Sughereto. Corrupta enim Latina voce Suber, patrio sermone *Sughiero* vocatur. Qui folio est rotundiore, in Romano, qui prolixiore, in Pisano agro prouenit. Spectantur Suberes in ora maritima Liguriæ, vt Plinio fides non sit adhibenda, qui nec in Italia tota nasci, nec in Gallia omninò tradidit. Sunt, & in Hispania humiles, parúmque ramosi, inquit Ruell. at forsitan in Pyreneis montibus proceriores. Tardissimè arbor germinat Suber, præsertim ex vinorum cadis, combustum, cinerem reddit siccando valentissimum, qui medicinis ad dysenterias inscriptis admiscetur. In immodico sanguinis ex vtero profluuio Paulus Suberis ex Italico vase combusti cinerem propinat in posca. Mirificè auxiliatur, Suberis ex Italico vase vsti cinis cum aceto, vel posca, in vterum inditus. Suberis cortex tritus ex aqua calida potúsque sanguinem ex vtralibet parte fluentem sistit. Eiusdem cinis ex vino calido, sanguinem excreantibus magnoperè laudatur, auctore Plinio, id quod etiam testatur Serenus his versibus.

Sed quacunque fluit vis immoderata cruoris
Subereus cortex calidis potatur in vndis,
Ante minutatim studio vincente terendus.

Vsus Suberis, autore Plinio, ancoralibus maximè nauiũ, piscantiumq; tragulis, & cadorũ obturamẽtis, prętereа in hyberno fœminarũ calceatu. Quamobrem nõ infacetè Græci corticis arborẽ appellãt, (sic enim legendũ, nõ vt in aliis exẽplaribus, mulieres cortices arborũ &c. dixerũt autem Græci δενδρόφλοιον, id est arborẽ corticis, vel corticosam.) Sunt & qui fœminam Ilicem vocẽt, atque vbi non nascatur Ilex, pro ea Subere vtantur, in carpẽtariis præcipuè fabricis, vt circa Elim, & Lacedemonem. Suber inter eas recẽsetur arbores, quæ tardissimè cariẽ vetustatémque sentiunt

Lib.3.Hist. cap.16.
Li.16. c.21.
Matt. in c. 121. lib. 1. Diosc.
Ibidem.
Lib.16.c.8.
Forma.
Pli. lib.16. cap. 8.
Lib.3.Hist. cap.16.
Theophr. Ibidem.
Theophr. Ibidem. Ibidem.
Li.17.c.24.
Genera.
Locus.
Lib.3.Hist. cap.16.
Lib.3. Var. Lect. c. 17.
Lib.16.c.8
Li. 1.c.89.
Vires.
Plin. li.16. cap.25.
Paul. lib.7.
Lib.3.c.62.
Li. 24. c.4.
Serenus.
Vsus.
Li.16. c. 8.
Li.16.c.40
Lib.16.c.8.

ſentiunt. Eiuſdem Glande fungoſa caro fit. Huius corticis vſus ſutoribus, veteramentariis, atque piſcatoribus notus: his, verriculorum alis, ne ſidant aut in profundum trahantur, appendentibus: illis, ſoleas aduerſum frigora munientibus.

SMILAX. CAP. VI.

Nomina

Li. 16. c. 6.

SMILACIS ancipites, & multiplices ſignificationes errorem ſæpè crearunt in re herbaria, atque etiam creare poſſunt, niſi bene diſtinguantur. Smilaces primùm dicuntur læuis & aſpera, herbæ repentes: deinde quædam arbores. Ilicis duo genera teſte Plinio. Ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis diſtant Smilaces à quibuſdam dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. Præterea, quæ Taxus Latinis, Smilax Græcis nuncupatur. Poſtremò Glandiferæ quædam aliæ arbores hoc nomine appellantur, de quibus nunc agitur. Harum duo obſeruauimus eſſe genera. Vnũ Smilacem Arcadum Theophraſto dictum, alterum humilius, vix in arborem excreſcens. Smilax Arcadũ arbor eſt Ilici ſimilis, inquit Theophraſt. mediocriter procera, cortice cinereo, in ſummis ramis cano, & lanuginoſo: folio lauri, nec ſerrato, nec, Iligni modo, in ambitu ſpinoſo, ſuperiore parte viridi, inferiore candicante, lanuginéque obducta, quæ mollis tangentibus ſentitur: flore Oleæ Roboríue ſimili, luteo, in longis paniculis denſo, quo Ilex caret: glande admodum parua. Græci vocant Milaci, & Acilaci vocibus corruptis à σμίλακος, & ἀκύλου nominibus. Gallis nullum proprium nomen huius arboris eſt. Materia eſt non, vt Ilex, ſolida, denſáque, ſed molli, vt tradit Theophraſt. qua ratione Matth. eorum improbat ſentẽtiam, qui Smilacem Arcadum, Ilicem non ſpinoſam eſſe autumant. Alterum Smilacis glandiferæ genus humile eſt, fruticoſum, in arborem ſeſe non attollens: folio Oleæ, candido, neque inſecto, neque ſpinoſo: fructu, floréque ſuperiori ſimili, à quo folio tantùm anguſtiore diſcrepat. Rectè ergo Theophr. ſcribit, Smilacis glandiferæ folium non eſſe aculeatum, ſiue ſpinoſum, cùm Smilacis aſperæ reptatricis, & ſcanſilis, folium mucrone lateribúſque pungat: item rectius eſſe quàm Ilicis (εὐθύτερον enim, non vt Gaza βαθύτερον, id eſt profundius, legendum puto) quoniam, neque ſinuoſum, neque in ambitu inciſum: molle, quia vna parte lanuginoſum: differentiiſque pluribus varium. Smilacis glandiferæ primum genus frequens in agro Monſpelienſi prouenit, vbi non rectè ab herbariis Robur appellatur: alterum in collibus Rhodanum reſpicientibus, totóque eo tractu, qui à Vienna Allobrogũ ad Arelatem vſque porrigitur. Aſtringendi vires Smilax habet auctore Gale. qui enumeratis iis quæ columellæ mediocres phlegmonas modicè reprimunt, ſubiungit. His validiora ſunt Myrti, & baccarum eius decoctum, & Cydoniorum malorum acerborum, item virgultorum tenerorũ Ilicis, Arbuti, Smilacis, Phagi. Quo loco hæc Cornarius. Smilacem arborẽ Taxum Latinis vocari, & Dioſcorides & Plinius tradunt, in potúque acceptũ venenatum pharmacum eſſe, & repentinam mortem inducere. Idem Dioſcorides prodidit, imò non ſolũ in potu acceptum lethalem eſſe, ſed vmbrã etiam illius ſub ea ſedẽtibus aut dormientibus

SMILAX ARcadum Glandifera.

Genera. *Li. 3. Hiſt. cap. 16.*

Forma. *Ibidem.*

Nomina

Ibidem. *In li. 1. Dioſco. ca. 121.*

Ibidem.

Locus.

Vires. *Lib. 6. cap. part. cap. 3.*

Lib. 6.

tibus noxiã, vt pleriq; inde moriantur, quod alio loco Diosc. & Plin. tradunt, vt mirum videri queat eius arboris ramulorũ decoctũ hoc loco à Galeno ad columellam inflammatã probari, maximè cùm etiã ipse Gal. scribat σμίλαξ, ἢ τάξος, δένδρόν ἐστι δηλητήριος δυνάμεως. Pro τάξος nõ rectè, vt equidẽ arbitror, κάχλος legitur, velut etiã apud Paulum. Non esse aũt de alia Smilace accipiendum, testimonio est id, quod asperã, & lenẽ, non Smilacem, sed Milacẽ appellare solet, velut alibi ostẽdi, & quod hoc loco inter Ilicẽ, Arbutũ, ac Phagũ recensetur, quibus aspectu similem Taxũ Plin. dixit, & Dioscor. tum foliis, tũ magnitudine, Abieti similem scripsit. Arbitror itaque Gale. reuera Taxi arboris ex genere Abietino, & Ilicino ramulos hoc loco probare, vt quorũ decoctũ vehementi adstrictoria vi præditum sit. Non esse aũt eam vbiq; letalem, & venenosam ex eo patet, quod Diosc. præcipuè de Italica, & in Narbonẽsi Gallia, Hispaniæ cõtermina nascẽti tradat, pro qua apud Pliniũ in Arcadia, corruptè, vt opinor, habetur. Hęc paucis refellit Matth. Si Cornarius, inquit, Theoph. sibi alioqui familiarẽ cõsuluisset, qui Smilacem quandã (vt Paulo ante ostendimus) arborẽ Ilici similem facit, rectiùs, meo quidem iudicio, & paucioribus rem hanc explicasset. At Cornarius, ne cõsulto quidem, opinor, Matth. in Emblematis, Theophr. locũ se legisse demõstrat, quo Smilacem Arcadum describit, & hanc Smilacẽ non esse Taxum ait. Smilacẽ verò Dioscor. & Plinij agnoscit, quod vel ex eo patet, inquit, quod alibi eodem libro Theophr. de Taxo agit, ipsamq; μίλον vocat. Veruntamen ne sic quidẽ à pristina sententia dimoueri potest. Nam Paulo post superiorẽ Gal. locum cùm posuisset, sic scribit. Quo loco ego non de alia Smilace in cõmentariis Medicis accipiendũ cẽsui, & adhuc sentio, quàm de ea quæ Taxus appellatur. Nam Smilax altera Theophr. apud Arcadas solùm id nomen habet, & peculiaris illorum arbor est.

Libr. 4. Li. 16. c. 10.
Lib. 8. sim.
In libr. 1. Diosc. c. 121
Emb. 68. li. 4. Diosco.
Lib. 6. cap. part. ca. 3.

PHELLODRYS CAP. VII.

PHELLOD. alba angustifol. Folio serrato. | *SMILAX humilis angustifo. Folio non serrato.*

QVum de Ilice, & Smilace dixisset Theo. subiũgit: Quod verò Phellodryn Arcades nũcupãt, natura est inter Ilicem, & Quercũ media, atque adeo Ilicem fœminam quidã esse putauerunt. Hæc ille. Si tamẽ nomen ex Subere & quercu factũ spectes, Phellodryn, idest Suberi quercum naturæ Suberis, & Quercus participem potius dixeris. Sed Suber Ilici arbori adeo similis est, vt nihil intersit, an ex Ilicis, an ex Suberis & Quercus confusis principiis hanc dicas fuisse à Theophr. nominatam. Quinque Phellodryos genera obseruauimus: duo candicantibus foliis: tria, obscurè virentibus. Vna igitur est foliis altera parte albicantibus, angustis, longiusculis, crebris admodum & non profundis incisuris crenatis, leuiter asperis potius, quàm spinosis: cortice cinereo: glãde, cum matura est, ex fusco flauescẽte. Hæc videtur esse Matth. Phellodrys picta, sed nõ descripta. Alteri, folia altera parte cãdicantia, latiora sunt, raris laciniis, sinuosa, molliter aculeata: cortice, maturáq; Glãde, ex atro rufescẽte. Alia Phellodrys est, cui folia sunt mediocris amplitudinis, nigricãtia, siue obscuræ viriditatis, non adeo multis, neq; profundis laciniis sinuata, mitius pungentia: calyce Glandis læui: Glande ipsa ex fusco flauescente: cortice cinereo.

Lib. 3. Hist. cap. 16.
Nomina
Genera.
Forma.

PHELLODRYS Matthioli.

PHELLODR. alba, Latifolia.

PHELLO. nigra mediocrib. foliis. | *PHELLODR. nigra latiß. foliis.*

PHELLODR. Foliis muricatis, Calyce glandis echinato.

Alia foliis eſt latiſsimis, ſimiliter nigricãtibus, craſsis, frequãtioribus inciſuris, valde ſpinoſis, glandis calice læui, cui maturæ, & cortici idem qui & ſuperiori color eſt. Harum omniũ Glans ſtrigoſa eſt, & tenuis: calyx non ſpinoſus, ſed vt in Quercu tuberculis verrucoſus. Hanc & Ilicis glandem olim ἄκυλον vocabant, auctore Theoph. cuius vocis veſtigia hodie quoque Græci retinent, vniuerſum hoc glandium genus Acylacas nominantes. Poſtremum Phellodryos genus folia ſuperiore minora habet, pallida, multùm laciniata, valde muricata, Aquifolij modo: calicem glandis echinatum: glãdẽ cęteris ſimilem, corticẽ cinereũ.

Lib. 3. Hiſt. cap. 16.

Locus. Hęc genera in collib⁹ Rhodano vicinis, aut nõ procul ab eo diſsitis proueniũt.

ILEX

ILEX AQVIFOLIA CAP. VIII.

Ilex aquifolia Plinio, siue Ilex parua aquifolia, hæc arbor nominatur, Phellodrys coccifera quibusdam, Theophr. communi nomine πρῖνος, à Diosc. κόκκος βαφικὴ, Gallice, *Labre de la graine d'escarlate.* Ilicis duo genera Plinius tradidit: vnã in Italia nascentẽ, folio non multùm distantẽ ab oleis, cuius, obiter supra meminimus: alterã in prouinciis, aquifoliam dictam. Est autem Ilex aquifolia, arbor parua, surculosa, cortice ex rubro candicante, Glande rotunda, calyce aculeis rigente, totámque ferè vt in Cerro, complectente: foliis paruis, & veluti in Agria, siue Aquifolio laciniatis, ac in ambitu sæuissime pungẽtibus, breui pediculo adnexis. In ima parte qua petiolo hærent, & ea supina, nonnũquam verò, sed rarius, in surculorum nodis, granum quoddam innascitur, rotundum, paruum foris è cinereo rubens, intus verò sanguineo cruore lucido plenum, vesiculis vlmorum foliis insidentibus simile, tanquam huiusce arbusculæ purgamentum quoddam ac excrementum, à natura in folia protrusum, non autem bacca. Hoc Theophr. κόκκον φοινικοῦν vocat, Diosc. etiam κόκκον, Plinius granum, coccum, quisquilium: quanquam Gelenius cusculium legat. Est enim, inquit Hispanum vocabulum, non Romanum, & cusculiatum videtur olim dictum, quod nunc deprauatè scarlatum. Hermolaus verò, quisquilium Plinio Vermiculum, idest, ipsum cocci granum dici putat. Nam quisquiliæ, vt ait Festus, sunt, quicquid ex arboribus minutis surculorum, foliorúmque decidit, vnde nomen venit: ob id Cecilius quisquilias volantes venti folia dixit: vnde natum, vt vestis coccina literis per imperitiam interceptis, Squarlata vulgo nominetur hodie, pro quisquiliata. Sed Plinij locum præstat adscribere, vt contaminatum, ideóque obscurum purgemus, ac illustremus si possumus. Omnes has roboris dotes Ilex solo prouocat cocco. Granum hoc, primóque ceu scapus fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis, cusculium vocant. Sic Gelenius. At Hermol. Marc. Ruellius, Granum hoc rubens est, primúmque ceu spectes frutices, paruos aquifoliæ Ilicis: Quisquilium vocant. Quidam, primóque ceu scrupus, vel ceu spurcities: Alij, primóque ceu bacca, &c. absurdè: coccus enim non est Ilicis fructus, vt ostendemus. Sic verò legit Dalechampius: Granum hoc, primóque ceu scapo, &c. vt scapum Plin. intelligat petiolum. Coccus enim ex eo prosus loco existit, quo petioli scapus folio cohæret, vt diximus. Turnebus in veteribus libris exaratum inuenisse se scripsit, primóque ceu scaptes fruticis paruæ aquifoliæ Ilicis: vnde, inquit, temere scapus fabricatus, & edolatus est ab emendatoribus, nos scabies legendum esse affirmamus. Coccum Arabes, *Charmen, Kermes*, seu *Quermes*, appellant, Officinæ, Grana tinctorum, Galli, *Vermillon*, & *Graine d'escarlate*, Itali *Grana de tintori*, Germani *Scarlachber*, Hispani, *Grana para tegnir*, & *Grana en grano.* Serapio cum de chermes tractat, eandem eius quam Dioscorides, cocci infectorij historiam describit: ex quo intelligere licet, idem esse Chermes Arabum, & coccum infectorium Græcorum. Quare, idem ne sit Chermes siue coccus infectorius, & Ilicis nostræ granum infectorium

ILEX AQVIFOLIA.

Nomina Li.16. ca.6. Lib.3. Hist. cap.16. Li.4. ca.43. *Genera.* *Forma.* Plin. libr. 16. cap. 24. Lib.3. Hist. cap. 16. Ibidem. Lib.16. c. 8. *Festus.* Lib.16. c. 8. In li.1. Dio. c. de Coc. Li.3. ca. 98. Th. 1. ad li. 4. cap. 16. *Nomina*

ſeplaſiariis,& infectoribus notiſsimum, quo illi ad medicatas cordíque amicas alkermes præſertim confectiones hi in laneis veſtibus inficiendis vtuntur, dubitant quidam ſine ratione. Matthiolus neſcire ſe dicit, an eius arbuſcula in Italia proueniat, vniuſque picturam exhibet, quæ ex Byzantio eſt allata: At frequentiſsimam hãc minimam Ilicem tum pleriſque Italię locis, tum præſertim in Hetruſco, Romano, & Senenſi finitimo agro, locis montoſis, glareoſis, ſterilibus, inter varias Ilices, ſmilaces aſperas, terebinthos, lentiſcos naſci Pena affirmat, tametſi paucas, & parum nec quotannis, tamen nonnullas coccum ferentes: ſed quia minus,& paucum citóque euaneſcentem partim ignorari, partim negligi. Porrò ex eo quòd granũ infectoriũ vulgare, rotũda, vt ait, inaniſq; bacca nullam lentis ſpeciem refert, vt ſcribit Dioſcor. coniicit Coccum diuerſorum eſſe generũ, noſtrúmq; illud eſſe, quod Plinius in Attica,& Africa prouenire tradit, Scolecion ideo vocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quod hoc inane intus deprehẽditur. Verùm ea coccifera quam depinxit arbor, eſt planè parua Ilex aquifolia. Et quod ait Dioſc. hærere Coccum fruticibus ſuis ὡς φακοὶ, ideſt, ceulentes, non ad formam grani, ſed hærendi modum referendum eſſe annotauit Marcel. Virgil. Quantum verò ad vermiculos attinet, ſcire licet Cocci omnis, ni tempeſtiuè legatur, aut tẽpeſtiuè collecti, ni feruentiſsimo ſoli exponatur, aut in calentem furnum immitatur, aut vino albo irroretur vt fit ab infectoribus qui magnam eius vim emunt ſuccum in vermiculos commutari, ita vt prorſus inanis ſuperſit folliculus, ſic euaneſcente eius humore, ſicque in puluerem rubellum redactum ſeruant. Qua de cauſa vt ſcoleciõ antiqui, ideſt vermiculoſum, ita noſtri *Vermillon*, à vernibus nominauerunt. Cornarius incertos nos eſſe tradit de Cocci tinctorij ortu, etiã ſi res ipſa nota ſit, in maximóque vſu ac pretio habeatur, ad tingendos pannos tum ſericos omnis generis, tum alios quoque. At ſi Ilices aquifolias Coccum ferentes in Galliæ prouincia, Hiſpania, alibi, contemplatus fuiſſet, proculdubio vt rem ipſam atque eius vſum, ita & ortum cognouiſſet. Cæterũ id quòd ab amico quodam peregrinationis admodum ſtudioſo, de grano tinctorio audiuit, adſcribit. Naſcitur, inquit in Sarmatiæ ad Ruſsiam ſpectante Podolia appellata regione, herba ſimilis plantagini. Ad huius radicem granum vnum adnaſcitur, vulgo, illic *Iſchirbitz* voce ex Chermes, vt puta corrupta, appellatum, quo ad finẽ Maij, & Iunij principium per quatuor hebdomadas collecto, antequam in vermem alas poſtea aquirentem abeat, ſerici, & alij panni inficiuntur eo colore quem noſtri *Schalach*, & *Chermeſin*, vocant Vbi colligitur hoc granum, quinta pars talenti, quod nos centenarium dicimus, quinque aut ſex aureis Rhenanis vænit. Verùm inter exſiccandum ac præparandum dum in puluillũ redigitur, tantum ipſi decedit, vt ad nos Francfordiam allatum libræ vnius põdus triginta aut quadraginta plus minus aureis valeat? Et addidit grana ſingula ſingulis radicibus adnaſcentia lentis magnitudinem non excedere. Quæ ſi vera ſunt, inquit Cornarius, ſicut vera eſſe illi affirmanti credidi, veteres illi longe

COCCI INFE-ctorij Arbuſcula.

Lib.4.Dio. cap. 43.

Lib.24.c.4.

Ibidem.

Marcel. Virgi.

Emb.39. li. 4.Dioſc.

lõge ſua opinione falſi ſunt. Imo fallitur ipſe Cornarius, vt poteq. Charmes ſiue Coccum, à Crameſino, quod appellant, adhærente radicibus pimpinellæ, aut cuiuſdã herbæ in Germania Arnogloſſo ſimilis, non diſtinguat. Veteres autẽ & ſi Coccũ à frutice ſiue arbuſcula, quam nos paruã Ilicem aquifoliã eſſe arbitramur, produci ſenſerint, non tamen alibi quoque naſci ignorauerunt. Dioſcor. enim naſci in Cilicia prodidit è Quercubus, cochleariũ exilium ſimilitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, & Coccum vocitant. Quẽ locũ rectè, vt mihi quidem videtur, Cornarius ipſe emendauit, vt quod in Dioſcor. exẽplaribus reperitur, γυναῖκες τῷ στόματι ἀναλέγουσι, hoc eſt mulieres ore colligunt, legat ἐν τῷ θέρει, pro τῷ στόματι, vt mulieres æſtate Coccũ colligere accipiamus. Id quod ante Cornariũ Marc. animaduertit, vt ante anotauim⁹. Quidã legũt, τῷ στρέμματι, vt ſenſus ſit, legere mulieres intorquẽdo auellentes. Dioſc. hiſtoriæ cõſentanea tradit Matthi. copioſum in Bohemia Coccũ in Quercubus prouenire, eúmque quod ab incolis non agnoſcatur, quotannis deperire, atq; etiam in Polonia, vbi diligenter legitur. Quare ſi grana infectoria nunc ad radices herbæ cuiuſdam reperiuntur, non propterea veteres Cocci ſui natales, & originem, naſcendíque modum neſciuerunt. Monachi qui in Meſues Antidota commentarios ediderunt, in expoſitione Electarij ex granis tinctoriis, quod vulgo confectio Alchermes dicitur, duo præcipuè conſtituunt granorum genera, quibus tinctores vtuntur: vnum quod abſolutè granum tinctorum, Coccus baphica, à Serapione Chermes dicitur: alterum granum non abſolutè, ſed granum Chermes, quo ſolo vtuntur tinctores ad tingendum ſericum, quod à Chermes Chermeſinum nominatur. Id reperitur ad radices quarundam herbarum, ſed copioſius ad radices Pimpinellæ. Horum itaque ſententia chermes à Cocco differt, éſtque Chermes Chermeſinum, quo ſericæ veſtes hodie inficiuntur. At idem omnino eſſe Charmes Arabum, & Græcorum Coccum baphicã ex Serapione iam demonſtrauimus. Chermeſinum verò noſtrum à Chermes Arabum, ſiue Cocco Græcorum diuerſum eſt, vel tinctorum iudicio, qui Coccum, Granam vocãt, *Graine*, Chermeſinũ verò quod ex herbæ radicibus colligitur, *Cramoiſi*. Sed Monachos atq; alios multos Chermeſini, ſiue vt nos loquimur Crameſini vox fefellit, à Chermes Arabum deducta, quod ei Crameſinum noſtrum ſimile ſit, non tamen idem, vt modò diximus. Iidem Monachi (ſic error errorem parit) in antidoto ex granis tinctoriis, atque aliis quæ ſericum tinctum admittunt, ſericum Crameſino infectum accipiendum eſſe arbitrantur, quod, inquiunt Pharmacopœi medicamenta huiuſmodi componentes, à tinctoribus poſſunt emere. Hoc falſum abſurdúmque eſſe notius eſt, quàm vt refelli oporteat. Sericum enim candidum vel fuluum, crudúmque tingendum intelligitur ſucco ex Coccis baphicis recentiſsimis preſſu excepto, à pharmacopeis, ſolo, ſinceróque, citra alumen, atque alia quæ tincturis permiſcentur: qui ſuccus liquórue, ſi grana aliquandiu ſeruentur, in vermiculos, vt diximus, mutatur, ſed tempeſtiuè exſiccatus, & præparatus, à mercatoribus, vt oſtendimus, in puluiſculum abit, quo tinctores vtuntur. Noſtræ, de Cocco baphica, opinioni ſuffragatur Bellon. qui ſcripſit Coccum baphicam colligi ex frutice Ilici Glandem ferenti ſimili, cui folia veluti Aquifolio ſunt, aculeata, eſſéque grana rotunda, parui piſi magnitudine, qua parte ſurculis adhærent, perforata. Gignitur granum infectorium. inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, Cilicia, peſsimum in Sardinia. Coccum Gallatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima, laude eſt. Eſt præterea genus Cocci in Attica ferè, & Aſia naſcens, celerrimè in vermiculũ ſe mutans, quod ideo Scolecion vocant, improbantq;. Optimũ inquit Dioſc. Coccum gignitur in Gallatia, & Armenia, deinde Aſia, & Cilicia.

Dioſcor.

Ibidem.

Monachi.

Matth. lib. 4. Dioſc. c. de Cocco.

Lib. 1. Obſ. cap. 17.

Locus.

Libr. 16 c. 8.

Lib. 9. ca. 41

Lib. 24. c. 4.

Lib. 4. c. 43.

Ibidem. Vltimum ex omnibus Hiſpanicum.In Creta quoq; prouenit,teſte Bellon.In via qua ab Hieroſolymis Damaſcũ itur,proueniunt arbuſculæ ex quibus colligũtur grana tinctoria, quæ incolæ mercatoribus Venetis vendunt.Gramõtium nemus haud procul ab Mõpelio,hoc fruticis genere Coccũ ferentis abundat.Scimus,& in Prouincia,& circa Narbonẽ Coccũ ex eadẽ arbuſcula colligi, & in Hiſpania, penſionem alterã tributi pauperibus Hiſpaniæ donans , inquit Plin. Menſibus Maio,& Iunio colligitur.Ad eum colligẽdũ puellæ, mulierculæq; ſuccinctæ tur matim eunt,mũdum,ornatumq; muliebrẽ inde ſibi cõparãtes. DIOSCOR. Vis huic ſpiſſandi:vulneribus neruiſq; præciſis cõuenienter ex aceto tritũ illinitur.

[Lib.16.c.8.] [*Tempus.*] [Lib.4.c.43.] [*Vires.*]

GALEN. Granum tinctorium aſtringentem ſimúlque amaram qualitatem poſsidet. Vtraque ſine morſu deſiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, præſertímque neruorũ: ſed tunc ipſum quidã cũ aceto terũt,alij cũ oxymelite. [Lib.7.ſim.]

PLIN. Coccum Ilicis vulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua , & oculis ſuffuſis inſtillatur. [Lib.24.c.4.]

MATTHIOLVS. Grani tinctorij puluere non infœliciter vtuntur mulieres Italicæ ad prohibendum abortum, ipſum grauidis in ouo ſorbili propinantes, pauco addito thure, vel maſtiche. FVCH. Eximiè confert hoc granum mulieribus abortientibus,cum pari thuris pondere in potu ſumptum. [In lib. 4. Dioſc.c.43.] [Fuch. De cõp.med.]

SILVIVS. Roborat partes ſuis qualitatibus manifeſtis,ſiue etiã, vt quibuſdam placet,totius ſubſtantiæ familiaritate, quã dicũt habere cum corde præcipuam. Puluiſculo,de quo ſupra diximus,tinctores lanas inficiũt viuido illo colore, qui in roſis micat,imperatoriis paludamẽtis olim dicato, quo aſpectu nihil gratius, & in purpuras Tyrias,dibapháſq;,aut laconicas.Etenim Tyrio primùm tinctas, mox & Cocco tingere mos erat , aut contra. Nam & tertio, & quarto, & quinto ſaturabantur, vnde nomina illa veſtium, Monocoros, Dicoros, Tricoros, Tetra coros, Pẽtacoros in vitis Principũ. Anniculo grano languidus ſuccus, vt auctor eſt Plin.idem à quadrimo euanidus. Ita nec creſcenti vires, neque ſeneſcenti. [Lib.1.de med.ſim.] [Lib.9.c.41.]

CASTANEA CAP. IX.

[*Nomina*]

HANC arborem ſi quis glandiferarum generis non eſſe contendat, tamen huic eſſe affinem, cum eius fructus Sardianæ glandes, & Iouis glandes appellentur, diffiteri nullo modo poteſt. Caſtanea igitur ſui nominis fructus fert, quos à Græcis κάςανα, & καςάνεια primò dictos fuiſſe ſcribit Phocion, à Caſtano Magneſiæ vrbe, vel, vt Stephanus ſcribit, Apuliæ , non procul à Tarento, vnde aduecti ſunt , vt fortè Diodorus nuces Caſtanaicas inde nominarit. Quid ſi à caſtitate , cùm Plinius ieiuniis ferè dicatas eas innuat? Dicuntur etiã σαρδιαναὶ βάλανοι, id eſt Sardianæ Glãdes, quod Sardibus eæ prouenêre primùm , non quod in Sardinia optimæ naſcantur. Euboidas quoque , & Euboicas à Græcis dici reperio. Verùm Ruell. & Tragus ſic dictas fuiſſe nuces regias volunt. Pręterea appellãtur διὸς βάλανοι, id eſt Iouis Glandes, cùm tamen hæc appellatio nucibus tantum regiis dicata ſit à noſtris, vnde Iuglandes dictæ. Nuces vocamus, & Caſtaneas, καςάνικα κάρυα, quanquam propiores Glandiũ generi. Tiberius Balani nomẽ impoſuit ſatiuis, cura multo excellentioribus factis, vocãtur & Lopima à cortice craſsiore, qui Græcis λέπος dicitur, & Leucena, à quodam montis Idę loco, qui magnã ipſarũ vim profert. Nux etiam Heracleotica dicitur Caſtanea, vt ex Oppio in libro quem fecit de ſylueſtribus arboribus, docuit Macrobius, his verbis. Heracleotica hæc nux, quã quidam Caſtaneã vocant. Euboica etiam à regione. Theoph. tamen, atque eius interpres Theodo. nucem Heracleoticam pro nuce Auellana vſurpant. Agelochus, vt ſcripſit Athenæus, ἄμωτα vocat τὰ κάςανα. In Dioſcor. lego μῶτα, quod nomen

[Lib.15.c.23. Plin. Ibid. Fuch.cap. de Caſt. Hermol. Athe lib.2. Lib.1.c.90. Li.3.ca.66. Plin. Ibid. Dioſc. li.1. cap.122. Ga. li.2.ali. Gal.lib.de bon.& ma. ſuc. Opp.Auct. Li.3. Satur. cap.18. Lib.2.]

CASTANEA.

nomen tanquam ſpurium opinor ab interpretibus omiſſum fuiſſe: neſcio an ἀμωζα reponẽdum. Arbor à noſtris, *Chaſtaignier*, fructus *Chaſtaigne* nominatur: ab Arabibus *Sadianalach*, *Caſtal*, & *Stebulot*: ab Italis *Caſtagne*: à Germanis *Caſtani*, & *Keſten*: ab Hiſpanis, *Marrones*. Matthi. genera duo cõſtituit, ſatiuũ, & ſyluestre. Ruell. duo apud nos Caſtanearũ genera obſeruantur, inquit, quædam altiles, multo maiore corporis tuberculo, quas vulgus vocat *Marrons*: aliæ lõgè minores, & veluti feræ. Antiqui plura fecerunt, nominibus plerúmque inditis à locis vnde importabãtur. Plin. Tarẽtinæ faciles, nec operoſæ ſunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ Balanitis vocatur, purgabilis maximè, & ſponte proſiliens. Pura & plana eſt ex iis & Salariana. Tarẽtina minùs tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in inſitis modo, Meterana, rubenti cortice, quã vulgus præfert triangulis, & populariter nigris, q̃ coctiuæ vocantur. Patria laudatiſsimis Tarentum, & in Cãpania Neapolis. Cæteræ Suũ pabulo gignũtur, ſcrupuloſa corticis interioris circa nucleos quoq; ferruminatione. Caſtanea arbor ad candem quã annoſæ Quercus magnitudinẽ, proceritatẽ, craſsitudinẽq; tẽpore accedit. Folia ſunt illi magna, ſerrata, venoſa. Sũmis potiſsimùm ramis inter folia proueniũt nuces, intus ſolidæ, & vt plurimũ planæ, cordis ferè figura, triplici tegminis ambitu ſeptæ, membrana primùm rubente, amara, mox lento cortice, ſiue corio, læui in atrũ rubeſcente, interius villoſo: demũ echinati calicis vallo, quod inchoatũ glãdibus, intus etiã villoſo, ferè albo: mirumq; viliſſima eſſe, quæ natura tanta occultauerit cura. Gale. λοπίμυ πώγωνα appellat. Inde etiã Virgilius Caſtaneas hirſutas, quanquã Hermolaus aliter accipere videatur, cùm ſcribit. Ex Caſtaneis Græci Pogonias appellãt, quæ barbulas quaſdã habẽt, niſi quis lanatas earũ intelligat: ſunt enim aliquæ pilis hirſutæ. Trini quibuſdã partus ex vno calyce, ſed nõ abſq; pernicie. Sunt enim minores ac deteriores, vt in animaliũ plantarúmque partu, quo plures fuerint. Fructũ præcedunt nucamenta longa, lutea, Iuglandis Iulis ſimillima. Alij nucamenta hæc floris vice putant propendere. Alij florere credũt. Pullã terrã & reſolutã deſiderat, auctore Columella, vbi Ruell. puram legit. Sabulonẽ humidum, vel refractũ tofum non reſpuit: opaco & Septentrionali cliuo lætatur: ſpiſſum ſolum, & rubricoſum reformidat, vt Damogeron memoriæ prodidit: ſabuloſis & ſitiẽtibus gaudet. Diligit & frigidum cæli ſtatũ, ſed tepidũ nõ recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis, & opacis regionibus, præſertim in Septentrionẽ verſis. Montes & valles diligit. In pleriſq; Germaniæ locis copioſiſsima ꝓuenit. In Gallia laudatiſsimæ Caſtaneæ, quæ apud Allobroges proueniunt, & in totam prouinciã ob præſtantiam dimittuntur. Apud Petrocorios tamen maior prouentus, vt ingentes ibi eius arboris, ſi alterius cuiuſquam ſyluæ cernãtur. Apud illos caſtanea quadrupedum omnis generis, & cortis auium pabulum eſt. Ineunte vere germinat, ſeriúſque, vergiliarum ſcilicet occaſu, fructificat. Caſtaneæ maturæ ſunt circa finem Septembris, ac per totam ferè hyemem durant. Aſtringit & exiccat Caſtanea, haud ſecus quàm aliæ glandes. Calida verò & ſicca eſt primo ordine.

Lib. 1. Dioſ. cap. 122.

Genera.

Lib. 15. c. 23.

Forma.

Plin. lib. 15. ca. 23.

Lib. 1. c. pa.
Ecl. 17.
In lib. ſi. Dioſc. ca. de caſt.

Theoph. li. Hiſt. ca. 6.

Locus.

Lib. 4. c. 33.

Fuch. c. 143.
Curt. li. 25. cap. 12.

Tempus.

Theoph. li. 3. Hiſt. c. 6.
Dodo. li. 6. cap. 55.
Fu. h. ibid.

Tempera.

Vires. DIOSCOR. Castaneæ astringunt & ipsæ, eosdémque quos cæteræ glandes effectus præbent, præsertim tunica quæ carnem & corticem media intercusat. Caro his qui Ephemerum biberunt conuenit.

Lib.1.c.122

Lib.23. c.8. PLIN. Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt.

In cap.122. lib.1. Dios. MATTHIOLVS. Tritæ, cum sale melléque subactæ, rabidorum canũ morsibus vtiliter imponuntur: cum hordeacea polenta acetóque illitæ mammarum duritias discutiunt. Venerem excitant, quia flatus gignunt. Largiùs in cibo sumptæ capitis dolorem efficiunt: inflant: aluum astringunt, ac ægrè concoquuntur. Attamen quæ cineribus obrutæ torrentur, vulnerato priùs in latere cortice, crudis & elixis innocentiores redduntur, præsertim si cum pipere & sale, vel saccharo edantur. Interior membrana rubens, qua albicans pulpa circumuestitur, ex vino austero pota duarum drachmarum pondere, sistit valenter immodicos omnes alui fluores, & sanguinis reiectiones. Quinetiam, cum

Ruell.ibid. pari pondere ramentorum eboris, alba fœminarum profluuia cohibet, ex aqua albę Nympheę hausta. Iis vino maceratis, & cũ farina subactis pessi vice vtuntur ad supprimendos menses.

Ibidem. DODO. Ex farina Castanearum cum melle fit electuarium vtile aduersus tussim & sanguinis sputum.

PL. VALERIANVS. Castaneæ ex omnibus fortissimum quidem cibum corpori præstant, sed qui difficile concoquatur. Coctæ in carbonibus, vel in fictili sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tussientibus prosunt. Aqua, in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinémque excreantibus bibenda, haud inutiliter propinatur. Interior membrana quæ corticem fructúmque discernit, ad tertias decocta in aqua, & potui data mirè aluũ fluentem reprimit, adeo vt Diosco. putet etiam cathartico dato per hanc potionem

Li.2. Alim. iri obuiam posse, si plusquam necesse sit purget. Galen. tradit Castaneas omniũ Glandium præstantissimas esse, & solas inter fructus agrestes alimentũ corpori

De tenui vict. memorabile prębere. Sed animaduertendum has, quamuis plurimùm nutriant, tamen in cibis frequenter comedendas non esse. Nam, vt alibi scripsit, siue in

De bon. & ma. suc. aqua coctæ, siue tostæ, siue etiam frixæ, semper esitãtibus noxã inferũt, multóq; magis, si crudæ edantur. Idem alio in libro, inter cibos crassi succi numerat.

SYMEON SETHI. Copiosum corpori alimẽtum præbent, tardè transeunt, & difficulter coquuntur. Crassum humorem, capitis dolorem, & flatus efficiũt: ventrem sistunt. Si torreantur, aut siccentur, multum nocumenti deponunt.

PLIN. Proxima corpori membrana & in his, & in nucibus, saporem, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibis gratiùs. Moluntur etiam, & præstãt ieiu-

Ibidem. nio fœminarum quandam imaginem panis. Matthiolus. Mitiores facilè purgantur, harúmque illæ principem locum tenent, quas vulgus *Marrons* appellat, quod cæteris sint maiores, sapidiores, speciosioresq;. In montibus aliarum frugum inopia, incolæ Castaneis hyeme victitant. Námque eas in cratibus primo exiccatas ab vtroque cortice repurgãt, moluntq; in farinã, ex qua panẽ cõficiũt.

Li.2. Deipnos. MNESITHEVS auctore Athen. Castaneas coctu difficiles esse tradit, & flatus parere. Si tamen à ventriculo victæ coquantur, vescentes exhilarãt sagina, & ex

Athen. ibi. strigosis crassos reddunt. Diphilus verò, & multũ nutrire ait, & boni succi esse, sed difficile concoqui, quod in ventriculo morentur: tostas minùs quidem nutrire, sed facilè confici, elixas flatuum minus excitare, sed magis nutrire. Maio-

Ruel. ibid. res Castaneæ, quas à Galli *Marrons* vocari diximus, lautiores diuitũ mẽsas claudunt: minores pauperũ saturant ieiunia: illas cineribus obrutas torrent igni, has in aqua excoquunt ad satiandam plebis auiditatem, vnde populares &

coctiuæ

coctiuæ à Plinio dictæ, vt ſupra meminimus. Priuſquam cineribus credantur, ferro vulnerari debent, vt plagæ hiatu ſpiritus igne citatus euadat, alioqui flagrantes flamma magno cum crepitu proſiliunt, aſsidentium periculo. Flatus itaque his anguſtiis eliſus à noxa vindicabit, impetu in ſibilum abeunte. Integrarum probatio eſt, vt in frigidam mittantur. Siquidem quæ ſanæ ſunt merguntur, ſupernatat quæcunque vexata eſt. Seruantur vel in cratibus diſpoſitæ, vel intra ſabulonem, ne inuicem tangantur immerſæ, vel in vaſculis fictilibus nouis conditæ, & loco ſicciore defoſſæ: vel incluſæ virgeis ex Fago receptaculis, & lutatæ, vt ſpiracula non relinquas: vel hordei paleis immundiſsimis obrutæ: vel paluſtri vlua figuratis denſioribus ſportis recluſæ. Sunt qui filo transfixas cumulatim, & igni detoſtas aſſeruant. Indi, auctore Plinio, oleum ex Caſtaneis, non vinum, vt ſcripſit Curtius, conficiebant. Materies arboris ædificiis atque aliis domeſticis vtenſilibus admodum apta eſt: ſiquidem ex ea non modò fiunt trabes, tigna, aſſeres, & pedamenta, ſed & cadi, & eorum cinctus. Verum igniariis inepta. Nouum Caſtaneæ genus exhibet Matthiolus, cuius neque veterum, neque recentiorum quiſquam meminit. Huic Caſtaneæ Equinæ nomen. Arbor eſt ſpectatæ proceritatis, folio Pentaphylli, ſed longe humana manu, imò etiam ricini folio grandiore, ex longo tenuíque pediculo propendente. Echinos fert in cacumine, magnitudine noſtratibus æquales, rufo colore, verùm duriore ac craſsiore putamine, aculeis raris, ſed robuſtis firmíſque, flaueſcentibus. Singuli ſingulos includunt partus, Caſtaneis noſtratibus ferè ſimiles, craſsiores tamen, rotundioréſque ſaporis optimi: cortice nigricante, præter quam anteriore parte, qua interno Echini putamini hæret, ea enim albicat, macula cordis effigiem præſeferēte, quemadmodum in repentis veſicariæ ſemine videmus. Totus is cortex robuſtus eſt, ſimplex, nulla illi ſubiecta tunicula, quali Caſtaneæ noſtræ conteguntur. Hoc genus in Oriente naſcitur. Hæ Caſtaneæ anheloſis & tuſsientibus equis valdè proſunt deuoratæ. Quam ob cauſam Conſtantinopolitani Equinas Caſtaneas nominant. Humilem Caſtaneam, nemini antea notam non longè à Pilatino monte contemplatus Ioannes du Choul ſic depinxit. Matura, nucis auellanæ eſt magnitudine, Echinato calyculo, corio, membranáque tegitur. Sola nunquam ſuo calyculo includitur. Multæ ſimul racematim cohærent. Guſtu eſt inſuaui.

Lib.15. c.7.
Lib.25. c.13.

In li.1. Dioſco. ca.122.

Nomen.

Forma.

Locus.

Li. de Qu. Hiſtor.

CASTANEA Equina.

CASTANEA Humilis.

FAGVS

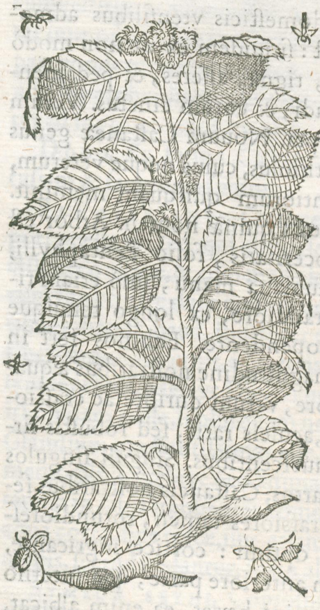
FAGVS CAP. X.

ETSI Fagus hæc noſtra propriè glandiferarum generis non ſit, tamen cum Caſtaneæ modo nucleos Echinis contectos habeat, ſæpiúſque in ſyluis inter glandiferas arbores reperiatur, haud fuerit abſurdum glandiferis eam ſubiungere. Quæ igitur ὀξύη à Theoph. dicitur, à Latinis Fagus, à Gaza Sciſsima, quod ſit in laminas ſectilis, ab Arabibus *Chinaos*, aut *Chiachas*, à Gallis *Fau*, *Fouteau*, & *Heſtre*, ab Italis *Faggio*, à Germanis *Buchbaum*, aut *Buchě*, ab Hiſpanis *Haia*. Fructus vocantur nuces, & nuclei, Latinè Fagi, Gallicè *Faine*. Fagus altera montana, candida materia, altera campeſtris, nigra.

Nomina Lib.3. Hiſt. cap.10.

Genera Theophr. ibid.

FAGVS PICTA à Matthiollo.

FAGVS PICTA à Dodaneo.

Forma. Arbor eſt abieti proceritate, craſsitudineq; ferè æqualis, caudice recto, læui, enodi, in orbē comoſo. Flores producit, qui nihil aliud ſunt quā iuli quidam lutei, caduci, betulæ iulis minores, cætera ſimiles: folia craſſa, læuia, latiuſcula, ſubrotunda, Populo ſimilia, minora, initio viridia, mox ſaturatæ viriditatis, celerrimè flaueſcentia, media ſuperioréque parte plerúmque gignentia paruulam baccam, cacumine aculeatam, primùm viridem, deinde rubentem, concauam, in qua vermiculi. Radices hæc Arbor nec multas, nec altas agit. Fructus nuclei ſunt trianguli, læui cute, Caſtanearum modo in atrum, rubeſcente, echino incluſi, non ſpinoſo, ſed leni, blandóque, nec vt in Caſtanea pungēte, cui nihilominus fructus ſimilis eſt, & dulcedine, & ſucco. Lignum eius coloratum, robuſtum, neruoſum. Neminem eſſe arbitror qui non hic ſibi ante oculos poſitam eſſe videat Latinorum Fagum, quam à Græcorum Phago prorſus diuerſam eſſe ex iis quos legi, qui hactenus de re herbaria commentati ſunt, præter Valerium Cordum, & Iacobum Dalechampium, nullus apertè declarauit. Id tantùm ſub odoratus fuiſſe videtur Hermolaus, ſic ſcribēs. Duo genera ſiue nomina ſunt Phagi, alterius glandē ferētis, materię ſcabra, quam Græci φηγὸν appellant, vt fructum quoque Hippocrates, alterius quā Græci oxyan, Lydi

In li.1. Dioſcor. c.145.

In c.146. li. 1. Dioſcor.

Lydi Myson, in Olympo eorũ monte copiosam. Vnde Mysi populi, vt Strabo inquit, & Eustathius. Nostri Scisimam appellant, &c. Quæ omnia indistinctè capite de Fago transcripsit Ruell. Fagum Matthiolus legit in Diosc. glandiferis arboribus adnumerari, tametsi fructus effigiem glãdibus prorsus reclamare videat. Bellonius scribit arborem quam vocamus *Fouteau* frequentissimam esse in monte, cui nomen Athos, & ab omnibus vocari Oxiam. Et alibi. Magna pars arborum syluestrium quæ in his montibus reperiuntur, sunt *Haistres*, quas Græci vocant Ostrias, & *Fouteaux*, quas vocant Oxyas. Quantum verò Fagus hęc à Theoph. phago differat, ostẽdimus, cum τὴν φηγὸν Quercus speciem describeremus. Fagus est in mõtibus copiosa, in Galliæ, Germaniæ, Carinthiæ, Stiriæ, Carniolæ syluis frequens. Plinius. Fagus amat plana, loca item aprica, ac humida. Flores foliáque profert fine Aprilis, aut Maio mense. Nuces Septembri maturantur cum Castanea. Folia Fagi refrigerant. Nuclei nonnihil humidi calidíque sunt. Folia recentia tusa & imposita calidis tumoribus prosunt, eósque discutiunt. Admouentur etiam pustulis, atque vlceribus. Manducantur in gingiuarum labiorúmque vitiis. Tusa illatáque, torpentia membra corroborant. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: item cum melle, alopeciis. Nucleorum sapor dulcis & subastringens, inquit Matth. Glires hoc pabulo maximè delectantur, ac pinguescunt. Quamobrem cùm maturuit, innumeri capiũtur glires in Carniolæ, Stiriæ, & Carinthiæ syluis. Incolas mane inspicias saccos gliribus vna nocte captis plenos reportantes. Delectantur Fagi fructu etiam mures, cuius rei gratia è longin, quo natura ducti, gregatim syluas ingrediuntur. Item & sciuris gratissimus est cibus, ac etiam turdis, merulis, aliísque auibus. Quin & obsessos ab hostibus in oppido Chio, ea tantum glande victitasse Cornel. Alexander est auctor, donec se obsidione liberassent. Nucleorum Fagi, inquit Dodon. nullus vsus est: dulces tamẽ sunt, & edules, ad ea omnia ferè vtiles, ad quæ nuclei Pinei. Aqua quæ in cauis Fagis reperitur, hominum, equorum, boum, ouiúmque scabiem, & impetigines, si ea lauentur, sanat, id quod se in pecoribus & hominibus expertum fuisse scribit Tragus. Cortex Fagi, auctore Plinio, in magno vsu agrestium. Vasa, corbésque, ac patentiora quædam messibus conuehendis, vindemiísque, faciunt, atque prætextà tuguriorũ. Nec non in quodã vsu sacrorũ religiosus est Fagi cortex. Facilis & in opere Fagus, quanquã fragilis & tenera. Eadẽ sectilibus laminis in tenuia flexilis, capsisq; ac scriniis sola vtilis. Apud antiquos & vasis honos. Manius Curius iurauit se ex pręda nihil attigisse, præter guttum Fagineum quo sacrificaret. Vipera teste Ruellio, Faginei ramuli ictu, vel oblatu cohibetur.

CEDRVS. CAP. XI.

QVANQVAM Matthiolus ingeniosè de resiniferis arboribus tractarit, copiosè etiam Bellon. libro huic rei dicato, ea res tamen deterrere me non debet, nè quæ de iis longa obseruatione, & Græcorum Latinorumq; auctorum scriptis comperta mihi sunt, hîc perscribam. Primùm earum differentias explicabo. Deinde singularum Historiam naturámque persequar. Resiniferæ omnes, & iis folio similes arbores, aut bacciferæ sunt, siue aciniferæ, aut coniferæ. Bacciferæ, Oxycedrus, Thiya Massiliẽsis, seu Cedrus Lycia Bellon, Cedrus Lycia Matthioli, Lẽtiscus, Terebinthus, Taxus, Sabina Cupresso similis, Sabina Tamarici similis. Coniferæ sunt Cedrus Phœnicia, Pinus, Pinaster, Teda. Picea, Abies, Larix, Cupressus, Thiya, altera, siue Arbor vitę Bellonij. A Cedrorũ historia exordiar, recentioribus non

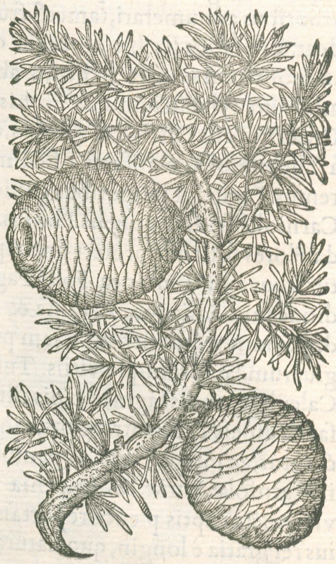
satis

Lib. 1. c. 78.
In cap. 111. lib. 1.
Lib. 1. Obs. cap. 42.
Ibid. ca. 52.
Cap. 1.
Locus.
Lib. 6. c. 18.
Tempus.
Temper.
Dod. lib. 6. cap. 76.
Vires.
Trag. lib. 3. cap. 73.
Dod. ibid.
Plin. li. 24. cap. 5.
In li. 1. Dioscor. ca. 121.
Ibidem.
Ibidem.
Lib. 16. c. 9.
Plin. lib. 16. cap. 43.
Lib. 2. c. 88.
Plutarch. li. 1. Symp.
In li. 1. Dioſco. de arb. comf. & resin.

CEDRVS PHOEnicia nostra.

CEDRVS PHOEnicia Matthioli.

ſatis rectè, vt ego quidem ſentio explicata, quos Plinius perperam intellecta, ob rerum ignorationem Theophraſti oratione, in errorem induxiſſe videtur.

Genera.

Ac primùm Cedrum in ſua genera partiar, quibuſcum ſingulorũ nomina de-

Nomina

clarabuntur. Eius duo genera. Phœnicia & Lycia. Phœnicia (ſic quam φοινικὴν

Lib.3. Hiſt. cap.12

Theophr. dixit, Plinius interpretatus eſt, Gaza ineptè Punicam) à Phœnice quæ

Lib.13. ca.5.

Syriæ pars eſt, dicitur, à qua Syria, etiam Syriaca, quod illic naſcatur, & ea, qui

Theoph. li. 5. Hiſt. ca.9.

Phœnicen & Syriam incolunt, ad nauium fabricam vtantur Pini vice. Cedrela-

Ibidem.

te quoque nuncupatur, quia proceritate τὴν ἐλάτην, id eſt abietem æquat. Den-

Cap.8.

drolibanus in Geoponicis. Arabes *Serbin*, Galliæ *Cedre*, Italicè *Cedro*, Hiſpan.

Lib.11. c.17.

Cedro, Græci κέδρος. Cedrus Lycia eſt, quam Oxycedrũ etiam appellant, Theoph.

Lib.1. Hiſt. c.15. & li.6. Cauſ. c.21.

κεδρίδα, Gaza Cedrulam. Quodam tamẽ loco κεδρίας pro κεδρίδος mendoſè legitur, quod Gaza cùm non animaduertiſſet, Cedrias conuertit. Cedrides mul-

Lib.1. Hiſt. cap.16.

titudinis numero ſunt Dioſcoridi, & Galeno, Oxycedri baccæ. Cùm igitur hæc duo ſint Cedri genera, Dioſcorides, vt in ſincerioribus & incorruptioribus libris reperitur, κέδρος, inquit, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται ἢ δὲ λεγομένη κεδρὶς, vel vt alij, ὀξύκεδρος, vel κέδρος μικρὰ, φύλλα καὶ καρπὸν ἔχει ὥσπερ ἀρκευθος, μύρτου μέγεθος, περιφερῆ. Vel, vt ex Codice Catacuz. Conſtantinop. legit Mat-

Li.1. Dioſc. cap.89.

thiolus: Κέδρος δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται. καρπὸν δὲ ἔχει ὥσπερ κυπάρισσου, μακρότερον μὲν παρὰ πολύ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη κέδρος μικρὰ, ἀκανθώδης ὥσπερ

Lib.7. ſim.

ἄρκευθος, φέρουσα καρπὸν μέγεθος μύρτου, περιφερῆ. Rectè etiam Galen. Cedrum duplicẽ eſſe prodidit. Vnam fruticoſam ſimilem Iunipero, alteram arborem magnam. Vtrique Cedro folium Iunipero ſimile eſt, ſed durius, acutius, ſpinoſius Oxyce-

Lib.3. Hiſt. cap.12.

dro. Præterea vtraque ὑψηλὸ φυεστέρα ἐστὶν ἢ ἄρκευθος, ſic enim in Theophr. legendum, id eſt procerior eſt quàm Iuniperus. Sed præſtat ipſas ſigillatim delinea-

Forma Cedri Phœn.

re. Cedrus Phœnicia, ſiue Syria, radicibus multis & craſsis nititur, non altè deſcendentibus (quod rationi conſentaneum eſt in ſaxoſis & aſperis huius arboris natalibus) ſed per ſummam terram vagantibus, caudice recto, maximè

procero,

procero, alias quasuis arbores supereminẽte, ab imo sursum versus gracilescente arbore, vt eminus conspicientibus metæ modo turbinata appareat, quoniam rami inferiore trunci parte latè circumfusi, & in orbem procul ab arbore expatiantes, quo propiùs ad fastigium acceditur, eo minores breuioresque sunt. Cortice est glabro, & quasi arte polito, præsertim superne (nam in annosis & vetustis rimosus est, & scaber in ima caudicis parte, ad primum vsque ramorum ordinem) tenui, cinereo, cum vnguibus scalpitur, virente, cum profundiùs vulneratur, rubro. Rami non quidem proni, sed subrecta diuisura ad cælum tendentes, pœnè statim ab radice, veluti brachia transuersim lateribus inhærent, arborem ad scandendum facilem præbentes, vt si quis in primos subsilierit, ad verticem vsque facilè possit euadere. Ij licet vndique stipitem ambiant, sinuoso tamen quodam flexu truncum aspici permittunt, & sursum maiores repandi oneri quidem pertinaciùs renituntur, at si quis plicet, valido crepitu fragiles vno ictu disiliunt. Minores autem pectinatim filicis modo in maioribus digeruntur. Folia huic sunt Laricis, nunquam decidentia, breuia, angusta, crebra, summo mucrone rigidiuscula, non tamen aculeata, ex quouis surculorum tuberculo simul numerosa, vt interdum quadragena, vel quinquagena ex vno nodo prorumpant, ita per surculum disposita, vt tandem extremum surculi verticem coronantia pictorum penicillum referant, odorata, subacida, & cum amaroris pauxillulo adstringentia. Conos fert hæc Cedrus recta cælum spectantes, quod huic & Abieti peculiare est, Pineis graciliores, Abiegnis crassiores, maiores, duriores, quinûm vel senũ digitorum longitudine, subfuluos, obtusos, compactili squamarum strue coagmentatos, ramis sic hærentes, vt non nisi abstracto secum rami frustulo reuellantur. Porrò hi dum hiantes recluduntur, subeunte rore ac pluuia madescunt, & finduntur, túmque relicto ac nudato pediculo firmo, qui per medium coni traducitur, circumstantes squamæ defluunt, sed hoc non nisi post biennium: anno enim vt maturescant opus est. Hunc pediculum malè Bellon. scribit vocari hastulam à Plinio, cùm illic assula legatur, non hastula, & Cedri nulla fiat mentio, sed Piceæ. Verba Plinij hæc sunt. Aperitur Picea à parte solari, non plaga, sed vulnere ablati corticis, cum plurimùm bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimùm absit. Nec corpori ipsi parcitur, vt in cæteris, quoniam assula in fructu est. Semen fert Abieti simile, vinaceo magnitudine par, gustu dulce, quale Pini est, oleoso quodam succo præstantissimi odoris circumfusum. Ex hac Cedro Phœnicia duplex resina, siue Cedria colligitur, vna liquida Abietis resinæ similis, quæ manat ex tuberculis in caudicis adhuc tenello, nec dũ rugoso cortice multis, quæ adacto cornu, vt in Abiete fit, rustici pertundunt. Alteram durescentem, ac in arbore ipsa coëuntem Cedri sponte sua sudant. Mansa dentibus tam pertinaciter adhæret, vt vix auellatur. Naribus admota odore suaui delectat, & tanquam fraga redolet, quod Dioscoridi planè aduersatur, à quo βαρεῖα τῇ ὀσμῇ, id est grauis odoris Cedria esse dicitur. Sed locum hunc ex vetustissimo Codice manuscripto Matthiolus emendauit, in quo legitur, εὔτονος τῇ ὀσμῇ, id est vehementis odoris, seu vehementer odorata, cui adstipulatur Verg.

Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.

Id ante Matthiol. Marcellus animaduertit, validi odoris esse Cedriam interpretatus. Dicitur Cedria Gale. κεδρέα, Arabibus *Kitran*, & *Alkitran*, de qua Bellonij opinio à Matthiolo reprehenditur, & merito quidem. Etenim Cedriam ex qualibet resiniferarum materia, modò pinguis sit, promiscuè fieri tradidit: nempe, ex Larice, si materia pinguis sit, Cedriam manare, ex Cupresso, Betula, Iunipero, easdémque vires, quas veteres veræ Cedriæ, defuncta, scilicet

Plin. lib. 16. cap. 21.

Lib. 1. de Conif.
Lib. 16. c. 12.

Lib. 1. c. 89.
Lib. 7. Aen.

Ibidem.
Lib. 7. sim.

corpora conſeruandi, & viuentia corrumpendi, iis tribuere videtur, & in eam opinionem Plinij verbis adductus, ſcribentis Picem in Syria Cedrium vocari. Locus eſt eiuſmodi. Pix liquida in Europa è teda coquitur naualibus muniẽdis, multóſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum furnis vndique igni extra circundato feruet. Primus ſudor aquæ modo fluit canali. Hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis eſt, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Ex quibus id ſolum intelligi poteſt Syros liquorem illum qui primus ex Cedri aſſulis fluxerit, Cedrium vocaſſe, quia ex Cedro tantum picem coquebant, vt in Europa ex teda. Cedri itaque auctore Hermolao, modò Cedri magnæ Pix, modò Cedri reſina vocatur, quæ nihil eſt, ſi propriè loquendũ ſit, quàm cruda Cedri lacryma: Cedrium verò ſuccus Cedri eſt, è teda eius conciſa & accẽſa in furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali. Nam ſequens Pix iam eſt, non Cedrium. Sed confundũt auctores, nunc pro reſina, nunc pro ſudore tedarum, nunc pro Pice Cedriam & Cedrium vſurpantes, interim pro oleo Cedrino, quod Cedrelæon ex malis Cedri, vt ait Plinius, appellant. Omnibus enim iis quanquam diuerſis, eadem natura ineſt. Cedrus Phœnicia gignitur in editis, niuoſis, & gelidis montibus, Amano, Tauro, Libano, vnde ramos ex quibus vnum hîc appictum videtis, adferendos curaui, amici cuiuſdam oneraria naue ex Tripoli reuertente, non in quauis montium parte, ſed riguis & humidis, niuéque ferè ſemper obrutis eorum crepidinibus, & præcipitiis, in opacis conuallibus, propè torrentium margines. Theoph. In Syriæ montibus Cedri admiranda longitudine ſpectantur, tantáque craſsitudine, vt ſint quæ trium hominum vlnas complectentium impleant. Plin. In Ægypto & Syria reges inopia Abietis Cedro ad claſſes feruntur vſi. Maxima ea in Cypro traditur, ad vndeciremem Demetrij ſuccisa. 130. pedum, craſsitudinis verò ad trium hominum complexum.

Lib.16. c.11.

In li.1. Dioſcor. ca. de Ced.

Lib.15. ca.7.

Locus.

Lib.5. ca.9.

Li.16. c.40.

Forma Oxycedri.

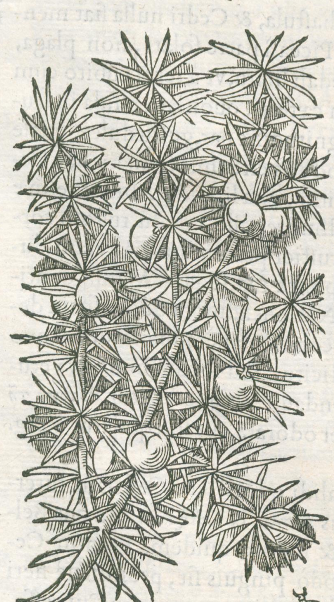
Lib.3. Hiſt. cap.12.

Lib.13. ca.5.

Ibidem..

Ibidem.

OXYCEDRVS.

Oxycedrus, ſiue Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor, Iunipero maior, radices laxas & raras per ſummam tellurem diſpergit, cortice Cupreſſum emulatur, vt ait Theophraſt. non ſemine, vt malè Plin. Iuniperi modo, eodem Theophraſt. auctore, nodoſam, diſtortam, in alas multas diuiſam materiam habet, & in ea cor rubrum. A Iunipero tamen differt, quod Iuniperi materies parua ſit, inodora, minimè denſa, cùm exciſa fuerit ſtatim putreſcens, Oxycedri verò tam ſpiſſa, vt maxima ex parte corde conſtet, putredini non obnoxia, odore grato. Sic enim locus is Theophraſti ex integrioribus libris eſt emendandus: ὀζώδη δὲ ἄμφω (Iuniperus, ſcilicet, & Oxycedrus) καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα. μᾶλλον δὲ ἡ ἄρκευθος ἣ ἔχει ἔχει μήτραν, καὶ πυκνὴν, καὶ ὅταν κοπῇ ταχὺ σηπομένην. ἡ δὲ κέδρος τὸ πλεῖστον ἐγκάρδιον καὶ ἄσαπὲς, &c. Folia huic ſunt Iunipero ſimilia, ſed duriora, acutiora, ſpinoſiora. Baccas fert Iuniperinis ſimiles, initio viri-

des,

des, deinde flauas, postremo rufescentes. Theoph. κάρπος δὲ ὁ μὲν τῆς κέδρου ξανθὸς, μύρτου μέγεθος ἔχων, εὐώδης, ἡδὺς ἐσθίεσθαι. id est, Oxycedri fructus flauus est, myrti magnitudine, odoratus, esu suauis, non vt Gaza conuertit, odoratus pulcher, gustatúque suauis. Is est in arbore sua perpetuus, vt antecedentem nouus occupet, vel vt narrant Arcades tres simul fructus habet. Vnum proximè exacti anni, nondum maturum, alterum hunc annum proximè exactum antecedentis, iam maturum & edulem, tertium nouum, iam prodeuntem. Hos fructus siue baccas κεδρίδας etiam à Diosco. & Galeno dici quid prohibet? Nam maioris Cedri fructus sunt coni, quibus quæ περὶ τῶν κεδρίδων scripserunt auctores illi competere vix possunt, neque in iis incluso semini, quod σπέρμα, opinor, vt & Plinius semen, vel πυρῆνα appellassent, non fructũ, neque baccas. Plin. de vinis factitiis loquẽs. E fruticũ verò genere inquit, Cedri vtriusque, Cupressi, Lauri, Iuniperi, Terebinthi, Lentisci, Baccas aut lignũ musto decoquunt. Quo in loco animaduertendum Plinium oscitanter vinum ex vtraque Cedro dixisse pro Cedrino, & Cedrite, quorum alterum fit ex Oxycedri baccis, alterum è Cedria. Eodem ex loco Dioscorid. scriptura de iisdem vinis factitiis sic emendanda. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν μικρῶν κέδρων οἶνος. Quem ille κάρπον, Plinius Baccas appellauit, cui consentiunt quæ mox in Diosc. sequuntur. γίνεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ τῶν ἀρκευθίδων καρποῦ ὁμοίως τῷ κεδρίτῃ. Fit etiã vinum è Baccis Iuniperi, non aliter quàm Cedrites. Quod verò Dioscor. scribit, κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς καρποί, in plerísque exemplaribus Asterisco notatur, qui falsi locum suspectũ esse significat, vt omnino legẽdum putem, κεδρίδες δὲ καλοῦνται τῆς ὀξυκέδρου καρποί. Quod si quis vulgatam lectionem mutare nolit, Cedrum hîc minorem intelligemus, & eius Baccas Cedridas, quemadmodum in Galeno, cùm scribit Cedridas fructus esse Cedri, sicut alio in loco perspicuè vsurpat, cùm ait, Cedridas nominant Cedri fructum, qui colore & figura fructui Iuniperi est similis. (Subflauus enim est ac rotundus,) dissidet autem ab eo acrimonia. Nec multùm abest, quin fructus hic ex genere sit medicamentorum, quæ nullum præbent corpori alimentum, nisi quis aqua ipsum macerarit. Quinetiam vt fructu Iuniperi durior est ac siccior, ita profectò exilior, vt nihil ille habeat aromaticum. Perspicuũ autem est, quod & stomachum valde mordet, & capiti dolorem infert, nisi quis ipsum parcissimè sumpserit. Hæc Galen. quæ de Baccis Cedri minoris, siue Oxycedri, non de conis Cedri maioris intelligenda quis non videt?

Ibidem.

Lib. 13. ca. 5.

Li. 14. c. 16.

Lib. 5. c. 45.

Lib. 1. c. 89.

Li. 2. Alim.

Gaudet Oxycedrus saxoso & frigido solo. Fundi tautẽ gummi durum, pellucidũ, mastiches tam simile, vt hac ferè sola nota internoscatur, quod mastiche mansa in ore coit, ac spissescit, Oxycedri verò gummi, in tenuissimum puluerem friatur, nec cogitur. Id gummi, vt & Iuniperi, vulgus Vernicẽ appellat. Præterea ex Oxycedri lignis assulatim concisis, toto Massiliensi tractu pastores & rustici picis liquidæ genus, de quo idoneo loco dicetur, nigrum videlicet ac fœtidum liquorem oleosum eliciunt, quem sua lingua corrupto Cedri vocabulo *Huille de Cade* nominant, ad scabiem canum & pecorum, ac cimices necandos præstantissimum, sed odoris planè abominandi.

Locus.

Matthiolus tria Cedri genera depinxit, ac declarauit, Cedrũ maiorem mõtis Libani, siue Cedrelatẽ, quam ille breuius, nos fusiùs descripsimus, iísque addidit quæ de ipsa in Plinio & Theophr. scripta passim reperiuntur: Cedri minoris genera duo: Phœniciam folio Iuniperi, sed duro, acuto, spinoso, quæ & Oxycedrus appellatur. Lyciam cui folium est minus, densius, multo minus aculeatum, quæ paruam Iuniperum quodammodo refert, corticéque obducta est rubro, & ramos emittit lentos, vitilium modo. Vtraque, inquit, omni tempore fructum fert, sed Oxycedrus maiorem, ac pulchriorem. Frequentissima, inquit, nascitur in Istria, & in quibusdam Iapidiæ locis,

Ibidem.

Genera.

Iunipero admodum ſimilis, nec niſi fructu diſtans, maiore, rubente, dulci. Lycia in quibuſdam Morauiæ montibus, cuius folia ſi digitis terantur, odorem ſuauiſsimum ſpirant, illi ferè ſimilem qui in Pinorum Strobilis percipitur. Baccæ multo quàm Phœniciæ minores ex ramuſculorum ſummitatibus prodeuntes, primò virides, deinde flaueſcentes, poſtremò cùm maturæ fuerint, rubentes. Odoratæ ſunt, & guſtui ſubamaræ. Harum primam Cedrum Phœniciam, ſecundam Cedrum Lyciam ſiue Oxycedrum eſſe ex Theophraſto ſatis mihi videor demonſtraſſe: tertiam raram ſanè & egregiam plantam in Morauiæ montibus naſcentem, quidam Thyiam Maſsilienſium eſſe putant, negligentius depictam, de qua poſthac tractabitur: alij Thyiæ genus à Maſsilienſi diuerſum. Similiter Cedrus Phœnicia Bellonij vera Oxycedrus eſt, ſiue Lycia Cedrus: eiuſdem Lycia Cedrus Thyæ genus eſt Baccis rubris inſignis. Hos inſecutus Dodon. aliam eſſe Cedrum maiorem ſcribit, aliam minorem. Maiorem Cedrelaten & Cedrum Coniferam vocari: minoris duo eſſe genera, vnum, quod folio eſt aculeato, veluti Iuniperus, alterum, quod folio eſt minimè aculeato. Hoc Cedrum Lyciam vocat, quam Thyæ genus eſſe iam dixi: illud Oxycedrum, ſiue Cedrum Phœniciam, quam ego Cedrum Lyciam veram, ſiue Oxycedrum eſſe oſtendi. Lonicerus Cedri magnæ, paruæq; ſeu Oxycedri figuras, vires, vſúmque commiſcet, ac confundit. His tenebras offudit Plinius, qui velut aliud agens, imo oſcitans admodum, Cedri differentias ex Theophr. exſcripſit. Iuniperi ſimilem habent Phœnices, & Cedrum minorem. Duo eius genera Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, ſpinoſum habet, Oxycedrus vocatur, ramoſa, & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem ſapore. Item: Maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: frugifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius Cupreſſo ſimile. Quidam Cedrelaten vocant. Et mox. Cedro ſimilis eſt in Arcadia arbor: in Phrygia Frutex vocatur. Hæc Plinius, qui primùm contra Theophraſti ſententiam ſcripſit, minoris Cedri duo eſſe genera, maioriſq; totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem eſſe Iuniperi ſimilem. Nam cùm ille duo duntaxat quorundam ſententia Cedri genera conſtituiſſet, τοῖς ἐν τῇ Ἴδῃ, id eſt Idæ incolis, non Phœnicibus vnicum genus eſſe ait Iunipero ſimile, quæ Oxycedrus nominatur: quarum Iuniperi, ſcilicet & Oxycedri ſimilitudinem, diſsimilitudinémque, deinde fuſius perſequitur, Has quam negligenter Plinius confuderit, expendamus. Ramoſa, inquit, Oxycedrus, & nodis infeſta. Theophr. ὀζῶδη δ' ἄμφω, καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεστραμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα: id eſt, nodoſam Iuniperus & Cedrus, in multáſque alas diuiſam, & contortam materiam habent. Altera odore præſtat. Quaſi verò altera inodorata ſit. Duas enim Cedros minores hîc à Plinio comparari declarant præcedẽtia. Duo eius genera, &c. At quæ ſequuntur, fructum ferunt, &c. Theophr. καὶ ἡ μὲν τῆς κέδρου, ὕλη, ſubaudi, εὐώδης, ἡ δὲ τῆς ἑτέρας οὔ. id eſt, Cedri materia odorata, Iuniperi verò minimè. Et, maioris Cedri duo genera. Quæ floret fructum non fert: Fructifera non floret. Vnicum maioris Cedri genus eſſe iam oſtendimus, quæ in monte Libano prouenit, florétque vt Picea: baccas autem non producit, ſed Conos. Oxycedrus autem ſiue Cedrus Lycia, ſiue Cedrus minor non floret, ſicuti nec Iuniperus auctore Theophr. ſed baccas fert. Quare ſunt qui hunc Plin. locum ſic legant. Quæ floret baccas non fert, baccifera non floret, id quod verum eſt. Semen eius, ait Plin. Cupreſſo ſimile. Theophr. τὸν δὲ φλοιὸν ὅμοιον δοκεῖν κυπαρίττῳ, τραχύτερον δέ. id eſt, corticem Cypariſſo ſimilem videri, ſed ſcabriore.

Li.1. de Conif.

Lib.6. c.83.

To.2. de pl. cap.3.

Lib.13. ca.5.

Ibidem.

Sequitur in Plinio, Cedro similis est in Arcadia arbor, in Phrygia frutex vocatur, perperam: sic enim Theophrast. οἱ δὲ μονοειδῆ, καθάπερ οἱ ἐν τῇ Ἴδᾳ: alij vnicum genus esse dicunt, vt Idæ montis incolæ. De Cedrorum & Cedridum viribus hæc Dioscorides. Cedriæ vis inest, vt defuncta corpora conseruet, & viuentia corrumpat, qua ex causa mortuorum vitam aliqui appellauêre. Vestimenta quoque & pelles eximia calefaciendi & siccandi dote corrumpit, magni ad ocularia medicamenta vsus. Quippe illita oculis claritatem affert, albugines & cicatrices detergit, instillata autem cum aceto vermes aurium necat: cum Hyssopi decocto infusa sonitus, sibilósque sedat: cauis dentium indita eos frangit, & dolores leuat: idem facit cùm ex aceto colluitur. Quod verò sequitur, Perunctо ante coitum genitali abortiuum fieri constat, non rectè conuertit Ruell. non ad Dioscorid. sed ad Plinij sensum potius accommodans. Sic enim scribit. Portentum est quod tradunt, abortiuum fieri in venere ante perfusa virilitate. Ille verò sic. περιχρισθέντα δὲ αἰδοίῳ πρὸ τῆς συνουσίας ἀτόκιον ἐστί, id est, Cedria ante coitum genitali circumlita conceptionem impedit, & spem partus adimit, id enim significat ἀτόκιον, quod Cornar. & And. Lacu. bene annotarunt. Pergit Dioscor. Anginæ ea perunguntur, tonsillarum inflammationibus auxilio est, lendes pediculósque illitu enecat, cerastæ morsibus cum sale imposita subuenit, contra hausta Leporis marini venena in passo sumpta auxiliatur: in elephantia, aut linctu, aut perunctione proficit, pulmonum vlcera purgat, & si cyathus eius sorbeatur, persanat. Vermes & tineas subter indita necat, & partus extrahit. Fit & oleum à Cedria separatum, dum coquitur, velleribus supra halitum eius expansis, vt in pice, eiusdem ad omnia vsus: priuatim viriliter perunctum scabiem quadrupedum, canum, boúmque persanat, inhærentes ricinos enecat, vlcera quæ ex tonsura acceperunt, ad cicatricem perducit. Cedrides calfactoriam vim habent, stomacho aduersantur, auxilio sunt tussi, conuulsis, ruptis, stranguriæ, menses ciunt ex polline piperis poti: contra haustum leporem marinum in vino sumuntur: serpentes fugantur perunctо ex adipe ceruino, aut medulla corpore: in antidota adduntur. Hæc à Galeno sunt dilucidius explicata. Vtraque Cedrus ait, calidæ siccæq; temperaturæ est, tertij quodammodo ordinis in vtroque. Cæterùm Cedria (vocatur ita Cedri oleum) quartum etiam ordinem videtur attingere, admodum calida simul & tenuium partium. Mollem itaque carnem promptè, ac citra dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem sint in calefaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo tempore & vix effectum potest consequi. Porro talia omnia medicamenta vocantur Septica, & Septa, sed inter sese maioris minorísque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmissimo ordine Cedria: plæráque enim eorum admodum sunt efficacia. Talia itaque & mortuorum corporum carnes corrumpunt, at Cedria exsiccat, simúlque à corruptione tuetur corpora demortua, vtpote humiditates eorum depascens, cæterùm solida corpora haud attingens. At in viuentibus calor ipse qui in corporibus est, Cedriæ vires adaugens, caussa efficitur, vt teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cum tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus vermes interficere possit, tum fœtum quidem viuentem interimat, mortuum autem eiiciat, sicut sanè etiam semen corrumpit, coitus tempore pudendo circumlita. Proinde conceptui aduersum est medicamentum, si sic vtaris, nulli secundum. Alia quidem multa eiusmodi particulatim efficit. Itaque argumentum est ipsum valenter

Vires. Ibidem.

Li. 24. ca. 5.

Embl. 84. lib. 1. in annot. in Dioscor.

excalfacere, sicut vbi dentium foraminibus instillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, & ipsos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices,& visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porrò quod eius est pinguissimum, & ad vnguem oleosum, suspensis supra eam dum coquitur lanis exceptum, ac collectum, tota Cedria tenuius quidem est, sed minus acre, quanquam non minùs excalfaciens. Quare illa crassior & mordacior est, maiore aperiendi facultate prædita. Itaque vulnera irritat, phlegmonásque in illis excitat. Oleosa verò illa Cedria adeo clementibus est viribus, vt plebeij experientia docti, ouibus tondendo illata à forfice vlcera illitu sanent, sicut etiam pice humida. Vtuntur etiam ea ad ouium scabiem, & ad ricinos. Cedrides moderatiores vires obtinent, adeo vt comedi possint. Si tamen liberalius iis vtare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre efficient. Plinius inquit eadem magna ex parte, quædam aliter tradidit. Cedrus magna dat picē, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus vtilissimam: frangit enim eos,& extrahit, dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vsus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta æuis seruat, viuentia corrumpit, mira differentia, cùm vitam auferat spirantibus, defunctis pro vita sit. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio vtendum, neque in cruditatibus, quod suasēre aliqui, gustandum. Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati, aut vermibus aurium instillare. Portentum est quod tradunt, abortiuum fieri, in venere ante perfusa virilitate. Phthiriases perungere eo non dubitauerim, itémque porrigines. Suadent & contra venenum marini leporis bibere in passo. Facilius in Elephantiasi illinatur. Vlcera sordida, & excrescentia in iis, auctores quidam, & oculorum albugines caliginésque inunxere eo,& contra pulmonis vlcera cyathum eius sorbere iusserunt: item aduersus tineas. Fit ex eo & oleum, quod Pisselæon vocant, vehementioris ad omnia eadem vsus. Cedri scobe serpentes fugari certum est, item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides hoc est fructus Cedri tussim sanant, vrinam cient, aluum sistunt, vtiles ruptis, conuulsis, spasticis, stranguriæ, vuluis, admoti: contra lepores marinos, eadémque, quæ supra, collectionibus, inflammationibúsque. Hippocrates Cedrum Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere præcipit, & Cedri ramenta suffire. Idem vinum Cedrinum bibendum præscribit, quum vteri velut ad viscera conuersi strangularint. De vino autem Cedrino & Cedrite, vide Dioscor. Cariem vetustatémque non sentit Cedrus, auctore Plinio. Cedri oleo peruncta, materies, inquit, nec tineam, nec cariem sentit. Quare simulacra deorum ex Cedro factitabant. Salomon templum Domini concamerauit lignis Cedrinis. Templi Ephesiæ Dianæ, quod tota Asia extruente quadringentis annis peractum est, tectum ex Cedrinis trabibus fuisse conuenit. Memorabile & Vticæ templum Apollinis, vbi Numidicarū Cedrorum trabes durant, ita vt positæ fuerant prima eius vrbis origine, annis mille centum octoginta octo. Numæ etiam libros chartaceos durasse ad annos quingētos triginta quinque, terræ infossos narrat Plinius, quòd Cedrati essent. Ab hac materiæ arboris æternitate. Digna Cedro dicūtur, quæ immortalitate digna esse iudicātur, atque eiusmodi, vt posteritati consecrari debeant. Horatius. *Speramus carmina fingi Posse linenda Cedro.* Item Persius. *Et Cedro digna locutus.* Ausonius ad Libellum. *Huius in arbitrio est seu te iuuenescere Cedro, Seu iubeat diris vermibus esse cibum.* Cedrus etiam ad naues fabricandas aptissima, & ad ædium tecta perutilis. Rimam fissurámque non capit, neque etiam clauum tenet.

[Marginal notes: Lib.24.c.5. — De natur. mulieb. Lib.2. de morb.mul. — Lib.5. Lib.16.cap. 40.39. — Lib.3.Reg. cap.6. Plin.Ibid. — Lib.13. c.13. — Theophr. lib.5.Histo. cap.8. Plin.lib.16. cap.40.]

PINVS

PINVS ET PICEA CAP. XII.

Nomina

PINVS à Theophr vt ego equidem cum Matthiolo ſentio, πεύκη dicitur, Picea πίτυς. Contrà multi, in quibus eſt Bellonius, πεύκην, Piceam, πίτυν Pinum interpretantur, quadam fortaſſe nominum vicinitate ducti, quam habet πεύκη cum Picea, & πίτυς cum Pinu. Sententiam noſtram multis rationibus confirmare nos poſſumus. Teophraſt. τῆς πεύκης nucem ϛρόβιλον appellat, quæ vox, eorum qui Galenum, alióſque Græcos auctores Latinos fecerunt, teſtimonio, nucem Pineam ſignificat. Galen. Nux Pinea boni ac craſsi eſt ſucci, multúmque nutrit, non tamen facilè coquitur. Appellant autem nunc Græci ipſam non κῶνον, ſed ϛρόβιλον. Alibi. His craſſior nec ipſe mali ſucci nucleus pineus, ideſt ὁ κῶνος, quem veteres etiam ſtrobilum dixêre: ac rurſum: Coni fructus, quem quidam Coccalon nuncupant, & ſtrobilum, eſculentus eſt, ſed nutrimentum coctu difficile præbet, quod de Piceæ fructu (πίτυος enim nucem etiam κῶνον idem Theophr. appellat) intelligi non poteſt, cum is edulis non ſit, eodem Bellonio auctore. Adhæc Theophr. τῆς πεύκης duo conſtituit genera, ſatiuum, & ſylueſtre: at Piceam nullus vnquam opinor, in hortis cultam vidit, Pinum vident omnes. Præterea τὴν πεύκην in Idæam, & maritimam, idem diuidit, quæ duo Pinorum genera nobis nota ſunt, Picearum verò minimè, quas non niſi in frigidis, niuoſis, & excelſis montibus naſci, nunquam in maritimis, compertum omnes habent: poſtremò picem copioſam ἐκ τῶν πευκῶν fieri ſcripſit Theophr. atque earum proprium eſſe, vt in tedam abeant: at nobis perſpicuum eſt ex pinorum noſtrarum, nom Picearum, aſſulis, tedáque, picis copiá maximam in montibus Galliæ noſtræ, atque etiam aliis colligi. His adiungimus Scribonij Largi teſtimonium ſic ſcribentis: reſinæ Pityinæ, ideſt ex Picea arbore. Verùm ſi quis ad conuellendam ſententiam noſtram locos aliquot Plinij curioſiùs conſectetur, ex quibus hæc nomina aliter ab eo vſurpata eſſe oſtendat, huic reſpondemus arbores omnes coniferas Plinio non bene notas fuiſſe, atque has Romano, vt ait de ſe iudicio diſcreuiſſe. Id, vel ex eo probari poteſt, quod τὴν πίτυν quidē Piceam, ſed τὴν πεύκην, Laricem interpretatus eſt Theophr. πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν, τὴν πίτυν δὲ φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ πυῤῥαίων ὄρους. Plin. ſic. Larix vſtis radicibus non repullulat, Picea repullulat, vt in Lesbo accidit, incenſo nemore Pyrrhæo. Item alibi, τὴν αἰγίδα τὴν καλουμένην θήλεια τῆς πεύκης ἔχει. Plinius. Larix fœmina habet quam Græci vocant ægida. Alio in loco πίτυν pinaſtrum videtur is conuertiſſe. Sylueſtrium generis folia non decidunt Abieti, Larici, Pinaſtro. Theophr. τῶν δὲ ἀγρίων ἀείφυλλα ἐλάτη, πεύκη, πίτυς: ſed hac in re fides Plinio adhibenda non eſt. Larix enim nuſquam in Græcia naſcens, Athenienſi Theophr. ignota fuit, neque, ſi nota fuiſſet, Laricem quæ ſimplex eſt, ac vnius generis, in tot differentias diſtribuiſſet. Quare ſatis ſuperque me probaſſe confido Theophraſti πεύκην Latinorum Pinum eſſe, quæ Arabibus *Senabar*, dicitur, Gallis, *Pin*, Italis, & Hiſpanis *Pino*, Germanis, *Hartzbaum, Fichtembaum, & Pynholtz*, Anglis, *Pynetre*, Belgis, *Pinap pelboom*, Bœmis *Borouuict*. Hui⁹ duo ſunt genera Theophraſto auctore, Pinus ſatiua, & ſylueſtris. Pinus ſatiua procera arbor in caudicis ſummitate ramos multos producit, qui in ramulos alios rotundos diuiduntur, foliis veſtitos denſis, capillamenti modo prætenuibus, longis, firmis, aculeatis, ex candido virentibus, perpetuis. Nuces edit magnas, ſolidas, veluti ex ſquamis duris compactas, altiſsimè à terra ſuſpenſas, ac in his exiles nucleos, oblongos, lacunatis toris, ferruginea tunica obductos. Interior nucleus tenui velatur tunica, flaui coloris, qua digitorum attritu facilè ſpolia-

Lib.3.Hiſt. cap.10.
Li.2. Alim.
Li. de bon. & mal. ſuc. Li.7. ſimpl.
Ibidem.
Li. de Cau. ca. de pinu.
Ibidem.
Ibidem.
Comp.201.
Ibidem.
Lib.16.c.10.
Theophr. Lib.3.Hiſt. cap.3.
Li 16 c. 139.
Lib.16.c.21.
Lib.1.Hiſt. cap.15.

Nomina
Lib.3.Hiſt. cap. 10.
Genera.
Forma.

PINVS SATIVA.

Nomina

Locus.

Matt. ibid.

tur. Sapor illi dulcis ac iucundus: ſubſtantia pinguis, oleoſáque. Nuces has Græci κῶνȣς, ϛροβίλȣς, κοκκάλȣς & κωνάρια vt dixi, nuncupant, Galli *Pommes de pin*, nucleos vero Pineos, *des pignons*. Materia pini rubeſcit, grauis eſt, & intus circa cor liquore quodam madet. Pinus hæc in Galliæ noſtræ hortis permultis colitur & perbella proceráque ſpectatur. Copioſa etiam in agro Rauennate reperitur, non lõgè ab Adriatici maris littore: atque etiam in alijs Italiæ locis, præſertim in cœnobiorum viridariis. Syluestrem Pinum ſiue Pinaſtrum (Pinaſter enim, vt ſcribit Plinius, nihil aliud eſt quàm Pinus ſylueſtris) in alia partimur genera. Aliam enim eſſe fructiferam nouimus, aliam ſterilem: Fructifera alia eſt Idaea, ſiue montana, alia maritima. Montana ſatiuæ ſimilis eſt, nuces edit ſimiles, ſolidas, ex ſimili ſquamarum congerie compactas, reſinoſas, odoratas. Huiuſmodi montanæ Pinus in multis Hiſpaniæ, & Luſitaniæ montibus creſcunt, adeo fructuoſæ, vt inde maxima nucũ Pinearum copia per totam Galliam diſtrahatur. Maritimæ prope foſſas Marianas non procul ab Vrbe Monſpelio permultæ proueniunt, in ſpatioſo Pineto

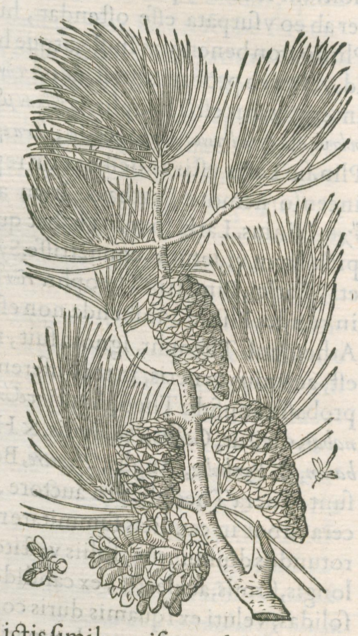
Genera.
Pin. ſylu.

Formæ & Loci.

PINVS SILVEſtris fructifera.

PINVS Maritima.

Lib. 3. Hiſt. cap. 10.

Pinearum nucum copia celeberrimo, ſupradictis ſimiles, niſi quod nux earum breuior, rotundior, celeriùs dehiſcit, auctore Theophraſto. Montanarum

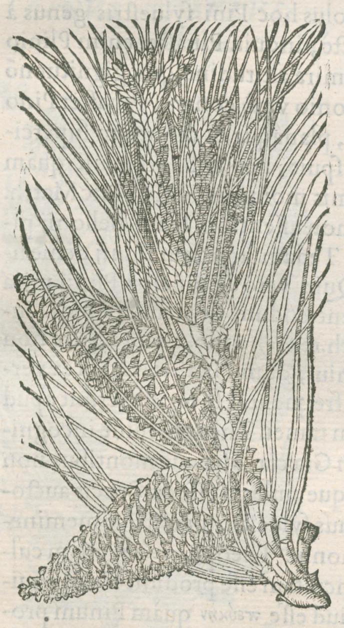
autem

autem amplior, longior, diutius in sese compressa manet. Causa hæc est, quod in arenoso solo maritimis parcius alimentum suppeditatur ideóque minor est, ac strigosior nux. Præterea ob maris afflatum, litus apricum, austri in maritimo tractu crebro flantis occursum nux citius recluditur, non aliter quàm cum ab arbore decerptam igni admouemus vt aperiatur: contrà verò, largius alimẽtum montanis suggeritur, & montium aër natura frigidior, nuces sese reserare non sinit, imò comprimit. Hæc cùm vera esse tum ratione tum experientia cõstet, tamen Matthiolus (qui maritimarum Pinorum duo genera exhibet, nucum magnitudine, & exiguitate tantum differentium) quod obseruationi nostræ refragari videatur, scribit, Pinos syluestres in maritimis Senensibus fructum ferre spithamam longum, pyramidis figura, firmum, solidũ, nec facilè dehiscẽtem: quæ verò in Ananiis Tridentinisque montibus reliquis, ac in Bœmia, Morauia, Polonia proueniũt, fructum edere paruum, breuem, qui exsiccatus multum dehiscat, & ex arbore decidat, idque euenire prouinciarum & regionum alia atque alia natura, & maritimarum Pinorum diuersis generibus. At non rectè ille quidem cum maritimis fructiferis montanas syluestres & steriles comparat, syluestres enim montanæ, fructiferæ, cum maritimis, exemplo Theophr.

li. 1. Diosc. cap. 74.

Ibidem.

PINVS Marit. altera.

PINVS Syluestris.

comparandæ potius fuerunt. Reliquæ differentiæ montanarum & maritimarum ex Theoph. hę sunt Montana rectior, celsior, materiáque crassiore est: maritima folio tenuiore, magis deciduo: cortice læuiore, vtilíque ad coria, alterius verò minimè, Maritima ligno est validiore, mõtana ramosa magis, & crassior, vt dictum est, picémque copiosiorem fundit. Pinus syluestris quam sterilem vocamus, (non ideo quòd nullum edat fructum, Conos enim fert, sed quia nuclei edules non sint, nec cibis vtiles) radice nititur recta, pali modo humi defixa, lignosa, foris nigra, gustu acerba. Caudex eius sæpè distortus subrubro cortice obducitur, ac senescens rimosus, scaber, fungosusque efficitur. Ramorum cortex glaber, præsertim teneriorum, lauri modo liuescit. Rami ipsi fragiles

si flectas

si flectas, cum crepitu rumpuntur. Caudex adultus in ramos diffunditur sinuosos, & perpetua fronde virentes, sic vt Pini satiuæ modo summo vertice in comam latissimam arbor expandatur: folia tenuia sunt, rigida, semper gemina, ab vno veluti tubulo exeuntia, in ipso exortu connexa, gustu subacida, & adstringentia. Pro floribus sunt iuli quos hyeme profert. Coni paulatim augescũt ex compactili squamarum aceruo turbinati, ramis firmiter hærentes, pediculo breui, in nouellis recto, in aliis adunco, & tanquam reflexo, tam validè adnexi, vt cum rudi & nouo annotinus permaneat. Huiusmodi sterilibus Pinastris Aruernorum, Vellauniorum, & Allobrogum montes abundant, ex quibus resinam colligunt, & picem optimam conficiunt, vocántque *Pins sauuages*, & *Pinnateaus*. Pinastrum scribit Plinius mira esse altitudine, quod minimè verum mihi esse videtur, nec ex quo id transscripserit scio. Nam in hoc arborum genere Abies, Piceáque nostrates, & Cedrus Syriaca, altitudine præcellunt, Pinastri verò omnes quotquot vidi, tam steriles quàm fructiferi, aut humiles sunt, aut altitudine mediocri, tametsi Bellonius prodiderit & Dictæos Pinastros in vastitatem diffusos, ad insignem altitudinem surgere, & eos qui in Olympi Phrygij montis, aut aliorum gelidissimorum montiũ summis culminibus proueniunt, Abietis esse rectitudine. Sed is Pinastrum sterilem, Piceam appellat, ac eam pro Pinu syluestri describit, depingítque, absurdè, & contra Theophr. Plinij que auctoritatem, vt ostendemus. Matthiolus hoc Pini syluestris genus à Bellonio Pinastrum dici coniicit: sed non rectè, inquit. Pinaster enim Plinio auctore, nihil aliud est quàm Pinus syluestris, mira altitudine, quæ gignitur nõ modo in montibus, sed etiam in planis. Bellonio verò contrà, Pinaster Pino humilior est, planáque, & montium supercilia prorsus respuit, nec alibi prouenit quàm in excelsissimis montium iugis. Huic Matth. coniecturæ non assentior. Nam Bellonij pinastrum esse Tedam arborem Plinij demonstrauimus. Quid verò de pinastri Plinij mira altitudine sentiendum sit, iam diximus. Iustior est Matth. reprehensio, quam fugere non potest Bellonius, dum Pinastri vocem ex versione Latina frequenter se legisse scribit apud Theoph. eum tamen Theoph. fuisse incognitum, quod in Græciæ Asiæque montibus non nascatur. Itaque nullum esse ex Græcis auctoribus, qui Pinus syluestris pinastríue meminerit. Quid? nonne Theoph. πεύκην aliam cultam, aliam incultam esse prodidit? Nos equidem nihil aliud esse πεύκην quàm Pinum probauimus, & πεύκην ἀγρίαν Theoph. Pinum syluestrem, siue Pinastrum esse. Neque enim Bellonio vnquam dabo, quod Matthiolus concedit, Theoph. illic de Picea syluestri fuisse locutum, duósque alios Theoph. locos opponam, in quibus πίτυς ἀγρία idest Pinus syluestris legitur, vel Bellonij sententia. Fallitur enim ipse Matthiol. in his Theophr. locis, in quibus multi alij errarunt. Nam vox ἀγρία interdum arborem eam significat, quæ Plinio Aquifolium, officinis Agrifolium dicitur, interdum aliarum arborum epitheton est, vt cum dicit

Locus.

Li.16.c.10.

Lib. de Cõ. cap. de pic.

Lib.3. Hist. cap.16.

PINASTER III.
clusij omnium minimus.

Theo-

Theoph. πεύκην τὴν μὲν ἡμέραν εἶναι, τὴν δὲ ἀγρίαν, ideſt, Pinum aliam ſatiuam eſſe, aliam ſylueſtrem. Quare cùm montanas arbores ſic recenſet Theophraſtus, ἴδια δὲ τὰ τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, περί γε μακεδονίαν, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία non ſic hæc interpretanda, neque interpungenda. Montibus autem propria ſunt illa quæ in planis non proueniunt: Macedoniæ Abies, Picea, Pinaſter, ſed Montibus autem propria ſunt illa, quæ in planis non proueniunt, Macedoniæ Abies, Pinus, Picea, Aquifolium. Neque enim Theoph. quo loco Piceæ hiſtoriam tradidit, eam in ſatiuam & ſylueſtrem diuiſit, quemadmodum Pinum eodem loco diſtribuerat: quãquam non ignorem Pliniũ ſcripſiſſe Piceam æuo ſuo iam in domos receptam tonſili facilitate. Adhæc quæ ſcribit Theophraſt. ἀείφυλλα μὲν οὖν τῶν ἀγρίων ἃ καὶ πρότερον ἐλέχθη, ἐλάτη, πεύκη, πίτυς ἀγρία, non ſic rectè interpreteris. Ergo inter ſylueſtria perpetuò folio ſunt ea; quæ priùs diximus, Abies, Picea, Pinaſter, ſed, Ergo inter ſilueſtria perpetuò virent ea quæ primo libro diximus, Abies, pinus, picea, Aquifolium. Præter pinos ſylueſtres de quibus diximus, ſunt aliȩ quoque, ſteriles, & fructiferæ: Pinus Tubulus à Plinio appellata, ab Italis hodie *Mugo, ſterilis*: Teda arbor à Plinio dicta, fructifera, à Bellonio Pinaſter, ab Italis hodie *Cembro*, ab Allobrogibus *Auuia*. Tubulus, vel, vt in quibuſdã Plinij codicibus legitur, Tibulus in aliis Stubulus, in altiſsimis

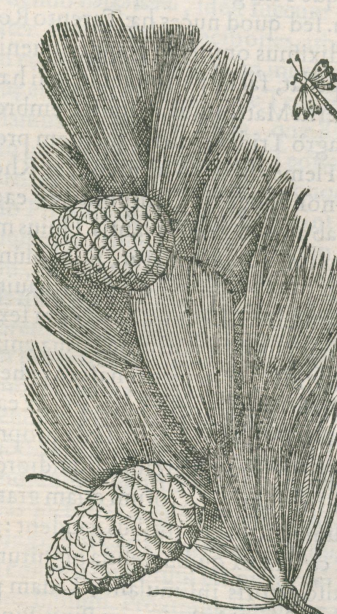
Genera alia.

Nomina Lib.16.c.10

Forma. & Locus

PINVS TVBVLVS,
Mugo Italorum.

TEDA ARBOR,
Cembro Italorum.

montibus prouenit, ſine caudice, ramis à radice circũquaque per terram ſparſis, tubulorum modo, vnde foraſſe ei nomen hoc impoſitum, decem, & interdum quindecim cubitos longis, gracilibus, enodibus, olim ad vſus liburnicarum, nunc ad dolia vinaria cingenda, quod ſint non ſolùm longi, ſed etiam flexiles, & tenaces. Fructus eius eſt paulo maior quàm Pinaſtri ſterilis vulgaris, ſed plurimùm reſinoſus, odoris non ingrati. Teda in editiſsimis, & frigidiſsimis montium verticibus gignitur, parte ad Septentrionem ſpectante, niues ac gelicidia minimè reformidans, vt quibus exhilaretur potiùs quàm ledatur, ex

Teda. Locus.

vltimo

Marginal notes: Lib.3.Hiſt. cap.4. — Lib.3.Hiſt. cap.10. Li.16. c.10.

Forma. vltimo prorſus montium ſitu ac ſupremo omnes alias arbores deſpiciens, Pino vt plurimùm humilior, nonnunquam æqualis, ſimiliter ramoſa, magis quàm Pinus, aut quæuis alia conifera arbor, in metam faſtigiata: cortice proximè terram vndulatis lineis rugoſo, ſuperna caudicis parte, & in ramis, glabro, lęui, tenui, ſubalbido, vt in Abiete, non vt in Pino ſubrubro, ex quo vieto & corij modo ductili pyxides, corbes, aliáque vtenſilia fiunt. Rami vt in Abiete, Picea, Larice non recti, velut brachia ex lateribus panduntur, ſed diſtorti, & valde ſurculoſi: virides humore multo turgent, exiccati rugas contrahunt. Folia, vt in Pino, longa, mucronata, ex ſingulis turberculis quina emergunt, in Pino bina duntaxat. Eadem ſic extremis ſurculis coaceruata eminent, vt penicillum, ſiue crinitam comam referant, in cuius medio fructus nouellus incluſus, ſenſim augeſcens in conum abſoluitur, è nigro purpuraſcentem, Piceæ cono ſimilem, breuiorem, molliorem, reſinoſum, cuius nuclei parui trianguli, ab ſatiuæ Pinus nucleis ſapore diuerſi non ſunt, niſi quod ſylueſtrium omnium modo, aſperitate quadam linguam offendunt, ita fragiles ac teneri, vt non ſolùm hominum dentibus facile cedant, ſed etiam auium roſtris pertundantur, quas Allobroges Piquarellos vocant, Geſnerus Caryocatactas. Quam ob cauſam has Tarentinas nuces à Plinio vocatas fuiſſe veriſimile eſt, quo loco is nucum Pinearum genera explicat. Harum, inquit, genus alterum Tarentinæ, digitis fra- *Lib.15.c.10.* gili putamine, auiúmque furto expoſitum in ipſa arbore, non quod Plin. veteréſque Pini genus aliquod ſtatuerint Tarentinum, vt putant Matthiol. & Bellon. ſed quod nuces hæ Tarento Romam veherentur. Quę de hoc Pinus gene- *lib.1.Dioſ. cap.74. De conif. de Pinaſt.* re diximus omnia, ei planè conuenire quam ſolam impropriè Bellon. Pinaſtrũ appellat, facilè perſpiciet is, qui hæc noſtra cum illius capite de Pinaſtro contulerit. Matthiolus ab Italis Cembro & Cirmolo vulgo vocari prodidit, & tum in agro Tridentino frequentem prouenire, tum in Gauia Phœbeæ vallis, tum in Flemenſibus, Vulturenæ, ac Rhethorum mõtibus, & in Comitatu Tyrolenſi, non longè ab Oeniponte, ex eaque manare reſinam albam, & odoratam, vt *Vſus.* & ab aliis id genus plantis. Huius materia à Germanis ad ædificia expetitur, & maximè commendatur, non ſolùm quod pulchra ſit, & venarum fluuiis placeat, ſed etiam quod odoris ſuauitate excellat. Eandem Tedam arborẽ Plinij *Lib.16.c.10* eſſe idcirco diximus, quòd cum ſex coniferarũ genera is autor enumeret, Pinus ipſius eſſe non poſſit, de ſatiua enim loqui videtur: neque Pinaſter, inſignis altitudinis, & in planis naſcens: neque Tubulus, quod eius hiſtoriæ repugnet: neque picea, neque Larix, vt ex earum hiſtoriis intelligi poterit. Quare efficitur vt ſextum genus ſit Teda propriè dicta, ſucco inquit Plinius, abundantiore *Cap. 8.* quàm reliquæ, parciore, liquidioréque quã in Picea, ſic enim legendum, flammis ac lumini ſacrorum etiam grata. Hanc etiam aliquanto poſt inter arbores numerat, quæ montibus gaudent: montes inquit, amant Cedrus, Larix, Teda, & cæteræ ex quibus reſina gignitur. His locis Matth. Bellon, atque alij Plinium falſo erroris inſimulant, Tedam pro arbore vſurpantem, quæ τὴν δᾶδα, ſiue τὸ δαδίον, ideſt pingues Pini, Pinaſtri, ac reliquarum reſiniferarum arborum aſſulas, non arborem ſignificet, quaſi verò Teda ὁμονύμως de vtroque dici non poſſit, aut illam Tedæ ſignificationem Plinius ignorauerit, cum eo ipſo loco ſcribat, Laricis morbum eſſe, vt Teda fiat. Mirum igitur nemini videri debet, Tedam modò pro arbore, modò pro pinguibus Pinorum aſſulis ſumi, neque illud etiam, flammis ac luminibus ſacrorum Tedam arborem gratam fuiſſe, cùm ex ea, velut ex aliis id genus, reſina fluat, lignúmque eius, vt cæterarum, pingue, & reſinoſum in Tedam vertatur, idque propterea Romani domi, & in ſacris accenderent. Sed quoniam in Tedæ mentionem incidimus, quid ea ſit

diffu

diffusius explicemus. Morbum ταῖς πεύκαις, idest Pinis, accidere Idæi narrant, inquit Theoph. cum nõ solùm cor, sed & pars externa caudicis, in Tedam abierit, tũnc enim veluti strangulari: id autem sponte euenire, ob plenius arboris nutrimentũ, coniectari nos posse, quod totũ Teda fiat. Est autem hic Pinis proprius morbus, cuius causam idem Theophr. alibi explicat. Pini radix tota, inquit, in Tedam vertitur. Causa eadem quæ in animalibus. Quòd enim in ea calesit perpetuò, coquitúrque, purum hæret, ac coagmentatum densatúmque pinguitudinem quandam efficit: quod verò nutrimentum in alias partes subit, sursum fertur ad eas quæ supra terram sunt alendas, non per hasce partes pingues, sed per alios meatus, quandoquidem totis radicibus in Tedam mutatis arbores moriuntur, intercluso spiritu, nullósque iam aditus habente per quos commeare possit, strangulatæ quemadmodum animalibus euenit quæ nimis pinguescunt. Obturantur enim meatus à pinguitudine densata, vt ad extremas vsque partes spiritus penetrare nequeat. Hæc Theophr. Partes radicum Pini pingues. Aruerni Tiè vocant, & Thesè, vocibus à Teda deflexis, & iis concisis atque accensis lucernarum vice vtuntur. Cæterum cùm multa Teda ad picem conficiendam sit opus, non defuit ratio, qua Pinus non sua solùm sponte, sed etiam arte Teda fieret. Eam sic declarat Theophr. Idæi caudici corticem auferũt à parte ad solem conuersa, duobus tribúsue à terra cubitis: eo maximè confluxum Tedæ, siue pinguem resinosúmque succum fieri anno post affirmant. Id cum securi detraxerint, altero post anno denuo ἐνδαδοῦται, idest succum pinguem fundit, siue Teda fit: ac tertio similiter. Postea ob has incisiones, arbores putrefactæ à ventis deiiciuntur: tum earum cor eximitur: hoc enim maximè in Tedam abit, effodiuntur post & radices, quę etiam, vt diximus, totæ Teda fiunt. Hęc Theoph. Impropriè verò Tedas appellamus alia quoque ligna, quæ flãma olei vel picis illitu concepta faculæ modo lucent. Hinc Ceres dea Tedifera à Poëtis vocatur, & Teda pro nuptiis siue pro coniugio ipso accipitur, quod in nuptiis faces præirent. Fuêre qui hoc modo Pinorum genera distribuerint, vt aliud esset mite, aliud agreste: & agrestis, aliud mas, aliud fœmina, marem esse maritimam Pinum existimantes, fœminam, Idæam, quibus addunt Macedones tertium genus sterile. Hæc à supradictis diuisionibus verbis tantùm discrepare videntur. Marem dixerunt esse breuiorem, rigidiore folio, ligno duro, in opere fabrili sese contorquente: fœminam proceriorem, pinguioribus foliis, mollioribus, magis inflexis, & incuruis, ligno in opere tractabiliore, molliore, nec sese pandante aut distorquente. Legendum Porro in Theophra. ἀστραβεῖ, quod opponitur τῷ στρεφομένῳ, non vt in publicis codicibus legitur, εὐστραβεῖ. Pinus fœmina Ægida habet Spissum hoc, candidum, pulchrúmque, ex arboribus vetustioribus gignitur. Faciunt ex eo tabellas pictorias atque codicillos. Id autem est cor eius, quod minus picis Tedęque gignit. Larix fœmina habet quam Græci vocant Ægida inquit Plinius, mellei coloris. Inuentum est pictorum tabellis, immortale, nullísque fissile crimis, hoc lignum. Proximum medullæ est. Explicatis Pinorum differentiis atque naturis, nunc de Picea dicendum.

Lib.3. Hist. cap.10.

Li. 6. caus. cap. 15.

Lib.9. Hist. cap. 2.

Theophr. Li.3. ca.10.

Theoph. li. 3. cap. 10. Lib.16. c.39.

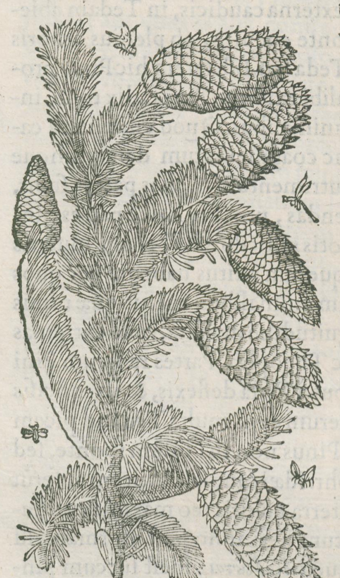
A Theophrast. veteribúsque Græcis πίτυς Picea dicitur, à Sequanis hodie *Pesse*, Arabicè *Arz*, Italicè *Pezzo*, Germanicè *Thamen bau*, Hispanicè *Pino negro*, Gallicè *Pesse & Soiffe*, Anglicè *Piche tre*: ab Allobrogibus *Soiffe*, Bellonius Sapini nomine descripsit. Nascitur in editis montium iugis, caudice recto, non minus quàm Abies procero: cortice ex cinereo pallescente, lento, & lori modo flexili, aliquantulum scabro, & dum rugosus fit sic dissiliente, vt crispus appareat: ramis Abieti similibus, similiter ordinatis, sed in terram inclinatis, surculosis, surculis propendentibus: foliis Abietis, herbaceo virore lætioribus, non

Nomina

Locus.

Forma.

PICEA.

sic atris, nec vt in Abiete pectinatim dispositis, sed nullo seruato ordine ramorũ surculos vndiq; vestientibus, leuiter mucronatis, propemodũ teretibus, mollioribus, cũ in Abiete sint latiuscula ac duriuscula. Quidam, inquit Theophr. Pinum & Piceam florere existimãt, quidam minimè, sed Piceam, κύτταρον gignere idest nucamentum, quod grossis proportione respõdet, Plinius Pinum Piceámq; vllo flore exhilarari negat, experiẽtia tamen refragatur. Nam Piceę florem ob longũ ac rubentẽ quiuis obseruare potest. Cæterum Picea fructum edit copiosissimũ oblongum, procul intuentibus conspicuum, extremis ramis adnexũ, deorsum nutantem, viri pudendum longitudine crassitudéque imitantem. Diutissimè is in arbore manet, & senescens squamas ex quibus coaluit, recludit, seminis tũ maiore parte decidua. In squamarum torulis geminum id delitescit, Pinastro simile, paulo grandius, atrum. Piceæ materies rara est, laxáque, ad trabes, & ad asseres faciendos idonea, speciosior quàm Abiegna, & in opere fabrili tractabilior, quia venis est rectioribus, minúsq; nodosa. Inter Piceæ corticem, & lignum, gummi modo resina cõcrescit, ac nonnũquam etiam liquida inde manat, quam Allobroges *Binioum* vocant, quasi Benzornum, & ad recentia cruentaque vulnera summopere commendant. Hanc esse πίτυν Theophr. id est Piceam facile quiuis intellexerit ex eius cum Pinu collatione, si ex loco illo Theoph. maculas aliquot deleuerit, mẽda quędã correxerit, meliorémq; quàm Gaza interpretationem adaptauerit. Οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀρκαδίαν, inquit Theop. οὔτε τὴν ἄκαρπον λέγουσιν, οὔτε τὴν ἡμέραν πεύκην, ἄλλην δὲ πίτυν εἶναί φασι. καὶ γὰρ τὸ στέλεχος ἐμφανέστερον εἶναι τῇ πίτυϊ, καὶ ἔχειν τήν τε λειότητα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις εὔχρηστον τὸ ξύλον. Τοῦτο γὰρ τῆς πεύκης καὶ παχύτερον, καὶ λειότερον, καὶ ὑψηλότερον εἶναι. καὶ τὰ φύλλα τὴν μὲν πεύκην ἔχειν πολλὰ, καὶ λιπαρὰ, καὶ δασέα, καὶ κεκλιμένα, τὴν δὲ πίτυν καὶ κωνοφόρον ταύτην, ὀλίγα τε, καὶ αὐχμωδέστερα, καὶ περιφερικότα μᾶλλον. ἔτι δὲ τὴν πίτταν ἐμφανεστέραν τῆς πεύκης. καὶ γὰρ τὴν πίτυν ἔχειν ὀλίγην τε, καὶ πικρὰν, ὥσπερ καὶ ἧττον κωνοφόρον, τὴν δὲ πεύκην εὐώδη καὶ πολλήν. φύεται δὲ ἐν μὲν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἡ πίτυς ὀλίγη, περὶ δὲ τὴν Ἠλείαν πολλή. οὕτως μὲν ὅλῳ τῷ γένει διαμφισβητοῦσι. ἡ δὲ πίτυς δοκεῖ τῆς πεύκης διαφέρειν, τῷ λιπαρωτέρα εἶναι καὶ λεπτοφυλλοτέρα, καὶ τῷ μέγεθος ἐλάττων, καὶ ἧττον ὀρθοφυής. ἔτι δὲ καὶ τὸν κῶνον ἐλάττω φέρειν, καὶ περιφερικότα μᾶλλον, καὶ τὸ κάρυον πιττωδέστερον. ἄμφω δὲ τετχόφυλλα, καὶ πίτυος τὰ ξύλα λευκότερα, καὶ ὁμοιότερα τῇ ἐλάτῃ. διαφορὰν δὲ ἔχει πίτυς καὶ ἄλλην πρὸς τὴν πεύκην, &c. Id est, Arcades verò Pinum in satiuã & sterilem minimè partiuntur, sed à Pinu Piceã differre aiunt. Piceæ námque magis conspicuum ac eminentem caudicem esse, læuem, magnũ, in opere fabrili vtilem, vt pote qui crassior, læuior, procerior quã Pino sit. Præterea Pini folia multa, pinguia, dẽsa, inflexa esse, Piceæ verò, quæ & ipsa conos fert, pauciora squallidiora, horridiora. Ad hæc picem in Pinu notiorem esse quàm Picea: paucam enim ac amaram ex Picea stillare, vt & minores conos in eadem gigni, vberiorẽ autem & odoratam è Pino. In Arcadia sanè Piceæ paucæ crescunt, circa Eleam multę. Sic igitur toto genere discrepant. Picea certè hoc differre à Pinu videtur, quod pinguior Pinus sit, humilior, folio tenuiori, minùs recta, item quòd breuiorem

Lib.3.Hist. cap.6.

Lib.16.c.25.

Lib.3.Hist. cap.10.

conũ ferat, & horridiorem, ac nucem magis resinosam. Vtrique folium capillatum, sed Piceæ materies candidior Abietíque similior. Est & alia inter Pinum & Piceã differentia, &c. Bellonius cũ Abietẽ à Gallis *Sap*, vel *Sapin* vocari sciret, eámque quam hîc depinximus arborẽ Abieti admodum esse similẽ, Sapinum appellare voluit, quæ Picea nominari debuit. Nã Sapinus quidẽ non solũ inferiorem Abietis partem significat, sicuti Fusterna superiorẽ, quod tradit Plinius, sed etiam arborem, id quod eiusdem Plinij auctoritate confirmatur. Prælum, inquit, è Sapino, alta potissimum, facito. Alibi genera nucum Pinearũ is enumerans, Tertium, ait, Sapineæ, è Picea satiua, nucleorum cute verius quàm putamine, adeo molli, vt simul mandatur. Ex his verbis perspicuum est Plinio Sapinum arborem, scilicet Piceam satiuam designari, cuius nucem Sapineam vocat, siue Piceã eo loco, τὴν πεύκην, siue τὴν πίτυν intelligat. Sed quænã est Theo. πίτυς φθειροφόρος lib. 1. Cauſ. cap. 9. quam Gaza pediculiferam, Scaliger pediculariam interpretatur? an diuersa ab ea quam idem Theophr. in historiis describit? an eadẽ? deinde an φθειροφόρος dicta, quod, vt tradit Plinius, totis paniculis minoribus gracilioribúsque, minimos ac nigros nucleos pediculis similes gignat? Pini Piceæque fructus Septembri mẽse maturi sunt. Pinus & Picea apricis locis gaudet: opacis aut nullo modo, aut malè prouenit. Pinus & Picea generi eidem adscribuntur, inquit Dioscorides, sed quandam flagitant specierum distinctionem. Arbores hæ cognitæ, quarum cortex astringit. Prodest tritus & illitus intertrigini, vlceribus summum corpus occupantibus, ambustísque, cum spuma argenti, & manna: vlcera delicatulorum acrimoniam recusantium cerato Myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum sutorio atramento serpẽtia cohibet: suffitu partus & secundas eiicit: potus aluum sistit, vrinam mouet. Folia eorum trita & illita inflammationes leniunt, vulnera ab inflammatione vindicant: trita autem, & decocta in aceto feruenti collutione dentium dolores leniunt: hepaticis vtilia sunt, drachmæ pondere in aqua, aut mulsa pota. Pineæ nucis cortex & folia potu idem præstant: teda earum particulatim secta, si in aceto coquatur, & decocto dens colluatur, dolores leuat. Ex his etiam fit Spatha acoporum, pessorúmque compositionibus idonea. Quinetiam earum crematarum fuligo ad librarij atramẽti confectionem excipitur: ea ipsa fuligo circumlitionibus efficacissimè imponitur, quibus palpebras ornant, colorémque mentiuntur: arrosis oculorum angulis, callosis glabrisque genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus, qui in conis inueniũtur. Vim adstrictoriam habent, & aliquantulum excalfacientem: tussi & pectoris vitiis auxiliãtur, per se, aut ex melle sumpti. Nuces Pineæ si repurgatæ mandantur, vel cum passo, aut cucumeris semine bibantur, vrinã ciẽt: acrimonias in renibus & vesica hebetant: stomachi rosiones leniunt: datæ cum portulacæ succo virium infirmitatem roborant, corruptorũ quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus decerptæ in passo franguntur, & decoctæ vetustæ tussi, aut tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur. Hæc Diosc. ex Ruellij versione, in qua diligẽter quędã attendenda & animaduertenda sunt: ac primùm, quod dicit Diosc. πίτυς γνώριμον δένδρον· ἔστι δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ ἡ λεγομένη πεύκη, εἴδει διαφέρουσα: quidã, διαφέρουσι. Hæc sic Lacuna vertit. Picea vulgaris arbor, Pinúsq; eiusdẽ generis sunt, specie tamendifferunt: Sed hoc leuiusculũ. Prodest cortex tritus & illitus intertrigini. ἁρμόζων πρός τε παρατρίμματα λεῖος, καταπλασσόμενος: Cornarius legit καταπαττόμενος, idest inspersus. Res ipsa vsum sui ostẽdit. Puluis enim inspergitur, non illinitur. Pineę nucis cortex & folia potu idẽ prestant. ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τοῦ στροβίλου φλοιὸς, καὶ τὰ φύλλα ποθέντα. Cornarius hæc de strobilo arbore, non de Nuce Pinea intelligit,

Li.16 ca.39. Lib.15.c.10. Li.16.c.10. *Tempus.* *Locus.* The.libr.2. cauſ.cap.9. Lib.1.c.74. *Vires.* Emb.71.li.1 Ibidem.

Li. 16. c. 10.

Libr. 7.

quæ arbor eadem cum Pinaſtro eſt: id quod Plin. auctoritate cõfirmat, ſcribẽtis arbores quas per oram Italiæ Strobilos vocant, pleróſque arbitrari eaſdem eſſe cum Pinaſtris. Auctorem etiã adhibet Paulum Ægi. qui de coni cortice, & foliis eadem cum prodidiſſet quæ de Strobili cortice, & foliis Dioſc. mox de Strobili conorum fructu ſeorſum tractat. Præterea cum de fuligine diſſerit, Pinum, Conum, Piceam, vt tres diuerſas arbores nominat. Hæc Cornarij opinio facilè refelli poteſt. Nam in Plinij vetuſti exemplaris membranis pro Strobilis Tubulos legimus, vt ſit Tubulus Pinaſtri genus, de quo inter Pinorum genera diſſeruimus: Conus verò Strobilúſque, vt iam ex Galeno probauimus, & demonſtrabimus, non pro arbore, ſed pro Nuce Pinea vſurpatur. At enim Strobilum Pinaſtrum eſſe concedamus. Cùm iam Dioſcor. de viribus corticis Pinus ſiue mitis, ſiue agreſtis vniuerſè quidem ſcripſerit, cur fruſtra hîc eadem repetit? Iam verò cũ Pinaſtri fructus edulis non ſit, qui quæſo Strobili, ideſt Pinaſtri fructus Cornarij ſententia vires imbecillas roborare poterit, vel cætera præſtare quæ Strobilis Dioſc. attribuit? Quare à Galeno, Paul. Dioſc. Conum & Strobilum, pro Nuce Pinea, non pro Pinaſtro accipi puto. At Pineæ nucis qui cortex quæ folia erunt, cum arborum, herbarúmque folia tantum, ac florũ eſſe dicantur? Nuces Pineas videmus ſquamatim compactilibus nucamentis ſiue vnguibus totas cõſtare, ſub quibus nuclei carnoſi, molles, eſu ſuaues abduntur. Has integras & nucleos edules Græci modo ancipiti harum dictionum ſignificatu nominant κώνους, κοκκάλους, στροβίλους, modò epitheti acceſsione diſtingunt, quemadmodum Dioſc. ὅλους στρουβίλους πρόσφατους dixit, Galenus ὅλους χλωροὺς, id eſt integras Pineas nuces adhuc virides, recentes, & tenellas, non, vt Ruell. in Dioſc. vertit, recẽter ab arbore decerptas, & στροβίλους καθαροὺς, à nucum ſuarum putaminibus repurgatas, quales hodie veneũt, στροβίλους κεκαθαρμένους Aſclepiades, & Andromachus appellant: Galen. στροβιλῶν πυρῆνας. Paul. κώνου καρπὸν, vulgus noſtrum *des pignons*. Nucum Pinearum cortex extima eſt pars, ac veluti amictus tegens, & eas vndique ambiens, qui cultello vel deglubi, vel deradi poteſt: folia, lignoſæ ſquamæ, aliæ aliis incumbentes, nucleorum opercula, & cõceptacula, quarum gradatim procedẽte ſtructura coagmentatur Nux Pinea, & in metam colligitur, ſic dicta, quòd foliorum modo, cum maturæ nuces decidunt, ſeſe pandunt, & explicant. Hæc folia atque cortex eadem facultate pollent, qua arboris ipſius folia, cortéxque, ſcilicet adſtringente. Quod verò de teda Dioſc. prodidit, eadem Galenus. Dolentes dentes colluũtur pinguibus tedis in aceto ferue factis: aut Halicacabi corticis, & tedæ in aceto feruefactæ decocto, poſt longam cocturam: aut tedarum ramenta, malicorium, alumen ſciſſum in aceto ad tertias coquũtur, eóque decocto tepido os colluitur. Idem medicamentum quoddam ad dentium dolorem præſcriptum dum coquitur, σπάθῃ δαδίνῃ, ideſt ſpatha ſiue rudicula, ex teda parata, mouere iubet. Pityides appellantur Pinorum Piceæque fructus inquit Dioſcor. πιτυΐδες δὲ καλοῦνται ὁ καρπὸς τῶν πιτύων, καὶ τῆς πεύκης. Locus Matthi. ſuſpectus is videtur. Putat enim verba illa τῆς πεύκης alicunde in cõtextum irrepſiſſe, & merito quidem. Quid enim πιτυΐδες aliud ſignificare poſſunt, quàm τῶν πιτύων καρπον, id eſt, Picearũ fructũ, vt στρόβιλοι, de quibus mox idem ſcriptor agit τῶν πευκῶν, ideſt Pinorum? Quod de Strobilis repurgatis tradit Dioſco. παρηγοροῦσι δὲ καὶ στομάχων δηγμοὺς μετ᾽ ἀνδράχνης χυλοῦ λαμβανόμενοι, ἐξερείδουσι τε ἀλονίαν σώματος, καὶ τὰς τῶν ὑγρῶν διαφθορὰς ἐξαμβλιώουσι, Plinius his verbis expreſiſſe videtur. Nuclei nucis Pineæ ſedant acrimoniam ſtomachi, roſioneſque, & contrarios humores conſiſtentes ibi, & infirmitatem virium roborant, ex quibus perſpicitur Plinium nucleos nucis Pineæ Strobilos appellaſſe, deinde πὰς τῶν ὑγρῶν διαφορὰς legiſſe, non διαφθορὰς, vt Dioſco. habent vulgata exemplaria: poſtremò

Aet. libr. 8. cap. 46.

Li. 6. med. gen.

Lib. 5. med. part. cap. 9.

Li. 23. ca. 8.

ἐξερείδουσιν ἀτονίαν σώματος, roborant infirmitatem virium, reddidisse. Cornarius tamen non ἐξερείδουσιν, sed ἐξαιροῦσιν legendum arbitratus, eximunt corporis debilitatem, conuertit. De Strobilo hæc Galen. Strobilus viridis totus habet cum humiditate amaritudinem, quampiam & acrimoniam. Proinde purulentis, atque adeo quibuscunque expedit quæ in thorace & pulmone sunt tussi reiicere, facilem eam præbet. Porro fructus eius esculentus nutrimentum est coctu difficile, & validum, at medicamen est asperitati gutturis leniendæ congruum, cum videlicet in aqua maceratus, omnem in ea acrimoniam reliquerit. Sic enim quod superest minùs mordax, magisque emplasticum redditur, & ad mediocrem caliditatem trigiditatemque reducitur, ex aquea terreáque mixtum substantia, minimum particeps æreæ. Quæ sequuntur præter illa, scripsit Matthiolus. Aqua è viridibus Pinorum nucibus destillata rugas in facie delet, & mammas admodum extuberantes cohibet, si linteolis in ea madefactis sæpius foueantur. Eadem vuluam angustiorem reddit, & à fluxionibus tuetur, sed longè ad hoc efficacior est succus. Nuclei Strobilorum Pinus domesticæ valdè sunt vtiles, nimirum qualitatibus suis temperatis proximi, paululum ad calidum inclinantes. Maturant, leniunt, glutinant, resoluunt, corpus pingue faciunt, & leuiuscula quadam acrimonia mordent, bene nutriunt, ac quamuis crassiusculum corpori præbeant alimentum, non tamen improbantur. Emendant enim humiditates in intestinis putrescentes, ægrè tamen coquuntur, ideóque naturis frigidis dari debẽt cum melle, calidis autem cum saccharo. Cæterum tepente aqua macerati acrimoniam exuũt, & oleosam quam habẽt pinguedinem. Sanant frequenter deuorati neruorum ac dorsi dolores. Dantur vtiliter ischiadicis, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & eius vlcera, humores lentos & saniem eorum purgantes, quare tussientibus dantur. Venerem excitant aqua tepida priùs macerati, deinde saccharo aut melle excepti, & deuorati. Semen etiã augent. Præstãt quoque ad renũ, & vesicę vlcera, ideóq; vrinę stillicidiis & ardorib[9] auxiliãtur. Corticis conorũ Pini in aceto acerrimo decocti suffitus perquam vtilis est dysentericis.

Embl. 71. li. 1. Diosc.

Lib. 7. sim.

li. 1. Diosc. cap. 79.

ABIES CAP. XIII.

Nomina

Forma.

ABIES à Græcis ἐλάτη nominatur, ab Italis *Abete*, à Gallis *Auet, Sap & Sapin*, à Germanis *Thannem*, & *Thannenbaum*, *Hispa. Abeto, arbol* Angl. *Mastre*, & *Deele*, Abies arbor est excelsa, Pino Piceáque procerior, imo omniũ coniferarum, dẽpta Cedro, altissima, rectissima, maximè enodis. Cortex huic albicat, & si flectatur, facilè frangitur. Abietis pars quæ à terra est, inquit Plinius, enodis, & fluuiata, decorticatur, atque ita Sapinus vocatur: superior pars nodosa, duriorque, Fusterna. Rami, non vt in Picea terrã versus flectuntur, sed incœlũ erecti stant, atque ex lateribus vtrinque prodeuntes surculos emittunt crucis figura, sicut & in Picea. In his folia similiter disposita, vtrinque scilicet ex ramorũ surculorũque lateribus emergunt, & vt ait Plinius, insecta sunt pectinum modo, latiuscula, breuia, dẽsa, leuiter pũgẽtia, hyeme nõ decidua, dilutæ viriditatis. Conos fert palmæ lõgitudine, Piceæ conis adsimiles, in quibus semen est subalbũ, sine vlla medulla. Theoph. Abietẽ quãdã marẽ, quãdã fœminã esse tradidit, eásque foliis differre. Mari enim acutiora, magísque pungentia, ac magis flexa, quare aspectu crispior tota arbor videtur. Materia etiã differũt, cãdidiore in fœmina, molliore, operíque faciliore, atque toto caudice proceriore. Mari ea magis varia est, latior, durior, medulla plenior, denique aspectu min[9] pulchra. Præterea Conus maris paucos nucleos habet in priore tãtũ parte, fœminæ Conus nullos omnino, vt Macedones dixerunt. Abieti folia pinnarũ modo quæ

Lib. 16. c. 39

Lib. 16. c. 24

Lib. 3. Hist. cap. 10.

Genera

ABIES.

auiũ alas cõponũt, in breuiora foliola continuantur, aliis ſuper alia iacẽtibus & impoſitis, ita compacta, vt minora & breuiora perpetuo ſint poſteriora, quæ verſus cacumẽ ſpectãt, & antepoſitis ſuccedunt, ea figura teſtudinem referente, ſimillimáque Bœotorũ fornicibus. Sic enim vertere, emendare, & παραφραστικῶς exponere mihi viſum eſt hæc verba Theophr. (Ibidem.) ἔχει δὲ ὥσπερ πτέρυγας τὸ φύλλον, καὶ ἐπ᾽ ἔλαττον, ὥστε τὴν ὅλην μορφὴν εἶναι θολοειδῆ, καὶ παρομοίαν μάλιστα ταῖς βοιωτίαις χαμάραις, Gaza κυάθοις legit, publica exẽplaria κωνεάις. Dẽſa adeo ſunt hæc folia, vt nec niuẽ, nec imbrẽ trãſmittãt. Denique arbor eſt aſpectu decora, magnitudine excelſa, Pinóque procerior, à qua etiam ligno non parũ diſtat. Nã Abieti neruoſum, molle, leuéq;, Pino teda pingue, graue, carnoſius. Nodi plures Pino, ſed duriores Abieti, imo in Abiete quã in reliquis ferè omnib⁹ duriores, & ſi illi molli⁹ lignũ ſit. Vt Pinus Aegida, ita Abies albũ habet, quod λοῦσον vocatur, Aegidi proportione reſpõdẽs, cuius nominis veſtigia etiã hodie ſuperſunt. Nã Iuræ montis lignatores Abietũ Picearúmq; cãdidiſsimos truncos nõ nodis interceptos, ſed recto venarum procurſu fluuiatos, & ad opera inteſtina faciles, nũc *Ouchon*, nũc *Louchon*, vocãt. Abies inter cortices præſtãtiſsimũ illũ liquorem cõtinet, qui Italorũ vulgo *Lagrimo* vocatur, ideſt, lacryma Abietis. De hac veteres, Matth. putat, nihil literarũ monimẽtis conſignaſſe, niſi quis dixerit Galenũ (Lib. 3. cõp. med. gen.) liquidam illam Piceæ reſinam, quã Terebinthinæ loco inſtitores vẽdebãt, pro Abiegna lacryma accepiſſe, tum quod ſcribat illã guſtu odoréque terebinthinæ eſſe perſimilem, id quod in Abiegna lacryma deprehẽditur, tũ quod eadem ſit quodãmodo Terebinthina acrior, quibus qualitatibus liquida Piceæ reſina caret. Hæc impulerũt Matth. vt ſuſpicetur his Galeni verbis mẽdũ aliquod ſubeſſe, maximè cũ is ſcripſerit in Euphorbij medicamẽto, inter reſinas cæteris odoratiores eſſe Terebinthinã, & Abiegnã, háncque illa calidiorem, quãuis, inquit (Ibidem.) Matth. veteres in arborũ reſiniferarũ hiſtoria in multis ſibi ipſis nõ cõſentiant. Qui Abiegnã lacrymã clariſsimã Larignã eſſe putant, vehemẽter errãt. Illa etenim inter Abietis cortices vomicæ modo coaceruatur, & ſecta veluti cute, vt in abſceſsibus pure tumidis fieri ſolet, elicitur, Larigna verò manat ex Laricis caudice ad medullãvſque terebrato, id quod experiẽtia ſibi cognitũ ac cõpertũ eſſe Matth. aſſeuerat. Abiegna lacryma, ſiue Abiegna reſina liquida in quibuſdã Italiæ locis *Olio d'aueto* nominatur, ideſt oleum Abiegnũ, quæ vox Belloniũ mouit (Li. de. Cõ. ca. de Reſi. Lib. 1. c. 77.) vt crederet id reſinam eſſe ἐλαιώδη, ideſt oleoſam Dioſcor. quo loco non reſinarum genera, id quod prius fecit, ſed reſinarum coloris differentias explicat. (Bello. de Conif. ca. de reſi.) Officinæ Terebinthinam Venetam vocant, Galli *Terbentine de Veniſe*. Ex nouellis Abietibus ea colligitur, quarum cortex nulla rima finditur, ſed glaber tuberculis ſcatet, cùm annoſarum cortex in rugas contrahatur, rimoſus ſit, & ſine vllis tuberculis. Tuberculis paſtores armentarij bubuli cornu acutum faſtigium ſic adigunt, vt inde liquidam illam reſinam excipiant, quod cum per totũ diem in plurimis tuberculis moliti ſunt, operę pręciũ ſe feciſſe, purãt, ſi cornu vnũ quatuor vnciarũ capax liquore illo plenũ domũ retulerint, quia vnũ quod

quodq; tuberculum vnã vel alterã duntaxat guttam contineat, quo fit vt rarior sit is liquor, maiorísque pretij. Ex Abiete veluti ex Pinu, ac Picea resina etiam sicca & candida colligitur, quæ thus ementitur, ac pro eo à vulgo vsurpatur. Abies in montibus nascitur, in planis minimè: opacis locis gaudet. Paulo ante solstitium floret, auctore Theophr. Est autem flos eius κόκκινος, id est cocci colore, vt in excusis libris reperitur. Gaza verò κρόκινος legit, id est crocus. Fructum profert post vergiliarum occasum. Matthiolus id negat, Abietémque omnem flore & fructu carere scribit in Tridentinis montibus, quorum syluæ Abietes multas alunt. Cortex & resina Abietis arida, qualitatibus ac viribus cortici & aridæ Pinus resinæ valdè sunt similes, nisi quod paulo acriores, magis detergent. Abietis liquida resina, calida siccáque ordine tertio, acrimonia quadam sua tergendi vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè accedit. Vulneribus recentibus, præsertim capitis, maximè confert, quod non solùm ea mundet, sed & solidet. Sumpta semiunciæ pondere, per aluum biliosos humores vacuat, renes absterget, vlceratos sanat, vrinam cit, calculos eiicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicum cruciatus lenit. Nucis magnitudine deuorata cum nuce moschata, & saccharo, stranguriam sanat, pudendorúmque vlcerationi maximè succurrit. Abies nauibus aptissima est: triremes enim & longa nauigia ex ea, leuitatis gratia, fiunt. Ædificiis optima quæ vetustissima, modo cariosa non sit. Quin & ad tabulas pictorias, & ad plurima alia vtilis est. Pondus sustinent valdè Abies, & Pinus. Renittuntur enim, nec temerè rumpuntur, priúsque carie quàm viribus deficiunt.

Diosc. li.1. cap.93. Dod. lib.6. cap.91.
Locus. Theophr. lib.3. Histo. c.4. & li.2. cau. c.9.
Temper. Lib.3. Hist. cap.6. Ibidem.
Temperam. & Vires. Dod. ibid. Matthi. & Dodo. ibi.
Theoph. li. lib.5. Histo. cap.8. Plin. lib.16. cap.42. Theoph. li. 5. Hist. ca.7.

LARIX. CAP. XIIII.

QVæ Larix Latinè, & Larex, λάριξ etiam Græcè nuncupatur, Gallicè *Melese*, Italicè & Hispanicè *Larice*, Germanicè *Lerchenbaum*. Arbor est eximiæ proceritatis, Abiete tamen sæpè humilior, nonnunquã verò æqualis: cortice valde crasso, multis rimis hiulco, intus rubente. Circa stipitem rami veluti per gradus collocantur, cum surculis & adnatis plurimis, Salicis modolentis, coloris lutei, odoris non iniucundi. In his folia ex tuberculis satis à sese distantibus emergunt eáque numerosa, densa, comosa, quæ circiter ttiginta simul iuncta penicilli pictorum summitatem referunt, oblonga, mollia, Pineis angustiora, minimè aculeata, hyeme aduentante decidua, ita vt sola Larix inter omnes arbores resinam fundentes, frigoris sæuitiam non reformidans, nuda hyemem transigat. Quare Plinius non rectè Laricem in his syluestribus arboribus numerauit, quibus folia non decidunt, neque in iis quarum pungunt folia. Sed quomodo Laricem accipiat nos supra declarauimus. Hac in re Plinij incõstantiam animaduertere licet, alio loco folia minimè aculeata, sed villosa, pinguia, mollia, Larici tribuentis, nisi vitiosa in vulgatis exemplaribus lectio nos fallat. Picea minùs alta quàm Larix, inquit Plinius: illa crassiori,

Nomina.
Forma.
Lib.16. c.21.
Cap.12. Li.16. c.10.

LARIX.

læuiorique cortice, folio villosior, pinguior, & densior, molliórque flexu: at Piceæ rariora, sicciorá que folia, tenuiora, & magis algentia, totaq; horridior est, & perfusa resina. Hanc scripturam vnius dictionis mutatione restituere licet hoc modo. Picea minùs alta quàm Larix: hæc crasiori, læuioriq; cortice, folio villosior, &c. vt, hæc. ad Laricem referatur, quam correctionem sensus & contextus necessariò postulant. Nam si verba hæc, folio villosior, &c. de Picea continenter intelligantur, quî eius folia pinguia, densa, molliaq; esse possunt, quæ mox dicuntur tenuiora, rariora, siccioraq;? Ad hæc si præcedentia omnia de Picea, & non de Larice accipienda essent, cur illis particulam, At, discretiuam, vt aiunt, subiicit, cùm dicit, At Piceæ & cætera? Ex his perspicere licet Laricis corticem læuiorem esse quàm Piceæ, vt existimauit Ruell. sed eius aculeata folia non esse, cùm aculeatum & villosum sint aduersa. Villi enim ad tactum molles sunt, minimè autem spinæ, siue aculei. Flores Laricis vere ex ramusculorum summitatibus exoriuntur, multùm odorati, contra Plinij sententiam, qui Laricem inter tristes arbores recenset, nec vllo flore exhilarari scripsit. Hi arbores suas valde ornant, quod in purpura ardenter rubescentes, comantibúsque foliolis miro naturæ artificio annexi, viatorum oculos non parũ remorantur, & recreant. Coni cupresinis admodum similes, paulo longiores odoris non ingrati, breui petiolo ramis alligati, ipsisq; incumbentes, ex tenuissimis squamulis compactilibus ac foliatisq; contexuntur: quarum singulæ binos nucleos foliatos, alæ cicadarum similes, semenq; exiguum, magnitudine seminis Cupresi includunt, quod mansum, Nucem Pineam odore plane imitantur. Laricis materia durisima est, præsertim quæ rubet, & in caudicis medio, odore acrior: quam ob causam in ædificiis quibusuis extruendis cæteris omnibus longè præstat. Larix, inquit Plinius, nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi consumitur, quàm lapides, cum cætera quæ picem & resinam fundunt, accensa fuligine immodica carbonem repentè expuant, cum eruptionis crepitu, eiaculenturq; longè. Larix Victruuio flammam ex igne non recipit, nec ipsa per se potest ardere, nisi, vti saxum in fornace ad calcem coquendam, aliis lignis vratur, nec tamen tum flammam recipit, nec carbonem remittit, sed longo spatio tandem comburitur, quòd est minima ignis & aëris è principiis temperatura, humore autem & terrena materia spisè solidata, non habens spatia foraminum, qua posit ignis penetrare, reiicítque eius vim, nec patitur ab eo sibi cito noceri, propterq; pondus ab aqua non sustinetur, &c. Quæ falsa esse tum ratione, tum experientia constat. Nam cùm omnium consensu, præsertim Plinij, ac Victruuij, Larix resinam liquidam fundat, pinguem scilicet, & quæ, non aliter quàm bitumen, igni admota facilè accendatur, quis credat Laricis lignum pingue, resinosumq; ignem respuere, quum lapides ipsi qui sua natura flammis non accenduntur, si bituminosi sint, perinde ac ligna exurantur, editis continuò flammis quoad in cineres vertantur? Cuius rei locupletisimi testes sunt Flandri, Brabanti, & aliæ Aquiloniæ gentes, quæ lignorum penuria, huiuscemodi lapidibus suos fouent ignes. Præterea, si Larix neque ignem admitteret, neque carbonem faceret, malè cum iis ageretur qui in Tridentinis montibus, & in ea præsertim valle Ananiis contermina quam Solis nuncupant, ac in Camonica, & Eliotropia, & in Brixiensi agro in fornacibus ferrum excoquunt. In iis enim maxima Larigni carbonis ardet copia, neque (vt asserunt artifices) vllo alio carbone quàm larigno, rude ferri metallũ celeriùs colliquescit. Lignum etiam Laricis siccum, cùm resinosum sit, impetu vehementi flagrat. Quamobrem in Tridentinis montibus Laricina tantùm ligna in furnis accendunt, tam iis quibus panis coquitur, quàm iis quibus

hypocau

Lib.1. c.91.

Lib.16.c.25.

Li.16.c.10.

Cap.9. li.2.

Matth. li.1. Diosc. c.74. & Epist. 1. lib.4. Epist.

hypocausta calefiunt. Quod autem attinet ad ea quæ narrat Vitruuius de castello quodam circa Alpes, excercitum illic habente Cæsare, ante cuius portam turris erat ex hac materia, alternis trabibus transuersis, vti pyra, inter se alte cōpositis, quam fasciculorum virgis alligatorum flamma, facésque ardentes congestæ ac immissæ lædere non potuêre, existimandum est id euenisse, non quòd Laricis materia vri non posit, sed quòd ventorum, niuium, frigoris vi, omni denique temporis iniuria, qua perpetuò ferè Alpina regio infestatur, temporis etiam diuturnitate durior, exhausto pingui succo veluti lapidea facta, à fasciculis virgarum, facibúsque, non facilè accendi potuerit, maximè cùm arboris cuiusuis solida duráque, nec in particulas concisa materia, non statim primo ignis occursu facilè vincatur, nedum Laricea, quæ soliditate & duritie cæteras omnes antecellit. Hic rursus adnotandum mirum esse Plinium in Laricis historia tantopere à sese dissentire. Cùm enim scripserit Laricem nec ardere, nec carbonem facere, paulo post ait, In Macedonia Laricem masculam vrunt, fœminæ radices tantum. Ex Larice, vt scribit idem, liquor erumpit melleo liquore, atque lentore, nunquam durescens. Et alio in loco, Larix resinam fundit gracilem, ac mellei coloris, virus redolentem, id quod ante ipsum dixerat Vitruuius. Larix habet resinam liquidam, meslis Attici colore: quare etiam medetur phthsicis: ῥητίνη λαρικίνη, vel λάριξ dicitur, à Latinis resina Laricea vel Larigna, in officinis Terebenthina, sed falsò. Prouenit etiam in Larice Agaricum optimum, de quo idoneo loco tractabimus. Vallis est supra Benacum lacum, cui à Laricum copia Vallarice nomen est. Sunt & Larices in ripis Padi, & in Slesia. Initio Martij mensis pullulare folia incipiunt ab iisdem germinibus, à quibus præcedente anno deciderant. Fructus Septembri maturus est. Laricis cortex, folia, fructus, nuclei eodem sunt, quo hæc in Pinu, temperamento, sed non eadem virium efficacia. Resina Larigna calida siccáque est, vt & cæteræ resinæ, sed magis absterget. Vtiliter emplastris, vnguentísque ad vulnera detergenda curandáq; accomodatis miscetur. In tussi delincta cum melle thoracem expurgat. Sumpta ventrē lenit, vrinam prouocat, calculos expellit. Tardissimè Larix cariem vetustatémque sentit, ob succi amaritudinem, auctore Vitruuio.

Loco supra citato.
Lib.16.c.12.
Lib.16.c.10
Lib.24.c.6.
Locus.
Tempus.
Tēpera. & Vires.

CVPRESSVS CAP. XV.

CVPRESSVS Græcis κυπάριττος dicitur, vel κυπάρισσος, ἀπὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρεμόνας, id est à partu parilium ramorum, Arabibus *Suro*, & *Seru*, Officinis Cypressus, Gallis, Anglis & Belgis *Cypres*, Italis *Cypresso*, Germanis *Cypressen*, Hispanis *El Cypres*. Eius duo sunt genera: Mas, & fœmina, cuius meta in fastigium conuoluitur: mas ramos in latū spargit. Vtraque procera est arbor, recta, crasso caudice, in summitate tantùm ramosa: folia Sabinæ bacciferæ, viridiora, longiora, perpetuò virentia: conos Lariceis similes gignit, breuiores, crassiores, duriores, compactiores, quos Nuces Cupressi vocāt, alij pilulas, quidam Galbulos, in quibus semen, minimis granis constans, & quæ vix perspici possint, non omittendo naturæ miraculo, è semine tam paruo nasci arbores adeo proceras. Hoc semen formicis mirè expetitur, ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo absumi natalem tantarum arborum. Id Theophr. dicit esse non πιτυῶδες, vt publica habent exemplaria, id est Piceæ semini simile, sed πιτυρῶδες, id est furfuraceum, siue furfurosum: est enim furfuri simillimum. Ligni materies flauescit, dura est, solida, compacta, odorata, maximè cùm igni admouetur. Fundit caudex resinam liquidam, Larignæ, & Terebinthinæ similem, sapore acerrimam. Cupressus non nisi in locis calidis sponte prouenit, vt in Creta, Lycia, Rhodo, ac Cyrenensi etiam

Nomina
Genera.
Plin.lib.16. cap.33.
Forma.
Plin. li.17. cap.10.
Li.1. Caus. cap.5. Scalig. ibi.
Locus.
Theophr. lib.4. Hist. cap.6.

CVPRESSVS.

Plin. li.16. cap.33.

agro. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quiſpiã, niſi ſeratur alia, hæc gignitur, ac protinus emicat: illa verò etiam non appellato ſolo, ac vltro, maximè in Idæis mõtibus, & quos Albos vocant, ſummis eorum iugis, vnde niues nunquam abſunt, plurima: quod miremur, alibi non niſi in tepore proueniens, & nutricem magnoperè faſtidiens. Hæc Plinius ex Theophraſto.

Lib.4.Hiſt. cap.1.

Tempus. Li.16.c.27.

Cupreſsi fructus maturus eſt menſe Septembri, vel ineunte Vere. Plinius triferam eſſe ait, colligíque baccas eius menſe Ianuario, Maio, & Septembri.

Temper. & Vires. Lib.1. c.86.

Cupreſsi folia fructúſque ad tertiũ vſque ordinem deſiccant ſine manifeſto calore, & adſtringunt. Cupreſſus Dioſcoridi, refrigerat, & adſtringit. Folia ex paſſo, & exiguo Myrrhæ pota veſicæ rheumatiſmis, & vrinæ difficultati auxiliantur. Pilulæ ex vino tuſæ in dyſenteria, alui fluxione, tuſsi, orthopnœa, aut ſi reiiciatur ſanguis, cõuenientiſsimè bibuntur. Earum decoctum eoſdem præbet effectus. Tuſæ cum fico duritias emolliunt, nariúmque polypo medentur: in aceto coctæ, & cum lupinis detritæ ſcabros vngues eiiciunt: hernias inteſtinorum prolapſu erumpentes illitu reprimunt: Folia eadem præſtant. Pilulæ cum arboris coma ſuffitæ culices abigere exiſtimantur. Folia trita & impoſita vulnera glutinant, ſanguinem reprimunt: trita ex aceto capillum tingunt: illinuntur per ſe, aut cum polenta, ignibus ſacris, vlceribus quæ ſerpunt, carbunculis, & oculorum inflammationibus: admota cum cerato ſtomachum roborant.

Lib.7.ſim.

His addit Galenus Cupreſsi germina, totiúſque ſtirpis qualitates declarat, quibus omnia efficiuntur quæ Dioſc. propoſuit. Cupreſsi folia, inquit, germina, pilulæ recentes & molles magna vulnera glutinant in duris corporibus: ex quo clarũ eſt reſiccandi vim habere abſq; inſigni acrimonia, vel caliditate, ſicut certè & guſtus teſtatur. Apparet enim in ea leuis quædam acrimonia, ſed plurima amaritudo, multo etiam plus acerbitatis in tota planta. Tanta verò illa eſt acrimonia & caliditas, quãta ſatis ſit deducendæ in altum acerbitati, ſic vt nullum interim morſum, nullam moleſtam caliditatem in corporibus efficiat. Proinde altè latentes in flaccidis putreſcẽtibuſq; affectibus humiditates innoxiè tutoq; depaſcitur, & abſumit: alia verò quę excalfaciunt ſimul, & deſiccãt, humiditates quidem illas abſumũt, cæterũ acrimonia, & caliditate alias attrahunt. Enterocelas Cupreſſus iuuat, quoniã exiccat, & robur addit corporis partibus præ humiditate laxis, vt pote cum adſtrictio in altum ſubeat, deducente ipſam caliditate quæ adiuncta eum ſeruat modum, vt deducere quidẽ valeat, non autem morderere poſsit. Quidam Cupreſſo vtuntur ad carbunculos, & herpetas, polentæ miſcentes, tanquam abſumat citra excalfactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad eryſipelata vtuntur, admiſta nimirum polenta cum aqua, aut Oxycrato aquoſo. Hæc Galenus.

Lib.8.c.3.

Aetius ſcobem, aut ſecamenta, ramentáue, ſerra aut ſecuri detracta, vel extrita quæ πελεκύσματα, & πρίσματα vocat, ad corpori bonũ colorem inducendũ vſurpat. πελεκύσματα κυπαρίσσου, inquit, καὶ πρίνου, ἐλαίῳ ἑψήσας, ἀλειφέτω σῶμα.

Lib.1. Dioſcor.ca.86.

Conorum Cupreſsi decoctum, ſcribit Matthiolus, ex aceto paratũ, dentium

dolores mulcere, si eo sæpè os colluatur. Idem præstat & foliorum decoctum. Hoc quoque medicamennto vitiligines curantur. Eorundem & vnguium mulorum cinis oleo myrtino exceptus valet illitus ad capillorum defluuium. Iidē coni, vt Marcellus inquit, impari numero minutissimè triti, & ex vino vetere hausti, tussim potentissimè leniunt. Recentes viridésque herniosos magnoperè iuuant, si eorum decoctum ex vino vetere quotidie affecti biberint trium vnciarum pondere. Interim tamen folia Cupressi trita testiculis illinēda sunt, auxilio multis experimentis comprobato. Idem præstant tenera arboris germina commāsa, ita vt eorum succus deglutiatur. His adiungit Dodon. fructum Cupressi foliorúmue ex oleo decoctum, ventriculum roborare, vomitus reprimere, ventrem astringere, omnesq; eius fluxiones, & pudendorum vlcerationibus mederi. Iidem fructus cum caricis tusi genitalium tumoribus medentur, & addito fermento bubones dissipant impositi. Reliqua semina foliis Cupressi tusis si misceantur, tradunt à vermiculis non tangi, neque erodi. Ligni eius nulla temporis diuturnitate suauem odorē euanescere aiunt, quare id ad mensas & arculas expetitur, ac in iis numeratur, quæ cariem vetustatemq; non sentiunt. Pinum & Cupressum aduersus Cariem tineasq; firmissimas esse veteres prodiderunt, quam ob causam simulacra deorū ex ea sculpebant antiqui. Narrat Theuetus se, cùm in Ægypto esset, vidisse Damiatæ capsam quandā ex Cupressi ligno fabricatam, in terram loco vliginoso, decem pedibus altius defossam, prorsus incorruptam, atque integerrimam inde ex tractam, cum illic sepulta fuisset ex quo Sultanus Selimus totam Ægyptum subiugauit, circiter annum Domini 1512.

Lib.6.c.86.

Plin.lib.18. cap.17.

Plin.lib.16. cap.40. 42. Theoph.li. 5. Hist.ca.5. Theuet.1. cosmog. li. 12.cap.19.

THVIA. CAP. XVI.

DE resiniferis arboribus quæ conos producunt, diximus, nunc de iis tractandum quæ baccas edunt. A Thuia incipiemus, quam Cedrū Lyciam esse Bellonius existimauit. Ego Thuiæ & non Cedri genus videri supra monui. Massilienses & Prouinciales apud quos frequens est, *Serbin* vocant, nomine ad Sabinam accedente, quamobrem aliqui Sabinæ genus esse volunt. Lobellius esse putat Cedrum Phœniciam alteram Plin. & Theophr. Oxycedrum verò folio Cupressi, aut Sabinam maiorem Monspelienses. Ex huius ligno virēte, vt & Iuniperi, Fraxini, Sabinæ vtriusque, & Oxycedri, picis liquidæ genus fœtidissimum conficitur, quod *Huille de Cade* vulgus appellat. Caudex eius est bracchij crassitudine, scaber, fuluus, succo pingui madēs: folia Cupresso simillima, obtusa, quasi squamulis compactilibus coagmentata, sibiipsis insidentia, quæ si digitis terantur, odorē gratum spirant. Baccas edit rotundas, ad Iuniperinas accedentes, initio virides, mox ante maturitatem flauescentes, postremo rubras, pulchras, gustu subamaro, odoratas. Aliud Thuiæ genus arborem esse puto, quam idem Bellon. Sabinā alterā, siue Sabinā arborescentem vocat, frequentē admodum in mōtis Amani & Olympi Phrygiæ cacuminibus: caudice tortuoso, sæpè crassiore quā vt hominis brachiis

Thuiæ genus 1. Li. de Conif.

Nomina

Locus.

Vsus.

Forma.

Genus 2. Ibidem.

Locus.

Forma.

THVIA, Massiliensium.

brachiis capi posit:cortice viti simili,modicè crasso, rufo: materia foris alba, intus veluti gilua, cui nullam aliam similem reperias. Est enim ei veluti vini dilutus quidam rubor degenerans in subnigrum. Perpetua coma viret: folia Cupresso omnino similia,adeo vt si eminus spectetur, etiam harũ rerũ peritus homo,à Cupresso vix internoscatur, maximè si baccis suis careat: densiora tamen sunt eius folia,gustatu amara,aroma olentia,& resinosum quidpiam præseferentia.Florem non promit,apparente statim seminis rudimẽto. Arbor illa baccarum ferax est, quas semper seruat hyeme,decidentibus annotinis cũ aliæ maturæ fiunt:nondum maturæ virent, omnino maturæ ex nigro in cæruleum degenerant,rotundæ,Cedridibus vix crasiores.In extremis ramulorum surculis,& non alibi oriuntur,ita vt singuli ramulorum surculi singulas baccas ferant.Amaræ sunt & subodoratæ,turdis & merulis cibus gratissimus. Huius arboris materiam ad testudines faciendas Turcæ expetunt, quod in rimas nunquam findatur.

Vsus,

Genus 3.

Thuiæ tertium genus in regiis Callirhoes hortis, & quibusdam aliis Lutetiæ viret,nomine Paradiseę arboris, magna odoris suauitate & vehementia,quam qui Francisco Galliarum Regi dono dedit, Arborem vitæ nominauit, fortasse ob odoris vehementiam. Elegans admodũ est arbuscula,perpetua fronde virens, caudice recto, ligno duro,nodoso,cortice ex rubro nigricante,ramis multis & expansis, qui in ramulos alios à lateribus succrescentes diuiduntur, in quibus folia oblonga, Cupresi fere, veluti è squamulis coagmentata, quaterna ferè semper simul, ex quorum extremis flores vere exeunt,quemadmodum in Cupresso, pusilli, flauescentes, quorum nonnulli deinde in exiguum fructum Pinei nuclei magnitudine formantur, Coni instar ex sex squamulis tenellis compactum, primo viridem, deinde pallescentem,& cùm perfectè maturuerit, nigricantem, quaterna plerúmque semina paleacea medio (in quo medulla acris & amariuscula) extuberante continentem. Tota arbor admodum odorata est.

THVIAE *genus tertium.*

Arbor vitæ Gallis.

Genus 4.

Cap.2.

Quartum Thuiæ genus dixi esse Lyciam Cedrum Matthioli, minore folio,dum arbor tenera est,Iuniperi,paulo breuiore, ac molliore, post tertium aut quartum annum,rotundo,Cupresso simili, & nonnunquam in ramis inferioribus adhuc acuto,& pungente,in summis verò, iam obtuso ac rotundo:quam mutationem nisi diligenter obseruemus,facilè decepti credemus aliam esse plantam cùm adolescit, & cùm adulta est.In Spuriis Dioscoridis legitur Iuniperum magnam,quam syluestrem Cupressum aliqui vocant, vulgo cognitam esse,Cupresso similem, nascentem plerúmque in asperis & maritimis,eadem facultate præditã quali Cupressus. Ea Dioscoridis verba huic plantæ conuenire quidam arbitrantur. Figura Matthioli ostendere videtur adolescentem,nostra adultam.Quod si quis nostram hanc de Thuiæ generibus sententiam reprehendat, Matthioli auctoritate & ratione fretus, quod scilicet Thuion siue Thuia forma Cupresso similis ramis, foliis, caudice, fructu, nusquam nisi apud Ammonis delubrum proueniat, & in Cyrenensi regione, au-

ctore

THVIAE Genus quartum.

ctore Theophr.respõdeo Theophrastum duplicis Thuiæ meminisse, huius quam modò dixi quæ in Cyrenensi regione feruida nascitur, & quam Matthiolus Atlanticam Cedrum Plinij esse arbitratur (quanquam Hermolaus Citrum legi oportere scribat, tum omnibus approbantibus, tum ex Codicum antiquorũ fide, & Thuion quod apud Homerum est, Citrum interpretetur Macrobius: Citrũ autẽ illud crediderim, cuius in Atlante monte nobiles syluæ materiam lautis mensarum orbibus suppeditauêre, Romanis expetitarum deliciis:) Alterius Græciæ familiaris, quam montium verticibus & gelidis locis gaudere tradit, & fructum tardissimè perficere, vt & Arcades narrant. Huius Arcadicę Thuiæ ea quatuor genera esse puto, quæ à me modò sunt exposita, sententiam mutaturus cum aliquis alius de iis meliora & probabiliora in medium protulerit. Perdurat Thuiæ materies incorrupta omnino. Radice huius arboris nihil crispius, nec aliunde pretiosiora opera.

Lib.5. Hist. cap.5.

Lib.1. Dioscor. ca.89. Lib.13. c.15. In Castig. Plin.

Lib.4. Hist. cap.1.

Theoph. li. 5. Hist. ca.5.

TEREBINTHVS *CAP. XVII.*

TEREBINTHVS Græcè τέρμινθος nominatur, Arabicè *Baton, Boton, Botin*, siue *Albotin*, Italicè *Terebintho*, Gallicè *Terebinthe*, Hispanicè *Cornicabra*, Anglicè *Terpentine tree*. Folio est Lẽtisci, maiore, crassiore, pinguiore, perpetuò virente. Flores edit paruos, racemosos, rufescentes, ex quibus fructus prodeunt rotundi, primùm virides, deinde rubescentes, postremò nigri, resinosi, odorati, duriq́;. Grana viridia vocat Auicen. Ligni materies pulchra est, nigricans, densa. De hac arbore sic Theophrastus. Terebinthus alia mascula est, alia fœmina: & mascula quidem, sine fructu. Fœminarũ altera fructum statim rubentem edit, lentis magnitudine, qui coqui nequit. Altera viridẽ (χλωρὸν, Plinius pallidum vertit) deinde rubentem, & cum vite maturescentem, tandem nigrum, fabæ magnitudine, resinosum, odore iucundiorem (sic enim Plinius θυωδέστερον interpretatus est, Gaza θειωδέστερον legit, id est, sulfurosum.) In Ida & Macedonia breuis hæc arbor est, fruticosa, contorta: in Damasco Syriæ magna, copiosa, pulchraq́;. Montem enim quendam aiunt esse Terebinthis refertum, in quo arbor alia nulla gignitur. Materies ei lenta: radices validæ, & profundæ: tota arbor incorrupta, siue, vt loquitur Plinius, fidelis ad vetustatem: flos oleæ similis, rubens, folia

Nomina

Forma.

TEREBINTHVS.

Lib.2. c.310.

Lib.3. Hist. cap.15.

Genera.

Lib.13. c.6.

Ibidem.

in vno pediculo multa, Laurinis ſimilia, bina veluti ſorbo, in ſummis ramuſculorum partibus imparia, niſi quod minùs angulata quàm ſorbo, & ambitu Laurinis ſimiliora, pinguia cum toto fructu. Fert & illa folliculos quoſdam cauos, vt Vlmus, in quibus naſcuntur animalcula quædam, ceu culices. Sic enim ex

Lib. 13. ca. 6.

Theophraſto legendum: φέρει δὲ κωρυκώδη τινὰ κοῖλα, non κορυώδη, vt in excuſis habetur, neque καρυώδη, vt legit Gaza, qui ſic vertit, Fert & ad nucis ſimilitudinem quædam concaua, &c. Hi folliculi cornicula ſunt rubentia, caprinis ſimilia. Intus eſt reſinoſum quiddam, lentumq́; : hinc tamen reſina non colligitur, ſed ex ligno: neque fructus Reſinæ copiam fundit, ſed manibus tantum adhæret, & ſi collectus non lauetur, cohęreſcit, cùm verò lauatur, candidus & immaturus ſupernatat, niger ſubſidit. Hæc Theophr. qui alio in loco Indicæ Terebin-

Lib. 4. Hiſt. cap. 5.

thi meminit, de qua idoneo loco dicetur. Reſina liquida omnium præſtantiſſima ex Terebintho manat, odorata, quæ non ita pridem in Italiam deferri cœpit. Eius locum Larigna non ſolùm ſibi vendicauerat, ſed etiam cognomẽtum, vt iam dixi: nunc vera Terebinthina Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam deferebant, vel quod aduectu eſſet commodior, vel ad adulterandum aptior. ῥητίνη τερμινθίνη, Latinè Reſina Terebinthina dicitur, ab Auicenna Gluten Albo-

Lib. 2. c. 310.

Locus.

Lib. 1. Dioſcor. ca. 76.

tin. Montes amat Terebinthus. Naſcitur in Syria, & Græcia, in multis Hetruriæ locis, præcipuè, in antiquorum ædificiorum ruinis, ac ruderibus, ſed frequens admodum in Iapidiæ collibus, prope Pucinum caſtrum, haud procul ab Adriatico ſinu, non longe à Tergeſto. Prouenit etiam in Prouincia. Veris initio flo-

Tempus.

Plin. lib. 16. ca. 25. & 26.

Lib. 1. c. 76.

Tẽpera. & Vires.

ret, meſsibus reddit ſemen. Terebinthi folia, ſemen, & cortex Dioſcoridi aſtringunt, & ad eadem, ad quæ Lentiſcus, conueniunt, ſimili parata modo, ſumptaq́;. Fructus eſui aptus eſt, ſed ſtomacho aduerſatur: excalfacit, vrinã mouet, venerem excitat: contra phalangiorum morſus conuenienter in vino bibitur. Reſina eius ex Arabia Petræa defertur. Prouenit etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Africa, & Cycladibus inſulis. Sed præualet candida, perlucida, vitreo colore, & in cæruleum vergẽte, Terebinthum olens. Terebinthina reſinas om-

Li. 8. ſimp.

nes antecellit. Galen. Terebinthi cortex idẽ ait, folia, fructus adſtrictoriũ quiddam obtinent, & ſecundo ordine excalfaciunt: itaque quod etiam deſiccent, perſpicuum eſt: recentes quidem, humidi modicè, ſicci verò ordine ſecundo Cæterùm fructus aridus propinquus eſt tertio ordini deſiccantium. Eſt enim adeo calidus, vt mandẽtibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque vrinam

Li. 8. ſimp.

prouocat, & lienibus prodeſt. Inter Reſinas, quod idem ait, præfertur Terebinthina, manifeſtam quidem, non tamen ſimiliter atque Maſtiche adſtrictionem habens, verùm adiunctam amaritudinem quandam, per quam valentius quàm Maſtiche digerit. Ob eandem qualitatem ineſt & abſterſio, tanta quidem, vt & pſoras ſanet. Quinetiam quæ in profundo reſident cæteris Reſinis magis attrahit, nimirum cum illis maiorem habeat partium tenuitatem. Terebinthina Reſina, Matthiolo, auxiliatur laterum doloribus: ſanat labiorum facieiq́; rimas: ſcabiem & impetigines delet illita: vlcera purgat: vulnera recẽtia glutinat: ſplenem attenuat deuorata: valet ad articulorum dolores, podagram, chiragram, & iſchiadicos affectus, ſi frequenter ſumatur vnciæ põdere, addito Chamæpiteas, aut Saluiæ, aut Stœchados puluere. Terebinthinũ oleum ex fructu maturo Te-

Li. 1. ca. 39.

rebinthi fit, inquit Dioſco. non ſecus ac Lentiſcinum, quod calfacit & adſtringit, non refrigerat & adſtringit, vt falſò in excuſis Codicibus legitur, Meſues ex baccis eius viridibus fieri ſcripſit, quod vulnera glutinat, ſpaſmo, tetano, duritiei neruorum confert. Huius olei nullus eſt apud nos vſus, neque aliunde ad nos importatur, ſed oleo nos ex Tetebinthina vtimur conuenientiſsimè in frigidis neruorum affectibus, atque omnibus aliis ægritudinibus frigidis, & flatuoſis.

tuosis. In asthmate, & anhelitus difficultate mirificũ est, si duæ drachmæ quotidie hauriãtur. Est & in empyemate vtile: denique in omni praua thoracis affectione ex pituita, colicis etiam doloribus, & flatuosis summoperè prodest: cicatrices decorat. Quanquam Terebinthina ferè oleum sit, tamẽ oleum, tenuissima eius pars, à Chymistis educitur ex ea, pulcherrimum, & copiosum. Resina Græcis ῥητίνη nuncupatur, Arabibus *Ratim*, siue *Natig*, Italis *Ragia*, Gallis *Resine*, Germanis *Hartz*. *Nomina*

LENTISCVS CAP. XVIII.

LENTISCVS dicta fortasse quòd lentore quodam folia lentescant, Græcis σχῖνος vocatur, quasi σχιστὸς, fissilis quòd facile & frequenter finderetur in dentiscalpia: Arabibus *Daru*, Gallis *Lentisque*, Italis *Lẽtisco*, Hispanis *Mata*, aut *Arueria*, Narbonẽsibus *Restiucle*, Germanicè *Mastichaum*, Anglicè *Mastietree*. *Nomina* Stolonibus & caudice concolor, & similis Terebintho minori. Stolones, nullo grandiore stipite à radice sublato, Corylorum *Forma.* syluestriũ modo huc illuc spargit, nisi quòd Lentiscus tum ramusculis, tum foliis densioribus est, magísque ramusculorum summitatibus ad terrã inflectitur. Folia Myrti emula, octona ex singulis pediculis prodeunt, pari vtrinque exortu, suauiter spirantia, pinguia, friabilia, obscurè virentia, in ambitu tamen rubentia, sicut & quibusdam venulis. Perpetua fronde Lentiscus viret, cortice subrubro, lento, tenaci, flexibili. Profert Terebinthi modo racemosos fructus, & præter hos, folliculos quosdam corniculorum modo intortos, quibus liquor limpidus inclusus, tandem vertitur in bestiolas iis persimiles quæ ex Vlmi & Terebinthi folliculis euolant. Lentisci fructus, siue baccas, Hippocrat. σχινίδας appellat, quanquam exemplaria Græca falsò ἐχινίδας habeant. *Lib. de nat mulieb. In ca. 75. lib. 1.* Mirum est quod scribit Matthiolus totã hanc plantam grauiter olere, olfactúque caput grauare, cum contrà Pena suauiter spirare affirmet, insertaq; in os folia sitim arcere, & fauces humectare. Præterea qui norunt Mastichen, & sciunt Lentisci surculos vt Xylobalsami succedaneum in Officinis vsurpari, Lentiscinísque dentiscalpiis post epulas dentes mundari, illius opinioni refragantur. Ex hac manat omniũ præclarissima & optima resina, quæ ῥητίνη σχινίνη vocatur, Latinè Resina Lẽtiscina, Mastich, vulgo, & in Officinis Mastix. Hæc liquida non est, nec cæterarum resinarum modo coit, sed in tenues particulas concisa manet. *Locus.* Omnium præstantissima in Chio Ægei maris insula prouenit, vt à medicis Græcis Chia simpliciter pro Mastiche accipiatur. Inde in vniuersam Europam comportatur. Ex mitibus tantum Lentisci plantis, vulneratis ipsarum truncis fluit, & in terra circumpauita concrescit. Quidquid Mastiches in hac insula colligitur, reipublicæ debetur. Qui vindemiæ tempore propriis in agris legunt, id totum absque dolo in commune cõferunt. Abscissa manu pœnas dat, qui Lentiscum Mastichen fundentẽ in proprio vel alieno agro exciderit. Tanta est Mastiches

LENTISCVS.

cura, tantus illi honos apud Chios, nec abs re quidem, cum illis vniuersus ferè orbis tam excellens ac salubre medicamentum acceptum ferat. Fert & Lentiscus Italica Mastichen, sed raram admodum, nec Chiæ comparãdam. Quare immerito à nonnullis reprehenditur Auicẽnas, quòd Mastiches Italicæ meminerit, quippe qui existiment fortasse Mastichen non alibi quàm in Chio nasci, in quo vehementer errant, arguiq; possunt Galeni & Auicennæ auctoritate, qui non solùm Chiam Mastichen memorant, sed etiam Ægyptiam. Theophrastus ex spinosa planta quam Ixinen nominat, emitti lacrymam narrat, quam Acanthicen Mastichen vocat, Gaza, spinalẽ: ea spina albus Chamæleo est, ad cuius radicẽ liquor albus reperitur, glutinosus, quẽ à Mastiches similitudine sic vocarunt.) Plinius etiam plura Mastiches genera recenset: Iam ego, inquit, transeo ad Masticẽ, quæ & ex humili spina fit in India, itemq; in Arabia: Lamã vocãt. Sed Mastiche quoque nobis gemina est, quoniã & in Asia Græciaq; reperitur herba radice folia emittẽs, & carduũ similẽ malo, seminis plenũ, è quo lachryma erumpit, incisa parte ima, vix vt dignosci possit à Mastiche vera: nec non & tertia in Ponto est, bitumini similior. Laudatissima autem Chia, candida, cuius pretium in lib. x. x. (id est. denarij decem) nigræ verò x. i i. (id est denarij duo.) Chia è Lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur thure & resina. Sic enim corrigendi ex Dioscoride Codices vulgares qui habent, adulteratur vt thura resina. Vera Mastiche intelligenda est quæ ex sola Lentisco fluit: quę verò ex quauis alia planta manat, impropriè & per similitudinem Mastiche nominatur. In Creta etiam Lentiscus resinam fundit, sed flauam, amarã, & Chia longe deteriorem. Lentiscus frequẽs in Italia nascitur, præsertim in Hetruria, & in Campania. Huius etiam feracissima vniuersa Narbonẽsis ora maritima. Flores racemosos, muscososq; primo vere, Aprili mense, promit, non particulatim, vt putant, ex Arati & Ciceronis versibus.

Lib. 1. Dioscor. ca. 75. Li. 2. c. 461.

Lib. 6. Hist. cap. 4.

Lib. 12. c. 17.

Matth. ibi. Matth. ibi.

Iam verò semper viridis sempérque grauata
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi:

quod Theophrastus merito Scyllæ attribuit, alij verò vocis affinitate decepti, Lentisco. Toti Lentisco vis inest astringẽdi, inquit Diosc. Etenim fructus eius, foliũ, cortexq; ramorum, & radicis, parẽ facultatem sortiuntur. Sic Lacu. ex Grę- co aliter quam Ruell. vertit, cui adstipulatur Cornarius: καὶ γὰρ ὁ καρπὸς αὐτῆς, καὶ τὸ φύλλον, καὶ ὁ φλοιὸς τῶν κλάδων, ἔτι τῆς ῥίζης ἰσοδυναμοῦσι Lentiscus sua adstringente vi valet aduersus sanguinis reiectiones, alui profluuia, & dysentetias in potu: item cõtra eruptionem sanguinis è vulua, & eiusdem aut sedis procidentia: in totum Acaciæ & Hypocistidis vicem representat. Idem facit succus è tritis foliis. Decoctum fotu caua explet, fracta ossa ferruminat, vuluæ fluxiones sistit, nomas arcet, vrinam pellit, motus dentium collutione stabilit. Virentes surculi acuminatæ arundinis vice dentibus repurgandis affricantur. Fit ex fructu oleum adstrictoriam vim habens, quod prodest cũ quid adstringi opus est. Lentiscus resinam gignit, quæ pota, vtilis est sanguinem reiiciẽtibus, & tussi veteri: stomacho auxiliatur, sed ructum mouet. Additur in dentifricia & illitiones faciei, ad nitorem cuti conciliandum. Pilos in oculis replicat: mãducata, oris halitũ commendat, gingiuas contrahit. Præfertur nitedulæ modo resplendens, & candore Thyrrhenicæ ceræ similis, crassa, retorrida, friabilis, odorata: viridis autem inferior est. Hæc Diosco. in quibus quædam aliter quã à Ruellio non sine ratione versa sunt. Quæ enim Ruell. dixit, Semini, folio, ramo, cortici, radicibúsque, cognatę insunt vires, And. Lac. aliter ex Græco, vt exposuimus, vertit. Quæ verò Ruellius sic, palpebras oculis incommodas replicat, Lac. hoc modo. Pilos in oculis

Lib. 1. c. 76.

Embl. 72. lib. 1. Dios.

oculis replicat, hoc est, confirmat, stabilit, atque cõglutinat cilia: Cornarius verò, Agglutinat quoque palpebrarũ pilos, oculis officientes: quæ sic intellige. Pilos in trichiasi oculorum affectu oculũ pungentes, extra oculũ specillo euersos calens exteriori palpebræ, illita glutinis vice retinet, ne in oculum denuo resiliant: Nec absurdum fuerit annotare quòd Diosco. dicit, τὰ δὲ ξυλάρια χλωρὰ ἀντὶ καλαμίδων παραλειβόμενα τοῖς ὀδοῦσι, σμήχει τούτους, id est, vt reddidit Cornarius, Ligna viridia arundinum vice dentibus adhibentur, & ipsos repurgant, de dentiscalpiis quæ ex Lentisco fiebant, hodieq; fiunt, accipiendũ esse, quæ arundinũ vice esse possunt, & non de dentifriciis, quæ in puluillum comminuta africantur, sicut mox de Mastiche dicit. Itaque impropriè Diosco. παραλειβόμενα dixit, si affricari, & non velut dentiscalpium adhiberi Lentisci lignum quis accipiat, ad eximenda ea quæ in commansu dentibus inhærent, in quem vsum pennæ formari possunt, quod declarat Martialis.

Ibidem.

Foditque tonsis ora laxa Lentiscis. Et alibi:

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis

Defuerit, dentes penna leuare potest.

Lib. 6. in Aopoph.

Porro quod Diosc. χαπυρὰν Mastichen probat, Cornarius valde aridã intelligit, id est καλαπυρὰν. Vtitur etiam hac voce Diosc. paulo post, in Resinæ probatione, quæ esse χαπυρὰ non debet. Vsus est & Galenus lib. ὑγιεινῶν, quo loco Codex Basiliensis habet χαπυνηρὸν. Fusch. emendare volens reponit χαπυνστὸν, & vertit siccũ, sicut & antiquus interpres, & rectè ille quidẽ si χαπυρὸν reposuisset. Mastichen Marcellus Empiricus vocat personatam, fortasse ex eo quod, inquit Cornarius, faciei illitionibus admixta, claritatem, ac nitorem inducit, sicut Dioscorides ait, vt sit veluti προσωπῖτις. vel potius, quod Laruis fingẽdis, aut etiã exprimẽdæ hominum faciei, cum alba cera mixta in vsum veniat, id quod eius artis peritis notissimum est. Ex aquea essentia leuiter calida, & terrena frigida non pauca composita Lentiscus est, Galeno teste. Desiccat igitur secundo ordine cõpleto, aut tertio incipiẽte, in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo media. Similem omnibus suis partibus adstrictionẽ obtinet, radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, fructu, & cortice. Si vero etiã succum ex foliis eius viridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringẽs. Itaq; bibitur & per se, & cũ aliis medicamẽtis, quæ dysentericos & alios alui affectus sanant. Quin & ad sanguinis expuitiones, sanguinis ex vtero eruptiones, sedis, vuluæq; procidentias idoneus est, vtpote ad Hypocistida nõnihil prope accedens. Mastiche quidem candida, & Chia, quodãmodo ex cõtrariis cõposita est facultatibus, adstringente videlicet, & emolliente. Proinde stomachi, vẽtris, intestinorum, iecorisq; inflammationibus competit, vtpote secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra quæ Ægyptia cognominatur, magis desiccat, & adstringit, quamobrem aptior est ad ea quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt. Hac ratione ad furunculos bonum est remedium. Porro oleum vnguentumq; Mastichinum ex Chia conficitur, non admodum sanè ex Ægyptia, simili tamen facultate. Mastiche, quod ait Matth. cohibet sanguinem è naribus fluentem, si cum Thure, sanguine draconis, & leporinis pilis cõbustis excipiatur oui albo, & fronti applicetur, fascia superposita quæ arctè constringat. Manditur cum cera odorata, ad dentium dolores, & ad pituitam è capite detrahendam. Mulcet tollitq; Mastiche frigidos articulorum dolores, si cum Cymino, Pulegio, Saluia, Lauri baccis, Sabina, melle excipiatur, doloreq; affecto loco admoueatur. Valet ad ventriculi dolores, si cũ itur dormitum, tres eius grumi deuorentur. Non solùm enim hoc medicamento præsens leuatur dolor, sed ne iterum accidat, efficitur. Lentiscinum oleum quomodo ex maturo Lentisci

Ibidem. Cap. 77. Lib. 6. prope finem.

Ibidem.

Li. 8. simp.

Li. 7. simp.

Lib. 1. Dioscor. ca. 75.

Lib.1. c.39.
fructu paretur Diosco.docet. Hoc, inquit, scabiem iumentorum canumq; sanat, vtilissimum pessis, acopis, & leprarum medicamentis: sudores cohibet. Fit hoc

Matth. li.1. Diosc. c.39.
oleũ, in Hetruria, Ilua, & Gilio Thyrrheni maris insulis, & in quibusdã Adriatici, sine alterius olei permixtione, hoc modo. Racemosas Lentisci baccas à putaminibus repurgatas sinunt aliquot dies simul flaccescere: deinde in magnum ahenum iniectas affusa aqua, igne tandiu fouent, donec dehiscant, postremo extractas, & saccis inclusas prælo subiiciunt, oleumq; inde expressum seruant. Qui hoc ita parant, ad acuendam oculorum aciem, caliginesq; delẽdas vtiliter cibis commisceri affirmant. Clystere infusum dysentericis quam maximè prodest. Gingiuis inflammatione dolentibus optimum pharmacũ est hoc oleum,

Lib.5. med. part.
auctore Galeno, modice calidum, retentum ore. Mastichinum fit è trita Masti-

Diosc. li.1. ca.40.
che, contra omnia vuluæ mala efficax: mediocriter calfacit, astringit, emollit. Aduersus prominẽtes stomachi duritias, coeliacorum, dysentericorumq; cru-

Li.3. Antid.
ciatus vtile: faciem emaculat, & colorem nitidũ reddit. Mesuæ fit ex Masticches vnc. tribus, vini vnc. quatuor vel octo, olei rosacei libra vna, in vase duplici coctis omnibus ad vini consumptionem. Hoc cerebrum, neruos, articulos, ventriculum, hepar, cor, roborat: tumores duros mollit, dolores sedat. Omniũ verò præstantissimum conficitur vitreis organis è purissima tantùm Mastiche. Len-

Lib.15. c.36.
tisci baccas Plinius velut oliuas, & corna, in cadis cõdi scripsit, ne quid nõ hominis ventri natum esse videatur. Resina hæc μαστίχη Græcè vocatur: Latinè

Nomina
Mastiche, aut Resina Lentiscina: Arabice *Mastech, Masteche*, siue *Mastoche*: Italicè *Mastiche*. Germanicè, ac Gallicè *Mastic*, Hispanicè *Al Mastiga*.

IVNIPERVS CAP. XIX.

CVm Iuniperus, Resinam emittat, siue gummi, siue lacrymam, Thuri, Masticheue persimilem, atque alicubi montibus occupatis syluas totas efficiat, inter resiniferas syluæ nostræ arbores à nobis connumerabitur. Iuniperum dictam putant, quod iuniores & nouellos fructus pariat antiquis maturescentibus: solam enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogare aiunt. Ἀρκευθὶς Græcè hæc dicitur, & Ἄρκευθος, Ara-

IVNIPERVS maior.

Nomina
Ruel. lib.1. cap.20.
bicè *Arornas*, aut *Archenas*, Italicè *Ginepro*, Gallicè *Geneure*, & *Geneurier*, Hispanicè *Enebro*, Germanicè *Vuekholtz*, & *Kremetbaum*, Anglicè *Iuniper tre*, Belgis *Geneuer boom*. Eius ge-

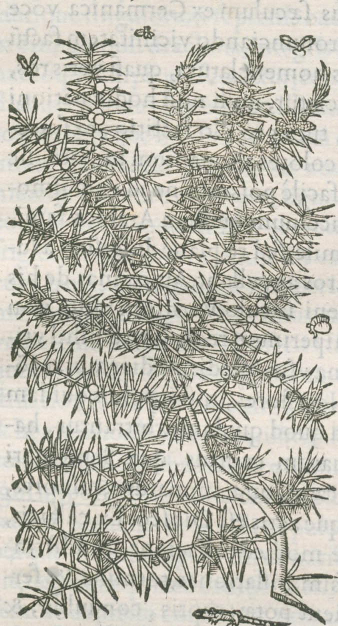
Genera
nera duo: altera maior, altera minor. Vul-

Forma
garis nostra minor est, arbusculæ aut fruticis magnitudine, ramis obductis cortice, tenui, & membranoso, qui sponte rumpitur, ac dehiscit: foliis paruis, tenuibus, angustis, duris, pungentibus, imo spinis potius quam foliis: Baccis paruis, rotundis, viridibus initio, per maturitatem nigris, odoratis, vt lignum totum, gustui primùm sub dulcibus, deinde amaris, quæ ἀρκευθίδες Græcè dicuntur, in officinis Grana Iuniperi.

Matthiol. Lib.1. Diosc. cap.87.
Hac Iunipero plerique colles in Gallia, montiúmque iuga pubescunt. Thuscia vrbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt,

frequentes in agro Senensi, quarum fructus syluestribus crassior & dulcior est. Vulgatissima est & in Galliæ prouincia hæc Iuniperus maior, ibi Cade vocata, bacca triplo maiore. Est & Iuniperus maximus Illyricus, cærulea bacca, ea fortassis, cuius magnitudinem cum Nuce Pontica Dioscorides confert. Iuniperi hæc omnia genera coma perpetua virent, materie fulua, odorata, ex qua in calidis regionibus manat liquor, thuri colore & odore similis, qui cum colligitur, candidus est, cum senescit, in rufum abit. Iuniperi nostræ fructus ad eam magnitudinẽ non perueniunt quam Dioscor. expressit, vt alterius fructus Nucis magnitudine, alterius Nucis Ponticæ æqualis reperiatur. Maiorum Senensis agri Iuniperorum fructum nec Matth. quidẽ tradit ad eam accedere magnitudinẽ. Quare haud satis scio an frigiditati siccitatíque locorum id adscribendum sit, cũ sint qui se vidisse è Græcia allatas testentur magnitudine fabæ, & qui nucem Auellanã ferè æquarẽt, vel an Diosco. codices sint hoc loco mendosi. Nam Marcel. & Matthiol. hoc de Iunipero caput multis modis deprauatũ esse adnotarunt. Serapio non nucis magnitudinem in Iuniperi baccis agnoscit, sed fabæ, vt fortasse vbi legitur, ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν ὁ μέν τις καρύου μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ καρύου ποντικοῦ ἴσος, pro καρύου voce, quæ Nucem Iuglandem significat κυάμου legerit, & omnino legere oporteat, quo minoris Iuniperi fructus, fabæ, maioris, nuci Auellanæ magnitudine sit æqualis, Dioscoridis litera sic restituta: ὁ δὲ καρπὸς αὐτῶν, ὁ μέν τις καρύου ποντικοῦ μέγεθος εὑρίσκεται, ὁ δὲ κυάμου ἴσος. Certe Plinius cum scribit, Iunipero eadẽ virtus quæ Cedro: vasta hæc in Hispania, maximè que eius baccæ, de diuersa Iunipero à nostrate loqui videtur, cuius etiam fructus multo sit maior. Tales Iuniperi in Castella noua, Hispaniæ prouincia frequentes supra Segobiam, qua itur Madritium, arborescunt, adeo proceræ, vt ex earum materia trabes & contignationes incolæ sibi fabricent. Iuniperi lacrymam Vernicem hodie vocant, quam recentiorum insolentia prohibere conata est Arabas, ne patrio vocabulo Sandarax appellarent, propterea quod affinis hæc vox est Græcorum Sandarachæ. Ita suis isti caueant legibus, ne Brizo fuerit Deliis dea vaticiniorum quæ per somnia fierent, quãdo βρύζα fuit apud Thracas frugum genus: ne etiam ἐλάτη Diosco. sit floris palmarum inuolucrum, quoniam ἐλάτη omnibus sit Abies arbor. Sed Vernicem ab anni tempestate, & Vernilaginem docti viri etiam appellant, quod in mellificiis vocat Aristoteles Erithacem. Cornarius Verniginem siue Vernicem lacrymam aut gummi Iuniperi esse, falsò à quibusdam asseri scribit, quia factitia res sit Vernix, ex succino & oleo seminis lini, non simplex, aut sponte naturæ producta, id quod confirmat his rationibus. Vernicis gummi appellatio, inquit, ex Germanica voce facta est. Germani enim istic habitantes, vbi Succinum gignitur, & pro ornamento circum colla gestatur, Vernsten, & Bernisten id Succinum vocant, appellatione, vt videtur, ex eo facta, quod ac-

IVNIPERVS minor.

Cor. Emb. 82. li. 1. Dio.

Ibidem.

Lib. 16. c. 39

Scalig. lib. 2. de Plan. Aristot.

Lib. 5. Hist. ani. ca. 22. Emble. 82. lib. 1. Dios. In libr. 1. medi. part. & Emble. 92. li. 1. Dio.

censum tedæ modo ac nidore flagret, quod ita fieri etiam Plinius, & Tacitus prodiderunt. In iisdem porro locis idipsum gũmi cum lini semine in id quod Vernicem vocant rem pictoribus familiarem, & quod Bituminis vsum hodie in plerisque locis præbet, apparatur. Quod autem vt nos nunc eo, ita veteres olim Bitumine vterentur, ex Plinio satis perspicitur, qui de Bitumine, ita scripsit. In reliquo vsu æramentis illinitur, firmátque ea contra ignes. Diximus, & tingi solitas ex eo statuas, & illini. Placuit in ferrariis fabrorum officinis tingẽdo ferro, clauorúmque capitibus, ac multis aliis vsibus. Ita tum in simplici re, tum in factitia, Vernicis nomen apud superius sæculum ex Germanica voce Vernsten, & Bernsten ob literarum V. & B. in pronunciando vicinitatem factũ esse Cornarius existimat. Veruntamen Vernicis nomenclatura, quasi veris ros, quod vere potissimum gignatur, & æstate perficiatur, nulli non hodie nationi cognita est, tum pro simplici Iuniperi lacryma, tum pro illo factitio, ex sincera hac lacryma, & oleo lini conflato, quo illiti colores aliquantum imbuti, sic tinguntur, vt pertinacius hæreant quàm deleri facilè possint, ne id ex eiusmodi oleo & succino, solùm fieri quis existimet. Succinum quidem Arabicæ familiæ auctores Karabe vocant, viribus non dissimile, sed re planè diuersum à Iuniperi lacryma, quam ipsi Sandarax, aut Sandaros appellant. Auicennas de his diuersis capitibus tractauit. Dioscoridis & Galeni sæculo Vernix in vsum non venerat. Plinius inter multa gummi genera Iuniperinum recenset, ad nihil vtile, id quod falsum esse frequens eius in medicina vsus ostẽdit, vt dicemus. Mõtes amat Iuniperus, & in planis nasci recusat. Non floret, nisi si puluis quidam qui mense Maio ex ipsa excitatur, floris loco, id quod quidam arbitrantur, habendus sit. Huic mox succedit baccarum paruarum exortus, quæ Septembri mense maturescũt. Sed in eadem Iunipero baccæ maturæ, immaturæ, minores, maiorésque simul reperiuntur. Iuniperus vtraque acris est Diosco. Ex calfacit, vrinam mouet, accensa serpentes fugat. Baccæ modicè calfaciunt, & adstringunt, stomacho vtiles: contra pectoris vitia, tussim, inflationes, tormina, & serpentum ictus efficacissimè bibuntur: vrinam cient potæ: ruptis, conuulsis, & vuluæ strangulatui subueniunt. Quæ sequuntur in emendatis codicibus Græcis non leguntur. Folia acrimoniam habent, ideo tam ipsa quàm eorum succum ex vino contra viperarum morsus illini, aut bibi prodest. Corticis cinis cũ aqua illitus lepras eximit. Capitis verò clausulam multo absurdiorem & ineptiorem Matthiolus iudicat. τὸ δ' ῥίνημα τοῦ ξύλου πόθεν ἀναιρεῖ, idest ramenta verò ligni deuorata interficiunt quia nec Galen. nec Paul. nec Serapio qui verbum è verbo exscripsit, id vnquam de ligni Iuniperini ramentis literis mandarunt, cum baccæ eius contra serpentum ictus efficacissimè deuorentur, bibatùrque ac illinatur foliorum expressus succus ad viperarum morsus. Adde etiam quod facto periculo id falsum esse deprehenditur. Quare hæc Diosco. falsò adscripta esse plærique censent. Scaliger tamen pro falsis non habet, cùm scribit Iuniperi decoctum salutare, in quod succi sane traiectio facta est ramenta autore Dioscor. necant deuorata. Ratio haud absimilis ei quæ de Colocinthidis apparatu circumfertur. Multum enim & pinsi, & cribrari tenuissimo incerniculo iubent, ne hæreat atque vlceret, sic Iuniperi scobs ob siccitatem adhærescendo suffocat. Iuniperus Galeno calida & sicca est, vtrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus, verùm in hoc primi fuerit ordinis. Foliorum & baccarum Iuniperi decoctum, inquit Matth. potum valentissimè pellit menses. Earundem contusarum ex vino albo cum Rosis, Cupressi pilulis, & Myrti foliis decoctum calidum in ore retentum ad leuandos dentium dolores est

Li.35.ca.15.
Ibidem.
Li.13.ca.11.
Locus.
Dodo. lib. 6.ca.82.
Tempus.
Lib.1.c.87.
Vires.
Lib.1.Diosc. cap.87.
Exerci.181. lib.15.
Ibidem.

res est efficacissimum, præsertim addito aquæ vitæ momento. Lixiuium ex vino albo & Iuniperino cinere paratum vnciarum quatuor, aut quinque pondere valentissimè pellit vrinam, ita vt Matth. nonnullos hydropicos sese vidisse affirmet hoc tãtùm auxilio sanatos. Idem scabiem sanat, si eo affecti sese abluãt. Paratur balneum admirabili facultate ad podagricos ex ligni Iuniperini concisi libris XII. coctis in aqua, quousque tertia pars supersit. Id decoctum cum ligno in labrum proiiciendum, in quod cum descenderit æger, optimè ante purgato corpore, sedeat vmbilico tenus, & membra languida foueat. Iuniperi laurique singulorum septenis baccis, cum casiæ ligneæ vulgaris semidrachma, & cinnamomi drachma, integris in turturis ventrem iniectis, si is assetur, gallinaceóque adipe perfundatur, & mulieri propediem pariturae, vesperi, alternis diebus edendus præbeatur, illa facillimè pariet. Fructus Iuniperi, rami, virgulta, totum denique lignum ad aerem emendãdum incensa suffiuntur, & odoris suauitate grassantia pestilentiæ contagia depellunt, sæuientémque eluunt perniciem. Oleum ex Iuniperi ligno Chymistæ per descensorium, vt loquuntur, conficiunt, quod calidum ore retentum dentium dolores mirificè mulcet, si à frigida defluxione oriantur. Fit ex baccis hoc longè præstantius & odoratũ. Siccus vernix, idest gummi Iuniperi, auctore Serapione, destillationes suspendit, mensium profluuia sistit, sinus exiccat immissus, haustus verò pituitam, quæ ventriculo & intestinis hæserit: tineas & cætera in ventre animalia necat. Neruorum resolutionibus, quas humores frigidi effecerint, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit. Idem sumptus sanguinis excreationes supprimit, & hęmorrhoidas fluentes, illitus. Addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas cœrcet, & hiantibus frigore manuum pedúmque scissuris illitu succurrit. Eius igni impositi fumus dentium dolores sedat, si per infundibulum addentem affectum peruenerit. Eiusdem puluis cum oui albo subactus, & fronti temporibúsque illitus, sanguinem ex naribus fluentem sistit: vt summatim dicam, calfacit, siccátque primo ordine. Vernix liquidus qui ex illo syncero, & oleo ex lini semine expresso conficitur, non ad illustrandas tantum picturas, & ad nitorem ferro cõciliandum vtilis est, sed & ad ambusta, dolores & tumores hæmorrhoidum conuenientissimum est remedium. Iuniperi materies cariem vetustatémque non sentit. Quare Chymistæ carbonem Iuniperinum accensum & suo cinere obrutum, ignem integro anno fouere asseuerant, id quod Scaliger persuadere sibi nequit.

Plin. lib. 16. cap. 40.
Exce. 328. libr. 15.

RESINA ET PIX. CAP. XX.

RESINIFERIS arboribus tam iis quæ conos, quàm quæ baccas ferunt explicatis, de resina & pice merito mihi dicendum videtur. Earum igitur genera, cocturas, vsus, virésque declarabimus. Resina ἡ ῥητίνη Græcis nominata, Gallis *resine*, & *Poix resine*, succus pinguis est ex arboribus quibusdam sponte manans. Id indicat Plinius his verbis. Arborum succo manantium, picem resinámque in Oriente alię, alię in Europa ferunt, &c. Resinæ summæ species duæ, liquida, & sicca. Liquidam è Terebintho, Larice, Lentisco, Cupresso fieri tradit Plinius, & alibi ex Terebintho, Lentisco, Cupresso, omissa Larice. Dioscor. è Pinu, Picea, Larice, Cupresso. His addenda illa quam ex Cedro Phœnicia fluere diximus. Quod de liquida Lentisci Resina bis dixit Plinius iis locis quos modò citaui, planè falsum est. Mastiche enim nunquam liquida est, sed semper in ipsa arbore spissatur. Est etiam falsum quod horum locorum altero legitur: Liquidam fundunt omnes, & tantum Resinam, crassiorem verò, & ad pices faciendas Cedrus: at mendum illud sic tolli potest:

Nomina
Li. 14. c. 20.
Genera
Li. 24. ca. 6.
Li. 14. c. 20.
Lib. 1. c. 77.
Li. 14. c. 20.

Liqui

Liquidam fundunt omnes, & tantùm Resinam, crassiorem verò ad pices faciẽdas idonea Cedrus: idest, crassiorem resinam fundit Cedrus, quæ Cedrus picibus faciendis idonea est. Nam neque ex crassiore Cedri Resina, neque alia quauis picem fieri constat, sed ex teda, siue ex assulis arborum succosis. In Syria certè pix ex Cedro fiebat, ipsomet Plinio auctore. Sicca Resina ex Abiete, Pinu, Picea, & Pineis nucibus manat. Resina elicitur, vt docet Theoph. ex Pino, detracto tantum cortice (non detracta teda, vt scribit Hermolaus secutus Gazam) In hoc enim vulnus humor multus confluit: ex Picea verò, & Abiete non Cortice tantùm spoliatis, sed ipso etiam corpore, id est ligno vulnerato. Hinc primum Plinij lapsus perspicitur, eo loco quem mox citabimus, è Picea detracto cortice resinam fluere dicentis, quod de Pino scripsit Theoph. deinde eiusdem deprauata hæc lectio: Nec corpori ipsi parcitur in cæteris, vel, vt in cæteris, sic restituenda, Corpori ipsi parcitur, non vt in cæteris. Sed quoniam totũ locum hunc de Resina conficienda ex Theoph. Plinius excerpsit, hunc cum illo conferre Lectori nec iniucundum, nec inutile fore putaui, vt etiam ex hac mutua collatione iudicet, quam malè Plinius archetypum suum imitetur. Hæc igitur Plinius. Aperitur Picea è parte solari, non plaga, sed vulnere ablati corticis, cũ plurimum bipedali hiatu, vt à terra cubito cum minimùm absit, nec corpori ipsi parcitur, vt in cæteris, quoniam hastula in fructu est. Verùm terræ proxima laudatur, altior amaritudinem affert. Postea humor omnis è tota confluit in vlcus: Item in Teda. Theophr. verò sic. Idæi caudicem cum cortice spoliarint, (spoliant autem à solari parte duobus tribúsue supra terram cubitis) anno post eo confluxus fit maximè ἔνδαδος, idest pinguis resinosúsque. Vide quantum Plinij oratio à Theoph. oratione absit. Rursum Plinius. Cum is manare desiit, simili modo ex alia parte aperitur, ac deinde alia. Postea tota arbor succiditur, & medulla eius vritur. Theophrastus verò: Quod autem confluxit, vbi securi dolauerint, altero post anno denuo ἐνδαδοῦται, idest resinosum succum fundit, siue teda fit, ac itidem tertio post. Tales autem arbores quoniam subtus cæsæ fuerunt, putrefactæ à ventis deiiciuntur, quarum cor Idæi eximunt, quod maximè sit δαδῶδες, idest pingue ac succosum, ac potissimum radices, quæ vt dixi, maximè omnium sunt ἔνδαδοι, idest succo pingui redundantes, siue in tedam mutatæ. Sic & in Syria (subiungit Plinius) Terebintho detrahunt cortices, ibi quidem & è ramis, & è radicibus, cum resina dãnetur ex his partibus. At Theophrastus. Vulnerant & Terebinthos vtraque parte (ad Resinam eliciendam sub) scilicet cortice, & ramis. Sed quæ in caudicem resina confluit, & largior, & melior est, quàm quæ in ramos. Verùm Theophr. quoque ipse locis quibusdam ad hanc rem spectantibus contaminatus est. In eo enim legendum ἡ δ' ἀναπλήρωσις οὐκ ἐκ τοῦ ξύλου καὶ τῆς συμφύσεως, ἀλλὰ τῆς ῥητίνης ἐστι, non πίττης, vt in excusis legitur: idest: Expletur verò plaga non renascente ligno, neque coalescente, sed Resina. Id primùm ex eo perspicuum esse potest, quod ex arboribus pix non manat: deinde ex Plinij testimonio hæc sic interpretantis. Expletur autem plaga Resina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Adhæc legendum. Ἀλλ' ἡ ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου γίνεται τῆς ῥητίνης, nõ πίττης, ἀναγκαῖον δ' δηλονότι καὶ τῷ ξύλῳ γενέσθαι τινὰ πρόσφυσιν, εἴπερ ἐξαιρουμένης τῆς δαδὸς, καὶ καιομένης, τῆς πίττης ἡ ἐκροή. Quæ quoniam Gazà non intellexisse, atque adeo malè conuertisse videtur, sic mihi videntur transferenda. Fit ergo tanto temporis spatio (triennio scilicet) Resina. Necesse est autem, quoniam (exacto scilicet triennio) teda detrahitur, ex qua vsta, pix fluit, ligno alimenti quidpiam suppeditari. γενέσθαι τινὰ πρόσφυσιν, subaudi τῆς τροφῆς. Alij legunt. Ἀλλ' ἐργασία διὰ τοσούτου χρόνου μὴ γίνεται τῆς πίττης. Idest ex arboribus ad resinæ cõfluxum vulneratis, toto hoc triennio

Lib. 16. c. 11.
Resinę eliciẽdæ modus.
Lib. 9. Hist. cap. 2.
In cap. 91. l. 1. Dioscor.
Li. 16. ca. 12.
Ibidem.
Lib. 9. Hist. cap. 2.

nio pix non conficitur. Eo enim demum exacto ex illarum teda pix fit. Hactenus de Resinæ generibus, arboribus quæ eam emittunt, eiusque conficiendæ ratione ex Theoph. & Plinio. Sunt qui alia eius genera statuant, ξυλώδη scilicet idest, lignosam, in Italia tantùm nascentem, quàm in dropacem ab Oribasio & Paulo admitti annotat Hermolaus, eámque fortaßis esse Tyrrhenicam putat, vel Gallicam, Columellæ verò corticatam. At ego non resinam ξυλώδη, sed ἰξώδη, idest viscidam lego. Etenim quæ talis est, dropacibus admixta ob glutinosum lentorem tenacius parti adhæret. Corticatæ verò Resinæ nusquam meminit Columella, sed corticatæ picis Allobrogum, de qua postea dicemus. Præterea Hermolaus in malagmate quod βαῖον appellat, ego φαιὸν, idest fuscum, resinam ζυγίαν, idest Acernam inueniri scripsit. Sed quis vnquam Acer resinosum esse aut prodidit, aut alicubi vidit? Quare non resinam ζυγίαν, sed Phrygiam legendum puto, ex Ida monte Phrygiæ, inter Resinarum genera celebrem. Galenus etiam Resinæ siccißimæ genus vocat πιτύινον φύσημα, veluti piceæ bullam, idest resinę veluti guttas rotundasque bullas ex Picea manantes, & in eius cortice pluuiis, ventis, æstu, frigore duratas, candidas, thuri sic similes, vt iis olim thus adulteraretur. Δολοῦται, inquit Diosc. πᾶς λίβανος πιτυίνῃ ῥητίνῃ μεθοδευόμενος, καὶ κόμμι. Ea fortaßis Resina est è Picea quam admodum candidam in Asia fieri tradit Plini⁹, & Spagada vocari scribit. Hermolaus Epargon legit, ita enim Gręcè cãdida significatur, vel Psecada, quasi à roratu, ἀπὸ τοῦ ψεκάζειν. Quid si Stagoniã vel Stalactin legas, idest guttatim stillantẽ, vel stillatitiam, quibus nominibus Thuris & Calcanthi genus Diosco. appellat? De eadem resina Plinius alibi loqui videtur. Picea plurimam resinam fundit, interueniente candida gemma, tam simili thuri, vt mista visu discerni non queat, vnde fraus seplasiæ. Addam duo ex Plinio, vnum, Resinæ florem crudum ab eo dici, tenuem Resinę crudæ, & siccæ partem, quæ in ea veluti bullat, & efflorescit: Alterũ, permirum id videri quod scribit: Resina omnis dissoluitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Resinam enim creta liquari aut dissolui posse, verum non est, atque adeo si quis resinæ liquatæ cretam, vel aliquod aliud terræ pinguis genus admisceat, massa fit durißima, & quouis cemẽto solidior: quare locum sic corrigendum esse arbitror: Resina omnis dissoluitur oleo, Pudet confiteri maximum iam honorem esse in euellendis virorum corpori pilis. Quidam creta figlinarum hoc fieri arbitrãtur, &c. Nam pili adimuntur, vel cùm auelluntur, vel cùm detrahuntur. Auelluntur digitis, forficulis medicamentorum tenacium impositu. Quam ob causam Archigenes apud Ætium, priusquam dropax ex pice admoueatur, radi membra præcipit, ne cum dropax tollitur, magno cum dolore vellantur pili. Medicamenta huiusmodi sunt, Resina, pix, Creta pinguis Melia Creta etiam pilos velli auctor est Plinius, quanquam Dioscorides ea tantum pilos extenuari scribat. Detrahuntur autem medicamentis septicis & vrentibus, vt Calce, Auri pigmento, lacte Salamandræ, & id genus aliis. Cretam figlinarum ad vellendos pilos tutius adhiberi quàm resinam ob id puto, in facie præsertim, quod vt Resina nec calfaciat, nec humores attrahat, nec varos, papulas, tubercula excitet. Est porro deinceps de resinæ coctura dicendum. Liquida Resina in offas cogitur duras, & solidas, ducentorum fere pondo singulas, in aquæ duplo tandiu cocta, quousque odorem amittat, friabilisque & tam arida reddatur, vt digitis iam non cedat, nec eorum vestigium recipiat, vt fit, cum eius lentor nondum prorsus consumptus est. Est autem liquanda & colo defecanda, vt feculentæ sordes secernantur, priusquam in feruentem aquam coniiciatur. Hoc coquendi artificio Resina candidißima euadit, ac fere niuea, etiam si antea vel fulua, vt Colophonia vera, vel oleosa, aut mellei coloris, vt

Larigna,

In libr. 1. Diosc. c. 91.

Lib. 12. c. 23. Ibidem. Paul lib. 7. cap. 18.

The. libr. 9. Histo. ca. 2. Li. 2. med. gen. cap. 2. & lib. 3. c. 2.

Lib. 1. c. 70. Li. 14. c. 20. Lib. 1. c. 70. & lib. 5. ca. de chalc. Lib. 16. c. 10.

Li. 14. ca. 20

Lib. 1. c. 180.

Lib. 35. c. 6. Lib. 5. c. 180.

Resinę coctum.

Larigna, fuerit. Ex quibus perſpicere licet Ruellium Dioſcor. de hac re verba rectè non expreſsiſſe: Donec inquit, friabilis, ac retorrida reddatur, & digitis cedat, cum legendum ſit, καπυρὰ, καὶ ὡς μὴ τοῖς δακτύλοις εἴκειν, id eſt arida vt digitis non cedat: deinde: Reſina fit etiam eximij candoris, ſi omnis eliquata percoletur, &c. Vertendum erat, fit autem (hoc ſubaudi, coquendi ſupradicto modo) eximiè candida. Omnem autem Reſinam liquare, & colo defecare antea oportet, &c. Sed & Dioſco. ipſum mirantur plerique, ac iure quidem, cum declarat modum ſpiſſandæ in aqua feruente Reſinæ liquidæ, eam καίεσθαι, ideſt vri dixiſſe, ac non potius ἑψεῖσθαι, ideſt elixari. Spiſſatur etiam Reſina, cocta ſine aqua, in cortinis aeneis, ſubiecto primùm igne lento, deinde vbi coire cæpit, carbonibus liberalius aggeſtis, & aucto igne, vt quicquid ſeroſi eſt exhalet. Si liquidam durare, & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea eſt ſine intermiſsione, diebus ac noctibus tribus, quo ad odoris expers, friabilis, arida, nec ſub digitis lenteſcens, vt antea, fiat. Sin iam ſiccam in offas ducere placet, vnodie coxiſſe ſufficiet. Sic coctam & duratam Græci φρυκτὴν vocant, veluti frixam, Galli *Poix reſine*, Piceam reſinam, aut picem reſinaceam. Haud adſimilis eſt coquendi modus hodie Chymiſtis vſitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam, & Reſina ad dimidium vſque impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod ſtillat excepturæ collum in eius fauces inſerentes. Deinde ea cautione qua dictum eſt, ignem accendunt. Fluit primùm liquidus ſudor Reſinæ, aquam Chymiſtæ vocant, Piſſelæo veterum is reſpondet: abiicitur is tanquã inutilis, tametſi ad ea valeat, ad quę Piſſelæon commendatur. Sequitur oleoſus liquor, qui cum totus exſtillauerit, arida, & friabilis in Phialæ fundo Reſina ſupereſt: Colophoniam hodie nominant, magni, vt & olim, in medicina vſus. Scire tamen licet nominis Colophoniæ multiplicem ſignificatum fuiſſe. Sic enim dicta olim fuit Reſina frixa auctore

Li. 7. med. gen. ca. 3.

Galeno, & Reſina cruda, ex Picea, Pinóue ſicca, Chię Maſtiche perſimilis, ex Colophone aduehi ſolita: Præterea Reſina liquida ex iiſdem arboribus, ab eodem

Lib. 2. med. gen. cap. 2.

loco miſſa, eodem Galeno teſte, quæ quod ſuauiſsimè oleret, & admodũ pauca colligeretur, ſummo erat in pretio. Cùm à Chymiſtis eo quo diximus modo vritur Reſina, æquum eſt ex ſingulis libris effluere aquoſi ſeri vnciam vnam,

Lib. 16. c. 11.

oleoſi liquoris vncias quatuor. Plinius coquendæ Reſinę modum breuiter perſtringens, multum hallucinatur: E Picea, inquit Reſina feruentibus cocta lapidibus, in alueis validi Roboris, aut ſi aluei non ſint, ſtruis congerie, velut in

In caſti. in Plinius. Lib. 9. Hiſt. cap. 3.

carbonis vſtu: (vſu legit Hermolaus) Neque enim reſina coquitur circum accenſa lignorum ſtrue, quemadmodum carbo vritur, ſed Pix, auctore Theophr. qui in coquẽda pice lignorum fieri tradit παραπλησίαν σύνθεσιν τῆς τῶν ἀνθρακευόντων, ſimilem fieri ſtruem dicit, ac ſi carbo vreretur. Quod verò conſequitur, Reſinã eo modo coctam in vinum addi, farinæ modo tuſam, nigriore colore, non eſt ſic accipiendum, vt planè nigram eſſe exiſtimemus (nam cuiuſuis reſinæ coctæ & tuſæ puluiſculus ex flauo albeſcit) ſed minus candidam, quam quæ in aqua feruente coquitur. Præterea cùm ſcribit, Eadem reſina ſi cum aqua leuius (πράως

Lib. 1. c. 94.

Dioſco. ideſt leni igne) decoquatur, coletúrque, rufo colore lenteſcit, ac ſtillatitia vocatur. Seponũtur autem (Hermolaus eliguntur) in id ferè vitia Reſinæ,

li. 1. Dioſc. cap. 91.

corticéſque: & aliquot verſibus poſt: Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt, malè conuertit, & declarat reſinæ in aqua coquendæ modum, a Dioſcor. traditum. Neque enim Reſinæ albæ congius coquitur, ſed Reſinæ congius quam albam efficere volumus, neque cocta in aqua rufeſcit, ſed fit ἐξόχως λευκὴ, ideſt eximiè candida. Adhæc deponuntur malim, cum χωρίζεσθαι verbo vtatur Dioſc. quàm ſeponuntur. Intelligit enim, id quod etiam antea diximus

mus, si liquetur, & coletur resina priusquam coquatur, vitia, sordes, corticésque excerni ac detrahi, purámque ac expurgatam deinde coqui. Resina condire musta vulgare est Italiæ, prouinciisque finitimis, inquit Plinius, vehementiúsque id fieri arbitrantur crudo flore Resinæ, excitarique lenitatem. Palladius. Quidam Resinę siccę tritę vncias tres dolio immergunt, & permouent, ac vina diuretica sic fieri posse persuadent. Columella inter medicamina musto in defrutario ad tertias decocto adiicienda, Resinæ Terebinthinæ sesquilibram recenset. Ea conditura feritatem vini compescebant, virúsque frangebant, aut vbi pigra vini lenitas torperet, virus addebant, ea tamen moderatione, vt mustis pugnacibus plus inderetur, lenibus parciùs. Resinam verò sine curiosa alia præparatione, vt ex arbore collecta fuerat, musto permiscebant, aut florem Resinæ sic præparatum. Eum cum assulis multis, tenuibus, breuibus quibus inhęret, minutim concisum & cribratum, in aqua feruida coquebant. Sic enim pinguis Resina exprimebatur, rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ, ad vini condituram excellens, & medicinæ conueniens. Hanc condituram Plinius Crapulam vocat, quod vina, opinor, sic condita capitis dolorem & vertiginem excitarent, præsertim nouitia, nec inueterata, quod ipse declarat his verbis. Nouitium Resinatum nulli conducit. Capitis dolorem & vertiginem facit, ab hoc dicta Crapula est. Quare Columella cum aromata quibus defrutum cōdiri solebat, enumerans Crispam pampinaceam nominat, plerique docti viri crapulam resinaceam legunt, Hermolaus verò Sertam Campanicam, ob id, opinor quod ea, Palladio teste, ad vini condituram vterentur. Vina resina condita frigidis stomachis vtilia existimabantur, noxia verò vomitoribus, sicut & mustū, & sapam, & passum. Galenus Resinas omnes siccare & excalfacere scribit. Cæterùm inter se discrepare, quod plus aut minùs habeant in gustu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis: tum quod aliæ plus, aliæ minùs sortitę sunt partium tenuitatis: præterea quod nonnullæ adstrictionis sunt participes, aliæ nequaquam, Idem alibi, Resinarum inquit calidissima est Strobilina, & celerrime siccat moderatissima Terebinthina, Pityinon Physema siccat & calefacit, siccando autem à Strobilina non superatur, calefaciendo, plurimùm. Inter Pityinon Physema & Strobilinam Resinam media calore est Abietina, sicut etiā Colophonia Thus redolēs, calore mediocri prædita. Humidissima est omniū, altera Larignæ differentia. Nam hæc duplex est: vna similis Terebinthinæ: altera acrior, calidior, magis liquida, odoratu grauior, & gustu amarior. Sed & vasis fictilibus Piceam resinam continentibus, quæ subsidit liquida Resina, consistentia & colore Terebinthinę adamussim similis, odore & gustu diuersa, ingratior quidē olfactu est, sicut etiā acrior, & gustu mordacior. Cupressi Resina nōnihil adstringit. Putabit, inquit, forsan aliquis, à nobis dissentire Diosc. de resinis sic scribentem: Ex omnibus principatus Terebinthinæ datur, posteam Lentiscinæ, tū ei quæ de Picea manat, & Abiete, vltimū locū Pinea Strobilináque obtinet. In his enim Diosc. tāquā de infima Strobilina, optima verò Terebinthina sentire videtur. Verū ego ex his tribus Resinis, Strobilina, Abietina, Terebinthina, principem certè Strobilinam calore, secundā Abietinā, postremā Terebinthinā esse dixi. Ac de Resina quidē satis ferè dictū est, nunc de Pice disseramus. Pix inquit Plinius, nihil aliud est quàm combustæ Resinæ fluxus. At ex Resina Piceam nō fieri, sed ex teda vsta iam diximus. Quare Hermolaus cum hac definitione Picis notionem parum explicatam esse perspiceret, dixit, Picem esse combustæ in teda sua Resinæ fluxum. Vt enim Resina ex arboribus manat, aut liquida, & fluens, aut in ijs concrescens, sic Pix ex teda, idest ex vstis arborum succosis & resinosis assulis ignis vi elicitur. Assulæ verò aut ex arboribus adhuc stantibus

Resinæ vsus.
Li. 14. c. 19. & 20.
Cap. 14. octobr.
Li. 12. c. 20.
Li. 14. cap. 20. & Lib. 16. c. 11.
Li. 23. ca. 1.
Li. 12. c. 20.
Lib. 3. Dioscor. ca. 46.
Capit. 14. octobr.
Plin. Ibid.
Lib. 8. sim.
Vires.
Li. 2. med. gen. cap. 2.
Ibid. lib. 3. cap. 2.
libr. 1. c. de Tereb.
Nomina
Li. 23. cap. 1.
In li. 1. Dioscor. ca. 92.

deſecantur, nimirum iis quas ad Reſinam,eliciendam vulnerant, aut ex arboribus cæduntur, quæ nullam amplius fundentes Reſinam, vel à ventis euerſæ ſunt,vel à ruſticis ad picem conficiendam deiectæ. Harum arborum præſertim Pinorum radices, eiuſmodi ſucco pingui qui in picem liquitur,maximè abundant: & in his, media truncorum pars, quam Græci καρδίαν, & μήτραν, ideſt cor, & matricem vocant.Picem è pinguiſsimis Pini Piceæque lignis congregari rectè ſcripſit Dioſcorid. malè Plinius,è Piceæ Reſina:in Hiſpania autem,è Piceaſtris (alij Pinaſtris) nihilo magis laudata, quàm aliarum Reſina,amara,arida,& grauis odoris. Terebinthum picem fundere apud Syros ſcribit Theophr. Quidam addunt, inquit, & Piceam, & Cedrum phœniciam(Gaza malè Cedrum & Palmam vertit.) Sed quia id raró fit, perinde ac id quod fortè euenit accipiendum. Macedones enim ad picem faciendam,ne Pinum quidem vrunt,præterquam marem. Quandam enim marem vocant, aliam fœminam, tertiam ſterilem. Fœminæ verò radices tantùm ad id ſumunt. Omnium nanque Pinorum ſuccoſa, pinguiſque eſt radix. Hæc tranſtulit ſic Plinius. In Macedonia inquit Laricem maſculam vrunt: (ad picem conficiendam ſub.) fœminæ radices tantùm: quorum velut oblitus alio in loco, ex arbore maſcula meliorem non eſſe picem ſcripſit. Spiſſarum inquit, vtiliſsima medicinæ eſt pix Brutia, quoniam pinguiſsima, & reſinoſiſsima, vtraſque præbet vtilitates, vtriuſque (Picis Reſinæque naturam ſimul habet, inquit Dioſcorides) ob id magis rutila quàm cæteræ. Id enim quod in hoc adiiciunt, ex arbore maſcula Picis faciendæ modum meliorem eſſe, non arbitror poſſe intelligi. Pix duobus fit modis. Prior is eſt. In area cretacea pauita tedam pinguem, ſiue fruſta truncorum veteris & pinguis Pini recta collocant, eo prorſus modo quo in carbonariis. Struem hanc fronde Abietum & Picearum contegunt, luto vndique obſtruentes, ne flamma perrumpat, & emicet: id enim ſi contingat, pix perit.Aditu in ima ſtruis parte relicto,ignem ſuccendunt, quo cum ardet teda, pix liqueſcens in canalem aream cingentem fluit, ac inde per alios ductus in ſcrobes ligneis aſſeribus veſtitas, ne terra ebibat,deriuatur.Ea tandem excepta, dolia,cados, vtres implent. Eodem modo à Macedonibus Picem vri fuſius tradidit Theophr. Poſterior modus eſt. Ingentibus vaſis terra defoſsis, laminam ferream multis foraminibus peruiam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc furnum extruunt, teda aſſulatim cæſa complent,& obturãt: ignem accenſum extrorſum circundant. Ferueſcens teda primum aquoſum ſudorem mittit, deinde craſsiorem ſudore liquidam picem. Non abſimili ratione paſtores & opiliones Maſſilienſes ex Oxycedro picem conficiunt. Ollam enim primum defodiunt:deinde alteram ori defoſſę æqualem aſſulis Oxycedri replent, virgulis tranſuerſim cratis modo ſuper impoſitis,ne aſſulæ decidant. Ollam ſic repletam in os conuertunt, defoſſæque applicant. Luto rimas oblinunt, qua commiſſæ ſunt ollæ, ac tum ignem circum accendunt. Primum ſudorem aquæ modo canali fluentem in Syria Cedrium ſiue Cedria vocabatur, teſte Plinio, quia Syri cum Pinis & Piceis carerent, rariſsimè Terebinthos, ſæpius Cedros ad picem conficiendam vrebant, vt alibi annotauimus, cum Bellonij opinionem improbaremus, qui ex quauis arbore reſinifera huiuſmodi fluentẽ liquorem Cedrium vocat.Aquoſus is ſudor picis ſerum eſt. Eius Picis vt Reſinę duo ſunt genera: Liquida altera,Græcis ὑγρὰ, Arabibus ***Eerſs***, ***Zeſs***, aut ***Kir***, Italis ***Pece liquida***, Germanis Pix omnis ***Bech***, ſicut Hiſpanis ***Pex negra***, Gallis ***Poix fondue***. Hæc alium ignem non experta quàm cuius calore fluxit, ὠμὴ, ideſt cruda à Theophraſto ſæpè dicitur, optima ſplendens,ſincera,læuis. Altera Pix ſicca dicitur, coctione durata, aut in doliis & ſeriis in quibus ſeruatur, diuturnitate

Pix ex quibus collig.
Lib.1.c.95.
Li.14.c.20.
Lib.9.Hiſt. cap.2.
Lib.16.c.12
Lib.24.c.7.
Lib.1.ca.de pi.arid.
Lib.9.Hiſt. cap.3.
Li.16.ca.11.
Genera.
Dioſcori. lib.cap.95.

ſpiſſata

ſpiſſata Italis *Pece ſecca*, Gallis *Poix ſeche*. Coquitur duplici cura, aut igne tam valido, & tandiu continuato, vt abſumpto prorſus humore per quem tenax eſt, arida, fragilis, ac raſilis fiat: aut eouſque dum ad viſci tantum craſsitudinem coacta ſit. Hanc βοσκάδα vocant, fortaſsis quod in pellibus τῶν βοσκημάτων, ideſt pecudũ conderetur, ac venderetur, aut quod pecudũ ſcabiẽ ſanaret, aut quod illitu greges priuatim ſignarent: prior altera, ξηρὰ ideſt arida, ſiue ſicca dicitur, vtraque Palimpiſſa, quaſi recocta, ac bis factam Pix. Plinius Picem liquidam in cortinas coniectam, aceto ſpiſſari tradit. Bellonius igne ſpiſſari legendum cenſet. Ego verò nihil immutandum cenſeo, commodéque pici, dum coctura ſpiſſatur, affundi ſolitum acetum, ne pix inter coquendum, vreretur, & vt ſiccior poſt cocturam eſſet. Aceto enim ſiccandi vim ineſſe cuiuis perſpicuum eſt. Quam ob cauſam Plinius fortaſſe bonæ picis nec aduſtæ experimentum eſſe ait, ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente lenteſcant acore iucũdo. Theopompus ſcripſit referente Plinio in Apolloniatarum agro Picem foſsilem non deteriorem Macedonica inueniri. Eſt autem illa Piſſaſphaltum Dioſcoridis, nempe ad ſpiſsitudinem picis coactum, Temporis ſpatio. Cocta pix ad vſus medicinæ commoda probatur pura, pinguis, reſinoſa, odorata, ſubruffa, qualis Brutia à Brutiis Italiæ gente, & Lycia ab Aſiæ regione dicta, modicè cocta, nec lento reſinoſóque ſuo ſucco prorſus exuta, Reſinæ Piciſque naturam ſimul habens. Aſia picem Idæam maximè probabat, ab Ida celeberrimo Troadis monte Græcia. Pieriam à Piero Theſſaliæ monte, qui Macedoniam verſus protenditur. Virgilius Naræſiam, non, vt vult Bellonius, Lariciam, à Nareſiis Liburniæ populis, quorum montes Pinorum ſunt feraciſsimi. Alij Naryciam legunt, à Naryciis Locrorum populis, qui optima Pice abundant. In Plinio eadem de re ſcriptum extat. Quidam arbitrantur in montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, odore quoque gratiorem dum Reſina ſit: decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat: tenuioréſque eſſe ipſas arbores, quàm in planis, ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. quæ celeriter aures noſtras præteruolare ſanè non debent, ſed diligenter attendenda, atque ex Theophraſto, à quo tranſlata ſunt, expendenda. Quod ait in montoſis picem copia præſtantiorem ac colore, & dulciorem fieri, Theophr. dixit ex Idæa ſiue montana Pino picem πλείω καὶ μελαντέραν γίνεσθαι, καὶ γλυκυτέραν, id eſt copioſiorem eſſe, & nigriorem, & dulciorem, vt in Plinio legendum ſit, ac colore nigriorem, odore quoque gratiorem, εὐωδεστέραν legit Plinius, non vt in Theophraſti publicis exemplaribus legimus εὐκελνωδεστέραν, καὶ εὐωδεστέραν. Gaza vtrúmque videtur legiſſe, vertit enim faciliorem & odore gratiorem: Cæterum in emendatis codicibus legimus, εἰλικρινεστέραν, καὶ ἐνωδεστέραν, ſinceriorem puriorémque, ac odore gratiorem. Plinius habet dum reſina ſit. Theophraſtus ὠμὴν, dum cruda ſit, neque enim hîc de reſina vlla mentio. Plinius decoctam autem minus picis reddere. Theophr. decoctam autem Picem minui, & pauciorem fieri, quoniam in ſerum abeat. Plinius tenuioréſque eſſe ipſas arbores. Theophraſt. tenuiorémque eſſe Picem ex Idæa Pino, quam ex marina. Quo enim ſeroſior eſt Pix, eo tenuior, quo ſeri minus habet, eo craſsior. Plinius. Sed has & illas ſerenitate ſteriliores. Theophraſt. Ex pari Tedæ Pineæ quantitate Picem copioſiorem, & magis ſeroſam fieri, & frequentibus pluuiis quàm diuturnis ſqualloribus, & ex gelidis ac vmbroſis locis, quàm ex tepentibus, & apricis. Plinius. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiuntur, aliæ ſecundo, quædam tertio, &c. Theophr. ἐπιῤῥοὴν ἔνδαδον habet, id eſt confluxum reſinoſum, pinguémque, vt iam hoc capite declarauimus. Optima

Coctura.

Lib. 16. c. 11.

Lib. 16. c. 12.

Lib. 1.

Plin. lib. 14. cap. 20.

Li. 2. Geor.

Li. 16. ca. 12.

Lib. 9. Hiſt. cap. 2.

Lib. 9. Hist. cap. 2. Li. 16. ca. 12. Theophr. Ibidem.

& purisſima Pix, Theophraſto, fit locis Aquilonem ſpectantibus, & apricis: ex opacis, βλοσυροτέρα, aſpectu fœdior, Plinio, horridior, impura, ſordida, & veluti cœnoſa, βορβορώδης, Plinio, virus præferens: hyeme leni, copioſa, bona, candidior: hyeme aſpera, pauca, deterior, & decolor, quod poſtremum addidit Plinius, perinde ac ſi apud Theophraſtũ legiſſet, ὀλίγη, ἄχρους, μοχθηροτέρα.

Lib. 3. c. 20. Lib. 12. c. 24 Colu. ibid. cap. 23.

Picis naturam, quibus ex arboribus, qua arte fiat expoſuimus: item eius genera, cocturam, probitatémque. Nunc de iis quæ picis genera alia à ſupradictis videri poſſent, dicemus. Pix Nemeturica olim dicta fuit à Nemeturis Alpinis populis, quorum meminit Plinius, licet eam in Liguria confici ſcribat Columella. Ea pix liquida erat eodem auctore. Pix corticata qua vtebantur Allobroges ad vini condituras, ſic eſt fortaſſe dicta, quod in loculis ex arborum cortice factis adueheretur, aut quod tam dura eſſet, vt in multiplices textus, ac loricas, tanquam in cortices ac philyras diuideretur. Hæc ſicca erat, duraque, & quo vetuſtior, eo melior in vſu, quoniam omni lentore amiſſo facilius in puluerem reſoluebatur, atque cribrabatur. Cocta eſſet nec ne Columella non declarauit. Coctione duratam fuiſſe veriſimile eſt. Habetur & in vulgatis Columellæ exemplaribus Pix raſis, quæ raſilis mea quidem ſententia dicenda eſt, igne quidem non exſiccata, ſed cruda, verùm multis annis & vetuſtate ſic durata, vt contuſa in puluerem redigeretur, ac radi poſſet. Eandem eſſe puto quam Plinius Rabulanam, ſiue Radulanam, ſiue Raſulanam vocat, non à radula, vt exiſtimauit Beroaldus, ferreo inſtrumento quo Pix raderetur ex doliis, ac educeretur. Opinioni tamen Beroaldi ſubſcribere videtur Hermolaus, his verbis: Quidam ex Columella malunt Radulana quàm Rabulana legere, quòd auctor is inſtrumentum in pice educenda Radulam quaſi à radendo nominauerit. Sed & rabula quoque à radendo flectitur, vt à fando, paſcendo, fabula, pabula. Sunt qui Rheticam legendum cenſent, laudatam à Conſtant. Cæſare.

Li. 12. c. 20.

In annot. in Colum. In cap. 19. l. 14. Plinius.

Lib. 6. ca. 5.

Vſus.

Colu. libr. 12. cap. 18.

Picis vſum duplicem fuiſſe rei ruſticæ ſcriptores tradiderunt: vnum ad dolia, & ſerias, cæteráque vaſa ante quadrageſimum vindemiæ diem picanda, & aliter ea quæ demiſſa eſſent humi, aliter ea quæ ſtarent ſupra terram. Nam in iis quæ demerſa eſſent, pix vetuſta lateribus adhærens liquabatur igne in lampade admoto, & radula curua ligneo rutabulo pręfixa foras eiiciebatur, poſt deterſa penicillo vaſa, feruentiſsima pice infuſa, ſcopula rutabulo alligata & circumducta picabantur. At quæ ſupra terram conſiſterent, complures dies antequam curarentur, in ſolem producebantur: deinde cum ſatis inſolata eſſent, in os conuerſa, ſubiectis tribus paruis lapidibus ſuſpendebãtur, atque ita ignis ſubiiciebatur tandiu incẽſus donec ad fundum calor adeo vehemens perueniret, vt appoſita manus patiens eius non eſſet, pixque vetuſta liquaretur: tum dolio in terram demiſſo, & in latus depoſito, pix feruentiſsima infuſa dolium volutabatur, vt omnes eius partes linerentur. Picem duram & recoctam ad id commendabant, adiecta quinta parte picis Brutiæ. Pix in Italia, ad vaſa, vino condendo, maximè probatur Brutia, inquit Plinius. Picis illitus vino duratricem firmitatem præſtat, ait Plinius, ne vinum corrumpatur, & ſicubi rimoſum vas ſit, ne transfluat. Picis alter vſus erat ad conditura. Plinius. Græcia argilla, aut marmore, aut ſale, aut mari, lenitatem vino excitat. Italiæ pars aliqua Rabulana pice. Ratio condiendi muſta in primo feruore, qui nouem diebus cum plurimum peragitur, aſperſu picis fit, vt odor contingat, & ſaporis quædam acumina. Is picis odor ſapórque Romanis olim fuit gratiſsimus in vinis, quæ ob id Picata appellabant, Galenus οἶνον κωνίαν & πιοσίτην. Huiuſmodi vina arte, talia erant, vel naturæ ſponte, qualia Viennenſia, Allobrogum. Plinius. Iam inuenta

Li. 14. c. 20. Lib. 14. ca. 1. Li. 14. c. 19.

Lib. 14. ca. 1.

uenta vitis per se in vino Picem resipiens, Viennensem agrum nobilitans: vulgus ea vina violam olere inquit. Plinius libro 14. capit. secundo. vuam ex qua vina talia exprimuntur Picatam appellat. Picem quidem non solam, sed multa alia medicamina vinis condiendis admiscebant antiqui, veluti nigram Mastichen auctore Plinio, quæ in Ponto Bitumini similis gignitur, & Iridis radicem, Folium, sic enim legendum, non oleum, Nardum Gallicam, vt tradit Columella, Crocum, Palmam, nimirum Elaten Palmæ, Cyperum, Schœnum, Myrrham, atque alia plura cum Pice rasili. Quemadmodum enim cum vinum adeo infirmum esset, vt perennare non posset, aut certe quousque venderetur, durare, periculúmque esset, ne acesceret, fugeret, mucesceret, id Resina, flore Resinæ, crapula resinacea, sapa, defruto, aliisque odoribus condiebant, ita, Pice interdum sola, interdum cum aliis vt modo diximus, mixta, & ea quidem modo liquida, qualis fuit Nemeturica, vel sicca, qualis fuit corticata Allobrogum, Rasilis, Brutia, vina medicabantur, prius tamen pici liquidæ semper aut cinerem lixiuium infundentes, permiscentésque, aut aquam marinam ex alto petitam, vt his & picis odorem auferrent, & spurcitiam eluerent. Alios duos picis apud veteres vsus libet adscribere. Pice illita pilos auellebant, è corporis partibus, quas natura iis vestitas esse voluit, quod πιττοῦν & καταπιττοῦν Græci dicunt, à materia qua vterentur in eo fœdo ministerio. Hoc verbo vsus est sæpe Clemens Alexandrinus, molle delicatúmque institutum, ac improborum hominum artificium accusans. Præterea pice torquebant corpora hominum, qua in re verbo καταπιττοῦν longe alio intellectu quàm in vasis linendis vtebantur: valebat enim, cruciatu illo & supplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius, cum pœnas mortalium, tormentáque breui exponens, inquit.

Li.14.c.20.

Li.12.c.20.

Vict. lib. 8. Vari. lect. cap. 14.

Lib.3. Pæd.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina tedæ:

Nec non Plautus, cum induxit Aristophontem refellentem astutam vocem serui, qui dixerat in eum, Atra bilis agitat hominem: At pol te, si hic sapiat senex, Atra pix agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Picis facultates ex Dioscoride hæ sunt. Pix liquida contra venena, phtisim, purulentam excreationem, tusses, suspiria, & pectoris humores qui difficilè extussiuntur, efficax est, eclegmate cyathi mensura cum melle dato. Tonsillarum & vuæ inflammationes, anginæque, vtiliter perunguntur: purulentis auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum trito sale serpentium morsibus: adiecta verò pari cera scabros vngues extricat, impetiginésque emendat: vuluæ duritias, ac sedis tubercula discutit: cum farina hordeacea & pueri impubis vrina decocta strumas rumpit: cohibet vlcera quæ serpunt, cum Pineo cortice, aut sulfure, aut furfuribus illita: cum thuris manna & cerato profundos vlcerum sinus glutinat: rimis sedis, & pedum magno auxilio illinitur: vlcera replet, & cum melle purgat, quin & cum vua passa & melle carbunculos, putridáque vlcera emarginat, ac disrumpit. Erodentibus medicamentis probè immiscetur. Pix arida calfacit, dura emollit, pus mouet, tubercula, panosque discutit, vlcera replet: vulnerariis medicaminibus commodè permiscetur. Pix sicca Galeno desiccat, & excalfacit secundo excessu, plus tamen desiccare potest quàm calfacere: humida contrà, plus calfacit, quàm desiccat, habétque nonnullam partium tenuitatem, qua & asthmaticos & purulentos adiuuat. Satis est autem cyathi linxisse mensuram melli mixtæ. Abstergendi quandam vimque habet, concoquendi, digerendi, velut & in gustu subamarum quid piam, & acre. Sic leprosos vngues eximunt ambæ, mixtæ cum cera, lichenásque detergunt: concoquunt item duros & crudos tumores omnes, cataplasmatis

In captiuis

Vires.

Cap. 81.

Lib. 8. sim.

inditæ. Ad ea omnia, humida valentior est, arida verò tametsi ad ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneribus magis conuenit. Pix liquida calfacta, inquit Matthiol. vna cum Thure & Mastiche abraso occipitio adhibita, prolapsam columellam restituit. Plinius cum de vini Resina conditi facultatibus verba fecisset, subiungit: Innocentius pice sola conditum. Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori ac ventri vtile, item vuluarum dolori, si sine febre sint, veteri rheumatismo, exulcerationi, ruptis, conuulsis, vomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tussi, anhelationibus, luxatis in succida lana impositum. Ad omnia hæc vtilius id quod sponte naturæ suæ Picem resipit, picatumque appellatur.

Lib.1. Dio. cap. 78.

Lib.123. c.1.

TAXVS CAP XXI.

INTER Resiniferas arbores recensuimus eas etiam quæ folio illis similes sunt, quamuis Resinam nullam succum ve emittant, veluti Taxum, & Sabinam vtramq;. Hic de Taxo, quod Abieti Piceæque tum folio, tum reliqua forma persimilis sit, dicemus, de Sabina magis idoneo loco tractaturi Taxus ὁ μίλος à Theophrasto dicitur, à Nicandro σμῖλος, à Dioscoride & Galen. σμίλαξ, quibusdam teste Dioscoride Thymalum, sic enim legendum, non tithymalum, à Paulo tamen Thymium non thymalum, à Gallis *If*, ab Italis *Tasso*, à Germanis *Eibembaum*, ab Hispanis *Texo*. Taxus arbor inter Abietes Piceásque prouenit, forma his non valde dissimilis, præsertim Abieti, quam ob caussam ἐλατῆιδα vocauit Nicander, quanquam illarum proceritatem non attingat. Caudice est crasso, obducto cortice ferè cinereo, rimoso, squamosóque. Folia sunt Abietinis similia, longiuscula, angusta, ex viridi fusca, perpetuò virentia, in ramulis ex aduerso sita. Baccas fert rubentes Aquifolij modo, dulces, vinosásque. Ligni materies ruffescit, plurimis interuenientibus venis, incorruptáque est, quare lignariis fabris maximè expetitur. Nascitur Taxus in Italia, in Ananiæ vallis montibus, saxosis ac præruptis locis, in Gallia Narbonensi, Hispania, Germania. Maximè gaudet vmbrosis. Tardissimè germinat, fructum maturat Septembri mense. Theophra. hæc de Taxo. Taxus vnius generis est, recta, auctu facilis, similis Abieti, sed non tam alta: plures habet alas: folio Abieti similis est, sed pinguiore, & molliore. Quæ in Arcadia nascitur, ligno est nigro, puniceóque: at quæ in Ida, flauo valde, & Cedro simili. Quare qui id vendunt, emptores decipiunt, pro Cedro id vendentes: cortice enim detracto totum cor est. Corticem Cedro tum scabritia, tum colore similẽ habet: radices paruas, tenues, per summa cespitum vagantes. Rara hæc arbor est in Ida. In Arcadia & Macedonia copiosum fructum fert, rotundum, faba paulo maiorem, rubrum, mollem. Aiunt veterina, si folia comederint, mori, ruminan

Nomina
Lib.3. Hist. cap.10.
Lib. 6.c.12.

TAXVS.

Forma.
In Alexi. fine.

Locus.
Theophr. lib.4. histo. cap. 1.

Tempus.
Idē li.3.c.6.
Lib.3. Hist. cap. 10.

minantia nihil pati. Homines quidam fructu vescuntur: est enim suauis atque innoxius, Plinius cùm de Picea & Abiete disseruisset, subdit. Similis his etiámnũ aspectu est Taxus, minùs virens, gracilísque, & tristis, ac dira, nullo succo, ex omnibus sola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis, in Hispania præcipuè, venenum inest. Vasa etiam viatoria ex ea, vinis in Gallia facta, mortifera fuisse cõpertum est. Hac Sestius Smilacem à Græcis vocari dixit, & esse in Arcadia tam præsentis veneni, vt qui obdormiant sub ea, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & Taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc Toxica dicimus, quibus tinguntur sagittæ. Repertũ innoxiam fieri, si in ipsam arborem clauus aëreus defigatur. In quo loco pro Arcadia legendũ putat Cornarius Narbonia, velut Diosco. habet. Nam de Hispaniæ & Galliæ Narbonẽsis, ad Hispaniã spectantis Taxo loquuntur. Plutarchus eo tantum tempore Taxũ noxiam esse tradit, quo florere incipit, quòd tum succo sit maximè prægnans. Virgilius Taxum, vt apibus noxiam, ab apiario semouet.

Lib.16.c.10.

Embl.68. Li.4.Diosc. Lib.4.sympos.

Ne propius tectis Taxum sere

Li.4.Geor.

Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax siue Taxus arbor est venenosæ facultatis, Vbi exemplaria falsò habent ἡ κάϐλος pro ἡ τάξος. Dioscorides, Auiculæ quæ Italicę Taxi baccas deuorant, denigrantur, & qui ederint easdem homines, alui profluuio corripiuntur. Narbonæ tam præsentis est veneni, vt si qui dormiant sub ea, aut in eius vmbra subsideant, lædantur, & sæpenumero moriantur. Et alibi. Taxus frigus vniuerso corpori, strangulatus, & celerem interitum infert. Cui eadem quæ Cicutæ conueniunt. Solum merum Nicander exhibet, idq; liberalius hauriendum esse præcipit. Testatur Matthiolus in Tridentinis montibus non veterina solùm sed ruminantia etiam animalia deuorata Taxo interire, ipsiusq; baccas iisdem in locis perniciosas esse, séque curasse affirmat pastores, ac lignatores, qui saporis dulcedine allecti, cũ has edissent, in febres ardentes inciderunt, & alui profluuia, non sine magno vitæ discrimine. Contra Penna eius baccas innoxiè puerulos esitare in Anglia affirmat, seq; gustasse sub hyemen non ingrato sapore, sed fatuo, vel subamaro, ibiq; porcos passim eas tanquam glandes comesse. Nulli sanè Angliæ angulo deesse hanc, vbi semper virente, vmbrosa, densaq; ramorũ fronde & latissima, similiter Abieti, pennatis & longis quasi pectinum radiis, ex atro virẽtibus comosa, in sepulcretis & areis pro templorum foribus pangitur, ad arcendos solis æstus à concione, plebeq;, sub tegmine Taxi conuentus agere solita, nullo percepto inde vel tantillo incommodo. Sed hîc existit quæstio, inquit Matthiol. an frigidi, an calidi sit Taxus temperamenti? Dioscorides eiusq; sectatores frigidi esse temperamẽti existimarunt, quod iisdem remediis Taxi veneno, quibus & Cicutæ occurrendũ esse ille scripserit. At his opponit Matthiol. amarorem qui cortici ac frondibus inest, comam perpetuò virentem, Pinorum, Abietũ, Picearumq; modo, quibus fronde similis est, baccarum tum dulcedinem, tum acrimoniam quandam, & quod auiculę eas depastæ nigrescant, quæ omnia insignem temperamenti caliditatem arguunt. Quare & febribus, & alui profluuio tentantur, qui eas baccas ederint, inflãmatis scilicet spiritibus, & sanguine. Quod si quis dixerit accendi febres, fieriq; alui fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum æstate ex frigidorum fructuum esu, nigrum verò colorem in auiculis contrahi posse tam à frigido, quàm à calido, quid tandem ad frondium corticísque amarorẽ, baccarum dulcedinem & acrimoniam, perpetuoq; virentem comam respondebit? Nam hæc à calore fieri nemo negauerit. Febres verò & alui profluuia ex calore immodico potius, vt deuoratis Anacardiis accidit, quàm ex humorum putredine suboriuntur, & nigror ille pennarum à calido potius quàm à frigido auicu-

Vires. Lib.8. sim. lib.4.c.75.

Lib.6. c.12.

In ca.12. li. 6.Dioscor.

Ibidem. *Temper.*

larum pabulo. Frigus enim nigrorem non inducit, nisi sit immodicum, & tantum vt interimat. Quare nigror exustis humoribus gignitur, vt in Æthiopibus. Ex Taxo arcus & scorpiones fiebant, atque etiam hodie fiunt. Virgil.

Vsus. Georg.2.

Ityreos Taxi torquentur in arcus.

Taxus etiam sectiles laminas glutinandis capsis, scriniis, subselliis, atque aliis huiusmodi præbet.

VLMVS CAP. XXII.

De glandiferis, coniferis, resiniferisq; Syluæ nostræ arboribus satis copiosè diximus. Superest vt de aliis agamus quæ syluarũ & montium propriæ sunt. Ac primum à nostratibus, notioribúsque incipiemus, deinde ad externas veniemus. Græcis πτελέα dicitur, quæ Latinis Vlmus, Arabibus *Didar, Dirdar, Luzach*, Gallis *Orme*, Italis *Olmo*, Germanis *Vlmen, Ristnholtz, Lindbast, Iffenholtz*, Hispanis *Vlmo*, Anglis *El mtre*, Belgis *Olimboom*, Boemis *Gilm*.

Nomina

VLMVS.

Genera. Lib.16 c.17. Ibidem.

Vlmi duo genera sunt Theophrasto, vnum ὀρειπτελέα, Gaza Montiulmum vertit, cum montosam Vlmum Plinio auctore dicere potuisset: Alterum πτελέα, id est Vlmus, Plinio campestris Vlmus, qui quatuor Vlmorum genera numerat. Græci, inquit, duo Vlmi genera nouêre, montosam quæ sit amplior, campestrem, quæ fruticosa. Italia Atinias vocat excelsissimas, & ex iis siccaneas præfert, quæ non sunt riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem surculo numerosiore. Quartum syl uestre. At Columella: Vlmorũ inquit duo esse genera cõuenit, Gallicum, & vernaculũ. Illud Atinia, hoc nostras dicitur. Quare πτελέα, Vlmus, Plinij Vlmus nostras, siue Italica, Theophrasto campestris, Columellæ Vlmus vernacula, eadem planè arbor esse videtur: itemq; ὀρειπτελέα, Vlmus mõtosa Plinij, siue syluestris, Vlmus Atinia siue Gallica Columellæ eadẽ.

Lib.5. ca.6.

Forma.

Vlmus magna proceraq; est arbor, radicibus longè lateq; vagantibus, ramis latiùs passis, folio minimè fisso, leuiter in ambitu serrato, lato, & oblongiore quàm Pyrus, scabro neque læui. Materia dura, flaua, neruosa, deformis, quia tota cor est, cũ viret, cæsu facilis, si exaruit, difficilis, qua ad fores lautiores vtuntur. Rigorem fortissimè seruat, inquit Plin. ob id cardinibus assamentísque portarum vtilissima, quoniam minimè torquetur: permutanda tamen sic, vt cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Semen fert Vlmus latiusculum, rotundum, tenue. Quare aberrarunt ij quos scribit Theophr. putasse Vlmum sterilem esse, quibus tum experientia, tum Plinij auctoritas repugnat, Vlmos omnes, præter Atinias, ex semine prouenire tradentis. Sed ipsi Plinio scribenti Atinias non ferre Samaram, & fructum arborum solas nullum ferre, hoc est ne semen quidem, Tamaricem, Populum, Alnum, Vlmum Atiniã Columella apertè refragatur, cùm dicit, Atiniam Vlmũ Tremellius Scrofa non ferre Samaram (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus. Nam rariorem sine dubio creat, & idcirco plerisq; sterilis videtur, seminibus inter frondem, quam

Theophr. ibid. lib.16.c.40. Lib.3. Hist. cap.14. Lib.16.c.17. Li.16. c.26. Ibidem.

quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam ſerit ex Samara, ſed ex ſobolibus. Eſt autem Vlmus ea longè lætior & procerior quàm noſtras, frondemq́; iucundiorem bubus præbet. Hæc Columel. Fert & Vlmus gummi ἐν κωρυκοῖς, inquit Theophr. id eſt in folliculis, non vt Gaza vertit, in petiolis, & animalia quædã culicibus ſimilia. Hi folliculi ſunt haud ita parui, ſubrotundi, craſsi, ſcroti hominis figura, quibus clauditur humor initio lentus, tandem ſolis vi in gummi concreſcens. Cachryn etiam edit peculiarem, autumno multã, minutam, nigram. Vlmus Atinia, ſiue montoſa, arbor eſt multo procerior, ramos tamen tam latè non extendens, folio Vlmi ſuperioris, per ambitum modicè ſerrato: ligno ſimili, candido, Buxi inſtar ſpiſſo, ſolidiſsimoq́;, & quod non facile findi ſe patiatur: vnde ad rotas molares, cochleáſque, trochleas, & alia inſtrumenta quæ pondus magnum ſuſtinent, maximè expetitur. Tragus Orni nomine depinxit. Galli *Charme*, vocant, & *Charpene*. Quamobrem nominum ſimilitudine quidam falſi Carpinum eſſe putauerũt, cum Aceris genus Carpinus ſit, non autem Vlmi. Omnium ferè Vlmi partium magnus eſt in medicina vſus. Folia, cortex, rami, inquit Dioſcor. vim habent ſpiſſandi. Folia trita ex aceto ad lepras efficaciter illinuntur, vulnera glutinãt, ſed multo magis corticis tilia, ſi faſciæ loco intorqueatur: nam in lori more flecti poteſt. Craſsior cortex in vino, aut aqua frigida vnciatim potus pituitas trahit. Fracta oſſa celerius ſolideſcunt, ſi decocto foliorum, corticis, aut radicis foueantur. Humor in folliculis naſcens prima germinis eruptione, cuti illitus nitorem inducit, faciémque ſplendidiorem præſtat, is ſcilicet qui dum ſiccatur, in animalia abit, quæ culicum formam gerunt. Folia tenera olerum modo cocta ad obſonia vſurpantur. Eadem ferè de his Plinius tradidit. Vlmi foliis, inquit Galen. quandoque recens vulnus glutinauimus, confidentes aſtringentem pariter & abſtergentem ineſſe illis facultatem. Cortex amplius etiam ſubamarus eſt, & aſtringens, ideo cum aceto & lepram ſanat. Porro viridis etiámnum ac recens, ſi vulneribus vinculi vice circumligetur, ea glutinare poteſt. Radices eandem vim obtinent. Nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ topho ſiue callo inducto opus habent. In his animaduertendum hæc Dioſcor. verba, ἢ τὸ ἀφέψημα ἢ τῶν φύλλων, ἢ τοῦ φλοιοῦ τῶν ῥιζῶν καταντλούμενον, κάταγμα πωροῖ ταχίον, ſic eſſe vertenda. Et decocto foliorum, aut corticis radicum ſi fracta oſſa foueantur, citiùs callo obducentur, vt Dioſcor. decocto foliorum, aut corticis radicum adſcribat, quod Galenus, & eum ſecuti Paulus, atque Aetius ſimpliciter de radicum decocto produnt. Eorũ ſenſum in Dioſcoride exprimere voluiſſe videtur Ruellius, aut in Dioſcor. legiſſe, ἢ τοῦ φλοιοῦ, ἢ τῶν ῥιζῶν, &c. quam tamen particulam ἢ ſecũdo loco poſitam in nullis excuſis exemplaribus comperi. Humor qui folliculis Vlmi continetur (vt experientia ſibi compertum eſſe Matth. affirmat) medetur puerorum enterocelis, ſi linteola eo madefacta ſæpe inguini affecto imponãtur, & perizomate ſeu ventrali conſtringantur. Eodẽ liquore vitreo vaſe concluſo, & in terra aut fimo

VLMVS ATINIA.

Nomina

Lib. 3. c. 73.

Vires.

Lib. 1. ca. 95.

Vires.

Li. 24. ca. 8.
Li. 8. ſimp.

Lib. 1. Dioſcor. c. 95.

viginti quinque dies condito, vaſis ore diligenter obturato, fundo verò ſuper ſalis communis ſtratum collocato, euenit vt fex ſubſidat, & liquor clariſsimus ſupernatet, qui ad vulnera recentia glutinanda adeo officax eſt, vt mirum dictu ſit, quàm bellè celeriterq́; id efficiat, cũ ſpleniis iucũdis, aut penicillis admotus. Corticis radicum decoctum articulorum duritias emollit, & neruorum cõuulſiones reſoluit, fotus aut balnei modo adhibitum. Præterea tumores diſcutit, quos iugi attritus in collo boum excitauit. Interiores Vlmi radices ſi diu decoquantur, & decocto ſupernatans pinguitudo colligatur, eaq́; illinatur ſæpe locus à quo pili defluxerint, ij breui renaſcentur. Eiuſdem cortex contuſus, & muria vſq; adeo ſubactus, vt malamagti ſimilis ſit, illitus podagricos dolores mulcet. Folia Vlmi quæ ad Orientẽ ſpectãt impari numero decerpta, & cum piperis granis cõtrita, & ex vino Cretico pota à ieiunis, auctore Marcello, purulentas tuſſes mirificè iuuant. Humor ille folliculorum Vlmi videtur in emplaſtrum quoddam Melinum, quod Ruſtico adſcribitur, recipi apud Galenum: πτελέας, inquit, τοῦ ἐν θυλακίοις δραχ. ιε. quæ non rectè vertit interpres Vlmi in ſacculis ex corio reconditæ denariûm pondo. Dicẽdum enim, Humoris Vlmi qui in folliculis cõtinetur drach. quindecim, vt τοῦ ὑγροῦ, aut quid ſimile intelligatur. Nec enim video quid aliud de Vlmo ſibi velit, nec aliud hic eſt τὸ θυλάκιον Galeno, quàm κωρυκὸς Theophraſt. ſic enim in eo legendum, non κωρυκὶς, & φύσα Dioſcoridis quibus nominibus folliculus, vtriculus, veſicula ſignificatur. Paulus inter remedia quæ Ceruſæ veneno aduerſantur recenſet κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν τοῖς θυλακίοις ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος, id eſt Prunorum gummi, aut Vlmi humorem, qui in folliculis ipſius continetur. Quo in loco quamuis Paulus Galenica τοῦ θυλακίου voce ſit vſus, tamen cum totum id caput, vt & alia ex Dioſcoride ad verbum exſcripſiſſe conſtet, ex eo locus Dioſcoridis eadem de re, deprauatus facilè reſtituetur: ἢ κοκκυμήλοις, inquit, ἢ κόμμει πτελέας, ἢ τὸ ἐν τοῖς φύλλοις τῆς πτελέας ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος. Ruellius, aut Prunis, aut gummi quod Vlmus plorauit, aut humor quem Vlmea folia reddiderunt, &c. Legendum verò ἢ κοκκυμήλων κόμμι, ἢ πτελέας δ' ἐν ταῖς φύσαις ὑγρὸν μετὰ χλιαροῦ ὕδατος. Sed quid Paulo teſte opus eſt, cum ipſe Dioſcor. alibi id ſatis teſtatum reliquerit? δ' ἐν ταῖς φύσαις (τῆς πτελέας ſuba.) κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν εὑρισκόμενον ὑγρὸν, id eſt, Humor qui in folliculis Vlmi prima germinatione reperitur.

Lib. 2. med. gen. cap. 7.
Li. 3. Hiſto, cap. 14.
Lib. 1. ca. 95.
Lib. 5. c. 60.
Lib. 6. c. de ceruſ.
Lib. 1. ca. 95.

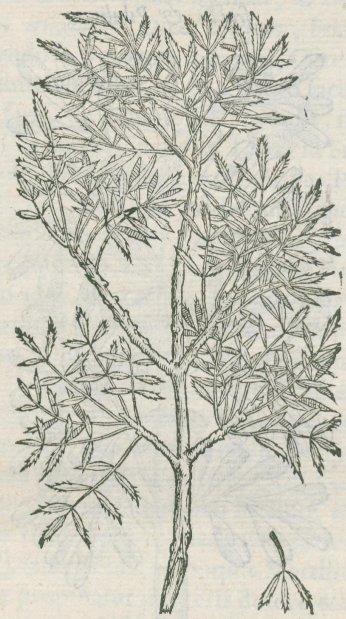
FRAXINVS ET ORNVS. CAP. XXIII.

QVÆ arbor Græcis μελία dicitur, Latinis appellatur Fraxinus, Gallis *Freſne*, Italis *Fraßino*, Hiſpanis *Freſno*, & *Frexo*, Germanis *Eſchern*, *Eſcherbaum*, *Steyneſchern*, Anglis *Aſchetre*, Boemis *Geſen*, Belgis *Eſchen*. Eius genera duo eſſe prodidit Theophr. Vnum excelſum, procerũ, ligno candido, neruoſo, molliore, criſpiore, magis enodi. Alterum humilius, minus augeſcens, ſcabrius, durius, & magis flauum. Hanc Fraxinum, Ornum eſſe exiſtimant, Fraxinumq́; ſyluestrem Columellæ, Italis *Orniello* dictam. Macedones auctore Theophr. priorem βουμελίαν, id eſt grandem Fraxinum vocant, non vt Theodorus interpretatus eſt, Bubulam Fraxinum, perinde quaſi πολυμελίαν dixiſſent, βου particula magnitudinem ſignificãte, ab Aeolicis ſumpta, β, pro π, in dictione πολύ, & expuncto, λ, elemento βου pronunciantibus, vt teſtatum reliquit Plutarchus. Eſt vt ſcribit Theophr. quæ in montibus naſcitur, bene colorata, læuis, ſpiſſa, lenta: quæ in planis, male colorata, rara, ſcabraq́;. Hæc Plinius ſic tranſcripſit. Græci duo Fraxini genera fecere, longam, enodem. Alteram breuem, duriorem, fuſciorémque, Laureis foliis. Bumeliam vocant in Macedonia, ampliſsimam, latiſsimámque. Alij ſitu diuiſere. Campeſtrem enim eſſe criſpam

Nomina
Genera.
Lib. 3. Hiſt. cap. 11.
Li. de arb. cap. 16.
Ibidem.
In ſympoſ.
Ibidem.
Li. 16. ca. 13.

FRAXINVS. *ORNVS.*

crispam, montanam, spissam. Virgilius quoque montanam Ornum facit, cùm scribit: *Cantando rigidas deducere montibus Ornos.* Eclog. 6.

Vtriq; folia sunt Lauri latifoliæ similia, in acutiùs coacta, in ambitu nonnihil serrata, non pungentia (nam in Theophrasto falsò scriptum esse puto καὶ ἐπακανθίζοντα, vel vt Gaza legisse videtur καὶ ἐπικαθίζοντα, id est ac subsidentia, pro οὐκ ἐπακανθίζοντα.) Quod verò sequitur, aliter & rectiùs videtur legisse Gaza, quàm in Codicibus nostris sit exaratum, hoc modo. τὸν δὲ ὅλον κλῶνον, ὥσπερ εἴποι τις μονόφυλλον, τῷ ἅμα φυλλοφορεῖν, &c. Id est, Ramum totum vnum folium esse quis dixerit, quoniam ab vno pediculo folia simul iuncta exoriantur, quæ coniugatim velut per genicula in singulis ordine dependent, frequentibus ac crebris coniugationibus, perinde atque in Sorbo. Inde non illepidè Plinius folia pennata dixit. Humilis Fraxini internodia breuia sunt, foliorum coniugationes pauciores (legendum enim ἐστὶ δὲ τῶν μὲν βραχέα τὰ μεσογονάτια, &c.) Albæ autem siue montanæ longæ coniugationes, & plures, quia latiùs distinctæ, latioráque interualla, id quod significasse mihi videtur Columella, cùm scripsit Ornum paulo latioribus esse foliis, sed folia singula oblongiora, angustiora, obscurius virentia porracei coloris: τὴν δὲ χρόαν πρασώδη, inquit Theophrastus, Hermolaus verò legit τὴν δὲ χρόαν ποώδη, id est coloris herbacei: Cortice læui, spisso, tenui, rubescente integitur: radicibus crebris, crassis, altísque nititur. Idæi fructu floréque carere existimant: fert tamen in siliqua fructum minutum, nucis modo, qualem Amygdalæ, gustu subamarum. Fert & quædam alia, οἷον βρύα, id est veluti muscos, inquit Theophrast. vt Laurus: cæterùm densiores, & magis compactos, συμφνότερα, non στρυφνότερα, globosos, non aliter quam Platani pilulas, & eos quidem partim fructui propinquos, partim à fructu longè semotos, & plures quidem (πλεῖστα, non πλεκτὰ) eo pacto nimirum à fructu multùm distantes. Globosos hos muscos ego in Fraxino obseruaui & collegi hyeme iam desinente. Sunt autem hi tuberosi, velut ex resiccato impensiùs glutinoso

Forma.

Lib. 16. c. 13.

Li. de arb. cap. 16.

musco

FRAXINVS CVM fructu, & Pilulis.

musco concreti, gustu nonnihil adstringentes, lignoso intus nodo muscosum corpus sustinente. An verò in Lauro tale quippiam gignatur nondũ obseruaui. Scio tamẽ Theophrast.cap.8.lib.3. cùm recenset arbores quæ præter fructum peculiarem alia nonnulla ferunt, tradere, in Vlmo gigni vuam, & folliculos: in fico, grossos, & ficus: in Auellana nucem, & Iulum: in Ilice, glandem & coccum: in Lauro fructifera, non omni quidem, sed aliqua eius specie, baccam, & vuam, (τὸ βότρυον, nisi legendum sit, τὸ βρύον,) quæ tamen vua in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. In Lauro Muscum aut Vuam me vidisse equidem non memini. Læuis Fraxinus, vt scribit Theophr.locis βαθυσκίοις, id est valde vmbrosis gaudet, Gaza βαθυκοίλοις videtur legisse, vertit enim, locis concauis madidísque: scabra, siccis, atque saxosis. Plinius verò: Aquosis montibus gaudet Fraxinus. Descendunt & in plana Ornus, & Fraxinus. Fraxinus loca humida amat, vt fluuiorum ripas. Ornus in montibus prouenit, & vmbrosis syluis. Fraxinus messibus reddit semẽ. De Fraxino mentio nulla apud Galenũ inter simplicia medicamẽta, neq; apud Aetiũ. Fraxini foliorum succus, inquit Dioscor. ipsaq; ex vino pota, & illita, viperarum ictibus auxiliantur. Corticis cinis ex aqua illitus lepras eximit. Ligni ramenta scobémque potu perniciem afferre tradunt. Paulus hæc Dioscoridis verba transcripsit, neque quicquam amplius addidit. Quod Dioscorides de foliorum & succi ipsorum potu atque illitu scripsit, hoc etiam Plinius habet. Contra serpentes succo expresso ad potum, & imposita vlceribus, folia opifera, ac nihil æquè, reperiuntur. Sed quod idem ait: Folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci quoque prodidêre. Hoc autem non sine errore ab ipso proditum est, meritoq; à Manardo & Matthiol. reprehenditur, quod μελίαν, quæ Fraxinus est, pro μίλυ, id est Taxo agnouerit apud Theoph. cuius hæc sunt verba: φασὶ δὲ τὰ μὲν λόφουρα ἐὰν φάγῃ τῶν φύλλων, ἀποθνίσκειν, τὰ δὲ μηρυκάζοντα οὐδὲν πάσχειν, quæ cum περὶ τῆς μίλυ Theophrastus scribat, Plinius de Fraxino intellexit. Quamobrem de suo adiecit: In Italia nec iumentis nocent, quòd quotidiana experientia id certissimum esse perspiceret. Quin & Columella inter frondes quibus tota æstate, & deinde autumno satiantur boues, probat maximè Vlmeam, post Fraxineam, ab hac Populneã. His ipsis foliis tantam esse vim aduersus serpentes tradidit Plinius, vt ne matutinas quidem occidentésue vmbras, quam sunt longissimæ, serpẽs arboris eius attingat, adeo ipsam procul fugit. Experti prodimus, inquit, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius quàm in Fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, priusquàm hæ prodeant, florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. At verò non hoc solùm quod modò diximus de Taxo à Theophrast. traditum, ad Fraxinum transtulit Plinius, sed etiam quod paulo ante dicit, Eam quidem Fraxinũ quæ nascitur in Ida, esse in tantũ Cedro similẽ, vt ementes fallat, cortice ablato. Hoc enim Theophr. eodem loco de Taxo sic habet: ἡ δ' ἐκ τῆς

Ἴδης

Marginal notes: Locus. Ibidem. — Lib.16.c.18. — Dodo.li.6. cap.70. — Plin.lib.16. cap.26. — Lib.1. c.92. — Vires — Lib.7. — Lib.16.c.13. — Ibidem.. — Lib.7.Ep.5. — Lib.1. Dioscor. a.92. — Lib.3. Hist. cap.10. — Lib.6. ca.3. — Ibidem. — Lib.3. Hist. ca.10.

ἴδης ξανθὸν σφόδρα, καὶ ὅμοιον τῇ κέδρῳ, διὸ καὶ τοὺς πωλοῦντας φασὶ ἐξαπατᾶν, ὡς κέδρον πωλοῦντος· πᾶν γὰρ εἶναι καρδίαν, ὅταν ὁ φλοιὸς περιαιρεθῇ. Dicet aliquis, Fraxineas mensas quales hodie habent multi, vndoso venarum discursu, Citreas, Cedrinas, & Acernas æmulari, quod vt verum esse fatear, ita pro Plinio facere negauerim, qui non eo iudicio, neque eo sensu de Fraxino id prodidit, sed Theophrast. verba cum Latinè exprimere vellet, quod Theophr. Taxo, id Fraxino perperam illum attribuisse perspicuum est. Plura de Fraxini viribus Plinius quam Dioscorides tradidit. Semen foliis eius inest, quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino: aquam quæ subit cutem extrahunt: corpus obesum leuant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis, ad virium portionem, ita vt puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia, quinque cyathis vini. Non omittẽdum ramenta eius & scobem à quibusdam cauenda dici. Obseruandum autem ramenta scobémque à Plinio hîc dici quæ τορνεύματα Dioscorides vocat, & quæ etiam πρίσματα, & πελεκύσματα à Græcis dicuntur. Galenus in confectionibus hepaticis ab Asclepiade conscriptis, cuiusdam meminit, quæ semen Fraxini recipit. Aetius verò idem medicamentum Asclepiadæ ex Philagrio citat, & Oribasium Fraxini semen non admittere scribit, addítque Fraxini semen, seu fructum esse arboris, ex qua Fraxinea ligna quocunque in opere apta ac obedientia cæduntur, hoc est, ἐξ οὗ τὰ ἐργάσιμα μελινὰ ξύλα κομίζεται. Semen Fraxini, inquit Matthiol. quod auis linguam vocant officinæ, vtiliter propinatur in lateris dolore, & ad ciendam vrinam: venerem excitat, præsertim si cum Pistaciis, & nucleis Pineis deuoretur, addito Sacharo, vel cum nuce Myristica, vt testantur Isaac, Rhazes, Damascenus, cæteríque Arabes. Nouembris initio decerptum, & in furno siccatum maximè confert calculosis, ex vino vetere potum. Fraxini spumosus liquor qui è viridi ligno igni imposito manat, additis succi Cyclamini, Ccyllæ, Rutæq; æqualibus partibus, omnibus simul parum feruefactis plurimum ad surditatem valet, si in aurem sanam (alij ægram malunt) liquor hic calidus instilletur, cùm itur cubitum. Oportet autem in aurem affectam (aliorũ sententia sanam) iacere. Cum verò aurẽ vtrámque surditas occupauerit, in eam quæ minùs (aliis magis) laborat liquor infunditur, & in alteram iacet æger. E viridi Fraxini ligno tessellatim conciso per descensum, vt loquuntur, aqua & oleum eliciuntur, veluti ex ligno Iuniperi. Aqua cum quarta parte aquæ violarum purpurearum faciei illita, ruborem & pustulas cùm eo erumpentes sanat. Oleum tradente Manardo, potum, hepaticis spleneticísque maximè conducit. Corticis ramorum ex aqua decoctum splenem absumit, si eo diutius vtantur splenetici: Folia, cortéxque Fraxini moderatè calida sunt auctore Dodon, & tenuium partium. Semen calefacit, & siccat tertio excessu. Foliorum & corticis decoctum ex vino potum hepar splenémque ab obstructionibus expedit, roborátque, & lateris doloribus medetur. Idem folia præstant in oleo feruefacta, & lateri imposita. Folia, cortex, turionésque eodem modo sumpti valent ad hydropem, quia vacuant aquas. Ad idem facit semen in vino decoctum Sereno teste.

Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.

E ligno Fraxini pocula fiunt, ex quibus si quis asiduè bibat, lienem extenuari aiunt. Fiunt etiam ex eo mensæ, vasa, ac vtensilia multa. Eius enim materies, vt scribit Plinius, est ad plurima vtilis, multúmque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata.

Lib.24.c.8.

Lib.8.med. part.cap.8. Lib.10.

Lib.1. Dioscor. ca.92.

Lib.6.c.70.

Lib.16.c.13.

POPVLVS ALBA CAP. XXIIII.

Genera. & Nomina.

TRIA sunt Theophr. & Plinio Populi genera. Populus alba quæ Græcis λεύκη, Arabibus *Haur*, dicitur, Italis *Popolo bianco*, Gallis *Aubeau*, & *Peuplier*, Germanis *Bellere*, *Poppelbaum*, & *Salbaum*, *Abiolbaum*, Hiſpanis *Alamo Blanco*. Populus nigra Græcis ἄιγειρος, Arabibus *Haur romi*, Italis *Populo nero*, Gallis *Peuplier*, & *Tremble*, Germanis *Aſpen*, & *Poppeluueiden*, Hiſpanis *Alamo nigrilho*. Populus Lybica, Theophr. κερκὶς, quibuſdam Populus Alpina, Gallis *petit Tremble*. Anglis *Aſp, or Popler tre*, Boemis *Topel*. Populus alba arbor

Forma.

eſt magna, proceraq́;, craſſo caudice, cortice, præſertim ramulorum, albicanre, ac læui: foliis vitigineis, latis, angulatis, aduerſa parte virētibus, auerſa maximè

POPVLVS ALBA.

POPVLVS NIGRA.

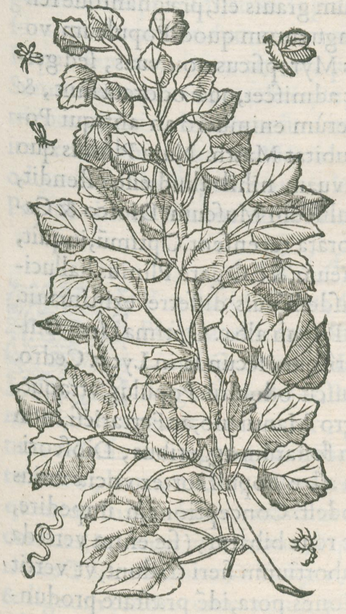

albicantibus, lanuginoſis, læuibus, mollibúſque, Bechij modo, quod à ſimilitudine Chamæleucen vocauēre Græci, hanc verò Populum Leucen. Materia eſt candida, non dura. Antequam folia emittat, Iulos producit longos, coloris punicei, bene diluti. Populū hanc Homerus ἀχερωΐδα ab Acheronte appellat, quòd Hercules deuicto Cerbero Populum arborem ex Achorante ſecum detulit, frondibuſq́; Populeis coronatus, lætitiam quam ex tot victoriis cœperat, declarauit. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria verſati, victoriamq́; conſecuti, Populi fronde coronabantur. Populus nigra magna etiam, procera, craſſáque eſt arbor, cortice læui minimè tenui, cineritio: folio Hederaceo, longiuſculo, prope pediculum lato, apice in acutū deſinente, non, vt in alba, laciniato, ſed in ambitu paulum ſerrato, nigricante: longo, tenuiq́; pediculo appenſo. Huius Iuli racematim compacti multis baccis rotundis conſtant, in quibus multa concluditur lanugo candida, quæ maturis baccis in pappos auolat. Aprili menſe, & Martij fine proueniunt. Materia eſt alba ad aſſeres faciendos præcipuè idonea. Germina quæ folia antecedunt (oculos vulgo vocant) valde odorata viſcido humore & flauo turgent, ex quibus vnguentum Populeum cognominatum parant Seplaſiæ. Quo tempore Iuli

Iliad. 5.

produ

POPVLVS LYBICA.

producuntur, ea colligẽda sunt. Populus Lybica nigræ similis, hac, & alba aliquãtulo minor, cortice nigriore, materia imbecilliore, alba tamen, ac tenaci: foliis latis, breuibus, rotundioribus, nigrioribus, durioribusq; Populi nigræ foliis, per oras incisis, longo tenuique pediculo appensis, eámque ob causam continuo sese mouentibus, sempérque tremulis, & inter sese crepitantibus, vnde *Tremble* à Gallis nomen inditum. Iulos producit cæteris longiores, & magis nigricantes, coloris scilicet ex cinereo fusci. Gaudent Populi vliginosis locis, fluminum ripis, & scrobium aggeribus. Montes amat Populus, inquit Plinius. Harum omnium sic meminit Theophrastus. Populus alba nigráque vnius sunt formæ, ambæ rectæ, sed nigra excelsior, & læuior. Foliorum figura similis, & simile lignum candore, cum cæditur. Vtrámque flore carere existimant. Cercis (Gaza Alpinam, alij Lybicam vertunt) Populo albæ similis est, tum magnitudine, tum ramorum cãdore: folio Hederæ, sed parte altera non anguloso, altera angulum habente, oblongum, in acutum desinẽtem: colore parte supina pronáque fere simili, ex petiolo longo, tenuíque pendente, ideóque non recto, sed inclinato: cortice asperiore scabrioreq;, quàm Populus alba, sed Pyri syluestris modo. Idem alibi. Quidam Populum nigram solam sterilem esse putant, vt Arcades, cæteras omnes quæ in montibus proueniunt fructum proferre. At in Creta Populi nigræ multæ sunt fructuosę. Ex priore Theophrasti loco reprehendendi nos ansam quis arripiat, quod alia folia Populo albæ, alia nigræ tribuerimus, ille verò foliorum vtriusque figuram similem esse dixerit. Sed ex ipso Theophrasto respondemus, aliarum omnium arborum folia sibi ipsa similia esse, Populi autem, & Hederæ, & Ricini dissimilia. Recentia enim Populi vtriusq; & Ricini folia rotunda esse (de quibus intelligit, cùm dicit vtraque foliorum figuram similem habere) vetera fieri angulosa. Alibi etiam scripsit Populum albam in nigram mutari, tum foliis, tum tota specie. Plinius de Populo hæc literis mandauit. Populi tria genera, alba, nigra, & quæ Lybica appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungísque enascentibus laudatissima. Alba folio bicolor, superne candicans, inferiore parte viridi. Huic nigræq; & Crotoni folia in iuuenta circinatæ rotunditatis, vetustiora in angulos exeunt. Populorum foliis grandissima lanugo. Euolat candidæ (tradita folio numerosiore candida) vt Iulus. In quibus Plinium errorum aliquot conuincit Matthiol. Primum enim scribit Populi albæ folia supernè candicare, infernè viridia esse, cùm contrà supernè vireant, infernè candicent: Deinde quòd sine discrimine, inquit, Populorum foliis grandissima lanugo, cùm hæc in alba tantum efflorescat, in nigra minimè: Postremò quòd populum inter eas recenseat, quæ nec fructum, nec semen ferant, cum nigra Populus, vt ostendimus, fructum ferat vuarum specie, intus alba lanugine refertum, atque etiam scribat Dioscorides, semen ex aceto potum comitialibus prodesse. At Plinius ipse alio in loco Populum vuas & semen proferre tradit, illas ad vnguentorum vsum, hoc comitialibus vtile? Ex quibus Plinij verbis natus videtur esse error Ruelli scribentis

Locus. Li.16. c.18. Lib.3. Hist. cap.14.

Li.3. Histo. cap.5.

Lib.1. Hist. cap.16.

Li.2. Caus. cap.21. Lib.16. c.23.

Lib.1. Dioscor. c.93.

Li.16. c.26.

Lib.1. ca.93. Lib.24. c.8.

Lib.1. c.119.

vnguentum Populneum, quod Ægirinon Græcis dicitur, ex vua Populi, quæ Bryon est, confici verno tempore, cum plurimùm grauis est, prægnánsque resina. Sed caueant Pharmacopœi, inquit Matth. vnguentum quod Populeum vocat, ex vuis Populi conficere, quoniã Nicolaus Myrepsicus non vuas, sed germina, vt diximus, quæ vere primo exeunt, huic admiscet, quæ odorata sunt, & veluti cera turgida, cum nullus vuis sit odor. Verùm enimuero an antiqui Populi vuas ad odorata vnguenta adhibuerint, dubitat Matth. Nam Plinius quo loco de vnguentorum materia tractat, Populi vuam nihil aliud esse ostendit, quàm ipsius Bryon, id est Muscum, quem Populneum Muscum Diosco. & Galenus vnguentis oleísque inserunt, & inter odorata recensent. Optimũ, inquit, Dioscorides, est Cedrinum, proximum Populneum, &c. Quare Plinius hallucinatus Muscum in Populo nascentẽ nihil ab eiusdem vuis differre existimauit. Eius verba sunt. Eodem & Bryon pertinet, vua Populi albæ. Optima circa Cnidum, aut Cariam, in sitientibus, aut siccis, asperísque: secunda in Lycia Cedro. Hæc Plinius. At Cedrus nullas fert vuas, sed Muscũ odoratũ. Populus vtraque, inquit Matthiol. nascitur frequentissima in agro Mantuano, ac Ferrariẽsi, non modo in Padi ripis, sed & per agros, & prata, in fossarum aggeribus, Dioscorides vtriusq; Populi has esse vires tradit. Potus albæ Populi cortex vnciæ vnius pondere, ischiadicis, ac vrinæ stillicidio prodest. Conceptionem impedire, vel sterilitatem inducere tradunt, si cum mulæ rene bibatur, (sic enim vertẽda sunt illa verba ἱστορεῖται δὲ καὶ ἀτόκιος εἶναι, &c. non, abortiuum fieri tradunt, vt vertit Ruellius:) folia quoque cum vino post purgationes pota, idẽ præstare produntur. Tepens foliorum succus vtiliter aurium dolori instillatur. Pilulæ quæ primo foliorum partu proueniunt, tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini medentur. Memoriæ prodiderunt corticem Populi albæ & nigræ, particulatim cæsum, & sulcis stercoratis mandatum, omni tempore anni edules fungos proferre. Populi nigræ folia cum aceto magna vtilitate podagricis doloribus illinuntur. Resinam Populus fundit, quæ in malagmata additur. Semen potum ex aceto comitialibus vtile est. Eadem Plinius habet, quibus addit: virgam Populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. Humor è cauis Populi nigræ effluens verrucas, papulasq;, & attrita corporis tollit. Populi ferunt & foliis guttam, ex qua apes Propolim faciunt. Serenus.

Sæpius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur.
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

GALENVS. Populus alba mistæ quodammodo temperaturæ est, ex aquea tepida, & terrena extenuata essentia. Quamobrem & abstergentis facultatis est particeps, Populi nigræ flores calidi facultate quidem sunt in primo recessu à temperatis, sed in differentia quæ habetur in siccãdo & humectando, paulũ à temperatis & mediis ad siccius deflexerunt, verùm & subtiliorum potius quã crassiorum sunt partium. Folia quidem ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quod ad omnia imbecilliora, minusq; efficacia. Sed & Resina eius floribus similem facultatem obtinet, atq; etiam calidiorẽ. Porrò sem, tumen Resina, tum floribus, & subtiliorum est partium, & magis exiccat, non tamen est admodum calidum. Scribit Matthiol. nigræ Populi prima germina, odorata, glutinosaq; ad capillorum nitorem à mulieribus expeti. Contundunt enim ea cum recenti butyro, deinde aliquot diebus insolata à butyro percolãt, quo capillos inungũt, abluto priùs capite. Lybicæ Populi folia ad ea omnia valent, ad quæ nigræ Populi folia valere diximus, sed longè inefficaciùs. Populus alba idem, inquit, humo tenus secta ad radicem vsque, & aqua calida, in qua fermentum dissolutum

fuerit,

Margin notes: Lib.1. Dioscor. c.93. — Ibidem. — Lib.1. c.20. — Li.6. simp. — Lib.1. c.28. — Ibidem. — *Locus.* — *Vires.* — Ibidem. — Li.24. c.8. — Li.7. simp. — Li.6. simp — Ibidem.

fuerit perfusa, infra quatriduum fungos copiosos edit, esuiq; gratissimos. Vnguentum Populeum, cuius supra meminimus, contra calorem febrilem, & ad somnum conciliandum temporibus, & pulsantibus arteriis illinitur. Ex nigræ Populi semine, oleum αἰγείρινον paratur æstate, cum nulla est circa illud Resina. Sumunt eius grana, modicéque confringunt, & ad pondere expensum inde trientem, olei dulcis sextarium immittunt, & ad dies quadraginta insolant, atq; ita excolatum reponunt. Hoc oleum calfacit, tenuium est partium, mollit cum odore iucundo. Populi materia lenta, ideoq; scutis faciẽdis apta, inquit Plinius. Populi vitibus placent, nulla illarum vmbra, ludentibus foliis.

Aet. lib. 1. Paul. lib. 7.

Li. 16. c. 40. Lib. 16. c. 37. Lib. 17. c. 12.

TILIA. CAP. XXV.

QVÆ Latinè Tilia, Græcè φιλύρα dicitur, quod in tenues assulas & Philyras discerpatur, Gallicè *Tillet, Teilleu, Teil*, Italicè *Tilia*, Belgicè *Linden*, Germanicè *Linden*, & *Lindenbaum, Steinlinden*, Hispanicè *Teia*, Anglicè *Linden tre*, Boemicè *Liipa*. Duo eius genera, mas, & fœmina. Hæc vulgatior ac notior, procera est crassáque arbor, vastis & multum diffusis ramis, magna vmbra terram opacantibus: cortice exteriore parte fusco, læui, nudo, interiore candido, lento, flexilíque, ex quo intorquentur funes. Inter corticem hunc & lignum alij tenues sunt interiores cortices, & veluti membranæ, à quibus aliarum quoque arborum cortices interiores Tiliæ vocantur, & Philyræ, quod Plinius declarat his verbis. Inter corticẽ & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur, tenuissimæ earum Philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorúmque honore, qua in significatione ipse vsurpat de Vlmo loquens. Corticis interior tilia lepras sanat. Et paulo post. Idem præstant & tiliæ corticis. Materies huius ligni læuis est, enodis, in opere tractabilis, ex qua carbones fiunt conficiendo pulueri machinarum bellicarũ vtiles. Folia multum virent, latiuscula sunt, toto ambitu modicè serrata, Hederaceis haud absimilia. Flores albicant, odorati,

Nomina

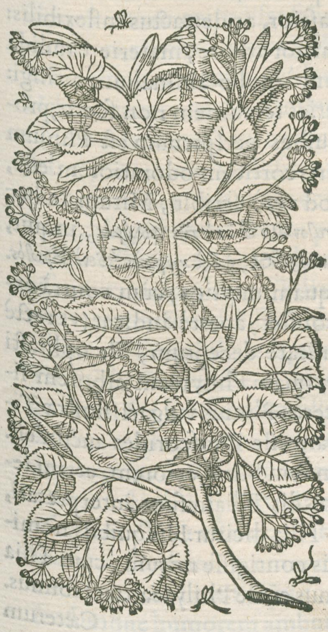
Genera.

Forma.

Li. 16. ca. 14.

Lib. 24. c. 8.

TILIA FOEMINA.

TILIA MAS.

multi ſimul ex medio folioli candidi,anguſtiq; dependuli. Fructus pilulæ ſunt, ſiue bacculæ rotundæ,racematim Corymborum Hederæ modo coaceruatæ, in

Forma.

quibus ſemen minutum continetur, rotundum, nigricans, quod ex minutis baccis immaturis ac dehiſcentibus excidit. Tilia mas arbor eſt non minùs procera,craſſa,ramoſa quã fœmina:cortice lento quidem, ſed minùs flexibili, magis ſcabro,ſpiſsiore,fragiliore,cineritio,in ramuſculis candidiore,quàm in Tilia fœmina,ſed non tam candido, quàm in ramulis Vlmi:materie duriore, magis nodoſa,magiſque fulua, Vlmo valde ſimili.Foliis eſt latioribus, ſcabris, parum in ambitu crenatis,foliis Vlmi,haud abſimilibus. Hæc Tilia fructum ſemper non profert: quare ſterilis à quibuſdam eſſe exiſtimatur. Interdum tamen ſiliquas edit rotundas,compreſſas,coaceruatas,cum crena,ſiue fiſſura in ſumma parte, quarum ſingulæ ex ſingulis petiolis dependent. De Tilia hæc Theophr. prodidit.

Lib.3. Hiſt. cap.10.

Tilia altera mas eſt,altera fœmina.Differunt inter ſe tum tota forma, tum ligno,& quod altera fructifera eſt,altera ſterilis.Mas enim ligno eſt flauo, duro,magis nodoſo, ſpiſsioréque: fœmina candidiore.Cortex maris craſsior, & detractus propter duritiam flecti nequit: fœminæ candidior, & flexibilis, ex quo ciſtæ fiunt,item odoratior.Præterea mas ſterilis eſt,& ſine flore:fœmina florem & fructum gignit.Flos calyci ſimilis iuxta folij pediculum, & anni ſequentis Cachryn,ſuo petiolo nixus emergit, viridis,dum in caliculo eſt, detectus autem,ſubflauus.Floret cum vrbanis arboribus. Fructus rotundus, oblongus fabæ magnitudine,Hederæ corymbis ſimilis: maiuſculus quinque angulis conſtat,velut eminentibus fibris, & in acutum ſeſe contrahentibus, minutior minus diuiſus. Grandior exculptus,parua quædam tenuiáque ſemina emittit, quanta ſunt Atriplicis.Folium & cortex ſuauia dulciáque.Folium figura Hederæ folio ſimile,verum ſenſim magis rotundatur, & iuxta pediculum id quod velut in gibbum prominet,à folij medio,longiore tractu, in acutum magis cogitur.Per ambitum criſpa & ſerrata folia ſunt. Medullam paucam lignum habet,ac eam quidem quàm in aliis materiæ generibus molliorem: & alioqui lignum ipſum quoque molle eſt.

Li.16. c.14.

Plinius horum magnam partem ſic expreſsit. In Tilia mas & fœmina differũt omni modo.Námque & materies maris dura,ruffiorq;,ac nodoſa,& odoratior:cortex quoque craſsior, ac detractus inflexibilis: nec ſemen fert aut florem vt fœmina, quæ craſsior arbore, materie candida præcellénſque eſt. Mirum in hac arbore fructum à nullo animalium attingi: foliorum corticiſque ſuccum eſſe dulcem.Materies teredinem non ſentit,proceritate perquam modica, verùm vtilis. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium φιλύραν Theophr.Tiliam reddidiſſe,& dixiſſe maris corticem odoratiorem eſſe, cùm id de fœminæ cortice dicat Theophr. Quod verò ſcribit, Mirum in hac arbore,&c.hoc ex eodem Theophr.habet: ἰδιώτατον δὲ δ' ἐπὶ τῆς φιλύρας, inquit, ταύτης γὰρ τὰ μὲν φύλλα γλυκέα, καὶ πολλὰ τῶν ζώων ἐσθίει, ὁ δὲ καρπὸς οὐδενὶ βρωτός. Adhæc quod dixit Tiliam proceritate eſſe perquam modica, cùm contrà excelſam & amplam arborem eſſe inter omnes conſtet, apertè indicat (vt rectè etiam Matth.annotauit) ipſum nominum vicinitate deceptum, Theophraſti Philyram cum Dioſcoridis Philyrea confudiſſe, quam Phliyream arborem liguſtri magnitudine eſſe Dioſcor.prodidit.

Lib.1. Dioſcor. c.108. Ibidem.

Præterea Plinius vulgari noſtræ Tiliæ eas vires adſcribit,quibus Philyream præditam eſſe Dioſcorides auctor eſt. Id quod etiam fecit Ruellius ipſum ſecutus. Eundem Plinij errorem, etiam ſecuti Hermolaus, & Marcellus, Philyreã Dioſcoridis Tiliam ſunt interpretati, eandem arborem eſſe arbitrati, quæ φιλύρα,ideſt Tilia dicitur.His quibus nominum ſimilitudo impoſuit:quod doctiſsimis viris contigiſſe mirum, cùm Tilia à Philyrea notis omnibus diuerſa ſit,vt oſtẽdemus cũ de Philyrea tractabimus.

Lib.1. c.138. Ibidem.

Locus. Cæterum Tilia, aquosis montibus gaudet, inquit Plinius, & montes vallésque diligit. Eius cortex foliáque auctore Dodo. temperatæ sunt caliditatis, parum desiccant & astringunt, eiusdémque ferè sunt cum Vlmo temperamenti foliorum in aqua decoctum pustulas, exulceráque maligna in ore puerorum collutione sanat. Folia in aqua tusa commodè pedum tumoribus imponuntur. Cortex Tiliæ in aceto tritus vitiliginibus albis, & aliis huiusmodi cutis vitiis medetur. Tradit Matth. corticem Tiliæ commansum & illitum vulneribus glutinandis efficacem esse: folia verò trita, & aqua cōspersa pedū tumores discutere: humorē medulla castratæ arboris defluētē capiti illitū, capillos reddere, defluētésq; cōtinere: quæ qui diligētius cōsiderarit, Pliniūq; attētius legerit, cōperiet, opinor ea omnia Vlmo ipsum attribuisse, Tiliæ verò ea solùm qui de Philyrea Diosc. prodidit. Cū enim de Vlmi foliis, cortice, folliculorū humore dixisset, de eadē Vlmo sic deinceps scribit. Cauliculi foliorū primi vino decocti tumores sanant, extrahúntque pus fistularū. Idē præstant & Tiliæ corticis. Multi corticē cōmāducatū vulneribus vtilissimū putāt: folia trita aquæ aspersu pedū tumori. Humor quoq; è medulla, vti diximus, castratæ arboris effluens capillos reddit capiti illitus, defluētésque cōtinet. Tū de Tilia incipit dicere. Arbor Tilia leuiter tusa ad eadē ferè vtilis est ad quæ Oleaster: folia autē tātū in vsu, & ad infantiū vlcera in ore cōmāducata: decocta vrinā ciēt, menses sistunt illita: sanguinē pota detrahūt. Quod autem quæ Vlmo propria sunt, ad Tiliā sint translata, in causa esse potuit Plinij codicū vulgatus error, in quibus legitur, Idem præstant & Tiliæ cortices, perinde ac si hæc, & quæ consequuntur de Tilia arbore intelligantur, cùm de interioribus corticis Vlmi tunicis accipienda sint, vt rectè Hermolaus emēdauit, quod etiam de Tiliæ nomine initio huius capitis annotauimus. Quæ cum ita sint, perspicuū est Pliniū Tiliæ vires explicātē ea tātū descripsisse quę Diosc. de Phillyrea scripserat his verbis. Phillyreę folia astringunt: ad eadē vtilia ad quæ Oleaster, cū adstrictione opus est, maximè ad oris vlcera cōmanducata, aut si decocto colluantur: pota vrinā ac menses cient. Tilia, inquit Theophr. in opere perfacilis est, ob suam mollitiam, & foris nauium longarū, & arcarū mensurarumque fabricæ expetenda. Habet corticem ad cistas faciendas idoneū: ex eo enim illas fabricantur. Legendū enim, ἔχει δὲ καὶ τὸν φλοιὸν χρήσιμον πρός τε τὰς κίστας, ποιοῦσι γὰρ ἐξ αὐτοῦ, non ἐξ αὐτῆς, vt habent vulgata exēplaria. Sed & hîc alterum membrum deesse videtur ante τὰς κίστας. Sic enim Theod. vertit. Habet etiam corticem funibus cunísque percommodum Dioscorides flores & omnia quæ iucundum odorem spirant ἐν κιβωτίοις φιλυρίνοις, idest in arculis tiliaceis reponi iubet. Mollissima Tilia, inquit Plinius eadem videtur & calidissima: argumētū afferunt quia citissimè ascias retundat. Apta scutis est Tilia quia lenta, plaga se contrahente protinùs. Ob hanc Tiliæ naturam veterum quidam fasciis tiliacis vsi sunt. Iulius Capitol. de Antonino Pio: Cùm senex & longus esset, incuruaretúrque, Tiliaceis tabulis in pectore fasciabatur. Cinesium Poëtam tam gracilem fuisse aiunt, vt Tiliaceis asseribus corpori circundatis imbecillitatem suam fulciret: quare Aristophanes illum Poëtam Philyreum vocabat. Tiliæ solæ Columellæ ex omnibus syluestribus apibus sunt nocentes. Tilia Trago omni sua substantia mollis est, & pinguis: folia habet mollia, succum, lentū, dulcem ac glutinosam tunicam, nēpe eam quæ cortici & ligno intercedit. Quidam aquam destillatam aduersus ventris tormina exhibent, non sine ratione: nam intestinis à dysenteria erosis illa conuenit. Alij aduersus morbū comitialē vsurpant. Tilia vsta aceto carbonibus restinctis cum oculis cancrorum tritis sumpta, sanguinis grumos exigit iis qui ex alto delapsi sunt, ita vt sanguinem excreent. Libri medij qui cortici & ligno interiacet, aqua macerati lentum viscosumque humorem ambustis maximè prodesse experientia compertum est.

Lib.16.c.18.
Lib. 6.c.73.
Temperam.
Vires.
Lib.1.Diosc. ca.180.
Plinius li. 24.ca.8.
Li.1.c.108.
Lib.5.Hist. ca.7.&8.
Usus.
Li.1.prooe.
Li.16.c.40.
Lib.9.ca.4.
Lib.3.c.74.

BETVLA. CAP. XXVI.

Nomina
Lib.3. Hist. cap. 14.

BETVLA, vel vt alij legunt Betulla, à Theophr. σημύδα nominatur, à Gallis *Bouleau*, & *Bes*, à Tridentinis, *Bedollo*, à Germanis *Birchenbaum*, ab Italis *Betula*, & *Bettola*, à Boemis *Briza*. Betula sæpe in altam & crassam arborem assurgit, multúmque ramosam: ex ramis virgæ plurimæ dependent, lentæ, in quamuis partem flexiles, in terram inclinatæ. Harum & teneriorum ramusculorum cortex læuis est, succosus, colore fusco, siue Castaneæ. Caudicis cortex candidus, durus, scaber, rimosus, mediocrium ramorum, parum maculosus. Huic liber alius subest læuis, tenuis, candidus, chartæ nostræ modo, in quo veteres opera sua inscribebant ante repertum chartæ nostræ vsum. Tragus se vidisse Curiæ oppido Rhetiæ superioris nõnulla carmina in hoc Betulę cortice exarata testatur, folia sunt latiuscula, in ambitu parum crenata, Fagi foliis minora, alioqui parum dissimilia. Betula Iulos edit Coryli modo, breuiores, in quibus semen hi vnà cum semine septembri mense sunt maturi. Locis frigidis gaudet: in siluis & montibus nascitur. Betula Theophrasto folio est Caryæ (fortassis Oxyæ, quidam ἡρακλεωτικῇ κάρυᾳ legunt id est Coryli) paulo angustiore, cortice versicolore, materia læui, nec nisi ad baculos vtili. Betulam arborem Plinius esse tradit Gallicam, mirabili candore, atque tenuitate, terribilem magistratuum virgis, eandémque circulis flexilem, itẽ corbiũ sportis: bitumen ex ea Gallię ex coqui. Idem alibi Betulam ex eorũ genere esse docet quæ lentiss imasunt, & ideo scutis faciendis aptissima, quoniam plaga contrahit se protinus. Mathiolus scribit, Betulam in agro Tridentino frequentissimam esse, materia lenta, tenaci, ex qua circuli ad dolia vinaria cingenda præstantissimi fiunt: Ananienses ex Betulis optimos conficere carbones ad liquanda metalla: ex delibrato ac intorto cortice faces ad nocturna lumina, quæ, quod bituminosa quadam pinguitudine redundent, tedæ modo flagrant, & resinosum quiddam Picis colore sudant: nec fortasse alia de eausa, inquit, Betula dicitur, nisi quod bituminæ scateat. Huius caudex terebro perforatus aquæ copiam emittit, cui vim maximam inesse quidam asserunt ad cõminuendos tam renum quàm vesicæ calculos, si diutius bibatur. Eadem maculas in cute delet, nitoremque conciliat: collutione oris vlceta sanat. Foliorum succus coagulo admixtus caseos à carie & vermibus vindicat. Betula vt olim Romanorum magisttatuum fascibus minax, sic & hodie in Gallia virgeis pedagogorum sceptris pueros terret. Ad Baculos & scopas vtimur. Ex ea in Aruernia circuli ad vasa vinaria constringenda factitantur, vt & in Allobrogibus, & Sebusianis.

Forma

BETVLA.

Lib.3. c. 75.

Locus.
Lib.3. Hist. cap.14.

Lib.16.c.18.

Vsus.

Li.16.c.40.

Lib.1.Dios. cap.93.

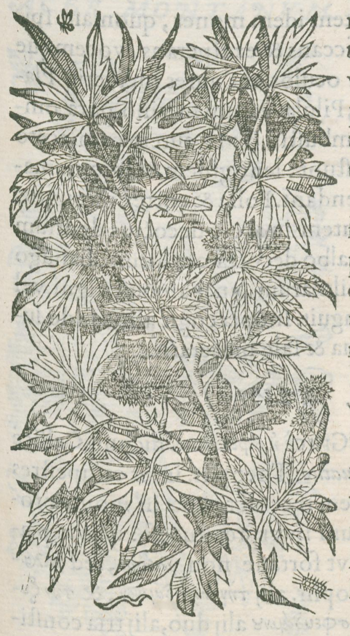
Vires.

PLATANVS

PLATANVS CAP. XXVII.

Πλάτανος Græcè, Latinè Platanus, ab amplitudine nominatur, Arabicè *Dulb*, Gallicè *Platane*, Italicè *Platano* Germanis incognita. Arbor est magna, procera, multis longísque radicibus, patulis diffusa ramis, vnde ἀμφιλαφῆ πλάτανον dixerunt Græci: cortice crasso: foliis latissimis, vitigineis, ex longo & rubente pediculo pendentibus. Flores edit paruos, pallidos, congestos: baccas rotundas, scabras, lanuginosas, ferè nucis põticæ magnitudine. Platanus auctore Plinio, vmbræ gratia tantùm ex alieno petita orbe per mare Ionium in Diomedis insulam eius tumuli gratia primũ inuecta, inde in Siciliam trãsgressa, atque inter primas donata Italię, cui postea tantùm honoris increuit, vt mero infuso enutriretur, compertúmque id maximè prodesse radicibus, ita vt arbores vina potare docuerimus, alioqui aquas amantes, & irrigationibus gaudentes, vt scripsit Theoph. Præterea celebratæ sunt, inquit, primum in ambulatione Academiæ, Athenis, cubitorũ XXXVI. vnius radice ramos antecedente. Nũc est clara in Lycia, gelidi fontis socia amœnitate, itineri apposita, domicilij modo caua, LXXX atque vnius pedum specu, nemoroso vertice, & se vastis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens vmbris: ac ne quid desit speluncæ, imagini, saxea intus crepidinis corona muscosos complexa pumices, tam digna miraculo, vt Licinius Mutianus ter Cos. & nuper prouinciæ eius legatus prodendum etiam posteris putarit, epulatum intra eam se cum duodeuicesimo comite, large ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrium per folia crepitus, & lætiorem quàm marmorũ nitore, picturæ varietate laquearium auro, cubuisse in eadem. Aliud exemplum Caij Principis in Veliterno rure mirati vnius tabulata, laxísque ramorum trabibus scamna patula, & in ea epulati, circum sparsa vmbra XV. conuiuarum ac ministerij capace triclinio, quam cœnam appellauit ille nidum. Est Cortynæ in insula Creta iuxta fontem Platanus vna, insignis vtriusque linguæ monumentis, nunquam folia dimittẽs, statímque ei Græciæ fabulositas superfuit, Iouem sub ea cum Europa concubuisse, ceu verò non alia eius generis esset in Cypro. Sed ex ea primum in ipsa Creta (vt est natura hominum nouitatis auida) Platani satę regenerauere vitium, quãdoquidem commendatio arboris eius non alia maior est, quam solem æstate arcere, hyeme admittere. Idem auctor cum Theophr. inter arbores longissimæ vitæ numerat Platanum Delphicam, & alteram in Caphyis, Arcadiæ luco, Agamennonis manu satas. Platani vmbra adeo delectatum fuisse Xerxem in Lydia scribit Ælianus, vt diem integrum sub ea cum maximo excercitu consumpserit, floccipendens tam breui voluptate tot copias remorari. Tenerrima Platani folia Dioscoridi in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt, tumores & inflammationes leuant: decocto cortice in aceto, dentes in dolore colluuntur: virides pilulę in vino potę serpentum morsibus auxiliantur, exceptæ vero adipe, igne ambusta sanant: at quæ insidet foliis & pilulis lanugo oculos

PLATANVS.

Nomina

Forma.

Vsus.
Lib.12.ca.1.

Liib.1.Hist. cap.11. & Lib.3.ca.1.

Li.17.c.44.
Lib.4.Hist. cap.14.

Lib.1.c.91.

Vires.

Libr.8.sim.

los & aures offendit. Galenus Platanum, ſcribit, eſſe humidioris frigidioriſque naturæ, ſed non procul à temperata: proinde folia viridia trita, & illita non obſcurè phlegmonas naſcẽtes adiuuare, corticem autem & pilulas magis deſiccantem vim obtinere, vt ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores, pilulæ verò cum adipe ad ambuſta: eſſe autem qui cortice combuſto medicamentum deſiccatorium & abſterſorium efficiant, quod cum aqua lepras ſanet, per ſeſe autem illitum, vlcera, ob humorem nimium vetera, & ſordida. Vitandum eſſe puluerem foliis arboris inſidentem idem monet, quoniam ſpiritu attractus, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocemque lædit, ſicut ſanè etiam viſum, & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit. Platani aduerſantur ſcorpionibus, inquit Plinius, Pilulæ earum in vino potæ omnibus ſerpentium venenis medentur, item ambuſtis. Tuſæ autem cum aceto acri, magiſque Scyllite, ſanguinem omnem ſiſtunt: lentiginem & carcinomata, melanias quoque veteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus, & ſuppurationibus. Cortex autem in aceto decoctus dentium remedium eſt: folia eorum tenerrima in vino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum & auribus, & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni, vel frigore. Cortex è vino ſcorpionum ictus reſtinguit. Inopia cogit aliquando luminum cauſa è Platani baccis oleum fieri, aqua & ſale maceratis.

Lib.24.c.8.

Lib.15. c.7.

ACER. CAP. XXVIII.

ACer, vel Aceris vt Solinus dicit, Græcè ἡ σφενδαμνος dicitur, Gallicè *Erable*, Italicè *Pie d'oca*, & *Platano aquatico*. Theophr. inter campeſtres arbores τὴν σφένδαμνον, id eſt Acerem recenſet, quæ in monte prouenit ζυγίαν vocans, Gaza Carpinum interpretatus eſt: quæ in planis, γλεῖνον, Gallicam idem interpres vertit, vt fortaſſe non γλεῖνον, ſed γαλάτειον legiſſe videatur. Quanquam, inquit Theophr. alij τὴν σφένδαμνον, & τὴν ζυγίαν ſpecie differre arbitrentur. Idem alibi: τῆς σφευδάμνȣ alij duo, alij tria conſtituunt genera: primum quod communi nomine σφένδαμνον, ideſt Acer vocant: alterum ζυγίαν, ideſt Carpinum: tertium Clinotrochon, vt Stagiritæ vocant. Plinius etiam plura eius genera prodidit. Album quod præcipui candoris, vocatur Gallicum, in tranſpadana Italia, & trans Alpes naſcens: alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Iſtria Rhetiáque præcipuum. E viliori genere Craſsiuenium vocatur. Græci quoque, inquit, ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum, quod Glinon vocant: montanum verò criſpius duriúſque, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera: tertium genus Zygiam, rubentem, fiſsili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alij generis proprij eſſe malunt, & Latinè Carpinum appellant. Hîc tria Aceris genera nobis nota proponimus: Acerem montanum, cuius duo genera, vnum candidum, quod Alpini Aruerníque à ſimilitudine foliorum Platani Plane appellant: alterum flauum, ſiue criſpum, qui Opulus eſt montanus: *Erable madré*, & *Erable iaune* appellant. Eius enim color nitidior eſt, venarúmque in eo diſcurſus magis apparent, præſertim ſi oleo nucũ illinatur. Hodie quoque lignatores Sequani Acerem montanum mare fœmináque diſtingunt: colore magis flauo in mare, pallidiore in fœmina: ligno in mare duriore, venoſiore, magiſque criſpo, in fœmina laxiore, molliore, ſolutioréque, ac minus criſpo, quódque mas priùs floreat, etiam Plinio teſte, fœmina tardius. Secundum Aceris genus eſt Acer campeſtre, ſiue in planis naſcens, veteribus Opulus campeſtris. Hodie Inſubres ſeruato vetere vocabulo Opolo vocant, & ea ad maritandas vites vtũtur

Nomina
Lib.3.Hiſt. cap. 4.
Genera.

Lib.3.Hiſt. cap. 11.

Li.16.ca.15.

Li.16.ca.16.

tur, quas coniugatas *Hautains* appellant. Nos à ligni, si cum Aceris montani ligno conferatur, teneritudine & colore, *Erable mol*, & *Erable madré* nominamus. Tertium genus Acer Monspeliense nominauimus, quod in silua Monspeliensi vrbi vicina, eíque ligna suppeditante, Valena nuncupata proueniat, Aceris vulgaris penè figura. Acer campestre siue Opulus campestris, vt à notiori faciam exordium, in sepibus planorum locorum, aut colliculorum fruticat, nonnun-

Forma.

ACER MONTANVM.

ACER CAMPESTRE *Carpinus.*

ACER MON- *spessulanum.*

quam humilis, arbuscula, interdum adhibito præsertim cultu, in procerā arborē grandescēs, crassam, ramis multis brachiatā: cortice spisso, parum candicante, corpore candido, rariore quàm Aceris mōtani, longo & vndoso venarū discursu ornato: foliis latis, quæ quinque angulis constant: fructu longo, compresso, tenui, auicularum plumis, aut grandium muscarum alis simili: floret mense Maio, fructum maturat Septembri. Acer montanum siue Gallicum arbor est speciosa, procera, ramosáque, foliis maioribus, vitigineis, è longis, tenuibus, rubentibusque, petiolis pendulis, floribus muscosis, luteolis, foliacea siliqua Papilionis alas imitāte, vno vtrinque semine donata, materia duriore, vnde apud Aristophanem homines σφενδάμνινοι, idest Acerni, pro durissimis ponuntur. Paulo ante æquinoctium germinat, autore Plinio, messibus reddit semen. Acer Monspeliense arbor est mediocriter procera, ramis satis explicatis, cortice quodammodo purpurascente, folio Aceri vulgari simili, in tres tantum

Dodo. li. 6. cap. 74.

Tempus. Li. 16. c. 20. & 25.

tum cuſpides ſiue angulos diuiſo, craſſo, venoſo, ex longo pediculo pendente, paribus interuallis vtrinque ſito: fructu gemino, membranulis duabus cohærentibus, alis muſcarum ſimilibus. Hoc Aceris genus quidam eſſe aiunt, quod Plinius in Iſtria Rhetiáque præcipuum eſſet tradidit, criſpo macularum diſcurſu, quod eius cũ excellentior fuit à ſimilitudine caudæ pauonũ nomẽ accepit. Horum opinioni nec aſſentior, nec repugno. Aceris radix contuſa, inquit Plinius, iocinoris doloribus efficaciſsimè imponitur, quod etiam teſtatur Serenus his verſibus.

Vires. Lib.24.c.8.

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtrindentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vna
Cum vino capis, hoc præſens medicamen habetur.

Li. 8. med. part.cap.8.

Galenus in confectionibus Hepaticis ab Aſclepiade conſcriptis numerat τὴν τῆς σφενδάμνου ῥίζαν κοπεῖσαν, καὶ λειωθεῖσαν, ideſt Aceris radicem tuſam, & tritam. Exhibet autẽ ex ea drach. I. cum aquæ dilutæ cyathis tribus, quo loco dubitat Cornarius an σφενδάμνου vox rectè legatur, aut potius σφονδυλίου vox ſit pro ea ſubſtituenda, quum ob vicinitatem ſcripturæ vtriuſque vocis facilè committi potuerit, vt altera pro altera ſupponeretur. Nam de Sphendamno arbore, ideſt Acere non temerè reperias hoc auxilium, quandoquidem nullam eius mentionem fecerunt Græci Medici in ſimplicium medicamentorum tractatu, Dioſcorides, Galen. Paul. Ætius. Vnus Plinius de eius radice dixit quæ ſuprà citauimus. Sphõdylij verò radicem ictericis & hepaticis exhiberi teſtatur Dioſcor. item Galenus, qui ei acrem, & incidendi vim tribuit. Acer eodem Plinio teſte, operum elegantia ac ſubtilitate Cedro eſt ſecundum, imo potius Citro, vt rectè emẽdauit Hermolaus. Pulcherrimum verò eſt Bruſcum, multoque excellentius etiamnum Molluſcum, tuber vtrumque Aceris. Bruſcum intortius criſpum, Molluſcum ſimplicius ſparſum, quod ſi magnitudinẽ menſarum caperet, haud dubiè præferretur Citro. Nunc intra pugillares lectorúmque Silaceas laminas (id eſt luteas, & veluti ſile tinctas, qui color Aceris eſt) raro vſu ſpectatur. Quidam legunt, Sicilicia, & laminas, (id eſt Secamenta, a Siciliendo, quod verbum ſecare ſignificat.) E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Hæc Plinius. Bruſci verò veſtigium aliquod nobis ſupereſt, ſed de alia arbore intelligitur. Nam in Gallia Narbonenſi, locis Hiſpaniæ finitimis, ac montibus Pyreneis, potiſsimum circa oppidum dictum Limons, haud procul Carcaſſona, radices Buxi, quarum illic magna copia eſt, Brouchin appellant. Has potiſsimum Germani ob maculas varias, ac flexuoſos venarum diſcurſus ad opera lautiora expetunt, atque emũt. Item qui oppidum D. Claudij nomine inſigne incolunt in monte Iura, ex iiſdem radicibus cochlearia pulchra conficiunt.

Li.3. ca. 90. Lib. 8. ſim. Li.16. ca.15. Capit. 16.

ALNVS CAP. XXIX.

Nomina

ALNVS Græcè κλήθρα nominatur, Gallicè *Aulne*, Germanicè *Erlenbaum*, & *Elernbaum*, Italicè *Aulno*, & *Ouio*, Boemicè, *Vuolſe*: Arbor eſt magna proceráque, ramis multis, qui fragiles inflecti ſe minime patiuntur, vt ligna alia aquatica, cortice ex fuſco rufeſcente, ligno ſatis duro, rubente ſtatim atque cortice ſpoliatum eſt, atque etiam vetuſtum, & aridum. Folio eſt rotundo, parum rugoſo, Corylo haud abſimili, craſsiore, neruoſiore, glutinoſo, ac veluti melle aſperſo. Id craſsiſsimum eſſe dicit Plinius. Flores huius ſunt iuli longi, Betulæ iulis ſimiles: fructus paruæ oliuæ magnitudine, virides, oblongi, Moris forma ſimiles, ex ſquamis quamplurimis compacti, minuto in his ſemine, colore in nigrum fuluo, quod iis maturis, & ſiccitate hiantibus

Forma. Li. 16.c.24.

ALNVS.

hiantibus decidit. Ex quibus Plinium erraſſe, ſed Theophraſti fide perſpicuum eſt, qui Alnum ſcripſerit neque fructum, neque ſemen ferre. Alnus aquis gaudet, & in aquoſis locis ſemper prouenit. Germina foliaque menſe Aprili profert: fructus Septembri matureſcit. Alnus Theophraſto ſterilis eſt, & vnius generis, recta arbor natura, ligno molli, medulla tenera, vt virgæ tenues totæ excauentur: folio Pyri, ſed ampliore, neruoſioréque: cortice ſcabro, intus rubente, quo coria tinguntur: radice eſt per ſumma terræ ſparſa, non maiore quàm Laurus. Naſcitur in aquoſis, nec alibi vſquam. Idem paulo poſt Nucis Auellanæ folio Alni folium ſimillimum eſſe ait: & alio in loco minimè ſterilem eſſe exiſtimat, cùm ſcribit, Terebinthus circa tritici meſſem, aut paulo ſeriùs, ſemen reddit, Fraxinus, atque Acer, æſtate, Alnus, nux Iuglans, Pyrorúmque genus quoddam, Autumno. Cortex Alni & folia refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. Recentia folia tumores impoſita diſſoluunt, & inflammationes reſtingunt. Nudis pedum plantis ſuppoſita viatoribus itinere defatigatis magno ſunt leuamento. Rore matutino madentia cubiculis ad necandos pulices per æſtatem vtiliter inſperguntur. Ex cortice Alni ater fit color, quo pilei, & vmbracula coactilia, vulgo *Feutres*, craſsiores pãni, aliáque huiuſmodi inficiuntur. Quidam eo, & fructu viridi vtuntur, Gallarum vice ad ſcriptorium atramentum conficiendum, addito gummi, & chalcantho. Materies Alni ad naualia commendatur, & ad palationes, ideſt fundamenti genus, quod in aquis, aut vliginoſis, aut congeſtitiis locis fieri videmus. Vitruuius: Itaq; Alnus, quia non nimis habet in corpore humoris, in paluſtribus locis infra fundamenta ædificiorum palationibus crebrè fixa, recipiẽs in ſe quod minus habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatẽ, & ſuſtinet immania pondera ſtructuræ, quæ in vulgatis Vitruuij codicibus mẽdoſa ſic legit Budæus. Vmbra pinguis Alno, ſed paſcens ſata, inquit Plinius, & alibi: Licet Alni ſepes muniant, contráque erumpentium amnium impetus, riparum modo in tutelam ruris excubent in aqua ſatæ, cæſæque, denſius innumero hærede proſint.

Locus. *Tempus.* Lib.3.Hiſt. cap.14. Capit. 15. Cap. 6. *Vires.* Dodo.li.6. cap.75. Matth. lib. 1.Dioſc.ca. 93.Trag.li. 3.cap.63. Lib.2. In Annot. in Pand. Li.17.ca.12. Lib.16.c.37.

ALNVS Nigra.

ALNVS NIGRA BACCIFERA. CAP. XXX.

HÆc à foliorum ſimilitudine Alnus nigra recentioribus quibuſdam vocatur, Gallis *Aulne noir*, Germanis *Faulbaum*, aliis Alnus baccifera. In arborem vix aſſurgit, neq; craſſeſcit, ſed virgas quãplurimas emittit

Nomina *Forma.*

longas, rectas, quæ in alias virgulas diuiduntur, cortice tenui nigróque vestitas glaucis maculis asperso, libro subtus flauo. Lignum candicat, medulla media ex rubro nigricante. Huius folia sunt Alni, aut Cerasi, aut Corni, fusca: flosculi albicant, quibus succedũt baccę rotundæ, quãtæ Piperis grana, primùm virides, deinde rubrę, postremo nigræ cũ maturæ fuerint, gustus planè ingrati. Prouenit in siluosis, & vdis, nec nisi ad Septẽtriones, vt Angliæ, Germaniæ, Northmaniæ. Floret Aprili mense: fructus Augusto sunt maturi. Siler Plinij quidã esse volunt, quod in aquosis prouenit, cap.18. lib.16. & folio frõti illito capitis dolores sedat: semine in oleo trito phthiriases coercet: serpẽtes fugat: quã orbẽ baculum ex eo rustici gerũt: ca.10. lib.24. liber interior flauus desiccat: in vino maceratus ac potus vomitum ciet, purgátque valentissimè phlegmaticos ventriculi putridósq; humores, & aquas. Idẽ in vino decoctus dẽtiũ dolorẽ sedat, si in ore cõtineatur: illitus scabiẽ deterget. Folia bubus sunt vtile pabulũ, quia lactis copiã generant.

Tempus. *Locus.*

SAMBVCVS SYLVESTRIS CAP. XXXI.

Lib.3. c.24. *Nomina*

SAMBVCVS syluestris, siue mõtana, in opacis vliginosisq; syluis nascitur. Tragus, & syluestrem vocat, & Ceruinã, quod non nisi in syluis, & mõtibus proueniat, & quòd à Ceruis magnopere expetatur. Ea est fortasse arbor mõtana, quàm πυγὸν Theoph. his verbis significat: ἴδια δ' τὰ τοιάδε τῶν ὀρεινῶν, ἃ ἐν τοῖς πεδίοις οὐ φύεται, ἐλάτη, πεύκη, πίλυς, ἀγρία, φιλύρα, ζυγία, πυγὸς, &c. idest, montibus aũt propria, q̃ in planis nasci nequeunt, Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, Tilia, Carpinus, Pygus quã postremã arborẽ Gaza in translatione sua omisit. Ea frõde, cortice, ligno, medulla, deniq; colore, odore & sapore vulgarẽ Sambucũ omnino refert, floribus dũtaxat, & fructu & ꝑceritate, ab ea distãs. Nã Sãbuco vulgari semp humilior est. Flores subluteos, forma stellatos, non in vmbellis vt vulgaris, sed racematim ligustri modo, multò etiã celeriùs, nempe Aprili mense profert, qui in acinos abeunt, Augusto mense rubescẽtes, miniiq; colore tinctos, nec vnquã nigrescẽtes, racematim è pediculis depẽdentes, iniucundi saporis. Sambucũ syluestrẽ frigidã esse iudicat Tragus, vt pro Mandragora, si illa desit, vsurpari posit. De facultatibus acinorum nihil se obseruasse, fatetur. Illud verò experiẽtia didicisse affirmat, Ceruũ auidissimè hãc Sambucũ per siluas sectari. Vbi namq; locorum duas huiusmodi stirpes ꝓuenisse senserit, eò accurrit, quod mirum est, Sambucus hæc, ac vulgaris eosdem situs occupãt. His ceruus mirificè delectatur, folia vtriusq; non baccas depascẽs, ex quo intelligi põt hasce baccas frigidioris esse tẽperaturæ, atque ideo feris, nedũ iumentis & hominibus minùs salubres. Harũ esum somnũ cõciliare tradit Pena, atque adeo veternũ, & nimiũ admodũ noxiũ esse. Iam verò quod maiori dignũ est admiratione, obseruarũt Ceruũ solũ foliis his vesci, non Ceruã, nisi prægnãs fuerit, Ceruũque in vtero gestarit: tũ enim & folia hæc appetit, & illa degustat, aliàs nunquã. Matth. Sãbucũ hãc Mõtanã vocat, & à vulgari differre scribit fructu, qui in Mõtana nõ in vmbellã coaceruatur, nec maturns nigricat, sed racematim cohęret, & perpetuò rubet. Adhæc vulgaris procerior est, & leuiore cõstat materie.

Lib.3. Hist. cap.4. *Forma.* *Vires. Ibidem.*

SAMBVCVS Syluestris.

SORBVS

SORBVS TORMINALIS CAP. XXXII.

SORBVS torminalis.

SYLVESTRIS hęc arbor Sorbus est torminalis, sic dicta quòd contra tormina valeat, à Sequanis Tormigne nominatur. Magna nonnunquam spectatur hæc arbor, sed non nisi longissimo tempore, & quia in frutetis sæpius nascentem agicolę cum fruticibus cędunt, nec crescere sinunt, in iustam magnitudinem non assurgit: quare humilis sæpius reperitur, cortice fusco, qualis ferè est Alni: foliis magnis, longis, multis in vno pediculo, parum hirtis, Sorbo simillimis, in ambitu serratis: floribus albis, racematim cohærentibus, quibus succedunt baccæ rotundæ, primùm virides, deinde rubentes, saporis ingrati. In altissimis Syluis prouenit. Plinius quartum hoc Sorborum genus constituit. Quartũ genus inquit, Torminale appellãt, remedio tantũ probabile assiduum prouentu, minimúmque pomo, arbore dissimili, foliis penè Platani. Dodon. hãc Fraxinum bubulam & Ornum appellat.

Nomina

Forma.

Locus.

Li.16.ca.21.

Li.6.c.70.

CRATAEGVS CAP. XXXIII.

CRATAEGVS *Theophrasti.*

HÆc arbor in densis Syluis nascitur mediocri proceritate. In hortos tamen translata facilè prouenit. Caudex cortice vestitur lęui, albicante: folia Sambuci aquaticę similia sunt, minora, pedis anserini figuram quodammodo referentia. Florem mittit ex pallido candidum, racematin cohærentem, Sambuci vulgaris ferè modo, quo dilapso poma nascuntur exigua, incana, Oliuarum magnitudine, gustu astringentia, veluti Mespila, quæ vt illa, lapideum semen non continent, sed nucleos nigros Piri vulgaris modo. Poma hæc autumno mollescunt, tunc palato gratiora acerbitate deposita. Tragus Sorbum esse Torminalem existimat. Hypomelides Palladij esse quidam opinantur. Hypomelides, inquit Palladius, poma sunt Sorbo similia, mediocri arbore nascuntur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commixta est. Amat loca tepida, aprica, maritima & sæpè saxosa, statum rigidum reformidat De Hypomelidibus, siue Amamelidibus posthac agemus fusius. Arborem hanc Cratægum esse Theophrasti non absurdè quis existimauerit. In qua opinione est Anguillara, reclamante Matthiolo, qui Sorbum Tor-

Locus.

Forma.

Nomina

Lib.13. c.4.

Lib.3. c.30.

In cap.136. lib.1.

Lib.3.Hist. cap. 15.

minalem esse putat, eoque nomine depingit. Κράταιγος, inquit Theophrast. οἱ δὲ κραταίγονα καλοῦσι, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον μεσπίλῃ, τελανὸν, πλὴν μεῖζον ἐκείνου, καὶ πλατύτερον, καὶ προμηκέστερον, τὸν δὲ χαραγμὸν οὐκ ἔχον, ὥσπερ κἀκεῖνο (Legendum τὸν δὲ χαραγμὸν ἔχον ὥσπερ κἀκεῖνο, dixerat enim suprà de Anthedonis folio, καὶ τὸ ὅλον καλαχίσμασι περικεχαραγμένον, (idest totum sinuosis fissuris laciniatum) γίνεται δὲ τὸ δένδρον οὔτε μέγα λίαν, οὔτε παχὺ τὸ δὲ ξύλον ποικίλον, ἰσχυρὸν, ξανθὸν. ἔχει δὲ φλοιὸν λεῖον, οἷον μεσπίλη, μονόρριζον δὲ εἰς βάθος, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καρπὸν δὲ ἔχει στρογγύλον, ἡλίκον ὁ κόψιμος (ὁ κότινος legit Athenæus) πεπαινόμενος δὲ ξηρὸς γίνεται (ξανθὸς γίνεται ex Athenæo) καὶ ἐπιμελαίνεται, (emenda ὑπομελαίνεται) κατὰ τὴν γεῦσιν καὶ τὸν χυλὸν μεσπιλῶδες: διόπερ οἷον ἀγρία δόξειεν ἂν εἶναι. Idest, Cratægus, alij Cratægona vocant. Folium habet Mespili (nempe Aroniç Dioscoridis, Anthedonis Theophrasti: eius enim solùm folia descripsit Theophrast. non aliarum) rigidum (τελανὸν, quam vocem & de Anthedonis folio idem vsurpat) sed maius, latius, longius, eius modo laciniatum. Arbor est non admodum procera, nec crassa: lignum varium, solidum, flauum: cortex læuis est Mespili modo: magna ex parte vnicam radicem in profundum agit, fructus eius est rotundus, magnitudine Cotini, qui maturescens flauescit, & vtcumque nigrescit, succo & gustu Mespili. Quamobrem syluestris Mespilus esse videri possit. Hæc Theophrasti oratio plãtam hîc adpictam satis aptè exprimit, folio Mespili Aroniæ, ligno intus ex albo flauescente, ac fructu, in quo semina duo aspectu, saporéque Pyro similia, lapidosa quadam concretione sub vmbilico concluduntur: qua in re particeps est naturæ Mespili, cui osseum semen est, & Sorbi, cui Piri æmulum. Matthiolo verò Plinij auctoritas vtcumque fauere videtur sic scribentis. Quartum genus Torminale vocant remedio tantum probabile, (probatum, laudatum) assiduum prouentu (nam quotãnis fert, & copiosè) minimumque Pomo: arbore dissimili, foliis penè Platani (non planè, hoc enim falsum esset, cum à Platano multùm discrepẽt.) Non ferunt ante trimatum ex vllo genere. Cato & Sorba sapa condiri iubet. At Plinius vt sæpè alibi, ita hîc dormitasse videri possit. Nusquam enim is alibi neque Sorbi syluestris, quę proculdubio Torminalis est, meminit, neque Cratægi, arboris vtriusque crebrò ab auctoribus memoratæ, præterquam eo loco in quo Theophrasti Cratęgum, quẽ Cratæogonum, siue Cratæogona vocat, Aquifoliam esse Italorum perperam scribit. Quare facile fuit Plinium iudicio suo & festinanter hæc æstimãtem, in natura pene similis facultatis, & corporis fructúsque figura non multùm diuersa, prò Cratęgo Sorbum torminalem nominasse. Athenæus scriptor quidem magnæ auctoritatis, sed in tractandis plantis non admodum exercitatus, sine ratione Cratęgum esse tradit Cerasum acidam, quam debellato Mithridate Lucullus è Cerasunte oppido Ponti in Italiam primus aduexit, citata de Cratægo historia Theophrasti, quod omnino confutatur vel hoc solo argumento, quod maturis Cerasis Mespili sapor nullus est, vt Cratægi fructui.

Cap. 12. Lib.15.c.21. Li.27.ca.8. Libr. 2.

CORYLVS SILVESTRIS. CAP. XXIIII.

Nomina

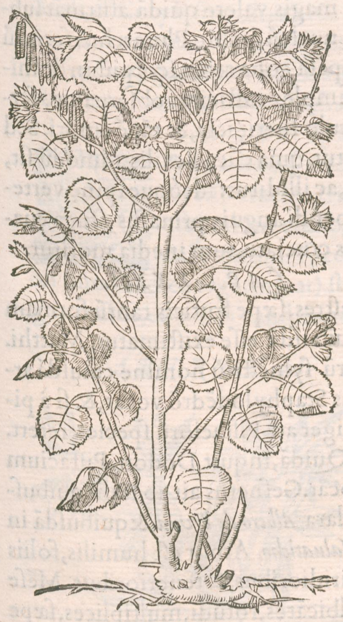
KΑΡΥ´Α ποντικὴ, Latinè Nux Pontica syluestris & Corylus nominatur, Gallicè *Couldre*, & *Noisetier*, Germanicè *Haselstranch*. De nuce Pontica satiua eiúsque fructu idoneo loco dicetur. Corylus arbor est,

Forma.

sæpius frutex, radice lata, in obliquum acta, nodosa, stipitibus multis fruticante, quorum alij proceri sunt, crassi, ramis multis brachiati, cortice summo tenui, pingui, maculis albis vario, medulla tenui & flaua: alij longi & graciles, ex quibus piscatoriæ lineæ fiunt, materie nimirũ lenta admodũ, & non fragili: foliis rugatis, Alni similibus, sed latioribus, altera parte ex viridinigricãtibus, altera subalbis, per ambitũ serratis. Nõ floret Corylus, sed floris vice iulos profert, quibus decidentibus folia emergũt, inter quę nuces ternæ quaternæve,

quas

CORYLVS Syluestris.

quas magna ex parte calix viridis integit, in summo fimbriatus, molli prominente barba, subsunt: putamen durum, lignosum, nucleus quæ alba siue pallida tenuíq; tunica obductus, solidus, in quibusdam rotundus, in aliis oblongus. Vmbilicus intus in medio vẽtre ꝓminet. Scribit Tragus omnia Corylorum genera exiguos ac rubros flores, breuib⁹ croci staminibus similes, antequam folia fundant, ostendere Februario mense, cum iuli quos nonnulli Coryli flores esse perperam statuunt, colorem luteum aquirunt. De iis floribus sic Theophr. Quidam Quercum, nucem Auellanam, & Castaneam florere existimant: item Pinum & Piceam, alij nullã earũ, sed iulũ Nucis, muscũ Quercus nucamentũ Piceę, grossis ꝓportione respondere. Gaudet Corylus argillosis, & vliginosis locis, nemoráq; amat, hyemis patientissima. Mõtes in Gallia Corylis vestiuntur, & nemora scatẽt. In planis etiã nascuntur. Theoph. quasdã eius partes anxiè cõsectatur. In Corylo, inquit, cum deciderit fructus, nascitur racemosum quiddã vermis prægrandis magnitudine, ex vno pediculo, pingue, iulos nõnulli vocãt. Constant ex paruis particulis veluti squamulis, eodẽ ordine quo in nucibus Pineis, vt ꝑsimilis sit nuci Pineæ nouellæ viridíq; figura iuli, nisi quod iulus oblõgior, & fere æqualiter crassus. Hyeme augetur, ineunte vere dehiscit: squamata illa flaua fiunt, & in trium digitorũ longitudinẽ increscunt. Vere aũt folia cùm erũpũt illa decidũt: ac tũ nucis totidẽ caliculacea tegumẽta gignuntur cõpactim iũcta in vno pediculo, quot & flores, horúmque singulis singulæ nuces insunt. Hęc Theoph. Nuces Augusto mense sunt maturæ, Diosc. auctore, stomacho infestæ: tritæ tamẽ & in aqua mulsa potæ tussi veteri medẽtur: tostæ & cũ exiguo Piperis potæ, destillationẽ cõcoquũt. Crematarum cinis cum axũgia aut adipe vrsi perũctus, alopecijs capillũ reddit. Aiũt nõnulli vsta earũ putamina, & in cineris speciẽ redacta, cæsiorũ oculorũ pupillas, infantibus denigrare, perfuso cũ oleo sincipite, id quod Cornarius illustri experimẽto facto aliquoties, se cognouisse asserit, & verissimũ comperisse. Nuces ponticę Galeno plus habẽt essentiæ terrestris ac frigidæ, quã iuglãdes: itaque etiã gustãti austerior tũ cortex, tũ plãtatũ fructus apparet: cætera iuglãdi similes sunt. Simeõ Sethi calidas & humidas esse asserit, magis verò nutrire quã iuglãdes nuces, difficiliúsq; cõcoqui, inflationes facere, & vt quidã aiũt ieiunũ intestinũ lędere, facilius autẽ cõcoqui, minúsque vẽtrẽ sistere, si interior earũ cortex abiiciatur. Aiũt ei neque morsus, neque venena officere illo die posse, & scorpiones ab ipso fugere, q̃ ante alios cibos cũ Ruta sumpserit. Sũptæ cũ caricis iã à scorpione ictis auxiliãtur. Ad aciditatẽ oris vẽtriculi à nigro humore excitatã cõferũt. Nuces auellanę, inquit Tragus, stomacho tenuioribúsque intestinis infestæ sunt, maximè si nõ satis maturæ fuerint, id quod non solum versiculus Macri. *Ex minimis nucibus nulli datur esca salubris,* sed etiã experiẽtia docet. Etenim pueri cũ Augusto mẽse Nuces Auellanas auidè deuorãt, facilè in dysenteriã incidũt: bilẽ enim augẽt, inquit Matth. Oleũ nucũ istarũ destillationes efficacissimè cõcoquere idẽ tradit, & articulorum dolores inunctũ leuare. Adhæc putamina ipsarum cruda in puluisculũ trita, & ex vino

Li.3. ca.67.

Lib.3. Hist. cap. 6.

Locus.

Lib.3. Hist. capi.7.

Tempus.

Li. 1. c. 142.

Vires.

Emble.139. li. 3. Diosc. Lib.7. sim.

Lib.3.c.67.

Lib.1. Dio. cap.142.

austero hausta drach. duarū pondere, diarrhœā cohibere, & alba fœminarū profluuia. Verū ad id, ac etiā ad mēses cohibēdos magis valere quidā affirmāt subruffam medullā quæ putamini intus inhærens nucleū ambit. Plutarchus scriptū reliquit, quoties Coryli nucula laquearibus appēsa cohærebit, scorpiū in domicilia nō irrepturū. Neque est omittēdū quod simplex rusticitas obseruauit, serpētē obtorpescere, quæ Coryli caudice vel surculo fuerit icta, & tādē emori. Sed Coryli virga magis quā alia ictus serpēs occiditur, quia cūea flexilis admodū sit, parti serpentis quā attingit validius incutitur, ac illiditur: ideóque spinę vertebras rūpit quas ferit. Sic natiuo suo motu serpendi anguis priuatus, fuga euadere non potest, & aliquanto post tum doloris cruciatu, tum inedia moritur.

Ruell. li. 1. cap. 55.
Li. 3. ca. 67.

STAPHYLODENDRON. CAP. XXXV.

Nomina

HÆc arbor, quę vt plæræque syluestres, sæpe fruticis tantū formam habet, Staphylodendrō Plinij à quibusdā esse existimatur. Matthi. scripsit quibusdā in locis Pistaciorū syluestriū nomine cuiusdā arboris fructus appellari, quā Plinius Staphylodēdrō vocat, & si à pistaciis figura saporéque plurimū dissideāt. Scaliger ad Pistaciorū species refert. Tragus Nucē Vesicariā & follicularē appellat. Quidā, inquit Dodon. Pistacium Germanicū: fructus ipsius Germ. *Pimpernußle*, vocāt. Gesnerus ait ab Italis quibusdā, vt Romæ, vocari *Sambucum Validā*. Anguillara *Albero de l'vua*, & quibusdā in locis *Pistacio saluaticho*. Arbor est humilis, foliis Sābuci, sed viridioribus, & tenerioribus. Mēse Maio flores albicātes, rotūdi, multiplices, sæpe quaterni aut terni emicāt, qui tādem in cauas abeunt vesicas. Autumno verò in ipsis maturis binę ternęue reperiūtur nuculę, Ciceris effigie maiores tamē in quibus subuirides includūtur nuclei, sapore dulces, sed nauseā mouētes. Pli. Est trās Alpes arbor, simillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodēdron. Fert siliquas, & in his nucleos sapore Nucis auellanæ. Ex quibus verbis Plinij falsum esse perspicitur quod multi cōtēdūt, Staphylodēdrō istud Plinij Colyteā esse Theoph. quæ folio est Salicis, ramosa comosáque, atque magna prorsus arbor, fructū in siliquis leguminū modo gignēs, latis nō angustis: semē inclusum paruū, durum modicè, nō multum pro siliquæ magnitudine. Quæ omnia diuersa sunt à Plinij Staphylodēdro. Verū cū Plinius, inquit Tragus, Staphylodēdrō siliquas ferre dicat, hęc verò arbor vesicas, nō video quo iure ex nuce vesicaria Staphylodēdrō faciāt, nisi fortè per siliquas, vésicas intelligāt. Eandē arborē luculētè descripsit Scaliger. Apud Iesuates nostros, inquit, arbor est, è qua virga pacta, & adoleuit celerrimè, & effusis stolonibus frequentissimam circa se confecit syluā. Enodis, si qua alia, Oliuæ folio, simplici, aut Salicis frōdi proximo. E ramis folliculū demittit, qualē Halicacabus, durū tamē. In eo fructus cōdūtur bini terníue, esculenti, natura, colore, sapore Pistaciorū, sed orbiculatiore facie. Quare qui Pistaciorū arborē ignotā habeā, ex hac Pistaciorū medullam esitarim, an sit hæc ad Pistaciorū species referenda non ambigā? Nux vesicaria, inquit Tragus, quocunque in loco plantata facilè prouenit. Seritur autem nuculis, neque non surculis

Lib. 1. Diosc. ca. 140.
Li. & c. 16.
In libr. 1. de plan. Arist.
Lib. 3. c. 68.
Li. 6. c. 60.
In Hort. Germ.

Forma.

STAPHYLODENDRON.

Ibidem.

Ibidem.

Lib. 3. Hist. cap. 14.
Ibidem.

ſurculis, ſeu ſtolonibus, qui quotãnis è radice proſiliunt, ſicut & virgæ Cotoneæ Mali, & Coryli ſingulis annis fruticare cõſueuerunt. Hi ſtolones Autumno aut vere ineunte euulſi tranſplantari poſſunt. Creſcit, ait Geſnerus, apud nos ſpõte in ſepibus, quamuis rara, & videtur locum humidum amare. Frequentior, vt audio, circa Arouiam. Ex nuculis orbiculi precatorij fiunt.

Ibidem.

Trag. Ibid.

LABVRNVM CAP. XXXVI.

ARBOR hæc fruticoſa eſt, aut frutex arboreſcens, inquit Solerius de Cytiſo tractãs, trium quatuórue vlnarum altitudine, caudice non admodum craſſo, ramis hinc & inde diffuſis. Nonnunquam fruticoſa tantum ſpectatur (quia plerúmque cæditur, & Coryli modo ab imo caudice regerminat) ſtolones innumeros ab vna radice fundens, longos, rectos, ex viridi candicantes, Viticis virgis ſimiles, ex quibus per certa interualla erumpunt folia terna, longo pediculo nitentia, Viticis foliis ſimilia, læuia, ſupernè viridia, infernè candicantia. Ex ramis prope foliorum pediculos emergunt flores lutei, quales flores Geniſtæ aut Braſsicæ, è longis pediculis inæqualiter dependentes, rarioreq; illa ac prælonga textura, cubitalem æquantes longitudinem, apibus ingrati. Floribus decuſſis ſuccedunt cornicula, ſiliquęúe, Piſorũ hortenſium ſiliquis ſimiles, compreſsiores, fractu contumaces. In extremis ac nonnunquam intermediis ſpatiis continetur ſemen Lentis magnitudine, ex latitudine ſubrotũdum, imo loco qua ſiliquæ per petiolum hæret, tantillũ excauatum, renis prorſus effigie, quod antequam maturuerit viret, poſt maturitatem varium eſt, durum, & ob læuorem ſplendidum.

Forma. In ſchol. in Aet.

LABVRNVM.

Tempus.

Floret mẽſe Maio, & Iunij initio, deinde ſenſim ſiliquatur æſtate, ac tandem dureſcit matureſcente vua, & circa calendas Octobris integrè perficitur. Hanc arborem Plinij Laburnum eſſe putat Dalechãpius. Alpina, inquit, eſt arbor, nec vulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Hæc quidem plantæ appictæ conueniunt, hodiéq; de hac arbore à ruſticis & montium incolis prædicantur. Natales eius in Alpibus, & montibus fermè omnibus Delphinatus, Sabaudiæ, Terræ cognomento nouæ, vmbroſis & ſyluoſis locis, ſæpius ſiccis, nonnunquam humidis. Ab eorum locorum indigenis voce ex Laburno detorta, *Albour*, & *Aulbour* nuncupatur, materia duriſsima, ac palis conueniente, natura apibus inimica. Matthiolus hanc arborem Anagyrin Dioſco. eſſe exiſtimat, primum ſcilicet eius genus, quod maius eſt, in Apulia frequentiſsimum, & eo Cãpanię tractu quo Terracina itur Fundos, ad Tyrrheni maris litus: foliis Vitici proximis, flore Braſsicæ, racemoſo, fructu hortenſi Smilaci ſimili, amplioribus tamen, & breuioribus paulò ſiliquis incluſo, colore purpuraſcente, vſque adeo duro, vt aqua maceratum duritiam ſuam pertinaciter ſeruet. Sed Anagyris Dioſcoridis eſt perquam grauis odore frutex: Laburni noſtri, nec flores, nec folia fœtent. Semen illius ἐν κερατίοις μακροῖς, id eſt in corniculis longis: huius ſemen in corniculis breuibus: Folia maiora latioráque habet quàm Anagyris, vt oſtendemus cùm veram Anagyrin exhibebimus. Præterea tria quę

Nomina Lib. 16. c. 18.

Li. 3. ca. 149. Dioſcor.

hodie huic arbori à Rusticis tribui diximus, quòd Alpina sit arbor, quòd materie dura, ideoq; palis apta, quòd flores eius apes non attingant, nullus, quod sciam Anagyridi, at Laburno certè Plinius tribuit, quæ hîc depictam arborem non Anagyrin, sed Labarnum esse testantur. In eadem sunt sententia Cordus, & Gesnerus, quam reprehendit Matthiolus. Laburni, inquit, materies à Plinio candida describitur, non contrà medullitus nigra, cortice tenus lutea, modo Gaiaci, qualis Egheli materies cernitur. Ad hæc Eghelus arbor est omnibus ferè cognita, quod frequentissima in syluis reperiatur, non ea quidem vulgo incognita, vt de Laburno refert Plinius. Iam verò Egheli Flores qui in arbore ramorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt, quos Laburno Plinius cubitales tribuit. Postremò, illud experientia compertum, quod apes Egheli flores non aspernantur. Hæc sententiam nostram labefactare, aut infirmare non possunt. Laburnum enim hîc Matthiolus accipit, quod secundum, seu minus Anagyridis genus ipse constituit, quódque rura Tridentina vocant Eghelo. At quod Gesnerus Laburnum, quódque nos intelligimus, primum est à Matthiolo positum ac depictum Anagyridis genus, vt ex pictura apparet, & quod maius appellat, vt paulo ante indicauimus. Huic omnia quæ adscripsimus optimè cõueniunt, minimè verò ea quæ secundo Anagyridis generi ipse adscripsit. Quod si nostra Gesneríque sententia Laburnum Plinij sit ea arbor quam hîc proponimus, & quam Matthiolus pro primo Anagyridis genere depinxit. Cur non secũdum eiusdem Matthioli Anagyridis genus, alterum etiam Laburnũ iure dicetur, cum similes natales habeat, foliorum figuram sitúmque similes, vires ferè easdem, materiam similiter duram? Maio & Iunio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, primo Anagyridis siue Laburni nostri generi simili: folio est non fœtente, nec ingrati saporis, Trifolij pratensis ferè. Huic cornicula prodeunt, Genistæ emula, in quibus semen continetur, seminis eiusdem Genistæ magnitudine, sed oblongum Phaseoli modo, colore subnigro. Quod si quando ignari pastores comederint, vti legumina alia, crebris magnísque vomitionibus adeo vexantur, vt testetur Matth. se vidisse qui ad sanguinis vsque reiectionem vomuerint. Materies ligni durissima, Gaiaci modo exterius lutea, interius nigra. Incorrupta diu durat; quare vinitores ex ea palos faciunt sustinendis vitibus aptissimos, quos & cæteris omnibus præferunt. Quin & sagittarij ex ea validissimos arcus cõficiũt. Hac planta scatet Vallis Anania, ac vniuersus Tridentinus ager. Solerius certo & indubitato se scire scripsit Laburni Alpinorum siccatum corticẽ in pollinẽ redactum, & drachma plus minus vna, ex quopiam liquore potũ, maximas vacuationes moliri. Verùm diuersa ratione, quando quidem si ab infernis ad superna procedendo corticem euulsum porrigas, vomitum, sin verò à supernis ad inferna descendendo, per aluum deiectiones insignes mouebit. Quod si quis obstinatè Matthioli sententiã tueri malit, hoc saltem optimo iure mihi tribuet, & concedet, primum Laburnum Anagyrin Alpinam esse, atque fortasse etiam secundum Anagyridis Alpinæ speciem.

Ibidem.

Forma.

LABVRNVM alterum.

Matth ibi.

Tempus.

Vires.

Vsus.

InSchol.in Aet.

ANAGYRIS CAP. XXXVII.

ANAGYRIS Latinis, vt ἀνάγυρις & ἀνάγυρος Græcis dicitur, Gallis *Bois puant*, Italis *Anagiri*, Arelatensibus Pudis. Frutex est aut arbuscula, ramulis tenuibus, in quibus folia terna semper, Vitici similia flores lutei, & pallidi, Brassicæ haud absimiles, quibus succedunt siliquæ longæ, semen continentes durum, compressum, Phasiolorum figura, sed minus. Tota planta fœdo est & ingrato admodum odore. Dioscoridi Anagyris frutex est arboris instar, per quam grauis odoris, foliis Viticis, virgísque, flore Brassicæ: : semen in corniculis gignit, subrotundun, firmum, versicolori facie,

Nomina

Li.3.ca.149.

ANAGYRIS Dodonæi.

ANAGYRIS vera ex agro Arelatensi.

simile renibus, quod durescit vua maturescente. Anagyris Plinio, quam aliqui Acopon vocant, fruticosa est, grauis odore: flore oleris: semẽ in corniculis non breuibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes: in quibus cum Dioscoride consentit. Neque enim multum refert, an per messes, an vua maturescente semen durescat. Ex his perspicuum est veram esse Anagyrin quam hîc exhibemus, quæ tetro suo odore ita se prodit, vt nullum vnquam in eam incidisse putem (maximè consentientibus cæteris notis quas ex Dioscoride & Plinio tradidimus) qui non Anagyrin esse sibi ipse persuaserit. Inde natum prouerbium, Anagyrin commouere, in eos dici solitum, qui sibi ipsis malorum auctores sunt, quíque in suam perniciem aliquem irritant. Eandem ob causam sunt qui Anagyrin à Plauto Nauteam vocari putant, sed auctorem non habent. Nauteam porrò herbam grauem esse scribit Festus, qua coriarij vtuntur, à naui, quasi Nauseam dictam. Matthiolus duas alias Anagyridis species depinxit, quas non Anagyridis, sed Laburni species esse iam demonstrauimus. Anagyris locis incultis prouenit, prope Arelaten, paludosis, vnde hæc collecta, & ex viua planta depicta. Aprili & Maio mense floret. Septembri fructum parit, Autumno perficit. Tenera eius folia trita, inquit Dioscorides, tumores illitu reprimunt: si partus hæreat, & secundæ mensésque morentur, drachmæ pondere bibuntur

Lib.27.c.4.

In cap.149. Lib.3.

Locus.

Tempus.

Li.3. ca.139.

Vires.

buntur in passo: sic & suspiriosis dantur, & contra dolores capitis in vino. Difficulter parientibus adalligantur, ita vt à partu statim auferantur. Radicis cortex concoquendis discutiendísque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer ciet. Hæc Dioscorides: In quibus verba ista, Radicis cortex concoquentis, &c. aliter vertit Ruellius quàm Græca significant: τῆς δὲ ῥίζης χυλὸς διαφορεῖ, καὶ ἐκπέσσει. Id est radicis succus discutit, & concoquit. Plinius: Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligantur, ita vt à partu statim auferantur. Quod si fœtus emortuus hæreat, & secundæ mensesq; morentur, drachmæ pondere bibuntur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur, & in vino vetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendísque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. In his Plinius in quibusdam à Dioscoride dissentit: illi enim radix, huic radicis succus discutit & concoquit, Galeno & Oribasio radicis cortex. Nisi quis dicat quod Plinius simpliciter de radice, Galenus de radicis cortice dixerit, fieri posse vt in Dioscoride τῆς ῥίζης φλοιὸς, & non ῥίζης χυλὸς legendus sit. Quod verò sequitur multo maioris est momenti. In vino vetere folia dari ad phalangiorũ morsus Plinius ait, Dioscorides πρὸς τὴν κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ, id est ad capitis dolorẽ in vino, ita vt vox φαλαγγίων pro voce κεφαλαλγίαν in Plinio supposita sit, aut in Dioscoride pro κεφαλαλγίαν voce, τὰ φαλάγγια legere oporteat. At certè verisimilius est in Dioscoride τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν legendum esse. Quid enim Anagyridis folia quæ subacria sunt, excalfacientisq; ac incidẽtis facultatis ad capitis dolores valere possunt? Procliuius quidẽ fuit, vt vox κεφαλαλγίαν in Dioscor. pro τὰ φαλάγγια supponeretur, quam vt Plinius τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν verteret. Galenus de Anagyridis natura hæc scripsit. Anagyris frutex est grauiter oleus, & digerentis excalfacientísque facultatis. Sed folia etiamnum virentia cũ propter humiditatis admistionem minùs sint acria, idcirco tumentia reprimunt. At resiccata incidentis sunt, excalfacientísque facultatis. Similem ferè facultatẽ habet radicis cortex. Semen autem magis subtilium est partium. Sed & vomitum prouocat. Eadem omnino Oribasius quoque habet.

Li.6. simp.

RHVS CAP. XXXVIII. Sumach off. g. Prment

Nomina *Li.24. c.11.*

Ροῦς, & Hippocrati ῥόος dicitur à colore coccineo acinorũ: ῥοῦς enim ἐρυθρὸν interpretatur, vnde Russus vox Latina, & *Roux* vulgo Gallorum, nobis Rhus, vel Rhos: Latinum enim nomẽ nõ habet, vt scribit Plinius, cũ in vsum pluribus modis veniat. Tamen Theodorus, quæ est fatalis eius audacia, Fluidam interpretatur, nomen illi à ῥέω positum fuisse existimans, Arabes vocant *Sumach*, *Adurion*, *Rosbar Sadisticos*, seu *Rosaidicos*, Itali *Rhu*, & *Sumacho*, Hispani *Sumach*, & *Sumagro*, Germani *Gerberbaum*. Rhus arbuscula est siue frutex hominis altitudine, vel binum ferè cubitorum, vt ait Diosc. ramis multis, foliis oblongis subrubentibus, binis ex aduerso sitis, in ambitu serratis Ilicis modo, id est τὴν περιφέρειαν ἐντετμημένα πρινοειδῶς, ait Dioscor. quæ postrema vox à Ruell. & Marcel. interpretibus omissa est, nescio qua ratione, inquit Matthiol. cum non modo eam quoque legat Oribasius, sed quòd etiam Rhus foliis pulchrè Ilicem æmuletur. Cornarius verò Latinè reddit, circũcirca velut serra incisa, nõ enim πρινοειδῶς, id est Ilicis modo, sed πριονοειδῶς, id est velut serra, legendum censet. Fructus Rhois racemis paruis similis est, densus, magnitudine Terebinthi, quadantenus latus, corticosa tunica perquam vtili. Sic enim legitur in publicis Dioscor. exemplaribus, οὗ τὸ περικείμενον φλοιῶδες ἐστὶν εὔχρηστον. At postremæ vocis loco Cornarius legit ἄχρηστον: id est inutile, vertitq;, cuius circundatus ipsi cortex inutilis est: nullum enim eius vsum in sequẽtibus

Forma *Li.1.ca.124.*

Lib.1. Dioscor.c.124. *Embl.121.* *Li.1.Diosc.*

Ibidem.

præscri

RHVS.

præscribit. Theophrastus hanc plantam depinxit his verbis, Græca ego adscribam, quia in vulgatis exemplaribus integra non sunt, nec Gaza interpres omnia reddidit: τῆς δὲ ῥοῦ τὸ μὲν ἄρρεν, τὸ δὲ θῆλυ καλοῦσι, τῷ τὸ μὲν ἄκαρπον εἶναι, τὸ δὲ κάρπιμον. οὐκ ἔχει δὲ οὐδὲ τὰς ῥάβδους ὑψηλὰς, οὐδὲ παχείας. φύλλον δὲ ὅμοιον πτελέᾳ, πλὴν μικρὸν, καὶ προμηκέστερον, καὶ ἐπίδασυ. τῶν δὲ κλωνίων τῶν νέων ἐξ ἴσου τὰ φύλλα εἰς δύο, κατάλληλα δὲ (pro καταδηλα, &c.) ἐκ τῶν πλαγίων, ὥστε στοιχεῖν. βάπτουσι δὲ οἱ σκυλοδέψαι τὰ λευκὰ δέρματα. ἄνθος λευκὸν, βοτρυῶδες, τῷ σχήματι δὲ ὁλόχερες, ὀστλίγγας ἔχον (ὄστυγγας habent nostri Codices) ὥσπερ δὲ ὁ βότρυς. ἀπανθήσαντος δὲ, ὁ καρπὸς ἅμα τῇ σταφυλῇ ἐρυθραίνεται), καὶ γίνονται) οἷον φακοὶ λεπτοὶ, συγκείμενοι. βοτρυδὸν δὲ τὸ σχῆμα καὶ τούτων. ἔχει δὲ φαρμακῶδες τοῦτο ὃ καλεῖται ῥοῦς, ἐν αὐτῷ ὀστῶδες, ὃ δὲ τῆς ῥοῦ διηττημένης ἀπέχει πολλαχοῦ. ῥίζα δὲ ἐπιπόλαιος, καὶ μονοφυὴς, ὥστε ἀνασκάπτεσθαι ῥαδίως ὁλόρριζον. τὸ δὲ ξύλον ἐντεριώνην (hic deest, οὐκ ἔχει) ἄφθαρτον δὲ κοπτόμενον. ἐν πᾶσι δὲ γίνεται) τοῖς τόποις. ἐνθηνεῖ δὲ μάλιστα ἐν τοῖς ἀργιλώδεσι.

Cap.18.lib. 3.Histor.

Id est, Rhus alia mas, alia fœmina: hæc sterilis: illa fructifera: neque virgas rectas, neque crassas habet: Folium Vlmi simile, sed paruum, oblongius, pilosum (sic Plinius ἐπίδασυ interpretatur, Gaza densum aliquantulum.) Ramulorum nouellorum folia paribus spatiis bina disposita coniugatim ex lateribus ordine seruato prodeunt. His pelles albas inficiunt (vel spissant,) qui coria condepsant. Flos est albus, racemosus, figura rotundus, cinnis, seu villis, vuæ modo capillatus. Flore delapso, fructus cum Labrusia rubescit, aceruatis veluti lentibus multis, ac tenuibus, congestus, racemi quoque figura. In eo fructu osseum medicamentum est, etiam Rhu vocatum, quod dum vua colatur à carne separatum, huc illuc abscedit. Colatur vua, succus vt exprimatur acore grato commendatus ad ciborum condimenta, qua de caussa Rhu, obsoniorum vocant. Radix per summa cespitum hæret, simpléxque est: quamobrem cum integra radice facile arbor effoditur. Lignum sine medulla est, cæsumq; non corrumpitur. Nascitur in omnibus locis, sed in argilosis potissimùm luxuriat. Hæc Theophr. quæ omnia si non satis rectè expressero, conatum meliora ea faciendi æqui boníque consulant lectores. Plinius non omnia transcripsit, quædam veluti obscura transiliens. Etiam Rhus Syriæ, inquit, mascula fert, sterili fœmina, folio Vlmi, paulo longiore & piloso, foliorum inter se semper contrariis pediculis, gracili breuiq; ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen Lenti simile, cum vua rubescit, quod vocatur Rhus medicamentis necessarium. Plinius alibi tria Rhois videtur fecisse genera. Nam & herba est syluestris, inquit, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Est & frutex coriarius subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali, cuius aridis foliis coria vt Malicorio perficiuntur. Et paulopost. Rhus quæ Erythros appellatur, frutex est, & huius fruticis semen vim habet adstringendi, refrigerandíque. Aspergitur pro sale obsoniis, Aluos soluit, omnésque carnes cum Silphio suauiores facit. Quo in loco hallucinatus esse videtur Plinius, cùm de coriario priuatim scripserit, ipsumq; diuiserit ab eo, quo in ciborum condimentis antiqui vtebantur. Quamuis enim

Lib.13. ca.6

Lib.3. ca.6.

Li.24.c.11.

Lib.1. Dioscor. c.124.

apud medicos, præsertim apud Galenum, tum alibi, tum maximè libris τῶν κατὰ τόπους, multa ſint Rhois nomina, vt qui Syriacam appellent, Ponticam, Rhoem obſoniorum, coriariam, rubram, tamen non ſunt hæ plantarum quæ genere vel ſpecie differant appellationes, cũ vnum ſit duntaxat Rhois genus à Dioſcor. deſcriptum. Sed hoc animaduertendum, ῥοῦν ἐπὶ τὰ ὄψα, id eſt Rhoem obſoniorum, nihil aliud eſſe quàm ſemen fruticis, at ῥοῦν βυρσοδεψικὴν, id eſt Rhoem coriariorum, folia & ramuſculos eiuſdẽ. Rhus quæ obſoniis aſpergitur, Dioſcoridi ſemen eſt coriarij fruticis. Galen. Rhoe coriarij ad deſiccandas, & adſtringendas pelles vtuntur, propterea coriaria appellata eſt. Porrò medicis in vſu eſt in primis fructus eius, ac ſuccus, multum auſteræ qualitatis. Rhus rubra dicitur ſemen eius immaturum, maiore aſtringendi vi præditum quàm vbi maturuit, acinis quodammodo nigricantibus. Syriaca & Pontica à regionibus in quibus naſcitur, quemadmodum Iberica, & Italica dici poteſt. At Plinium errore liberat Cornarius, loco ex veteris manuſcripti Codicis lectione emẽdato, quo cum de Rhoe frutice coriario tractaſſet, mox ſubdit. Rhus quæ Erythros appellatur, ſemen eſt huius fruticis. Vim habet aſtringendi refrigerandíque. Aſpergitur pro ſale obſoniis aluo, ſoluta, omnéſque carnes cum ſilphio ſuauiores facit. Quantum ad Theophraſtum attinet, ex eius verbis intelligi minimè poteſt, alteram eſſe Rhoem obſoniis, alteram coriis deſtinatam. Cùm enim eam ſexu tantùm diſcreuiſſet, vtrãque coria alba ſpiſſari tradit. Quare non immerito reprehendendus Fuſchius, qui cũ duo Rhois in vniuerſum genera eſſe tradidiſſet, quòd Græcis μαγειρικὸν, id eſt Culinarium nominatur, alterum βυρσοδεψικὸν, id eſt coriarium, ſubiunxit Galenum, Nicolaum Myrepſum, & alios Syriaci etiã Rhois mentionem facere, qui à duobus ſupradictis differat, ſitq́; peculiaris cuiuſdam Syriacæ arbuſculæ ſuccus. At Rhus Syriacus, vt rectè Cornarius annotauit, nihil aliud eſt quàm Rhus qui in Syria prouenit, ſuccus autem Rhois qui ex Syria defertur, idem eſt cum Rhoe culinario, & coriario. Syriacus verò propterea dictus videtur, quod in Syria multus proueniret, velut ex Plinio apparet, qui Rhois Syriacæ plantæ ad pelles conficiendas commodæ, ſemen, quod Rhus vocatur, medicamentis neceſſarium adſcripſit. Denique Rhoem obſoniorum, ſiue rubrum, ſiue culinarium, & Rhoem coriariorum eandem planè eſſe plantam, Paulus paucis, & apertè declarauit: ῥοὸς τῆς βυρσοδεψικῆς καλουμένης τοῖς ἰατροῖς, ὁ καρπὸς μάλιστα καὶ ὁ χυλὸς εἰς χρείαν ἥκουσιν, ἱκανῶς ὄντες στυπτικοὶ μὲν, καὶ ξηραντικοὶ ἐκ τῆς τρίτης τάξεως, ψυκτικοὶ δὲ τῆς δευτέρας id eſt: Rhois coriariæ à medicis dictæ fructus & ſuccus magno in vſu ſunt. Abundè enim aſtringunt, & ſiccant, ordine tertio, refrigerant ſecundo. Quare toto cælo errãt, qui Rhoem Syriacũ à Celſo Mannam intelligi arbitrantur, pharmacũ aluo leniter ſoluendæ aptum, quod ex Syria adfertur, cùm nihil aliud ſit Rhus Syriacus, quàm Erythros ſiue ruber, ſiue coriarius, & apud eum non ros, ſed Rhos, ſiue Rhus Syriacus legi oporteat, ſicut etiam apud Columellam non Rorem ſutorium, ſed Rhoem Syriacum legendum eſt, cum Syriaci appellatio Latinis vſitata ſit, vt Græcis familiaris, & recepta. Neque enim ſutorium à ſutorum ſiue coriariorum vſu ipſum dixiſſe noua appellatione efficta credere par eſt, veluti quidam ſomniarunt: neque etiam Roſmarinum paulo poſt legendum eſt, veluti recens edita exemplaria habent. Nam alio in loco idem Columella in conditura ex Cydoniis, Rhois Syriaci contriti & cribrati heminam habet, de quo adeo in huiuſmodi pharmaca ac conditura addendo etiam Galenus egit. Habetur tamen apud Marcellum medicum Rhus marinus, ſiue Rhus orientalis, dyſentericis tritus propinandus ex vino, vt etiam apud Columellam Rhoem marinum legere poſsis, non rorem. Libet verò credere eundem Rhun, ſiue Rhoem à diuer

Li.8.ſimpl.

Embl. 121.
li.1.Dioſc.

Matth. ibi.
Li.de com. med.
Li.6. med. part.

In lib.6. med. part.

Lib.7.

Crinit. lib. 7.de hon. diſcipl.

Lib.9.ca.13.

Lib.12.c.41.

Li.6. med. part.

à diuersis locis in quibus prouenit tam varias appellationes sortiri, cum etiam Eupatoricam & Ponticam Rhun (est enim generis cõmunis) Damocrates probet. Rhus nascitur in petris Diosco. auctore. Nascitur in Italia, inquit Matthiolus, Apennino monte pluribus in locis, cuius aridis foliis hircorũ caprarumq; pelles concinnantur, quas vulgo Somachi vocant. Aspergebatur olim pro sale obsoniis, vt scribit Plinius, & Dioscor. ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα. Quod ita accipit Matthiolus, & plæriq; alij, ac si pro sale antiqui in condimentis vterentur, quem eius vsum apud Syros & Ægyptios, vbi Rhus præstantior prouenit, etiamnum hodie durare aiunt. Cornarius verò non satis sese intelligere dicit, an is fuerit eius seminis vsus, vt salis locum obtineret. Is enim obsoniis aspergi solitũ arbitratur in fluidis affectionibus, maximè cœliacis, ac dysentericis astringendi gratia, non pro sale, sed cum sale, velut hodie in Saxonia magna, in omnibus ferè eduliis ac obsoniis farina auenacea crassior, quam ipsi Gorte vocant, vna cum sale aspergitur. Vires Rhois medicas has esse scribit Dioscor. Folia vim habent astringendi, & Acaciæ effectus præbent. Decoctum capillos denigrat: dysentericis infunditur, & in potus eorum insessusq; adiicitur: instillatur auribus purulenti. Gangrænas & pterygia folia cohibent, ex aceto aut melle illita. Liquamentum fit ex aridis foliis, ad crassitudinem mellis, in aqua decoctis, eadem cũ lycio facultate. Semen eosdem effectus exhibet: cœliacorum dysentericorumq; obsoniis aspergitur: fracta desquamata, liuidaq; illitum ex aqua ab inflammatione vindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit: candida fœminarum profluuia sistit: hæmorrhoidas sanat, cum Querneo carbone intrito admotum. Aqua in qua semen maduit, decocta cogitur, coitq;, efficacior quodammodo ipso semine Gummi defert, quod dentium cauis imprimitur ad dolores finiendos. Galenus. Rhus fruticosa planta astringit & desiccat. Nam & coriarij ad desiccandum & astringendum planta vtuntur, ac proinde βυρσοδεψική, id est coriaria nominatur. Porrò medicis in vsu sunt imprimis fructus eius, & succus, multum austeræ qualitatis. Consentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit itaque & hoc medicamen ex tertio ordine exiccantium, ex secundo verò refrigerantium. Medici, inquit Plinius, Rhoicis vtuntur ad contusa: item cœliacos, & sedis vlcera, aut quæ phagedænas vocant, tritis cum melle, & illitis cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & Stomatice decoctis ramis ad eadem quæ ex moris, sed efficacior, admisto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumoribus. Galenus etiam Rhois succum Stomasticis admiscet: & apud eundem Damocrates in confectione ex capitibus papaueris ad fluxiones & vigilias. Quæ Rhois species ab herbariis esse putantur, subiungẽdæ. Primã hic propositã, Rhus à Plinio is primo loco ponere videtur. Nec Rhus Latinũ nomẽ habet, inquit: nã herba est syluestris, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit. Quidam etsi fruticem istum ab ea Pliniana Rhoe notis aliquot discrepare aperte videant, vt mox dicetur, tamen quia multis aliis Rhois naturam & figuram refert, malunt eo nomine depingere, quàm (sicut in plurimis aliis fecimus) ambitiosius & curiosius de nominibus altercando tempus terere. Frutex igitur ad hominis altitudinẽ adolescit. Caule est crassitudinis pollicaris, fragili, cauo Sambuci modo, cortice cinereo, maculoso, membrana rufescente subiecta, paribus interuallis in nodos quosdam intumescente, à quibus surculi siue ramuli prodeũt, lenti, & flexiles, in quibus folia sunt, æqualibus spatiis bina, aduersum disposita, Myrto syluestri & latifoliæ omnino similia, aliquantò ampliora, venosa, altera parte rubescentia. Flores purpurei in summis virgis hinc illinc enascuntur: fructus nigri è tenui pediculo pendent, aliquantum compresi, veluti striis quibusdam comaliculati, fibris quaternis

Lib.7.med. part.
Locus.
Ibidem.
Lib.1. Dioscor. c.124.
Li.24. c.11.
Ibidem.
Embl.121. lib.1. Dios.
Vires.
Li.8. simpl.
Li.24. c.11.
Li.6. med. part.
Li.7. med. par.
Li.24. c.11.

discreti, sapore acerbo: semen intus album rugosum, vinaceis simile. Ergo florum & fructus congerie, eiusdem sapore, foliorum effigie cum Rhois natura & Pliniana descriptione satis conuenit, nisi fruticis proceritate, causis crassitudine, ramulorũ longitudine discrepare videretur. In sepibus agri Monspeliensis,

RHVS syluestris Plinij.

RHVS syluestris altera.

Lib.6. c.12. pingui, densoq; solo prouenit. Rhus syluestris Dodonæi, & Plinij Rhus altera videtur esse plãta, quã alij Myrtum vocant, alij Pseudomyrsinẽ, & Myrtum Brabanticã, Germani, *Gagel*. Humilis ea est, lignosa, dura, surculis multis, in quibus folia longiuscula, Buxi arboris foliis satis similia. Inter surculos ramuli exoriuntur multas veluti spicas ferentes, primùm flosculis multis onustas, deinde seminibus multis cõgestis, angulosis, pingui quodam liquore refertis, saporis foliorum, florum, fructus, surculorum amarissimi, sed odoris iucũdi. Rhotomagenses in quorum agro plurimus hic frutex nascitur per saltus herbidos, & vligine madentes, vocant sua lingua *Piment Royal*, quasi Melissophyllum regium. Rustici æstate surculos foliosos & seminibus onustos, in manuales fasciculos collectos vendunt, non ad alium vsum, quam vt vestes odoris suauitate commendent, & à rodentium vermiculorum noxa custodiant. Sapor tamen egregiè amarus insignem habere vim siccandi & discutiendi monstrat, sed præsertim valere tam sumptum quàm admotum ad lumbricos necandos, & pellendos. Maio mense & Iunio floret, Iulio & Augusto fructum perficit.

Locus.

Vires.

Tempus.

ZIZIPHVS CAPPADOCICA CAP. XXXIX.

Li.1.21. c.9. *Nomina*

HÆc arbor Ziziphus Cappadocica à Plinio nominatur, ex cuius odorato flore olearũ flori simili coronæ nectebantur: quibusdam arbor Paradisæa, ob floris odorem suauissimũ, quod nomen aliis etiam tribuitur. Sunt enim qui Thuiam odoratam, arborem Paradisæam etiam vocent, vt diximus. Crescit hæc Ziziphus ad Salicis magnitudinem, radicibus multis nixa, crassis, circumquaque sparsis, locíque multum occupan

ZIZIPHVS Cappadocica.

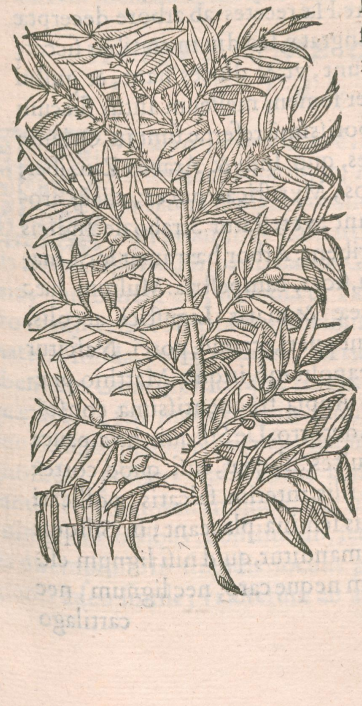

occupantibus, summa terra vagis, Stolones multos gignentibus, qui nisi putentur matrem emaciant,& tandem enecant, putati verò & depacti viuunt, & arborescunt. Cortex albicat, in stipite valdè rugosus & crassus, in ramis tenuior, & molli quadā lanugine obsitus. Porrò in multos & lōgos ramos arbor finditur, in quibus lōgæ validæq; per interualla spinæ. Folia cādida, oblōga, Oleæ, Salicíue similia, densa, multaq; in surculis. Flos hians aureus, in sex cuspides dissectus, priusquam dehiscat in Alabastrum fastigiatus, ex viridi candicans, paruus, Rhamni secūdi nostratis, aut Mali Citriæ figura, veluti flosculis cōsertis pendulus, ternis ferè simul ad imam foliorum partem emicantibus, odoris iucundissimi, mea quidem sententia suauitatem Mali Citrię, quæ summa nobis habetur, superantis. Fructum fert, paruam scilicet baccā, Oleastro similem minorem, breuissimo pediculo nexam, viridem, & qua parte solem magis excipit, rubescentē, lanuginoso quodā puluisculo tectam, gustu subacido, carne valde sicca & exucca, qualis est Baccarum Oxyacanthæ cùm maturuerunt. Huius arboris taleæ excisæ, & in terram defixæ facilè comprehendunt, & radicantur, Salicis modo. Amatus Lusitanus hanc arborem Salicem esse Amerinā videtur existimare. Bellunensis Auicennnæ interpres, Chalef arborē describit, specie Salicis, in locis humidis nascentem, foliis Cerasi: quæ arbor fructum non fert, sed flores valde odoratos, veris initio, antequam folia prodeant. Ex quibus floribus in Syria destillatur aqua suauis odoris, qua frequēter vtūtur in cordis morbis calidis. Ex iisdē in oleo maceratis fit oleum Chalef, nō aliter quam violaceum. Ex iis etiam permixtis cum Amygdalis, quoad eorum odore & humore imbuta fuerint, exprimitur oleum, quod etiam oleum Chalef nominatur. Id Arabum Chalef, quidam Ziziphum hîc à nobis descriptam esse putant, sola, opinor, in vtriusque flore odoris gratia & suauitate moti. Nam alioqui magnum inter has arbores reperio esse discrimen. Ziziphus enim hęc nostra ęditis iam foliis floret, Chalef ante foliorum exortum: hæc baccis grauari solet, illud fructum nullū profert. Verumtamen nō dubito, quin ex huius Ziziphi floribus in operculata concha prestantissimi odoris aqua stillare possit, oleumq; ex iisdem cum Amygdalis tritis parari, eo modo quo ex Bellunensi recitauimus, odoris fragrantia

Lib. 1. Dioscori. ca. de Vitice.

Chalef arbor.

OLIVA Boemica, siue Elæagnus Matthiol.

Vires.

Locus. præcellens, ac pretiosum. In natali humo sylueſtris hæc arbor, à Lugdunenſibus quibuſdam in hortis colitur, huc olim, vt narrant, Rhodo, à quodam Equitum Rhodiorum procuratore translata, priuſquam ea inſula in Solimani Turcarum Imperatoris ditionem veniſſet. In horto etiam Cœnobij D. Irenæo ſacri id genus arbores aliquot lætiſsimæ viſuntur. Matthiolus nomine Oliuæ Boemicæ, ſiue Elæagni pictam dedit. Naſcitur in Boemia, inquit, fruticoſa, folio Vitici ſimili, molli, ac lanuginoſo: flore albo ex virgis ordine propè foliorũ exortum prodeunte, odore non inſuaui, ex quo nullus prouenit fructus. Huic alia per omnia ſimilis viſitur Viennæ in horto Cæſaris Ferdinandi, quæ baccas proferr Oleæ figura, ſed minores, apice in ſummitate aculeo ſimili. Hanc Elæagnum appellarem, quod folio ac virgis Agnum, fructu Oleam referre videtur.

CERATONIA CAP. XL.

Nomina Li.7. ſimp. ΚΕΡΑΤΩΝΙΑ quaſi cornuta ſiliqua arbor hæc à Galeno & Paulo vocatur, fructus κεράτιον, à Latinis Siliqua, & ſiliqua dulcis, ab Arabibus *Charnub*, ab Italis *Carobe*, & *Carobole*, à Gallis *Carouges*, ab Hiſpanis *Alcarobas*, à Germanis *S. Ioans brot*: Boemis *Suuatheo*, & *Ianachleb*. Græci recentiores Xylocerata vocant. *Forma.* Matth lib. 1. Dioſc. ca. 130. Arbor in magnam ſatis proceritatem attollitur, cortice cinereo in cæruleum inclinãte, vt in Loto arbore, ramis in latitudinem potius quã longitudinẽ expãſis: foliis eo poſitis ordine quo in Fraxino, latioribus tamen quàm in Fraxino, durioribus, rarioribus, magis circinatis, ſupernè ex fuſco viridibus, infernè dilutæ viriditatis. *Tempus.* Floret Ceratonia hyemis fine, aut vere iam appetente. Fructum profert æſtate & Autumno. Fructus Siliquæ ſunt latæ, compreſſæ, aliquando pedem vnum, aut eo plus longæ, quæ ſemen continent amplum, latum, etiam compreſſum, Caſtaneæ colore. Hæ recẽtes ab arbore decerptæ guſtui ſunt ingratæ, ſed diu in cratibus ſiccatę adeo miteſcunt, vt & dulces fiant, & guſtui ſuaues. Præter ſemen, melleum intus ſuccum habent. Eo potiſsimũ refertæ ſunt in Oriente prouenientes, quo Indi & Arabes Zinziber, Myrobolanos, Myriſticas nuces, aliaq; aromata condiunt, vt teſtatur Strabo de Indicis arboribus ſcribens. (Lib. 15. Geog.) *Locus.* Arbor hæc amat loca maritima, calida, ſicca, campeſtria. Multum hæc cognita Niceæ & maris Liguſtici accolis, vbi eam eſitant pueri, etiamq; porci. (Ibidem.) Naſcitur & in agro Neapolitano, inquit Matthio. præſertim in Apulia, ac etiam in Campania. In via Appia frequentiſsima conſpicitur. Incolæ Salequa vocant, nomine à Siliqua detorto. De Siliquis hæc pauca (Li. 15. ca. 24.) Plinius. Haud procul abeſſe videantur, & prædulces Siliquæ, niſi quod cortex in iis manditur. Digitorum hominis longitudo illis, interim falcatis, pollicari latitudine. Idem aliquanto poſt. Cùm in pluribus ſemina placeant, in Siliquis damnantur: Idem in Siliquis verò, quod inquit manditur, quid niſi lignum eſt? non omittenda ſeminis earum proprietate. Nam neque caro, nec lignum, nec

CERATONIA.

cartilago

cartilago dici poteſt,neque aliud nomen inueniat.Longe alia eſt Siliqua quam Ceroniam vocat Theophr.Ceronia,inquit,fructum ex ramis producit, non tamen copioſum.Vocăt enim Ceroniam quæ Ficus quas Ægyptias vocant,producit.De illa Plini.Similis his Siliqua quam Iones Ceroniam vocant:trunco & ipſa fertilis,ſed pomo Siliqua.Ob id quidam Ægyptiam Ficum dixere, errore manifeſto.Non enim in Ægypto naſcitur,ſed in Cypro, Ioniaq́;, & circa Gnidum,atque in Rhodo ſemper comantibus foliis,flore candido cum vehementia odoris:plantigera imis partibus, atque ideo ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedētis anni circa Canis ortus detracto,ſtatim alterum parit: poſtea florem, poſt Arcturum hyeme fœtus enutriente. Siliquarum de quibus hic agitur naturam breuiter exponit Dioſcor. Siliquæ recentes ſtomacho aduerſantur, aluum ſoluunt:eædem ſiccatæ ſiſtunt, ſtomachoq́; vtiliores fiunt.Vrinam ciunt,ſed præcipuè quæ vinaceis condiuntur,vel,vt vertit Cornarius,maximè quæ vuarum retrimentis compoſitæ aſſeruantur: μαλίςα δὲ τὰ ἐκ τῶν ςεμφύλων συντιθέμενα.Sic enim ſeruari ſolent, velut etiam vuæ Ollares dictæ,itémque Oliuæ,ita vt viciſsim & retrimentorum, & ſiliquarum aut vuarum,aut oliuarum compoſitio fiat. Has compoſitiones Dioſcor. τὰ ἐκ τῶν ςεμφύλων συντιθέμενα vocat: ςέμφυλα enim ſolidas vuarum in torculari expreſſarum reliquias,aut retrimenta appellari auctor eſt Galen.qui Siliquas in cibis damnat his verbis.Ceratia praui ſucci ſunt edulium,ac lignoſum,quam rem neceſſario ſequitur,vt concoctu ſit difficile. Quinetiam incōmodum id ipſis ineſt, quod non celeriter deiiciantur.Proinde ſatius eſſet à regionibus Orientalibus, in quibus naſcitur,ad nos non importari.Idē alibi. Ceratonia exſiccantis eſt, & adſtringentis facultatis, ſicut & fructus eius quem Ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens.Accidit autem iſtis ſimile quiddam Ceraſiis. Nam ſi humida ſumas, magis ventrem ſubducunt, ſicca verò magis ſiſtunt, vt pote cum humiditas abſumatur,& quod eſſentiæ eſt craſsioris tantùm reliquum habeant.Siliquæ ſiccæ,inquit Matthiol.etſi omnium conſenſu manifeſto adſtringant,certum eſt tamen earum decoctum potum mirificè conferre tuſsientibus, ob dulcem melleamq́; ſubſtantiam quæ iis ineſt.

Lib.3. Hiſt. ca.23. — Lib.13.ca.8. — Lib.1.c.130. *Vires.* — Embl.127. lib.1. — Li.2. Alim. — Li.7.ſimpl. — Li.1.Dioſc. cap.130.

SILIQVA, SIVE CASSIA CATHARTICA. CAP. XLI.

Nomina

KΑΣΣΙΑ μέλαινα Græcè, hæc planta, Latinè Caſsia nigra dicitur. Medici,Seplaſiariíque, Arabum, à quibus inuenta eſt, ſectatores, Caſsiam Fiſtulam vocant, alij Caſsiam ſolutiuam, alij Siliquam Ægyptiam,ſiue Catharticam. Italis *Caßia*,& vulgo *Cannela*,Germanis *Zimmet Roertim*,Hiſpanis **Canela**,Gallis *Caſſe.* Huius Siliquæ arbor inter proceras numeranda eſt, in India & Taprobana excelſiſsima, in Arabia & Ægypto mediocris proceritatis,radicibus magnis Iuglandis modo,cortice cinereo, materia ſolida, compactáque, cortice tenus Buxei coloris, medullitus nigri, Ebeni,aut Gaiaci colore,quæ recens grauiter olet,ſicca minime: folio eſt Siliquæ dulcis, ſed maiore, & in acutum deſinente. Ex ramis fructus fiſtuloſus, ſiue Siliquæ pendent, denſæ, ſæpius pedes duos longæ, teretes, duræ, lignoſæq́;, pollicis craſsitudine cum maturæ ſunt, colore ex rubro nigricante. Nigrum dulcémque intus humorem concretum habent, non, vt in animalium oſsibus, continuum, ſed crebris, tenuibus, lignoſiſq́; membranulis diremptum. In ſingulis loculis granum quoddam eſt durum, Siliquarum granis adeo ſimile, vt alterum ab altero internoſci vix poſsit: hac de cauſſa

Forma. Matth. lib. 1.Dioſc.c.13.

SILIQVA, siue Caßia Cathartica.

fortaſsis errauêre, qui has arbores congeneres eſſe crediderint. Deligenda quæ ex Memphi, & Alexandria Ægypti aduehitur, Fiſtula inſigni, plena, ob id graui, & recente, & quæ cõcuſſa incluſis ſeminibus minime conſtrepat, ſplendente, foris ac etiam in pulpa pingui. *Vires.* Pulpa excalfacit, & humectat ordine primo: clementer & innoxiè à ventriculo bilem & pituitam purgat leniendo, febribus inchoantibus confert, ſanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius ſanguinis ac bilis flauæ acrimoniam frangit, aluum commodiſsimè ciet, eiuſq; vis ventriculum non pertranſit. Quare ſecuriſsimè datur à Medicis febribus inchoantibus, aliiſque calidis morbis ante venæ ſectionem. Reſoluit thoracis & pulmonis, & aſperæ arteriæ phlegmonas, eáſque partes lenit ipſa morſus expers. Sitim ſedat, præſertim ſumpta cum ſucco Intybi, vel Cichorij, vel Solani arte defecato. Intemperiem deniq; renum calidam mitigat cum duireticis ſumpta, & Glycyrrhizæ decocto, ob ídque calculum in his gigni prohibet, ſúntque qui affirment eum à renum calculis, à ventriculi doloribus & apoſtematibus prorſus liberum fore, qui quotidie ante prandium tres pulpæ Caſsiæ drachmas deuorauerit. Exterius illita eryſipelata extinguit, cæteráſque inflammationes quæ in cutem emergunt. Si viſcera ſunt ſicciora, Caſsiæ lubricitas augenda eſt oleo Amygdalarum dulcium: ſi debilia & lubrica ſint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbaro, vel aqua cum Maſtiche cocta, vel Spica addita. Si ad vias vrinarias ferri eam volumus, vrinæ enim difficultati mirificè auxiliatur, vretica miſceantur. Sine tardius, aut imbecillius purget, veremur, acre aliquod, quale thymum, Hyſſopum, actionem eius intendens miſceatur, aut potius aliquot medicamentorum valenter purgantium. Efficacius autem purgat, ſi ex ſero lactis propinetur. Tam eſt benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati, ipſis etiam pueris, & prægnantibus tutò ſumatur. Salubre eſt ſanis & ægris ad aluum clementer leniendam. Quouis tempore tutò ſumitur, etiam initio epularum, aut paulo ante cœnam. Datur hodie pulpa Caſsiæ cortice, membranis, & ſeminibus per cribrum purgata (recens enim ſumenda potius, quam vaſis aſſeruata) ab vncia dimidia ad ſeſcunciam, vel drachmas decem, mane, vel ante cœnam. Sed paulo ante cibum duabus tribúsue horis, etiam drach. duabus, tribus, quatuor datur his quibus eſt aluus natura pigrior. In quem vſum quibuſdam iucundius eſt pulpam lata cultelli cuſpide exceptam deuorare. Saccharo conditur recens ab indigenis ad eoſdem vſus, quam primum oſtenderunt Veneti, & Luſitani, nunc etiam in Galliam ſic condita aduehitur. Quam autem vim purgatoriam tribuit Manardus ſemini ipſius, maiorem ſcilicet, quàm pulpæ ipſi, non recipiendum confirmat Muſa, ſuo multiplici experimento. Quod præterea nonnulli Medici exiſtimant huius Caſsiæ corticem ad menſes mouendos, ad partum iuuandum, ad remorantes ſecundas aliquid valere, abſurdiſsimum eſt, cùm de Caſsiæ aromaticæ ſiue odoratæ corticibus id ſit accipiendum.

STYRAX. CAP. XLII.

VT Græcè στύραξ, ita etiam Latinè Styrax dicitur, Arabicè *Miha, Mehaha*, seu *Astarach*, Italicè *Stirace*, Hispanicè *Estoraque* Officinis Storax calamita. Styrax arbor est proceritate ac forma Malo Cotoneæ similis, folia tamen longe minora profert, auersa parte albicãtia, solida, oblonga, sed paulo latiore ambitu. Flos illi est albus Aureæ Mali similis. Baccas edit longo pediculo appensas, tenui quadam lanugine obductas,

Nomina

Forma.

STYRAX.

rotundas, in acutum desinẽtes, Nucis ferePõticæ magnitudine, in quibus aliquot concluduntur ossicula semen continentia. Ab hac manat liquor seu lacryma eiusdem nominis. Arbor est eodem nomine Coroneæ Malo similis inquit Plinius, succo prægnans lacrymæ exaustero, vel vt quidam legunt, dulcioris iucundioris: intus similitudo harũdinis: In hanc circa carnis ortum aduolãt pennati vermiculi, erodentes: ob id scobe sordescit. Reperiuntur arbores huiusmodi in Italia, non solùm in hortis, ac viridariis, sed etiam sponte prouenientes in Romano & Tiburtino agro. Viret & sylua iis arboribus, nõ procul ab eo religioso templo quod incolæ vocant *les Maries*, in Prouincia Romana Galliæ, verùm gummi non emittunt. Proxima Iudeæ Syria, inquit Plinius, Styracem gignit, circa Gabala & Marathunta, & Casium Seleuciæ mõtem: Et mox: Styrax laudatur post supradicta ex Pisidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta, minimè ex Amano Syriæ medicis, sed vnguentariis magis. Exit & in Pamphylia, sed aridior vel, vt quidam legunt, acrior, minúsque succosus. Styrax auctore Dioscor. præfertur pinguis, flauus, resinosus, albicantibus grumis, quamplurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum mollitur, melleum liquorem reddit, qualis è Catabalis, Pisidia, & Cilicia deuehitur. Sed non omittendum pleraque exemplaria habere pro λιπαρὸς, idest pinguis ῥυπαρὸς, idest sordidus, quam lectionem secutus est Ruellius. Verùm nostræ scripturæ suffragatur Plinius, qui pinguiter lentum probat. Colos, ait, in quacunque natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus. Et Idem alibi: Placet maximè pinguis purus, albicantibus fragmẽtis. Apud Aetium sæpe ξανθὸς καὶ λιπαρὸς probatur. Hęc etiam verba, τοιοῦτος δ᾽ ἐστιν ὁ καταβαλίτης, idest, talis autem est Catabalites, Oribasius legit, τοιοῦτος δ᾽ ἐστιν ὁ γαβαλίτης, talis autem est Gabalites, quam lectionem Marcel. approbat, subscribente Plinio, qui Styracem circa Gabala & Marathunta gigni tradidit. Sed multum non refert, an Catabalites, an Gabalites rectiùs appelletur: natales enim Styracis loci multi sunt. Deterior Styrax niger, furfurosus, friabilis, canóque situ obductus, quæ verba canóque situ obductus, quoniam in Græcis exemplaribus non leguntur, ea Cornarius in sua translatione omisit, sed à Ruellio adiecta sunt ex Plinio, qui sic scripsit. Deterior furfurosus, & cano situ obductus. Cæterum lacryma, inquit Dioscor. inuenitur gummi similitudine, perlucida, & Myrrhæ æmula (siue id colore, siue odore sit intelligẽdum:) verùm perpauca manat. Græci probatique auctores vnũ tantum Styracem agnoscunt. Seplasiæ hunc in siccum & liquidum distingunt, cum Styrax,

Li.12.c.25.

Locus.

Lib.12.c.25.

Lib.1.c.68.

Ibidem.

Li.24.ca.6.

Li.12.ca.25.

officinarum liquidus Myrrha Stacte sit multorum iudicio, nec Styrax appellari debeat. Siccus iisdem Seplasiis Storax Calamita dicitur, quæ appellatio ex Galeno sumpta videtur, quo loco paucissimum & optimum Styracem Calamiten esse indicauit, & tanto præstantiorem multo alio Styrace, quanto præstantius est vinum falernum, eo quod in cauponis venditur, eúmque in calamis ex Pamphylia adferri, vnde Calamitæ nomen. Addit ex hoc sumendum esse pallidissimum, vt qui & odore, & sapore validissimus sit. Porro videtur is esse Styrax, quem Dioscorid. Gummi similem, & paucum nasci scripsit. Itaque cum nullus sit Styrax hoc præstantior, consueuerunt medici medicaméta præscribentes, quæ Styracem recipiunt, Calamitæ cognomen adiungere, vt intelligant pharmacopœi optimum atquæ præstantissimum Styracem requiri. Manardus etiam eadem appellationis ratione ductus, hæc Dioscorid. quæ in vulgatis exemplaribus leguntur, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καβαλίτης, legenda esse censet, τοιοῦτος δ' ἐστιν ὁ καλαμίτης, idest, talis est Calamites: sed Gabalites legi oportere iam docuimus. Præterea Fuchs. Styracem Calamiten liquidum fuisse existimat, non alia ratione fortasse fretus, quàm quod in Calamis afferretur. At Styrax Dioscorid. lacryma est arboris, præstátque ille cæteris qui flauus est, resinosus, grumósque habet albicantes, & dum mollitur, melleam humiditatem reddit. Ex quibus constat Styracem hunc liquidum non fuisse, sed in grumos concretum: quin si Galeni tempore in calamis adferretur: id est, harundinum foliis obuolutus, non hinc effici necesse est liquidum fuisse. Neque enim aliam ob causam, opinor, Styracem calamis obtegebant, siue pro emporeticis inuolucris essent, ac Stegestribus harundinis sola folia complicata, & aduoluta, siue ex iis foliis textæ sportæ, quàm vt eius odor conseruaretur, id quod in Creta factum fuisse ab iis qui Pictamnum legebant, testis est Theophrast. ne vis eius expiraret. Adhæc veteres Græcos nullam liquidi Styracis mentionem fecisse paulo ante diximus. Verùm Calamitæ Styracis appellatio Plinium mouit imprudentem, vt harundinis similitudinem intus quādam esse traderet, quæ nulla prorsus intelligi potest. Idem Scolecitis nomine deceptus, vermiculis similis, fabulam finxit de pennatis vermiculis circa Canis ortum aduolantibus, & erodentibus. Strabo in Selga Pisidiæ vrbe, plurimum Styracem nasci tradit, arborem non magnam, rectam, ex qua hastæ Styracinæ Corneis similes fiunt. Idem etiam liquoris meminit, qui ex ea destillat, ac facilè coagulatur, Succino similis. Styrax adulteratur, Plinio Cedri Resina, vel Gummi: aliâs melle, & Amygdalis amaris, quæ omnia deprehenduntur gustu: Dioscoridi verò ligni scobe, quam vermiculi erodentes excusserunt, melle Irini sedimento, & quibusdam aliis. Ceram aut adipem odoribus imbutum alij flagrantissimis solibus cùm Styrace subigunt, & per laxa cribri foramina in frigidam aquam transmittentes, veluti vermiculos exprimunt, venundántque. Styracem hunc, quoniam in vermiculorum speciem contrahitur, Scolecitem etiam cognominant, quem tanquam sincerum imperiti approbant, non animaduertentes ad præcipuam odoris fragrantiam. Siquidem acer admodum est odore, qui adulterationis vitio caret. Styracis vires Dioscorides fusius exponit his verbis. Styrax calfacit, emollit, concoquit: medetur tussi, destillationibus, raucedini, grauedini, & interceptæ voci: vuluæ præclusæ, duritiáue laboranti conuenit: Ciet menses potu, appositúque: aluum leuiter mollit, si exiguum cum Resina Terebinthina catapotij modo deuoretur. Miscetur vtiliter discutientibus Malagmatis Acopísque. Vritur autem, & igni torretur, vt fiat ex eo, veluti ex Thure fuligo, ad eadem conueniens ad quæ Thuris fuligo. Græcè sic ea leguntur, καίεται δὲ καὶ ὀπτᾶται, καὶ φώγνυται, καὶ αἰθαλοῦται, non, θαλοῦται.

Matt. ibid.

Libr. 1. de antid.

Ibidem.

Lib. 2. cōp. med.

Lib. 9. Hist. cap. 16.

Ibidem.

Emble. 65.

Lib. 1. Dio.

Lib. 12.

Ibidem.

Li. 1. ca. 68.

Ibidem.

Vires.

θαλῦται: Ideſt, vritur, aſſatur, torretur, ac fuligo ex ipſo fit, &c. Ex eo etiam in Syria Styracinum oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emollit: verùm caput dolore afficit, grauátque, & ſoporem affert. Eadem de Styrace Plinius prodidit. Sed præter iſta, Inuenio, inquit, potu modico triſtitiam animi reſolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum: ſtrumas illitum, neruorúmque nodos. Aduerſatur venenis quæ frigore nocent ideo & Cicutæ. Styrax Galeno excalfacit, emollit, concoquit: quamobrem tuſſibus, catharris, pituitæ deſtillationibus, raucedinibuſque prodeſt. Tum menſes potus, ſeu admotus, deiicit. Combuſti eius fuligo, Thuris fuligini quodammodo ſimilis eſt. Oleum ex Styrace ſic parandum eſſe docet Matthio. Styrax biduo aqua Roſarũ maceratus, in vitreum vas luto oblitum, vna cum aqua immittitur, quod altero vaſe ſuperimpoſito in furno collocatur, igne accẽſo moderatiore, donec aqua tota, in vas aliud excipiens deſtillauerit. Cũ verò oleum fluere cæperit, validiore igne opus eſt, donec totum efluxerit. Valet hoc oleum, non ſolùm ad odoramenta, ſed etiam ad ea omnia: ad quæ Styrax: eſt tamen illo valentius.

Lib. 24. c. 6.

Libr. 8. ſim.

Lib. 1. Dioſ. cap. 68.

* * *

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM

LIBER SECVNDVS,

Quo deſcribuntur, atque picta oſtenduntur frutices in Dumetis & Frutetis ſponte naſcentes.

RVBVS CAP. I.

QVONIAM poſt nemora & maiores ſiluas, præſertim circa montes, dumi fruticéſque ſæpius occurrũt plerumque ſabuloſo & arido ſolo, nonnunquã vdo vliginoſóque, idcirco ſiluæ noſtræ dumetum frutetúmque ſubnectimus. Vt Dumetum (ſiue, quemadmodum antiqui dicebãt auctore Feſto, Dumectum, quaſi Dumicetum) locus eſt dumis, ideſt ſpinis cuiuſuis generis, quæ etiam penè omnes fruticãt, obſitus, ſiue agros pratáue ſepibus muniant, ſiue non ſic frutetũ ſoli tractus eſt in quo frutices, aut Plantæ fruticantes ſua ſponte proueniũt, nihilque aliud pręter dumos ferè ac frutices naſcitur. A Rubo, quod vulgaris ſit notitię, faciam exordiũ. Huius genera tria ſunt Theophr. βάτος, χαμαίβατος κυνόσβατος: Plinio totidẽ, ſed nõ eadẽ omnia. Rubi mora ferunt, inquit & alio genere ſimilitudinẽ Roſę, qui vocatur Cynosbatos. Tertiũ genus Ideũ vocant Græci à loco. Nobis quinque: Batos, Chamæbatos, Rubus, Ideus ſpinoſus, Rubus Idæus non ſpinoſus, Cynosbatos: Βάτος, Rubus magnus, & Sentis Latinis dicitur, Arabibus *Buleich*, ſiue *Haleicho*, Gallis *Ronce*, à runcatione, quæ dumorum tantùm eſt, Italis *Rouo*, Germanis *Bromber Bremen*, & *Bramen*, Anglis *Bramble bulhe:* Hiſpanis *Carca*. In dumetis, ſiluis, ſepibus & agrorũ limitibus cum aliis ſpinoſis proſilit, radice nodoſa, virgis multis, ſubrectis quidem ſed quæ tandem gracilitate proceritatéque nimia, niſi à vicinis fulciantur, curuatæ defixis in terram capitibus radicãtur. Id enim de Rubis omnibus verè dixit Plinius, Theophraſtus de humili Rubo duntaxat. Rubi, inquit, curuati gracilitate, & ſimul proceritate nimia defigunt rurſus in terrã capita, iterúmque naſcuntur

RVBVS.

Genera Rubi.
Lib. 3. Hiſt. cap. 18.
Li. 16. ca. 37.
Nomina
Sca. libr. 3. cauſ. ca. 28.
Locus.
Forma.
Li. 17. ca. 13.
Lib. 3. Hiſt. cap. 18.

tur ex ſeſe, repleturi omnia, ni reſiſtat cultura, prorſus vt videri poſsint homines terræ cauſa geniti. Ita peſsima atque execranda res propaginem tamen docuit, ac viuiradicem. Theophraſtus verò, ὅταν συνάπτῃ τῇ γῇ ῥιζούμενος πάλιν, ὃν καλοῦσι χαμαίβατον. Cum ſe terræ coniunxerit, rurſus radicatur, quam Chamæbaton vocant. Virgæ ſpinis aduncis & pungentibus aculeis veſtiuntur, quibus prætereuntium veſtibus ſeſe affigunt, eoſque remorantur: folium inciſuris diuiſum eſt, aſperum, dorſo aculeato, inferiore parte candicans, ſuperiore nigricans, hyeme vix decidens, niſi alterum ſuccreſcat: flos ſtellatus, ex candido Roſeus: fructus cum maturuit, niger, guſtu dulcis, pauxillulum amarus, Moro perſimilis, multò minor, cui ſuccus ſanguineus ineſt, veluti cruore atro manus inficiens. Hæc Rubi mora βάτινα appellari ſcripſit Gale. quæ quidam Latini in Vaticana corruperunt, ſicut μόρα, & συκάμινα vera Mora, appellationibus à plantis deductis quæ ſunt βάτος, μορέα arbor, & συκαμινέα. Sed quum locus vnus Gale. de hac re ſit corruptus, eum ſic reſtituit Cornarius. τὸν τῶν βάτων καρπὸν ὀνομάζουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἄνθρωποι βάτινον, καθάπερ μόρα τε καὶ συκάμινα τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας. Quæ verba τὸν τῆς μορέας καὶ συκαμινέας in vulgatis exemplaribus Græcis deſunt, vt ex præcedentibus nullus ſenſus erui poſsit. Vult enim, vt diximus, Batina à Bato dici, ſicut Mora à Morea, & Sycamina à Sycaminea, Latinè Mora Rubi nominantur. Plinius, Mora naſcuntur & in Rubis, multùm differente callo. Quanquam in publicis exemplaribus, Romæ naſcũtur & in Rubis, &c. leui, tamen à nemine animaduerſo errore legitur, inquit Cornarius. Non enim Romæ, ſed vbique Mora in Rubis naſcũtur. Id quod repetit idẽ Plin. alibi, Rubi mora ferũt &c. Ouidius.

Cornáque & in duris hærentia Mora rubetis.

Li. 6. med. part. c. 1. &. Li. 2. alim.

In com. li. 6. m. p. ca. 1.

Lib. 15. c. 24.

In com. lib. 6. m. pa. c. 1. Li. 16. c. 37. Li. 1. Metã.

Tempus.

Folia Rubi vere, flores æſtatis initio colliguntur: fructus cum maturuit, per meſſes, & extrema æſtate decerpitur. Rubus auctore Dioſcoride vim habet ſiccandi & adſtringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum potu aluum ſiſtit, & fœminarum profluuia, preſteris morſui accommodatiſsimum. Gingiuas firmant, & oris vitiis medentur folia commanducata: cohibent vlcera quæ ſerpũt vlceribus in capite manantibus, oculiſque procidentibus remedio ſunt: condylomatis & hæmorrhoidibus folia illinuntur: cardiacis & ſtomachi doloribus trita conuenientiſsimè imponuntur. Caules cum foliis tunduntur, exprimitúrque ſuccus, mox ſole cogitur, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta ſunt. Mori in Rubo naſcentis quàm optimè maturi ſuccus ad oris medicamenta conuenit. Siſtitur aluus præmaturi cibo, nec non flore in vino poto. Sed quod Ruellius interpres habet, ſingulari remedio contra omnia quæ modò dicta ſunt, Græcè legitur, βέλτιον ποιεῖ εἰς πάντα τὰ εἰρημένα, eſt remedium ad omnia dicta prẹſtantius: itẽ ſiſtitur aluus præmaturi cibo, Græcè eſt, ἵστησι δὲ κοιλίαν ἐσθιόμενος ὁ μέσως πέπειρος: quod eſt, Rubi fructus in medio conſiſtens maturitatis aluum ſupprimit: vel, vt vertit Cornarius, fructus is, ſi in media edatur maturitate, aluum ſiſtit. Galeno Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adſtringente pollent, eáque non obſcura. Sed hoc inter ſe differũt, quòd folia mollia & recens nata plurimum in ſe habent ſubſtantiæ aqueæ, parum verò adſtrictionis: eadem ratione & germina. Itaque ſi mandantur, aphthas, & alia oris vlcera ſanant. Quin & alia vulnera glutinare poſſunt. Eſt enim eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. At fructus, ſi quidem maturus fuerit, nõ parum habet ſucci calidi temperati, qui dulcis eſt. Itaque ob hoc, & ob modicam adſtrictionem eſui non inſuauis eſt. At immaturus frigidam terreámque ſubſtãtiam vincẽtem habet, & proinde acerbus eſt, ac valde exſiccatorius. Sane vterque reconditus, validiùs quàm recens deſiccat. Sed & flos eandem vim quàm fructus immaturus poſsidet. Vtraque ad dyſenterias, & ventris profluuium, ro

Lib. 4. c. 33.

Vires.

Lacuna in Dioſcor.

Lib. 6. ſim.

burque exolutum, & sanguinis sputum idonea remedia. Porro radix præter adstrictionem non paucam habet substantiam in sese tenuem, per quam & lapides renum comminuit. Idem alibi scribit Batina magis quàm mora adstringere, & si quis largius iis vescatur, capitis dolorem sentire. Proinde fructum hūc abluamus oportet, priusquam ipsum comedamus, qui tamen ventrem nō subducunt, sed potius cohibet. At si quis immatura ipsa priùs siccata reposuerit, multo etiam magis cohibebunt. Omnia certe medicamenta quæ ex Mororum succo parantur, si facta ex his quoque fuerint, facultatem habebūt efficaciorem, Quare ex succo Mororum Rubi, itidem vt ex succo Mororum arboris stomaticum medicamentum fit. Nec Rubos, inquit Plinius, ad maleficia tantùm genuit natura, ideóque ex eis Mora vel hominibus cibos dedit. Vim habent siccandi, adstringendíque, gingiuis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. Aduersantur serpentium sceleratissimis Hæmorrhoidi, & Presteri flos, aut Mora. Reliqua idem fusius persecutus quæ Dioscorides tradit, ad Stomaticem deinceps compositionem progrediens, ait. Mora quæ in his nascuntur, vel efficaciorem Stomaticen præbuerint, quam satiua Morus. Cum eadem compositione, vel cum Hypocistide tantùm, & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ Styptica vocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice, decocta cum vino ad tertias partes, vt colluantur eo oris vlcera, & sedis foueantur: tanta quidem eius vis est, vt spongiæ ipsæ lapidescant. Alterum Rubi genus Chamæbatos dicitur, idest humilis Rubus, humirubum interpretatur Gaza. Ripis fluuiorum humectis, macriis, incultisque agris gaudet. Eum intellexisse mihi videtur ideo Theophrastus, cum scripsit βάτον ἔνυδρον, aut πάρυδρον, vt & Paliurum, esse. Is longe latéque diffunditur, humi serpentibus tenuissimis & aculeatis flagellis, nunquam sese attollens, sed protinus deorsum vergens, minor reptánsque: radice, flore, folio priori similibus, fructu dissimili: quoniam cùm maturus fuerit, cæsius est, non vt superioris niger, minor, minúsque succulentus, gustus dulcedine fere eadem qua Mori arboris fructus. Aliud genus est Rubi in quo Rosa nascitur, inquit Plinius, Dioscoridis κυνὸς βάτος, qui in sepibus cum Rubis aliis gignitur. Latinè Rubus caninus is appellatur, aut Canirubus, Arabicè *Sent*, Italicè *Rouo canino*. Fruticem eum esse putant nonnulli quem Galli *Englantier*, & *Eglantier* vocant, id quod notæ à Dioscoride positæ testantur. Nam frutex est Rubo grandi maior, & firmior, vt qui arboris instar assurgens rectus stet, nec ob imbecilitatem Rubi modo in terram flectatur. Folia fert Myrti, sed latiora, robustas circa ramos spinas, qua de causa Ruborum potius, quàm Rosarum generibus comprehendimus. Florem ædit sæpius candidum, interdum ex candido subrubentem, odoris iucundissimi: fructum oblongum, nucleo oliuæ similem, qui per maturitatem fuluescit, & floccos intus continet. Fructus is exemptis interioribus floccis (nam hi arteriam lædunt) siccatus, & in vino feruefactus, ac potus, aluum sistit: quæ postrema Ruellius mendosos codices secutus sic vertit, fructus exemptis interioribus floccis arefactus, aluum sistit: feruefacti enim ij in vino mox poti arteriam infestant. Integer autē codex habet ἵστησι δὲ κοιλίαν ὁ καρπὸς, ξηρὸς δίχα τοῦ ἐν αὐλῷ (εριώδους κακωτικὸν γὰρ τῆς ἀρτηρίας τοῦτο) ἀποζεννύμενος ἐν οἴνῳ, καὶ πινόμενος. Recte sic Corn. hęc expressit. Fructus siccatus, inquit, sistit aluū absque interno illo lanuginoso, hoc enim arteriam lædit, si in vino, feruefactus bibatur. Addo Dioscor. historiæ, non Cynosbati florem solùm, sed etiam folia, si digitis terantur, suauiter olere. Serapio historiæ Dioscorid. quam transscripsit, adiicit radicem fructu calidiorem esse: tusam & in emplastro admotam, spinas & infixa corpori extrahere: folia quoque trita & imposita phlegmonas impedire, ac prohibere:

Li.2. Alim.

Lib.6.m.p. cap.1.

Li.24.c.13.

2. Genus.

Nomina

Locus.

Lib.4.Hist. ca.13.

Forma.

3. Genus.

Locus.

Li.4.c.13.

Nomina

Li.1.c.106.

Forma.

Lacu. in Dioscori.

Embl. 102. li.1. Diosc.

quæ cum in nostris Dioscoridis exemplaribus desiderentur, non sine ratione ea manca hîc esse suspicari licet. In hac Dioscoridis historia cum nihil sit quod

Li.6. ca.31. non sententiæ herbariorum de hac planta adstipuletur, dubitant tamen adhuc
Lib.3. Hist. cap.18. de ea re quidam. Dodonæus scribit Album spinam videri Cynosbaton Theophrasti.
Lib.3. ca.18. Tragus eam pro Cynosbato depinxit, ac descripsit. Alij apertè refra-
In comm. li. 1. Diosc. cap. 106. gantur, imprimis doctissimus Matthiolus. Nam si Cynosbatos esset aliquod syluestrium Rosarum genus, inquit, sat erat Dioscoridem dixisse Canis rubum
1. Ratio. Matthiol. Rosæ similem esse, non autem arboris instar assurgere, Rubo longe maiorem.
2. Ratio. Præterea Rosæ syluestris folia à Myrto plurimùm dissident. Eius etiam fructus
3ᵃ. nõ modo Oliuarũ nucleis, sed oliuis ipsis crassior est. Adhæc Plinius Rosam syluestrem peculiari nomine Cynorrhodon appellat, non Cynosbaton. Præterea
4ᵃ. Cynorrhodon veteribus nihil aliud fuisse quàm spongiolam illam quæ mediis
Lib.8.c. 41. Li.25. ca. 2. Rosarum syluestrium ramis oboritur: idem scribit. Cùm verò de Cynosbato tractat, à Rosa syluestri longè diuersum facit, nempe folium habere vestigio ho-
5ᵃ. minis simile, &, quod omisit Matthiolus, ferre vuam nigram, in cuius acino ner
6ᵃ. uum habet, vnde Neurospastos dicitur. Iam verò Theophrastus Cynosbaton
Lib.3. Hist. cap.18. tradit Malo Punicæ similem esse, & ei fructum similem edere, folium verò Vitici: quibus omnibus respondent alterius sententiæ autores, hoc primum quod
Refutatio rationum. Matthioli. Matthiolus vehementer probat, & aduersus Marcellum contendit, Cynosbaton à Cynorrhodo siue Rosa syluestri differre cauliũ robore, proceritate, crassitudine, aculeorum multitudine, & rigiditate, folio iucundi odoris, inquit Pli-
Lib.21. c.4. nius, sed angusti, nec latè sese diffundentis, quod in Rosa syluestri prorsus odo-
1ᵃ. & 4ᵃ. ris est expers, in acutum desinente, cum Rosæ syluestris folium summa parte latiusculum sit, & maioribus incisuris diuisum, quæ cum tantopere interse dissideant, Cynosbaton neque cum Rosa syluestri, neque cum satiua à Dioscoride conferri oportuit. Nullo verò pacto aduersatur Plinij auctoritas Rosam silueſtrem Cynorrhodon, non Cynosbaton appellantis, qui etiam non scribit veteribus Cynorrhodon nihil aliud fuisse, quàm spongiolam illam quæ mediis
Ibidem. syluestrium Rosarum ramis oboritur, vt ait Matthiolus, sed Cynorrhodi medicinam vnam fuisse, spongiolæ quæ in mediis spinis eius nascitur, cinere, cum
2ᵃ. melle, alopecias capitis expleri. Perspicere verò ex hac historia licet Cynosbati folium Myrto, præsertim syluestri, simillimum esse, verùm latius, in ambitu
3ᵃ. serratum, paulo minùs acuminatum. Eiusdem fructum nucleo oliuæ ἐοικότα, vt
Ibidem. scribit Dioscor. idest similem, non ἶσον, idest magnitudine parem: quanquam nec eius magnitudo ea sit, vt oliuas superet Hispanicas, aut Narbonẽses. Quod
6ᵃ. autem in Theophrast. legitur de Cynosbato, δένδρου εἶναι καὶ θάμνου μέταξυ καὶ παρό-
Lib.3. Hist. cap. 18. μοιον ταῖς ῥόαις mendosum est, scribendum enim παρόμοιον τῇ ῥόδῳ. Sic enim Plinius
Li. 16. c.37. hæc reddidit: Rubi Mora ferunt, & alio genere similitudinem Rosæ, qui voca-
Ibidem. tur Cynosbatos. Ex quibus reliqua in eodem Theophr. perfacile est emendare, κυνόσβατον τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχειν, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόδου. Idest Cynosbaton fructum habere subrubrum, similem Rosæ, non τῆς ῥόας, vt in exemplaribus no-
5ᵃ. stris habetur: Et, τὸ δὲ φύλλον, non ἀγνῶδες, sed ἰχνῶδες, vt legit Plinius, folium ho-
Li.24. c.14. minis vestigio simile interpretatus. Hominis enim vestigium si cõsideres, principio nonnihil latum, medio latius, in angustum & acutum summo cacumine desinit, quale à calceatis arenæ lutóve imprimitur, tali præsertim calceo, qualem veteribus in vsu fuisse ex antiquis statuis apparet. Ea figura imaginem fo-
Ibidem. liorum Cynosbati representat. At quod scribit Plinius Cynosbaton vuam nigram ferre, Cynosbaton sane, id quod in plerisque facit, cum Chamæbato cõfundit, impropriéque eius fructum vuam, non Morum appellat, quanquã inter vuæ & Mori figuram parũ intersit. Hoc inde cognosci potest, quòd ex Theoph.

tria

triaRubi genera eo loco enumerare velle videatur.Cùm enim de Rubo grãdiore dixisset, subdit, Alterum Rubi genus est in quo Rosa nascitur: Chamæbati vero tertij scilicet generis nulla mentio, nisi ea quæ modo dixi ad eum referãtur, cui sententiæ subscribit vetusti exemplaris auctoritas, in quo legitur, fert & vuam nigram Chamæbatos, in cuius Acino,&c. Tam in Cynosbato quam in Cynorrhodo excrementum quoddam gignitur globosum, hirsutum, tactu asperum, quod in Cynosbato pilulam Castaneæ similem Plinius appellat, precipuo remedio calculosis, in Cynorrhodo Spongiolam. Cynosbati meminit Galen. his verbis. Huius fructus haud segniter adstringit, folia verò mediocriter. Itaque particularis eius vsus haud ignotus est. Cauendum ab eius fructu qui veluti lanam inclusam habet, arteriæ infestam. ac rursum: fructus Canirubi multo magis quàm Ruborum adstringit, ob eámque causam ventrem magis cohibet. Vescuntur autem ipso frequenter rustici, exiguum alimentum corpori suppeditante. De Cynosbato quidem satis diximus: iam de Rubo Idæo spinoso, & non spinoso disseramus. Rubus Idæus appellatus est, non, vt Plinius existimauit, quod in Ida non aliàs nascatur, sed quod copiosius in Ida proueniat Dioscoride auctore. Et certe Theophrastus Idæ peculiares arbores recensens, inter eas Rubum Idæum non numerat. Eum fruticem herbariorum maior pars esse censet, quem Galli *Framboisier*, vocant, quasi fragariam ligneam aut siluosam. Germani *Hymbeerem*, vt propemodum id sit extra controuersiam. Est enim, vt scribit Dioscor. longe tenerior priore, ac minoribus spinis horrens: quanquam & sine spinis inueniatur, præsertim in nouellis surculis, quique annum nondum excesserũt. Insuper eadẽ præstat quæ supradictus. Eadem Plinius habet. Tertium genus Idæum vocant à loco: tenerius est quàm cætera (sic enim Hermolaus ex Dioscoride reposuit, pro tenuius est) minoribúsque spinis, & minùs aduncis. Radice est longa, per terram sparsa, quot annis surculos producente, qui secundo anno flores fructúsque proferunt. Ii, Rubi Moris similes sunt, sed rubri, similitérque Rubi Idæi Mora nominantur, Galli *Framboises*, Allobroges, *Ampes*, Itali *Ampomele* vocant. Rubus Idæus Maio & Iunio mensibus floret. Fructus Iulio maturescit. Flos eius, inquit Dioscorid. cum melle oculorum collectionibus illinitur, ignẽ sacrum extinguit, stomachicísque ex aqua bibendus datur. Plinio flos contra lippitudines illinitur ex aqua, quæ alio in loco idem repetit. Idæus Rubus appellatus est, quoniam in Ida, non aliàs nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus hamis (non calamis, vt in vulgatis codicibus scriptum est) innocentioribúsque, sub arborũ vmbra nascens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus sacris, stomachicísque (non stomaticis) ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præstat quæ supradicta. Rubus Idæus non spinosus non æque omnibus notus est. Gignitur frequens in Allobrogum monte Gratianopoli vicino, quem vocant *la Motte*, caulibus multis sesquipedalibus, vt Idæus Chamæbatos iure nominari

RVBVS IDAEVS spinosus.

Lib.24.c.13. Li.25.ca.2. Lib.7.sim. *Vires.* Li.2.alim. 4.Gen.Ru. *Nomina* Li.24.c.14. Lib.3.Hist. cap.17. *Forma.* Lib.4.c.34. Li.16.ca.37. *Tempus.* *Vires.* Ibidem. Li.16.ca.37. Li.24.c.14. 5.Gen. *Locus.* *Forma.*

RVBVS Idæus, non ſpinoſus. Chamæbatos Tragi.

poſsit, folioſis, ſine ſpinis vllis: folio Rubo Idæo ſimili, auerſa parte candido, & lanugi-noſo: fructu rubro, ſed non vt in ſuperiore rotundo, & dulci, verùm ex granis ſic coag-mentato, vt in metæ modum faſtigietur, aci-do ſapore, etiam cum maturuit, Fragi magni-tudine. Incolæ vocant *Des Aſnes*, & ab Idæi ru-bi fructu probè diſtingunt, quem vt ſuprà di-ximus vocanr *Des Ampes*. Tragus Chamæbati ſpeciem eſſe exiſtimat, nec malè Rubo Idæo coniungi, & in hortòs tranſlatum in Rubum Idæum mutari, omniáque quæ de Rubo dicta ſunt, huic frutici rectè attribui poſſe ſcribit.

Lib.3.ca.12.

ROSAE CAP. II.

Lib.24.c.4. *Nomina*

Genera.

ROSA fruticoſi ſpinoſique generis eſt, imo naſcitur ſpina verius quàm frutice, inquit Plinius. Græcis ῥόδον dicitur quòd largum odoris effluuium emittat, Plutarcho auctore, Arabibus *Nard*, *Naron*, ſeu *Vard*, Italis *Roſa*, Germanis *Roſen*, Hiſpanis *Roſas*, Gallis *Roſe*, Boemis *Ruoze*. Ea eſt aut ſylueſtris, aut ſatiua. Sylueſtris ſpecies multæ, quæ in ſiluis, dumetis, ſepibus vnà cũ Rubis, & ſentibus aliis proueniunt. Satiuarum ſpecies plures, quæ tum quòd ex ſylueſtribus in hortos tranſlatæ, atque educatæ cultu & arte mites factæ ſunt, tum quòd cum ſylueſtribus magna cognatione coniunctæ ſunt, hîc ſimul cum ſylueſtribus explicabuntur. Quanquam de iis libro de floribus, inter quos principatum obtinent, & quarũ vſus in coronis prope nimius eſt, tractare conſentaneum foret. Roſarum differentias Theophra. declarat his verbis. Roſarum differentiæ multæ ex foliorum multitudine, paucitate, aſperitate, læuore, colore, odore. Multis enim quina (in flore) folia ſunt, quibuſdam duodena, ac vicena, aliis numeroſiora, cùm ſint quas cẽtifolias vocent, cuiuſmodi plurimæ circa Philippos proueniunt, quas ex Pangæo transferẽtes conſerunt: illic enim multæ ſunt: folia interna (in harum flore) parua ſunt admodum: ita enim exoriũtur, vt alia intus, alia extra ſint: iucundi odoris non ſunt, nec amplæ magnitudinis. Odoratiores inter amplas, quibus pars inferior ſcabra. Sylueſtres autem Roſæ aſperioribus ſunt, tum virgis, tum foliis flore minùs colorato, minùs odorato, & minore. Plinio plura ſunt genera, locorum colorúmque varietate diſtincta. Genera, inquit, noſtri fecère celeberrima Preneſtinam, & Cãpanam: addidêre alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſsimus color, nõ excedens duodena folia. Proximam ei Trachyniam, minùs

ROSA.

Lib.6.Hiſt. cap.6.

Lib.21.c.4.

minùs rubentem: mox Alabandicam, viliorem, albicantibus foliis. Vilissimam verò (vel vt alij legunt vtilissimam) plurimis, sed minutissimis, Spineolam. Est & genus eius quam centifoliam vocant. Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedẽs quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiscens nisi manu coacta, sempérque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, Moscheuton vocant: atque inter has media magnitudine Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore præter Coroneolam & in Rubo natam. Rosas Campanas, Rosas nostras albas esse existimo, quæ nobis omniũ vilissimæ sunt, demptis Damascenis, quædam foliis densissimis, vt antiquis Alabandicæ, Spineolæ fuisse arbitror, quæ à spinis dictæ, & Centifoliæ: Rosas vero Prenestinas, rubras & in iis Milesias, quas Galli *Roses de Prouins* appellant: trachinias, minùs rubentes quas *Roses incarnates*. Græca rubra etiam est, vt ego equidem sentio, quamuis Plinius colorem non expresserit, eáque, multorum sententia, quæ Damascena rubra nominatur, *Rose de Damas rouge*. Græcula multorum etiam iudicio, Rosæ Damascenæ genus est, flore ex albo ad puniceum nonnihil vergente, *Rose de Damas incarnate*. Moscheutos quæ sit ambigitur. Sunt qui inter Damascenas, numerant, alij inter Rosas syluestres passim nascẽtes in dumis. Damascenarum cortex maluacei corticis modo lætius quidem viret quàm cæterarum, sed quæ foliis sit Oleæ nullam adhuc comperi quanquam in quibusdã exemplaribus folia læuia leguntur, non Oleę. Cęterũ Moscheuton Rosam dictã putat Dalechampius, nõ quòd Moschũ oleat antiquis incognitũ, sed quod μόσχοις, idest stolonibus multis fruticet, vel quod μόσχοις, idest malleolis feliciter pangatur Vitis modo, nõ solùm viuiradice. Rosam Coroneolã à coronis nominatã, siue seram, siue autũnalẽ, Damascenam esse ferè omnes autumant, tum quòd autũno proueniat, tũ ꝙ odore suaui prædita sit. Galli *Rose Musquee*, & *Muscadelle* vocãt, Itali *Rosa Moschetta*. Anglis, Germanis & Belgis *Rosanbaũ*. Ea duplex est: vna enim quinq; tantũ foliis: Altera densa foliorum congerie constat, quod olitorũ arte & mangonio factũ putant. Vtraq; eximia odoris suauitate delectat. His addenda Rosa lutea, veteribus indicta. Cynorrhodon vniuersè quidem Rosam omnẽ syluestrem Plinius appellat, vt supra annotauimus. Huius genera duo obseruarunt herbarij, syluestrẽ Rosam vulgarem, quæ passim in dumetis reperitur, & Cynorrhodon Polyacãthon, forma Rosæ satiuæ. Rosa radice est ramosa, & lignosa, virgas emittit longas, lignosas, multis in locis aculeis curuis plenas: folia longiuscula, incisuris diuisa, nigricantia, aspera. Inter hæc ex longo satis pediculo emergit qui calix dicitur, ipsum ambientibus quinq; foliolis viridibus, duobus vtraq; parte barbatulis, duobus minimè, quinto vna duntaxat parte. Hæc foliola cortices Rosarũ nominãtur. Paulatim Rosa dehiscit, ac sese pandit, emicantq; aut rubescentia, aut candicantia folia, tũ aspectu pulchra, tum odoris suauissimi, quorum imæ partes candidæ, quibus capiti

ROSA Damascena.

Nomina

Lib.21.c.18.
Lib.1.c.112.
Lib. 4. me. part.

hęrent, quæq; cum ex Rosis conficitur conditum aut syrupus, forficc desecãtur, vngues Rosarũ à Plinio nominantur, à Diosc. ὄνυχες τῶν ῥοδῶν. Iis detractis Rosæ ὠνυχυσμέναι & ἐξωνυχυσμέναι dicuntur, hoc est exunges, & resectis vnguibus. A Galeno etiã vngues sæpè λοβοὶ, idest extremitates dicuntur. Nam & ῥοδῶν χλωρῶν χωρὶς τῶν λοβῶν apud eum legitur, & ῥοδῶν φύλλων χωρὶς τῶο λοβῶν. Sunt enim Græcis λοβοὶ rerum omnium summitates. Qui in medio calicis stant lutei apices, cũ capillamentis etiam luteisquibus insident, flores sunt Rosarum, Græcis ἄνθη τῶν ῥοδῶν. Hos flores qui Antheram appellant, vehementer errãt. Anthera enim Galeno, Celso, Paulo, Aetio cõpositionis nomẽ est, quæ apud diuersos auctores varia est. Sunt enim Antheræ stomaticæ, & aliæ aliis partibus cõuenietes: sunt & siccæ, quæ pulueris specie inspergi possunt: sunt & melle exceptæ, & non à floribus rosarũ, quos multæ nõ recipiũt, sed à floridis medicamẽtorũ coloribus quæ in eas cõpositiones addũtur, nominatæ. Virides illi alabastri qui flores sustinẽt, & in quibus semen cõtinetur, κεφαλαὶ τῶν ῥοδῶν, Latinè capita Rosarũ dicũtur quę foliis floribusq; breui dilapsis instãte Autũno maturescẽtia rubescunt, semẽque includunt durũ, lana obuolutũ. Rosa Græca à Græcis Lychnis dicta, quòd flore lychnidẽ æmuletur, nascitur spõte in sepibus, valde humilis, spinis carẽs, quòd huic tantũ generi Rosarũ propriũ est, flore lãguidius rubro, vere & autũno prodeũte: quod etiã huic Rosæ cũ Coroneola, & Gręcula cõmune est. Quę in hortis nostris colitur, & in quibusdã mõtib⁹ luxuriat, odoris est expers: at, humi iacẽtẽ & valde humilẽ, foliis tã exiguis, vt vix Rosa esse videretur, flore suauissimi odoris in Cemeneorũ mõtiũ iugo altissimo Lugduni propinquo, quod mõtẽ Pilati vocãt Dalechãpius collegit. Contra in Chartusianorũ cœnobio primario, Gratianopoli vicino prorsus inodora est, vt verisimũ esse cõperiatur quod scripsit Theophr. de his ipsis Rosis tractãs, odoris pręstantiã loci ratione contingere, & quæ eadẽ in diuersa tellure proueniũt à sese differre, quod iucũdũ vel nullũ odorẽ spirẽt. Eũ locũ Gaza (vt id obiter dicã) nõ rectè est interpretatus. Hanc si quis Rosam Græcã esse Plinij negauerit, certè cũ sit syluestris Rosę genus, Cynorrhodon læue esse mihi iure cõcesserit. Græcula Rosa flore est suauiter olente, quẽ sub æstatis initiũ paulo serius quã Damascena cãdida promit, & florere per ęstatem ferè totã perseuerat, foliis Damascenæ albæ latiorib⁹, sese nõ explicãtibus, nisi quis manu diducat, sed veluti cõglobatis, & cõuolutis, vt scribit Plini⁹. Cinnamomũ olere hãc Rosam vulgus ait. Rosa lutea siue aurea ꝙ luteo aureòue colore fulgeat nominata est. A cæteris Rosarũ generib⁹ foliis, flore, odore discrepat. Nã parua eius folia sunt rotũda, obscurę viriditatis, valdè insecta, incisurarũ crenis propemodũ rigẽtibus: caulibus valde spinosis, flore aureo siue luteo, cætera aliis simili, sed simplici, & quinque tãtũ foliis cõstãte, non autem numerosis hortẽsiũ Rosarũ modo: odore graui, atque ingrato, accusanda natura, quæ flori egregio suauẽ odorẽ, idest Roseũ ac suũ inuiderit, quo si nõ careret, haud prostremũ locũ inter flores excellẽtes obtineret. Nascitur in Italia, at nõ ita pridẽ in hortis colere nos cœpimus. Rosa syluestris quã Cynorrhodõ à Plin. appellari diximus, foliis est asperis, aculeatis: rami surculique, vt in satiua

Forma Græcæ.
Locus.

ROSA Lutea.

Lib.6.Hist. capi.6.

Forma Græculæ.

Ibidem.

Forma Luteæ.

Locus.
Forma Rosæ silu.

CYNORRHODON *Polyacanton.*

ROSA SYLVESTRIS *Pomifera.*

ſpinis horrẽt, ſed graciliores ſunt, foliáque multò minora: Roſę ipſæ ſimplices, albæ, aut in albo purpureæ, inodorę quibus tandẽ ſuccedũt capita rotũda, vt in ſatiua, rubra cùm matura ſunt, in quibus ſemen lana opertum. In mediis ramis naſci pilam quandam, hirſutam, à Plin. ſpongiolam nominatam iam diximus. Hanc Seplaſiarij quidam Bedegar appellant, nõ ſine errore, cũ Bedegar Cardui genus ſit. Syluestris Roſæ multæ ſunt varietates, eæq; notatu dignæ. Sunt Cinnamomeæ, foliolis omnium florum minimę. In Francia, Belgia, Anglia ruriſponte oriuntur, ipſo odore notiſsimæ. Luteæ ſyluestres ſunt in Africa: ſunt & Cæruleæ in hortis Italicis. Eſt & altera ſpecies foliis Myrtinis, ſed latioribus, flore & elegantia Roſæ Moſchatæ, vulgo *Eglantier*, de qua prius egimus, cum de Cynosbato diſſereremus. Inter ſyluestres etiam non poſtremæ venuſtatis, inquit Pena, alia Angliæ familiaris, & Eſglantinæ cognatior fruticat pumila, bicubito non altior, inodora, folio minore, Aroniæ non diſpari pomo donata, minore multo, colore viuidiore, rubello ſubpuniceo, per Auguſtũ maturo: flos Roſæ ſyluestris eſt. Hæc Pena. In noſtris Roſis luteis, delapſo flore, talia poma ſuccedunt, adeo Sorbis ſimilia, colore, figura, & interdum magnitudine, vt imperitus ac in exercitatus ea vix à Sorbis diſcernat. Alterum Cynorrhodi genus, à ſpinarum denſiſsima multitudine, quibus caulis, ſurculi, ramuli, folia rigent Polyacanthon nominauit Dalechampius. Id pedis altitudinem nunquam excedit. Flore eſt rubro, exiguo. Reperitur in Gramuntio nemore prope Monſpelium. Vera Roſa, inquit Plinius, plurimùm ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima eſt, ideóque ibi vnguentum pulcherrimum. Carthagine, Hiſpaniæ hyeme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis, quàm humidis odoratior. Serineæ pinguibus vult, nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris, (vel ruribus, vt emendauit Hermolaus) proprieq; eruderatum agrum amat. Præcox Campana, ſera Mileſia. Nouiſsimè tamen deſinit Preneſtina. Fodiuntur altiùs quàm fruges, leuius quã vites. Tardiſsimè proueniunt ſemine, quod in cortice eſt, ſub ipſo flore, opertũ

Forma.
Poliac.
Locus.
Lib. 21. c. 4.
Tempus.

lanugine: ob id potius caule conciso inseruntur. Ex ocellis radicis, vt arundo, vnum genus seritur pallidæ, Spineolæ, longissimis virgis, quinquefoliæ, quæ à Græcis altera est. Omnis autem recisione atque vstione proficit. Translatione quoque, vt Vitis, optimè ocissiméque prouenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post Virgiliarum occasum sata, dein per Fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroq; circumfossa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt germinare incipiente calyce. Hæc Plinius: ex quibus locum Theophr. vnde ista magna ex parte translata sunt, illustrare atque emendare licet: εὐοσμότατα δὲ, inquit, τὰ ἐν κυρήνῃ. διὸ καὶ τὸ μῦρον ἥδιστον. ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἄκρατοι. μάλιστα δ' ἐκείνου αἱ ὀσμαὶ, διαφερόντως δὴ τοῦ χρόνου. πλεῖστον γὰρ οὗτος δοκεῖ παραλλάττειν. Gaza. Odoratissimæq; apud Cyrenam gignuntur, & proinde vnguentum iucundissimum illic faciũt. In plenum verò, & Violarum, & reliquorum florum odores ibidem sinceri præcipuè sentiuntur. Lege ἁπλῶς δὲ καὶ τῶν ἴων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν ἔκκριτοι μάλιστα ἐκεῖ μὲν οὖσιν αἱ ὀσμαὶ, &c. Id est, prorsus autem & violarum, & reliquorum florum eximius odor illic est, si tempus commodum fuerit: id enim plurimum immutat. Plinius. Refert & anni temperies: quibusdam enim annis minùs odorata prouenit. Et mox. φύεται μὲν οὖν ἡ ῥοδωνία καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ κνηκῶδες, ἢ ἀκανῶδες, ἔχον δὲ τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πρώτων σπερμάτων. Gaza, Nascitur Rosa etiam ex semine, quod flori subditum suo in malo contẽtum, Cneceum, vel Acanaceum lanugine quadam obductum gerit, vt primis seminibus proximum sit. Emenda. κνικωδῶς, ἢ ἀκανωδῶς ἔχον γε τινὰ χνοῦν, ὥστε ἐγγὺς εἶναι τῶν πάντων σπερμάτων. Id est, nascitur Rosa etiam ex semine, quod sub flore malo inclusum habet, lanugine Cnici modo, aut echini carduorum, obductum, omnia semina proximè ambiente. Quondam prope Allobrogum Cularonam, siue Gratianopolin, è medio floris Rosæ rubræ, cùm iam folia decidissent, enatus cauliculus, gracilis, tres digitos altus, secundum florem extulit, priori similem, cum calyce subiecto, ac florem sustinente. Plinius, Tardissimè proueniunt semine, quod in ipso cortice est, sub ipso flore, opertũ lanugine. Quod igitur Theophr. τὸ μῆλον Rosæ, Plinius corticem appellat, vt & paulo supra. Germinat omnis primo inclusa granoso cortice, τὴν κεφαλὴν, id est caput appellari diximus: οὐ μὴν ἀλλὰ διὰ βραδέως παραγίνεσθαι, κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσι· ἐπικαιομένη δὲ, καὶ ἐπιτεμνομένη βέλτιον φέρει τὸ ἄνθος, ἐωμένη γὰρ ἐξάνξεται, καὶ ἀπολοχμοῦται. δεῖ δὲ καταφυτεύειν πολλάκις. καὶ γὰρ οὕτω φασὶ κάλλιον γίνεσθαι τὸ ῥόδον. Plinius. Ob id (quod tardissimè semine proueniunt) potius caule conciso inseruntur. Omnis autem recisione atque vstione proficit: relicta enim (quod omisit Plinius) excrescit, & in fruticosum dumum degenerat. Translatione quoque, vt ait Plinius, sicut Vitis, optimè ocyssimeq; prouenit Rosæ satiuæ & syluestres Maio & Iunio mensibus florent. Rosæ Damascenæ seu Moschatæ etiam Maio, sed iterum Septembri mense, siue Autumno, quod nemini mirum videri debet, cum sint etiam Pestanæ Rosæ bifferæ Virgilio. Rosa refrigerat & adstringit, inquit Dioscor. Sed sicca magis adstringit. Idem Plinius quoque dixit. Quia verò locus corruptus est, & quæ ad Iuncũ odoratum præcedentem pertinent, cum Rosa confusa sunt, ex vetusto exemplari sic restituit Cornarius. Ad muliebres vsus decoquitur. Opisthotonicis cum Resina arida imponitur, excalfactoria. Et hactenus quidẽ de Iunco, deinceps autem sequitur de Rosa. Rosa astringit, refrigerat, &c. Noster verò codex manuscriptus habet: imponitur, excalfactoria. Rosa adstringit, refrigerat, &c. Galen. Rosam ex aquea substantia & calida, duabus aliis qualitatibus astringente videlicet & amara admixtis compositam esse tradidit: eiúsque florem magis quàm Rosam ipsam astringere, ac proinde etiam exsiccare Alio in loco oleum

Lib.6. Hist. cap.6.

Tempus.

Li.4. Geor.

Temper. & Vires

Lib.1. c.112.

Lib.21. c.18.

Embl.109.

lib.1. Dios.

Li.8. simpl.

Lib.3. simp. cap.10.

Rosaceum idem scribit in primo esse ordine refrigerantium: ac Rosarum succum esse frigidiore quidem temperie, sed non ita multò, verùm caloris tepidi, & tenuis essentiæ. Auctores hi diuersa ratione ducti rectè scripserunt, illi quidẽ Rosam frigidam esse, hi calidam. Nam Rosa in caliditatis frigiditatisq; medio quodammodo sita est, quum sensu qualitas alterutra in ea non percipiatur. Etenim quæ caliditate sua aut frigiditate sensum mouent, ea secũdo calidi frigidíque ordine collocantur, sicut quæ ratione deprehenduntur, primo. Rosa igitur, vt rectè tradit Mesues, frigida est primo gradu, sicca secundo, ex substantiis diuersis etiam separabilibus composita, aquea quidẽ mediocri, & terrea adstringente, aërea verò, dulci & aromatica, ignea denique tenui, à qua est amaritudo, rubor, perfectio, & forma. Igneæ tamen substantiæ vis, quę ruborem & speciem impressit, valentior fuit, quàm quæ amaritudinem. Quamobrẽ hæc sola siccatione exolescit, illis adhuc permanentibus. Ob eam scilicet amaritudinem Rosæ recentes succo præsertim, purgant bilem & aquas, quam vim veteres Græci videntur ignorasse: siccatæ verò resoluta caliditate amaritudinem excitante, substantiam adstringentem & stipantem ostendunt. Quare frigidiores sunt, & magis adstringunt, ac eæ magis quæ non fuerint perfectæ: & albæ magis, quam rubræ. Succus calidus est, prope ad primũ gradũ, nimirùm à substantia terrestri & frigida secretus. Is recẽtibus foliis exprimitur, inquit Diosc. desectis forfice vnguibus, reliquum in pila teri debet, & in vmbra exprimi, donec cogatur, & ita ad oculorum circũlitiones recondi. Siccantur etiamnum folia Rosarum continuo versata, ne muceant, néve situs insideat. Aridis Rosis in vino decoctis expressus liquor facit ad dolores capitis, aurium, oculorum, gingiuarum, sedis, recti intestini, ac vuluæ, penna illitus, aut infusus. Eædem sine expressione tusæ præcordiorum inflammationibus, humidis stomachi vitiis, igni sacro illini prosunt: siccæ, ac tritę fœminibus insperguntur. Misceri solent ocularis antidotis, atque compositionibus, quas Antheras vocant. Folia vruntur in Calliblephara. Flos qui in mediis Rosis inuenitur, siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita potu citam aluum, & cruentas reiectiones sistunt. Folia Rosarum, cor, vẽtriculum, iecur, & eorum retentricem facultatem roborant: dolores à caliditate ortos mitigant: inflãmationes tollunt. Vngues lotionibus & clysteribus ad inhibendas fluxiones vtiliter admiscẽtur. Flos, tradente Plinio, somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Calyx capútque alui fluores, & cruentas excreationes sistunt. Fructui maturo rubróque, & semini ac lanugini conclusis non obscura adstringendi vis inest. Quamobrem contra alui fluores, contra fœminarum abundantiam qualemcũque, maximè contra Gonorrhœã, remedio sunt. Succus ex Rosis puniceis efficacior est, ex rubescentibus infirmior: succus adultarum melior: itémque dilutum quod ex rubescentium foliis aqua maceratis paratur, quanquam quę Damascenę, seu Moscatę vocãtur, longè pręstent. Earum enim vicenis foliis deuoratis facilè & innoxiè aluus subducitur. Rosarum succus purgat, resoluit, aperit, terget. Quare bile flaua sanguinẽ expurgat venarum & arteriarum. Conferti ictero: quia obstructiones ventriculi, iocinorísque aperit, & purgat. Cor, ventriculum, hepar roborat. Cordis tremorem sanat, vacuata eius causa: febribus biliosis confert. Dilutũ ex quo pharmacopæi syrupum Rosatum quem vocant solutiuum, cõficiunt, ex eorum medicamentorum genere est, quæ quoniam clementer, & absque vlla noxa aluum subducunt, recentiores Benedicta vocant. Bilem & aquas purgat ęstate salubriter, ab vnciis duabus ad vnc. quatuor. Albæ Rosæ nihil aut minimùm purgant: potentiùs astringunt, & roborant quàm rubræ: quod cum de Rosis albis vulgaribus

Lib.1. met. purg.

Lib.1. c.111.

Matth. li.1. Diosc. c.112

Lib.21. c.19.

Lib.2.m. purg.

ribus quibus paſsim abundant fruteta, Meſues intellexerit, iniuſtè à Manardo reprehenſus eſſe videtur, quoniam albæ Roſæ quas Damaſcenas appellamus, inquit, maiore deiiciendi vi quàm cæteræ præditæ ſunt, Damaſcenæ Meſuæ, vt opinor, incognitæ fuerunt, atque etiam veteribus Grçcis, & Latinis, tum quòd non ita pridem in Italia, & Gallia coli cœperint, tum quòd nullus veterū, quod ſciam, de his aliquid memoriȩ prodiderit, niſi eæ ſint quas Coroneolas à Plinio appellari diximus, Oleum roſatum, & aqua ex Roſis educta, cor, ventriculum, hepar, facultatémque retentricem eorum roborant, cogendo ipſorū ſubſtantiam laxam, inflammationem omnem extingunt, & ortum ab ea dolorem ſedant, ſomnum conciliant: coryzam tamen & ſternutationem excitant, ſed longè vehementius recentis floris odor, iis quibus facile caput repletur, catarrhis obſunt. Vuam ſtringunt, & guttur, illasq; partes roborant: crapulā arcent, & diſcutiunt. Aqua in qua maceratæ ſunt Roſæ, mundat, terget, purgat: at quæ vi caloris extillauit multum roborat, ſed non purgat: quia ſubtilis eius caliditas igne eſt diſſoluta. Acetum Roſatum inflammationes omnes ſedat, incidit, purgat, roborat. Syluestres Roſæ maiore adſtringendi vi præditæ ſunt, quàm ſatiuȩ, ſed multo minùs odoratæ, & purgandi facultate deſtitutæ. Syluestris Roſa, vt auctor eſt Plinius, cū adipe vrſino alopecias mirificè emendat. Scribit præterea Spōgiolæ quæ in mediis Cynorrhodi ſpinis naſcitur, cinere cum melle alopecias capitis expleri: tum etiam, ad canis rabidi morſum vnicum remedium oraculo quodam nuper repertum, radicem ſyluestris Roſæ quæ Cynorrhodos appellatur. Spongiolȩ ac fructus Cynorrhodi plurimùm valent contra calculum, & vrinȩ difficultates, ſi lȩuigatæ in puluerem exhibeantur.

Li.21.ca.19.

Lib.8.c.41. & c.8.li.25. Fuch.c.254 Dodo.li.6. c.1.

PRVNVS SYLVESTRIS. CAP. III.

Nomina

PRVNVS ſyluestris Grçcis κοκκυμηλέα ἀγρία, ſiue ἀγριοκοκκυμηλέα dicitur, Gallis ***Prunelier***, & ***Prunier ſauuage***, & ***Peloßier***, Germanis ***Schlehen***. Etymon nominis eſt, quod magnitudine & rotunditate Cocci, mala ferat. Virgilius maſculino genere Spinum hoc hemiſtichio, & Spinos iam Pruna ferentes, appellat auctore Seruio, quem conſtantiſsimè alij ſequuntur, vt refragari non liceat.

Li.4. Geor.

PRVNVS ſyluestris.

Locus.

Naſcitur vbiuis in ſepibus, cum Rubis & Dumis aliis, quorū & ipſa genus eſt.

Forma.

Frutex eſt, & vix in arborem magnā adoleſcit, radice lenta, lignoſa, longe, latéque ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes: folia ſatiuȩ Pruno ſimilia, ſed multo minora: fructus rotundus, Prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi, & plurimum adſtringentis, quem ἀγριοκοκκύμηλον appellari ſcripſit Galen. & in Aſia προῦμνον, Latini Prunum ſyluestre vocant, Prunellum, & Prunulum, Galli ***Prunelle***. Theophraſtus cap.7.lib.3.Hiſtoriæ, σποδιάδα, vel, vt apud Athenȩum legitur lib.2. σπονδιάδα, vocat.

Li.2. Alim.

Temperam. & Vires.

Pruna ſyluestria refrigerant, ſiccant, & adſtringunt. Ipſorum ſuccus aluum ſiſtit, aduerſus ventris & ſanguinis profluuium, fœminarúmque fluores plurimū valet. Ex iis coctis ſuccum expreſſum, inſolutū, ac teſſellatim diuiſum, vſurpamus Acaciæ

veræ

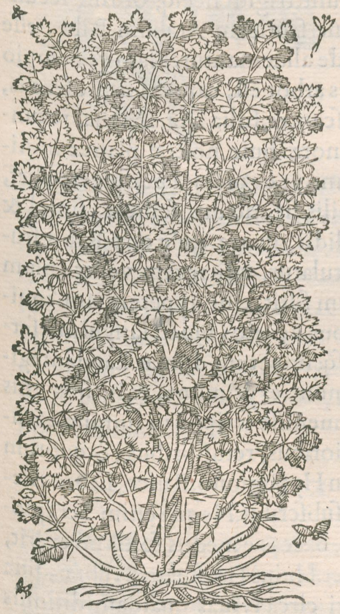
veræ loco, minimo errore, inquit Siluius, quia refrigerat, ſiccat, aſtringit, vt veterum Acacia. Syluestrium quidem Prunorum baccæ, inquit Plinius, vel è radice cortes in vino auſtero ſi decoquantur, ita vt triens ex hemina ſuperſit, aluũ & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. In ſyluestri ſatiuáque Pruno reperitur limus arborum quem Græci lichena appellant, rhagadiis & condylomatis mirè vtilis.

Lib.1.m. ſimp. Lib.23. c.7.

GROSSVLARIAE CAP. IIII.

AN veteribus Græcis ac Latinis frutices tres quos hîc exhibemus cogniti fuerint, multi dubitant. Quia complures incognitos fuiſſe affirmant, eorum vulgaria, & quibus omnes herbarij hodie vtuntur, nomina vſurpabimus. Eorum primus Vua criſpa nominatur ab intortis, feréque in circulum verſis (ac veluti criſpis,) foliis, & acinis quos producit. Nõnullis Vua marina, à pluribus Vua Creſpina, vulgo noſtrati quòd groſſorum exiguorum quandam referat imaginem, Groſſularia nuncupatur: *Groſelier*, Germanis *Kruſelbeer*: quibuſdam Vitis Precia Plinij, ſed perperam, quia Vitis Precia vinifera eſt. Poſt Rhamnos Theophr. Iſos vel, vt alij legunt, Oeſos memorat, quorum alius eſt flore fructúque candidus, alius flore fructuq; niger. Iſon, vel Oeſon candidũ nonnulli Groſſulariam noſtram eſſe arbitrantur, de quorum iudicio poſt hac amplius diſſeremus. Geſnero Vua Criſpa Ceanothus ſpina Theophraſti videtur eſſe. Ceanothon Anguillara Carduum eſſe credit, ſatis vulgarem, quem Patauini ruſtici Aſtoni vocant: ſed de hoc aliâs. Vua Criſpa frutex eſt radice gracili, dura, lignoſa, fibrata: ramulis multis, candicantibus, aculeatus, rectóq; ſpinarum mucrone horridus: foliis ex viridi pallentibus, Apij modo diſſectis: flore ex herbido purpuraſcẽte: acinis cãdicantibus, primũ acerbis, à maturitate ſplẽdeſcentibus, flaueſcẽtibus, nõnunquã ſubrubeſcẽtibus ſub dulcibus. Is fructus Groſſula à noſtris vocatur, *Groſelle*. In Galliæ paſſim frutetis & ſepibus naſcitur. Seritur etiã in hortis. Veris ſtatim initio frutex iſte pubet, Primũ folia, dein flores, ac nõ ita multo poſt acinos ſeu baccas proferens. Fructus immaturus, tunc enim magis in vſum venit acerbæ vuæ loco, frigidus ſiccuſq; ordine ſecundo, adſtringit, eiuſdem ferè cum vua acerba facultatis. Quare grata placet acerbitate, magnamq; à palato init gratiam, & iuribus innatat. Appetentiam excitat: feruentem bile ventriculum refrigerat, incoctus iuſculis febrientibus vtiliter exhibetur: maturitate dulceſcit in cibum, qui tamen lautioribus menſis repudiatur, grauidis mulieribus, tam maturus, quam immaturus valde expetitus: Immaturus alui fluorem, & ſanguinis profluuium cohibet, maximè ſuccus ab eo expreſſus, ſiccatuſq;. Idem fructus inflammationibus, & eryſipelatis vtiliter admouetur. Ad idem valent folia, ſed minus efficacia. Recentia & cruda ſi edantur, vrinã cient, & calculoſis proſunt. Alter frutex Groſſularia rubra, & Vua tranſmarina à vulgo vocatur, à noſtris *Groſelier rouge*, & *Groſelier*

GROSSVLARIA *Alba.*

Nomina Fuch. c.68.

Lib.3. Hiſt. cap.17.

In hort. Germ. Lib.4. Hiſt. cap.11.

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & Vires.

Nomina

In Hort. Germ.

Forma.

GROSSVLARIA Rubra.

Grosellier d'outre mer: Officinis Ribes nominatur, Gesnero Ceanothus læuis. Germ. *S. Iohansz treublin, oder beerlin.* Ramis est lignosis, lętis, cortice furuo opertis: foliis latis, nigricãtibus, vitigineis, vel Populo albæ similibus, sed minoribus inter quæ flores emergunt racematim congesti: dein baccæ primùm virides, cũ maturuerunt rubræ ex pediculis longis tenuibusq; pendulæ, sapore subacido, admixta quadam dulcedine, magnitudine Piperis. Nostri *Groselles rouges*, & *Groselles d'outre mer*, appellant. Frutex hic nullis spinis horridus est, sed topiarius magis, in Sequanorum & Allobrogũ montibus nascitur sponte, à nobis vęro in hortis cultus eleganter sepit illorum puluinos thoros & areas. Iulio mense fructus maturi, adstringunt, frigidi sicciq; ordine secundo. Qui hunc fruticem Arabum Ribes esse credunt, valde allucinantur. Nam vt Serapio scripsit, Ribes arbor est, capreolos proferens, è viridi rubescentes, folia lata, magna, rotunda, quæ sanè notæ huic nostræ plantæ minimè conueniunt, vt ex pictura perspicere licet, tametsi fructus Ribis fructui qualitatibus similis sit, acidus scilicet, simul & dulcis, qualem esse Ribis fructum Serapio tradidit: quare eadẽ quæ Ribis fructus præstare potest. Febribus igitur acutis opitulatur, æstuantem ventriculum refrigerat, sitim restinguit, nauseam ac vomitum sistit, cibi appetentiam inuitat, cœliacos, & lientericos biliosis defluxionibus vexatos iuuat, sanguinis feruorem mulcet, bilis acrimoniam retundit, eiusq; impetum domat. Laudãdi igitur Pharmacopœi, qui ex huiusmodi fructu vinum exprimunt, & in hos vsus recondunt. Bellonius Ribem Serapionis sese inuenisse scripsit in summo cacumine montis Libani, foliis Oxylapathi, grandioribus, retusioribus, è quorum medio racematim exeunt baccæ rubentes, vt in Hypoglosso, Rusco, Lauro Alexandrina. Eius porro iudicio Matthiolus non subscribit. Neque enim Serapionis Ribes folia habet Oxylapathi, sed rotunda, baccas è mediis foliis nõ exerit, & Capreolos habet, quibus Bellonij Ribes caret. Huius Grossulariæ rubræ, siue Ceanothi læuis genus, proceritate sesquicubiti circa syluas quasdam ditionis Bernensium, Heluetiorum prouenire scribit Gesnerus, & à rusticis *Keozbeer* dici, quod tussi medeatur. Tertius frutex quibusdam Isos, siue Oesos niger. Theoph. Grossularia nigra, est aliis Pipirella, à baccis magnitudine, coloréque Piperi similibus, Officinis Ribes niger, Gallis *Poiurier, & Groselier noir* dicitur. Frutificat vt Ribes ruber, eiq; ramulis, foliis, flore, fructu similis est, nisi quod huius folia latiora, odorem nonnihil grauem cum manduntur, sed non ingratum spirant: fructus niger, ex subdulci austerus, *Groselles noires* nobis appellatur. Quidam acetariis, iusculis, condimentis viridibus admiscent, salubremq; eius vsum esse prædicant: nullius alioqui in medicina est vsus. Floret, fructúmque edit eodem tempore quo Ribes ruber. Sponte in locis humidis, & incultis nascitur, in aggeribus fossarum, & fluuiorum ripis. Ne quid verò hic prætermittatur quod attentum Lectorem torquere posit, obseruandum Theophrastum de fructibus & arboribus tractantem, quæ vno genere comprehensæ, priuatis quibusdam notis

Locus & Temper. *Ribes officin.* Matth. li. I. Diosc. c. 105. *Vires.* Li. de Conif. Ibidem. In Hort. Germ. Ibidem. *Nomina* *Forma.* *Vsus.* *Tempus.* *Locus.* Lib. 3. Hist. cap. 17.

GROSSVLARIA Nigra.

notis inter ſe differũt, exempli gratia memoraſſe ῥάμνον, ἴσον, κιτ]ὸν, βάτὸν, quorum differẽtias ſigillatim perſequitur, & Iſi vua Oeſi præcipuè, qui nunc candidum florem & fructum gignit, interdum nigrum, interdum mediũ, nec coloris albi dilutioris, nec craſsi vini modo nigreſcentis, οἰνωπὸν vocat, ſed ad purpuram inclinantis. At cũ doctus quiſpiam & acris iudicij vir, pro Iſo planta incognita, ad marginẽ ſcripſiſſet οἶσος, qui poſt transſcripſerunt, & οἶτον loco τοῦ οἴσον immiſerunt, & non deleta voce ἴσος literæ Theophraſti interſeruerunt, gemino errore, quo Gaza etiã inuolutus eſt: οἶσον quidam Amerinam eſſe volunt, quã Galli Pariſienſes, ſeruato Græco vocabulo adhuc vocant *Oſier*, coloribus à Theophraſto recitatis variã. At illorum ſententiam vanam id demonſtrat eſſe, quod οἴσου ſpecies omnes fructum edunt, qui Amerinæ, & Salicibus nullus eſt. Vero propius fuerit, quod οἶσον Agnum eſſe quidã cenſent, in eaq; arbore conſpici floris ac fructus tres illas differentias à Theophraſt. recitatas. Ideoq; Plinium cũ indicatum locum Theophraſti verteret, in genera duo Viticem diuiſiſſe, alterum floris è candido purpuraſcentis, alterum purpurei. Cæterum inuenio Theophraſtum Agnon, quam Amerinam inſcitè Theodorus vertit, priuatim nominaſſe vt plantam ab Oeſo diuerſam. Euſtathius clarus ſanè Homeri interpres magna inconſtantia nunc λύγον οἶσον appellari tradit, & οἰσόκαρπον ἀγνόκοκκον exponit, nunc οἰσύαν ſpinoſam plantam eandem eſſe cum Oeſo putat, cùm Agnus minimè ſpinoſus ſit, ſicut nec Amerina, nec Salix, nunc hoc verſu ῥιπίσι διαμπερες οἰσυίνοισι, ſportas exponit contextas ex Salicis viminibus. Hæc Dalechampius.

Li.24.ca.9.
Lib.1.Hiſt. cap.5.& 22.

VVA VRSI CAP. V.

A Galeno ἄρκἶου ςαφυλὴ hæc planta nominatur, id eſt, Vua Vrſi, quæ radicibus eſt craſsis, numeroſis, caudice recto, firmo, candicante, vel ſubcinereo, ſimili eius arboris quam pro Oxyacantha Matthiolus exhibuit: ramis multis, longis, huc illuc diffuſis, ſpinis crebris, validis, ſubrectis, atrociter pungentibus: foliis Arbuti, ſiue Pyri ſylueſtris, venoſis, in ambitu diſſectis: floſculis aceruatim congeſtis, ex luteo rubentibus: fructu ſimiliter ex aureo colore ad coccineum vergente, denſiùs coaceruato, rotundo, acidi guſtus. Naſcitur in Alpinarum gentium Brammouicum, & Ebrodunenſium ſaxoſis conualibus: maximè qua torrentes præcipiti curſu vicinas terras glarea & arenis obruunt. Prouenit & in agro Senenſi Hetruriæ prope Alcinum montem. Galenus ad hæmoptoicos Pharmacum Arrhabiani, quod Ponticum dicitur, ſic deſcribit. Vuæ Vrſi lib. XVI. aquæ pluuiæ ſextarios XVI. Coquito ad tertias, & expreſſum liquorem reponito. Quibus mox ſubiungit. Quæ Vua Vrſi appellatur, in Ponto naſcitur. Planta eſt humilis, & fruticoſa, folio Memæcyli, fructum ferens rubrum, & rotundum, guſtu auſterum, quem

Lib.7.med. part.
Forma.
Nomina.
Li.1.Dioſc. cap.105.
Locus.
Ibidem.
Vires.

VVA VRSI.

Vuam Vrſi appellant. Sunt qui Ribem rubrum, quem deſcripſimus Vuam Vrſi eſſe putant, quorum ſententia ex Galeni verbis modò citatis facilè refelli poteſt, vtpote qui ſcribat Vuam Vrſi folio Memæcili vireſcere.

OXIACANTHA. CAP. VI.

Ex ſenticoſis ſtirpibus quibus abundamus, quænam ſit ea quæ Oxyacanthæ nomine à Dioſcoride deſcribatur, inter auctores ambigitur. Rura, inquit Hermol. Oxiacanthã Criſpinam, quaſi acrem Spinam vocant, ex cuius Acinis vinum etiam conficitur, Criſpinum vocatũ, eodẽ ferè vſu quo vinũ ex Malo Punico. Singulares in Acinis quibuſq; nuclei ſunt. Acini oblongi, racemoſi, congeſti, folia quoque oblonga. Ruellius Hermolaum ſecutus, ſcribit Oxyacantham à Gallis, quod huius Acinis vinum exprimatur, Spiniuinetam vocari, ab aliquibus acrem Spinam. In eadem ſunt ſententia Fuſchius, Tragus, Cornarius, & recentiores ferè omnes Medici, quibus dum aduerſatur Cordus, Oxyachanthæ nomine ſcribit cõfundi apud auctores duos frutices natura diuerſos. Aliã enim eſſe Dioſcor. Oxyacantham, aliam Galeni. Dioſcor. Oxyacantha, pyracantha eſt, id eſt albus Spinus. Galeni Oxyacantha eſt Berberis Officin. Cordi ſententia. Et Dioſcor. quidem Oxyacantham non eſſe Spiniuinetam, ſiue Berberim Officinarum ex ipſa deſcriptione probat: quia Spiniuineta diuerſiſsima à Piraſtri figura ſit. Piraſter enim plerumque ſingulari caudice aſſurgit, non ita recto, in diuaricatos & intortos ramos diuiſo, at Spiniuineta pluribus virgis, fruticis modo ſe attollit, iiſq; rectis. Piraſtro antequam ſeneſcat cortex eſt læuis, glaber, in flauo ſpadiceus, in cæſio candicantibus maculis variegatus: Spiniuinetæ longè diuerſus colore, in ipſa adoleſcentia rimoſus, & rugis contractus. Spiniuinitæ fructus quidem ruber eſt, ſed Myrti baccæ diſsimilis. Ea enim rotunda eſt, ille oblongus, & vtrinque acuminatus. Præterea Oxyacanthæ fructus à Dioſcoride ἄθρυπτος, id eſt friabilis deſcribitur, Spiniuinetæ bacca, quoniã lenta cute ſuccũ lentam carnem continet, friabilis eſſe non poteſt. Nam friabile non de re lenta, humida, & ſuccoſa dicitur, ſed arida, & fragili, quæ digitis facilè, velut in puluerem atteri queat. Quare aliam eſſe Oxyacantham à Dioſcor. deſcriptam, contendit Cordus, à Galeni Oxyacantha, cui adſtringendi & incidendi vires tribuit, in Berberi Officinarũ manifeſtas. Vt autem quæ ſit Dioſcoridis Oxyacantha explicet, annotat Dioſcoridẽ inter Oxyacanthæ ſynonyma πυελάνθην numerare, quæ vox cùm apud nullum auctorem extet, perperam exaratam fuiſſe ſuſpicatur. Cùm verò Dioſcor. ipſe hoc eodem libro de Meſpilo agens Pyracanthæ meminerit, eam eſſe cenſet quæ hîc corrupto nomine πυελάνθα vocatur, facili ſcribentium lapſu. Dioſcoridem igitur pro Berberi, quæ vera eſt Oxyacantha, Pyracantham deſcripſiſſe iudicat, eámque Oxyacanthæ nomine deſcriptam Pyracantham eſſe Spinam, quæ inter arbores à veteribus Latinis ſimplici

Corol. 124. lib. 1. Dioſ.

Li. 1. ca. 106.

Lib. Hiſto. plan. c. 205. Lib. 3. ca. 21. Embl. 101. li. 1. Dioſc. In li. 1. Dioſcor. c. 123. Li. 8. ſimp.

Lib. 1. c. 105.

Cap. 133.

ſimpliciter Spina, à Gallis *Aubeſpin*, id eſt Albus Spinus, à Germanis *Hagedorn*, nominatur. Hæc enim habitu figuraq́; Piraſtro ſimilis eſt. minor tamen, ſpinoſiorq́;. Fructum fert Myrteis baccis æqualem, rubentem, nucleos intus habentem, omniſq́; ſucci expertem, ideóque friabilem. Idem teſtatur Plinius, inquit, cùm dixit Aquifoliæ & Spinæ baccas ſine ſucco eſſe. Accedit etiam foliorum figura, quæ Apio ſimilia ſunt. Nam talia Pyracantha habere debet, Dioſcoride Meſpili Aroniæ, ſcilicet folia cum Pyracanthæ foliis comparãte, & Theophraſto Meſpili Anthenoidis, quæ Aronia Dioſcoridis eſt, folia Apio ſimilia deſcribente. Hæc Cordus. Cui alio in loco de Sorbo aculeata, id eſt Pyriacantha tractanti Geſnerus album Spinum appinxit, annotauitq́; Oxyacantham Dioſcoridis videri, & Spinam Appendicem Plinij. Idem Geſnerus alibi Oxyacantham Dioſcoridis, Spinam albam vulgo dictam arbuſculam videri ait, & Plinij Spinam Appendicem, & ſimpliciter Spinam. Matthiolus acutiſsimè eos refellit qui Oxyacantham Vuam Creſpinam, ſiue Creſpinum eſſe credunt. Dioſcorides enim, inquit, Oxyacantham Piraſtro ſimilem eſſe ſcribit, minorem tamẽ, ſpinoſiorémque, & fructum ferre Myrti ſimilitudine, plenum, friabilem, rubentem, & intus nucleum, radicéſque ſubeſſe multifidas, & altè deſcendentes: ex quibus perſpicuum eſt alias Oxyacanthæ notas non expreſsiſſe quàm proceritatis, craſsitudinis ſtipitis, ramorum, radicum, ac fructuum, omiſſa foliorũ, florum & corticis hiſtoria, quæ qui accuratius expenderit, Creſpinum is notis omnibus Piraſtro diſsimilem eſſe comperiet. Nam ſylueſtris Pirus ſimplex è ſolo proſilit, vno duntaxat caudice attollitur, atque tandem ita creſcit, vt in proceritatem arboream conſurgat, Creſpinus verò nullum ab radice caudicẽ emittit, ſed ſurculis multis ſtolonibúſque fruticat, qui virgarum modo creſcunt, nec vnquam arboreſcunt, niſi raro, longoq́; tempore: omnium enim maximi pollicarem craſsitudinem vix excedunt, raróque hominis altitudinem æquant. Præterea Piraſter cortice integitur aſpero, craſſo, ſquamoſo, Creſpinus albo, læui, multum tenui, adeo vt vel leuiſsima lapide, aut ferro illata plaga diſrumpatur, croceuſq́; ſubtus color appareat. Adhæc licet Pirus ſylueſtris, Pruni ſylueſtris modo aculeata ſit, ramiq́; frequentibus horreant ſpinis nigris, validis, tamen ſingulæ ex vno tantum loco erumpunt, in Creſpino verò ternæ ex eodem loco, albæ, planæ, nec rotundæ, nota inſigni, nec à Dioſcoride prætermittenda. Iam verò Oxyacantha fructum fert Myrti magnitudine, Creſpinus autem racematim Vuæ modo, Acinis oblongis, rubẽtibus. Prætereà Creſpini folia Aroniæ Meſpilo ſimilia non ſunt, ſed potiùs Malopunicæ, latiora, nec tam in mucronem deſinentia, per ambitum Spinis tenuiſsimis, frequẽtiſsimiſq́; horrida. Radices quæ crocei ſunt coloris, multæ quidem, ſed tenues, nec altè deſcẽdentes vt Oxyacanthæ, & in obliquum ſummo ceſpite vagantes. Denique flos à Piraſtri flore plurimùm diſsidet: eſt enim melinus, ex racemo Vuæ ſimili prodit fruticis ſui colorem referens, qui dum ſeſe pandit, ſuauiſsimè ſpirat. Ex his effici vult Matthiolus Dioſcoridis Oxyacantham, quæ & Oxyacanthos dicitur, id eſt acuta Spina Creſpinum non eſſe, ſed eam aculeatam arborem, ſtipite, cortice, ramis, proceritate, floribus, ligni materie Piraſtrum planè referẽtem, quem Itali *Bagaia* vulgò nominant, Ananienſes, & Tridentinarum vallium incolæ quidam *Amperlo*, alij *Pan d'orſo*, Goritienſes *Barazzo bianco*, Arabes *Amirberim*, ſeu *Amyrbarim*, ſeu *Berberim*, Galli *Aubeſpin*, Hiſpani *Pirlitero*, Germani *Hagdorn*, Boemi *Hloc*. Id apertè demonſtrant arboris ſtipes, rami firmis, acutiſsimíſque ſpinis armati, à quibus arbori nomen, ligni materies, ſubſcaber ſquamoſuſq́; cortex, veluti Piraſtro, flos albus Piraſtro haud abſimilis, fructus Myrti craſsitudine, rubeſcens, plenus, friabilis ori ſubauſterus, quo, modò vnus, modò plures conclu-

Lib. 15. c. 24.

Li. 3. de pl. cap. 7.

In hort. Germ.

In li. 1. Dioſcor. ca. 105.

Nomina

Forma.

OXYACANTHA,
Acuta Spina Matthioli.

duntur nuclei: radices in altum descendentes. Folia quidem à Pirastro dissident: Apij modo dissecta, paulóque longiora: hoc tamen sententiam Matthioli labefactare minimè potest: similitudines enim ex pluribus partibus potius sumi constat, quàm ex paucioribus. Quali ergo folio sit Oxyacantha Dioscor. non explicat, sed tantùm dixit esse arborem Pirastro similem, quod magis ad stipitis, corticis, ramorum, florum delineationem, ligni materiam respiceret, quàm ad folia, quæ nihilominus qualianam sint, ex ipso Dioscor. & Theophrasto colligere licet, quoniam Dioscor. de Aronia Mespilo agens, scribit eam arborem spinosam esse, foliis similem Oxyacanthæ (alij Pyracanthæ legunt, vt diximus) Theophrastus verò Anthenoidis Mespili folia dissecta esse ait, quæ, vt monuimus, Aronia est, & per extrema Apio similia. At Theophrasti ipsius auctoritate fretus, poterit aliquis sententiam Matthioli oppugnare, quod locis duobus Oxyacantham inter eas arbores recenset, quæ perpetua fronde virent, cum Oxyacanthæ nostræ folia, decidere omnibus constet. Sed hos locos mendosos esse ex eo intelligere licet, quod Tiliam Myricam, Quercum, Terebinthum inter, perpetuifolias numeret, id autem falsum esse sciunt omnes qui has plantas cognoscunt. Hoc itaque loco pro Oxyacantha Pyxacantham docti viri reponunt. Nec Plinius easdem arbores ex Theophrasto recensens, Tiliæ, Quercus, Oxyacanthæ meminit. Hæc est Matthioli de Oxyacantha sententia, hæ rationes quibus eam confirmauit.

Lib. 1. ca. 133. — *Lib. 3. Hist. cap. 12.* — *Lib. 1. Hist. ca. 15. & lib. 3. Hist. ca. 4.* — *l i. 16. c. 20. & 21.*

Locus. Oxyacantha in Dumetis, sepibus, & agrorum limitibus frequens prouenit.

Tempus. Maio mense floret: fructus Septembri maturescit.

Temper. Is refrigerat & adstringit.

& Vires Potu aut cibo, inquit Dioscorides, alui profluuium, & abundantiam fœminarum sistit. Radix illita aculeos, & spicula extrahit: abortum fieri tradunt, si ter radice venter, aut sensim feriatur, aut perungatur. Oxyacãthus arbor Galeno, vt Piro similem habet speciem, ita & vires similes. At fructus Piri syluestris prorsus acerbus est, Oxyacanthæ verò, cum partium tenuitate, modicam incidendi vim habet. Cæterum Oxyacanthæ fructus, Piri syluestris fructui similis non est, sed Myrti, rubens, & rarus (ἁδρὸς videtur legendum ex Dioscoride, id est plenus pro ἀραιὸς.) Habet item & nucleos. Porrò non esu tantùm, sed & potu affectus omnes fluxionũ quos ῥοώδεις Græci vocant, cohibet. Serapio eadem ad verbum transscripsit de Amirberi, seu Berberi tractans, quæ Dioscorides & Galen. de Oxyacantha tradidêre. Anguillara eorum sententiæ vix assentitur qui Oxyacantham illam esse putant, quę Italorum vulgo *Spinbianco* dicitur, tum quòd Theophrastus Oxyacantham inter arbores perpetuę frondis numeret, tum quòd Mali Medicę spinas, Piri aut Oxyacanthę spinis comparet, quę in Spinum album competere non possunt. At Matthiolus priorem locum falsi suspectum esse ostendit: Spinarum verò Mali Medicę, cum Piri aut Oxyacanthę spinis comparatio non inepta. Est enim Pirus quædam satiua, spinis armata, Lugduni satis frequens, quam ideo *Poirier d'espine* vocant, & fructum

Dodo. li. 6. cap. 31. Lib. 1. c. 105. l i. 8. simpl. — *Lib. 1. Hist. ca. 15. & lib. 3. cap. 4. Li. 4. Hist. cap. 4.*

Poire

Poire espine. Fructus is magnus est, viridis, qui in seram hyemem prorogatur & durat, gustus suauissimi, præsertim cùm in pruna coctus apponitur, insperso saccharo. Surculos ex Neapoli, huc allatos fuisse olitores aiunt. Hęc profecto Pirus est, cuius spinas cum aculeis Oxyacanthæ comparat Theophrastus, nec immerito: sunt enim inter se prorsus similes. Multo meliore ratione, sententiam illam oppugnat Anguillara, cùm scribit Oxyacanthæ à Galeno & Dioscoride tributas facultates albo spino minimè conuenire. Huius enim fructus non acerbos, sed dulces, maximè cum maturi sunt, aluum ducere magis quàm adstringere, & mulierum fluores elicere potius quàm cohibere. Hæc Anguillara. Certè vulgus Gallicum, vt scribit Ruellius, deturbandis calculis vtitur acino, singulari remedio, ex vino, quem peculiari vocabulo Senelle nominat. Rustici viuas sepes hoc frutice extruunt, quæ pecus minacibus aculeis valenter arceant. Dos eius omnis in odore, tametsi non defuerint, qui tradant hanc stirpem, instar Lauri fulmine non ici, nec vnquam de cœlo tangi. Aiunt quoque pisces marinos floris odore tactos statim corrumpi, quod Ruellius arbitratur, fragranti grauitati acceptum ferendum. Huius rei piscatores gnaros florem deuitare: Mirum est, inquit, si fulminis ictum tuta respuat. Sed fama tantum hoc didicit nullo certi scriptoris testimonio. Pisces verò non ob odoris florum Oxyacanthæ vehementiam, aut noxiam aliquam qualitatem, vitium contrahunt, sed quoniam Maio iam progresso arbor illa floret, quo tempore ob æstuosum cælum pisces qui è mari vehuntur in vrbes procul remotas corrumpuntur.

Lib.3.ca.12.

BERBERIS OFFICINARVM, CAP. VII.

PLANTA hæc à Seplasiariis Berberis nominatur, ab Italis *Crespina*, à Gallis *Espine vinette*, à Germanis *Porsselbeel, Saurach, Versich*, à Boemis *Drac*, siue *Dristal*, ab Anglis *Berberis*. Plinij Spinam Appendicem esse multi credunt. Frutex hic è terra surculos plurimos mittit, coryli modo, ab imo ad summum spinis armatus acutissimis: longis, compressis, albicantibus, fragilibus, ternis ex eodem loco prodeuntibus. Cortex extimus totius fruticis candidus, læuis, tenuis, interior autem exilior, & ligno proximus flauus, ac cerusei, ligni materies alba, fragilis, fungosa. Numerosæ radices valdè flauæ, per summa terræ sparguntur. Folia ex viridi candicant, Punicæ similia, sed tenuiora, latiora, minùs acuminata, toto ambitu spinis tenuissimis horrentia. Flores sunt lutei, racematim congesti, odoris non ingrati. Fructus sunt Acini oblongi, racemo penduli, Punicæ Mali Acinis haud absimiles, quanquam oblongiores, paruis intus conclusis nucleis, qui maturi maximè rubent, gustúque sunt acido, & subaustero. Ex his vinum exprimitur, quod vinum ex Berberi falsò vocant Officinæ, acerbius acidiúsque Malorum Punicorum succo. Id in acutis, pestilentibúsque febribus zulapio violaceo permixtum cum aqua vtiliter exhibetur. Etenim non modo sitim extinguit, sed biliosas pestilentésque exhalationes supprimit. Datur commodè cœliacis, cibum reiicientibus, dysentericis, iísque quibus bilis à iocinore in ventriculum regurgitans, cholericum excitarit affectum. Tam sumptum quàm admotum mensium profluuia cohibet. Tineas ventris enecat, præsertim si bibatur ex aqua Graminis, vel Portulacæ, vel Abrotoni, addito sacchari tantillo. Prodest cruentis excreationibus, firmat commotos dentes, si eo sæpius foueantur, gingiuas roborat, gargarizatu faucium & Vuæ inflammationes discutit, atque destilla-

Nomina
Lib.24.c.13.
Forma.
Matth.li.I. Diosc.c.105
Vires.

BERBERIS Officinarum.

tiones eo confluentes reprimit. Vulnera recentia in carnis superficie glutinat, & vlcera vetera desiccat. Nocet iis qui ventriculi doloribus ex flatu & frigiditate ortis vexantur, atque etiam ægrè spirantibus. Condiuntur item Acini vel melle, vel saccharo ad restinguendam sitim, depellendámque febricitantium inappetentiam, quorum morosum nimis palatum cibum ferè quemcunq; respuit. Nam elanguescens appetitus cibi mirum in modum grato huius acore recreatur. Spina Appendix appellata, inquit Plinius, quoniam baccæ Puniceo colore in ea Appendices vocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in vino decoctæ, aluum citam, & tormina compescunt. Lixiuio in quo radix maduerit sæpe eloti capilli flauescunt. Ex foliis viridibus, quemadmodum ex Oxalide, succus in ciborum condimenta exprimitur refrigerans, & appetentiam inuitans, atque biliosis, & febricitantibus perutilis. Frutex hic multis locis nascitur, nempe syluis, frutetis, campestribus, montanis, siccis, & aquosis. Germinat ineunte vere, ab occasu Virgiliarum fructum præbet, qui per Septembrem mensem, & Octobrem demetitur, campos & syluas exornans.

Ruel. lib. 1. cap. 106.

Lib. 24. c. 13.

Dodo. li. 6. cap. 21.

Locus.

Tempus.

RHAMNVS, CAP. VIII.

RHAMNI historia, si vlla alia, valdè est perturbata, atque impedita, & ob variam de iis scribẽtium tractationem magna obscuritate inuoluta. Ac primùm Dioscoridis caput, quo de his agit, apertè corruptum, multisq; modis deprauatum esse ostendunt tres asterisci, in contextum inserti eius exemplaris, alioqui fidelissimi, quo Ruellius vsus est. Primus φύλλα μικρὰ * ὑπομήκη, &c. Secundus, ἐστὶ δὲ καὶ ἑτέρα * λευκοτέρα, &c. Tertius ἐοικὼς * ἀσφοδέλῳ. Deinde Theophrastus duo duntaxat Rhamni genera facit, candidum & nigrum, diuersumq; ipsorum fructum, vtrumque tamen spinosum. Plinius item duo, quæ inconsideratè Ruborum generi adscribit. Eius verba quia à Dioscor. sententia variant, & alioqui corrupta leguntur, ex veteri manuscripto Codice à Cornario emendata adscribam. Inter genera Ruborum Rhamnus appellatur Græcis, candidior, fruticosior, ramos spargens rectis aculeis, non vt cæteri (vel Rhamni, vel spinosi frutices) aduncis, foliis maioribus. Alterum genus eius syluestre, nigrius quadantenus rubens, fert veluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentum quod vocatur Lycium (id porro falsum esse norunt herbarij omnes) Semen secundus trahit. Hoc Dioscor. minimè habet. Galenus, & eum secuti Paulus, atque Ætius, velut de vno solùm genere, aut certè de vna omnium facultate, omissis eorum differentiis loquuti sunt. Dioscorides tria genera descripsit, cuius breuitas, & inemendata librorũ nostror

Lib. 1. c. 102.

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Genera

Li. 24. c. 14.

Embl. 98. lib. 1. Dios.

Lib. 1. c. 102.

noſtrorum lectio, vt diximus, in ambiguo multos habet, quinam ex tot dumis Rhamni dici poſsint. Dioſcoridem ſiue is ex Andrea, ſiue ex Crateua Rhamnorum hiſtoriam concinnarit, çerte Oribaſius, & Serapio ſecuti tria quoque Rhamni genera memorant, Paliuri mentione à neutro facta, celebris alioqui plantæ, & facultate ſua, qua veſicæ lapides exterit, inſignis perinde ac ſi Rhamnorum hiſtoria inuoluatur, aut eorum genere contineatur. De vtroque tamen ſeorſum dicemus ex Dioſc, qualia qualia ſint eius exẽplaria. Rhamnus, inquit, fruticat in ſepibus, ramos ferens rectos, & aculeos Oxyacanthæ modo, foliis paruis, oblongis, ſubpinguibus, teneris. Alterum ei genus candidius. Tertium nigrioribus, latioribúſque foliis conſtat, & quadantenus rubentibus, cuius rami quinum ferè cubitorum ſunt longitudine, ſpinoſiores quidem, ſed infirmioribus, minúſque rigentibus aculeis. Fructum edit latum, candidum, tenuem, folliculari ſpecie, verticillo ſimilem. His, diuerſi auctores diuerſas plantas aptarũt. Cornarius & Tragus Rhamni genus eſſe exiſtimarunt fruticẽ eum quem Vuam criſpam ſiue Groſſulariam appellari diximus. Item aliud Tragus, Hermolaus, Ruellius, quem Spinum ceruinũ, Itali, *Burgam ſpinam.* Galli vocant. Prima Rhãni ſpecies, inquit, Anguillara, omniũ ſententia ea eſt, quæ Romæ *Spino ſanto* nominatur, à Sãnitibus, *Spino di Chriſto,* à Marcello lib. de re medica, Salutaris, & Spina alba. Salutaris herbæ faſciculũ, inquit, ideſt, Spinæ albæ qua Chriſtus coronatus fuit. Cordus etiam Rhamnum à Latinis Albam ſpinam dici teſtatur, prudenter interim nos monens ne ſtirpes diuerſas hoc nomine confundamus. Nam præter Rhamnũ ſpinam arboreſcentem, Albæ ſpinæ nomine paſsim ab auctoribus in herbaceo genere duo Cardui indicantur. Secunda ſpecies, inquit idem Anguillara, priori in omnibus ſimilis eſt, niſi quod candidior, foliis longioribus & tenuioribus, in Illyrico copioſa, ex qua ſepes conficiunt. Tertiam Rhamni ſpeciem in Dioſc. ſuppoſititiã eſſe autumat: quia in eius deſcriptione ſibi ipſe refragatur, vt pote qui fructum eius dicat eſſe latum, candidum, tenuem, veluti folliculum, Haſtulæ regiæ ſimilem. Fructus verò eius Rhamni quem repræſentant, & ſi latus ſit, nimirùm cõpreſſus, minimè tamen Aſpodeli fructui ſimilis eſt, rotũdo, non compreſſo. Sed hæc ratio deprauatæ lectionis correctione facile refelli poteſt. Neque enim dicitur à Dioſcoride tertij Rhamni fructus ἐοικὼς ἀσφοδέλῳ, ſed ἐοικὼς σφονδυλίῳ, id eſt ſimilis verticillo. Ad hæc ſpinæ eius infirmæ non ſunt, quales Dioſc. eſſe vult. Præterea Theophraſtus duo duntaxat Rhamni genera poſuit, Rhamnóſque perpetuò eſſe folio, Paliurum minimè. Matthiolus tria Rhamni genera ſtatuit. Primum in ſepibus naſcens, cuius longis aculęis Hetruſcę mulieres ficus recentes perforant, & ad ſolem appendunt. Hos Oxiacanthæ modo fert: folia oblõga, mollia, ſubpinguia: caulem habet album, læuem, & rubentes inter folia baccas. Hic ſpinoſus Matthioli frutex ad Rhodani ripas & glareoſa vada frequentiſsimus viſitur, ſæpè humilis, nonnũquam ad hominis proceritatem aſſurgens, cortice cinereo, ramis firmis, ex quibus ſurculi hinc illinc oriuntur, per interualla foliis breuioribus veſtiti, ſpinas per interualla proferentes, & ſemper in rigidum aculeum deſinentes, qua nota ab aliis diſcrepat. Fructus eſt circum ramos copioſus, rotundus, cum maturuit phœniceus, folliculo aut veſiculæ ſimilis, ſucco luteo plenus, acidi guſtus, nec ingrati, cuius Omphacij vice ad ciborum condimenta vſus eſſe poſsit. Gratianopolitani vocant *Des Argouſſes.* Tertium Rhamni genus Matthioli cæteris nigrius eſt, quinum fermè cubitorum longitudine, infirmioribus aculeis aliis, rectis, aliis incuruis, foliis latioribus, ſolidioribus, neruoſioribúſque: floribus muſcoſis, ſubcroceis: fructu tenui, folliculari ſpecie, rotundo, verticillo haud abſi-

Lib.1.c.102.

Forma.

Nomina.

In cap.102. lib.1.

RHAMNVS Primus Matth.

RHAMNVS Secundus Matth.

RHAMNVS secundus Dodonæi, primus Penæ.

RHAMNVS secundus Monspeliensium Penæ.

mili, in cuius medio nucleus est durus, rotundus ciceris ferè magnitudine, in quo semen concluditur, lentis instar compressum, rubro cortice, & alba intus medulla

medulla. Secundum genus cæteris candidius est. Hæc Matthiolus, Penæ Rhamnus primus frutex est in Italiæ, Galliæ, & Hollandiæ, maritimis locis multis nascens, ab imo ad summũ ramosus, aculeatus, surculis albidis, foliis angustioribus, multis, Chamælææ longioribus, fructu iuxta alas denso, racematim congesto, Asparagi, aut Agrifolij, minore, succo flauo turgido. Hunc pro Rhamno secundo Dodon. pinxit & descripsit. Idem Pena Rhamnum secundum Mompeliensium, magis exquisitè Dioscoridis notis respondere ait, quam secũdum Matthi. Tota planta alba est, cortice ex viridi pallescẽte, foliis Oleæ, sed candidioribus, floribus minoribus. Clusius Rhamnos tres exhibuit. Est autem primus frutex faciẽdis sepibus idoneus, ramis rectis, in multa virgulta sese findẽtibus, candidis, validis ac firmis aculeis rigentibus, foliis plerumque quaternis aut quinis ad singularum spinarum exortum, oblõgis, subpinguibus, Oleæ similibus, subalbidis, teneris, & succulentis, quæ Autumno nouis succrescentibus, interdum decidunt: flores longiusculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuisi, quibus dilapsis quoddam seminis rudimentum vt in Iasmino relinquitur. Radix subest crassa, & multiplex. Istius generis alium se obseruasse ait, similem ferè, sed humiliorem, & frequentioribus ramis fru-

Libr. stirp. Hispa. c. 16.

RHAMNVS I. Clusij.

RHAMNVS Alter Clusij.

RHAMNVS Tertius Clusij.

ticosum

ticoſum, minoribus foliis, & magis carnoſis, ſalſo guſtu ſuperiore cãdidiorem, floribus eiuſdem formæ, ſed purpureo planè colore. Prior in multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Galliæ Narbonenſis locis gignitur. Illius alteram ſpeciem vno tãtum loco ſe inueniſſe ait, iuxta Orcelim vrbem, ad flumen Serabin, vt Valentini regni extremis limitibus. Secundus eiuſdem frutex ramis eſt & virgultis flexibilioribus, ſpinarum etiam vallo horrentibus, anguſtioribus foliis, neque adeo carnoſis, perpetuis, flore Oleæ herbaceo, circa ramos frequenti, fructu rotundo, per maturitatem flaueſcente, totáque hyeme in frutice perdurante. Totus verò frutex puluere obſitus videtur. Is in maritinis Belgicis, & quorundam montium vallibus iuxta amnes, vt & ſuperior prouenit. Tertium addit fruticoſum, frequentibus ramis, ſpini magnitudine, cortice nigro tectis, & ſpinis longis armatis, folia ex quibuſdam tuberculis, vt in priore, multa ſimul exeunt, oblonga, anguſta, carnoſa, colore viridi, guſtu adſtringente, & Rhabarbari ſaporem ſatis referente, ſemper virentia. Flos veris initio paruus, iuxta folia plurimus, & cõfertim naſcens, colore herbaceo: æſtate nigrũ fructum fert Pruno ſyluestri ſimilem, rotundũ, acerbum. Hunc frequentem Granatenſi & Murciano regno locis incultis inuenit inter alios frutices. Pro Rhamni etiam genere ſpinoſam plantã Germanus quidam rei herbariæ ſtudioſus ex Ingolſtadio Dalechãpio attulit, quàm Rhamnum Bauaricum vocabat, quod alius aptius nomen non inueniret.

RHAMNVS Bauaricus.

Hæc planta, vt narrabat, hominis altitudinem ſuperat, cortice eſt purpuraſcente, ſpinoſo, foliis dẽſis, pallidis, omnibus ſerratis, ſed aliis longioribus & anguſtioribus, prima ſcilicet ramorum parte, nec Ilici abſimilibus, aliis breuioribus & rotũdioribus circa ramorum extrema, Rhois folia vtcumque emulantibus, ſpinis multis, tenuibus, ſed acutiſsimis, folioſis, vt in primo Rhamno Matthioli. Spinoſarum enim ſtirpium, (Cuius rei lectores hîc admonuiſſe prodeſt) quibuſdam exertæ, foliiſque nudę ſunt ſpinę, vt Paliuro, Meſpilo, Oleaſtro: aliis ſurculi folioſi in rigidas ſpinas mucronati deſinũt vt in hac planta, Rhamno primo Matthioli, & nõnullis aliis. Rhamnus auctore Galeno, deſiccat & digerit ordine ſecundo, refrigerat primo completo, aut ſecundo incipiente. Proinde hirpetas ſanat & eryſipelata, non magnoperè calida. Cæterũ ad hoc teneris vtendum eſt foliis. Sic etiam Dioſcor. omnium folia eryſipelatis & ſerpentibus vlceribus efficaciter illinuntur: fama eſt ramos eius valuis feneſtriſque impoſitos veneficia depellere: quas vires Ouidius Spinę albæ, quæ Rhamnus eſt, vt diximus, ſeu Virgæ Ianali, quæ eadem eſt, tribuit his verſibus.

Li.8. ſimp.
Vires.
Li.6. faſto.

Sic fatus ſpinam qua triſtes pellere poſſet.
A foribus noxas, hæc erat alba, dedit.

Et paulo poſt,

Virgáque Ianalis de ſpina ſumitur alba
Qua lumen thalamis parua feneſtra dabat.

DE

DE PALIVRO CAP. IX.

Genera.

PALIVRI qui παλίουρος Græcis dicitur, vnius duntaxat meminit Dioſcorides. Alij plura fecêre genera, Imprimis Theophraſtus ita ſcribens. Paliuri differentiæ quædam ſunt, omnes quidem fructiferæ: ac rurſum Paliurus velut in ſiliqua folioſa fructum habet (ſic enim legenda Græca, ἐν λοβῷ τινὶ τὸν καρπὸν ἔχει καθάπερ τῷ φύλλῳ, pro τὸ φύλλον vt in vulgatis legitur: alij legunt τῇ φύσα, ideſt in veſica, alij θυλακίῳ, folliculo: alij, καθάπερ σφονδύλιον, ideſt veluti verticillum, vt in Dioſcoride) in qua terna aut quaterna ſemina gignuntur, quibus tuſis medici contra tuſsim vtũtur: habent enim lentum quiddam & pingue veluti Lini ſemen. Naſcitur locis humidis, atque etiam ſiccis, ſicuti Rubus: non minùs autem iuxta aquas prouenit. Foliis eſt deciduis, non perpetuis, quemadmodum Rhamnus. Idem alibi. In Africa Loti vt & Paliuri maxima copia eſt: Et mox: Paliurus Loto fruticoſior eſt, folio huic noſtrati ſimilis, fructu diuerſo, non enim lato, ſed rotundo, Cedridis magnitudine, aut paulò maior, nucleum habet qui non ſimul manditur, acinorũ Mali Punici modò: fructum verò ſuauem, quem ſi vino infundas, tum ſe ipſo ſuauior redditur, tum vinum ſuauius, reddi aiũt, quæ breuius conuertit Plin. Cyrenaica regio Loton ſuæ poſtponit Paliuro. Fruticoſior hæc, fructúque magis rubens (magis in Theophr. nõ legitur) cuius nucleus nonſimul mãditur, iucũdus per ſe (fructus ſubaudi, ex Theophr.) atque è vino ſuauior, quin & vina ſucco ſuo cõmẽdans. Hęc Plinius. At Paliurus Agathoclis, auctore Athenæo, arbor eſt magnitudine Vlmo aut Pino nõ inferior, ramis frequentibus, longis, nonnihil ſpinoſis, folio tenero, virente, figura rotundo, fructu valde dulci, magnitudine Oliuæ Phauliæ, carne, & oſſe illi ſimili, ſed guſtus ſuauitate præſtanti, quem anno bis, Vere & Autumno profert. Is recens eſtur, cũ autem ſiccatus fuerit, in farinam molitur, quam nec manibus ſubactã, nec aqua perfuſam, ſed negligenter, qualis eſt, pedibus cõculcatã reponunt in cibariũ quotidianũ. Ex his tribus generibus

Lib. 3. Hiſt. cap. 17. — Lib. 4. Hiſt. cap. 4. — Lib. 13. c. 19. — Li. 14. cap.

PALIVRVS
Rhamnus III. Matth.

Dioſco. Paliurus, notus eſt frutex, aculeatus, durus, cuius ſemen pingue & fuligınoſum eſt, ſi rectè λιγνυῶδες legatur. In duabus poſterioribus deſcriptionibus non videntur congruere folium rotundum Paliuri Agathoclis, at in Paliuro Africano, vulgari ſimile: itẽ duplex quotannis in Agathoclis Paliuro fructuum prouentus, & eorundem magnitudo, Oliuę Phauliæ par, omnium grandiſsimæ, quam & Regiam, & Maiorinem ideo vocant, auctore Plinio, non ſylueſtris: vt expoſuit Anguillara, cũ ſuperioris Paliuri fructus Cedridibus æqualis ſit magnitudine, aut eas parum excedat. Quare diuerſa hæc Paliuri genera eſſe neceſſe eſt. Paliurus primus Theophraſti, Anguillarę ſententia, frutex eſt Italiæ & Græciæ familiaris, tertia prorſus Rhamni ſpecies, in textu Dioſcoridis ſignificata. Naſcitur enim locis, tum aquoſis, tum ſiccis, hic frutex, eſt valdè ſpinoſus, foliis Ziziphi ſylueſtris, ſed latioribus & rotundioribus, & qua parte pediculo hærent, fuſcioribus: multos ramos à terra ſummittit, quaternum aut quinum cubitorum altitudine,

Li. 1. c. 104. — Lib. 15. c. 3. — Paliu. 1.

ne, ſurculoſos, colore Caſtaneæ, quo & Spinæ, quæ ſemper binæ ſunt, altera recta ſuperiore, altera adunca inferiore: fructum edit latum, rotundum, in medio aliquantulū tuberoſum, figura verticilli, in ramulis copioſum, initio ex viridi albicantem, cum inaruit fuliginoſum (quod de ſemine legitur in Dioſcoride, non de eius operimento) ternis aut quaternis ſeminibus intus concluſis, Lino & figura & magnitudine ſimilibus. Hic frutex non alius eſſe videtur, quàm Paliurus primus Theophraſti, nec non Paliurus Dioſcoridis, qui etiamnū hodie in multis Græciæ locis nomen retinuit, ſed corruptum: nam Apalizu & Paliru nominatur. Hæc Anguillara. Cui aſſentiuntur multi periti herbarij. Eundem eſſe Paliurum Theophraſti, & Paliurum Dioſcoridis, demonſtrant facultates eædem huic ab vtroque aſsignatæ: præterea ſemen vtriuſque pingue & Lino ſimile: eſt enim legendum in Dioſcoride λίνῳ ὅμοιον, vel quidpiam ſimile, non λιγνυῶδες, ideſt fuliginoſum. Cùm etiam Rhamnus tertius Dioſcoridis, pleráſque notas habeat, quas Theophraſti Paliurus, veriſimile eſt illius deſcriptionem Paliuri deſcriptioni adiungendam, ideoque Rhamnum iſtum tertium Dioſcoridi falſò adſcriptum fuiſſe. Eſt igitur multorum ſententia, tertius Rhamnus Dioſcorid. & Theophraſti Paliurus, frutex quem pro Rhamno tertio pinxit Matthiolus. Hanc ſententiam confirmarunt Mompelienſes Medici, Paliurum nominantes, & ſeminum eius vim diureticam, ad comminuendos & expellendos calculos efficaciſsimam longo vſu, fœliciſsimiſque ſucceſsibus experti. Quod etiam ita ſcribit Dioſcorides. Paliuri ſemen potum tuſsi auxiliatur, veſicæ calculos comminuit, ſerpentium ictibus aduerſatur, folia & caulis adſtrictoriam vim habent, quorum decoctum potu aluum ſiſtit, vrinam trahit, contra venena & ſerpentium morſus auxiliatur. Radix recentia tubercula, tumoréſque omnes diſcutit, trita, & impoſita. Huic de Paliuro ſententiæ refragari quædam videntur. Primum quod ait Theophra. Paliuri ſemen ἐν λοβῷ contineri, ideſt, in ſiliqua longa, carnoſa, vt in faba, non lata & corticoſa, vt in hoc frutice. At λοβὸς non folliculus tantum lōgus & carnoſus dicitur, ſed omnis folliculus, & cuiuſuis figuræ, λοβῷ igitur ſiue folliculo ſiue ſiliqua, Paliuri ſemen includitur, ſed peculiaris naturæ, & ab aliis diuerſæ, vt quæ folioſa, & membranea ſubſtantia ſit, ac lata. Quamobrem euidentius exprimere Paliuri ſemen Theophraſtus non potuit, quàm cum dixit Paliurum fructum habere foliatum, qui folliculo continetur. Alterum eſt quod dixit Theophraſtus Aceris fructum oblōgum eſſe, & pennatum, Paliuro ſimilem. Huius igitur teſtimonio Paliuri fructus oblongus fuerit, non rotundus. Quæ ratio æquè facile ac prior refellitur. Magna enim eſt Aceris fructui cum fructu Paliuri ſimilitudo, non inuolucri rotunditate, nec verticillata figura, ſed quod duriuſculum ſemen, vt in Paliuro, membraneo tegumento operiatur, oblongo, & alis grandiorum muſcarum ſimili, ſed non tam oblongo in Paliuro, miranda Theophraſti diligentia, qui cùm dixiſſet Aceris τὸν καρπὸν οὐ λίαν μὲν προμήκη, παρόμοιον δὲ τῷ παλιούρῳ, ideſt Aceris fructum non valdè oblongum, Paliuro tamen ſimilem, ſtatim ſubiicit, πλὴν προμηκέστερον, ideſt in Acere oblongiorem quàm in Paliuro, in quo rotundus eſt. Hactenus de primo Theophraſti, & Dioſcoridis Paliuro. Agathoclis verò Paliurum ſibi eſſe incognitum ſcribit Anguillara, niſi ſit ziziphus. Idem Paliurum Africanum Theophr. ziziphum ſylueſtrem eſſe arbitratur, quod Paliuro noſtrati, de quo modò diximus, ſimilis ſit, non modò folijs, ſed etiam ramis, & aculeis. Eſt enim ziziphus ſylueſtris, frutex quatuor, ſiue quinque & plures cubitos altus, ramis in terram ſic inclinatis, vt in ſemicirculum intorti eſſe videantur, craſsioribus ſpinis, & ſimiliter acutis, ſemper binis, ita prorſus diſpoſitis quemadmodum in noſtrate Paliuro: foliis ſicut in

Vires.

Li.1. c.104.

Sorbo collocatis, fructu Iuiubis mitibus simili, nisi multo minor esset, & ad Oxycedri vel Lauri fructum magis accederet: maturus rufescit, & manditur, sed non cum nucleo, quia ossea est duritie. Sunt qui etiam Paliurum Africanum Theophr. & Ægyptium Agathoclis eundem esse existimãt, vtrũque verò nostrã Ziziphum, quorũ hæ sunt coniecturæ. Paliurũ in Aphrica semper extitisse scriptorũ omniũ veterũ monumentis constat: Ziziphũ quoque Aphricæ peculiarẽ fuisse, & D. Augusti nouissimis tãtùm tẽporibus, inde à Sexto Papinio in Italiã aduectã Plinius scriptũ reliquit. Quamobrẽ Dioscor. qui sub Antonio vixit homo natione Græcus, sed Romanæ ciuitatis incola, cũ adhuc Italiæ peregrina foret suo sæculo, nec eam cognouit, nec in opere suo celebrauit. Theophrastus in recensendis externis plantis, quas aut vidisset, aut ab alijs descriptas sciuisset, diligens admodũ, Ziziphi mentionẽ nusquam fecit, nec vllus quidem eorũ qui eius memoriam aut antecesserũt, aut secuti proximè sunt. Causam esse putant, quod Græcorũ, qui primi in Aphricam nauigantes eam arborem conspexerunt, cũ ignorarent eius nomen, ob similitudinem quam cũ Paliuri Græci folijs habet, Paliurum Aphricanum nominarunt: reliqui iis posteriores eodem nomine vti maluerunt, sibi facili, ac pronũciantibus non molesto, quàm barbara, & insolita voce Ziphziphi, qua fortassis tum Aphricani, vt verisimile est, eam arborem nuncupabant, nomine postea à Romanis recepto, sed linguæ suæ accommodato. Cum ergo nunquam Zizipho caruerit Aphrica, cuius fructus ad alenda seruitia in maximo vsu est illius populis, & gentibus, quod etiam apparet ex eorum historia, qui nuper Aphricæ ritus & mores enarrarunt, gustu palmulis, & vuis passis, haud absimilis, seruísque alendis idoneus, vt est eius regionis mos, & Paliuri Aphricani historia nostræ Zizipho foliorum figura, fructúsque specie optimè quadret, Paliurum Theophrasti & Agathoclis nostram Ziziphum esse non absque ratione arbitrantur, haud tamen præfractè aliorum sententiæ & iudicio, qui meliora proferent repugnaturi. Quod si hunc Paliurum alium esse, quàm Ziziphum existimandum sit, nullam aliam magis ad eius naturam accedere putant, quàm Rabich Arabum Aphricanorum, aut alteram à Ioanne Leone descriptam capite de Hain Elchallu. Rabich, inquit capite de Zarsa, spinosa arbor est, fructu minore quàm Cerasi, sapore fermè Ziziphorum. Idem loco citato de Hain Elchallu. Nascuntur illic Corni, & arbores multæ spinosæ, fructu terete, luteo, simili Ziziphis, nucleo maiore quàm Oliuæ, gustu non admodum grato. Hæc Dalechampius, huius sententiæ tacitis autoribus.

Lib. 15. c. 14.

RHAMNVS CATHARTICVS, siue Spina infectoria, CAP. X.

FRVTEX iste aculeatus, Rhamnus Catharticus vulgo dicitur, non quòd Rhamnus sit, aut vlla ei cum Rhamni generibus à Dioscoride & Theophrasto traditis affinitas, est enim Pruno syluestri similior quàm Rhamno, sed quod, vt Rhamni, spinis horret, eique spinis tantum nonnihil similis est. At cum ei nullum nomen à veteribus positum sit, Matthiolo Spinam infectoriam appellare libuit. Hetrusci *Spino merlo*, Longobardi Venetíque *Spin ceruino*, Foroiulienses *Spin guerzo* appellant, Galli *Bourgespine*, & *Nerprun*, Germani *Vueghedornbeer*, à viis, quia nusquam maiore copia inuenitur, quàm in dumetis secus vias sitis. Frutex est caudice tibiæ hominis crassitudine. Cortex illi subniger, & nitidus, qualis Ceraso, intus virens, post luteus: lignum extra candidum, interior medulla rubet. Eo validos arcus nostri fabricant. Rami spinis duris, acutis, & pungentibus rigent. Folia lata sunt, Piro quadantenus similia: flores albi, baccæ rotundæ, Myrtis similes, initio foris

Nomina

Forma

RHAMNVS Catharticus.

virides: maturæ verò foris nigræ, intus virides ob id colore eo pingentibus idoneæ: iis enim aqua diſſolutis in qua liquatũ Alumen ſit, color viridis fit, qui Gallis *Verd de veſcie*, dicitur: iiſdem non maturis in eadem aqua diſſolutis color luteus. Huic ſucco vis purgatoria ineſt.

Vires. Lib.1.c.14.

Fit ex eodem quæ diu aſſeruari poteſt compoſitio, hoc modo. Succi baccarum leniter tuſarum quatriduo in fictili vitreato per ſe maceratarum in loco calido, libras duas prælo extrahito, quibus addito Sacchari optimi ſeſquilibram, vel Mellis ſelecti probè deſpumati tantumdem: lento igne decoquito ad Zulapij, vel ſerapij craſsitudinem, linteolo rariore colato: admiſcetóque pulueris Cinnamomi ſelecti, Zingiberis ſingulorum drach. quatuor, Caryophyllorum drach. duas, mundóque vaſculo conſeruato. Datur vnciæ pondus, & vſque ad drachmas decem. Educit facilè pituitam, inquit Matthiolus, & craſſos ac lentos humores. Alij contra, inquit Pena non ad pituitam craſſam ac viſcidam, ſed potius tenuem educendam, & impetum eius in articulos citatum auertendum, & cohibendum, prudentius vtuntur. Nam ſine caliditate moleſta purgat, & nõnulla vi adſtringendi partibus robur conciliat, neque liquefacit humores, vnde maior fluxus ſubſequatur. Quare podagricis optimè confert. Alij baccas in pila lapidea contundunt, dein exprimendo percolant: ſuccum expreſſum coquunt lento igne, donec quarta pars abſumatur, atque iterum colant. Excolati huius & iam craſsioris facti ſucci libram vnã accipiunt, mellis deſpumati vncias octo: coquunt vnâ, donec ſyrupi bene cocti craſsitudo fiat. Coctis, & iam prope auferendis ab igne, iniiciunt maſtiches, Cinnamomi optimi ſingulorum drach. duas, ſeruântq; in vſum. Exhibetur aliquando diſſolutus vino, aliquando iure carnis. Seroſos humores educit hic ſyrupus, vt & prior, aliqua ex parte bilioſos, minùs pituitoſos, craſſóſque. Frutex, hic Maio menſe floret. Septembri maturæ ſunt baccæ, aut Octobris initio.

Tempus.

AQVIFOLIVM, CAP. XI.

Lib.16.c.6. & 8.

Nomina

Li.16.c.24

Lib.16.c.21.

CVM Plinius in prouinciis Aquifolias Ilices appellari ſcripſit, indicaſſe videtur Ilicis folia perinde vt Aquifolij lateribus ſinuoſa & ſpinoſa eſſe, neque enim Ilicis ſpecies eſt Aquifolia, quia glandifera non eſt, natalé ſque Ilicum feraces adeoque æſtuoſos odit: tametſi, quemadmodũ Ilex, folio perpetuo viret. Syluestriũ generis, inquit, folia nõ decidunt Ilici, Aquifolio, &c. Theoph. τῶν δὲ ἀγρίων, ἀείφυλλα πρῖνος, ἀγρία, &c. quo loco ἀγρίαν Aquifoliam rectè vertit Theodorus. Plinius. Montes amãt Cedrus, Larix, &c. Item Aquifolia, Buxus, Ilex. Theophraſtus ἴδια δ' τῶν ὀρεινῶν ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, &c. Ideſt, montibus propria ſunt Abies, Pinus, Picea, Aquifolia, &c. Quare cum his & aliis locis τὴν ἀγρίαν Theophraſti Plinius, & eum imitatus Gaza Aquifolium interpretẽtur, eandem planè ſtirpem eſſe iudicamus. Sed id ſilentio non prætereundum videri Aquifoliam apud Plinium etiam pro alia ſtirpe accipi, cum ait: Theophraſtus arboris genus intelligi voluit

Lib.16.c.18. Lib.3.Hiſt. capi.4.

Li.27.ca.8.

luit Cratæogonum, ſiue Cratæogona, quam Itali Aquifoliam vocant. At Pliniũ hic vehementer erraſſe periti omnes herbarij exiſtimant, ἀγρίαν quoque apud Theophraſtum pro alia arbore idem videtur ſignificare, cum ſcribit, Arcadum Phellodryn Dorum eſſe ἀγρίαν, ſic enim legit Gaza, & agreſtem conuerti. Verùm in vulgatis exemplaribus pro ἀγρίαν ἀρίαν, exaratum reperias. Hic etiam ſcrupulum iniicit Theophraſtus, cum ſcribit Suberem fructum ferre glandoſum, vt vertit Gaza, ſimilem Aquifoliæ, cum Aquifolium baccas ferat. Sed eum facile eximet emendata eius loci lectio, quæ eſt, καρπὸν δὲ φέρει βαλανώδη, ὅμοιον τῇ ἀρίᾳ. Ideſt, fructum fert vt Glandem, Phellodryi ſimilem, quæ Dorum eſt ἀρία, cuius paulò ante meminit. Eam non rectè Ruellius cum Agria confundit, pro Ilice Aquifolia, inquit, à Doribus vſurpata. Nec probanda eſt eorum ſententia qui Aquifolium, de quo hîc agimus, Paliurum Dioſcoridis eſſe cenſent. Hoc enim ſemen folliculo incluſum habet, pingue, & fuliginoſum, illud baccas rubentes. Eſt igitur Aquifolium Ruellij, Dodonæi, Tragi, Matthioli ſententia, quod officinæ Agrifolium vocant, Theophraſt. vt diximus, ἀγρίαν, Lugdunenſes ſeruatis Gręcæ vocis veſtigiis Agron, & Agreuon, reliqui Galli *Houx*, & *Houſſon*, ruſticis non ignotum, qui ſæpè ſpinarum iniuriam experiuntur, Itali *Agrifolio*, Hiſpani *Azebo*: Belgæ *Hulſti*: Angli, *Holy*. Germani *Vualddiſtel*. Frutex eſt hæc plãta, & multis in locis tam pumila arbor, & tam creſcendo pigra, vt ad fruticoſas plantas potiùs ſit referenda. Aliis in locis in quibus ſibi commodam nacta eſt humum, in iuſtam arborem attollitur, perpetua fronde virens, caudice, ramíſque læuibus, cortice duplici contectis, exteriore viridi, interiore pallido, odoris ingrati: ligno candido, duriſsimo, grauiſſimo, quòd Gaiaci modo in aqua ſidit, eíque non admodum diſsimile eſt. Folia ſunt Lauri æmula, carnoſa, ſolida, denſa, pungentibus aculeis toto ambitu armata, ex viridi ſplendentia, vt in Malis aureis, & Medicis, pediculo breui pendentia, ſaporis non tam ingrati quàm cortex. Flores venuſti, albi, parui, plures ſimul, breuibus pediculis annexi, vt in Lauro, qui quaternis foliolis, & quaternis apicibus conſtant, in quorum medio baccarum rudimenta apparent. Hæ tandem rotundæ ſunt, rubræ, vmbilicatæ, paruæ, baccis Oxyacanthæ quodammodo ſimiles, guſtu ſubdulces, cum tetro quodam ſapore, quaternis intus nucleis, triangularibus, & ſtriatis. Hoc Aquifolio plæræque Galliarum ſyluæ ſcatent. Sæpe etiam in incultis iuxta vias, & inter ſæpes cum aliis dumis reperitur. Fructus Septembri menſe maturus eſt, diúque in arbore manet, temperamento calidus. Radicum decocto foueri vtiliter articulos auctor eſt Matthiolus, qui priùs luxati duritiem contraxerint, quoniam id decoctum emollit, reſoluit, tumores diſcutit, oſſáque fracta ferruminat. Aquifolia arbor, inquit Plinius, in domo aut villa ſata veneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit, itémque baculum ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiam ſi citra ceciderit defectu mittentis, ipſum per ſeſe recubitu propriùs allabi, tã præcipuã naturam ineſſe arbori. Scribit Dodon. quoſdam iactantes ſe vires Aquifolij.

AQVIFOLIVM.

Lib.3. Hiſt. cap. 16.

Ibidem.

Lib.1.ca.53. & 68.

Lib.1.ca.73. & 88.

Lib.6. c.34.

Li.3.ca.154.

Lib.1.Dioſ. cap. 104.

Nomina

Forma.

Locus.

Tempus.

Temper. & vires

Lib.1. Dio. ca.104.

Li.24.ca.13.

Ibidem.

expertos, affirmare quinque huius baccas deuoratas, aduersus colicos dolores perutiles esse, & aluum mouere. Fit apud nos viscum ex Aquifolio, hoc modo. Huius cortices detrahunt, & facto humi scrobe, locis vliginosis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & ibi putrescere sinunt, quod ferè duodecim diebus fieri solet, tum marcidos eruũt, & tantisper in pila tundunt, dum in viscum lentescant: demum in profluente, vt obhærentes corticum reliquiæ sordésque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt ad aucupia.

LYCIVM, CAP. XII.

Lib.1.c.114.
Nomina

LICIVM Dioscoridi, arbor spinosa, etiam Pyxacantha dicitur, vt & succus, qui ex ea fit: & Lycium quidem, à Lycia, in qua, velut & Cappadocia, magnus erat huius prouentus, etiam si Indicum optimum habeatur, vt ex Galeno dicemus. Pyxacantha verò à Buxi similitudine quadam, cum Græcè Pyxacantha nihil aliud sit, quàm Buxus aculeatus: Arabicè *Hadhadh*, *Hadad*, *Kilulem*, siue *Felzacarag*, Italicè *Licio*. Est igitur Lycium arbor spinosa, ramis tres cubitos longis, nonnunquam etiam longioribus: foliis Buxi, densis: fructu Piperis, nigro, læui, amaro, densóque: cortice pallido, non dissimili Lycio madefacto: radicibus multis, obliquis, lignosis. Hunc fruticem appictum, quoniam notis ferè omnibus Lycium repræsentat, vnde etiam Lycium rectè fiat, Brasauoli, Matthioli, Dodonæi auctoritate fretus, non dubitaui pro Lycio hîc proponere. In Liguriæ Alpibus prouenit, & in Dalmatia. Alia est planta Lycio non parum similis, inquit Matthiolus Verona à Calzolario missa, cuius effigiem hîc damus. Pinxit etiam Lobellius Lycium aliud Hispanicum, quod Clusius descripsit his ferè verbis, frutex est spinosus, multas à radice virgas ferens, cubitales, & ampliores, rectas, tenues, rubentes,

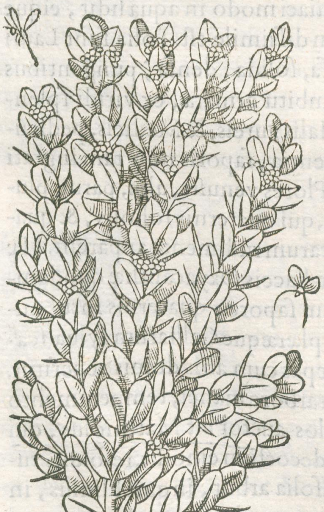
Forma.

Li.1.Diosc. cap. 114.

Li.16.ca.33.

Locus.

LYCIVM
Alpinum.

LYCIVM
Italicum.

multis

multis ramulis donatas, qui in acutam ſpinam plerumque deſinunt: tametſi alios huc illuc ſparſos aculeos habeant, breues interdum & infirmos, nonnunquam verò oblongos, firmos, & multis foliis obſitos, folia multo ordine digeſta, Myrti Tarentinæ aut Buxi quodammodo æmula, guſtu læuia, & cum quadam aciditate mordicantia. Apud Complutum aliíſque Caſtellæ veteris locis, & Bæticæ parte, quam Extremaduram vocant, circa fluenta, & decliuibus locis naſcentem obſeruauit Cluſius. Plinius, Spinam ex qua Lycium fit in Græcia pyxacanthon Chironium vocari dicit, in cuius hiſtoria aliquantum à Dioſcoride diſsidet. Fert & Spina, inquit, Piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine: foliis paruis, denſiſque, Cypri modo: ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignoſáque, buxei coloris. Hac in aqua cum ſemine excepta in æreo vaſe medicamentum fit, quod vocatur Lycium. Ea Spina & in Pelio monte naſcitur, adulterátque medicamentum. Item Aſphodeli radix, aut fel bubulum, aut Abſinthium, vel Thus, vel Amurca. Lycium aptiſſimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in vtribus camelorum, aut Rinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam Pyxacanthum Chironium vocant. Dioſcorides folia Buxo ſimilia dixit. Plinius radicem buxei coloris, eandémque latam, cum in Dioſcoride obliqua eſſe legatur, vt πλαδεῖα pro πλαγία à Plinio legi potuerit, ſicut & ab Oribaſio legitur. Elicitur ſuccus ex foliis vnâ cum frutice tuſis, & ad multos dies maceratis, deinde coctis. Tum abiectis lignis liquor itidem coquitur, donec mellis craſsitudo fiat. Adulteratur id Lycium adiecta decoctioni Amurca, aut Abſinthij ſucco, aut felle bubulo. Innatans ſpuma inter coquendū exempta, oculorum medicamentis additur: reliquo ad alia vtuntur. Simili modo fit Lycium ſemine expreſſo, & inſolato. Plinius ex Rhamni ſylueſtris & nigrioris radice in aqua decocta fieri medicamentum tradit, quod vocatur Lycium, de quo iam diximus. Sed mox ſubdit. Lycium præſtantius è Spina fieri, quam & Pyxacanthum Chironium vocant, qualem in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantius exiſtimatur Indicum. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicéſque ſummæ amaritudinis, in æreo vaſe, ferè per triduum, iterūque, exempto ligno, donec mellis craſſitudo fiat. Quo loco rurſus à Dioſcoride diſſentit, quia ramos & radices coqui ſcribit, Dioſcorides folia cum frutice. Ruellius tamen in verſione ſua Plinij ſenſum exprimere maluit quàm Dioſcor. Rami, inquit, cum radiculis tuſi, &c. Cum in Dioſco. legiſſet, χυλίζεται ὁ τῶν φύλλων σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων ideſt, colligitur ſuccus foliis cum frutice tuſis, &c. Lycium optimum eſt, quod vri poteſt, reſtinctúmque rubentem ſpumam καπνὸν, ideſt fumum legit Oribaſius) oſtendit, glebis extrinſecus nigris, intus, cum fregeris, rufis, odore minimè viroſo, cum amaritudine aſtringens, crocino colore, cuiuſmodi Indicum eſt, cæteris præſtantius, & efficacius. Hoc & Galenus confirmat. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimum prouenit. Alterum

LYCIVM Hiſpanicum.

Dioſcor. Ibidem.

Li.24.c.14.

Cap. 8.

Electio. Dioſcor. Ibidem.

Lib.7. ſim. & 4. med. p.cap.4.

verò Indicum ad omnia valentius est. Hæc lycij notæ diligenter sunt animaduertendæ, quibus legitimum ab adulterino dignoscamus, etiamsi id facile non sit, Galeno teste. Quare cùm id quod paßim Officinæ hodie vtuntur, nec igni admotum accendatur, nec intus rufescat, nec vlla eius amaritudo gustu percipiatur, cum denique notis omnibus à vero dißideat, adulterinum esse constat. Alij enim ab impostoribus ex Ligustri fructu, alij ex Periclymeni baccis, alij ex Sanguineę virgę Corymbis, alij ex iis omnibus simul contusis fieri tradiderunt. Quod verò Lycium Indicum scripsit Diosc. fieri id ex frutice Lōchitide, Corn. penitùs suppositititiū esse iudicat, & de Lonchitide herba huc trāslata, de qua infrà eadē ferè traduntur. Lycium verū, auctore Diosc. adstringit, caliginē oculorū discutit, genarū scabiē, pruritus, veterésque fluxiones sanat, facit ad purulentas aures, exulceratas gingiuas, tonsillas, labiorum fissuras, sedis rimas, attritúsque illitum: cœliacis, dysentericísque potum inditúmque conuenit: datur sanguinem excreantibus, & tußi, ex aqua: contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, flauos facit pilos, reduuiis, vlceribus quæ serpunt, aut putrent, medetur: fœminarum profluuia appositum sistit, rabiosorum ictibus ex lacte potum, aut vice catapotij deuoratum, auxiliatur. Quæ postrema apertè corrupta sunt. Cùm enim paulò ante de commorsis à cane rabido dixerit, quid attinet statim eadem repetere? Quare in iis quæ in Dioscoride leguntur, ἵστησι καὶ ῥοῦν γυναικεῖον προστιθέμενον, βοηθεῖ δὲ καὶ λυσσοδήκτοις, ποθὲν μετὰ γάλακτος, ἢ ἀντὶ καταποτίου λαμβανόμενον, Cornarius has voces redundare putat, βοηθεῖ καὶ λυσσοδήκτοις, & pro iis particulam ἢ reponendam, vt accipiamus sistere fluxum muliebrem appositum, aut potum cum lacte, aut catapotij modo sumptum. Plinius enim, Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia, perspicuè dixit. Galen. verò, lycium siue Byxacanthum, inquit, arbor spinosa, ex qua lycium conficitur id videlicet medicamentum liquidum, quo ad sugillata vtūtur, & sedis orísque phlegmonas & vlcerationes, tum herpetas, putredines, vlcera contumacia, aures purè fluentes, intertrigines, & paronychias. Est autem facultatis exsiccatoriæ, compositum ex diuersi generis substantiis, altera quidem tenuium partium, digerente, atque calida, altera terrestri & frigida, ex qua adstrictionem habet. Porrò hæc qualitas pusilla medicamento inest: digerit verò & desiccat non parum, in secundo scilicet ordine: in calore autem symmetris proximū est. Proinde ad varia hoc vtuntur, vt abstergente quidem: ad ea quæ pupillas obtenebrant vt contrahente verò cœliacis, dysentericis, ac muliebri profluuio adhibentes. Lycij spuma Plinio, ac flos quidam, oculorum medicamentis additur. Reliquo succo faciem purgat, & psoras sanat, erosos angulos oculorum, veterésque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingiuas, tußim, sanguinis excretiones, fabæ magnitudine deuoratum, aut si ex vlceribus fluat (sub. sanguis) illitum: rhagadas, genitalium vlcera, attritus, vlcera recentia, & serpentia, ac putrescentia in naribus: suppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris cito nigrescentibus. Astringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia vtile est, sed præcipuè ad genitalia. Garcias in Aromatum Indicorum historia, auctor est Cate siue Cato medicamentum esse apud Indos cum amaritudine astringens, arborémque ex qua succus is extrahitur magnitudine Fraxini, folio minuto, Ericæ vel Tamarici simillimo, perpetuo virente. Florere aiunt, sed fructum ferre negant: multis spinis horrere: materia ligni robusta, dura, densa, ponderosa, nec, vt aiunt, putredini obnoxia, siue solibus exponatur, siue aquis immergatur: quam ob causam incolis lignum Semperuiuum

Li.1.Antid.

Emb.III. li. i. Dioscor.

Lib 1.c.114.

Vires.

Ibidem.

Libr.7.sim.

Li.24.c.14.

Li.1.c. 10.

peruiuum nuncupant. Hanc arborem Hacchic vocant, cur autem ſiccum Cate vocent, ille intelligere non potuit. Porrò ſucci extrahendi rationem hanc eſſe tradit. Ramos huius arboris minutim conciſos elixant, deinde contundunt, poſtremò cum farina Nachani (ſemen id eſt nigrum & minutum, ſapore Secales, conficiendis panibus aptum,) & cuiuſdam nigri ligni, quod illic naſcitur ſcobe (interdum etiam ſine eo) paſtilli aut tabellæ formantur, quas in vmbra ſiccant, ne ſolis ardore earum facultas exhalet. Optimum eſt medicamentum non modò ad confirmandas gingiuas, & deſiccandum & conſtringendum, verùm etiam ad alui profluuia curanda, oculorumq; dolores tollendos, in quibus plerúmque ſe optimo ſucceſſu vſum fuiſſe affirmat. Idem auctor hoc Cate nihil aliud eſſe exiſtimat, quam Græcorum & Latinorum Lycium. Nam eius extrahendi ratio ab omnibus eadem deſcribitur, iiſdémque facultatibus pollere, quibus Indicum Lycium, cenſetur. Huc adde quod Indicum Lycium præfertur à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Auicenna, & Serapione, qui Hadhadh appellant. Hæc Garcias. Sed vnum hoc refragatur, quod & à Cluſio annotatum eſt, Dioſcoridi Lycium Buxi folia habere, & puſillam eſſe arborem, vt alia eſſe videatur arbor quæ à Garcia deſcribitur. Tametſi non ſatis ſibi conſtare videatur Dioſcorides in Lycij hiſtoria, ſi modo poſtrema capitis de Lycio pars Dioſcoridis ſit. Hîc etiam plantam ſecundo loco pictam, haud abſurdè Lycium dici poſſe Dalechampius arbitratur.

Li. 2. c. 399. Lib. ſimpl. cap. 7.

LYCIVM Dalechampij.

Forma.

Eſt enim Spina tres cubitos alta, cortice in cinereum palleſcente, radicibus multis, lignoſis: foliis denſis, figura Buxo non diſsimilibus, colore, craſsitudine, venularúmque ductu ad Prunum vtcumq; accedentibus: aculeis multis, rigidis, folioſis, fructu Piperis magnitudine, nigro, adnexo breui pediculo, nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc cordis figura, pro nucleorum numero, è cuius faſtigio pilus duplex ſubtiliſsimus eminet, guſtu aſtringente & valdè amaro. Baccis ad tingendum aureo colore ſericum infectores vtuntur, eáſque vocant Tinctorium granum, *Graine a teindre*, aut flauum granum, *Graine iaune*, aut Auenionenſe granum, *Graine d'Auignon*. Id quod de Lycio Dioſcorides prodidit, nimirum ξανθίζειν τὰς τρίχας, flauos reddere pilos, facit vt credam, quod & multi aſſerunt, verum Lycium quamuis hæc planta non ſit, eius ſuccoſis nos vtamur, eoſdem effectus deprehenſuros, quos veteres ſuo Lycio tribuerunt.

Locus.

In aſperis & ſaxoſis circa Auenionem & Carpentoracte locis prouenit.

OLEASTER, CAP. XIII.

Nomina

Forma

OLEASTER, olea syluestris & Æthiopica dicitur, Græcis, ἀγριελαία, κότινος, αἰθιοπικὴ ἐλαία. Oleæ domesticæ fere similis est, sed foliis paulò minoribus, inter quæ pungẽtes aculei multi: fructus etiam minor, qui difficilè maturescit. Quod ex eo elicitur Oleum viride est, & immaturũ, cuius in Galliæ Officinis nullus est vsus. Dioscorides tamen diuersas Oleastri partes, multos & diuersos in medicina præbere vsus ostendit.

Lib.1. c.118.

Vires.

OLEASTER.

Folia, inquit, adstringunt: trita & imposita ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, epinyctidas, carbunculos, reduuias, nomásque cohibent: crustas emarginant cum melle illita: quinetiam sordida vlcera repurgant, inflammationes panósque cum melle illita discutiunt: cutem à capite vulsam conglutinant: oris vlceribus, & priuatim infantium, commanducata medentur. Succus & decoctum eosdem habet effectus: Sanguinis eruptiones ac muliebre profluuium admotus succus inhibet: vuæ oculorum, pustulísque prodest: vlcera, & veteres defluxiones sistit: quapropter in collyria additur, ad palpebrarum erosiones perquam vtilis. Exprimitur succus tusis foliis, affuso vino, aut aqua, siccatúsque sole, in pastillos digeritur. Sed longè validior, & ad recondendum aptior succus habetur, qui cum vino, quàm qui cum aqua expressus est: auribus subuenit, siue vlcerentur, siue pus effluat. Folia conuenienter cæliacis cum farina hordeacea illinuntur. Vruntur cum floribus folia, vt Spodij vicem cinis præstet, in cruda olla, oblito ore luto, vsque dum figlinum percoquatur: restinctáque vino, & rursus subacta eodem modo vruntur. Postremò cerusæ modo elota coguntur in pastillos. Huiusmodi cinerem in medicamentis oculorum, constat spodio non cedere, sed iisdem viribus præditum esse. Oleum syluestris oliuæ gingiuis putri vligine laborantibus colluitur, dentium mobilitates stabilit: calfacti & ex colati fotus gingiuis fluxione laborantibus vtilis est: lanam enim specillo circumligatam oleo madefacere oportet, & gingiuis admouere, donec albæ spectentur. Oleæ Æthiopicæ lacryma Scammonio quadam tenus similis est, fulua, stillis exilibus constans, mordax. Quæ autem Ammoniaci aut Gummi similitudinem refert, colore nigricans, nec gustu mordens, superuacua est. Nostrates Oleæ Oleastriq; similem lacrymam sudant, quæ commodè ad oculorum hebetudines illinitur: cicatrices, albuginésque illitu emendat: vrinam & menses ciet: cauis dentium impressa, ad dolorem efficax est. Inter venena scribitur, aut vt quidam interpretantur, numeratur inter ea quæ fœtum corrumpunt: partus pellit: lepras & impetigines sanat. Hippocrates ad fluxum rubrum inter reliqua medicamenta ψώραν ἀγριελαίας, id est oleæ agrestis scabiem habet: sic enim Plinius ψώραν morbum arborum interpretatur. Idem limum vel lichena appellat. Syluestris seu Æthiopicæ Oleæ lacryma licet multis polleat viribus, inquit, Matthiolus, eius tamen in Officinis nullus est vsus, neque vlla ad nos adfertur. Sed sunt qui hanc esse putant, id quod recentiores medici

Lacryma oleæ Aethiopicæ.

Vires.

Lib.2.mor. mul.
Li.17. c.24.
Lib.23. c.7.
Lib.1.Dioscor.ca.119.

Lacryma oleæ Aethiop. non est gummi elemni.

medici & Officinæ Gummi Elemni vocant. Illos vehementer errare gustatus ipse indicat. Neque enim mordax est id Gummi, neque linguam vellicat. Gummi verò impropriè dici, cùm in Resinarum genere sit potiùs, ex eo intelligi licet, quòd igni exposita hæc lacryma, statim colliquescit, ac diffunditur, non aliter quàm Resina quæ ex Pinu, Picea reliquisq; resiniferis stirpibus manat. Nullum autem Gummi genus igni liquatur, nisi addito aceto, aut vino, aut liquore alio, sed vritur. Cæterum etsi nobis prorsus ignota sit planta, ex qua in Oriente hæc Elemni lacryma prouenit, tamen notissimæ sunt Chirurgis eius vires. Ea enim in emplastris & vnguentis ad caluariæ fracturas, & vulnera sananda vt præstantissimo vtuntur medicamento. Est & alia, auctore Theophrasto, Oleæ maris rubri lacryma, ex qua medici ad cruenta recentiáque vulnera medicamentum componunt præstantissimum.

Vires gũmi Elemni

Li.4. Hist. cap.8.

PHILLYREA, CAP. XIIII.

THEOPHRASTI Phillyram à Dioscoridis Phillyrea plurimum distare nemini iam dubiũ est, id quod maximè descriptiones confirmant, vt fusius diximus, cùm de Tilia ageremus. Est enim Phillyra procera, crassaq;, foliis latiusculis, modicè serratis, ferè Hederaceis, at Phillyrea Dioscoridi arbor est Ligustri tantum magnitudine, foliis Oleę nigrioribus, latioribus: fructu Lentisci, nigro subdulci, racematim cohærente.

Forma.
Lib.1.c.108.

PHILLYREA Matthioli.

In asperis nascitur. Hanc Matthiolus Phillyreæ Iconem proposuit tantùm, nõ descripsit, quia descriptioni Dioscoridis haud parum conuenire videatur: non affirmat tamen legitimam esse, quod eius baccæ subdulces non sint. Pena pro Phillyrea φιλελαῖαν dicere mauult, id est Oleæ amasiam, vt ait, quod Oleæ non modò similis sit, sed etiam socia, vt ab Oleastris quibuscum frequens nascitur, nihil ferè discrepet. At potius φυλελαῖαν dicas, id est folio Oleæ similem. Huius ille genera duo descripsit, & depinxit, quæ arborescũt in Gallicæ prouinciæ viarum marginibus, & Oliuetis Monspelio vicinis. Maior & rarior, persimilis est pumilæ Oleæ, caudice, ramísque nigrioribus, longioribus quàm Oleæ agrestis, folio magis ad Ligustrum accedente: baccis exiguis multis, è ramis prodeuntibus cum suo pediculo, minoribus quàm in Oleastro, non amaris, vt in oleastro, sed subdulcibus, nucleo intus Cerasi. Minor multò frequentior in iisdem natalibus & Monspelij collibus glareosis, folio æquè longo, sed angustiore duplo. Est etiam duplo minor tota plãta: acini similes lentiscinis, & similiter racematim proximè hærẽtes, breui admodum pediculo, qui maturi subdulces fiunt, aliquantùm acres, sed non ingrati vt Oliuæ satiuæ, & agrestes. Has duas Alaterni nomine, in fine huius libri exhibuimus. Serapi Mahaleb describens, totum Dioscoridis de Phillyrea caput transcripsit. Sed planta, inquit Matthiolus, quam nonnulli Mahaleb vocant, cuius baccarum nucleis Vnguentarij ad odores conficiendo vtuntur, Dioscoridis Phillyreæ

Cap.44. simpl.
In cap.108. lib.1.

lyreæ reſpondere non videtur. Nam hæc folia habet Oleæ, ſed latiora, baccas racematim cohærentes, quæ notæ in Mahaleb hîc appicto non reperiuntur. Verùm vt Mahaleb illud, cuius nucleorum Vnguentariis eſt vſus, negat Phillyream eſſe Matthiolus, ita legitimum eſſe Mahaleb, de quo Arabes ſcripſerunt, multis rationibus perſuaſus credit. Arabes enim quos citat Serapio ſuo Mahaleb facultates à Phillyreæ facultatibus multùm diuerſas tribuunt, quoniam Phillyrea Dioſcoridi adſtringit Oleæ agreſtis modo, Serapionis vero, Abē Meſues & Rhaſis teſtimonio Mahaleb calfacit, & emollit, id quod vulgaris Mahaleb nucleos, quibus vnguentarios vti diximus, euidenter præſtare ait Matthiolus. Nam cutis aſperitatem duritiémque læuigant, & emolliūt illiti, affrictiue: ex quibus colligit rectè eos ſentire, qui plantam hîc pictam genuinum Arabum Mahaleb eſſe arbitrantur. Quod, ſi verum eſt, non parum hallucinatus fuerit Serapio, qui putarit Arabum Mahaleb, Dioſcoridis eſſe Phillyreā, præſertim cùm Arabas citet, qui Mahaleb vires aſsignent, tum eas quas diximus, tum ventris tineas pellendi facultatē, quæ Phillyreæ minimè inſunt. Pena Phillyream aliam de viua arbore expreſsit, quam hîc depinximus. Hanc prorſus refert maior priorq; illius Phillyrea hoc capite deſcripta. Reperitur in Gallica prouincia circa Tholonum. Æquat ſcapo, & ſparſis ſtolonibus Prunū & Ceraſum, folio planè Phillyreæ, aliquanto latiore: flos Ilicis muſcoſus, albidus: & pluſculæ vna aceruatæ & congeſtæ baccæ, Terebinthi, maiores, nigricantes, herbidæ, ſubdulces, nucleis, quales prorſus proſtant hodie in Officinis nomine Mahaleb. Hæc, verius Serapionis Mahaleb, id eſt Phillyrea fuerit. Phillyreæ folia adſtringunt, auctore Dioſcoride, ad eadem vtilia, ad quę Oleaſter, cum adſtrictione opus eſt: maximè ad oris vlcera, commanducata, aut ſi decocto dentes colluantur. Pota vrinam ac menſes cient. Alias Cluſi Phillyreas adiungimus illis pridem à nobis declaratis. Priorem, Ilice coccifera proceriorem, ramis pollicem & amplius craſsis, cortice viridi, ſed albicantibus, maculis aſperſo, foliis Ilicis cocciferæ, maioribus, viridioribus, denſioribus, in ambitu nonnihil ſpinoſis, guſtu adſtringente, ſed ſapore non ingrato. Fructus Lentiſcino maior non eſt, ex foliorum alis dependens, niger cum maturuit. Hanc altera magnitudine ſuperat

MAHALEB Matthioli.

PHILLYREA Mahaleb Serapionis.

Vires. Lib.1.c.108.

PHILLIREA *secunda Clusij.*

superat, multos proferens ramos, candicante cortice obductos, folia ei frutici quem ille pro Alaterno maiori, nos pro Apharca depinximus, ferè similia, sed firmiora, & minùs nigricantia, sapore aliquantulum acri, cum quodam amarore. Fructus Decembris initio racematim inter folia propendere visus est, magnitudine granorum Piperis, aut baccarum Myrti, niger, calidus, nucleum osseum & durum cortice candido & fragili opertum contegens. Præter has, tertiam & quartam Phillyreas Clusius ostendit, easdem cum Penæ Phillyreis maiore & minore, supra memoratis, quas alibi pro Alaterno descripsimus.

CAPPARIS, CAP. XV.

VT κάππαρις Græcè, ita Capparis Latinè nominatur. Quidam, teste Plinio, Cynosbaton appellarunt, quod, opinor, quædam illi sint cum Cynosbato cōmunia: alij Ophiostaphylen, id est Vuam viperinā, pro qua in nothis Dioscoridis Phyllostaphylen legimus. Gaza Inturin vocauit, Arabicè *Cappar*, siue *Kappar*, dicitur, Italicè *Capparo*, Gallicè *Cappres*, Germanicè *Kappern*, Hispanicè *Alcapparas*. Fructus est aculeatus, cùm humi sternitur, ac iacet: huc illuc in orbem euagatur. Spinas vt

Nomina Lib. 13. c. 23.

Forma.

CAPPARIS.

CAPPARIS *folio Acuto.*

Rubus

Rubus habet in hami modum aduncas: folia Mali Cotoneæ, rotunda: fructum Oleæ similem: is cùm dehiscens panditur, florem candidum promit, quo excusso nonnihil Glandis oblōgæ figura inuenitur, quod apertum grana Acinis punicorum similia ostendit, parua, rubicunda. Radices lignosas spargit, grandes, numerosasq́;. Capparis retuso folio hîc picta est: item altera folio acuto, ea sola varietate à priore discrepans. Tenui plerúmque solo, asperísque locis, in insulis, & inter rudera nascitur. In cultis Capparim prouenire negat Theophrastus. Qua de causa inter frutices & dumos eam reposuimus. Seruntur tamen, coluntúrque perinde ac segetes & legumina. Plinius. Quippe cum Capparis quoque seratur siccis maximè, area in defossu cauata, ripisq́; vndiq́; circunstructis lapide: aliàs euagatur per agros, & cogit solum sterilescere. Columella. Capparis in plurimis prouinciis sua sponte in noualibus nascitur. Sed quibus locis eius inopia est, si serenda fuerit, siccum locum desiderabit: isq́; debebit ante circundari fossula, quæ repleatur lapidibus, & calce, vel punico luto, vt sit quasi quædam lorica, ne possint eam perrumpere prædicti seminis frutices, qui ferè per totū agrum vagantur, nisi munimento aliquo prohibiti sint. Quod tamen non tantum incommodum est (subinde enim possunt extirpari) quātum quod noxium virus habent, succoq́; suo sterile solum reddunt. Cultu aut nullo, aut leuissimo contenta est: quippe quæ res etiam in desertis agris citra rustici operam conualescit Seritur vtroque æquinoctio. In Cypro Capparis plurimùm prouenit. In Italia, Hispania, Gallia Narbonensi frequens. Floret æstate. Viret vsque ad Vergiliarum Occasum, sabulosis familiarissima. De huius multiplici, tum in cibis, tum in medicamentis vsu, hæc ab auctoribus traduntur, à Dioscoride. Caulis & fructus cibi gratia cōdiuntur. Aluum turbat, stomacho aduersatur, sitim gignit: cocta tamen stomacho, quàm cruda vtilior est. Fructus drach. duabus in vino potus quadraginta diebus lienem absumit, & vrinam cruentúmque excrementum emittit: bibitur vtilissimè in coxarum doloribus, & neruorum resolutione, item ruptis & conuulsis: menses ciet, caput purgat. Dentium dolorem sedat semen ex aceto decoctum, colluto inde ore. Aridus radicis cortex ad eadē proficit: vlcera omnia vetera & sordida, & quæ occaluerunt, expurgat: lienosis cum farina hordei illinitur: dente demorsa dolori eius auxiliatur: cum aceto trita vitiligines albas exterget. Radix foliáque intrita strumas ac duritias discutiunt. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Aphrica, & præsertim Marmarica Capparis vehementer inflat. Apula vomitus facit. Quæ à Lybico, & rubro mari defertur, mirum in modum acris est, si quidem in ore pustulas excitat, gingiuásque osse tenus exest. Quare in cibis non ab re damnatur. Capparis Galeno radicis cortex vincentem habet qualitatem amaram, proximam acrem, deinde acerbam. Ex quo liquet diuersis pugnantibúsque constare facultatibus. Nam abstergere, purgare, incidere potest amaritudine, excalfacere, incidere, digerere acrimonia: contrahere, densare, constringere acerbitate. Idcirco lienes induratos, si quod aliud, hoc medicamentum iuuare potest, tum foris idoneis illinendis remediis admixtum, tum intro in corpus assumptum, siue decoctum in aceto, aut Oxymelite, siue aridum contusum, illísque permistum. Quippe cum apertè crassos, lentósque humores hoc pacto sumptum euacuet, nec eos tantùm per vrinas, sed & per ventrem: sæpe etiam sanguinolentos deferat, vnde & lienes iuuantur, & coxarum dolores. Quinetiam menses promouet: ex capite purgat, detrahítque: auxiliatur ruptis, & conuulsis. Radicis eius cortex, vlceribus malignis cataplasmatis modo impositus, non malum est remedium, vt qui illa extergere valeat, & potenter desiccare. Præterea dentium dolores, prædictarum qualitatum ratione adiuuat, interim cum aceto coctus, interim cum vino

Marginalia: Lib. 6. Hist. cap. 5. — Lib. 19. c. 8. — Lib. 11. ca. 3. — *Temper.* — Plin. ibid. — Li. 2. c. 169. — *Vires & Vsus.* — Li. 7. simpl.

vino, sæpe etiam solus dentibus mansus. Radicis cortici fructus proportione virium respondet, nisi quod ad omnia imbecillior est. Imo & folia, & caules eius similem vim obtinent. Memini me foliis quandoque, paucis diebus, duritiem cœradis naturam referentem discussisse. Sed admiscemus illis quippiam, quod virium obtundat vehementiam. Iam non mirum est, quòd aurium vermes succus amaritudine occidat sua. Porrò Capparis quæ in feruentibus admodum regionibus prouenit, vt quam fert Arabia, multò est nostrate acrior, adeo vt plurimùm etiam habeat facultatis adurentis. Idem alibi. Capparis facultas tenuium admodum est partium: proinde minimum alimenti in corpus eorum, qui ipsa vescuntur, distribuit, quemadmodum & alia omnia quæ tenuibus constant partibus. Vtimur autem fructu huius plantæ, magis vt medicamento, quàm vt alimento. Importatur ad nos etiam sale conspersus: quia solus asseruatus putrescit. Clarum ergo est Capparis adhuc virentem, antequam sale condiatur, plus habere nutrimenti. Nam ex salis conditura plurimum eius amittit, & nisi sal abluatur, prorsus haud quicquam nutrit, aluum tamen subducit. Verùm ablutus, & maceratus, donec omnem salis naturam exuat, vt minimi sane alimenti cibus est, ita obsonium, & medicamentum, cùm ad excitandum prostratum appetitum, tum ad deradendam deiiciendámque pituitam ventri adhærescentem accommodatum erit, ac denique ad lienis iecorisq; amoliendas obstructiones. Verum in hos vsus cum Oxymelite, aut Oxelæo ante alias omnes dapes sumi oportet. Tenellis porrò Capparis germinibus homines, vt Terebinthi turionibus vescuntur, cumq; adhuc virent, in oxalme, & aceto non secus atque hos reponunt. Plinij verba hîc adscribam. In Ægypto & Capparis, firmioris ligni frutex seminisq; in cibis vulgati, caule quoque vna plerúmque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidē Arabicum pestilens, Aphricum gingiuis inimicum, Marmaricum vuluis, & torminum inflationibus. Apulum vomitus facit: stomachum & aluum soluit. Marmaricum dixit, quod apud Marmaridas Libyæ nasci Dioscorides ait. De vsu Medico idem hæc scripsit. Non vtendum transmarino. Innocentius Italicum est. Ferunt eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius vitiligines albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino potus radicis cortex, duabus drachmis, dempto balinearum vsu. Ferúntque x x x v. diebus per vrinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. Dentium dolores sedat tritum semen, ex aceto decoctum, vel manducata radix. Infunditur & aurium dolori (semen, sub.) decoctum oleo. Vlcera quæ Phagedænas vocant folia, & radix recens cum melle sanant. Sic & strumas discutit radix: parotidas vermiculósque cocta in aqua. Iocinoris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. Stomacho inutilem esse inter auctores conuenit. Nunc vt olim floribus & fructibus muria asseruatis frequentissimè in cibis vtimur. Suauiores palatóque gratiores sunt recentes acerrimo asseruati aceto, quod plerique faciunt in Hetruria. Præstantissimæ Cappares ex Alexandria Ægypti Venetias adferuntur. Est & in Apulia earum prouentus, sed Ægyptiis deteriorum. Proueniunt etiam Romæ in collapsis ædificiorum parietibus, ruderibusq;, præsertim circa Pacis templum, itemq; Senis, quæ quidem Apulis saporis præstantia minimè cedunt. Paulus earum vsum commendauit ex aceto, & oleo, quod & appetentiam inuitent, & lienem laxent, pituitamq; per aluum exigant. Theuetus auctor est in Insula Suachem Æthiopico litori adiacente nasci herbā quandam *Albaut* nomine, in rupibus, late sese diffundentem, foliis, fere Capparis: cuius fructus germina sunt, siue capitula rotunda. Folia, radices, fructus gustu

Li.2.Alim.

Lib.13.c.23.

Lib.20.c.15.

Matth.li.2. Diosc.cap. 169.

Li.1. ca.74. The.1.Cosmo.li.5.c.6.

ſuauiſsimi ſunt, & cordi ſalubres, quibus indigenæ ad coliros & ſtomachi dolores quoſuis, præterea ad hepatis & pulmonum affectus vtuntur, decocto ex tota herba parato cum corallij albi puluere.

APHARCA, CAP. XVI.

Nomina

DEPICTVM hîc fruticem herbarij quidam Apharcam Theophraſti eſſe putant: alij Lycium alibi deſcriptum. Alij Phillyream Græcorum: Monſpelienſes Pharmacopœi *Bourgeſpine*, id eſt, Spinam Burgundicam vocant. Pena eo nomine depinxit & deſcripſit, an Apharca ſit Theophraſti dubitans. Ego de nominibus digladiari nolo, ſed pro virili parte plantas minimè vulgatas & adhuc veluti reconditas in apricũ proferre. Scio enim non defuturos viros ingenioſos, qui iis cognitis nomina ſua, vel fortuitò, vt plerunque fit, vel ex diligenti veterum auctorum lectione ſint impoſituri. Cæterùm frutex hîc in arborem etiam creſcit, magnitudine Mali Punicæ, radice craſſa, caudice recto, ramoſo, cortice non admodum ſpiſſo, ex cinereo albicante, aſpectu triſti: foliis ima parte anguſtis, ſuperna latiuſculis, Portulacæ modo, obtuſis aliquando, interdum in acutum faſtigium terminatis, per ambitum inſectis, inciſurarum eminẽtiis rigidiuſculis, carnoſis, Ilicis, aut Oleæ modo, venoſis elata coſta per medium diuiſis: flore albo, baccis racematim cohærentibus, anguloſis, principio virentibus, cùm maturuerunt, nigris, guſtatu ſubdulcibus. Arbor iſta perpetua fronde viret, ea dote Laurum Ilicem, & cæteras ſua coma ſemper ornatas prouocans Apharcæ folia non decidere ſcripſit Theophraſtus. Præterea illam & Adrachnen germinare cum vrbanis arboribus, ac vtramque biferam videri, his verbis: Ἀδράχνη δὲ καὶ ἀφάρκη τὸ μὲν πρῶτον πεπαίνουσι ἅμα τῷ βότρυϊ περκάζοντι. τὸ δὲ ὕστερον ἀνθοῦντι. δοκεῖ γὰρ ταῦτα δίκαρπα, ἀρχομένου δὲ χειμῶνος, &c. Quæ cùm malè à Theodoro ſint verſa, ſic mihi rectè videntur exprimi poſſe. Adrachne & Apharca fructum primum cum Vua nigreſcit, & varia fit, maturant: alterum cum vitis floret. Bis enim ambæ fructum ferre videntur. Ineunte hyeme, &c. Prouenit in aſperis & ſaxoſis oræ maritimæ locis, non procul à Monſpelienſi vrbe, quà Vicum itur, pagum Apiano vino percelebrem.

APHARCA Theophraſti.

Lib. 1. Hiſt. cap. 15. Lib. 3. Hiſt. cap. 6.

Locus.

ALATERNVS CLVSII: CELASTRVS Theophraſti, CAP. XVII.

MIRANTVR, & iure quidem, in ſtirpium cognitione verſati, cur Plinius Apharcæ, Phyllicæ, atque Celaſtri plantarum à Theophraſto ſæpè memoratarum nuſquam mentionem fecerit. Ego ſanè Plinium tacuiſſe de illis puto, quia Græciæ, & ſemotis ab Italia prouinciis peculiares eſſe, vt & Adrachnen, crederet. Phillycæ ſolius meminiſſe quidam cenſent, Alaterni nomine, quòd vbi Phyllica naſcitur, eius regionis incolæ

incolæ adhuc vocent Alaterno, Linterno, & Alarders, vocabulo ad Alaternum accedente. De illa planta nos posthac agemus. Celastrum Theophrasti plerique esse volunt plantam, quam pro Alaterno huius rei peritissimus Clusius pingit, & describit, & eam duplicem: Maiorem, nonnunquam arborescentem, ramis

ALATERNVS *prior Clusij: Celastrus mas Theophrasti.*

ALATERNVS *secundus Clusij: Celastrus Theophrasti fœmina.*

longis, non admodum crassis, in alas minimè diuisis, surculis flexilibus, cortice è viridi candicante, membrana subtus flauescente: Foliis nullo ordine dispositis, media inter Oleam & Ilicem magnitudine, crassiusculis, in ambitu leuiter serratis, è nigro virentibus, ingrati gustus, amaris, cum acrimonia quadam leui: Floribus Oleæ, pallidis, ad foliorum pediculum exorientibus, racemosis, vere ac interdum media hyeme prodeuntibus: marem hunc esse volunt. Minorem alteram, fœminam, humilem: breuioribus ramis: corticis colore ex albo viridi ac subpurpureo confuso: folio minore, rotundiore, serrato, dilutius virente, flore superiori simili, maiore, pallidiore: fructu racemoso, Acinis Lentisci magnitudine, ex tribus veluti granis constantibus, primum viridi, post rubente, ac tandem nigro. Floret sub finem mensis Februarij, & initio Martij. Theophrasto Celastrus semper viret: summis locis gaudet, frigoriq; & sæuis tempestatibus expositis: fructu per hyemis rigores deciduo, tardissimè maturescente, vt in Ilice, ac Iunipero. Cultum omnem recusat. Falluntur qui putant, quoniam Celastrum Theophrastus in summis & gelidissimis nasci montibus scripsit, eum reperiri posse in Alpibus, Apennino, Cemeniis montibus, & aliis vsq; adeo excelsis. Dictum id Theophrasti prorsus intelligendum de summis & frigidissimis locis, non nostratis regionis, sed eius in qua prouenit. Thuia, & procera quidem, in frigidis montium verticibus gignitur, eodem teste. Frustra operam sumat, qui in Alpibus requiret, vbi, ne nomen adhuc quidem est auditum.

Frigidos eos tractus Tauri mõtis Amani, & reliquorum montium eiusmodi in Asia & Europa Theophrastus significat, non nostros ad Septentrionem sitos.

ACACIA, CAP. XVIII.

Nomina NOMEN huius spinosi fruticis Græcum est ἀκακία, idem etiam Latinum Acacia, Arabicum *Achachie*. Dicitur autẽ ab ἀκάζω, id est acuo, vnde Acacia, quasi acuta: Theophrastus ἄκανθαν simpliciter, id est spinam, & ἄκανθαν αἰγυπτίαν, spinam Ægyptiam vocat, ita vt Acaciæ nomine & spinam, & succum ex fructu Spinę expressum accipiamus: Spinæ verò Ægyptiæ appellatione ipsam arborem Acaciam intelligamus. Sic Dioscorides videtur vsurpasse. Acacia, inquit, in Ægypto nascitur, Spina arboris instar, &c. & rursum: Alterum Acaciæ genus in Cappadocia, Pontóq; prouenit, &c. Aetius, Spina Ægyptia, ex qua Acacia præparatur, &c. A Spina Ægyptia longè diuersa est Spina Arabica, similis Spinæ albæ, de qua Diosco. Galen. tamen Spinam Ægyptiam, à quibusdam vocari scribit Arabicam, similem Spinę albæ, &c. seorsumq; de Acacia, & eius succo tractat. Plinius quoque Spinam Arabicam ab Acaciæ Spina distinxit. Spinæ Ægyptiæ siue Arabicę laudes in odorum loco diximus, inquit, &c. Ita enim vetus Codex habet, sed in vulgatis, hæ duę voces desunt, (Ægyptiæ siue.) Idem aliquãto post eodem capite. Est & Acaciæ Spina, &c. Veteribus igitur duplex Spina est Ægyptia, hæc, quæ etiam Acacia vocatur, & ea quæ Spina Arabica. Qua Homonymia deceptus Aetius duas diuersas plantas in vnam confudit, cùm scripsit. Spina Ægyptia ex qua Acacia præparatur, adstringendi ac siccandi vim habet. Quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit. Est enim hæc Aetij Spina Ægyptia, Arabica, cuius vires ex Galeno tradit, non Spina Ægyptia, ex qua Acacia fit, cuius paulò ante ipse meminit. Apud Plinium cap. 12. lib. 24. legendũ: Spinæ Ægyptiæ laudes in odorũ loco diximus, Arabica spissat, &c. Huic enim Spinę omnia quæ à Dioscoride Arabicæ tributa sunt, rectè adscribit. At locus is quo se Ægyptiæ Spinę laudes dixisse ait, est lib. 13. de Ægyptia Spina, ex qua fit Acacia, nõ de Arabica, id quod contextus ipse apertè declarat. Nec minus, inquit, Spina celebratur in eadem gente, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis. Candida facilè putrescit. Aculeus Spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur Gallæ vice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilissimus. Manat & Gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quod cæsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, vbi & Quercus, & Persea & Oliua, c c c. à Nilo stadiis, syluestri tractu, & suis fontibus riguo. Idem paulò post. Gummi optimum esse ex Ægyptia Spina conuenit, Hunc Plinij locum citans Ruellius in Spinæ Arabicæ historia, Spinam Ægyptiam & Arabicã pro eadem planta, non sine errore vsurpat. Acaciæ duo sunt genera, Dioscoride auctore. Vna quę in Ægypto: altera, quæ in Cappadocia, Põtóq; prouenit. Acacia Ægyptia Spina est instar arboris, fructicosa, non sese in altum attollens, ramis pungentibus aculeatis, inter quos proueniunt folia, in plurima alia foliola diuisa. Florem habet candidum, semen Lupino simile in folliculis, ex quo succus expressus siccatur in vmbra, niger ex maturo semine, subrufus ex viridi. Eligitur modicè rufus, & odoratus, vt in hac arbore esse potest. Aliqui exprimunt ex foliis & semine succũ. Manat & Gũmi ex ea Spina. Acaciã Ægyptiã Dodonæi hîc depinximus, à qua permultũ distat Matthioli Acacia prima hîc quoq; appicta, de qua Penæ sententiã audiamus. Sequinus Martinellus, inquit, medicus, & peritus Pharmacopæus misit ex Syria siliquarũ Acaciæ Ægyptiæ saccos plenos Alberto Martinello fratri suo, perquam sædulo & erudito Pharmacopœo,

[Marginal notes: Lib. 4. Hist. cap. 3. — Lib. 1 — Lib 3. ca. 13. Li. 6. simp. Cornar. Embl. 112. lib. 1. Diosc. Lib. 24. c. 12 — Lib. 1. — Li. 6. simpl. — Lib. 3. ca. 13. Cap. 9. & 11 Lib. 13. ca. 9. — Lib. 3. ca. 9. — *Genera.* Lib. 1. c. 1 5. Diosc. ibid. — *Forma.* — Li. 6. ca. 22. In cap. 115. Lib. 1.]

pœo,

ACACIA
Ægyptiaca.

ACACIA
1. Matthioli.

pœo, ex quo ſemine in horto Patauino, aliiſque quamplurimis Venetorum locis ſato, orta eſt iſta Acacia. Accepit & Morganus plantam nuper ex maris Occidui inſulis Perunianis, ne quis putet peculiarem Ægypto aut Arabiæ. In neruulis prælongis foliola ſunt Scorpioidis leguminis ſimilis, aut herbæ Sferra cauallo nominatæ, in toto virgulto, gracili, aliquot rigidis Spinis in ſurculis exertis. Seminis tota ſiliqua non maior vno alteróue Lupino ſimul iunctis, ſed ſuis alueolis diſtincta. Quare Matthiolus non Acaciam, ſed ſi Spinas demas, arbori Indæ ſimilem pictam dediſſe videtur, cuius ſiliquæ, ſiue lobi non ſunt Lupini ſimiles, ſed Geniſtæ, duplo latiores, vt Senæ compreſſæ: à Pena hîc deſcripta verior. Alterum Acaciæ genus, Ægyptiæ Spinæ eſt ſimile, longe minus, tenerius, humile, aculeorum vallo munitum: Folia habet Rutæ: ſemen Lenticulæ, minus, Autumno, in loculis conuexis, ternûm, quaternúmue capacibus. Acaciam alterã genuinã eſſe hîc appictã cenſent Periti Herbarij, foliis Rutæ aut Cytiſi, ternis, ſiliqua Geniſtellæ, aut vulgaris Glycyrrhizę, nouaculæ effigie, dorſo obtuſiore, & altero latere, quaſi acie acutiore, tria aut quatuor etiam Geniſtellæ ſemina dura continente, quæ nondum matura flauent, poſtea nigricant. Hac Tyrrhenum & Liguſticum, atque Mediterraneum litus ſcatet, & pleráque alia Italiæ loca. De Acacia, eiúſque generibus hæc prodidit Theophraſt. Spina ex eo nomen accepit, quòd tota arbor aculeis horreat, excepto caudice: nam & ſuper germina, foliáque aculeos habet. Altitudine procera eſt, vt quæ ad duodecim cubitos perueniat. Materies ex ea cæditur tectis idonea. Eius duo genera: quædam candida, quædam nigra. Candida imbecillis, & facilè putreſcens, nigra robuſtior, & incorrupta. Quare in nauibus fabricandis ad earum coſtas illa vtuntur. Recta non valde aſſurgit. Fructus in ſiliqua modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt Gallæ vice. Flos vſque adeo aſpectu pulcher, vt ex eo coronas faciant, eſt & medicamentis vtilis: quamobrem à medicis colligitur. Manat & Gummi ex ipſa, tum vulnerata, tum ſponte ſine vlla plaga. Cum

Forma alterius Aca.

Lib. 4. Hiſt. cap. 3.

Gummi.

Locus.

ACACIA ALTERA Matthioli.

cæſa fuerit, tertio anno ſtatim renaſcitur. Eius copia & ſylua ingens circa agrũ Thebanum eſt, vbi & Quercus, & Perſea Olea quoque eodem loco gignitur, non aquis fluuij riguo (diſtat enim pluſquam trecentis ſtadiis) ſed manantibus ſponte aquis, multi enim fontes in eo ſunt tractu. Hæc Theophraſti, Plinius eo quem ſupra indicauimus loco trãſcripſit, atque vertit. Eadem de re alio loco idem ſic ſcripſit, quo vulgati Codices ex vetuſtiſsimis ſic ſunt emendandi. Eſt & Spinæ ſuccus Acacia. Fit in Ægypto alba, nigráque arbore: item è ſemine viridi, aut maturo, ſed longè melior è priori. Fit & in Galatia, teneriore ſpinoſaq; arbore. Semen huius lenticulæ ſimile: minore eſt tantum & grano, & folliculo. Colligitur Autumno, ante collectum nimio validius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cæleſti perfuſis: mox in pila tuſis exprimitur organis: denſatúſque ſole in mortariis cogitur in paſtillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda ſemine pro Galla vtuntur. Foliorum ſuccus & Galaticæ Acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. Hic Plinius alteram Acaciæ ſpeciem, quam in Cappadocia & Ponto naſci ait Dioſcorides, Galatiam appellat, & cum priore, Ægyptia, ſcilicet, confundit, ſi ſemen omnium, & non Galatiæ tantùm Lenticulæ ſimile facit. Dioſcorid. enim prioris ſemen Lupino comparat, alterius minus Lente eſſe ait. Gummi quod ex Acacia Spina ſtillat, id præfertur, quòd in vermiculorum ſpeciem contrahitur, & vitri modo perlucet, ligni expers: proximum eſt candidum: ſordidum verò ac reſinoſum inutile. Id etiam optimum eſſe tradit Plinius, vermiculatum, colore glauco, purum, ſine cortice, dentibus adhærens. Theophraſtus lacrymoſum humorem hanc Spinam ferre tradit, non è cortice, ſed in folliculo. Serapio Arabicum nuncupat, quod ex Arabia regione Ægypto finitima ſuo tempore importaretur, inquit Matthiol. Scire autem oportet Gummi Arabicum Officinis dictum, multum à Spinæ Ægyptiæ Gummi differre: neque enim contractis vermiculis ſimile eſt, ſed grumis verſicoloribus conſtat. Aduehi non ita pridem cœpit ad nos ex Ægypto vera Acacia, in paranda Theriace, aliíſque componendis medicamentis valdè expetita, qua nos ad hoc vſque tempus caruimus. Id Gummi Galenus aliquando κόμμι θηβαϊκὸν vocauit, ob id fortaſſe quod Theophraſto auctore in agro Thepano magna ſit ſpinoſæ huius arboris copia, & ingens ſylua. Spinæ Ægyptiæ ſuccus, inquit Dioſcorides, oculorum medicamentis vtilis: valet ad ignem ſacrum, vlcera quæ ſerpunt, perniones, pterygia, & oris vlcera: procidentes oculos reprimit: menſium abundantiam ſiſtit, prociduam vuluam cohibet: citam aluum ſiſtit, aut potus, aut ſubter inditus: capillos denigrat. In qua Ruellij translatione id meritò reprehendendum videtur, quod ἐπέχει ῥοῦν γυναικεῖον, menſium abundantiam ſiſtit, interpretetur, cùm fluxum muliebrem dicere debuiſſet. Differt enim fluxus muliebris à menſibus, ſeu menſtrua purgatione immodica, vt perſpicuè docet Paulus. Sed Plinium, Ruellius imitatus eſt, quo loco eadem quæ Dioſcor. habet. Acacia purpurea, aut leuco-

Lib.13.ca.9.
Li.24.ca.12.
Electio Gummi.
Lib.9.Hiſt. cap.1.
Lib.1.Dioſ. cap.115. Gũmi Acaciæ, nõ eſt Gũmi Arabicum.
Lib.7. me. gen.
Lib.4.Hiſt. cap.3.
Vires ſucci
Lib.3.ca.63.

leucophæa, & quę facillimè diluitur, vi summa ad spissandum, refrigerandúmque est, oculorum medicamentis ante alias vtilis. Lauantur in eos vsus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis, capillum tingunt. Sanant ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt, vuluámque, & sedem procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium. Sed non hoc tantum loco Plinius menses pro fluxu muliebri reddidit. Gummi verò Acaciæ spissandi, refrigerandíque vi preditum esse scribit Dioscorides, cutis meatus obstruere, & medicamentorum quibus admiscetur acrimoniam hebetare: ambustis ex ouo illitum pustulas non pati erumpere. Acaciæ planta Galeno, & ipsa acerba est, & fructus, & succus, qui lotus quidem & imbecillior, & minus mordax redditur, vt pote acrimoniam quandam dum lauatur deponens (idest vehementius adstringentem vim, qua contacta corpora distrahit, ac veluti dilacerat. Ea scilicet vis aquæ perfusione diluitur, & obtunditur. Sic locum hunc exponit Dalechāpius: omnis enim acrimoniæ prorsus expers est Acacia, etiam si Galeno credamus partes quasdam calidas in eius substantia mixtas esse) Porrò si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam & sicciorem, & contractiorem efficiet, nullum quidem caloris sensum inuehens, sed nec frigoris admodum valentem. Vnde constat medicamen id esse frigidum & terreum, immixta quadam etiam substantia aquea, videtúrque sanè non esse similium partium, verum quasdam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa lotione segregantur. Esto porrò tertij ordinis exsiccantium, & secundi refrigerantium, cùm lotum fuerit, illotum verò primi Acaciæ veræ substituunt tum Officinæ, tum medicorum vulgus succum ex syluestribus Prunis expressum, in tenues placentulas diuisum ac in sole siccatum. Dioscorides tamen eius vice tum Rhois folia, tum Lentisci foliorum succum, tum Hypocistidem medicamentis admiscet, quibus vtēdum potius fuerit, quàm syluestrium Prunorum succo.

Vires Gummi. *Ibidem.* *Lib.6. sim.* *Lib.1.c.124. & 75. & 109*

SCORPIVS THEOPHR. CAP. XIX.

HANC plantam Scorpium Theophrasti (Gaza Latinè nepam vocat) herbarij esse iudicant: quia multa ei conueniunt, quæ de Scorpio Theophrastus prodidit. Scorpius, inquit, spinosa planta, tota spinis constat vt Corruda. Sic hæc adulta nullo modo foliosa est, sed spinas tantum pro foliis habet. Præterea radice singulari breuíque constat, ante æstatem non germinat, germinationem prorogat in autumnum. Floret etiam post æquinoctium autumni: florem in carne extuberante sub extremo aculei profert. Quæ omnia de Scorpio scripsit Theophrastus. Quod verò idem alio loco scripsit Scorpij radicem figura Scorpio esse similem, vtilémque & ad eius ictum, & ad alia quædam, id huic sententiæ nostræ non repugnat. Etenim de Thelyphoni, non de Scorpij spinosi radice id accipiendum esse ipsemet Theophr. aliquanto post perspicuè demonstrat his verbis. Thelyphonum quod alij Scorpionem appellant, quia radicem Scorpio similem habet, &c. Quare Gaza superiore loco nepam vertere non debuit, hunc Scorpium siue Thelyphonum cum Scorpio spinoso perperam confundens. Planta hîc depicta radice est crassa, lignosa, nigra, simplici, dimidium pedem longa: caulibus multis, ferè pedalibus, qui plurimis aculeis rigidis, firmísque horrent: foliis in paruula & tenella planta minimis, Tragacantho similibus, in vetusta & dura nullis: flore paruulo, ad aculeorū imā partē emergente: semine in siliquis latiusculis incluso. In aridis locis & perflatis nascitur. Huic affinē, vel eūdē Scorpiū descripsit Clusius. Pedis altitudinem rarò superat, totus densissimis spinis horret, quæ seriē quādā

Nomina *Lib.6.Hist. cap. 1.* *Tempus.* *Li. 6. Hist. cap. 3.* *Li. 9. Hist. cap. 14.* *Lib.9.Hist. cap. 19.* *Lib.9.Hist. cap. 14.* *Forma.* *Locus.*

SCORPIVS *Theophrast.*

2.Sco.gen.

Lib.6.ca.9.

Lib.33.ca.4.

des ~~la~~ Landes ou des Jans au lieu de Lans

SCORPIVS ALTER, *siue Genista Spinosa.*

seruãt, & semper cõtrario inter se exortu binę nascuntur, neq; aliæ ex aliis: summis ramulis inhærẽt bini aut terni flores, lutei, mense Martio, quo tẽpore exiguas, breuésque siliquas, vel potius semina Erui magnitudine multa incanáque lanugine hirsuta profert, dẽsissimis spinis occulta: radix singularis, sed in plures dein de ꝓpagines sparsa, dura, liquosa. HęcClusius. Alterũ Scorpij genus quidã statuũt fruticem spinosum, descriptum à Dodonæo pro Genista spinosa secũda, foliis carentem, spinis vndique horridum. Maio & Iunio mẽsibus florere scribit. Vlicem Plinij quidam esse volunt, Roris marini similem, asperum. Belgæ *Gaspeldoren* vocant, Armorici, apud quos syluæ huius plantæ sunt, tam proceræ vt propemodum arborescat, vocant *des lans.* De spinosa hac planta, quæ sequuntur Pena tradit. Prorsum cognata Genistæ hæc, sed multùm aspectu horrida, sentibus præduris, innumeris, cancellatim armata, semper virentibus, striatis, lignosis virgultis, Spartio similibus, spinis pene folia occulentibus. Quare doctiorum nonnullis placuit Gazæ Nepam esse, aut Scórpium Theophrasti: sed obstant Genistæ siliquæ, aliquanto breuiores, & flores non absimiles, concolores, eiusdem saporis, qui aurei particulatim emicant, tota æstate, etiámque hyeme in Anglia, vbi frequentissima in sterilibꝰ & Ericetis, in Prouincia item Narbonẽsi penè par proceritate. Sed Monspelij ad Ladum in collibus saxosis triplo minor, rigidior & squalidior est, adeo vt parum Genistam representet, folijs lentis. Illic Aspalathum secũdum faciunt, tametsi inodora, & funis instar pertinax frãgẽdo sit: floribus quidam ad icterum vtuntur, & tota planta calfaciunt furuos. Clusius Aspalathum alteram, tum Salmanticæ, tum Mõspelij sic dictam pinxit, cubitum non excedentem, fruticosam admodum multis horrentem spinis, deorsum inflexis, firmis, acutis, in quibus nascuntur pusilla folia, lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (sed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus subsunt recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus spinis, terni, quaterni, aut plures simul, Genistæ similes, sed minores, nunc lutei, nunc pallestẽtes: semen in siliquis exiguum. Legitimã Aspalathũ alteram esse non fatetur Clusius: verũ cùm à nonnullis sic vocetur, nomẽ mutandũ non censuit, præsertim cũ ad quam plantã à veteribus memoratã referẽda sit, adhuc nesciat: fortasse ad scorpiũ Theoph. inquit Clusius, Eadem est cũ Genista spinosa, aut certè persimilis.

BVXVS. CAP. XX.

GRæcis πύξος, Latinis Buxus & Buxum dicitur, Gallis *Bouys*, Italis *Bosso*, Hispanis, *Box*, Bœmis, *Possan*: Anglis, *Burs*. Belgis *Palmeboom*: Germanis *Buxbaum*, Buxus quædam frutex tantum est, quædam in arborem magnam assurgit. Tria eius genera, inquit Plinius. Gallicum quod in metas emittitur, amplitudinémque proceriorem: Oleastrum in omni vsu damnatum, grauem profert odorem. Tertium genus nostrate vocant: syluestre, vt credo, mitigatum satu, diffusius, & densitati parietum virens semper, ac tonsile. Hoc Plinij loco mirum certè est, cur secundum Buxi genus Oleastrum vocet. Annotat Dalechampius Plinium, aut eius scribam libertũin Oleastri voce deceptum fuisse. Nam cum apud auctorem Græcum reperisset secundum Buxi genus ἄγριον ὅλον εἶναι, omnino agreste esse, nec vtile materia, vt primum genus, nec vestiendis parietibus idoneum vt tertium, imo etiam abominandum fœtore, & grauitate odoris, incautè legit ἀγριέλαιον εἶναι, Oleastrum esse.

Nomina
Genera.
Dodon. li. 6. cap. 32.
Li. 16. c. 16.

Buxus arbor crasso est trunco, spisso, duro, valido: ramos emittit multos cæterarum arborum more, duros, crassósque, foliis plurimis vestitos, Myrto similibus, minoribus, densioribus, crassioribus, subrotundioribus, saturatæ viriditatis, perpetuis nec vnquam decidentibus: flore herbaceo: fructu quaternis apicibus in cacumine diuiso, Ciceris magnitudine, semine rufescente, omnibus animantibus inuiso, quod Carthegõ vocari Plinius scripsit ineptè, cùm enim Theophrastus libr. 3. cap. 15. historiæ Buxi Cratægi descriptionem statim subiecisset, Plinius hæc confundẽs, dixit Buxum granum ferre quod Cratægum vocant. Ineptius idem Buxo tribuit, quæ de Ilice Theoph. prodidit, nempe à Septẽtrione viscum gignere, à meridie hyphear. Buxus tertius, frutex, ramos multos sepè ex ipsamet radice, nonnunquam ex paruulo trunco in latum spargit. Folia habet dilutioris viriditatis, rotundiora, minora, cætera similia supradictis duobus generibus. Buxus, inquit Theophra. magnitudine est haud procera, folium ei Myrteo simile, (Plinio cõcauum.) Buxus montes amat, in planísque nasci recusat. Pyreneis ac Cytoriis montibus plurima, & Berecynthio tractu: crassissima in Corsica, flore non spernendo, vel, vt quidam legunt, apibus florẽ non spernentibus, quæ caussa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuisum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, sed breuis. Amat frigida, & aprica. In igni quoque duritia, quæ ferro, nec flamma, nec carbone vtili. Hæc Plinius ex Theophrasto, transtulit, sic scribente. φύεται δὲ πύξος ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, καὶ τραχέσιν· καὶ γὰρ τὰ κύτωρα τοιοῦτον, οὗ ἡ πλείστη γίνεται. ψυχρὸς δὲ ὁ ὄλυμπος μακεδονικὸς· καὶ γὰρ ἐνταῦθα γίνονται, πλὴν οὐ μεγάλοι· μέγιστοι δὲ καὶ κάλλιστοι ἐν κυρήνῃ legendũ ἐν κύρνῳ in Corsica, καὶ γὰρ εὐμήκεις· καὶ πάχος ἔχουσαι πολὺ παρὰ τὰς ἄλλας· διὸ καὶ τὸ μέλι οὐχ ἡδὺ, ὄζον τῆς πύξου, πλήθει δὲ πολύ. Idest, Buxus locis frigidis & asperis nascitur, etenim Cytorij montes tales sunt, in quibus plurima prouenit. Olympus quoque Macedoniæ frigidus, in quo nascitur, sed non magna. Maxima autẽ & pulcherrima

Forma.
Li. 16. ca. 30.
Lib. 3. Hist. cap. 15.
Li. 16. c. 24.
Locus.
Li. 16. c. 26.
Lib. 3. Hist. cap. 15.

BVXVS.

rima in Cyrene, (in Corsica.) Nam procera est, & crassitudine cæteras longè superat. Quamobrem mel insuaue est, Buxum olens, multum autem, & copiosum. Plinius dixit Buxum in Corsica crassissimam esse, flore non spernendo, hancque esse causam amaritudinis mellis: Theophrastus in Corsica crassissimam, melque illic insuaue, quia Buxum oleat. Quod vterque de Cytoriaca Buxo tradidit, id & Poëtæ cecinerunt: Cytorus enim buxifer à Catullo dicitur: *Et iuuat vndantem Buxo spectare Cytorum*, dixit Virgilius. Buxus Februario & Martio mensibus floret. Septembri semen maturum est quibusdam in locis. Buxi folia calida siccáque esse, atque adstringere ipse gustus perspicuè demõstrat, inquit Dodon. In eadem sententia est Fuchsius scribens à recentioribus temperatam eius arboris essentiam statui, sed id multas ob causas verisimile non videri. Haud dubiè verò adstringere, & siccare. Quia Buxus immortali coma viret, topiario operi accommodatissima est, ac tonsilis. Imprimis verò materies honorata illi est, raro crispanti (crispleanti, vetust. cod.) nec nisi radice: cæterò lenis quies materiæ, silentio quodam, & duritie ac pallore commendabilis. Idem alibi: spississima ex omni materie, ideo & grauissima iudicatur Ebenus, & Buxus, graciles natura, vel, gracilis natura, vt de Buxo tantum hoc intelligatur. Neutra in aquis fluitat, nec Suber, si dematur cortex nec Larix cariem vetustatémque Buxus non sentit. Nunc sola pectinum dote commendatur, ad plaustrorque axes, & aratrorum buras. Fiunt & ex ea tibiæ ac fistulæ, pertusæ rotundis foraminibus, quibus digitorum apposítu clausis, aut apertis, cantus moduli variantur & pyxides, quibus nomen dedit. Nullus Buxi in medicina vsus: folio tantũ cum materiei Scobe & lixiuio capillum rufat. Sunt qui dicãt ligni scobe hausta sanari alui profluuia. Nec desunt ex recentioribus, qui sentiant nihil aliud nobis esse Buxum, quàm Indis lignum, quod Gaiacum appellatur: quoniam Buxi decocto fæliciter sanatos esse lue venerea affectos, frequenti experientia compertum est, quam opinionem refellit Matthiolus. Nam & si, inquit, eas esse Buxei ligni vires experientia doceat, id tamen, & Indorum Gaiacum eandem esse plantam non rectè colligas. Gaiacum enim lignum est pingue, resinosum, materia intus nigra, Ebeni fere modo, amara, acríque. Quibus notis siccam Buxi materiam carere constat. Præterea Gaiaco (testibus iis qui in India viderunt) folia sunt Plantaginis, breuiora, crassiora, duriora: lutei flores: fructus Iuglandis magnitudine, Buxo verò folia Myrti, breuiora: flores herbacei: fructus Myrto nunquam maior. Somnum capere sub hac arbore cerebro vehementer incommodat, quod eius odor naturæ prorsus aduersetur. Ferunt serpentes vulneratas eius radice degustata, statim sanitatem recuperare. Germani ex Galliæ Narbonensis locis Hispaniæ finitimis, præcipuè montibus Pyrenæis, circa oppidum Limons, haud procul Carcassona, crisparum Buxi radicum magnam copiam aduehunt, ob varias maculas & intortos linearum discursus ad opera lantiora expetitarum, ex quibus cochlearia, cultellorum manubria, latrunculi, & imagunculæ fiunt, ab his præcipuè qui oppidum incolunt celebre nomine D. Claudij in monte Iura: Eas radices quamuis seruato prisco vocabulo, sine discrimine *Brouchin*, quasi Bruscum vocent, in iis tamen, vt & tuberibus Aceris Bruscum & Molluscum facilè discernas, lineis vel simpliciter sparsis, vel flexuosius distortis. In eodem mõte Iura quod antea nos monuimus, lignarij Abietum & Picearum candidissimos truncos recto venarum discursu fissiles, nullis interceptos nodis, ad opera faciles, seruata dictione vetusta λυσσὸν, qua Theophrastus vsus est, adhuc Louchon vocant: Aruerni verò cuiusuis arboris crassiorem ramum *Lusse.*

Li.2 Geor.
Tempus.
Temper. & vires
Ibidem.
Libr. Hist. pl. ca. 347.
Plinius li. 16. cap. 16.
Plin. ibid. ca. 40.
Plin. ibid.
Ruell. li. 1. cap. 60.
Vsus.

Buxus gaiacũ non est.

Lib. 1. Dio. cap. 114.

Fusc. Ibid.

SPAR

SPARTIVM DIOSCORIDIS ET GRÆCORVM, siue GENISTA. CAP. XXI.

DE Spartio, Genista, & Sparto, Iunco, magna est inter auctores controuersia. Hermolaus, & Marcellus Dioscoridem cum Spartiũ dixit, Genistam, non Spartum Hispaniæ descripsisse videri aiunt. Horum summus alioqui imitator Ruellius falli eos scribit, qui Genistam eandem esse cum Spartio contẽdunt. Amatus Lusita. & Andreas Lacu. superiorum sententiæ subscribunt. Matthiolus cùm aliquando idem sensisset, tandem mutata sententia, Spartium Dioscoridis, & Spartum Hispanicum eandem stirpem esse existimauit, atque à Genista diuersam. Fuchsius & Tragus pro Genista exhibent, eam quæ Genista angulosa à nobis dicetur, at pro Spartio ille quidem eam quæ à Matthiolo depingitur Spartij nomine, hic verò florem tinctorium vulgo nominatum, quem seorsum describemus. Dodonæus Spartum nomine Genistæ Hispanicæ descripsit, quæ in Hispania & Gallia Narbonẽsi prouenit, & eam pinxit, quam à Fuchsio & Matthiolo Spartij nomine pictam esse diximus. Alia in historia, Spartum est, inquit, non quæ Genista appellatur, siue illa Italica dicta, aut alia quæuis, sed alia stirps Hispaniæ familiaris, Genistæ quidem Italicæ virgarum multitudine, ac tenuitate quadantenus similis, nullis, aut omnino paucissimis, ac minimis foliolis, quæ non siliquas veluti Genista, aut legumen aliquod, sed lobos paruos, hoc est exigua vndequaque conclusa capitula, in rotunditate oblonga, & sub candida fert, Bωnis, id est, Fabis minoribus magnitudine formáque æqualia, & candidis earum colore quoque similia, in quibus semen vnum aut alterum conditur, nigrum, aliquantulum compressum, Aphacæ fructum satis referens. Hæc ille, qui in Sparti historia parum sibi constare videtur. Vtroque enim loco Spartum non Spartiũ Genistam Hispanicam appellãs, illo in Hispania & Gallia Narbonensi eam nasci tradit, hoc, Hispanicam ab Italica differre, cum Italiæ, & Galliæ Narbonensis Genista eadem plane sit, nec Amatus Lus. nec And. Lac. inter Hispanicam & Italicam aliquid esse discriminis arbitrentur. Dici verò non potest Spartij, idest Genistæ Hispanicæ nomine, Spartum Hispanum designari: de eo enim post eum locum quem citauimus seorsum tractat Dodon. ex Plinio. Cordus Spartum Latinis vocari Genistam scripsit. Esse autem duplicis differentiæ. Quandam in funes torqueri, ex qua etiam corbes Vuis passis, & ficubus seruandis texuntur in Hispania, Spartúmque à veteribus eam plantam vocari: Alteram non tam Lentas habere virgulas, vt simile quiddam ex iis fieri possit. Alio in loco Genistam idem Iunceam depinxit, ac descripsit, eam planè quæ fuchsio Matthiolóque Spartum est à Genista diuersum. Sed quid mirum de hac re inter recentiores controuersiam extitisse: cùm Plinius ipse dubitauerit, an Genista sit, quam Græci auctores Sparton appellauêre, ex qua lina piscatoria apud eos factitabantur. Cornarius Genistam esse Spartion Dioscoridis vult, cui Plinius easdem vires, quas Dioscorides Spartio adscribit, neque dubitat, vt Plinius, quin Spartum Græcorum Genista sit, sed Hispanici generis, apud Græcos rari, ex quo Asiæ populi lina ad retia præcipua facerent: quandoquidem ex Genista nulla fieri possunt. Ex quibus intelligere licet Cornarium aliam sentire esse Genistam Hispanici generis, aliam ex qua lina piscatoria fieri non possunt, quæ fortasse nostra est Genista angulosa: duplexque esse Spartion, alterum etiam hodie in Hispania copiosum, alterum quod Dioscorides Spartum appellat, Plinius Genistam. In hac opinionum varietate, si quid statuere & decernere mihi liceat, iis potius assentiendum puto, qui Spartium Dioscoridis & Græcorum Genistam esse

Nomina

Li.1.ca.84.

Lib.4.Dio. cap.152.

Libr. de Hist. pl.6. cap.7.

In frume. Hist. ca. 33.

In libr. 4. Diosc.c.158

Lib.3.Hist. pl.ca.34.

Li.24. ca.9

Emble.137. lib.4.Diosc.

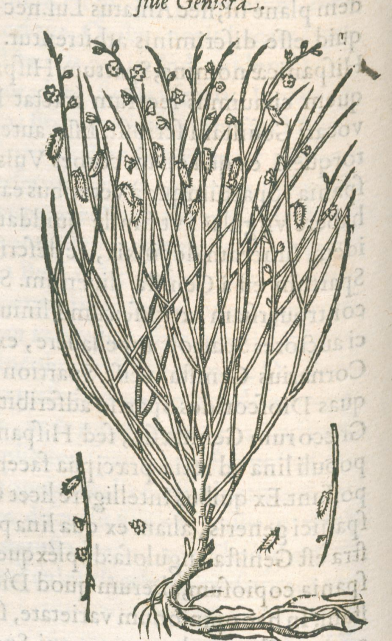
esse arbitrantur Spartum vero Iuncum Hispanicum. Nam Ruellij Matthiolíque rationes facilè dilui possunt. Prior, quod Dioscoridis Spartium frutex sit sine foliis, quibus scatet Genista: Altera quod Spartum florem habet, vt albæ Violæ, luteum verò Genista ferè piso similem. Spartium enim plantam quæ iam virgas florésque protulerit, id est senescentem Dioscorides describit, quo tempore foliis caret. Eius verò adolescentiæ statum, quo nouos ramos, foliáque minuta profert, negligentius prætermisit. Sic dictamnum Dioscorides flore seminéque Chamæsycen flore carere scripsit. Quæ si vera essent, nothæ essent hæ Dictamni & Chamæsyces plantæ, quæ pro veris habentur. Quare ex eo quod Spartio iam adulto folia nulla sunt, non efficitur id Genistam esse non posse, quæ pullulans folia habeat. Quod de flore dicunt, nullius est momenti. Dioscorides enim non floris Spartij figuram cum floris Leucoij figura hic comparat, sed colorem cum colore. Esse autem Leucoium aliud flore albo, aliud melino, &c. Dioscorides ipse alio loco testatur. Spartium igitur planta hæc dicitur, quod funiculi, & vinculi vsum in alligãdis vitibus præbeat τοῦ σπάρτου, id est Iunci Sparti modo, & Genista, fortasse quia genu modo flexilis ad nexus sit, vel quia genibus medeatur dolentibus, vel quia, vt alij censent, facillimè & celerrimè sobolem generet suo semine Gallis, *Genest*, & quibusdã, in hortis sata, *Genest d'Hespagne*, *Genest de Florence*: hodie vulgo in tota Gręcia, quę Iũcũ Spartũ nõ nouit, σπάρτος vocatur, Italis *Genestra*, Hispanis *Genestra*, *Giesta*, & *Giesteira*, Genista hæc, siue Spartiũ Dios. & Græcorũ frutex est, cuius rami in multas virgas diuidũtur, lõgas, rectas, teretes, glabras, iunceas, firmas, fractu contumaces, foris lento, neruoso, flexili, egregiè virente cortice, intus inani, fungoso, candidóque, leuem Iuncum prorsus referentes. De foliis, qui plantam diligentius contemplatus fuerit, hæc verissima esse comperiet, in teneris scilicet, & nuper enatis virgis folia esse latiuscula, vtrimque acuminata, pauca, ex interuallis plerumque singula, non vt in

Lib. 3. ca. 31.
Li. 4. c. 164.
Li. 3. c. 121.
Fuch. c. 289
Nomina
Forma.
Cord. libr. 3. depl. c. 43.

SPARTIVM DIOSC. siue Genista.

SPARTIVM MATH. siue Genista.

Genista

Genista vulgari & Scoparia angulosa, in vno quoque exortu terna. Quo magis adolescit planta, eo pauciora habet folia, angustioráque, in locis æstuosis adeò exilia, vt marcida facta, nulla prorsus, extitisse videantur, in vetustioribus, & senescentibus, quæque iam siliquas habent, virgæ ac ramuli foliis omnino carent: Flores habet luteos, vt Leucoium, figura Pisi flori similes, quibus singulæ succedunt siliquæ, angulosæ Genistæ siliquis longiores quidem, sed angustiores, in quibus semen compressum Lenticulæ simile, Phasiolorum modo nascitur, angulosæ Genistæ semini simile & æquale. Cortex caudicis, ramorum, radicísque gustu Genistam angulosam æmulatur, vt & semen illius gustum. Omnes tamen eius partes remisiores sunt tam odore, quàm sapore. At extremæ virgæ, & nouella germina nihil graue, nihil nauseosum, nihílque amarum olent, aut resipiunt, sed herbaceam, & insipidam Iunci qualitatem. Mesues breuius sic descripsit. Spartium Genista Latinis, arbor est montana, cuius rami desinunt in virgas multas, rectas, flexiles, fractu contumaces, quibus vites, & alia ligantur. Flores habet flauos, lunata figura: siliquas Phasiolis similes, & semina in his Lenti similia, interuallis distincta. Hæc ille à quo Genistæ semen non rectè obseruatum esse Matthiolus ait, quod Erui, aut Viciæ faciem potius referat, quàm Lentis. Imo verò Matthioli negligentiam hîc mirari licet, Genistæ in Italia vulgatissimæ semen adeo oscitanter contemplati, vt id Eruo, vel Viciæ compararit, quod compressum est, & Lenti simile, etiam auctoribus Fuchsio, Ruellio, Dodonæo, nisi semen siliquas accipiat. Etenim Genistæ huius siliquæ, Erui vel Viciæ siliquis similiores sunt, quàm Lentis. Nascitur Genista in Italia, & Gallia Narbonensi, locis siccis, adeo copiosè, vt Maio & Iunio mensibus iucundissimo sint viatoribus spectaculo, collibus huius pulchris floribus ita ornatis, vt procul aurei videantur. In multis aliis regionibus non passim in agris reperitur, sed in hortis seritur, & colitur. Semen Augusto mense & Septembri maturescit. Id calidum siccúmque esse, tum gustus, tum vires indicant. Purgant, inquit Dioscorides per superna vehementer, Ellebori vice, citra periculum flores, & semina, quinis obolis in aqua mulsa pota. Semen deiectiones mouet. Ramis in aqua maceratis, mox tusis extractus succus ischiadicis, & angina laborantibus auxiliatur, si cyathi modum ieiuni bibant. Quidam marina aqua macerare malunt, vel infundere ischiadicis clystere: strigmenta autem elicit cruenta. Quæ postrema Græcè sic leguntur. ἔνιοι δ' ἐναποβρέξαντες ἅλμῃ, ἢ θαλάττῃ ἐγκλύζουσι τοὺς ἰσχιαδικοὺς ἄγει δ' αἱματῶδες, καὶ ξυσματῶδες. Idest. Nonnulli autem ipsos macerant muria, vel aqua marina, quam clystere infundunt ischiadicis. Educit enim cruentum quendam humorem, & veluti intestinorum ramenta. Plinius dubitans, an hæc Genista spartium sit Græcorum, eadem illi tribuens quæ Dioscorides Spartio, mox tanquam iam sublata omni dubitatione iudicat Genistam, & Græcorum Spartium idem esse, vt & Cornarius annotauit. Semen inquit, in folliculis phasiolorum modo nascens, purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis vtilem, cyathi vnius potu. Quidam marina aqua macerare malunt, & clystere infundere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia genua dentia sanat. Præterea quod scribit Genistam vinculi vsum præstare, & Asiam lina ex ea facere ad retia precipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus, id de Genista nostra intelligi oportet. Hæc enim ligandis vitibus in Italia Salicis vicem ex-

Lib.2.met. pur.ca. 29.

Lib.4.Dio. cap.152.

Locus.

Tempus.

Fuc.&Dodon. ibid.

Temper. & Vires.

Lib.4.c.152.

Lacu.

Emb.137.li. 4.Dios.Pl. li. 24.ca.9.

Lib.19.c.1.

Matt. ibid.

Ibidem.

plet, maceratúrque etiam in aqua Cannabis modo, fiúntque inde funes, & rudia lintea faciendis ſaccis aptiſsima. Hæc cum Geniſtæ anguloſæ non conuenire perſpiceret Cornarius, Geniſtam quandam Hiſpanici generis confinxit. Dubitat etiam Plinius, nunquid Geniſtam deſignauerit Homerus, cum dixit nauium Sparta diſſoluta. At verò mox illa, neque ad Geniſtam, neque ad Spartium Græcorum, neque ad Spartum Hiſpanum pertinere ſatis declarat, cùm dicit, Nondum fuiſſe Africanum, vel Hiſpanum Spartum in vſu, certum eſt, & cum ſutiles fuerint naues, Lino tantum non Sparto vnquam ſutas.

Li.24.ca.9.

Li.19.ca.1.

Idem alio loco, ex Lino fuiſſe nauium armamenta apud Homerum eruditiores interpretatos eſſe aſſerit: quoniam cum Sparta dixit, ſignificauerit ſata, hoc eſt res ſatiuas, Cannabim & Stupam. Verſus Homeri eſt Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται. Scholiaſtes σπάρτα interpretatur σπαρτία, σχοινία, ideſt funes, & rudentes.

Iliad.2.

Ibidem.

Meſue auctore Geniſta calida & ſicca eſt ordine ſecundo, ſemen calidius, floribus & ramulis humiditas ineſt, incidens, ſed excrementoſa, ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus ſuis partibus conturbat, prouocat, incidit, tenuat. Pituitam & humores extrahit ab articulis valenter, vomitu, & deiectione: renes omnibus excrementis perpurgat: vrinas ſtrenuè mouet, calculum frangit in renibus, atque adeò in veſica, nec in his materias ſpiſſari, ac in calculum dureſcere ſinit. Flores quoque huius cum Melle Roſaceo, aut ouo ſtrumas reſoluunt. Oxymel etiam ex his, aut ſeminibus, tumores lienis diſcutit. Vomitus quoque cum his frequens, iſchiadi, podagræ, & renum doloribus prodeſt. Nocet ſtomacho & cordi. Ob id cum Melle Roſaceo ſumi vult Philagrius, vt his partibus nocere deſinat, & eadem ratione cum Roſis & Maſtiche. Semen verò eius cum aqua Mellis Roſati ſumendum eſt. Aniſi quoque, & fœniculi, vel Dauci ſemen eius noxas caſtigant.

Correctio.

Flos modicum coqui poteſt, ſemen diutius. Datur flos à drach. duabus, vſque ad drach. quinque: ſemen autem à drach. duabus ad drach. quatuor. Sparti vires breuiter perſtrinxit Galenus. Spartij, quo vites apud nos alligant, tum ſemen inquit, tum virgarum ſuccus non inſtrennuè trahentis eſt facultatis. Paulus eademquæ Dioſcorides habet. Geniſtæ flores apibus gratiſsimi: quare circum aluearia ſeruntur. Coronis etiam eos addidit antiquitas.

Lib.8.mp.

Libr.7.
Plinius li. 24.cap.9.

SPARTIVM Hiſpanicum alterum Cluſij.

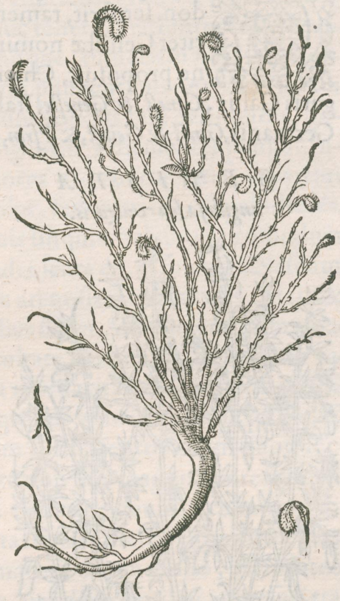
Alia duo Spartij eiuſdem genera in Hiſpaniis à Cluſio obſeruata noua quidem, & à nemine adhuc deſcripta hîc ob oculos ponimus. Prius ſtipite eſt plerúmque cubitali, pollicari craſsitudine, cortice ſcabro, & ſtriato, qui in multos ramos cubitales, vireſcentes, & ſtriatos diuiditur: deinde hi in virgulas iunceas, virides etiam & ſtriatas, quæ dum nouellæ ſunt & primum germinant, aliquot foliis exornantur, ſtatim atque planta florere incipit decidentibus, vt poſtea ἄφυλλος tota planta conſpiciatur: è virgularum lateribus prodeunt oblongi pediculi, ex quibus depēdent flores aliquot exigui, Glycyrrhizæ ferè

vulgari

SPARTIVM
aliud Hispanicum
Clusij.

SPARTIVM
Aphyllon fruticosum,
Iunceis lanatis
capitulis.

vulgari similes, aut trifolio pratensi, colore luteo, inodori: deinde siliquulæ cartilagineæ, rotundiusculæ, colore ex flauo rufescente, in quibus semen vnicum sæpius continetur, (raro bina) durum, nigrum, exiguo reni simile, quod in siliquulis, dum quatiuntur, crepitat, & sonum edit: radix dura; lignosa. Alterum planè huic simile, longè tamen maius, & hominis altitudinem superans inuenitur, virgulis priore tenuioribus, lentioribus, magis obsequiosis flore paulo maiore & omnino candido: siliquulis à superiore, forma non differentibus, sed minoribus, semen etiam minus continentibus. Primum variis Castellæ vtriusque locis crescit, arenoso solo, florétque Maio: semen maturum est Iulio. Secundũ Gadibus, & locis vicinis aura marina perflatis, arenoso, & sterili solo Februario floret. Aliud Spartiũ ἄφυλλον, fruticosum iunceis, aculeis lanatis capitulis depinxit & descripsit Pena, inuentu minus frequens, nascens in asperioribus prærupiisque cliuis Alpium Magdalenæ in Gallo Prouincia paruus hic frutex est, Latiusculè in latera aliquot Sparteos striatos, ex pullo Buxeos, lignosos, & sesquipedales surculos spargens, ea radice Tragacanthæ simili, prolixiore, nullis foliis, sed multis Senticosis ac rigidis stilis pungentibus, iunceis, in summo tantum aduncis, quorum singulis fastigiis aduoluuntur tomentaceæ gemmulæ, vitis oculo similes, minores, sed concolores partim longiusculæ, & incuruæ, partim breuiusculæ, gustus nonnihil amari, exsiccantis, adstringentis: nullo aut folio, aut flore, qui hæc contemplanti visus sit.

GENISTA ANGVLOSA, *siue vulgaris.* CAP. XXII.

Lib.6.ca.6. In Hist. ca. 79. Li.3.pl.c.33. *Nomina*

GENISTÆ hæc species, veterum Genista non est, quod & si Dodon. senserit, tamen eam nomine Genistæ descripsit: Fuchsius pariter Genistæ nomine depinxit: Cordus Genistæ angulosæ nomine proposuit, Chamæspartij Tragi addita figura. Genista hæc vulgaris Gallis, *Genest*, & *Geneste*, Italis *Genestra*: Hispanis *Genestra*: *Giesta*, & *Giestra*, Germanis, *Ginst*, & *Geinst*, & *Pfrin*, & *Pfrymmen* nominatur. Fruticis huius rami in virgas plurimas distribuũtur, lõgas, gracilitate iunceas, angulosas, egregiè virente, cortice vestitas, rectas, lentas, flexiles, distractu difficiles, & scoparum modo in densam cõgeriem stipatas, in quibus folia sunt parua, oblõga, vtrinque acuminata, singulis ferè exertibus terna. Flores vere virgas totas vestiunt, pisi florum figura, valdè lutei, ex quibus singulæ prodeunt siliquæ, paruæ, principio leuiter hirtæ, in latitudinem quandam compressæ, cum maturæ sunt nigricantes, in quibus semen clauditur fuscum, Lenticulæ simile, minus, mediocriter durum. Radice nititur multifida, neruosa, lenta, flexili, minime fragili, coloris lutei. Totus frutex grauiter olet, Sambuci propemodum instar. Saporem caudicis ramulorũmque cortex, folia, virgæ, flores, semina, & radices habent, amarũ, & quod reliquorum purgantium medicamentorum modo nauseam moueat. Folia Autumni exitu amittit, virgis tota hyeme inter niues grato aspectu virentibus. Nascitur in montanis & asperis locis, nec non in planis campis. Hac Aruerniæ montes maximè scatent. Est autem Genista hæc calida, sicca ordine ferè tertio, terget, tenuiũmque est partium. Huius foliorum, virgarum, summarũmque partium decoctum ex vino, aut aqua hydropicis summopere auxiliatur, omnibũsque qui hepatis, lienis, renum, vesicæ obstructionibus laborant, quia partim per aluum, partim per vrinas aquosos, serosos, aliósque superuacuos humores educit. Eadem præstat semen drachma sumptum. Crentibus vrinam medicamentis, & lapidem comminuentibus vtiliter permiscetur: quoniam sua partium subtilitate eorum vires adauget. Flores cum axungia tusi, & admoti arthritidis dolores leniunt. Denique hanc Genistam easdem prorsus vires habere quos Spartium Dioscoridis, auctor est Dodonæus.

Forma.

GENISTA *angulosa seu vulgaris.*

Dodon. li. 6. cap.6. *Tempus. & Vires.*

GENI

GENISTELLA CAP. XXIII.

OB superioris Genistę similitudinem hæc planta à recẽtioribus herbariis Genistella appellatur, quod illa exilior, & humilior sit: Gallicè, *Petite Geneste*, vel *Petit Genest*, Germanicè, *Erdpfrymmen*, & *Stechende Ginst*. Frutex est virgas plurimas emittens, graciles, lignosas, quę initio, & adhuc teneræ, vestiuntur foliolis virentibus spinísque, tum etiam mollibus horrent, & parum pungentibus: At cùm annum ferè excesserunt, foliolis ferè destituũtur, spinęque tum rigent, & vehementer pungũt. Inter foliola flores exoriuntur lutei, superiori Genistæ similes, sed minores, & pallidiores. Semen exiguis siliquis includitur, rotundum & rufum: radix lenta est, & sublutea. Nascitur in incultis & arenosis, ac secus vias, Maio & Iuniomensibus floret. Adstringenti cum amaritudine facultate prædita est, ac proinde valenter, citra mordacitatem exiccat. Decoctũ foliorũ ex aqua aut vino, si bibatur, profluuiũ menstruorum sistit. Ventris etiam fluori succurrit. Quare non sine magno errore quidam pro Genista vtuntur, quum facultatibus diuersis predita sit. Genistella, inquit Ruellius, colore Rosmarini, & pene folio, flore luteo, semine rufo, quod serpentibus aduersari tradunt. Sed & frondis decocto vtilis natura ad sistendos mulierum cursus menstruos: eodem aluinis succurrunt poto. Sunt qui hanc esse putant quam Galli Rosmarinum aculæatum, vel potius Iomarinum appellant, Libanotidis folio, sed rigido, ac pungente, cuius floribus pastæ apes improbum mel conficiunt. Nascitur in arenosis, secus vias, flore melino. Scorpium secundum, & Vlicem nos antea suoloco vocauimus. Armorici in quorum vastis saltibus frutex is plurimus nascitur, appellant *des Ians*, quòd supra nos monuimus.

Nomina — Dodo. li. 6. cap. 9. — *Forma* — *Locus.* — *Tempus.* — *Temper. & vires* — Fuch. c. 80. — Dodo. Fuch. Ibid. — Lib. 1. c. 84.

GENISTELLA.

GENISTA minima.

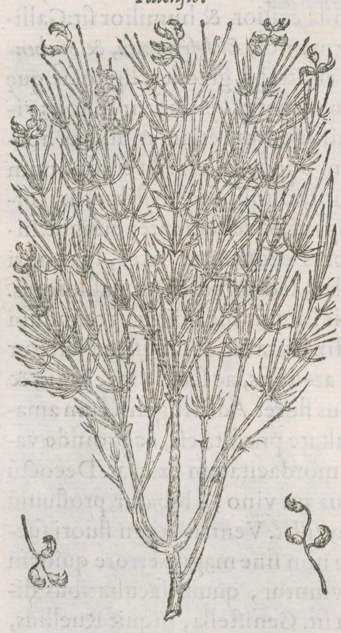

GENISTA MINIMA. CAP. XXIIII.

OB caulis breuitatem, & cum cæteris Genistis similitudinem hæc planta Genista minima vocatur, in sabulosis, & lapidosis tumulis Oeno fluuio per Sequanos labenti propinquis nascens, quà è Liono Salinario Nozeretum oppidum itur. Radice est longa, crassa, lignosa, in multas radiculas diuisa, nigricante: caule breui: ramis multis per terram spar-

Nomen. — *Locus.* — *Forma*

GENISTA *Iluensis.*

sis: folio densissimo, Hyperico, aut Rutæ simili, minore, candicante, villoso: flore luteo, Genistæ simili, croceo suo colore oculis prætereuntium adblandiente, & iucundo spectaculo terram in qua porrigitur exornāte fructus in siliquis continetur. Idem ei sapor qui Genistæ.

GENISTA ILVENSIS CAP. XXV.

Locus. *Forma* *Vires.*

IN Ilua Tyrrheni maris insula hoc Genistæ genus prouenit, ramulis multis luxurians tenuibus, densis, ex albo subflauis, crebris nodorum articulis distinctis, ac veluti geniculatis. foliis circa genicula multis, angustis, breuibus, subhirsutis, radiorum modo genicula ambientibus: flore in summis ramis copioso, luteo, piso, aut reliquis Genistis simili: siliqua, fructúque etiam similibus. Eadem ei quæ cæteris Genistis facultas, & si diuersa sit effigies.

GENISTA HVMILIS, SIVE *Tinctorius flos.* CAP. XXVI.

Dodo. li. 1. cap. 46. Lib. 1. c. 49. Libr. Hist. pl. cap. 47. Lib. 2. ca. 7. Libr. Hist. cap. 311. Lib. 6. ca. 8. *Nomina* Ibidem. Lib. 2. ca. 8.

NE rei herbariæ studiosos homonymia fallat, eos monitos velim florem tinctorium nominari plantam quæ etiam herba lutea nominatur: item tinctorium florem Tragos dici, quem pro Astere Attico Fuch. depinxit, eundémque Tragū Chamæspartium vocare florem tinctorium paruum. Nos de Tinctorio flore Fuchsij hîc agimus, quem Dodon. Genistam humilem nuncupat. Gallicè *Petit Genest*, vel *Petite Geneste.* An hæc herba veteribus cognita fuerit, nondum compertum habemus, inquit Fuchsius. Quapropter ad Germanicam alludentes appellationem, Tinctorium florem, interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani *Gilb bluom*, vel *Streich*, vel *Ferb blumen*, quod florum illius in tingendis libris, & aliis quibusdam vsus sit, nuncupant. Galli, *Fleur à teindre*, & *Herbe à iaunir*, quia eius floribus ad pannos laneos luteo colore inficiendos vtuntur. Tragus ferulæ nomine describit, atque etiam Thapsiam vocat, nec non à quibusdam Tinctorium florem dici scribit. Est igitur noster hic tinctorius flos proculdubio Genistæ species, Genistæ vulgari haud multū absimilis, nisi quod non tam attollitur, sed ferè per humum serpit, ramulis multis, ex vno stipite productis, gracilibus, herbaceis, circa quos folia sunt tenuia, paulò longiora, & latiora quàm in Genista vulgari, ad Hyssopi ferè formam accedentia: in summitate flores lutei, venusti, Genistæ vulgari similes, minores: Semen in siliquis angustis, compressum, Lenticulæ ferè par. Radix planè lignea. Prouenit hæc planta locis altis & aridis, atque pratis nonnullis, inquit Fuchsius. Dodonæus verò nasci scribit in locis decliuibus & incultis, nonnunquam in terra humida, & argillosa. Floret Iunio & Iulio mensibus, atque deinceps semina profert. Amara est haud aliter quàm Genista vulgaris, vt calefacere illam & siccare in

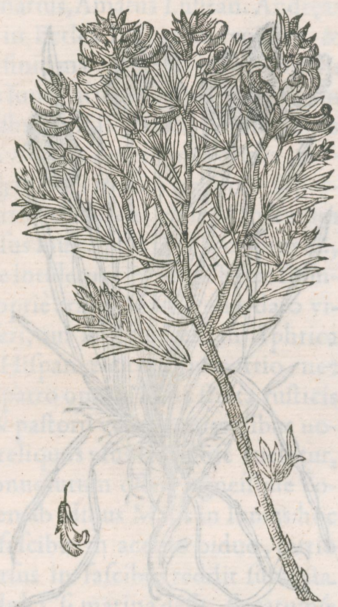
Forma. Lib. 1. stirp. Hisp. c. 46. *Locus.* Ibidem. *Tempus.* *Tempera* Fuchs & Dodo. ibi.

secundo

TINCTORIVS FLOS, *siue Genista humilis.*

GENISTA *Tinctoria Clusij.*

secundo ordine sit euidentissimum. Quemadmodum forma & temperamento Genistæ vulgari similis est, sic etiam facultatibus, haud dubiè illi respondet, verum minus efficacibus. Commodè hîc Genistam Tinctoriam Clusij appingemus, fruticem ad binûm cubitorum altitudinem sese attollentem, nudo stipite, enodi, recto, digitali crassitudine, candicante cortice obducto, in multiplices breuésque ramos summa parte fissum, tenellos, & fragiles, quos ornant folia Lini, aut Thymeleæ frequentia, supernè virentia, inferiore verò incana, & planè argenteo splendore, gustu, primùm linguam exsiccante, & nonnihil adstringente, deinde subamaro: Flores in summis ramulis nascuntur, spicatim, Genistæ Tinctoriæ Germanicæ similes, lutei. Tota planta elegans est aspectu. Nusquam fruticem hunc se vidisse ait Clusius, quàm in Murciano regno, secus vias, mense Martio florentem. Theuetus in Canariis insulis, ea præsertim quæ ferrea cognominata est, locis lapidosis, & montosis, nasci herbam refert, quam Oricelle vocant, Arabes *Sereth*, qua coria eleganter tingunt, ex Hispaniis eò delata.

Vires.

Lib. 1. stirp. Hisp. c. 46.

CHAMAESPARTII TRAGI, CAP. XXVII.

CHAMÆSPARTII nomen à Trago factum retinemus, nunc meliore veróque destituti. Maio mense, inquit, cùm Genistæ florent, in aridioribus, & incultis campis exiguus frutex hîc reperitur, totus haud temerè dodrantem excedens, radice lignosa, cauliculis multis herbaceis, angulosis: foliis Lenticulæ, seu Genistæ: flore luteo, stipato, spicato, Orobo simili conspicuus: semine atro, terete, instar exigui Orobi, in siliquis nigris, rotundis concluso. Cauliculi vsque ad insequentem annum illæsi frigora hyemis sustinent, tum enim noui regerminant.

Nomen. Lib. 2. ca. 7. *Locus.* *Tempus.* *Forma.*

CHAMÆSPARTIVM
Tragi.

CHAMÆGENISTA
peregrina Clusij.

Planta omni prorſus odore caret. Hæc paucis cognita eſt : nonnullæ tamen mulierculæ *Clein Streuhblumen*, hoc eſt paruos Tinctorios flores vocant. Sunt qui *Erdpfrimmen*, id eſt terreſtrem, ſeu humilem Geniſtam nuncupant. Græcè fortè licebit χαμαισπάρτιον dicere. Flores puerorum quoque crepundiis, & luſibus inſeruiunt, & temperamento Orobi Fœnigræci eſſe mihi videtur. Hæc Tragus in cuius figura Chamæſpartij, flores non rectè ſunt expreſsi. Plantam hanc ſi Geſnerus Geniſtam eſſe anguloſam Cordi exiſtimauit, quod eius picturam Geniſtæ anguloſæ deſcriptioni apud Cordum appoſuit, *rem non ſatis inſpexiſſe videtur. Cordus enim Geniſtam anguloſam* à nobis deſcriptam, vulgarem noſtram Geniſtam, ſiue Spartium anguloſum *intellexit. Chamæſpartij etiam meminit Geſnerus. Alia quædam in* Geniſtarum genere, inquit, caulibus anguloſis, & peculiari quodam modo foliatis. Chamæſpartium dixeris. Ab hoc diuerſa eſt Chamægeniſta peregrina Cluſij, *quam Lobellius pingendam curauit, Cluſius ſic deſcripſit. Vix* palmari magnitudine aſſurgit, admodum fruticoſa, foliis Chamælεæ proximis, breuioribus, duris & carnoſis, per ambitum aliquantulum ſinuoſis, & criſpis, rigidiuſculiſque, vno ex altero è medio neruo prodeunte, quemadmodum in Chamægeniſta illa, quàm nonnulli Sagittalem vocant, interdum verò binis terníſue ſimul exorientibus : hic verò neruus paulatim intumeſcit, & in ramulum conuertitur, quandoquidem tota planta folioſa ſit : in extremis iſtis foliis quini ſeníue, aut plures flores ſimul iuncti, ex villoſis caliculis naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, aurei planè coloris, quorum bina inferiora folia incana lanugine pubeſcunt. Floret Martio in incultis locis Valentini regni.

Li.3. Plant, cap.33.
In Hort. Germ.

SPAR

SPARTVM HISPANICVM, CAP. XXVIII.

LONGE aliud esse Spartum Hispanicum à Græcorum Spartio. Hermol.Marcell.Dodonæus,Cornarius,Amatus Lusitan. Andreas Lac.rectè existimarunt. Id hodie in Betica Hispaniæ regione, & Algarbia Lusitanorum, Aphricæ finitima prouenit: & ab incolis Sparto etiamnum vocatur. Est autem frutex Iunci aculeati modo aceruatim sponte sua nascens,virgis ad summum cubitalibus,solidis, fractu cōtumacibus sine folio,semine,& flore,præcipui ad vincula vsus. Ex his etiam sportulæ, corbes,calathi fiunt,quibus ficus,Vuæ passæ,aliæq; merces in alias regiones asportantur.Hoc Spartum Plinius à Græcorum Spartio distinxit, eiúsque naturam seorsum explicauit his verbis.Sparti quidem vsus multa post sæcula cœptus est, nec ante Pœnorū arma,quæ primùm Hispaniæ intulerunt.Herba est hæc sponte nascens,& quæ non queat seri, Iuncusq; propriè aridi soli,vni terræ dato vitio.Namq; id malum telluris est,nec aliud ibi seri, aut nasci potest. In Aphrica exiguum & inutile gignitur. Carthaginiensis Hispaniæ citerioris portio, nec hæc tota,sed quatenus parit,montes quoque Sparto operit. Hinc strata rusticis eorum,hinc ignes facésque,hinc calceamina,& pastorū vestis, animalibus noxium,præterquam cacuminum teneritate.Ad reliquos vsus laboriosè euellitur, ocreatis cruribus, manibusq; tectis manicis conuolutum osseis ligneísque conamentis.Nunc iam hyeme vix:facillimè tamen ab idibus Maiis in Iunias:hoc maturitatis tempus. Vulsum & examinatum, fascibus in aceruo biduo, tertio resolutum, spargitur in sole , siccaturq; , & rursus in fascibus reddit subtecta. Postea maceratur aqua marina optimè,sed & dulci, si marina desit, siccatumq; sole, iterum rigatur:si repentè vrgeat desiderium, perfusum calida in solio , ac siccatum stans,compendium operæ fatetur.Hoc autem tunditur, vt fiat vtile, præcipuè aquis mariq; inuictum.In sicco præferunt è Cannabi funes: At Spartū alitur etiam demersum,veluti natalium sitim pensans. Est quidem eius natura interpollis:rursusq; quamlibet vetustum nouo miscetur.Verùmtamen complectetur animo qui volet miraculum æstimare, quanto sit in vsu omnibus terris, nauium armamentis, machinis ædificationum , aliísque desideriis vitæ. Hæc Plinius:qui paulo post Theophrastum nullam omnino Sparti mentionem habuisse tradit,*cuncta cura magna persecutum ante ipsum annis CCCCXC.* Cornarius tamen Linospartum Theophrasti non aliud esse quam Spartū,è quo Plinius Lina ad retia præcipua fieri dixit,constanter credit,eiusq; mentionem fecisse Theophrastum,cùm inter ea recenset,quæ multiplicem corticem habent. Verba eius hæc sunt.καὶ τῶν μὲν πολύλοπος ὁ φλοιός,οἷον φιλλύρας, ἐλάτης, ἀμπέλου, λινοσπάρτον,κρομμύων. *Matthiolus aliam Genistæ, aliam Spartij Dioscoridis figuram* pinxit,quod idem esse cùm Hispanico à Plinio descripto videtur existimare. Sed in hac figura quædam absurdè picta esse animaduerterunt docti Herbarij. Eam tamen imitati Dodon.& Fuschius pro Spartio etiam exhibuerunt. Gesnerus Genistæ Iunceæ Cordi eandem apposuit.Flores enim minimè quadripartiti esse debent,etiam si Dioscorides Spartium florem habere vt Leucoium dixerit,colorem colori,non figuram figuræ,ferens,vt iam indicauimus. Spartū certe Hispanicum folio,floræ,fœminæ destitutum est,nec ramos habet, qui in ramulos diuidantur,atque adeò Sparti planta nihil aliud est,quàm tenuium Iuncorum aceruus.Qua de re vt diligentes Herbarij ex collatione verius iudicare possint,Spartij Icones aliquot ex Clusio hîc adiecimus. Spartum Hispanicum, siue Plinij,numerosa,tenuia,Iuncea viridiaq; folia habet,ex eadem radice prodeuntia,cubitali longitudine,quę dum nouella sunt,latiuscula cernuntur,& interiore parte canescentia,tempore verò contrahuntur & conuoluuntur,fiuntq;

Iuncea

Corol.160. lib.4.Diosc. In hist.fru. cap.33. Embl.137. li.4. Diosc. Enar.158.li. 4.Dioscor.

Nomina

Locus.

Forma.

Vsus.

Lib.19. c.2.

Embl.137. li.4.Diosc. Lib.19.ca.1.

Lib.1. Hist. cap.8. Lib.4.Dioscor.ca.152. Lib.19. c.2.

Li.3 pl.c.34 Lib.4.c.152.

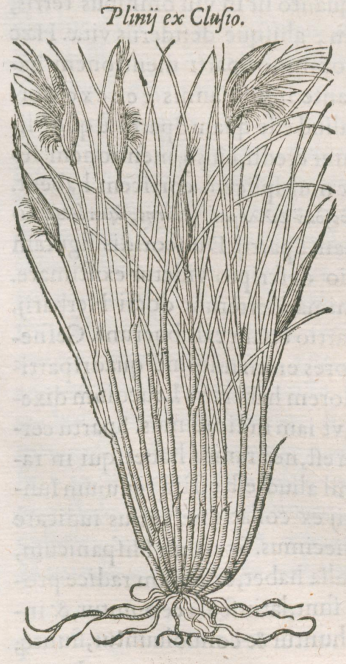
Lib.2.stirp.

SPARTVM PLINII ex Clusio.

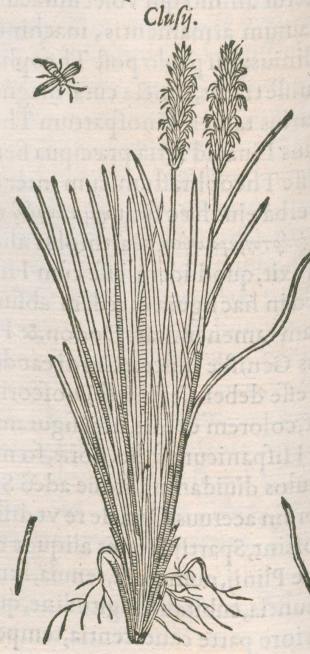

Iuncea, dura, flexilia tamen, & marginibus, sic agglutinatis, vt vix rima appareat, nisi curiosius obserues. Ex his foliis culmi emergunt paulò longiores, qui vere & æstate paruam paniculam arundinaceam ferunt. Arundinis ferè modo florentem, deinde oblongum semen, veluti nonnulla graminis genera. Radices subsunt fibratæ & perennes. Multæ simul nascuntur huiusmodi plantæ, contiguæ Iunci modo, vt nonnunquam vna planta, siue multarum congestarum cumulus duorũ pedum spatium, aut amplius in ambitu occupet. Plurimum nascitur in multis Baeticæ locis, sed omnium copiosissimũ ab initio Regni Granatensis siue Baeticæ limitibus vsque ad Murgim vrbẽ, vulgo Murcia dictã, vt non sine causa totus ille tractus à veteribus appellatus sit Cãpus Spartarius, quo noua Cartago, vulgò Cartagena, vrbs maritima cõtinetur, à nõnulis etiã Spartaria cognominata, ob Sparti eo in loco nascentis copiã. Nascitur & in Valẽtino agro longè vberius, & lætius. Est verò Spartum hoc, quod etiam ab Hispanis apud quos nascitur Sparto nuncupatur, à Prouincialibus Elpho, illud ipsum quod Plinius eo loco, quem hoc capite citauimus, descripsit. Eodem est in vsu nunc apud Hispanos, qui fuit Plinij tempore. Nam ex crudo & siccato tapetas, siue aulæa, storeas, corbes, rudentes, aliósque funes cõficiunt: Ex eo aqua, veluti

SPARTVM ALIVD Plinij ex Clusio.

SPARTVM tertium Clusij.

linum,

linum, macerato, deinde ſiccato tuſoq́; calceaminis genus quod ipſi Alpergates vocant, funes etiam & alia ſubtiliora opera nectunt. Aliud Sparti genus naſcitur in Murciano regno, humidioribus præſertim locis, ſuperiore tenuius, cuius rarus eſt vſus ſtoreis, aut aliis huiuſmodi conficiendis, ſed plurimus ad lineos ſaccos quos lectis ſubſternunt, implendos, quemamodum nos ſtramine vti ſolemus, quoniam molliore tenuioreq́; ſit Iunco quàm ſuperius: paniculam fert breuem, & membraneo folliculo, inſtar floris Narciſsi, & ſimilium ferè, incluſam. Naſcitur eodem quo prius modo, & paulò maturius floret, nempe Martio menſe. Incolæ *Albardin* vocant, fortaſſe quia clitellas ex craſsiore cannabina tela confectas, quas iumentis imponunt, quaſque *Alabardas* vocant, iſto Sparto compleant. Inuenitur apud Bergas atque etiam in nonnullis Galliæ locis, in aggeribus ſabuloſis Oceano propinquis. Sparti genus quoddam *Halm* ab incolis vocatū quaſi ὀλμυρὸν, ἀπὸ τ͂ ἁλὸς, id eſt à ſale, priori ferè ſimile, ſed multo maius, & rigidius, cruribus eorum, quibus per eos aggeres iter eſt ſine ocreis, permoleſtum: pungit enim, & cutim penetrat. Creſcit eodem modo quo ſuperiora, ſpicam ferens ſecales fere inſtar. Hæc de Sparto Hiſpanico literis mandata, & obſeruata.

TAMARIX, CAP. XXIX.

Μυρίκη, Latinè etiam Myrïce, & Myrica, & Tamarix Plinio etiā Tamarice, in Achaia Bria ſylueſtris, Officinis Tamariſcus, Arabicè *Tarfa*, ſeu *Carfa*, Gallicè *Tamaris*, Italicè *Tamarigio*, Germanicè *Tamariſcken*, aut *Porſt*, Hiſpanicè *Tamargueira*. Eius genera duo ſunt Dioſcoridi, altera ſylueſtris, arbor vulgo cognita, quàm hîc pictam damus, altera quæ in Ægypto, Syriaq́; gignitur, mitior ſylueſtri. Ruſus Tamaricis duplex genus in Germania inueniri tradit Cordus. Alterum ſolidiore ligno, medullaq́; admodū exili, & foliis tenuioribus, copioſè ad Rhenū circa Argentoratum naſens: alterum ampliore medulla, foliis latiuſculis, lignoq́; non vſq; adeo ſolido, quod frequenter ad Danubij, & Vuertachi ripas in Vindelicia prouenit, præſertim circa Auguſtam. Tamarix quæ vulgo in Italia, & Gallia Nabornenſi naſcitur, frutex eſt, aut arbuſcula, ſæpius hominis tantum altitudine. Quam ob cauſam Virgilius humiles Myricas appellauit, ramis plurimis aliquando in viridi pallidis, aliquando fuſcis: foliis Sabinæ, aut Ericæ, paruis, carnoſis, & nūquam decidentibus, vt ait Plinius, fructu flori ſimili in purpureum inclinante, muſcoſo, qui demū in pappos euolat. Plinius fructum nullum ferre, hoc eſt ne ſemen quidem, ſed ſcopis tantum naſci ſcripſit. Vt qui id quod Dioſcorides dixit, καρπὸν ὥσπερ ἄνθος φέρουσα, βρυῶδες κατὰ τὴν σύστασιν, neque ſemen, neque fructum eſſe, aut dici debere putarit. Narbonenſem & Germanicam Tamaricem Pena ſic deſcripſit & depinxit. Vulgatiorem, inquit, facieq́; Ericæ

Nomina Lib.13. c.21.

Lib.1. c.99. *Genera.*

In li.1. Dioſcor. ca.117.

Forma.

Eclo.4.

Lib.16. c.21. & 24. Li.16. c.26.

TAMARIX Matthioli.

Prioris videas præcipuè in riguis & maritimis Gallo prouinciæ & Lio Venetorum,

TAMARIX Germanica. | *TAMARIX Narbonensis.*

rum, in Cotonei magnitudinem & caudicem crescere, è qua ad splenem detornantur pocula. At quæ hîc proximè appicta est, ad Rheni ripas in Germania sponte frutescit, sed exilior, humiliórque multò, nec arbor fit, imo plerumq; in hortis Angliæ bruma interit. Flores huic tometosi papposiq; diffluunt vnà cum semine, maioresq; sunt, aut ferè pares, & similes vulgari Lampsanæ, sed purpurei. Narbonensi autem ramosi exiguiq; flosculi, non papposi, sed rotũdi, Oleæ similes, ex albo punicei, cum acinulis, quos interdum totum triduum Soli obiectos se obseruasse ait subsilientes, & tripudiantes, vermiculo intus orto agitante, qui pertusis aut desilientibus tandem granis, foras prodit. Satiua syluestri similis est, fructum parit Gallæ proximum, inæqualiter adstringentem gustu, quo conuenienter vtebantur antiqui vice Gallæ in medicaminibus oculorũ orisq;. Tamaricem, inquit Plinius Corinthus, & quæ circa est regio Oryoniam vocat, eiúsque duo genera facit. Syluestrem planè sterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaq; etiam abundanter lignosum fructum, maiorem Galla, asperum gustu, quo medici vtuntur vice Gallæ, & in compositionibus quas Antheras vocant. Quæ alicubi reperitur in hortis, & in quibusdam viridariis, mitior credita, inquit Matth. non alia est quàm syluestris in locos mitiores translata. Indicio sunt fructus & flores syluestribus omnino similes, non autem Gallæ. Romæ Tamaricem insigni proceritate sese vidisse idem testatur, in hortulo quodam, quæ etsi pro satiua ab omnibus haberetur, tamen fructus, floresque ferebat syluestri similes.

Lib.24.c.9.

Lib.1.Dios. cap.99.

Locus.

Apud pigras & stagnantes aquas nascitur. Ad fluminũ ripas frequentissima prouenit in Italia. Satiua in Syria & Ægypto copiosa est, cuius infœlicia ligna appellantur, inquit Plinius. Cur autem infœlicia alio loco docet. Infœlices arbores existimantur, inquit, damnatæq; religione, quæ neque seruntur vnquam, neque fructum ferunt. Rursus alio loco de Tamarice loquẽs. Vulgus infœlicem eam arborem appellat, quoniam nihil ferat, nec seratur vnquam. Steriles igitur arbores infœlices nominantur. Cicero. Infœlici arbori suspendito, & ita Liuius. Attamen hanc Myricam, cuius infœlicia ligna appellari ait, fructum ferre Gallæ similem idem Plinius scribit, & infœliciora ligna esse Græciæ, Ostryiæ quæ Ostryn gignat. Ostrys tamẽ ordeo simile semen habet, figura, & colore: Illa verò puella Catulli, quæ vouet se daturam Vulcano lectissima Volusij Poëtæ carmina, Infœlicibus vstulanda lignis, non temerè infœliciũ lignorum meminit. Sciendum enim veteres solitos esse plerúmque prodigia & portenta sic procurare, vt exurerent lignis infœlicibus. Macrobius. Arbores quæ inferum deorũ auertentiumq; in tutela sunt, eas infœlices nominãt: subiicitq;, quibus portenta prodigiaq; comburi iubere oportet. Græci ex spinosis lignis quæ infœliciora videbantur, comburere solebant, & cinerem in profluentem proiicere, vt ostendit Theocritus de anguibus quos Hercules in cunis eliserat. Ergo Catulli puella, vt malum quoddam prodigium vouerat se crematuram versus optimos Volusij lignis infœlicibus. Sed ad Tamaricem redeat oratio.

Lib.13.c.21. Li.16.c.26.

Lib.24.c.9.

Pro Rab.

Cap.21.13.

Tur. T.2. Ad.lib.18. cap.11. Lib.3.c.20.

Huius fructus, inquit Dioscor. datur cruentæ excreationi in potu, & cœliacis, & contra profluuia fœminarum, regium morbum, & Phalangiorum morsus: illitus tumores inhibet. Cortex in eosdem vsus adhibetur. Decoctum foliorũ cum vino potum lienem absumit: ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxione vuluæ opportunis, in dessessionibus: phthiriasi, Lendibusq; circunfusum prodest. Abundantiam fœminarum sistit impositus arboris cinis. Potorios calyces è caudice lienosis moliuntur, quo datus in his potus proficiat. Myrica Galeno abstergentis est incidentisq; facultatis, absque manifesta desiccatione. Habet verò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates, facultatésque admodum prodest lieni duro, decocta cum aceto, aut vino, siue radice, siue foliis, siue extremis ramulis: sanat etiam dentium dolores. Cæterùm fructus, & cortex non paucam sortita sunt adstrictionem, adeo vt Gallæ Omphacitidi proxima sint, nisi quod acerbitas euidens est in Galla, sed Myricę fructui temperatura inest inæqualis, quoniam immixta est naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis adstringẽdi, quod sanè in Galla non inest. Attamen vbi Galla fortè ad manũ non erit, eo vti liceat ad omnia, ad quæ illa vtimur, ad eadémque, præterea & cortice. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi facultatem, pauxillam adstringendi. Myricen & Ericen vocat Lenæus, inquit Plinius, (Sic emendat Cornar. ex vetere libro manu scripto vulgatos Codices, in quibus habetur, Myricẽ, quam & Tamaricen vocat Lenæus) similem scopis Amerinis dicit. Sanari ea carcinomata, in vino decocta, tritáque, cum melle illita. Arbitrantur quidam hanc esse Tamaricen. Sed ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum protúmque dant in vasis ex ea factis. Grauis auctor in medicina virgam ex ea defractam, vt neque terram, neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseuerauit impositam, ita vt tunica cinctúque corpori apprimeretur. Datur sanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus, impositúsque, collectiones omnes inhibet: Foliis exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquũtur. Ipsa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potũ, vel imposita cum rosaceo & cera sedant: quidam hæc conturbata sic legunt. Et in vino decoquuntur ipsa: adiecto vero melle gangrænis illinuntur, vel imponuntur cum Rosaceo & cera. Sedat & decoctum eorum in vino fotu. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem, auriúmque, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpũt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus Phalangia & Araneos bibitur. Cum altillium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & cõtra serpentium ictus, præter quam Aspidum. Nec non morbo regio, phthiriasi, lendibúsque decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris ad eadem omnia prodest. Scribit Columella, sues dum dulcedinem pabuli consectantur, supra modum æstate splenis incremento laborare. Cui succurritur, inquit, si fabricentur canales ex Tamaricis trunco (sic enim legendum, non vt habent exemplaria ex Tamaricibus, & Rusco) repleanturq; aqua, & deinde sitientibus admoueantur. Quippe ligni succus medicabilis epotus intestinum tumorem compescit. Myricæ cinerem omnia vlcera ignis exustione contracta efficaciter exsiccare auctor est Serapio. Folia, inquit Matthiolus, simul cum tota planta fotu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Rami contusi ex aceto illiti lienem attenuant. Datur ramorum cortex ad diuturnas alui fluxiones,

Lib. 1. c. 99.
Vires.
Li. 7. simp.
Lib. 24. c. 9. Embl. 95. li. 1. Dioscor.
Lib. 7. c. 10.
In li. 1. Dioscor. c. 99.

Fructus potui datus confert viperæ morsibus. Elephantiasim lienis vitio obortam Myricæ radicum decoctũ, cum vuis passis epotum sanare tradidit Alcanzius Arabs, id quod se vidisse ait in duabus mulieribus, quæ illo morbo tenebantur. Ex quo colligit Matthiolus id decoctum commodum fore morbi Neapolitani remedium, Gaiaci ligni decocto fortasse haud absimile. Myricę radices pro odorata Casia venditabant impostores. Sed fraude à Peritis materiæ medicæ viris deprehensa, eius in Officinis vsus penitus exoleuit. Hippocrates eodem libro πρόμαλον bis habet, qua voce Myricam Cornarius intelligit. Posteriore loco, id ad suffitus, cum vteri loco moti vexant, probat. Priore verò sic habet: ἢν δὲ ἔτι φέρηται ὁ ῥόος, πρόμαλον φώξας, καὶ τρίψας ἐν οἴνῳ δίδου. Id est Cornario interprete. Si verò adhuc feratur fluxus, Promalon, siue Myricã torreto, & tritam in vino dato. Græci dictionarij πρόμαλον, ἢ μυρίκην, ἢ ἄγνον exponunt. Quidam eam quæ fœlici auctu adoleuit πρόμαλον intelligunt. Videtur autem Hippocrates liberum reliquisse, siue quis fructu, siue cortice Myricæ vti velit: vtrumque Dioscorides fluxione laborantibus fœminis commodum esse tradit.

Ibidem.

Lib. 2. mor. mulieb.

Ibidem.

SABINA, CAP. XXX.

Nomina

SABINA, vel Sauina Romanis, βράθυς Græcis, & βάρυθρον dicitur, Arabibus *Abhel*, seu *Albarar*, Gallis *Sauinier*, Italis & Hispanis *Sabina*, Germanis *Sebenbaum*, Boemis *Klaßterska, Cuuogka*, Belgis *Sauelboom*, Anglis *Sauin tre*. Officinæ Sauinæ nomen retinuerũt. Sabina duûm est generum auctoribus Dioscoride & Plinio. Vna foliis Tamarici similis, altera Cupresso, quare quidam Creticam Cupressum dixerunt. Vtraque in multis Galliæ nostræ hortis prouenit, miranda natura, & contemplatione dignissima. Frequẽtior quæ Tamarici similis est, Fruticis, seu arbusculæ forma crescit, semper tamen altera humilior, ad sesquicubiti, aut vix ad cubitorum duorum alti-

Genera.

Lib. 1. c. 88.

Li. 24. ca. 11.

Locus.

Forma.

SABINA
Tamarici similis.

SABINA
Cupresso similis.

tudinem ſeſe erigens, trunco brachij interdum craſsitudine, ramos plurimos in latum fundente, & explicante. Folia cùm oriũtur, Cupreſſo ſimilia ſunt, deinde in foliorum Tamaricis figuram abeunt, candidiora, leuiuſculè pungentia, perpetuò virentia. Odorem planta hæc valde grauem & validum ſpirat. Quæ Cupreſſum refert, procerior eſt. Sæpè etenim hominis altitudinem attingit, interdum celſior. Folia recentia, & adhuc tenella Tamaricis foliis proxima ſuut, cùm adoleuerint foliorum Cupreſsi figurã imitantur. Imbecillioris hæc ac minùs grauis eſt odoris quàm prior: immortali, vt & altera coma viret: vtraque baccas fert nigras Iuniperinis ſimiles. Id teſtantur Fuſchius, Dodon. Cordus, Geſnerus, atque ipſa experientia. Quare non rectè videtur Matthiolus partiri Sabinam in ſterilem & fructiferam: & hanc baccarum colore differentem, quæ in altera cæruleæ, in altera rubentes ſpectantur. Quanquam Plinij auctoritate ſeſe tueri potuerit, qui Sabinam negat fructum ferre, cùm dicit. Sabina herba propagine ſeritur, & auulſione. Et paulò poſt. Iiſdem modis Roſmarinum ſerunt, & radio: quoniam neutri ſemen. Hts accedit Serapionis teſtimonium, ſic ſcribentis. Abhel, ideſt Sabina, quæ & Brathys dicitur, non habet fructũ. Sed hac in re temerè his auctoribus fides adhibenda non eſt. Vtraq; enim tam Roſmarinus, quam Sabina ſemina ferunt, demonſtrante id annua experientia. Sabina verò non ſemina tantùm, ſed & fructum fert Iuniperi baccis colore & figura ſimilem, vt diximus, verùm paulò maiorem, & guſtu acriorẽ. Sed cũ non in omnibus locis, & rariſsimè fructum proferat, id in cauſa fuit, cur multi ſterilem eſſe exiſtimauerint. Secundæ Sabinæ coniungenda alia quam Lobellius oſtẽdit, ramulorum exilitate, & foliorum lenitate duntaxat diuerſa, inquit, media inter Sabinas, & Cedros Phœnicias videtur, ſed folia tenuiora & delicatiora, minimè aſpera & pungentia ſunt. Fructus Iuniperi minori par, ſimilis, & concolor. Natalibus gaudet mõtoſis Calabriæ, & Apuliæ. Hæc Lobellius. Naſcitur & in cõuallibus Alpinis ſupra Gratianopolim, prope vicũ quẽ incolæ vocãt *Bourgduiſantz*.

De Hiſtor. ca.54.
Lib.6.c.84.
In li.1. Dioſcor. c.105.
In Hort. Germ.
Lib.17. c.13.
Cap.280.
Cordus ibidem.

SABINA
Baccata altera.

Mirum etiam qnod herbam Plinius appellet Sabinam, cùm omnibus conſtet fruticem, atque etiam arborem eſſe, non herbã. Quæ verò Sabina baccis rubentibus à Matthiolo eſſe dicitur, Sabina proculdubio non eſt, ſed Thuia Maſsilienſis, quam *Serbin* vocant, à nobis iam deſcripta, & quam Cedrum Lyciam eſſe Bellonius putat, à qua non ſolùm baccarum colore Sabina differt, ſed & odoris proprietate. Idem Bellonius Sabinam alterã Cupreſſo ſimilem affirmat ſe frequentiſsimam vidiſſe in Amano, & Olympo Phrygiæ montibus, tota facie Iuniperum maiorem referentẽ, magnitudine Amygdalæ arboris maioris, foliis Cupreſſo per omnia ſimilibus, baccis per maturitatem in cæruleo nigricantibus, & caudice reſinam ferente. Eum Matthiolus meritò reprehendit, Sabinam hanc ineptè inter reſiniferas recenſentem, quam tot notis ab altera Sabina non diſtinxit Dioſcorides. Eandem paulò poſt, parum ſibi conſtans Bellon. quam Sabinam alteram Dioſcoridis eſſe aſſerebat, arborem eam eſſe ſtatuit, quæ à Plinio Brutes

Li. de Coniſ.
Lib.12.c.17

[Lib.12. c.11.] appellatur, quaſi vero Plinius Sabinæ vtriúſque ſuo loco non meminerit, nulla Brutæ arboris in Sabina deſcribenda facta mentione. Hanc Bellonij Sabinam [In hil.c.16.] pro Thyiæ genere alibi deſcripſimus. Sunt qui Auicennam cenſent Sabinam vno loco cum Iunipero altero cum Abſinthio marino turpiter confudiſſe. [Lib.2. ca.5.] Prior locus is eſt. Abhel quid eſt? Eſt fructus Alharar, ſimilis Alzarur. Et mox, Arboris eius duæ ſunt ſpecies. Vna cuius folia ſunt ſicut folia Cupreſsi, multas habens ſpinas, quæ dilatatur, & non elongatur. Alia eſt cuius folia ſunt, ſicut Tamaricis, &c. Quem locum ſic exponunt. Abhel fructus eſt Iuniperi, ſimilis Meſpilo Azarolo, vt quæ ſequũtur de Iunipero non ſint accipienda, quam ali- [Li.2. ca.368.] bi nomine Harar in minorem & maiorem diſtinguit, ſed de vtráque Sabina, cum Abhel, id eſt Iunipero perperam commixta. Quare Matthiolum hoc Aui- [Ibidem.] cennæ teſtimonio Sabinam fructiferam eſſe probare volentẽ, nominis Abhel homonymia deceptum fuiſſe arbitrantur: quod vt à Serapione pro Sabina, ita hîc quoque ab Auicenna fructum Harar eſſe definiente, pro eadem vſurpari crediderit. Imo ipſos falli, ac vehementer errare putauerim. Auctorem enim habeo Andr. Bellunenſem, qui ſcribit Abhel non eſſe verum Alharar, ſed eius ſpeciem, & in libro Ebenbitar reperiri, eos errare, qui dicunt Abhel eſſe Alharar: quare ex eius effectis, & foliis Tamarici ſimilibus colligi Abhel Sabinæ, aut generis ipſius fructum eſſe, & non Iuniperi. Verborum igitur Auicennæ is ſen- [Li.2. c.668.] ſus erit. Abhel fructus eſt Iunipero ſimilis, & Meſpilo Azarolo, ſiue Aroniæ, &c. Poſterior locus Auicẽnæ eſt de Sceha, id eſt Abſinthio marino. Sceha ſunt duæ ſpecies. Vna eſt ſpinoſa habens folia Cypreſsi, &c. Et alia habet folia vt Tama- [Li.3. ca.24.] riſcus, &c. Quo loco cùm de Abſinthio marino ex Dioſcoridis ſententia tractet, abſurdè admodum vt Sabinam in duo genera diſtribuit, vt alterum foliis Cupreſſo, alterum Tamarici ſimile ſit. Nunc de Sabinæ viribus dicamus. Vtriuſ- [Lib.1. ca.88.] que folia nomas ſiſtunt, inquit Dioſcorides, collectiones illitu mitigant: quin [*Vires.*] & cum melle illita nigritias, ſordeſq; repurgant, & carbunculos rumpunt: cum vino pota ſanguinem per vrinas eliciunt: partus appoſita extrahunt, & ſuffitu idem præſtant. Quod de carbunculis Dioſcorides dicit, in Græcis legitur, καὶ [Embl.83. li. 1. Dioſcor.] ἄνθρακας περιῤῥύπτει, id eſt carbunculos deterunt, ſed falſo, vt annotat Cornarius, legendum enim περιῤῥήττει, id eſt, abrumpunt, emarginant, circunſcribunt, vt [Li.6. ſimpl.] idem ſit quod περιχαράσσει ἄνθρακας, velut de Pice liquida dixit. Sabina Galeno eſt ex numero fortiter exſiccantium, idq; ſecundum tres qualitates quas in guſtu præſe fert, ſimiliter Cupreſſo, niſi quod ea acrior eſt, & vt ſic dixerim magis aromatica, ſeu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis particeps eſt, nempe acrimoniæ conſiſtentis in temperamento calido, præterea amaritudinis, & adſtrictionis obſcurioris quàm in Cupreſſo. Siquidem quanto magis acrimonia ſuperat, tanto etiam potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit ob ſiccitatis & caliditatis robur. Nam vtriúſque illi tantum ineſt, vt etiam tendat. & inflammationem adferat. At putredinibus ſimiliter Cupreſſo accommodari poteſt, maximè vbi rebelliores, & diuturniores fuerint. Nam hæ citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra ſunt reddita, & admodum ſordida cum melle expurgat: carbunculos ſoluit. Porro eſſentiæ tenuitate menſes quoq; prouocat, vt ſi quid aliud, & ſanguinem per vrinas mouet. Fœtum etiam viuentem interficit, & mortuum eiicit. Eſto autem hoc medicamen tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium, ex numero eorum quæ maximè tenuium ſunt partium. Quidam Cinnamomi vice duplum eius ſubſtituunt. Eſt [Lib.24. c.11.] enim extenuantis & digerẽtis facultat is, ſi potum fuerit. Sabina, inquit Plinius, à multis in ſuffitu pro Thure aſſumitur. In medicamẽtis verò duplicato põdere eoſdem effectus habere, quos Cinnamomum, tradunt. Collectiones minuit, &

nomas

nomas compeſcit. Illita vlcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit, & ſuffitu. Illinitur igni ſacro, & carbunculis. Cum melle & vino pota regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt. Matthiolus auctor eſt Sabinæ puluerem cum butyro permixtum, ad manantia infantium capitis vlcera magnopere conferre. Eundem drachmæ pondere ex butyri vnciis tribus & duabus mellis ſumptum aſthmaticis mirificè prodeſſe. Dari quoque ſummo auxilio ſucci Sabinæ drachmas duas cum Chryſocollæ foſsilis drachma, & vini albi vncia, ægrè parturientibus, ſed non niſi flagitante neceſſitate. Tragus herbæ cuiuſdam meminit, quam Sabinam nominat. Sed cum muſci genus ſit, de ea magis idoneo loco dicetur.

Lib.1. Dioſcor. ca.88.

Li.1. ca.189.

ERICA, CAP. XXXI.

QVÆ Græcis ἐρείκη, Latinis etiam Erica nominatur, ſimiliter Italis, Germanis, & Belgis *Heyden*, Hiſpanis *Queiro*, Gallis *Bruiere*, Anglis *Heth*. Athenienſes, vt Plinius ait, Tetralicem appellant. Eubœa Siſaram. Codices quidam Tetradicē habent, & Siſarum. Theophraſto quidem ἡ τετράλιξ recenſetur in genere aculeatorum fruticum, & æſtate germinantium. Sed hanc Ericen hîc intelligi non puto. Varro Siſaram habet, ex Siſaræ flore liquidum mel fieri ſcribens. Lenæus, Plinio auctore, Myricam etiam Ericam vocat, & ob ſimilitudinem quandam vtráſque inter ſe confundit, quod ipſe quoque Palladius fecit, cùm ſcribit. Huius menſis (Nouembris) initio Apes ex Tamariſci floribus, reliquiſq; ſyluestribus mella conficiunt. Quod Plinius de Erica tradit, vt mox dicemus. Erica planta eſt lignoſa, fruticoſa, Tamarici ſimilis, longè minor, tenerior & humilior. Folia ſunt minutiſsimè inciſa, Chamæcypariſsi foliis haud multum abſimilia, fuſciora, & duriora: Flores in candido purpurei, venuſti, nonnunquam, ſed rarius, albi, qui ſunt veluti capitula quadripartita, ramos à medio ad ſummum vſque exernantia. Radix eſt longa, lignoſa, in rubro nigricans. Dioſcor. Ericam Myricæ ſimilem facit, ſed longè minorem: alio in loco Corin folio Ericæ, pinguiore, minore. Plinius ſcribit Ericam fruticem eſſe non multum à Myrice differentem, ſed colore Roſmarini & pene folio. Ex quibus colligere licet diuerſa eſſe Ericæ genera. Primam hic pictam veterum Ericam eſſe multa arguunt. Nam fruticoſa eſt arbor, Myricæ ſimilis, longè minor, vt ſcribit Dioſcorides. Præterea vere primo, & Autumno floret, prima videlicet, & vltima ſylueſtrium, quod huius fruticis proprium eſſe rei herbariæ ſcriptores aſſerunt. Adhæc huiuſce flore Autumno maximè depaſcuntur Apes, quod de Erice tradiderunt antiqui. Dioſcor. Huius flore Apes improbum mel efficiunt. Plinius. Tertium genus mellis minimè probatum, ſylueſtrę quod Ericeum vocant. Conuehitur poſt primos Autumni imbres, cum Erice ſola floret in ſyluis,

Nomina

Lib.11.c.16.

Lib.6.Hiſt. cap.3.

Lib.3. c.16.

Lib.24.c.9.

Lib.12. c.8.

Lib.11.c.16.

Forma.

Lib.1.c.100.

Lib.24.c.9.

Ibidem.

Lib.11.c.16.

ERICA PRIMA *Matthioli.*

ERICA ALTERA
Matthioli.

ERICA TERTIA
Dodonæi.

ob id arenoso simile. Gignitur id maximè ab Arcturi exortu, Pridie Calend. Septembris. Quidam æstiuam mellationē ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium Autumni ab eo supersunt dies XIII. & ab æquinoctio ad Vergiliarum Occasum diebus XLVIII. plurima floret Erice. Dodonæus & Fuschius eandem plantam pro Erica representarunt. In frigidis regionibus & ad Septentrionem versis prouenit, macilento & sterili solo, atque etiam in calidioribus, eodem solo, sed rarius. Marcel. Ericam in Genistarum genere esse non rectè scripsit. Ericæ plura genera fecerunt Herbarij. Matthiolus Ericam alteram, hîc depictam, quæ fortasse non minùs quàm superior, Ericam veram referat. Plurima ea nascitur in Exiceto Palissiæ oppido vicino, toto eo saltu per quem iter faciunt qui Lugduno Lutetiam proficiscuntur. Frutex ramulis densissimis cubito procerior est, foliis oblongis, tenuibus, exiguis, creberrimis, ramos vestientibus, & vndique ambientibus: Flore in ramorum vertice copioso, vltra ramorum fastigium proiecto, ac prominente, coloris è puniceo subrubentis, aspectu pulcherrimi, & qui ad decerpendum prætereuntes inuitet. Sapor idem qui & primi generis Ericæ, verùm amariusculus. Eius florem Apes consectari credibile est potius quam superioris. Floret Augusto mense. Dodonæus Ericam aliam humilem, surculis quamplurimis fruticantem, teneris, gracilibus, ex radice nascentibus, colore rubro, aut fusco, ex quibus scopæ Gallis fiunt excutiendo vestium pulueri. Vnde Scoparia iure nominari potest. Folia ei parua sunt admodum, Thymi vulgaris foliis haud absimilia, minora, & tenuiora. In summis surculis flores emicant, quini seníue, in terram vergentes, è rubro purpurei, oblongi & rotundi, caui, parte extrema aperti, dolioli instar. Radix tenera per humum serpit, hic atque illic nouellos surculos producens. Gaudet

Lib.6. c.16. Hist. ca.95.
Locus.
Lib.1. Dioscor. c. 19.
Ibidem.
Lib.6. c.16.

ERICA IIII. Monspel.

ERICA V. Chrysanthemos.

ERICA VI. BACCIFERA Dodonæi.

Gaudet locis sabulosis, muscosis, & riuulorum fontiúmque vligine madentibus. Copiosa gignitur in Aruernorum pago quem Diuum Anthemium vocant, alibi ferè inutilis. Rhotomagenses & Lugdunẽses scoparij inde mercantur, ac in suas tabernas comportant, prætenues eas virgulas cultellis radentes, ac dirigẽtes contortas, vt in scoparũ structurã aptari posśint. Quartũ Ericæ genus in agro Monspeliensi, & in Aquitaniæ saltibus crescit, prope Burdegalam, & à Burdegalensibus, viciniśque Bronde nominatur. Radix illi subiacet crassa, longa, lignosa, dura: rami sunt sesquipedales folia parua, Thymo nostro vulgari, aut Coridi similia: flos Ericæ vulgari similis, exiguus, purpureus circa summos ramulos vtrinque prodit. Ad hominis proceritatem hoc Ericæ genus assurgit in Aquitania, nisi amputetur, aut à pecore arrodatur, aut, quod sæpè fit, admoto igne vratur. Radicem commendant ad carbonem faciendum, ideo fabris ferrariis expetitum, quod non nisi flatu accendatur, flatúque cessante protinus extinguatur, fabris sic sæpius recoquentibus. Quintum genus Erica Chrysanthemos, à floris colore sic nuncupata. Humilis est frutex, radice crassa, nigra, lignosa, surculosa, fibrata. Ramulos emittit multos, sæpius per terram repentes, nonnunquã paululum supra terram sese attollentes: folia Coridis circa ramulos densa, gustus adstringentis. Flos est violæ similis, aureus: semen durum, Milio grandius, in folliculis turbinatis, & striatis, per maturitatẽ flauescentibus. In sabulosis æditorũ colliũ locis, apricis & perflatis gignitur. Floret Iulio. Sextum genus esse dicemus Ericam eam quam Matthio. in postrema commentariorum in Diosc. editione Ericam bacciferam vocat. Nascitur in mõtibus, inquit, qui Bohemiam à Silesia separant, humi serpens, & latas occupans areas, folio pene vulgaris Ericæ, Baccas edit purpureas, Iuniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subuirescente, vt in Pruno. Ramis est lignosis, lentis, ex atro rufescentibus. Hanc plantam descripsit & depinxit Dodonæus pro Vaccinio palustri, quod *Cousines de marais* Gallicè vocari scripsit, cauliculósque habere paruos, breues, graciles & teneros, per terram sparsos, foliis

Lib.6.ca.11.

ERICA BACCIFERA Matthioli.

paruis, angustísque vestitos, Thymi vulgaris foliis satis similes, sed minores. Circa cauliculorum summitates nasci baccas ex pediculis valdè tenuibus pendentes, Vacciniis rubris ferè similes, tamen oblongiores & maiores, coloris aliquando tantum rubri, aliquando maculosi, gustus acerbi, adstringentísque. Clusius primũ Ericæ genus statuit simile Myricæ, alterum diuersum, quod Myricam folio non refert, sed Corin & forma foliorum & situ admodum æmulatur: cuius generis multæ sunt species, magnitudine, foliorum & florũ forma, coloréque, inter sese differentes. Prima omnium maxima, hominis altitudinem interdum superat, fruticosa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante, foliis exilibus, & breuibus, quaterno ordine ramos ambiẽtibus, gustu admodum adstringente, flore copioso, racematim totos ferè ramulos occupante, vt interdum maiores rami pedali longitudine floribus onusti conspiciantur. Est autem is flos concauus, vti paruum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus. Nascitur in Lusitanię solitudinibus, inter Vlyssi ponẽ, & Conimbricam. Floret Nouembri & Decembri. Prima Matthio. Erica videtur hæc esse. Secunda eiusdem ferè cum prima altitudinis, æque fruticosa, tenuioribus ramis, eiusdem cum superiore coloris, foliis etiam exilibus, quaternis semper simul ramulos amplectentibus, quorum extremis insidẽt flores oblõgi, superioribus similes, colore purpurascentes. Tota etiam est adstrictionis parti-

Lib.1.stirp. Hisp.ca.30.

ERICA II. Clusij.

ERICA III. Clusij.

ceps.

ceps. Prouenit iisdem quibus prima locis, atque etiam abundantius: eodem etiam tempore floret. Illi ferè similis est. Narbonensi agro frequens, longiore paulò & copiosiore folio, flore purpureo, minore, extremos ramulos occupãte. Hæc secunda videtur esse Matthioli Erica à Fallopio missa. Tertia eius Erica est secundæ admodum similis, sed paulò humilior, folia maiora & latiuscula aliquantulum, & nigriora habet, quaterna semper circum ramulos nascentia, flores plurimos per interualla secundum ramulorum longitudinem prouenientes, superioribus forma similes, primum herbacei coloris, deinde ex albo purpurascentes. Tota etiam adstrictoria facultate pollet. Supra Vlysiponem frequens cum superioribus, pluribus tamen locis occurrit. Floret Decembri, & Ianuario. Quarta Clusij eadem est quæ à nobis etiam quarta & depicta est, & descripta. Vulgaris in tota Hispania, Lusitania, & Aquitania, nota etiam Galliæ Narbonensi, scopis faciendis maximè idonea vere & sub hiemem floret. Huic similis inquit Clusius, sed minor omnino pedalémque altitudinem rarò superans, & plerúmque humi præcumpens, foliis quaternis etiam semper ramulos ambientibus contrariis inter se pediculis, inuenitur in montibus Pannoniæ quæ florem herbaceum alteri similem extremis ramis, & foliacea illa capitula profert mense Augusto & Septembri. Quinta minor est superioribus, cubitali tantum altitudine plerúmque, ramis gracilibus fruticosa, quos terni per interualla ramuli ambiunt, ternis foliis admodum exilibus circa eos ordine dispositis, flores superioribus paulò maiores plurimi & conferti circum ramulos, longis pediculis hærentes, colore purpureo obsoletiore. Incultis Lusitaniæ locis supra Vlysiponem frequens. Florebat illis Decembri. Sexta superiori admodum similis est, paulò tamen humilior, neque fruticosa, sed omnes ferè virgas, seu tenues ramos à radice proferens, singulares, cortice cinereo obductos, quos ambiunt ordine terna ramulorum rudimenta, seu germina ex multis foliis confertim nascentibus constantia, nigrioris quàm alterius coloris,

ERICA V. Clusij.

ERICA VI. Clusij.

flores

ERICA VII. Clusij.

ERICA VIII. Clusij.

flores concaui, iam postremo descriptæ floribus forma similes, colore saturatioris purpuræ, elegantisſimo, è longis pediculis verticillato ambitu per interualla, & è summis ramis pendent. Nascitur in Hispaniæ Castella veteri, tum in Gallia supra Lutetiam, & in Anglia supra Vindesoram. Floret Septembri. Septima fruticosa est, cubitalibus assurgens ramulis, fragilibus, nigriore quàm reliquæ cortice: folia superioribus similia, sed nigriora, & crasſiora, gustu cum adstrictione calidiusculo, trino ordine circa ramulos disposita. Septembri & Octobri fructum à reliquis diuersum, summis ramulis inhærentem gerit, pulcherrimum, candidum, pellucidum, vniones obscuriores, tum forma, tum colore referentem, succulentum, sapore acido, tria granula dura plerúmque continentem, qui Nouembri desiccatur, & per se decidit. Nescit Clusius, an floreat, incolæ negabant. Est verò hæc longè diuersa Matthioli Erica baccifera. In Lusitania dútaxat genus hoc obseruauit non procul Vlyſsi pone. Octaua cubitali ferè est altitudine, fruticosa etiam, & tenuibus ramulis prædita, qui terni semper circum maiores ex interuallis prodeunt, folia etiam similiter terna, exigua quidem, sed latiora quàm in reliquis supra descriptis, inferiore parte nonnihil candicantia, hirsuta, & gustu adstringente: summi ramuli ad foliorum exortus verticillatim exornantur per interualla ternis semper floribus, æquali distantia à sese nascentibus, & in vnam partem spectantibus, maioribus quàm in reliquis generibus, concauis, prominulo magis ventre, colore ex rubro purpurascente, nouem numero, duodecim, quindecim, aut pluribus. Inuenitur plerúmque cum septima, & aliis, in arenosis Lusitaniæ locis. Floret Octobri. Semen huic quale in reliquis supra descriptis (præterquam septima) exiguum, nigricans. Nona non multum ab hac foliorum forma differt, & plerísque Brabantiæ locis, nonnullis etiam Castellæ veteris crescit, pedalibus solùm fruticans ramusculis, tenuibus, ex rubro nigricantibus, cingentibus eos frequentibus foliis, quaternis simul dispositis, superiore angustioribus, & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis. E summis ramulis pendent plerúmque quini, aut seni flores simul

iuncti,

iuncti, floribus Lilij conuallium similes, paulò tamen oblongiores, neque adeo vti superioris ventrosi, colore vt plurimum ex rubro dilutius purpurascente, interdum etiam albo. Floret vere & autumno. Hæ sunt Ericæ species à Clusio traditæ. Nunc facultates eius declarandæ. Ericæ tam flos quàm coma serpentium ictibus illitu medetur, inquit Diosco. Erica Galeno digerendi per halitum facultatem obtinet. Paulus citra rosionem adiecit. Flore eius potissimùm ac foliis vtendum. Erice Plinio contra serpentes prodest. Idem Erices folium aduersari serpentibus tradit. Ericæ vulgaris decoctum, inquit Matthiolus, in aqua tepidum sumptum, tam mane quàm vesperi, triginta dies, quinque vnciarum pondere, tribus horis ante cibum valet ad vesicæ calculos comminuendos, & expellendos. Sed postea malè affecti in balneum ex decocto eiusdem plantæ descendere debent, atque in eo Ericæ decocto insidere, ídque sæpius faciendum. Hoc tantum decocto epoto, seruatáque recta victus ratione, nonnullos affirmat. Matth. vesicæ calculum in minimas partes comminutum eiecisse. Florũ decoctũ potũ lumborũ & vẽtris doloribus succurrit: foliorum succus oculorum imbecillitatem sanat, si iis guttatim instilletur. Rondeletius oleo ex Ericæ floribus confecto fœlici successu vtebatur ad delendos herpetas fœdos, & iam inueteratos totã faciẽ occupãtes. Vaccinia palustria, auctore Dodon. sitim sedãt, aduersus calores febriles, sanguinis, partiũque interiorũ inflãmationes cõferũt.

Vires. Lib.1.c.100. Lib.6. sim. Libr.7. Li.13.c. 20. Li.24. ca.9 Li.1. Diosc. cap.100. Ibidem.

IDAEA VITIS, CAP. XXXII.

IDæa vitis, vt scribit Theophrastus, nascitur in parte Idæ, quam vocant Phalacras. Est fruticosa, virgis paruulis, & ramulis cubitalibus penè exporrigitur, quibus acini ad latera adhærent, nigri, fabę magnitudine, dulces, vinaceorum instar, (γιγαρτῶδες τί) aliquid intus continentes, molle: folium rotundum, indiuiduum, paruum. Plinius hunc locum sic transtulit. Alexandrina appellatur Vitis circa Phalacram, breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis, prædulcibus: folio paruo & rotundo, sine diuisuris. Alexandrinam vocat, quam Theophrastus, Idæam, non ab Alexandria Ægypti, sed Alexandria Troadis iuxta Idam montem. Sic & ficus Idæa Theophrasti, Plinio Alexandrina dicitur. At hæc Vitis non solùm circa Idæ, sed etiam Aruerniæ, Phalacras, idest montosa loca siluis nuda, ac veluti caluitio glabra nascitur copiosissima nonnũquam etiam in siluis ipsis. *Airelles*, vocant Itali *Vua dell'orso*, Germani *Heidelbeer*, Est autem frutex humilis, ramulis plurimis, nonnunquam cubitalibus, sæpè minoribus: foliis rotundis, saturæ viriditatis, Buxeis, Myrteís ve similibus, instante hyeme cæterarum modo decidentibus, vere ex iisdem ramulis renascentibus: flosculis rotundis, cauis, circa ramulos inter folia emergentibus: bacculis rotundis vmbilicatis, primũ viridibus, deinde per maturitatẽ nigris, succo nigerrimo plenis, gustui non ingrato. Radice nititur longa, gracili, lenta, lignosa. In syluis nostris nascitur, duro, macro, edito, & ventis exposito solo.

Lib.3. Hist. cap.17. *Nomen.* *Forma* Lib. 14. c.3. Hermol. in Plin. Li.15. ca.18. *Locus.*

IDAEA VITIS.

Vuam

Lib.6.ca.11. Vuam vrsi Anguilara vocat, Dodonæus Vaccinia nigra, à paruis baccis: quia Vaccinia docti quidam existimant dicta esse quasi Baccinia à baccis, minimè tamen Vaccinia nigra Virgilij esse intelligit. In quibusdam Galliæ locis idem *Cousines* nominari scribit. Sunt qui putant Vitem Idæam esse illam quæ passulas Corinthiacas vulgo dictas fert. Sed nobilissimum illud vuæ passæ genus, inquit Gesnerus, non in Ida, nec in aliis æditis, niuosísque montibus nascitur, verùm in planitie, vel in collibus apricis, magna hominum cura. Vitis Idæa mense Maio floret, baccæ Iunio sunt maturæ. Refrigerant secundo gradu, adstringunt, & paulùm siccant. Crudæ coctæve cum Saccharo, aut absque eo si edantur, febre biliosa, & ardenti cruciatis prosunt. Valent aduersus ventriculi ardorem, hepatis, aliarúmque interiorum partium inflammationes, ventrē adstringunt, & nauseam reprimunt: ab hac Idæa vite differt à Lobellio picta Myrtus Germanica foliorum incisuris, & magnitudine, flore & fructu eadem, de qua hæc tradit Matthiolus. In Germania & Bœmia, quia legitima Myrto carent, aliam in syluis nascentem sibi compararunt Pharmacopæi & Myrtillum vocarunt. Frutex est cubitalis, caudice & ramulis viridibus, foliis Buxo ferè similibus, sed tenuioribus, & leuiter per ambitū serratis, floribus tintinabuli figura è pediculis inter folia pēdētibus, colore subpuniceo, rufo intus, stamine. Floribus baccæ succedunt, quæ maturæ, colore & magnitudine Iuniperinis non sunt absimiles, vinosæ, teneriusculæ, vmbilicatæ. Hæ Germanis cum vniuersa planta haud inefficaciter Myrti vicem præstant. Peculiariter autem iis vtuntur ad inficienda stamina, & chartam ceruleo colore. Eduntur etiam à rusticis, nec gustui sunt ingratæ. Hæc Matthiolus.

In Horru. Germ.

Tempus.

Temper. Dodo. ibi.

Vires.

MYRTILVS *Germanica.*

IDÆA RADIX. CAP. XXXIII.

Nomen. IDÆA Radix, siue Idææ vitis species hæc planta esse putatur, superiori & magnitudine, & ramulis similis, nisi quod huius folia sunt maiora, duriora, Buxi maioris foliis similia, hyeme non decidentia: flores in candido purpurei, longi, rotundi, multi simul in summis ramulis. Baccas edit rotundas, quę à superioribus parū differunt, nō ita succi plenas, gustu acerbas & astringentes. Radix subest lignosa, & longa. Dodon. Vaccinia rubra nūcupauit. Lobellio & Penæ est. Alpina Chamærtio dodēdros, odora, Clusio vua vrsi Galeni, Italis Rhododaphne parua, rustica: quibusdam Balsamum Italicum vulgare: Therionarca Plinij Guillandino. Idææ radici, inquit Dioscorid. folia sunt ea quæ Rusco: adhærent iis veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi naturam habet, iis conueniens quibus adstrictione opus est. Bibitur etiam ad alui fluxiones, & fluxum muliebrem, omnémque sanguinis eruptionem sistit. Idæ herbæ folia sunt inquit Plinius, quæ Oxymyrsines: adhærent iis veluti pampini, in quibus flos. Aluum mensésque, & omnem

Forma.

Lib. 6. c. 11.

Li. 4. c. 40.

Lib. 27. c. 11.

IDAEA RADIX.

nem obundantiam ſanguinis ſiſtit, ſpiſſandi, cohibendíque natura. Ita enim vetus Plinij codex habet. Quæ cum Dioſcoride conſentiunt, præterquam quod herbam vocat, quam ille radicem, & menſes, more quodam ſuo, pro fluxu muliebri reddidit. Idæa radix Galeno, guſtu admodum acerba eſt, ac ſi opere periculum facias, eam vim præſeferet, nimirum alui profluuia, dyſenterias, profluuium muliebre, & quæcunque eius ſunt generis, tū pota, tū foris impoſita curans. Quæ omnia cū frutici hîc depicto ſatis bene conuenire videantur, non abſurdè fortaſsis pro Idæa radice oſtenditur. Gignitur in altiſsimis Allobrogum montibus, humi iacentes cauliculos huc illuc ſpargens.

Lib. 6. ſim

COGGYGRIA THEOPHRA. CAP. XXXIIII.

THEOPHRASTVS arbuſculæ cuiuſdam meminit Arbuto & Adrachnę ſimilis, cui hoc proprium eſſe tradit, vt fructum lanugine amittat, Quo loco Gaza κοκκυμηλέαν legit, & Prunum vertit. Sed fallitur, vt opinor, quod Theophraſti locum turpi mendo inquinatum eſſe nō animaduertit, quem ex Plinio emendaſſe debuerat, qui Coggygriam, ſiue Coggyriam legit. Theophraſt. cum de Arbuto & Adrachne dixiſſet, ſubiicit, ὅμοιον δὲ τούτοις τὸ φύλλον καὶ τῆς κοκκιμηλέας, τὸ δὲ δένδρον μικρὸν, ἴδιον δὲ ἔχει καὶ τὸ ἐκπαπποῦσθαι τὸν καρπὸν τοῦτο γὰρ οὐδ᾽ ἐφ᾽ ἑνὸς ἀκηκόαμεν ἄλλου δένδρου. Plinius cum eandem Adrachnem depinxiſſet, ait. Similis & Coggygria folio, magnitudine minor. proprietatem habet fructum amittendi lanugine, pappum vocant, quod nulli alij arborum euenit. Præterea quid abſurdius quàm Prunum dicere arborem eſſe, quę fructum lanugine amittat? Fortaſſe & Cotinus quoque Plinij appellari poteſt illa arbuſcula Italico & vernaculo nomine, vt poſtea dicetur. Verū Coggygria Theophr. nihilo ſecius eſſe creditur, hac maximè ratione ducti, quòd eius fructus in pappos abeat, quæ nota huic peculiaris à Plinio tribuitur. Frutex eſt, nunc humilis, nunc ad Punicę magnitudinem aſſurgens, radicibus multis, modicè craſsis: ramis ſurculoſis, cortice ſubrubro veſtitis: folio Terebinthi, carnoſo, & ſpiſſo Arbuti modo, lęui, parum laciniato, minúſque acuto, venoſo, maiore, & latiore, qua cum Terebintho ſimilitudine decepti quidam Macedonicam Terebinthum eſſe putauerunt: flore per initia racemoſo, ex viridi palleſcēte, qui tandem in pappoſum muſcariū dilatatur, & euaneſcit, innu-

Lib. 3. Hiſt. cap. 16.

Nomen.

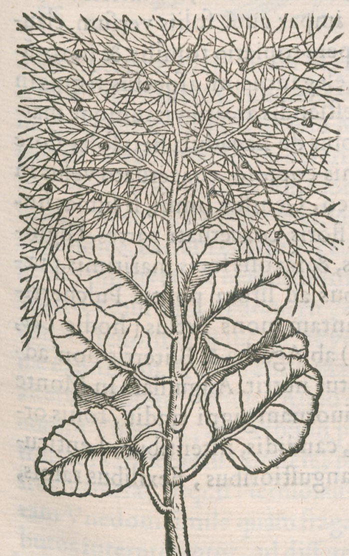
Li. 13. ca. 22.

Ibidem.

Forma.

COGGYGRIA THEOPH.

Cotinus Plinij.

meris tenuißimíſque capillamentis villoſum, nutantibus in militum galeis plumoſis criſtis non abſimile, papporum lanugini inter ſparſis minutis granis, nigris, figura cor æmulantibus. Creſcit in montibus Allobrogum tractu aprico, cliuoſo, aſpero, non nimis alto, nec inſidentium niuium frigore rigido. Alicubi cum Terebinthis pumilis, breuibus, contortis, quales circa Idæ & Macedoniæ montoſos tumulos prouenire Theophraſtus ſcripſit. Folia, flores, tenella germina, cum teruntur odorem ſpirant reſinoſum, Terebinthi modo, non iniucundum. Eorumdem ſapor auſterus eſt, & valde aſtringens, guſtanti non inſuauis. Dienſes Allobroges ſua lingua Rhu vocant, corticéque coria ſpiſſant ac concinnant, id quod nonnullos mouit, vt rhoem coriariorum eſſe crederet. Gratianopolitani eius foliis ſummíſque ramuſculis ad Lineas veſtes nigro colore inficiendas vtuntur, quas aliis mulierculæ ſuper imponunt, ne ſubiectæ puluere & ſordibus inquinentur. Allobroges Sabaudi arbuſculas integras, vel earũ grandiores ramos delibratos vendunt, ſuáque lingua Fuſtet vocant, ad pannos luteo colore tingendos. Is enim eſt ligni color. Qui radices Apennini incolunt Roſſolo vocant: qui ædita Apennini iuga, Scotano: quotiéſque ictericum felle ſuffuſo luridum eſſe ſignificant, eum magis quam Scotanum flaueſcere dicunt, hac voce Cotinum Plinij exprimentes, fruticem, vt ait, ad lineamenta modo, conchylij colore inſignem. Quamquam falſi ſuſpectus ſit is locus, flauo colore, quo lignum Cotini tingit, à conchylij colore multùm diſtante, niſi de arboris cortice ſubrubro aut purpuraſcente intelligẽdũ id tantũ ſit: quã ob cauſam Roſſolo vocãt, à roſeo colore. An verò huic ſoli peculiare ſit, in pappos fructũ auolare, multis dubium eſt, cum Nerij ſiliquæ papposa lanugine ſemen includant.

Locus. *Vires. & Vſus.* *Vſus.* Lib. 16. c. 18.

IOVIS BARBA, CAP. XXXV.

Nomina Lib. 16. c. 2

HVNC fruticem Iouis Barbam eſſe, cuius à Plinio ſit mentio, Herbarij putant. Ac quoniam Aizoõ Iouis Barba Officinis dicitur, hanc quoque plantam Aizoon arborem, quidam nuncuparunt, vt ſic ab Aizoo herba diſtinguerent. Fruticoſa eſt arbuſcula, magnitudine hominis, ramis denſißimis, folio Lentiſci, argenteo, ſic collocato, vt lateribus folia paria ſint, impar autẽ foliis verſum claudat: coma in opere topiario tonſilis, & in rotũditatem ſpiſſa, elegantißimi aſpectus, ſi quis in hortis ſerat, veſtiendis arearũ viarúmque marginibus, vt à nobis de Lauãdula fieri ſolet, flore in ſummis ramis copioſo, coaceruato velut in cumulum, luteo, Geniſtæ ſimili, ſi ſumas ſingulas quaſque floris coaceruati partes. Gignitur in lapidoſis, & ſaxoſis locis maritimis, præſertim montibus ad litora poſitis. Pulcherrimam hanc plantam mons Setius (hodie *Cap, de Sette* vocant) ab Agatha & Bliterris non admodum ſemotus nutrit. Anguillara in Monte nigro prope Liuornam gigni tradit, foliis ordine diſpoſitis, candidis, nitentibus, Lenticulæ ſimilibus, anguſtioribus, flexilibus ramis, luteis floribus.

Forma. *Locus.*

IOVIS BARBA.

ARBVTVS, CAP. XXXVI.

ARBVTVS frutex, siue arbor est: Arbutum fructus eius à Virgilio dicitur. Cum iam glandes, atque Arbuta sacræ deficerent syluæ. Græcè κόμαρος, fructus μεμαίκυλον, Arabicè *Hutiladib*, Italicè *Albatro*, Hispanicè *Madronho*, seu *Madromeiro*, Gallicè *Arbousier*, fructus *Arbouses*. Arbutus frutex est, siue arbuscula Cotonea Malo non maior: caudicis cortex subruber, asper, squamosúsque, à quo rami prodeunt rubentiores, læuioréſque, præsertim nouelli: folia Laurinis, Ilignéisve similia, paulò tamen breuiora, crassioráque, non decidua, toto ambitu serrata, colore pallido potiùs quam viridi, rubra per medium excurrente costa. Flores parui, candidi, caui, floribus herbę quæ vulgo Lilium conuallium dicitur, figura similes, racematim pendentes. Fructus parui, rotundi, Sorborum ferè magnitudine, qui primo exortu virent, deinde flauescunt, maturi verò rubent, tactu asperiusculi, nullis intus ossiculis, fragorum modo, quorum etiam effigiem referunt. Sapor his insipidus, simul & austerus, qui dum eduntur, acerosa pulpa linguam palatúmque vellicant. Ab his paulum discrepare videtur Dioscorides cum scripsit. Arbutus arbor est Cotoneæ Malo non dissimilis, tenui folio: cuius fructus Pruni magnitudinem implet, nullo intus nucleo, huic Memæcylum cognomen est. Maturus aut flauescit, aut rubet, in esu acerosus. Sed cum Arbutum Malo Cotoneæ comparat, magis id ad arboris proceritatem, quàm ad folia, & caudicis corticem referri intelligendum. Deprauatos etiam esse hoc loco Dioscoridis codices suspicio est: quoniam Serapio qui omnia ex Dioscoride transscripsit, totam Arbutum non dicit Cotoneæ Malo similem, sed folia proferre Malo Cotonea minora, nec tenuia folia habere scribit. Alij λεπτόφυλλον, non tenuifolium, sed angustifolium interpretantur. Plinius folium Mali Assyriæ folio Vnedonis rectè videtur comparasse. Theophrastus sic descripsit. Arbutus quæ Memæcylon fert esculentũ, non valdè magna est arbor. Corticem habet tenuem, Tamarici similem: folium inter Vlicem & Laurum medium. Floret mense Iulio. Flores prodeunt ex vna appendice, extrema parte, racematim: quorum quisque Myrti baccæ oblongæ, forma similis est, & magnitudine par, nõ foliat⁹, cauus, velut ouũ exsculptũ ore aperto. Cum autẽ defloruerit, etiam retinaculũ quod adhæret perforatum est. Quod defloruit, tenue est, ac veluti verticillum circa fusum, aut Doricæ colũnæ capitulum. Fructus anno maturescit, vt simul contingat & hunc haberi, & alterum florere. Plinius. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod solum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa: fructus maturescit, pariterque floret subnascens, & prior colligitur fructui terræ, inquit Hermolaus, hoc est fragis terrestribus, nihil enim est ferè tam Vnedoni simile quàm fraga. Ob id quidam fraga montana in Ouidio Arbutos interpretantur, ad differentiam terrestrium. Cæterum quia Theophrast. aliter & melius Arbutum expressit, aliam esse hanc à Dioscor. Arbuto quidam

ARBVTVS.

1.& 2.Geo.

Nomina

Forma.

Matt.c.138. lib. 1.Diosc. Dodon. li. 6. cap. 53.

Lib.1. c.138.

Matt. ibid.

Lib. 12. c.3. Lib.3. Hist. cap. 16.

Li. 15.c. 24.

In Casti. in Plinium.

censent. Sed eruditiorum sententia eadem planè est vtriusque Arbutus, ex nimirum ea quam hîc depinximus. De eius fructu etiam inter veteres controuersia est. Dioscorides, & Theophrast. vt diximus, eum Memæcylon appellant. His ad stipulari videtur Galenus, qui non vno loco eum fructum Memæcylon nominat. Plinius & arborem & fructum vnedonem vocat. Vnedo, inquit pomum in honorum, vt cui nomen ex argumento sit, vnum tantùm edendi. Duobus tamen hoc nominibus Græci appellant, Comarum & Memæcylon. Ex quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine Arbutus vocatur. Quibus verbis Plinius quatuor voces Vnedonem, Comarum, Memæcylon, Arbutum vni arbori ac fructui tribuit. Et alibi. Arbutus siue Vnedo fructum fert difficilem cōcoctioni & stomacho inutilem. At verò Vnedonem fructum Arbuti non esse, sed Epimelidis arboris Galenus tradit his verbis. Epimelis acerba est planta, & vt, ita dicam, syluestris Malus. Appellatur autem à rusticis in Italia οὐνέδων, idest Vnedo. Frequens in Calabria nascitur. Fructus eius acerbus est, stomacho incommodus, & capitis dolorem inducens, admixta enim est ei peregrina quædam qualitas. Idem alibi perspicuè Memæcylon ab Vnedone distinxit: Et qui frutex inquit, Epigmelidas fert. Appellatur autem is fructus in Italia Vnedo, stomachóque nocet, & capiti dolorem adfert, acerbúsque est admodum cum exigua quadam dulcedine. Quibus mox subiungit. Cornis quidem & Canirubi fructu, & Glandibus, & Memæcylis (sic autem Comari fructus appellantur) rustici passim vescuntur. Galenum Paulus secutus est. Quare dubitandum non est, quin alia arbor sit Epimelis, quæ vna cum fructu suo in Italia Vnedo appellatur, & alia Arbutus, cui⁹ fructus Memæcylō Græcis dicitur. Has arbores Plinius fortasse ob similes vires pro eadem vsurpauit. Quod igitur Ruell. scripsit Galenum & Paulum Arbutum, Comarum, Vnedonem à rusticis Italiæ vocari scripsisse, minimè verum esse ex supradictis intelligitur, atque adeo nec illud quod alio loco ait, Galeno & Paulo Epimelida esse genus quoddam Arbuti, quæ Græcis Comaros dicitur, cui eandem omnino vim reddiderunt, hoc addito, quod fructum Memæcylon nominant. Perspicuè enim illi Arbutum ab Epimelide distinxerunt, & de iis diuersis in locis tractauerunt, nec, si similibus præditæ sint facultatibus, inde efficitur eandem esse stirpem. Plurimę enim stirpes iisdem qualitatibus, viribúsque præditæ, forma & genere sunt diuersæ. Quęnam sit Epimelis in historia Mespilarum nos ostendemus. Arbutus in syluis, Italiæ & Galliæ Narbonensis copiosa nascitur. Bellonius scripsit in monte, qui Athos dicitur, arbutos quæ aliis in locis frutices sunt, in magnas arbores euadere. Iuba auctor est, tradente Plinio, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Florent mensibus Iulio & Augusto. Fructus Septembri, & sub hiemem maturus est, qui frigidus stomacho aduersatur, inquit Dioscorides, capitísque dolorem mouet. Eadem omnino tradit Galen. Arbutus Arbor ipsa qualitate acerba vna cum fructu est, eum Memæcylon nuncupant. Est autem hîc & infensus stomacho, & capiti dolorem adfert. Idem in omni capitis dolore vitandum esse præcipit Arbuti fructum. Sunt qui credant, inquit Matthiolus, Arbutum magno esse aduersus pestem præsidio, aquam quæ ex eius foliis extillauerit, admixto osse in corde cerui reperto, statim ipso Morbi initio propinantes. Arbuti fructibus Turdi Merulæque delectantur. Quare hyeme, quo tempore ij maturi sunt huiusmodi aues ab aucupibus facilè capiuntur. Frondes ab hœdis expetuntur teste Virgilio.

Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis.

[Marginalia: Li.7.sim.& 2.med.p.c. 1. & 2. Ali. — Lib.15.c.24. — Li.23. ca.8. — Lib.6.sim. — Li. 2. alim. — Libr. 7. — Lib.1.c.20. — Lib.1.c. 97. — *Locus.* Lib.1. Obs. cap.43. — Li. 15.c.24. — *Tempus.* — *Temper. & vires* — Ibidem. — Lib.7. sim. — Lib.2.m p. cap.1. — Ibidem. — Ecl. 3.]

CORNVS

CORNVS FOEMINA. CAP. XXXVI.

A Theophrasto θηλυκρανεία dicitur Cornus fœmina, à quibusdã ψευδοκρανεία, ideſt falſa Cornus, ab aliis diuerſis nominibus nuncupata, diuerſas quoque plantas pro Corno fœmina repræſentãtibus. Cornus fœmina, inquit Ruellius, dumetis & nemoribus familiaris. Sed quia neglectas & inguſtabiles fert baccas, indignam quæ Corni nomine vocaretur rura putauerunt. Arbori quam Cordus Pſeudocraniam vocat deſcribítque, præfixit Geſnerus eius fruticis picturam quam Tragus Germanicè à ligni duritia *Hartriegel* appellari ſcripſit: hicque admonet Geſnerus quærendum, an hæc Cordi Pſeudocrania, ſit arbuſcula ſeu frutex, quem Germani *Hartriegel*, vocant, Plinius virgam ſanguineam appellauit. Eruditi quidam Cornũ fœminam eſſe coniiciunt. Sed paulò poſt Cordus aliam Cornum fœminam deſcribit, cui Geſnerus figuram Corni à Trago deſcriptæ appoſuit. Idem Geſnerus Sanguineam virgam Plinio dictam, quæ paſsim in ſæpibus creſcit, Cornum fœminam eſſe ait quorundam ſententia. Cornum fœminam eſſe putat Cornarius, quam Germani ex argumento *Faulbeerbaum*, & *Faulholtz*, vocant. Sed an is Alnum nigram Dodonæi, de qua iam dixi, an Tragi *Faulbaum*, arborem à fœtido, tũ odore, tum ſapore ſic dictam intelligat, ſcitu difficile eſt. Dodon. Cordi pſeudocraniam Cornum fœminam, ſylueſtrémue, ac Opulum Columellæ eſſe arbitratur. Eandem plantam etiam Cornum fœminam ac ſanguineos frutices eſſe Bellonius videtur exiſtimaſſe cũ ſcribit. Arbor quam Macedones olim Cornum fœminam nominarunt, nunc Galli Latinos imitati *Des Sanguins*, in monte cui nunc Caſtagna nomen, inter vrbes Philippos, & Bucephalum, nunc Cauallam vulgo dictam ſito, non multo minores proueniunt, quàm magnæ noſtræ Corni mares. De planta igitur hîc agimus, quam Tragus *Hartriegel*, Cordus Pſeudocraniam, Dodon. Cornum fœminam, & ſylueſtrem, & Opulum Columellæ vocant. Hæc Cornus fœmina frutex eſt in arborem non aſſurgens, duriſsimo ſtipitum, veterúmque ramorum ligno, nouellis ramulis nodoſis, medulla plenis, Sambuci modo: folio Corno mari ſimili: flore in muſcariis albo: baccis rotundis, primùm viridibus, per maturitatem nigris. In ſæpibus ac dumetis cum reliquis fruticibus naſcitur. Floret menſe Aprili, & Maio. Fructus Septembri ſunt maturi, nullius in medicina vſus. De Virga autem ſanguinea, ſi eadem eſt quæ Cornus fœmina, pauca hæc Plinius. Nec Virga ſanguinea, inquit, fælicior habetur. Cortex eius interior cicatrices quæ præſanauere aperit. Et, Sunt qui Virgis ſanguineis tangunt ea quæ nolunt Erucis obnoxia eſſe. Idem alibi ſanguineos frutices inter vitilia numerat. Corno non multum abſimilis eſt planta, inquit Matthiolus, quam Hetruſci, à ſanguineo virgarum colore Sanguino, & Sanguinello vocant. Creſcit in dumetis, & ſepibus, virgis Corno tenuioribus, robuſtis, nodoſis, cortice ſanguinis modo rubeſcente: foliis Corno proximis, paulò tamen latioribus, neruoſis, rubenti pediculo

CORNVS fœmina.

Nomina

Lib.1.ca.71.

Lib. 3.pl. c. 26.

Lib.3.c.26.

Cap. 36.

Lib.3.ca.37. In hortul. Germ.

Emb.132.li. 1. Dioſcor.

In Sil.c.30.

Lib.6.ca.51.

Lib.1. Obſ. cap.56.

Forma.

Locus.

Tempus.

Li. 24. c.10.

Li.20. c. 10.

Li.19. c.37.

Lib.1.Dioſ. cap. 135.

nitentibus. Floret vere vmbellis albicantibus: flores baccas edunt racematim cohærentes, sanguineis tenuibúsque petiolis appensas, Orobi magnitudine, primùm virides, per maturitatem nigricantes, è quibus rura Tridentina oleum ad lucernarum vsum torculari exprimunt, iis prius in aqua decoctis. Ligni materies dura, osseáque est, Corno minimè cedens. Quare quidam Cornum fœminam esse volunt, sed infirmis rationibus nixi. At fortasse non erraret, qui diceret virgam sanguineam esse, cuius Plinius meminit. Id tamen non affirmat Matthiol. cùm nondum periculum fecerit, an planta Sanguino vocata id præstet, quod de virga sanguinea Plinius tradidit. Baccæ maturæ amaro, acerbo, adstringentéque sunt sapore. Quare oleum ex iis expressum tale quoque esse necesse est.

EPIMELIS. CAP. XXXVII.

Li. 1. ca. 133. *Nomina* Libr. 6. sim. & li. 2. Ali.

QVÆ ἐπιμηλὶς à Dioscoride secunda Mespili species ponitur, à Latinis etiam Epimelis vocatur. Galeno Epimelis acerba planta est, ac vt dixerit quispiam, Malus syluestris: vocatur ab Italię incolis Vnedo: eius magnus est in Calabria prouentus. Hæc de Epimelide, non vt de Mespili specie, sed seorsum à Mespilo scripsit. Qua ratione moti quidam, aliam Dioscor. aliam Galeni Epimelidem esse censuerunt. Matthiolus Dioscor. Epimelidas vulgares nostras Mespilos esse ait, Sed Galenum Epimelidis appellatione diuersam arborem à nostrate Mespilo intellexisse. In eadem est sententia Andr. Lac. Cordus Epimelidem quidem vulgarem nostram Mespilum esse putat, sed Galenum in viribus illius explicandis aberrasse. Scribit enim Cordus Epimelida, siue Hama melida dici, quod iuxta Malos nasci soleat. Copiosè in Germania & satam, & spontè prouenire. Cum spontè, semper vicinam habere agrestem Malum, vnde & nomen à Græcis illi positum. Huius fructum Vnedonem ab Italis vocatum fuisse, teste etiam Galeno, quod præter vnum nemo comedere, & deglutire posit antequam mollescat, adeò fauces adstringit. Sed non verè ab eo dici stomacho eum esse noxium capitisque dolorem excitare, quæ vitia Arbuti sunt, Epimelidi immerito attributa, cùm constet Epimelida, idest Mespilum vulgarem, nec stomacho inimicum esse, nec capitis dolores adferre. Dodonæus etiam Epimelidis nomine vulgarē nostram Mespilum describit, ac depingit. Gesnerus Chamęmespilum appellat. A quibus omnibus dissentit Dalechampius. Nam Mespilus nostras, nec folia habet Malo similia, nec minora, qualia Epimelidis esse dicit Dios. quinpotius Lauro similia, & foliis Mali maiora. Adhæc fructus illius, vt Epimelidis, rotundus non est, sed oblōgus, inferne gracilior, superne latior. Arbusculam igitur hîc appictam, Epimelidem Dioscoridis esse arbitratur, & Theophrasti Mespilum Antheno idem Epimelidémque nuncupatam, ob foliorum cum Malo similitudinem, Anthenoidem verò, quod eius fructus rubro colore, globosa figura, & vmbilicato vertice fructum Mespili Anthedonis, de qua suo loco dicam, æmuletur, à quo Mespili

Li. 1. Diosc. cap. 133.

In Diosco. lib. 1. c. 170.

Lib. 6. c. 43.

EPIMELIS.

nostratis

noſtratis fructus multum diſsidet, turbinatus, & ex rufo liueſcens. Ex vnica autem lacunoſi vmbilici nota in Meſpilo noſtrate valde perſpicua, quam etiam Epimelidi Dioſcorides aſsignat, inductos fuiſſe Herbarios veriſimile eſt, vt hanc crederent eſſe Epimelidem. Sed & hæc in Epimelide hîc depicta euidens eſt, cæteris à Dioſcoride traditis notis conſentientibus, noſtrati vero Meſpilo repugnantibus. Eſt igitur hæc Epimelis arbuſcula, cortice rubeſcente, ſed cinerea quadam cuticula obducto. Folia fert Mali, minora, inferne candida & lanuginoſa, ſupernè viridia, venoſa: fructum rubentem, rotundum, ex longiuſculo petiolo pendentem, vmbilico lato, ternis intus oſsiculis, duris, oblongis, hinc angulosis, illinc planis & læuibus. Fructus is adſtringit, guſtu plane vulgaris Meſpili, acerbiore, ideoq́; minus grato, Peculiari nomine Italis olim Vnedonẽ appellatũ fuiſſe ex Galeno iam aliquoties diximus. In Alpibus, Apennino, & in excelſi mõtis iugo qui apud Allobrogas diui Rãberti cœnobio imminet. Frutex hic copioſus naſcitur. Hippocrates ἀμαμαλίδας dixit Epimelidas à Dioſcoride nũcupatas, vt Galenus in Gloſsis teſtatur, velut hoc loco παραμίξας καὶ τὸ μέλι, ἢ ἀμαμαλίδας, εἶτα ἐπ' οἴνῳ μέλανι διδόναι πίνειν. Id eſt, & mel aut Hamamalidas permiſceto, deinde in vino nigro bibenda dato.

Forma. *Vires.* *Locus.* Lib. 1. mor. muli.

EPIMELIS ALTERA
Cotonaſter Geſneri.

EPIMELIS ALTERA, CAP. XXXVIII.

FRVTEX hic ramoſus ſurculoſúſque eſt, cortice ſubrufo, folio Mali Cydoniæ, neruoſo, paulò obtuſiore, auerſa parte candicante, & lanuginoſa, aduerſa virente: fructu paruulo, rubente, vmbilicato, Meſpilo exiguo ſimili, ſaporis acerbi. Cotonaſtrũ Geſnerus clariſsimus Philoſophus, ac Medicus, & plerique Herbarij nominant, ob foliorum cum Malo Cydonia ſimilitudinem. Eius ramum fructu onuſtum cùm ad Dalechampium ille miſiſſet, Epimelidis genus eſſe iudicauit, ex fructus tũ figura tũ ſapore. In niuoſis Alpibus naſcitur.

Forma. *Nomina.* *Locus.*

FICVS IDAEA, CAP. XXXIX.

QVÆ hîc planta exhibetur, pro Halimo à Trago, & Lonicero depicta eſt, à quo quantùm differat, cum de Halimo agetur, demonſtrabimus. A nonnullis Idæa Ficus eſſe dicitur, ab aliis Chamæmeſpilus. Fruticat ex radice craſſa, dura, lignoſa, brachiata, ramis tam multis, vt cubiti circumquáque ſpatium cum ſua ſobole vnica planta occupet. Hi plerúmque ad hominis altitudinem attolluntur, nonnunquam breuiores, lenti, flexiléſque in orbem proſiliunt, minimè ſpinoſi, cortice cinereo, qua primum erumpunt folia, tuberoſo, velut quodam articulo nodoſi: ligno diſtorto, infernè læui, ſupernè frondis ſuæ comam fundente: folio Mali Cydoniæ, molli, venoſo, altera parte virente, altera pallido, ſiue cano, ſic digeſto, vt ex quouis alarum ſinu bina ſemper exeant, Oleæ folio multo latiore & longiore, illiq́; planè diſsimili, etiamſi Tragus & Lonicerus

Nomina. Lib. 3. c. 22. Cap. de Ribe in Hiſt. plan. *Forma.* Ibidem.

IDAEA FICVS nostra, vulgo Frangula.

FRANGVLA Matthioli.

aliter scripserint: flore inter rubrum & phœniceum medio, calathi figura, Idææ Vitis, quam Myrtum Germanicam idem Tragus, Dodon. Vaccinium nigrum appellauit, vt diximus, florem nonnihil imitante: baccis coralli modo rubris, longo pediculo appensis, gemellarum instar binis coëuntibus, & coalescentibus, linea tantum distinctis, cordis figuram ob huiusmodi coalitum penè referentibus, Oesi rubræ, quam Ribes vocant, magnitudine paribus, binis velut Ocellis nigris in vertice pertusis, gustu principio subdulci, sed postea tam ingrato & insuaui, vt fastidium nauseámque moueat, & vomitum prouocet. Nascitur in Germania cum aliis fruticibus secus vias, in sæpibus, & Dumetis Alsatiæ prouinciæ. Apud nos verò in editissimis & gelidissimis Sequanorum & Allobrogum montibus, nec vnquam in plana descendit. Floret Aprili mense. Eorum sententiam magis probat Dalechampius, qui Idæam Ficum hunc fruticem esse putant, quod eius historia à Theophrasto descripta huic sententiæ adstipulari videatur. Ficus Idæa, inquit, fruticosa est, nec excelsa, sed crassa, sic vt cubiti spatium in orbem fruticantes ramuli occupent: ligno contorto, lento, infernè læui, sine nodis, supernè in orbem comoso, colore tam folij, quàm corticis liuido: folio figura Tiliæ simili, molli quoque & lato, magnitudine pari: Flore Mespili, qui & cum Mespili flore emergit. Fructus quem Ficum appellant, rubet, magnitudine Oliuæ, sed rotundior: esu Mespilum refert. Crassas radices habet mitis Ficus modo, & lentas. Arbor hæc non putret. Cor illi solidum est, & sine medulla. Ex quibus hæc Plinius transtulit. Idæa Ficus rubet, Oliuæ magnitudine, rotundior tantùm, sapore Mespili: Alexandrinam hanc ibi vocant, crassitudine cubitali, ramosam, materie valida, lenta, sine lacte, cortice viridi, folio Tiliæ, sed molli. Hunc fruticem Chamæcerasum montanam vocat Gesnerus, seseq; audiisse scribit quatuor aut quinque huius Cerasa deuorata vomitum ciere, aliquando etiam aluum. Sunt & multæ aliæ, variæq; plantæ Chamæcerasi nuncupatæ.

Cap. 28. huius lib.

Tempus.

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Lib. 15. c. 18.

CHAM

CHAMAECERASVS, CAP. XL.

IDem Gesnerus in variarum rerum cognitione optimè versatus, hanc etiam fruticis effigiem ad Dalechampium misit, quæ nascitur, vt scripsit, in montis Generosi Insubriæ crepidinibus, cliuis, ac præcipitiis, folio Aceris albi, quod Galli, vt diximus *Plane* appellant, latiore & ampliore, per ambitum valde insecto: Fructu rotundo, rubro,

Locus.

Forma. In syl. c. 28

CHAMAECERASVS *montis Generosi.*

CHAMAECERASVS *Alpina.*

CHAMAECERASVS *Matthioli.*

Ceraso simili, vnde Chamæcerasi nomen. Est alia Chamæcerasus Alpina à Lobellio picta, Cordi etiã Chamæcerasus, Xylosteũ alterum, quorundam. Rara est, hæc cubitum pedémue æquans, foliis, ramis, & stipite Corni, albidis, squallidis, nodosis: floribus candidis, pallentibus, aut luteolis. Fructus binos maturat in pediculis longioribus, pẽdulis, Cerasi ritu, sed in imo duo foramina parua albida, quoddam rudimentum pupillarum, aut oculorum adumbrantia: grana quina, aut sena, albida, lucida, Oxyacãthæ paria. Hæc quæ Pena scripsit, tanquam de rara planta, & paucis cognita, Idæam Ficum modo descriptam videntur ostendere, pictura etiam, si attentè consyderes à nostra, vel parùm, vel nihil discrepante.

MATTHIOLVS syluestre Pumilumq; Cerasorũ genus, nullo adhibito cultu in Tridentino agro, & in Bohemia circa Pragam, ac in Austria, circa Viennam sponte prouenire scribit, gustu admodum acido, imo acerbo, colore perpetuò rufescente, nec vnquam in atrum vergente

Forma.

vergente, quæ ex breui pediculo pendent in pusillis fruticibus, & admodum paruis, tantæq; breuitatis, vt pauci sint, vel potius nulli, qui dodrantem æquent, vt credat (etsi id non affirmet) ea esse hæc Cerasia quæ Plinius Macedonica vocat. Cæterùm hunc fruticem Chamæcerasum potius vocandum esse censet. Meminit etiam Plinius Chamæcerasi Ceraso Macedonica minoris. Sunt & Macedonica Cerasa paruæ arboris, raroq; tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæcerasi.

Lib.15. c.25.
Ibidem.

ARIA, CAP. XLI.

Nomina *Forma.*

ARBOREM hîc depictam Sequani & Aruerni *Alisier* appellant, Nantuatenses, Galli etiam ipsi *Cirier*, vocabulo ex Aria detorto. Itali *Matallo*, Herbariorum bona pars Ariam. Humilis est arbor, seu frutex in Cædua sylua, sæpibus, ac Dumetis, si verò crescere permittatur procera, vasta, ramosaq;, Vlmo & Tilia nihilo minor, nec minùs ampla, diffusaq;. Cortex nonnihil in cæruleũ colorẽ vergit: folia sunt magna, & lata, Tiliæ, aut Matthioli Viburno, siue Spitęæ non dissimilia, venosa, per oras incisa, supernè viridia, infernè candida: flos qualis hic exprimitur in summis ramis candidus, densus, odoratus: fructus ruber Oxyacanthæ similis, summa parte denticulatus, suaui dulcedine gratus: semen Malo Piróue simile, tenero & subatro cortice medullam occultans, saporis non iniucundi. Gignitur in frigidissimis & altissimis montibus. Cultum omnino dedignatur, ac respuit. Quare in hortos translata minimè proficit. Floret mense Maio, tardè fructum perficit. Maturum huius arboris fructum rustici legũt, & condunt: neque enim fugax nimis est, sed in hyemem vsque durat, si bene asseruetur. Tusses non aliter quàm Zinziphi bacca lenit, sputum adiuuat, crudos humores pulmoni infarctos coquit. Materia arboris dura, candida, baculis apta: ex ea enim firmi ac solidi fiunt. Theophrastus Ariam inter eas arbores recenset, quæ cariem vetustatemq; non sentiunt, idemq; Ariam ac Quercũ omnium in opere difficillimas esse paulò post tradit, carbonémque optimum fieri ex spississima materia, vt Ariæ, Quercus, Arbuti.

ARIA CVM FLORE & fructu Dalechamp.

Locus. *Tempus.* *Vires.*

Lib.5. Hist. cap.5.
Ibid. ca.6.
Ibid. ca.10.

HAMAMELIS ATHENÆI, CAP. XLII.

Nomina Lib.14.

HIC expressam plantam censet Dalechampius esse eam quæ ab Athenæo ἀμαμηλὶς, & ὁμομηλὶς dicitur. Cordus Myrtomelidem vocat, ob fructus cum Myrti baccis similitudinem. Vulgus Allobrogum *Amalenchier* vocat, perinde acsi μελίχιον, id est, mellitum pomum dicere vellet, aut Hamamelida, Nantuatenses *Manternier*, quæ vox ex Alaterno videtur esse deprauata, cùm tamen Alaternus esse non possit, cui folium est, Plinio auctore, inter Ilicem & Oleam, nec vlla fructus fœcunditas. Est hic frutex

Li.16. ca.16.

HAMAMELIS Athenæi Latiore folio.

HAMAMELIS Athenæi Angusto folio.

frutex hominis altitudine, cortice subrubro, folio ad Pruni figuram accedente, venoso, serrato, altera parte virescente, altera candicante: flore albo. Fructum edit Myrtis similem, vmbilicatum, prædulcem, cum maturuit purpureum ante maturitatem, ex purpureo sub rubescentem, semina terna, quaternáue includentem, Piro similia, nigra. Quæ faciunt, vt credibile sit Hamamelida esse Athenæi, quia fructus purpurascenti similis est, valde dulcis, & ἀπύρηνος, id est, sine nucleis lignosis, quorum loco semen continet, nec durum, neque lapidosum, sed vt in Piro, tenero contectum cortice, quæ de Hamamelide tradidit Athenæus. Nascitur in locis asperis confragosisq́; : interdum ex scopulorum rimis prosilit, nec est vt quidam autumant, Gallorum *Alisier*, de qua superiore capite diximus.

Forma.

Locus.

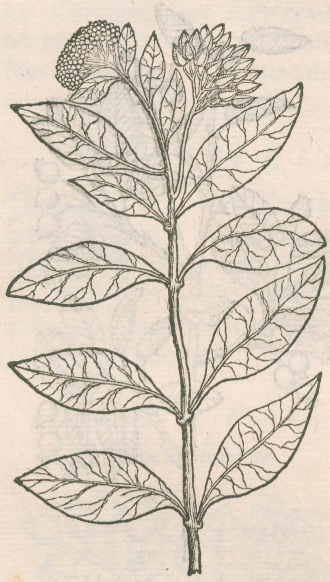
LAVRVS TINVS, *CAP. XLIII.*

DEPICTAM hîc arborem Laurum Tinum Plinij esse inter Peritos Herbarios constat, quam Laurum nonnulli sui generis arborem intelligunt, alij syluestrem Laurum, etiam Theophrasto in iis numeratam quæ perpetuò virent, tametsi Gaza eo loco simpliciter Laurum vertit, cùm tamen in omnibus nostris exemplaribus ἀγρία δάφνη legatur, id est, syluestris Laurus. Alij δάφνην ἀγρίαν, id est Laurum syluestrem esse malunt veram Laurum sine hominum cultu operáque sponte prouenientem, & ob id syluestrem, quales multæ circa Monspelium in sæpibus visuntur. Arbor hæc cortice vestitur subrubro: ramis abundat, ex quorum nodosis articulis folia enascuntur, bina semper aduersis pediculis sita, venosa, carnosa, minime dissecta, in acutum desinentia. Flos ex albo purpurascens est in vmbellis, copiosissimus: Cærulea bacca plurima, oblonga, angulosa, gustu adstringens. Arbor ista foliis nunquam exuitur. Quare mirificè intuentium oculos delectat, & allicit frondis honore sempiterno, vmbellarum aureo fulgore, & baccarum Cæruleis.

Lib. 15. c. 30.
Nomina.
Lib. 1. Hist. cap. 15.

Forma.

LAVRVS TINVS
Dalechampij.

Locus.

ruleis aceruis. Naſcitur in aſperis, ſaxoſis & maritimis Gallicæ prouinciæ, Hetruriæ, agríque Latini collibus. Itali vocant *Lantagine, & Lagro ſaluatico*, diuerſam à Lantana ſua, quam Matthiolus Viburnum eſſe arbitratur. Naſcitur & in pleríſque locis montis Ceſtij, inter cocciſeras Ilices. Cluſius duas alias Lauros Tinos exhibuit. Alteram quæ eadem eſt qua ſuperior altitudine, ramis frequentioribus & firmioribus, cortice ex rubro vireſcente tectis, circa quos folia ſuperioris, anguſtiora & oblongiora, aliquantulum, venulis quamplurimis diſtincta, inter ſeſe oppoſita, vt in priore: flores extremis ramis vmbellarum ſpecie etiam naſcuntur, colore nonnihil purpuraſcente, neque adeo odorati vti ſuperioris: fructus etiam minor, plenior, nigrior. Vno tantum loco in Luſitania quodam monaſterio Pera Longa dicto ſupra Vlyſsiponem extructo ſe obſeruaſſe ait, ſecundum piſcinas, & in Bæticæ maritimis. Tertia in hortis Belgicis colitur à rei Herbariæ ſtudioſis, ſemine ex Italia delato nata, arbuſculæ magni-

TINVS II. CLVSII.

TINVS III. CLVSII.

tudine, quæ quotannis & florem & fructum profert, minore eſt quàm ſuperiores folio, Laurino, tamen latiore, læui & nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per interualla ambiente, vt in prioribus generibus: Vmbellæ florum alborum, foris nonnihil purpuraſcentium, ſummos ramos coronant, deinde fructus

fructus ex Cæruleo nigricans, læuis minor, quàm in aliis, Bis plerúmque floret, vere, & sub hyemem. Lucitani *Vua de Perro* vocant, & *Fallado.*

LAVRVS TAXA, CAP. XLIIII.

PLINIVS Lauri genera multa enumerat, tum ea quæ verè Lauri sunt, quales Delphica, Cypria, Mustax, Regia, Spadonia, Triumphalis sterilis: tum ea quæ verè Lauri non sunt, Lauri tamen vel à Græcis, vel à Latinis nominantur, ob foliorum cum vera Lauro similitudinem quandam, quales Laurus Tinus, Laurus Taxa, Chamædaphne, Daphnoides, Laurus Alexandrina, quod cum non satis accuratè perpendisset Manardus, pro Lauro Taxa, Laurum Fraxineam, vel Fraxinum Laureum (vtrum enim velit, non satis explicat) legendum esse censet, quoniam Lauri folio Fraxineum simile sit. Sed cum inter tot Lauri genera nemo vnquam Fraxinum retulerit, nec Lauri Fraxineæ vllus vnquam meminerit, exquirere & perscrutari debuerat, quænam esset illa Laurus Taxa, præsertim tam illustri nota ei à Plinio assignata, quæ Fraxino minimè congruit, potius quam Plinij lectionem sine ratione immutare. Laurus Taxa Dalechampio ea est, quæ Matthiolo & Dodon. Hyppoglossum, Italis *Bislingua,* & *Bonifacia*, Hispanis *Lengua de Cauallo*, Germanis *Zepfflir krant*, quibusdā *Pagana lingua*, Herbariis Vuularia, Fuschio Laurus Alexandrina. Id ita esse conuincit sola, & insignis illa nota, quæ huic plātæ cum nulla alia communis est, nempe in maioris medio folium paruū accrescēs, quod veluti maioris lacinia, pediculi cui bacca insidet scapū & exortū cōtegit. Accedit in topiario opere Taxa, inquit Plin. excrescente in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. His adde Lauri & Taxæ appellationes optimè conuenientes: Lauri quidem à Laurini folij figura: Taxæ verò à colore, figura, magnitudine fructus, qui Taxi baccas omnino refert, hac aptissima nominis ratione à Dalechampio primum obseruata, & explicata. Idem plantam istam Dioscoridis Chamædaphnē esse non sine multis & validis rationibus arbitratur, quas capite de Laureola fœmina diffusius explicabimus. Hæc Laurus, Matthioli Hippoglossum nascitur in Liguriæ Alpibus, Vrbinate agro, & in aliis syluosis montibus. Ab Herbariis colitur in hortis. Tradunt recentiores radicis aut herbæ puluerem Coclearis mensura ex vino potum strangulationibus vteri succurrere: herniis à prolapsu intestinorum protuberantibus mederi, si diutius diluculo, puluis idem sesquidrachmæ pondere ex maioris Symphyti decocto hauriatur. Sed ventrali cingendus est æger, & fasciandus primis diebus, ne rursum foras intestina prorumpant. Folia, radixq; vuæ, gutturis, ac tonsillarum tumores, ac earūdem vlcerationes gargarizatu sanant. Scribit Marcellus in Italia plantam istam puerorum collo appendi ad vuam reprimendam, quo ad vuam prolapsam contrahendam vsu, Vuulariæ nomen. Tradit Cordus constare etiam certissimis vulgi experimentis, Vuulariæ radicē etiam siccam bubones in peste maturare: quin etiam Vuulariam epotam difficulter parientes adiuuare,

LAVRVS TAXA.

Lib.15.c.30.

Nomina

Lib.4.Dioscor. ca.27. Lib.6. c.14. Hist.plant. cap.87.

Lib.15.c.30.

Li.4. Dioscor. c. 27.

Locus.

Vires.

Lib.4.Dioscor. c. 32.

menſes ciere & calculos pellere, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcripſere.

HYPOGLOSSVM, CAP. XLV.

Nomina
In lib. 4. Dioſ. c. 135.

QVIDNAM ſit Hypogloſſum verum, nunc oſtendamus. Ac primùm cum in multis Dioſcoridis exemplaribus Hippogloſſum in Plinio Hypogloſſum legeret Marcel. Verg. de huius nominis ratione & varietate ita diſſerit. Ruſci, inquit, folia habere Hypogloſſum omnes teſtantur. Sed non adeò grandia ſunt: præterea, in cuſpidem acuminata deſinunt. Quam ob cauſam, ſiue magnitudinem, ſiue equorum linguæ figuram ea voce intelligas, nulla in foliis ratio eius erit. Nec ſi etiam, vt in Plinio legitur, Græcam præpoſitionem ὑπὸ, coniunctam linguæ à Græcis fuiſſe credideris, Dioſcoridis Hiſtoriæ reſpondebit: ἐπ' ἄκρϐ enim, id eſt in ſummo lingulas exire hic ait, παρὰ τοῖς φύλλοις, id eſt ſecus & ſecundum folia, quæ hic intelligit in caule ſuprema. At caulis deſinens non folia profert, ſed conferctæ lanuginis potius quàm folioſæ comæ in latitudinem ſe aperiens inuolucrum non aliter quàm in ſpicatis ſeminibus aliquibus, & floribus fit. Differt tamen à Spica, quod rotundæ, quatuórue plerúmque angulis Spicæ ſurgunt: in hoc quod vltimum in caule exit in latitudinem ſe explicat. Et quoniam humanam linguam imitatur, ideo Hippogloſſum quaſi grandis lingua dicta. Hæc Marcello origo nominis & cauſa eſt. Quæ licet Plinij Hiſtoriæ aduerſari videantur: (ait enim & in iis ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis) meminerint omnes, inquit Marcel. ſequi nos Græcos ſcriptores, præcipueq; Dioſcoridem, & in vertendis eius verbis quam debemus illi fidem præſtare, qui ἐπ' ἄκρϐ παρὰ τοῖς φύλλοις prodire linguas in Hypogloſſo dicit, quod eſt in ſummo, & ſecundum folia, non ex foliis, ſed ex ſummo caule, qua parte deſinunt folia: id enim ἐπ' ἄκρϐ apertè ſignificat: quibus verbis intelligi vult Marcel. Hippogloſſum neque à foliorum quæ Ruſco ſimilia habet magnitudine, neque ab Equinæ linguæ figura dici, neque Hypogloſſum à Plinio rectè nominari, cum ἐπ' ἄκρου, id eſt in ſummo caule proferat quæ humanam linguam imitantur, vnde Hippogloſſum, id eſt grandis lingua nuncupandum.

Li. 4. Dioſ. cap. 132.

Quam Marcelli mentem non ſatis intellexiſſe videtur Cordus, cùm ſcribit Marcellum Hippogloſſum malè legi cenſere: imo Hypogloſſum legi vult, ob cauſam modo dictam. Multò verius dixit ille Marcellum nequaquam verum

Ibidem.

Hippogloſſum in commentario ſuo indicare: qui neſcio quam Spicatam lanuginem inducere conatur, cuius nullus vnquam auctor in hac planta mentionem fecerit. Præterea, vt cum eodem Cordo ſentio, Hypogloſſum, ſiue Hypogloſſidion, ſiue Hypoglottion cum præpoſitione Græca ὑπὸ, ſcribendum eſſe, quod paulò poſt oſtendam, ita ab eodem diſſentio dicente Hypogloſſum eandem eſſe plantam cum Lauro Alexandrina, eam nimirum quam pro Lauro Taxa exhibuimus: Atque etiam à Matthiolo, eandem quidem pro Hypogloſſo pingente, ſed à Lauro Alexandrina rectè diſtinguente. Si enim, id eſt, Dioſcoridis Hypogloſſum, quomodo eius folia Ruſco figura ſimilia intelligi poſſunt? aut quas in ſummo linguas è foliis exeuntes habet? non è mediis foliis totius plantæ, non ex ſummis, neque ex ſummo caule hæ linguæ exeunt. Quare aliud Dioſcoridis Hypogloſſum eſſe putat Dalechampius, id

Li. 4. Dioſ. cap. 142.

nimirum quod hîc depinximus, & quod idem Matthiolus pro priore Lauro Alexandrina propoſuit, & hoc Dioſcor. caput mendis inquinatum, atque de-

Forma.

prauatum Legendum igitur: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστι μυρσίνῃ ἀγρίᾳ καὶ λεπτῇ (melius fortaſſe λευκῇ) τὰ φύλλα ὅμοιος. Κόμην δὲ ἀκανθώδη ἔχει ἐπ' ἄκρϐ, καὶ ὥσπερ γλωττίδας

παρὰ

HYPOGLOSSVM.

παρὰ τοῖς φύλλοις. Id est, Hypogloſſum frutex paruus eſt, Myrto ſylueſtri (non ruſco, vt vertit Ruellius) tenui (melius candidæ: nam & Dioſcor. Myrtus ſylueſtris eſt candida, folio quàm Myrtus nigra latiore & maiore.) Comam in ſummo ſpinoſam habet, & prope folia ligulas. Vel vt Andr. Lacu. ex veteri codice legit, καὶ ἐπ᾽ ἄκρου ὥσπερ ἐπιγλωττίδας παραφύσεις μικρὰς ἐν τοῖς φύλλοις. Quod eſt, & in ſummitate foliorum germina quædam exigua inſtar ligularum. Quæ ſi ſic legiſſet Marcel. nec in verbis illis ἐπ᾽ ἄκρου declarandis tantum operæ ſumere, nec in ſummis caulibus neſcio quas linguas cōminiſci neceſſe fuiſſet. Nullorum ſanè foliorum aptius inter ſeſe facies comparari poteſt, quam huius Hypogloſsi, & Myrti ſylueſtris candidæ. Nam ea in ſummitate aculeata ſunt? præterea, iuxta folia graciles longíque petioli naſcuntur ligularum inſtar, qui fructus ſuſtinent? His accedit grauiſsimi auctoris Galeni teſtimoniū ſic ſcribentis: ὑπόγλωσσον. ὠνόμασται μὲν οὕτως ὅτι παραφύσεις ὑπ᾽ ἄκροις τοῖς κορύμβοις ποιεῖται γλωσσαρίων. Id eſt, Hypogloſſum ſic nominatum eſt, quia propagines paruarum linguarum ſub ſummis corymbis producit. Ex quibus verbis intelligere licet γλωττίδας, ſiue γλωσσάρια, id eſt, ligulas, non eſſe foliola in mediis foliis naſcentia, ac proinde Matthioli cæterorúmque Hypogloſſum, quod hæc foliola habet, non eſſe verum hypogloſſum, ſed propagines, ſiue petiolos ex quibus corymbi pendent, ſimul & appellationis rationem reddi: dictum enim eſſe Hypogloſſum quod ligulas ſub corymbis habeat. Idem demonſtrat literarum ordo, quo plantarum tractationem digeſsit Galenus. Ita etiam legit Paulus. Plinius autem Hypogloſſum pariter vocat, ac ſic deſcribit. Hypogloſſum folia habet figura ſylueſtris Myrti, concaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio paruo exeunte de foliis, & cætera: poſtremis verbis male interpretatus Dioſcoridis illud, παρὰ τοῖς φύλλοις. Hæc cum ex Dioſcoride traducta eſſe conſtet, videtur legiſſe Plinius: ὑπόγλωσσον θαμνίσκος ἐστὶ μυρσίνῃ ἀγρίᾳ ὅμοιος. Κοίλην, vel πολλὴν δὲ κόμην ἔχει καὶ ἀκανθώδη, καὶ ἐν ταύτῃ ὥσπερ γλώττας. Porro cum vocem tenuis omiſerit, nonnullos hoc mouit, vt ſuſpicarentur eam in Dioſcoride redundare. Qui retinent, ſic legi ab Oribaſio aiunt, ideóque magna ratione adiectam, vt ex ea cum qua Myrto ſylueſtri compararetur Hypogloſſum, cognoſceremus. Eſt enim Myrtus ſylueſtris duplex, altera odorata in ora maritima prouinciæ noſtræ frequens, ad hominis proceritatem aſſurgens, craſsis ſtipitibus: altera inodora, humilis, tenuibus virgulis fruticoſa, Ruſcus à Latinis appellata. Poſterioris folia craſsiora, ſuperioris tenuiora, cum quibus Hypogloſsi folia comparata ſunt. Hypogloſſum in ſyluis, & montoſis locis naſcitur. Capitis dolorem corona ex huius coma impoſita minuit, inquit Dioſcorides. Malagmatis radix, ſuccúſque admiſcetur. Galenus. Radix & ſuccus mollendi vim habent.

Lib. 1. c. 128.

Li. 8. ſimpl.

In li. ſimpl.

Lib. 7.

Lib. 27. c. 11.

Locus.

Ibidem.

Ibidem.

LAVRVS ALEXANDRINA,

CAP. XLVI.

Nomina

FOLIORVM, fructus, & nominis ſimilitudo in tribus fruticibus effecit, vt à diuerſis auctoribus aliter atque aliter nominarentur, atque vſurparentur. Quam enim Biſlinguam vocant, alij Hypoglosſum, alij Laurum Alexandrinam, vt diximus, nuncupant. Cordo Biſlingua, & Hypogloſſum cum Lauro Alexandrina idem eſſe videtur. Matthiolo, & Cornario, Hypogloſſum, à Lauro Alexandrina diuerſum cenſetur. Dalechampius aliter, & aptius, vt arbitror, diſtinxit, vt quæ Biſlingua, Bonifacia, & Vuularia dicitur, ſit Laurus Taxa Plinij: Hypogloſſum vero Dioſcoridis & Galeni, & Hypogloſſa Plinij, ſit frutex præcedenti capite deſcriptus. Laurus autem Alexandrina ea de qua nunc agitur, hîc depicta, etiam ſi Hypoglotton, & Hypogloſsidion etiam quidam appellent. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, & ἰδαία à Græcis dicitur, à Latinis Laurus Alexandrina & Idæa, ab Alexandria Troadis, vbi mons eſt Ida, circa quam naſcitur, non vt ſcribit Marcel. quod Alexander victor ea vſus fuerit. Alij Hypoglottion, alij Daphnitin, alij Carpophyllon, alij Hypelaten vocant, inquit Plinius. Eam eſſe quam hîc exhibemus apertiſsimè declarat eius hiſtoria à Dioſcoride & Theophraſto tradita. Δάφνη ἀλεξάνδρεια, inquit Dioſcorides, φύλλα ὀξυμυρσίνῃ ὅμοια ἔχει, μείζονα δὲ, καὶ μαλακώτερα, καὶ λευκότερα. Καρπὸν δὲ ἐν μέσοις, ἐρυθρὸν, ἐρεβίνθου τὸ μέγεθος. Κλῶνας ἐπὶ γῆς, σπιθαμιαίους, ἢ καὶ μείζονας. ῥίζαν παραπλησίαν τῇ ὀξυμυρσίνῃ, μείζονα δὲ καὶ εὐώδη, καὶ μαλακωτέραν. φύεται ἐν τόποις ὀρεινοῖς. Id eſt, Laurus Alexandrina foliis eſt Ruſci (Myrti Plinius habet) maioribus, mollioribus, candidioribus (Plinius addit acutioribus) fructum habet in mediis foliis (non vt Plinius, & Ruellius, ſemen inter folia) rubrum, Ciceris magnitudine, ramos humi iacentes, dodrantales, vel etiam longiores: radicem Ruſco (non ſylueſtri Myrto, vt Ruellius) ſimilem, maiorem, molliorem, odoratam. Inuenitur in montoſis. Theophraſtus. ἔνια δὲ τῶν φύλλων καρποφόρα ἐστὶ, μεταξὺ περιειληφότα τὸν καρπὸν, ὥσπερ ἡ ἀλεξάνδρεια δάφνη ἐπιφυλλόκαρπος. Id eſt, Stirpium quædam fructiferæ ſunt, fructum mediis foliis amplectentes, vt Laurus Alexandrina, fructum ſuper folia gignens. ac rurſum: τῆς δάφνης ἐν τούτῳ τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπός ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυρσίνη. ἀμφότεροι γὰρ τὸν καρπὸν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου. Id eſt, Lauri hoc proprium, quòd fructum ſuper folia ferat, quemadmodum Ruſcus: fructus enim vtrique dorſo ipſius folij inſidet, quæ nota cum in ea ſtirpe quam exhibemus ſit euidentiſsima, omnibus aliis conſentientibus, Laurum Alexandrinam eſſe planè conuincit. Laurus quidem Taxa in medio folio paruulum habet, pediculi qui fructum fert exortum tegens: Hypogloſſum ex foliis ligulas exeuntes, quæ fructus ſuſtinent: Laurus hæc Alexandrina ipſimet foliis fructus gignit nullo foliolo tectos: quibus notis tam

Li. 4. Dioſ. cap. 132.
Lib. 4. Dioſcor. c. 142.
Embl. 127.
Li. 4. Dioſc.

LAVRVS. ALEXANDRINA vera.

In lib. 4. Dioſ. c. 148.
Lib. 15. c. 30.

Forma.
Li. 4. c. 142.

Lib. 1. Hiſt. cap. 16.

Li. 3. c. Hiſt. cap. 17.

tam perſpicuis cum hi tres frutices à ſeſe ſecernantur, cum Dioſcor. Galenus, alij eos ſecuti ſeorſum tanquam de diuerſis tractarint, tamen Cordus, vt diximus, pro vna eadémque planta his rationibus adductus accepit. Hypogloſſum, inquit, ſiue Hypogloſsidion, ſiue Hypoglotton, etiam Laurus Alexandrina à Dioſcoride, & aliis omnibus vocatur. Vtrúmque folio Ruſci deſcribitur, tamen in Lauro Alexandrina paruorum foliorum ex foliis naſcentium Dioſcorides non meminit, contra in Hypogloſsi hiſtoria foliis adnati fructus mentionem non fecit. Sed quod vtriúſque deſcriptioni deeſt, id etiam ex vtriuſque hiſtoria ſarciri poteſt. Quòd Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ deſcriptio cum hiſtoria Vuulariæ optimè conuenit, quod ex eius foliis minora alia naſcantur folia, quæ omnia Ruſci modo aculeata ſunt, quòd iuxta parua folia rubentem ferat fructum, Ciceris magnitudine, hinc vnam tantum plantam eſſe Hypogloſſum & Laurum Alexandrinam colligit, eam ſcilicet quæ Vuularia vulgo dicitur. Nec me mouet, inquit, quod Galenus, & Ægineta diuerſis locis de Hypogloſſo, & Lauro Alexandrina agant. Ægineta enim ex Galeno, Galenus ex Dioſcoride earum vires transſcripſit. At Galenus Hypogloſsi nomine ab Alexandrina Lauro diuerſam herbam non nouit. Potuit itaque hæc vna planta ab alio Hypogloſſum, ab alio Daphne Alexandrina appellari. Nam Theophr. Alexandrinæ Lauri tantum meminit, ſub hac etiam Hypogloſſum intelligens, cuius alibi nuſquam meminit. Vnde Dioſcorides etiam, & qui Dioſcoridem ſecuti ſunt ſcriptores, occaſionem nacti ſunt credendi Hypogloſſum ab Alexandrina Lauro differre. Talis quoque error ipſi Dioſcoridi in Phyllo & Mercuriali accidit. Similes etiam innumeros in Plinio inuenias. Alexandrina Laurus etiam Idæa dicitur, quod ſi aliquis ignorauerit, & nomen illud ſolum apud auctorem aliquem inuenerit, ſtatim opinabitur, eam ſui generis eſſe herbam, ſed falsò. Conſtat etiam, inquit, certiſsimis vulgi experimentis Vuulariæ radicem etiam ſiccam bubones in peſte maturare. Hinc eſt, quod malacticam vim Hypogloſsi radici auctores tribuunt. Quinetiam Vuularia difficile parientes epota adiuuat, menſes, & calculos pellit, quæ licet omnia vulgi experimenta ſint, tamen eaſdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ auctores adſcribunt. Quare cum Vuularia vtriúſque deſcriptioni reſpondeat, & vtrique etiam attributis viribus, polleat, ac Alexandrina Laurus, & Hypogloſſum etiam eandem hiſtoriam, & idem nomen habeant, proculdubio Vuularia eadem eſt cum Lauro Alexandrina, & Alexandrina Laurus eadem cum Hypogloſſo. Hæc Cordus, quæ etſi ex iis quæ de tribus fruticibus modò à me dicta ſunt, facile refelli poſſunt, tamen hîc monebo ſæpiſsimè diuerſis plantis idem poſitum eſſe nomen, eámque ob cauſam falli multos & errare, qui diuerſas pro vna habeant. Præterea eandem non eſſe Lauri Alexandrinæ & Hypogloſsi deſcriptionem Dioſcorides docet, qui Hypogloſsi folia μυρσίνη ἀγρίᾳ, ideſt Myrto ſylueſtri ſimilia eſſe ſcribit, & in iis veluti ligulas, Lauri vero Alexandrinæ folia ὀξυμυρσίνῃ, ideſt Ruſco, & in ipſorum medio fructum, &c. Poſtremò ſi vulgi experimenta vera certáque ſint, ac eædem ſunt Vuulariæ vires quæ Hypogloſsi, & Lauri Alexandrinæ, eas tamen vnicam eſſe plantam non rectè concluſeris: quoniam plurimæ ſunt & forma, & genere differentes, quæ iiſdem pollent viribus. Sed de noſtra Lauro Alexandrina dicamus. Naſcitur plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, inquit Plinius, nec niſi montoſis. Lauri herbæ, quam & Laurum Alexandrinam appellant, inquit Galenus, temperatura euidenter eſt calida, ſapore guſtantibus acri ſimul & ſubamaro: ideóque pota tum vrinas, tum menſes prolicit. Difficiles partus accelerare, Dioſcorides ait,

Ibidem.

Locus. & Temp.
Lib. 15. c. 30.
Libr. 6. ſim.
Tempera. & Vires.
lib. 4. c. 142.

radice pota sex drachmarum pondere in vino dulci, & stillicidio vrinæ auxiliari, sed sanguinem extrahere. Additur in veteri codice, μετὰ οἴνȣ γλυκέως κυάθου ἑνὸς, id est, in vini dulcis cyatho vno. Plinius maiorem modum habet. Scribit enim. Laurus Alexandrina partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, mensésque eodem modo pota.

Lacu.

Lib. 23. c. 8.

DAPHNOIDES, CAP. XLVII.

NON minùs obscura est Daphnoidis, & Chamædaphnes, quàm Hypoglossi & Lauri Alexandrinæ historia, tum ob nominum varietatem, tum ob diuersas auctorum de his plantis sententias. Id quoque quod Daphnoides vocatur genus, inquit Plinius, in nominum ambitu est. Alij enim Pelasgum, alij Eupetalon, alij Stephanon Alexandri vocant. Alio in loco syluestrem Laurum, idem appellat. Officinis & Herbariorum vulgo Græcæ vocis imitatione Laureola dicitur. Sed cum Laureolæ duplex sit genus, mas, & fœmina, alij Daphnoidem Laureolam fœminam esse contendunt, Chamædaphnen marem, alij contra, alij Chamædaphnen esse à Laureola diuersam arbitrantur. Quam Chamædaphnen, siue Laureolam marem, Matthiolus: (alij fœminam, siue albam), Dodon. Daphnoiden & Laureolam marem vocat: quam Matthiolus & Fuschius Daphnoiden & Laureolam, Dodon. Chamæleam Germanicam, & Mezereon vulgare. Hanc Tragus etiam pro Thymelæa, & Chamælæa describere ac depingere videtur, & in eum errorem incidisse cuius alios insimulat, qui Chamæleam cum Daphnoide, seu Laureola confundunt. Nam illas minimè Thymelæam & Chamælæam esse suis locis demonstrabitur. Germanorum autem *Zeilaud*, quam ille Thymelæam, & *Zeidelpast*, quam Chamælęam vocat, Fuschio auctore eadem est planta, scilicet Daphnoides, seu Laureola. Quare figuras duas, & descriptiones duas vnius plantæ exhibet, & Thymelæam, Chamęleámque cum Daphnoide confundit, si Fuschium sequamur: si Dodonæum Thymelæam similiter cum Daphnoide quam Germanicè *Zeilaud*, vocari etiam scripsit. Quam autem ille Chamælæam Germanicè *Zeidelpast* vocat, Dodon. veram Chamælęam esse negat. Dicet aliquis Tragum his duabus figuris Chamædaphnen, & Daphnoiden expressisse. At Daphnoides nostra, vt dicemus, folia magna in summo caule habet, quibus Tragi pictura caret: neque flores in caule habet sine foliis, quales in vtraque figura pinguntur. Dalechampius cum Dodonæo Laureolam Officinarum, siue Laureolam marem Dioscoridis Daphnoiden esse rectè censet, quæ Matthiolo est Chamædaphne, vt dictum est, à Germanis *Zeilaud*, nuncupata, à Gallis *Laureole*, ab Italis *Oliuella*, vel *Oreola*, ab Hispanis, *Loreola*. Est autem frutex paruus, cubitalis, ramos multos habens Lauri modo flexiles, à medio sursum: versus folia ferentes, cortex est circa ramos admodum viscidus, folia Lauro similia, sed molliora, graciliora, (ἰσχνότερα legimus in vulgatis Codicibus vetus ἰσχυρότερα habet, id est validiora, sic etiam Plinius legisse videtur, crassiore, inquiens & mollìore quàm Laurus folio: quale reuera est Laureolæ folium) & quæ non facilè franguntur, quorum gustatu os & fauces incenduntur: flores edit multos densos, oblongis quibusdam, gracilibus stellatísque veluti calathis, ex herbaceo albos, vel luteolos: semen initio viride, cum maturuerit, nigrum, baccis Lauri simile, sed minus: radicem lignosiorem & duriorem. Daphnoiden

Nomina

Lib. 15. c. 30.
Lib. 23. c. 8.

Li. 4. Dios. cap. 143.
Lib. 3. c. 36.
Ibid. ca. 38.
Lib. 3. ca. 6. & 7.

Ibidem.

Ibidem.

DAPHNOIDES,
seu Laureola.

DAPHNOIDES,
siue Laureola cum flore

siue Laureolam cum flore : item Laureolam cum fructu Lobellius exhibuit. Theophrastus Daphnoidis crocei meminit, quod de fructu interpretantur. Sunt qui Laureolam fœminam, intelligant. Daphnoides inquit Plinius, frutex est ramosus, crassiore ac molliore quam Laurus folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro rufis. Laureola in mōtibus asperis, & siluis prouenit, Germaniæ, Galliæ, Angliæ. Citò floret, Februario scilicet mense, semen Maio maturescit. Dodonæus Laureolam calidam siccámque esse tertio gradu, & ferè ad quartum vsque scripsit. Pituitam, inquit Dioscori. extrahit folium recens, vel aridum in potu: menses ciet, & vomitum : caput inanit cōmāducatū : sternutamēta mouet. Baccæ quindecim potæ aluum resoluunt, Quæ cum Græcè sic legantur, Ἄγει ἢ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ ξηρὸν, ἢ νεαρὸν ποθὲν, κατὰ κοιλίαν φλεγματώδη, sic etiam perspicuè verti possunt: folium eius aridū recénsve potum humores pituitosos per aluum ducit : ac rursum διαμασηθὲν ἀποφλεγματίζει, Pituitam à capite extrahit commanducatum. Daphnoides Plinio, siue his nominibus quæ diximus syluestris Laurus, aluum soluit, vel recenti folio, vel arido, drachmis tribus, cum sale, in hydromelite. Manducata pituitas extrahit: folium : & vomitus, stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ purgationis causa sumuntur. Sic enim ex veteri codice emendandus & distinguēdus locus iste. Galenus eodē loco Daphnoidis id est, Clematidis prioris, seu Vincæ peruincæ, quā etiam Chamædaphnen Plinius vocat cap. 11. lib. 21. & Chamædaphnes, idest, Lauri Taxæ, meminit his verbis. Chamædaphnes germina tenera edi quoque assolent. Est autem persimilis viribus Lauro Alexandrinæ, sicut sanè & quæ Daphnoides, idest, Clematis, vocatur. Folia Laureolæ sumpta hydropicis multū prosunt, quia vacuāt aquas: similiter & baccæ: sed ventriculum euertūt, eúmque ac cæteras partes internas inflāmāt, quę noxa corrigitur, si in aceto macerentur, cui iniectum sit nonnihil Mali Cotonei, & granorum Berberis.

Li. 9. Hist. cap. 15.

Li. 15. c. 30.

Locus.

Lib. 3. c. 36.

Temper. & vires

Li. 4. c. 143.

Li. 23. ca. 8.

Lib. 6. sim.

Ibi. Dodo.

LAVREOLA FOEMINA, CHAMAEDAPHNE MVLTORVM, CAP. XLVIII.

Nomina Lib.3.ca.38.

LAVRI quoque siue Laureolæ effigiem vendicat hæc planta, herbariis & Officinis Laureola, fœmina, seu alba nuncupata, Dodonæo Chamælæa Germanica, siue Mezereon vulgare, Germanis, *Zeidelphast*, Sequanis *Bois Gentil*, Eandem periti etiam herbarij Dioscoridis Chamædaphnen esse censuerunt, idest humilem pumilámve Laurum, tum quod illi effigie sit affinis, tum quod probabile sit Dioscoridem tractare incipientem de Catharticis validis, Daphnoidi, idest, Laureolæ mari, Chamædaphnen, idest Laureolam fœminam statim subiecisse, congenerem plantam, & iisdem præditam facultatibus, purgādi aquas bilem, pituitam. At cum Dalechampius descriptiones propius inspexisset, & accuratius expendisset Chamædaphnes effectus ac facultates, mulcendi ardores stomachi, sedandi capitis dolores, & quod addit Serapio, discutiendi inflationem stomachi, mitigandi tormina, menses & vrinas ciendi, quæ omnia cum viribus Alexandrinæ Lauri conueniunt, & ab albæ Laureolæ natura plantæ acerrimæ & feruidissimæ plurimum, remota sunt, præterea cùm animaduertisset Chamædaphnes fructum foliis adnecti, qui albæ Laureolæ ramis & non foliis inhæret, ab aliorum sententia desciscere coactus est, & statuere Chamædaphnem Dioscoridis, minimè habendam pro Laureolæ genere. Cùm autem ex his tribus suprà memoratis, quæ ob foliorum cum Lauro similitudinem Lauri vocantur, duæ, nempe Laurus Taxa Plinij, & Laurus Alexandrina fructum rubrum adnexum foliis ædant, tertia verò Hypoglossum ligulis siue gracilibus pediculis affixum, & Lauri Alexandrinæ tradita historia Dioscorides Lauri Taxæ nullam mentionem fecerit, insignis herbæ, nec silentio prætereundæ, Laurum Taxam Plinij ab eo Chamædaphnē vocatam fuisse prorsus arbitratur, optimè congruente tota narrationis serie, si folioli laciniam fructum contegentem Dioscorides addidisset, quod etiam nōnulli putant in eius historia memoratum, sed deletum & inductum fuisse: quoniam virgas emittit cubitales, singulari ramo constantes (quæ præter Dioscoridis literam ex Plinio Ruellius adiecit) rectas, tenues, læues: folia Lauri, læuiora multo, pallidiora: semen rotundum, rubrum, annexum foliis. Quibus adde ex Galeno Chamædaphnen Alexandrinæ Lauro viribus esse similem, quemadmodum Vuulariam, Dalechampij Chamædaphnen, viribus iisdem preditam esse, quibus Laurus Alexandrina, Cordus quotidianis vulgi experimentis constare affirmat, vt diximus. At hic duo valdè refragantur, & ambiguos nos reddunt. Primum, si Laureola alba Chamædaphne non fuerit, quænam planta sit apud Dioscoridem pro hac Laureola habenda? Alterū quidnam significet Galenus, cum scribit Daphnoides similem Chamædaphne vim habere, cum acerrima & feruidissima planta sit Daphnoides, Chamædaphne verò non

Forma

Dioscorid. li.4. c.144. Capit. 334 simpl.

LAVREOLA *fœmina.*

Lib.6. sim.

Ca.de Lau. Taxa.

Lib.6. sim.

non solùm non vrat, sed ardores stomachi leniat: Ad id quod priore loco proponitur, respondet Dalechampius, albam seu fœminam Laureolam nostram ignotam fuisse Dioscoridi, vt quæ in nostris montibus gelidissimis, & à Græciæ Asiæque montium cælo, statu, temperie diuersissimis gignatur, saltem nullum apud Dioscoridem locum extare vnde notam illi fuisse coniectemur, aut veterum scriptorum cuiuis, nisi fortè Plinium eam indicasse putemus, cum scribit Daphnoiden fruticem esse ramosum, folio crassiore & molliore quàm Lauri, os atque, guttur accendente, baccis nigris vel rufis, sic enim quidam legũt, non è nigro rufis. Sed hanc Daphnoidem, Laureolam marem esse diximus. Quod quæritur secundo loco, apud Galenum sic legitur, τῆς δὲ χαμαιδάφνυς, καὶ ἐσθίονται οἱ ἁπαλοὶ κλῶνες: παραπλησία δὲ καὶ ἥδε τὴν δυνάμιν ἐστὶ τῇ ἀλεξανδρεία δάφνῃ, καθάπερ, καὶ δαφνοειδὲς ὀνομαζόμενον. Paulus qui ad verbum Galeni orationem transscribere solet, presſius hæc ita retulit, Καὶ τό γε δαφνοειδὲς τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως, καὶ ἡ χαμαιδάφνη, αὕτη δὲ ἐσθίεται. Ætius qui Galenum vbique sequitur, non aliter quàm Paulus, cum de Lauro strictim verba fecisset, de Chamædaphne, Daphnoide, atque adeo Clematide tacuit. Serapio ex Galeno & Dioscoride colligere solitus omnia quæ ad historiam & vires explicandas pertinet, cum recitasset quæ de arbore Lauro, Chamædaphne, & Lauro Alexandrina vterque auctor prodidit, eandem post historiam Daphnoidis petitam ex Dioscoride, scripsit ex Galeno, Ortus. (Alij, & rectius, virtus) eius est sicut Chamædaphnes. Oribasius pro suo more tradita ex Dioscoride nuda historia Lauri arboris, Chamædaphnes, Daphnoidis, Lauri Alexandrinæ, de hac facultatis similitudine inter Chamædaphnen & Daphnoides prorsus silet. Ex quibus intelligitur Galenum eam similitudinem primum ostendisse absque Dioscoridis testimonio, sic tamen vt ei fides constet, si vel δαφνοειδὲς, accipiamus non quidem vlcerantem & vrentem fruticem Laureolam nostram, sed Clematidem Galeni secundã quam paulo post δαφνοειδὲς, μυρσινοιδὲς, πολυγονοειδὲς etiam vocari testatur. Ambabus enim vis est adstringens & siccans. Vel si parem vtriusque vim, Chamædaphnes, inquam, & Daphnoidis catharticæ, in prouocandis tãtum mensibus intelligas: menses enim & hæc & illa ciet. Hæc est Dalechampij de Chamædaphne sententia. Nunc quæ de Laureola fœmina dicenda sunt persequamur. Frutex est paruus, binûm, ternûmve pedum, ad summũ quaternum altitudine, ramulis breuib⁹, fractu contumacibus, cortice & foliis pallidè virentibus Laureolæ, vel Ligustri, vel Oleæ: secundum ramulos flores oriuntur odorati, subpurpurei, deinde bacculæ initio virides maturæ rubent, aridæ & iam vietæ maturitatis, nigræ, & rugosæ: piper rusticum eis vocant, & perperam Granũ Cnidium. Cortex exemptus detegit granum medullosum, Canabino aut Lithospermo maiori simile, gustu feruidissimo, & fauces gulam adurente, diu multúmque durãte impresſione similiter vrunt folia, cortex & radix. Nascitur in montosis & syluestribus locis Sequanorum, Germaniæ, & Heluetiæ, tum in Allobrogum, Ligurum & Delphinatus mõtibus

LAVREOLA cum fructa.

Li. 15. c. 30.

Lib. 6. sim.

Forma.

Locus.

Tempus.

Tempus. tibus ac collibus syluosis, opacis. Flos puniceus, aspectus venustissimi, prodit Martio, antequam folia erumpant: semen cum maturuit rubrum visitur Augusto. *Vires.* Non minus hæc per aluum deiicit crassam viscidámque pituitam, & intestina abradit, quàm Laureala mas, cui non dissimilis, sed vehementior facultas inest, eadémque in aceto maceratio ad corrigendum debetur. Huius ramulum præcisum à Matthiolo pictum hîc posuimus. Quod monuimus, Sequani Lignum nobile vocant, ob floris elegantiam, sua lingua, *Bois gentil*, & initio veris ante aliorum ferè omnium florum prouentum, hunc decerptum & in vasa coniectum voluptatis gratia domi seruant. Daphnœiden alteram esse plantam hanc ignoraremus si Theophrastus in his enarrandis alioqui breuis, & concisus apertè non docuisset, Daphnœidis esse genera duo, fructu præcipuè distincta, qui niger in altera est, in altera croci colore, nempe staminum quæ à flore croci auulsa reconduntur, non autem Croci liquore diluti, vt merito hæc Daphnœides, crocea nominari posßit.

COLVTEA VESICARIA, CAP. XLIX.

Lib. 1. Hist. cap. 16. *Nomina* Lib. 3. Hist. cap. 17. *Forma.*

ARBOR quæ à Theophrasto κολοιτία dicitur, nisi mendosi sint codices, & κολυτέα, à quibusdam κολωτέα, Latinè etiam Colutea dicitur, à Gallis *Baguenaudier*, Locis incultis frutex est, cultis arbor, in multos sese ramos diffundens, ligno Sambucino ferè simili, satis duro, cortice exteriore cinereo, interiore viridi, in cuius medio cauitas parua inest, medullæ loco. Folia sunt Fœnogræco similia, Sennæ foliis rotundiora, nec in acutum desinentia, superne glabra & viridia, inferne candidiora & hirsuta, gustu amara: flores multi ex longis pediculis propendent, vt in Piso & Cicercula coloris crocei, horum & Genistæ floribus forma similes, non quadripartiti, quales à Matthiolo pinguntur. His succedunt membranosi folliculi, pellucentes, interdũ rubentes, prætumidi, ac veluti quodam spiritu distẽdẽte tur-

Lib. 3. Diosc. cap. 70.

COLVTEA VESICARIA, seu Liparea Theophrasti.

COLVTEA vesicaria. Matth.

gidi

gidi, ita vt si digitis præmantur, crepitantes dissiliant. In his semina multa, quæ immatura renis formam habent, lutea, gustu Pisi vel fabæ: matura lentis ferè forma sunt nigra, dura, in medio compressa. Colutea Liparæ peculiaris inquit Theophrastus, arbor procera, fructum fert in siliquis, magnitudine Lentis, qui mirum in modum oues saginat. Nascitur semine, fimo stercorata, præcipuè ouillo. Serendi tempus cum Arcturus occidit. Mandari solo debet præmaceratum, cum iam in aqua tumet, siue flatu distenditur (legendum enim Græcè ὅταν ἤδη διαφυσᾶται, vel διαφυσῆται ἐν τῷ ὕδατι, non διαφύηται, vt legit Gaza, & vt habent vulgata exemplaria) folium mittit fœnogræco non absimile. Germinat primùm singulari caudice, triennio maximè, quo concidendis scipionibus melioribus idonea. Si quis decurtauerit, emoritur: stolonibus enim non regerminat (καὶ γὰρ ἀπαρὰ βλαστόν ἐστι. Gaza, haud enim latere plantigera constat) Spargitur deinde in ramos, quadrima prorsus arborescit. Hæc Theophrasti Colutea, quæ non temerè alibi quàm in Lipara nascebatur, nunc in Gallia, quo nomine diximus cognita est, notis omnibus maximè adstipulantibus, & Matthiolo, Dodonæo, Ruellio consentientibus. Sed Ruellius istam Coluteam, Gallorum *Baguenaudier*, Mauritanorum Sennam esse scripsit, quod fortasse vt apud Theophr. legerat coluteæ fructu oues mirè pinguescere, ita apud Serapionem in Sennæ historia, caducas eius siliquas ab opilionibus legi, saginandis ouibus perquam vtiles, demirarique se ait hanc arborem Theophrasto celebratã, à Plinio, Dioscoride, Galeno, Paulo prætermissam: cuius & siliquarum & foliorum, surculorúmque tantus inualuerit vsus, vt apud posteros nullam ferè sit purgantis medicamenti confectio, quæ eius mixturam non admittat. Hunc Ruellij errorem facilè refellit Matthiolus, quod Senna herba sit paucis mensibus superstes, Colutea verò arbor multis perdurans annis: hæc siliquas proferat primùm purpurascentes, deinde albicantes, flatu turgentes, semine intus paruo, rotundo, Lentis effigie, illa folliculos falcatos, compressos, in quibus includitur semen vinaceorum figura. Fuchsius, κολυτέαν, Græcis Colyteam, & Coluteam Latinis dici scripsit, duóque eius genera esse. Vnum quod priuatim colytea vocatur, officinis incognitum, à Germanis *Vuelchlinsen*, appellatum (Gallorum id est *Baguenaudier*,) Alterum officinis cognitum, & frequenti vsu à medicis vsurpatum, quod Mauritano sermone *Sena*, nominatur. Altera, opinor, editione, de Colutea & Sena tractans ait se Græco Theophrasti codice destitutum putasse Latinè hanc plantam Colyteam & Coluteam dici, sed cum Græcum Theophrastum nactus esset, facile se κολυτέαν & κολουτέαν, diuersas esse deprehendisse: & rectè quidem. Theophrastus enim cum Coluteam Liparæ propriam descripsisset, statim subiicit. Aliud genus est Colytea circa Idam proueniens, fruticosa, nodosa, alis multis concaua, non admodum rara (σπάνιον δ' οὐ πολύ. Gaza legit σπάνιον δὲ καὶ οὐ πολύ. inuentu rarum, non crebrum) folio Lauri latifoliæ, sed rotundiore, amplioréque, Vlneo simile vt videatur, oblongiore, superne viridi, inferne cano, fibris tenuibus ac rotundis neruoso, inter eas positis, quæ à media, costarum instar ducuntur: legendum enim, πολύινον, ταῖς λεπταῖς ἶσι, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν. deletis superuacuis his dictionib[9], ἐκ τῶν ὄπισθεν, & καὶ τοῖς ῥίζαις. Gaza, tum ibidem neruulis prætenuibus, fibrísque inter eas propagines quæ de medio callo in costarum speciem adducuntur, cortice non læui, sed quasi vitigineo, materia dura spissáque, radicibus per summa gracilibus, fungosis, crispis, & mirum in modum flauis. Fructu floréque carere aiunt. Cachryn autem in thyrsum fastigiatam (τὴν δὲ κορυνώδη κάχρυν) gemmásque circum folia id est, quæ globum nascentium foliorum nondum explicatum ac reclusum obuoluunt, & operiunt, valde læues, pingues, candidas, cachryi similes gignit. Præcisa vel igne

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Lib. 1. c. 70.

Li. 3. Diosc. cap. 70.

In Hist. pl. ca. 168.

Capit. 170.

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Lib.3. Hist. cap.14.

igne exusta ab imis rediuiua iterum surgit. Secundam Colyteam, Idæam, Theophrasti, Berberim nostram quidam esse volunt, vt ita credant adducti præcipuè fungosæ radicis gracilitate, coloréque valde flauo. Cæterum nec videtur conuenire spissæ materiæ durities, nec foliorum delineatio. Quod ad fructum & florem spectat, eum statim scrupulum eximam. Quidam potius eam plantam esse arbitrantur Sambucum montanam, non reiicienda opinione, si esset dura spissáque materia, & radicis color admodum flauus. Nam quod hanc Colyteam flore ac fructu lignatores & incolæ montis Idæ carere aiebant, non affirmat Theophrastus, & idipsum de Corno mascula Idæi prædicabant, asserentibus contra Macedonibus eam esse fructuosam, quod vbiuis esse verissimum nemo nescit. Sambuci quidem montanæ cachrys, id est foliorum primus conceptus, siue, vt Plinius loquitur, excrescentium cacuminum articulatio geniculata, flos, fructus, sunt prorsus κορυμώδη, id est, in thyrsum fastigiata, quam notam in eius plantæ τῇ κάχρυϊ Theophrastus insignem proponit. Sambuci profectò vulgaris folium à qua parum montana dissidet, Capitul. 13. 3. Histor. Theophrasti, simile est folio Lauri Latifoliæ, maius, latius, infernè ad sui exortum, & in medio rotundius, in extremo acutius. Eiusdem, veris initio, aut extima hyeme, germinantis conspicuæ tanquam clauatæ cachryes, (κορυμώδεις.) Materia, recens, fungosa: siccata, valida, nec senescens, etiam delibrata, & vel in aquis demersa; radices per summos cespites fusæ: quæ omnia à Theophrasto prodita de hac Idæa Colytea, agnoscuntur in montana Sambuco. In Colyteæ tertiæ historia sub finem Capit. 14. libr. 3. literam Theophrasti sic lego: ἡ δὲ κερκὶς, ὥσπερ κολυτέα ἔλλοβος, ἔχει τὸ μὲν φύλλον ἐγγύθεν τοῦ κισσοῦ: πολύοζον καὶ πολλύφυλλον τὸ δένδρον, ὅλον μέγα. τὸν δὲ καρπὸν καθάπερ χεδροπὰ, ἐν λοβοῖς ἔχει πλατέσι, καὶ τὸ σπερμάτιον τὸ ἐνὸν, μικρὸν, σκληρὸν δὲ μετρίως, ὀλίγα δὲ τοιαῦτα τῶν δένδρων: deletis aliis vocabulis, quæ ineptam & ridiculam stultitiæ imitationem præse ferunt, indignam oratione tersissima Philosophi tam diserti. Sonant autem hæc verba: siliquata est Cercis, vt & Colytea. Arbor tota nodosa, foliosa, magna. Fructus, vt leguminum in siliquis latis Semē exiguum paucum pro magnitudinis ratione inclusum siliquis, modicè durum. Tales verò paucæ arbores: &c. qua oratione dilucidius & apertius nihil est. Si probetur hæc lectio arborem Iudæ hanc stirpem esse omnino arbitror, præsertim si turbatis his & confusis historiis, ex descriptione secundæ Coluteæ huic assignes, folium esse ἐπὶ θάτερα χλωρὸν, ὄπισθεν δὲ ἐπιλευκαῖνον, καὶ πολύϊνον ταῖς λεπταῖς ἰσὶ, μεταξὺ τῶν πλευροειδῶς ἀπὸ μέσης κατατεινουσῶν: id autem est, altera parte virere, inferiore & auersa candicare folium, tenuibus multis fibris neruosum, inter eas sitis, quæ costarum instar à media protenduntur. Folij námque huius figura tametsi à folio montanæ Sambuci aliena non sit, tamen in huius plantæ foliis euidentior ac manifestior est. Theophrastus sane cap. 18. lib. 1. historiæ, Colyteam & Cercida tamquam congeneree affinésve plantas inter siliquatas recensuit. Colyteam istam tertiam, seu rectius Cercidem, nonnullis senam esse placet, vt Amato Lusitano, quem non iniuria Matthiolus reprehendit, quod Sena herba sit, aut humilis frutex, Colytea arbor magna, foliis Salicis, vt habent nostri codices, à quibus Senæ folia multum discrepant. Sed iustiore de causa miratur Constantinus, cuius auctoritate contendat Amatus Lusit. Coluteam arborem Theophrasti, Latinorum esse alburnum: cum sciamus Plinium alburnum vocasse partem illam in arboribus, quam adipis loco natura tribuit. Ipsius hæc verba sunt. Atqui in toto corpore arborum, vt reliquorum animalium cutis, sanguis, caro, nerui, venæ, ossa, medulla. Pro cute cortex: proximi plerísque adipes: ij vocantur à colore alburnum, mollis ac pessima pars ligni, etiam in Robore putrescēs, teredini obnoxia, quare semper

In Amat. Enar. 83. li. 3. Dioscor.

Li.16.ca.38.

ampu

amputabitur. Et alio in loco Robur exalburnatum vocauit, cui alburnum detractum. Coluteam primam Theophrasti ęuo Liparę peculiarem multis locis sponte natam vidimus, inquit Matthiolus, pręsertim in Tridentino agro apud Ananios. Iam nouit & Gallia, vt dictum est. Maio mense floret, semen Augusto maturum est. Folia semináque temperatè calida & humida sunt, auctore Dodonęo. Fuchsius scripsit Sennam & Coluteam facultate inter se minime differre, non sine errore, inquit Matthiolus, quod certò sciam Coluteę non minus quàm Genistę semen vomitiones ciere.

Li.16.c.40. *Locus.* Lib.3.Dios. cap. 70. *Tempus.* *Temper. & Vires.* Lib.6.c.61. In histo.pl. cap. 168. Ibidem.

COLVTEA SCORPIOIDES. CAP. L.

COLVTEÆ secundum hoc genus videtur, Scorpioides à scorpionis caudę figura nominatum. Frutex est ex radice crassa, brachiata in caules multos assurgens, lentos & flexiles, angulosos, ruuido cortice vestitos, ex viridi rufescente: ramis multis, quotannis ex stipitum duriorum veluti nodis prodeuntibus, virgatis, angulosis, ex quibus virgulta nascuntur, septenis plerumque foliis pinnata, Lenti similibus, senis, ex aduerso collocatis, septeno in vertice, foliorum Trifolij, situm, & figuram, cum binis proximis plane referente: flore Pisi, copioso, luteo. Siliquas fert ferè semper geminas, longas, tenues, longo tenuíque pediculo hærentes, rotundas, tanquam articulis sine nodis discretas, hîc graciles, qua semen includunt, crassiores, caudæ scorpionis, aut Scorpioidis à Matthiolo descripti effigie. Semen fere rotundum est, fœnogræco vtcumque simile, sed oblongius, angulosum, nigrum, sapore fœnigræci. Nascitur in asperis locis, & saxosis, sæpe ex rupium fissuris. Eædem vires huic plantæ tribuuntur, quæ & Coluteæ.

Nomen *Forma.* *Locus.*

COLVTEA *Scorpioides.*

SENNA, CAP. LI.

SENNA Hermolao, Serapioni Sene, Officinis & Gallis *Sene*, Italis *Sena*, Hispanis *Sene d'Alexandria*, Arabis *Sene*, Germanis *Sener*, dicitur. Hanc quidam Dioscoridis Delphinium, alij Pelecynum, alij peplium, alij Empetron, alij Alypon, alij Theophrasti cercidem, siue Coluteam, tertiam, alij Colyteam primam esse putant, quæ falsò credi videbit, qui eam cum horum picturis & facie conferet. Res autem noua potius videtur, veteribus Græcis, & Latinis scriptoribus indicta. Constat Senna foliis Glycyrrhizę, crassis, subpinguibus, fabarum sapore, caule cubitali, à quo ramuli exeunt, lori modo flexiles. Flores aurei, velut Brassicę, purpureis intercursantibus venulis. Post hos nascũtur folliculi falcati, adeóque natura compresi, vt superior membrana inferiori hęreat: in quibus semen includitur ex nigro subuirescens, vinaceis adeo simile, vt non facilè primo aspectu alterum ab altero secernatur. Folliculi ex ramusculis tenui pediculo pendent. Quamobrem maturescentes paruo ventorum flatu decutiuntur. Planta est frigoris impatiens: quare serenda Maio, nec vltra Autumnum perdurat. Prius sata frigore facilè perit: seriùs verò hyemem nõ to-

Nomina *Forma.* Matth. li.3. Diosc.c.70

Capit. 58.

SENNA.

lerat. Huius meminit Serapio his verbis. Sena asseruatur sicca. Siliquas lunatas & oblongas profert, in quibus semina in ordinem digesta clauduntur. Siliquę tenui pediculo pendent: ob id facile ventorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt. Senna, inquit Mesues, est folliculus plātæ dictæ Persis Abalzemer, Orobi modo nascentis. Satiua est, & agrestis. In Syria & Ægypto nascitur, vnde Alexandrina dicta. Nunc in Hetruria passim seritur, inquit Matthiolus, præsertim in Florentino agro, in Apulia, Liguria, & Prouincia Galliæ. Ægyptia siue Alexandrina, & Syriaca præstantissima est. Vere seritur, media æstate flores & siliquas profert. Folliculus sennæ auctore Mesue, calfacit initio secundi ordinis, siccat primo. Folia etiam primo calfaciunt. Dodonæo folia calfaciunt secundo ordine, siccant primo. Actuarius solus ex Græcis qui extant Sennæ meminit, & eam citra noxam purgare ait, pituitámque ac bilem educere, id quod experientia comprobat, quamuis neget Auerrois Sennam purgare posse pituitam. Contra eius sententiam Manardus purgare pituitam, & in morbo Hispanico valere se expertum tradit. Aquas etiam purgare sæpe visa est Siluio. Mesuæ Senna terget, expurgat, digerit, purgat clementer melancholiam, & bilem vstam à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate, liene. Proinde morbis harum partium ab humore huiuscemodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus, & antiquis. Gaudium gignit sublato humore siue causa interna quæ tristitiam affert, & floridum corpus efficit, obstructiones viscerum aperit. Foliorum huius & Chamæmeli decoctum lotione cerebrū, & neruos roborat. Eadem quouis modo vsurpata visum & auditum firmat. Eius purgationem tardam & imbecillam celerāt, & intendunt mixta acria, vt Zimgiber, Sal Possilis, Sal Indus: ne verò stomachū lædat, cardiaca, vel stomachica sunt miscenda. Ob id Galeni decreto coquenda largo pondere ex iure galli, gallinæ, vel aliarum carnium, vt citra molestiam purget, vel sero lactis infusa cum Spica, deinde parum diu feruefacta, vel puluis eius ex lacte dulci sumendus est. Vino musteo albo miscebat quidam vim magnam Sennæ, post tres menses potandum vinum dabat, sicque purgabat cerebrum, sensuum organa, & gaudium augebat. Sunt qui decocto eius cum prunis & Spica fœliciter purgant. Mediocrem autem coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Hæc Mesues, qui in Sennæ præparatione declaranda male Galenum citat, cum illi Senna prorsus ignota fuerit. Sena, inquit Serapio mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui, & epilepsiæ. Cor etiam roborat, potissimum si iis misceatur quæ ipsum maximè confirmāt vt Violæ. Is tritæ drach. vnam quod parum esse videtur, coctæ drach. quinque dat, vnciam ex aqua cocta mediocriter purgare affirmat Manardus. Mesues Sennam folliculo quàm foliis esse efficaciorem tradit, præsertim si is ex viridi nigricat, & modicè amarus est. Subastringit absolutus, & recens, nam vetustate exanimatur, in quo semen amplum, & compressum: subalbidus & imperfectus

Lib. 2. sim. purga.

Locus. Ibidem.

Tempus. Ibidem.

Tempera. & Vires. Lib. 3. c. 43. Li. 5. meth. cap. 8.

Lib. 15. coll.

Senna an foliis, an folliculis magis purget.

improbatur. Folia viridia præstantiora sunt subalbidis & tenuibus: surculi verò inutiles. Actuarius de Sennæ tantum fructu purgandi vi prædito loqui videtur. Contra folia valentius purgare folliculis affirmat Manardus, ei subscribente longa medicorum experientia, & si Brasauolus dissentiat, Mesuénque tueri velit. Ad quam controuersiam dirimendam cum certam longámque experientiã Matthiolus adhibuisset, sic decreuit. Sennæ folliculos duûm esse generũ. Vnum in planta arefactum, & per se caducum, à quo semen eximunt nigrum, prorsus euanidum. Alterum ante perfectam maturitatem decerptum, succo prægnans, crassum, ponderosum, quod tegetibus expansum in vmbra siccatur, ra-róque venditur: huic non minor quàm foliis purgandi vis inest: illi quo omnes officinæ abundant, non modo minor, sed prope nulla. Mesuen autem de secũdo folliculorum genere loqui aperte declarant ipsius verba quæ supra citaui, non de caducis illis, & euanidis folliculis, quibus tantum vtuntur ij qui ipsi reclamant. Præterea scribenti Mesuæ Sennam obesse ventriculo, ob id cardiaca, & stomachica admiscenda, iisque qui torminosum esse medicamentum conqueruntur, non assentiuntur Manardus, & Matthiolus. Cúm enim Senna subamara sit, adstrictionis & siccitatis particeps, roborare potius ventriculum, quàm perturbare, & debilitare iudicandum. Quod si quibusdam, præsertim mulieribus, accidat vt epoto Sennæ diluto torminibus vexentur, id non medicamento, sed variæ sumentium naturæ, & pituitosis, crassis, viscidísque humoribus adscribendum, qui cum à medicamento impelluntur, intestina distendunt, & ex solutione continui dolores pariunt: at vix quempiam inuenias, qui sumpta Sena ventriculi dolore se vexari queratur: vt rectè Actuarius Sennam citra noxam purgare scripserit. Recte tamen Mesues scripsit Sennam stomachicis & cardiacis esse corrigendam. Nam si siccitate & adstrictione ventriculum iuuaret, sic brassicæ marinæ, Thymelææ & chamælææ siccitas stomachum iuuaret, quem tamen lædunt viroso illo odore, & purgatrice qualitate, à qua non longe absunt folia Sennæ, vt dum virent adhuc, aut macerantur, odoramur. Sennæ dilutum, quod nulla ex parte exhalet, decocto præstat, cuius vnciæ quinque vel sex aluum sine molestia soluunt, tutóque dari potest id medicamentũ prægnantibus, pueris, & cuiusuis ætatis hominibus. Redditur in deiicienda aluo præstantius atque valentius, si Cassia cathartica aut Manna, aut Rhabarbarum, aut Rhodopharmacum, quod officinæ syrupum Rosatum solutiuum vocant commisceatur, aut caprino sero Senna maceretur. Ex Senna etiam adhuc virente & Rosarum diluto paratur syrupus tuto & abunde omnes purgans humores. Præstantissimum quoque dilutum hoc modo conficitur. Selectissimæ Sennę drachmæ sex, Zingiberis, aut Cinnamomi triti drachma vna, florum Buglossi drachmæ duæ, miscentur simul, & fictili vitro circumlito, aut stanneo vase oris angusti excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut seri caprini vnciis decem, vas ita obturatur, vt nullus omnino vapori pateat exitus. Id puluinari plumis anserinis farcto, ignique calfacto inuoluitur, & totam noctem in arca reponitur. Sic enim conseruato calore dilutum omnem Senæ virtutem in sese recipit. Miratur Ruellius Senæ esu oues pinguescere & sagina quadam exhilarari, quod ante hac diximus Theophrastum de Liparæa Colutea prodidisse homines macrescere, & inaniri.

Ibidem.

Li.3 Diosc. cap.70.

Lib.1. c.70.

ARBOR IVDAE, CAP. LII.

Geſne. in Gor. ger.

Nomina

VENVSTA hæc arbor Monſpelienſibus arbor Iudæ dicitur, Gallis *Gainier*, à ſiliquarum cum vaginis, quas *Gaines*, vocant, ſimilitudine, quibuſdam hodie Ceratonia ſylueſtris, *Carrobaria*, Italis quanquam id nomen, Ceratonię aptius tribuunt. Folio eſt prorſus rotundo, Aſari aut Cyclamini, neruoſo, & venoſo, craſſo, nitido: flore copioſo ex ſtipitis capitato globoſóque vertice, non ex ramis ſurculíſve prodeunte, cófertim pullulantibus aut nondum exortis foliis, purpureo, punicante, hilari, Cicerculæ aut Piſi. Siliquæ per Auguſtum maturantur: ſemen Lentis effigie compreſſum, Geniſtæve. Ipſæ ſiliquæ foris xerampelino aut ſpadiceo fulgore micant compreſſæ, digito latiores, & longiores, quadantenus Sennæ, ſed rectæ, Naſcitur prope riuos aut lætiorum agrorum margines, interdum & in collibus Veronæ, amœnis, & Narbonæ, Hetruriæ etiam non procul Senis & prope Tinum oppidulum, Turnoni ex aduerſo ſitum, in altera ripa Rhodani, videtur quibuſdam eſſe vel Laburnum, vel eius ſpecies. Sunt qui ſentiant Theophraſti Colyteam tertiam eſſe. Sed quamuis ſiliquata hæc ſit arbor, à Laburno tamen colyteáque plurimùm differre. Geſnerus cenſet, quoniam Laburnum, autore Plinio, Alpina eſt arbor, flore cubitali, quæ huic minimè conueniunt: Colytea verò ſiliquata, Theophraſto, folio eſt ſalicis vel Coluteæ, vt in publicis codicibus legitur, ſiliqua lata, vt Senna, non anguſta. Sed de hac tota quæſtione dum coluteurum hiſtoriam excute remus, paulo ante iudicium noſtrum expoſuimus. Eſſe porro eo non poteſt, de qua Ruellius ſcripſit his verbis. Oſtenditur apud nos in cortibus, arbor, Sycomori, vt aiunt, nomine, frondoſa, Moro non diſsimilis conſpectu, folio, magnitudine. Sed neque germinibus, neque ramis quicquam prouenire deprehendimus, niſi quippiam ineunte vere cum parturit, veluti nucamentum prælongum: fructum foliacea ſiliqua, inflexu fere falcato gerit. Sed ſcalptu vulnerata nihil remittit lactis, cum vera ſycomorus æſtate multo humore lacteo ſcateat. Hæc Ruellius, At hæc arbor florem non nucamentum vere parit, nec foliaceas & falcatas ſiliquas fert, ſed rectas, & leguminum ſiliquis ſimiles, vt pictura oſtendit. Sed hîc intelligat Lector arborem quam Ruellius ſycomori nomine deſcribit, Acer album eſſe, Gallorum *Plane*, ante hac deſcriptum, & depictum, illúmque falli, cum Moro foliis ſimilem eſſe ſcribit. Sunt quibus Cercis ſiliquata Theophraſti videatur eſſe. Quædam etiam arbores, inquit, ſemen in ſiliquis incluſum habent, vt Ceræ nia quam Ægyptiam ficum vocant, Cercis, & Colutea Liparæ. Alio tamen loco cercida, quàm Alpinam Populum Gaza interpretatur, particulatim deſcribens ſiliquarum non meminit. Cercis populo albæ ſimilis, tum magnitudine, tum ramorum candore, folio Hederæ, ſed parte altera non anguloſo, altera oblongo in acutum coacto, colore parte ſupina pronáque fere ſimili, pediculo longo, tenuíque adnexo,

Forma.

ARBOR IVDAE.

Cap. 14. lib. 3. hiſtor.

In Hort. Germ.

In Sil. c. 36.

Cap. 49.

Li. 1. ca. 79.

Lib. 1. Hiſt. cap. 8.

Lib. 3. Hiſt. cap. 14.

adnexo, ob id non recto, sed inclinato: cortice asperiore quàm Populus alba, scabrioréque velut Pirus syluestris. Hæc Cercis populus est Lybica, à Matthiolo depicta libr. 1. Dioscorid. cap. 93. de qua fuse suo loco tractauimus. Hic Lector, meminerit Matthiolũ secunda commentariorum in Dioscoridem editione, arborem hanc pro vera Acacia depinxisse atque descripsisse. Acaciæ imaginem, inquit, detulit ad me Constantinopoli Augerius de busbech, Cæsaris ad Turcarum Imperatorem Orator, quæ omnibus suis partibus, notísque veram, legitimámque Acaciam imitatur. Nam plantæ integræ imago caudicem habet non in rectum, sed in obliquum se attolentem, nigro omnino libro, ramos surculósque vbique spinis rigentes. Foliis est rotundis, Piri magnitudine, venosis, parte prona fuliginosis, supina ex viridi subalbicantibus, minimè serratis, subnigricante pediculo: floribus ex albo purpurascentibus: siliquis & semine Lupino similibus. Hæc Matthiolus. Cuius pictura vna duntaxat re ab hac nostra differt, quod hæc spinis careat, illa spinis horrida sit, quas commentitias esse suspicantur multi.

Lib.1.c.115.

XYLON, CAP. LIII.

Nomina

VT Græcè ξύλον & γοσσίπιον hæc planta, ita Latinè Xylon & Gosipiũ nominatur, Officinis Bombax, Gallis *Cotton*, Germanis *Baummol*, Italis *Bambagia*, & *Cotone*, Hispanis, *Algodon*: frutex est humilis, foliis latis, altius incisis, Viti aut Alceæ quadantenus similibus, sed minoribus: incanis floribus luteis, in medio nonnihil purpureis, per oras crenatis: fructu Nucibus Ponticis compresis & latis ferè simili, aut Malis exiguis, pullo colore candidissimo vellere pleno, quo semen occulitur, Terebinthi aut Cubebæ, oblongum, copiosum, medulla plenum, alba, oleaginosa, non insuaui gustu, Pineæ aut Amygdalarum, præsertim dum recens est. Superior pars Ægypti in Arabiam vergens inquit Plinius, gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. Paruulus est, similémque barbatæ Nuci fert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt ei in candore, mollitiáue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ. Id Gossipium priscis rarum, & ferme ignotum, adeo frequens est nostro æuo, vt ex tractibus & insulis Arabicis non opus sit petere. Multis enim Mediterraneis in litoribus alitur, & venum inde aduehitur. Plantam istam veteribus Græcis incognitam fuisse multi arbitrantur. Sed illi errant. Est enim ad lanigeras Theophr. vites planè referenda. In Tylo insula quæ in sinu Arabico est, inquit Theophrastus, parte ad oriẽte spectante tanta est arborum multitudo, vbi æstus recesserit, vt Locus incultus deseratur: earum autem multæ lanigeræ. Folia vitis habent, verum minora, fructum nullum (fortasse vescum intelligit) quo lana continetur, Mali magnitudine, vere nascitur, occlusum: at tem-

Forma.

Lib.19.ca.1.

Li. 4. Hist. cap.9.

GOSSIPIVM siue Xylon Matth.

pestiua maturitate aperitur, lanáque eximitur, ex qua telas texunt, alias viles, alias pretiosas. Hoc idem in India, & in Arabia fit. Xylon non soulm sponte in Ægypto & India, sed etiam hodie in Cypro, Creta, Melita, Sicilia insulis satum copiosissimum prouenit, atque etiam in Apulia aliísque regionibus. Huius lanugo sine dubio excalfacit, & siccat, & combusta mirum in modum sanguinem ex vulneribus manantem sistit. Semen auctore Serapione calidum est, & humidum. Eius medulla tusi, & difficile spirantibus auxiliatur, genitale semen procreat, quare Venerem stimulat. Oleum ex ea exprimitur, quo tum lentigines in facie, tum aliæ etiam corporis maculæ optimè delentur.

Locus. — *Temper. & vires* — Matt.ibi d.

CISTVS, CAP. LIIII.

ΚΙΣΤΟΣ & κίσθος, κίθαρον & κισσάρον Græcis, Latinis similiter Cistus, & Cisthus dicitur. Arabibus *Ramet*, Hispanis, *Cerguacos*, & Italis, *Cisto*, fortasse quod κίσσου idest, hederæ foliis, sit rotundis. Duo eius genera. Cistus non Ladanifer, & Cistus Ladanifer. Illius duo etiam genera: mas, & fœmina. Quibus marinum addidimus. Cistus non Ladanifer, frutex est stipitibus rotundis, hirsutis, geniculatis, ramosis: foliis mas rotundis, crispis, hirsutis, albicantibus, acerbis: fæmina oblongis, Saluiæ æmulis. quam ob causam rustici Patauini hanc Saluiam agrestem vocant. Flos emicat in summis stipitibus, vt Mali Punicæ, vel vt Rosæ syluestris, in mare rubescens, in fœmina albus, deinde in triquetro & tricocco, fructus inuolucro pusillũ semen Hyposcyami, quale & reliquis Cistis. Cistus inquit Dioscorides, ramosus frutex est, non altus, foliosus, saxosis locis nascens: foliis rotundis, acerbis, hirsutis: flos masculo ὥσπερ ῥοιᾶς, idest, vt Mali punicæ, alias ὥσπερ ῥόδῳ, idest, vt Rosæ: fœminæ albet. Græci, ait Plinius, vicino Hederæ vocabulo, Cisthon appellant fruticem maiorem Thymo, foliis Ocimi. Duo eius genera, flos masculo rosacens, fœminæ albus. Quæ de Dioscoridis Cisto à Plinio dicta esse dubiũ non est, & si non omnia prorsus similia sint. Id verò cuius rectè nos admonet, hederæ nomen Cisson, Cisto vicinum esse, si memoria retinuisset, Hederam idest Cisson, penitus cum Cisto nominum vicinitate deceptus non confudisset, cùm scribit. Duo genera eius (loquitur de Hedera) prima vt reliquorum mas, & fœmina Maior traditur mas corpore, & folio duriore etiã & pinguiore, & flore ad purpurã accedente. Vtriusque autem flos similis est Rosæ syluestri, nisi quod caret odore. Quæ Cisti propria ad Hederam à Plinio translata esse, eúmque plantas has natura diuersas cõfudisse, iamdudũ à Leoniceno demonstratũ est, quamuis frigidi, argumentis Plinium defenderit Collinutius. Leoniceno assentiuntur Marcel. Matthiolus, Cordus, Ruellius Verũ Pliniani erroris originem manasse credimus ex Theophrasti

Nomina — *Genera.* — *Forma* — Matt. lib.1. Dioscorid. cap. 109. — Li.1.c.109. — Li.24.c.10. — Lib 16.c.34

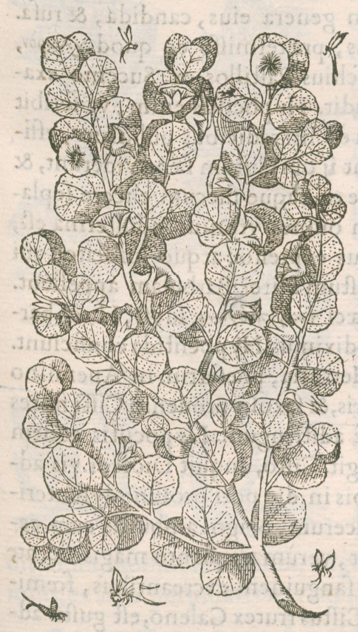
CISTVS MAS Matthioli.

phrasti in emendata lectione. Καὶ γὰρ κίστου δύο γένη διαιροῦσι, τὸ μὲν ἄῤῥεν τὸ δὲ θῆλυ. τῷ τὸ μὲν μεῖζον καὶ σκληρότερον, καὶ λιπαρότερον ἔχειν τὸ φύλλον, καὶ τὸ ἄνθος ἐπιπορφυρίζον.

Lib.6. Hist. cap.2.

CISTVS MAS FOLIO *rotundiore Matthioli.*

CISTVS FOEMINA *Matthioli.*

CISTVS CVM *Hypocistide Matth.*

ἄμφω δὲ ὅμοια ῥοδοῖς τοῖς ἀγρίοις. Quæ verba cum apertè Plinius verterit, exẽplaria verò Theophrast. etiam hodie κίσσου pro κίστου habeant, ita vt Theodorus quoque Hederam pro Cisto reddiderit, verisimile est etiam Plinium falsa lectione deceptum, Hederam pro Cisto legisse, ac expresisse. Nam & alioqui in breui hoc loco vox φύλλον post ἔχειν, & vox ῥοδοῖς ante voces τοῖς ἀγρίοις in impressis Theophr. Codicibus desiderantur. Κίστου autem pro κίσσου legi ex ipso Theophrasto facilè confirmatur, qui alio loco Hederam multiplicem esse tradit, alteram humi nascentem, alteram in altum sese attollentem. Huius tria esse summa genera, cãdidam, nigram, & Helicem. Parum igitur sibi constitisset Theophrastus, qui tot Hederæ genera prodidisset, & aliquanto post duo tantum, solo sexu discreta retulisset. Hypocistis iuxta vtriusq; Cisti, etiã Ladani radices nascitur, floris Mali punici figura, vel potius Orobãches. Dioscor. Hypocistis Orobethron, aut Cytinus à nonnullis cognominata, iuxta Cisti radices nascitur, floris Mali Punicæ similitudine. Quædã rufa, altera

Cor. Emb. 105. lib.1. Dioscor.

Hypocistis

herbacea, tertia candida. Liquatur Acaciæ modo. Aliqui tamen exsiccant, fractámque macerant, & incoquunt, reliquáque, vt in Lycio, prosequuntur. Sub Cistis maximè nascitur Hypocistis, inquit Plinius, ac rursum: Hypocistis Orobethron quibusdam dicta, Malo granato immaturo similis. Nascitur, vt diximus sub Cisto, vnde nomen. Hæc arefacta in vmbra sistit aluum ex vino austero, nigróque, vtraque: duo enim genera eius, candida, & rufa. Eadem duo genera tantùm posuit Oribasius, prætermisso eo quod χλωρὸν, id est, herbaceum Dioscorides habet. Fuschius Pastillos ex Succino examinans, Hypocistida fungum esse falsò prodidit. Hypocistis enim, vt scribit Matthiolus, fungus non est, sed veluti germen è Cisti radicibus pullulans, effigie ferè Punicorum Cytinos referens, vt sciunt ij qui Cistum sæpe viderunt, & in eius radicibus Hypocistida, quam colligere ex eáque succum elicere seplasiarios oporteret. Hypocistis enim qua passim omnes vtuntur, adulterina est, ex Barbæ hirci radicibus succo ab impostoribus expresso, atque insolato, cui imposturæ causam dederunt Arabes, quod Cistum Hirci Barbulam appellent. Cistum enim eam esse stirpem rati, quam Græci τραγοπώγωνα, id est, Hirci barbam dicunt, ex eius radicibus adulterinam, vt diximus, Hypocistida conficiunt.

Li.24. c.10. Lib.26.c.8. Hipocisti. Vires. Lib.11. Lib.2.com. med. Lib.1.Diosc. cap.109. Matth.ibi.

Locus. Cistus in Cypro, Creta, Sicilia, Italia, vt in Hetruria, præsertim in Apennino monte, Gallia Narbonensi, locis incultis, asperis, & saxosis prouenit. Cisti flores & folia ordine secundo desiccant, & modicè adstringunt. Hypocistis eodem prædita est temperamento, sed magis adstringit. Cisto, inquit Dioscor. vis adstringens inest: vnde flores in vino austero bis in die poti prosunt dysentericis, & nomas per se illiti cohibent: vetustati vlcerum, & igni ambustis cum cerato medentur. Hypocistis vires Acaciæ habet, verùm aliquanto magis siccat, & adstringit. Proinde dysentericis, cœliacis, sanguinem excreantibus, fœminarum profluuio & pota, & indita prodest. Cistus frutex Galeno, est gustu adstringens, omnibúsque particulatim operibus. Attamen folia, & parua germina trita adeo desiccant, adstringúntque, vt vlcera glutinare possint. At flores magis sunt efficaces: itaque cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates fluxúsque ac humiditates sanant: cataplasmatis modo illita vlcerum putredinosa iuuant. Est enim facultas eorum non instrenuè desiccans, feréque secundi excessus absoluti. Sic verò frutex hic frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Porrò Hypocistis multo magis adstringit quàm folia, admodum efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, puta, sanguinis reiectiones, muliebria profluuia, cœliacos, dysentericósque. Quin si quam partem roborare consilium sit, quæ scilicet plusculo humore exoluta fuerit, robur ac siccitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis epithematis, hepaticásque commiscetur, & ex viperis confecto antidoto inditur, nimirum quia corpora confirmet ac roboret. Ambo (Cisti genera) disenterias prodesse tradit Plinius, & solutionibus ventris, in vino austero ternis digitis carpto flore, & similiter bis die poto: vlceribus veteribus & ambustis cum cera, & per se oris vlceribus. His subiungimus longe plures Cisti species à Clusio obseruatas & traditas, ac primùm Cisti maris quinque, inter se foliorum forma, aut colore differentes. Primus Cistus, cuius hic Iconem cum sua Hypocistide vides, hominis altitudine, plerúmque fruticat, ligno satis fragili, cortice candicante tecto, frequentibus ramis alternatim semper ex aduerso respondentibus, eandem etiam seriem seruantibus foliis, quæ omnino sunt incana, molliora & longiora in nouellis plantis in adultis verò contractiora, duriora, & aspera, foliorum Saluiæ modo, mucronata, gustu adstringente: Flos eius Cynorhodi, aut Rosæ syluestris magnitudine, quinque foliis constans, colore rubro dilutiore, multis staminibus croceis medium florem,

Tempera. & Vires. Dodo. li.6. cap.3. Li.7. simpl. Li.24. c.10.

CISTVS MAS
I. Clusij.

florem, vt in Rosa simplici occupantibus. Flori succedunt capitula quædam pentagona, dura, hirsuta & incana, mucronata, in quibus est semen exiguum, ex rufo nigricans, seminis Hyascyami, aut Papaueris magnitudine. Ad huius Cisti radices quæ summis cespitibus vagantur copiosè nascitur elegantissima omnium Hypocistis primo vere, cũ Cistus iam ad florendum se præparat: cum primum è terra emergit, purpureum, siue Kermesinum sericum esse diceres: deinde paulatim assurgens, & sese explicans, multum de pristini coloris elegantia remittit, cum Cytinos suos profert, candicantes, turgidósq; & lento succo plenos, qui à Peritis Pharmacopœis in Hypocistidis succũ densatur. Frequens est hic Cistus cum in Hispania præsertim Bætica, tum in Lusitania, & Gallia Narbonensi. Secundus hic quoque depictus eadem altitudine qua superior assurgit, interdum etiam maiore, non minus fruticoso stipite, neque minore ramorum frequentia, minùs tamen candicat: folia eodem ordine disposita, molliora, longiora, angustiora, & magis acuminata: Flos superiori similis, ex albo purpurascens: capitulis & semine parum differt. Nascitur etiam hic in Hispania, & diutius reliquis maris generibus floret: illius etiam ramuli teneriores sub Autumnum, rarulentum quiddam pingue & odorum contrahunt. Tertius superioribus breuior est, non minus fruticosus, sed tenuioribus ramis, folia superiore breuiora, & dilutioris viroris, rugosiora, pinguiora, odoratiora, flos aliis similis, dilute rubens, & aliquantulum odoratus: capitula superioribus paulo minora, & suis inuolucris (quæ florum calyces sunt) diutius occultantur: semen in capitulis cęteris æquale. In Lusitania sponte nascitur supra Vlyssiponem. Quartus hominis altitudine plerumque attollitur, vt reliqui fruticosus, ramulis aliquantum in canis, folia reliquis maiora, & quasi orbiculata, hirsuta nonnihil & rugosa: flores reliquis forma similes, paulo maiores, & colore saturatius rubente: capitula hirsuta, dura, pentagona, superioribus maiora, in quibus semen rufum maius, quàm aliorum continetur. Reperitur in regno Valentino, atque Arragonia. Quintus humilis est, & supinus vt plurimùm, pedalibus ramis aut paulo amplioribus, multis ex eadem radice prodeuntibus: folia crispa, & quodammodo sinuosa, candicantia, hirsuta, gustu acerbo,

CISTVS MAS
I I. Clusij.

CISTVS MAS V. Clusij.

CISTVS FOEMINA Clusij.

acerbo, & adstringente: flores ramulorum summitatibus æquali altitudine & quasi vmbellatim nascuntur, superioribus paulo minores, sed eleganti & purpureo colore: capitula reliquis minora, suis inuolucris plerúmque contecta semen continent reliquis simile, sed atrius. Hunc in Lusitania tantum nascentem vidit Clusius, qui Cistum fœminam etiam in suas species distribuit. Nam aut elatior est, & rectis virgis fruticans sicuti mas, aut supina, & humi se diffundens. Vtriusque generis color in flore variat: nam vel candidus est magna ex parte, vel luteus, seu Ochræ colore. Est igitur Cistus fœmina frutex ramosus, cubitum interdum altus, nonnunquam humi stratus, gracilibus ramis, nigricantibus, folio non minore quàm in maris quarto genere, ferè rotundo, rudi & aspero, viridi, sapore, vt maris adstringente, & acerbo: flos paulo minor quàm in mare, quinti generis flori ferè similis, albus nonnunquam, interdum luteus, fibris luteis, vt in Rosa syluestri, medium florẽ obtinentibus: capitula minora & nigriora sunt quàm in mare, nõ acuminata, sed compressa nonnihil superiore parte, semen paulo nigrius & satis magnum continentia. Eius qui albo est flore tum recti tum supini magna est copia in Hispaniis, Lusitania, Gallia Narbonensi & Aquitania. Qui verò luteum profert, nonnullis duntaxat Hispaniæ locis, & extrema Aquitania, Cantabris finitima, circa Baionam visitur. Aliquot alia Cisti genera per Hispanias & Lusitaniam Clusius se obseruasse ait, quæ ad fœminam potius referenda esse putat, quàm ad marem, aut Ledon, quoniam nullo pingui lentore sint prædita, neque florem Roseum, siue purpureum habeant, nisi fortè quis eam speciem quæ Thymi foliis est, inter Ledi genera recenseat. Horum primus Cistus est Halimi folio: Is cubitales, aut ampliores profert ramos, graciles, satis fruticosos, in quibus folia Portulacæ marinæ similia, sed omnino incana vt Halimi, mucrone obtusiore, sub acido & adstringente gustu. Summi rami multos proferunt flores, quinque foliis constantes, colore luteo, cum suis in medio fibris, minores quã in superioribus. Semen in capitulis longiuscu

Lib. stirp. Hisp. c. 35.

CISTVS FOLIO Halimi I. Clusij.

CISTVS FOLIO Halimi II. Clusij.

longiuſculis, & triangulis exiguum, & ſubrutum. Ad huius radices Hypociſtis naſcitur, lutea omnino, ſiue Ochræ colore, quæ plantæ ipſius florem colore æmulatur. Ciſtus alter folio Halimi procerior eſt priore, ramis firmioribus, incanis vt priori folia ſuperiore paulo longiora, anguſtiora & magis mucronata, dorſo elatiore, incana tamen tota, & ſicca, guſtu etiam ſubacido, & adſtringente. Vterque frequens eſt in Luſitaniæ ſolo arenoſo, & aura marina afflato, inter Ericas, non procul Vlyſsipone, nuſquam alibi à Cluſio viſus. Ciſtus folio Lauandulæ plerumque cubitali eſt altitudine, admodum ramoſus, ſed breuibus ramis, foliis confertim naſcentibus, anguſtis, incanis, ſapore adſtringenti: Floribus paruis non multum à ſuperiore differentibus, albis. Eſt hic frutex Lauandulæ adeò ſimilis, vt niſi ſapor & odor prohiberent pro Lauandula ſumi poſſet. Flores etiam perſpicuè diſtingũt. Hunc ſolummodo in regno Valentino vidit, aridis & petroſis locis, quarto à Valentia miliari, Aprilis initio. Ciſtus folio Sampſuchi planta fruticoſa eſt, multos tenues ramulos proferens: Folia in his parua, pene rotunda, incana, Sampſucho ſimilia, minora paulo, & dorſo eminente, cum quadam aciditate & ſalſedine adſtringentia: Flos in ſummis ramis candidus, copioſus, villis & ſtaminibus luteis, vt in reliquis Ciſti generibus extantibus in medio flore, quinis foliis conſtante

CISTVS LAVANdulæ Clusij.

CISTVS FOLIO
Sampſuchi Cluſij.

CISTVS FOLIO
Thymi Cluſij.

conſtante, quorum medium macula ex purpura nigricans occupat: capitula exigua Lini fere, trigona, in quibus ſemen minutum Hyoſcyami, ex nigro candicans, ſiue cinereum continetur: totus ille oblongus ramulus, qui florem & fructum ſuſtinuit, areſcit eo maturo, vt in ſingulis Ciſti generibus. Primus hic repertus eſt in Caſtella veteri, deinde copioſum in Caſtella noua, & toto Bætico agro, inter Tagum & Anam flumina. Ciſtus folio Thymi pedali fruticat altitudine, ramulis ex purpura nigricantibus, duris, lignoſis, qui magna ex parte ſine foliis conſpiciuntur, præterquam circa ſummitates, in quibus confertim naſcuntur, exilia admodum, viridia, Thymi æmula, guſtu adſtringente: Florem ſummis ramis ſuperiori ſimilem, minorem, nullis maculis notatum fert. Viſus hic eſt in extrema Bæticæ parte, qua Caſtellam & Luſitaniam ſpectat. Superioribus plantas duas adiungit Cluſius, quarum priorem Helianthemi albi, alteram Helianthes lutheæ nomine oſtendunt Herbarij. Poſtrema Cluſio eſt ea quæ in vinetorum Salmanticenſium marginibus & Granatenſi regno gignitur, rectis, longioribus, & rarioribus virgultis, foliis amplioribus Helianthemo, & virentioribus,

CISTVS ANNVVS
I. Cluſij.

guſtu

CISTVS ANNVVS alter Lobel.

gustu adstringente: flore pallido, aut albicante, semine minuto, rubescente, in capitulis trigonis. Inuenitur & eodem autore, alia in sylua Madriciana, secundo ab vrbe Lutetia miliari, ad Cisti genus referenda, pedali altitudine, exilibus cauliculis, rectis, tenellis, non admodum ramosis: foliis oblongis, angustis, hirsutis, virescentibus, quæ cum ramulis per caniculæ æstus, humore quodam pingui & lento obsita sunt: flore pusillo, quinque foliis constante, pallidi coloris, & macula punicante insignibus: capitulis tenellis admodum, triquetris semen pusillum & cinereum continentibus. Hanc Lobellius pictam monstrat. Annua est vtraque hæc postremo descripta planta: vel altero à satu anno floret, deinde perit. Florent Cisti omnes eodem quo mas tempore, & semen etiam ad maturitatem perducunt. Omnibus perpetuum folium, sed eorum flos admodum caducus, statímque senescens: radices duræ, lignosæ, diuisæ, in diuersa tendentes.

Lib.1.c.8.

LEDVM CAP. LV.

CISTI Ladaniferi genus λῆδον (sic fortasse dictum, quia folia eius, neque læuia, neque nitida sunt, sed scabra & pannosa: λῆδος enim vestis est ex panno raro & detrito) & λάδον, similiter Ledum & Ladum appellatur, Arabicè *Chasus*. Frutex est, inquit Dioscorides, Cisti modo nascens, longioribus foliis, & nigrioribus, quæ verno tempore quiddam contrahunt pingue. Hunc à superiore, velut diuersum Galenus non distinguit, sed de illo ita tradit. Cistus Ledõ in calidis regionibus proueniens, tametsi haud alius sit genere, quam qui apud nos nascitur, eximiam tamen à regione, ac peculiarem digerentémque caliditatem nactus est, atque vtroque à nostrate differt, tum quia frigiditatem deposuit, tum quia calorem assumpsit. Pingue illud, quod ex eo colligitur λάδανον, Latinis etiam Ladanum dicitur, Officinis Lapdanum, Mauritanis Leden, & Laden dictum, Italis Ladani colligendo modi. *Lodano*, & *Odano*, Hispanis *Xara*. Huius colligendi modos duos prodidit Dioscorides. Cum Cisti frondes pascuntur capræ hirciq; , pinguitudinem ait ille, conspicuè barba carpunt, & suo lentore villosis cruribus adhærescentem reportant: quam depectentes incolæ, colantésque cogunt in offas, & ita recondunt. Alij attractis funiculis, insidentem fruticibus liquorem abstergunt, conglomerántque in Ladanum. Arabia etiámnum & Ladano gloriatur, inquit Plinius. Forte, casuq; & iniuria fieri hoc odoris genus plures tradidêre, Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum verò fruticum appetentius tanquam intelligant pretia, carpere germina caulium prædulci liquore turgentia, distillantémque ab his, quasi cæsura succum improbo barbarum villo abstergere. Hunc glomerari puluere, incoqui sole. Et ideo in Ladano caprarum pilos esse. Sed hoc non alibi fieri quam in Nabatæis, qui sunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex auctoribus Strobon hoc vocant: traduntq; syluas Arabum

Nomina
Forma.
Lib.1.c.110.
Li.7.simpl.
Lib.12.c.17.

LEDVM *Matthioli.*

paſtu caprarum infringi, atque ita ſuccum villis inhæreſcere: verum autem Ladanum Cypri inſulæ eſſe: vt obiter quoque genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe œſypum hircorum barbis genibúſque villoſis inhærens, ſed Ciſti flore deroſo, paſtibus matutinis, cum eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa, puluerem madentibus villis adhæreſcere, atque ita Ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro, ex qua id fiat Ladam appellant: etenim illi Ladanum vocant. Huius foliis pingue inſidere: itaque attractis funiculis ſuper herbam eam conuolui, vel, vt alij legunt attractos funiculos ei herbæ aduolui, atque ita offas fieri. Idem Plinius tertium quendam modum Ladani colligendi docet. Lada appellatur herba, ex qua Ladanum fit in Cypro barbis caprarum adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit iam & in Syria, atque Africa, quod Toxicon vocant. Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt, adhæreſcente roſcida lanugine. Toxicon à modo colligendi Ladanum hoc dictum eſt: quia Toxon Græcis arcum ſignificat. Et aliam quandam legendi Ladani rationem hodie in Creta vſitatam Bellonius declarat his verbis. Inter ea quæ memoratu digna in Creta ſpectantur, numeranda eſt Ladani conficiendi ratio, inter odoramenta noſtra maximè celebris. Id ex Ledo planta non fit, vt veteres exiſtimauerunt, ſed ex arbuſcula quæ Ciſtus nominatur (quaſi verò Ledon ſpecies Ciſti non ſit) tam copioſa, vt ea Cretæ montes ſint referti. Hæc natura ſua perpetuò virens folia hiberna, floréſque vernos exuit, æſtate noua induit, ferè lanugi-noſa, ad ſolis calorem ex vliginoſo quodam rore in ſuperiore parte pinguitudinem quandam contrahunt, quóue maior eſt æſtatis ardor, eo maior huiuſmodi roris copia foliis inſidet. Qui eum colligunt inſtrumento ad id comparato vtuntur, quod vernacula lingua Ergaſtiri appellant, Id raſtello non dentato ſimile eſt, loris multis ex corio non depſato aptatis, & ex eo pendentibus. His loris leniter ea foliis affricando, ros ille adhæreſcit, qui deinde cultello deraditur, loris iis ardentiſsimo ſoli expoſitis. Maior Ladani copia ad radices Idæ montis conficitur in vico qui Cigualinus vocatur, & prope Milipotamum. Hæc Bellonius. Ex ſuprà citatis Plinij locis alia duo licet cognoſcere: nimirum Plinij ipſius errorem, & quibus in regionibus Ladanum proueniret. Quod aperto errore Ciſſon pro Ciſto vſurpauerit, iam oſtendimus. Quid verò apertius quam cum Ladanum Cyprium dicit hircorum barbis genibuſq; villoſis in hærere Hederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, rorulenta Cypro. Quin ipſemet indicat Ciſſon, id eſt, Hederam pro Ciſto ſe dixiſſe, cùm ſubiungit, eſſe qui herbam in Cypro ex qua Ladanum fiat, Ledam appellarent? Minimè verò ex Ciſſo, id eſt, Hedera cuiuſuis generis, ſed ex Ciſto Ledo tantum Ladanum legi Dioſcorides, Galenus, cæteríque omnes teſtantur. Quare Hermolao non aſſentior, temerè reprehendi Plinium ſcribenti, quod Hederam vocet herbam, ex qua Ladanum fiat, quòd Paulus Ciſton hanc

Marginal notes: Lib.26.c.8. — Lib.1.Obſ. cap.7. — In caſt.Pli. lib.12. c.17. & c. or.130. Lib.1.Dioſ.

hanc etiam vocet Hederam quandoque, & Dioſcorides herbam vnde Ladanum conficitur, Ciſſarion à quibuſdam vocari tradat, id eſt, Hederulam. Nam ex Ciſſari, ſiue Ciſſarij appellatione Ladanum alia ex planta, quàm ex Ledo fieri, nemo rectè colligat: neque id prætermiſiſſent Dioſcorides & Galenus. Quod ſi alicubi apud Paulum Ciſſos, id eſt, Hedera pro Ciſtos legatur, id ſcribentium errori imputandum, in quem ob nominum Ciſsi & Ciſti affinitatem facilis eſt lapſus: neque is, Dioſcoridem & Galenum ſecutus ex alia ſtirpe quàm ex Ciſto Ledo fieri Ladanum intellexit. Idem error in Galeni Codices etiam irrepſit, quo loco verſus Rufi Epheſij recitat, de Ladano hæc ſcribentis.

Lib.1.c.109.

Lib.1. m.p. cap.1.

Ἄλλο δὲ που κατὰ γαῖαν ἐρέμβων λάδανον εὕροις
Αἰγῶν ἀμφὶ γένεια, τὸ γὰρ καταθύμιον αἰξὶ
Κίοσου ἀνθήεντος ἐπέδμεναι ἄκρα πέτηλα.

Quæ ſic vertit Cornarius:

Inuenias in Eremborum quoque Ladanon orbe
Caprarum circamentum: gratiſsimus illis
Succus is è Ciſti folio decerptus amico.

Tertio igitur verſu mendoſe κιοσου pro κίστου legitur. Nunc de locis in quibus Ladanum proueniebat, dicamus. Dioſcorides in Cypro optimum naſci ſcripſit, in Arabia Libyáque vilius. Galenus in calidis regionibus gigni, & in Aſia. Plinius. apud Nabatæos Arabas hoc fieri, atque mox verum Ladanum Cypro inſulæ attribuit. Nobilius in Arabia: fieri etiam in Syria, atque Africa: Rufus apud Erembos populos prouenire. Sunt autem Erembi Æthiopiæ populi, qui & Troglodytæ, vtrique ſimili nominis etymo appellati. Siquidem ἐρέμβους ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν ἔραν ἐμβαίνειν, id eſt, quod terram ſubeant, & ſub terra habitent dictos volunt: ſicut τρωγλοδύτας ἀπὸ τοῦ κατὰ τὰς τρώγλας δύεσθαι, id eſt, quod in cauernis condantur. Poſsidonius apud Strabonem ἐρέμβους, & ἄραβας eoſdem eſſe dicit, facta leui nominum commutatione & corruptela, ἐρέμβων nimirum ἀντὶ ἀράβων λεγομένων. Hodie Ladanum in Creta fit, vt diximus. Ledum planta in Gallia Narbonenſi naſcitur, cuius ſpecies à Bauhino reperta hic expreſſa eſt, candicantibus foliis longis, acuminatis, cortice rubente, foliis circa florem luteum multis. Ladanum maximè probatur, inquit Dioſcor. odoratum, ſubuiride, facilè molleſcens, quod arenas non collegit, nec ſquallore obſitum eſt, reſinoſum. Plinius. Probatur maximè purum odoratum, molle, viride, reſinoſum, cui cum diſſimile ſit Ladanum Officinarum, facile intellectu eſt, id minimè ſincerum eſſe, ſed omnino adulteratum, nullarúmque virium. Natura ei ſpiſſandi, vt docet Dioſcorides, calfaciendi, molliendi: ora venarum patefacit: capillum fluentem continet, addito vino, myrrha, & Myrteo oleo: cicatricibus decorem reddit cum vino illitum: medetur aurium doloribus cum hydromelile, aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eiicit:

Locus.
Lib.1. c.110.
Lib.7. ſim.
Lib.12. c.17.
Lib.26. c.8.
Lib.16.
Electio.
Ibidem.
Lib.26. c.8.
Ibidem.
Vires.

LEDI SPECIES
Bauhini.

pesis immistum vuluæ duritiam sanat. In medicamenta quæ aurium dolorem tussímque finiunt, & malagmata vtiliter inseritur: aluum sistit cum vino vetere potum, & vrinam ciet. Foliorum vis adstringens, ac eosdem quos Cistus effectus præbens. Ladanum Galeno primo excessu quodammodo completo calidum, vt videlicet & secundum attingat, habet etiam adstrictionis paululum. Adhæc substantia est tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, atque etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad vteri vitia conueniat: quandoquidem ad dicta paulum quidam adstrictionis obtinet: quocirca defluentes capillos continet. Nam quicquid ad radices eorum praui humoris insederit, id omne absumit, tum meatus quibus infixi sunt contrahit. Cæterum alopecias & ophthalmias sanare non potest, vtpote maiores & efficaciores vires, quam quæ Ladano insunt, poscentes. Quippe proueniunt istæ ex prauis succis, lentis crassísque, quos siccantia ac digerentia medicamenta potissimum euocant, atque euacuant. Sed tenuium partium sint oportet, non tamen vsque adeo tenuium partium, & desiccatoria, vt nimio plus desiccent, vnaq; cum collectis ibi succis præter naturam, naturalem quoque humiditatem incrementa pilis suppeditantem absumant. Nam sic non tantum alopecia liberarent, sed & caluitiem afferrent. Natura Ladano molliendi, Plinio teste, siccandi concoquendi, somnum alliniendi. Capillum fluentem cohibet, nigritiamq; custodit. Auribus cum Hydromelite, aut rosaceo infunditur. Furfures cutis, & manãtia vlcera sale addito sanat. Tussim veterem cũ styrace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Ladanum Cyprium potũ interaneorum vitiis occurrit: cicatrices cum elegantia ad colorem reducit, suffitu corrigit vuluas: dolori earum exulceratísque imponitur. Præter hasce Cistos semper virentes rarior alia species quædam Ladanifera depicta est, à Pena & descripta, virgis,

Li.7. simp. Tempera. & Vires.

Lib.26.c.7.

Lib.26.c.8. Li.26.c.14.

CISTVS LEDON *aliud latifolium Penæ.*

CISTI LEDI ARbor *peregrina Penæ.*

surculis

ſurculis, foliis multò craſsioribus, latioribus, lõgioribus, Rhois Plinij, aut Ruſci modo fruticans, ſemine tricocco: multa laſciuit in mõte quopiã celſiſsimi agri ſterilis Seuenæ, cui nomen S. Columbæ, alioqui guſtu Ciſti Ledi, & odore nonnihil graui. Idem arboris peregrinæ ramulum pingendum curauit, Ciſti Ledi folio, extremis virgultis lignoſis, Ciſto ſimilibus, & eiuſdẽ coloris, folio rugoſo, oblongo, Saluiæ, aut Menthæ: in ſummis ramulis villoſos prorſus ſphæricos globos oſtentantibus, ſiue lanoſa capitula Platani. Hæc Pena. Cluſius multò plures Ciſti Ledi ſpecies deſcripſit. Primum Ledon, inquit, fruticat ad hominis altitudinem, quam etiam interdum ſuperat, ramis frequentibus, lignoſis, duris, nigris. Folia, vti rami, ex aduerſo ſita, oblonga, tranſuerſum digitum quandoque lata, nonnunquam etiam latiora, ſuperne nigra, inferne candicantia, quæ cum tenellis ramulis pingui quodam, odorato, calidoq; & pellucido liquore adeò copioſo aſperſa ſunt, vt procul etiam conſpici poſsit, & octaua miliaris parte odor naribus percipi. Flore eſt inter reliqua Ciſti genera pulcherrimo & latiſſimo, magnæ Roſæ amplitudine, ſimplici quoque foliorum textura, omnino interdum candido, ſed cuius maxima ex parte folia ſingula, circa vnguem purpurea nigricantéue macula, rhomboide, nunc maiore & latiore, nunc minore & anguſtiore inſignita ſunt: floris vmbilicus multis fibris croceis plenus, vti reliquorum Ciſti generum: capitula in longis pediculis, foliorum delapſum omnium maxima viſuntur rotunda ferè, & plana, non mucronata, ſæpenumero decagona, dura, intus flaueſcentia, quibus dehiſcentibus ſemen decidit copioſum, ſubrufum, omnium minutiſsimum. Creſcit in multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ locis frequentiſsima. Alterum genus vbi Sponte naſcitur non tam alte fruticat, ſed bicubitalibus duntaxat aſſurgit ſtolonibus, ramis multis, fragilibus, foliis omnium maximis, virentibus ſuperne, nonnihil inferne candicantibus, Hederæ foliorũ ſpeciem interdum, & Populi nigræ plerumque æmulantibus, ſatis carnoſis & rudibus, hyeme nonnihil rubentibus, guſtu ſubacido, & adſtringente: Flos Ciſti fœminæ, cum forma, tum magnitudine, candidus: capitula pentagona, acuminata, ſemine exili & nigricante referta. Huius generis alia ſpecies reperitur per omnia ferè ſimilis, ſed humilior,

CISTVS LEDVM I. Cluſij.

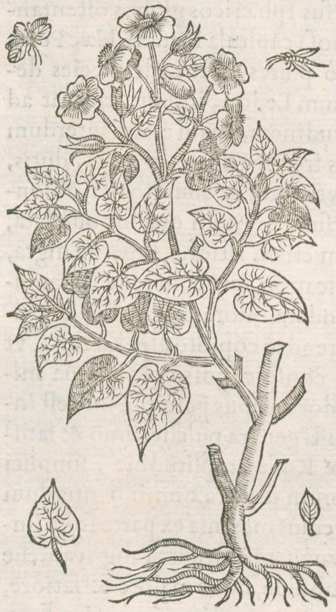

LEDVM II. Cluſij.

neque cubitum excedens, foliis etiam minoribus: alioqui neque facie, neque flore, neque semine, neque sapore dissimilis. Vtraque nascitur in Mariano monte, per quem transeunt qui Vlysipone Hispalim proficiscuntur. Reperitur etiam in collibus Granatæ vicinis. Tertium semine ex Italia misso Ledi Cyprij nomine in Belgio natum est, cubitali, interdum maiore amplitudine, fruticosum, ramis nigricantibus, foliis carnosis, in viridi nigricantibus, mediæ inter primi & secundi generis folia magnitudinis, breuioribus tamen quàm vtriusque, & rhomboide quodammodo figura, quæ cum nouellis ramis lento & viscida humore obsita sunt, non adeò tamen copioso & denso, neque etiam adeo odorato, vt in primo genere: flos albus secundo generi similis, semen etiam exile, nigricans in capitulis rotundis. Cistus Ledō populnea fronde à Lobellio depictu est, & secundo modo descriptum cultu fortasse, duntaxat diuersum. In Belgij horto viret: odore grato Ledi Gallici, folio latiore quàm superioris. Flos non dissimilis, sed fruticat ad hominis, sæpè proceritatem, quam & interdum superat. Hęc Lobellius. Quartum genus multis ramis fruticat, cubito longioribus, lentis & flexilibus, hirsutis, albicantibus: folia reliquis Ledi generibus molliora, ad Cisti fœminę folia accedentia, verum angustiora, hirsuta, nigriora, & pingui lentóque succo conspersa, non modò verno tempore, sed etiam per totam æstatem: flos candidus, Cisti fœminæ flore non minor, nec absimilis: capitula exigua membranosis, quibusdam & laxis inuolucris tecta semen continent omnium, maximum, nigrum. Nusquam hoc genus quam in Castella veteri inuentum Clusio, vicinis pago S. Martini del Castannal locis, vbi Ardiuieja nuncupatur. Quintum genus eodem quo quartū assurgit modo, verū ramis duris, lignosis, nigricātibus, foliis longis Oleæ angustioribus, nigricantibus, pinguibus, & cū nouellis ramulis lento humore cōspersis: flos albus, omnium ferè minimus: capitula oblongiuscula, angulosa, in quibus semen ex rufo nigricans, exiguum. Nihil isto Ledi genere vulgatius toto regno Valentino, & Gallia Narbonensi: in plerísque etiam aliis Hispaniæ & Lusitaniæ locis reperitur. Sextum ferè simile est quinto breuius paulo, minoribus angustioribúsque foliis, lento etiam humore aspersis: flos maior: quinque

CISTVS LEDON III. populnea fronde.

LEDVM IIII. Clusij.

LEDVM V. Clusij.

LEDVM VII. Clusij.

quinque foliis constans, candidus: semen etiam simile. Septimum cubitale est, multis & frequentibus ramis fruticans, colore cinereo, frequentissimis foliis ramos sepientibus, Rorismarini coronariæ, sed omnino canescentibus, & hispidis, non tamen minus pinguibus & glutina illitis cum suis tenellis ramulis quàm quintum genus: flos in summis ramis copiosus, candidus, superiori similis: semen etiam non dissimile. In Valentiæ regno hæc duo postrema gignuntur. Octauum genus eadem qua superius magnitudine crescit, ramis tamen magis expansis: & foliis tenuioribus, superna parte ex atro virentibus, inferna verò candicantibus, Rorismarini coronariæ ferè æmulis, sed gustu adstringentibus tametsi lento quodam humore & pingui sint cum tenellis ramis obducta: flores numerosi secundum ramorum longitudinem, quinque foliis constantes, exigui, lutei: semen in exiguis capitulis ex cinereo nigricans. Reperitur hoc frequens in incultis illis locis citra Tagum, supra Vlysiponem, cum Cisto foliis Halimi, & aliis nonnullis Bæticæ locis. Nonum minus est superiore: folia paullo maiora, neque subtus incana vt in octauo, rariora item, & magis glutinoso succo madida: ramuli quibus flos inhæret tenues, & ex succi, planéque retorridi, in quibus capitula. Decimum attollitur pedali duntaxat altitudine: ramulis exilibus, lignosis, & satis fragilibus, nigricantibus, pinguibus, & lentore quodam saliuosis: folia

LEDVM VIII. Clusij.

LEDVM IX. Clusij.

LEDVM X. Clusij.

longe minora quàm in nono, non multum à Thymi foliis dißidentia: in oblõgis ramulis flores, deinde capitula exigua quaſi vmbellæ ſpecie prodeunt. Naſcuntur hæc duo poſtrema in extrema Bæticæ parte qua Caſtellam ſpectat. Non minus perpetuo folio ſunt iſta Ciſti genera quam mas & fœmina.

MYRTVS, CAP. LVI.

Nomina

MYRTVS & Murtus Latinis, Græcis μυρσίνη, & μυῤῥίνη nominatur à Myrſine Athenienſi puella pulchritudine & robore inſigni, amica Palladi, quam iuuenis ab ea curſu & paleſtra ſuperatus interemit, inuidia ductus, quod elegantia, cæteríſque naturæ dotibus reliquis virginibus præſtaret. Arbuſcula in demortuæ vicem ſucceßit, ſemper, vt olea, Mineruæ chara. Quidam ſic vocatam volunt, auctore Pena, propter æmulam Myrrhæ quandam odoris gratiam, in eius baccis recentibus. Dicitur etiam, inquit Hermolaus, Myrſinos, item Phibaleos ab Antiphane ſed & Myrton ab Archilocho. Ab Arabibus, *Aes, Alas, As*, à Gallis *Myrte*, & *Meurte*, ab Italis *Myrto*, ab Hiſpanis *Murta*, aut *Raiam*. Myrti genera ſunt multa. Eſt enim Myrtus ſylueſtris, & Myrtus ſatiua: Hæc vero, nigra, & candida. Sylueſtris itidem alia nigra, alia candida. Sed hic Lectores monitos eſſe volumus, cum de ſylueſtri Myrto loquimur, non de Ruſco, qui ſylueſtris & acuta Myrtus Dioſcoridi & Plinio dicitur, nos intelligere, ſed de vera Myrto ſylueſtri, quæ ſatiuæ opponitur. Hæc duo Myrti genera quamuis Dioſcor. non expreſſerit, tamen cùm dicit, Myrtus ſatiua nigra vtilior eſt, &c. atque rurſum, è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, &c. ſylueſtrem etiam eiuſdem generis eſſe indicat. Sylueſtri quidem Myrto Tyrrheni maris litora vireſcunt. In toto Liguſtico, Neapolitano, & Romano tractu Myrti ſponte proueniunt. Naſcuntur etiam copioſè in Gallia Narbonenſi, maximè qui in parte eius maritima, quam Prouinciam vocant. Seruntur etiam in hortis à plurimis in Italia. Myrtus frutex

Corol. 157. li. 1. Dioſc.

Genera.

Li. 1. ca. 128.

Lib. 1. ca. 37.

Forma

Pœtarum

MYRTVS.

Pœtarũ carminibus celebris, ſed viribus quas in medendo præſtat multo clarior. Quæ ſatiua eſt, in aliquam proceritatem, ſi ſtudioſè colatur, adoleſcit, atque etiam arboreſcit, ramis flexilibus, rubro cortice: foliis longiuſculis, perpetuò virentibus, Punicæ æmulis, aut lentiſco vel buxo ſimilibus, acuminatioribus tantùm, guſtu aromatis aliquid præſe ferentibus, & odoratis, quæ in nigra Myrto nigriora, in candida candidiora ſpectantur. Flores omnibus ſunt candidi, & odorati. Baccas fert vtraque Myrtus ſatiua oblongas, agreſtes Oleas quadantenus referẽtes, multo ſanè ſylueſtribus maiores, & ſi aliter ſentiat Marcel. hac in re experientiæ repugnans, quæ docet Myrta ſatiuarum, aliarum ſtirpium more, cultu manſueſcere, atque grandiores vegetiorés que baccas à Myrtis ſatiuis edi. Sylueſtris Myrtus forma haud multùm ſuperiori diſsimilis minor eſt frutex, foliis Buxo ſimilibus, minoribus, anguſtioribus, nec tam ſaturatæ viriditatis: floribus candidis. Baccas candidas, vel in purpura albicantes candida, nigra nigras parit. Vnde & Ouid.

Myrtea ſylua ſubeſt bicoloribus, obſita baccis.

Hæ μύρτα Græcis dicuntur, Latinis Myrta & Murta, Officinis Myrtilli. Sunt veteribus plura Myrti genera, de quibus fuſè Plinius, ſed hæc imprimis ſcripſit. Fuit (Myrtus) vbi nunc Roma eſt, inquit, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur Myrtea verbena Romanos Sabinóſque, cum propter raptas virgines dimicare voluiſſent, depoſitis armis purgatos in eoloco qui nunc ſigna Veneris Cluacinę habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. In ea quoque arbore ſuffimenti genus habetur, ideo tũ electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præeſt. Cato tria genera Myrti prodidit, nigram, candidam, coniugulam (in noſtris Catonis exemplaribus Myrtum, nigrum, candidum, coniugulum legimus maſculino genere) fortaſſe à coniugiis ex illo Cluacinæ genere. (Alij coniugulam dictam volunt, quod opere topiario cum pergulis & parietibus hortorum elegantiſsimo ſpectaculo aptiſsimè coniũgatur.) Nunc & alia diſtinctio, ſatiuæ & ſylueſtris. Satiuarum genera. Topiarij faciunt. Tarentinum folio minuto, noſtratem patulo, exoticam denſiſsimo, ſenis foliorum verſibus. Hæc non eſt in vſu: ramoſa vtraque alia. Coniugulam exiſtimo nũc noſtratem dici. Hæc Plinius: Huius Myrtum Tarentinam & Exoticam ſibi notas Matthio. his

MYRTVS
Tarentina.

Matth.li.1. Dioſc.c.128.

Li.15.c.29.

Capitu.133.

Li.1 Dioſc. cap.128.

MYRTVS MINIMA
Angustifolia.

MYRTVS
Exotica.

his picturis repræsentauit, ac descripsit. Tarentina Myrtus, inquit, à Tarento Apuliæ ciuitate dicta, folio est nostrate longè minutiore robustioréque: fructu minore, copiosiore, in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascente, minutis, crebris, albicantibúsque intus osiculis. floribus vulgari Myrto similibus. Myrtus minor, Gallis *Myrte petit*, Italis *Myrto mortella* dicitur. Eius differentias aliquot facit Lobellius: harum vna est Myrtus minima, foliolis angustis Thymi Cretensis, longioribus. Exotica Myrtus Plinij pluribus foliorum versibus, nunc in Italiæ hortis & viridariis colitur, folio nostrati non absimili, dilutione tamen, acuminatiore, copiosioréque, & adeo denso, vt eo rami vndique stipentur, fructum fert oblongum vulgari Myrto haud absimilem. Vtraque topiariis operibus peridonea est, virésque easdem quas nostras habet. Clusius cum in Hispaniis, tum aliis locis multo plura Myrti genera obseruauit. Vnum ramis satis crassis, foliis duplici serie rarius dispositis, magnis, vt interdum ad Lauri tenuifoliæ aut Arbuti foliorum amplitudinem fere accedant, colore dilutius paulo virente, odoratis. Rarius hoc floret aut fructum fert, quoniam eo sepibus texendis, quas tondere solent, plerúmque vtantur. Nusquam id genus visum Clusio, nisi in cœnobio quodam Hispali, & in lætissimis Maurita

Forma tarĕtinæ.

MYRTVS BAETICA
Latifolia domestica II. Clusij.

Exoticæ.

Libr. stirp. Hisp. ca. 33.

MYRTVS BAETICA sylueſtris Cluſij.

Mauritanorum Grauatæ viridariis, omnibus ſepibus ex illo Myrti genere confectis, & ex alio quodam huic non multum diſsimili, minoribus tamen foliis, & paulo denſioribus, hîc depicto, & quod Myrtum Bæticam, Latifoliam, domeſticam, ſecundam vocauit. Idem aliam quoque pinxit Myrtum Bæticam ſilueſtrem non adeo denſe fruticantem, neque admodum ſeſe attollentem ramis tenuibus, & fragilibus: foliis mucronatis, duplici ſerie rarius circa ramos naſcẽtibus, nigricantibus, odoratis, flore aliis ſimili, candido: fructu rotundo, oblongis pediculis ex foliorum alis prodeunte, inhærente tenacius, copioſa, primùm viridi, deinde candicante, per maturitatem verò nigro, vinoſo, grati admodum cũ adſtrictione quadam ſaporis. Sponte prouenit in plerĭſque agris & collibus Bæticæ, ad Anam flumen ſitæ, & Luſitaniæ, adeo copioſè, vt per aliquot miliaria nulli ferè alij frutices conſpiciantur. Octobri interdum florent, ſed maxima ex parte fructu tum onuſta eſt.

Locus.

Myrtus celerrimè à frigore vritur, auctore Theophraſto. quamobrem nulla in Olympo, nulla in Ponto gignitur, etiam ſi ſummo ſtudio, adhibitáque omni ſolertia etiam religionis cauſa conſeuerint. Circa Boſphorum Cimmerium, inquit Plinius in Panticapæo vrbe omni modo laborauit Mithridates Rex, & cæteri incolæ ſacrorum certè cauſa Laurum, Myrtúmque habere, quod non contigit. Montes igitur, & frigidos tractus odit. Tamen partim in mediterraneis, ſcilicet hortis, viridariis, vinetis diligenti cultu maximè prouenit, partim in amœnis ſtagnorum & lacuum ripis, ſine vllo cultu edita mirè proficit, ſed maximè in litoribus marinis. Quamobrem Veneri ſacra eſt, quæ & è mari orta dicitur: hinc & arbor ſacra coniugio. Circæum promontorium excelſum refert Theophraſtus Myrtis abundare, quod Circen incoluiſſe tradunt indigenæ, & tumulum Elpenoris monſtrant, ex quo Myrti enaſcuntur humiles, ac veluti coronariæ, cum cæteræ magnæ ſint. In hoc tumulo ex omnibus Europæ locis primùm viſam fuiſſe Myrtum tradit Plinius. Græcúmque ei nomen remanſiſſe, quo peregrinam eſſe apparet. Myrtus etiam vmbras amat, vt ſcribit Theophraſtus. Præter baccas Myrtus Myrtidanum producit tanquam appendicem quandam Dioſcoridi, ſeu adnatum tuber inæquabile, verrucoſum, intumeſcens, & concolor, quod perinde quaſi manus Myrti caudicem amplectitur. Id, inquit Matthiolus, notiſsimum eſt, vbi Myrtus frequens naſcitur. Galenus Myrtada appellat, Paulus Myrtida. Sed in Gloſsis Hippocraticis idem Galenus Myrtidanum à pleriſque piper appellari ſcribit, & citato hoc Dioſcoridis loco, in quo appendicem circa Myrti truncum eſſe ait, ſubiungit. Hippocrates tamen fructum ex planta ſic nominat, quem ipſe à Perſis Piper appellatum eſſe dicit. Eſt autem id aliquot locis apud Hippocratem, ex quibus hi duo ſunt inſigniores. Προστεθὲν ἢ κόκκους ἐκλέψαντα, ὅσον τριάκοντα, ἰνδικοῦ φαρμάκου τοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, ὃ καλέεται πέπερι, καὶ τοῦ στρογγύλου, ἑκάστου τρία. Ταῦτα λεῖα τρίβειν, καὶ οἴνῳ παλαιῷ χλιαρῷ διεὶς, βαλάνιον περὶ πτερὸν ὄρνιθος τιθέναι, καὶ ὧδε προσάγειν: quæ ſic reddi poſſunt. Subdititium. Aut graua Cnidia triginta detracto cortice, & Indici

Li. 4. Hiſt. ca. 6. & li. 5. auſ. c. 18.
Lib. 16. c. 32.
Lib. 5. Hiſt. cap. 9.
Li. 15. ca. 29.
Lib. 3. cauſ. cap. 8.
Myrtidanum.
Li. 1. ca. 128.
Ibidem.
Lib. 7. ſim.
Libr. 7.
Lib. 1. mor. mul.

Indici pharmaci oculorum, quod vocatur piper, & rotundi, vtriuſque grana tria. Hæc autem terito, & vino veteris diluta, inſtar glandis circa gallinæ pennam formato, & ſic adhibeto: acrurſum: προσεθὲν ἐκλέψας κόκκους τριάκοντα, τὸ ἰνδικὸν, ὃ καλοῦσιν οἱ πέρσαι πέπερι, καὶ ἐν τούτῳ ἔνι στρόγγυλον, ὃ καλοῦσι μυρτίδανον ξὴν, γάλακτι γυναικείῳ ὁμοῦ τρίβειν: καὶ μέλιτι διιέναι: ἔπειτα ἔριον μαλθακὸν καὶ καθαρὸν ἀναφυρήσας περὶ πτερὸν περιελίξας προσθεῖναι. Hoc eſt, Grana Cnidia decorticata triginta, Indicum quod piper Perſæ vocant, & in hoc ineſt rotundum, quod appellant Myrtidanum, cum lacte muliebri ſimul terito, & melle diluito: Deinde lana molli ac pura excepta, & pennæ aduoluta ſubdito. Græca hæc quidam ſic legunt: priore loco: ἰνδικοῦ φαρμάκου ὃ καλεῖται τῶν ὀφθαλμῶν, Indici medicamenti quod oculare vocatur, nempe Lycij, καὶ τοῦ, πεπέρεος τοῦ στρογγύλου: poſteriore verò: τριάκοντα, καὶ ὃ καλοῦσι πέρσαι τὸ ἰνδικὸν: πεπερὶ, καὶ τοῦτο μὲν στρόγγυλον, καὶ ὃ καλοῦσι μυρτίδανον: &c. At Plinius Myrtidanũ vinum eſſe ſcribit, ex ſilueſtris Myrti baccis factum. Attamen alio libro, Myrtidanum, inquit, diximus quomodo fieret: Et mox ſubiicit eius vſum, eadem tradens de Myrtidano vino, quæ Dioſcorides ſcripſit de ſuo Myrtidano trunci Myrti appendice. Vuluæ, inquit, prodeſt appoſitu, potu, & illitu. Multo efficacius & cortice, & folio, & ſemine. Galeno Myrtus ex contrariis ſubſtantiis conſtat: vincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter deſiccat. Porrò ramis & trunco adnaſcens tuber, quod quidam Myrtada nuncupant, quanto dictis ſiccius eſt, tanto & deſiccat, & adſtringit vehementius. Quidam id tundentes reponunt, poſtea vino ſubigentes in paſtillos formant, folia item arida viridibus plus deſiccant: miſcetur enim virentibus humiditas quædam. Porrò ſuccus non tantùm ex virentibus foliis exprimitur, ſed & fructu. Adſtringendi vim hæc omnia habent, tum foris impoſita, tum intro ſumpta, quod ſcilicet nullam deleteriam, aut purgatoriam ſubſtantiam habeant admixtam. De iiſdem hæc. Vis & Myrti & fructus adſtringit Dioſcoridi, fructus viridis aut aridus in cibo datur ſanguinem excreantibus, & veſicæ eroſionibus. Succus ex virentibus baccis expreſſus eoſdem effectus exhibet: ſtomacho vtilis: vrinam ciet: prodeſt contra phalangij morſum, & ſcorpionis ictus in mero. Seminis decoctum capillum tingit. Ius decocti in vino vlcera in extremis membris nata ſanat: oculorum inflammationes illitum cum polentæ polline lenit: contra ægilopas illinitur: crapulam arcet præſumptum vinum, quod ferueſacto aliquantum eius fructu exprimitur, aliàs enim acorem contraheret. Pręſtat eundem ſemen effectum: vtile procidentiæ vuluarum in deſeſsionibus, ſedis vitiis, & fœminis fluxione vuluæ laborantibus: purgat furfures, vlcera capitis manantia, atque eruptiones papularum: fluentes capillos continet. Additur quoque in medicamenta quas Liparas vocant, vti oleum, quod ex foliis eius fit. Decoctum foliorum ad deſeſsiones balnearum conuenit, & contra laxatos artus, & male ſolideſcentes. Eo fracta ferruminationi repugnantia vtiliſsimè fouentur: vitiligines emendat, purulentis auribus infunditur, & capillos denigrat. Succus eorum eadem efficit. Trita folia, & ex aqua illita humidis vlceribus, & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliacíſque proſunt: & admiſto omphacino oleo, aut exiguo roſaceo, cum vino, ad vlcera ſerpentia, ignem ſacrum, teſtium inflammationes, epinyctidas, & condylomata. Arentium foliorum farina vtiliter inſpargitur paronychijs, pterygijs, & contra alarum fœminúmque madores: cardiacorum ſudores cohibet. Folia cruda ſeu cremata cum cerato, ambuſtis, paronychijs, pterygijſque medentur. Exprimitur folijs ſuccus affuſo vetere vino, aut aqua cæleſti, cuius recentis vſus eſt: nam exiccatus planè cariem ſentit, & vires amittit. Myrtidanu m magis quàm

Myrtus

Li. 2. mor. mul.

Lib. 14. c. 16.

Li. 23. ca. 8.

Cor. Emb. 125. lib. 1.

Li. 1. ca. 128.

Lib. 7. ſim.

Tempera. & Vires.

Lib. 1. c. 128.

Myrtus adſtringit. Tuſum addito auſtero vino reponitur, coactúmque in paſtillos ſiccatur in vmbra: multò efficacius & folio, & ſemine, cerato, peſsis, inſeſsionibus, cataplaſmatis admixtum, vbi adſtringendum aliquid eſt. Eadem etiam de Myrto, & quædam alia Plinius tradidit, ſed multum confuſa, quædam etiam repetita. Semen Myrti, inquit, medetur ſanguinem excreantibus. Item contra fungos in vino potum. Odorem oris commendat, vel pridie commanducatum. Item apud Menandrum Synariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij pondere in vino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat cum vino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cum polenta, & cardiacis in mamma ſiniſtra, & contra ſcorpionis ictus in mero, & ad veſicæ vitia, capitis dolores, & Ægylopas, antequam ſuppurent. Item tumoribus, exemptíſque nucleis in vino vetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, vrinam ciet. Ad eruptiones puſtularum, pituitæque cum cerato illinitur, & contra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem Myrto. Lenius & vinum quod nũquam inebriat. Inueteratum ſiſtit aluum & ſtomachum, tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorum arentium farina ſudores cohibet inſperſa, vel in febri: vtilis & cœliacis, & procidentiæ vuluarum, ſedis vitiis, vlceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus: item aliis eruptionibus, ambuſtis. Additur quoque in medicamenta, quæ Liparas vocant, eadem de cauſa, qua oleum ex his, efficaciſſimum ad ea quæ in humore ſunt, tanquam in ore, & vulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex vino, cum cera verò articularibus morbis, & collectionibus. Eadem in vino decocta dyſentericis, & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinam, quæ inſpargitur vlceribus, aut hæmorrhagiæ. Purgant & lentigines, pterygia, & paronychias, & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra vlcera: item ambuſta cum cerato. Ad aures purulentas & foliis crematis vtuntur, & ſucco, & decocto. Comburuntur & in antidota: item cauliculi florentes decerpti, in nouo fictili operto cremantur in furno, dein teruntur ex vino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur ex vino. Inguen ne intumeſcat ex vlcere, ſatis eſt ſurculum tantum Myrti habere ſecum, non ferro, nec terra contactum. Exprimitur & ſuccus è foliis molliſsimis in pila tuſis, affuſo paulatim vino auſtero, aliàs aqua cæleſti: atque ita expreſſo vtuntur ad oris ſedíſque vlcera, vuluæ, & ventris, capillorum nigritiam, alarum perfuſiones, purgationes lentiginum, & vbi conſtringendum aliquid eſt. Sic enim legendum pro malarum perfuſiones, vt vulgati codices habent. Eſt enim id quod Dioſcorides dixit: χαλαπλάττεται καὶ χαθύγροις μαχάλαις, καὶ μηροῖς. Eſt etiam ibidem legendum, Additur quoque in medicamenta, quę Liparas vocant. Intelliguntur enim medicamenta, ſiue ἔμπλαστρα λιπαραὶ, quæ Celſus Lenia emplaſtra appellare maluit quàm pinguia, Plinius Græcam appellationem hîc retinuit, & alio in loco: Additur in medicamenta quæ vocant Liparas. Dicuntur autem λιπαρὰ ἔμπλαστρα, ob adipis ſuilli, aliarúmque pinguitudinum, & oleorum admixtionem, & contrà, quæ hæc non habent, aut omnino parum ἀλίπαντα dicantur. Celſus de emplaſttis quæ protinus vulneribus iniiciuntur. Conſtant autem ex medicamentis non pinguibus, ideóque ἀλίπαντα nominantur, quanquam alipenæ corruptè eo in loco legitur. Succorum natura præcipuam admirationem in Myrto habet, inquit rurſum Plinius, quando ex vna omnium, olei viníque bina genera fiunt item Myrtidanum, vt diximus. Et alius vſus baccæ apud antiquos fuit, antequam Piper reperiretur, illius obtinens vicem, quondam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocant. Eadémque origine aprorum ſapor commendatur, plerúmque ad

Lib.23.c.9.

Corn.Embl.125. libr. 1. Dioſcor.

Corn. libr. 1. m. p.

Lib.5.ca.19.

Lib. 33. c.6.

Ibidem.

Li.15.c.29.

intinctus additis Myrtis. Veterum exemplo Hetruscæ mulieres, inquit Matthiolus, ex Myrti baccis bene maturis ciborum intinctus parant, qui cum assatis carnibus esitati maximam cum palato ineunt gratiam. Myrteum hoc condimentum languidos ventriculos roborat. Quare & cœliacis, & dysentericis vtile est, & fœminarum fluxiones quascunque cohibet. Fiebat & olim tum Myrtites vinum, tum oleum Myrteum. Illud obsoleuit, hoc hodie quoque in vsu est. Quod per expresionem baccarum Myrti conficitur, adstringit, & siccat: quod ex oleo & Myrtis, aut Myrti succo compositum est, astringit solum à Myrtis, digerit ab oleo. Myrti folia, Matthiolo, baccarúmque semen tritum, contra fungorum strangulationes mirificè valent: foliorum autem baccarúmve decoctum calidis collectionibus succurrunt, scilicet erysi pelatibus & herpetibus. baccæ quoquomodo haustæ aut deuoratæ corroborant, & eius tremori valde conferunt: folia sicca vruntur in fictili crudo, quousque in cinerem albissimum redigantur, deinde lauantur, ac pro spodio, & pompholyge supponuntur. Ex Myrti floribus destillata aqua odoris suauitate præstat, myropolis multum expetita. Ea tamen longe sit odoratior, si ex Myrti Ægyptiæ floribus eliciatur: quia Myrtus odoratissima est in Ægypto, vt ex Theophrasto scripsit Plinius. Myrto in Hetruria pelles perficiuntur, densantur, crispantur, atque crassescunt. Bellicis quoque se rebus Myrtus inseruit, vt prodidit Plinius, triumphánsque de Sabinis Posthumius Tubertus in consulatu (qui primus omnium ouans ingressus vrbem est, quoniam rem leniter sine cruore gesserat) Myrto Veneris victricis coronatus incessit, optabilémque arborem etiam hostibus fecit. Hæc ouantium postea fuit corona, excepto M. Crasso, qui de fugitiuis & Spartaco Laurea coronatus incessit. Massurius auctor est curru quoque triumphantes Myrtea corona vsos L. Piso tradit Papyrium Massonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corsis, Myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Ma. Valerius duabus coronis vtebatur Laurea, & Myrtea.

Myrteum condim. — *Lib. 1. Diosc. cap. 128.* — *Plin. li. 14. cap. 16.* — *Diosc. li. 5.* — *Myrtites vinum.* — *Oleũ myr.* — *Silu. in lib. 3. Antid. Mesu.* — *Ibidem.* — *Theophr. lib. 6. Hist. cap. 7. & li. 2. caus. ca. 18. Plin. lib. 15. cap. 29.* — *Lib. 15. c. 29.*

RVSCVS, CAP. LVII.

Nomina

QVI Latinis Ruscus & Ruscum, officinis addita litera, licet corruptè, Bruscum vocatur, Græcis μυρσίνη ἀγρία, ideſt Myrtus syluestris, & ὀξυμυρσίνη, ideſt acuta Myrtus, & μυρτάκανθα. Alij, inquit Plinius. Chamæmyrsinen vocant, alij Acaron à similitudine: est enim breuis, & fruticosa. A Theophrasto κεντρομυῤῥίνη nominatur, ab Arabibus qui Cubebas cum Rusco confundunt, Cubebæ, ab Italis *Rusco*, & *Pongitopi*, quod arcendis muribus à salsa carne appensa circum ligetur, à Germanis *Bruosch*, ab Hispanis *Insbarba*, à Gallis quibusdã *Bouys piquant*, ab Anglis *Kuehull*, & *Kuehulme*.

Lib. 3. Hist. cap. 17.

Forma.

Humilis est frutex, lignosus, radice alba, ramosus, stipitibus rotũdis, cortice fusco, tectis, & spisso: foliis dẽsis, nigricãtibus, spissis, Myrto, aut Buxo haud multũ dissimilibus, sed duris, mucrone aculeatis, rigentibúsque. Quare horridum Ruscũ Virgilius dixit, & aspera Rusci vimina. Fructus in foliis ipsis crescit, ruber, duro intus semine. Dioscorides, Ruscus Dioscoridi folium fert Myrti, latius, in formam lanceæ mucronatum. Baccæ per maturitatem rubescunt, rotundæ, à medio folio pendentes, osseo intus nucleo: cubitales ramuli ab radice exeunt, vitilium modo lenti, fractu contumaces, foliosi: radix gramini similis, acerba, & subamara: in qua Ruellij versione baccæ à medio folio pendentes haud rectè dicuntur, cum Græcè legamus, καρπὸν δ' ἐν μέσῳ τῷ πετάλῳ περιφερῆ. Ideſt, Baccas habet in medio folio rotundas: non enim ex foliis illæ

Eclo. 7. & Geor. 2. — *Li. 4. c. 141.*

quidem

RVSCVS.

quidem pendent, ſed ipſi hærent, id ipſa experientia docente & approbante, his verbis Theophraſto. Τῆς δάφνης ἀλεξανδρείας τοῦτο τὸ ἴδιον, ὅτι ἐπιφυλλόκαρπόν ἐστι, ὥσπερ καὶ ἡ κεντρομυῤῥίνη: αμφότεραι γὰρ τὸν καρπόν ἔχουσι ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ φύλλου. Lauri Alexandrinæ hoc proprium eſt, quod in folio fructum habeat, veluti & Ruſcus. Vtrique enim fructus ex foliis ipſius dorſo enaſcitur. Hic Ruſci fructus plurimùm differt à Cubebis aromaticis granis. Serapio verò duos hos fructus eoſdem eſſe credidit: errore iamdudum deprehenſo, & ſcriptis mandato à doctiſsimo viro Leoniceno. Prouenit Ruſcus in aſperis & præcipitibus locis. Ab herbarijs in hortis ſeritur: folia nunquam amittit. Germinat vere Aſparagi modo, turionibus tamen breuioribus, craſsioribus, hirſutis qui elixi eduntur ex oleo, ſale, & aceto. Sed quum non obſcurè eorum amaror guſtatu percipiatur, in medicamentis potius, quàm in cibis ſunt habendi: ad ciendam enim vrinam, aperiendáſque obſtructiones plurimum valent. Plinius quoque inter herbas ſponte naſcentes, & in cibos expetitas, quæ in Italia pauciſſimæ ſunt Ruſcum recenſet. Fructus Auguſto menſe maturus eſt. Radix & folia ſecundo gradu calfaciunt, ſiccant primo. Galenus, Paulus, Ætius ruſcum in ſimplicium cenſu ſilentio præterierunt. Eius igitur virtutes ex Dioſcoride hæ ſunt. Folia & baccæ in vino potæ vrinam cient, menſes pellunt, veſicæ calculos frangunt, ſtillicidio vrinæ medentur, dolores capitis ſanant, & regium morbum. Decoctum radicis in vino potum eoſdem præbet effectus. Cauliculi recentes aſparagorum vice in cibo ſumuntur: amari tamen ſunt, ſed vrinam mouent. His admodum conſentanea ſunt quæ ſcribit Plinius. Myrtus ſylueſtris, inquit, ſiue Oxymyrſine, ſiue Chamæmyrſine baccis rubentibus & breuitate à ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt, decocta vino ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipuéque craſſæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarum purgationi trita cum vino: Cauliculi quoque incipientes aſparagorum modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti: ſemen cum vino potum, aut oleo, aut aceto calculos frangit. Idem in aceto & roſaceo tritum capitis dolores ſedat, & potum morbum regium. Caſtor Oxymyrſinem hanc Myrti foliis acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, Ruſcum vocauit, & ad eoſdem commendauit. Idem vſus alio in loco. Ruſci radix inquit, decocta bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuoſiore vrina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui: ex ea ſextarium, vini cyathis duobus miſceri. Sunt qui crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum ad virilia, vel, vt quidam legunt, vrinam difficilem, cauliculis eius in vino & aceto tritis nihil vtilius putant, aut, quomodo in vetere codice legitur, cauliculis eius aceto tritis, &c. In quibus Plinij verbis vrinam tortuoſam intelligimus, exitu flexuoſo prodeuntem, ac procurſu veluti diuiſo, ob craſſum humorem impactum vri-

Lib. 3. Hiſt. cap. 17.

Locus.

Tempus.

Lib. 21. c. 15.

Dodo. li. 6. cap. 13.

Temper. & vires

Lib. 4. c. 14

Li. 23. ca. 81.

Li. 21. ca. 27.

nario meatui, aut extumeſcentem carunculam, quam Græci vocant Hyperſarcoſin, in vrinæ via, lotij meatum impedientem. Porro hic animaduertendum Plinium proculdubio Ruſcum cum Myrto ſylueſtri confudiſſe, de qua ſuprà tractauimus, maximè cum de oleis factitiis loquitur. Simile eſt (oleum) è Myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorum molliſsima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum, prius ſole macerant. Eadem ratio & in ſatiua Myrto, ſed præfertur ſylueſtris, minore ſemine, quam quidam Oxymyrſinen vocant, alij Chamæmyrſinen, &c. Sylueſtrem Myrtum pro Ruſco à Plinio hîc vſurpari ex iis quæ ex ipſo iam citauimus perſpicuum eſt. At ex Ruſco Myrteum oleum non fieri, ſed ex Myrto ſilueſtri ſatiuæ oppoſita, de qua præcedenti capite egimus, Dioſcorides à quo modo recitata Plinius mutuatus eſt, apertè demonſtrat his verbis. Myrtei faciundi ratio hæc eſt è Myrto nigra ſylueſtri, aut ſatiua, foliorum molliſsima quæque tuſa premuntur: ſucco pares olei omphacini portiones adiiciuntur, ſubiectiſque carbonibus inferueſcunt, donec concoquantur: innatans oleum deraditur. Sed longè facilior hæc compoſitio. Tenera folia contuſa coquuntur in oleo & aqua, & quod innatat eximitur. Priuatim alij deiecta in oleum folia in ſole macerant. Præterea cum Myrtei olei vires ex Dioſcoride perſequitur, nempe, quod adſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, vuluæ exulceratæ, veſicæ, vlceribus vetuſtis, vel manantibus, cum ſquama æris, & cera: item eruptionibus, ambuſtionibus: attrita ſanat, rhagadas, condylomata, articulos luxatos, odorem grauem, Denique quod ad omnia valet, adſtrictionem ſpiſſationémque deſiderantia, vt ait Dioſcorides, ſubiicítque Chamæmyrſinæ, ſiue Oxymyrſinæ eandem eſſe naturam, perſpicuum eſt Oxymyrſinen, id eſt Ruſcum, vt ipſe interpretatur, cum vera Myrto ſilueſtri confundere. Eſt autem Ruſcus ad ea præſtanda plane inepta, ad quæ Myrteum oleum Plinius ipſe, atque Dioſcorides commendarunt, vt ex ipſius Ruſci viribus ſuprà ex vtroque auctore narratis liquet. Ruſcilentis ramulis ad colligendas vites vtebantur antiqui. Virgil.

Nec non etiam aſpera Ruſci,
Vimina per ſyluam, & ripis fluuialis arundo
Cædatur.

Leonicen. — Li. 15. ca. 7. — Lib. 1. c. 37. — Li. 23. ca. 4. — Georg. 2.

NERIVM SIVE RHODODENDRVM,

CAP. LVIII.

Nomina — In Theri. — Lib. 24. c. 11. — *Forma* — *Lacu.*

GRæci νήριον, & ῥοδόδενδρον vocant hanc plantam, alij ῥοδοδάφνην, à flore Roſæ ſimili, & foliis laurinis: Nicander Nerin. Nos quia ne nomen quidem Latinum inuenit, vt ait Plinius, Nerium etiam vocamus, & Rhododendrum, & Rhododaphnem, Apuleius Roſam Lauream, Galli *Roſage*, & *Roſagine*, Itali *Roſalauro*, & *Oleandro*, Hiſpani *Adelſa*: Germani *Olander*. Frutex eſt vulgaris notitiæ, inquit Dioſcorides, longioribus quàm Amygdala foliis, craſsioribúſque: flore in Roſam conformato: fructu Amygdalæ ſimili, corniculato, qui patefactus quandam lanoſam naturam oſtendit, ſpinarum nimirum Carduorum pappos repreſentantem: radice longa, acuta, lignoſa, guſtanti ſalſa. Hæc Dioſcorides interprete Ruellio: qui vbi vertit, longioribus quàm Amygdala foliis, legitur in vetere codice, ἀμυγδαλῆ φύλλα ἔχον ὅμοια, μακρό τερα τε, καὶ παχύτε-

ρα, καὶ

NERIVM SIVE Rhododendron.

ρα, καὶ πλαλύτερα, καὶ τραχύτερα: Hoc eſt, Habens folia ſimilia Amygdalę, longiora tamen, craſsiora, latiora, & aſperiora. Rectè verò fructum intus lana quadam refertum dixit, ſpinarum, ſeu carduorum pappis ſimili, quæ in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus falſò ὑακινθίνοις πάπποις ſimilis eſſe legitur, cum hyacinthus nullos prorſus pappos habeat. Quare legendum ἀκανθίνοις πάπποις, ideſt ſpinarum, ſeu carduorum pappis, vt meliores codices, & ipſa experientia teſtantur. Similitudo fructus Nerij cum Amygdala intelligenda prorſus eſt, vel adhuc exigua ſiliqua, & adoleſcente, vel ob corticis viriditatem, & craſsitiem, alioquin haud rectè adulta ſiliqua, anguſta, oblonga, nullo ſubiecto duro & lignoſo nucleo, lanuginoſis tantum villis farcta cum Amygdala comparetur. Et quamuis herba dicatur Sabina, Rhododendrō, inquit Plini⁹ vt nomine apparet à Gręcis venit. Alij Neriō vocarūt, alij Rhododaphnē, ſempiterno frōdis honore, Roſę ſimilitudine, caulibus fruticoſum: qui locus falſi ſuſpectus eſt. Sunt qui legant Sabinè, hoc eſt lingua Sabinorum, quibus non accedit Hermolaus, húncque eius loci ſenſum eſſe ait, Rhododendron Sabinam herbam dici, cum tamen in Sabinis primùm orta non videatur, ex ipſo nomine quod Græcum eſt: Sciendum enim aliud fruticis genus Sabinam vocari, Græcè brathy. Nerion naſcitur in amænis, maritinis & ſecus amnes, inquit Dioſcorides. In hortis etiam colitur ab herbariis. Copioſiſsimum prouenit in tractu maritimo alpino & montoſo Liguriæ, inter Nicæam, & Genuam, cum Siliquis. Vidit hoc primum Matthiolus ad Benaci ripas, & in Argentario promontorio in maritimis Senenſibus. Planta eſt Lauri facie, non iniucunda ſpectatu, præſertim ſuis floribus ornata, quorum ſimilitudine deceptus quondam L. Apuleius in aſinum mutatus, dum Roſas quæreret, quarum paſtu in priſtinam formam reſtitueretur, parum ab fuit, quin imprudens eos deuoraret. Verùm qui in plantarum hiſtoria, & viribus cognoſcendis diligentiſsimus fuerat, recordatus Nerij flores aſinis venenum eſſe præſentaneum, ſtatim labra ſubſtraxit, demiſsis que auribus abiit. Idem Lucianus ſibi in aſinum quoque transformatonarrat accidiſſe. Sed Nerium δάφνην ἀγρίαν, ideſt Laurum ſilueſtrem vocat, pernicioſum aſino & equo cibum, cum aſſerant id comedentes eueſtigio mori. Dioſcorides etiam tradit flores & folia mulis, aſinis, canibus, & quadrupedum plurimis venena eſſe, hominibus verò contra ſerpentium morſus conferre, è vino pota, eoque magis ruta addita. Imbecillas etiam animantes, vt pecus & capras, ſi aquam bibant in qua folia ea maduerint, mori. Eadem planè tradit Plinius. Nerium iumentis, capríſque & ouibus venenum eſt. Idem homini contra ſerpentium venena remedio: quæ iterum alio loco repetit. Mirum folia Nerij quadrupedum venenum eſſe, homini verò contra ſerpentes præſidium, Ruta addita, è vino pota. Pecus etiam & capræ, ſi aquā biberint,

Li.16.c.20.
In caſt.Pli.
Locus.
Ibidem.
In libr. 4. Dioſc.c.77.
In Lucio.
Ibidem.
Vires.
Li.16.c.20.
Lib.24.c.11.
Lib.8.ſim.

in qua folia ea maduerint, mori dicuntur. His maximè refragatur Galenus, ita scribens. Neriion aut Rhododaphne notus omnibus frutex, foris quidem illitus digerendi vim obtinet: intro verò in corpus assumptus, perniciosus ac venenosus, non solùm hominibus, sed plerisque etiam pecudibus est. At dicendum, inquit Matthiolus, Nerium sumptum hominibus à serpentibus non demorsis perniciosum esse, Dioscoridis verò sententia idem iis remedio esse quos serpentes momorderint, qua ratione Cantharides auctore Auicenna, à cane rabido demorsis medentur, & Euphorbium à scorpione ictis, alia denique letalia medicamenta aliis venenis aduersantur. Cordus alio modo conciliari posse hos auctores scripsit. Si intra corpus sumatur Nerium venenum esse, si foris imponatur, contra venenatorum morsum auxiliari. Sed reuera Nerium intro sumptum contra serpentium morsus opitulari Dioscorides intellexit: fideliora enim exemplaria habent σωὺ ἔινῳ πινόμενα, cum vino pota, videlicet flores, & folia. Sic etiam in Plinio perspicuè legitur, qui proculdubio videtur hæc ex Dioscoride transscripsisse. Præterea in Esdræ antidotum, cuius contra venenata animalia præcipuus est vsus, flores Nerij recipiuntur, ceu medicamentum contra venena efficax. In hac verò apud Ætium, & Paulum compositione Esdræ, malè legimus flores Nerij, deinde paulo post, Rosæ Rhododaphnes. Nerion enim & Rhododaphne idem est frutex, & Rosæ Rhododaphnes nihil aliud sunt, quàm flores Nerij. Videtur itaque flos Nerij, interpretatio esse Rosarum Rhododaphnes, quæ in margine notata, ab aliquo indocto in contextum inserta est. Id tamen verum esse tradit Cordus florem Nerij insaniam parere, sed non semper: accidere enim id quibusdam locis, & quibusdam temporibus, arborémque quibusdam temporibus venenatam esse, ex cuius & Aconiti floribus in Ponto venenatum mel apes colligunt. Scribit etiam Galenus athletarum dorsum Rhododaphnis vellicari. Καὶ ῥοδοδάφναις ἐνίοτε τὰ νῶτα διακναίονται. Nerium aliud pinxit Lobellius, flore albo quale se vidisse ait Pena, tum in hortis Italicis, tum in maritimis.

Ibidem.

Li.4. Diosc. cap. 82.

Li.13.c.100.
Lib.7.ca.11.

Ibidem.

In Exhort. ad art.

NERION
albis floribus.

GLYCYR

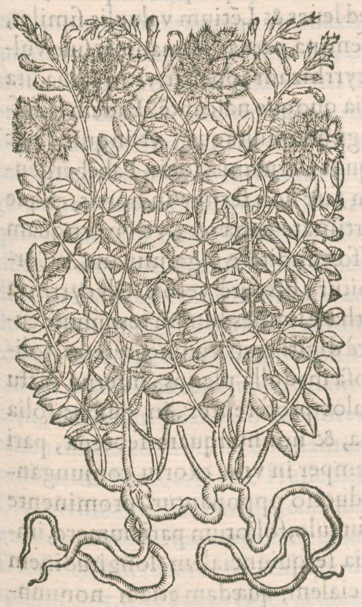
GLYCYRRHIZA. CAP. LIX.

Nomina

VT à Græcis γλυκύῤῥιζα, ita à Latinis Glycyrrhiza, & Glycyrrhizon appellatur, & dulcis radix, à Seplaſiariis corrupto, aut potius barbaro nomine Liquiritia, ab Arabibus *Sus*, Italis *Rigolitia*, Gallis *Reclisse*, & *Regalisse*, à Germanis *Lechkritz*, & *Sueszholtz*, ab Hiſpanis *Regaliza*, Boemis *Lekorice*, Polonis *Lackrijcya*. Fruticoſa eſt planta, inquit Dioſcorides, ramis binûm cubitorum altitudine aſſurgentibus: foliis Lentiſci, denſis, pinguibus tactúque gummoſis: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis, aſperiore, in ſiliquis Lentium modo, rufis, paruis: radicibus longis, vt Gentianæ, coloris buxei, ſub acerbis, & dulcibus, quarum ſuccus denſatur Lycij modo. Vel vt in vetere Codice legitur, χυλιζόμενοι ὥσπερ τὸ γλαύκιον, ἢ λύκιον. Id eſt, ex quibus elicitur ſuccus, veluti ex Glaucio, au Lycio. Ea eſt planta quam hic primo loco propoſuimus, ramis ternos, quaternóſue cubitos altis, in quibus folia bina ex aduerſo ſita, Lentiſco ſimilia. Flores breuibus pediculis hærent,

Lib. 3. ca. 5.
Forma.

GLYCYRRHIZA *echinata Matthioli.*

GLYCYRRHIZA *echinata Dodonæi.*

Hyacinthi purpureo colore, in globulos veluti congeſti, poſt quos fructus oriuntur, quorum globoſum aceruum cum Platani pilulis comparat Dioſcorides. Sunt enim rotunda capitula, echinata, magnitudine pilularum Platani, aut maiora, compoſita ex Siliquis paruis, multis, Lenti ſimilibus, coaceruatis, hirſutis, & tenuiorum aculeorum ſtipatu velut armata, vt pictura monſtrat, colore in atrum rufeſcente, in quibus ſemen compreſſum clauditur. Radix longa vt Gentianæ, foris nigricans, intus lutea, dulcis. Eſt & altera Glycyrrhiza priori addita, à Matthiolo priore editione commentariorum in Dioſcoridem pro Glycyrrhiza Dioſcor. depicta, qua abundat Apulia, inquit, præſertim in Gargano monte, ex qua quotannis ſuccus in paſtillos denſatus conuehitur, & magna radicum copia. Viſitur etiam in multis Italiæ hortis, non modo ad ſpectaculum ſata, ſed & ad medicamentorum vſum. Nam recens effoſſa radix ſicca præſtan-

Lib. 3. Dioſcor. cap. 5.
Locus.

GLYCYRRHIZA NON *echinata: Scythica herba.*

tior est, & ori gratior. Sed cum altera editione diligentius, opinor, hanc Glycyrrhizę speciem considerasset, nullúmque in ea fructum, aut magnitudine, aut asperitate cum fructu Platani conferendum animaduertisset, adiecit Glycyrrhizam duûm esse generum, alteram non echinatam, de qua modo tractamus, alteram echinatam, de qua supra verba fecimus à Dioscoride descripta, quæ copiosa in Germania nascitur in Bambergensi agro, non longè à Norimberga, à Ioãne Hesso medico Norimbergensi ad se missa. Illam etiam echinatam Glycyrrhizam Dodonæus pro vera, siue Dioscoridis Glycyrrhiza descripsit, ac depinxit: alteram verò, non echinatam, (cui Siliquas quasdam paruas, vt & Cordus, attribuit, quod dicemus) nequaquam asperas, aut hirsutas, sed leues & Lẽtium valuulis similes, in quibus semina parua. Germanicã, siue vulgarem Glycyrrhizam appellat, vt in Italia, ita in Germania quoque nascentẽ. Eadem à Fuschio depingitur, multáque, vt inquit, nec ignana aliquot Germaniæ locis, Pabẽbergensi præsertim agro producitur. Hodie nusquam ferè non seritur in hortis, eáque vt semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, vt vix vnquam possit radicitus extirpari, vsqueadeo restibili fœcunditate regerminans. A Cordo verò prolixè admodum & curiosè describitur, his ferè verbis. Glycyrrhiza ab vno radicis capite caules emittit, virgis Althææ similes, binûm ternúmue cubitorum altitudine, prope terram minimi ferè digiti crassitudine, teretes, solidos, lignosos, in viridi subflauos, intus fungosa medulla plenos, inferne tactu asperos, ex interuallis inæquali ordine surculos proferentes, in quibus folia alatam figuram referunt, vtrinque quina, sena, & nonnunquam septena, pari ferè interuallo distantia, ea ratione vt bina semper in vno exortu coniungantur, atque breuibus admodum pediculis ex aduerso opponantur, prominente in summitate surculi recto folio in reliquo surculo, foliorum pari numero, imparem autem vno hoc efficiente. Singula folia sesquiuncialem longitudinem habent, latitudinem vncia minorem, aut vncialem, quædam etiam nonnunquam maiora. Eadem sub crassa, pinguia, glutinosáque sunt vtraque parte, ideóque tactu digitis adhærentia. Inest præterea iis peculiaris quædam natura, & cum paucis communis. Oriente sole singula folia in latitudinem primum æqualiter explicantur, mox vna cum ascendente sole eriguntur, atque interdiu sursum omnino rigent, & vna cum surculo cymbam, aut nauium carinam forma referunt. Occidente sole rursum se demittunt, demissáque pendent. Quinetiam aëris constitutionibus reguntur. Nam si dies sereni fuerint, interdiu eo modo quo dictum est, erecta sunt, pluuiosis verò, nubilis, tristibus, & frigidioribus diebus, etiam æstate, atque ipso meridie se demittunt: quæ de foliis tantum intellige, non de eorum pediculis, quorum positus neque à sole, neque ab aëris constitutione mutatur. E summis caulium alis oblonga quædam, dissecta, & veluti aculeata prodeũt capitula. (Hæc Dioscoridem pilulis Platani comparare, fructus impropriè appellando, perperam scripsit Cordus, non enim

huiusce,

Ibidem.

Lib.6.c.28.

In Hist.pl. cap.70.

Ruel. lib.3. cap.5.

Lib.2.pl. cap.156.

huiusce, sed superioris Glycyrrhizæ fructus cum Platani fructibus confert.) ea se paulatim in quadrantalem, & nonnunquam in quincuncialem pediculum extendunt, vndique vsque ad summitatem paruis floribus, oblongis, papilionum alis similibus, & colore in candido, cæruleóque purpurascentibus, circundatum, ex quibus vncialis, gracilis, subrubens, atque in latitudinem compressa prodit exigua siliqua, tribus, aut quatuor oblongis seminibus grauida, vel, vt Dodonæus ait, circa graciles pediculos flores & paruæ siliquæ proueniunt, spicarum effigie, vt in Galega, & Vicia syluestri, non vt rotunda capitula, hirsuta, quæ ex pluribus paruis siliquis echinatis constant, Platani pilulis similia, quemadmodũ in superiore Glycyrrhiza. Diu frutex hic viret, antequam folia amittat, quæ postea cum florum defluuij tempus aduenerit, non singillatim, sed vniuersa simul vna cum pediculo decidunt, & illi etiam postquam deciderint, adhærẽt. Radice nititur superne trunco simili, quo vetustior fuerit, eo crassiore, plerumque crassitudine pollicari, inferne in multas longissimas radices quaquauersum in obliquum exeuntes distracta, quæ arenosum solum, aut arenam tantùm nactæ, duarum orgyarum longitudinem excedũt. Substantia eis est neruosa, flexilis, distractu difficilis. Ideo cum inter effodiendum extrahuntur, raro abrumpuntur, maximè solo arenoso. Colorem habent foris in spadiceo, aut subruffo pallentem, intus buxeum. Superior radicis pars, à qua modo dictæ exeunt, & quæ veluti truncus, seu caput earum est, peculiares, & à prioribus diuersas emittit radices, minimi digiti crassitudine omnino trãsuersas, Asparagis similes, sub terræ superficie quoquo versus serpentes, quæ cum in cubitale, bicubitale, & interdum longius spatium progressæ fuerint, acuminato germine è terra emicãt, & caules producunt, qui sequenti anno deorsum obliquas demittant radices, quales descripsimus, flaccescentibus postea, & pereuntibus iis à quibus ortæ sunt, transuersis radicibus, quibus veris tempore in candido pallidus est color, substantia autem tenera, succosa, fragilis: ab æstate deinde in Autumnum superficies earum in fungosum corpus mutatur, interior verò pars obliquarum radicum modo in neruosam, minùs tamen firmam, aut lentam, & colore buxeam substantiam transit. Saporem radices habent valde dulcem, imo etiam Sacchаro dulciorem, modicè astringentem, & subacrem, cui etiam iuncta est minima quædam amaritudo. Colitur in Germania lucri causa, præsertim Bambergij in Franconia, vbi maximus est eius prouentus. Ex his Glycyrrhizam Dioscoridis, eiúsque aliud à Matthiolo, & Dodonæo proditum genus omnibus fore notissimum arbitror. Plinus in describenda Glycyrrhiza Dioscoridem secutus est, nisi quod eam inter aculeatas plantas falsò retulit. Et ipsa, inquit, sine dubio inter aculeatas est, foliis echinatis, pinguibus, tactúque gummosis, fruticosa, binûm cubitorum altitudine: flore Hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis. Et alio in loco. Quædam spinosa foliata sunt, vt Carduus, Eryngium, Glycyrrhizon, Vrtica. Horũ enim in omnibus foliis inest aculeata mordacitas, Cuius erroris causam Matthiolus, Cordus, Cornarius mendoso, quo Plinius vsus est, Codici imputant, quod φύλλα ἐοικότα ἐχίνῳ facili lubricóque non aduertentium lapsu, falsò legerit, cum Dioscorides rectè habeat ἐοικότα σχίνῳ, id est similia Lentisco. Nec sunt audiendi qui ne desciscant à Plinij sententia, credunt Glycyrrhizã spinis olim fuisse præditam, verùm mangonio longi cultus edomito rigore tandem mitigatam. Nam diligentia, opinor, minores innocentioresque spinas reddere potest, in totum abolere minimè. Scythica planta Theophrasti nihil aliud est quàm Glycyrrhiza Germanica, secundo loco descripta, frigidas etiam regiones, qualis est Scythia, minimè respuens, sic dicta, quòd eius vsu aliquot dies sitim famémque tolerare Scythas posse

Ibidem.

Locus.

Lib.22.c.9.

Lib.21.c.15.

Lib.3.Dioscor.cap.5. In Diosco. lib.3.cap.7. Embl.5.lib. 3.Dioscor.

Scythica planta.

posse auctores tradant, de qua tamen & de Hippice Plinius tanquam diuersis seorsum à Glycyrrhiza tractat. Sed quæ de ea scripsit cum à Theophrasto sumpserit, omnésque quas Scythicæ Theophr. vires tribuit, ipse Glycyrrhizæ assignauerit, vt dicemus, hinc perspicere potuit, eandem esse Theophrasti Scythicam, cum aliorũ Glycyrrhiza: Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ σκυθική, inquit Theophr. καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν γλυκύρριζαν αὐτήν (sic enim ex vetusti Codicis fide legendum) γίνεται δὲ παρὰ τὴν μαιῶτιν, χρησίμη δὲ πρὸς τὰ ἄσθματα, καὶ βῆχα ξηράν, καὶ ὅλως τοὺς περὶ τὸν θώρακα πόνους, ἔτι δὲ πρὸς τὰ ἕλκη ἐν μέλιτι. δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ. διὸ ταύτῃ δὲ καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα. Id est, Dulcis quidẽ & Scythica est, quam nonnulli Glycyrrhizã appellant. Ad Mæotim nascitur. Vtilis est asthmati, tussi siccæ: denique thoracis malis. Præterea vlceribus cum melle prodest. Sitim sedat, si in ore habeatur. Quapropter Scythas contentos ea & Hippace vndecim, aut duodecim dies vitam sustinere aiunt: quem locum permirum est quam supinè atque peruersè Plinius vertisse, & intellexisse videatur. Inuenere herbas & vniuersæ gentes, inquit Plinius. Scythia primũ eam quæ Scythice vocatur, circa Bæotiã nascens, prædulcem alias, vtilissimamq́; ad ea quæ asthmata vocant (nam ex vetere Codice, & Theophrasto sic legendum, non vt in vulgatis exemplaribus, prædulcis. Aliam vtilissimam ad ea quæ spasmata vocant) Magna & ea commendatio, quod eam in ore habentes famem sitímque non sentiunt. Idem præstat apud eos Hippice dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Tradúntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique. Hæc Plinius, qui circa Bæotiam nasci Scythicam scripsit, Theophr. ad Mæotim: at huius erroris minimè Plinius est accusandus, sed mendosa exemplaria quibus ille vtebatur. Ipsemet enim alibi Scythicam herbam à Mæotidis paludibus portari scripsit. Ad hæc Hippacen, id est caseum equinum in ciborum necessitate pro alimento Scythis esse, sicut delinitam Glycyrrhizæ radicem pro potu in aquarum penuria, vagantibus per aridas vastásque solitudines iis populis. Plinius verò ex Hippace, id est caseo equino Hippicen herbam confinxit, addita perinde absurda etymologia, quod scilicet equorum famem sitímque sedaret. Hippacen alibi de hac eadem re scribens rectè vsurpasse videtur. Quædam inquit, rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, cõseruántque vires, vt Butyrum, Hippace, Glycyrrhizon. Idem ipse Hippacen caseum equinum esse dixit. Sestius eosdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocant Hippacen. Alibi coagulum equi sic vocari idem scribit. Equi coagulum, inquit, quod aliqui Hippacen vocant. Gazæ errandi occasionem præbuit Plinius, vterque Hermolao. Ille enim Hippacen equestrem herbam interpretatus est: hic differre Hippacen ab Hippice scribit, quod Hippace caseus, & coagulum sit, Hippice verò herba Scythica, equestris à Theodoro dicta. Glycyrrhiza plurima, inquit Dioscor. gignitur in Cappadocia & Ponto. Præstantissima in Cilicia, auctore Plinio, secunda in Ponto, radice dulci, & hæc tantum in vsu. Capitur ea Vergiliarum occasu, longa ceu vitis, coloris buxei. Melior, quæ nigra, quæq́; lenta, quámque fragilis. Prouenit in Italia, & Germania, vt dictum est. Est & alia Glycyrrhizæ syluestris species, Lobellio Glaux vulgaris, Cordo Polygalon, Gesnero, Glycyrrhiza syluestris à consimili radicis sapore: radice crassa, longa, ramosa, nigra, lignosa, caulibus multis, ima parte rubentibus, rotundis, per terram sparsis, gustu dulcibus, odore, saporéque Glycyrrhizæ, quæ in hortis nostris alitur, similibus. Quam ob causam Glycyrrhizam syluestrem vocant: flore Lentis, copioso, in luteo pallescente: siliquis angulosis, curuis, & falcatis, semine Lenticulæ. Tragus pro Fænogræco syluestri descripsisse ac depinxisse videtur. In vmbrosis sæpius subaltis sæpibus gignitur nonnunquam

Lib.22.c.9.
Lib.9.Hist. cap.13.
Lib.25.c.8.
Lib.27. c.1
Lib.12.c.54
Lib.28.c.9.
Li.28. c.14.
Corol. 80. lib.1. Diosc.
Locus.
Ibidem.
Lib.22.c.9.
Lib.2. ca.5.
Locus.

nunquam & in apricis. Glycyrrhizæ ſuccus, auctore Dioſcoride, in arteriæ ſcabritia efficax habetur: verum oportet, vt linguæ ſubditus eliqueſcat: æſtuanti ſtomacho, thoraci, ac iocinori conuenit: ſanat veſicæ ſcabiem, & renum dolores cum paſſo potus: idem eliquatus ſitim ſedat: vulneribus illitus accommodatur: commanducatus ſtomacho prodeſt: recentis radicis decoctum ad eadem conuenit. Eiuſdem farina pterygiis commodè inſpargitur.

Vires. Lib.3. ca 5.

GLYCYRRHIZA ſylueſtris.

Plinius ſimilia ferè omnia habet, quibuſdam additis. Vſus in linguæ ſubditis: ſic enim legendum, Plinio Hypoglottidas ita appellante, decoctæ ad tertias, cætero ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. Item voci vtiliſsimo ſucco, ſic vt ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. Item thoraci, iocinori. Hac diximus ſitim famémque ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirēt. Ideo & cōmanducata ſtomatice eſt, & vlceribus oris inſpergitur ſæpe, & pterygiis. Sanat & veſicæ ſcabiem, renum dolores, condylomata, vlcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & Piperis vna, hemina aquæ. Commanducata ſanguinem ex vulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. Hactenus Plinius, qui ſicut errore deceptus ἐχίνῳ pro χίνῳ in Dioſcoride legit, ſic in eodem Dioſcor. falſò nunc legitur ſuccum Glycyrrhizæ eſſe στομαχικὸν διαμασώμενον, vt recte mihi annotaſſe videtur Cornarius, contra rectè in Plinio, Ideo & commanducata ſtomatice eſt, Nam qui ſuprà dixit, ad ardorem ſtomachi facere, nunc ait ſtomaticum eſſe medicamentum, tum ipſam, tum eius ſuccum. Cæterum quod idem ſcribit Glycyrrhizæ radicem capi, vel carpi, Vergiliarum occaſu, longam, ceu Vitis, coloris buxei, Dioſcorides longam eſſe inquit, & coloris, ſicut Gentianæ, buxei. Huius fruticis radicum ſuccus, Galeno imprimis vtilis eſt, perinde vt radix, dulcis, ſimúlque leniter adſtringens. Proinde aſperitates lenire poteſt, nec modo in arteria, verum etiam in veſicæ ſcabie, ídque temperaturæ mediocritate. Quocirca fuerit ſanè natura eius familiaris noſtræ temperaturæ: nam tale monſtratum eſt eſſe dulce. Sed cum adſtrictio quædam adiuncta ſit, vniuerſum eius temperamentum, quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſsimum caliditatis fuerit, quam proximè accedens ad temperatum. Porro quoniam temperie quoque eſt humidum id quod modice eſt dulce, iure etiam ſiti congruens medicamentum eſt, nimirum modicè humidum, ſimúlque humana natura frigidius. Refert Dioſcorides radicem ſiccam ad læuorem redactam oculorum Pterygij idoneum eſſe illitu medicamentum.

Lib.22. c.9.

Lib.22.c.54.

Emb.5. li.3. Dioſcor.

Li.6.ſimpl.

LIGV

LIGVSTRVM, CAP. LX.

Nomina

LIGVSTRVM Latinis, Græcis κύπρος appellatur hic frutex, Arabibus *Kenne, Henne*, Officinis Alcanna, Italis *Guistrico*, *Oliuella*, *Oliuetta*, & *Chambrossena*, Patauinis *Conastello*, Gallis *Troesne*, Germanis *Rhein vueiden*, *Beynholtzlin*, & *Mundholtz*, Hispanis *Alfena*, seu *Alhena*, Boemis *Ptacij*, *Zob*, Anglis *Pryuet*, Belgis *Keeleruyt*, & *Mondthoudt*. Ligustrum frutex est, seu arbuscula, virgas producens multas, graciles, lentas, flexilésque. Circa has folia Oleæ similia, latiora, molliora, & colore viridiora. In harum cacumine flores proueniunt candidi, muscosi, vel vt Oribasius legit, racemosi, odorati, sed qui decerpti statim flaccescant. Oriuntur ex eis baccæ racematim cohærentes, Pyramidis figura, Sambucinis similes, nigræ, Hederę baccis minores, læuiores, nigriores, sapore amaro ac iniucundo, purpureo intus succo. Tale est Matthioli, & permultorum Herbariorum Ligustrum, siue Cyprus, quibus assentitur Cordus. Ligustrum, inquit, sine dubio arbuscula est, quæ Græcis Cyprus vocatur: propterea Plinium idem scripsisse nunquã pœniteat. Ruellius, Ligustrum apud nos eandem arborem esse ait, quæ in Oriente & Græcia Cyprus, Gallis *Troesne*, Officinis tum Alcanna, tum Henne. His Tragus, & Amatus Lusit. consentiunt, quia Ligustrum omnibus suis notis Cyprum Dioscoridis refert, foliis circum ramos Oleæ similibus, latioribus tamen, mollioribus, ac viridioribus, gustu adstringentis: flore candido, muscoso, odorato: fructu nigro, Sambucini æmulo. Præterea, inquit Matthiolus, nullus est medicus qui nesciat Ligustrum iis omnibus præditum esse virtutibus, quibus Cyprũ pollere Dioscorides & Galenus prodiderunt. Alij Ligustrum & Cyprum diuersas esse stirpes censent. Fuschius quo nomine Ligustrum Græcis appellatum sit, certò nobis constare negat: neque enim vt ferè omnes hodie putant, Cyprum esse, quæ Plinio teste semen habet Coriandri, & arbor peregrina est. Ligustrum enim semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum, modicéque concauum in racemis profert. Præterea arbor peregrina non est, sed sponte in sepibus & senticetis vbique prouenit: Phillyream, itaque Dioscoridis potius esse Ligustrum is arbitratur. Dodonæus eandem plantam quam Fuschius ostendens, Phillyream Dioscoridis vocat, Plinijq́, Virgilij, Columellæ Ligustrum. Anguillara quoque eam, Ligustrum Latinorum esse non negat, sed Cyprum non esse contendit, Ligustrum autem Phillyream Græcorum esse. Lonicerus quoque Ligustrum Latinorum Dioscoridis Phillyream esse ait, & Phillyreæ apud Dioscoridem descriptionem Ligustro nostro pulchrè conuenire. Horum igitur sententia Ligustrum ea stirps erit, quàm hîc pinximus, Cyprus autem minimè. Constantinus idem esse Ligustrum & Cyprum existimat, sed quid sit ignotum esse his nostris temporibus, à Plinio quidem Cyprum Ligustrum dici his duobus locis. Prior est. Ligustrum eadem arbor est, quæ in Oriente Cypros. Suos in Europa vsus habet. Succus eius neruis, &c. Alter est, Cyprus in Ægy

LIGVSTRVM.

Forma.

Lib.1. Diosc. cap.107. In li.1. Dioscor. ca. 25.

Lib.1. c.94.

Lib.3. c.27. Enar.114. li. 1. Dioscor.

In Hist. pl. cap.181.

Li.12. c.24.

Lib.6. Hist. cap.25.

In Enar. Amat. 114. li. 1. Dioscor.

Li.24. c.10.

Li.12. c.24.

in Ægypto eſt arbor Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore candido, odorato. Coquitur hic in Oleo, premitúrque poſtea quod Cyprinum vocatur. Pretium ei in libras x. (id eſt, denarij) quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalone Iudeæ: tertium Cypro inſula odoris ſuauitate præcipuum. Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocatur. Sed Dioſcor. Cyprus folia habet Oleæ, Liguſtrum Plinij Ziziphi, & ſemen Coriandri, Dioſcoridis verò Sambuci. In flore etiam vix conueniunt, cùm Dioſcoridi muſcoſus ſit, Plinio tantùm albus & odoratus. Quare Cyprus Dioſcoridis à Cypro, ſiue Liguſtro Plinij diſsidet. In hoc ſolùm hi duo auctores conſentiunt, quod vterque dicat eſſe arborem: qua vel ſola nota ab huius conſortio excluditur vulgaris hæc planta, quam cum multis aliis pro Cypro & Liguſtro oſtendimus, quod hic frutex ſit tantùm in ſæpibus frequens, vix vnquam arboreſcens. Non erit igitur Cyprus Dioſcoridis, aut Plinij, Liguſtrum, imo nec Columellæ, qui dixit. Et nigro permiſta Liguſtro. Balſama, Cyprum ſiue Liguſtrum, id eſt Arabum Alcannam, arborem raram eſſe, & inter pretioſa ſimplicia ſemper adnumeratam probatur teſtimonio Ioſephi, cuius hæc verba ſunt, cum de valle Hierichuntina loquitur: φέρει δὲ ὀποβάλσαμον, ὅδη τιμιώταλον τῶν τῇ δὲ καρπῶν, κύπρόν τε, καὶ μυροβάλανον. Et ſubiungit, εἶναι ασανιώ τὰ καὶ κάλλιστα. Cyprus, inquit diuus Hieronymus, cum Nardo, Nardus & Crocus, fiſtula & Cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani. Hæc Conſtantinus. Quia verò Alcannam Arabum Cyprum illam raram, & nobis ignotam eſſe ait, quid de ea alij ſentiant exponamus. Qui Arabas ſcriptores Latinè interpretati ſunt, Henne, ſiue Alcannam Cyprum verterunt, Serapionis, opinor, auctoritate freti, qui Henne, ſiue Alcannam nihil aliud eſſe vult quàm Cyprum. Henne, id eſt Alcanna, inquit, Iſaac Ebenamram, flos Alcannæ eſt, ſimilis floribus Myrti, niſi quia eſt velut in racemis, & flos eius eſt albus, decliuis ad glaucedinem, acuti odoris. Dioſcorides. Eſt arbuſtum habens folia ſuper ramos ſuos, & cætera, quæ hic citare ſuperuacaneum foret, cum ſint ea omnino quæ Dioſcorides & Galenus de Cypro ſcripſerunt. Auicennæ interpres Alcannam etiam Liguſtrum vocat, cui Auicennas eaſdem virtutes tribuit, quas Dioſcorides & Galenus Cypro ineſſe tradiderunt. Bellonius Henne, ſiue Alcannam arborem in Ægypto naſci prodidit, eóque à Liguſtro diuerſam, quòd huius folia hyeme decidant, illius verò minimè. Alio in loco fruticem, ſiue arbuſculam eſſe ait, quam Latini Arabum interpretes Liguſtrum falſò vocant, quod ab illa Liguſtrum differat. Henne igitur ad Mali Punicæ proceritatem aſſurgere: ſed quia crebro ab Ægyptiis cæditur, & diligenter colitur, virgas ſæpius tenues, vt vimina producere. Folia eius ſiccari in farinam, luteo colore tingentem, quo cum valde delectentur omnes qui Turcarum imperio parent, atque aliæ etiam gentes, adeo vt mulieres eo colore manus, pedes, crura obſcœnas partes ad vmbilicum vſque infici pulchrum, ac decorum exiſtiment, maximum ex hoc puluere vectigal colligere Turcarum Imperatorem. Quænam igitur tandem hæc erit ſtirps quam pro Liguſtro proponimus? fortaſſe, inquit Conſtantinus, Liguſtrum Virgilij. Qua de re minimè ambigunt citati iam à me auctores, qui hoc noſtrum Liguſtrum Dioſcoridis Cyprum eſſe autumant, in eóque Seruium Grammaticum reprehendunt, qui illo Virgilij verſu,

Alba Liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Liguſtrum eam Cauioluuli ſpeciem eſſe ſcribit, flore candido, Lilij, ſeu Calathi effigie, quæ vicinis ſeſe circumuoluit. Sunt etiam qui Liguſtri baccas à Virgilio Vaccinia nigra vocari putent. Sed non rectè illi quidem ſentiunt, inquit Matthiolus, nec etiã Fuſchius qui Rubi mora, quæ Græcis βάτινα, & βατίνια dicuntur,

Lib.10. Li.4. ἁλώσ. In Cantic. Lib.2.ca.51. Lib.1. Obſ. cap.44. Lib.2.Obſ. cap.74. Eclog.2. Lib.1.Dioſ. cap.107.

In Hist.pl. cap.55.

à Virgilio vnius literæ immutatione Vacinia vocari ſcripſit. Vaccinium enim pro flore non pro fructu vſurpari conſtat, inquit Matthiolus. At cum in nothis Dioſcoridis ſtirpium nomenclaturis legamus Hyacinthum Romanis Vaciniū dici, credendum Vacinium Virgilij Hyacinthum eſſe, flore cum Violis purpureo colore certante, qui cum ab aliis, tum ab ipſo Virgilio niger appellatur, Vacinia cum floribus, non cum fructibus numerante, his verſibus:

Eclo.2.

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.
Mollia luteola pingit Vaccinia caltha.

Eclo.10.

Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.

Quidam Vaccinium aliam ab Hyacintho plantam, arbuſculam nimirum baccis nigris à Virgilio intelligi credunt, de qua proximo capite dicetur Matthioli ſententiæ accedit Vvilichius, & Vaccinium in Virgilio Hyacinthum interpretatur, flore purpureo, quem vulgo brunum appellant, Græci φαιὸν, cum nigro aliquid ruboris admiſcetur. Plautus morulum appellare videtur. Nec placet Marcelli opinio, Vaccinium Irim eſſe putantis. Nam neque Iris in coronas veniebat, neque color reſpondet, quod varius ſit, adeo vt à colorum cæleſtis arcus varietate nomen inuenerit. Adhæc cum Iridis flos maximè fragilis, caducúſque ſit, Poëta Liguſtro non prætuliſſet. Sed ad Liguſtrum noſtrum redeat oratio. Id optimum naſci in Canopo & Aſcalone ſcribit Dioſcorides. Plinius optimum haberi è Canopica in ripis Nili nata, ſecundum Aſcalone Iudeæ, tertium Cypro inſula. Nihil frequentius Liguſtro noſtro in Dumetis occurrit, ita vt hoc nomine contemnatur. Qua propter Virgilius eius flores negligi à paſtoribus, & inutiliter perire cecinit. Maio menſe floret, Autumno maturæ baccæ nigreſcunt. Folia adſtrictoriam vim habent, inquit Dioſcor. Quare commanducata oris vlceribus medentur: illita feruidis inflammationibus, carbunculíſque proſunt: decocto eorumdem igni ambuſta fouentur: capillum rufant trita folia, quæ in radiculæ ſucco maduerint. Flos ex aceto fronti illitus capitis dolorem ſedat. Cyprinum Oleum quod ex eo fit odoratū eſt, excalfacit, emollítque neruos, ſi quæ feruenti natura ſunt aſſumat. Quas ſex poſtremas voces Græci Codices, neque Cornarius in tranſlatione ſua habent. Quare has ex Olei Cyprini compoſitione, quæ ex quibuſdam natura calfacientibus conſtat, adiectas fuiſſe credibile eſt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in Oriente Cypros, inquit Plinius. Suos in Europa vſus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia vtique veteri vlceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſim, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Cornarius annotat hoc loco in vetuſto Pliniano exemplari coniunctionem, ſi, haberi, quæ in vulgatis deeſt: perinde ac ſi ambigat, an Liguſtrum ſit Cyprus, quemadmodum alio loco Cyprum in Ægypto dictam, à quibuſdam in Italia Liguſtrum vocari tradit. Deinde acinos hic dici quos alio loco ſemen Coriandri dixit, Dioſcor. verè, ſemen nigrum, Sambuci fructui ſimile. Plinius alio loco de Cypri viribus hæc ſcribit. Cypri natura excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinuntur, & vuluæ concitatæ: ſuccus quoque eorum apponitur. folia recentia commanducata vlceribus in capite manantibus, item oris medentur, collectionibus & condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia vlcera per ſe, & cum melle. Odor floris ſuauis, & qui ſomnū faciat. In quibus de foliis Cypri dicit, Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei Mali ſucco, quod Dioſcorides, ξανθίζει δὲ τὰς τρίχας στρυθίου χυλῷ τὰ φύλλα λεῖα βραχέντα, καὶ ἐγχελάτιλα. Ex quibus perſpicuè apparet deceptum fuiſſe Plinium

Margin notes: Li.1.ca.107. — Li.12. c.24. — *Locus.* — *Tempus.* — Lib.1.c.107. — Oleum Cyprinum. — Li.24. c.10. — Embl.103. lib.1. Dioſ. — Li.12. c.24. — Ibidem. — Lib.23. c.4.

nium, qui pro στρουθίου χυλῷ, id est pro Radiculæ, siue Herbæ lanariæ succo, Struthei Mali Cotoneorum generis succum accipit. Neque Constantino assentior, meritò reprehendi ad Amato Marcellum & Ruellium scribenti, quod cũ succo Lanariæ herbæ, non cum succo Struthei Mali & foliis Cypri rufari capillos interpretati sunt. Cypri arboris folia, summáque germina, inquit Galen. in vsum veniunt, facultatis & qualitatis mixtæ. Habent enim quiddam digerens cum aquea substantia modice calida, habéntque etiam qniddam adstringens ex terrea substanria frigida. Itaque eorum decocto quidam ambusta fouent. Vtuntur etiam aduersus igneas phlegmonas, & carbunculos: nam absque molestia & morsu desiccant. Quinetiam sponte prouenientibus in ore vlceribus aphthis cognatis, & ipsis aphthis mansa commoda sunt. Fit ex Ligustri floribus oleum, inquit Matthiolus, cum oleo insolatis, quod ad vulnerũ inflammationes plurimùm valet, & ad capitis dolorem à bile ortum. Destillatur ex iisdem floribus aqua non inodora, ad ea vtilis quæ refrigerationem adstrictionemq; postulant. Eadem pota, cœliacis, dysentericis, & cæteris alui fluxionibus affectis auxiliatur. Vteri fluxiones inhibet, tum pota, tum supposita. Datur vtiliter potanda sanguinem reiicientibus. Oculorum fluxionibus per se, aut cum Pompholyge medetur.

Ibidem. Enar. 114. li. 1. Dioscor. — *Li. 7. simpl.* — *Tempera. & Vires.* — *Lib. 1. Dioscor. c. 107.*

VACCINIVM PLINII, CAP. LXI.

SVNT qui plantam, cuius figuram hic proponimus, Vacciniũ Plinij, Theophrasti verò Lacatham arborem in Macedoniæ planis nascentem esse suspicantur. In sæpibus gignitur, sæpius humilis frutex, nonnunquam arborescens, ad magnitudinem Mali Punicæ crescit, ramosa, & surculosa arbuscula, minimè spinosa, radicibus crassis, multis, brachiatis: caudice cum arborescit plerúmque intorto, cortice, rimoso, scabro, subcinereo, ramorum verò cortice ex cæruleo nigricante, ac læui, colore oculis non ingrato: folio Pruni syluestris, lætiùs & pallidiùs virente, venoso: flore albo, suauissimè olente ex quatuor foliolis composito, filis intus candidis, apice rubro coronatis: baccis nigris, rotundis, gustu subamaro, non tamen insuaui, succo plenis purpureo, qui expressus lintea, coriáque munda, & candida, floridissima purpura tingit, colore nec fugaci, nec caduco, sed diutissimè permanente, nucleis, Cerasorum nucleo odore & sapore similibus, ossiculo similiter Lacunato inclusis, ex quibus oleum conficitur iucundi odoris, quo ad illinendas, manicas vtuntur. Baccis istis maturis turdi, merulæ aliæq; auiculæ auidissimè vescuntur. Quamobrem Italia ad eas alliciendas sæpes ac Dumeta Vacciniis conserebat. Plinius. Item Vaccinia Italiæ in aucupiis sata: Galliæ verò etiam purpurea, tingendi causa, ad seruitiorum vestes. Nonnulli hunc fruticem Chamæcerasum, siue syluestrem Cerasum esse

Nomina — *Lib. 16. c. 18.* — *Lib. 3. Hist. cap. 4. & 7.* — *Locus.* — *Forma.* — *Lib. 16. c. 18.*

VACCINIVM PLINII,
Lacatha Theophrasti.

existimarunt. Verùm à quouis Cerasorum genere differt, florescendi celeritate paruulis foliis, fructus amarore, apicibus in flore rubris, in Ceraso luteis. Fructus quidem Cerasi syluestris esset, nisi breuiore pediculo niteretur, ac minor foret, quippe qui Pisi magnitudinem non excedat. Hyacinthum Romani Vaccinium vocant, rura nostra hodie *Vaciet*, in quo nomine, quia pristini vocabuli quædam rudimenta relucent, quasi Vacinium & Vaccinium innuant, Ruellius Vaccinium Hyacinthũ esse arbitratus est, à quo planè dissentio. Nam hæc Hyacinthi appellatio in iis habetur, quæ Dioscoridi falsò sunt adscriptæ, & incerta est, falláxque coniectura ex sola nominum affinitate sumpta: neque etiam Hyacinthi vllus ad aucupia vsus esse excogitaríue potest, neque Hyacinthi flores, quatumuis eos manibus teras, purpureo succo digitos inficiunt. Præterea Vaccinium à Plinio inter arbores, non inter herbas numeratur. Quod si quis Hyacinthum ideo Vaccinium appellatum fuisse contendat, quod eius flos veluti Vaccinij succo imbutus purpureo colore niteat, huic non valde repugnauerim. Sed ab hoc, Plinij Vaccinium, quo de hîc agitur, longe diuersum esse dico. Non desunt etiam qui Vaccinij nucleos ex Oriente aduectos pro nucleis Mahaleb ostendant, & vendant. Tamen Mahaleb de qua nos antea tractauimus, longè alia est arbor. Vaccinium in sæpibus ferè semper, vt dictum est, prouenit cum Ligustris. Quam ob causam Virgilius fortasse eodẽ versu coniunxit:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Li.3. c.104.

VIBVRNVM, SPIRAEA THEOPHR.
CAP. LXII.

Lib.1. Dioscor. c.124.
Nomina
Eclo.1.
Forma.

FRVTEX hic qui ab Italis *Lantana*, & *Viburno*, appellatur, Germanis *Schlingbaum*, maximè lentus est, obsequiosus, flexuq; inuictus, quale esse Viburnum Virgilius cecinit hoc carmine:

Quantum lenta solent inter Viburna Cupreßi.

Ramos edit digitali crassitudine, bicubitales, folia Vlmea, incana, & hirsuta, paribus internodiis & aduersis pediculis coniugatim adhærentia, per ambitum tenuissimè serrata: florem album, velut in vmbellam coaceruatum, à quo acini prodeũt lentium modo compressi, primum virides, deinde rubri, postremò nigri: radices per summa cespitum vagantur. Virgæ adeo flexiles, lentésque sunt, vt ad fasciculos colligandos iis vtantur rustici. Nascitur in sepibus & frutetis, incultóque solo. Fruticem hunc Spiræam esse Theophr. primus animaduertit Dalechampius, cuius sententiam probauit Constantinus his ferè verbis. Spiræa frutex est lentus, & vitilis, ita vt in Spiram torqueri possit, vnde & nomen ἀπὸ τῆς σπείρας. Fructum fert in summitate racematim rubrũ, & maturitate nigrescentẽ. Theophr. τῶν θαμνωδῶν (ἀκροκάρπων) ἐρείκη, σπειραῖα, ἄγνος, id est, fruticũ qui in cacumine fructũ ferunt, Erica, Spiræa, Vitex. Alio loco corruptè scribitur σμηρέα, pro σπειραῖα, nec alij rectè σφραῖα emendarunt: οἷον κισσὸς, μηλωθρὸν, ἐρυθρόδανον, σπειραῖα, κνέωρον

VIBVRNVM,
Spiræa Theophr.

Locus.
In Lexi.
Lib.1. Hist. cap.23.
Lib.6. Hist. cap.1.

hanc plantam Andini Cænomaniq; vocant du Coqchesne: id est Costum arborescentem.

κνέωρον, ὀρίγανον, &c. Sic etiam Plinius legit. Ergo in coronamenta folio venere Melothron, Spiræon, Trigonon, Cneorum, &c. Ruellius cum de Rhoe ex Dioscoride & Theophrasto scriberet, vt Rhoen quam non nouerat, in Lutetiæ suburbanis reperiret, fruticem depinxit, quem antea citra Historiam solo nomine Halini indicauerat, & à Gallis *Blancheputain* vocari dixerat. Idem apertissimè capite de Vite syluestri eam *Viorne*, & *Hardeau*, (à Gallica voce *Hard*, quæ vinculum & funē significat) nominari tradit: vt necesse sit aut Ruellium hæc obliuiosè & incogitanter confudisse, aut duas illas plantas æquè vocari à Gallis *Viorne*: quo nomine appellari iure possunt aliæ quæuis lentæ, flexiles, vietæ. Nam ruborem tantùm etiamnū rustici ex baculis contortis & simul implicatis, spiras factas quibus clatros aditui suorum hortorum obiectos ligant, vocant nunc *Viorne*, nunc *Riorte*. An verò spirea Viburnum sit Virgilij, an potius Vitis syluestris, parum refert, cum vtraque planta, si cum Cupresso comparetur, humilis sit, & altitudine longe inferior. Flexilis tamen lentor Viti syluestri magis quàm Spiræ conuenit. Præterea obseruandum: quod Ruellius non animaduertit, Rhoen & Vitem syluestrem coriarias esse plantas, sed à Vite syluestri coria depsari, à Rhoe perfici. Nam plantarum id genus aliæ feruidæ & acres, vt Vitis syluestris, calcis modo: qua nostro sæculo vtuntur coriarij, tanquam Psilothro, pelles aqua maceratas, pilis nudant, & sic molliunt, vt subigi, radiolisque purgari ac exteri possint, quod depsare est. Aliæ deglabratas pelles, maceratas, emollitas, derasas sic rursum spissant, densant, durant, vt ad vsum calceorum, solearum, ocrearum, thoracum firmæ solidæq; sint, quod perficere est. Eiusmodi sunt Rhus, cortex Quercus, & Galla. Hoc quidem modo. Rhus sanè Coriaria est, altero, Vitis syluestris, & aliæ multæ plantæ, id quod Theophrastus scripsit his verbis: θερμαντικὸν δὲ καὶ δριμὺ καὶ τῆς ἀμπέλου τῆς ἀγρίας ἡ ῥίζα. διὸ καὶ εἰς ψίλωθρον χρήσιμον, καὶ ἐφηλίδας ἀπάγει (non ἐπάγει) τῷ δὲ καρπῷ ψιλοῦσι τὰ δέρματα (non δένδρα) τέμνεται δὲ πᾶσαν ὥραν, ὀπώρας δὲ μάλιστα. Idest, Vitis syluestris radix acris est, & calfactoria, ideoq; ad psilothrum vtilis: maculas in facie sole contractas delet: fructu coria depsantur. Cæditur quouis tempore, sed Autumno præcipuè. Absurdum est quod scribit Ruellius, acinorum & radicis huius plantæ naturam esse gelidissimam, cum feruidissima sit. Viburni folia aspera sunt, & adstringentia, auctore Matthiolo. Quare ad vacillantes dentes confirmandos valent, & ad gingiuarum rheumatismos, si eorum decocto cum Oleę foliis in aqua & aceto dentes sæpè colluantur. Gargarizatur ad columellæ prolapsum, & ad faucium fluxiones. Vuarum acini ante maturitatem arefacti, in puluerem redacti, & poti alui profluuia sistunt. Ex radicibus sub terra maceratis, deinde decoctis, diúque tusis fit viscum ad aucupia. Folia in lixiuio decocta pilos denigrant, & fluentes inhibent.

Lib.21. c.9. Lib.1. c.125. Lib.1. c.85. Lib.3. c.163. Ibidem. Lib.9. Hist. cap.22. Lib.3. c.152. *Vires.* Ibidem.

PHILYCA CAP. LXIII.

PHILYCA Græcis dicta, arbor hæc Dalecampio esse videtur, Illyrici gentibus, Comoricha. Galli oppido S. Spiritus nuncupato, ad Rhodanum sito vicini, in quorum sepibus frequens hæc stirps gignitur *Alardens* vocant: Monspelienses seplasiæ Phillyream, vt & Pena, Clusius tertium & quartum Phillyreæ genus has duas plantas esse putat. De qua Theophrastus: ἐντονώτατον δὲ φιλύκη, καὶ ἡ λευκότης ὥσπερ τοῦ κηλάστρου. Quæ sic Gaza vertit. Obedientissima

Nomina Lib.1. Obs. cap.16.

PHILLYREA PENAE maior, III. Cluſij, Alaternus maior Dalechampij.

PHILLYREA MINOR Penæ, & IIII. Cluſij, Alaternus minor Dalechampij.

PHILYCA Dalechamp.

Forma.

Philyca eſt, candórque ei Celaſtri modo: rectius firmiſsima, ſed legiſſe videtur εὐκαμπὲς, ſiue εὔεργον, vel quid ſimile. Philyca Liguſtri eſt magnitudine, multum fruticoſa, coma perpetua, caudicis cortice cinereo, rugoſo: foliis Lentiſco fere ſimilibus, amplioribus, longioribus, carnoſis, obſcurè virentibus, guſtu adſtringentibus: fructu racematim congeſto, antequam matureſcat anguloſo, cum maturuit, rotundo, nigro. Is conſtat pulpa tenera, ſuccoſa, guſtu principio dulci, mox amaro, cum acrimoniæ tantillo, ac dum manditur ſuaue quiddam olente, quod cum baccarum Iuniperi odore comparari poſsit: Pulpæ ſubiectum eſt lignoſum, ſed valde tenerum ac fragile putamen, nucleum contegens rotundum, guſtu amarum. Huiuſmodi eſt hîc depicta à nobis arbor. In Grammontio luco haud procul à Monſpelio, ac in eius tractus ſaxoſi glareoſiq; ſæpibus creſcit.

CYTISVS, CAP. LXIIII.

[Nomina]

FRVTEX, non herba est, qui κύτισος Græcis dicitur, Latinis Cytisus à Cythno insula, in qua inuentus est, auctore Plinio, vnde translatus in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas magno casei prouentu: propter quod maximè miratur idem Plinius rarum esse in Italia. Est autem Cytisus, Dioscoridi, frutex albus in totum, vt Rhamnus, ramos spargens cubitales, sæpe maiores, in quibus folia fœnigræci aut Loti trifoliæ sæpe minora, dorso medio prominente. Ea digitis trita Erucam olent, gustatáque Cicer recens sapiunt, quæ descriptio tam accurata non est, vt ex ea verus Cytisus cunctis innotuerit: diuersi enim auctores diuersos Cytisos exhibent. Ac primum Matthiolus credidit aliquãdo Cytisum eam esse Trifolij odorati speciem, quam Itali Trifolium equinum, quod equis gratissimum sit pabulum, vocant. Sed cum postea trifolium illud Loton vrbanam esse deprehendisset, & Cytisum non herbam sed fruticem esse Myrti magnitudine apud Galenum legisset, imo inter arbores recenseri à Plinio, & Strabone, ipse sententiam suam retractans, aliam Cytisi plantam à Cortuso missam pingendam curauit, quam legitimũ Cytisum notis omnibus referre putat, non solum foliis & totius plantæ colore, sed etiam ipsius ligni materie, quæ nigra est, & Ebeni modo firmissima, quod de Cytiso Theophrastus & Plinius tradidere. Hanc nasci copiosam audiit in Regno Neapolitano, ac etiam alibi fortasse gigni in Italis suspicatur, nusquam tamen ante à se visam. At hanc non Cytisum, sed Medicæ speciem esse autumant periti herbarij. Trago Cytisus pes milui pandectario, trifolij genus, nihil aliud est quam procerus & nodosus caulis, multis adnatis iisque geniculatis brachiatus, foliis vestitus Trifolij, fœnogræco quadãtenus similibus at maioribus, firmioribus, acutioribus & prolixioribus, per ambitum leuiter serratis, incanis, gustu Trifolium referentibus in agris sponte nascitur. Marcellus Empiricus Cytisum etiam sua sponte prouenientem describit his verbis. Herba vel frutetum, quod maximè circa sepes vinearum nascitur, Latinè Cytisus dicitur. Virgultis est sub tortis vel curuis, foliis oblongis, bene virentibus: floribus conclusis, oblongis, albis vel galbineis, bene olentibus, idest mellito odore frutetum ipsum semper virens æstate atque hie-

[Libr.13.ca.24.]

[Lib.4.c.108]

[In cap.108. libr.4.]

[Lib.2.ca.6.]

CYTISVS MATTH.

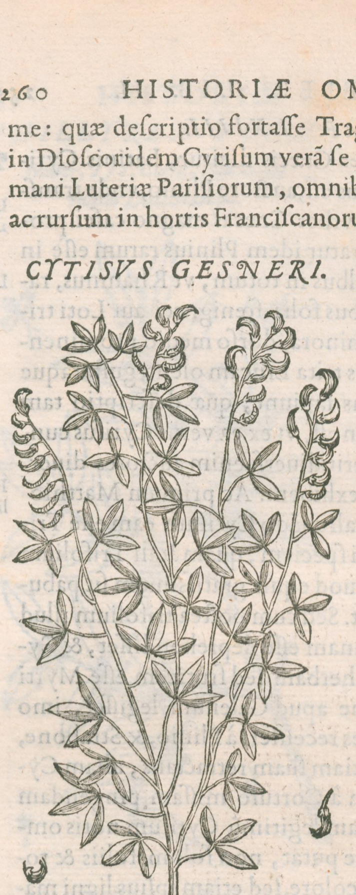

CYTISVS TRAGI.

me: quæ deſcriptio fortaſſe Tragi Cytiſum exprimit. Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem Cytiſum verã ſe vidiſſe affirmat in hortis monaſterij D. Germani Lutetiæ Pariſiorum, omnibus Dioſcoridis notis congruentem, vidimus ac rurſum in hortis Franciſcanorum Lugduni. Hunc eadem qua plurimas alias ſtirpes diligentia & fidelitate delineauit Dalechampius his verbis. Cytiſus in hortis Franciſcanorum Lugduni multos annos viguit, iniuria mortuus cum æſtate feruidiſsima ttansferre coactus fuiſſet olitor, ob metum imminentium hoſtium ſubrutis eius ſodalitij hortis. Frutex eſt hominis fere altitudine, ramis multis, canis, folio fœnigræci, perpetuo, flore Piſi luteo, nigris maculis compũcto, ſemine Geniſtæ, ſiliquis abdito: radice pro fruticis proceritate, craſsiſsima, alba, in profundum obliquè acta, carnoſa Raphani modo, tenera, guſtu ſubdulci. Floret hyeme tota vſque ad vernum æquinoctium, æſtate ſiliquatur, fructum Autumno perficit. Folia trita prorſus Erucam olent, & guſtata Cicer recẽs ſapiunt. Quod florem edat hyeme, anni tempeſtate ad euocandos flores incõmodiſsima, hæc eſſe poteſt cauſa, quam Conſtantinus Scholiis in Dioſcoridem reddidit, nempe quod vegetali calore adaucto externi frigoris repercuſſu, fructuoſa alioqui planta, & ob radicis teneritatem maximè obediens, cum minimè ſit alſioſa (neque enim æſtuum, neque frigorum, inquit Plinius, neque grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit) vberius alimentum ad fruticandum proliciat. Cytiſum cuius imago hîc appicta eſt, Conradus Geſnerus ad Dalechampium miſit. Eſt autem, vt eius verbis vtar, frutex τρίφυλλος, ſapore glutinoſo maluæ, id quod in eo Galenus requirit. Alius Cytiſi effigies ſequitur, quem à natalibus Alpinum vocant. In Appennino creſcit, frutex ad hominis proceritatem aſſurgens, interdum humilior, ſtipitibus multis, ramoſis, foliis fœnigræci, aut Loti trifoliæ, trigeminis, ex ramorum quibuſdam velut extantibus tuberculis prodeuntibus, gracili pediculo appenſis, vno ex loco nonnunquam binis pediculis, nonnunquam ternis enaſcentibus, qui ſinguli terna folia ſuſtinent. Flos in ſummis ramis eſt copioſus, luteus, vel pallidus, Piſo ſimilis. Folia, ſurculi, denique totus frutex candicant. Pena cum diu auxius in Cytiſi veri hiſtoria hæſitaſſet, ſubductis hinc inde rationum momentis, ac collatis

CYTISVS GESNERI.

Lib.13.c.24.

CYTISVS ALPINVS Dalechampij.

CYTISVS
prior Penæ.

collatis variis plantis, tandem eum probatū iri credit candidis arbitris, quem vidit in via regia qua Roma Florentiam itur, in oppidulo cui nomen Aquæ pendulæ, decliui & depressa planitie feracissima nempe fruticem, quinque sexve cubitis proceriorem, Genistæ sarmentis pluribus, gracilibus, præduris, striatis, statim ab imo sese attollentibus, aut paullo supra lignosam radicem foliis ternis, pediculo subnixis, non ita numerosis, simili fœnograeco, angustioribus, habitioribus, rutaceis: flore Genistæ, vel Spartij, aut Pisi, luteo, sed minore: siliquis Genistæ paribus, cinericiis, gracilioribus, compresioribus, semine Genistæ, intus loculis discreto, ex atro virenti. Tota planta incana est, vt Rhamnus Mompeliensis. Sapor Ciceris aut similis leguminis. Alteram idem notiorem frequentiorémque, Italiæ & Galloprouinciæ exhibet, in squallidis saxosisque collibus inter Ilices coccíferas, & maiores Ericas virentem, florúmque amœnissima copia oculos oblectātem, & capras pascentem æstatis initio. Sesquicubitales spargit is frutex virgas, tenues, lignosas, ramosas, è quibus folia terna oriuntur, (ea pictor omisit, binis tantum pictis,) maiora quam in priore Cytiso, rotundiora, ex atro virentia: flores Genistæ similes in summis cauliculis copiosi pusilli, lutei, densius stipati, quā pro magni-

CYTISVS
alter Penæ.

CYTISVS
Hispanus Clusij.

tudine

tudine fruticis, quo aduolant apum mellificantium examina: odor illi gratus: ſapor alterius: ſiliqua, & ſemen minora. Hos frutices pro Cytiſis periti herbarij proponunt. Poſt eos Cluſius aliquot alios frutices recenſuit, ad Cytiſi genera referendos, vt putat. Primus ad arbuſculæ magnitudinem creſcit, interdum,

CYTISVS II.
Cluſij Hiſpan.

CYTISVS III.
Cluſij Hiſpan.

ſtipite duro, materia flaueſcente, medulla nigricante, maioribus ramis, & virgultis cortice candicãte obductis Tenelli ramuli toti hirſuti ſunt: folia numeroſa ramos ambiunt, terna ſingulis pediculis hærentia Medicę modo, dilutiore virore, ſapore leguminum viridium, amaro tamen. Aliquot flores extremis ramulis ferè ſpicæ modo inſident, Geniſtæ ſimiles, lutei, nonnihil odorati: deinde ſiliquæ Geniſtæ figura, oblongæ, aſperæ tamen, & hirſutæ, in quibus ſemen exiguum, tumidiuſculum, nigricans, Geniſta minus: radix lignoſa, in diuerſa tendens. Secundus eſt duorum cubitorum duntaxat altitudine, fruticoſus, virgas ferens prorſus candidas, tenues, ramoſas, folia ſuperiori ſimilia, terna ſemper, ex ſingulis pediculis pendentia, ſed minora, omnino incana, & nunquam expanſa, ſed ferè ſemper complicata, dorſo prominẽte, impenſe amara: flores vt in ſuperiore extremis ramis inſident, eidem forma ſimiles, ſed colore nitidiori & plane aureo: ſiliqua itidem oblõga, aſpera, mucrone deorſum inflexo ex nigro purpuraſcente: ſemine quàm in ſuperiore paullo maiore, & ſubnigro: radix ſuperiori ſimilis. Vterque prouenit in Salmanticenſi agro, & aliis vtriuſque Caſtellæ locis, ſecus vias: floret Iunio, ſemen edunt Iulio, & Auguſto. Tertius pedalibus, & raro cubitalibus, aſſurgit ramulis, tenuibus, prorſus incanis, quos exornant folia terna, breui pediculo nixa, quorum medium folium dupla lõgitudine reliqua folia ſuperat, colore cinereo, & incano, ſapore adſtringente, & linguam exſiccante. Ramuſculi fere ab imo ad ſummum per ſingulorum foliorum exortus floribus onuſti exeunt, binis, aut ternis, ſimul naſcentibus ex vaginula quadam molli, & candida lanugine hirſuta, aureo colore fulgentibus, odore iucundo, ſimili cum ſuperioribus forma, ſed minoribus. Inuenitur in variis Hiſpaniæ locis, præſertim Bætica, ſed nuſquam copioſior quàm in regno Valentino, vbi plurimus eius vſus. Nam qui bombyces alunt, eius ramos ſupra tegetes ſpargunt, quibus iam Mori foliis ſaturi bombyces ſtamina ſua aduoluant, quæ deinde

CYTISVS IIII.
Clusij Hispanus.

deinde à mulierculis & pueris explicantur. Quartus, hominis est altitudine, oblongis virgis, non admodum fruticosis, neque obsequiosis, cortice nigrescente obductis: folia ei sunt Trifolij aut Medicæ, terna simul ex singulis pediculis, superna parte virentia, prona verò subrufa, lanugine hirsuta, sapore leguminum, amariusculo: flores ex alarum sinu quam in reliquis maiores, Genistæ similes, luteo auri colore. Solummodo ad montium radices circa Calpen, & Bæticæ maritima, Februario florentem Clusius vidit. Cytisi folia auctore Dioscoride, refrigerant, tumores initio discutiunt, si cum pane trita illinantur. Decoctum potu vrinam ciet. Nonnulli quod apes alliciat prope aluearia serunt. Quod inquit Galenus, Cytisi folia digerendi facultatem obtinent aqueæ temperatæ mistam, sicut & Maluæ folia. Eius vero longe maximus fuit apud veteres vsus ad pecoris pastiones, & ad lactis fœtuúmque prouentum, vt diligenter tradidit Columella his verbis Cytisum, in agro esse quam plurimū maximè refert, quod gallinis, apibus, capris, bubus quoque, & omni generi pecudum vtilissimus est, quod ex eo cito pinguescit, & lactis plurimum præbet ouibus: tum etiam quod octo mensibus viridi eo pabulo vti, & postea arido possis. Præterea in quolibet agro, quamuis macerrimo, celeriter comprehendit: omnem iniuriam sine noxa patitur. Mulieres quidem si lactis inopia premuntur, Cytisum aridum aqua macerari oportet, & cum tota nocte permaduerit, postero die expressi succi ternas heminas permisceri modico vino, atque ita potandum dari: sic & ipsæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur: &c. Eadem declarat Plinius, frutex est & Cytisus, inquit, ab Aristomacho Atheniensi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus verò etiam Suum: spondétque iugero eius annua H-S. M M. vel mediocri solo reditus (alias mediocri soli reditu) vtilitas quæ Eruo, sed ocyor satietas, per quam modico pinguescente quadrupede, ita vt iumenta hordeum spernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, super omnia pecorum medicina à morbis omni vsu præstante (alij legunt medicinæ in omni morbo. Alij medicinæ & morbis ouium.) Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum potui cum vino (dari iubte: & firmiores celsioresque infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quoque

Li.4.c.108.
Vires.

Lib.7.sim.

Cap.libr.5. cap.vet.

Li.13.ca.24.

CYTISI FACIE
Alyssan quorumdam Lobell.

quoque nunquam defore Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus, & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cum hordeo, aut vere, ſemine, vt porrum: vel caule autumno, ante brumam. Si ſemine, madidum: & ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur (Alij ſatum aqua ſpargitur) Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur per æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio cùm florere deſiit, vel pueri vel anus viliſsima opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioris Trifolij frutex (verius amplioris) Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hyeme vero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia, &c. In hac Cytiſi hiſtoria inſcite Plinius vertit, (vt Porrum) ex aurore Græco, apud quem fuit, ἐις πρασιὰς φηιέυεθ, id eſt, in areolis ſeri, quemadmodum & Columella reddidit. Cytiſis ſubiungi poteſt Cytiſi facie Alyſſon fruticans quorumdam, auctore Lobellio, Parum admodum notus, perelegans frutex, exoticus rarus, niſi cultioribus Belgij viretis, vbi floribus luteis, Leucoij, minoribus æſtate nitet, è ſparſis numeroſis, anfractuoſis, Polemonij, iſtriatis cauliculis. Folia Cytiſi, habitiora, albida, hiſpida, ſetaceis pilis villoſa. Radix lignoſa, durior & in folliculis ſemen.

HALIMVS, CAP. LXV.

Nomina

VARIÆ ſunt plantæ à rei herbariæ ſcriptoribus Halimi nomine deſcriptæ, & picturis expreſſæ. Nos de vero, vt arbitramur, Dioſcoridis Halimo hîc dicemus ex Dalechampij ſententia. Reperitur modo aſpirata, modò nude ſcripta litera. Placet aſpiratio, quoniam à ſalſo humore nomen inuenit, vnde Ætius Halimum Halmyrida à ſalſugine appellari dixit. Solinus Alimon in Creta naſci tradidit, mirabili, ſi credatur, effectu, quod admorſa ea interdiu fames nulla ſentiatur, vt nomen inde impoſitum ſit ei quod famem arceat, proptereáque nec aſpirationem prima litera recipiat. Halimon Latini, vt Plinius, Anreonem vocant, Toloſates *L'herbe du maſclou*, id eſt, herbam colicis doloribus vtilem. Multa alia Halimi nomina, in iis quæ falſò Dioſcoridi ſunt adſcripta, legere quiuis poteſt, quæ ſciens omitto.

Herm.cor. 122. libr. 1. Dioſcor. Corn.Embl. 99.lib.1. Dioſcor.

Li.22.c.22.

Eſt Halimon non parui erroris inter auctores, ait Plinius. Alij fruticem eſſe dicunt denſum, candidum, & cætera ferè omnia quæ Dioſcorides habet: alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen. Duorum præterea generum, ſilueſtre, & mitius. Cratenas tertium genus addidit. Sunt & aliæ plantæ, vt diximus, Halimi nomine appellatæ. De primo genere, ideſt, de Dioſc. & vero Halimo hîc tractamus.

Lib.1.c.103.

Forma

Halimus frutex paruus radicem habet altam, inflexam, longius euagantem, craſſam, duram: caules multos, latius in orbem terram opacantes, cubito altiores, anguloſos, ramoſos: folia multa in ſurculis, per caules, cauliúmque ramulos imparib⁹ interuallis diſpoſitis aceruatim cumulata, craſſa, candida, Oleæ ſimilia, breuiora, quamuis Rhamno longitudine paria interdum ſint, qualia in ſecundo genere Halimi ſui deſcribit Cluſius, latiora Dioſcoridi, molliora Plinio, vtrumque enim verum eſt, etiam hyeme virentia, ſaporis primum quidem ſalſi, ac ſubaſtringentis, qualis in permultis maritimis plantis percipitur, deinde ſubdulcis. Ab hoc ſalſo ſapore Halimo vt diximus, nomen poſitum eſt, ne quis à maritimis ſolum natalibus dictum exiſtimans alibi prouenire neget. Semen producit latum, candicans, in ſummis ramis copioſum.

Li.1.ca.105.

Locus.

Tertiũ Halimi genus in maritimis frequens à Cluſio deſcriptum, Crithmum eſt Dioſcoridis, Italorum *Bidone*, quod ſuo loco declarabimus. Halimus Dioſcoridi frutex eſt ſepimentis idoneus, ſimilis Rhamno, ſine ſpinis, foliis Oleæ, ſed latioribus, Naſcitur in ſepibus, & maritimis. Eadem planè Oribaſius habet.

Libr. 11. Li. 4. Hiſt. capi. 20. & libr. 5. cauſ. cap. 22.

Theophra

HALIMVS verus Dalech.

Theophrasto, Halimus autore vicinas plantas enecat, valentius quàm Hedera aut Cytisus, nam & Cytisum ipsum interimit, eóque perniciosius quò plus habet salsuginis. Scribit Ruellius in viuis Galliæ sæpibus frequentem esse fruticem quem *Blancheputain*, rura vocant, gustu subacerbo in salsuginem vergente, quare mensis folia cum tenerescunt non esse ingrata. Eum fruticem si Halimon esse existimat, vehementer errat, vt capite de Spiræa diximus. Bellonius multis locis Halimi meminit, sed ita vt ex illius verbis quænam planta sit Halimus intelligi non liceat: Frutex Halimus, inquit, in Creta Halimatia vocatur, adeo frequẽs, vt magna pars sepium ex eo constet. Cimæ sunt dulces. Idem alibi: Recensetur Halimus inter plantas perpetuò virentes. Idem in prato quodam plano se Halimum vidisse affirmat, qui licet natura se attollat in fruticem ramosum, sine spinis, vt in Creta, illic tamen per terram spargebatur instar Capparum spinosarum. Idem alibi. In Ægypto aggeres Nili muniuntur fascibus ex Halimo: ac rursum. Sepes in Ægypto fiunt ex Halimo. Amatus Lus. etiam de Halimo satis multa, sed ita vt ex iis Halimum non internoscas. Nec magis in hac historia sibi constat Anguillara, qui aliquot locis prouinciæ Samnitum mari vicinis, Halimum propriè à Dioscoride descriptum reperiri tradit, qui estur, sepimentísque est idoneus: Aliud etiam genus ei non simile conspici aliis in locis maritimis: postremo esse plantam iis cõgruentem, quæ de Halimo scripsit Dioscor. in Creta edulem ibi vocatam Sandalida, ex qua & sepes fiunt in Sicilia. Cordus Halimum sibi incognitum esse fatetur, considerandúmque in hac planta censet, ait quomodo concilientur Dioscorides, & Serapio. Ille enim scribit Rhamno similem esse Halimum, sed spinas non habere, hunc autem plures illi quàm Rhamno spinas tribuere. Serapionis hæc verba sunt. Dioscorides. Quæ ex hac planta nascitur in campis, assimilatur Rhamno, idest Nausegi, nisi quia multas habet spinas, & folia eius similia sunt foliis Olearum. Ex quibus nihil aliud colligas, quàm Halimum similem esse Nausegi, idest Rhamno, nisi Rhamnus spinas multas haberet, quo sensu Serapio Halimo, quam Molochiam vocat, spinas non tribuit: quamobrem eum cum Dioscoride conciliare nihil opus est. Halimus Tolosæ in hortis colitur, sponte verò nascitur in sepibus, vt etiam auctor est Dioscorides, præsertim ad vicum tribus miliaribus ab vrbe distantem, quem *Saint Hourens* vocant, loco macro, squallido, alto: vt rectè dixerit, Oribasius nasci in maritimis locis, & præruptis, itémque in sepibus. Plurimum in Cilicia prouenire, Galenus scribit, vbi & germina eius recentia esitant, & reponũt, in posterum futura vsui. Semen pariter, & planta ipsa lac generat, gustus salsi & sub adstringentis. Ex quibus omnibus perspicuum est ipsam dissimilium esse partium. Maior autem pars eius calida est temperatè, cum humiditate incocta, & leuiter flatuosa, folia inquit Dioscorides, decoquuntur ciborum gratia. Radix conuulsa, rupta, torminaque mitigat, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Eadem lactis vbertatem facit. Quod autem radici tribuit Dioscorides, Tolosates in foliis quotidie

Lib. 1. c. 85. — Lib. 1. obs. cap. 18. — Ibid. ca. 44. — Ibid. ca. 60. — Lib. 2. Obs. cap. 31. — Ibid. ca. 78. — In li. 1. Dio. cap. 121. — Ca. 85. sim. — *Locus.* — Lib. 1. c. 103. — Libr. 11. — Lib. 6. sim. — *Vires.* — Li. 1. ca. 103

experiuntur. Horum enim manipulum terunt, & ex vino albo propinant, maximo doloris colici, torminúmque leuamento. Quam ob causam *L'herbe du masclou*, vulgo vocant. Quod lac attrahat, ipsúmque ac semen augeat, rationi valde consentaneum est. Salsa etenim nitrosáque substantia crassiorem sanguinem extenuat, vt in mammas fluat, & penetret facilius, sub adstringente partes glandulosas roborat, ad lactis materiam melius concoquendam, dulci sanguinem copiosiorem gignit: quoniam dulcia in sanguinem facilè commutantur. Rustici pabulo sale condito, in pecudibus etiam lac magis affluere credũt.

SAMBVCVS. CAP. LXVI.

Nomina — Corol. 184. lib. 4. Dios. — Lib. 4. c. 168 — **Genera.**

SAMBVCVS à Græcis ἀκτῆ dicitur, ab Arabibus *Infacti*, ab Italis *Sambuco*, à Gallis *Sureau*, & *Suyer*, ab Hispanis *Sabugo*, & *Caninero*, à Germanis *Holder*, à cauitate, siue *Holler*. Sambucum arborem dictam putat Hermolaus à Sambucá, musico instrumento, quod alij pectida vocant, alij Magadin. Sambuca porrò ab auctore videtur appellata, cui nomen Sambyx fuerit. Vsam ea primam omnium Sibyllam perhibent. Dicitur & Sabucus arbor à Quinto Sereno. Sambuci duo genera sunt Dioscoridi. Vnum, Sambucus vulgo cognita in arborem assurgens: alterum humilius, Ebulus nomine, de quo sequenti capite. Prioris & si vnũ tantum genus descripserit Dioscorides, id nimirum quod notum omnibus est, hîcque depictum, tamen à posterioribus duo alia obseruata sunt genera, syluestre scilicet, siue montanum, de quo in Silua egimus, & quibus notis à superiore differat ostendimus. Alterum palustre, siue aquaticum, de quo etiam infrà dicemus.

SAMBVCVS.

Capit. 31.

Forma. Sambucus vulgaris frutex est, sæpe in arborem accrescens, trunco crasso, lignoso ex quo rami multi prodeunt, harundinũ modo rotundi, longi, recti, geniculati, caui, medulla alba, dulcíque pleni, cortice cinereo obducti, cui subest alius viridis, medianus Officinis dictus. Ex geniculis prodeunt surculi, circa quos folia saturæ viriditatis, in ambitu parum crenata, grauis odoris. In ramorum summitatibus flores sunt candidi, in vmbellis. Deinde baccæ rotundæ, initio virides, tãdem ex nigro purpureæ, copioso succo vinosę, in quibus semen est minutulum, & cõpressum. Sambucus Dioscoridi, surculos spargit arundinaceos, teretes, cauos, candicantes, proceros: folia iuglandis terna, quaternáue ex interuallis circa ramos exeunt, grauia odore, minutim in ambitu secta: in ramulorum cacuminibus cauliculísque circinatæ vmbellæ, quæ florem candidum pariunt, mox acinum Terebintho similem, in nigredine sub purpureum, racemosum, succo madentem, vinosúmque. Quos hîc surculos cauos vertit Ruellius, Græcè legimus ὑποκοίλους, idest aliquantum cauos: neque enim Sambuci surculi omnino sunt caui, sed laxa medulla pleni. Vbi verò folia dixit grauia odore, minutim in ambitu secta, legitur in vetere codice, βαρύοσμα, ἢ καὶ πικρότερα, idest, odore graui, amarioráque. Oribasius

Li. 4. c. 168. — Andr. Lac. — Lib. 11.

basius legit μακρότερα, idest lõgiora, alij μικρότερα, minora. Theophr. diffusius Sambucum expresit his fere verbis quæ ideo refero, quia Theodori interpretatio non placet. Sambucus maximè iuxta aquas nascitur, & in vmbrosis locis, in aliis tamen etiam prouenit (legendum enim, ἐν μὴ τοῖς τοιούτοις) fruticosa est, virgis anniculis vsque ad foliorum defluuium in longitudinem crescentibus, postea in crassitudinem. Virgarum proceritas non valde magna, sed senûm cum maximè cubitorũ. (Τῶν δὲ στελέχων πάχος τῶν γερανδρύων ὅσον περικεφαλαίας,) caudicum veterum crassitudo, quæ trabis in nauium prora super carinã positæ (nam περικεφαλαία polluci στόλος, lignũ mediũ super carinã erectũ vnde pẽdet anchora, & cui vtrinque affiguntur conti lignei, ἀιπροεμβολίδες, excipiendis rostris æreis, vel ferreis subrecti, & prominentes, ἔμβολα vocant, quibus ad cõfringendã hostilẽ classem impetus fit. Cũ ea trabe vetusti Sambuci caudicem Theoph. cõfert, non cũ galea. Vocabulũ id nauticũ Atheniensibus & Lesbiis notissimũ & vsitatissimũ fuit) cortex læuis, tenuis, rufus: materies fungosa, si resiccetur, leuis, medullã mollẽ habens, vt totæ virgæ concauentur. Ex hac baculos leues faciũt. Siccata valida est, & in aquis minimè senescens, etiam si delibrata fuerit. Delibratur autem sua sponte cum aruerit. Radices per summã terram spargit, non multas, neque magnas. Folium sigillatim exit molle, oblongum, veluti Lauri latifoliæ, sed maius, latius, rotundiúsque à medio & inferiore parte, suprema autem in acutum contractius, in ambitu serratũ: totũ autem circa vnũ pediculũ crassum neruosúmque, veluti ramulũ pendet. Foliorũ alia hinc, alia inde geniculatim coniugatímque adhærent, à sese distantia, vno ex pediculi fastigio exeunte, subruffa leuiter, raráque. Defluit totum simul. Quare id totum vnũ folium esse merito putaueris. Rami quoque nouelli quædã geniculorũ specie habent. Flos albus ex multis paruis candidis constans, specie faui, pediculi diuisi surculis insidet. Huic odor validus, qualis est Lirij, nonnihil grauis Similiter fructum edit, racematim, pediculo crasso subuectum. Maturescens nigrescit, immaturus ὀμφακώδης, idest acerbus est, vel vuæ acerbæ colore, magnitudine Erui, paulo maior. Quæ sequuntur adeo sunt deprauata, & mutila, vt vix vllus ex iis sensus elici possit. Sic in vulgatis exemplaribus leguntur. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει, καὶ τὰς * χεῖρας δὲ τελείους, ἀναβλάστει δὲ καὶ τὰς κεφαλὰς, ἔχει δὲ, &c. Quę Theodorus sic interpretatus est. Humore aspectu vinaceus, & interna visu Sesamacea continet. Sed sic corrigi, restituíque possunt ex Diosc. & Plinio. Τὴν ὑγρασίαν δὲ οἰνώδη τῇ ὄψει καρπὸς τέλειος ἀνίησι, τὰς χεῖρας ἀναβάπτουσαν, καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχει δὲ, &c. Idest, humorem specie vinosum maturus fructus reddit, manus & capillum tingentem. Quæ intus continentur Sesamo similia sunt. Sambucus in sepibus nostris frequentissima, locis humidis & vmbrosis gaudet. Maio mẽse floret, aut paulò serius. Septembri fructus maturus est. Sambucũ aliam Lobellius ostendit, foliis Laciniatis & minutim dissectis, in Belgij hortis virentẽ, quę alioqui fructu, flore & ligno, à vulgari nõ differt. Sãbuci & Ebuli vis eadem, inquit Diosc. & vsus exsiccans, aluo detrahens aquã, stomacho inutilis. Folia Olerũ more coquũtur ad pituitam bilémque detrahendam. Caules teneri in patinis cocti eadẽ efficiũt. Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adiuuat: prodest viperarum morsibus eodem modo, vuluas emollit insidentiũ decocto, patefacit earũ spiracula, & vitia corrigit. Acinij in vino poti eodem funguntur munere: denigrãt capillos illiti. Folia prætenera ac mollia si ex polenta illinantur, inflãmationem mitigant: ambustis, & canum morsibus illita prosunt: vlcera quæ dehiscunt in fistulam, agglutinant. Iis qui podagra tentantur, cum seuo taurino aut hircino prosunt illita folia. Plinius partim eadem, partim etiam ampliora quam Diosc. tradit. Sambuci & Ebuli decoctum inquit, in vino vetere foliorũ, vel seminis,

Lib. 3. Hist. cap. 13.

Locus.

Tempus.

Li. 4. c. 168.

Vires.

Li. 24. ca. 8.

SAMBVCVS foliis, Laciniatis Lobell.

vel radicis ad cyathos duos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflãmationem, maximè recentis ambuſti, & canis morſum, cum polenta, molliſſimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímque membranæ, quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli menſura vrinam mouent. Foliorũ molliſsima ex oleo & ſale eduntur ad pituitã, bilémque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctę duo cyathi poti hydropicos exinaniunt: vuluas emolliunt: has & foliorũ decoctũ inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti aluũ ſoluunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum ſeuo hircino vehementer proſunt cauliculi illiti. Iidémque in aqua macerãtur, vt ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto, ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa, appellatur morbus papularum cùm rubent corpora, Sambuci ramo verberatur. Cortex interior tritus, & ex vino albo potus, aluum ſoluit. Idem alibi: Sambuci acinos habent nigros, atque paruos, humoris lenti, inficiendo maximè capillo, qui & ipſi aqua decocti manduntur. Vtraque Sambucus, Galeno, tũ magna illa, & arboreſcens: tum herbacea, quam & Chamæacten vocant, deſiccandi, conglutinandi, modicéque digerendi facultatem obtinet, quibus verbis Paulus adiicit, potam & manducatam aquam per aluum educere. Aqua ex Sambuci floribus, auctore Matth. fronti & ſincipiti admota capitis dolores mulcet à calido humore ortos. Succus ex radicis cortice vomitum valentiſsimè ciet, & aquã inter cutem pellit. Ex Sambuco vnguentum præſtantiſsimum ad igni ambuſta fit hoc modo. Corticis viridis qui libro & ligno intercedit librã vnã, olei ex aqua ſtillatitia florũ Sãbuci ſæpius loti libras duas ſimul feruere aliquãdiu ſinito, percolato, exprimito: deinde additis ceræ nouæ odoratæ, ſucci ſurculorũ Sãbuci, ſingulorũ, vnciis quatuor rurſus ferueant ſimul, quoúſque ſuccus euaneſcat. Ab igne ſublata hęc rudicula agitato: poſt, ſub cocturæ finẽ Vernicis liquidę vncias duas, Thuris in tenuem pollinẽ triti vncias quatuor, albumen ouorũ duorũ diu pri⁹ cochleari agitatũ addito, permiſcetóq; omnia diligẽter, & mũdo vaſe aſſeruato. Fungi ad imũ Sãbuci caudicẽ nati, aqua roſacea prius macerati, capitis dolores & inflãmationes mulcent. Stillatitia tũ Sãbuci, tũ Ebuli radicũ aqua hydrope tympanite laborãtes mirificè iuuat, ſi huius binas, illius quaternas vncias ſimul miſtas hauriãt ægri diebus triginta cõtinuis. vſta Sãbuci folia, & in puluerẽ trita manãtẽ ex naribus ſanguinẽ ſiſtũt. Baccarũ Sãbuci ſuccus à recremento purgatus, & cũ melle optimo coctus ad zulapij craſsitudinem, aurium dolores ſedat, ſi calidus inſtilletur. Sãbuci tenerrima folia, quę prima ſtatim germinatione prodeũt, cũ pari põdere radicũ plãtaginis, ſuillæque axũgiæ veteris cõtrita, ſubactáq; podagricos dolores prę ſentaneo auxilio mulcẽt. Quod in baccis ſemẽ cõtinetur minutulũ & cõpreſſum hydropicis ꝓdeſt, & nimiũ obeſis qui macilẽti fieri volunt, ſi quotidie drachmã vnam in vino biberint. Sed id diu faciendum.

Lib. 16. c. 37.

Lib. 6. ſim.

Libr. 7.

Li. 4 Dioſ. cap. 168.

Dodo. li. 5. cap. 44.

EBVLVS

EBVLVS, CAP. LXVII.

Nomina

QVAMVIS Ebulus herba ſit potius quàm arbor, aut frutex, tamẽ veterum omniũ exemplo Sãbuco nos coniunximus. Dicitur hæc etiam Latinis Ebulum, Græce χαμαιάκτη, ideſt humilis Sambucus, aliis Helion, inquit Plinius, Arabicè *Kameactis*, Gallicè *Hieble*, Italicè *Ebulo*, Anglicè, *Maluourt*: & *Bloedtuourt*. Belgicè *Hadick*, Germanicè *Attich*, & *Niderer holder*, Hiſpanicè *Hiezguos*, & *Sabugo pequenno*. Ebulus caules producit longos, rectos, craſſos, anguloſos, geniculis diſtinctos, ramulorũ Sãbuci modo, in quibus folia obſcuræ viriditatis, foliis Sãbuci, tũ odore, tũ figura ſimilia. In cauliũ ſummitate muſcaria flores, deinde baccas Sãbuci ferunt. Ebulum Sambuco longe humilius eſt, inquit Dioſc. magíſque herbaceo generi aſſignandũ, caule quadrangulo, geniculato: foliis Amygdalę, ex interuallis, longioribus, geniculatim expanſis, pinnatíſque, graueolentibus, in ambitu ſerratis: muſcario Sãbuci, flore, & acino eiuſdẽ. Radice nititur longa, craſsitudine digitali.

Lib.24.c.8.

Forma.

Li.4.c.168.

EBVLVS.

Locus.

Ebulus locis incultis, & ſecus vias, nonnunquã & in agris prouenit. Tardius floret, Iunio videlicet, & Iulio mẽſibus, Auguſto baccas profert. Sambucus & Ebulus adeò inter ſeſe ſunt affines, vt earũ vires ab auctoribus, atque etiam à nobis ſuperiori capite ſimul ſint explicatæ. Quædã tamen alia hîc exponentur. Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpẽtes, inquit Plinius: ac rurſum Ebulũ tenerũ cũ foliis tritũ, ex vino potũ calculos pellit: impoſitũ teſtes ſanat. Et aliquãto poſt: inter ea quæ hydropicos ſanant numeratur Ebuli recẽtis radix excuſſa tantũ, nec colluta, quantũ duo digiti cõprehẽdãt, ex vini veteris calidi hemina: ac mox, Acte quã quidã Ebulũ eſſe putant, radice cõtrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Præcipuè tamen chamę actæ ſuccus aptiſsimus creditur, ac rurſus, Ebuli folia contrita, & è vetere vino impoſita Boã ſanãt, ideſt rubẽtes papulas. Scribit Cornarius Pliniũ alio loco videri Ebulũ Actæã appellaſſe. Actæa graui foliorũ odore, caulibus anguloſis (non aſperis, neque aniſi, vt vulgata exẽplaria falſò habẽt) geniculatis, ſemine nigro vt Hederæ, baccis mollibus. Naſcitur in opacis & aſperis, & aquoſis. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarũ morbis. Paulus quoque Actęę radicẽ in vino coctã hydropicis bibẽdã exhibet quo loco ipſemet Cornarius, & Andernacus Actæã Sãbucũ interpretati ſunt, etiãſi mox corticis radicis Sãbuci ſuccũ cũ cõdito iiſdẽ hydropicis Paul⁹ propinet. Alij Plinij Actæã lõge diuerſam ab Ebulo eſſe ſtatuũt, de qua ſuo loco dicemus. Reliquas ebuli vires perſequamur. Ex radicibus Ebuli extractus ſucc⁹ magnopere vomit⁹ ciet, & aquas detrahit, craſſãmque pituitã ad articulos fluentẽ. Ebuli ſemẽ permultis in aqua lotionibus à nigro ſucco expurgatũ datur vtiliter ex Chamæpityos decocto drachmæ pondere podagricis, iſchiadicis, & hiſpanico morbo laborãtibus: dolores enim eorum mulcet, humores cõfluentes tum reuocãdo, tũ deiiciẽdo. Sunt qui ex Ebuli radicibus ſuccum eliciant, & inſolatum in paſtillos redigant. Hic clyſtere infuſus inteſtinorum & coxendicum dolores à frigiditate & flatu genitos mitigat.

Lib.25.c.10.

Vires.

Lib.26.c.8. Capitu.11.

Emb.153.li. 4.Dioſcor. Lib.27.c.7. Actęa non eſt Ebulus.

Li.3.ca. 48.

Matth.lib. 4.Dioſcor. cap.168.

Lana exceptus inditur fœminarũ locis ad menses euocandos. Illitus Ebuli radicum succus procidentem sedem reprimit, & anginam tollit, si circa gulam calidus illinatur.

SAMBVCVS AQVATICA, THRAVPALVS THEOPHR. CAP. LXVIII.

Nomina

Lib.1.c.105.
Lib.4.Hist. cap. 1.

ALIAM Sambuci speciem diximus esse Sambucum palustrem, siue aquaticam. Galli *Obier*, vel *Opier*, Germani *Bachhoder*, vocant. Belgi, *Gelders Roosen*: Opulus tamen non est, vt Ruellius existimauit. Theophrastus multorum iudicio θραύπαλον appellat. Arbuscula est vliginosis & palustribus locis nascens, virgis Sambuci æmulis, geniculatis, alba intus medulla, sed fragili, & caduca materie: folio vitigineo, sed minore: flore in muscariis albo Sambuci modo, odore non prorsus iniucundo: qui in multis Germaniæ locis cultu & crebro satu densissimus fit ac spississimus, sertisque additur, aspectu valde formosus. Ab eo baccæ prodeunt rubentes, baccarum Oxyacanthæ magnitudine, vinoso succo plenæ, quæ deuoratæ vomitiones cient. Floret Maio mense, baccæ Septembri sunt maturæ.

Forma

Tempus.

SAMBVCVS aquatica, Thraupalus Theophrasti.

EVONYMVS, CAP. LXIX.

Nomina

Li.1 ca.77.
Lib.27.c.4.
Lib.3.Hist. cap.18.

EVONYMVM (quam aliqui Anonymum vocant, quasi à non habendo nomine nomen inuenerit inquit Ruellius: quanquam Anonymos alia planta, herba Plinio sit,) arbusculam esse hîc depictam, & à Theophrast. descriptam herbarij non pauci credunt, multis sanè notis eorum sententiæ adstipulantibus: aliis Chamænerion dicitur, idest humile Nerium, siue Rhododendron, siue Nerium Alpinũ, quod foliis, flore, fructu siliquato, quamuis siliquis diuersis Nerium vtcumque referat. Balsamum Alpinum Gesnero, & Rosa Alpina: Matthiol. vero libr. primo in Discor. Cneoron vocat quamuis idem alterum Cneoron Theophra. pinxerit libr. quarto in Dioscor. qui hanc Euonymum esse putat, arborem pro Euonymo hactenus receptam, Fusoriam, & Fusanum appellatam, Euonymum esse negant, sed Theophrasti Tetragoniã esse volunt, Plinij virgam sanguineam à Sanguineis eiusdem fruticibus diuersam. Euonymus auctore Theophrasto, cum alibi, tum in Ordymno Lesbi monte nascitur (sic enim ex Plinio legendum, non ὀρυχνίῳ ὀρδύνῳ καλυμένῳ, vt Theophrasti exemplaria habent) magnitudine folióque Punicæ, pariter molli, maiore quam Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit, floret vere, floris color qualis in Leucoio, odore graui, & qualis sentitur trucidato cadauere in tabum putrescente, vel quasi cæsum animal referat (sic enim hæc vertenda videntur, ὄζει ὁ δεινὸν, ὥσπερ φόνυ, Plinius transtulit statim pestem denuntians, sed non satis rectè alioqui cum floreat quotannis, pestem quotannis sæuire necessum quoque foret,) fructu cum suo putamine loculóue Sesami siliquis

Lib.3.Hist. cap. 6.
Li.24.c.10.
Lib.3.Hist. cap. 18.
Locus.
Lib.5.ca.3.
Forma
Li.13.ca.22.

quis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distincto. Esu letalis est arbor tam fructu, quàm foliis pecori, & ouium gregibus, sed præcipuè capris, nisi purgentur. Purgantur autem inedia & cibi abstinentia. Quæ postrema sic

EVONYMVS *Theophrasti.*

fidelius opinor, traducta sunt, quàm à Theodoro, qui sic reddidit. Hic pecus enecat gustatus: quinetiam folium idem facit, & potissimum capras, nisi purgentur, interimit, purgantur autem anocho. Nusquam certe legi quid sit ἄνοχον. Quare ἀνοχῇ legi potest, id est inedia, & cibi abstinentia. Alij ἄνοχον interpretantur vomitionem, & per superna purgationem, vt vox sit ἀπὸ τοῦ ἄνω. Sic interpretatur Dodonæus, cùm scribit esu foliorum capras interire, nisi superne & inferne purgentur. Plinius vertit. Succurrit aliquando præcipuè alui inanitio. Nostras hæc Euonymus in Allobrogum saxosis & asperis montibus nascitur, prope Muram oppidum, decem milíaribus à Gratianopoli distans, Punica non altior, sæpius breuior, & fruticosa, ramis virgultisq; multis: folio carno so, oblongo, Punicæ vel Laureolæ albæ simili, ni minus esset, Rhododendron emulante, quam ob causam Chamænerium vocãt, tactu molli, superne viridi, infernè rufo, flore in ramorum fastigio copioso, Leucoio simili, purpureo, aspectu pulcherrimo, graueolente, tanquam virus cruores effusi, & corrupti naribus afflante, fructu siliquæ specie. Hanc & capras & oues refugere opiliones asserunt. Dalechampius quidem cum attentius contemplaretur caprarum greges, vicina fruteta depascentes, nullam vidit quæ hanc attingeret, atque adeo cum decerptam obiiceret, auersari deprehendit. Allobroges apud quos nascitur, vocant *Des ourles.* Huic de Euonymo opinioni qui refragabitur, primum obiiciet Euonymum Theophrasti folio esse maiori quàm Chamædaphne, cum hæc nostra folio sit minori. Deinde florem illius similem esse colore τῷ λευκῷ ἴῳ, id est albæ Violæ: at huius flos purpureus est. Postremo eiusdem florem non tam abominandi esse odoris: quibus respondere perfacile est, Nam quo loco folium maius Chamædaphnes folio esse dicitur, mendum subesse asteriscus indicat, & Gaza non Chamædaphnen, sed Clematidem legisse videtur, qui vincamperuincam verterit: florem vero non λευκῷ ἴῳ similem esse lego, sed λευκοΐῳ, præsertim puniceo. Multa enim sunt genera τοῦ λευκοΐου præter album, & luteum, figura & colore distantia. Adhæc floris tam grauem & detestandum odorem potest non significare vox φόνος. Nam præter eum quem diximus, significat odorem etiam Atractylidis, quàm φόνον à quibusdam appellatam fuisse auctor est ipsemet Theophrastus: quo loco, pro ἔχει δὲ τὴν ὀσμὴν δεινὴν καὶ φονώδη, vel δυσώδη, legunt alij ῥητινώδη, quem odorem Atractylidi conuenire optimè sciunt, qui plantam nouerunt. His adde huius nostræ Euonymi fructus quatuor folliculis constare, (Theophrastus τὰ κελύφη vocat) oblongis, ex quibus coniunctis vnica videtur componi siliqua, Sesamo verò à Matthiolo picto similis, grano intus solido.

Lib.6.c.79.
Ibidem.

Lib.6.Hist. cap.4.

TETRAGONIA, CAP. LXX.

Nomina
Lib 3. Hist. cap 6.
In Diosco. lib.1.ca.114.

EVONYMVM falsò creditam ab omnibus fere herbariis, Theophr. Tetragoniam multorum Herbariorum sententia esse diximus. In Tuschia, inquit Matthiolus, *Silio* dicitur, ab aliis *Fusaro*, quod ex ea optimi fusi fiant, Fusoria, & Fusanum à recentioribus, à Gallis *Fusain*, *Couillon de Prestre*, & *Bois à faire lardoires*, quod ex ea culinæ transfigendis lardo carnibus verucula faciant, à Germanis *Spindelbaum*.

Forma.

Frutex est in arborem non assurgens, ramis multis, cortice in vetustis, & trunco, candicante, in nouellis virente tectis, qui ob linearum quatuor rufarum, serratarum, dorsi modo extantium, recta per viridem corticem porrectarum discursum quadranguli apparent, id quod huic arbori non solùm peculiare est, sed etiam, quod in fructu quadrangula siliqua sit. Quam ob causam τετραγωνία dicta est. Gaza Quadratoriam interpretatur. Ligno est duro, flauo: foliis longis, latiusculis, teneris: flosculis candicantibus, quinis, senísue simul: folliculis paruis, rotundis, quaternis simul coniunctis, qui maturo intus semine dehiscunt, membranula lutea contecto, quæ si in aqua maduerit, luteo colore inficit.

TETRAGONIA Theophrasti.

Locus.

In sepibus nascitur, & in agrorum syluarúmque limitibus. Floret Aprili mense, Septembri fructum perficit. Tragus pro Theophrasti ζυγία, id est Carpino non sine errore descripsit.

Lib.3. c.17.

PERICLYMENVM TERTIVM, CAP. LXXI.

Lib.6.fine.

HIC frutex in plerísque Sabaudiæ, & Heluetiæ locis crescit, quem Dodonæus pro tertio Periclymeni genere depinxit. A reliquis Periclymeni generibus hoc differt, quod nullis viticulis vicinis fruticibus sese alliget, & circũuoluat, sed sine adminiculis stat, & per sese erigitur.

Forma.

Foliis est longis, mollibus: floribus item longiusculis, cãdidis, multis intus capillamentis, binis floribus semper in singulis pediculis: binis similiter baccis, rotundis, in rubro nigricantibus cùm maturæ sunt. Has ab Heluetiis appellari scribit Dodonæus *Hundskirsen*, id est Cerasa canina. Huius fruticis meminit etiam Gesnerus. Periclymeno, inquit, cognatus est syluestris frutex, qui locis saxosis nascitur apud nos passim, in sepibus, muris, syluis, acinis rubicundis, gemellis. Non circumuoluitur. *Brinthunlgen* vocant Heluetij, à duritie ligni tanquam ossea, vnde Xylostei, id est ligni ossei nomen ei dedit Dodonæus, qui luculentius eam stirpem alio in loco descripsit. Caudice est, inquit, mediocris crassitudinis, materia ligni candida, ramulis rotundis, albicante cortice contectis, initio tamen & cum primùm erumpunt subrubentibus, foliis alterius Periclymeni oblongis, mollibus, ex albido virentibus, prona parte candidioribus, ac leniter hirsutis: Flores minores sunt quàm alterius Periclymeni candidi, bini in vno pediculo: succedunt fructus gemelli, instar exiguorum Cerasorum,

Li. 3. purg. cap.22.

rubentes,

PERICLYMENVM *tertium Dodon.*

PERICLYMENVM *rectum secundum Clusij.*

rubentes, altero eorum sæpe minore. Aprili, aut Maio floret: fructus Autumno maturus est. Clusius alia duo genera Periclymeni erecti, quodq; nullo adminiculo egeat, descripsit. Periclymenum erectum secundum, inquit, superiore multò humilius est, ramis multò gracilioribus & rarioribus, cortice albicante obtectis: folia quàm prioris teneriora, longiora, per ambitum nonnihil serrata, superiore parte virentia, inferiore parum lanuginosa, non adeò tamen vt superioris. E tenellis germinibus inter folia nascuntur exiles pediculi, vnum & plerumque binos flores sustinentes, superiore minores & teneriores, neque vt alterius pallescentes, sed purpurascentes, quibus succedunt fructus gemelli non minores quàm in superiore, sed nigri, succulenti, gustu ingrato: radix dura, lignosa. Tertium genus est prorsus humile, & quod raro ad cubitalem accedat magnitudinem, ramis secūdo crassioribus, candidioribus, lentis, & fractu contumacibus, contrà quàm in duobus superioribus: folia omnium maxima, Laurinis non minora, in extremo mucronata, superne virentia, inferne candidiora, sed nulla lanugine obducta, neque in ambitu serrata, duriora etiam quàm superiorum: flores in oblongo crassiusculoq; pediculo gemelli, superiori forma similes, candidi: fructus plerumq; vnicus, raro geminus, etiam si gemino flori succedat, omnium crassissimus, exigui Cerasi magnitudine, ruber, succulentus, pellucidus, duobus in summo, vbi flores inhæserūt vestigiis insignitus, vnicum granum continens. Floret vterque cum aliis Periclymenis. Semen secundi Iulio, tertij Augusto maturescit. Secundus rarus est inuentu: vnicum fruticem se inuenisse Clusius ait, in Pyrenæis, duos aut tres in montibus Sabaudicis, & totidem in Pannonicis alpibus. Tertius in Pyrenæis, & in Sabaudicis montibus frequentior, copiosissimus est in Pannonicis.

Lib. 1. stirp. Hispa. c. 25.

Tempus.

Locus.

SALI

SALICES. CAP. LXXII.

Lib.3. Hist. cap.13.

QVANQVAM Salicẽ πάρυδρον esse, id est aquaticã dixerit Theophr. ideóque cum iis plantis quæ vmbrosis, vdísque locis gaudent explicanda foret, tamen cum etiam in frutetis ac nemoribus Salices proueniant, & in sepibus cum aliis fruticibus dumísque, circa hortos, vineas, agros, aquarum ripas, & rusticas casas, hîc de Salicibus tractare haud absurdum fuerit, quamuis tractationis consecutione quædam genera hîc exponantur, de quibus aliis fortasse magis idoneis locis dici possit. Salix Latinè appellata dicitur, quod ea celeritate crescat, vt salire videatur. Eadem de causa ἰτέα Græcè παρὰ τὸ ἰέναι. Arabibus *Bulef*, *Bhulles*, *Saffaf*, aut *Chalif* dicitur, Gallis *Saulx*, & *Saule*, Italis *Salice*, & *Salcio*, Germanis *Vueiden*, & *Felbinger*, & *Meydenbaum*, Hispanis *Salce*, & *Salgueiro*, Boemis *Vurba*, Belgis *Milgheboem*. Salicis multas species veteres distinxerũt, colore primum, albo: nigro, siue purpureo, siue phœniceo, & Vitellino, siue rubente, qui in cortice spectatur: deinde, vsu: quod alia sit perticalis, alia viminalis, alia fissilis. Postremo ꝙ alia præbeat vnde vincula fiant, alia virgas textiles ad varia opera tenues & inualidas aliæ, aliȩ firmiores, & crassiores: quibus præcipuis differẽtiis adde si libet & hãc, quod alias steriles esse omnes fateantur, quandam verò fructum edere nonnulli putent, vt Arcades Helicem. Albæ Salices duæ sunt, altera perticalis, arborescens, perticas emittens in magnam proceritatẽ, vinearum iugis, ridicis, compluuiatis cameris aptas, & stipitibus, quos sustentandis, ac cõtinuandis sepibus defigunt. Huic potissimum conuenit quod scribit Plinius, Cæduæ Salici densiorem esse tonsura fertilitatem, & breui, ligno verius quam ramo, sic enim emaculandus est ille Plinij locus. Viminalis est, alba secunda, quam & Gallicam nominant Autores, excepto Columella, cui Viminalis nigra, Gallica dicitur. Huius inter Viminales firmissimæ quidem virgæ sunt, non vt apud Plinium legimus, tenuissimæ, & aliis crassiores, Theophrasto πυκνοτέραι, derisiores, non πυῤῥοτέραι: laudatæ ad corbes, supinas cathedras, & agricolarum plurimam supellectilem, vasis melioribus quàm si è corio fiant, sic enim apud Plinium quidam legendum censent, quamuis seruata scriptura intelligi possit, non tanti esse vasa illa, vt corium magno sumptu conquirendum sit, è quo conficiantur. Natura quidem albicat huic cortex, & nonnihil scaber est, verum eo detracto magis candicat, tractatuq;, vel vt quidam legunt, attritu, politur, ac læuigatur. Sic ergo verum est, quod ait Plinius, albæ, nempè vtriusque huius, agricolis vsum esse. Nigra cuius color niger est, vel phœniceus Theophrasto, purpureus Plinio, obsolete purpurascens Columellæ, Gallicam vocanti, vt monuimus, Viminalis quoque est, ad cistarum & calathorum opera lauciora expetita virgarum prætenuium spectabili subtilitate. Rubet seu vitellini coloris est Græca, etiã viminea, quam Latini peculiari nomine vocant Amerinam, nos seruato prisco vocabulo *Amarines*, & *Ambres* nuncupamus. Flauam in hoc genere Columella Græcam priuatim appellat, rubram autem, siue rutilam, gracilibus virgis, Sabinam, & hanc Amerinam veram esse inquit. Flaua Plinio Vitellina à colore vitellorum oui dicitur, agnoscente in Plinio hanc lectionem Hermolao, ex vetustis codicibus, cum in nostrorum quibusdam legatur Nicelina, in aliis, Italina. Quemadmodum arborescentis candidæ, perticæ ad vsus de quibus nos supra disseruimus, ita huius virgæ finduntur, sequacis ad vincturas lentitiæ, vitibus iugandis, ligandis, palandis, in hortorúmque marginibus, ac ambulationibus Rosis erigendis, ac reuinciendis: ad quem vsum etiam perticarum arborescentis Salicis baltheus corticis laudatur, nimirum cortex ille crassus, quo vestitæ spoliantur, dum ad pedamenta eas findunr. Apud Plinium, & recte, vt arbitror, quidam

Nomina

Cap.37.16.

Cap.30.li.4

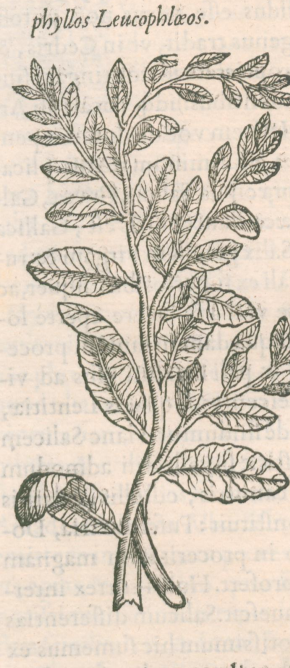
quidam legunt: Finditur Græca rubens, Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior: ideo solido ligans nexu: nam fragilioris solidus esse nexus non potest. Theophrastus viminalis albæ & nigræ quoddam genus tradit, vt in Cedris, & Palmis, in altum nunquam crescere, (siue naturæ proprietate id contingat, siue ariditate soli, siue opificibus viminum crebrius tondentibus:) idq; vocari ab Arcadibus Helicem, vel quod Hederæ modo, quam Helicem vocant, humi repentis, humilis semper sit, vel quòd εἰς τὰ πλεκτὰ ἐλίττεται, ad viminum textus plicatilis est. Putant, inquit Columella, tria esse genera præcipua Salicis, Græcæ, Gallicæ, Sabinæ, quam plurimi vocant Amerinam. Græca flaui coloris est, Gallica obsoleti purpurei, & tenuissimi viminis. Amerina Salix gracilem virgam & rutilam gerit, quæ omnia intelligenda esse de Viminali ex superioribus liquet, ac eius auctoris testimonio, qui illic de viminea Salice verba se facere apertè loquitur. Matthiolo, Salicis quatuor sunt genera. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, vt ex eis in Liguria fiant perticæ & pali maximi vsus ad vitium pedamenta. Aliæ non tam proceræ colore rufescentes, sequacis Lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur. Hanc Salicem Græcam vocat Cato: Aliæ firmiores, corbibus, & rusticæ supellectili admodum expetitæ. Aliæ minores ac mira tenuitate texendis canistris, cistellis, calathis aptissime. Tragus quatuor quoque Salicis genera constituit: Fuschius tria, Dodonæus duo. Vnam quæ cæterarum arborum modo in proceritatem magnam assurgit: alteram quæ semper humilis est, & vimina profert. Huius cortex interdum rubescit, aliquando candicat, nonnunquam flauescit. Salicum differentias à locis in quibus nascuntur, vsu, & corticis colore potissimum hic sumemus ex Dalechampio. Salices igitur aliæ sunt πάρυδροι, id est aquaticæ: aliæ sicca loca non dedignantur, vt Amerina, quæ in vinetis quantumuis aridis, & siccaneis passim prosilit. Aquaticarum aliæ pigris & stagnantibus aquis gaudēt, & ad riuorum fluuiorúmque margines, vel leni lapsu fluentium, vel pingue crassumq; solum rigantium proueniunt: aliæ glareosis, lapidosis, arenosisq; torrentium & rapidorum amnium ripis. Ex corticis colore, candido, nigro, phœniceo, luteo differentiæ aliæ sumuntur. Primum genus ex eiusdem Dalechampij sententia dicimus esse vulgarem Salicem, in magnam arborem crescentem, cortice candido, quæ Theophrasto, ac Plinio est Salix alba, prior, arborescens, & perticalis. Nec Fuschij placet opinio, qui Salicem Theophrasti candidam Plinij Vitellinam, id est flauam, esse putat, quoniam in flaua Salice virgas πυκνοτέρας spissiores, quàm in nigra non videmus, vel, vt quidam legunt, καπυρωτέρας, id est, fragiliores: quas tamen habet candida, Theophrasto auctore, sed tenuiores Plinij sententia, vel, vt legendum supra monuimus, firmiores. Cæterum folia habet Salix arborescens oblonga, angusta, Oleæ similia, superne virentia, inferne candicantia. In locis madidis crescit, circum prata rigua maxime. Secundum genus Salix est Platyphyllos, siue Leucophlœos, id est latifolia, & candido cortice: huic

Lib.17.c.20
Lib.4.c.30.
Lib.1. Dioscor. c.117.
Lib.3.c.60.
In Hist.pl. cap.25.
Lib.6.c.67.
1. Salix vulgar. candida.
Forma.
Lib.3. Hist. cap.13.
Lib.16.c.37.
Li.17. c.20.
Ibidem.
Ibidem.
Ibidem.
Locus.
2. Latifol. cand.
Forma.

SALIX ALBA,
Perticalis vulgaris.

SALIX PLATYphyllos Leucophlœos.

SALIX PLATYPHYLlos Leucophlœos Dalechampij.

huic enim etiam candicat cortex, ſed vergente in cinereum candore, folio breuiore, latiore, aduerſa parte incano, aduerſa pallidius virente, in ambitu ſerrato: interiore cortice rubro, quod huic generi proprium eſt, exteriore ad ligandum apto, vt & ligno contuſo, ac intorto. Quamobrem eo ruſtici Allobroges lignorum faſciculos quos venales in oppida comportant, vinciunt: ligno fragiliore quàm in priore. Hanc quidam pro Elæagno depinxerunt. Gignitur in ſolo macro arenoſo, lapidoſo, ſed vdo, ad torrentium margines, & in ſyluis vmbroſis, præſertim qua collectis in lacunas aquis terra humeſcit, aut qua fontium ſcaturigines proſiliunt. Huius carbo citiſsimè ignem concipit, quapropter ad puluerem excutiendis bellicis tormentis neceſſarium vritur. Præſtat etiam delineandis iis quæ pictores ante accuratam operam imitanda ſibi proponunt. In cõuallibus altiſsimorũ mõtium & frigidiſsimorũ Seguſiam tractus, ad fontium ſcaturigines, & ſtagnantes in pratis riuulorum aquas, huius generis arbuſcula naſcitur, velut abortiua, foliis tam exiguis, vt terũcio ampliora non ſint rotundis, cõfertim ſtipatis, ſupernè, ac infernè candicantibus, & lanuginoſis, toto frutice nõ altiore palmo, quem ob breuitatem, & ita compreſſam ramuſculorum ac frondis congeriem pro Salice vix agnoſcas. Tertium genus Salix purpurea, cortice obſcurè purpuraſcente, quam μελανόφλοιον, id eſt cortice nigro amictam,

Locus.

SALIX PVRPVREA nigra, viminalis.

3. Salix purpur.

Forma.

amictam Theophrastus,& Asiani vocant,Plinius purpureã,viminibus texendis virgas tenues præbentem,quibus corbes,sportas,quallos,canistra, fiscinas,& id genus alia vtensilia vasaq; conficiunt spectabili subtilitate. In fluuiorum sabulosis ripis,qui præcipiti cursu vorticosi ruunt,Rhodani, & Isaræ hæc prouenit, hominis altitudine,fruticosa, cortice qualem diximus:foliis venosis, obscurè virentibus,in ambitu serratis, ad folij cuiusq; petiolum geminis semper foliolis, subrotundis,quod peculiare nacta est. Iisdem in locis proueniunt reliqua ttia Salicum genera, Salix Phœnicea,Helice,Elæagnus.Salix Phœnicophlœos, siue phœnicea, quòd eius cortex palmularum colorem referat, vnde & nomẽ, folio proximè dictæ similis est,minus serrato, ad cuius exortum nullæ foliorum appendices emergunt,qua nota à superiore facilè distinguitur,viminum & virgarum pari gracilitate. Omnium breuissima Helice fructifera, à nigra certè & alba diuersa, quamuis pumilam in eo vtroque genere, vt diximus Theophrastus esse tradat:virgas tenuissimas, maximéque exiles profert, cortice subluteo vestitas. Huic folia paribus semper interuallis gemina, cum in aliis generibus temerè, nullóque ordine disposita sint, candicantia, sed non lanuginosa,breuissima,conferta, in ambitu minimè crenata, protuberante semper ad foliorum radicem velut nouo aliorum foliorum conceptu, quod huic proprium est. Porro sæpe foliis insident vesicæ, quales in Vlmi foliis reperiuntur, subrubentes: ramorum autem,vertici foliosa capitula, squamatim compacta, echinis carduorum similia, sed minimè pungentia, & delapsis iam foliis in arbore manentia, quare hanc Salicem, vt auctor est Theophrastus, fœcundam esse Arcades existimarunt. At cum idem scribat Helicem, pumilam esse Salicem, siue candida sit,siue nigra,hæc autem de qua nunc agitur, omnium sit humillima, & iis quas diximus notis à cæteris differat, Helicem appellare hoc Salicis genus libuit. Elæagnum etiam Salicis genus esse Dalechampius arbitratur, in sabulosis nascẽtis prope rapidos amnes duntaxat, vt ad Rhodani ripas, quæ huius sunt feracissimæ, cum in Araris propinqui amnis marginibus nusquam reperiatur. Cortice est luteo: foliis inter omnia Salicis genera longissimis,angustissimis,minimè venosis, neruo medio discriminatis, in ambitu minime serratis,vtrobique albicantibus, auersa parte

Lib.3. Hist. cap.13.
Lib.16.c.37.
Locus.
Ibidem.
4. Salix Phœnic.
Forma.
5. Helice Salix.
Forma.
Lib.6.c.37.
Lib.3. Hist. cap.13.
6. Elæagn.
Locus.
Forma.
Lib.16.c.37.

SALIX PHOENICOphlœos, siue Phœnicea.

SALIX HELICE Theophrasti.

ELAEAGNVS Dalechampij.

lanuginosis, vnde Elæagnus nominatur, ἐλαίαγνος enim ἐξ ἐλαίας καὶ ἄγνου, id eſt ex Olea & Vitice nomen componitur, quod folio Agno ſimile ſit, & Oleæ modo candicet. Elæagnus, inquit Theophraſtus, fruticoſa planta eſt, Agno ſimilis, folio figura eidem ſimili, molli & lanuginoſo, vt Mali Cydoniæ: flore albæ Populi, minore, fructu nullo. Sic enim Theophraſti locus & legendus & vertendus eſt. Maximè naſcitur, inquit in inſulis fluitantibus, ſiue natantibus, ſcilicet aut ventorum, aut contorum impulſu, quales ſunt in lacu Orchomenio, & in Ægypto circa paludes, & in Theſprotide, & in aliis ſtagnis, de quibus multa Plinius libro ſecundo, cap. 95. Sunt qui foliorum ſquamatim cumulatorum congeriem carduorum echinis haud abſimilem, ſed non pungentem, quæ in Elæagno, & quibuſdam aliis Salicum generibus reperitur, earum fructum eſſe credant, alij minimè. Amerinæ duplicis meminit Plinius, nigræ, Amerinæ nigræ ſemen, &c. & rubentis.

Lib. 4. Hiſt. cap. 11.

7. Salix Amerina.

Genera. Lib. 24. c. 9. lib. 16. c. 37.

Forma.

Finditur, in quit Græca rubens Amerina, vt & candida, haud paulo flexilior, &c. Sic & Amerinæ duo nobis nota ſunt genera. Alteri enim cortex magis rubet, quã Græcã Amerinam, & rubentẽ vocauit Plinius, Galli *Franc oſier*, nominant: alteri nigricat. Vtriuſque virgæ cuneis triplici canaliculorum ordine ſtriatis finduntur ad vincula, quibus in aqua maceratis vites, & doliorum circuli vinciuntur, & ligantur. Trunci capitáue ex quibus virgæ prodeunt, humilia ſunt, nec altius eriguntur, putantúrque ac cæduntur quotannis. Ruellius farragine nomenclaturarum quæ ſpuriæ in Dioſcoridem irrepſerunt deceptus, tradit Viticem auctore Dioſcoride Salicem Amerinam à Latinis appellari, cum inter has duas ſtirpes multum interſit, vt dicemus. Lugdunẽſes & Allobroges Amerinam, vt diximus ſeruato priſco vocabulo *des Amarines* vocant, Pariſienſes *Oſier*, Normanni *des Ambres*. Theophraſtus in Salicũ hiſtoria Amerinæ non meminit, niſi eam, quod quidam arbitrantur τοῦ οἴσου nomine deſignauerit, hoc maximè loco: διὸ καὶ χρῶνται πρὸς τὸ καλαδεῖν, καὶ πρὸς λαμβάνειν ὥσπερ τῷ οἴσῳ. Id eſt, quamobrem hiſce vtuntur (de Cneori radicibus loquitur) ad colligandum & comprehendendum Amerinæ Salicis modo. Gaza vertit. Quamobrem hiſce ad colligandum Iunci modo vtuntur. Hic igitur οἴσον Salycem Amerinam & vitilem à Theophraſto ſignificari putant, ad quam vocem alludentes Galli *Oſier* vocant. Repugnat tamen horum ſententiæ in Oeſo altero flos cœruleus, fructus niger, in altero

Lib. 1. c. 141.

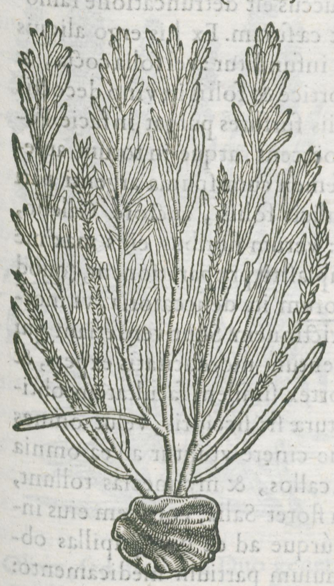
SALIX HVMILIS repens anguſti folia.

Lib. 6. ca. 2.

altero, flos & fructus candidus, qui in Amerina Salice nullus est. Sed de hac quæstione supra nos, cum grossulariarum naturam explicaremus, fusius disceptauimus. Est præter has Salices alia, humilis, repens, angusti folia, in Ericetis Antuerpiani agri: palmaribus & sesquipalmaribus cauliculis: folio Rhamni primi, & floribus muscosis Salicis, gustus amari.

SALIX MARINA.

His Salicem marinam addimus, quæ tamen inter marinas plantas reponi posset. Ea testis ostreorum, & saxis quæ sub aqua marina sunt, innascitur, & sic adhæret, vt iis agglutinata, non radice defixa videatur. Rami multi ex glauco nonnihil rubentes in aqua natant, foliis comantes longis, Salici similibus, maxima ex parte per oras non incisis, quibusdam, veluti incisuras nonnullas ostendentibus, gustu salsis. Inter ramos virgulæ subriguntur, florem Salicis sustinenti surculo haud absimiles, apicibus plurimis, veluti squamatim compactis, non alia forma, quàm quæ spectatur in Salice, dum herbaceo iulo florem parturit. Hactenus de Salicum generibus. Salix initio veris florem mittit, seu nucamentum squamatim compactile, lanuginosum, propendentem, demittítque veluti panos spicatim confertos, & lanitium quoddam, inquit Scaliger. Ἀλλὰ τὴν ἰτέαν ταχὺ προκαταβάλλειν, inquit Theophrastus, πρὸ τοῦ τελείως ἁδρῦναι καὶ πέψαι τὸν καρπόν. διὸ καὶ τὸν ποιητὴν οἰκείως προσαγορεύειν αὐτὴν ὠλεσίκαρπον. Quæ sic Plinius interpretatus est. Ocyssimè autem Salix amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero frugiperda. Hæc Theophrastus, quibus addit Plinius. Secutáque ætas scelere suo interpretata est hanc sententiam, quando semen Salicis mulieri sterilitatis medicamentum esse constat, id est sterilitatem inducere: quod de foliis Dioscorides dixit, ἀσυλληψίαν κατεργάζεσθαι, ita vt Salicem ὠλεσίκαρπον dictam, quia cito semen amittat, interpretati sint, vel quia semen hominis infœcundum reddat & ἄγονον, id est ineptum generationi, efficiat, vt à fœminis non concipiatur. Quod autem καρπὸν & semen dicunt, id Galenus, ipsumq; secuti Aetius, & Paulus, florem solum videntur appellasse, quòd nunquam ad perfectam seminis maturitatē perueniat. Huius arboris passim obuiæ permultæ sunt & magnæ vires. Semen, folia, cortex, & succus, inquit Dioscor. spissandi vim habent. Tritafolia cum exiguo pipere, & ex vino pota ileosis subueniunt: sumpta per se, & cum aqua, præstant mulieribus, ne concipiant. Salignum semen in potu sanguinem expuentibus prod est. Cortex eosdem præbet effectus. Corticis cinis admisto aceto maceratus illitu clauos & callos tollit. Ex foliis & cortice succus cum rosaceo in calice Punici, siue malicorio calfactus auriū doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri vtilissimum: furfures purgat in corpore. Excipitur succus qui manat ex eo cum floret, exciso cortice, in plaga enim concretus humor inuenitur, qui ad purganda quæ pupillas obtenebrant suam vim præbet. Plinius eadem scribit, sed triplicem colligendi succi modum docet, cùm Dioscorides vnum tantum tradat. Salicis fructus, inquit, ante maturitatem in araneam abit, sed si prius colligatur, sanguinem eiicientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis clauum &

8. Salix marina.

Tempus.

In lib. 1. pl. Lib. 3. Hist. cap. 2.

Lib. 16. c. 26

Ody. κ.

Vires seminis Saliç.

Vires. Lib. 1. c. 117.

Succus Sal.

Lib. 24. c. 9.

callum aqua mistus sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admisto succo suo. Est autem hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat Gummi modo: alterum manat è plaga, cùm floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. Valet hic ad expurganda quæ obstant oculis, item ad spissanda ea quæ opus sunt, ciendámque vrinam, & ad collectiones omnes interiorum, vel, vt quidam legunt, illitus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum, à falce distillans, nempe illa remota, post cæsuram. Ex his ergo aliquis cum rosaceo in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foueri neruos vtilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum aufferunt vsum, sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum psilothrum est. Salicis foliis, auctore Galeno, ad cruenti vulneris glutinationem vti possis: verùm floribus eius maximè propè omnes vtuntur medici ad exsiccantis emplastri præparationem, (quod propterea διὰ ἰτέας nominant.) Est enim vis eorum ita desiccatoria, vt mordax non sit: habet verò etiam quandam adstrictionem. Sunt verò etiam qui succum ex ea expressum, seruent, vt medicamentum mordacitatis expers, & exsiccatorium, ad multas res vtile. Arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum foliis, nisi quod temperaturæ sit siccioris, velut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiúsque cinere vtuntur ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet, Nam clauos, callos, & myrmecias tollunt, aceto ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, vtuntúrque ad ea quæ pupillas obtenebrant, extergente videlicet, simúlque tenuium partium medicamento: Cæduæ Salici fertilitas, inquit Plinius, densior tonsura, & breui ligno verius (non pugno, vt mendosi Codices habent) quam ramo, non vt remur, in nouissimis curanda arbore. Nullus quippe tutior est reditus, minorísue impendij, aut tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, priorémque quàm oliuetis, quámque frumento, aut pratis, nec quia desunt alia vincula. Aliquanto post idem etiam scribit in iis quæ propter alias seruntur, maximè propter vineas, Cæduo ligno, principatum obtinere Salices.

Li.7.simpl. — Lib.16.c.37. — Li.17.c.20.

VITEX, CAP. LXXIII.

Nomina — Li.6.simpl. — Lib.1.c.116.

VITEX Græcis dicitur ἄγνος, idest Castus, quòd, auctore Galeno, ocastitatem conseruet iis à quibus aut estur, aut bibitur, aut substernitur, vel vt Dioscorides tradit, quoniam matronæ in Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, foliis huius cubitus sibi sternebant. Dicitur & λύγος, quasi vimen, propter inuictam ferè ramorum flexilitatem. Officinæ Græca & Latina voce coniuncta Agnum Castum appellant. Arabes *Famanchest, Samachest*, & *Bengiechest*, Itali *Vitice*, & *Agno Casto*, Galli *Agnus Castus*, Hispani *Gatillo Casto*, Germani *Schaffs mullem*, & *Keuschlamp*, Boemi *Drimek*. Vitex frutex est, ramos plurimos emittens, flexiles, fractúque contumaces, in quibus folia sæpius quina, aliquando septena, vt in cānabe, longa, angusta, Salicis foliis haud absimilia, sed minora. In ramulorum cacumine flores emergunt spicati, aliquando purpurei, aliquando subpurpurei candido permisto. Semen ob similitudinem cum Pipere, à quibusdam Piper vocatur. Vitex frutex est Dioscoridi in arborem assurgens. Nascitur in fluminum ripis, asperísque locis, ac torrentium alueis. Ramos gerit longos, fractu peruicaces: folia

Ibidem.

Oliuæ,

VITEX *Matthioli.*

VITEX LATIORE, *& serrato folio Lobelij.*

Oliuæ, sed molliora. Duo genera eius. Altera florem ex albo subpurpureũ mittit. Altera tantùm purpureũ: vtriusq; semen, vt Piper. Non multũ à Salice vitilium vsu distat Vitex, inquit Plinius, foliorũ quoq; aspectu, nisi odore gratior esset. Græci Lygon vocant, alij Agnon: quoniam matronæ Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt. Duo genera eius. Maior in arborem assurgit, Salicis modo. Minor ramosa, foliis candidioribus, lanuginosis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Vitex Dioscoridi, excalfactorias vires habet, & adstrictorias. Semen eius potum venenatis ictibus, aquæq; cutem subiit, lienosisq; auxiliatur: lac euocat: menses ciet drachmæ pondere in vino potum: genituram exoluit, caput tentat, & soporem adfert. Decoctum herbæ & seminis in desessione mulieribus vuluæ malo oportunis opitulatur: item inflammationibus. Purgationes mouet semen cum Pulegio potum, etiam suffitu, vel apposit u: capitis dolorem dissoluit illitum: instillatur cum aceto & oleo in lethargo, & phrenitide: folia suffitu, aut substratu fugant venenata: illita quoque serpentium morsibus auxiliantur: testium duritias cum butyro, & foliis vitium emolliunt. Rimas sedis semen cum aqua illitum mitigat: cum foliis medetur luxatis, vulneribúsque. Virgam qui manu teneat cum iter facit, negatur interriginem sentire. Semen potum, auctore Plinio, vini quendam saporem habet, & dicitur febres soluere, & cum vnguntur, oleo admistum sudorem facere, sic & lassitudines dissoluere. Vrinam Agni cient & menses. Caput tentant vini modo: nam & odor vtraque similis est. Inflationes pellunt in inferiora, aluum sistunt, hydropicis & lienosis perquam vtiles. Lactis vbertatem faciunt. Aduersantur venenis serpentium, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes. Bibitur seminis drachma in vino, vel posca, aut duæ foliorum tenerrimorum. Illinitur vtraque

Lib.24.c.9.

Lib.1.c.116.

Tempera. & Vires.

Lib.24.c.9.

aduersus aranearum morsus, vel perunctis tantum vtili remedio: suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eóque maximè phalangiis aduersantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo, flos, teneríque cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu: & vuluam etiam suffitu vel appositu purgat: aluum, cum Pulegio & melle potum. Vomicas panósque difficiles concoquit cum farina hordeacea, & mollit, Lichenas, & Lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat, & oris vlcera, & eruptiones cum melle: testium duritias cum butyro, & foliis Vitium: rhagadas sedis cũ aqua illitum: luxata cum sale, nitro & cera. Et semen & folium additur in malagmata neruorum, & podagras. Semen instillatur in oleo & aceto decoctum capiti, in lethargo, & phrenesi. Virgam qui in manu habeant, aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Vitex calidus & siccus est tertio ordine. Galeno, verùm multum tenuis substantiæ, tum gustu, acris simul, & adstringens. Ipsas tamen Vitices ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia semén que calida siccáque facultate sunt, substantia verò tenui. Nam & vtentibus ita apparet, & gustantibus acre simul, & subastringens percipitur tum folium, tum flos, tum semen. Edendo tamen etiam semen est, verum tam perspicuè calfacit, vt hoc nomine capiti dolorem pariat. At si frigatur, minùs caput tentat. Porro flatus ventris discutit etiam non frictum, & multo magis cum frictum fuerit. Cohibet etiam impetus in venerem, siue frigatur, siue non frigatur. Folia, florésque idem præstare possunt. Galenum secuti Paulus, & Aetius Viticem tertio ordine calfacere siccaréque, & tenuis esse substantiæ tradiderunt. At Galenus duobus aliis locis valde à sese dissidet, quod in tanto scriptore permirum videri debet. Scribit enim. Non quemadmodum planta ipsa Cannabis Vitici quodammodo similis est, ita semen semini facultate est simile, sed plurimum ab eo differt, vt quod concoctu sit difficile, stomacho ac capiti noceat, prauíque sit succi. Sunt tamen qui eo quoque frixo cum aliis tragematibus vescuntur. Multum autem calefacit: ideóque sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens, calidum simul ac medicamentosum. Viticis semen etiã per se crudum, ac frixum manditur, creditúrque appetitus venereos inhibere: alimentum autem corporpori præbet exiguum, ídque siccans, ac refrigerans: flatus autem valdè dissipat, quorum omnium occasione, iis qui à venere puros sese seruare volunt, est accommodum: quam sententiam alio in loco approbat, medicamenta ad capitis dolorem ab Archigene conscripta expendens, inter quæ hoc refert. Lauri folia, & Populi albæ, & Viticis cum oleo & aceto. Hoc Pharmacum, inquit Galenus, ex simplicibus facultatibus differentibus composuit. Lauri enim folia calidissima Viticis verò moderatè refrigerantia sunt, in medio vtrorúmque Populi albæ folia sunt. Vides igitur hîc Viticem à Galeno frigidum, siccúmque statui, cum primo loco calidum siccúmque esse, idq; non moderatè, sed tertio excessu posuerit. Nos tamen in medendi ratione vt calido siccóque vtimur ad ea quæ *præscripsit Dioscorides. Cæterum vt ab ea secum dissensio ne Galenus vindicetur*, acuti homines iudicij legendum putant: Lauri enim folia calidissima: Populi verò albæ moderatè refrigerant: in vtrorúmque medio sunt Viticis folia: quod est verissimum.

Li.6.simpl.

Lib.7. lib.1.

Li.1. Alim. Cornar. Embl.114. li.1. Dios.

Lib.2. m.p.

ASPALATHVS I. MONSPESSVLANVS, CAP. LXXIIII.

ASPALATHI duas ſpecies Dioſcorides memorat. Priorem quidem ſat luculenter deſcriptam: ſecundam inodoram, lignoſam, candidam, deteriorem. Hanc Plantam eſſe poſteriorem Dioſcoridis Aſpalathum Monſpeſſulanorum Officinæ crediderunt, ac iactarunt, & vt arbitror, haud probabiliter. Tota Planta cubitum non excedit, fruticoſa admodum & ramoſa, multis horrens ſpinis deorſum inflexis, firmis, acutis, in quibus enaſcuntur puſilla folia Lentis magnitudine, viridia, qualia etiam (ſed teneriora) fert in nouellis ramulis, quibus ſubſunt terens-nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus ſpinis, terni, quaterni, aut plures ſimul naſcuntur, Geniſtæ ſimiles, ſed minores, colore nunc luteo, nunc palleſcente, ſemen in ſiliquis exiguum, Creſcit in Cantabris ſuperata Pyrene, variiſque Hiſpaniæ locis: atque etiam in Gallia Narbonenſi. Ab herbariæ rei ſtudioſis, cùm Salmanticæ, tùm Monſpeſſuli Aſpalathus altera dicitur vulgo *Eulalia*. Huius floribus tritis & Saccharo conditis ad firmandas & reſtaurandas vires collapſas Salmãticenſes vtuntur.

Forma. *Locus.* *Vires.*

ASPALATHVS II. HISPANVS, QVIBVSDAM, ALTER SCORPIVS, CAP. LXXV.

FRVTEX hic raro pedis altitudinem ſuperat, totum denſiſſimis ſpinis horrens, quæ non inordinatim vt in alio naſcũtur, ſed ſeriem quandam ſeruant, & ſemper contrario inter ſe exortu binæ naſcuntur, virentes quidem, ſed languidiore colore quàm ſuperiores, neque aliæ ex aliis: ſummis ramulis inhærent bini aut terni flores ſuperiori ſimiles, colore Luteo, menſe Martio: quo tempore exiguas breueſ́que ſiliquas, vel potius ſemina Erui magnitudine, multa incanáque Lanugine hirſuta deprehenduntur, denſiſſimis ſpinis occultata vt ex ſuperiore æſtate deciderant: adeo verò caneſcebant, vt initio aranearum telas exiſtimarem: radix ſingularis, ſed in plures deinde propagines ſparſa, dura, lignoſa. Naſcitur in collibus Granatæ vicinis.

Forma. *Locus.*

AD LECTOREM.

Absoluto iam Dumeto nactus imagines Ericæ primæ & quartæ Clusij, quarum historiam antea tradidi cap. xxxj. dum eius plantæ genera persequerer, illas potius volui spectandas hic præbere, quàm lectorem, cuius studio & voluptati inseruiendū precipuè duxi, angi eorum desiderio, secundam editionem expectantem, in qua cognatis addantur, & suus restituatur eis locus.

ERICA I. Clusij.

ERICA IIII. Clusij.

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER TERTIVS,

Quo describuntur, atque pictæ ostenduntur arbores, quæ in Viridariis & Pomariis coluntur.

MALVS *CAP. I.*

SILVIS egresſi, denſiſque fruticibus & dumis extricati in Viridario paulisper ſpatiemur, Pomiferáſque arbores in eo contemplemur, atque alias quæ mitioribus ſuccis voluptatem primæ cibis attulerunt, & neceſſario alimento delicias immiſcere docuerunt, vt ait Plinius, ſiue illæ vltro, ſiue ab homine didicere blandos ſapores adoptione & conubio: à quibus etiam ſalutares petuntur medicinæ. Nam ſi ne ſyluæ quidem, horridiórque naturæ facies medicinis carent, quanto magis his Viridarium abundabit, cuiuſuis generis ſtirpibus diligenti cultu atque induſtria educatis, quæque arte & humanis ingeniis fiunt verius quam naſcuntur, conſitum. Scire autem licet quemadmodum in ſyluis quaſdam eſſe arboreſcentes ſtirpes quæ in dumetis & frutetis humiles naſcuntur, & fruticoſas quæ non ſolùm in frutetis & dumetis, ſed etiam alibi proueniunt, ita in ſyluis quaſdam ſponte, & in dumetis frutetíſque nonnullas citra cultum prodire, quæ in Viridaria tranſlatæ diligenter coluntur atque aluntur, quarum hiſtoria vtrobique explicari poteſt. A Malis quę pueris etiã & mulierculis notiſsimę ſunt, Viridariũ exordiemur. Dicitur Malus Græcis μηλέα, & Malũ μῆλον, Arabibus *Tufa, Tufaha*, Italis *Mele*, & *Pomi*, Hiſpanis *Manſanas*, Germanis *Oepffel, Apffel*, Angl. & Belg. *Appel*: Gallis à pomis ferẽdis nomẽ retinet, vocatur enim *Põmier*, & fructus *Pome*, Sed Pomi nomẽ apud Latinos multò latius patet. Verùm obtinuit vſus, vt quemadmodum caulium appellatio deflecteret à generis ſignificatione ad Braſsicam priuatim deſignandam, ita pomus pro Malo, & Pomum pro fructu caperetur. Tamen Plinius genere neutro ipſam quoque arborem Pomum appellauit, vbi Poma putanda eſſe docet ſicut & vites. Pomum inquit Hermol. cõplectitur quicquid apud Græcos ὀπώρα continet, in quo ſignificatu eſt, cùm dicitur à Medicis omne Pomum refrigerandi & humectandi vim habere, &c. Scaliger fructum omnem in Pomum & Nucem perridiculè ſecari à Grammaticis ſcripſit, vt Nuci extra ſit cortex, intus caro, Pomo contrà. Nam etiam quæ carnem foris, os intus habent, nihilo

Li. 16. præf.

Nomina

Li. 15. ca. 17. Cor. 161. li. 1. Dioſc.

In lib. 2. de pl.

nihilominus habent φλοιὸν extrà. Nemo enim vidit fructum cortice carentem, aut corio, aut cute. Simplicior in Malo ratio est. Caro intus, foris cutis multiplicior in Pruno: cutis extima, os intimum, caro media. Operosum æquè in Armeniaco cutis extima, nucleus intimus, os circũ nucleũ, caro sub corio, nucleus sub cuticula, duo esculenta, caro, nucleus, os inutile ad cibum, cutes indifferentes. Plinius Nuces Poma vocauit. Solum hoc Pomum, inquit, natura compactili operimento clausit: & Mora, minimè in hac arbore (Moro) ingenia profecerunt, nec nominibus, nec insitis, nec alio modo quàm Pomi magnitudine. Neque Varroni assentitur Scaliger, scribenti quod indigent potu Poma dici potuisse: imo Pomum dictum esse ille arbitratur, quia etiam sitim tollant eorum plurima, simul vt sint cibo & potui. Malorum genera Dioscoridi sunt, Vulgaria, Cotonea, Persica, Armeniaca, Medica, siue Citria. Vulgaria, Verna, Melimela, Epirotica, siluestria. Posteritas multo plura addidit genera. Ac primùm vulgariũ quidem prope infinita, & plura quàm vt hîc explicari possint, sapore, forma, inuentoribus, regionibus, atque pluribus alijs differentiis dinstincta. Malorum multa genera Plinius etiã numerat, Citrea, Zizypha, vulgo (Iuiubes) Tuberes, & vulgo *Peschenoix*, in agro Veronensi nascentia lanata, à lanugine obducente nuncupata: ac rusum, Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cũ conditoribus suis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in vita factum? Ni fallor apparebit ex eo ingenium inserendi: nihílque tam paruum esse, quod non gloriam parere possit. Ergo habent originem à Matio, Cestióque (vnde Cestiana quibusdã *Pommes de Capandu*,) & Manlio, item Claudio. Quin & (non quibus, vt vulgo legitur) Cotoneo insito ab Appio è Claudia gente, Appiana sunt cognominata. Odor est his quæ Cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuisse claritatis & familiæ putet, sunt & Sceptiana, ab inuentore Libertino, insigni rotunditate. Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omniũ autem nuperrimè adoptata sunt parua, gratissimi saporis, quæ Petisia vulgo *Apioles*, nominantur. Patrias nobilitauêre Camerina, & Græcula. Cætera è causis traxere nomen: germanitatis, cohærentia & gemella, nunquam singula in fœtu: coloris, Serica: (vulgo *Suzine*,) cognationis, Melapia (neque enim accipiẽdum est Melappia, vt in omnibus ferè exemplaribus legitur, cognationis nomen è gente, vel familia accepisse, sed à cognatione quam Mala ipsa cum Piris habeant (vulgo *Giraudete, Pommepoire*:) Mustea à celeritate maturescẽdi quæ nunc Melimela dicuntur, à sapore melleo, (vulgo *Pomme de Sainct Iean*,) Orbiculata à figura orbis in rotũditatem circumacti (vulgo *Pomme Rose*.) Hæc in Epiro primũ prouenisse, argumento sunt Græci qui Epirotica vocant. Mammarum effigie Orthomastica, (vulgo *Pomme Taponne*) A conditione castrali seminis, quæ spadonia appellant Belgæ (vulgo *Pomme Grillote*, & *Pomme de passepomme*) Melofoliis, vel, vt alij legunt, Melophyllis, folium vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrimè in rugas marcescũt Pannucea (*Panettes*.) Stolidè tument Pulmonea (*Pommes follanes*.) Sunt quibus sanguineus est color, origine ex Mori insitu tracta. (*Grosses Pommes rouges*, vulgo.) Cunctis verò quæ fuerunt à sole partes rubent. Sunt & paruã gratiâ saporis, atque etiam acutiora odore, syluestria. Iis peculiare improbitatis & acerbitatis conuiciũ, & vis tanta, vt aciem gladij perstringat. Dacis fermè vilissimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpíque properantibus. Hæc Plinius. Nunc singulæ regiones plurimas habent malorum differentias. In Gallia sunt propemodum innumeræ. Sed hæc principatum obtinent. Capendula, siue Curtipendula, vulgo dicta, sui saporis, verùm adeò grati, vt & trans maria veneant. Gestatum plus quam alicui credibile sit tolerant, in

tanta

Lib.15.c.22.
Li.15.c.24.
Li.1.cap.31.
In li.1.caus. cap. 21.
Genera.
Lib.1.c.131.
Lib.15.c.14.
Lib.15.c.14
Corna.li.8. ca.ph.par. cap.4.
Ruell.libr. 1.cap.96.

tanta ſuauitate minimè fugacia, magnitudine media, colore cum maturuerunt luteo, ſuaui odore, ſed anguſto, quo tamen animus exhilaretur: cartilagine corporis dura, vt quæ poſsint in annum cuſtodiri. Sæpe & bina viſa ſunt. Secundas partes ſibi vendicant quæ in Ambianenſi municipio Rambura vulgus nominat, prægrandia, rotunda, callo fragili, tenero, vt quę ventorum flatu deturbata in partes deſiliant, mira & ſuauitate guſtus, & teneritudine, ita vt in ore fruſta liqueſcant. Sed vt fugientia diu ſeruari non poſſunt, neque ferè ad exitũ Autumni prorogantur. Proxima ſunt, neque eis ſuauitate cedentia, quæ vulgus Paſsipoma nominantur, quod cum reliquis omnibus de primatu certarent, niſi tam fugacia naſcerentur: inde vernaculum nomẽ ductum eſt: mediocri magnitudine, turbinatiore figura, carne ſuaui, prætenera, guſtu perquam iucundo, ſemine per maturitatem in vtero ſonante. Sed vt mirè placent, ita cito fugiunt. Accedunt quæ Paradiſiana, quaſi cælitus miſſa nominantur, præparua, mellea dulcedine, præcoci celeritate, quaſi verna, concretu pauco, Daca Plinij, vt quidam opinantur. Ea malaciis prægnantium expetuntur, omnium ferè Pomorũ fugaciſsima. Alia dulcia ſunt callo corporis duriore, rotunda, quæ ob ſui nimiam dulcedinem à palato moroſiore faſtidiuntur, fortaſſe Melimela dicta à melleo ſapore, vt à matureſcendi celeritate, Muſtea. Melimela tamen non ſolùm natura prouenire, ſed etiam mellis conditura fieri, ac dici alia Mala poſſe indicat Martialis hoc diſticho. In Xen.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle,
Ponentur, dicas hæc Melimela licet.

Quam cuſtodiendorum & condiendorũ Cydoniorum rationem expoſuit Columella, eiúſque conditura liquorem Melimeli appellari ſcripſit. Li.12.ca.45. Acida vulgus noſtrum Malacria à ſaporis acrimonia nuncupat, oblongiora, dura carne, ex acerbo leuiter aceſcente. Annum hæc ſæpius durant, ægris ad inuitandam elangueſcentem appetentiam nonnunquam conceſſa. Alia Caſtinia auſteriore guſtu, dura, velut Caſtaneæ cartilagine, mediocri magnitudine, oblonga. Alia vulgo francetura, rotundo habitu, & amplo, duriore callo, grata acerbitate, quæ tandem in dulcedinem abeat. Ea diu ſeruari poſſunt, & annicula ſæpe reperiuntur. Sunt & Rubelliana ſanguineo cortice, carne intus friabili, ſapore non ingrato, ex auſtero ſubdulci, nec cito fugientia. Apud Allobroges celebrantur quę vulgo Girodeta nominantur, parua, in latitudinem rotunda, & in rubrum rufa, multum ſerotina. Reliqua non pigeret nominatim perſequi, atque alia plura à Cordo deſcripta, quædam etiam ab Athenæo breuiter explicata, vbi & Dionyſius primus Pomorum inuentor fuiſſe legitur, Libr. 3. niſi prolixior de iis oratio ab vtilioribus nos diutius reuocaret. Præterea in tanta Malorum nomenclatura, feréque nationibus omnibus varia, in tantíſque inſitionum adulteriis perfacilè nos fallimur. Porro genera quæ quotidie nouo inſitionis ingenio prodeunt, nec ſcribit, nec in tanta gentilium vocabulorum diſcordia pernotari planè queunt, ea tamen obiter quæ Gallico vulgo peculiaria naſcuntur, retulimus. *Forma.* Malus in proceram & craſſam ſatis arborem acreſcit tempore, vnico caudice, ramos ex eo ſtatim emittens, in latum longúmque ſeſe diffundentes, craſſo ſatis libro contectos, foris cinereo, intus flauo, læui potius quàm aſpero. Li.16.c.24. Folia huic virent oblonga, mucronata, inquit Plinius, carnoſa, per ambitum tenuiter ſerrata, inſtante hieme decidua, Maio menſe renaſcentia. Flores edit verè foliatos, ſæpius albos, nonnumquam ex candido rubentes, ex quibus oriuntur Mala innumeris differentiis, vt diximus, diſcreta. *Locus.* Radicibus nititur paucis, non in profundũ actis, ſed ſumma tellure vagantibus. In viridariis & hortis colitur, ſolóque pingui & fœcundo gaudet. *Tempus.* Floret menſis Aprilis fine, aut Maij initio.

fructus

MALVS.

Lib.1.Diosc. cap. 131.

fructus in quibusdam Iulio mēse maturus est, in aliis Augusto, in aliis Septembri. Seminis nigredo maturitatem ostendit. Matthiolus ea Mala principatum obtinere in Hetruria scribit, quę Appiole, & Melerose vulgo vocantur: quoniam hæc duo genera tum suauiter olent, tum gustui sunt gratissima. Quare is, inquit, non aberrarit, qui Appia esse dixerit Dioscoridis Melimela, Rosea verò quæ eidem Epirotica, & Latinis orbiculata dicuntur Cornarius Cestiana mala, quæ Sestiana Columella vocat, Arantia, siue Aurantia esse putat, quæ in citreorum genere ab omnibus recensita, hoc maximè persuasus, quod ea frequenter cum Malis punicis Galenus coniunxit. Eum sententia reuocare debuit Plinius apertissimè scribens à Cestio Cestiana, sicut à Matio Matiana, & alia ab inuentoribus à Romanis fuisse cognominata. Quare Galenus cum ex auctoritate Apollonij tradit in capitis dolore ex ebrietate Cestiana mala Romæ sic appellata in cibis cocta conferre, Aurantia intelligere non potuit, tum quòd Apollonio & Galeno incognita fuisse censentur, tum quòd ea nunquam cocta exhibentur. Galenus in tanta malorum varietate, quomodo de eorum temperamento, viribus, vsu rectè iudicare possimus, docet his ferè verbis. Quędam Mala saporem habent austerum, alia acidum aut dulcem, nonnulla etiam ex iis mistum, apparéntque & dulcia simul & adstringentia. Præterea alia quædam cum dulcedine manifestum habent acorem. Adhæc alia cum acore acerbitatem. Inuenias autem interdum & quæ hos tres sapores simul habeant euidentes, adeo vt acida appareant & dulcia, acerbitatísque habeant nonnihil: Et mox. Quæ quidem astringunt, succum habent frigidum & terreum. Quæ acida apparent, frigidum quidem, verùm tenuium partium. Mediæ autem temperaturæ sunt dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt, quemadmodum quæ omnis qualitatis sunt expertia ac veluti aquosa, ad frigidum inclinãt. Malis igitur vtimur pro vincente in saporibus facultate austeris quidem cum ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem fuerit imbecillior. Acerbis autem cum duo hæc aucta admodum fuerint. Acidis quãdo succum crassum, qui non magnopere frigidus fuerit, suspicaberis, in ipso esse collectum. Siquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Vtraque certe & acida & acria succos crassos incidunt, in eo tamen differunt, quod hæc quidem cum calefactione, illa autem cum refrigeratione hoc præstent. Porrò dulcis Malorum succus cum sine acrimonia & crassitie, hoc est cum solus exquisitè fuerit, celerius quantum in ipso est distribuitur: Sin acrimoniam, aut crassitiem habuerit, citius subducitur. Cæterùm optima etiam genere Mala vitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint, quoniam concoctu sunt difficilia, & frigida, prauíq; succi, & tardè permeant. Adhæc succum habent frigidũ & leuiter crassum. Quæ verò bellè matura in hiemem, & ver proximũ asseruãt, morbis sæpe numero per quam vtilia sunt, aut farina aqua subacta circumlita, aut calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis vaporibus percocta. Dare autem ipsa conueniet statim post cibum, aliquando etiam

Lib.2.c.m. pa.
Li.12. c.45.
Li.15.ca.14.

Ibidem.

Temper. & vires
Li.2. Alim.

cum

cum pane, ad ventrem & stomachum roborandum, iis qui cibum fastidiunt, tardéque concoquunt, quíque vomitu, diarrhœa, ac dysenteria infestantur. In hunc quoque vsum apta sunt acerba. Nam parata vt modò dixi, mediocrem retinent adstrictionem. Idem Galenus alibi. Malus non omnis eiusdem naturæ est, velut nec eiusdem fructus. Quædam enim dulcia sunt, quædam austera, nonnulla acida, alia summopere exoluta, & aquea. In ipsis sanè aqueum exuperat, vt temperies eorum sit tum humilior, tum frigidior, in acerbis autem terrenum frigidum, in austeris tum istud, tum aqueum frigidum, sicut in dulcibus aqueum temperatum: Sic quoque succi, cortices, & arborum folia inter sese dissident. Itaque si austeriora sint, atque acidiora, vulnera illis glutinare possis, tum in phlegmonarum principio fluxionem repellere, ac stomachum ventrémque exolutum & languidum roborare: aquosioribus autem mediocres phlegmonas incipientes & gliscentes lenire. Porrò quod plurima Malis omnibus recrementitia frigidáque insit humiditas, vel hinc liquet, quod eorum omnium nullus omnino succus durare, ac vetustatem ferre possit, verũ acescunt corrumpuntúrque vniuersi. Folia, inquit Dioscorides, flores, & germina cùm omnis Mali, tum maximè Cotoneæ adstringunt. Pomis acerbis adstringendi vis inest, maturis verò longè secus. Ex iis verna bilem gignunt, neruos omnes lædunt, inflationes pariunt. Melimela ventrem molliunt, & ab eo animalia expellunt: stomacho negotium exhibent: æstuationem faciunt. Ea multis dulcia Mala vocantur. Epirotica mala, quæ Latinè orbiculata dicuntur, stomacho vtilia, sistunt aluum, vrinas euocant, Malis tamen Cotoneis inualidiora. Syluestria mala similia sunt vernis, & adstringunt. Sanè in hunc vsum immatura omnia opus sunt. Mala verna inquit Plinius, acerba, stomacho inutilia sunt: aluum & vesicam cogunt: sic enim legendum: neruos lædunt. Cocta meliora. Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt. Orbiculata sistunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria mala similia sunt vernis acerbis, aluúmque sistũt. Sanè in hunc vsum immatura opus sunt. Mala dulcia, inquit Matthiolus, ad melancholicos affectus valent, atque etiam ad pleuritidem, si in calidis cineribus cocta, & Glycyrrhizæ succo, Amylo, & Saccharo albissimo conspersa pleuriticis edenda præbeantur, tam mane quam vesperi horis duabus ante cibum. Acetum sic è Malis fit acerbis, aut syluestribus, quæ in cumulo per triduum reseruantur, deinde mittuntur in cadum, cui fontana, aut pluuialis aqua miscetur, & opertum vas per triginta dies sinitur, ac subinde quantum fuerit aceti sublatum ad vsus, reddita pari aquæ copia id reparatur. Fieri vinum è Malis testatur Plinius. Nostri etiam è Malis vinum primarium factitant, quod vulgo *Cidre*, vocatur, prelo, vel trusatilibus molis expresso, tortino succo. Deinde rursus secundarium, fracibus & retrimentis in aqua maceratis, ita vt è Malis lora dici possit, non parui ad restinguendam rusticorum sitim momenti. Vino è Malis vtuntur Septentrionales gentes, apud quos cæli iniuria prouenire vites minimè sinit. Malis omnibus caducis suillum pecus optimè pascitur, sed ea gestantibus dorsuariis iumentis tam grauia, vt oneri alioqui viribus non impari succumbant. Siquidem vires (quod Apuleius in Asino aureo tradit,) odore illorum offensæ ita fatiscũt, vt oneri pares non sint, quod paulo aliter tradidit Plinius, nempe Pomorum onera à iumentis statim sentiri, ac nisi prius ostendantur his, quamuis pauca portent, sudare illico. In vniuersum de Pomis seruandis præcipitur, inquit Plinius, vt Pomaria in loco frigido ac sicco contabulentur, Septentrionales fenestræ sereno die pateant: Austri specularibus arceãtur, Aquilonis quoque afflatu Poma detur pante rugis: colligantur Mala post æquinoctium autumnale,

Lib.7. sim.

Lib.1. c. 131.

Li. 23. ca.6.

Li. 1. Dios. cap. 131.

Ruell. libr. 1. cap. 96.

Li. 14. c. 16.
Ruel. Ibid.

Li. 24. pręf.

Li. 15. ca. 16.

neque ante xv. lunam, neque ante primam horam: cadiua separarentur stramentis, storeis, paleísve substratis: rara componantur, vt limites peruij spiritum æqualem accipiant.

MALVS CYDONIA,
CAP. II.

Nomina

QVÆ μηλέα κυδωνία, Latinè Malus Cydonia à Cydone Cretæ oppido dicitur, vnde primùm aduecta. Cotoneam Malum primus Cato nominauit, Officinæ Citoniam, Galli *Coingnier*, & *Coignacier*, Germanis *Quitten*, & *Kuttum: Kuttenbaum*, & *Quittenbaum*. Fructus μῆλον κυδώνιον Græcis nuncupatur, Latinis Malum Cydonium, & Cotoneum, Officinis Citonium, Arabibus *Saffargel*, Gallis *Coing*, & *Pomme de coing*, Germanis *Kuttenopffel*, & *Quittenopffel*, Italis *Melo Cotogno*, Hispanis *Membrilho*, & *Marmello*, Anglis *Quintetræ* Belgis *Que perreboem:* Cotoneę arboris mala, Dioscor. & Galeno auctoribus, duûm sunt generum. Vera, inquit Dioscorides, rotunda, parua, & odorata: quæ verò Struthia dicuntur, magna quidem sunt, sed minus vtilia. Malorum Cotoneorum quædam dulciora, maiora, ac minus acerba esse Galenus scribit, quæ in Asia Struthia vocantur, alio in loco Cydonia à Struthiis, quæ etiam Struthiomela nominat, apertè distinguens, Cydoniorúmque succum minùs esse suauem, & maximè adstringentem. Columella tria ipsorum genera facit. Struthia, Chrysomela (legitur tamen corruptè Chrysomeliana) Mustea. Idem tradit & Plinius, pluribus sed adiectis. Chrysomela, incisuris distincta, inquit colore ad aurum inclinante. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suus honos. Minora ex eodem genere Struthea, odoratius vibrant, serotino prouentu, præcoci verò Mustea. Strutheis autem Cotonea insita suum genus fecêre Muluianum (aliàs Miluianum) quæ sola ex his vel cruda manduntur. Sunt præterea parua syluestria, à Strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Hæc Plinius. Chrysomela syluestribus arboribus Malorum generis attribuit Vergilius, cum dixit.

Li. 1. ca. 131.
Li. 6. sa. tu.
Li. 2. Alim.
Lib. 5. ca. 10.
Lib. 15. c. 11.

Quod potui puero, syluestri ex arbore lecta,
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Eclo. 3.

Struthia verò vel aperto errore Plinius minora esse dixit, vel in eo lectio vitiosa est, leguntur, cum Dioscorides & Galenus palam Struthia magna esse dicant, vera & genuina Cydonia, parua & rotunda. Ætius quoque ad medicamenti ex Malis Cydoniis compositionem, ex ipsis maiora iucundioráque, & minùs acerba, quæ videlicet Struthia appellantur, eligere præcipit. Quare maiora etiam in Plinio legendum esse apparet. Malorum Cydoniorum tria in Italia inueniuntur genera, inquit Matthiolus. Palma illis quæ peculiariter Mala Cotonea nominantur, pressa, incisuris intersecta, colore ad aurum inclinante, lanuginosa, & longè cæteris odoratiora. Proximo loco sunt quibus multo maior corporis moles, Dioscoridis, & Galeni Struthia. Hetrusci hæc, Pira Cotonea vocant, quod forma magis Pira, quàm Mala referant. Pulpa ac succo cæteris præualent: colore, suaui odore, ac viribus cedunt. Postrema sunt Plinij Miliuana: ea quidam Notha vocant, quoniam ex Cotoneis quæ Strutheis, vel ex Strutheis quæ Cotoneis insitæ fuerant, proueniant. Totidem apud Gallos sunt genera. Quædam minora, rotunditatis in orbem circinatæ, odoratius spirantia, quæ peculiariter *Coings*, vocamus: Alia grandiora amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine operta, colore tam intus, quàm foris aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ *Coignasses*, quasi Cotonacea vulgus nostrum

In libr. 1. Diosc. c. 131.
Ruell. libr. 1. cap. 72.

nostrum appellat. Alia medio habitu inter ea visuntur, sibi priuatim Cotoneorum nomen vendicantia. Malus Cotonea vulgari Malo ferè similis est, foliis angustioribus, læuioribus, carnosioribus, durioribus, à tergo albicantibus, altera parte viridibus: flore albo, vel ex albo rubente, syluestris Rosæ figura, quinque per ambitũ foliolis distincto. Haud procera est arbor, fructu incuruatos trahente ramos, prohibentéque crescere parentem, tenui lanugine pubescente. In cultis, & hortis prouenit. Locum autem peculiariter frigidũ & humidum desiderat. Si in calido statuatur, assidua rigatione illi succari opus est: fert tamen mediocris situs inter vim frigoris & caloris statum. Planis & decliuibus gaudet. Septembri & Octobri mensibus Poma eius maturescunt. Ea frigido & terrestri temperamẽto prædita sunt, ac propter vincentem adstrictionem minus cæteris Malis humectant. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo. Stomacho sunt vtilia, auctore Dioscoride, vrinam cient: verùm tosta nitiora sunt. Prosunt cœliacis, dysentericis, purulenta extussientibus, cholericis, præsertim cruda. Maceratorum liquor commodè in stomachi aut ventris fluxionibus potui datur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis salutaris est. Decocto fouentur vuluæ, & sedes si procidant. Quæ melle condiuntur, vrinam mouent: mel autem sibi constringentem illorum vim, & spissantem adscisit. Quæ cum melle coquuntur, stomacho atque ori gratiora sunt, sed minùs spissant. Cruda cataplasmatis adiiciuntur ad cohibendam aluum, aut si stomachus æstuet, aut in vomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, præduros lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipsis tusis, expressísque: sed quo perduret, quindecim sextariis succi vnus mellis adiungitur, alioqui in acorem degenerat. Fit oleum ex iis, id Melinum vocant, quo vtimur quoties adstringente oleo est opus. Flos & viridis & siccus cataplasmatis additur, & iis conuenit quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibúsque sanguinis: contra citam aluum, & mensium impetus in vino bibitur. Cotonea, inquit Galen. eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur, habent. Nam præterquam quod adstrictionem sortita sunt copiosiorem, succus etiam eorum diu durat, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cum aliorum pomorum succus, si reponatur, acescat, quia multam habet humiditatem. Permanet & Struthiorum succus, quando paratus rectè fuerit, quemadmodum & Cydoniorum. Verùm hic minus est suauis, & summoperè adstringens. Quare ad ventriculi maximè exoluti robur vti eo aliquando possis. Cotonea Plinio, cocta suauiora. Cruda tamen, duntaxat matura, prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in Febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti ad eadem quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat cocta

MALVS Cydonia.

Forma. *Locus.* *Tempus.* *Temper. & vires* Lib. 1. c. 131. Li. 2. Alim. Lib 23. c. 6.

in vino, & illita cum cera alopeciis, capillum reddit. Quæ ex iis cruda in melle condiuntur, aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adiiciunt, stomachóque vtilius id faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum Rosæ foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest: Item mammis, condylomatis, varicibus: flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex iis mitis cum vino dulci tusis, vtilis cœliacis, & iocinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ, & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum vocauimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo vtilissima quæ ex Sicilia veniunt. Minus vtilia Struthia, quamuis cognata. Phylarchus memoriæ prodidit lætalium medicamentorum vim Cydoniorum Malorum odore iucundo hebetari, Phariacùm que venenum iniectum canistro, quod adhuc olebat Mala Cydonia in eo reposita, euanidum factum, maleficam vim suam amisisse: itaque mixtum & in potu datum, iis nihil attulisse noxæ quibus insidiæ struebantur: causámque postea eius rei cognitam fuisse illius inquisitione ac inuestigatione qui vendiderat. Compertum enim hoc accidisse, propterea quod condita in eo calatho Mala fuissent. Celtiberi Veratri albi succum, quo sagittis illitis feras immedicabili vulnere conficiunt, si vbi Cydonia Mala fuerint, reponatur, elanguescere, & maleficam vim suam exuere vsu deprehenderunt, eámque recuperari, si venenum per aliquot dies in foriis suspensum maneat, vbi alui excrementa egeruntur. Est & id animaduersum Cotonea cruda per hiemem asseruata, acerrimo suo sapore vuas pensiles adeo vitiare, vt eæ statim marcescant, quare seorsum ab iis reponenda esse. Multa hodie ex Cydoniis Malis parata in Officinis conseruantur. Ex iis enim sectis, diutius in aqua elixis donec tabescant, postea per linteum colatis sine compressione, deinde cum Saccharo percoctis in cerati consistentiam, fit quæ vulgo vocatur Galatina Cydoniorum (*Gelee de Coing*, Gallicè nominatur) res perlucida, pulcherrima, & gratissima. Ex eo quod reliquum est Valentius compressu cochleariis excreto, & cum Saccharo percocto, ad emplastri ferè consistentiam, Cydoniatũ crassius & vilius fit. Si tam pellucidum illud quàm crassum simul cernantur, & cum Saccharo vt prius percoquantur, Cydoniatum fit (*Codignat* vulgus nostrum vocat) quod omnibus in vsu est, quódque ante epulas ad vnciam vnam sumptum, aluum sistit, post epulas verò soluit, & vapores ad caput ex ventriculo attolli prohibet: Estque id simplex. Aliud verò compositum, ex carne Cydoniorum in vino cocta, & melle despumato igne lento percoctis, iniectis Cinnamomo, Caryophyllis, Galanga, & variis aliis aromatibus, pro vario vtentium scopo, ad ventriculum firmandum, coctionem iuuandam, vomitum biliosum & pituitosum sistendum, ad pristinum calorem corpori restituendum, dissipandos flatus, & id genus cætera, si affectus sit frigidus: Si verò calidus, Cydonia cum aceto coquunt, adiectis quæ refrigerent. Sunt qui cholagogum vt parent, Scãmonium admiscent, vt phlegmagogum, Turpetum cum Cnico. Paratur etiam Cydoniatum, siue Diacydonium, ex succo Cydoniorum variis immixtis aromatibus, ad languentem appetentiam excitandam, ventriculum & hepar roborandum, coctionem iuuandam, & confirmandam vtriusque vim retentricem. His accedit Conditum Cydoniorum, quod Miua officinis dicitur. Eaquæ nũc simplex, ex succo Cydoniorũ fit cũ vino cocto, addito melle optimo, & despumato: nunc composita, & aromatica, ex succo eodem similiter cocto, & in eo suspensis linteolo exceptis aromatibus diuersis. Ventriculum, hepar, & cætera viscera hoc medicamentũ roborat, appetentiã excitat, coctionẽ iuuat, vomitum

Athen. li. 3.

Mesu. lib. 3. Antid.

vomitum & lienteriam sedat. Galenus in Syria edulium componi tradit, quod μηλοπλακȣ̃ς, idest placenta ex Malis Cotoneis appellatur: id adeo durare, vt patinæ recentes ipso plenæ Romam adferrentur. Componebatur autem ex melle, & carne Cydoniorum læuigata simul coctis. Meminit & Galenus medicamenti quod non ex Melle solo & Malorũ succo constat, sed & piperis albi habet quidpiam, & Zingiberis, & Aceti. Id diacydonion aliis locis etiam fusius idem describit, item Ætius, quod tum ad appetentiam excitandam his quibus ea languet, tum ad concoctionem iis qui parum fœliciter cibos concoquunt, valet, quod denique ventri robur conciliat, nec non id quod ex Cydoniorum carne, & iisdem ferè constat. Hæc Diacydonio Mesues ex succo, & Diacydonio ex carne, viribus affinia sunt. Illud Diacydonium ex succo. Galeno διὰ μήλων, & διὰ μήλων, idest ex Malis, scilicet Cydoniis dicitur, quæ absolutè μῆλα dicuntur totius generis appellatione, sicut & oleum priuatim μήλινον, idest Cydoniorum, atque emplastra μήλινα, quę colorem Mali Cydonij referunt ex ærugine vsta. Pauli ὑδρόμηλον ex succi Cydoniorum sextariis duobus, Mellis sextariis tribus, aquæ sextariis sex, omnibus simul coctis, iisdem viribus pollet quibus Miua simplex Cydoniorum. Est etiam in Officinis frequens syrupus de Cydonijs ex eorum succo & Saccharo confectus qui dysenteriam hepaticam mirè sanat, valẽtior ex Cydoniorum paruorum, quàm ex Struthiorum succo. Oleum Melinum refrigerat, & astringit. Ob id ventrem totum inferiorem & neruos laxiores cogendo roborat, sudores immodicos sistit. Mirum est quod multi aiũt mulierẽ grauidã, si crebrius Mala Cydonia esitauerit, pariturã infantẽ tũ ingeniosum, tũ industriũ. Semina eorũ decocta in aqua, quousque in mucũ liquescant, prosunt illita omnibus inflãmationibus, linguæque scabritiẽ mirificẽ læuigant. Eorũdẽ succus libræ pondere, in quo Corallorũ rubrorũ, seminis Rosarũ rubrarum, & Rhabarbari, cuiusque drachma, cũ Hypocistidis & Acacię binis scrupulis ad tertias bullierint, magno est ad biliosas vomitiones, & ad dysenteriã auxilio. Datur bis quotidie potandus, mane & vesperi, horis duabus ante cibum, sed ægris iam purgatis.

Li. 2. Alim.
Lib. 6. san. tu. & libr. 8. c. ph. par. cap. 4.
Lib. 9. c. 24.
Lib. 6. cap. ph. par.
Lib. 2. cap. ph. gen. Libr. 7.
Matt. Ibid.

MALVS PERSICA, *CAP. III.*

GRæcis περσικὴ μηλέα, Latinis Persica malus dicitur, & Persicus Palladio, Gallis *Peschier*, Germanis *Pferschbaum*, fructus περσικὸν μῆλον, Persicũ malũ, Arabibus *Sauch, Chauch*, Gallis *Pesche*, Italis *Persiche*, Germanis *Pfersing*, Hispanis *Pexegos*. In totum quidẽ Persica peregrina etiã Asiæ, Græciæ que esse, ex nomine ipso apparet, inquit Plinius, atque ex Perside aduecta: ac rursum Persicæ arbores serò, & cũ difficultate tansiere, vt quę in Rhodo nihil ferant, quod primũ ab Ægypto earũ fuerat hospitiũ, tũ etiã Persicæ arbores in Rhodo florent tantũ. Quibus accedere videtur Theophra. testimoniũ scribentis Persicã in Ægypto, & in vicinis locis ferre, in Rhodo ad florẽ tantũ peruenire. Hoc tamen loco Græci codices mendosi sunt, quo pro Persica quidã Perseã legunt. Rhodacenã non aliã esse, quàm Malũ Persicã, & ipsa Mala Persica Rhodacena esse contendit Cornarius, atque in omnibus Plinij, Pauli Palladij, Constãtini de Agric. locis, quibus hac de re agitur, δωράκια, & duracina falso legi pro ῥοδάκινα, & Rhodacena, ita vt ex Latinis Duracinis Græci nomen non sumpserint, sed contrà, vt apud Latinos Rhodacenorũ nomen in Duracinorũ appellationẽ corruptũ sit. Rhodacineæ arboris meminit etiã Ætius, inquit, & fructus Rhodacenorũ de Persica Malo agens, vbi apertè Rhodace non appellari eius fructũ testatur, quod tamen in codice meo non lego. Videtur autem Cornario appellatio ea à Rhodo deducta esse, quod primũ ab Ægypto Per-

Nomina
Lib. 12. c. 7.
Li. 15. ca. 13.
Li. 16. c. 26.
Lib. 3. Hist. cap. 5.
In lib. 2. ca. ph. par. & lib. 1. Pauli.
Li. 13. c. 108.
Libr. 1.

ſicarũ arborũ fuit hoſpitiũ, vt ex Plinio diximus: quomodo Damaſcena à Da-
maſco ſunt appellata. Ab hac Cornarij ſententia valde diſſentit Matthiolus, ne-
gátque eum quid Plinio & Palladio Duracina, quid Paulo δωράκια, quid Ætio,
Conſtantino, aliíſque Græcis auctoribus ῥοδάκηνα ſignificant, intellexiſſe, quod
hæc tria & nominibus, & reipſa differant. Rhodacenẽ enim non aliã eſſe quàm
Malũ perſicã, & Rhodacena ipſa nihil aliud quàm Mala Perſica cũ Cornario cẽ-
ſet: at Pauli δωράκια genus eſſe præcocis ſeu Armeniaci Mali ꝙ ipſe declarat his
verbis, τὰ δὲ πραικόκιά τε, καὶ δωράκια, καὶ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν· οὔτε γὰρ ὀξύνεται,
ὡσαύτως διαφθείρεται. Ideſt Præcocia, Doracia, & Armenia Perſicis præſtãt: neque
enim aceſcunt, neq; ſimiliter corrũpuntur. Hic igitur δωράκια, rectè legi Matth.
putat, non ῥοδάκηνα, quod ῥοδάκηνα Mala Perſica ſint duntaxat, non præcocia, δω-
ράκια, Armenia, quæ & ſi inter Perſica numerentur à quibuſdam, nõ tamen ſunt
ſimpliciter Perſica. Neque tam ineptè dixiſſet Paulus, Rhodacena Perſicis præ-
ſtare, cum Rhodacena ſint ipſamet Perſica. Iam verò Duracina Perſica Plinio
Perſicorũ ſpecies ſunt, non genus, quẽadmodũ Duracina Ceraſa, & Duracinæ
vuæ eidẽ, & Palladio Ceraſorũ vuarúmque ſpecies. Quare alia iis erunt Duraci-
na, alia Græcis Rhodacena, quæ vniuerſè quidem Perſicũ omne ſignificant, non
autẽ aliquã eius ſpeciem. Neque, vt Cornarius ait, vocat noſtra ætas quædã Per-
ſica Mala Duracina, quod ſint oſſe cæteris duriore, ſed antiquos ſecuta, quod
pulpa, carnéque guſtui gratiora ſint, longioríque tempore perdurent, quod de
Duracina vua Plinius apertè ſcripſit. Duracina vua ſine vllis vaſis in vite ſerua-
bilis eſt: tanta eſt contra frigus, æſtus, tempeſtatéſque firmitas. Hæc ex Matthio.
Plinius aliquot Perſici genera recenſet. Perſicorum palma Duracinis. Nationũ
habent cognomen Gallica, & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcũt, æſtate præ-
cocia, intra xxx annos reperta, & primo denariis ſingula venundata. Supernatia
è Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: pre-
tiúmque ſingulis tricenis nũmi fuêre, nullius maiore, quod miremur, quia non
aliud fugacius. Longiſsima nãque decerpto bidui mora eſt, cogítque ſe venun-
dari. Perſicorũ multæ ſpecies, inquit Matthio. Quedã rubent, quædam aureo
colore fulgent, alia vireſcunt, alia candida ſunt, alia ſanguinea, alia Duracina,
alia Cotonea vocantur. Præterea nonnulla dulcia, nonnulla acida, quædam vi-
noſa, quædam amariuſcula, quędam etiam auſtera. Prima laus in cibis Duracinis
ſic dictis, quod caro tam pertinaciter oſsi hæreat, vt auelli non queat. Du-
racinis adhæret corpus, inquit Plinius, è lignóque auelli nequit, cũ in cæteris fa-
cilè ſeparetur. Inter hæc primas tenent quæ ab aureo colore, & odore periucũ-
do Cotonea cognominantur. Secundas quæ cortice detracto ſanguineum ſuc-
cum fundunt, non quod guſtu reliquis ſint ſuauiora, ſed quia magnitudine ex-
cellunt, & pulchro ſunt colore. His fortaſſe non cedunt, quæ à Nucis ſimilitudi-
ne Nuciperſica nominantur, & colore, ſaporéque Perſica Cotonea referũt, tũ nõ
ingrata dẽtibus duritie guſtũ mira afficiũt voluptate. Eſt & aliud in Hetruria, &
aliis Italiæ locis Perſicorũ genus, agricolarũ mãgonio factũ, quæ Perſica Amyg-
dala vocãt, quoniã pro amaro Perſici nucleo dulcẽ Amygdalarũ modo includũt.
Perſicorum in genere multiplex differentia eſt. Prima εὐτελεστάτη καὶ φαυλοτάτη,
vulgare eſt Perſicum, carne ſuccoſa quidem, ſed flaccida, molli, tenera ino-
dora, quæ à nucleo tota recedit, vulgo *Peſche qui laiſſe le noiau*. In hac ſpecie,
Perſica quædã parua ſunt, quædam magna & ampla, quædam viridia prorſus,
quædã rubris maculis picta, quædã carne vſq; adeo rubra, vt ſanguinolẽta videã-
tur, & hęc nucleo etiã foris rubẽte, alia nigro, lanata omnia. Altera ſpecies eſt eo-
rũ quę Duracina Latini vocarũt, Græci quidã Rhodacena. Duracina quidẽ, non
quod ſeruari poſsint diuti⁹, ſed ob carnis duriorẽ ac ſolidiorẽ callũ: Rhodacena
verò

Lib.1.Dioſ. cap. 131.

Libr. 1.

Lib.14.c.3.

Genera.

Li.15.c.12.

In libr. 1. Dioſco.131.

Li.15.ca.28.

verò, aut quod odoris suauitate Rosam imitētur, aut quod plerūque roseo colore, id est rubro altera sui parte niteant. Gallorum alij *Presses*, & *Perses*, vocant, alij *Auberges*, præsertim si candida eorum pulpa fuerit, alij *Myrecotons*, si lutea, veluti Cydoniorum. Omnibus compacta, dura, solida, firma caro nucleo tenacissimè adhæret, & mandentium dentibus non alter resistit, quàm Mali aut Piri: ideoq; postrema mensa vtiliter sumitur, nec ventriculum cōturbat, aut in eo corrumpitur, cum alia Persica prima statim mensa præbenda sint, alioqui putredini corruptioníque obnoxia. Duracinorum varietas in pulpæ colore sita est, nunc cādidæ, nunc luteæ, quod genus frequentius reperitur, nunc ex albo subrubentis. Mira in omnibus & saporis, & odoris iucunditas, vinum etiam commendantis, si detracto cortice immergantur. Proueniunt insitione & nucleorum satu: quod sic fit. Duracinorum præstantiorum nuclei defodiuntur, exacto biennio tenella arbor transplantatur, & cum abierit tertius annus, ea quæ bene comprehenderit, vno supra terram pede secatur: cicatrice obducta plaga, qui postea nascuntur rami fructus gignunt, & ampliores, & sapidiores, quàm si arbor insita fuisset: adde quod adulta sic arbor, viuacior est quàm insita, & ætatem melius fert. Apud Paulū qui Latinas voces vsurpauit pro δορἀκια legēdum est δυράκινα. In Persicorum genere quidam Nucipersica recensent. Armeniaca & præcocia an Persicorum generi adnumeranda sint, plerique dubitant, & iure quidem. Arboris certè tota facies à Persico discrepat, si proceritatem, vastitatem, ac foliorum figuram spectes. In fructu cognatio quædam intercedere videtur, sed quæ hoc nomen sibi vendicare non debeat. Malus Persica arbor est inter cæteras Malos humilis, folio Amygdalæ, maiusculo, in ambitu leuiter serrato: flore subpuniceo, Amygdalæ simili: Pomo carnoso, succulento, extrinsecus lanuginoso, cute modò candida, modò rubente, modò lutea, in cuius altera parte profunda incisura, seu rima in longum porrigitur: dura intus & scabra nuce, in qua nucleus qualis Amygdalis, minor tamen, & amarior. Radicibus nititur debilibus, minimè in altum actis. Quamobrē cito consenescit, cadítque hæc arbor, materia fungosa & imbecilli. Nucipersica arbor est humilis, præcocis Persici proceritate, folio Amygdalæ, sed maiore: flore Puniceo. Pomum emicat viride, carnosum, succulentum, nulla exterius lanugine pubescens, dura intus & scabra nuce, in qua nucleis, qualis Persicæ Pomis. Passim in viridariis, hortis, & vineis nascitur Malus Persica. Gaudet etiam aquosis & apricis. Floret vere: fructus Autumno maturescit, celerrimè marcescens. Nucipersicæ fructus Autumni exitu maturescit, diutiusq; Persicis ætatem prærogat: τὰ περσικὰ μῆλα, auctore Dioscoride, εὐστόμαχα, εὐκοίλια τὰ πέπειρα. Id est, Persica Mala stomacho grata sunt, matura facilem reddunt aluum (sic enim meliùs quàm Ruellius, Persica Poma matura, tam stomacho, quàm ventri vtilia) acerba eam cohibent, sed sicca vehementius. Decoctum è siccis alui, stomachíque fluxiones sistit. Galenus verò scribit arborem ipsam in germinibus & foliis vincētem habere amarā qualitatem:

MALVS PERSICA.

Lib.1. cap. Lib.15. c.7.

In Histpl. cap.26. Lib.1. Dioscor. ca.131.

Locus.

Tempus.

Temper. & Vires.

Lib.1. c.131.

Li.7. simpl.

ideóque folia eius trita, & vmbilico imposita, lumbricos necare, & alioqui sane etiam discutiens esse medicamentum. Fructum eius esculentum, scilicet Persicum humidius esse, & frigidius temperie. Idem alibi auctor est, Pomorum Persicorum succum, & veluti carnem, facilè corrumpi, omninoq; noxam inferre. Quamobrem non post alios cibos, vltimaq;, sicut nonnulli solent, illa offerri oportere, quod in summo natantia corrumpantur. Hoc verò, quod omnibus commune est, memoria tenendum, quæcunque vitiosi succi, humidáque & lubrica sunt, facileq; descendunt, ac se cedunt, præ aliis comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt, & aliis præeunt, ac quasi iter muniunt: Postrema verò sumpta, vnà secum alia quoque corruptioni reddunt obnoxia. De iisdem Persicis hæc Plinius Valerianus. Persicum in cibo est quidem stomacho inutile, eo quòd cito succus eius marcescit, & caro æque per concoctionem vitiatur, verùm minimè graue, dum modo, non diu in intestinis moretur, & ad ima semper exitu celeri festinet. Persica in cibo negant medici membra nutrire: sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere, quoniam corrũpuntur, si cibis cæteris innatent. Persicorum folia trita, & imposita, ventris animalia perimunt, & expellunt. Eadem sicca, & in puluerem tusa, recentes plagas vulnerum cruentorum claudunt. Nucleus Persicorum capitis dolori cũ oleo & aceto tritus illinitur, quamuis quidam cum solo rosaceo terere malint. Gummi, seu gutta quam Persicorum truncus illacrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum vino, etiam in vesica lapillos frangit. Trita cũ aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores fauciũ mitigat. Asperum arteriæ canalem læuiorẽ facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstructos sinus reserat, vitia pulmonis expurgat. Non rectè igitur Plinius scripsit Poma Persica innocua expeti ægris, vtilioraq; Prunis Persica, succumq; eorum etiámnum in vino, aut in aceto expressum, vel, vt alij legunt, succumq; eorum etiam expressum, cũ vino, aut aceto. Nec esse alium eis Pomis innocentiorẽ cibum. Nusquã minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita & illita hæmorrhagiã sistere. Nucleos Persicorũ in aceto & oleo, capitis doloribus illini. Flores Persicæ, inquit Fuschius, Saccharo cõditi instar Rosarũ, aut Violarũ, aluũ haud leuiter mouẽt, atq; subducũt. Esu etiã idẽ præstãt, auctore Matthiolo, vomitionesq; cient, Hydropicorũ aquas pellũt, si recentes in acetariis edãtur, sed nõ absq; labore. Arboris lacryma datur ex aqua plãtaginis, aut portulacæ vtiliter ad cruẽtas reiectiones, tussiẽtibus verò, & anhelosis ex mulsa, aut tussilaginis decocto, addito croci momẽto: facit ad raucedines, & asperę arteriæ impedimẽta. Datur calculosis cũ succo Rhaphani, aut Limonũ, aut ex vino duarũ drachmarũ põdere. Folia cõtusa illinũtur vtiliter vẽtri, ex aceto, ad interaneorũ vermes. Eorundẽ succus purulẽtis, vermiculosisq; auribus instillatur. Nuclei tormina vẽtris tollũt, si deuorẽtur: ebrietatẽ mirũ quantam arceant, si seni, septeníue præsumãtur. Tundũtur, & decoquũtur in aceto, quousque liquescãt, pulticulæ modo, ad alopecias: nã illiti mirũ in modũ capillos euocant. Contusorũ cremor ex aqua Verbenacæ vtiliter frõti ac tẽporibus illinitur in capitis dolore. Ad idẽ valet oleũ ex iisdẽ expressum, cõuenit enim peculiariter hemicranię, somnumq; cõciliat, id quod & cremor facit. Instillatur idẽ oleũ ad auriũ dolores. Tam potũ, quã clysteribus infusum, coli dolores à flatu genitos, ac etiã à fæcibus exsiccatis valde mulcet. Datur quoq; potãdũ iliacis, ac calculosis quatuor vnciarũ põdere. Maximè verò nuclei Persici calculosis auxiliatur, si quinquaginta cũ centũ cerasorũ nucleis, florũ Sãbuci manipulo, vini Cretici libris tribus excipias fictili nouo, & in fimo sepelias dieb[9] decẽ, deinde vitreis organis destilles. Aqua enim, quæ inde fluxerit ante cibũ hausta 4. vnc. põdere mirificè renũ calculos expellit.

Li.2. Alim.

Lib.15. c.12. Lib.23 c.7.

In Hist.pl. cap.28. Lib.1. Dioscor. ca.131.

MALVS

MALVS ARMENIA. CAP. IIII.

MΗΛΕΑ ἀρμενιακή, Latinis Malus Armenia, fructus μῆλα ἀρμενιακά, Mala Armeniaca, seu Armenia, Latinis Præcocia, auctoribus Dioscoride, & Galeno. Dicuntur & Præcoqua: Græci Bericoca ferè pronunciant, Galli *Abricots,* Mauritani *Mermex,* seu *Mirmix, Mex, Mesmes, Mismis,* Itali *Armeniache, Bacoche, Moniache, & Grisomele,* Hispani *Albiricoques, Albarchigas,* & *Aluaricoques,* Germani *S. Iohans Pfersich.* Armeniaca peregrina quoque fuisse ex nemine cognoscitur. Ex genere Persicorum esse Galenus scribit. Aliquot eorum distinguuntur genera, sapore & præcipuè magnitudine differentia, quod non solùm cœli solique clemẽtia euenire credendum, sed etiam agricolarum arte: frequenti enim insitione maximè proficiunt, & augescunt, Sed duo præcipuè Gallis nota, magnitudine tantum paruitatéque fructus distantia. Maiora & mole corporis, & suauitate præcellentia, Præcocia, Galli vocant *Gros Abricots,* quod insita fuerint, minora Armenia, quæ in Gallia Narbonensi *Armegnes* vocantur: Gallis cæteris *Petits Abricots,* quod sponte gignantur. Malus Armenia rarò procera est arbor, Persicæ ferè similis, nisi quod folia fert Populi nigræ æmula, in summo acuminata, per ambitum serrata, quaterna, quináue simul emergẽtia: flores albos, Cerasi florum figura, ex quibus fructus proueniunt Persicorum quadãtenus specie, aureo colore cũ purpura mixto, propter quem *Gri-*

Nomina Lib. 1. c. 131. Li. 7. simpl.

Li. 2. Alim. *Genera*

Forma.

MALVS ARMENIA maior.

MALVS ARMENIA minor.

somele à Romanis vocantur, quasi Crysomela, id est, aurea Mala, eáque præcipuè quæ eo in tractu Persicorum magnitudinem æquant. Os intus cõcluditur, non, vt in Persicis, scabrum, vtraque parte turgens, in quo nucleus eadem figura, in quibusdam amarus, vt in Persico, in aliis dulcis, vt in Amygdala. In viridariis & hortis coluntur. Maturescunt ineunte æstate, mense Iunio, ante alios fugaces fructus, vnde Præcocia dicta. Bonitate Persica superant, inquit Galenus: neque enim in ventriculo, vt illa corrumpuntur, neque in ventriculo acescunt. Vulgo autem

Locus. *Tempus.* *Vires & Temper.*

autem ſuauiora apparent, vnde etiam ſtomacho ſunt gratiora. Idem alibi fructus, inquit, Mali Armeniæ frigidior, humidiorq́; eſt ſecundo quodammodo ordine. Armeniaca, inquit Dioſcorides, minora ſunt Perſicis, & ſtomacho vtiliora. Quidam tamen recentiores medici refragantur, & ea magis quàm Perſica corrumpi affirmant. Oleum ex nucleis expreſſum, Matthiolo teſte, mirificè valet inunctum ad inflammatas hæmorrhoidas, ad vlcerum tumores, linguæ impedimenta, & aurium dolores.

Li.7.ſimpl.
Lib.1. c.131.
Lib.1. Dioſcor. ca.131.

MALVS CITRIA, LIMONIA, AVRANTIA, POMA ADAMI. CAP. V.

Nomina
Lib.1. c.131.
Lib.& cap. 4. Hiſtor.

MΗΛΕ΄Α μηδικὴ, Malus Medica, & Aſſyria dicitur, vtroque nomine à regionibus ducto, præterea Citria, ſeu Citrea. Fructus, Mala Medica, & Cedromela, & Perſica, auctore Dioſcoride, ac Theophraſto: ἡ δὲ μηδία χώρα, καὶ πέρσις ἄλλα τε ἔχει πλείω, καὶ τὸ μῆλον τὸ μηδικὸν, καὶ περσικὸν καλούμενον. Id eſt, Media regio & Perſis alia plura profert, & quod Malum Medicum & Perſicum vocant. Citria Latini appellant Citrea, & Citromela, Galli *Citrons*, Itali *Cedri*, & *Citroni*, Hiſpani *Cidras*, Germani *Citrinoepffel*, *Iudenoepffel*, & *Citro naten*. Angli *Citron tre*, Belgi *Citrotuen*. Malus Medica Aurantiis, & Limoniis arboribus magnitudine par eſt: folia fert Laurina, vel Aurantiorum foliis ſimilia, foraminibus viſum fere effugientibus vndíque punctim traiecta. Quare valde deprauatos eſſe Theophraſti Codices, falſámque Theodori interpretationem, in quibus Mali Medicæ folia Portulacæ foliis comparantur, Matthiolus, doctíque alij viri rectè videntur exiſtimaſſe. Sic enim Theophraſtus: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς ἀνδράχνης, ἀκάνθας δὲ οἵας ἄπιος, ἢ ὀξυάκανθος, λείας δὲ καὶ ὀξείας σφοδρὰ, καὶ ἰσχυράς. Theodorus. Habet hæc arbor foliũ ſimile, & penè æquale atque Portulaca, aculeos quales Pirus, aut Spina acuta, ſed leues, acutóſque vehementer, & validos. A quibuſdam ſcribit Matthiolus pro ἀνδράχνης legi ἀράχνης, id eſt, araneorum telæ, quòd iis videantur Mali Medicæ folia tota valde exilibus foraminibus peruia, vt per ea, veluti per linteum ſpiſſius, tranſpici poſsit, facilè telis aranearum comparari poſſe: à quibus tamen diſſentit, ex Plinio pro ἀνδράχνης reponens ἀδράχνης, quæ Adrachne Plinio ſylueſtris eſt arbor, neque in planis naſcens, ſimilis Vnedoni, cuius folio, idem Plinius Medicæ Mali folium ſimile facit. His addo Athenæi teſtimoniũ indicatum Theophraſti locum citantis: ἔχει δὲ τὸ δένδρον τοῦτο φύλλον μὲν ὅμοιον, καὶ σχεδὸν ἴσον τῷ τῆς δάφνης, ἀδράχνης καὶ καρύας. Id eſt, folio eſt hæc arbor ſimili, & ferè pari Lauri folio, Adrachnes, & Nucis iuglandis. Non diſsimulandũ tamen in Codicibus vulgaribus, ἀνδράχνης reperiri, id eſt, Portulacæ. Sed duæ voces δάφνης, & καρύας legendù eſſe ἀδράχνης neceſſario conuincunt. Quæ enim foliorum Lauri, & Iuglandis cum Portulacæ foliis affinitas? Eſt & hîc pro Theodoro dicẽdum, videri eum in Theophraſto ἀδράχνης legiſſe, non ἀνδράχνης, quoniam

Forma.

MALVS CITRIA.

In li.1. Dioſcor. ca.131.
Lib.13. c.22.
Lib.12. ca.3.
Lib.3.

quoniam in eius versione lego. Habet hæc arbor folium simile, & penè æquale atque Portulaca: sic enim ἀδράχνην vertit, ad ἀνδράχνης discrimen, quæ Portulaca est. Malus Medica igitur folia edit Lauri, siue Adrachnes, quæ folio, vt ait Theophrastus, & fructu omnino similis est Arbuto, nisi vtrumque id minus esset, quod etiámnũ Græci narrãt, præcipuè Cretẽses, apud quos Adrachne frequens, antiquo vocabulo vtcumq; seruato Andracle nominatur. Arbutus autem folio inter Ilicem & Laurum medio, cuius Arbuti folio, Mali Medicæ folium confert Plinius, vt diximus. Ramos habet flexiles, viridi libro vestitos, atque spinosos: flores candicantes, Calathi effigie, capillamentis quibusdam in medio extantibus. Arbor hæc omnibus horis pomifera est, inquit Plinius, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis verò subnascẽtibus. Quibus verbis hæc Theophr. interpretatus est: φέρει δὲ τὰ μῆλα πᾶσαν ὥραν. τὰ μὲν γὰρ ἀφήρη, (ἀφήρηται. Ath.) τὰ δὲ ἀνθεῖ, τὰ δὲ ἐκπέπει. Pomorum aliqua est diuersitas tum magnitudinis, tum saporis. Quædam in molem excrescunt Melopeponibus parem, *cuiusmodi sunt quæ ex Liguria, & Adriatici, Ægæíque maris insulis afferuntur, Pomcires* ea nos vocamus, quasi Poma Citria. Alia his minora. Alia Limonum magnitudine, aut paulo maiora, qualia sunt quæ à lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis locum obtinent, oríque suauiora habentur, etsi cæteris minora. Illa verò grandia, & speciosa magnitudine præstantia, cum insipida ferè gustui non multum placeant, non æquè recentia, atque hæc in cibis probantur. Sed quia pulpæ multo plus habeant Officinis expetuntur Sacchoro, vel melle asseruanda. Color omnibus aureus, facies oblonga, vt Limonum, sed crassior corticis pulpa. Cortex tuberculis, seu rugis asperatus, odore præstat, valde grato. Intus medulla succo acido plena, in qua semen hordei figura, grandius, sapore amaro, duro obtectum cortice. Apud Athenæum magna est inter Diphnosophistas quæstio, an mali Citrij apud antiquos facta fuerit mentio. Inter cæteros Æmilianus refert Iubam Mauritanorum Regem, in iis quos de Libya edidit commentariis Citrij meminisse, & apud Lybes Hesperidum Malum fructum eum dici, ab Herculéque translatum, id in Græciam, dictumq; ibi à quadam auri similitudine aureum Malum, quod edidisse tellurem nunciato Iouis & Iunonis connubio fabulantur: Vnde nuptiale Pomum hoc intelligi volunt. Democritus verò apud veteres Citrij nomen reperiri negat. Eresij tamen Theophrasti verba cogunt, inquit, fateri de Citriis audienda, quæ quarto de Plantar. Historia Philosophus scribit: ἡ δὲ μηδία χώρα, &c. quę partim recitauimus, partim referemus post hac. Plinij ætate non erant in Italia, vt ipse testatur his verbis: Tentauêre gentes transferre ad sese propter remedij præstantiam fictilibus in vasis, dato per cauernas radicibus spiramento. Mox subiicit. Sed nisi apud Medos & in Perside nasci voluit. Theophrastus: φυτεύεται δὲ καὶ εἰς ὄστρακα διατετρημένα, καθάπερ οἱ φοίνικες. Seritur etiam fictilibus in vasis perforatis, quemadmodum Palmæ. Nunc contra vernæ factæ sunt istæ arbores, atque Italo solo tam familiares, vt non modò in maritimis, sed in mediterraneis etiam tum hortis, tum viridariis, tum etiam insignium lacuum ripis frequentissimæ sint: postea quam Palladij diligentia, industriáque (is enim primus proditur artem hanc inuenisse) factum est, vt ex Media in Italiam translatæ prouenerint, ac propagatæ fuerint, quem solers imitata posteritas ea Galliæ, Hispaniæq; communicauit. Maturescunt integro anno, decerpunturq; aureo colore fuluescentia. Theophrasti sæculo nondum Citria Mala in ciborum vsum venerant, id quod testatur his verbis: τὸ δὲ μῆλον οὐκ ἐσθίεται μὲν, εὔοσμον δὲ πάνυ, καὶ τὸ φύλλον τοῦ δένδρου. καὶ εἰς ἱμάτια τεθῇ τὸ μῆλον, ἄκοπα διατηρεῖ. χρήσιμον δὲ ἐπειδὰν τύχῃ πεπωκώς τις φάρμακον, ἢ πρὸς στόματος εὐωδίαν. ἐὰν γάρ τις ἑψήσας ἐν τῷ ζωμῷ, ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ, τὸ

Lib.3.Hist. cap.16.

Lib.12.ca.3.

Ibidem.

Lib.& cap. 4.Hist.

Matth.ibi.

Lib.3.

Cap.4.

Lib.12.ca.3.

Matth. ibi.

Locus.

Tempus.

Lib.4.Hist. cap.4.

ἔσοθεν

ἔσοθεν τοῦ μήλου ἐκπιέσῃ εἰς τὸ στόμα, καὶ καταῤῥοφήσῃ, ποιεῖ τὴν ὀσμὴν ἡδεῖαν. Athenæus verò ſic legit. χρήσιμον δὲ, ἐπειδὰν καὶ τύχῃ τις πεπωκὼς θανάσιμον φάρμακον. δοθὲν γὰρ ἐν οἴνῳ διακόπτει τὴν κοιλίαν, καὶ ἐξάγει τὸ φάρμακον, καὶ πρὸς στόματος, &c. Id eſt, Pomum eius non eſtur, ſed ipſum odore pollet, & arboris folium, ac ſi veſtibus interſeratur Malum, eas ab offenſis vindicabit. Vtile etiam cum letale venenum quis hauſerit: quippe in vino datum ciet aluum, & venenum exigit. Oris quoque ſuauitatem commendat, & ſi quis in iure cocti, vel in quodã alio liquore, expreſsi Pomi interaneis ſuccum ſorpſerit, ſuauem halitum cõciliabit. Malus Aſſyria quam alij vocant Medicam, inquit Plinius, venenis medetur. Folium eius eſt Vnedonis, inter currentibus ſpinis. Pomum ipſum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcétque animalium noxia, Et paulo poſt. Hæc eſt autem cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Refert apud eundem Athenæum Democritus Citrium Malum veneni cuiuſlibet remedium eſſe, quod à ciue ſuo Ægypti gubernatore, didicerat, qui cum deprehenſos in maleficio quoſdam ad ſerpentum morſus damnaſſet, quos omnibus eiuſmodi beſtiis lacerandos obiicerent, productis illis, & ad theatrum euntibus latronum ſupplicio deſtinatum, in via fortè caupona quædam mulier eorum miſerta, quod in manibus tum habebat, & arrodebat, Citrium Malum dedit, acceptum verò illi comedere, & paulò poſtferociſſimis maximíſque anguibus oblati, & ab aſpidibus commorſi, nihil læſi ſunt, hæſitabundo & attonito iudice, qui tandem cuſtodem eorum militẽ cùm interrogaſſet, nunquid bibiſſent, aut ediſſent, vt id comperit quod acciderat, nimirum abſque dolo Citrium illis traditum fuiſſe, poſtridie alteri rurſum dari iuſsit, alteri minimè. Percuſſus hic confeſtim periit, incolumi altero qui Citrium prægustauerat: indéque cognitum eſt, multis expertis, Citrium aduerſari venenis omnibus. Quod ſi quis Citrium integrum, quale natura eſt, cum ſemine, in Attico melle coquat, donec liquatum tabeſcat, & eius liquoris, matutino, ttes quatuórue digitos ſumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis. Eaſdem Mali Medici vires Vergilius quoque celebrauit, & faciem arboris depinxit his verſibus:

Lib.3. · Lib.12.ca.3. · Lib.3. · Georg.2.

Media fert triſtes ſuccos, tardúmque ſaporem
Fœlicis Mali: quo non præſtantius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecêre nouercæ,
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciémque ſimillima Lauro:
Et ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat: folia haud vllis labentia ventis:
Flos apprimè tenax: animas & olentia Medi
Ora fouent illo: & ſenibus medicantur anhelis.

Lib.1. c.131. Malum Medicum Dioſcoridi oblongum eſt, rugoſum, colore aurum imitans, cum grauitate odoratum: ſemen habet Piri. Id in vino potum venenis reſiſtit, aluum mouet, oris ſuauitatem commendat, decocto eius colluto, aut ſucco: eſtur in malacia mulieribus: veſtiariis impoſitum ab eroſionis vitio veſtes vindicare exiſtimatur. Citrea contra venenum in vino bibuntur, inquit Plinius, vel ipſa, vel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem decocto eorum colluto, aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipſa verò contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facilè eduntur. Mali Medicæ fructus, quod ait Galenus, non iam Malum Medicum, ſed ab omnibus

Lib.23. c.6. · Li.7.ſimpl.

Citrium nuncupari solet. In fructu vincentem is habet qualitatem acidã & siccam, vt tertij sit ordinis resiccantium, refrigerantiúmque. In cortice verò desiccantem etiam temperiem est sortitus, non parum habentẽ acrimoniæ. Quare hic desiccat secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infra: Cæterum caro eius crassi pariter succi est, & pituitosa, frigidáque: nam & ipsa editur, sicut & cortex. Fructus totus edulis nõ est, nempe nec humidum illud & acidum, de quo primùm disserui, nec granum quod in illo inuenitur, & reuera semen est. Amarum hoc est, & digerendi videlicet, siccandíque facultatem obtinet, secundo propemodum ordine à temperatis recedens: folia verò exsiccandi, ac digerendi vim habent. Hæc Galenus. In quibus animaduertendum esse annotat Matthiolus, hæc Galeni verba, In fructu, ἐν τῷ καρπῷ, quidem vincentem habere qualitatem acidam, & cætera, non de nucleis, seu vero semine accipienda esse, sed de acido Citrij succo, cuius in medio semẽ includitur. Eam Galeni mentem esse declarant ipsius verba in fine capitis adiecta, Fructus totus esui ineptus est, nẽpe tum humidũ illud & acidũ, de quo primùm disserui, tum nucleus qui in illo inuenitur, & reuera semen est, & cætera: quam Galeni sententiam non rectè assecutus Auicenna, inquit Matthiolus, semen Citrij secundo ordine calidum siccúmque esse scripsit: at libro de viribus cordis frigidum siccúmque tertio, nulla acidi succi Citrij mentione facta, quem Galenum seminis Citrij nomine comprehendisse diximus. Ego verò in Codice Auicennæ Venetiis excuso, & ab Andræa Bellunensi correcto, lego corticem Citri calidum esse primo ordine, siccum in fine secundi: carnem eius calidam humidámq; primo: succum ipsius acidum, frigidũ siccúmq; tertio: semen calidũ primo, siccum secundo. Libro verò de viribus cordis, semen esse siccũ tertio excessu, in quibusdam exemplaribus frigidũ, siccúmq; esse secundo. Citria si cruda manduntur, inquit Matth. non facilè cõcoquuntur, & crassum generant succũ: quare iis melle, aut Saccharo conditis vesci satius est: ventriculũ enim calfaciũt, & roborãt. Nostra tamen ætas gulę nimiũ indulgẽs in cibis Citria cruda præfert cum assatis carnibus esitata. Citria aduersus atrã bilẽ, & tristitias quas illa excitat, opitulantur. Semen priuatim scorpionum ictibus & potum, & appositũ medetur. Acidus eorum succus flauam reprimit bilem, arcetq; pestis contagia. Quare recentiores medici ad febres pestilentes, Serapiis ex eo confectis fœliciter vtuntur. Hominũ industria translatione, insitione, omni denique cultus mãgonio Citria in plures digesit formas, vt remissiore sapore & vehementiore, item dilutiore saturatioréque colore differrẽt: non multum tamen natura, & viribus, veluti Limonia, Aurantia, atque Poma Adami vulgo nominantur. Limonia quæ Galli *Limons* vocant, Angli *Limontree*, Itali *Limon*, tum facie, tum facultate Citria magis referũt: sunt tamen illis minora, oblonga, cute minùs crassa, pallida, copiosiore succo prægnantia, & acidiore: semine ferè simili, minore. Arantia Poma, siue Aurantia, quod colore auri reluceant, ab auro meritò dicta esse vidẽtur, vt aurea Mala verè nominari possint, Gallice *Aurenges*, Germani

Temper. — In li. 1. Dioscor. c. 131. — Lib. 2. Can. ibidem. — Lib. 2. Can. cap. 319. — Tract. 2. c. 3 — Ibidem. — Matthi. ibi. — *Forma Limo.* — *Nomina* — *Nomina*

LIMONIA MALVS.

AVRANTIA MALVS.

Forma Aurant.

Pomerantzen, Angli *Orenge tree*, Belgæ *Arangie oppel*: Hispa. *Naranzas.* Rotundiora Limonibus, sunt cortice spissiore, amarioreq́; , primùm viridi, per maturitatem aureo prorsus colore nitente, minutissimis punctis notato. Intus alba caro intercursantibus membranis conclusa, succo multo abundans, qui in quodam genere acidus, in alio dulcis, in alio vinosus est: semen paruum amarum. Horum & Limonum arbores, vt & Citriorum, coma perpetua virent, foliis Lauro latifoliæ proximis, crassis, læuibus, odoratis, in acutum desinentibus. Sed Aurãtiorum foliis hoc propriũ est, vt ad petiolorum omnium exortum, foliolum præcedat cordis figura, cui adnectitur foliũ maius quod sequitur. Rami perinde ac in illis sunt flexiles, lenti, aculeati, cortice ex viridi subalbicãte: flores albi, odoris prestantissimi. Quibus in locis copiose proueniunt, sedulò ab vnguentariis ij decerpuntur ad varia odoramenta conficienda: maximè verò ex iis aqua elicitur non solùm odore precellens, sed etiam ad medendum perutilis, præsertim ad pestilentes febres cũ exanthematibus corpus obsidentibus. Nam sex vnciarum pondere hausta putreos humores ab internis ad exteriora attrahit per sudores, quos valenter euocat, cordiq́; plurimùm confert. Arbores istæ, vt & Mali Citriæ, semper fructu onustæ sunt. Aurantia calidiore sunt cortice quã Limonia & Citria. Ille enim reliquis acrior & amarior gustu deprehenditur. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt, cæterorum succus refrigerat, & putredini aduersatur: quare febricitantibus conueniunt, dulcia verò contra. Ex Limoniorum sicuti & Citriorum succo fit Serapium ad extinguendum bilis feruorem non inutile, item ad pestilentes febres, & eas quæ contagionis vitio inficiunt. Aqua quæ ex Limonũ succo vitreis metis extillauit, præterquam quod à mulieribus expetitur ad ornandam fucandamq́; faciem, vitiligines & totius corporis maculas emendat, varos delet, acaros interimit: Serapiis admixta febribus acutis & cõtagiosis mirè succurrit. Epota ventris tineas necat, id quod etiam præstat succus recens expressus vnciæ pondere potus. Ex vino Cretico haustus mirificè calculos pellit. A Limonibus nõ multũ natura & viribus differunt Poma Assyria, quæ dicuntur vulgo Poma Adami, Gallis *Pommes d'Adam.* Plãta etenim quę hæc gignit, folio est Limonij arboris, maiore, latiore: ramis similibus, floribus Citrei Mali: fructu Aurantiis duplo triplóue maiore, rotũdo, cortice non

POMA ADAMI.

Forma Arbo. Adam.

non admodum crasso, pallido, crispo rimis quibusdam aspero & inæquali, perinde ac si dentibus demorsus esset: quare putat ignarum vulgus hoc illud esse Pomum, quod in Paradiso delitiarum Adamus ederit. Succosa & acida madet pulpa, sapore Limonibus haud absimili, sed non tam palato grata, in qua latent semina Citreis, aut Limoniis similia. Valet horum Pomorum succus ad ea omnia, ad quæ Limonia, sed minore efficacia. Peculiariter autem valent hæc Poma ad scabiem, si per medium secta, & tenuissimo sulfuris puluere aspersa, deinde cinere feruente calfacta, corpori scabioso affricentur.

Vires.

MALVS PVNICA, CAP. VI.

MALVS Punica Græcis ῥοιὰ & ῥοὰ dicitur, quo nomine fructus etiam nuncupatur, Latinis Malum Punicum, Africa circa Carthaginem Punicum Malum cognomine sibi vendicat, inquit Plinius, aliqui granatum appellant. Hippocrates σίδας appellat ῥοὰς, id est Mala Punica, σίδας οἰνώδεις ἐκχυλώσας, ἄλφιτα φυρήσας τῷ χυλῷ ξήρανον, &c. Ibidem tamen mox etiam ῥοιὴν γλυκείην habet: Et alio in loco: ῥοφέειν σίδης οἰνώδεος τὸν χυλὸν, id est, Mali Punici vinosi succum sorbendum præcipit. Arabes *kuman*, *Ruman*, seu *Roman* vocant, Itali *Melagrano*, & *Pomo granato*, Germani *Granatoepffel*, Hispani *Granadas*, & *Romanas*, Galli arborem *Grenadier*, fructum *Pome de Grenade*, & *Migraine*, Anglis *Pomaranat tree*, ab interiorum granorum multitudine. Sunt tamen qui ita dici velint à Granata Hispaniæ regione, quod in ea valde multa proueniant.

Nomina

Lib.13.c.19.

Li.de mul. nat.

Lib.1.de mor.mu.

Plura Mali Punici genera sunt. Plinius. Diuisit & in genera, Apyrenon vocando, cui lignosus nucleus abest. Sed candidior ei natura, & blandiores sunt acini, minúsque amaris distincti membranis. Mox addit. Nucleos habentium quinq; species, dulcia, acria, mista, acida, vinosa. Quum itaque genera quinque hoc loco tradiderit, superuacua vox legitur alio in loco, in quo legitur: Punici Mali nouem genera nunc iterare superuacuum. Dioscor. tria tantum agnoscit, dulcia, acida, vinosa, quæ vinosa mediam, inquit, sortiuntur naturam. Alij μέσα vocant, id est, nec dulcia, nec acida, sed inter hæc media, Arabes *Muza*, quia μέσον in Muzum corruperunt. Monspelienses *Mezanas* appellant, seruato quidem τῶν μέσων nomine, quamuis non integro, Dioscor. igitur vno genere dulcia, altero acria & acida, tertio mista & vinosa comprehẽdit. Præterea alia sunt syluestria, alia mitia, & in cultis nascentia.

Genera.

Lib.13.c.19.

Lib.23.c.6.

Lib.1.c.127.

PVNICA MALVS.

Punica Malus arbor est haud adeo procera, folio angusto, nitidíque viroris, Oleæ, aut Myrti æmulo, crasciusculo, rubris intercursantibus venulis, è rubro pediculo pendulo. Rami multi, flexiles, spinosi: flores phœnicei, oblongi, calathi modo patuli, ore stellatim dissecto, è quo folia emergunt tenuia, colore coccineo, agrestis Papaueris æmula, cum granulis quibusdam, mediis capillamentis appensis, vt in Rosa. Fructus Pomum est, corio & membrana tectum, extra rufescente, intra flauescente, innumeris granis farctum, angulosis, rubentibus, vinoso succo refertis ossiculis in eis latentibus, quæ grana intercursanti-

Forma.

Matth.lib. 1.c.127.

bus flauis tenuibúsque membranis miro naturæ artificio distinguūtur. Ligni materies flaua, cinereo cortice vestita. Punica in iis numerat Plinius quæ fructū perdunt facillimè ante maturitatem, & quæ roribus etiam nimiis, & pruinis florem amittunt. Qua de causa inflectunt ramos eius, ne subrecti humorem infestum excipiant, atque contineant. Si florem non continet, vrinam veterē cum aquæ mensura pari temperabis, & ter per annum radicibus infundes, vel arboris florentis truncum plumbeo concludes circulo. Quidam Punicis Malis substrato lapide non rumpi Pomum in arboribus tradunt. Punicæ satiuæ florem Cytinum Dioscorides vocat, Balaustium syluestris. Plinius sine discrimine Punicæ florem Balaustium nominat, & medicinis idoneum, & tingendis vestibus, quarum color inde nomen accepit, nimirum Punicæus. Et alio in loco, primus, inquit, Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis. In hoc ipso Cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos Balaustium vocari diximus. Sic & Officinæ citra distinctionem Balaustia nominant & vsurpant, vt quibus Cytinorum appellatio de satiuorū flore penitus ignota sit. Præstātisimi Cytini, & valde rubri ex Creta, & Cypro hodie Venetias importantur, aspectu quidem pulcherrimi, & cæteris efficaciores, quibus similes fiunt in Italia mangonio, sed non adeo præstantes. Asperū Mali Punici putamen Græci Sidion appellant, Officinæ corrupta voce psidion, Latini Malicorium, quòd Plinio auctore, vulgus coria maximè perficere illo nouit.

Li.16. c.26. *Plin.lib.17. cap.11.* *Lib.1.c.127.* *Lib.13.c.19.* *Lib.23. c.6.* *Lib.23. c.6.*

Locus. Punicæ genera omnia non solùm in Africa, sed etiam in Italia, Hispania, Gallia Narbonensi, in Viridariis, hortis, & vinetis copiosa nascuntur. Amat solum cretosum, macilentum, sed in pingui quoque prouenit. Regio ei apta, quæ calida est.

Vires. *Lib.1.c.127.* Malum Punicum omne boni succi est, auctore Dioscoride, stomacho vtile, perexiguum præbens alimentū. Dulcia stomacho vtiliora habētur, sed aliquantulum in eo calorem gignunt, inflationes pariunt, vnde in febre abdicantur. Acida adstringunt, æstuanti stomacho auxiliantur, & multo magis contrahunt, ac vrinā cient. Vinosa verò mediam sortiuntur naturā. Nuclei acinorum acidi Punici in sole siccati, & obsoniis inspersi, concoctiue, fluentem aluum stomachúmque sistunt: iidem cælesti aqua madescunt, bibunturq; cōmodè sanguinem excreantibus: ad desessus dysentericorum, fœminarumq; fluxione vuluæ laborantium vtiles sunt. Expressus nucleorum succus coquitur cum melle, ad oris, virilitatis, & sedis vlcera, nomas, reduuias, & ea quæ in corpore extuberant, aurium dolores, & narium vitia, præsertim acidorum. Huius flores, Cytini vocati, adstringunt, siccant, cohibent: sanguinolenta glutinant: quas & Malum Punicū pręstat vtilitates. Humida gingiuarū vitia, mobiléśque dentes decocto colluuntur: herniam prolapsu intestini erumpentem cataplasmate repellunt. Memoriæ tradunt, qui tres quàm minimos Cytinos deuorauerit, nullam eo anno lippitudinem passurum. Eliquatur Hypocistidis modo. Malicorium asperū est Mali Punici putamen, quod aliqui Sidion appellant. Id spissandi vim habet, & quos Cytini præbet vsus. Decoctū radicis potu latas ventris tænias pellit, & easdem euocat. Balaustium syluestris Punicæ flos est, Cytino similis. Eius complura sunt genera, candidum, fuluum, colore rosaceo. Succus ex eo exprimitur Hypocistidis modo: cui adstrictoria vis inest, eadem efficiensq; Hypocistis & Cytinus. Hæc Dioscorides, in quibus quæ Græcè leguntur, εἰς ἐγκαθίσματα δυσεντερικῶν, καὶ ῥοικῶν ἁρμόζει, & vertit Ruellius ad desessus dysentericorum, & fœminarum fluxione vuluæ laborantium vtiles sunt, Cornarius aliter interpretatus est, Iis ad insessus dysentericorum, & fluxione alui laborantium nucleus commodus est: vt sint ῥοικοὶ, qui ῥοικὰ γαστρὸς πάθη habent, neque ῥοικαὶ γυναῖκες hîc intelligendæ sint. Punica dulcia, quæ Apyrena alio nomine appellauimus, inquit Plinius,

Lib.23. c.6.

stoma

ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuáſque lædunt. Quæ verò ab his ſapore proxima vinoſa diximus, paruum nucleum habentia, vtiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt, & ſtomacho proſunt, duntaxat pauca, citráque ſatietatem. Sed alimenti dulcia minimum dant, atque omnino nulla in febri, nec carne acinorum vtilia, nec ſucco. Medentur æquè in vomitionibus, ac bilem reiicientibus. Vuam in his, ac ne muſtum quidem ſed protinus vinum aperuit natura. Vtrúmq; aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno vſu. Vulgus coria maximè perficere illo nouit: ob id malicorium appellant Medici. Vrinam cieri eodem monſtrant: immiſtáque Galla in aceto decocto, mobiles dentes ſtabiliri. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam guſtatu moueat famem. Diuiditur malum, cæleſtíque aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cæliacis, & ſanguinem excreantibus. Ex acerbo (Punico) fit medicamentum quod ſtomatice vocatur, vtiliſsimum oris vitiis, narium, aurium, oculorum caligini, pterygiis, genitalibus, & iis quas nomas vocant, & iis quæ in vlceribus excreſcunt. Contra leporem marinum hoc modo. Acinis detracto cortice tuſis, ſuccóque decocto ad tertias cum Croci, & Aluminis ſciſsi, Myrrhæ, Mellis attici, ſelibris. Alij & hoc modo faciunt. Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur Mellis craſsitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici ex vino decocti & impoſiti perniones ſanantur. Contuſum Malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina ſedat, & tænias pellit. Punicum in olla noua, operculo indito, in furno toſtum & contritum, potúmque in vino ſiſtit aluum, & diſcutit tormina. Primus Pomi huius partus florere incipientis, Cytinus vocatur Græcis, miræ obſeruationis multorum experimento, (id Dioſcorides & ſine ſuperſtitione tradidit.) Si quis vnum ex his, ſolutus vinculo omni cinctus, & calceatus, atque etiam annuli, decerpſerit duobus digitis, pollice & quarto ſiniſtræ manus, atque ita luſtratis leui tactu oculis, mox in os inditum deuorauerit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno. Iidem Cytini ſiccati tritíque, carnes excreſcentes cohibent: gingiuis & dentibus medentur, vel ſi mobiles ſint decocto, vel ſucco. Ipſa capitula trita, vlceribus quæ ſerpunt, putreſcúntue illinuntur. Item oculorũ inflammationi inteſtinorúmque, & ferè ad omnia quæ cortices Malorum aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiámque priſcorum, qui omnia ſcrutati nihil intentatũ reliquêre. In hoc ipſo igitur floſculi ſunt, antequam ſcilicet Malum ipſum prodeat, erumpentes, quos Balauſtium vocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum: ſanant oris vlcera, tonſillas, vuam, ſanguinis excreationes, ventris & ſtomachi ſolutiones, genitalia, vlcera quacumque in parte manantia. Siccauêre etiam, vt ſic quoque experirentur, inuenerúntque tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari, & aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acidorum experiri non piguit. Toſti tuſiq; ſtomachum iuuant, cibo aut potioni inſparſi. Bibuntur ex aqua cæleſti ad ſiſtendam aluum. Radix decocta ſuccum remittit, qui tænias necat victoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua, (id eſt tam diu cocta, quoad coctura tabeſcat,) quas Lycium præſtat vtilitates. Eſt & ſylueſtre Punicum à ſimilitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex vino potæ ſomnos faciunt. Semine poto aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur. Hactenus Plinius.

Li.8. ſimpl.

Malum granatum omne Galeno teſte adſtringentem qualitatem habet, non tamen in omnibus ea exuperat: ſunt enim inter ea quædam acida, quædam

magis dulcia quàm austera, & sane quæ ab vnoquoque eorum procedit vtilitas, secundum vincentem eueniat qualitatem necesse est. Porrò acini magis quàm succus, tum adstringunt, tum exsiccant: his etiam magis putamina, quæ vocantur Sidia. Similem illis vim habent Cytini. Paratur, inquit Matthiolus ex floribus Punicæ, hoc est, ex internis Cytinorum Puniceis, ac tenuibus foliis, & Saccharo conditum, quemadmodum ex Puniceis Rosis, admirabilis facultatis ad vtrasque vteri fluxiones, si semiunciæ pondere sumatur ex vino rubro austeriusculo, aut ex Punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua stomonia extinctum fuerit, vel etiam ex carnium iure, si alia defuerint. Cæliacis quoque & dysentericis, & gonorrhæa laborantibus valde confert. Malicorum exsiccatum cum sicca similiter marina spõgia, & Aloe tritum, æquali omniũ pondere, addito Aluminis vsti momento penis & vuluæ vlcera breui sanat. Punicæ folia diligenter contrita, aut eorum succus Rosaceo permistus, inueteratos capitis dolores valdè mulcet, fronti frequenter illita. Punicum Malum fictili vase conclusum, operculo argilla circumlito, in furno combustum, dysentericos ac torminosos præsentaneo remedio iuuat, pulueris ipsius sesquidrachma hausta. Ossiculorum Punicorum acidorum vncia cum thuris drachma in tenuissimum puluerem trita, auxiliatur fœminis albo vteri profluuio laborantibus, si quotidie ex aqua rosacea binas huius pulueris drachmas hauserint. Fit ex Punicis maturis vinum, quod Rhoëtes nominatur, succo expresso ab acinis eorum, quibus lignosus nucleus abest, Apyrena vocant, ac decocto ad tertias, & ita reposito. Efficax est contra fluxiones internas, & febrim cum alui profluuio exortam: stomacho vtile astringit aluum, & vrinam mouet. Hodie acini maturi diligenter à coriis & membranis purgati. Prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum saccis ad id accommodatis percolatur, & in vasculis id excipientibus residere sinitur, defæcatum reponitur affuso oleo, ne corrumpatur, vel acescat.

Dioscor. li. 5. cap. 34.

PIRVS, CAP. VII.

Nomina

GRæcis ἄπιος, Latinis Pirus dicitur, multis Pyrus à fructus figura, quod ad Pyramidis similitudinem è lato in acutum spectet, & in mucronem turbinetur, Gallis *Poirier*, Germanis *Byrbaum*. Fructus vocantur Pira, Græcis ἄπια, Arabibus *Humecthe*, *Cirmetre*, seu *Kemetri*, Italis *Pere*, Germanis *Pyren*, & *Byren*, & *Byr*, Hispanis *Pyras*, Gallis *Poires*, Anglis *Pear*, Boemis *Hrußky*, Belgis *Perre*. Vt Malorũ, ita Pirorũ plurima fuêre apud antiquos genera, quæ à primis auctoribus, regionibus, colore, sapore, notis quibusdam, tempore quo decerpuntur, nomina inuenerunt. Sunt superba, inquit Plinius, parua, sed ocyssima, (vulgo *Poires muscadelles*,) cunctis autem Crustumina gratissima, (vulgo *Poire perle*.) Proxima iis Falerna à potu, quoniã tanta vis succi abundat, (vulgo *Poire Bergamote*.) Lactea à candore vocantur, vulgo *Poire Blanchete*: alia colore nigro donauit Syria. Reliquorum nomina aliter in aliis, atque aliis locis appellantur. Sed confessis vrbis vocabulis auctores suos nobilitauêre Decimiana, & ex eo tractum quod Pseudodecimianum vocant. Dolabelliana longissimi pediculi, (vulgo *Poire musset*.) Pompeiana cognomine mãmosa, (vulgo *Poire de Bon chrestien*,) Liceriana, (vulgo *Poire d'argent*,) Seueriana, & quæ ex his nata sunt Tyranniana, longitudine pediculi distãtia, Fauoniana rubra, (vulgo *Grosse Muscadelle*,) paulo superbis maiora. Lateriana, (à colore laterum, vulgo *Poire preuost*,) Anitiana, post Autumnalia, acidulo sapore iucũda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuêre, (vulgo *Poire forest*,) Colorantur magis sole, grandes

Genera.

Lib. & c. 15.

grandescúntque, alioqui eadem essentq; Liceriana, Patriæ nomina habent, serenissima omnium Amerina, (vulgo *Poires de sainct Martin.*) Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, ex Achrade Spinosa arbore, quam Græci maxima diligentia coluerunt, & adhuc colunt, *Poire d'Espine* : & in iis, Tarĕtina Siguina, quæ alij à colore Testacea appellant, vulgo, *Poirechat* sicut onychina à colore gemmæ onychis, vulgo *Poire de cuisse madame*: purpurea. Ab odore Myrapia, qualis est vnguentorum fragrantiuum, vulgo *Caluău rosat*, Laurea : Nardina. A tempore, Hordearia, quæ cum hordeo maturescunt, vulgo, *Poire de S. Ian*, à collo, Ampullacea, vulgo, *Poire d'Angoisse*, à corio, nimirum cortice depsato simili, vulgo, *Poire de ialousie*, Brutæ gentilitatis Cucurbitina, (vulgo, *Poire Courle,*) Acidula, succi, vulgo, *Poire pomme.* Incerta nominum caussa est, Barbaricis, Venereisque, quæ Colorata dicunt, *Poire Acciole*, Regiis, quæ minimo pediculo sessilia, vulgo *Poire Carmagnole*, Patritiis, Voconiis, Viridib⁹, vulgo *Poires d'hyuer*, oblōgisque, vulgo, *Poires Certeau*, Præterea dixit volema Virgilius, à Catone sumpta, (quod volam impleant, vulgo libralia. *Poire de liure*,) qui & Sementiua, & Mustea nominat. Scripsit & paulo ante idem Plinius, nec non & quædam è Piris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt. Multo plura sunt hodie, imo infinita in tota Europa Pirorū genera, quæ propterea sigillatim explicari non possunt. Ex quibus hæc apud Gallos magno habentur in honore. Omnium gratissima sunt *Bon Chrestien*, cognomine, non ob hoc solùm quod in eximia suauitate librale pondus æquent, sed quia teneritudine tanta, vt à gustatu, vel in ipso ore statim eliquescant, & perennent, gestatúmque tolerent, ad Neapolim vsque delata Carolo octauo ibi res gerĕte, & à fœlici illa Campania, iis dotibus adoptata. Proxima magnitudine iis Mariana, vulgo Diuæ Mariæ Pira dicta, *Poires de nostre Dame*, aquosa dulcedine suauia, mira teneritudine placent, sed fugaciora multò. Minima omnium sunt Moschata, *Poires Muscadelles*, quæ nomine alio Chia dicuntur, *Poires de Chio*, baccas corporis mole non excedentia, quina, senáue, sæpe plura ab vna origine longis pendula pediculis, odorata, moschi iucunditate & ob id nomen hoc adepta erunt. Condiuntur saccharo à Salgamariis, vt in sequentem annum durent. Media magnitudine sunt Calliona, *Poires de Cailloiau*, carne iucunda, dulci, odorata, friabili. A præstantia Piri Græcum nomen vulgus emendicauit, quasi dixeris meliora Rosatis odor nomen dedit, quod Rosas oleant, *Poires d'eau Rose.* Bicipitia, quod gemino capite visuntur, *Poires à deux Testes*, singulari sunt commendatione, corpore suaui, non lapidoso, succi grati, palatum etiam morosum recreantis. Turbinatiora cæteris Certoliana, quæ Campanica alio nomine dicuntur. Ea in metæ speciem fastigiantur, hiemem tolerant, duriore corporis callo, mira suauitate, succo pauco. Prunis tosta fugacium ad veris exitum supplent inopiam. Condiuntur & saccharo, adiecto Cinnamomi tantulo, vt cœnas claudant. Alia item Martiniana, *Poires de S. Martin*, quæ ad hiemem vsque in parente propendent, suaui gustu, firmiuscula carne, quæ non nisi cocta ferè manduntur. Vbi gelicidia sensere teneriora multò: ea etiam hibernas mensas finiunt. Quæ finora Gallicè vocantur, *Poires de fin or*, quod auri puti colorem referant, asperiore sunt carne, acduriore, nec priusquam gelu experiantur, edomita duritie mitescunt. Ea diutissime durant, quamuis in eo genere æstiua inueniantur, & præcocia. Magnopere commendantur Bergamota, *Poires Bergamotes*, haud ita pridem seri cępta in Gallia, & sapore, & succo præstantia. Non sunt omittenda Pira quæ tametsi pulchritudine, rubróque colore, aut luteo, quasi maturitatis indice, prætereuntes inuitent ad carptum, mansa tamen tanta displicent acerbitate, vt deuorari nequeant, sed demorsa protinus respuantur. Ob id strangulanea vulgo dicun-

Li.15.ca.11.

Ruel lib.1. cap. 115.

tur, *Poires d'estranguillon.* Ex his, quamuis ſapore adeo ingratis potus ſit, paucis menſibus ſic miteſcens vt à neſciis pro albo vino bibatur, euaneſcente illa ſumma acerbitate breui tẽporis ſpatio, feróque & indomito ſucco in vini guſtum dulceſcente, quod certè mirum eſt. Singula quotidie nouis inſitionum adulteriis emergentia proſequi neminem poſſe iam diximus. Hetruſci quoque, inquit Matthio. antiquos ſecuti variis nominibus à diuerſis cauſis inditis ſua Pira vulgo appellant, *Moſchatelle, Giugnole, Ciampoline, Roggie, Ghiaciuole, Spinoſe, Quadrane, Carouelle, Papali, S. Nicolo, Durelle, Zuccaie, Cãpane, Vernareccie, Gentili, Porcine, Sementine.* Plura iidem alia habent ſuis nomenclaturis appellata. Sunt etiam duo in vniuerſum quidem Piri genera. Eſt enim Pirus ſatiua, & pirus ſylueſtris, quæ ἀχρὰς vocatur, & ὄχνη, ideſt Piraſter. Dioſcorides tamen cum ſcribit, ἣ ἢ ἀχρὰς εἶδός ἐστιν ἀπίου ἀγρίου, βραδέως πεπαινομένη. Ideſt, Achras Piri ſylueſtris genus eſt, quod tardè matureſcit, Achradem Piri ſpeciem quandam facit. At Theophraſtus cæteríque omnes Achradem ſimpliciter Piraſtrum quamcúmque accipiunt, cuius variæ ſunt differentiæ.

Lib. 1. Dioſ. cap. 132.

Ibidem.

Forma.

Quod per tranſennam ſupra nos diximus, Achras lirus eſt ſpinis quidem horrida, agreſtis modo, ſed pulcherrimo & optimo fructu, quod inſitione factum arbitror: ὄχνη verò, ſpinis quoque armata, ſylueſtris omnino eſt, ac inculta, aliquando mediocris altitudinis, ſæpius humilis arbuſcula, puſillo fructu, inſuauiſsimo, nec homini eduli, Pirus arbor eſt Mali magnitudine, imo maior & procerior. Simplici craſſóque caudice aſſurgit, plurimis ramis brachiato, rutila, criſpáque materie trũci: foliis orbiculatis, ſuperne læuibus, & bene viridibus, inferne ſæpe nonnihil albicantibus: floribus foliatis: turbinata fructus figura, magnitudine, ſpecie, colore, guſtu valde diuerſo. Semina in medio tunica concluduntur. Perdit facillime ante maturitatem fructum ſuum Pirus, etiam ſi non pluat ſed auſtrinum tantum cælum ſit atque nubilum. Amittit florem & primos fructus, ſi cum defloruerit tales dies fuerint: ſi blandiantur etiam auſtri cũ florem parit, ſi ſequantur protinus imbres, in totũ Poma depereunt, & vel ſi nubibus ſpiret auſtrinúſq; flatus, amittitur fœtus. Piraſter ramoſa, ſurculoſáque eſt arbor, caudice rimoſo, & hiulco ferè cortice, folio circinato: floribus quoque foliatis, fructu turbinato, ſed imprimis acerbo, & guſtu adſtringente. Materies apprime dura. Pirus menſibus Aprili & Maio floret, æſtate & autumno fructus matureſcit. Piraſter hieme fructificat ferè, tardéque ſua perficit Poma.

PYRUS.

Tempus.

Li. 1 ca. 132.

Vires.

Pirorum genera omnia adſtringunt, autore Dioſcor. Quare adduntur conuenienter in repellentia cataplaſmata Decoctum è ſiccis, & cruda ipſa aluum ſiſtunt: ieiunos eſitata lædunt. Achras nempe ſylueſtre Pyrum vim Piro vrbano adſtringentiorem habet, & ad eadem conuenit. Stringunt etiam eius folia. Ligni Pirorum cinis efficaciter his auxiliatur, quos fungi ſtrangulant. Aiunt fungos, ſi ſylueſtria Pira cum eis coquantur, innoxios fieri. Pirorum omnium cibus, teſte Plinio, etiam valentibus oneroſus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè ſalubria, & grata, præcipuè Cruſtamina. Quæcumque verò, cum melle decocta,

Lib. 23. c. 7.

stomachum adiuuant: fiunt cataplasmata è Piris, ad discutienda corporum vitia & decocto eorum ad duritias vtuntur. Ipsa aduersantur Boletis, atque fungis, pellúntque pondere, & pugnante succo. Pirum syluestre tardissimè maturescit. Conciditur, suspensúmque siccatur ad sistendam aluum: quod & decoctum eius præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem vsus. Pirorum ligni cinis contra fungos etiamnum efficacius proficit. Hæc Plinius. Cæterùm pirorum facultates ex saporibus, & gustu dignoscuntur, cū dulcia natura distent ab acerbis, austeris, acidis, & contrà. Rectè igitur Galenus, Quæ de Malis diximus, inquit, si omnia ad Pira transferantur, nihil nouo alio de his sermone opus erit. Nam in his quoque alia austera tantùm, vel acerba apparent, veluti quædā acida quædam dulcia, quædam ex horum mistione composita, quæ nullam penitus qualitatem exuperantem habeant. Quare cum aquea sint, nulla roborandi vi pollent. Talis igitur omnino Pirorum esus, qualis Malorum. Piri folia quod alio loco idem ait, pariter ac turiones, austera sunt: fructus dulcedinis quiddam obtinet aqueæ, ex quibus clara quoque temperies est, inæqualis secundum partes. Nam pars vna terrea est, alia aquea, cæterùm vtraque frigida, tum alia temperata. Proinde Pira esu stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita autem desiccant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illitis vulnus glutinasse memini, cum aliud ad manum non esset. Achrades magis quam Pira reliqua adstringunt, & desiccant, & proinde sanè maiora vulnera glutināt, fluxúsque repellunt. Piris, inquit Matthiolus, præsertim grandibus, quæ in Hetruria Menate vocantur, aliqua nutriendi facultas inest. Quare ea secta in tenues orbiculos, & siccata reponunt, quibus coctis per hiemem & ver, in aliorum ciborum penuria vescuntur. In furno siccata Pira Galli seruant, & vel ita dura, liquore nullo macerata edunt, vel cum Sacchare aquæ incoxa & emollita, in cibo sumunt, & ægris prębent, excitandæ appetentiæ.

Li. 2. Alim.

Lib. 6. sim.

Li. 1. Diosc. cap. 132.

CERASVS, CAP. VIII.

ΚΕΡΑΣΟΣ Gręcis, Cerasus Latinis, Gallis *Cerisier*, Germanis *Kirschenbaum*, dicitur, fructus κεράσια, Latinis Cerasia, & Cerasa, Arabibus *Sarasie*, Italis *Ciregie*, Germanis *Kirsen*, & *Chirschen*, Hispanis *Cerezas*, Gallis *Cerises*, & *Guines*. Angl. *Cheriss*: Belg. *Kricken*: Bœmis, *Vuissne*: Athenæus memoriæ prodidit Lucullum Romanorum Imperatorem, posteaquam debellato Mithridate victoria potitus esset, primum arborem hanc à Cerasunte Pontico municipio in Italiam detulisse, fructúmque gentilitio nomine Cerasium appellasse. Quibus subscribit Plinius. Cerasi, inquit, ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuêre in Italia. Ad vrbis annum Domin. LXXX. is primùm vexit è Ponto, annísque, CXX. trans Occeanum in Britanniam peruenêre. Genera eorum nominat Plinius Aproniana quæ maximè rubent: nigerrima sunt Actia, vt & Cæciliana, rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantùm sub arbore sua, adeo teneris, vt gestatum non tolerent. Principatus Duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Lusitanis, in ripis etiam Rheni. Tertius iis color, è nigro ac rubente, viridíque similis maturescentibus semper. Minus quinquennio est quod prodiêre quæ vocant Laurea, non ingratæ amaritudinis, insitæ in Lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris raróque tria cubita excedentis: & minore etiam frutice Chamæcerasi. Gallis horum pomorum varia notantur discrimina. Quædam mediocri arbore, interdum pumila, & quasi frutice, pendent, pediculo breui, pomo rotundo, rubente, carne multa, molli, succosa, osse intus duro, nucleo dulci: quod genus maximè grato placet

Nomina

Libr. 2.

Li. 15. ca. 25.

Ibidem.
Genera.

acore, morosáque laborantium morbo palata recreat, prægnantium etiam malaciis antequam maturescat, expetitum. Hoc Francis tantùm Cerasij nomen meruit, reliqua varias sortiuntur appellationes. Vocant enim *Cerises*, , aliæ vero Galliarum prouinciæ, ab acore, *Griotes*, & arborem *Griotier*, Ruellius Chamæcerasum dici putat. Quædam Pomo prodeunt, superiori proximo, ex arbore grãdiuscula, longiore petiolo, gustu multo acidiore & acerbo, cætera simili. Ea nimio sui acore respuuntur, vt alia quæ nimia sui dulcedine fastidium pariunt. Alia proceris arboribus exeunt, turbinatiore pomi figura, longioréque, pediculis longis, pluribus vna coeuntibus: baccis partim rubentibus, partim candicantibus, nonnunquam in totum rubris: prædulci carne, ori iucunda, fragili intus osse, nucleo non insuaui. Hoc malum acidis longe fugacius, primúmque in Cerasorum genere maturitatem sentit, vulgus *Guines* & *Guindoules*, appellat. Sed inter ea habentur crasiora, multa carne, prædura, magna ex parte albicãtia, prędulci gustu, callo corporis nucleo pertinacius hærẽte, qua de causa putat Ruellius Duracina nuncupari. Lugdunenses affini huic nomine vocãt, *Dureines*, Quæ in totum rubent, mollitia cedunt: quæ partim albicant, partim rubescunt, cum vtrisque societatem ineunt. Celerius maturescunt quę molliore constant carne. Inueniuntur alia in nemoribus & syluis, nonnũquam in dumetis & cultis, baccis paruis, multum infra supradictorum magnitudinem, callo carnis rotundiore, osibus appresso, parte soli obuersa rubescente, auersa cãdicante, sapore dulci quidem, sed dilutiore: ruri familiaria, sponte, nullo humano cultu nascentia. Alia nigerrima quibus succus inest sanguineus. Ea vescentium manus & labra suo sanguine, modo Mororum inficiunt. Vtraque Sesiana rura vocant. Sed posterius hoc veteribus Actianum dici putat Ruellius, vt prius illud forsitam Cæcilianum, curtato (vt plerumque in Gallia fieri solet) vetere vocabulo, cesianũ pro Cæciliano concisum proferente. Sic & satiuarum Cerasorum fructus diuersorum esse generum in Italia, diuersisque nominibus nũcupari scribit Matthiolus, inter Cerasa, inquit, principem locum sibi vendicant, quæ Hetruscis vulgo *Marobiane*, & *Duracine*, vocantur: quorum alia maiora, alia minora, alia saturatè rubent, alia albicant. Quæ Plinio Iuliana, vulgo Hetruscis *Acquaiuole*, hoc est aquea dicuntur, in nullo sunt pretio, adeo tenera & fragilia, vt nisi in ipsa arbore comedantur, facile gestatu collidãtur, & marcescant. Præterea ob aquei succi redundantiam insipida sunt, oríque ingrata. Quæ autem *Corbine*, quòd coruorum modo nigricent, vulgo etiam vocantur, à Plinio Actia, & Ceciliana, cum sint duriuscula, & dulcia, gustui non sunt iniucunda, sed quia manus labráque atro colore inficiunt, mensis raro apponuntur. Sunt & Cerasia quæ ex vno petiolo terna, quaterna, quináue dependent. Sunt & coaceruata in racemi modũ. In cerasis habentur & illa, quæ Romæ *Visciole*, Senis *Amarine*, in aliis Italiæ locis *Marasche*, vulgo nuncupãtur, ab amarore non iniucundo sic dicta. Horum varia sunt genera, quæ & si omnia acida sunt, tamen quædã magis, quædã minus eo sapore linguã imbuunt. Rura Tridentina *Marasche* vocãt, quæ minus acida gustu deprehenduntur. In horum quodã genere dulce acido permistum est, & ob id palato gratum. Alia *Marine*, & *Marinelle* cognominãtur, gustu quidem similia sed minora, rotundiora, & breui pediculo appensa. Est & eorum tertium genus, quæ vulgus *Verule*, vocat, longiore pediculo, bacca crasiore, gustu acerbo, & valde acido, colore perpetuò rufescente, nec vnquam in atrum vergente, cum cætera prorsus matura in nigrum rubescant. De syluestri paruóque admodum Cerasi genere, quod Chamęcerasum vocat Matthiolus, diximus in Dumeto. Sunt & syluestria Cerasa, quibus montes & syluæ scatent, auium cibus potius quàm hominum, ob acerbum simul & amarum gustum. Hæ sunt igitur

Li.1.ca. 64.

Ibidem.

Li.1.Diosc. cap. 129.

igitur Cerasorum ex sapore, colore, locisque sumptæ differentiæ. Alterius Chamæcerasi meminit Asclepiades Myrleanus apud Athenæum, quæ in Bithynia nascitur, radice parua: neque arbor est, neque arbusculis cerasorum impar: baccis cætera omnia consimilibus. quæ copiosè vescentibus caput vini modo grauāt, & dolores cient. [Libr. 2.]

CERASVS.

CERASA EX *vno pediculo plura.*

Sed hæc Athenæus putat de Memæcylis intelligi, quod huiusmodi fructum eæ arbores edant. Cerasus, tradente Athenæo ex sententia Theophrasti, arbor est folio Mespili, præduro, latiore, cortice Tiliæ simili: flore albo, Piri, vel Mespili, pluribus flosculis racematim congesto, fauorū odore, fructu rubro, Diospyri figura, magnitudine fabæ: quamquam acinus Diospyro, mollis, Ceraso durus. Huic descriptioni multa alia addit Theophrastus, Cerasum scilicet ad viginti quatuor cubita proceritatis erigi, valde rectam esse, & à radice crassam, bicubitali crassamento. Plinius ramosam esse Cerasum prodit, & in quadraginta cubitorum trabes, æquali per totum duorum cubitorū crassitudine reperiri. Hæc de Ceraso potissimum paruula cerasa ferente, quæ Gallis, *Guines*, vocantur, intelligenda esse putat Dodon. Reliquæ enim Cerasi maiora Cerasia, siue acida, siue dulcia gignentes, humiliores sunt in Gallia, & in tantam proceritatem nō acerescunt. Apud Theophrastū multo plura sunt, quæ hîc referre superuacuū foret. Cerasus cuius Paulo ante meminim⁹ procera est, crassáque arbor, cortice læui, spisso, colore Castaneæ: foliis magnis, longis, crenatis: floribus albis, in quinque foliola diuisis: fructu paruo, dulci, modò rubro, modò in nigrum vergente, acino intus concluso, in quo nucleus. Cerasus quæ Maiora Cerasia fert, mediocris est arbor, superiori foliis floribúsque similis: fructu longiusculo, rotundo, dulci, modò ex rubro albicante, modò nigricante. Quæ acida Cerasia profert, humilis est arbor, tenera, nec diu durans: folia superioribus similia habet, minora: flores item similes: fructum rotundum, acidum, modò rubentem, modò nigricantem, intus nucleum minorem, & rotundiorem. Ex omnibus his, velut ex Persico Prunóque manat gummi siue lacryma, præsertim vulnerato cortice, vt etiam testatur Theophr. Quæ maiora Cerasia & acida edunt, in viridariis coluntur: reliqua ferè in planis campis, montibus, & syluis proueniunt. Septentrione frigidísque gaudent

[Libr. 2. Lib. 3. Hist. cap. 13.] [*Forma.*] [Ibidem.] [Li. 16. c. 30.] [Li. 6. ca. 50.] [Lib. 9. Hist. cap. 1.] [*Locus.*] [Pli. libr. 15. cap. 25.] [*Tempus.*]

CERASA AVSTERA Matthioli.

CERASA Racemosa.

Forma Padi.

gaudent. Martio & Aprili mensibus florent, & inter prima è Pomis colono gratiam annuam referunt. Syluestris Cerasi speciem quidam esse volunt plantam hîc depictam, quæ Theophrasti Padus Dalechampio esse videtur. Est ea sæpe humilis frutex, interdum iustæ magnitudinis arbor, cortice trunci cinereo, ramorum purpurascente : folio Cerasi acidi, venoso, in ambitu tenuissimè inciso: flore albo, promisso, Laburníque instar Palmum ferè longo, qui ex flosculis albis constat, suauissimè redolentibus, nec minus olfacienti gratis, quàm Mali Citriæ flores, odoris suauitate alioqui præcellentes. Fructum fert rotundum, nigrum, magnitudine Pisi, gustanti acerbum, Mespilaceíque saporis, graue quidpiam cum manditur, naribus afflãtem. Qua de causa Allobroges *Putier*, vocant, idest putidam arborem : Id quod magnam mihi admirationem mouet, Raró enim accidere solet, vt suauissimum floris odorem fructuum molestus fœtor excipiat. Sequani vocant *Pudis*, quasi *Padis*, voce Pado corrupta. Quidam Cerasum syluestrem esse putant, vt diximus, in eam sententiam foliorum fructúmque inducti similitudine. Verùm à Cerasorum natura flos distat maximè, mea quidem sententia & formosus, & odoratus, adeo vt florem istum Laburnorúmque, & structuræ elegantia, & odoris præ

PADVS Theophr.

ris præſtantia, floribus aliis anteponere non dubitem. In glareoſis & arenoſis locis prodit circa ſepes, & dumeta. Nunc de Ceraſorum facultatibus diſſeramus. Ceraſia, inquit Dioſcorides, aluo vtilia ſunt, ſi viridia ſumantur: eadem ſiccata aluum ſiſtunt. Gummi quod Ceraſi reſudarunt, cum vino diluto tuſsi vetuſtæ medetur: colorem commendat, viſum exacuit, appetentiam inuitat: idem ex vino potum calculoſis auxilio eſt. Ceraſa Plinio aluum molliunt, ſtomacho inutilia. Eadem ſiccata aluum ſiſtunt, vrinam cient. Inuenio apud auctores, ſi quis matutino roſcida cum ſuis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Ceraſus arbor fructum fert, inquit Galenus, non paris adſtrictionis in omnibus priuatim participem. Nam & in horum ſicut in Malorum granatorum, & Malorum quibuſdam, auſtera qualitas, in quibuſdam dulcis, in nonnullis acida exuperat. Quinetiam ex dulcibus ea quæ nondum cocta ſunt, ac matura, quædam admodum acerba ſunt, quædam acida, ſimiliter ac Mora. Sed in Moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in Ceraſiis non ſemper. Ergo quæ dulciora ſunt, magis quæ in inteſtinis ſunt, ſubducunt, ſed minus vtilia ſtomacho ſunt: contrà auſtera. Quæcumque verò acida ſunt, ea pituitoſis, excrementoſiſque ſtomachis conueniunt: ſiquidem magis quàm auſtera deſiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro arboris ipſius gummi cõmunem omnibus viſcoſis, & mordacitate carentibus medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exaſperatas commoda eſt. Propriè autem (ſi verum eſt quod quidam ſcribunt) calculis vexatos cum vino potum adiuuat.

Locus. — Li.1.ca.119. *Vires.* *Temper.* — Lib.23.c.7. — Lib.7.ſim.

PRVNVS, CAP. IX.

Nomina

KOκκυμηλέα Græcè, Latinè Prunus dicitur, Gallis *Prunier*, Germanicè *Pflaumenbaum*. Fructus κοκκύμηλον, Latinè Pruna, Arabicè *Anas*, *Auas*, ſeu *Hagias*, Italicè *Prune*, & *Succine*, Germanicè *Praumen*, & *Pflaumen*, & *Pflaumenboen*, Hiſpanicè *Prunas*, *Andrinas*, & *Amexeas*, Gallicè *Prunes*, Belg. *Pruymboon*: Angl. *Plumtree*. Ingens turba Prunorum, inquit Plinius, verſicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata à comitatu frugis eius. Alia eodem colore, ſeriora, maioráque, Aſinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, & laudatiora Cerina, atque purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, quæ ſola & odore commendantur. Peculiaris impudentia eſt nucibus inſitorum, quæ faciem parentis, ſuccúmque adoptionis exhibent, appellata ab vtroque Nucipruna. Nuper in Belgica Melina appellari cœperunt Malis inſita, & Amygdalina Amygdalis. His intus in ligno nucleus Amygdalæ eſt: nec aliud Pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iampridem in Italia naſcentia, quamquam grandiore ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas ſiccata, quoniam ſoles ſui deſunt. Sed Pruna omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt. Hæc Plinius. Eſt & ſua Prunus Ægypto, vt Theophr. placet. Ἄλλο δέ τι δένδρον, inquit, ἡ κοκκυμηλέα μέγα δὲ τῷ μεγέθει: καρπὸν φέρει ὅμοιον τοῖς μεσπίλοις, καὶ τὸ μέγεθος παραπλήσιον, πλὴν ἔχον τὸν πυρῆνα στρογγύλον. Ἄρχεται δὲ ἀνθεῖν μηνὸς πυανεψιῶνος, τὸν δὲ καρπὸν πεπαίνει περὶ τροπὰς χειμερινάς, ἀείφυλλον δ' ἐστὶ (ſic enim legendum eſſe confirmant Plinius & Gaza, non φύλλον δ' ἐστὶν, vt in vulgatis exemplaribus legitur) οἱ δὲ περὶ τὴν Θηβαΐδα κατοικοῦντες διὰ τὴν ἀφθονίαν τοῦ δένδρου ξηραίνουσι τὸν καρπόν, καὶ τὸν πυρῆνα ἐξαιροῦντες κόπτουσι, καὶ ποιοῦσι παλάθας. Quæ Plinius interpretatus ea aliter quàm in exemplaribus noſtris exarata ſint, legiſſe videtur, aliter etiam Gaza. Sic enim Plinius. Ibi & Prunus Ægyptia non diſsimilis Spinæ proximè dictæ, Pomo Meſpili, matureſcens bruma, nec folia dimittens. Lignum in Pomo

Lib.15.c.13. *Genera.* — Li.13.ca.5. — Li.4.Hiſt. cap.3. — Lib.13.c.10.

grande, sed corpus ipsum natura copiáque mesium instar incolis: purgatum enim tundunt, seruántque eius offas. Sic Gaza. Alia quædam arbor Prunus habetur insignis magnitudine, fructum ferens natura & magnitudine Mespilis proximum, nisi quod rotundum nucleum habet. Florere incipit mense Iulio, fructum circa brumam perficit, nec folia dimittit. Qui circa agrum Thebanum colunt, propter arboris copiam fructum siccant, lignóque exempto tundunt, offásque faciunt. Huic Pruno Ægyptiæ nullam similiorem esse arborem censet Cornarius ea quæ Pruna syluestria profert. Alij verò arborem esse putãt, quæ Myxa gignit. Prunorum apud Gallos innumeræ ferè differentiæ. Prima laus Damascenis tribuitur, nigra cute, carne suaui, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes sibi vendicant Perdigona cognomine, Iberica, vt credit Ruellius, vocata, quoniam primum ex Hispania venerunt, vt inquit Ætius, succi dulcioris, duriorísque carnis, suaui gustu. Ea qua parte solem spectant, purpureo nitent colore, aduersa parte candicant, vel leuiter rubẽt. Vtraque pressa digitis internum os dimittũt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum pallescentia, quæ Cereola, vel Cerea apud nos etiam vocitantur. Alia maiuscula, mollia, purpurea, pedicularia vulgò à vilitate dicta: iis sues rura saginant, Asinina non ab re fortasse dicenda. Commendantur maximè quoque quæ Pruni dactyla à longitudine digiti, vt Putat Ruellius, dicta, purpurea, suaui colore, ouata Pomi specie, insitionis mangonio nusquam non nascentia. Alia Norberdiana, item Iuliana, aliquanto seriora, cæruleo colore, cumulatim in parente intorto surculo pendent, dum passa contrahantur in rugas. Cæteras differentias minimè persequi libet, à colore, succi sapore, magnitudine, figura, duritia, mollitie sumptas. Palma datur Damascenis, inquit Matthiolus, quæ siccæ ex Syria Venetias importantur. Secundas tenent in Germania quæ ex Pãnonia, & Transsyluania conuehuntur, in quorum genere quæ minuscula sunt, maiorem cum palato ineunt gratiam in vino decocta, & saccharo aspersa: hoc enim modo parata, primísque mensis sumpta, & ori grata sunt, & aluum commodissimè citant: nam dulcia sunt, & sine adstrictione.

Emble.134. *Lib.1.Dios.* *Li.1.ca.121.* *Ibidem.* *Lib.1.Dios. cap.137.*

PRVNVS.

Forma. Prunus procera fit arbor, si studiosè colatur, radicibus summo cespite latè vagantibus, paucis caudice subrecto, scabro, multis brachiato ramis: folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim serrato: flore candido, foliato, nempe in quina, senáue foliola diuiso, super fructum insidente: Pomo cute carnéque vestito, ligno intus duro, longiusculo, in quo nucleus includitur amarus.

Locus. Prunus satiua in omnibus seritur viridariis. Gaudet solo læto & humido: cælo tepido meliùs adolescit, cùm tamen frigidum posit sustinere. Locis glareosis, & arenosis nisi viuatur lætamine, caduca Poma, & vermiculosa non grandescunt.

Tempus. Aprili mense floret, aut citius. Æstate, maximè Augusto mense, fructus sunt maturi.

Vires. *Li.1.ca.137.* Pruni Pomum estur, inquit Dioscorides, sed stomachum male habet, aluum mollit. Syriaca pruna, & præcipuè quæ Damasci gignuntur, exsiccata stomacho vtilia sunt

lia sunt: aluum astringunt. Folia Pruni in vino decocta, & gargarizata vuam, gingiuas, & tonsillas fluxione laborantes reprimunt. Gummi Prunorum agglutinat, potum in vino calculos comminuit: ex aceto quoque illitum lichenas infantium sanat. Pruni folia decocta, inquit Plinius, tonsillis, gingiuis, vuæ prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt, stomacho verò vtilissima, sed breui momento. Apollonius apud Galenum foliorum Pruni contusorum, decoctum lacte permisto ad aphthas colluere præcipit, pueris nimirum lactis vsum cum foliis contusis præscribens, sicut Dioscorid. & Plinius vini cum foliorum decocto, adultis, & in grauioribus affectionibus. Pruni fructus, ait Galenus, ventrem subducit, recens quidem plus, aridus verò minùs. Cæterùm Dioscorides, haud scio cur, Pruna Damascena siccata ventrem sistere ait, quum tamen & ipsa palam etiam subducant, minus tamen iis quæ importantur ex Iberia. Damascena quidem magis adstringunt, atquæ Iberia mittit, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent: minus enim adstringunt quæ in Iberia nascuntur, magis verò quæ Damasci. Porrò vt in summa dicam, quarum in foliis aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, eorum decocto phlegmonæ in columella, aut tonsillis genitæ colluuntur. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto verò, puerorum sanare impetigines. At si id præstat, clarum est incidendi, tenuandíque illi facultatem inesse. Dioscoridi Damascena sicca aluum adstringere scribenti refragatur Galenus, Galeno Brasauolus, quod non animaduerterit Dioscoridem de Prunis Damascenis siccis loqui, quæ præterquam quod sicca sunt, gustu etiam acida, & adstringentia percipiuntur. Qua quidem in re Brasauolus sanè hallucinatur, inquit Matthiolus, non solùm enim pruna Damascena sicca, sed plurima alia medicamenta simplicia & adstringendi, & deiiciendæ alui viribus prædita sunt, vt puta Tamarindi, Myrobalanorum genera, Rhabarbarum, quæ primùm aluum laxant, deinde adstrictam relinquũt, quam Prunorum facultatem Galenus etiam agnouit. Quare cum loco citato Pruna Damascena sicca aluum ciere tradiderit, eisdem etiam adstringendi vim inesse alio in loco testatur his verbis. Prunis æquè ac ficubus concessum est, vt vel exsiccata vtilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima iis quę in Iberia proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxáque sunt. At parua, dura, acerbáque, & in cibo permolesta, & ventri subducendo minùs idonea, cui rei Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abunde ventrem molliunt, etiamsi sola comedantur, & multo magis si melicratum ipsum sorbeatur. Ex his constat Brasauolum sine ratione à Galeno dissentire. Quibus accedit quotidiana medicorum experientia. Est enim compertissimum Pruna Damascena laudatissima ventrem soluere non inefficaciter. Quod si Dioscoridem quoque tueri oporteat, nihil aliud dicendum, inquit Matthiolus, quàm Pruna Damascena siccata adstringere, si cum aliis humidis conferantur, quæ minus adstringunt, non tamen illa esse deiectoriæ facultatis expertia. Porro Pruna, auctore Mesue, aluum subducunt, & alterant: sed alba, flaua, rubra minus sunt medicamentosa quàm nigra: quorum quæ μέσα, idest acido dulcia sunt, alterant magis, dulcia verò soluunt largius: tamen vtraque alterant, & soluunt magis scilicet, & minus. Damascena verò & Armenia vtrumque præter cætera præstant, humida tamen potius quàm sicca, quæ etiam in ventriculo potius quam sicca corrumpuntur. Dulcia in calido & frigido temperata, aut paulo frigidiora, humida ordine secundo: τὰ μέσα, idest acidodulcia frigida principio secundi.

Lib. 23. c. 7.

Lib. 6. cap. phar. par.

Lib. 7. sim.

Li. 1. Diosc. cap. 137.

Li. 2. Alim.

Ibidem.

Lib. 2. sim. pur. ca. 19.

Omnia tamen lauant, leniunt, refrigerant, bilem educunt, propter quæ duo
biliosis, tum febribus, tum morbis aliis sunt salubria: stomacho nocent, pauci
sunt alimenti. Quia imbecilliter Pruna soluunt, eis adduntur præsertim in in-
fusione, Tamarindi, Cassia fistula, Manna, Violæ conditæ. Ex horum succo
fit syrupus, & ex carnibus electarium ad eadem salubre. Armenij truncum Pru-
ni arboris locis duobus vel tribus, palmæ vnius interuallo tenuiter perforant,
immissóque Scammonio lutant: Pruna ea ratione valentius purgant. Datur eo-
rum succus seu decoctum cum Sacharo ad libram vnam.

AMYGDALVS, CAP. X.

Nomina

AMYGDALVS arbor Græcis ἀμυγδάλη vocatur, Gallis *Amandrier*, Ger-
manis *Mandelbaum*. Fructus ἀμυγδάλη & ἀμυγδάλον, Latinis Amyg-
dala & Amygdalium, Arabibus *lauz*, *Kauz*, *Lauzi*, Italis *Mandole*,
Germanis *Mandelkern*, Gallis *Amandes*, Hispanis *Almendras*, Anglis
Amygdalam ideo Græcis nominari testis est Herodianus Alexandri-
Almonatree: Amygdalam ideo Græcis nominari testis est Herodianus Alexandri-

Athen. li. 2.

nus, quod post viride putamen multos scarificatus ostendat, & in rimulas de-
hiscat, quas τὰρ ἀμυχὰρ vocant. Amygdalas nucibus adnumerarunt antiqui,
quas & Cato Nuces Græcas vocauit. Plinius, cum de nuce Iuglande, & nuce Pō-

Li. 15. ca. 22.

tica dixisset, subiicit. Tertia ab his natura Amygdalis, tenuiore, sed simili Iu-
glandium operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudi-
ne, & acriore callo. Hæc arbor, an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur: Græ-
cas enim quas nominat, quidam reponunt in Iuglandium genere. Cloatius

Herm. cor. 178. lib. 1.
Libr. 2.
Li. de arb.

Amygdalas easdem esse cum illis putabat quas Græcas, & Thasias vocabant.
Nuces vocabant etiam Amygdalas inquit Athenæus. Columella videtur diuer-
sa statuisse genera Nucis Græcæ, Iuglandis, & Amygdalæ, nisi Nucis Græcę no-
mine tantùm amaram intellexerit. Naxia Amygdala à Naxo insula veteribus

Athe. ibid.

Græcis maximè commendabatur. Secundas partes sibi vendicauerat Cypria,
quæ præter morem cæterotum, alibi genitorum repando cacumine prodit.

Genera.

Amygdalarum duo sunt genera: aliæ enim amaræ, aliæ dulces, hæ suauores,
illæ salubriores creduntur. Ex amaris dulces, fiunt, si circum fosso stipite, & ab
ima parte circum forato defluens pituita abstergatur, vt scribit Plinius ex Theo-

Li. 17. c. 27.
Lib. 1. cau. cap. 21.

phrasto, cuius hæ sunt verba. τῆς δ' ἀμυγδαλῆς ἐάν τις ἐκκόψας τὸν πάτταλον, ἐπικαθάρῃ
τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὑγρότητος, ἐπὶ ἔτη δύο, ἢ τρία, καὶ γλυκεῖαν ἐκ πικρᾶς γίνεσθαι φασί. Amyg-

Forma

dalus singulari plurimùm robustáque radice firmatur, prægrandi altè defixa,
caudice procero, crasso, in summo compluribus ramis brachiato, recto, cortice
aspero: foliis Salicis, prælongis Persico, prorsus similibus, cui tota quoque
hæc arbor similis est: flore foliato, candido, in quibusdam subrufo. Fructus
siue nuces edit cordis figura, gemino protectas operimento, quemadmodum
nuces Iuglandes, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis, cui solidus
subest nucleus, acriore etiamnum obductus callo. Arbor succo pingui turget,
lacrymamque rimosa plorat, statim concrescentem in gummi. Verùm ad nul-

Locus.

la remedia vt pote inutilis, expetitur. Amygdalus cælo calidiore gaudet: qua-
propter in Apulia, Sicilia, & insulis vberior adolescit. Huic tamen terra tenuis

Lib. 3. caus. cap. 7.

& aprica commodior est, teste Theophrasto, ad castigandam eius attrahendi
alimenti auiditatem, & frondescendi, luxuriam, quæ tanta est in hac arbore,
vt cum de ea loquitur Theophr. verbum ἐξυβρίζειν, vsurpet quod iniuriam pe-

Ibidem.

tulanter facere significat: quippe quæ ob fructum sata, fructui faciat iniuriam.

Li. 16. ca. 25.

Cum enim largius attrahat, & absumat in frondes, intercipitur pars necessa-

Tempus.

ria fructibus. Eandem, opinor, ob causam tam præcoci partu germinat. Ex his,
inquit

AMYGDALVS.

inquit Plinius, quæ hieme aquila exoriente concipiunt, floret prima omnium Amygdala mẽse Ianuario: Martio verò Pomum maturat. Perdit etiam fructum facillimè ante maturitatem eodem teste. Locis frigidioribus Iunio & Iulio fructus perficit, qui antequam obdurescant, integri cum putamine comeduntur à grauidis: sunt enim gustui non ingrati. Leguntur Augusto mense, cum extima eorum tunica dehiscit. Amygdalæ amaræ radicum tritarum decoctum vitia cutis in facie corrigit, auctore Dioscoride. Illitæ nuces idem præstant: menses admotæ cient: capitis dolori auxiliantur, illitæ fronti aut temporibus cum aceto, vel rosaceo: epinyctidas sanãt ex vino: item putrescentia vlcera, & quæ serpunt, & morsus canum cum melle. Earum autem esu dolores finiuntur: aluum molliunt somnum faciunt, vrinam cient: contra sanguinis reiectiones cum amylo & mentha assumuntur: renum vitiis, & pulmonum inflammationibus ex aqua in potu, aut eclegmate cum resina terebinthina dantur: calculosis difficilíque vrinæ in passo auxiliantur, & in linctu cum melle, ac lacte, hepaticis, & tussi inflationibus coli, nucis auellanæ magnitudine Quinis septenísue præsumptis, ebrietatem non sentiunt potores. Vulpes si cum quadam esca eas vorauerint, moriuntur. Gummi eius excalfacit, & adstringit: reiicientibus sanguinem potum auxilio est: impetigines quę summum corpus occupauerunt, illitum cum aceto tollit: tussi vetustæ cum diluto vino medetur: calculosis cum passo bibere prodest. Amygdalæ gummi vt & Pruni ad renum calculos minuẽdos & pellendos valet, sed prætereain vsu multo est ad pannos sericeos, ob linendos (vulgo artifices id aiunt *donner l'eau*) firmiores vt sint, ac minus corrugati laciniatíque minus obterantur. Dulces Amygdalæ & cibo idoneæ multo minus valent in remediis quàm amaræ, attamen extenuant, & vrinam cient. Quæ cum suo putamine eduntur virides Amygdalæ, humida stomachi vitia emendant. Vsus & effectus iidem habentur etiam apud Plinium, nisi quod diuersa quædam habet, quæ vel de suo, vel ex aliis auctoribus attexuit. Amygdalæ amaræ radicum decoctum, inquit, cutem in facie corrigit, colorémque hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt, & auiditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximéque in Febri: si ab ebrietate, ex aceto cum rosaceo, & aquæ sextario. Sanguinem sistunt cum amylo, & mentha lethargicis comitialibúsque prosunt capite perungo: epinyctidas sanant è vino vetere vlcera putrescentia & canum morsus cum melle: & furfures in facie ante fotu præparata. Item iocinoris, & renum dolores ex aqua potæ: & tussim ex ecligmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili vrinæ in passo, & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ, sunt efficaces. Prosunt ecligmate iocinori, tussi, & colo, cum Elelisphaco modicè addito. In melle sumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis fere præsumptis ebrietatem non sentire potores: vulpésque, si ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remediis dulces, & hæ tamen purgant, & vrinam cient. Recen-

Li.16.c.26.

Vires & tempera.

Lib.1.c.193.

Li.23.ca.8.

tes stomachum impient: quarum rerum causas Galenus declarat de iisdem hæc scribens. Amygdalæ nihil prorsus habent facultatis adstringentis: sola enim tenuandi facultas, ac detergendi in eis præpollet, qua tum viscera purgant, tum humores è pulmonibus ac thoracis spatiis educunt. Quædam autem ipsarum facultatem habent succos crassos ac lentos incidendi adeo exuperantem, vt mandi præ amarore nequeant. Oleosæ tamen ac pinguis qualitatis, vt nuces, sunt participes: cuius causa & ipsæ, procedente tempore fiunt, vt illæ, oleosæ minor tamen eis inest hæc qualitas quàm in Nucibus: quò fit vt tardiùs quàm nuces, oleosæ fieri cernantur. Ex iis sanè intelligi potest, quod neque ventri subducendo conferunt, neque corpus multum nutriunt. Quæ verò qualitatem amaram habent præpollentem, eæ ad pus, & ad succos crassos ac lentos ex thorace & pulmonibus expuẽdos plurimũ idẽ alibi cõferũt: Amygdalæ quæ palã amarę sunt, omnino extenuandi vim habent, quod & qualitas ipsa indicat, & experientia comprobat: siquidem ephelin expurgant, & excreationibus ex pectore pulmonéque crassorum lentorúmque humorum plurimùm conferunt. Quin & quod per accidens facultatem habeãt ab obstructione liberandi, id suprà demonstratum est. Nam in iecore crassorum viscosorúmque humorum extremis vasis impactorum obstructiones abũde expurgant, expediúntque. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & lienis, & coli, & renum sanant. Porrò & ipsa arbor similem vim sortita est. Nam huius radices coctæ atque illitæ ephellidas purgant. Quot Amygdalæ vero dulces leuiculam & ipsæ amaritudinem habent, quæ tamen dulcedine superante occultatur: cæterùm temporis spatio id clarum fit. Demonstratum est autem qualitatem dulcem modicè esse calidam. Hæc Galenus. Quod autem præsumptæ Amygdalæ ebrietatem prohibeant, meminit etiam Plutarchus, qui apud Drusum Tiberij Cæsaris filium, quemdam medicum comessari solitum retulit, omnes bibendi certamine prouocantem, neminíque cedentem, vini potu: is tandẽ deprehensus est antequã biberet, quina, senáue amara comesse Amygdala, quominus temulẽtia tẽtaretur. Porrò cũ deuorare vetuissent, ne pauxillũ quidẽ potũ huiusmodi tolerare potuit. Hoc idẽ Athenęus retulit: Plutarch. hãc vim amaritudini adscripsit, quę persiccat, & humores absumit. Oleũ ex Amygdalis asperitatẽ gutturis, pulmonis, & partium cæterarum, etiam exteriorum, lenit: duritiémque omnem & siccitatem articulorum, & partium aliarum emendat: ob id pingues facit, hecticis confert, semen quoque auget, ardori vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Oleum ex amygdalis amaris obstructa aperit, flatus resoluit & dissipat, etiã in aurium tinnitu, & sono auditum afficiente obtusum: asperitates lenit, neruorum dolorem mulcet, duritiem mollit, ephelidas & macullas faciei delet. Fit autem vtrúmque hoc modo. Amygdalæ cortice lignoso, & cute membranosa purgatæ, plurimum teruntur, in offas coguntur: horis circiter quinque loco calido continentur, vel in vase duplici hora vna coquuntur. Postea rursus teruntur, & sacculo conclusæ torculari premuntur: vel delibratæ tusæq;, & positæ in vitreo vase vel stanneo merguntur in balneo calentis aquæ: tribus peractis horis eximuntur, & statim prælo calentes subiiciuntur.

Li. 2. Alim.

Lib. 6. sim.

Lib. 2.
Mesu. lib. 3.
Antid.

CORYLVS SATIVA.

CAP. XII.

DE Corylo ſylueſtri diximus in Sylua. Satiua de qua hîc agimus, etiam καρύα ποντικὴ, & λεπτοκαρύα, id eſt, Nux Pontica dicitur, & Nux tenuis, ſiue parua, & Auellana, & Preneſtina, & Heracleotica. Fructus iiſdem nominibus appellatur, Arabicè *Agileuz*, ſeu *Bundurh*, Italicè *Nociuole*, *Auellane*, & *Nocelle*, Germanicè *Haſelnuſz*, Hiſpanicè *Auellanas*, Gallicè *Noiſettes*, *Noiſilles*, & *Auellaines*, Boemicè *Vuoredi Lijs kouuy*, Anglicè *Haſel tree*. Plinius Auellanas Nuces, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant, in Aſiam, Græciámque è Ponto veniſſe tradit, & ideo Ponticas Nuces vocatas. Tenues eædem ſeu paruæ Nuces dictæ ſunt ad Regias videlicet collatæ: Heracleoticæ Theophr. quod ex Heraclea Ponti tranſlatæ ſint. Satiuarum alias oblongas, alias rotundas eſſe tradit Matthiolus. Oblongæ præſtantiores, & guſtui gratiores ſunt, illæ præſertim quæ nuclei cortice vehemẽter rubent, & fractu minimè ſunt contumaces, quales ſunt Vincentinæ, tam ſuaues, vt Piſtaciis vix cedant. Neque enim omnibus Auellanis idem ſapor, eadem pulpæ gratia. Oblongæ ſeriùs matureſcunt, celeriùs rotundæ: quapropter vegetiore ſunt nucleo, diúque perdurant Auellana Nux, ſeu Corylus radice eſt tenui, altiſsima, viuaci, & robuſta, caudice multis infernè ſtolonibus fruteſcente, ſuperne ramis brachiato, virgis breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craſsiſq; nonnullis: foliis Alui, ſed latioribus, per ambitum ſerratis materiæ admodum lenta, cortice extimo tenui, pingui, maculis albis vario: medulla tenui & flaua, quæ demi poſsit. Satiua differt à ſylueſtri, quod ſatiuæ folium maius ſit, caudex procerior, melior fructus, rubra in altero genere membrana incluſus. Seritur in hortis, & viridariis, locis vliginoſis. Eius iuli hyeme emergunt, vere dehiſcunt, & cùm deciderint folia ſeſe oſtentant. Nuces Auguſto menſe ſunt maturæ, quas mollis protegit barba, inquit Plinius, ſed putamini nucleíſque ſolida rotunditas ineſt. Vmbilicus illis intus in ventre medio. Nuces Auellanæ, vt idem ſcripſit, capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi: & pinguedini corporis conferunt pluſquã ſit veriſimile. Toſtæ & deſtillationi medentur. Tuſsi quoque veteri tritæ, & in aqua mulſa potæ. Quidam adiiciunt grana Piperis, alij è paſſo bibunt. Corylus nuptialibus facibus olim familiariſsima fuit. Diocles apud Athenæum, inquit, Auellanã Nucem minus Amygdalis alere, cibis ſupernatare, ſi largius eſtur, caput tentare innocentiorem eſſe viridem arida. Addidit vero Diphilus, Nucem Ponticam ciere capitis dolores, minus verò iuglande cibis innatare, ſi tamen ignem experiatur, innocentiorem reddi, quoniam in toſta quæ noxia eſt pinguitudo, tollitur. De earum virtutibus & temperamento plura diximus in Corylo ſylueſtri.

CORILVS SATIVA, ſiue Nux Auellana.

Cap.34.
Nomina
Lib.15.c.22.
Genera
Lib.1. Dioſcor. c.142.
Forma
Locus.
Tempus.
Lib.15.c.22.
Lib.23. c.8.
Vires.
Plin.lib.16. cap.18.
Lib.2.
In Syl.c.34.

NVX IVGLANS, CAP. XIII.

Nomina

QVEMADMODVM τῆς βαλάνȣ, id eſt Glandis, ita τȣ̃ καρύȣ, id eſt, Nu-
cis nomine permulta fructuum genera comprehenduntur. Ac pri-
mùm Attici, vt refert Athenæus, atque alij auctores in vniuerſum
quidem fructus omnes cortice lignoſo concluſos κάρυα nominant.
Quare Nux Amygdala dicitur, & Caſtanea Nux Euboica, Nux Heracleotica
Auellana, Nux Myrepſica, Nux Indica, Nux Syriaca, Nux Moſchata, Nux Pi-
nea, Nux Cupreſsi, atque aliæ huiuſmodi. Hîc de Nuce agitur quę Perſica, atque
Baſilica nuncupatur, quod è Perſide à Regibus ſit tranſlata, & Iuglans: ſunt
enim, inquit Plinius qui honoris nomen interpretentur, & Iouis Glandem eſſe
dicunt. Cloatius referente Macrobio, Dugladem primo vocatam ſcribit, quaſi
Διὸς βάλανον, poſtea detractione primæ literæ, Iuglandem. Nux ſimpliciter vul-
go & Officinis dicitur tam arbor, quàm fructus. Καρύα arbor Græcis, fructus κά-
ρυον, quod caput, nempe τὸ ἄκρα, id eſt, τὴν κεφαλὴν, offendat propter odoris graui-
tatem, vt Plinius ait. Idem alibi. Nuces Iuglandes Græci à capitis grauedine ſub
vocarunt. Etenim arborū ipſarū foliorumq; virus in cerebrū penetrat. Idē rur-
ſum Iuglandis vmbra grauis & noxia etiā humano capiti, omnibuſq; iuxta ſa-
tis. Plutarchus ſic dictam cenſet, quod ſpiritu graui quem exhalat capiti noxia
ſit, ac ſoporem ſub ea recumbentibus conciliet. Arabibus *Ieuz*, *Leuz*, aut *Gianzi*,
Italis *Noci*, Germanis *Nuſſen*, *Nuß*, *Vuolſchnuſz*, & *Vuelſchnußbaum*, Hiſpanis *Nuezes*,
Belgis *Noeten*, *Ockernoetenboon*, & *Nottelaere*, Anglis *Vualnut tre*, Gallis *Noix*, arbor
Noyer Sola differentia generum, inquit Plinius, in putamine duro, fragilíue, &
tenui, craſſo, loculoſo, ac ſimplici. Quæ tenero fragiliq; eſt putamine, Molluſca
dicitur, & Perſica à Sueuio Poëta vetere, ac doctiſsimo apud Macrobium, Iu-
glandis omnino genus, inquit Scaliger, aut cum Tarentino idem, aut proxima
& congenere natura, teſta fragili, ac liberali. Noſtri námque populares durius
illud, quod inuitum amittit à ſe nucleum, Auaras nuncupant. Hermolaus à qui-
buſdam à frangendi mora Moracias, & Moracillas appellari tradit. Macrobius
Moluſcam & Perſicam. Malum Perſicum interpretatus apertè hallucinatus eſt:
diuerſa enim ſunt Malum Perſicum, Nux Perſica, Perſea: Tarentina autem hæc
Nux, vocatur, quod Tarentum Iuglandes Nuces, & Pineas molles habeat, ac ſi-
militer oues, vnde etiam quidam Tarentum appellatum putant, quod Sabino-
rum lingua molle ſignificat, ad quod alludens Horatius Tarentum molle voca-
uit. Qua verò arte cultúque Nux Tarentina fieri poſsit docet Columella. Hu-
iuſmodi Nuces in Germania naſci, ait Geſnerus, tum ſaporis præſtantiſsimi,
tum corticis adeo tenuis, vt leuiſsimo digitorum compreſſu frangantur. Eadem
ferè de hac re literis mandauit Matthiolus. Genera Iuglandium plura, quæ tum
forma, tum putaminis duritia, fragilitatéque dignoſcuntur. Præſtant oblonga,
putamine albicante ac fragili, albo intus nucleo, putamini haud hærente, &
guſtu dulci. Nam & aliud Nucum genus eſt earum quæ à magnitudine Caballi-
næ nominātur. Hæ Malis ſunt æquales, ex quarum cuppis marſupia pueris ge-
ſtanda fiunt. In Heduorum oppidulo quod Solis Lucum vocant, vulgo *Solieu*,
manicarij opifices manicas ex aluta ſic tenui conficiunt, vt eiuſmodi Nucis la-
cunato putamine integro duas vtrámque manum veſtituras, adſtrictas, & con-
uolutas ingenioſa plicatura, mirabili ſubtilitate includant, & recondant. His bi-
ferarum Iuglandium genus addit Hermolaus, quas in Syluaciano Patauini agri
viculo prouenire ſatis conſtat, vt ait, & ante ipſum Plinius, Nuper conſularem
virum audiui, inquit, biferas Iuglandes Nuces habere ſe profitentē. His addam
Tragum prodidiſſe Vaſoniæ, qui locus ad Rhenum ſitus eſt, Iuglandem reper-

Marginalia: Plin. lib. 15. cap. 22. & Dioſ. lib. 1. — Lib. 15. c. 22. — Lib. 23. c. 8. — Lib. 17. c. 12. — In Sympo. — *Nomina* — *Genera.* — Lib. 15 c. 22. — Lib 3. c. 28. — In lib. 1. de pla. — Corol. 180. lib. 1. Dioſ. — Li. 1. Serm. ſat. 4. — Li. de arb. cap. 22. — In Hort. Germ. — In li. 1. Dioſcor. c. 141. — Corol. 180. li. 1. Dioſc. — Lib. 15. c. 22. — Lib. 3. c. 66.

tam

tam esse, quæ ante diem D. Ioanni sacrum, neque folia, neque Nuces ostenderet: cum vero id tempus adesset, par reliquis nucibus erat, quod ad fructum & folia attinebat: id quod singulari naturæ miraculo fieri credit, addita margini sui voluminis hac scriptura, eiusmodi arbores Gengēbachi binas hodie etiámnum extare. Eiusmodi Iuglandes Io. Bauhinus Medicus perdoctus, & rei herbariæ peritissimus circa Tigurum etiam se vidisse affirmat. Dalechampius Nuces quæ antea velut aridæ, ac mortuæ, pridie D. Ioannis festum diem repente germinant, & folia mittunt, in agro Lugdunensi per quam multas reperiri asserit. Eas vulgus appellat, *Noix de la Sainct Iean.* Sero fructum illæ perficiunt, nempe Octobri mense, & cum aliæ defecerunt, recentes mensis adhibentur. Earum putamen admodum durum est, nucleus verò tenacius affixus vix eximitur, gustu quàm in reliquis Nucibus magis fatuo & diluto. Indubitatum est sideris vi adeo celeriter germinationem elici, sole à statione sua iam ad æquinoctium descendente, quo tempore, vt ait Columella ingens calor fit, æstuosiúsque cælum frigidiorem, & tardiorem naturam arboris stimulat. Nux arbor est prægrandis, multis prælongísque nixa radicibus, procero caudice, multis in summo ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorũ amplexus sæpius crassescente: cortice hiulco, cinereo, & senescente arbore in rimas altas dehiscente: materia ampla, nigricante, vndatim crispa: foliis primùm teneris, rubescentibus, odoratis, cum adoleuerint, latis oblongísque, vtrinque ab eodem petiolo emergentibus, iucundè, sed grauiusculè subolentibus, patulam iactantibns vmbram, & insalubrem, Autumno deciduis. Veris initio veluti quodam gestiente foliorum conceptu iulos seu paniculas edit, Salignis ferè similes, longiores, callo squamatim compactili protractos, ordine Nucis Pineæ, qui dehiscunt flauescentésque, ac flaccescentes, statim atque oriri cæperint folia decidũt. Tum super horum iulorum petiolis flores erumpunt, totidémque caliculata tegumenta occlusa petiolis nixa gignuntur, quot flores, singulísque his singulæ Nuces includuntur, gemino protectæ operimento, puluinati primùm & callosi calycis, mox lignei putaminis.

NVX IVGLANS.

Quæ causa, vt scribit Plinius, eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito, quod est verisimilius, quam quòd cadendo tripudium sonúmue, aut, quemadmodum alij legunt, tripudium soniuium faciant. Sic igitur Nuces inter folia proueniunt, multis occultæ inuolucris: calloso primùm herbaceóque cortice, quam Guliocã dicunt, Festus, culeolũ, hinc compactili carinarum loculo, mox tenui tunica, quæ nauci, vt quidã volunt, nominatur. Crispi intus nuclei quadri partito digerũtur, lignea intercedente membrana. Sed Scaliger testarum fructuum multiplicem rationem explicans Plinium erroris insimulat, quòd scripserit solam hanc Nucem à natura compactili operimento clausam fuisse, esseq; bifidas putaminum carinas, quæ quamuis manifestæ sint Iuglandæ, & faciles aperiri, tamen in Persico altera tantum ex parte manifestissimæ, sed difficiliores ad separationem: in Pineis obscuriores: obscurissimæ in Auellanis: mediocres

Lib. 15. c. 22.

In lib. 1. de plan.

lib. 15. c. 22.

diocres in Amygdalo:in Piſtaciis, quæ per ſe ipſa hiant aliquando vetuſtate, earum tanquam veſtigia. Aquas odere Iuglandes, frigoris ſunt cupidæ, montibus quoque lætantur. Nux Iuglans, vt ſcribit Palladius, amat loca montana, humida ac frigida, plerúmque lapidoſa. Poteſt tamen & locis temperatis iuuante humore nutriri. In Gallia & Italia frequentiſsima, & notiſsima ſecus vias, & in viridariis. Paſsim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit. Nuces in agro Tigurino abundant, hortis inutiles, tum quod ſua magnitudine inumbrant cætera, tum quod profundiſsimæ radices exhauriunt, & emaciant ſolum, omni pinguiore ſucco ad ſe attracto. Germinat poſt afflatum Fauonij, non cacumine, vt maxima pars arborum, ſed lateribus, impulſo priore pullulo. Qua forma & caudex totus, & prægrandes rami creſcunt. Fructificat Autumno. Paniculæ proueniunt menſe Martio, tardiſsimè Aprili. Nuces maturæ ſunt fine Auguſti. Arborem, ſi bene defloruerit, ruſtici putant vinearum fœcunditatem polliceri, nucum ſemper & vuarum pari ferè prouentu. Legũtur Iuglandes, inquit Matthiolus, inchoante Autumno, pecticis excuſſæ, & ſiccantur in vmbra exuto exteriore operimento. Virides Nuces Fuſchio, primo ordine ſiccæ, ſecũdo verò calidæ cenſentur: Dodonæo verò, Nux viridis, & recens adhuc, frigida eſt & humida. Nux ſicca calida eſt & ſicca, partéſque tenues habet. Cortex multum deſiccat adſtringítque. Folia eiuſdam fere ſunt temperamenti. Curtio recentes primo ordine excalfaciunt, aridæ ſecundo ordine, tenuiúmque ſunt partium, & exſiccantium. Nuces Iuglandes, inquit Dioſcor. difficiles ſunt concoctu, ſtomacho inutiles,blioſæ, capitis dolorem inferentes, tuſsientibus inimicæ: vomituris tamen ieiunis in cibo aptæ. Cum ruta & caricis præſumptæ, ſummo cibo, venenis reſiſtunt, nec minus ſi à veneni hauſtu comedantur: largius eſitatæ tænias latas pellunt: illinũtur mãmarum inflammationi, abſceſsibus, luxatiſq;, cũ mellis exiguo & ruta: cum cepa autẽ, ſale, & melle, canis hominíſque morſui proficiũt: tormina cum calyce ſuo peruſtæ, & vmbilico admotæ ſedant. Pictamẽ combuſtum tritúmque in oleo, & vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & alopecias replet. Siſtũt menſes nuclei vſti, ſi triti ex vino admoueantur, iidem è nucibus veteribus illiti, carbunculis, gangrænis, & ægilopiis medentur: alopeciis commanducati & impoſiti præſenti ſunt remedio. Nucibus tuſis oleum exprimitur. Recentes ſtomacho innocentiores ſunt, vtpote ſuauiores: itaque allio mixtæ eximunt acrimoniam. Liuores in corpore illitu tollunt. Quorum poſtrema paulo aliter vertenda eſſe cenſet Andr. Lacu. Recentes ſtomacho innocentiores ſunt, dulciores quum ſint: quapropter etiam alliis miſcentur, vt eorum acrimoniam exoluant. Sic enim habent Græca: γλυκύτερα ὄντα, διὸ καὶ τοῖς σκορόδοις μίγουνται πρὸς τὸ τὴν δριμύτητα περιαιρεῖν. Eadem Plinius cum perſcripſiſſet, hæc poſt addidit: Nuces Iuglandes vomituris ieiunis aptæ in teneſmo ſolo: trahunt enim pituitam: anginam cum ruta & oleo hebetant. Item aduerſantur cæpis, leniúntque eorum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Putamine dens cauus inuritur. Cortex lichenum vitio, & diſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto aurium dolori. In ſanctuariis Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipſius manu compoſitionem antidoti è duabus Nucibus ſiccis, item Ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturũ illo die. Contra rabioſi quoque canis morſus, nuclei à ieiuno homine commanducati, illitíque præſenti remedio eſſe dicuntur. Hæc antidotus cum verè ſit Mithridatis Regis, tamen Galenus Apollonio Muri attribuit, & Aetius eandem penitus ex Struthone deſcribit. Quod idem auctor alibi docet, tingũtur cortice earũ lanæ, & rufatur capillus primum prodeunt

Locus. Cap.16. Ianu.

Geſne. in Horr. Ger.

Tempus.

Ibidem.

Temper. & Vires.

In Annot. in Dioſco.

Lib.23. c.8.

Lib.2. Antid.

Lib.15. c.22.

prodeuntibus nuculis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pinguescũt vetustate. Nux arbor, inquit Galenus, tum in foliis, tum in germinibus adstrictionem quandam habet, cæterùm euidentem, multamq; in Nucis putamine, recenti pariter, & sicco. Proinde eo tinctores quoque vtuntur. At nos eius expressi succo, similiter vt Mororum & Ruborum in melle decocto vice stomatici medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modo dicti succi conuenire censentur. Porrò Nucis ipsius, id quod edendo est, oleosum est, ac tenue: itaque ob id etiam facile exprimitur, & quo diutius recõditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem si oleum ex eo inueterato exprimere liceat, id sanè admodum potenter per halitum euaporat. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanant, & nonnulli ad neruorum vulnera vtuntur. Habet Iuglans, quod idem alibi tradit, & adstringentis qualitatis non parum, quæ temporis processu marcescit, degenerante tota eius substãtia in pinguem succum, adeò vt cibo prorsus fiat parum idonea, quia veteri oleo sua pinguidine similis apparet. Viridis autem, atque etiámnum humida, neque adstringentis qualitatis, neque oleosæ cõspicuè est particeps, sed magis quodammodo est ἄποια, id est qualitatis expers. Iuglans faciliùs quam Auellana concoquitur, & stomacho vtilior est, ac multo magis, si vnà cum caricis edatur. Proditum autem est à plerísque medicis, si ambo hæc cum ruta ante alios cibos sumantur, hominem non magnopere à lętalibus pharmacis ledi posse. Constat præterea humidas deiectioni magis, aridas verò minùs conuenire. Non pauci quoque cum garo Iuglandes præsumunt ventris subdurendi gratia. Ad hoc autem virides aptiores sunt, vt pote adstringentis facultatis minus participes. Quin & aridarum quoque vbi priùs in aqua fuerint maceratæ (vt nonnulli faciunt) similis ac viridium facultas censetur. Idem alibi fusius explicat medicamentum stomaticum, summa cum ratione à se inuentum, & experientia longa comprobatum, id est medicamentum ex corticum exteriorum Iuglandium virentium ac vigentium succo & melle ad oris phlegmonas efficacissimum ob essentiæ tenuitatem, suaue, paratu facillimum. Diphilus ita apud Athenæum proditum reliquit Nuces Iuglandes capitis dolorem ciere, & reliquis cibis emergentes innatare: recentes sic suis membranis exutas, vt candicent, suauioris esse succi, & meliores: furno torrefactas parum suppeditare alimẽti. Nux viridis Plinio Valeriano, vt pote aquatioris humoris, styptica & frigida virtute censetur. Potest tamen stomacho aliquid vigoris aquirere, & ventrem cum garo sumpta mollire. Inter calendas & Idus Iulij centum numero Nuces statim, vt arbori demptæ sunt, cortice adhęrente quassantur: his admiscentur Aluminis scisi libræ tres, & in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco, neque humido, neque nimium sicco obruuntur: post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit. Virides Nuces Simeoni Sethi ventrem mouent, quamobrem quidam ante cibum cum sapa comedunt. Faciliùs etiam quàm Amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflãmationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Concoquuntur facilè Nuces in frigidis ventriculis, calidis verò in bilem magis mutant. Ad dentium pruritum vtiles sunt. Expertum tradunt, si virides Nuces tantùm putaminibus suis, id est carnoso & calloso exteriore cortice, liberæ demergantur melle, post annum virides inueniri: ipsumq; mel ita medicabile fieri, vt ex eo facta potio faucibus & arteriis medeatur, inserique Iuglandem, vt pleriq; asserunt, mense Februario in Arbuto, sed melius in trunco, & suo, & alieno, vt Pruni: sic enim legendum. Iuglandes virides decerptæ mense Màio, vel Iunio appetente, antequam earum putamina obduruerint Saccharo

Li.7.simpl.

Li.2. Alim.

Li.6. c.ph. par.c.1.

Athen.li.2.

Pallad. Ianu. cap.16.

Matthi.ibi.

vel

vel melle asseruatæ, stomacho sunt vtiles, & ori non ingratæ. Iuglandium iuli
qui prima germinatione Martio erumpunt, sicci & in puluerem contriti, ac in
vino albo poti drachmæ pondere, fœminis strangulatu vuluæ affectis mirificè
prosunt. Quidam guliocam arefaciunt, atque in puluerem redactam Piperis
loco in condiendis cibis vsurpant. Quod si huic pulueri folia Saluiæ siccata, ac
tusa admisceas, sanè non contemnendi saporis condimentum habebis. Pari ra-
tione prima ac tenera rubraq; foliola siccata, ac tusa vsurpari possunt. Iuglans,
quod scribit Plinius, facilè pandatur, fiunt enim, & ex ea trabes: frangiq; se præ-
nuntiat strepitu, quod in Antandro accidit, cum è balneis, territi sono profu-
gerunt. Tamen hæc postrema Theophrastus: τῇ ἐυβοικῇ καρύᾳ, id est Castano attri-
buit. Plinio Iuglans cariem vetustatémque tardissimè sentit. Quare mensis &
vtensilibus lautis dicatur, vsúsque ad tecta. Hic non omittam quod & in Quer-
cuum Historia explicari poterat, quid scilicet sit in Nuce arbore. Isca. Quā rem
sic declarat Paul. Ægin. Sunt ἴσκαι, Iscæ, spongiosa quædam corpora in Quer-
cubus & Nucum regiarum arboribus nascentia, quæ Barbari magis in vsu ha-
bent. His inter cætera cauteriorum genera vsos fuisse antiquos, idem Paul. te-
statur de stomachi vstione hæc scribens. In longis stomachi defluxionibus re-
centiores vsi sunt vstione. Alij ferramentis candentibus mucronatis tres cru-
stas inurunt, vnam iuxta cartilaginem, quæ xiphoides vocatur, alias duas infe-
rius, trianguli figura, tam altas vt cutem totam penetrent. Alij vnam duntaxat
adhibent ampliorem, supra os ventriculi. Sunt qui ne ferro quidem vrunt, sed
Iscis appellatis. Idem de hydropicorum adustione, Iam verò, inquit, vstione su-
per stomachum, iecur, lienem, imum ventrem, & vmbilicum vsi sunt, quinque
crustas adhibentes. Alij ferro tenui candente, alij Iscis nuncupatis. Quomodo
autem Iscis ad vstionem vterentur sic demonstrat Cæl. Aurelianus. Alij fungos
ligneos inferius ac superius angustos formantes, patientibus apponunt locis,
quos summitate accensos sinunt concremari, donec cinerescant, atque sponte
decidant. Id hodie imitantes Turcæ sarmentum vitis bene aridum parti malè
affectæ applicant, & summitatē eius accendunt. Cornarius Iscas medullam Nu-
cis arboris non satis recte videtur vertisse, verba tamen hæc Aetij expressisse,
τῇ ἐντεριώνῃ τῶν καρυΐνων ξύλων, ἃ καλοῦσιν ἴσκας, quæ sic Cornarius interpretatus est,
medulla lignorum Nucis Iuglandis, quam Iscas appellant. Hermolaus quoque
Iscam medullam esse ait, scribit enim: medulla Nucis quæ in ligno ipso conti-
netur, Isca dicitur Aetio. Forte, vt alia quoque multa, deprauatè à Latinis id ac-
ceptum, quasi esca, quoniam igniario & cauterio quoque sit medicis. Iscas Hip-
pocrates, vel auctor lib. de internarum part. affectib. fungos fortè appellat: καῦσαι
αὐτὸν, τὰ μὲν ὀστώδεα μύκησι, τὰ δὲ σαρκώδεα σιδηρίοισι, πολλὰς ἐσχάρας καὶ βαθείας.
Ipsum vrito. Osseas quidem partes fungis, carnosas verò ferramentis, & cętera.
Sic verò vetus interpres. Fungulis cantharidibúsue ossea, carnea verò ferramen-
tis multis ligneis altè perurito, hæsitans opinor in τῶν μυκήτων vocabulo, quod
pro Cantharidibus vsurpatum nusquam legi, sed pro terræ arborúmque fungis,
ac lucernarum. Item pro vermiculo, seu animalculo, quod ita depingit Aristo-
phanis Scholiastes. Minutissimum est, inquit, Vespæ simillimum, quod ob mi-
nimam exilitatem cum à frigore facilè afficiatur, circa lucernas ignis appetens,
volitat, & in eas impingens scintillas excitat, futuræ pluuiæ signum. Fit ex Nu-
cibus Iuglandibus tusis, & expressis, aut post contusionem feruefactis, oleum
quod Carynium vocatur. Eandem vim habet quam Balaninum, inquit Diosco-
rides, de quo hæc Matthiolus. Oleum quod è Iuglandibus Nucibus elicitur nul-
lius in medicina vsus esse reperio, etsi lucernis qui parsimoniæ student, maxi-
mè expetant, quòd ignis funiculo non tam cito consumatur, quam id quod ex
oliuis

Trag. lib. 3. cap. 66.

Li. 16. c. 42.

Lib. 5. Hist. cap. 7.

Li. 16. 4. 40. Pli.

Lib. 6. c. 49.

Lib. 6. c. 50.

Lib. 5. mor. diutur. c. 1.

Lib. 3. sect. 2. ca. 89.

Coroll. ca. 180. lib. 1. Dioscor.

In Vespis.

Lib. 1. c. 35.

In comm. cap. 35. lib. 1. Dioscor.

oliuis paratur. Præfertur etiam à pictoribus ei quod è lini ſemine exprimitur. Siquidem hoc ceruſſæ admixtum tempore colorem mutat, illud verò incorruptum perpetuò ſeruat. Horum velut immemor comment. in cap. de Nuce Iuglande hæc tradit: Fit è Nucibus oleum quo ad lucernas vtuntur Inſubres, præterea pictores & fabri lignarij, cum ſplendorem operibus ſuis addere volunt. Hauſtum hoc quinque, aut ſex vnciarum pondere flatus potenter diſsipat: quare in coli affectibus à flatu genitis plurimùm confert. Illitũ tumores diſcutit, & contractos neruos emollit, addita præſertim calce lota: antiquam ſcabiem ſanat, quæ doctè ex Galeni & Meſues ſententia ſcripta ſunt. Id autem peculiare habet hoc oleum auctore Aetio, quod inaurantibus, & inurentibus conducit: ſiccat enim, & ad multum tempus inaurationes, & inuſtiones continet, & adſeruat. Nucum Iuglandium immaturarum aqua, circa diem D. Ioanni ſacrum parata, & foris impoſita vulneribus, & vlceribus calidis prodeſt, & anthraci peſtilenti. Pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & peſtilentiæ reſiſtit. Ex corticibus exterioribus Iuglandium (ſiue maturis, vt iam à Nuce ſoluantur, ſiue nondum omnino) menſe Septembri aqua deſtillatur, nec refert nigra fuerint, nec ne, modo ne putredinem ſenſerint, imo nigra præferũtur. Huius aquæ mediocris potio, cum tertia parte aceti, ſi cum calore morbus inuadat, vena prius ſecta aduerſus peſtem tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus, & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarizata. Foliorum Iuglandis aqua circa finem Maij deſtillata, mirè commendatur ad ſiccanda & adſtringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, ſi ea mane & veſperi lauentur, madidúmque inde linteolum imponatur. Æſtate feruidiſsima quod Æromeli ruffum è cælo ſtillat, foliis & frõdibus Nucis Iuglandis magis inſidere, quam vicinarum arborum, obſeruauit Dalechampius, eóque melle irrorata Iuglandis folia, ori indita ſitim ſedare, foliis propinquarum arborum exuccis, & aridis, quaſi maior ſit huius arboris cum cælo concordia, & cognatio.

Lib. 1. Dioſ. cap. 14.

Enuony. Theſ.

Brunſuicenſ.

MORVS, CAP. XIIII.

QVæ arbor μορέα, & συκάμινος Græcis, Latinis Morus dicitur, Italis *Moro*, Gallis *Meurier*, Germanis *Maulberbaum*. Fructus μόρον & συκάμινον, Latinis Morum, Arabibus *Tut*, ſiue *Thut*, Italis *Moro*, Gallis *Meure*, Germanis *Maulbeer*, & *Maulberbaum*, Hiſpanis *Moras del Moral*, Anglis *Mulbery tree*, Belgis *Moerbeſienboom*. Mori duo ſunt genera, nigra, & alba, à fructuũ colore, ita nuncupata. Sunt enim & alba & nigra Mora, quæ non ſolùm colore & magnitudine, ſed etiam ſapore differunt. Minimùm in hac arbore ingenia profecerunt, inquit Plinius, nec nominibus, nec inſitis. Nec alio modo quam Pomi magnitudine differunt Mora Oſtienſia, & Tuſculana. Morus nigra, procera eſt arbor, ramos craſſos in latum & longum protendens, caudice ſæpius contorto, gibberóque, ac nodoſo, cortice craſſo, lento, & flexili, cui materia ſubeſt robuſta, & medullitus flaua. Radicibus nititur magnis, ac robuſtis, non tamen altè deſcendentibus, ſed ſummo ceſpite longiſsimè diuagantibus. Eæ flaueſcunt, præſertim cortices, qui & guſtu ſunt amaro. Folia rotunda forent, niſi in ſummo eſſent acuminata, in ambitu ſerrata, latiora, craſsioráque: nonnulla vitiginea quandoque ſpectantur. Flos paruus, lanuginoſus: fructus, veluti ex granulis congeſtus, Mororum Rubi modo, ſed maior & longior. Ei trini colores, candidus primò, mox rubens, maturis niger: tunc ſuccus in carne vinoſus, qui ex acerbo, inquit Theophr. fit acidus, ex acido dulcis. Tingunt manus ſucco matura, eluunt acerba. Albæ minora ſunt folia, imbecilliora,

Nomina

Genera.

Li. 15. ca. 24.

Forma.

Plin. lib. 15. cap. 24.
Li. 6. cauſſ. cap. 7.

MORVS.

MORVS CANDIDA.

Plin.ibid.

tenuiora,ſinuata,albæ Populi,aut Sambuci montanæ, albida, flaccida, fructus
minores,ante maturitatem ſubuirides, auſteriuſculo ſapore, perfectè maturi
mellea prorſus ſunt dulcedine,ad nauſeam potius quàm ad alendum nati, tota
arbore minore,quam pluris faciunt ad velleris ſericei opus.Morus in hortis &
viridariis creſcit. Abundat albis Italia ad alendos bombyces ſericeos. Amat im-
primis loca plana,culta,amęna,calida,& ſabuloſa. Gaudet foſsione & ſtercore.
Nouiſsimè germinat, Plinio cum primis folia dimittit.Morus, vt idem ait, no-
uiſsima vrbanarum germinat,nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſsima
arborum.Sed cum cœpit,in tantum vniuerſa germinatio erumpit,vt nocte per-
agat,etiam cum ſtrepitu. Idem alibi: Cùm germinare videris Morum, iniuriam
poſtea frigoris timere nolito. Diuerſarum Mori partium, eiúſque maturæ &
immaturæ has virtutes refert Dioſcorides. Fructus aluum ſoluit,ſtomacho inu-
tilis eſt,& facilè corrumpitur. Hoc idem præſtat eius ſuccus: decoctus autem
æreo vaſe,atque inſolatus,adſtringentior redditur. Facit ad fluxiones, nomas,
& tonſillarum inflammationes,addito mellis exiguo. Sed augetur vis eius ad-
dito ſciſsilli Alumine,Galla,Croco,& Myrrha:item Myricæ ſemine,Iri,& Thu-
re. Immatura Mori Poma ſiccantur, tuſáque acinorum Rhois vice, obſoniis
miſcentur,vt cœliacos iuuent.Radicis cortex decoctus in aqua, & potus aluum
reſoluit:latas ventris tænias excutit:his quoque auxiliatur qui Aconitum hau-
ſerunt. Folia trita ex aceto illita ambuſtis igni medentur:tingúntque capillum,
Vitis,& Fici nigræ frondibus ſimul coctis in aqua cæleſti. Succus foliorum cya-
thi menſura potus,contra phalangiorum morſus auxilio eſt.Feruefacti corticis
& foliorum iure dentes aptiſsimè in dolore colluuntur. Radix circiter meſſem
inciſa,facto in ambitu ſcrobe,ſuccum emittit,qui poſtridie concretus inueniri
ſolet. Is in dolore dentium efficax eſt:tubercula diſcutit, & aluum purgat. Pli-
nius cum de Ægyptia Moro dixiſſet, ſubiungit. Nec apud nos ſucco vſus mi-
nor. Aduerſatur Aconito & Araneis in vino potus. Aluum ſoluit,pituitáſque,ac
tænias,& ſimilia ventris animalia extrahit. Hoc idem præſtat & cortex tritus.

Locus.

Tempus.
Li.16. c.22.
Ibid.c.25.
Lib.18.c.27.

Lib.1.c.14.
Vires & Temper.

Lib.23. c.7.

Folia

Folia tingunt capillum cum Fici nigræ,& Vitis corticibus,ſimul coctis in aqua cæleſti. Pomi ipſius ſuccus aluum ſoluit protinus.Ipſa Poma ad præſens ſtomacho vtilia,refrigerant,ſitim faciunt.Si non ſuperueniat alius cibus,intumeſcũt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum corticis,qui veluti animalium cutis eſt,in hac arbore obſeruandis miraculis,quę in natura eius diximus.Fit è Pomo panchreſtos ſtomatice, aut arteriace appellata,hoc modo. Sextarij tres ſucci ex Pomo, leni vapore ad craſsitudinem mellis rediguntur. Poſt additur Omphacij aridi pondus x.duorum,aut Myrrhæ x.vnius,Croci x.vnius. Hæc ſimul trita miſcentur decocto.Neque eſt aliud oris,arteriæ,vuæ, ſtomachi iucundius remedium, quem locum apertè corruptum Cornarius ex vetuſtiſsimo exemplari ſic emendauit. Poſt Omphacij aridi pondus denariorum duorũ,Myrrhæ denarij vnius, Croci vnius, ſimul trita, &c. Huic apud Galenum Heræ ſimilis eſt ex Moris compoſitio.Succi Mororum heminas ſex ad ſtrigmentitiam ſpiſsitudinem coquito.Deinde tritas Croci drach.j.Myrrhæ drach.ij.Omphacij drach.j.Aluminis ſciſsi obolos iij.Mellis heminam vnam addito. Hæc ad vuas, tonſillas, ac omnes quæ repente oriuntur in ore inflãmationes conueniunt. Aliam ex Moro ſtomaticem Galenus ex Andromacho recenſet.Mira ſunt præterea quæ produntur,inquit Plinius.Mori germinatione,priuſquam folia exeant, ſiniſtra decerpi iubentur futura Poma, Ricinos Græci vocant (Hermolaus Cytinos legit: quamuis enim Cytini propriè ſint Mali Punici flores, ſolet tamen appellatio hæc in alia quoque competere: nam Dioſcorides Hyoſcyami flores Cytinos vocat.) Hi terram ſi non attigêre, ſanguinem ſiſtunt adalligati,ſiue ex vulnere fluat,ſiue ore,ſiue naribus,ſiue hæmorrhoidibus. Idem præſtare & ramus dicitur,Luna plena defractus,incipiens fructum habere,ſi terram non attigerit:priuatim mulieribus,adalligatus lacerto, cõtra abundantiam menſium. Folia Mori trita, aut arida decocta, ſerpentium ictibus imponuntur. Ad idémque potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus ex vino, aut poſca potus.Succum expreſſum maturi pomi immaturiq; miſtum,coquebant antiqui in vaſe æreo ad mellis craſsitudinem.Aliqui Myrrha adiecta & Cupreſſo,vel,vt alij legunt,Paſſo,prædurantes,vas ſole torrebant, permiſcentes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice,qua & vulnera ad cicatricem perducebant. Alia ratio: immaturi ſuccum exprimebant,ſiccato Pomo multum ſapori obſoniorum conferente.In medicina verò contra nomas,& pectoris pituitas, & vbicunque opus eſſet adſtringi viſcera.Dentes quoque colluebant eo. Tertium genus ſucci, foliis & radice decoctis,ad ambuſta ex oleo illinenda: imponuntur & per ſe folia.Radix per meſſes inciſa ſuccum dat aptiſsimum dentium dolori, collectionibúſque & ſuppurationibus. Aluum purgat. Folia Mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt.In his Plinius quædam à Dioſcoride diuerſa refert,quędam etiam ſuperſtitioſa. Cætera ſi quis cum Dioſcoride conferat, eadem eſſe cõperiet,maximè id verò, quod de radicis per meſſes inciſæ ſucco rectè ſcribitur,quod cum aliis in locis repeteret Plinius, oſcitanter de Mori ſucco ſcripſit, quod de Sycomori ſucco ſcribere debuiſſet. Pro cute in animalibus, inquit, in arboribus cortex eſt. Mirum, hic in Moro medicis ſuccum quærentibus, fere (alij,vere,)hora diei ſecũda, lapide incuſſo manat:altiùs fractus ſiccus videtur. Alibi non de noſtratibus Moris,ſed de Ægyptiis idem dixit. Mora in Ægypto & Cypro ſui generis.Largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato:altiore plaga ſiccantur mirabili natura.At de Sycomoro hæc accipiẽda eſſe, idoneo loco dicemus ex Dioſcoride. Eundem radicis circumfoſſæ & inciſæ liquorem, Galenus γάλα,id eſt,lac vocat. ἢ συκαμίνου τουτέστι μορέας γάλα εἰς οἶνον ἐγχέας ὁμοῦ οἰσυπηρὰ ἔρια ἐναπόθλιβε χλιαίνων, καὶ δι' ἐρίων ῥυπηρῶν ἔγχει τῇ μύλῃ. ἀνασπᾷ γὰρ φλέγμα, καὶ

In lib.6.ca. ph.par.

Ibidem.

Ibidem. Lib.23 c.7.

Lib.16.c.38.

Lib.23. c.7.

Lib.5. c.ph. par. ca. de dent.dolo.

ἀπόνυς ποιεῖ. Id eſt, aut Sycamini, id eſt, Mori arboris lac in vinum infunde, ſimúlque lanas ſuccidas in ipſum exprime, tepefac, & per lanas ſordidas denti molari infunde. Extrahit pituitam, & dolorem tollit. Sycomori verò arboris ſuccum, etſi συκάμινον etiam vocari teſtetur Dioſcorides, hic non debere intelligi ex eo declaratur, quod συκαμίνυ, τυτέςι μορέας ipſe Galenus exponit. Celſus hunc Mori ſuccum, quem lacrymam vocat, ignoraſſe videtur: ſic enim de ſomno in phrenetide cõciliando loquitur. Si nihilominus vigilant phrenitici, quidam ſomnũ moliuntur potui dando aquam, in qua Papauer, vel Hyoſcyamus decocta ſit: alij Mandragoræ Mala puluino ſubiiciunt, alij vel Amomum, vel Sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci Morum Sycaminum appellent, Mori nulla lacryma eſt. Sic verò ſignificatur lacryma arboris in Ægypto naſcentis, quã ibi Moroſycon appellãt, quæ poſtrema verba ſuppoſititia vidẽtur, ex cuiuſdam gloſſemate qui Celſum vellet liberare, ab ea dubitatione, qua hæſitabat, incerta contextui. Mori fructus Galeno maturus quidem ventrem ſubducit, immaturus verò vbi aruerit, admodum reſtringit. Itaque ad dyſenterias accommodus eſt, & affectiones cæliacas, & quaſcunque alias fluxiones. Contunditur autem & obſoniis commiſcetur, veluti Rhois fructus, aut ſi cui ita videatur, ex aqua, aut vino bibat. Porrò quod maturorũ ſuccus ad ſtomatica multùm ſit vtilis, propter eam quæ illi ineſt adſtrictionem, neminem latet. Præterea ad plura alia quæ mediocrem poſcũt adſtrictionem competit. At immatura Mora præter acerbitatẽ, etiam aciditatem ſortita ſunt, & tota adeo arbor in omnibus ſuis partibus miſtam aliquam vim obtinere videtur ex adſtringente & purgante compoſitam. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeo vt & latum lumbricum interficiat. In aliis autem partibus adſtringens vincit: in foliis tamen & germinibus quodammodo media vtriuſque temperies eſt. Idem alibi, Mora celerrimè pertranſeunt, inquit, cibíſque aliis præeunt, ſi in ventriculũ purũ inciderint, & ſumpta primis epulis fuerint. At ſumpta poſt alios cibos, vel ſi etiã pravuum ſuccum in ventriculo offenderint, celerrimè vna cum aliis cibis corrumpuntur, nouo quodam corruptionis genere, & quod verbis explicari nequeat, vt in cucurbitis accidit. Tempus eis vtendi vt Peponibus, cum corpus ventriculi ſqualore eſtuat, quo tempore neceſſe quodammodo eſt, hepati quoque idem accidere. Cucurbitæ quidem, & Cucumeri tum maturo, tum ante maturitatem, adhæc & Melopeponi nulla adſtringens qualitas ineſt, Moris verò, & potiſsimùm cum nondum admodum maturuerint, qualitas eiuſmodi conſpicuè ineſt, immaturioribus autem, ſimul & acida. Proinde nonnulli ab arbore ipſa detrahentes ac ſiccantes reponunt, medicamentum ad dyſenteriæ ac diuturnæ diarrhææ curationem vtile futurum. Quod celeriter ſubducantur accidit propter ſolam ſubſtantiæ lubricantem humiditatem, fortè etiam propter admiſtam qualitatem quandam acriorem, quæ deiectioni excitandæ ſatis eſſe poſsit: quia qualitas adſtringens non modò ad ſubductionem nihil confert, verùm etiam ſuapte natura ventrem moratur. Coniecto igitur mora exiguam in ſeipſis habere facultatem eiuſmodi, qualis magna medicamentis purgantibus ineſt, cuius beneficio non modò facilè ſecedunt, ſed corrumpuntur etiam, ſi diu in ventre manſerint. Quod ſi corrupta non fuerint, omnino quidem humectant, non tamen omnino refrigerant, niſi ſumpta fuerint frigida. Alimentum autem corpori præbent minimum, quomodo Pepones, non tamen vt ij vomitum excitant, neque ſtomachum lædunt.

Lib.3.ca.18.

Li.7.ſimpl.

Li.2.Alim.

CORNVS MAS, CAP. XV.

QVÆ Latinis Cornus, Græcis κρανία vocatur, Gallis *Cornouillier*, Italis *Corniolo*, Germanis *Cornelbaum*, *Kurberbaum*, *Thierlinbaum*, & *Dierlem*, Belgis *Cornoeliebaon*, Hispanis *Cerezo ſilueſtre*, Anglis *Cornel tree*, Boemis *Drinkouuy*. Fructus Corna, Gallis *Cornouilles*, Italis *Corniole*, Germanis *Vuelſchkirſen*, & *Cornelein*, Hiſpanis *Cornizolos*. Eius duo genera Theophraſto: alia enim mas, alia fœmina. De Corno fœmina iam diximus, nunc de mare, ſiue ſatiua. Cornus mas arbor eſt ſæpe procera ſatis, vulgarium arborum modo, interdum humilis & fruticoſa, virgis numeroſis, ex breui caudice naſcentibns, nodoſis, firmis, robuſtíſque. Tota arbor ſcabro contegitur cortice, adſtringenti admodum guſtu: folia illi ſunt virgæ ſanguineæ, læuia, mediocriter craſſa, ac venoſa. Flores edit muſcoſos, aurei coloris, ex quibus baccæ oriuntur, rubentes, oblongæ, oliuæ figura, præduro intus oſsiculo. Cornus, inquit Dioſcor. dura arbor eſt, baccas ferens oliuæ modo oblongas, quæ primùm virent, dein per maturitatem rubeſcũt, aut ceræ colorem referunt, interprete Ruellio vulgares Codices ſecuto. Vetus autem Codex ſic habet, κρανία δένδρον ἐστιν ἁδρὸν, καρπὸν φέρον ὡς ἐλαίας, ἐπιμήκη, χλωρὸν μὲν πρῶτον, ἔπειτα δὲ κηροειδῆ, καὶ τελευταίως πεπαινόμενον ἐρυθρόν. Id eſt, Cornus arbor grandis & valida eſt, fructum ferens oblongum inſtar oliuæ, primò quidem viridem, deinde verò cęreo colore ſuffuſum: denique cum perfectè maturus fuerit, rubentem. Cornus alia mas eſt Theophraſto, alia fœmina. Vtrique folium Malo (aut vulgari, aut Cydoniæ,) ſimile, niſi pinguius, craſsiúſque eſſet, cortex neruoſus, tenuis, caudex, non valde craſſus. Virgas vtraq;, vt vitex profert: fœmina quamuis fruticoſior, minores. Nodos habet vtraque Viticis modo geminos, ex aduerſo collocatos. Materies maris excors, totáque ſolida, cornibus ſpiſsitate firmitatéque ſimilis: fœminæ verò materies medullam continet, mollíorque eſt, & cauatur, ad iacula ob id inutilis. Maris longitudo duodecim maxima cubitorum eſt, quanta ſariſſarum longiſsimarum. Nunquam enim totus caudex altius aſſurgit. Qui Idam Troianam incolunt, marem ſterilem dicunt, fœminam fructiferam. Nucleum fructus habet ſimilem Oliuæ, guſtu dulcis, & gratus odoratu: flos Oleæ ſimilis eſt. Floret fructúmque fert ſimili modo, ex vno pediculo multa Corna præbens, & eodem ſæpe tempore quo Oleæ. At Macedones fructiferas ambas affirmant, ſed fœminæ fructum eſculentum non eſſe. Radices, Viticis modo, validæ & incorruptæ. Naſcitur in locis humidis, & non in ſiccis. Prouenit ſemine, atque auulſione. Hæc Theophraſtus, in quibus non ab re miratur Matthiolus, Theophraſtum Corni folia cum Amygdalæ foliis, vt vulgo legitur, multum diuerſis conferre. Quapropter mendoſos hoc loco Theophraſti Codices eſſe ſuſpicatur. Cornus circa ſolſtitia reddit fructum primo candidum, poſtea ſanguineum, inquit Plinius. Ex eo genere fœmina poſt Autũnum fert baccas acerbas, & inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungoſa & inutilis, cum mas è fortiſsimis quoque ſit: tanta differentia ab eodem genere

CORNVS MAS.

Nomina

Lib 3. Hiſt. cap.12.
In Dumet' cap.34.
Matth. lib. Dioſc. c.35.

Lib.3. Hiſt. cap.12.

Locus.

Tempus.
Li.16. c.26.

fit. Cornus satiua in hortis & viridariis colitur, cito floret: primo enim fauonio germinat, vel teste Plinio, mense Augusto fructus maturus est. Corna in cibo valde adstringunt, vt rectè scribit Dioscorides, pro fluuio alui, atque dysenteriæ salutaria, siue in edulo, siue in defruto exhibeantur. Muria vt diuæ condiuntur. Sanies quam virentia folia torrendo desudarunt, impetigini conuenienter illinitur. Sudor virgæ Corni arboris lamina ferrea candente exceptus, inquit Plinius, non contingente ligno, illitáque inde ferrugo incipientes lichenas sanat, in quo certè medicamento maior vis ferruginis videri potest, quam vel saniei ex foliis, vel sudoris ex virgis, & ligno. Corni arboris fructus, inquit Galenus, admodum acerbus est, esui aptus. Itaque mirum videri non debet, ipsum valenter ventrem adstringere, sicut & Mespila. Folia quoque & germina gustu acerba sunt, valentérque desiccant. Itaque maxima vulnera glutinare possunt, potissimum durorum corporum. At paruis vulneribus, & mollioribus corporibus magis contraria sunt: nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Fit ex Cornorum pulpa conditum diacydoniti non absimile. Ex eorundem decocto & Sacchato liquor igne concrescit, qui præter quam quod gustui gratissimus sit, etiam datur vtiliter dysentericis, ac fœminis profluuio mensium laborantibus. Corni arbores prope aluearia non conserendæ: nam Apes flore eius degustato aluo concita moriuntur, cum contrarium in homine effectum præstet. Corni masculæ nulla medulla, inquit Plinius: ac rursum: omnibus quæ diximus spissa firmitas. Ab his proxima est Cornus: quanquam non potest videri materies propter exilitatem, sed lignum non alio pene quàm ad radios rotarũ vtile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clauísque figendum, ceu ferreis.

Locus. Lib.16.c.25. *Tempus.* *Vires & Temper.* Lib.1. c.135. Lib.23. c.8. Li.7.simpl. Matthi.ibi. Plin.lib.21. cap.12. Lib.16.c.25.

SORBVS. CAP. XVI.

Nomina

ARBOR Sorbus ὄη, & ὄυη Græcis nuncupatur, Gallis *Cormier*, & *Sorbier*, Germanis *Speruuerbaum*. Fructus ὄυα, & ὄα, Latinis Sorba, Italis *Sorbe*, Gallis *Cormes*, & *Sorbes*, Germanis *Spererling*, *Sporoepffel*, & *Sperbieren*, Hispanis *Sorbas*, Boemis *Kzerbiny*. Sorborum differentias aliquot nouit Theophrastus, qui scripserit, Sorborum duo esse genera, fœminam fructiferam, marem sterilem. Cæterum fructu differunt, quod aliæ orbiculatum, aliæ oblongum, aliæ ouatum ferunt. Distant etiã succis. Nam magna ex parte orbiculati odoratiores sunt & dulciores: ouati sæpe acidi, & minùs odorati. In vtraque folij totius pediculus longus, ac neruosus est: singula verò foliola ordine digesta pinnis similia, è lateribus exeunt, perinde ac si id vnicum folium sit, ad neruosum vsque pediculũ, tanquam in lacinias diuisum. Cæterum ea, quamuis densa, à sese tamen inuicem distant, deciduntq́; non singillatim, sed simul tota illa pinnata congeries, minor, quidem in arbore vetustiore, & asperiore. (Gaza tamen pro περὶ τὰ μὲν ἐπιπολαιότερα legit περὶ τὰ μὲν παλαιότερα, id est, in vetustioribus) omnibus in summo petiolo folium est impar, vt etiam omnia sint imparia, figura Lauro tenuifoliæ similia, verũ serrata, quamuis haud multum, nec in extremo tam acutè mucronata, sed rotundiora. Florem

Genera. Lib.3. Hist. cap.12.

SORBVS.

Forma

Florem habet racemosum ex vna veluti claua, (id est, fastigiato in thyrsum cacumine,) ex multis paruis, & albis constantem. Fructus quoque, cum magnus est eius prouectus, racematim coit: multis Sorbis eodem vertice pendulis, ita vt faui quodammodo speciem gerat. Eroditur à vermibus in arbore fructus immaturus adhuc, magis quam Mespila, pira, & Pirastri fructus, quamuis sit omnium acerbissimus (nam sic emendandi vulgati codices, σκωληκόβρολος ἐπὶ τοῦ δένδρου ὁ καρπὸς ἄπεπλος ὢν ἔτι, γίνεται μᾶλλον τῶν μεσπίλων, καὶ ἀπίων, καὶ ἀχράδων & cætera.) Ipsa quoque arbor vermibus infestatur, atque ita senescens arescit. Vermis ei peculiaris rubor est, & pilosus. Noua mediocriter fructificat: nam trima cõtinuo parit. Autumno cum folia deciderint protinus cachryos figuram ostẽdit, pinguis, ac turgidæ quasi iam parturiat, & hieme perdurantis: Caret aculeis Sorbus, nec vt Mespilus spinosa est: cortice leui & subpingui nouæ vestiuntur, colore in flauum albicante (reponendum enim, ἅπερ μὴ τὰ γεράνδρυα, pro ὥσπερ τὰ γεράνδρυα) in annosis scabro & nigro. Arbor ipsa procera est, recta, decora coma: quæ magna ex parte Nucis pineæ figuram propemodum æmulatur, si nihil impediat: materies solida, spissa, colorata, robusta. Radices non multas habet, neque altè descendentes, validas tamẽ, crassas & incorruptas. Nascitur radice, auulsione, semine. Solum frigidum amat & humectum, in quo etsi viuacior sit, & difficile corrumpatur tamen etiam in montibus nascitur. Hactenus Theophrastus de Sorborum generibus, & forma. Sorbis Plinio quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas Mali, alijs turbinatio Piri, alijs ouata species, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore, & suauitate, rotunda præcellunt: cæteris vini sapor. Generosissima quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant. Matthiolus Sorba alia satiua esse tradit, alia siluestria. Satiuorum duo esse genera, marem, & fœminam. Vtraque, inquit, caudice est longo, recto, ramis in altum assurgentibus: folio Fraxini, sed angustiore, auersa parte albicante, per ambitum serrato. Album edit florem, racematim prodeuntem, è quo fructus exeunt in racemi modum, ab vno tantum exortu pediculos ducentes, in altera quidem orbiculati, & succo odoratiore, ac mitiore, in altera verò ouati Piri faciem referentes, & gustu asperiores, insuauioresque, ac minùs odorati, colore sub pallido, & in latere rufescente. Decerpuntur immatura Autumno, & in manipulos colligata suspenduntur, vel reponuntur substratis straminibus, vt mitescant, aliter præ nimia austeritate nec mandi, nec deglutiri possunt. Ligni materies solidissima, & valdè compacta. Cortice vestitur satis scabro, colore ex flauo albicante. Radix illi rara, crassa, solida. Siluestris Sorbus, siue Torminalis à satiua facie ferè non differt, præterquam fructu, qui vmbellatim vt in Sambuco prodit, crocantibus in rufum baccis, Oxyacanthæ similibus, magnitudine ferè paribus, sapore tamen à satiuis non parum diuerso, quæ per hiemem à rusticis ad aucupia asseruantur sunt enim turdis gratissimæ. Huius descriptionem in Silua tradidimus, simul & Cratægi capitibus 32. & 33. cui folium Viti aut Platano simile, læue, firmũ, baccę oblongæ, teretes, asperiusculæ, racematim cohærentes, longo pediculo subnixæ, coloris ferruginei, acidæ, & austeræ: arboris satis proceræ, cortice læui, materia dura, & minimè fragili: libuit tamen hac narratiuncula velut: refricare memoriam lectoris, & vtriusque figuram accuratius expressam, ac venustius, hìc addere. Sorbus satiua in hortis & viridariis colitur. Martio mense floret, Septembri fructum maturat. Sorba, inquit Dioscorides, dum luteus color est, priusquam maturescant dissecta, & sole siccata manduntur, vt aluum sistant. Eadem est vis farinæ molitorum, si polentæ loco sumatur, quod & decoctum eorum in potu præstat. Sistũt aluum Sorba sicca, Plinio: nam recentia

Locus.

Lib.15. c.21.

Li.1.Diosc. cap. 136.

Forma satiu. Sor.

In syl.c.32.
Ibidem.

Locus.
Tempus.
vires &
Temper.
Lib.23. c.7.

SORBVS SYLVESTRIS

Matthioli, Torminalis vera.

CRATAEGVS THEOPH.

Sorbus Torminalis Matthioli.

Lib.8. sim.

stomacho, & aluo citæ prosunt. Sorbi fructus, autore Galeno adstringentem obtinet qualitatem, sed multo imbecilliorem quàm Mespilus, quare etiam esui iucundus est, minúsque quàm Mespilus ventrem constringit.

MESPILVS, CAP. XVII.

Nomina

Lib.3. Hist. cap.12.

Li.15.ca.20.

ARBOR quæ Gæcis μέσπιλος & μεσπίλη dicitur, Latinis *Mespilus*, Gallis *Nefflier*, *Mesplier*, *Meslier*, Arabibus *Zarar*, seu *Zarur*, & *Alzarur*, Italis *Nespoli*, Germanis *Nespelbaum*, Boëmis, *Nyssspule*: Angl. *Mederre*: & *Medeler*, fructus μέσπιλον, Latinis similiter Mespilum, Gallis *Neffle*, *Mesple*, *Mesle*, Germanis *Nespel*, Hispanis *Nesperas*. Mespili genera hæc sunt ex Theophrasto, Anthedon, Satanios (Plinius Setanios legit) Anthedenœides, vt diuidunt Idæi. Satanios fructum fert maiorem, candidiorem, laxiorem, & qui nucleos habet molliores. Reliquis minor est fructus, odoratior, ac & acerbior, vt diutius asseruari possit. Spissior etiam his materies, & flauior, cætera similis. Flos omnibus Amygdalæ, sed non rubens, vt illi, sed vtcumque pallidus. Anthedon haud procera est arbor (legendum enim videtur, μεγέθες ȣ̓ μέγα τὸ δένδρον, quamuis scripserit Plinius, vt mox dicemus, arborem de amplissimis esse, & Gaza verterit, magnitudine arbor ista excellit) in orbem comosa: folio valde fisso (Gaza perperam legit ἄχιστον, & vertit infissum: exemplaria nostra habent ἐπιλυ χιδὲς, legendum verò πολυχιδὲς) Apio in extrema parte simili, maioribus incisuris (non vt Gaza cum vulgatis exemplaribus legit, μείζοσι χήμασι, idest ampliore figura, cum legendum sit μείζοσι χίσμασι) rigido, neruoso, Apij foliis asperiore, longiore (τέλανον, ἰνῶδες, λεπρότερον σελίνȣ. Gaza, promissum

missum, neruosum, Apio tenuius, quia λεπτότερον σελίνου legit) atque vndique fissuris laciniato: fructu ex longo ac tenui pediculo pendulo, qui antequam folia decidant, vehementer rubet (quæ enim in libris excusis habentur, καὶ τὸ ὅλον καλαχίσματα περικεχαρμένον δὲ ὅλον. μίσχον δ' ἔχει λεπτόν, μακρὸν, videntur sic emendanda, καὶ τὸ ὅλον κατὰ χίσματα, vel καλαχίμασι περικεχαραδμένον, μίσχον δὲ ὁ καρπὸς ἔχει λεπτόν, & cætera, quæ Gaza interpretatus est, totúmque circumtunsum est, & pediculo tenui ac longo dependet, antequam decidat vehementer rubet, & Plinius, folia antequam decidant rubescunt) Arbor hæc radice numerosa & alta nititur, ideóque longæua, & mori contumax. Ligno est denso, solido, putredini minimè obnoxio. Seritur semine & auulsione. Morbus earum arborum in senecta, vt à vermibus erodantur, qui prægrandes eis & diuersi quàm in cæteris arboribus cernòtur. Hæc Theophrastus, ex quo Plinius sua mutuatus Mespilis inquit, tria genera, Anthedon, Setania: tertium degenerat, tametsi Anthedoni similius est, quod Gallicum vocant. Setaniæ Maius Pomum, candidiúsque, acini molliore ligno: cæteris minus Pomum, sed odore præstantiùs, & quod diutius seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia antequam decidant, rubescunt: radices multæ, atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo. Dioscorides duo tantum constituit genera. Μέσπιλον τὸ δένδρον, inquit, ὁ παρ' ἐνίοις ἀρωνία καλεῖται, & cætera, Mespilus arbor quæ à nõnullis, Aronia vocatur: ac rursum, Μεσπίλου δὲ καὶ ἕτερόν ἐστιν εἶδος, ἐν ἰταλίᾳ γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, οἱ δὲ σιτάνιον ὀνομάζουσι. Alterum Mespili genus in Italia nascitur quod aliqui Epimelida, alij Setanion vocant. Quamquam in quibusdam manuscriptis exemplaribus legatur. Μεσπίλου δὲ ἑτερὸν ἐστιν εἶδος εν ἰταλία γεννώμενον, ὃ ἔνιοι ἐπιμηλίδα καλοῦσι, καὶ ἕτερον ὃ σιτάνιον ὀνομάζουσιν, idest, Alterum genus Mespili in Italia nascitur, quod nonnulli Epimelida vocant, atque alterũ quod Sitanion, vt tria sint etiam Dioscoridi Mespili genera. Aronia quæ Anthedon est Theophrasti, Epimelis quę Anthenoides, & Setanios. At Mespilum Italicam à Dioscoride Epimelida nuncupatam omnes fere herbarij Mespilum nostratem esse autumant, id quod etiam Matthiolus existimat, sed Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à Mespilo nostrate diuersam intellexisse. Quibus refragatur Dalechampius, ex cuius sententia Epimelidem lõge aliam, siue Anthedonoeidem Theophra. iam descripsimus. Mespilus Aronia siue Tricoccos, siue Anthedon Theophrasti, plurimùm etiam à Mespilo nostrate differt, estque arbor Dodon. Cordi, Matthioli sententia quæ *Azarolo*, à Neapolitanis Arabes secutis vocatur, qui Mespilum *Zaror*, & *Zarur*, & *Alzarur*, nuncupant. Est enim arbor mediocris, proceritatis cortice ac materia Pruno non absimili, spinis horrida, non tamen admodum acutis: foliis laciniatis, Apij æmulis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus: fructu rotundo, rubente, vulgaribus Mespilis æquali, sed minore vmbilico, tribus tantum intus ossiculis, adeo graphicè depicta à Theophrasto, vt fusius explicare nihil sit opus. Eius quoque præcipuas notas sic Dioscori

MESPILVS Aronia.

Li. 15. c. 20.

Lib. 15. c. 20.

Li. 1. ca. 133.

Lib. 1. Diosc. cap. 133.

In Dume. cap. 35.

Nomina

Forma. Aroniæ.

Lib.1.c.133. Dioscorides literis mandauit. Mespilus Aronia spinosa arbor, foliis Oxyacanthæ (sic enim legendum, non Pyracanthæ, nec Pyxacanthæ) fert Pomum suaue, exiguo Malo non dissimile, tribus intus osiculis: qua ex causa id nonnulli Tricoccum appellauêre. Mespilus Setania, siue Setanios nostras est vulgaris

Forma Setaniæ. Mespilus, quæ in syluis, dumetis, sepibus nata spinosa est, Malo inferior: folio Lauri, longiore, per ambitum nonnihil serrato: flore Amygdalę, pallido, Pomo non exquisitè rotundo, sed ferè turbinato, incano, initio tam acerbo, vt edendo non sit priusquam hiemis frigoribus mollescat, superiore parte cristato, & circumextantibus herbaceis apicibus vmbilicato, grandiore quã in aliis Mespilorum generibus vmbilico, laxiore, candidiore, quinis intus osiculis. Arbor hęc frequenti insitione in viridariis & hortis mitescens, feritate deposita Pomũ edit magnitudine par cęteris Malis, nec spinis horret.

MESPILVS Setania.

Locus. Mespilus Aronia Neapoli copiosa seritur in viridariis, hortis, & vineis. Fructus Septembri tantum mense maturescit. Setania

Tempus. Aprili & Maio mensibus floret, fructum Septembri etiam perficit. Mespilus Aronia, in-

Ibidem. quit Dioscor. tardè maturescit, esu adstringit, stomacho grata est, aluúmque supprimit. Me-

Vires. Lib.23.c.7. spila Plinio, exceptis Setaniis, quę Malo pro-piorem vim habent, reliqua adstringunt sto-

Lib.6.c.43. machũ, sistúntque aluũ. Mespilorũ nostrarũ inquit Dodonęus, fructus & folia refrigerãt, siccant, & astringunt. Mespili fructus, Gale-

Lib.7.sim. no teste, admodũ acerbus est, vixque edi potest, strenuè ventrem coercens. Quin & in

Li.2.Alim, germinibus, & foliis acerba hęc qualitas non pauca reperitur. Idem alibi, Ambo adstringunt, inquit, sed multo fortiùs Mespila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accommodatissimè exhibentur: Sorba tamen ipsis sunt suauiora. Prorsus namque nihil acerbi, vt Mespila obtinent, sed succus eorum citra acerbitatem austerus est. Illud porrò neminem puto latere hæc omnia parcè nõ affatim, vt ficus, vuásque esse comedenda: nequaquam enim eis vt cibis, sed vt medicamentis potius indigemus. Mespila Aronia siue Azarola gustui placent, & Neapoli pro delitiis non solùm cruda expetuntur in cibis teste Matthiolo, sed etiam saccharo melléque condita ędantur, grauidis mulieribus gratissima, non solùm quod sapore placeant, sed earum etiam malaciæ subueniant. Vulga-

Li.1.Diosc. cap.133. ria nostra Mespila eodem auctore deuorata cœliacos, & diarrhæa laborantes iuuant: sistunt faucium, gutturis, dentium, & gingiuarum fluxiones, si eorum decocto os colluatur. In eo si insideant fœminæ, mensium abundantia sistitur, fit è siccis Mespilis Rosarum succo exceptis, additis Caryophyllis, & Coralli rubri, & Nucis muscatæ tantillo cataplasma ori ventriculi admouendum, ad compescendas vomitiones, in quibus præsertim cibus reiicitur. Sicca folia in puluillum trita, & aspersa, recentia vulnera glutinant, & sanguinis profluuium sistunt. Dantur quoque vtiliter ad cruentas reiectiones, denique ad ea quæ adstrictionem corroborationémque desiderant, tum folia, tum fructus plurimùm valent. Mespilorum osicula in puluillum redacta, calculos ex renibus pellunt,

si cochlea

ſi cochlearis menſura ex vino in quo vulgaris Petroſelini radices decoctæ fuerint, bibantur.

FICVS, CAP. XVIII.

FIcvs arbor, συκὴ Græcis eſt, Gallis *Figuier*, Germanis *Feighenbaum*, Belg. *Friguenbaum*, Angl. *Figge tree*, Boemis *Fükſtepei.* Fici fructus σῦκα, Latinis Fici, & Ficus, appellantur, Arabibus *Sin*, *ſin*, ſeu *Tin*, Italis *Fichi*, Germanis *Feighen*, Hiſpanis *Higos*, Gallis *Figues.* Fici genera duo: eſt enim Ficus ſylueſtris, & ſatiua ſylueſtris συκὴ ἀγρία, & ἐρινεὸς à Galeno appellatur, à Latinis Capri ficus. Caprificus vocatur è ſylueſtris genere Ficus inquit Plinius, numquam matureſcēs. Fructus eius σῦκον ἐρινεοῦ: Satiua συκὴ, ἥμερος. Fructus σῦκον, vt dictum eſt. Tam ſylueſtris fructus nunquam matureſcens, quàm ſatiuæ nondum maturus ὄλυνθος, nominatur, Latinè Groſſus. Dioſcorides olynthos etiam erineos vocari ſcripſit, Macrobius, Groſſos, Ficos quæ numquam matureſcunt. Sed Groſsi propriè Olynthi ſunt, hoc eſt primitiuæ Ficus vtriuſque generis. Siccæ ἰσχάδες, Latinè Caricæ, non autem καρικαὶ Græcè, vt quidam putant, quòd Carica peculiaris ſit Ficus in Syria prouenientis ſpecies. Syria peculiares habet arbores inquit Plinius. In Nucum genere Piſtacia nota, in Ficorum autem, Caricas, & minores eius generis, quæ cottana vocant. Paulus tamē καρίκην pro Ficu arida videtur vſurpaſſe, cum ſcribit, aut καρίκης drach. octo, Sampſuchi drachma, tritis cum oleo, donec cerati fiat ſpiſsitudo vtitor. Hic καρίκη nihil aliud eſſe videtur, quàm quæ ἰσχὰς quoque Græcis dicitur. In auctione vitarum Luciani, de Epicuro quærit licitator, quibus eduliis delectetur, reſpondet Mercurius, dulcibus veſcitur, & mellitis, καὶ μάλιστα, inquit, τὰς ἰσχάδας. Subiicit licitator, χαλεπὸν μὲν οὐδὲν, ὠνήσομαι γὰρ αὐτῷ παλάθας τῶν καρικῶν. Siue itaque à loco, ſiue aliunde nomen habet Carica, Græcis & Latinis vſurpatur. Habetur etiam apud Hippocratem Caricum medicamentum duplex, aridum, & liquidū, ſed neutrū Caricas recipit, neque à Caricis nomen habet, ſed à Carum gente, quibus erat in multo vſu, appellatum fuiſſe videtur. Ficus noſtræ ſatiuæ fructum figura coloréque differunt. Alij enim Piri ſpeciem referunt, alij ſeſsiles ſunt, alij inter hos medij. Aliæ Ficus albæ, aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ virides, aliæ ſubrufæ, aliæ pallidæ, aliæ vario colore ſpectantur. Ad nos, inquit Plinius, ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera. Siquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureæ, & Mamillanæ ſimilitudinem earum habent: & Calliſtruthiæ parum ſapore præſtantiores, Ficorum omnium frigidiſsimæ. Alexandrina è nigris eſt, candicante, rima, cognomine delicatæ, vel vt in vetuſto codice Parmenſi legitur, Candicat Therina cognomine delicata Nigra & Rhodia eſt, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & auctorum nomina iis, Liuię, Pompeię. Siccandę hæ ſole, in annuos vſus aptiſsimę, cum mariſcis, quas harundinum folij macula variat. Eſt & Herculanea, & Albicerata, & Aratia vel Aritia, alba, pediculo minimo, latiſsima. Primo autem prouentu Porphyritis, longiſsimo pediculo. Comitatur eam è minimis, & viliſsimis popularis dicta. Cōtra nouiſsima ſub hieme maturatur Chelidonia. Sunt præterea eędem, quæ tamen dictio in manuſcripto non extat, ſerotinæ & præcoces, biferæ, alba & nigra, cum meſſe vindemiáque matureſcentes. Serotinæ, & Duracinæ à corio appellatæ duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces naſcuntur, quas vocant Omas (in manuſcripto Oenas, quidam Oenas à vini ſapore.) Præterea Ficus Cypriæ meminit Theophraſtus, item Indicæ, cuius etiam hiſtoria eſt apud Strabonem, & Plinium, quæ à noſtratibus ficis diuerſiſsimæ ſunt. De ficu Ægyptia Plinij ſuo loco dicemus. De Ficu Idæa, iam diximus. Nūc de noſtrate Fico ſatiua dicemus. Ficus arbor eſt caudice ſæpius

Nomina

Genera. Lib. 8. ſim. Li. 15. ca. 19.

Li. 1. c. 145.

Hermol. coro. cap. 185. libr. 1. Dodo. libr. 6. cap. 46. Li. 13. ca. 5.

Lib. 4. c. 13.

Lib. de vlc.

Genera. Matth lib. 1. Dioſcor. cap. 145. Li. 15. ca. 18.

Li. 4. Hiſt. cap. 2. & 5. Li. 15. Geo. Lib. 12. c. 5. In Du. c. 37. In Sil. c. 43. Matt. Ibid.

Forma.

FICVS.

sæpius contorto & breui, subalbicante libro, lacteóque succo madente, gustu adstringente, acri & amaro, ita vt vlcerare posit. Ramos quos priuatim Cradas vocant plurimos emittit, medulla plenos, ramulorũ Sambuci modo, læui cortice contectos: folia vitiginea, ampla, nigricantia, aspera, firma, rotundis ac robustis pediculis nixa. Hæc arbor non floret, à foliorum exortu extremis tantùm ramis fructus edit turbinatos, & varios, vt dictum est. Materies illi alba, & fungosa, vt viti, tenax tamen, & ad scuta paranda peridonea. Radices multæ, sed summa tellure vagantes, quam ob causam frigoris est impatiens. Fructibus immaturis succus lacteus, maturis & percoctis melleus est. Molli præterea iis pulpa est, cibo gratissima, granis multis referta, quæ ficaria grana, Græci κεγχραμίδας vocant, Plinius frumenta. Ficis mollis omnibus tactus, maturis frumenta intus. Cæteris præferuntur qui maturi rimosa sunt cute, & qui pulpæ pinguedine, dulcedine, atque sapore alios antecellunt.

Li.15.ca.19.

Maturescunt autumno, Augusto, & Septembri mense. Sed Grossi æstate perficiuntur. Decerpuntur maturi, & in sole siccantur cratibus, non solùm ad ciborũ, sed etiam ad medicamentorum vsum. Sicci in cadis ligneis asseruantur. Ficus arbor in Hispania, Italia, & Gallia Narbonensi copiosè prouenit: in frigidioribus regionibus, non nisi in hortis & viridariis, locis apricis, & à Septentrione auersis. Ficum sic inuerso ramo serere, vt quod cœlum aspicit in arbore sua humi defigatur, nuper excogitarunt solertium hominũ curiosa ingenia: qua ratione factum est, vt in vasis fictilibus depacta planta huc illuc transferri queat, & semper humilis atque pumila sit, cubito vix vnquam maior, nec tamen fructuum minus præbens, quàm si arboresceret: spectaculo quidem in viridariis & hortis iucũdissimo, cũ eo modo consitæ multæ virent in ambulationũ marginib⁹, quarum pomũ inclinato corpore legatur, aut in cœnaculorum fenestris, vestibulísque palatiorum dispositis vrceis nitent, & per asperam hyemem in subterraneis tepidísque locis abditę, citius reliquis germinant, & fructũ edunt. Ficus maturæ recentes, inquit Dioscor. stomachum lædunt, aluum soluunt, sed facilè contracta ab eis fluxio sistitur: sudorem euocant, papulásque, sitim sedant, calorem restingunt. Siccis natura excalfaciendi, vires alunt, sed sitim magis stimulant, aluo vtiles, rheumatismis ventris, & stomachi contrariæ: gutturi autem, arterię, renibus,

Locus.

CHAMAESYCE Arbor.

Lib.1.c.145.

Vires & Temper.

renibus, veſicæ, & iis quos longa valetudo decolorauit, anthelatoribus, hydropicis,comitialibus aptiſsimæ. Ferueſactæ cum hyſſopo, & potæ, thoracem purgant: tuſsi veteri, diuturniſque pulmonum vitiis conueniunt: aluum molliunt tuſæ cum Nitro, & Cnico, deinde manducatæ. Decoctum arteriæ, & tonſillarum inflammationibus gargarizatu prodeſt. Cum Hordeacea farina cataplaſmatis miſcentur, & in muliebres fotus cum fœnogræco, & ptiſana. Cæterùm cum Ruta coctæ torminibus infunduntur: coctæ illitæque duritias diſcutiunt: parotidas & furunculos emolliunt: panos ad maturitatem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita. Crudæ ſi cum antedictis tundantur, eadem efficiunt: cum Malicorio pterygia purgant: cum Atramento ſutorio, deploratis ferè tibiarum fluxionibus, & cacoethicis vlceribus medentur: quin & cum vino decoctæ addito Abſinthio, & Hordeacea farina, vtiliſsimè hydropicis illinuntur. Crematæ cum cerato ſanant perniones: prurigines, ſonitúſque, ſi crudæ terantur, & Sinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus inſtillentur. Tam ſyluestris quàm ſatiuæ Fici lacteus ſuccus coaguli modo lac contrahit, concretúmque diſſoluit, vt acetum: exulcerat corpora, meatus aperit, ſoluit aluum, vuluam recludit cum trito Amygdalo potus: menſtrua ciet cum luteo oui appoſitus, aut Tyrrhenica cera: podagricorum cataplaſmatis cum farina fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, vitiligines, vitia cutis in facie, pſoras, vlcera in capite manantia, cum polenta ex purgat: inſtillatus plagæ percuſsis à ſcorpione, venenatorum ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur: prodeſt dentium dolori lana exceptus, & cauis eorum inditus: verrucarum formicationes tollit cum adipe, circumlita in ambitu carne. Hoc idem præſtat ſuccus è teneris ramis ſyluestris Fici, qui lacte prægnantes, ſilente adhuc oculo, tuſi exprimuntur. Is ſiccatus in vmbra reponitur. Et lac & ſuccus adduntur exulceratoriis medicamentis. Decocti cum bubulis carnibus ramuli ficulnei facilem afferunt decoctionem. Lac efficiunt quod magis ſoluat, ſi inter coquendum ficulneo ſurculo, ſpathæ loco moueatur. Groſsi, quæ Erinei à nonnullis vocantur, coctæ, & illitæ, ſtrumas nodóſque omnes emolliunt. Crudæ formicas, verrucas, & thymia, nitro, farínáque additis tollunt. Folia eadem poſſunt. Illita cum ſale & aceto, vlcera in capite manantia, epinyctidas, & furfures ſanant: iis ficoſæ extuberationes, & palpebrarum ſcabritię, perfricantur. Nigræ Ficus foliis, cauliculíſque candidæ vitiligines perungũtur, faciunt ad canum morſus, & vlcera quæ Ceria, ideſt fauos vocant. Groſsi cum ſyluestris papaueris foliis, oſſa extrahunt: furunculos cum cera diſcutiunt: contra muris aranei morſus, & ſcolopendræ venena, cum Eruo & vino illitæ auxiliantur. Fit ex cinere Ficus tam ſyluestris quàm ſatiuæ lixiuium, crematis ramorum cauliculis, quod ſubinde macerari opus eſt, & inueteraſcere: ſiquidem inter cauſtica intelligitur. Gangręnis prodeſt: expurgat, & conſumit quę excreſcunt: eo verò ſic vtendum. Spongia hoc lixiuio aſsiduè imbuta ſuperponitur. Interdum dyſentericis, & in fluxiones vetuſtas, & ſinus cuniculatim exedentes, magnóſque, inſtillari conueniet. Etenim purgat, conglutinat, carne replet: & oras committit non ſecus atque emplaſtra quę cruentis vulneribus admouentur. Bibitur ad diſcutiendum ſanguinem concretum, & contra pręcipitationes, rupta, conuulſa cum Cyatho aquę recenter colatum, addito olei exiguo: cœliacis, dyſentericis per ſe Cyathus prodeſt: neruorum vitiis, conuulſionibus commodè illinitur ex oleo, vt pote quod ſudores moueat: aduerſus gypſi potum, & phalangiorum morſus bibitur. Hæc eadem præſtant reliqua lixiuia, præſertim quernum: omnia tamen adſtringunt. Fici ſuccus lacteus aceti naturam habet, inquit Plinius, itaque coaguli modo lac contrahit. Dioſcorides id aliter ſcribit, ni-

Ibidem.

mirũ Fici tam ſylueſtris quàm ſatiuæ ſuccũ lac coagulare, quemadmodum coagulum, & diſſoluere coagulatum, quemadmodum acetum. Redeamus ad Plinium. Excipitur ante maturitatem Pomi, & ſiccatur in vmbra ad aperienda vlcera, cienda menſtrua appoſitus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Dioſcorides. Exulcerat corpora, meatus aperit, aluum ſoluit, vuluam recludit cum amygdalo potus: menſtrua ciet cum luteo oui, & cætera. Quod Dioſcorides dixit, panos ad maturationem perducunt, maximè Nitro, Iri, aut Calce addita, vulgata Plinij exemplaria habent, efficacius Calce, aut Nitro addito. Vetus Cornarij manuſcriptum, efficacius Calce, aut Nitro, aut Sinapi addito. Quod in Plinio legitur, Tibiarum vlceribus cum æris flore, pterygiis cum punico malo, vetus codex habet, Tibiarum vlceribus cum æris flore, & parotidi, ac pterygiis cum Punico malo. Quod igitur cum malicorio à Dioſcoride dictum, cum malo punico Plinius legit, & quod Dioſcorides ait μετὰ χαλκάνθου, ideſt cum Atramento ſutorio, Plinius videtur legiſſe μετὰ χάλκου ἄνθους, ideſt cum æris flore, vicinitate vocum deceptus. Quod autem ſequitur in Plinio, aluum ſiſtunt manducatæ, legendum, cient. Quod verò Dioſcorides dixit, prurigines, ſonitúſque, ſi crudæ terantur, & ſinapi, liquoréque aliquo exceptæ auribus inſtillentur, id Plinius non habet, & interpres Ruellius legit σὺν νάπυϊ καὶ ὑγρῷ τινὶ, non item Cornarius, qui ſic conuertit: At crudæ tritę ſinapi liquido exceptę, & auribus inditę, ſonitus, & pruritus curant: rectè enim dici cenſet, σὺν νάπυϊ ὑγρῷ excipiendas eſſe ficus, nec alio opus eſſe humore, quaſi σὺν νάπυι καὶ ὑγρῷ τινὶ legendum minimè ſit, aut etiam pro voce ὑγρῷ ſupponenda vox νίτρῳ, veluti quibuſdam viſum eſt. Quod deinde Plinius ſcripſit, cinis non ex alia arbore acrior, vlcera purgat, & cętera, cinerem hîc lixiuum intelligit, quod Dioſcorides κονίαν appellat. Poſtremo quod omnia lixiuiorum genera adſtringendi vim habere Dioſcorides dixit, hoc reprehendit Galenus. Omne enim lixiuium eius cineris per quem excolatur, naturam adipiſcitur. Quum autem non idem temperamentum omnes cineres habeant, neque etiam lixiuium quod per illos perſtillauit, habebit. Ficus tametſi minus praui ſucci gignant, Galeno teſte, quàm cęteri omnes non modò fugaces, ſed etiam autumnales fructus, non tamen id vitium prorſus effugere potuerunt. Cęterùm hęc ipſis inſunt bona, nempe quod permeabiles ſunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrántque. Nam & abſtergendi vi pollent haud obſcura, cuius gratia poſt ipſarum eſum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porrò autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium ficubus id vſu venit. Carnem tamen non compactam, neque firmam generant ceu panis, & ſuilla caro, ſed turgidulam, & ſubinanem, veluti fabæ. Quin ventrem flatibus implent & ipſæ, & non mediocrem huic profecto moleſtiam inferrent, ni etiam celerem deſcenſum eſſent adeptæ, cuius beneficio cum celeriter peruadant, flatus quem excitant, non diu manet, atque ob id minùs cæteris fructibus autumnalibus lædere conſueuerunt. Cæterùm maturæ ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis quidem omnibus cernitur fructibus: quamquam non tantum in illis diſcrimen eſt. Siquidem perfectè maturæ ficus paulo minus omni prorſus noxa vacant. Idem ſequenti capite Vuarum facultates recenſens, ſic ſcribit. Ficus & Vuæ quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui ſucci habent, pręſertim cum perfectam maturitatem fuerint adeptę. Quod autem ipſæ nutriant, maximo argumento ſunt ij qui vinearum fructum cuſtodiunt: ſiquidem cum duos menſes ſolis Vuis ac ficubus, quarum cuſtodiæ

Embl. 142. Li. 1. Dioſ.

Lib. 8. ſim. de Cine. Li. 2. Alim.

ſtodię pręſunt, veſcantur (niſi fortè panis quidpiam cum illis edant) obeſi ac pingues fiunt. At caro quæ ex ipſis gignitur, haud quaquam eſt firma ac denſa, quemadmodum ea quæ ex carnibus fit, ſed laxa, ac præhumida. Ob id celeriter etiam, cum veſci iis deſierint, contrahitur, ac conſidet. Idem etiam de ficubus ſiccis diſſerens ſic ſcripſit. Caricæ multiplicem quidem habent vtilitatem, ſi quis tamen largius eſitauerit, ab eis offendetur: non admodum enim probum ſanguinem gignunt: quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi, extenuandíque vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant, & renes expurgant. Iecori autem lieníque inflammatione obſeſsis ſunt noxiæ, quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, ſed communi dulcium omnium ciborum, ac potuum. Obſtructis autem illis, aut ſcirrho tentatis, ipſæ ex ſeſe nihil proſunt, aut obſunt, ſed medicamentis incidentibus, ac extenuantibus, & abſtergentibus miſtæ non mediocriter auxiliantur. Itaque nonnulli medicorum in his hiemis ac hepatis affectibus exhibent ipſas longe ante cibum cum Thymo, aut Pipere, aut Zingibere, aut Pulegio, aut Satureia, aut Calamintha, aut Origano, aut Hyſſopo. Ad eundem etiam modum ſi Caricæ cum alio quopiam eorum quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi, ac extenuandi aſſumantur, non ſolùm ſic affectis, ſed ſanis quoque vtiles erunt. Siquidem iecoris meatus per quos fertur alimentum, apertos eſſe non ægrotantibus modo, ſed beneualentibus etiam tutiſsimum eſt. Proinde hoc pacto Ficus cum ſale extenuante, aceto, & Garo præparatas vulgo comedunt, quod id vtile eſſe experientia didicerint. Qui verò cum cibo aliquo incraſſante Ficus ac Caricas edunt, non mediocriter offenduntur. Earumdem temperamenta & vires, idem alibi ſic tradit. Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo, etiam completo, aut ſecundo incipiente. Habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex iſtis duobus idoneæ ſunt, quæ tumores duros concoquant: ſtatim verò etiam diſcutiunt. Atque ipſæ per ſe illitæ eiuſmodi vim obtinent. Verùm vbi magis concoquere conſilium eſt, miſcenda eſt farina triticea: vbi verò plus diſcutere hordeacea. Panis horum in medio eſt. Porrò ſcire oportet, quæ pinguiores ſunt, eas magis poſſe concoquere: quæ verò guſtu acriores, magis tum extergere, tum diſcutere. Cæterùm quod ex iis plurimùm in aqua coctis efficitur, ſimile eſt melli, non ſolùm conſiſtentia, ſed & facultate. Præterea Ficus virides comeſæ propter admiſtam humiditatem facultatis ſunt imbecillioris: ſubducunt tamen aluum vtræque tum humidæ, tum ſiccæ. Ficus arbor calidæ tenuiúmque partium temperaturæ eſt, vt indicant, tum liquor eius, tum foliorum ſuccus: valenter enim eorum vterque calidus eſt. Itaque non mordet tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & Myrmecias eiicit: quinetiam purgare poteſt. Porrò Ficus agreſtis, quam Erineum Græci, Latini Caprificum vocant, tum liquor, tum ſuccus ad omnia valentior quàm ſatiuæ. Sed & Cradæ, hoc eſt rami earum, adeo ſunt calido temperamento, tenuiúmque partium, vt carnes bubulas duras, ſi coquendis adiiciantur, teneras, & laxas efficiant. Caricæ duæ aut tres nocte vna in aqua vitæ maceratæ, Matthiolus ſcribit aſthmaticos iuuare, qui mane eas deuorauerint. Ficulneo lacte vermiculoſæ ſanantur aures. Ficulneorum foliorum affrictu facilè citantur hæmorrhoides. Pani optimè maturantur illitis Caricis decoctis, additis Lilij, aut Iridis, aut Althææ radicibus. Democritus præcoces fieri pollicetur, ſi oleo & columbino fimo arbor il-

Libr.8.ſim.

Ibìdem.

linatur: contrà ſerotinas, ſi primæ Groſsi cùm fabæ magnitudinem exceſſe-re detrahantur. Ficus, vt paruæ admodum ſint, & in vaſculis ſuper feneſtris ſpectentur, ita docuêre Mangones. Vere Fici ſurculum abſcindito, paulo ante germinationem, prominente iam oculo, & manibus contorto cacumine in vaſe terra pleno ipſum ſerito, cacumine inuerſo: circa Hordei Miliíque nonnihil aſpergito, terráque obruito, extra eam relicta reſecta parte, fit hac arte, vt ramuli enaſcantur paruuli, qui circum vas ſeſe fundentes breui Ficus edunt, pumila perpetuò manente arbore. Ficum arborem vt laurum è cælo fulminibus non ici compertum eſt.

SYCOMORVS, CAP. XIX.

Nomina — Lib.4.Hiſt. cap.2. Lib.23. c.7. & 13. cap.7.

ARBOR Græcis συκόμορος, Latinis Sycomorus, & Ficus Ægyptia nominatur, & Morus Ægyptia Theoph. & Plinio. Arabibus *Mumeiz, Aliumeiz*, ſeu *Giumeizi*, Italis *Sycomoro*, & *Fico d'Egitto*, Gallis *Sycomore*, Boëmis *Moruſe*. Aliqui, teſte Dioſcoride, συκάμινον, etiam appellãt. Vocatur & fructus ipſius Sycomorum. Sycomorum eam eſſe arborem quam hîc depinximus, iudicant peritiſsimi herbarij, notis eius inſignibus à veteribus auctoribus traditis huic prorſus conſentientibus.

SYCOMORVS.

Forma. — Li.1.ca.144.

Eſt enim arbor magna, inquit Dioſcorides, Fico ſimilis, frõdoſa, multo lacte abundans, foliis Mori. Pomum ter aut quater anno fert, non ramis, vt Ficus, ſed caudice ipſo, Caprifico non diſsimile, dulcius Groſsis, ſine granis interioribus, quod non matureſcit, niſi vngue, aut ferro ſcalpatur. Gignitur & in Cypro, quod idem ſcriptor tradit, arbor genere diſtans, quæ cum ſit Vlmus: folium tamen habet Sycomori, fructu Pruni magnitudine, multò dulciore, ſupradictis cætera ſimilis. Theophraſtus Morũ Ægyptiã vocat.

Lib.4.Hiſt. cap.2.

Ἐν αἰγύπτῳ ἐστὶν ἔνια δένδρα πλεῖω (ἴδια δένδρα ex Plinio,) ἥ τε συκάμινος, καὶ περσέα, & cætera. Ἔστι δὲ ἡ μὲν συκάμινος παραπλησία πως τῇ ἐν ταῦθα συκαμίνῳ, καὶ γὰρ τὸ φύλλον ὅμοιον ἔχει, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ὅλην πρόσοψιν. τὸν δὲ καρπὸν ἰδίως φέρει παρὰ τὰ ἄλλα, καθάπερ ἐλέχθη καὶ ἐν τοῖς ἐξ ἀρχῆς, οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν βλαστῶν, οὐδ' ἀπὸ τῶν ἀκρεμόνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ στελέχους, μέγεθος μὲν ἡλίκον σῦκον, καὶ τῇ ὄψει δὲ παραπλήσιον: τοῖς χυλοῖς δὲ καὶ τῇ γλυκύτητι τοῖς ὀλύνθοις, πλὴν γλυκύτερον πολὺ, καὶ κεγχραμίδας ὅλως οὐκ ἔχοντα, πλήθει δὲ πολύ. Καὶ πέττειν οὐ δύναται, ἂν μὴ ἐπικνισθῇ. ἀλλ' ἔχοντες ὄνυχας σιδηρᾶς ἐπικνίζουσιν. ἃ δ' ἂν ἐπικνισθῇ, τεταρταῖα πέττεται. τούτων δὲ ἀφαιρεθέντων, πάλιν ἄλλα φύεται, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου, μηδὲν παραλλάττοντα, καὶ τοῦθ' δὶ μὲν τρὶς, οἱ δὲ πλεονάκις φασὶ γίνεσθαι. πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστὶ, καὶ τὸ ξύλον αὐτῆς εἰς πολλὰ χρήσιμον. ἴδιον δὲ ἔχειν δοκεῖ παρὰ τὰ ἄλλα. μηθὲν γὰρ ἔτι χλωρὸν, ſic enim legendũ, εὐθὺς καταβαίνει εἰς βυθὸν, εἰς βοθύνους γὰρ ἐμβάλλουσι, ἢ εἰς τὰς λίμνας ἐντὺς, ἢ ταριχεύουσι. βρεχόμενον δὲ ἐν τῷ βυθῷ, ξηραίνεται. Καὶ ὅταν τελέως ξηρὸν γένηται, τότε ἀναφέρεται, καὶ ἐπινεῖ, καὶ δοκεῖ καλῶς τότε τεταριχεῦσθαι. γίνεται γὰρ κοῦφον, καὶ μανὸν, ἡ μὲν οὖν συκάμινος ἔχει ταύ-

τας τὰς ἰδιότητας. ἔοικε δὲ παραπλησία τὶς ἡ φύσις εἶναι καὶ τῆς ἐν κρήτῃ καλουμένης κυπρίας συκῆς. Καὶ γὰρ ἐκείνη φέρει τὸν καρπὸν ἐκ τοῦ στελέχους, καὶ ἐκ τῶν παχυτάτων ἀκρεμόνων, πλὴν ὅτι βλαστόν τινα ἀφίησι, μικρὸν, ἄφυλλον, ὥσπερ ῥίζιον, πρὸς ᾧ, vel πρὸς ὃν ὁ καρπὸς: (non πρόσωδε ὁ καρπὸς, vt in vulgatis legitur) τὸ δὲ στέλεχος μέγα, καὶ παρόμοιον τῇ λευκῇ, φύλλον δὲ τῇ πτελέᾳ. πεπαίνει δὲ τέτταρας καρποὺς, ὅσαι περ αὐτοῦ καὶ αἱ βλαστήσεις. οὐδένα δὲ πεπαίνει, μὴ ἐπιτμηθέντος τοῦ ἐρινοῦ, καὶ ἐκρυέντος τοῦ ὀποῦ. ἡ δὲ γλυκύτης καὶ τὰ ἔσωθεν προσεμφερῆ τοῖς συκῆς ἐρινοῖς, μέγεθος δὲ ἡλίκον ὄης μῆλον. Sic enim legendum è Plinio: μέγεθος ἡλίκον κοκκυμῆλον: Quę omnia ad verbum transtulit Plinius. Et in Ægypto multa genera quæ non alibi. Ante omnia Ficus, ob id Ægyptia cognominata. Arbor Moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert non ramis, sed caudice ipso. Idque ipsum Ficus est prædulcis, sine granis interioribus, per quam fœcundo prouentu, scalpendo tantum ferreis vnguibus: aliter non maturescit. Id cum factum est, quarto die demetitur, alio subnascente: septeno ita numerosa partu, per singulas æstates multo lacte abundat. Subnascitur, etiam si non scalpatur, fœtus quater æstate, priorémque expellit immaturum. Materies proprij generis inter vtilissimas. Cæsa statim stagnis mergitur, hoc est ei siccari: & primo sidit, postea fluitare incipit, certóque sugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cœpit, tempestiuæ habet signum. Huic similis quadantenus quæ vocatur Cypria Ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipso fert Pomum, & ramis, cum in crassitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit sine vllis foliis radicis (nempe exilis radiculæ,) similia. Caudex arboris similis Populo, folium Vlmo. Fructus quaternos fundit: toties & germinat. Sed grossus eius non maturescit, nisi incisura emisso lacte. Suauitas, & interiora Fici, magnitudo Sorbi. Hæc Plinius. In eo verò quod Dioscorides dixit Sycomori fructum, Sycomorum etiam διὰ τὸ ἄτονον τῆς γένσεως appellari, idest, propter fatuum gustum, siue ob saporis ignauiam, in quo nulla acrimonia est, perspicuum est à Galeno notari, scribente ridiculos esse eos qui Sycomora aiunt nominata, quod τοῖς μωροῖς σύκοις, idest fatuis ficubus similia sint, cum à similitudine quam cum Moro & Ficu habent, nomen eis sit inditum. Quod idem de Sycomoro ait, πολύκομον σφόδρα, idest admodum frondosam esse, dubitandi occasionem multis præbuit, sit ne legendum, vt Theophrastus habet, πολύοπον δὲ τὸ δένδρον σφόδρα ἐστί, vt multo liquore ac lacte abundare accipiamus. Ruellius in conuersione sua vtrumqne posuit, frondosa, multo lacte abundans, etiam si illud postremum in omnibus exemplaribus desit. Præterea quod Dioscorides scripsit fructum Sycomori non maturescere δίχα τοῦ ἐπικνισθῆναι ὄνυχι, ἢ σιδηρῷ, nisi vngue aut ferro scalpatur, hoc Theophrastus, & Plinius vnguibus ferreis fieri aiunt. Causam reddit idem Theoprastus. Morus Ægyptia fructum caudice fert, quia vegeta est, & fœcunda. Cuius rei argumentum illud est, quod sæpius ex eodem loco ferat, fructu priore dempto. Rectè autem non percoquit, nisi scalpatur, perungatúrque oleo, propter alimoniæ, & influentis succi copiam. Scalptu enim aliquid detrahitur, & oleum vna cum sole calefaciens apertum pomum celeriter coquit. Idem alibi. Morus Ægyptia propter alimenti vbertatem, & humoris copiam fructus concoquere non potest, nisi iis scalptis, & oleo delibutis. Iam verò in hoc etiam à Theophrasto dissidet Dioscorides, cum scribit, γίνεται δὲ καὶ ἐν κύπρῳ εἶδος διάφορον, πτελέᾳ γὰρ οὖσα, συκαμίνῳ τὰ φύλλα ἔοικε, & cætera. Theophrastus verò, Huic similis quæ vocatur Cypria Ficus in Creta, &c. Deinde: caudex arboris similis Populo, folium Vlmo: at Sorbi magnitudinem Plinius

Lib. 13. c. 7.

Li. 2. Alim.

Lib. 5. caus. cap. 2.

Lib. 1. caus. cap. 21.

Ibidem.

tribuit. Eſt & apud Theophraſtum μέγεθος ἡλίκον κοκκύμηλον, & apud Dioſcori-
dem, fructus pruni magnitudine. Ex tam grauium ſcriptorum teſtimoniis
perſpicuum eſt, errare eos, qui Sycomorum putant eſſe arborem, quæ ple-
rumque viſitur in cœnobiis, templorum plateis, & Sepulchretis, ex cuius
baccis monachi ſpherulas factitant, quibus mulierculæ ſuas numerant preces.
Eius hiſtoria poſt hac fuſè tradetur cap. 24. nomine Zizyphi albæ. Sycomorus

Locus.

Ægypti peculiaris eſt arbor, teſte Theophraſto. Naſcitur etiam plurima in Ca-
ria & Rhodo, locíſque nonnullis tritici multi non feracibus: vbi prouentu
fœcundo reſtibiliſque iuuamentum adfert, cùm annonæ caritas premit. Perpe-

Tempus.

tuò viret, & ſæpius æſtate fructus fert. Sycomori pomum, auctore Dioſcori-

Li.1.c.144. *Vires & tempera.*

de, aluo vtile eſt, ſed per quam exilem præbet alimoniam: ſtomacho aduer-
ſatur. Succus primo vere tenera arbore, antequam fructum ferat eximitur, la-
pidis ictu ſummo cortice deſquamato: ſi enim altiore plaga violetur cortex,
nihil effluit. Spongia aut vellere lacryma excipitur, quæ ſiccata, & in paſtillos
coacta fictili vaſe reponitur. Vis ſucci emollit, vulnera conglutinat, diſcutit
collectiones coctioni repugnantes: bibitur etiam, aut illinitur contra ſerpen-
tium morſus, duratos lienes ſtomachi, dolores, & perfrictiones, celerrimè te-

Li.23.ca.7.

redinem ſentit. Plinius. Mora in Ægypto & Cypro quod ait Plinius ſui gene-
ris ſunt, largo ſucco abundant ſummo cortice deſquamato, altiore plaga ſic-
cantur, mirabili natura. Succus aduerſatur venenis ſerpentium, prodeſt dyſen-
tericis, diſcutit panos, omnéſque collectiones, vulnera conglutinat, capitis
dolores ſedat, item aurium: ſpleneticis bibitur. Illinitur & contra perfrictio-
nes. Celerrime teredinem ſentit. Hæc eadem Plinius alio in loco non de Syco-
moro, ſed de Moro noſtrate perperam ſcripſit, vt iam annotauimus. Galenus

Li. 16.c.28 Cap. de Moro. Li.2. Alim.

plantam Sycomori vidiſſe ſe ait in Alexandria vnà cum fructu, paruæ ficui al-
bæ adſimili. Is fructus, inquit, nullam habet acrimoniam, exiguæ tamen dulce-
dinis eſt particeps, eſtque facultate, vt Mora, humidior quodammodo ac frigi-
dior. Quin potius in medio Mororum ac Ficuum iure quis ipſum collocarit,
indéque nomen ipſi arbitror eſſe poſitum, ridiculi enim ſunt, qui fructum
hunc ob id aiunt Sycomora fuiſſe nominatum, quod fatuis Ficubus ſit adſimi-
lis. Ipſius autem generatio ab aliis arborum fructibus quodammodo eſt diuer-
ſa: non enim ex ſurculis ac germinibus, ſed ex ipſis ramis magnis, ac caudi-
ce naſcitur. Hoc enim loco ad finem ἀκρεμόνων vox pro πρέμνων falſò legitur.

OLEA SATIVA, CAP. XX.

Nomina

OLEA ſatiua ἐλαία ἥμερος Græcis eſt, Arabicè *Zaiton*, ſeu *Caiton*, Italicè
Oliuo domeſtico, Germanicè *Oelbaum*, & *Oliuebaum*: Hiſpanicè *Oliuo*,
& *Azeytuno*, Gallicè *Oliuier*, Belg. *Oliueboom*: Anglicè *Oliuetre*, De ſyl-
ueſtri Olea iam diximus, nunc de ſatiua. Olea ſatiua arbor eſt ma-
gna, procera, ramoſa: foliis longis, ferè ſaligneis, ſed anguſtioribus, & mino-

In Dume. cap.12. *Forma.*

ribus, in acutum deſinentibus, craſsis, pinguibus, breui admodum pedicu-
lo ſubnixis, ſupernè virentibus, infernè albicantibus, nunquam decidenti-
bus, ſapore amaro, & acriuſculo: floribus albis, racematim congeſtis, ex qui-
bus baccæ prodeunt, primùm virides, deinde palleſcentes, tum purpureæ,
poſtremò ſaturatæ nigredinis. Arboris nomine ἐλαῖαι vocantur, Latinè Oliuæ,
Gallicè *Oliues*, cum incipiunt nigreſcere, noſtri vocant Drupas, inquit Plinius.
Græci verò Drypetas. Idem alibi. Druppa vocatur priuſquam cibo matura ſit,
iam tamen colorem mutans. Ligni materies pulchra, ſolida, venoſa, criſpa, quę

Lib.15, c.1. Li. 12.c.27. *Genera.*

ardet viridis perinde ac ſicca. Genera Oliuarum tria recenſet Virgilius, Orchi-
tes, Rhadios, & Pauſias.

Nec

Nec pingues vnam in faciem vertuntur Oliuæ,
Orchites, & Radij, & amara Pausia bacca. — Georg.2.

Præterea, non desiderare rastros, aut falcem, vllámue curam.

Non vlla est Oleis cultura, neque illæ
Procuruam expectant falcem, rastrósque tenaces,
Cùm semel hæserunt aruis, aurásque tulerunt.

OLEA SATIVA.

Nec plura genera hodie agnoscit Hetruria, inquit Matthiolus. Primum genus est earum, quas minores quidem Oleæ proferunt, sed spectatæ formæ, & Bononiẽsibus magnitudine non inferiores. His muria conditis in cibis vtuntur tantum: fundendo enim oleo minùs aptæ sunt, quod multo plus amurcæ quã olei contineant. Proximæ, tum calore, tum magnitudine præstantes, superioribus tamen minores ad conficiendum Oleum optimæ, quod non modò flauum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstantius, sed etiam copiosum ex iis exprimitur. Has ferunt valde proceræ, & prægrandes Iuglandium Nucum modo arbores, quas Oliuastræ rura Senensia vocant. Tertij generis eæ sunt, quæ passim nascuntur, & omnium sunt maximè vulgares. Hodie omnium laudatissimæ, & crassissimæ Muria conditæ ex Hispania afferuntur. Plinius multò plura recenset genera, Licinianam, siue Liciniam (hæc optimum fundit Oleum, maximè agri Venafrani parte. Est autẽ Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ litore situm: ὅθεν, inquit Strabo, κάλλιστον ἔλαιον) Cominiam, Contiam, Sergiam. Sunt & purpureæ, & Superbæ, Regiæ, quæ & Maiorinæ, & Phanliæ, Picenæ, Sidicinæ. Sunt & prędulces per se tantùm siccatæ, vuisq; passis dulciores, admodum rarę in Africa, & circa Emeritam Lusitanię. Non alia maior in Betica arbor quàm Olea, vt scribit idẽ Plinius. In Africa verò (fides penes auctores erit) Miliarias vocatas multas narrant à pondere olei, quòd ferant annuo prouentu. Olearũ sicut Vitium, inquit Columella, plura genera esse arbitror, sed in meam notitiam decem modo peruenerũt. Pausia, Algiana, Liciniana, Sergia, Neuia, Culminia, Orchis, Regia, Circites, Murtea: ex quibus bacca iucundissima est Pausiæ, speciosissima Regiæ, quæ potius escę, quàm oleo est idonea. Pausiæ tamen oleum saporis egregij dum viride est, vetustate corrumpitur. Orchis quoque & Radius melius ad escam quàm in liquorem stringitur. Oleum optimũ Licinia dat, plurimum Sergia: omnísque Olea maior fere ad escam, minor oleo est aptior. Hactenus Columella. Orchites & Radij à figura nomen habent. Orchites quidem à testiculis quasi testiculares Oliuę. Radij à longitudine radiorum metaphoricè dicuntur. Pausiæ quorundam sententia à sapore appellantur, quod fiat παύσῃ: sunt enim baccæ amaræ, ideo eas comedere cessant: Aliorum sententia, inter quos est Seruius, à pauiendo dicuntur, id est tontendo, quod nisi tundantur, oleum non reddunt. Priori etymo repugnat Columella, qui Pausiæ iucundissimam esse baccam, & eius oleum egregii esse saporis dum viride est, contra Virgilium scribit: posterius omnibus oliuis competit. Nulla Olea ex tot generibus,

In li.1.Dioscor.c.118.

Lib.15.ca.3.

Lib.17.c.12.

Lib.5.ca.8.

Ibidem.

Locus. auctore eodem Columella, aut per frigidum, aut gelidum statum cæli patitur.
Ibidem. Itaque æstuosis locis Septentrionali colle, frigidis Meridiano gaudet. Sed neq; depressis locis gaudet, magisq; mediocres cliuos amat. In iis enim excellens solis ardor ventorum perflatu refrigeratur, quare optimum exhibent oleum. Planis verò & campestribus locis Oleæ minùs impetu ventorum agitatæ, atque torrentis æstu solis ambustæ crassius oleum mittunt. Amat, inquit Matthiol. apricos tractus, & colles, calidásque regiones, nec in frigidis prouenit, quare oleis Hispania, Italia, Gallia Narbonensis abundant. Oleam Theophrastus è ce-
Lib.15. ca.1. leberrimis Græcorum auctoribus, inquit Plinius, Vrbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadragesimo, negauit nisi intra XL. millia passuum à mari
Lib.21.c.10. nasci. Idem alibi: Tunc Oleam non putabant gigni nisi intra CCC. stadia à ma-
Lib.5. ca.8. ri. Hanc arborem plerique existimant, inquit Columella, vltra milliarium sexagesimum à mari, aut non viuere, aut non esse feracem. Tradit idem, Quercu excisa radices noxias Olиueto relinqui, quarum virus enecat Oleam:
Lib.24. c.1. Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, auctore Plinio, vt altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Idē alibi: Olea vbi Quercus effosa sit ma-
Lib.18.c.18. lè ponitur, quoniam vermes qui Raucæ vocantur (Erucæ, apud Theophrastum, κάρπαι pro κάμπαι,) in radice Quercus nascuntur, & transeunt. Florent omnes
Tempus. Oleæ mense Iulio. Fructus mense Nouembri & Decembri decerpuntur. Prima ergo, sic enim legendum, ab Autumni colligitur initio, operæpretio, non natu-
Lib.15. ca.3. ra, Pausia, (quoniam tum cōditur,) cui plurimum carnis: mox Orchites, cui olei: post Radius. Has enim ocyssimè occupat æstas, quia sunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere, sic enim legendum. Differuntur verò etiam in Martium mensem callosæ, contra humorem pugnaces, ob ídque minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini Regiam vocant, non ante Fauonij afflatum nigrescentes, hoc est vsque ad VI. Idus Februarias. Omnino in vita error est publicus, tumore Oliuæ crescere oleum existimantium, pręsertim cum magnitudine copiam olei non constare, indicio sint quæ Regiæ vocantur, ab aliis Maiorinę, ab aliis Phaulię, grandissimę alioqui, minimo succo. Est & in Ægypto carnosissimis olei exiguum. Decapoli verò Syriæ perquam paruę, nec cappari maiores carne, oleo tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo vincantur. Fiunt & præcoces feruenti aqua per-
Plin.lib.15. cap.3. fusæ, quamlibet immaturæ. Oliuæ constant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideo siccitatibus minima, riguis copiosa. Oliua
Vires & Temper. flaua & recens stomacho vtilior est, ventri difficilis: nigra autem & matura corruptioni oportuna est, stomacho aduersatur, oculis non conuenit, capitis do-
Diosc.lib.1. cap.118. lorem mouet, arefacta illitu depascentia vlcera sistit, & carbunculos emarginat. Oliuæ sale condiuntur, vnde Colymbades appellatæ, quasi natatrices, eo quod
Lib.15.ca.3. Muriæ veluti innatant. A Muria verò eædem Halmades dictæ sunt. Plinius. Sale illæ priuatim condiuntur, inquit Plinius, & vt reliquæ Muria, sapáue (perperā in publicis libris legitur, amurca sapáue.) Nec non aliquæ oleo suo, sine accersita commendatione, Muriæ innatant Colymbades. Franguntur eædem, herbarúmque viridum sapore condiuntur. Quia verò etiam incisæ in Muriā mittebantur, succum ipsarum ex Muria collectum vtendum præscribit his verbis Dioscorides. Colymbades tritę, & ambustæ, illitæ pustulas gigni prohibent, sor-
Lib.1.c.118. dida vlcera purgant, succus ipsarum ex Muria gingiuas cōtrahit, & motus dentium firmat. Nunc de Oliuæ partibus dicendum, ac primùm de Oleo. Suus quidem Oliuæ succus oleum est, ex Oliuis primum in pauimēto relictis, quoad rugosæ factæ fuerint, deinde molæ suppositis, postremo torculari expressis, vel immaturis, quod Omphacinum ob id, & Omotribes, id est acerbum & crudum

eſt appellatum, idémque refrigerans & adſtringens: vel maturis, quod oleum commune dicitur: ac vtrúmque vel inſulſum, vel ſalſum, & illotum, vel lotum, ídque ad ſalem tollendum, vel vt fiat candidius, aut morſus expers. Vtrúmque rurſus, vel recens eſt, vel antiquatum, & ex hoc, vel illo agro, quæ olei communis differentię diligenter ſunt obſeruandę, vt medicamentorum ex iis iuſtior fiat compoſitio. Nam facultatibus ſecundum has differentias multum variant, ac compoſita quibus miſcentur plurimum immutant. Oleum Galeno ex oliuis confectum, quod ſane veriſsimo & maxime proprio nomine oleum appellatur, humectat, & modice calfacit, cuiuſmodi eſt dulciſsimum, factū potiſsimū ex oliuis, quas Gręci δρυπετεῖς vocant, nos Drupas. Omotribes & Omphacinū, quantum in ſe habet adſtrictionis, tantū etiã illi ineſt frigiditatis. Porrò oleum vetus, quod quidē ex dulci inueterato efficitur, calidius eſt, & potentioribus ad diſcutiendū viribus. Quod verò crudum, inueteraſcit, id dum adſtrictionis reliquum quippiam ſeruat, miſtę permanet facultatis: vbi vero illam prorſus abiecerit, reliquo fit ſimile. Quinetiam quicunque in pręparando ramos iniiciunt, ij & ipſi Omphacino ſimile oleum efficiunt. Cęterùm rogandum non eſt quomodo ſit pręparatum, ſed guſtãdum potius, ac ſi prę ſe ferat adſtrictionis quippiam, eatenus etiam frigidum eſt exiſtimandum, ceu illud quod ex Hiſpania defertur. Quod ſi nequaquam guſtantibus adſtringere appareat, ſed perfectè videatur dulce, id modicè eſſe calidum putandum. Pręterea ſi tenue quoque cernatur (tale eſt quod purum eſt, quódque intuenti tranſlucidum videatur) modicum eius latiſsimè percutem extenſum ſibi maneat continuum, celeritérque à cute combibatur, id vtique pro optimo ducendum, ac virtute quam maximè pollere, quale eſt Sabinum. Porrò oleum lotum minimè omnium mordacitatem continet. Oleum Omphacinum ad multos vſus rectè valentibus acaccommodatiſsimum Dioſcoridi. Pręſtat recens, odoratū) quod non mordeat: ſtomacho vtile eſt, quod adſtringat gingiuas contrahit, dentes firmat, ſi contineatur in ore: ſudores cohibet. Oleum cõmune quo vetuſtius ac pinguius, eo ad medicamenta magis eſt idoneū. Omne oleum calfacit, emollit ventrem (alij legunt μαλακτικὸν τῆς σάρκος, id eſt mollit carnes) à perfrictionibus corpus tuetur, ipſumq; promptius ad munera obeunda reddit, aluum emollit vlcerantium venenorum vires permiſtum hebetat, contra venena datur aſsiduè potum, reddítúmque vomitionibus, ſoluit aluū heminæ menſura cum pari ptiſanæ ſucco, aut aqua potum: ad tormina calidum, ſimul decocta ruta, tribus ſextariis in potu datur: ventris animalia pellit: idem maximè ilei inteſtini morbo laborantibus infunditur. Vetus magis calfacit, & vehementius diſcutit, oculorū claritati ſubditum confert. Si vetuſti non ſit copia, in vaſe decoquitur ad mellis craſsitudinem, & vetuſtatē repræſentet. Hæc ſic Græcè cum legantur, εἰ δὲ μὴ παρείη παλαιὸν ἔλαιον οὕτω, κατακεράσας εἰς ἀγγεῖον τοῦ παρόντος τὸ κρεῖσσον, ἕψε, ἕως ἔχῃ μέλιτος πάχος, καὶ χρῶ. Τὴν γὰρ αὐτὴν τῷ προειρημένῳ εἰσφέρεται δύναμιν, ita videntur Latinè reddenda. Si verò adeo antiquū oleum non adſit, ex eo quod ſuppetit, præſtantiſsimum in vas coniicito, coquitóque ad mellis craſsitudinem, eoq; vtere: nam eandem cum ſupradicto obtinet facultatē. Scribit & idē auctor foliorum ſatiuæ Oleæ vim adſtringentem eſſe, ſed aliquãto inferiorē quàm in Oleaſtro, ideóque ocularibus medicamentis ob ſuam mitiorē vim magis conuenire. Sudorem ligno viridi accēſo manantē, illitu ſanare lichenas, furfures, & ſcabiem. Oleaginū ſemē (Gręca τὸν καρπὸν habent, id eſt fructū ipſarū Olearū) illitū mederi furfuribus, & vlceribus quę vorãt & depaſcunt: quod autem intra nucleū eſt, ex adipe & farina ſcabros vngues excutere. Hippocrates nuclei quoque huius vſum ad ocularia medicamenta adhibere videtur, neque de alio nucleo intelli-

gere

Li.6. ſimpl

Lib.1. c.28.

Lib.1. c.118.

gere, cum scribit: ὀφθαλμῶν. σποδίου δωδέκατον, κρόκου πέμπτον, πυρῆνος ἕν, ψιμμυθίου ἕν, σμύρνης ἕν· τὸ ὕδωρ, κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖν, καὶ διδόναι σκόρυδα σὺν μάζῃ. Quæ sic interpretatur Cornarius. Ad oculos Spodij partem duodecimam, Croci quintam, Nuclei Oliuæ vnam, Cerussæ vnam, Myrrhæ vnam. Aquam frigidam super caput fundito, & Allia cum Maxa edenda dato. Quidam tamen Punici Mali τὸν πυρῆνα, id est, nucleũ intelligi non absurdè posse arbitrantur. De Oliua, ipsius succo, & nucleo dictum est, nunc de amurca. Hæc, vt affirmat Dioscorides, decocta in cupreo vase ad mellis crassitudinem adstringit, cæteros prębens Lycij effectus. Insuper dentium dolori, & vulneribus cũ aceto, vino, aut mulso commodè illinitur: additur in medicamenta ocularia, & meatus obstruentia inductu suo. Vetustate meliorem fieri constat. Vtiliter infunditur sedis, genitalium, ac vuluæ exulcerationi. Si verò cũ Omphacino recoquatur ad mellis crassitudinem, cariosos dentes extrahit: iumẽtorum scabiem cũ decocto Lupini, & Chamæleone illitu sanat. Cruda, & recente Amurca podagras, articulariósque dolores foueri vtilissimũ: peruncta in villosa pelle, & hydropicis imposita, tumoris molem reprimit. Eundem Amurcæ in medicina vsum Plinius similiter fere tradidit, nisi quod vbi Græca exemplaria quæ habent ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας σὺν ὀμφακίνῳ, & cætera, secutus Ruellius vertit, si verò cũ Omphacino recoquatur, & cętera, Plinius legit, si verò cũ Omphacio decoquatur ad mellis crassitudinem casuros dentes extrahit, quam Plinij lectionẽ magis probans Cornarius, locum Dioscoridis sic interpretatus est. Eiicit etiam corruptas dentes cum Omphacio ad mellis spissitudinẽ cocta, & oblita. Nam Omphacinum gingiuas constringit, & dentes corroborat, vt modò diximus, non eiicit. Sed & illum ipsum Plinij locum deprauatũ ex manuscripto Codice sic integritati restituit. Si vero decoquatur ad mellis crassitudinem, causarios dentes extrahit, non casuros, vt habent vulgata exemplaria: casuri enim extractione nihil opus habent, inquit Cornarius. Causarij verò dentes sunt ex causa aliqua affecti, & vt Dioscorides ait, ἐφθαρμένοι, id est corrupti. Eadẽ voce vsus est Plinius, vbi veratrũ dari vetat causariis, vel latere, vel faucibus, id est iis qui locis istis male affecti sunt. Super omnia celebrauit Amurcam laudibus Cato, quas apud eum, & Plinium legere potes. Illud tantum dicam eam Apothecarum, & Officinarum fabricis, in quibus lanei, sericeíue panni reconduntur, per vtilem esse: si enim ex ea calci permista parietes incrustentur, item laquearia, & pauimẽta, non modò parietes aliunde contractum humorem non resudabunt, neque situm contrahent, sed nec blattas, nec teredines, nec araneas, nec alia noxia animalia gignẽt.

Li.2. Epid. Sect.5. — *Lib.1. c.20.* — *Lib.23.ca.3.* — *Embl.113. lib.1. Diosc.* — *Lib.25.ca.5.* — *Lib.15.ca.8.*

LOTVS ARBOR, CAP. XXI.

Nomina

LOTI nomen multis stirpibus commune est, sed de Loto arbore hîc agimus, quæ vt λωτὸς δένδρον Græcis, ita Latinis Lotus arbor dicitur, Arabibus *Sadar, Sedar*, siue *Alsadar*, Italis *Loto albero*, In Tridentino & Goritiensi agro *Bagolaro*, in Veronensi *Perlaro*, Hispanis *Almez*, Gallis *Micocoulier*, qui & fructum *Micocoules* appellant, nomine proculdubio ex Loto deflexo, quasi μικρὸν λωτοῦ καρπὸν. Loti arboris genera tria apud auctores reperiuntur. Est enim Lotus Celtis à Plinio appellata, in Africa, & Lotophagia insula frequens, cuius historiam ille ex Theophrasto literis mandauit: eaq; duplex: altera nucleum habens, altera sine nucleo interiore. Secunda Lotus eiusdem Theophrasti, à Lotophagorum Loto differt. Tertia, Lotos etiam à Plinio dicta (etsi impropriè) à fructus suauitate superioribus simili, & Faba Græca, quæ & διόσπυρος est Theophrasti. Primi generis Lotus Dioscoridis, siue Celtis, ea est, quam primam hic depinximus, Gallorum *Micocoulier*, Italorũ *Bagolaro*, Matthi

Genera. *Lib.13. c.17.* *Lib.4. Hist. cap.4.* *Lib.3. Hist. cap.13.*

Matthioli, Dodonæi, Dalechampij, aliorúmque doctiſsimorum herbariorum ſententia. Loti apud Theophraſtum hiſtoria eſt eiuſmodi: ἔστι δὲ τοῦ λωτοῦ τὸ μὲν ἴδιον γένος, εὐμέγεθες, ἡλίκον ἄπιος, ἢ μικρὸν ἔλαττον. φύλλον δὲ ἐντομὰς ἔχον, καὶ πρινῶδες. τὸ μὲν ξύλον μέλαν. γένη δὲ αὐτοῦ πλείω, διαφορὰς ἔχοντα τοῖς καρποῖς. ὁ δὲ καρπὸς ἡλίκος κύαμος. πεπαίνεται δὲ ὥσπερ οἱ βότρυες, μεταβάλλων τὰς χροιάς. φύεται δὲ καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα. πυκνός ἐστι τῶν βλαστῶν. ἐσθιόμενος δὲ ἐν τοῖς λωτοφάγοις καλουμένοις, γλυκὺς, ἡδὺς, καὶ ἀσινὴς, καὶ ἔτι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθόν. ἡδίων δὲ ὁ ἀπύρηνος (ſic enim ex Plinio legendum, non vt in vulgatis exemplaribus ſcriptum reperitur, ἡδίων δὲ ὁ πύρηνος) ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτον γένος. ποιοῦσι δὲ καὶ οἶνον ἐξ αὐτοῦ. πολὺ δὲ τὸ δένδρον, καὶ πολύκαρπον. τὸ οὖν ὠφέλλου στρατόπεδον, ἡνίκα ἐβάδιζεν εἰς καρχηδόνα, καὶ τούτῳ φασὶ πλείους ἡμέρας ἀπολειπόντων τῶν ἐπιτηδείων κεχρῆσθαι. ἔστι μὲν οὖν ἐν τῇ νήσῳ τῇ λωτοφαγίτῃ, φαρίδι καλουμένῃ πολύς. αὕτη δὲ ἀπόκειται καὶ ἀπέχει μικρόν. οὐ μὴν ἐν ταύτῃ μόνον, ἀλλὰ πολλῷ πλείων ἐν τῇ ἠπείρῳ· πλεῖστον γὰρ ὅλως ἐν τῇ λιβύῃ, καθάπερ εἴρηται τοῦτο, καὶ ὁ παλίουρος ἐστιν. Id eſt, Eſt autem Loti proprium genus, procerum, magnitudine Piri, aut paulo minus: folio inciſo, Ilicis ſpecie (Cornarius non πρινῶδες, ſed πρεμνῶδες, id eſt, ſerrato legendum ſuſpicatur) ligno nigro. Genera eius plura, fructibus diſtincta. Fructui magnitudo Fabæ, qui velut vuarũ botri matureſcit, colores mutans. Naſcitur alternatim, exaduerſo, veluti Myrtorum baccæ, ſuper germinibus ſpiſſus. In cibo eſt Lotophagis dictis, dulcis, iucundus, & innoxius, atq; etiam aluo ciendæ vtilis. Suauior autem qui nucleo caret: ex quo etiam vinum conficiunt. Copioſa illic eſt hæc arbor, multúmq; fructifera. Quare Ophelli excercitum cum Carthaginem proficiſceretur, in commeatus penuria, eo fructu multos dies victitaſſe ferunt. Eſt igitur in Inſula Lotophagite, quam Pharidem vocant, (ea nunc Gerbi dicitur,) Lotus frequens. Ea verò à continente parum diſsita eſt, diſiunctáque inſula. Cæterùm non illic tantùm, ſed etiam in continente multo copioſior prouenit. Nam in Africa, quod diximus, Loti, vt & Paliuri, maxima copia eſt. Hæc dum tranſcribit Plinius, quędam etiam de ſuo adiecit. Eadem Africa qua vergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes (vulgo hodie *Les Baxes, ou Secagnes de Barbarie,*) atque Naſanconas. Magnitudo quæ Piro: quamquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæq; maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius, atque alius, ſicut in vuis. Naſcitur denſus in ramis, Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoque exprimitur illo, ſimile mulſo, quod vltra denos dies durare negat idem Nepos: baccáſque contuſas cum alica ad cibos doliis condi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, vltro

Lib. 4. Hiſt. cap. 4.

Embl. 131. li. 1. Dioſc.

Supra ca. 3.

Lib. 13. c. 17.

LOTVS CELTIS

Arbor.

vltro citróque commeantes per Africam. Ligno color niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuésque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. In his Plinius vinum ex Loto exosse expressum denos dies durare negat, Theophrastus ex quo totam historiam exscripsit, id omittit, sed vinum ex Loto secundi generis confectum post biduum, triduúmue corrumpi tradidit. Polybio verò apud Atheneum Plinius assentitur, ait enim Polybius ex Loto sua vinum simile esse mulso, nec vltra denos dies perdurare. Plinius eiusdem Loti lignum ad tibiarũ cantus expeti, è radice cultellis capullos, breuesq; alios vsus excogitari scripsit, quæ Theophrastus de ligno & radice Loti secundæ prodidit, vt dicetur. Eandem Loton Plinius arborem Syrticã rectè appellat, sed mox velut immemor eius historiæ à seipso descriptę, Fabam Grecam vocat, eiq; vires eas tribuit, quas Loto suę Dioscorides, qui Loton arborem esse tradit, vastæ magnitudinis, bacca Pipere maiore, dulci, cibis grata, stomacho facili. Hęc Loto nostrę bellè conuenire facilè is rectè iudicabit, qui eam diligenter contemplatus fuerit. Est enim procera, magnáque arbor, Piro quidem sępe magnitudine par, nõnunquam etiam procerior, caudice crassissimo, cortice lęui, colore in cęruleum nigrescente, ramis vastis, latè protensis: cui folia lata, aspera, crenata: fructus rotundi, Pipere maiores, ex longis petiolis penduli, primum virides, deinde flaui, postremò nigri, grati saporis. Apud Lotophagos fructus Loti si tanta fuit dulcedo, vt eo gustato socij Vlyssis, narrante Homero, ad naues redire noluerint, nisi verberibus adacti, atque inde orto prouerbio Loton gustasse dicantur ij, qui delitiis quibusdam deliniti, diutius in iis hęrent, neque ab iis ad solita studia reuocari possunt, si, inquam, ob tantam fructus suauitatem, quæ in nostra Loto desideratur, neget quis nos veram Lotõ hîc representasse, meminerit Plinium dixisse, in Africa insignem arborem Loton gigni, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam, quòd mutato solo, cæloq; à grata illa fructuum dulcedine degenerauerit. Lotus hæc nostra in multis etiam Galliæ Narbonensis locis nascitur, sed præcipuè in agro Monspeliensi, tam vasta & procera, vt alias quasuis arbores illic magnitudine superet, vel saltẽ æquet. Fructus eius Septembri mense sunt maturi: quo tempore folia decidere incipiunt, vêre vna cum floribus renascentia. Secundũ Loti speciem Theophrastus scribit esse. Δένδρον θαμνῶδες, καὶ πολύκλαδον, τῷ στελέχει δὲ εὐσταθές. Τὸν δὲ καρπὸν μετὰ τὸ κάρυον ἔχει, τὰ δὲ ἐκτὸς οὐ σαρκῶδες, ἀλλὰ δερματοδέστερον. ἐσθιόμενον δὲ οὐχ οὕτω γλυκὺ, ὡς εὔστομον. καὶ τὸν οἶνον ὃν ἐξ αὐτοῦ ποιοῦσιν, οὐ διαμένει, ἀλλὰ ἢ δύο, ἢ τρεῖς ἡμέρας, εἶτ' ὀξύνεται. ἡδίω μὲν οὖν τὸν καρπὸν ἐν τοῖς λωτοφάγοις, ξύλον δὲ κάλλιστον τοῦ ἐν κυρηναίᾳ. θερμοτέραν δὲ εἶναι τὴν χώραν τῶν λωτοφάγων. τοῦ δὲ ξύλου τὴν ῥίζαν εἶναι μελαντέραν μὲν πολὺ, πύκνην δὲ ἧττον, καὶ εἰς ἐλάττω χρησίμην· εἰς γὰρ τὰ ἐγχειρίδια, καὶ τὰ ἐπικολλήματα χρῆσθαι. τῷ ξύλῳ δὲ εἰς τοὺς αὐλοὺς (non vt in excusis legitur, αὐτοὺς) καὶ εἰς ἄλλα πλείω. Id est, Lotus secunda, arbor est fruticosa, ramosa, caudice firmo, semine incluso nucleo, extrinsecus non carnoso operimento, sed veluti cute cõtecto, in cibo non tam dulci, quã ori grato, & suaui, ex quo vinum fit non perdurans, sed duos trésue dies tantum, dein acescens. Fructus apud Lotophagos iucundior est: materies optima in Cyrenæa regione, feruidiore Lotophagorum tractu. Radix arboris, multo ligno nigrior, minus densa, & ad pauca commoda, nimirum ad pugiones, & ad glutinandas assulas, ligno ad tibias, & ad alia pleráque vtili. Hanc secundam Loton Theophrasti eam esse iudicauit Dalechampius, cuius ramulus hic depictus exhibetur. Nonnulli docti Herbarij Laurocerasum, à foliis Lauro, & nucleis Cераso similibus nominant. In hortis Principis Doriæ Genuæ luxuriat, aduecta ex Africa, fruticosa, ramosa, caudice firmo: semine nucleo abdito, qui valde tener est: pulpa non carnosa extrinsecus, vt in Amygdala, sed potius

Lib. 14.

Lib. 24. c. 2.

Lib. 13. c. 17.

Li. 1. Diosc. cap. 134.

Forma Loti 1.

Li. 9. Odys.

Locus.

Tempus.

Ibidem.

Forma Loti 2.

LOTVS SECVNDA.

potius cutis instar molli, vt in Ceraso: fructu oblongo, è cæruleo rubescente, minùs dulci quam superioris, sed gratiore & suauiore gustu. Hæc Lotus Plinio, & Matthiolo incognita fuit. Sed quænam sit Lotus illa, quam apud Athenæum memorat Polybius, inter Herbarios controuersia est. Dalechampius primæ Loti Theophrasti secũdam speciem esse existimat, cuius fructus nucleo caret, aut quam minimum complectitur, vt fere nullus esse videri queat. Demõstrat id descriptio. Arbor est, inquit, haud procera, aspera, non spinosa (legendum enim οὐκ ἀκανθώδης) foliis virentibus, Ilici similibus (ex Theophrasto enim legendum παραπλήσιον τῇ πρίνῳ, non ῥάμνῳ) paulo spisioribus, & latioribus: fructu per initia colore & magnitudine Myrti baccis candidis simili, cum iam perfectæ sunt. Augescens colore phœniceus est, rotundus, Oliuæ magnitudine (Theophrastus Fabæ magnitudine) nucleo perquam exiguo. Maturus colligitur, & seruis alendis cum Alica in vasis stipatis reconditur. Ingenuis autem ac liberis domesticis exemptis nucleis asseruant, & in cibo dant. Gustus est Ficuum, & Palmularum, sed odor præstantior. Ex eo in aqua macerato & trito vinum fit, grati iucundíque saporis, optimo

Lib.14.

DIOSPYROS, SIVE *Faba Græca, Latifolia, Pseudo Lotus Matthioli.*

DIOSPYROS, SIVE *Faba Græca, angustifolia, seu Lotus Africana.*

mulso simile, quod merum bibunt. Verum non longius quàm decem dies durat. Quamobrem ad vsum quotidianum paulatim conficitur: Acetum quoque ex eo conficitur. Hactenus Polybius. Aspera Loti folia sunt tangenti, aculeata esse nullus vnquam scripsit. Folium Ilici proximum esse, fructus colorem mutari dum maturescit, Myrtorum modo nasci, ex eo vinum exprimi, dixit Theophrastus, quæ in Loto supradicta comperiuntur: cætera omnia congruunt. Tertia Loti species hîc exhibetur, quæ etsi Lotus non esset, tamen in Loti generibus numerata est, eóque nomine celebrata, à Plinio Lotus, & Faba Græca dicta,

Li.16.ca.30.

quam Romæ, inquit, à suauitate fructus syluestris quidem, sed Cerasorum pene natura, Loton appellant. In Italia frequens est arbor, & ab Hetruscis hodie vocatur *Vua d'India*, præsertim Florentiæ, vnde aduehendam curauit Dalechampius. In quibusdam etiam hortis Lugduni visitur, breui caudice, ramis plurimis,

Forma Loti 3.

longissimis, validissimis, vt totidem arbores dicere liceat, petulanter vmbra latissima ex patiantibus, in vicinas domos sæpe transilientibus opacitate breuissima: foliis Corno ferè similibus, longioribus, angustioribus, pallidioribus, venosis: flore in medio purpurascente, quatuor foliolis distincto, herbaceis, ramis sic incumbente, vt petiolo carere videatur: fructu Cerasorum figura, antequam maturuerit cādido, cùm maturuit, rufo, prominente è medio tenui quodam velut aculeo, ramis & surculis sine pediculo adhærente, gustu dulci, palato non insuaui. Hanc esse quam dixi Fabam Græcam Plinij notæ omnes demonstrant. Nam, vt ille scribit, cacumine ramosa est, caudice breui, ramis pro arboris magnitudine prælongis, validis, multis, & cum hyeme folia deciderint, ob surculorum paucitatem solem non auferentibus: fructu Cerasis non absimili, nucleo duro, qui in Ceraso tener est, ac fragilis, quod Theophrastus adnotauit,

Lib.3.Hist. cap.13.

cortice diluto, rubore iucūdo, blandissimè oculos excipiente, & quo verisimile est pelles tingi posse, radice lanas, vt mirum sit Matthiolum suæ Loti cortici

Lib.1.Dios. cap.134.

tristissimo tribuisse, quod Plinius de huius cortice literis prodiderat, cuius tinctura colorem rufum fieri ipsemet alibi scripsit. Ramenta ligni decocta in vino

Lib.24.c.2.

prosunt dysentericis, & cętera: deinde, Rufant & capillum, defluentémque cohibent. Sic enim locum hunc in nostris exemplaribus mutilum ope melioris Codicis integrum & restitutum citauit Ruellius. Sunt qui nec vana quidem

Lib.1.ca.95.

ducti coniectura hanc arborem Theophrasti διόσπυρον esse censent, fructu Ce-

Lib.3.Hist. cap.13.

raso simili, duro intus & solido nucleo, non, vt in Ceraso fragili: maxime cum Plinius Theophrasti verba singula Latinè exprimere solitus, Faba Gręca descripta, nusquam alibi Diospyri meminerit. Guaiacum Patauinum Fallopius, Pena & Lobellius, vera Lotus Theophrasti, nominarunt. Hæc est Faba Græca quam Bellonius à Constantinopolitanis Cerasum Trapezuntiam vocari scribit. Ea etiam cuius figuram Augerius de Busbecke ad Matthiolum misit, cui subscri-

Lib.1.Dios. cap.134.

ptum erat, Dactyli ex Trapesonda dulces, & gustu delectabiles. Huius Pseudo Loti, siue Fabæ Gręcę, picturas duas Matthiolus exhibet, foliorum tantum longitudine breuitate, angustia, latitudine distantes, quæ pro ętate & proprietate loci in quo stirpes aluntur, varietas facilè contingit. Loti suę baccas aluum ad-

Vires.

Lib.1.c.134.

stringere scripsit Dioscorides Ramentorum ligni decoctum siue potu, siue infusione dysentericis, ac fœminis fluxione vuluę laborantibus auxilio esse, rufa-

Lib.24.c.2.

re capillos, citam aluum cohibere. Plinius Fabam Gręcam cum Loto primi generis confundens, quod indicauimus, eadem & quę Dioscorides, Loto suę tribuit. Hęc Lotos, inquit, quę Faba Gręca appellatur à nostris, aluum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in vino (hoc Dioscorides tacet) prosunt dysentericis, menstruis (γυναιξὶ ῥοικαῖς Dioscorides, id est mulieribus fluxione vuluę vexatis) vertigini, comitialibus (hęc Dioscorides non habet) Cohibent & capillum. Quæ

verò

verò sequuntur, nec in Dioscoride extant. Mirum his ramentis nihil esse amarius, fructuq; dulcius. Fit & è scobe eius medicamentũ, ex aqua Myrti decocta, subacta, & diuisa in pastillos, dysentericis vtilissimũ, pondere victoriati, cum aquę cyathis tribus. Galenus dilucidius Loti vires explicat his verbis. Lotus arbor non multæ adstrictoriæ facultatis est particeps, sed & tenuium est partium, & exsiccatoria. Itaque lignorum assulæ derasæ muliebri accommodantur profluuio, & dysenteriis, & cæliacis affectibus. Decoquuntur verò interdum in aqua, interdum in vino, nimirum prout vsus poposcerit, nec infunduntur tantum, sed & bibuntur. Quinetiam quod pilos defluentes cohibeat, non mediocre signum est ipsam adstringentis esse cuiusdam, ac mediocriter desiccãtis facultatis. In his cum Plinius & Galenus ramentorum Loti decocto cohiberi capillos dicant, locus Dioscoridis in quo legitur, ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει γαστέρα ῥέουσαν, id est, flauos facit capillos, & citam aluum cohibet, corruptus esse videtur, & ita legendus. ξανθίζει δὲ καὶ τὰς τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας, id est, flauos efficit capillos, & defluentes cohibet. Nam cum baccis ventrem sisti antea dixerit, & ramentorum decoctum dysentericis prodesse, quid attinebat quod de ventre sistendo dictum iam fuit, statim repetere?

Li.7. simpl.

LAVRVS, CAP. XXII.

QVæ Latinè Laurus dicitur, Græcè δάφνη, Arabibus *Gaur*, vel *Gar*, Gallis *Laurier*, Italis *Lauro*, Germanis *Lorbeenbaum*, & *Loorbeeren*, Hispanis *Laurel*, seu *Laureiro*, Boemis *Bobek*, Anglis *Laureorbay tree*, Belgis *Laurusboon*, Lusitanis *Laureizo*. Baccæ eius δαφνίδες. Laurus duûm est generum. Vna tenui folio constat, altera latiore. Vtraque odoratissima, omnibus, pręsertim in Italia cognita, quod nõ solùm in hortis, viridariis, vineísque sata virescat, sed etiam in syluis, maximè locis maritimis, ac etiam in montibus & collibus apricis, qui lacus & maria respiciunt, sponte nascatur. Folia habet oblonga, in exortu lata, in acutum desinentia, crassa, solida, odorata, in vno genere latiora, in altero angustiora & tenuiora, ex qua foliorum differentia alteram marem, alteram fœminam esse iudicant. Flores emittit paruos, muscosos, Oleæ fere similes, in luteo albicantes, ex quibus baccæ prodeunt Oleis similes, primum virides, cùm maturuerunt nigræ, crasso intus nucleo, qualis est in Rusci baccis. Laurus frequentissima in Italia, vt dictum est prouenit, in Hispania, in Gallia Narbonensi, aliisque calidioribus regionibus, in quibus in proceram arborem assurgit, cortice crasso duróque. Frigidioribus locis in hortis serunt, & summa adhibita diligentia curáque à frigoris iniuria vix tuentur: Lauro enim inimicum frigus in Olympo tamen copiosiorem nullam esse tradit Plinius: quin & in Lexobiis, ac Bellocassiis Neustriæ, hortos maris afflatu tepentes non dedignatur. Folia Lauri perpetuò virent. Mensibus Martio &

Nomina

Genera.

LAVRVS.

Forma.

Locus.

Lib. 1c. c. 32.

Aprili germinat. Baccæ Autumni fine decerpuntur, vel hyemis initio, vt Oliuæ,
Laurus vtraque, vt docet Dioscorides, excalfactoriam naturam habet, & emol-
lientem. Quamobrem decoctum earum in muliebres insessus additum vuluæ &
vesicæ vitiis conuenit. Virentia folia (alij τὰ χλωρὰ τῶν ξύλων legunt, id est, vi-
rentia ligna) sensim substringunt: illita quoque ac trita vesparum, & apum
ictibus auxiliantur: eadem cum polenta, & pane illita inflammationem om-
nem mitigant: sed pota stomachum effundunt, & vomitus mouent. Græcè
habetur, ποθέντα δὲ πραΰνει τὸν στόμαχον, καὶ ἐμέτους κινεῖ. Cornarius autem pro
πραΰνει, id est mitigant βαρύνει legit, id est, grauant. Plinius priore membro
omisso, simpliciter dixit, folia pota vomitiones mouent. Lauri baccæ ma-
gis quàm folia calfaciunt. Ergo in eclegmate tritæ cum melle, vel passo,
prosunt tabi, orthopnœæ, & omnibus thoracis rheumatismis: contra ictus
scorpionum ex vino bibuntur: vitiligines emaculant. Succus baccarum vti-
lissimè aurium dolori & grauitati (δυσηκοΐαις, sic etiam Plinius habet, Co-
dex antiquus ἤχοις, id est sonis) instillatur cum vino vetere & rosaceo. In me-
dicamenta autem adiiciuntur, quæ neruorum lassitudines reficiunt, & ad
vnguenta quæ calfaciunt & discutiunt. Cortex radicis calculos rumpit, par-
tus necat, hepaticis prodest tribus obolis in vino odorato potus. Eadem
Plinius tradidit. Hæc autem adiunxit. Prosunt folia fœminarum mensibus
cum oleo cocta. Cum polenta, quæ tenera sunt trita, ad inflammationes,
vel, vt in manuscripto legitur inflationes oculorum, cum ruta, testium,
cum rosaceo, ad capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata,
atque deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem prosunt suspi-
riis, trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos
rumpit: iocinori prodest, tribus obolis in vino odorato pota. Baccæ men-
ses trahunt appositæ, tritæ, vel potæ. Aduersus scorpiones quaternæ ex vi-
no bibuntur. Perunctos succo baccarum fugiunt venenata omnia. Prodest
contra ictus & potus, maximè autem eius Laurus quæ tenuia habet folia.
Baccæ cum vino serpentibus, scorpionibus & araneis resistunt. Ex oleo &
aceto illinuntur & lieni, & iocinori: gangrænis cum melle. Et in fatigatio-
ne etiam, aut perfrictione succo perungi, nitro adiecto, prodest. Sunt qui
celeritati partus multum conferre putent radicem, acetabuli mensura in
aqua potam: efficacius recentem, quam aridam. Item & in remedio vuæ ia-
centis, quadrantem pondo baccarum foliorúmque decoqui in aquæ sexta-
riis tribus ad tertias, eámque calidam gargarizare: & in capitis dolore impa-
ri numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Lauri arboris, folia & cor-
tex, Galeno teste, desiccant & calefaciunt vehementer, magis etiam fructus,
quàm folia. At radicis cortex minus quidem acris est, & calidus, magis ta-
men amarus: habet etiam adstrictionis nonnihil: quamobrem & calculos
confringit, & iecori prodest. Bibitur ex vino fragrante trium obolorum
pondere. Lauri tenerrimas summitates cum nardo in vino decoctas aurium
grauitati & sonis mederi, scribit Matthiolus, si eius decocti calentis vapor
infundibulo in aures recipiatur. Lauri baccis laxatam Columellam ad locum
reduci, si cum æquali pondere Cymini, Hyssopi, Origani, Euphorbij, melle
excipiantur, & summo capiti calidæ applicentur. Easdem cum tritici furfure,
Iuniperi baccis & Allio contritas, & vino sæpius super calente tegula asper-
sas, pubíque admotas suppressam vrinam citare. Septem Lauri baccas à præ-
gnantibus, quibus instat partus, cum dormitum eunt deuoratas, vt facilem
fœlicémque partum edant efficere. Tenerrimas Lauri cymas cum Calamintha
& sale contritas, ex tepida aqua sumptas aluum ciere, pituitámque & lum-
bricos

Lib. 1. c. 90.

Vires.

Cap. 8. 23.

Li. 6. simpl.

bricos celeriter expellere. Ex iisdem baccis cum maturæ sunt, in aqua decoctis fit oleum Laurinum Dioscoridi: siquidem ex obducto cortice quandam pinguitudinem reddunt, quæ manibus distracta concha excipitur. Mesuæ vero baccæ Lauri maturæ, & recentes teruntur in pila, ex aqua in lebete coquuntur, post torculari plano exprimuntur in vas subiectum, in quo aquæ supernatans oleum colligitur. Simplex vtilius, & quo recentius & viridius colore: amarissimum est & acre. Ex Gallia Narbonensi vtribus, vt commune, aduehitur, vnguento similius quàm oleo. Id calidum est, essentiæ tenuis, aperit, mollit, discutit. Ob hæc intemperantiam omnem frigidam solam, & cum pituita, vel flatibus sanat, & ab his colo dolenti clystere infusum mirè prodest, vt partibus omnibus cerebri illitum, articulis, ventriculo, spinæ dorsi, paralysi, horrori febrili: denique omnibus neruorum vitiis, algoribus, lassitudinibus, catarrhis, aurium doloribus, hepatis, lienis, renum, vteri frigidis affectibus. Ex iisdem conficitur emplastrum, quod de baccis Lauri cognominatur, Mesuę auctore. Recipit autem Thuris, Mastiches, Myrrhæ, singulorum vnciam vnam, baccarum Lauri vncias duas, Cyperi, Costi, singulorum semunciam: mellis colati quantum ad ea comprehendenda sufficit. Si autem Cyperi sescunciam misceas, & stercus capræ, aut vaccæ siccum ad pondus omnium, ad hydropem fit mirabile. Alioqui ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorem, à flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Quare in colico dolore, à flatu & pituita salubriter calidum ventri imponitur, vacuata plenitudine: in clystere quoque iniicitur vncia vna, vel sescuncia, cum cæteris eodem pertinentibus. Inflationem quamuis, id est à flatu tensionem, & tumorem, eadem ratione iuuat. Diuersum ab hoc emplastro Malagma διὰ δαφνίδων apud Galenum, id est, ex baccis Lauri, Nitro rubro, Ammoniaco, Cera, Resina Picea, Pice Brutia. Quidam seniles, pulchros, & valde leues baculos ex Lauro parant. Fabulantur Poëtæ Daphnem formosissimam Ladonis filiam fuisse, quam cum deperiret Apollo, & vt potiretur, celeri cursu instaret fugienti, ab eo tandem capta matrem precatur tellurem, vt in sinum se suum reciperet. Votis ac precibus excitata tellus, confestim arborem edidit. Re conspecta deterritus Apollo, cum arborem gentili virginis nomine donasset, vulso ramo sese coronauit: quo verborum inuolucro nonnihil veri significatur: nempe Laurum vaticinij symbolum, Apollini sacram esse, vaticinij Deo. Puellam quidem sapientiam appellant: at vaticinandi facultas à sapientia proficiscitur. Tum etiam plena ignis arbor, Apollini, siue Soli qui ignis est, placet. Lemures & Larnas Sol odit, itaque si Laurus adest, statim abiguntur, & fugantur. Est igitur Laurus μαντικὸν φυτὸν, vt veteres dixerunt, id est diuinatrix arbor, Apollini sacra, vnde Delphica nominatur. Quin & vates responsa daturi Laurum edebant, eáque sese coronabant, vt Apollo cui gratissima est hæc arbor, eorum habitu aspectúque delectatus, libentius diuino afflatu moueret eorum animos. Tibullus.

Vera cano. sic vsque sacras innoxia Lauros
Vescar, & æternum sit mihi virginitas. Claudianus. *Venturi præscia Laurus.*

Eandem ob causam vates à Lycophrone δαφνοφάγος dicitur. Musas Hesiodo Laurum gustandam dedisse ferunt, quod eius vis esset, vt qui eam manderent, vaticinarentur. Eadem victores Delphis coronabantur, vt triumphantes Romæ, inquit Plinius. Laurus triumphis propriè dicatur, vel gratissima ianitrix Cæsarum, Pontificúmque: quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat. Ipsa pacifera, vt quā prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipuè lætitiæ victoriarúmque nuntia, additur literis, & militum

Oleum Laurinum.

Emplastrum Laurinum

Lib. 15. c. 30.

Laureis, pilisque: fasces Imperatorum decorat. Hac corona gremio Iouis Optimi Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit. Ouidius:

Li. 1. Meta.

Arbos eris certe, dixit, mea, semper habebunt
Te Coma, te Cytharæ, te nostræ Laure pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus augustis eadem fidißima custos
Ante fores stabis, mediámque tuebere Quercum.
Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuæ semper gere frondis honorem.

Quia spectatissima in monte Parnasso Laurus esset, ideo grata fuit Apollini, magis quàm, vel quia esset pacifera, aut perpetuò vireret, assuetis iam eo dona mittere etiam Romanis regibus, teste L. Bruto. Sunt & circa D. Augustum euenta Lauri digna memoratu. Námque Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augustæ matrimonij nomẽ accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris, sedenti Aquila ex alto abiecit in gremium illæsam: intrepidéque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro Laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere Aruspices, ramúmque eum seri, ac ritè custodiri. Quod factum est in Villa Cæsarum, fluuio Tiberi imposita, iuxta nonum lapidem, Flaminia via, quæ ob id vocatur, Ad Gallinas, miréque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar Laurum in manu tenuit, coronamq; capite gessit: ac deinde Cæsares Imperatores cuncti. Traditúsque mos est ramos quos tenuerunt, serendi. Manu satarum arborum, receptarumq; in domos fulmine sola Laurus nõ icitur, nisi futuræ calamitatis prodigio, ac ne domus quidem in quibus sint eius rami, de cælo tanguntur. Quare Tiberium Principem, tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Laurus, vt ait Plinius, manifesto abdicat ignes crepitu: quapropter fortasse dixit Maro:

Et fragiles incende bitumine Lauros.

Id est, inter vrendum fragores & crepitũ edentes. Nihil enim æque magno sonitu crematur, ac Laurus. In ea verò significatione fragilis interdum vsurpatur, vt à Lucretio. *Et fragiles sonitus chartarum commeditatur.*

Nam quoniam crepant quæ franguntur, fit vt fragor interdũ sit sonus, & fragilis, sonans. Laurus ex sese ignẽ emittit: nam si exsiccatæ ramus ramo frequentius confricetur, asperso sulphuris puluere, ignis exiliet. Teritur lignũ ligno, inquit Plinius, excipiente materia aridi fomitis, fungi vel foliorũ facillimè cõcipientium, vel, vt legitur in manuscripto, facillimo conceptu. Sed nihil Hedera præstantius, quæ teratur, Lauro quæ terat, vel, vt est in manuscripto, quę teratur Lauro, Laurumq; terat. Ex quibus hæc Theophr. de eadem re verba sic explicãda & legenda videntur: Δεῖ δὲ τὴν ἐσχάραν ἐκ τούτων ποιεῖν, τὸ δὲ τρίβανον ἐκ δάφνης, non τρύπανον, vt habent exemplaria. Id est, materiam aridi sonitus ex hac, id quod terit ex Lauro, facere oportet, vt τρίβανον sit à τρίβειν, id est à terendo. Eliditur enim ignis atterendo, & collidendo, non terebrando: ἐσχάρα verò materia est aridi fomitis ex Plinio, non conceptaculũ, vt Gaza reddidit. Rubigo maxima segetum pestis Lauri ramis in aruo defixis, transit in earũ folia ex aruis, vel, vt alij legũt, ex herbis, vt scribit Plinius, Palumbes, gracculi, merulæ, perdices Lauri folio annuum fastidiũ purgãt eodẽ teste. Coruus occiso Chamæleonte, qui etiã victori nocet, Lauro infestum virus extinguit. Narret Theophrastus in sinu Heroo, ad quem descendunt Ægyptij, Laurum esse & Oleam, & Thymũ, non viridia, sed lapidea, parte à mari eminente, similia tamen viridibus, tum foliis, tum germinibus, longitudinémque earum arbuscularum esse ternûm cubitorum.

Li. 16. c. 40.

Lib. 18. c. 17.

Lib. 4. Hist. cap. 8.

SYRIN

SYRINGA, CAP. XXIII.

Nomen

MVltis nunc in hortis Italiæ, præsertim Florentiæ ac Pisarum, frequens hæc arbor, quæ vulgo *Syringa*, nuncupatur, Africo fortasse vocabulo. Mediocris est arbor magnitudinis, cortice ruffescente, surculosa, folio Tiliæ, acutiore & interdum angustiore, per ambitum valde dissecto, nisi admodum tenellum sit: flore candido, suauiter olente, cuius rei gratia in hortis colitur, pallidis intus apicibus, semine paruulo, nigro in loculis oblongis, Ordei grano similibus, superne denticulatis. Ostryn Theophrasti multi esse volunt, & reliqua historia cõsentiente, & ea nota præcipue quæ peculiaris est, nempe quod Ordei grano fructus similis sit. An veteribus cognita fuerit nec nec, nõdum statuere possumus, inquit Clusius: passim verò ab Herbariis & frutex coronarius, quoniam eius flos odoratus in coronas interdum addatur, & Syringa appellatur, fortasse à virgarum rectitudine longitudinéque, & fungosæ interioris medullæ copia. Est aliâs planta quam Belgæ etiam Syringam vocant, à superiori tamen dissimilem. Nam quamuis à radice virgas multas edat, nodosas, multo tamen breuiores sunt, & Fraxini tenellis virgis similiores, quàm Syringæ superioris: rariores in eis ramuli, in quibus bina ad singulos nodos aduerso situ nascuntur folia, latiora quàm in pręcedente, ex longiore pediculo prodeũtia, crassiora, duriora, nigriora, & ad Populi nigræ siue potius Hederæ foliorum formam accedentia. Summis ramis oblongos veluti surculos fert, ex quibus multi flores dependent, minores quàm in superiore, colore cæruleo obsoleto, odorati quidem, sed minùs quàm candidę. Subsequitur fructus oblõgus, duabus veluti valuis constans, quo bina oblonga, & compressa semina continentur, colore ex atro rufescẽte. Alitur etiam in hortis, florétque simul cum alia, tum etiam citius. Lilac nomine hunc fruticem monstrauit Matthiolus, & Glandem vnguentariam existimauit: verùm huius fructus à Pistaciis multum differt. Folio Tilię, acutiore, & interdum angustiore, per ambitum valde dissecto, nisi admodum tenellum sit: flore candido, suauiter olente, cuius rei gratia in hortis & viridariis colitur, pallidis intus apicibus: semine paruulo, nigro, hordei grano simili, in siliquis oblongis, supernè denticulatis.

Forma

SYRINGA flore albo Clusij.

SYRINGA CAERVLEO flore, Lilac Matthioli.

Sunt qui Oſtryam Theophraſti eſſe volunt, tum eius hiſtoria conſentiente, tum ea præſertim peculiari nota, quod ſcilicet hordei grano fructus eius ſimilis ſit. Theophraſtus. Eſt Oſtrys, quam nonnulli Oſtryam vocant, vnica ſpecies, Oxyæ (Plinius τῇ μελίᾳ, ideſt fraxino, legit,) tum ſatu, tum cortice ſimilis: folio Piri, non multo oblongiore, in acutum contractiore, & maiore, fibris multis & craſsis à medio dorſi in modum coſtarum recta ſecundum magnam fibram deporrectis, in Fibris ipſis rugato, & in ambitu leuiter ſerrato: materie dura, decolore, albida: fructu paruo, oblongo, hordeo ſimili, flauo. Radices ſublimes habet. Amat aquoſa loca, & prærupta. Domos eam inferri infauſtum eſſe volunt: acerbas enim inuehere mortes, & partus, vbicumque fuerit difficiles reddere. Hæc Theophraſtus, quæ ſic exſcripſit Plinius. Gignit Græcia arborem Oſtryn, quam & Oſtryam vocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilem Fraxino cortice & ramis, foliis Piri, paulo tamen longioribus, craſsioribúſque, ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo figura ſimili, & colore. Materies eſt dura atque firma. Hac ſub Oſtrya, in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortéſque miſeras.

Lib. 3. Hiſt. cap. 10.
Li. 13. ca. 21.
Lib. 13. c. 21.

ZIZYPHVS PVNICEA, CAP. XXIIII.

Lib. 9. c. 4.
Nomina

ARBOR Zizyphus Columellæ dicitur, Gallis *Iuiubier*. Fructus Græcis ζίζυφα, ζίνζιφα, & ζίτζυφα, Latinis ſimiliter Zizypha, Arabibus *Hunen*, *Zufalzef*, ſeu *Hanab*, Officinis *Iuiubæ*, Gallis *Iuiubes*, Italis *Giuggiole*, Hiſpanis, *Azufecifa*, & *Acofeifo*, Germanis *Rotbuſtbeerle*, *Bruſtbeerlin*. Zizyphi genera duo ſtatuit Columella, rutilam, & albam. Zizyphus rutila, ſiue phœnicea, ſiue punicea, arbor eſt, Pruno humilior, caudice contorto, cortice ſcabro, vitis viniferæ fere ſimili: materie Oxyacanthæ proxima, radicibus firmis, ac ſolidis. Spinis tota fere riget, longis, firmis acutiſsimis, colore ex nigro rufeſcente. Ex ramis iuncei, & tenues quidam proceſſus exeunt, colore pallido, lenti, ſpithama longiores, ex quibus vtrinque per interualla folia exeunt, vt in Fraxino & Sorbo, impari tamen exortu oblonga, non magna, firma, vt in Vincaperuinca, leuiſsimè per ambitum ſerrata. Flores ex foliorum exortu prodeunt, pallidi, ac muſcoſi, ex quibus baccæ oriũtur Oliuarũ inſtar, primùm virides, deinde ſubalbicantes, poſtea, aureo colore, & cum ad perfectam maturitatem peruenerint rufeſcentes, ſiue phœniceæ, in quibus oſſeus eſt nucleus, Oliuæ nucleo ſimilis. Pulpa ante maturitatem viret, ſapore auſteriuſculo, poſt maturitatem dulcis, & guſtui non ingrata flaueſcit. Zizyphus in calidis regionibus, & in Italia, & Gallia Narbonenſi prouenit. Leguntur Zizypha Septembris fine vnà cum iunceis ramuſculis, & in manipulos colligata laquearibus ſuſpenduntur, prius diebus aliquot inſolata. Poſtremo decerpuntur, & in capſulis aſſeruantur ad medicos vſus. Sũt etiam qui decerpta, & cratibus tegetibúſque inſtrata, tam diu inſolant, quouſque rugoſa ibidem fiant. Zizypha in humiditate & caliditate tem

Genera. Ibidem.
Forma. Matth lib. 1. Dioſcor. cap. 137.
Locus.
Tempus.

ZIZYPHVS Punicea.

tate temperata habentur, inquit Matthiolus, de quibus hæc apud Auicennam leguntur. De Iuiubis, id est, Sericis. Iuiubæ meliores sunt quæ maiores. Frigidæ quidem hæ in siccitate & humiditate temperatæ sunt, parum ad humiditatem declinantes. Aduersus sanguinem acrem, & calidum conferunt, quia, vt opinor, ipsum incrassant, & viscidum reddunt. Qui verò ab ipsis sanguinem expurgari & detergeri aiunt, non rectè illi quidem sentiunt, nec illis assentior. Parum illa nutriunt, & difficilè concoquuntur. Serica quid ad tuendam sanitatem, morbósue profligandos valeant, testis esse non possum, inquit Galenus. Exiguum præbent alimentum, difficilè concoquuntur, ideo stomacho non sunt vtilia, conferunt pectori & pulmoni. Existimant quidam dolori renum, & vesicæ conferre. Actuarius meminit Zulapij è Zizyphis ad ardentem Febrem, quod purgat sanguinem, & tussi, ac ex calore destillationi succurrit. Simeon Sethi Zizypha, inquit, humido, calidóque esse temperata, iísque propriam vim inesse sanguinis acrimoniam reprimendi: bonum succum creare: & sanguinis serum vacuare. Horum decoctum tussi, & spirandi difficultati conferre, item pectori, renibus, & vesicæ. Præstantiora esse maiora, qualia Edessina. Vomitionem acri humore concitatam sedare. Verum ægrè concoqui, & lienem lædere. Quare eorum decoctum salubrius propinari. Hæ sunt variæ auctorum de Zizyphis sententiæ. Auicenna, frigida esse, sed in sicco humidóque temperata, Simeon in humido calidóque temperara esse tradit. Auicenna ab ipsis sanguinem purum reddi, & abstergeri negat, Actuarius Zulapio ex sericis scribit sanguinem expurgari, Simeon sanguinis serum euacuari, bonúmque succum gigni omnes difficile concoqui, ad tussim, pectoris, pulmonum vitia, valere, sanguinem acrem domare consentiunt. Galenus nonnullorum sententia Zizypha Serica vocat, nullámque in iis se inuenisse facultatem scripsit ad valetudinis conseruationem, aut ad morborum curationem, sed ab effrenatis tantùm pueris, & à mulierculis in cibo expeti: vnde capta occasione Fuchsius Auicennam, atque cæteros omnes Arabicæ familiæ auctores reprehendit, asserens omnia quæ de Zizyphorum viribus literis mandarunt, falsa esse, in quo non Arabas scriptores solùm, sed Græcos recentiores damnat. Nam Actuarius, vt dictum est, Zizypha ad pectoris morbos ex calidis humoribus natos, compositis medicamentis admiscuit: item iis quæ bilem deiiciunt, quibus adstipulantur ea quæ ex Simeone Sethi supra memorauimus. Eadem per sæpe in suis compositis medicamentis Nicolaus Alexandrinus vsurpat. Præterea hæc ita experientia comprobata sunt, vt iam rectè Auicennam scripsisse constet, à Zizyphis sanguinis feruorem, & acrimoniam reprimi, atque ideo pectoris & pulmonum vitiis prodesse, à calidis humoribus ortis, quod sanguinem incrassent. Quod si quis eos damnauerit, qui temerè & sine diorismo Zizyphi ad tussim, aliáque pectoris vitia, ex quauis causa etiam frigida, suborta, rectè ille quidem, & cum Mauritanis auctoribus senserit. Sed Galeni Serica an Zizypha sint dubitant etiam docti medici, cum Plinius diuersa esse statuere videatur. Æquè peregrina sunt, inquit, Zizypha & Tuberes, quæ & ipsa non pridem venere in Italiam. Hæc ex Africa, illa ex Syria. Sextus Papinius quem consulem vidimus, primus vtique attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora quàm Malis: sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera, candidum, & à colore sericum dictum. Idem rursum: ab Amygdala proximè florent Armeniacæ, dein Tuberes, & præcoces: illę peregrinæ, hæ coactæ: Zizypha grano seruntur, mense Aprili. Tuberes melius inseruntur in Pruno syluestri, & Malo Cotonea, & in Calabrice. At Columella Tuberum nusquam meminit, sed Zizyphorum

Temper. & Vires
Ibidem. Li. 2. c. 369.
Li. 2. Alim.
Serap. c. 77.
Li. 5. meth.
Li. 2. Alim.
Matt. Ibid.
Li. 15. ca. 14.
Li. 16. ca. 25.
Li. 17. ca. 10.

rum duo tradidit genera vt diximus. Quare Plinij codices deprauatos esse suspi-
catur Matthiolus, in quibus Zizyphis adscribendum esset, quod de tuberibus
deprauatè legitur, maximè cum non solùm Columella, sed inter Arabas Aui-
cenna, inter recentiores Græcos Simeon Sethi, duas Zizyphi species fecerint,
Plinius vnam duntaxat. Denique cum Auicennæ & Serapioni Galeni Serica ea-
dem sint quæ Zizypha, Matthiolus eadem quoque esse statuit. Cui sententiæ
aduersatur Cornarius, qui Plinio referente tuberum duo genera esse credit, al-
terum candidum, alterum Sericum à colore dictum, idest, inquit, sub flauum
qui serici natiui puri, & adhuc crudi color est. Ab hoc colore Serica non alia
esse quàm quæ Galen. σηρικὰ dixit, quæ à Zizyphis perspicuè Plinius distinxit.
Tuberum, quos Nucipersica vulgus appellat, duo genera cunctis fere nota
sunt: alterum, etiam cum maturuit, ex albo subuirescens, eodem in toto pomo
colore: alterũ, toto fructu rubro, vel qua parte solẽ spectat, rubescente, altera sub
flauo, quem esse credunt suauioris ac delicatioris gustus. Hoc videlicet esse pu-
tatur Sericũ Plinij. Tuberis huius meminit Petronius his lepidissimis versiculis:

In li. 1. Pau. cap. 81.

Infœlix modo crinibus nitebas,
Phœbo pulchrior & sorore Phœbi,
At nunc læuior ære, vel rotundo
Horti Tubere, quam rigauit vnda,
Ridentes fugis, & times puellas.

ZIZYPHVS ALBA NOSTRA, CAP. XXV.

Nomina

ZYZIPHVS alba, ab Arabibus auctore Andrea Bellunensi in exposi-
tionibus nominum Arabicorum Auicennæ, nuncupatur *Azada-
racht*, à Damascenis *Zaizalacht*, ab Italis quibusdam sine vlla ratio-
ne Sycomorus, à mulierculis *Albero da le patenostri*, à Turcis *Thespic.*

Forma

Arbor est iustæ magnitudinis, foliis ferè Fraxini, minoribus, obscuriùs viren-

ZIZYPHVS *Alba Dalech.*

ZIZYPHVS ALBA *Matth. siue Pseudosycomorus.*

tibus:

tibus: flore cæruleo, quinque foliolis constante, è cuius medio eminet apex niger, purpurascens, Caryophyllis nostris valde similis. Fructum fert rotundum, Cerasi figura, gustanti initio dulcem, tandem amarissimi, ingratissimíque saporis, nucleis natura eleganter striatis, & quos adacta acicula facilè perfores. Quamobrem muliercula & monachi precarios globulos ex iis conficiunt. Reperitur, inquit Bellunensis, Venetiis, & Patauij in claustris monachorũ. Colitur in quibusdam etiam hortis ciuitatis Monspeliensis. Auicennas Sectione sexta, libr. 4. fructum ac lignum huius arboris occidere tradit ea ipsa animalia quæ Rhododendro necantur, remedióque esse tum quod in vniuersum traditur de venenis omnibus, tum etiam priuatim, quod Rhododendri maleficæ vi resistit.

MYXOS ARBOR, CAP. XXVI.

HVius arboris à Dioscoride & Galeno nulla, à posterioribus Græcis Paulo, Aetio, Psello, Actuario frequens fit mentio, quæ Plinij ætate nasci Romæ cœpta est, insita Sorbis. Μύξος nuncupatur, fructus μύξαι, μύξα, μυξάρια, Plinio Myxæ, ab aliis Myxa, & Myxaria, à muccoso pomi lentore: μύξον enim Græci muccum vocant, Officinis Arabas secutis *Sebesten*, qui etiam *Motheica*, *Mukeita*, & *Mokaita* vocant, Galli *Sebestes*. Syros coniicit Ruellius ab Augusti honore Myxa Sebastas appellasse, vnde Arabum, & Officinarum *Sebesten*, nomen deductum. Myxos arbor est Pruno non dissimilis, sed minor. Caudici cortex candidus: ramos fundit viridi colore nitentes: folia in rotundum circinata, rotundioráque quàm Pruni, ac firmiora: flores albicant, racematim prodeuntes, ex quibus fructus oriuntur paruis Prunis similes, caliculo orbiculato, vt glandes, ima parte adnexi, nucleo intus triquetro, qui satis baccæ suæ proportione respondet. Ii fructus maturi in atrum vi-

Li. 15. ca. 13.

Nomina

Li. 1. ca. 121.

Forma.

Matth. li. 1. Diosc. c. 157

PRVNVS *Sebestena Matth.*

MYXOS ARBOR, *siue Sebestena nostra.*

rescunt,

rescunt, gustu prædulci, ac lenta, viscidáque pulpa. Maturi leguntur insolantúrque vt passi, & in rugas contracti recondantur. Myxa, Plinio auctore, in Damasco Syriæ, & in Ægypto primum nascentia, deinde Italiæ familiaria fuere. Nunc in locis calidis, & in Italiæ viridariis quibusdam virent. Temperaméto sunt æquali, neque frigida, neque calida. Deiectoria vis inest, vt & Prunis, tam Græcorum scriptorum quam Arabum testimonio, tametsi aliter senserit Fuchsius, qui ea potius adstringendi vi prædita esse ait, à quo tum veteres, recentiorésque medici, tum quotidiana experientia dissentiunt. Myxa Paulo, fructus arboris est, minor quidem Prunis, facultate verò consimilis. Vétrem molliunt Myxa vt & Pruna, de quibus Galenus dixit, Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem magis, aridus verò minùs. Actuarius Myxa medicamentis multis commiscet quæ bilem deiiciunt. Myxorum pulpa drachmarum decem, aut summùm duodecim pondere sumpta, eosdem fere prebet effectus, quos Ægyptia Siliqua, improbanda Fuchsij sententia, qui Electarium è Myxis, quod Officinæ Diasebesten vocant, non Myxorum, sed aliorum medicamentorum deiectoria vi, quæ Myxis adduntur, aluum purgare arbitratur. Nam si id per se præstant, vt ostendimus, idem etiam aliis admista præstabunt. Myxa etiam vtiliter dantur ex bile febricitantibus, atque Paulo, Aetio, Psello, Actuario auctoribus, linguæ asperitatem mirificè leniunt. Adhæc pectori & tussi opitulantur, ventris tænias pellunt: vrinæ ardoribus à bile ortis aut salsa pituita, maximam opem præstant, deuorata triginta, aut quadraginta. Ex iure carnium macerata, prima statim mensa sumpta, aluum commodissimè citant. Præstantiora sunt plena, pinguia, carnosa, quæque situm non redolent, teredine non arrosæ.

Li.13.c.5.& lib.15.ca.13.

Locus.

Temper. & vires

Matt. Ibid.

In parad.

Libr. 7.

Lib. 7. sim.

PISTACIORVM ARBOR, CAP. XXVII.

Nomina

PISTACIORVM arboris fructus πιστάκια Græcis vocantur, Nicandro φιστάκια, Posidonio βιστάκια, Latinis etiam Pistacia, & Pistacea, & Pistaciæ fœminino genere, Arabibus *Pustech*, aut *Festuch*, Officinis & Barbaris *Fistici* dicuntur, Italis *Pistacchi*, Hispanis *Albocigos*, Germanis *Vuelsch Bimpernuszlin*, Gallis *Pistaches*, Boëmis *Pistacya*: Anglis *Pistakes*, & *Fistikes*.

Forma

Tota arbor Terebintho similis est, foliis ex viridi colore in luteum inclinantibus, vtrinque è ramusculis, velut in Terebintho emergentibus. Nuces racematim prodeunt ex ramorum summitatibus Amygdalinis fructibus minores, Pineis nucleis paulo maiores, duplici cortice & nucleo constantes, figura oblongæ, acuminatæ supra, infra pediculi, cui adhæserunt vestigium seruantes, ab vna parte tumidiore, & in angulum desinente ventre protuberantes, vna commissura per mediam anguli longitudinem transeunte, cum maturuerunt dehiscente. Exterior cortex carnosus, modicè rugosus est, supremo Amygdalæ putamini substantia, & colore similis, qui facilè à maturis fructibus recedens, interiorem ostendit corticem, colore candidum, superficie glabrum, substantia durum, lentum, fractu contumacem, & veluti osseum, qui intus barbatæ, rufæque Auellanæ nucleo, similem, & æqualem nucleum continet, substantia tenerum, pinguem, colore in flauo virescentem, rubente cuticula velatum, gustu dulcem, valde suauem, tenuem, orísque halitum commendantem. Eligito maximas nuces, ponderosissimas, candidissimas, sponte sua modicè dehiscente commissura plenum, recentem, neque raucidum, neque rugosum, neque situ obsitum nucleum ostendentes. Quæ autem ab his notis, vel ab aliquibus earum recedunt & discrepant, inutiles sunt, neque medicamentis intra corpus sumendis miscendæ: sed Liuores ex ictu suggillatáue curantibus cōfectionibus

PISTACIORVM Arbor.

nibus relinquendæ. Ex his tam perspicuis notis colligit Matthiolus, Indicam Terebinthum Theophrasti proculdubio esse Pistaciorũ arborem. Sic enim eam descripsit ille. Ferunt & in India Terebinthum esse, arborem alteri similem Terebintho, cui folia & rami, & reliqua omnia Terebintho similia, fructus autem diuersus, similis enim Amygdalis. Nam & in Bactris Terebinthum hanc esse, ferréque nuces Amygdalarum magnitudine, non enim magnas, sed aspectu similes, & suauitate Amygdalis præstantiores, ideóque loci illius homines his potiùs vesci. His accedit Athenæi testimonium. Posidonius Stoicus tertio historiarum libro sic scripsit. Fert & Persion Arabia, atque Syria, & quod Bistacium vocatur, cui fructus racematim congestus albo cortice, longus, nucibus similis, τοῖς ἀκροδρύοις non δακρύοις, quæ Vuarum modo aliæ aliis incumbunt. Interior pulpa viret, & minùs boni succi est, quàm Strobili, sed odoratior. Fratres qui Georgica conscripserunt, libro tertio sic habent, & Fraxinum, & Terebinthum: Syri nunc Pistacia vocant. Hæc ex Athenæo. Syria, inquit Plinius peculiares habet arbores. In Nucum genere Pistacia nota. L. Vitellius qui censor fuit, & hæc in Italiam primus intulit ex Syria, cum legatus in ea prouincia fuisset, nouissimis Tiberij Cęsaris temporibus. Mox & in Hispaniam qui cum eo militauerat Flaccus Pompeius Eques Romanus. Venetiis hæc, inquit Hermolaus, Iudaico vico satu seminis enata vidi. Nunc etiam Caietæ, Neapoli, & in aliis Italiæ viridariis visuntur. Iam in Parisiensi agro in ædibus sacris Diuæ Mariæ è semine nata vidit Ruellius. Adoleuit fructúmque tulit & hæc arbor Lugduni. Ea quorum communis est in Officinis vsus, ex Syria adferuntur. Pistacia, quæ constat in Syria gigni autore Dioscoride Pineis nucibus similia sunt, & stomacho amica. Trita cum vino contra serpentium morsus prosunt, siue edantur, siue bibãtur. Pistacia prodesse aduersus serpentium morsus tradit Plinius, & potu & cibo, eósdemque vsus & effectus habere, quos Pinei nuclei, prætereáque ad serpentium ictus, siue edantur, siue bibantur. Galenus in magna Alexandrina nasci tradidit, sed multo vberiùs in Berrhœa, vrbe Syriæ, parum quidem nutrientia, verum ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos, vtilia: qualitatem enim habent aromaticam, subamaram, & subadstringentem. Porro an stomacho noxia sint, an vtilia, an aluum molliant, an adstringant, non ausim affirmare. Et alio in loco. Pistacium in Syria copiose prouenire idem rursum scribit, fructúmque eius esse quodammodo tenuioris essentiæ, & subamarum quidpiam ac odoratum habere: obstructiones itaque liberare, sed maximè iecoris, verumtamen etiam thoracis pulmonísque. Auicennæ Pistacium calidum est in fine ordinis secundi, & humidum. Qui frigidum esse putant, vehementer errant. Aperit obstructiones hepatis qualitate amara & aromatica, inest & in eo vis adstringens: parum admodum nutrit, stomacho vtile est, id propriè quod in Syria prouenit, Pineo nucleo simile, ob amaritudinem cum

In li.1. Diosco. ca. 140.

Libr. 14.

Lib. 13. ca. 5.

Cor. c. 179. libr. 1.

Locus.

Lib. 1. c. 116.

Li. 1. c. 140.

Vires & Temper.

Lib. 13. ca. 5.

Lib. 23 c. 8.

Li. 2. Alim.

Libr. 8. sim.

Li. 2. c. 276.

quadam adstringendi facultate. Scribit quidam ſeſe non comperiſſe, ſtomacho ne multum noceat, an proſit. Ego verò eo corroborari os ventriculi, prohiberíque nauſeam ac vomitionem cenſeo. Neque lenit ventrem, neque adſtringit. Decoctum eius cum vino optimo morſibus venenatorum vermium confert. In quibus Auicenna cum nominatim Galenum vellet reprehendere ſcribit quidam, inquit, & cætera: neque id ſine ratione: nam ori ventriculi robur addi à ſubamara, ſub adſtringentéque facultate, quæ in piſtaciis deprehenditur, nullus eſt qui negare poſsit. Qua ratione freti medicorum nonnulli non modo ad iocinoris infarctus Galenum ſecuti, ſed ad iecur ipſum ventriculúmque roborandum, ea tam cibis quàm medicamentis commiſcent. Quin & ad excitandam venerem, & ad reſtituendum bonum corporis habitum maciæ, & marçore affectis commendant.

PALMA, CAP. XXVIII.

Nomina ARBOR quæ φοῖνιξ Græcis, Latinis Palma dicitur, Arabibus *Machla*, aut *Nachal*, Gallis *Palme* & *Palmier*, & *Dactier*, Italis *Palma*, Germanis *Dattelbaum*, Hiſpanis *Palmeira*, Anglis *Daets tre*, Belg. *Dayeboom*: Boëmis *Daktyle*: fructus δάκτυλοι, & φοίνικες Græcis, Latinis *Palmulæ*, & *Dactyli*, Arabibus *Tamar*, Italis *Dattoli*, Gallis *Dactes*, Hiſpanis *Tamaras*, & *Dattiles*. *Forma.* Palma arbor aſpectu pulchra, & procera, recto ac terete quidem trunco, verum denſis gradatíſque corticum pollicibus ſalebroſo potius, quàm ſcabro, quibus, vt gradibus facilem ſe ad ſcandendum Orientis populis præbet. Ramos cacumine tantùm in orbem ſpargit, ſuo vertice terram ſpectantes, foliis longiſsimis, duplicibus, gladij figura, ſiue arundinaceis quæ, vt ait Plinius, vt primum nouellas oſtendere gemmas, tunc ad funes, vitiliúmque nexus, & capitum leuia vmbracula finduntur. Sic enim legendum. Naſcitur inter primos fere ramos ex ipſo caudice corticoſus loculus, duarum ſpithamarum longitudine, latiuſculus, gladij videlicet latioris ſpecie, quod palmam totius ſtirpis nomine, & Elaten, & Spathen appellari Dioſcorides tradidit, inuolucrum floris & fructus Palmarum. Non enim ſolum fructus tegumentum, Elate nominatur à Græcis, ſed etiam fructus qui ſub ipſa continetur, inquit Dioſcorides, ab aliquibus autem Boraſſus. Quare Galenus cum ſcripſit, ὃ δὲ καλοῦσιν ἐλάτην, τὸ ἁπαλὸν ἐκβλάστημα τοῦ φοίνικος, τὴν αὐτὴν τῷ καθ' αὐτὴν ἐγκεφάλῳ δύναμιν ἔχει. τὸ δὲ οἷον ἀμφίεσμα αὐτοῦ, στυπτικὴν μὲν ἔχει, & cætera, Elaten fructus Palmæ germen vocat, ipſum verò tegumentum quod Dioſcorides περικάλυμμα dixit, ἀμφίεσμα, nominat, ita enim legendum, non vt exemplaria noſtra habent ἀφέψημα. Ex Elate floris ac fructus inuolucro dehiſcente, atque in longum ſeſe pandente, flores prodeunt numeroſi, tenuibus villis

PALMA *Arbor.*

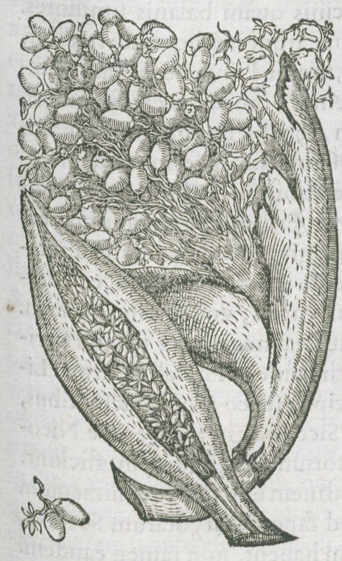
Lib.1.c.126.

Ibidem.

Lib.8. sim.

PALMA.

Elate.

villis appensi, instar racemi magni coaceruati, facie Crocinis similes, sed multo minores, & candidi. Ex his enascuntur Dactyli, fructus teretes, & oblongi, nucleo intus durissimo, oblongo, & canaliculato. In trūci superna parte cerebrum includitur, ἐγκέφαλον Theophrast. Galenus, atque alij Græci vocāt, quod Dioscorides ἐγκάρδιον τοῦ πρέμνου, idest medullam trunci appellat impropriè, cum ἐγκάρδιον Theophrastus vbique pro medulla vsurpet, quam & καρδίαν, & μήτραν, & μύελον, appellari tradit, & quod medium est in ligno, tertium à cortice, exponit. At cerebrum Galenus etiam verticem & summitatem Palmæ dixit, καθάπερ ἔνιοι, inquit, ἐσθίουσι τὴν κορυφὴν τοῦ φοίνικος, ἣν ὀνομάζουσιν ἐγκέφαλον αὐτοί. Plinius idem & medullam & cerebrum vocauit. Dulcis medulla earum, inquit, in cacumine, quod cerebrum appellant, exemptáque ea viuunt, quod non aliæ. Palmarum multa sunt genera Theophrasto. Aliæ enim fructiferæ, aliæ steriles: & fructiferarum aliæ mares, aliæ fœminæ. Sed hoc inter eas interest, quod mas primum florem in spatha profert, fœmina fructum ilico longum. Fructuum differentiæ multæ. Alij enim nucleo carent, alij nucleum habent: quidam durum, nonnulli mollem (sic enim Gaza legit. οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ πυρῆνα ἔχοντες, καὶ τινὲς σκληροπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι. Plinius vero, οἱ μὲν γὰρ βραχυπύρηνοι, οἱ δὲ μακροπύρηνοι, & cætera: sic enim conuertisse videtur. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius, his mollius, illis durius) Præterea colore à sese fructus differunt. Alij enim candidi sunt, alij nigri, alij flaui. Denique non pauciores quàm in ficis traduntur esse colores, neque plura genera. Discrepant etiam magnitudine, figuráque. Quidam enim rotundi sunt, veluti. Mala, & magnitudine tanti, vt quatuor in spica vna sint, alij parui Cicerum magnitudine. Succis quoque à sese distant, sed optimum tam inter nigros, quàm inter candidos genus esse aiunt, quod Regium vocant, tum magnitudine, tum viribus, rarum autem id esse, fere enim in solo horto Bati (βάτου habent nostra exemplaria, Gaza βάτωνος, legit, Plinius βαγώου, alij βήλου) apud Babylonem reperiri. In Cypro peculiare est Palmarum genus, cuius fructus non maturescit, crudus tamen valde suauis, dulcísque est, peculiarémque dulcedinem sortitur. Palmæ quædam non fructu tantum, sed & arbore ipsa à sese distant, nimirum proceritate, reliquáque forma. Sunt enim quædam nec magnæ, nec longæ, sed breues, etiam fœcundiores aliis, & in trimatu statim feraces. Cuiusmodi multæ sunt in Cypro. In Syria & Ægypto Palmæ proueniunt, hominis altitudine quæ quadrimæ, & quinquennes fructum edunt. Cuidam in Cypro generi folium latius est, & fructus multò maior, peculiarísque formæ, magnitudine Mali Punici figura oblongus, succo minus grato quàm in cæteris sed Punico simili: ὁμοίως ταῖς ῥοαῖς, non ῥίζαις, itaque non deuoratur, sed commanducatus expuitur. Palmæ genera vnde quinquaginta sunt Plinio. Clarissimæ omnium, quas Regias appellauêre ab honore, quoniam Regibus tantùm Persidis seruabantur,

Marginal notes: Lib.1.Hist. cap.4. — Li.2. Alim. — Li.13.ca.4. — Lib.2.Hist. cap.8. — *Genera.* — Li.13.ca.4. — Li.13.ca.4. — Lib.13.c.4.

Babylone natæ, vno tantum in horto *Bagou*. Ita enim vocant Spadones: qui apud eos etiam regnauêre. Hortus ille nunquam niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximámque *Margarides*. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomen à margaritis accepêre. Vna earum arbor in Chora eſſe traditur, vna & Syagrorum. Mirúmque de ea accepimus, inquit Plinius, eam cum Phœnice aue, quæ putatur ex huiuſce Palmæ argumento nomen accepiſſe, emori, ac renaſci ex ſeipſa: erátque cum hæc proderem, fertilis. Ipſum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus diſtans ſapore ferino, quem fermè in apris nouimus, quæ euidentiſsima cauſa eſt nominis. Quarta auctoritas Sandalidum, à ſimilitudine appellatarum. Iam in Æthiopiæ fine quinque earum, nec plures arbores tradunt, non raritate magis, quàm ſuauitate mirabiles. Ab his Caryotæ maximè celebrantur, & in cibo quidem, ſed & ſucco vberrimæ, ex quibus præcipua vina Orienti, iniqua capiti, vnde pomo nomen. Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, ſed in Hiericunthe maximè. Quamquam laudatæ, & ex Archelaide, & Phaſelide, atque Liuiade, gentis eiuſdem conuallibus. Dos his præcipua ſucco pingui lactentibus, quodámque vini ſapore, vt in melle prædulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, ſed amplitudinis præcipuæ: quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. (Quidam legunt quarternum cubitorum lõgitudinem efficiunt, ad miraculum vſque Nicolaos euehentes) Minus ſpecioſæ, ſed ſapore Caryotarum Sorores, ob hoc Adelphides dictæ, proximam ſuauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus Pateton, nimio liquore abundat: rumpítque ſe pomi ipſius, etiam in ſua matre ebrietas, calcato ſimile (nempe ruptum & velut obritum calcatu.) Suum genus è ſicciore turba Dactylis, prælonga gracilitate, curuatis interim. In totum arentes Thebaides, atque Arabicæ, macróque corpore exiles, & aſsiduo vapore torrente, cruſtam verius quàm cutem obducunt. In ipſa quidem Æthiopia friatur (tanta eſt ſiccitas) & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore quàm Mali, amplitudine, Cycas vocant. (Coicas Theophraſtus, cap. 16. lib. 1. hiſtoriæ: hodie Coccos, qui in Æthiopiam nauigant: officinæ, Nucem Indicam, de qua poſt hac ſeorſim tractabimus.) Triennio matureſcunt. Sempérque frutici pomum eſt, ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus ex templo in cados conditur, cum ſui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat, marceſcítque non retoſtus furnis. Ex reliquo genere Plebeiæ videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani. Earum quoque plura genera. Differunt figura proceritate, ac fructus, rotunditate. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine, pro vt multi cubitum effecêre. Quidam ſunt non ampliores Faba. Quas Plinius in Caryotorum genere Nicolaos vocat inſigni amplitudinis, ab Auguſto ita primùm nominatas fuiſſe, in honorem Nicolai, Peripatetici Philoſophi, crebro eas ad illum miſsitantis auctor eſt Athenæus. Plutarchus Auguſtum tradit Nicolaum Peripateticæ familiæ Philoſophũ amore ſingulari proſecutũ fuiſſe, claris moribus, & egregia indole præditũ quidẽ, ſed ſtrigoſa corporis proceritate, rubicundo vultu, à quo maximas, pulcherrimáſque Phœnico balanos ſiue Palmulas Nicolaos appellauit. Eorundem Paulus meminit, quo loco in epithema ex vinaceis φοίνικας νικολάϊς δέκα coniicere iubet. Viſuntur Palmæ arbores in multis Italiæ, & Galliæ Narbonenſis hortis,

Cor. Emb. 122. libr. 1. Dioſcor.

Lib. 14. in queſtio. Conuiual.

Libr. 7. *Locus.*

& viri

& viridariis, eximia magnitudine, ac speciosa proceritate, sed vel steriles, vel fructum non percoquentes. Non enim nisi in calida regione proueniunt, quæ vero fructum maturent, nusquam nisi in feruida. Ferunt in Hispaniæ maritimis fructum, vt ait Plinius, verùm immitem: dulcem in Africa, sed statim euanescentem. Nascuntur & in Creta, Cypro, Africa, Ægypto, Phœnice, Syria. Iudæa verò inclyta est Palmis. Venetias Palmarum fructus ex Syria, & Alexandria Ægypti aduehuntur, atque etiam ex Neapoli, illuc priùs ex Numidia importati. Arbor hæc, vt scribit Theophrastus, solum arenosum amat, & salsum (ἁλμυρὸν, vox deest in nostris exemplaribus) Quare vbi tale non sit agricolæ salem aspergunt. Quod autem tali loco delectentur, illud argumento est, quod vbicumque Palmarum copia sit, arenosa est terra. Huiusmodi enim in Babylone esse dicitur, in qua Palmæ proueniunt, in Libya, Ægypto, Phœnice, & Syria Caua, quáque regionis suæ parte Indi plurimas habent, in arenosis tantum locis nascuntur quæ conseruari possunt, in aliis seruari non possunt, sed putrescunt (Nam sic emendanda Græca exemplaria, καὶ φοινίκῃ, καὶ τῇ συρίᾳ τῇ κοίλῃ, καὶ καθ' ἣν οἱ ἰνδοὶ πλείστας τυγχάνουσιν ἔχοντες, ἐν μόνοις τόποις ἀμμώδεσιν εἶναι, τοὺς δυναμένους θησαυρίζεσθαι. τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις οὐ διαμένειν, ἀλλὰ σήπεσθαι: quorum nonnulla Gaza omisit, qui sic conuertit, Syriæ quoque Cauæ cognominatæ, tribus tantùm in locis arenaceis eas gigni, quæ condi reseruaríque possunt: reliquas autem quæ cæteris in locis proueniunt, minimè durare, sed protinus putrescere) virides autem suaues esse, atque ita consumi. Amant etiam maximè rigationem. Palma perpetuò viret, florétque vêre, autumno vnà cum Ficubus fructus maturescit. Decerpitur maturus, & immaturus, Dioscoride auctore. Medio, inquit, maturitatis vigore autumno decerpi solet, Arabicæ Myrobalani similis, Pomatis cognomine, colore viridi, & odore Mali cotonei, quod si ad maturitatem peruenire sinatur, Phœnicobalanus fiet. Sed quod Palmæ fructum medio maturitatis vigore decerpi Ruellius in sua versione dixit, in Græcis ita habetur. Τρυγᾶται δὲ μέσης τῆς κατὰ τὴν ὀπώραν ἀκμῆς sic enim legendum, & id vidit Lacuna, cum scriberet, iudicent eruditi, an sic potius sint vertenda, Decerpitur autem in medio vigore autumni. Cornarius sic interpretatus est. Decerpitur ex Palma fructus in medio vigore, sub, caniculæ. Est enim ὀπώρα, inquit, exortus Canis principium, secunda videlicet pars æstatis, vt Galenus in Apho. Hippocratis scripsit, quo tempore immaturus adhuc ille Palmæ fructus decerpitur. De hoc immaturo & maturo Palmæ fructus, eadem quæ Dioscorides, Plinius tradit his verbis. Myrobalano in vnguentis similem proximúmque vsum habet Palma in Ægypto, quæ vocatur Adipsos, viridis, odore Mali Cotonei, nullo intus ligno. Nam quod idem alibi scripsit, in huius arboris fructu prima nascitur Pomi caro, postea lignum intus, hoc est semen eius: Argumentum quod paruæ sine hoc reperiuntur in eodem palmite.) Colligitur autem paulo antequam incipiat maturescere. Quod relinquitur Phœnicobalanus vocatur, & nigrescit, vescentésque inebriat. Dixit autem præcedenti capite Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam Ab Ægypto disterminat, communis est, nascens vnguento, vt ipso nomine apparet. Quo item indicatur, & glandem esse arboris, Heliotropio, quam dicemus inter herbas, simili folio, fructus magnitudine Auellanæ nucis. Hæc cum de Myrobalano quæ Dioscoridi est βάλανος μυρεψική, idest glans vnguentaria, & μυροβάλανον ἀραβικὴν, Myrobalanum Arabicam, dici inter omnes constet, ipsam tamen Plinium vix nouisse ex eo perspicuum esse potest, quod Myrobalano in vnguentis similem proximúmque vsum habere Palmam quæ in Ægypto vocatur Adipsos, & cætera, scripserit. Non

Li. 13. ca. 4.
Li. 2. Hist. cap. 8.
Tempus.
Lib. 1. c. 125.
Embl 122.
Li. 1. Diosc.
Li. 3. aph. 14
Li. 12. ca. 22.
Li. 4. ca. 154.

enim ille Palmæ fructus Myrobalano ſimilem in vnguentis vſum habet, ſed ſimilis eſt, vt Dioſcorides ait, Arabicæ Myrobalano, figura videlicet, & magnitudine, quæ nucem Ponticam refert, velut etiam Plinius teſtatur, & Dioſcorides libro quarto aſſerit, vbi Balanum Myrepſicam vocat, quam hoc loco Arabicam Mirobalanum. Gulielmus tamen Rondeletius olim præceptor meus, in examinandis his rebus perſpicaciſsimus Arabicam Myrobalanum cum qua immaturum Palmæ fructum Dioſcorides comparat, vnguentariam eſſe non arbitrabatur, ſed flauam catharticam, citrinam officinarum, in iis Ægypti locis frequentem, in quibus gignuntur Phœnicobalani. Qui Plinium à calumnia defendere conantur aiunt, cum ſcripſit Ægyptiæ Palmæ ſimilem Myrobalano & proximum vſum eſſe in vnguentis, de Elate Palmarum hoc intellexiſſe, qua in ſpiſſamenta vtuntur vnguentarij. Niſi codex mendoſus eſſet, in quo pro Phœnicobalano Myrobalanum legimus, vehementer erraſſe Plinius videretur, libro vigeſimotertio cap. quinto, ac fructus illos confudiſſe, quo loco ſcribit, Palma, quæ fert Myrobalanum, probatiſsima in Ægypto. Oſſa non habet reliquarum modo in balanis (colliguntur enim immaturæ priuſquam nucleus intus gignatur.) Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera conglutinat. Non enim Palma fert Myrobalanum, ſed alia arbor quam Dioſcorides Myricæ ſimilem dixit, Theophraſtus Myrto, Plinius folio ſimili. Heliotropio, & medicas vires hoc loco Myrobalano à Plinio attributas, Dioſcorides palam immaturo Palmæ fructui adſcribit, vt dicemus. Palmæ fructus immaturus, à Dioſcoride vocatur πῶμα, quæ vox potionem ſignificat, Plinio Adipſos dicitur, quod ſitim eximat. Quum autem ſint qui peculiare quoddam Palmæ genus Adipſon vocatum, à Plinio Myrobalanum officinarum eſſe volunt, hi perſpicuè refelluntur à Dioſcoride, qui eidem Palmæ & Poma immaturum, & Phœnicobalanum maturum fructum tribuit: & ab ipſo etiam Plinio, qui quæ Dioſcorides de Pomate immaturo, eadem apertè de Adipſo tranſſcripſit, idque quod Adipſo maturum ſuccedit Phœnicobalanum vocari ſcripſit. Quare in his Plinij verbis, Palma in Ægypto quæ vocatur Adipſos, & cætera. Palma pro fructu, non pro arbore vſurpatur. Palmæ Ægyptiæ viridem ac immaturum fructum Plinius nullo intus ligno eſſe dicit, quod tamen de eodem ſcribens Dioſcorides omiſit. At Ariſtoteles etiam in libris de plantis, citante Athenæo φοίνικας ἀνόρχους habet, quos quidem εὐνούχους vocant, alij ἀπυρήνους. Meminit & ἀπυρήνων Theophraſtus, vt diximus, atque etiã Ætius, θηβαικὴ ὁ φοῖνιξ, inquit, καρυωτὸς, ὁ μὴ ἔχων ὀστέον, εἴτε φύσει τοιοῦτος εἴη, εἴτε ἐπιτεχνήσει τινὶ γεγονώς. Quibus verbis indicat non omnes id genus Palmas natura oſſe carere, ſed arte ſic parari. Καρυωτὸν autem dixit, Caryotam Varroni, itémque Plinio appellatam. Nondum maturus Palmæ fructus auctore Dioſcoride, acerbus eſt, & adſtringens: contra alui fœminarúmque profluuia in vino auſtero bibitur: hæmorrhoidas ſiſtit: vulnera glutinat illitu. Phœnicobalani recentes plus ſiccis adſtringunt: capitis dolorem afferunt: copioſiores in cibo inebriant. Sicciores ſanguinem excreantibus, ſtomachicis & dyſentericis vtiles in cibo: illinuntur cum cotoneo, & cerato œnanthino veſicæ vitiis. Caryotæ præſertim eſu, faucium aſperitati medentur. Thebaicarum decoctum potu æſtuationem ſedat (ſic Ruellius, ſed cum Græcè legatur παύει καύσωνα, rectiùs interpretari videtur Lacuna, Sedat febrem cauſonem, & Cornarius ſedat febrem ardentem) vires recreat cum hydromelite veteri ſumptum: cibo idem faciunt, fit ex eis vinum ad eadem conueniens. Decoctum per ſe potu, & gargarizatione magnopere adſtringit, & cohibet. Nuclei Palmarum

Li.4.c.154.
Li.12.ca.21.
Li.12.c.22.
Libr. 14.
Lib.2.Hiſt. cap.8.
Vires & Temper.
lib.1.ca.125.

cæterorum more cremati in crudo fictili, & vino restincti, cinere loto spodij vicem efficiunt, miscentúrque in Calliblephara. Vim adstringendi habent, spiracula cutis obductu suo claudunt: contra oculorum vuam, & pustulas, palpebrarúmque defluuia, cum nardo effectum præbent: corporis excrescentias cum vino reprimunt: vlcera ad cicatricem perducunt. A vitibus oleísque proxima nobilitas palmis, inquit Plinius, inebriant recentes: capitis dolorem afferunt, minùs siccæ, nec, quantum videtur, vtiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quem vsum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vtiles, in cibo maximè. Illinuntur Caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cum cotoneis, cera, & croco suggillata emendant. Nuclei Palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto, spodij vicem efficiunt, miscenturq; collyriis, & Calliblephara faciunt addito Nardo. Idem mox de Palma Ægyptia. Aluū & menses (Dioscorides ῥοῦ γυναικεῖον habet, id est profluuium muliebre) sistit in vino austero, & vulnera conglutinat. Elate siue Spatha, inquit Dioscorides, in spissa menta vnguentarij vtuntur. Vis ei adstrictoria, sistit vlcera quæ depascunt: laxatos artus committit: tota miscetur cataplasmatis, & malagmatis: prodest præcordiis, imbecilli stomacho, & iocinori affecto, mista conferentibus cataplasmatis. Eius decoctum denigrat capillos, si asiduè affricetur: datur bibendum congruè renum, vesicæ, & viscerum vitiis: vuluæ ac ventris fluxiones sistit: scabiem cum Resina & Cera sanat, si viginti diebus recens apponatur. Inuolutus in Elate fructus Elate etiam appellatus, ab aliquibus Borassus, adstringit, & Spathæ effectus præbet, non sic vnguentis expetitus. Alba medulla caudicis recens in cibo, aut decocta, eadem facit quæ Borassus. Hac in re Plinius valde hallucinatus est. Cum enim Elaten, siue Spathen etiam Palmam totius arboris nomine appellatam legisset, ea re fortasse deceptus, peculiarem arborem Palmam Elaten, siue Spathen constituit, ipsamq; medicinæ conferre germina, folia, corticem scripsit: quum tamen omnem medicinam ab ipso traditam vnica pars quæ fructus Palmarum inuolucrum est, præstet, vt ex Dioscoride diximus. Quidam tamen Plinij caussam tuentur, rectéque ab eo dictum volunt, Palmæ Elaten, siue Spathen, sic enim legunt, conferre medicinæ, germina, nempe surculos quibus inhærent flores, & fructus: Folia, nimirum florum quos obtegit, & corticem suum, extimum, qui floris ac fructus inuolucrum est. Plinij hæc verba sunt. Palma, siue Elate, siue Spathe medicinæ confert germina, folia, corticem. Folia imponuntur præcordiis, stomacho, iocinori, vlceribus quæ serpunt, cicatrici repugnantia: Psoras cortex eius tener cum Resina & Cera sanat diebus viginti. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis & vesicæ, & præcordiorum, & capiti, & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxionem sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitiis, vel, vt aliqui legunt, in Vuarum vitiis, efficacissimus. Vuas enim iacentes, & laxiores insigni vi siccandi quam habet, reprimit, & adstringit. Idem antea de ipsa arbore longè grauiore errore dixit, Elaten cum Abiete, quæ etiam Elate Græcis dicitur, confundens. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alij Elaten vocant, quod nos Abietem, alij Palmæ Spathen: sic enim legendum. Non parua est Galeno in Palmis differentia. Quædam enim sunt siccæ, & adstringentes, vt Ægyptiæ, aliæ molles, humidæ & dulces, vt quæ Caryote appellantur. Præstantissimæ autem hæ in Syria & Palestina nascuntur, in Hierichunte. Reliquæ omnes Palmulæ inter hæc duo

Lib.24.c.4.

Cap.5.

Lib.1.c.126.

Cornar. Embl.123. li.1.Diosc.

Lib.23.c.5.

Cap.vlt.12.

Li.2. Alim.

genera sunt mediæ. Difficiles autem sunt concoctu, capitíque dolorem inferunt: verum ex his aliæ magis, aliæ minus sunt humidæ ac dulces, siccæ atque adstringentes. Verum constitutis extremis iam omne quod in medio est, facillimè cognosces. Nulla certe ex ipsis est, quæ non dulcedinem quandam & adstrictionem habeat. Siquidem Caryotæ exiguæ adstrictionis, Thebaicæ obscuræ dulcedinis sunt participes. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & ventrem sistere ostensum est. Palmulæ si largiùs sumantur, omnes concoctu sunt difficiles, & capiti dolorem afferunt: quædam autem & morsus cuiusdam sensum ori ventriculi inducunt. Succus autem qui ab ipsis in corpus distribuitur, crassus quidem omnino est, habet autem & lentoris copiam, cum Palmula ipsa pinguis fuerit, sicut Caryotæ. Quum autem dulcedo tali succo mista fuerit, celerrimè quidem hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem maximè ab ipsarum esu, quod aut inflammetur, aut scirrho obsideatur: post hepar autem & lien obstruitur, ac læditur. Multò autem maximè Palmulæ virides, si paulo largiùs sumantur, ad omnia sunt noxiæ, ac dulces quidem succum habent calidiorem, adstringentes frigidiorem. Quin & Palmulæ virides sicut Ficus flatus gignunt. In regionibus autem non admodum calidis Palmulæ haud perfectè maturescunt, adeo vt reponi queant: quo fit vt cum homines cogantur ipsis viridibus vesci, crudis succis impleantur, & rigoribus qui ægrè calefiant, & hepatis obstructionibus prehendantur. Declarat hoc Historia cuiusdam Galeno Coætanei, qui Alexandriæ Palmulis immaturis per complusculos dies ante & post balneum satiatus, absque febre sæpius horruit, ac riguit. Phœnix arbor, eodem auctore, adstrictoriæ facultatibus omnibus suis partibus est particeps. Igitur ramorum succus austerus est, ex aquea substantia tepida, & terrea frigida constans. Similis facultatis est Encephalos, hoc est cerebrum esui aptum. (Serapio Bdellij secundum genus id esse tradit.) At fructus eius & maximè dulcis non paucam habet caliditatem. Cæterum cum edendo sit, multo est vsui, non tantùm foris impositus, vbi quid roborare & desiccare, contrahere, stipare densaréque consilium est, sed etiam tanquam cibus sumptus & simul cum aliis, & per se. Porrò quod Elaten vocant, tenerum illud Palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem obtinet. Quod verò velut integumentum eius est, adstringentem etiam qualitatem habet. Verum plus quam dicta omnia exsiccat, vtpote quod essentiæ consistentia illis siccius est, & minimum habet humiditatis. Itaque iure vtuntur illo ad vlcera putrescentia, miscéntque medicamentis articulos plus iustò laxatos contrahentibus, Ad hæc medicamentis hepaticis & stomachicis, seu intro sumantur, seu foris admoueantur. Sed & radix plantæ desiccatoriæ citra morsum facultatis est, adiunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam. Peruenerant iam ad eos vicos, inquit Xenophon, è quibus iussu ducum suorum commeatus capsandi erant. Plurimum illic & frumentum, & vinum è Palmulis erat, potu quidem suaue, sed graue capiti, acetúmque ex elixis Palmulis paratum. Palmarum fructus quales in Græcia videre non licet, famulis apponebantur: Seligebantur, quas seruarent dominis, magnitudine & pulchritudine admirabiles, aspectu prorsus electro similes. Eas quidem arefactas in bellariorum vsum reponebant. Milites eo primum in loco Palmarum cerebrum esitarunt, omnibus cui detractum id fuisset, exarescentibus, admirantibus multis eius cibi speciem, ac suauitatem quandam peculiarem, quæ tamen valde caput tentat. Nicander in Georgico. Pullulantes in Palma stolonas excindunt, Cerebrúmque afferunt expetitum cibum adolescenti

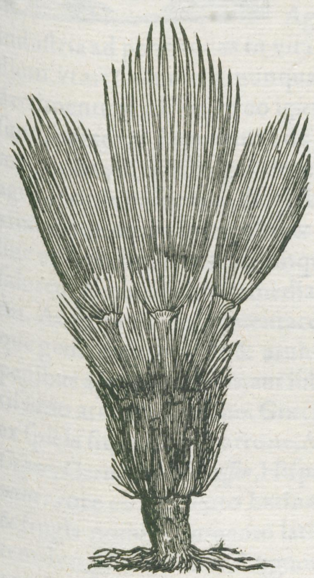
Li.8.simpl.

Athenæus lib.14.

ſcentibus. Diphilus Siphnius tradit Palmæ cerebrum implere, alimentiq́; multum præbere, grauare, difficile in corpus diſtribui, ſiti excruſiare, ventrem ſiſtere. Alexandri milites, ait Plinius, Palmis viridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factum eſt Pomi genere: alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, vt finis mandendi non niſi periculo fiat. Palma victoriæ ſymbolum eſt, quòd vt Ariſtoteles & Plutarchus explicant, non cedit oneri quamlibet ingenti, nec infra flectitur, pandatúrue, ſed contra pondus reſurgit. Ideóque ferè in coronariis certaminibus aliud præmium quàm Palma non dabatur, vt refert Pauſanias. In Oriente funes validos è Palmæ foliis fieri ſcripſit Plinius, eóſque in humore vtiliores eſſe. Inter permulta Palmarum genera idem Plinius Chamæropas recenſet, eas Theophraſtus χαμαιρρίφεῖς vocat, copioſas in Creta, ſed magis in Sicilia, folio latiore ac molli, ad vitilia vtiliſsimo, dulci medulla in cacumine, quod cerebrum vocant: exempta illa viuunt, quod non aliæ: cædua illarum ſylua, germinat rurſus, etiam ſi ab radice ſucciſæ ſint. Eius generis putat illam eſſe Dalechampius, quæ hîc appicta eſt. Naſcitur in maritimis, cubiti ferè altitudine, aliquando etiam grandior, in teneri germinis conceptu abdito, veluti cerebri globo, ſuauiſsimi guſtus, multis tunicarum inuolucris operto, quæ partim ſunt corticoſa & coriacea, partim capillacea, quædam ruſa, alia aliis ſuperpoſita, & denſius ſtipata. Ex horum medio contextu folia erumpunt cubitum longa, anguſta, dura & coriacea. Cerebrum id Tuberibus, & Carduis, Cinaræq́; echinis, & aliis id genus delitiis ſaporis ſuauitate præfertur. Cerebrum id Græci vocant ἐγκέφαλον, vt diximus, Serapio corrupta voce Ceſilionem, Itali *Ceſaglione*. Ex foliis colligatis ſcopæ fiunt, excutiendo pulueri qui menſis, & ſcamnis inſidet. Texuntur & ex iis ſportæ & caniſtra. Matthiolus etiam hoc

Athen. lib. 14.
Lib. 13. c. 4.
Li. 16. c. 24.
Lib. 12. c. 4.
Cap. 8. 2. Hiſt.
Forma.

PALMA CHAmærops Plinij.

CHAMAERIPHES, SEV Palma humilis Matthioli.

Palmæ

Palmæ genus humile pumilúmque depinxit, quod in Silicia copiosissimum prouenit, & in maritimis Senensibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris simili, sed minore, breuioréque: flores edit ex obliquo, è capillacea quadam coma emergentes, è quibus baccæ racematim prodeunt. Pars radici propinquior in globosum extuberat germen, quod cerebrum vocant, innumeris ferè inuolucris circumseptum, tenerrimum, sapidum, & ori gratissimum. Estur id secundis mensis cum pipere & salis momento Cinaræ modo, & maximè gustui arridet. Fiunt ex hoc Palmæ genere sportulæ, tegetes, & scopæ.

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER QVARTVS,

Quo describuntur, atque picta ostenduntur segetes, & legumina, ac quæ cum iis in Agris nascuntur.

TRITICVM, CAP. I.

OPACA viridarij iam satis vmbra delectati, fructuumq́; pulcherrimorum & suauissimorum aspectu gustúque satiati, & recreati, hinc in Agrum trãseamus, & in eo liberiùs diuagemur, nõ minora in eo quàm quouis alio in loco naturæ rerum miracula contemplaturi. Agrum quod in eo aliquid agatur Varro dictum putat, vel, vt Donatus, inquit, quòd in eo multa sint agenda. Contra Quintilianus ex Græco nomine ἀγρὸς deductum esse scribit. Agrum hîc intelligimus, qui hominũ opera, atque industria ad permagnas in vita vtilitates colitur, quíque plerúmque compendium, vt ait Columella, nunquam nisi si cæli maior vis, aut prędonis incessit, detrimentum adfert. In eo igitur potissimùm natura indicabitur frugum, quæ sunt Segetes & Legumina: de quorum vitiis quoque dicetur: sunt enim nimis multa, in quæ fruges degenerant. Sunt & quamplurimæ plantæ, quæ in agris sponte nascuntur, de quibus etiam hîc agetur: quibus nonnullas adiunximus, quæ etiam in incultis & cessantibus Agris proueniũt. Horum omnium, siue ad hominum cæterarúmque animantium alimenta, & voluptates, siue ad salutem & morborum remedia procreata sint, natura diligenter hîc explicabitur. Ac primùm de frumentaceis dicemus. Sunt autem frumentacea quæcunque geniculato culmo, & arundinaceis constant foliis, seménque panificio & panibus aptum in spicis, aut iubis producunt. A Tritico ordiemur omnibus notissimo atque vtilissimo. Græcis πυρὸς, Latinis Triticum dicitur, quod tritum ex spicis sit, auctore Varrone, Arabibus *Henta, Hencha, Hantha*, Italis *Fourmento*, & *Grano*, Germanis *Vueyssen*, Hispanis *Trigo*, Anglis *Vueet*, Belgis *Teruue*, Gallis *Froument*: voce ex frumento Latino deflexa. Sed frumentum apud Latinos Tritico, & frugis nomen frumento latiùs patet, quod his verbis docet Plinius. Sunt autem duo, prima earum (Frugum) genera, Fruměta, vt Triticum, Hordeum, & Legumina, vt Faba, Cicer. Est enim Fruges quicquid ex fructu terræ sato in alimoniam nostram vertimus. Frumentum à fruendo, id est vescendo dictum, quod culmus

Lib.1.ca.10.

Nomina

Lib.18. c.7.

De re ruſt. cap.48.

Genera

Lib.8.Hiſt. cap.4.

culmus extulit, inquit Varro, vel quicquid ex ſe ariſtas emittit, auctore Seruio, Græcè σῖτος. Theophraſtus differentias multas à regionibus, viribus, ſatus temporibus, ex eo quod largiùs, aut parciùs fructificent, ex diuerſarum partium varietate, & diuerſo habitu, ex creſcēdi celeritate, & tarditate, atque ex aliis ſumptas enumerat his verbis: Πολλὰ δὲ γένη καὶ τῶν πυρῶν αὐθύς ἐστιν, ἀπὸ τῶν χωρῶν ἔχοντα τὰς ἐπωνυμίας: οἷον λιβυκοὶ, πόντιοι, θρᾶκες, ἀσσύριοι, αἰγύπτιοι, σικελοὶ. διαφέροντες δὲ καὶ ταῖς χροιαῖς, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς εἴδεσι, καὶ ταῖς ἰδιότησιν. ἔχουσι δὲ ἐν ταῖς δυνάμεσι, ταῖς τε ἄλλαις, καὶ μάλιστα ταῖς πρὸς τὴν σίτησιν, τινες καὶ ἀπ' ἄλλων τὰς προσηγορίας, οἷον καγχρυδίας, στλεγγύς, ἀλεξάνδρειος ὧν ἁπάντων ἐν τοῖς εἰρημένοις τὰς διαφορὰς ληπτέον. οὐχ ἥκιστα δὲ οἰκεῖον, εἴ τις λαμβάνοι τὰς τοιαύτας οἷον εἰσιν οἱ μὲν πρώϊοι, οἱ δὲ ὄψιοι. Καὶ αὐξεῖς, καὶ πολύοχοι. οἱ δὲ καὶ ὀλίγοχοι (qui locus, cum apertè mendoſus ſit & mutilus, ex ipſo contextu, & Gazæ interpretatione ſic planè reſtituendus eſt. Καὶ αὐξεῖς καὶ πολύχοοι. οἱ δὲ ἀναυξεῖς καὶ ὀλιγόχοοι) καὶ μεγαλοστάχυες, οἱ δὲ μικροστάχυες. Καὶ οἱ μὲν ἐν κάλυκι πολλὴν χρόνον, οἱ δὲ ὀλίγον ἐχόμενοι, ὥσπερ ὁ λιβυκός. Καὶ κάλαμον οἱ μὲν λεπτὸν, οἱ δὲ παχύν. Καὶ λεπτὸν ὁ λιβυκὸς ἔχει, παχὺν δὲ ὁ καγχρυδίας. ἔτι δὲ, χιτῶνας οἱ μὲν ὀλίγους ἔχουσιν, οἱ δὲ πολλοὺς, ὥσπερ ὁ θράκιος. Καὶ ὁ μὲν μονοκάλαμος, ὁ δὲ πολυκάλαμος, καὶ μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τι παραπλήσιον τούτοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις, κατὰ τὰς δυνάμεις. αἱ γὰρ τοιαῦται φυσικώτεραι δόξαιεν ἂν εἶναι τῶν διαφορῶν. ἐν αἷς καὶ τὸ τῶν τριμήνων, καὶ τῶν διμήνων, καὶ εἴ τι γένος ἐν ἐλάττοσιν ἡμέραις τελειοῦται, καθάπερ φασὶν εἶναι περὶ τὴν εὔβοιαν, οἱ τετταράκοντα ἡμέραις ἀπὸ τῆς σπορᾶς ἁδρύνονται, καὶ τέλος ἴσχουσι. εἶναι δὲ ἰσχυρὸν τοῦτον καὶ βαρὺν, οὐχ ὥσπερ τὸν τρίμηνον κοῦφον. Διὸ καὶ τοῖς οἰκέταις παρέχειν. Καὶ γὰρ οὐδὲ πίτυρον ἔχειν πολύ. σπανιώτατος μὲν οὖν καὶ τάχιστος εἰς τελείωσιν οὗτος. εἰσὶ δὲ δίμηνοί τινες, οἵπερ, καὶ ἐκ σικελίας ἐκομίσθησαν εἰς ἀχαΐαν, ὀλιγόχοοι δὲ, καὶ ὀλιγόγονοι, καὶ κοῦφοι κατὰ τὴν προσφορὰν, καὶ ἡδεῖς. Καὶ ἄλλοι δέ τινες οἱ περὶ εὔβοιαν εἰσι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ καρυστίᾳ. τρίμηνοι δὲ πολλοὶ, καὶ πανταχοῦ. κοῦφοι οὗτοι καὶ ὀλιγόχοοι, καὶ μονοκάλαμοι κατὰ τὴν ἔκφυσιν, καὶ τὸ ὅλον ἀσθενεῖς. κουφότατος μὲν οὖν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, πυρὸς ὁ ποντικός. Βαρύτερος δὲ τῶν εἰς τὴν ἑλλάδα παραγινομένων, ὁ σικελός. τούτου δ' ἔτι βαρύτερος ὁ βοιώτιος. σημεῖον δὲ λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν ἀθληταὶ ἐν τῇ βοιωτίᾳ τρία ἡμιχοίνικα μόλις ἀναλίσκουσιν: ἀθηνάζε δὲ ὅταν ἔλθωσι, πενθημιχοίνικα ῥαδίως. κοῦφος δὲ καὶ ἐν τῇ λακωνικῇ. τούτων μὲν οὖν ἔντε ταῖς χώραις, καὶ τῷ ἀέρι τὸ αἴτιον. ἐπεὶ καὶ περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥω βάκτρων, ἐν μέν τινι τόπῳ οὕτως ἁδρὸν εἶναί φασι τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν, ἐν δὲ τοῖς πιοσώτοις, καλουμένοις οὕτως ἰσχυρὸν, ὥστ' εἴτις πλεῖστον προσενέγκοιτο διαῤῥήγνυσθαι. Id eſt, Tritici quoque genera ſunt multa quæ à regionibus cognominantur, vt Libycum, Ponticum, Thracium, Aſſyrium, Ægyptium, Siculum, quæ & colore, & magnitudine, & ſpecie, & proprietate à ſeſe differunt. Quibuſdam etiam ex viribus tum aliis, tum iis maximè quæ ad cibum pertinent, quibuſdam, & ab aliis differentiis nomina ſunt indita: vt Cachrydiæ, Stlengydi, Alexandreo, quorum omnium differentiæ ex ſupradictis accipiendæ. Nec abſurdum fuerit, ſi hinc differentiæ ſumantur, vt aliud precox ſit, aliud ſerum: & aliud quod multum augetur, largéque fructificat: aliud quod parum augetur, parcéque fructificat: aliud ſpicam magnam, aliud paruam emittat: aliud in folliculo diu, aliud breui maneat, vt Libycum: aliud Calamo tenui, vt Libycum, aliud craſſo conſtet, vt Canchrydias. Præterea aliud tunicis paucis, aliud multis veſtiatur, vt Thracium. Item aliud vnicalamum ſit, aliud multi calamum, & hoc quod plures pauciorésue calamos edat. Similiter ſi quid aliud his, aut illis quæ prius diximus ſimile ſit. Etenim eæ magis eſſe naturæ conſentaneæ videntur, quàm vllæ aliæ. In quibus eſt & trimeſtrium & bimeſtrium genus, & ſi quod aliud paucioribus diebus perficitur: quemadmodū genus quoddam eſſe aiunt in Eubœa, quod quadraginta diebus à ſatu augeſcit, & perficitur, eſſeq́; id firmum ac graue, nec trimeſtris modo leue: quare ſeruis id præberi, & furfuris multum non habere. Id quidem rariſsimum eſt, & celerrimè maturatur.

Sunt

Sunt quædam bimeſtria, quæ ex Sicilia in Achaiam aduecta ſunt, quæ parum fructificant, parúmque fœcunda ſunt, ſed in cibo leuia & iucunda. Alia quædam ſunt in Eubœa, & maximè in Caryſto. Trimeſtria verò multa, & vbique. Leuia hæc, & parum fœcunda, & vnicalama ſunt in ipſo exortu, atque in totum infirma. Leuiſsimum igitur, vt ſemel dicam, Triticum Ponticum. Grauiſsimum eorum quæ in Græciam tranſuehuntur, Siculum. Sed eo grauius eſt Bœoticum. Indicum eſſe aſſerunt, quod Athletæ, qui in Bœotia ternos ſemiſextarios vix conſumunt, cum Athenis fuerint, facile quinos conſumunt. Leue etiam eſt, quod in agro Laconico prouenit. Horum cauſſa, & regionibus, & aëri adſcribenda. Nam & in Aſia trans Bactra quodam in loco, adeò grande frumentum eſſe aiunt, vt nuclei Oliuæ magnitudine granum ſit. In Piſſotis adeo firmum, vt ſi quis plurimum comederit, diſrumpatur. Hæc Theophraſtus: quorum multa transſcripſit Plinius, rectéque dixit Tritici plura eſſe genera quæ fecere gentes: nullúmque Italico comparandum eſſe candore, ac pondere, citata etiam & ad verbum tranſlata Sophoclis Poëtæ ſententia in fabula Triptolemo, Frumentum Italicum ante cuncta laudante. Lib.18. c.7.

Et fortunatam Italiam Frumento canere candido.

Montanis modo, inquit Plinius, comparetur Italiæ Agris externum, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertium pondus erat Thracio, Syrióque, deinde Ægyptio. Græcia & Ponticum laudauit. Plurimis tunicis Thracium Triticum veſtitur, ob nimia frigora illi plagæ exquiſitum. Quod verò dixit, Eſt & bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt matureſcit: mirúmque nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis vtráque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum, Theophraſtus aliter habet. Scribit enim, vt diximus, eſſe Tritici genus bimeſtri celeriùs matureſcens, vt in Eubœa, quod intra quadraginta dies perficitur. Eſſe & Bimeſtria, quæ ex Sicilia in Achaiam tranſportantur. Eſſe & eiuſmodi in Eubœa, maximè in Caryſto. Præterea à Theophraſto diſsidet, cum ait. Tradunt in Bactris grana tanta magnitudine fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent, cum ſcribat Theophraſtus περὶ τὴν ἀσίαν πόῤῥα Βάκτρων οὕτως εἶναι ἁδρὸν τὸν σῖτον, ὥστε πυρῆνος ἐλαίας μέγεθος λαμβάνειν. Id eſt, in Aſia trans Bactra adeo grande gigni frumentum, vt nucleo Oliuæ par ſit magnitudine. Dioſcorides duo duntaxat Tritici genera proponit: alterum recens, perfectè maturum, & colore luteo: alterum τριμηνιαῖον, id eſt Trimeſtre, quod ab aliquibus σητάνιον appellari dixit: hac voce etiam Trimeſtre ſignificante. Τῆτες enim ſignificat ἐν τῷδε τῷ ἔτει, id eſt, hoc ipſo anno, quod Dores σῆτες dicunt, vnde σητάνιος πυρὸς eſt, vt exponit Galenus, ὁ ἐκ τοῦ ἐνεστηκότος ἔτους, τοῦτ᾽ ἔστιν, ὁ κατὰ τὸ ἔαρ ἐσπαρμένος, hoc eſt Triticum huius præſentis anni, nempe vêre ſatum. Plinius à Græcis Trimenon vocari ſcripſit. Hoc igitur vt vêre ſatum æſtate colligitur, ita prius illud ſuperiore anno in Autumno ſeminatum, ſequentis æſtate demetitur: quod quidã cæteris præfert Columella, cum ait. Si verò locorũ & cæli conditio patietur, quãto maturius ſeuerimus, tanto cõmodius proueniet. Neq; enim eſt vllum, ſicut multi crediderunt, natura Trimeſtre ſemen: quippe idem iactum Autumno meliùs reſpondet. Hoc autem reprehendit Plinius his verbis. Eſt & Bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatum eſt matureſcit, mirúmque nulli frumento plus eſſe ponderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis vtraque partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum. In tantum fallitur Columella, qui ne Trimeſtris quidem proprium genus exiſtimauerit eſſe, cum ſit antiquiſsimum. Verum non ſatis id videtur Plinius expendiſſe, quod mox ſubiungit Columella. Sed ſunt nihilominus

Ibidem.

Lib.2.c.78.

In Gloſ. in Hipp.

Lib.18. c.7.

Lib.2. c.9.

Lib.18. c.7.

quędam, inquit, aliis potiora, quę sustinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum Galaticum, & Halicastrum, granúmque Fabæ Marsicæ. Nam cætera robusta frumenta semper ante hyemem seri debent in regionibus temperatis, nec quod antea tertium Tritici genus Trimestre appellauit, & Siliginis genus esse dixit. Verba eius hæc sunt. Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè serendum est, quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore pręstet. Secunda conditio est habenda Siliginis, cuius species in pane præcipua, pondere deficitur. Tertium erit Trimestre, cuius vsus agricolis gratissimus. Nam vbi propter aquas, aliámue causam matura satio est omissa, præsidium ab hoc petitur. Id genus est Siliginis. Triticum aliter ex Dalechampij sententia diuidemus, vt eius duo summa sint genera vsu frequentiora. Vnum candidum, vulgo nostro *Blé blanc* nuncupatum, alterum rufum, veterum πυρὸς, quasi πυῤῥὸς, vulgo *Blé rouge*, Columellæ Robus à flauo colore quem Rubeum prima syllaba producta & Robeum veteres appellarunt, Græci ξανθὸν, vnde Seruio Nitela, mus agrestis, robeus, & in illud Vergilij, *Sanguineis frontem moris*, &c. Robeus color Diis attributus, & in veteri inscriptione, Vt Prætor cui hæc regio sorti obuenerit, litaturum se sciat, aliúsue quis magistratus, Volcanalibus. x. Cal. Septemb. omnibus annis, vitulo robeo, & verre. Rursus Tritici candidi rufiq; duæ sunt nobis notæ species. Vna cuius spica aristas habet, altera cuius spica mutica est, id est aristis caret, auctore Varrone. Priorem nulla peculiari appellatione nostri designarunt: posteriorem *Blé motet* vocant, quasi Triticum muticum. Quod autem spica aristis vallata sit, vel iisdem careat, quidam frugis & naturæ proprietati, quidam agri conditioni macri, pinguis, tenuis, crassi, stercorati, minimè lætificati tribuunt. Triticum enim candidum aiunt in pingui, crasso, & stercorato agro spicam muticam ferre, in macro, tenui, & non lætificato aristis horridam. Adiiciunt quidam cęli statum quo seges adolescit: humidiore etenim spicam aristis carere, sicciore aristis muniri. Addunt alij & ventorum flatus, quoniam si vehementiores irruant, aristas decutiunt: si leniores spirauerint, aristas spicarum collisu non frangunt. Sunt & qui segetis densitatem raritatemq; nonnihil ad id valere putant. Nam densiore segete, spicas muticas, rariore, cum aristis prodire. Ex candido Tritico panem lautiorem, quàm ex rufo pistores fieri asserunt, sed leuiorem, & qui minùs alat: atque in hoc genere muticum aristato pręferunt, etiamsi mutici granum gracilius sit, & minus: plus enim farinæ à mutico reddi, & furfuris parũ: farinę verò minus ab aristato, & furfuris plurimum. Præterea mutici farinam candidissimam esse, ac niueam, aristati nigriorem, ac sordidiorem. Candidum Triticum. Latinorum Siliginem frugem esse, veterum scriptorum testimoniis confirmari potest, qui Siliginem Tritici genus faciunt, &, vt Triticum nostrum candidum, candore ac leuitate cæteris generibus præstare literis prodiderunt. Plinius frumenti genera esse tradit, non eadem vbique: neque vbi eadem sunt iisdem nominibus non appellari. Vulgarissima, Far quod Adoreum veteres appellauere, Siligo, Triticum. Siliginem propriè dixerim, inquit, Tritici delicias: candor est, & sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italię sunt, & Gallię comatæ. E Siligine laudatissimus panis, pistinarumq; opera laudatissima: (quanquam hîc Siligo tam pro candidissima Tritici farina, quàm pro Tritici genere accipi possit.) Siligo nunquam maturescit pariter, & cætera. Columella Tritici genera complura cognouimus. Verum ex his maximè serendum est quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præstat. Secunda conditio est habenda Siliginis, cuius species in pane præcipua, pondere deficitur, &c. Sed sunt nihilominus quædam aliis potiora, quæ sustinent veris tepores, vt Siligo, & Hordeum,

[Margin notes: Cap.6. li.1. — Lib.2. ca.6. — De re rust. cap.48. — Siligo Tritici species — Lib.18. c.8. — Ibidem. — Cap.9. — Cap.10. — Lib.2. ca.6. Cap.9.]

deum,& cætera.Cato è Siligine Amylum fieri docuit.Plinius Amylum ex omni Tritico, ac Siligine, sed optimum è Trimestri. Cæterum Siligo non solùm frugem Italicam, hoc est Triticum delicatissimum, & candidissimum, leuissimúmque, sed etiam medullam grani, id est farinam puriorem à furfure secretam, ac castratam significat. Iustum est, inquit Plinius, è grano Campanæ quam vocant castratam,è modio redire sextarios quatuor Siliginis, & mox: è Pisana autem Siliginis sextarios quinque.Clusina Aretináque etiámnum sextarios Siliginis assumunt.Idem fortasse Celsus his verbis significat.Ex Tritico firmissima Siligo,deinde Simila,deinde cui nihil ademptum est, quod αὐτόπυρον Græci vocant:infirmior est ex polline,infirmissimus cibarius panis. Iuuenalis.

De re rust. cap.73.
Lib.18. c.7.
Lib.18. c.9.
Lib.2.ca.18.
Satyr.5.

Sed tener & niueus, mollíque Siligine factus
Seruatur domino.

Præterea Siligo pro Tritici vitio à veteribus videtur vsurpari, vt à Columella, cum scribit.Nec nos tanquam optabilis agricolis fallat Siligo. Nam hoc Tritici vitium est,& quamuis candore præstet,pondere tamen vincitur. Et mox. Nec tamen ea longè nobis,aut magna difficultate requirenda est. Nam omne Triticum solo vliginoso post tertiam sationem conuertitur in Siliginem. Olyram Græcorum Siliginem Latinorum esse,Plinio auctore, scripserunt Hermolaus, Budæus,Ruellius.Sed id apud Plinium non reperio:scribit enim.Vulgarissima Far, quod Adoreum veteres appellauêre,Silìgo, Triticum. Hæc plurimis terris communia.Arinca Galliarum propria,copiosa, & Italis est. Ægypto autem ac Syriæ, Ciliciæq; & Asiæ, ac Græciæ peculiaris Zea, Olyra, Tiphe. Et paulo post.Ex Arinca dulcissimus panis,ipsa spissior quàm Far, & maiore spica, eadem & ponderosior. Raro modius grani non XVI. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter:ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est quam Olyram vocat. Et satis multo post. Olyram Arincam diximus vocari. Ex quibus perspicuum est Plinio Arincam Gallorum, & Græcorum Olyram eandem esse,à quibus Siliginem semper disiunxit.Hæc de candido Tritico, ac Siligine. Nunc de Tritico rufo dicamus. Huius præter Aristatum & muticum multa alia sunt genera,pro diuersa locorum natura,sitúque.Haud procul Lugduno in pagis monti alto,siue Aureo propinquis,Tritici genus colitur, quod incolæ vocant *Blé rune*,& *Gros Blé*.Spicam fert muticam, granum maximum, & amplissimum,sed ad conficiendum panem minùs vtile. Ex eo decorticato puls fit cum lacte,in cibo rusticis gratissima: quamobrem illud ad eas delicias non segniter colunt.Sunt qui Far,siue Adoreum veterũ esse putant,ex cuius pulte Romanos diu victitasse Plinius literis sic prodidit. Ex omni genere durissimum Far, & contra hyemes firmissimum.Patitur frigidissimos locos,& minùs subactos,vel æstuosos,sitientésque.Primus antiquis Latio cibus,magno argumento in Adoreæ donis,sicuti diximus. Pulte autem, non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodiéque dicuntur. Far Clusinum aduectum ex Italia,& in agro pingui satum, creuit ad hominis altitudinem,vel etiam procerius: caule sex geniculis distincto: foliis totidem radiculis quinque vel sex, fibrosis: spica palmum longa, prælongis aristis horrida,folliculis amplis,densis,multiplicibus,granum ambientibus longum, exile, profundius lacunatum, aridum, quod vix exculpitur,ac euoluitur, vt non immerito dixerit Plinius in Area non exteri,vt Triticum, Hordeum, Siliginem, sed tostum purgari vt Panicum, Milium, quæ cum folliculis cruda seruntur: ac ideo Far minimè tostum cum vaginulis ad satum seruari. Sed & Far pro omni Frumenti genere à veteribns vsupatum fuit. Hinc Far Triticeum pro Tritico, & Far Hordeaceum pro Hordeo,& Far Adoreum, Columellæ.Post hæc cauea

Lib.2. ca.9.
Corol. 101. lib.2. Diosc.
Li.5.de Ass.
Lib.2. c.21.
Lib.18. c.8.
Cap.10.
Li.22. c.25.
Lib.18. c.8.
Lib.8. ca.5.

FAR CLVSINVM Dalechampij.

cum matre claudendi ſunt, inquit hic ſcriptor, & farre Hordeaceo cum aqua incocto, vel adoreo farre vino aſperſo modicè alendi. Et paulo poſt. Vualabruſca de vepribus immatura lecta, cum farre Triticeo minuto cocto obiicitur eſurientibus. Videtur & Plinius Far pro farris farina, ſiue pulte, ſiue grano decorticato accepiſſe, cum ſcribit. Populum Romanum farre tantum è Frumento c c c.annis vſum Verrius tradidit. Porrò decorticati farris grani craſsior farina ex qua pultes fiunt, Græcis κρίμνον dicitur, Latinis Simila. Gallis *Froumentee*, quibuſdam Italico nomine vſurpato *Semoule*, quaſi Simila. Dioſcorides tamẽ ex Zea, ſicut ex Tritico Crimnon fieri teſtatur, atque etiam ex Olyra. Aliud Tritici rufi genus eſt ἑξάστιχον, Galli vocant, *Froument à ſix quarres*. Quidam, vt circa pagum Erium in Allobrogibus, *Blé rignet*, quaſi rigidum Triticum, quòd rigidiſsima firmiſsimáque ſpica ſit, ſex ordinibus diſtincta, cum in aliis quatuor tantum reperiantur. Item aliud Tritici rufi genus eſt, quod Lugdunenſes ruſtici appellant *Blé qui truche*, quoniam eius ſpica in alias finditur, & ſpicas minores adnatas veluti ramos ſpargit: *trucher* enim in ramos diuidi Lugdunenſes Coloni dicunt. Plinius ramoſum Triticum vocat. Fertiliſsima, inquit, Tritici genera, Ramoſum, aut quod Centigranum vocant. Contrà circa Matiſconem in humidiſsimis Sebuſianorum tractibus deterrimum & ſtrigoſiſsimum Tritici genus prouenit, grano longo, exili, ſubatro, multis glumis veſtito. Ruſtici vocant *Long gran*, id eſt longum granum, faméque vel egeſtate compulſi panem ex eo conficiunt. Alij ſuibus & gallinis edendum obiiciunt. Ad Brizam Thraciam fruges hæc videtur accedere, de qua ſuo loco dicetur. Quare rectè ſcripſit Columella Triticum ſolo vliginoſo conuerti in Siliginem: maximè ſi idem ſolum macrum ſit & exile. Triticum enim candidum noſtras idoneis locis genitum rufo præfertur: humida & macra terra ſatum granum reddit exile, ex quo panis ſit niueus, ad delitias quàm ad corporis firmitatem aptior: quoniam parum admodum nutrit. Idem granum pinguioribus agris redditum priſtinam naturam recuperat. Nec in hoc ſolum Tritico, ſed etiam in rufo ſiue Robo, mutatio huiuſmodi deprehenditur. Nam in humido, nebuloſo, tenuíque ſolo, quale eſt in montibus Seguſianorum, vulgo *De Foreſtz*, Robus naſcitur deterior, ſubater, in panificio minùs gratus, adeo vt panem ex Secale ibidem genito, pani ex eo Tritico parato multi anteponant. Idem in Allobrogibus euenit, cum Robi præſtantiſsimum genus, quod *Touſelle* vocant, in montanis agris ſerunt. In Sebuſianis, vu'go *Bugey*, (Allobrogum Sabaudianorum gens eſt, nunc Oeno ac Rhodano fluminibus clauſa, olim longiùs patens) Tragus frequentiſsimus eſt: incolæ ſeruatis priſci nominis veſtigiis *Blé Turguet* vocant. In montoſis aridis, & ventoſis locis naſcitur, & abſque noxa nebulas, pruinas, gelicidia, aliáſque cæli iniurias in montoſis locis frequentes tolerat, ventíſque agitatus firmiſsimè granum retinet. Spica cùm maturuit, ariſtis denſis horret, & cæruleo colore nitet, contrà quàm in aliis frugum generibus, quarum ſpicæ flaueſcunt.

Lib.18. c.7.

Lib.2. c.83 & 84.

Lib.18.c.10.

Lib.2.ca.9.

TRAGVS FRVMENTI genus Spica cærulea.

TRITICVM.

ueſcunt. Haud multum alimenti præbet. Eſt apud varias gentes multiplex varietas frugum, quarum numerum, nominúmque ancipitem ſignificationem perſequi difficilimum foret. Triticum omne radicibus multis, ac prætenuibus exit. Ex his vireſcens herba elicitur, quæ ſuis nixa fibris ſenſim adoleſcit, culmóſque ex vna ſtirpe rotundos, ſæpe plures erigit, in quibuſdam generibus ternis, in aliis quaternis, in farre ſenis, vt ait Plinius, geniculis diſtinctos, qui primùm vaginis iam quaſi pubeſcentes includuntur, ex quibus cum emerſerint, fundunt frugem in ſpica, quæ ſi mutica non eſt, in Hordeo ac Tritico, tria habet continentia, granum, glumam, ariſtam. Spica quam ruſtici antiquitus vocabant Specam, à ſpe videtur nominata, auctore Varrone: eam enim quod ſperant, ferè ſerunt. Granum dictum, quod eſt intimum ſolidum à gerendo: id enim ſeritur, vt ſpica gerat Frumentum, non vt glumam, aut ariſtam. Gluma folliculus eſt grani, à glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Ariſta, quæ vt acus tenuis, longa, eminet è gluma, quoniam areſcit prima, tanquam grani theca ſit gluma, & apex ariſta. Sed eſt Triticum tum candidum, tum rufum, quod ariſtas nullas habet. Candidum Triticum craſsiore, firmiore, ac ſolidiore culmo ſemper aſſurgit, ſpicámque rectam, nec pendulam gerit: quare rubigini minùs obnoxium eſt, quod & de Siligine tradit Plinius. Sed Minùs Siligo quàm cætera Frumenta, in ſtipula periclitatur, quoniam ſemper rectam habet ſpicam: nec rorem continet qui rubiginem faciat. Candidum Triticum gaudet ſolo craſſo, pingui, humido, ſtagnis vicino, vt eorum nebuloſo vapore perpetuò humeſcat. Gaudet & conuallibus montium, in quas imbribus aucti torrentes pinguiorem terræ partem ex montibus deuehant: macrum, frigidum, & perflatum ſolum reſpuit. Triticum rufum, pingue, craſſum, non humidum ſolum deſiderat. Varro quindecim diebus Frumentum in vagina eſſe ſcribit, quindecim florere, quindecim areſcere. Poſt florem craſſeſcit, inquit Theophraſtus, maturatúrque intra quadrageſimum diem: cum tardidiſsimè octauo à ſatu menſe plurima parte metitur, Ægyptiis, vt ſcribunt, ſeptimo. Nobis hybernum Triticum Septembri, aut Octobri menſe

Forma.

Lib.18. c.7.

Lib.1. c.48.

Tempus.

TRITICVM SPICA Mutica.

seritur, trimestre Martio. Florent Maio & Iunio: Iulio demetuntur. Sed trimestre dictum, quod tertio fere à satu mense maturescit, nostro in orbe, quinto tandem, hoc est Iulio mense legitur. Quare illa citiùs, vel seriùs pro varia regionum temperie maturari necesse est. Nunc de frequentissimo Tritici, tum in alimentis, tum in medicina vsu disserendum. E Tritici generibus ad secundæ valetudinis vsum optima Dioscoridi sunt recentia, & perfectè matura, colore luteo, deinde trimestria. Galenus inter Tritica plurimum habere alimenti scripsit, quæ densa sunt, totámque substantiam habent adeo compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimùm nutriunt. Quæ verò dentibus facilè franguntur, fractáque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum. Quod si vtrorumq; parem modum pendere libuerit, quæ densa sunt multo grauiora esse comperies. Hæc autem sunt, colore etiam, laxis flauiora. Explorare autem horum naturam non simpliciter oportet, superficiem externam duntaxat contemplando, sed diuidendo quoque, vt dictum est, ac frangendo: multa enim quæ extrinsecus flaua ac densa videntur, rara intus, laxa, albáque spectantur. Ex horum similagine confectus panis, inquit Dioscorides, plus alit quàm cibarius. E trimestrium farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra digeratur. In hac Dioscoridis oratione Ruellius τὸν συγκομιστὸν panem non rectè cibarium conuertit. Est enim panis συγκομιστὸς, idem qui αὐτόπυρος, cui nihil furfuris decessit, quem ex toto comportatum expressit ad verbum Cornarius. Id declarat Galenus cum ait. Est autem & alia panum species, inter has planè media, quos αὐτοπύρους appellant, medici autem veteres ipsos nominabant συγκομιστοὺς. Cæterùm quòd hi fiant ex farina à furfure non separata, furfuréque à pura farina non separato, omnibus est perspicuum: hinc enim nomina ipsis indiderunt: αὐτόπυρος quidem, quod αὐτὸς ὁ πυρὸς, id est totum ipsum Triticum in panificium cedat: συγκομιστὸς autem, quòd ad ipsos cõficiendos tota farina nusquam à furfure seiuncta συγκομίζεται, id est comportatur. Cibarium verò panem Celsus quasi plebeium in quinto genere firmitudinis alimentorum ponit, αὐτόπυρον autem in tertio, vt ex loco ante à nobis citato intelligere licet. Apuleius sordidum panem & cibarium pro eodem posuit, de descensu Psyches ad inferos loquens. Panis purissimus Galeno silignites, idest siligineus dicitur. Huic proximus est semidalites, idest, similaceus. Verùm σεμιδαλὶς Græcum nomen est, & antiquum, σιλιγνὴς verò, neque Græcum est, neque ipsum aliter possum exprimere. Inter panes igitur siligineus plurimum alimentum præstat, post ipsum autem similaceus. Tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς, & αὐτόπυρος dicitur. Quartum post hunc est sordidorũ genus: in quibus furfuraceus est postremus: minimúmque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum subsidet.

Marginal notes: Vsus. — Lib.2.c.78. — Li.1. Alim. — Triticum optimum quod — Lib.2.c.78. — Li.1. Alim. — ...ersa panum genera — Lib. 2.c.18. — Lib.6. — Li.1. Alim. — Quadruplex panis

det. Quinque igitur panis genera Galenus facit. Primum Siligniten, ideſt Siligineum, ex ſiligine: Secundum ſemidalitem, ideſt Similagineum, ex ſimilagine tritici farina, expoſitíſque mox vocabulis, σεμίδαλιν quidem vocem eſſe Græcam aſſerit, ex qua ſimilago à Latinis accepta, quæ & ſimila dicitur, σιλίγνιν verò non item, ſed Romanam vt & ipſe alibi teſtatur. Tertium genus eſt medium ſyncomiſtum ſiue autopyrum. Quartũ ſordidum magna ex parte ex furfuribus conſtans. Quintũ furfuraceũ. Quantum autem ad alimenti rationem attinet, idem planè Celſus his verbis expoſuit. Ex tritico firmiſsima ſiligo, deinde ſimila, deinde cui nihil ademptum eſt, quod autopyrum Græci vocant. Infirmior eſt ex polline, velvt alij legunt, deinde, ſimila: infirmior eſt ex polline: deinde cui nihil ademptum eſt, quem Græci αὐτόπυρον vocant, infirmiſsimus cibarius panis. Celſus igitur, niſi mendoſus locus eſt, quartum panis genus infirmius in alimenti ratione eſſe tradit, ex polline confecti, quod Galenus τὸ τῶν ῥυπαρῶν εἶδος, appellat, craſsiorem, opinor, ſiue ſecundarium pollinem intelligens, ſiligine iam ab eo, tenuiſsimo cribro ſecreta. Heſychius γυρίτην ἄρτον, ideſt ex polline, quod γύρις dicitur, αὐτόπυρον interpretatus eſt. Sed quid ſit pollen tritici ſiue pollin ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. Similago ex Tritico fit laudatiſsima. Ex Africo iuſtum eſt ex modiis redire ſemodios, & pollinis (primarij) ſextarios quinque. Ita autem appellant in Tritico, quod florem in ſiligine. Præterea ſecundarii (ſub. pollinis,) ſextarios quatuor, furfurúmque tantundem. Panes verò è modio ſimilaginis CXXII. è floris (pollinis) modio CXVIII. Pretium huic (ſub. Africano Tritico,) annona media in modios farinæ (à furfure non purgatæ) XL. aſſes, ſimilaginis caſtratæ, (ab omni ſorde puræ) octonis aſsibus amplius, ſiliginis caſtratæ duplum. Eſt & alia diſtinctio. Similago Tritici XVII. pondo panis reddere viſa, (ſub. eius modius,) pollin autem XXX. cum triente, & ſecundarij panis quinas ſelibras, totidem cibarij, & furfurum ſextarios ſex. Ex quibus Plinij verbis colligit Budæus Africum Triticum præſtantiſsimum fuiſſe, ex cuius farina primùm ſimilago, quæ & ſimila dicitur, cribro tenuiſsimo à polline cernebatur, ita vt ex polline reſtante ſecundariam rurſum veluti ſimilam ſepararent, & craſsiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiore incerniculo ſuccernerent, quem vt diximus, Celſus intellexit, quartum genus panis ex polline ſtatuens. Turnebus cap. 18. lib. 30. Animaduerſ. in exemplari manuſcripto illa Plinij verba ſic legi docet. Eſt & alia diſtinctio ſemel tempore L. Pauli nata, Pondo panis reddere viſa XVIII. tertia XIX. cum triente: quam lectionem & in meo codice manu exarato reperi, ſed, vt arbitror, vitioſam. Similam quidem, ſiue Similaginem, id eſſe ſi nos credimus, quod vulgus nuncupat *Simoule*, nimirum Triticum mola verſatili decorticatum, & in minutula grana confractum, vt fieri ſolet in æſtuoſis prouinciis, Aphrica, Sardinia, Balearibus inſulis, & eiuſmodi reliquis, non minus frequenter aut libenter eo cibo cum iuſculis parato quàm pane victitantibus regionum illarum populis, à farina certè differt Simila, rectéque Plinius expendit, quantum pollinis ſiue farinæ, quantum Similæ Triticum reddat, & quot primarij aut ſecundarij panes è Simila pollinéue fiant. Eſt autem pollen, ſiue pollin, interdum à furfure purgata farina, cuius tenuiorem partem pollinem primarium vocant: craſsiuſculam autem Pollinem ſecundarium, & cibarium. Aliquãdo vero pollen dicitur leuiſsima farina è piſtrinis ac moletrinis ob ſuam leuitatem tanquam euolans, & parietibus adhæreſcens, è qua fit tenaciſsimum gluten. Galli vocant *Fole farine*, quaſi *vole*, à volando. Ex hoc polline fieri panem nuſquam meminime legiſſe. Harum dictionum τῶν πολυσήμων intellectus multiplex valde profecto moratur lectorem, vt & ſiliginis nomen, quod nunc

Libr. 7. ph. loca. ca. 1.

Lib. 2. ca. 8.

Li. 18. ca. 10.

Li. 5. de Af.

frumenti genus significat leuissimi, ac delicatissimi, nunc farinam purissimam, & tenuissimam, excussorio lineo spissisimo transmissam. Similam siue similaginem cum siligine farina videtur confudisse Budæus, Galliæ nostræ decus, & clarissimum lumen, quod inter eas differentiam non didicisset, similaginis vsu fere Gallis Celtis ignoto. Nostri pistores panificium venale in tria fere genera diuidunt; in primarium panem, qui candidus dicitur, Gallicè *Pain blanc*, & *Pain de bouche*, Lugdunensibus *De la miche*, in secundæ notæ panem, qui Ciuilis dicitur, *Pain bourgeois*, & *Pain de mesnage*, Lugdunensibus *Pain farin*, fit is è farina, pura quidem, & quæ nihil furfuris habeat, sed crassiore quàm Primarius: Tertium genus panis cibarius est, nostris, postremæ notæ Græcis Syncomistos, vel Autopycos, Plinio militaris, Lugdunensibus *Pain à tout*, in quo nihil furfuris, nihil farinæ detractum est. Farina ad Panificium præstantissima ea est, quæ non nimis molita, neque recens, neque vetus, neque crassi furfuris fuerit. Nam, quæ nimis molita est, furfuraceos Panes facit: quæ recentior, adscititiam molæ caliditatem retinet: vetus puluere, situ, carie, aut viroso aliquo odore labefactatur. Hæc deinde optimæ aquæ permiscenda, quæ ex laudatissimo fonte fluxerit, quæ pellucida sit, quæ neque cœnum, neque limum redoleat. Præterea fermentum triticeum addendum, non vetus, mediocris quantitatis, ne ex eius copia Panis acescat. Iniiciendum & salis albi parum, vt Panis gustui gratior reddatur. Concoctu inter Panes sunt facillimi, inquit Galenus, qui plurimum sunt fermentati, & pulcherrimè subacti, quíque in clibano igne moderato fuerint assati. Nam ignis ardentior primo statim occursu superficiem externam circumurens in testæ modum indurat: accidítque duplici nomine prauum panem fieri, priore quidem quod partem internam habeat crudam atque illaboratam, posteriore verò quod externam siccam habeat, ac præassatam, & testaceã. Porrò ignis moderato remissior panem minus bene elaborat, sed ipsum crudiorem relinquit, & maximè partem omnem eius internam. Qui autem igne moderato longiore spatio per totos se ipsos æquabiliter assati fuerint, ij tũ bellissimè in ventriculo concoquuntur, tum ad cæteras actiones quæ coctionem consequuntur, erunt aptissimi. Pessimi autem ij Panes sunt habendi, quibus nihil adest ante memoratorum. Puri panes fermento copiosiore indigent, omniúmque maximè subigere eos oportet, nec statim post fermentum & subactum assare: diuturniorem iidem assationem postulant. Contrà furfuraceis paucum fermentum, leuis subactio, breue interuallum, breuiórque assatio sufficit. His adiiciendæ aliæ ex coquendi ratione panum differentiæ. Omnium optimi sunt, inquit Galenus, panes Clibanitæ, siue Cribanitæ, ad eum quem præscripsi modum, tum assati, tum ad assationem præparati. Cocturæ id genus Galli vocant *Cuire en la terrasse*, proximi ipsis sunt Ipnitæ, Furnacei, Gallis, *Cuicts au four*, eodem quo prædicti modo præparati. Sed quia in profundo Panis hîc non æquabiliter assatur, ob id à Clibanite bonitate vincitur. At qui in craticula, aut sub cinere calido, aut in foci pauimento super pruna assantur, praui omnes sunt, quoniam inæqualiter cocti sunt, partibus ipsorum extimis supramodum assatis, intimis autem crudis. Cæterùm quoniam subcinericiis cineres prauitatem aliquam aspergunt, hos panum omnium (si ipsis etiam cætera omnia ante pariter adfuerint) quod ad cocturæ saltem modum attinet, propemodum dixerim esse deterrimos. Panes κλιβανῖται siue κριβανῖται dicuntur Galeno, & aliis veteribus, qui in clibano coquuntur. Est enim Græcis κλίβανος, vel Atticè κρίβανος, Latinis Clibanus & Testus, tegmen testaceum nobis hodie æneum, sub quo calidi panes, placentæ, spiræ, & huiusmodi cætera prunis suppositis coquuntur. Panes ἰπνῖται, furnacei, aut in furno cocti. Quare non rectè Linacer panem

Margin notes: Li. 1. Alim. — Li. 1. Alim.

Manuscript margin notes: [uni]uersæ farinæ — [co]nficiendi panis & [far]ina modus — [di]uersi panes ex modo coquendi

panem clibaniten apud Galenum in furno coctum interpretatus est, qui ipnites est, & clibanite deterior. Ante omnia panis bene fermentatus, & probe coctus erit inquit rursum Galenus cribanites, non ipnites. Hanc differentiam Plinius obseruauit de scilla loquens. Coquitur pluribus modis in olla, quę coniiciatur in clibanum aut furnum. Qui in craticula assatur panis, ἐσχαρίτης Gręcis nominatur nobis, seruata propemodum Græca voce, *Eschalete*, & *Gauffre*, Parisiensibus. Est autem Eschara ferreum instrumentum duabus veluti plagulis constans, craticulæ figura latius & altius incisis, quæ disparari, & rursum adduci proximè possunt, vt se contingant. Hæ cum igne propemodum candent, inferiori panis materia statim iniicitur, & admota appressáque superiore coquitur quod satis est, vtrámque sæpius ad ignem obuersando. Eo cocturæ modo fit & panis Obelias, quem vulgus eodem fere nomine vocat, *des Oblies*. Qui in foci pauimento super Prunis, ἐπάνθραξ, Atheneo. Qui sub cinere calido ἐγκρυφίας siue ἔγκρυπτος. Triticum Galeno primi est ordinis excalfacientium, sed neque humectare, neque siccare euidenter potest: habet etiam quiddam lentoris obstruentísque naturæ. Quod ex pane fit cataplasma vim habet magis digerentem, quàm quod ex tritico: nimirum cum & salem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentum enim vim habet attrahendi & digerendi ea quæ in alto resident. Plinius tamen historia citata triticum siccare ostendit. Sextus Pompeius, inquit, Hispaniæ citerioris princeps, Prætorij viri pater, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in Triticum sese super genua: leuatúsque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio vsus est. Vis tanta est, vt cados plenos siccet. Scribit idem Plinius grana tritici ferro combusta, iis quæ frigus vsserit præsentaneo esse remedio. Farinam ex aceto coctam neruorum contractionibus auxiliari: cum rosa verò & fico sicca, myxísque decoctos furfures tonsillis faucibúsque gargarizatione prodesse. Paleam quoque tritici vel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubent, quaque decoctæ sunt aqua foueri. Refert Galenus Crispi ad recentes in mento, siue alia faciei parte lichenas ex tritico medicamentum his verbis. Tritici grana multa in incudem imponito, deinde laminam æris igne candefactam tritico super ponito, & resolutũ ab eo liquorem calidum adhuc auferto, ac super lichenas linito. Hoc solo multos curatos scimus. Fit & auctore Matthiolo è tritici granis inter ferri laminas igne calefacti compressis oleum, quod ad vlcerum sinus commendant. Sunt etiam qui eo vtantur ad pedum & manuum rimas, quas frigus excitauerit: item ad asperam cutim læuigandam. Sed de tritici viribus fusiùs hæc Dioscorides. Tritici genera cruda, inquit, in cibis teretes tineas gignunt: canum morsibus prosunt mansa & imposita. Farina eorum cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorum fluxiones. Item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulso tollit. Furfures autem in acri aceto decocti, turgentes mammas sedant. Græcè legitur, Τὸ δὲ πίτυρον σὺν ὄξει δριμεῖ, λέπρας ἀφίστησι καταπλασσόμενον θερμὸν, καὶ πάσης φλεγμονῆς ἐν ἀρχῇ κατάπλασμα σύμφορον. μετὰ πηγάνου ἀφεψήματος ἑψηθὲν, μάστους σπαργῶντας παύει. Idest, furfures autem cum acri aceto calidi admoti lepras eximunt. Incipientes etiam omnes inflammationes illiti leniunt. In rutæ verò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Quo loco vetus codex habet non σπαργῶντας, vt omnes vulgares, quod significat turgentes & luxuriantes, sed χονδριῶντας, idest, instar cartilaginis induratas) viperarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Farinaceum fermentum calfaciendi extrahendíque vim habet. Priuatim callos pedum, clauósque extenuat, & cætera tubercula furunculósque ex sale concoquit, & aperit. Sitaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino commodissi

Lib.4. sani. tuen. & Li.8. meth. Li.1. Antid.

Lib.20.c.9.

Lib.8. sim.

Vires & tempera.

Li.22.ca.25.

Ibidem.

Li.5. ph. lo.

In libr. 2. c. 78. Diosc.

Li.2.ca.78.

Lacu.

modisſimè illinitur: eadem ſi decocta in glutinis modum delingatur, cruentis excreationibus proderit: contra tuſsim & exaſperatas arterias cum mentha & butyro decocta, efficax eſt. Tritici pollen ſi ex aqua mulſa, aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationem. Panis & crudus & coctus cum aqua mulſa inflammationes omnes illitu mulcet, quoniam emollit, & quadantenus refrigerat, ſed herbis ſuccíſue huic rei accommodatis admiſcendus. Vetus panis aridus per ſe, & adiectis conuenientibus, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus illitu vetuſtas impetigines ſanat. Glutinum ex ſimilagine & polline, quo chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus prodeſt, ſi liquidum ac tepidum cochlearis menſura detur ſorbendum. Satis de tritico dixiſſe videri poteramus, niſi eius genera aliquot peregrina ſuperioribus adiungenda eſſent.

TRITICVM INDICVM, CAP. II.

Hiſtor. pla. ca. 318.

In ca. 78. li. 2. Dioſcor.

TVRCICVM Triticum hodie appellatur perperam, quod Indicum appellari debet. Nam ex Occidentis Indiis primum ad nos tranſlatum eſt, non ex Turcia & Aſia, vt credidit Fuchſius. Huius Matthiolo quatuor ſunt genera, quæ granorum & ſpicarum duntaxat colore differunt. Aut enim rufeſcunt grana, aut nigricant, aut crocea ſunt, aut ſubalbicant. In quibus hoc permirum videri debet, quod alia parte florem, alia fructum proferunt, cum ſtirpes omnes ibi fructum producant, vnde flos emicat.

Forma Indici.

Triticum hoc radicibus firmatur multis, duris ac neruoſis, ſed minimè craſsis, ex quibus calamus aſſurgit arundinaceus, inferiore parte craſſus, ac purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus, rotundus, procerus, geniculatus, alba & fungoſa medulla farctus. Folia ſunt longa, lata, venoſa, arundinacea. In calami ſummitate ſpicas fundit dodrantales, iubę ferè modo multiplices, procumbentes, muticas, & granis vacuas, flores tantum gerentes ſecales modo, nunc

TRITICVM INDICVM, Fuchſio Turcicum.

TRITICVM INDICVM Matthioli.

luteo

luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, vt fructus quem profert, siue frugiferæ spicæ coloratæ sunt. Culmi geniculis prægrandes veluti spicæ exeunt, multis foliaceis & membranosis tunicis velut vagina quadam obuolutæ, ex qua longi tenuésque capilli prominent. Spicæ iam adultæ Piceę arboris conum tum longitudine, tum crassitudine æquant, circa quas totas coaceruantur grana nuda, arctissimè sese stipantia, læuia, subrotunda, Pisi magnitudine, & in octonos aut denos versus ordine digesta. Hoc triticum Dodonæus Milium Indicum à Plinio appellari scribit. Indi hodie *Maliiz* vocant, serúntque hoc modo. In Agrum eunt aliquot simul recta linea dispositi, æqualitérque distantes, acuto palo terram perforant dextra manu, & quatuor quinquéue grana, sinistra manu in vnumquodque foramen iniiciunt, pede altero foramina occludentes, ne psittaci semen depascantur. Atque ita ordinum passu distantias metientes, Agrum totum serunt retrocedentes. Verum ante sationem semen biduo aqua macerant, nec serunt nisi priùs terra pluuia maduerit. Citò nascitur, & quarto in India mense demetitur. Est etiam huiusce frumenti peculiare genus, quod duobus tantum mensibus & seritur, & metitur. Quinetiam aliud est quod quadraginta tantum diebus à satione maturescit. Sed id minutius est, & infirmius, nec seritur nisi cum futuræ caritatis annonæ suspitio est. Triticum Indicum temperamento Tritico nostro simile esse videtur, nisi paulò calidius sit, id quod indicat panis ex ipso confecti dulcedo. Farinam reddit candidam, ex qua panes fiunt, crassiore tamen substantia ac magis viscida quàm nostri. Quare crassum succum gignunt, quique facilè obstruere possit. Eius farina iis cataplasmatis commodè miscetur, quibus pus mouendi facultas inest: nam suo lentore meatus obstruens apostematibus suppurandis peridonea est.

Li. 4. ca. 10.
Li. 18. ca. 7.

Genera.

Vsus & Temper.

FRVMENTVM SARACENICVM,

Erysimum Theophr. & Irio Plinij, CAP. III.

ALIVD frumentum Saracenicum, vocatur, quoniam ex Africa primum delatum sit, à Gallis *Blé Sarrazin*, ab Italis quibusdam *Saracino*, ab aliis *Formentone*, quasi vile frumentum. Germani superiores *Heydenkorn*, inferiores *Bockvueydt*, siue *Bucckvueydt*, idest hirci aut fagi triticum appellant, Græcè τραγόπυρον & φηγώπυρον dixeris, Latinè Hircotriticum, & fagotriticũ, quod faginam glãdem forma triquetra & colore sordido quodammodo referat, licet multo minus sit. Peritiores ac diligentiores herbarij frugem hanc Erysimũ esse volunt Theophrasti, Plinij vero, Latinorúmque, Irionem. Erisimi semen Theophrasto cap. 17. 2. histor. feracissimum est, vt & Milij, Papaueris Cymini, quamuis minutum. Eodem libr. capit. 19. Erysimum & Sesamum, nullum animal, dum virent, attingit, propter amarorem, qui in siccis deponitur, & sic euanescit, vt tum vesca sint. Erysimo frugi, nam oleris genus est alterum Erysimum, ac Sesamo, calamus ferulaceus est Theophrasto, lib. 9. hist. Plinio vero cap. 7. 18. Sesamo tantum.

Matth. in cap. 78. lib. 2. Dios.

tum. Eodem loco Plinius Irionis & Sesami sanguineum esse folium tradit. Huius quidem plantæ caules & surculi rubent, non folia. Erysimum fruges folio primum est subrotundo, quod tempore hederaceum euadit, verùm acutius & mollius. Caulem edit fragilem, rotundum, inanem, bicubitalem, rubentem, foliosum. Florem edit paruum, candidum, racemosum, è quo semen triangulum, sordido colore nigricans, alba intus medulla. Seritur Aprili mense, Iulio metitur in calidioribus locis, adeo vt in iis bis anno proueniat. Id quod in multis Italiæ locis euenit. Rustici ex eius farina non solùm panes conficiũt, sed etiam pulmenta, quibus hyeme victitant. Pinsunt quoque idem in pila, & ptisanam inde conficiunt, qua nonnulli vescuntur è carnium iure decocta: est enim cibus non ingratus, si rectè coquatur, nec adeo vt grana disiliant in pultem, sed integra remaneant. Rustici qui circa Italiæ & Germaniæ fines degunt, pultem ex eo quam vulgari idiomate appellant *Polenta*, conficiunt: deinde massam in latas & tenues portiones secant, & caseo butyróque conspersas in cibum sumunt. qui nec ingratus est, nec adeo ventriculum grauat, vt puls illa quæ ex Milij farina à siluicolis paratur, & quamuis flatus expers non sit, tamen non tam inflat quàm Phaselus, Faba, atque Pisum. Ex his perspicuum est eos valde hallucinari, qui id frumenti genus Ocymum vel Ocynum antiquorum esse putauerunt, pabulum iumentis purgandis aptissimum. In quibus est Tragus, qui non solùm id Ocymum esse credit, quod seri consueuit pabulis pecorum, quia eo ita nutriantur, vt breui tempore hoc pastu mirum in modum saginentur, sed etiam huic frumento omnes tribuat vires, quas in Ocymo odorato inesse veteres tradiderunt.

Libr.2.c.25.

ZEA, CAP. IIII.

Li.1. Alim.
Nomina
Li.18.ca.8.

ZEA & Ζεία Græcis, auctore Galeno, Zea & semen Latinis, vulgo & Italis *Spelta*, & *Pirra*, dicitur. Zea, inquit Plinius, est Zea Italiæ copiosa in Campania maximè Seménque appellatur. Hoc habet nomen res præclara, propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα, dixit, non vt arbitrantur aliqui, quoniam vitã donaret: quibus verbis Plin. vult Seminis appellationem ob excellentiam frugis datam esse, & Homerum ζείδωρον ἄρουραν dixisse, quod Zeam ferret, non quod τό ζῆν donaret. Arabes *Hais*, Galli *Espeaute*, Hispani *Spelta*, Germani *Speltz*, nonnulli *Tinkel*, & *Dinckelkern*, nominant. Zea duûm est generum auctore Dioscoride. Vna simplex: altera δίκοκκος καλεῖται ἐν δυσὶν ἐλύτροις ἔχουσα συνεζευγμένον τὸ σπέρμα, idest, quæ dicoccos appellatur, quod in duobus folliculis coniunctum semen habeat, vel, vt vertit Ruellius, quæ in geminis putaminibus grana bina iuncta gerit, ob id dicoccos appellatur. Ex quo perspicuum est falli eos, qui dicoccon interpretantur, cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina sunt, simplicem quæ in singulis tunicis singula grana habet. Zea veterum, inquit Matthiolus, illud est frugis genus, quod vulgo Italis *Spelta*, & *Pirra* dicitur. Spelta enim quod de Zea traditur, duûm generum est: vna spicas profert simplicibus granorum versibus: altera duplicibus: Præterea quidam, vt Foroiulienses, Speltam *Pirra farra* vulgo appellant, quod ex ipsius deglubitis granis, vt veteres, ex Farre, halicam conficiant. Sunt & apud Insubres qui Speltam *Algam* nominant, quasi Alicam, sicut & veteres decorticatam Zeam alicam vocauerunt. Adhæc Plinius Zeam Italiæ esse copiosam tradit, in Campania maximè, & Semen vocari. Cuius tempore cùm fruges hæc copiosa in Italia fuerit, eius quoque prouentus ad hunc vsque diem perdurare potuit. Hetrusci, veteres imitati, Speltam vulgo *Biada*, appellant. Nam vt ab antiquis Semen omnibus est seminibus commune nomen,

Lib. 2.c.82.
Genera.

Fuc. c. 108.
Ruel.lib.2. cap.19.
Dodo.libr. 4. cap. 2.

Lib.18. c. 8.

men, ita apud Hetruscos *Biada* segetum omnium nomen, Zeæ ob frugis præstantiam inditum est. Zea itaque quæ vulgo Spelta dicitur, Tritico haud absimilis prouenit, tenuiore tamen stipula, firmioréque. Verùm spica à Tritico differt, quod compressa planáque sit, granis tantùm ex vtroque latere prodeuntibus, aristis longis, ac tenuibus vallata. Maior Zea siue dicoccos, firmiore grandioréque culmo, & altiore spica prouenit, gignítque bina duobus folliculis simul iūctis grana. Minor altera & monococcos, minore tum culmo, tum spica spectatur, in qua grana singula singulis includuntur folliculis.

Forma. Matt. in c. 8. li. 2. Diosc.

ZEA DVPLEX.

Zea in multis Italiæ, Galliæ, & Germaniæ locis prouenit. Nascitur qualicumque solo, etiam humidiore, quoniam folliculum, vt ait Columella, quo continetur firmum ac durabilem, aduersus longioris temporis humorem habet. Lęto tamen pinguíque melius proficit.

Locus.

Seritur, vt Triticum, Septembri vel Octobri mense: Iulio demetitur. Tradunt Zeam, inquit Plinius, cum sit degener, redire ad frumentum, nec protinus, sed tertio anno.

Tempus. Li. 18. c. 10.

Zea, inquit Dioscorides, plus quam hordeum alit, ori grata, digeritur in panificia, & minus quàm Triticum nutrit, in quibus verbis pro εὔστομος, idest ori grata, ex fide veteris & inculpatissimi codicis εὐστόμαχος, idest stomacho vtilis, siue commoda, legendum, sicuti etiam legit Galenus hunc Dioscoridis locum citans, qui & de Zea hæc scripsit. Zea vniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici, & hordei. Itaque ex illis cognosci debet.

Lib. 2. c. 82. *Vires & Temper.* Li. 1. Alim. Lib. 6. sim.

Olim vt ex Tritico Crimnon, ita ex Zea Chōdrus siue Alica fiebat. Græcorum χόνδρον. Latinorum alicam esse declarant tum viri docti, qui conuertendis in Latinam linguam Græcis medicis χόνδρον Latinè alicam semper reddiderunt, tum posteriores Gręci qui Latina voce ἄλιξ vsurpata, sæpe cōiūctim χόνδρον ἄλικος, dicūt. Aetius. τροφὴν δὲ διδόναι χόνδρον ἄλικος μετ' οἴνου λευκοῦ, & cæt. ac rursum: ἐνθρύπτειν δὲ ἐν αὐλῷ ψίχας, ἢ χόνδρον ἄλικος ἐν αὐλῷ ἐμβαλητέον. Item alibi; ταχῆναι δὲ χόνδρον ἄλικος μεθ' ὕδατος θερμοῦ ἑψημένον, & cætera. Sed id postea ex rei ipsius natura certius ostēdemus. Videtur autem alica Latinis ab alendo appellata esse, sicut χόνδρος Græcis ob excellentiam, idest granum dicitur. Deinde χόνδρος & alica tum pro frugis specie, tum pro re factita, siue cibo, Alica ex Zea, chondrus è tritico composito à veteribus vsurpatur. Paulus. Chondrus tritico persimilis est, nisi quod glutinosior. Suidas. χόνδρος· πυρῷ παραπλήσιος: γλίσχρος δὲ πλέον ἐκείνου. Galenus, χόνδρος ἔστι μὲν δύσπεπτος καὶ τροφὴ βελτίστη, καθάπερ καὶ πυρός. Et mox, καὶ διὰ τοῦτο τινὲς ἐκ τῶν ἱκανῶς ξηραινόντων ἐνόμισαν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ σπέρμα. Plinius de frugum generibus. Aliqui verna, milium, panicum, lentem, cicer, alicam appellant. Et paullo post, Tunicæ frumento plures, hordeum maximè nudum & alica, arinca, vetustus codex habet, sed præcipuè auena. Nunc ex quibus frugibus, & quomodo fieret chondrus siue alica explicandum. Alica fit ex Zea quæ dicoccos appellatur, inquit Dioscorides. Plus alit quàm Oryza, aluum magis cohibet, stomacho longè vtilior. Alica ex genere est Tritici, inquit Galenus, valenter nutrit,

Chōdrus & alica. Lib. 9. c. 10. Ibid. ca. 12. Ibid. ca. 29. Libr. 7. Libr. 8. sim. Li. 18. ca. 7. Lib. 2. c. 89. Li. 1. Alim.

ſuccúmque lentum habet, ſiue in aqua duntaxat coctam cum mulſo, aut vino dulci, aut etiam adſtringente (nam ſingulis horum ſuo proprio tempore vtimur) ſiue oleo ſaléque conditam ſumas. Nonnumquam autem illi & acetum iniicitur. Præparatam eodem modo alicam medici chondroptiſſanæ cõfectionem appellant: quidam autem dicunt ex χόνδρον πλιοσάνης, ideſt ex alicæ ptiſſana ægrotum fuiſſe cibatum. Veterum nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πλιοσάνην πυρίνην, ideſt ptiſſanam triticeam, alicam è Tritico confectam nominant. Qua propter eius nomen apud antiquos eſt rarum. Sunt autem & alia permulta ſemina prædictis quidem ſimilia, non tamen eadem protinus ſpecie, quæ partim in Hordei ac Zyphæ, partim in Zyphæ, olyræque, aut Olyræ & Tritici medio ſunt loco: quædam vero ad Olyræ, alia ad Hordei aut Zyphæ, alia ad Tritici, ceu alia ad Panici, alia ad Milij naturam proximè accedunt, quæ nomina habent alia ſimplicia, ὥσπερ ἐν ἰταλίᾳ ἐξ οὗ τὸν χόνδρον ποιοῦσι, ideſt, vt in

Li. 18. ca. 11.

Italia ex quo Alicam faciunt. Quibus verbis nihil aliud quam ſimpliciter Zeam appellatam indicat, ex qua chondrum in Italia faciebant. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio inquit Plinius, præſtantiſsimæ ſaluberrimæque: quæ palma frugum indubitanter Italiam contingit vel, vt alij legunt, Italiæ contigit. Fit ſine dubio & in Ægypto, ſed admodum ſpernenda. In Italia verò pluribus locis, ſicut Veronenſi Piſanóque agro, in Campania tamen laudatiſsima, idem rur-

Li. 22. c. 25.

ſum. Alica fit ex Zea, quam Semen appellauimus. Et alibi. Alica res Romana eſt, non pridem excogitata. Ex his intelligere licet alicam latinorum, χόνδρον, eſſe Græcorum, & eam non ex vno frugum genere paratam fuiſſe, ſed quæ ex Zea & tritico fieret, peculiariter chondrum ſiue alicam appellatam. Cum enim chondrum, chondroptiſſanam, & ptiſſanam pyrinen, ideſt triticeam à veteribus dictam fuiſſe ſcribit Galenus, nihil aliud intelligit, quam quod chondrus inſtar ptiſſanæ decorticaretur, & comminueretur, atque poſtea eodem quo ptiſſana modo condiretur. Eſt autem ptiſſana propriè hordei decorticati appellatio, vt ſuo loco dicemus, qua cum aliis frugum generibus copulata, alia atque alia ptiſſanæ genera ſignificantur: velut χονδροπλιοσάνη ſignificat ex Zea decorticata ptiſſanam: πλιοσάνη πυρίνη, ptiſſanam ex tritico decorticato, ita vt tum chondrus, tum ptiſſana generalia nomina eſſe videantur frugum omnium ſiccatarum, & decorticatarum, quo ſane modo alica quoque apud

Li. 18. ca. 11.

Plinium generale vocabulum videtur eſſe, quemadmodum apud Græcos chondrus, quo loco ille alicæ conficiendæ modum oſtendit. Alica fit ex Zea, quam ſemen appellauimus, inquit. Tunditur granum eius in pila lignea: nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera. Primori ineſt Pyxis ferrea: excuſsis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium: grandiſsimum verò aphærema appellant. His Plinius alicæ parandæ modum docet, & tria eius ex Zea factæ genera ex contuſionis magnitudine diſtinguit, minimum idque primarium, in minutiſsima grana tuſum. Secundarium quod craſsiuſculè contuſum eſt: grandiſsimum, maximæ inter ea molis, grano fere tantum exuto ſua tunica, nec minutius trito, vnde etiam ἀφαίρεμα à cortice videlicet, ſiue tunicis ablatis eſt appellatum, vel quod tertium

Ibidem.

hoc genus ſit tanquam reiectum purgamentum ſuperiorum, quæ longe præſtantiora ſunt. Alia alicæ genera materiæ ex qua fit, diuerſitate Plinius ſtatuit his verbis. Alica adulterina maximè quidem fit ex Zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius ſpicæ nigrioréſque, & breuis ſtipula. Et paullo poſt: Alia ratio vbique adulterandi. Ex tritico candidiſsima & grandiſsima eligunt grana, ac

na, ac ſemicocta in ollis poſtea areſaciunt ſole ad initium, vel, vt alij legunt, ad indicium, rurſúſque leuiter aſperſa molis frangunt. Ex quibus apparet alicam ex Zea tum vera, tum degenerante itémque ex tritico fieri, ſicuti de chondron priùs diximus. Ex his etiam Paulum Aegin. cum cæteris Græcis ac Latinis ſcriptoribus conciliare licet, qui chondrum ab alica vt diuerſum apertè diſtinguit. Id quod nullam aliam ob cauſam fecit, opinor, quàm vt ex frugum diuerſitate, ex quibus frumentaceus hic cibus paratur, diuerſas eius ſpecies conſtitueret, ac eum quidem qui ex tritico, ab eo qui ex Zea fit, diuideret, chondrum ex tritico factum appellans, quem Galenus chondroptiſſanam, & ptiſſanam triticeam dixit, alicam verò ex Zea paratam, vſurpato nomine Latino, ſic enim ſcribit. Τῶν σιτωδῶν ὀνομαζομένων ὁ μὲν χόνδρος τρόφιμός τε, καὶ γλίσχρου χυμοῦ γεννητικός. ἀλλ' ὁ μὲν πλυτὸς μοχθηρὸς, ἐπείπερ ἑτοίμως παχυνόμενος ἄνεφθος μένει. Κρείττων δὲ ὁ χυλὸς αὐτοῦ ὅλου καλῶς ἑψηθέντος παραπλησίως πτισάνῃ. ὁ δὲ ἄλιξ τὰ μὲν ἄλλα χόνδρῳ παρέοικεν, μᾶλλον δὲ γαστρὸς ἐστὶν ἐφεκτικός. Ideſt. Ex his quæ frumentacea nominantur, chondrus bene nutrit, & glutinoſum humorem parit. Verùm elotus prauus habetur, quoniam promptè craſſeſcens inconcoctus manet. Probatur magis cremor chondri, ſi totus probe ptiſſanæ modo fuerit decoctus. Alica cætera quidem chondro ſimilis eſt, ſed aluum magis adſtringit. Eadem de Chondro ſiue alica Galenus ſcripſit. Nempe bene nutrire, ſuccum lentum habere, chondrum lentum inſtar glutinis, concreſcere, ac denſari & incoctum manere: meliorem ſuccum eius eſſe, ſi probe coquatur ptiſſanæ modo. Veteres alicæ, vt tenerior & candidior eſſe, tum gypſum, tum cretam puteolanam miſcebant. Eam ob ſulphuris metalla illic pleriſque in locis conflagrantia, ſulphureæ qualitatis non expertem eſſe arbitrabãtur: quare eius miſtura alicæ candorem conciliare ſeſe putabant, (ſulphur enim vapore ſuo dealbat,) quod glutinoſum in ea extenuare, humorem ſuperuacaneum exhaurire, vt alica & ſapore iucundior, & reſiccata tenerior, coquibilior in ventriculo concoctu facilior, denique ad valetudinem commodior, vt quæ lentore detracto viſcera minus obſtrueret, Plinius cum alicæ ex Zea faciendæ rationem oſtendiſſet, vt iam diximus, ſubiicit. Nondum habent candorem ſuum quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſtea (mirum dictu) admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, colorémque & teneritatem adfert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogæo appellato. Extátque D. Auguſti decretum, quo annua vicena millia Neapolitanis pro eo numerari iuſsit è fiſco ſuo, coloniam deducens Capuam. Adiecítque cauſam afferendi, vel vt alij legunt, præbendi, quoniam negaſſent Campani alicam confici ſine eo metallo poſſe. In eodem reperitur & ſulphur: emicántque fontes Oraxi, oculorum claritati, & vulnerum medicinæ, dentiúmque firmitati. Et mox de alica adulterina, de qua ſuprà diximus. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter deterunt vtriculos, fitque dimidia nudi menſura, (dimidio maior, quam ſi nudatum omnino granum eſſet,) Poſteáque gypſi quarta pars inſpargitur, atque vt cohæſit, farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſsima eſt. Rurſus quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria vocatur. Item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſsimo, & tantùm arenas tranſmittente. In Geoponicis caſsiani Conſtantino attributis legimus alicæ arenam & gypſum miſcere ſolitos fuiſſe veteres: ſic enim illic ſcribitur. χόνδρου ποίησις. ζείας πτιστέον, καὶ ἐμβλητέον εἰς ζεστὸν ὕδωρ, καὶ συνεκπιαστέον. ἔπειτα γύψον λευκὸν κοπτέον, καὶ εἰς λεπτὸν σηστέον, ἄμμου τε τῆς λευκολάτης καὶ λεπτολάτης τὸ τέταρτον, σὺν γύψῳ

Lib. 1. c. 78.

Li. 1. Alim.

Lib. 18. c. 11.

Lib. 3. ca. 7.

μέρει καὶ ὀλίγον μικτέον, ἐπιπλιοσομένη τῇ ζειᾷ αὖθις. σκευαζέσθω δὲ ἐν ταῖς ὑπὸ κύνα ἡμέραις, ἵνα μὴ ὀξύσῃ. ἐπὰν δὲ ἅπας ἐπιπλισθῇ, κοσκίνῳ κοσκινευέσθω ἀδρολέρῳ. κάλλιστος δὲ ὁ πρῶτος σηθεὶς γίνεται χόνδρος, δεύτερος δὲ ὁ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐλάττων ὁ τρίτος. Ideſt, Chondri confectio. Zea tundenda, & in feruentem aquam iniicienda, atque exprimenda. Deinde tundendum gypſum album, & in tenuem pollinem redigendum, atque arenæ albiſsimæ & tenuiſsimæ quarta pars cum gypſi portione paulatim miſcenda Zeæ, quæ iterum tunditur. Præparetur autem canicularibus diebus ne aceſcat. Tuſa autem tota Zea cribro incernatur denſiore. Chondrus is optimus qui primo ſuccretus fuerit, ſecundus qui poſt hunc, deterior tertius. Cum verò creta gypſúmque citra periculum ac noxam in corpus aſſumi non poſſent, vt ea ab alica ſepararent, diligentiſsimè priuſquam coquerent, lauabant, baculo variè in aqua agitantes, deinde quod in aqua ſupernatauerat reſidere ſinentes, coquebant, vt apertè declarat Galenus in lib. Hippoc. De articulis, fracturæ narium curationem docentis. Idem innuit & Galenus, cum ait. Cæterum diligentiſsimè dum ex alica elota ſorbitiones parantur, animaduertere oportet, & cætera. De Alicæ verò vtilitate hæc Plinius tradidit. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioqui non ptiſſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vſu fuiſſe, & ideo vix quicquam de ea re ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximiè vtilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Et paullo poſt. Ptiſſanæ quæ ex hordeo fit laudes vno volumine edidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeũt. Nec ab iis diſcrepant, quæ ſuprà ex Galeno protulimus, vbi & variè ipſam per coctúram parari tradit, ex aqua ſola nonnunquam coqui, ac ex vino mulſo ſumi. Id quod etiam teſtatur Martialis his verſibus.

Li. 1. Alim.

Li. 22. c. 25.

In Xen.

Nos alicam, mulſum poterit tibi mittere diues.
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

Aut vino dulci, ſiue adſtringente, aliquando oleo & ſale condiri, aceto inſuper affuſo, quod etiam alio in loco declarat his verbis. Alica eſt alimentum optimum, quemadmodum etiam triticum. Sed non eſt huius loci de alimento diſtinguere. Verùm vt medicamentum, obſtruendi meatus vim habet. In temperamento verò ſimilis eſt tritico, plus viſcoſi quàm illud habens, quo etiam magis quam illud alit. Eſt & velut materia quædam idonea ad ſuſcipiendum acetum, aquam marinam, & muriam, & alia huiuſmodi quæ vehementer ſiccant. Qua propter quidam ex his quæ multùm ſiccant, ipſam eſſe putauerunt. Eſt autem ex his quæ magis concoquere poſſunt, & minus ſiccant, quemadmodum & triticum. Verum ob ſiccantium pharmacorum miſturam, id quod ex ipſis eſt compoſitum, ſiccandi vi præditum, multos medicos fallit, vt ad ipſam alicam referant ſiccandi cauſam, omiſsis iis quæ ſunt admixta. Scribit Dioſcorides decoctam in aceto alicam, illitámque lepras tollere vnguium ſcabritias extricare: incipientibus ægilopiis mederi: decoctum dyſentericis, quos excruciat dolor, infuſum, idoneum eſſe. Fit hodie in Italia ac Sicilia alica ex Zea, quam tam ad ſanorum quam ægrorum vſus valde commendant, eámque non alicam, ſed farro, ideſt Far falſò appellant. Hac appellatione moti quidam Zeam nihil aliud quàm Far eſſe putauerunt. Farris nomine Zeam ab antiquiſsimis Latinorum nuncupatam fuiſſe teſtis eſt Dionyſ. Halicarnaſſ. Nominabant, inquit priſci Romani ſacras nuptias vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodem φαῤῥῷ, quod nos Græci ζέαν dicimus. Item Aſclepiades apud Galenum, φάῤῥου, ὃ καλοῦσι ζέαν. Ideſt, Farris quod

Lib. 8. ſim.

Vires & Temper. Alicæ.

Lib. 2. c. 89.

Libr. 9. ph. loc. cap. 3.

quod Zeam vocant. alibi nos fusius exposuimus, quæ matrimonia fierent vsu, coemptione, confarratione. Sed his refragatur Plinius, qui vt diximus, capite de tritico, Far aliud à Zea tritici genus esse perspicuè scribit, Adoreum dictum & eodem in loco, Qui Zea vtuntur, inquit, Far non habent. Ex eo frumenti genere factitiam rem Far etiam nuncupatam, diuersam esse à chondro siue alicaidem Plinius apertè declarat, cum ait, Populum Romanum Farre tantùm è frumento trecentis annis vsum Verrius tradidit: quo tempore Romanis nullus fuit alicæ vsus, id quod ipse alio in loco testatur scribens Pompeij magni ętate alicam Romanis in vsu non fuisse. His subscribit Archigenes apud Aetium. Quod verò Latinè, inquit, in regionibus Romæ vicinis Far appellatur, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indéque extractum, ac in pilam coniectum veluti ptissanam à cortice expurgato. Vbi vero corticem exuerit, tollito, atque in sole siccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato. Vsus autem tempore alicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisque Far concinnant, quo modo, & suauius & iucundius redditur. Ex iis constat Far pro re factitia, siue pulte farracea, & ab antiquis pro alio atque alio frumento vsurpatum, quod etiam de Zea dicere possumus, vel auctore Galeno, apud quem Mnesitheus panem ex Zea neminem affatim comesse citra sanitatis dispendium posse tradit. Quod si quis, ait, ei pani non assueuerit, etiam si minimum sumpserit, ægrotabit. Est enim grauis, & concoctu difficilis. Qui verò regionem incolunt vehementer frigidam, eo semine coguntur nutriri, ipsúmque serere, quòd frigoribus perstrennuè resistat. Hæc Zeæ de qua ex Dioscoride & Plinio diximus, conuenire non possunt, neque Zeæ Theophrasti, qui eandem quam Dioscorides Zeam intellexisse videtur: sic enim scribit. Inter ea quæ Tritico hordeóque sunt similia, vt Zea, Olyra, Tipha, Auena, & Aegilops, Zea est firmissima, copiosissiméque fructificat, multiplicem altámque radicem effundit, calamo multiplici crassóque assurgens. Fructus autem est leuissimus, & cunctis animalibus admodum iucundus. Deinde subiungit. Sunt autem hæc duo, Zea scilicet, & Tipha Tritico simillima. Herodotus verò, alius Zeæ meminisse videtur, cum scribit: Tritico hordeóque plerique victitant. Apud Aegyptios autem his in victu vti summum dedecus putatur. Vtuntur autem Olyris, quas alij Zeias cum, Z. nominant.

Lib.18. c.8. — Li.18. ca.7. — Lib.22.c.25. — Lib.9.c.45. — Li.1. Alim. — Li.8. Hist. cap.9. — Libr.2.

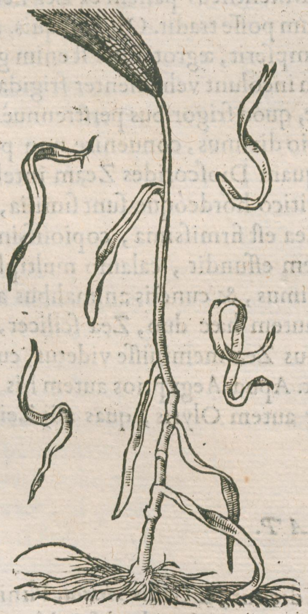
OLYRA. CAP. V.

VT Græcis ὀλύρα, ita Latinis Olyra dicitur, & Gallis *Arincà*, Plinio auctore, vt iam diximus. Olyra, inquit Dioscorides ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστι τῆς ζείας, idest, ex eodem est Zeæ genere: quod ita docti viri accipiendum esse censent, non vt Olyra Zeæ species sit, cuius duo tantum à veteribus posita sunt genera, nempe monococcos & dicoccos, sed eiusdem esse generis, idest naturæ, & facultatis cum Zea. Verum Olyra minus aliquanto nutrit: in panes tamen, vt Zea, cogitur. Fit quoque ex Olyra crassior farina quàm Græci crimnon vocant. Mnesitheus, auctore Galeno, vno semine duo nomina scribit contineri, his verbis. Ex seminibus ad

Nomina — Libr.18.ca. 10. & 22. cap.25. — Lib.2.c.84. — Li.1. Alim.

nutritionem sunt appositissima Triticum, & Hordeum. Quod autem hæc deinceps sequitur, duplici quidem nomine nuncupatur, eadem tamen res est: alij enim Tipham, alij Olyram nominant. Diocles autem apud eundem Galenum, Tiphas ab Olyris distinguit, vt & Theophrastus. Quorum sententiam approbat Galenus, Mnesitheum verò reprehendit his verbis. Mnesitheum iure quis demiretur, quod inter Olyram & Tipham discrimen non nouerit. Vtrumque enim in Asia frequens est, & potissimùm in regione quæ est supra Pergamum, adeo vt rustici ipsi panibus ex ipsis factis semper vtantur: propterea quod triticum omne in oppida comportent. Olyrini quidem pans, si modo ex bona Olyra fiant, post triticeos sunt præstantissimi: secundi autem ab his sunt Tiphini. Quod si Olyrini ex vitioso semine sint facti, Tiphini non erunt inferiores. Plinius Olyram inter frumenti genera recenset, & à Tipha discernit. Arinca, inquit Galliarum propria, copiosa & Italiæ est. Aegypto autem, ac Syriæ, Ciliciæque, & Asiæ, ac Græciæ peculiares Zea, Olyra, typhe. Et aliquando post: Ex Arinca dulcissimus panis: ipsa spissior quàm Far, & maiore spica, eadem & ponderosior. Rarò modius grani non sexdecim libras implet. Exteritur in Græcia difficulter, ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim est quam Olyram vocat. Eadem in Aegypto facilis fertilisque. Hanc Olyram non seri in Italia scripsit Matthiolus, in capitul. octuagesimo quarto libr. secũdo Dioscorid. eámque nec descripsit, nec depinxit. Dodonæus pro Olyra exhibet frugis genus hîc appictum, quod vocari ait in Germania, *Amelkorn*, Zeæque esse speciem, calamo, geniculis, magnitudine Tritico similem, spica non mutica sed aristis multis vallata, vt hordeum, grano folliculis concluso, Zeæ modo quod spoliatum Tritici granis est simile. Multis Germaniæ locis prouenit, & ante æstatem seritur, metiturque Iulio mense. Vt Zeæ speciem esse, ita temperamento viribúsque illi respondere scribit Dodonæus, & inter triticum & hordeum mediam, eadem omnia præstare quæ Zea: panes ex eadem confectos quodammodo triticeis esse similes. Quę Theophrastus & Plinius de Olyra scripserunt Marcelus, Virgilius, putat indicare frugem quam nostra tempora Secale vocant, non tamen id pro comperto affirmat. At omnem dubitandi occasionem sustulit Plinius, qui multum diuersam Olyram à Secale facit. Cum enim de Olyra quæ citauimus, scripsisset, alio loco de Secale hæc tradit. Id autem quod Secale, & farrago appellatur, occari tantum desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum. Admiscetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius, attamen sic quoque ingratissimum ventri est: Contra ex Olyra dulcissimus panis, vt ex eodem Plinio diximus. Præterea Galenus, quod nuper citauimus, olyrinos panes,

OLYRA DODON.

Marginal notes: Ibidem. Lib.8.Hist. cap.9. — Li.18.ca.8. — Lib.10. — Li.b 4.ca.3. — *Nomina* — *Forma* — *Locus.* *Tempus.* *Vsus & Temper.* — Ibidem. — In ca.101.li. 2.Dioscor. — Li.18.c.16. — Li.1.Alim.

panes, si ex bona Olyra fiant, post Triticeos esse præstantissimos scripsit. Quod verò Hermolaus, Manardus, Ruellius Olyram Latinorum Siliginem esse dixerunt Plinio auctore, id iam capite de Tritico falsum esse ex ipsomet Plinio demonstrauimus. Cæterùm quemadmodum chondrus, & chondroptissana, & ptissana Triticea ex Zea & Tritico fiebant, ita ex Olyra Tragus parabatur. Tragum quidem pro frumenti specie vsurpari diximus cap. de Tritico, sicut & vsurpare videtur Galenus, lib. 1. Aliment. Dioscoridem citans his verbis: ὁ δὲ τράγος τὸ σπέρμα μὲν παραπλήσιον χόνδρῳ, ἀτροφώτερος μὲν πολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες. διὸ καὶ δυσκατέργαστός ἐστι, καὶ κοιλίας μαλακτικώτερος. Id est, Tragi semen chondro est simile, nutrit tamen multo minus quàm Zea, quod multum aceris habeat: ob id concoctu est difficilior, & aluum magis mollit. In nostris tamen Dioscoridis exemplaribus hæc aliter leguntur: Τράγος τὸ σχῆμα μὲν παραπλήσιον τῷ χόνδρῳ ἔοικεν. ἀτροφώτερος δὲ παραπολὺ ζεᾶς, διὰ τὸ πολὺ ἔχειν τὸ ἀχυρῶδες, & cætera. Id est, Tragus figura quidem Alicæ similis est, sed multo minus nutrit quàm Zea, quod multum aceris habeat: quare ægriùs conficitur, & cætera, quibus verbis Tragi nomine rem facticiam Alicæ similem significari quidam malunt, quàm frugis speciem. Quod autem ex Olyra Tragus fieret, testis est Galenus, lib. 1. Alim. cum scribit. Ex nobilissima autem Olyra, cum, vt decet fuerit decorticata, Tragum conficiunt quo plerique vtuntur, primùm in aqua decoquentes, deinde ea effusa sapam, aut vinum dulce, aut mulsum infundentes superiniiciunt, & pineas nuces aqua præmaceratas, donec plurimum intumuerint. Idem in libro primo Hipp. de rat. vict. in morb. acut. ex Zea Tragum fieri dixit. Ptissanam igitur rectè præferri ait Frumentaceis eduliis, pani scilicet, chondro, & Zeæ, ex qua fit Tragus. Ex Tritico ptissanæ conficiendæ, vulgata ratio est, inquit Plinius, lib. 18. cap. 7. Simili modo ex Tritici semine Tragus fit, in Campania duntaxat, & Ægypto. In Geoponicis Cassianus Bassus, cap. 13. lib. 3. Tragum ex frumento Alexandrino conficit: Τράγου ποίησις. τὸν ἀλεξάνδρινον λεγόμενον σῖτον βρεκτέον, καὶ πτιστέον, καὶ ξηραντέον ἐν ἡλίῳ θερμῷ. εἶτα αὖθις τὰ αὐτὰ ποιητέον, ἄχρις οὗ οἵτε ὑμένες τοῦ σίτου, καὶ τὸ ἰνῶδες ἀποπέσῃ. οὕτω τε ξηραντέον, καὶ ἀποθετέον τὸν τράγον ἐκ τῆς εὐγενοῦς ὀλύρας. Id est, Frumentum Alexandrinum maceratur, decorticatúrque & in sole calido siccatur. Deinde rursus eadem facienda, donec & folliculi, & quicquid fibrosum est delabatur. Sic & siccandus & reponendus Tragus ex probata Olyra. Ex quibus perspicitur omnia Frumentorum genera ptissanæ modo decorticari & præparari solita, corúmque atque rerum quæ ex ipsis conficiuntur ad alendum corpus nomina inter sese confundi.

TIPHA, CAP. VI.

Nomina

TIΦH Latinè etiam Tiphe, seu Tipha dicitur à Ruellio Tipha cerealis: quoniam planta alia inter arundines locis humidis prouenit, quæ Tipha nominatur. Theophrastus inter ea quæ Tritico & Hordeo similia sunt numerat Zeam, Tipham, Olyram, &c. mox subiungit Tipham omnium leuissimam esse, simplici culmo assurgere, solo tenui contentam, nec, vt Zeam, pingue & lætum desiderare. Mnesitheus, auctore Galeno Tiphas tertio loco post Triticum & Hordeum numerat. Diocles post

Li.1. Alim.

TIPHA DODONÆI. TIPHA FVSCHII.

Hordeum, ac Triticum facultatibus sequi omnium maximè Olyras, ac Tiphas dixit. Sed Mnesitheus Olyram & Tipham eandem rem esse putat, quem ob id reprehendit Galenus, vt capite superiore declarauimus. Galeni hæc de Tiphinis panibus & Tipha oratio est, aliquoties repetita. Olyrini panes si modo ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi. Secundi autem ab his sunt Tiphini. Quod si Olyrini ex vitioso semine sint facti, Tiphini non erunt eis inferiores. Calidi verò panes ex laudatissima Tipha facti, Olyrinis longe sunt præstantiores, asseruati verò deteriores seipsis euadunt. Cum enim massa illorum sit tenax, ac ductilis, densatur maiorem in modum, & maximè cum negligenter parati fuerint, adeo vt qui panem huiusmodi post vnum, aut duos dies, ac multo magis sequentes aliquot comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse: at cum verò calidus adhuc est, ab ipsis etiam vrbanis expetitur, ipsumq; cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine *Oxygalaoinon* vocant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certe in hunc modum est assatus, non rusticis modò, sed vrbanis quoq; hominibus in deliciis habetur. Qui verò trium quatuórue dierum est, vel ipsis rusticis qui mandunt, in suauis est. Præterea concoctu est difficilior, ac tardius per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt, qui tametsi Hordeaceo, quod ad deiectiones pertinet, multum vincitur,

non

non tamen propter id, adeo vt miliaceus, est vituperandus. Quinetiam corpus admodum nutrit, dum calidus est, vt pene Triticeo syncomisto par sit. Habet autem Tiphæ semen extrinsecus corticem velut Olyra, & Hordeum: verum decorticatum in panes congeritur, vsuiq; omnino est accommodatum. Nam & ex aqua manditur elixum, haud aliter ac vocatus à rusticis apothermus, sapa iniecta: nonunquam etiam cũ sale esitatur. Hæc de Tipha Galenus, quæ quámnam nostrarum frugum speciem referat, ignorant plerı́que docti Herbarij. Dodonæus Tipham appellat eam frugem quam Gallis *Meteil*, vocari putat, Germanis *Velsche vvyssen*, & *Roomscheteruue*, id est Triticum Italicum, aut Romanum. Fuschius eam pro tertio Tritici genere depinxit. Sed fallitur Dodon. neq; enim Gallorum *Meteil*, non vbique noti, seu peregrini Tritici species est, sed partim ex Tritico, partim ex secale miscellanea seges, quam Lugdunenses vocant *De la Mescla*. Calamo, geniculis, spica aristis vallata Olyram ea refert, nisi quod Tipha spicas habet longiores & asperiores, rotundioresque & in vnum magis coactas. Semen folliculo vnico includitur, grano Tritici simile. Fruges hæc cortice & aceribus purgata Zeæ modo in triticum redit, quod & de Tipha Plinius his verbis scripsit. Tradunt Zeam, ac Tipham cum sint degeneres redire ad Frumentum, si pistæ serantur, nec protinus, sed tertio anno. Seritur frequentius, inquit Tragus, in Alsatia, rariùs in aliis Germaniæ regionibus, idq; locis potissimum montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur. Nam ab hoc vno ferè abstinet, quòd durioribus eius aristis offendantur. Ad Olyræ temperamentum & vires Tipha accedit, sed Olyra deterior est, vt ex Galeno diximus.

Lib.4.ca.4.

Nomina

In hist. Pli. cap.150.

Forma

Lib.18.c.10.

Locus.

Vires.

TRITICVM TIPHINVM, CAP. VII.

TRITICVM TIPHINVM, Tritico nostrati Calamis & grano vtcúmque simile, tenuiores ac breuiores stipulas habet, spicam horridam duris & longis aristis, instar Hordei, granum durum, densum, fuluum, quod facile glumis suis exteritur. Reperitur huius frugis granum cum semine Phalaridis aduecti ex Hispania, & insulis fortunatis. Huic Frumento cum Tipha conuenit, quod Calamo surgit tenui ac simplici: quod semen gignit leuissimum, exile, paruum, densum tamen, & coactum, Tritico magis rufum: quòd aristæ duræ, ac longæ spicam muniant: differt autem, quod Tiphæ granum inclusum multiplici folliculo difficulter decorticetur, huius autem minus tectum semen eximatur facilius. Triticum in Tipham mutatum soli vitio, quidam esse putant.

ZEOPY

ZEOPYRON, CAP. VIII.

Li.1. Alim. *Nomina*

ZEOPYRON in frugum generibus recenset Galenus his verbis. Est in frigidissimis Bithyniæ locis semen quoddam, quod Zeopyrum nominant, prima syllaba, i. non habente, vt apud Homerum habet cùm ait, Et Zeia, & Triticum, cum fœcundo Hordeo & albo. Ex eo autem panis fit præstantior, quam qui in Macedonia, aut Thracia ex Briza conficitur. Ac ferè quẽadmodum nomen ipsum Zeopyrũ ex vtroq; nomine, Zea scilicet & pyro, idest tritico componitur, sic & substantia eadem inter vtrumque media quodammodo est, vt si ex vtraque esset commista. Proinde quando tritico est deterius, tanto Thracia Briza est præstantius: Porrò vrbium nomina in quibus semen id prouenit, sunt Nicea, Prusa, Crassopolis, Claudiopolis, Heliopolis, & Dorile, quod quidem extremum est Phrygiæ Asiaticæ oppidum. Habet autem & Phrygia ipsa semen eiusmodi in agro proueniens, quemadmodum & aliæ quædam vrbes finitimæ. Videre autem est panem qui ex hoc semine conficitur, tanto eo qui ex Briza in Thracia & Macedonia fit, esse meliorem, quanto triticeo est deterior.

Lib.4. ca.5. & Hist.frument. ca.8.

Dodonæus Zeopyrum id esse putat, quod Germanis *Kern*, & *Drinkelkern*, & *Kernsamen*, vocatur. Zeæ culmo, geniculis, & spica proximum: semen eius naturæ

Forma.

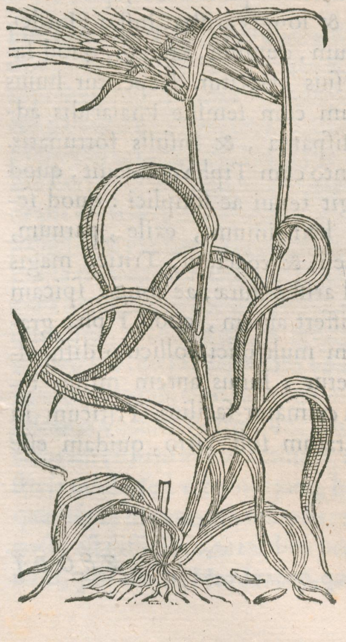
Tritici non absimile, sed non tamen perinde ac Zeæ, glumis, siue folliculis inuolutum, in area facile exteritur, sublutei coloris, vt Triticum. In quibusdam

Locus.

Germaniæ locis seritur ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet. Huius frumenti figura Dodonæo eadem prorsus est quæ Zeæ, vt inde suspicemur Dodoneum existimasse à Zea, vel nihil, vel parum admodum differe. Huic congener esset, non solum cognatum, Frumentum quod Ruellius Scourgeon vocat, tanquam, vt interpretatur, Succursum, vel Subsidiũ gentium, grano tristi, & macro, Hordeo simili, quod premente annonæ penuria serunt agricolæ, cum aliis frumentaceis Autumno, si granum quod Zeæ modo vix deglubitur, folliculo suo facile absolueretur, vt in Tritico.

Vox Anglica

ZEOPYRON GYMNOCRITHON, CAP. IX.

ZEOPYRON GYMNOCRITHON, nudum Hordeum vocat Lobellius, frugis speciem nomine solo indicatam, non autem priuatim dicata historia explicatam. Exutum cortice Hordeum si seritur, tale prouenit, vt ad ptisanam conficiendam non sit præterea tundendum. Seminis gustus non minus suauis est ad omnia cibariorum genera, quàm Hordei spoliati. Facies tota Hordei vulgaris: nihílque diuersum aliud quam quod granum nullo cortice amictum in folliculis aristatæ spicæ nascitur, quod ipsum & in aliis Frumentorum generibus fieri aiunt si detracto pariter cortice terræ mandentur. Ad auxilia cuncta medicinæ, vis eadem quæ Ptisanæ Hordeaceæ.

BRIZA

BRIZA, CAP. X.

BPIZA Græcis, similiter Latinis Briza dicitur segetis species, de qua Galenus cum de Mnesithei Zea satis disseruisset, hæc subiunxit. Credere, inquit, possum, fieri potuisse, vt Græci semen id Zeiam appellarint, Barbari autem indiderint ipsi proprium nomen. Conspicatus autem in multis Thraciæ & Macedoniæ Agris non aristam modo, sed & plantam totam nostræ Tiphæ in Asia simillimam, interrogaui quodnam apud illos haberet nomen, qui mihi omnes responderunt plantam totam, & eius semen Brizã appellari. Ex hoc porrò semine panis fit grauis odoris, & ater, membranosa, vt inquit Mnesitheus, substantia. Quod si panem qui ex Zea fit, nigrum quoque esse adscripsisset, facilius crederem id esse semen, quod ab eo Zeia nominatur. Dodonæus pro Briza depinxit segetem quæ hodie à Germanis vocatur *Blicken, Santpeters Korn*, & *Einkorn*, id est simplex granum, vnde Monoccos nominatur. Culmos habet, quàm Zea breuiores, & tenuiores, spicas in ordines quosdam veluti Hordeum, digestas, aristas asperas, semina parua, Zeæ granis minora, singula singulis vtriculis conclusa. Nascitur in asperis, & montosis plerisque Germaniæ locis. Autũno cum reliquis frugibus seritur, verum tardius, Septẽbri, videlicet mense maturescit. Totam plantam, culmis, scilicet, glumis, aristis, semineq́;, nigri ex rubore coloris esse Tragus prodidit. Hanc Frumentum rubrum, siue loculare Ruellij esse Dodonæus suspicatur, Gallicè *Froument rouge*, & *Froument Locar*, quod pluribus tunicis, perinde quasi loculis inuolutum condatur, appellatur & genus hoc frugis pullare, à pulligine, quia ex rubro in pullum degenerat colorem. At hic apertissimè fallitur Dodonæus: nam *Blé Locar* Gallis, Triticum est rubeus, siue ad Robns, quasi Loculare, quod multis tunicis tanquam loculis inuoluatur. Id barbati Frumenti genus Farris speciem Ruellius esse vult. In concauis, inquit tractibus Galli serunt, & qui facilè sentiunt rubiginem: nam, vt credunt, nec pruinas, nec æruginem extimescit. In perflatis & excelsis quamuis bene conualescat, sationem tamen ibi damnant. Farris speciem esse negat Dodonæus in stirpium Historia, quòd Farris spicas muticas esse putet. In Frumenti Historia similitudinem quandam fortasse habere ait, cum Farre venniculo rutilo. Verùm in tanta breuitate Columellæ difficile esse diuinare. Idem Zeæ genus esse negat in Historia stirpium, quod ex Zeæ generibus panis Triticeo valde similis & probatus conficitur, ex Briza ater, & ingrati saporis. At in Frumentorum historia scribit non temerè scriptores nostri temporis ad Zeam referre, neque perperam ἁπλῆν, id est, simplicem Zeam Dioscoridis existimare. Ruellius Brizam quoque non longe dissidere credit ab ea fruge quæ Gallis *Secale* vocatur, ex quo panis fit ater quidem, sed recens non insuauis, ab eáque nomen Bizi panis in vulgus nostrum manasse putatur extrita litera: Bizum enim panem nigrum vocamus. Sed de Secale mox fusiùs disseremus.

BRIZA DODONAEI.

Nomina. Li.1. Alim. Lib.4.ca.6. Lib.2. c.17. *Locus.* Ibidem. Lib.2. c.23.

SECA

SECALE, CAP. XI.

Nomina

SEcale Gallis extrita vna tantum litera ad hoc vſque tempus *Secle*, vel potius *Segle* nominatur, Germanis *Rocken*, Belgis *Rogghe*, Italis *Segala*, Hiſpanis *Centeno*, nõnullis Aſia, à Plinio etiam Farrago eadem ratione qua Far, Hordeum, Auena, Triticum Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum pecudumq; pabulo ſeruntur, vt Farrago, quam Græci γράστιν, & κράστιν vocant, generale nomen ſit, omnem viridem ſegetum herbam comprehendens, quæ pabuli cauſa ſeminatur. Plinius. Seritur ea ex recremento Farris prædenſa, admixta aliquando & Vicia. Eadem in Africa fit ex Hordeo. Quòd Far ferro cæſum, Farrago dicta eſt, aut quod primum è Farris ſegete Farrago ſeri cepta, inquit Varro. Farraginem ex Hordeo facere docet Columella. Plinius ex Tritico Farraginem fieri teſtatur his verbis. Et in Tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati, vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην γράστιν, id eſt triticeam Farraginem equulis maximè probat, & ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert poſt trimatum dari ſolitam. Sic Secale Farraginis genus eſt. quando videlicet pecudum iumentorúmque in herba pabulum eſt: quod & declarat Ruellius. Duobus modis, inquit, Secale apud nos ſeritur, nunc ſolum & ſimplex, nunc Tritico, aut Farre mixto, æquis fere partibus. Miſcellaneam hanc ſegetem Galli *Meteil*, quaſi Miſcellam vocant: conditiuam eandem, excuſsis etiam granis, Farraginem ruſtici noſtrates appellant, quemadmodum & faſces, & manipulos inde compoſitos Farreum, *Fouarre*. Ea per hyemem iumentorum, pecudúmque pabulo cedit, quibus etiam pro Stramine eſt, Id cauſæ fuit cur Secale Plinio Farraginis genus fuerit.

Farrago. — *Lib.18.c.16.* — *Lib.1. ca.31.* — *Lib.2. ca.11* — *Lib.18.c.16.* — *Lib.2. c.23.*

Genera.

Vt Triticum, ita Secale duplex eſt, vnum enim Autumno ſatum per hyemem in terra nutritur: alterum vêre ſeritur.

Forma.

Secale folio quum primum prodit rubeſcit, dein, vt reliqua Frumenta, viret: ex vna radice ſenos, ſeptenóſue, aliquando etiam plures calamos gignit, longos, graciles, quaternis aut quinis geniculis diſtinctos, Triticeis ſimiles, graciliores tamen, & proceriores. In horum faſtigiis ſpicæ, quum florent erectæ, ſemine grauidæ procumbunt, ac deorſum nutant, ideo rubigini, quoniam imbres retineant, oportunæ, breuibus & innocentioribus ariſtis cinctæ. Granum oblongum, triſte, ſtrigoſius & nigrius Tritico, glumis non opertum, atq; ideo caducum, & ſæpenumero ſponte exili ens. Calami lenti, flexiles, quibus aqua madefactis vitilium vice vtuntur. Hybernum lætius, æſtiuum gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiore ac tenuiore, granóque leuiore. Id eſt Plinij Secale de quo ſic ſcribit. Rarum dictu eſſe aliquid cui proſit negligentia. Id autem quod Secale, atque Farrago appellatur, occari tantum deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum (alij aterrimum legunt) & tantum ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum. Admiſcetur huic Far, vt mitiget amaritudinem eius: & tamen ſic quoque ingratiſsimum ventri eſt. Naſcitur qualicunque ſolo cum centeſi

SECALE.

Lib.18.c.16.

centesimo grano, ipsumq; pro lætamine est. Ex quibus illud etiam perspicuum est Secale à Siligine plurimùm differre. Nam vt ex Plinio diximus, E siligine lautissimus panis, pistorum opera lautissima: ac rursum Siliginem propriè dixerim Tritici delitias. Candor est, &c. at Secale nigrum est, & ex eo panis ater, pauperúmque non lautiorum mensis, ac cibis dicatus. Præterea Siligo eodem Plinio auctore, semper rectam habet spicam, nec rorem continet qui rubiginem facit: contrà Secale inclinatam, & deorsum vergentem spicam habet, atque ob id rubigini obnoxiam, vt diximus. In Germaniæ & Galliæ, aliarumq; regionum locis plurimis, præsertim Septentrioni subiectis nascitur, qualicunque solo, etiam gracili, macro, & arido, in fœcundiore tamen, & lætiore melius, præstantiúsque. Secale proximum inter Frumenta à Tritico Triticeísque seminibus locum habet. Panis ex eo factus lentoris atque obstruentis naturæ nonnihil habet: difficile concoquitur: ventriculo grauis est, præsertim si furfurum expers fuerit. Nam Secalinus syncomistos, si probe coctus, benéque fermentatus fuerit, minùs lentus est, non admodum ægrè conficitur, citóque per aluum labitur, nondum tamen Triticeo syncomisto par, quia eo grauior, & cōcoctu difficilior est. Alimentum corpori solidum, ac firmum prębet, nec mali succi, si ex bono Frumento coctus fueit: ex malo verò Frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos succos generat. Admiscetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratiorémque panem efficiat, qui Secalino puro minus grauis est, ac lentus, & teneritudinem suam Triticeo diutius seruat. Porrò Secale vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius est. Panis ex hoc ac fermentum, promptiùs ac citiùs abscessus maturant ac rumpunt, quam ex Tritico facta. Farina illius confusanea diuturnos capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata. Secalis peregrini genera duo sunt Nachani, & Mūgo. Nachani mentionem facit Garcias ab horto Capite de Lycio. Frumentaceum id granum est, Sinapi simile, nigrum, minutum, sapore Secalis. Conficiuntur ex huius farina rotundi panes, quibus vescuntur Æthiopes oræ maritimæ accolæ, quæ inter fluuios diui Christophori, & diuæ Luciæ sita est. Ex eadem farima permixta cum ramis tusis Lycij, & scobe nigri cuiusdam Indici ligni, fortassis Ebeni, paratur medicamētum siccans & adstringens, vtile doloribus oculorum leniendis, confirmandis gingiuis laxioribus, & alui pro fluuio sistendo. Quidam Pollucis cap. 11. lib. 6. ὀελύνδιον esse putant, vernaculum semen Æthiopibus, Sesamo simile, è quo factus panis, ὀελύνδης nomine, iis cibus familiaris est. Mungo Frumentaceum quoque granum est, Coriandri magnitudine, ante maturitatem viride, nigrum postquam maturuit. Auicennas, cap. 489. lib. 2. & cap. 7. Sectionis 3. lib. 1. *Mex*, sic Arabes pronuntiant, vocat. Integrum, paululum siccat, cortice detracto in siccitate humiditateq; temperatū, cætera proximū naturæ Fabæ. Minus inflat & deterget quàm Faba: citius per aluū descendit: minus refrigerat quā Lenticula: & addito Cardamo in cibo salubrius est. Bonum succum gignit, præcipuè decorticatum, & coctum cum oleo Amygdalarum dulcium. Abiecto priore decocto iterum elixum aluum cohibet, & valentius, adiecto Rhoe, cum acidi Punici succo. Iusculum ex eo paratum cum Oryza incolæ Guzarate & Decan regionum Indiæ, sorbendum ægris dant in febribus, post longam inediam, priusquam vsum Triticei panis concedant, quemadmodum nos Hordei ptisanam. Cum vino, aut Sapa & croco leuat cruciatus articulorum, & tusis vulsis ruptísque auxiliatur.

Lib. 18. c. 9.
Cap. 8.
Lib. 18. c. 10.
Locus.
Vsus.
Vires & Temper.

HORDEVM, CAP. XII.

Nomina

Genera.

Theoph. c. 4. li. 8. Hist.

ΚΡΙΘΗ Græcis, Latinis Hordeum dicitur, Arabibus *Xahaer*, aut *Shair*, Italis *Orzo*, Germanis *Gersten*, Hispanis *Ceuada*, Gallis *Orge*. Hordei multa esse genera Theophrastus prodidit. Ex Hordei generibus quoddam binos, quoddam ternos, aliud quaternos, aliud quinos, aliud etiã cũ plurimùm senos habet versus: est enim huiusmodi quoddã genus. Quæ pluribus constant versibus, omnino arctiora densioráque positu sunt. Magna est Indici ab aliis differentia, quod in ramos brachietur. Spicæ aliis magnæ & rariores, aliis minores & densiores: & in quibusdam à foliis distantes magis, in aliis minùs. Hordei ipsius aliud rotundius & minus, aliud oblongius maiúsque, & in spica rarius. Præterea aliud candicat, aliud vergit in purpuram, copiosiùs farina, & contra hyemem flatúsque, ac omnino aërem candido validius. Spicæ Hordei quædam binos ordines habent, inquit Plinius, quædam plures vsque ad senos. Grano ipsi aliquot differentiæ, longius, leuiúsque aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, vel cui purpura est. Vltimo ad polentam, contra tempestates candido maxima infirmitas. Hordeum Columella scribit esse, quod rustici hexasticum, quidam etiam Cantherinum appellant, quoniam & alia animalia, quæ ruri sunt, melius quàm Triticum, & hominem salubrius quàm malum Triticum pascit. Hoc nullum aliud in egenis rebus magis inopiam defendit. Alterum genus esse, idem scribit, quod alij distichum, Galaticum nonnulli vocant, ponderis & candoris eximij, adeo vt Tritico mistum egregia cibaria familiæ præbeat. Duo nobis hodie nota sunt Hordei genera. Polystichum quod ante hyemem seritur, *Gros Orge* Galli nominant, Germani *Grosz Gersten*. Distichum quod vêre, nunc *Orge* simpliciter Galli vocant, nunc *Pomole*. Ruellius Cantherinum Hordeum dici putat, quod folliculo castratum enascitur. Galli qui serunt, mundum vocant Hordeum. Huius sponte granum gluma excidit, in reliquis verò generibus non nisi ægrè deglubitur, alioquin hoc illis simile est. A Galeno Gymnocrithon hoc nuncupatum fuisse, id est nudum Hordeum, quidã arbitrantur.

Lib. 18. c. 7. — Lib. 2. ca. 9. — Lib. 2. c. 16. — Li. 1. Alim.

HORDEVM Distichum.

Forma.

Prodit Hordeum folio in stipula simplici, quàm Triticum latiore, scabrioreq;: culmo humiliore, ac fragiliore: pluribus articulis, senis, scilicet, aliquando etiã octonis, geniculato: spica variè in versus striata, vt dictum est: grana oblonga tenuiq; gluma inclusa ei firmius inhærent: è glumæ fastigio arista eminet, ita vt tota spica longioribus, firmioribus, mordacioribúsque aristis quàm Triticum rigeat. Radice fibrata firmatur.

Locus. Lib. 2. ca. 9.

Nascitur passim in vniuersa ferè Europa. Seritur Polystichum soluta, siccaq; terra, auctore Columella, & vel præualida, vel exili, quia constat arua segetibus eius macescere: ideoq; vel pinguissimo agro mandant, cuius nimiis viribus noceri non possit, aut macro, cui nihil aliud committitur.

Tempus.

Distichum seritur quàm pinguissimis, sed frigidis locis, circa Martium mensem. Melius tamen respõdet, si clementia hyemis permittit, cum seminatur circa Idus Ianuarias. Polystichum ante hyemem serendum.

Li. 1. Alim. *Vsus & Vires.*

Hordeũ Galeno, non eandem cum Tritico facultatem habet. Siquidem hoc palam calefacit, illud verò non modò non calefacit, sed quoquo modo ipso vtare, siue panes ex ipso feceris, siue

HORDEVM Polystichum.

ris,siue ptissanam coxeris, siue polẽtam,vim quandam refrigerandi habere videtur. Dissidet prẹterea à Tritici natura succi specie,quem vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem Triticũ crassum ac lentum,Hordeum tenuẽ, & nonnihil detergentem succũ in nobis creat. Panes omnes Hordeacei Triticeis minùs alunt:qui tamen ex prẹstantissimo Hordeo conficiuntur,minus à Triticeis in eo superantur,qui verò ex laxo ac leui, panibus furfuraceis respondent.Panes quidem ex Hordeo sic laxo citissimè per aluũ subeunt, quod reliquis etiam manifestum est, si cum Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis,verùm etiam Olyrinis, & multo adhuc magis Tiphinis friabiliores, nihil in se lentoris,vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est,exiguum corpori præbere alimentum, & potissimùm si facti ex peiore Hordeo fuerint. Idem rursum:Hordeum primi est ordinis in refrigerando & exsiccando : habet etiã paululùm abstersionis. Hordeum quod ait Dioscorides minus quam Triticum alit,absterget,vrinam ciet, inflationem parit, stomacho aduersatur:œdemata cõcoquit. Farina Hordeacea decoquitur in mulsa aqua cum fico, vt inflammationes,œdematáque discutiat:duricias cum pice,recina, & fimo columbarum concoquit:cum meliloto autem & Papaueris calyce dolores finit, qui latus excruciant : aduersus intestinorũ inflationes cum Lini semine,Fœnogræco, & Ruta imposita iuuat:strumas cum Pice liquida,Cera,Oleo, & impubis pueri vrina,ad coctionem perducit:& cum Myrto aut vino,aut malicorio, aut syluestribus Piris, aut rubo alui profluuia sistit: podagricis inflammationibus cum cotoneis,aut aceto prodest:decocta in acri aceto,quo modo Hordeaceum cataplasma,& calida imposita,lepris medetur. Cremor verò farinæ ex aqua,cum pice & oleo decoctus, puri mouendo est : cum aceto subactus,& cum pice, contra articulorum fluxiones prodest Hæc de Hordeo, & eius farina Dioscorides.Fuit & ptissanæ ex Hordeo & polentæ vsus celeberrimus, ac frequentissimus apud veteres,de quibus nunc disserendum. Ptissana à verbo Græco πτίσσειν nomen accepit,quod tundere & decorticare significat. Hoc primũ quidem generale nomen est frugum omnium decorticatarum,tusarumq́;,& cum diuersarũ frugum generibus copulatũ,alia atque alia ptissanæ genera significat, id quod iam monuimus,vt χονδροπτισάνη ex Zea decorticata ptissanam,& πτισάνη πυρίνη Triticeã ptissanam. Hippocr. ἐὰν δὲ τι διδόναι θέλῃς κομιδῆς ἕνεκα, διδόναι χόνδρον, ἢ πτισάνην πυρίνην. Dioscorides: πρὸς ἃς καὶ ἡ πυρίνη πτισάνη ἁρμόζει. Plinius. Italia maximè quidem Oryza gaudet,ex qua ptissanam conficiunt, quam reliqui mortales ex Hordeo. At ptissana simpliciter,& sine adiectione posita, Hordeum excorticatum,ob eius præstantiam tantùm significat.Hæc autem, vt ex variis Galeni locis,quorum nonnullos ponemus,colligi potest,hoc modo fiebat, Hordeum in aqua maceratum dum extumescat,in sole siccatur : mox in pila ligneo pistillo tantisper tunditur, dum corticem exuat. Hoc in aqua lento igne coquitur,donec succulentum reddatur. Galenus, quod sciam, aquæ & Hordei mensuram non exprimit.Oribasius vni parti Hordei decem partes aquæ miscet.Paulus vni parti ptissanæ quindecim partes aquæ.Eius parandæ modum tradit Didymus

Li.7.simpl.

Lib.2. c.79.

Ptissana.

Lib.de Affectib.
Lib.2. c.79.
Lib.18. c.7.

Lib.1.c.78.
Lib.3. ca.9.

in Geoponicis Caſsiani: πτισάνης ποίησις. κριθὴ βραχεῖσα πτίσσεται, καὶ ἡλίῳ ξηραίνεται, εἶτ' ἀποτίθεται οὕτω. παρεμπάττεται δὲ αὐτῇ τὸ λεπτὸν αὐτῆς. τηρεῖ γὰρ αὐτήν. ἔτι ἡ πτισάνη ὑγροτέρα λαμβανομένη, τροφιμωτάτη ἐστιν. ἔστω δὲ τὸ ὕδωρ δεκαπλάσιον τοῦ τῶν κριθῶν μέρους. Κόπτεται δὲ ἁλῶν ἀτρίπτων εἰς αὐτὴν ἐμπαττομένων. γίνεται καὶ ἐκ σίτου πτισάνη ὁμοίως. Id eſt, Ptiſſanæ cōfectio. Hordeum maceratum tunditur, & in ſole ſiccatur, ſicq; reponitur: inſpergitur deinde quod ex ipſa eſt tenuius, quoniam eam conſeruat. Ea humidior ſumpta maximè nutrit. Vni parti Hordei decem partes aquæ iniiciuntur, & ſal friatus ipſi inſpergitnr. Fit etiam ex Tritico ptiſſana eodem modo, de qua pauca hæc Plinius. Ptiſſanæ ex Hordeo vſus vtiliſsimus ſaluberrimúſque tantopere probatur. Vnum laudibus eius volumen dicauit Hippocrates clariſsimus medicinæ ſcientia. Ptiſſanæ bonitas præcipua Vticenſi. Eius conficiendæ vulgata ratio eſt. Multo plura Hippocrates, quem citat Plinius in libro de ratione victus in morbis acutis, qui liber etiam de Ptiſſana inſcribitur, velut ipſe Hippocrates in libello de Veratri vſu citat, ac teſtatur, prodidit his verbis. Ptiſſana igitur recte omnibus frumentaceis eduleis præfertur in morbis acutis. Laudo ſane eos qui ipſam prætulerunt. Nam lentor ipſius lenis eſt, & continuus, & iucundus, & lubricus: ea verò moderatè humida ſitim adimit, & facilè eluitur, ſi forte & hoc opus ſit: & neque adſtrictionem habet, neque malam turbationem, neq; in ventre intumeſcit. Intumuit enim in coctura, quam maximè tumeſcere ſolet. Quicumque igitur Ptiſſana in his morbis vtuntur, nulla die vaſa vacua fieri permittant, vt ita dicam, ſed vtantur, & intermittant, ſi non ob medicamenti, aut infuſi per Clyſterem vſum, intermittere oporteat. Et qui bis quidem in die cibum capere ſoliti ſunt, eis bis danda eſt: qui verò ſemel edere conſueuerunt, his ſemel primo die danda eſt. Verùm ſenſim progreſſu facto, ſi fieri poterit etiam his bis detur, ſi ſanè opus habere viſum fuerit. Ptiſſanam porrò ex optimo Hordeo factam eſſe oportet, & quàm optimè coctam, & præſertim, ſi non ſolo ſucco vti velis. Nam vna cum reliqua ptiſſanæ virtute, lubricus lentor facit vt Hordeum decorticatum non lædat. Nuſquā enim adhęret, neque ſecundum thoracis rectitudinem moram trahit. Lubrica vero maximè eſt, promptiſsime ſitim eximit, facillimè concoquitur: & debiliſsima eſt optimè cocta, quibus omnibus opus eſt. Hæc Hippocrates. Quoquomodo Hordeum paraueris, inquit Galenus, nunquam corpus calefacit, ſed variè pro modo præparationis humectat, ac ſiccat quandoquidem olenta ex frixo Hordeo facta, ſiccare perſpicuè cernitur, Ptiſſana verò humectat præcipuè quum, vt decet, parata fuerit, hoc eſt, cum in coctione quamplurimùm intumuerit: poſtea igne lento per multum otium in Chylum, ſiue cremorem fuerit redacta. Acetum ei tum admiſcetur, cum plane intumuerit. Cum verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim inieceris, coctioni nihil nocueris. Aliud tamen nihil eſt miſcendum, niſi velis anethi, aut porri quippiam, idq; initio ſtatim immiſcere. Video autem Ptiſſanam à coccis omnibus peſsimè præparari: In mortario namque crudam ipſam tundentes, non ad ignem coquentes diſſoluunt. Sunt qui Amylum etiam iniiciunt, vt per coctionem in cremorem copioſum videatur eſſe redacta. Talis certè Ptiſſana meritò maximè eſt flatuoſa, & concoctu admodum difficilis. Quæ verò in ptiſſana rectè præparanda prætermiſi, ea nunc adiicere oportet. Crudam ptiſſanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium iniectam, manibus, terere conuenit, aſperum quidpiam manu tenentibus. Vſque eo autem terenda, dum qui in ſuperficie eſt cortex, ſit abiectus: is enim quo veſtitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinſendum abiicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Quod ſi nō quicquid eſt aceris deciderit, elixa ptiſſana magis

Lib.18. c.7.

Li.1. Alim.

magis quidem deterget, nullam autem aliam noxam accipit. Pesſima eſt ptiſſanæ præparatio, cum vbi coci crudam ipſam in mortario cum aqua contuderint, deinde parũ coxerint, ſapã iniiciunt. Quidam cum his mel quoq; & cuminum iniiciunt, cinnum quendam veriùs quam ptiſſanam parantes. Verùm quæ rectè præparata eſt, vtilitates quas memorat Hippocrates tum ſanis, tum ægrotis præſtabit. Hæc Galenus de ptiſſanæ facultate tradidit. Ptiſſana Dioſcoridi, ob cremorem in decoctione redditum plus alimenti præbet, quàm polenta ex Hordeo facta contra acrimonias, & gutturis ſcabritias, exulcerationesq; pollet. Hodie medici Hippocratis Galeníque ptiſſana non vtuntur, ſed eius vice Hordeum integrum ſuſpenſa mola decorticatum, quod Hordeum mundum vocant, tantiſper in aqua decoquunt, dum pultis ſpeciem referat: deinde tundunt, & tenui in cerniculo percolant ſaccharum addentes, & modo cum ſaccharo Amygdalarum dulcium cremorem, aut ſeminis Melopeponum, aut ſeminis Papaueris, modo aquam ex roſis ſtillatitiam pro variis ſcopis, & varia morborum ratione. Fit & hodie à pharmacopæis potio, quam ptiſſanam καταχρηστικῶς vocant, Galli *Tiſane*, cum nec ptiſſana ſit, nec ptiſſanæ cremor, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum, aut nihil retinens. Fit enim ex Hordeo mũdato, Glycyrrhiza, & vuis paſsis. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis qui inflammatione pulmonis, partiúmque reſpirationi ſeruientium, vel renum veſicæq; exulceratione laborant. Nunc de polenta dicendum. Eam propriè Grę- ci ἄλφιτον vocant: quanquam ἄλφιτον etiam de omni alia præſertim rudiore farina impropriè dicatur. Quid autem ſit, & quomodo fiat, Plinius declarat his verbis. Antiquiſsimum in cibis Hordeum, ſicut Athenienſium ritu Menandro auctore apparet, & gladiatorum cognomine, qui Hordearij vocabantur. Polentam quoque Græci nõ aliunde præferunt. Pluribus fit hæc modis. Græci perfuſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementius toſtum rurſus exigua aqua aſpergunt, ſiccántque priùs quàm molant. Alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum recens purgant, madidúmque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole rurſus tundunt, & purgatum molunt. Galenus ex recenti Hordeo mediocriter frixo laudatiſsimam fieri polentam ſcripſit, cuius ſi copia non ſit, & ex alio ipſam confici. Cum autem polenta omnis rectè facta boni ſit odoris, eam eſſe ſuaue olentiſsimam, quæ ex optimo ac recenti Hordeo, & quod ariſtam non admodum ſiccam habeat, eſt confecta. Compluribus autẽ per ſanitatẽ morem eſſe eam ſapa & vino dulci mulſóque commiſtis, nonnunquam ſola etiam aqua conſperſam, æſtate duabus, tribúſue ante balneum horis bibere, diceréque ſentire ſe hoc potu ſiti liberari: ſi autem cum vino auſtero fuerit pota, ventrem deſiccare. Polenta gentes quaſdam pro pane vti, ídque ruſticos in Cypro facere, tametſi frumenti plurimum metant. Veteres militibus polentam præbuiſſe. Romanos tamen milites ipſius imbecillitatem damnantes, ea non amplius nunc vti. Exiguum enim corpori alimentum dare, priuatis quidem, & omni exercitatione abſtinentibus, ſatis multum: iis autem qui quoquo modo exercentur, minùs quam ſatis eſt. Cæterum cum polenta Hordei frixi farina ſit, vt ex Plinio & Galeno diximus, Aetius non diſsimilem huic rem deſcripſit, ſed βυώνην appellari ait, quod nomen à nullo alio vſurpatum fuiſſe memini: τῶν ϛελλόντων, inquit, τὰ οἱ δήματα ἔϛι καὶ τὸ λεγόμενον βυώνη. ἔϛι δὲ κριθὴ βεβρεγμένη καὶ βλαϛήσασα, καὶ πεφρυγμένη μετὰ τῶν γλωσσιδίων, ἢ καταπλαττομένη. Id eſt, ex eorum quæ tumores cohibent numero, eſt & id quod Byne appellatur. Eſt autem Hordeum madefactum quod germinet, vna cum enatis ligulis toſtum, ſi tritum pro cataplaſmate imponatur. Hoc nomine Aetius indicat Hordeum ad

Polenta.

Li. 1. Alim.

Li. 10. c. 29.

Ceruiſiam conficiendam præparatum, quod Maltum vulgo appellant, Germani *Maltz*. Ceruiſia autem ad cuius decoctionem illud conficitur, Germanis *Byre*, Gallis *Biere* dicta, parum à By ne diſtat. Laudatiſsimum fit Maltum menſe Martio, & Aprili. Qualitate ſicca præditum eſt, maiore quàm in Hordeo, frigida multò remiſsiore. Nam empyreuma quod illi ab aſſatione diutináque coctione accedit, ſiccitatem eius auget, frigiditatem verò non ſolùm minuit, ſed & caliditatem quandam ei imprimit. Quare Galenus cum ſcribit Hordeum, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue ptiſſanam coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quãdam refrigerantem retinere, id de Malto intelligere non potuit, quod partim ipſa germinatione, partim longiore toſtione magis à natura ſua receſsit quàm polenta, quæ vel ex crudo nondúmque maturo Hordeo, vel in aqua macerato tantùm conficitur. Abſterget præterea Maltum Hordeo vehementius, tum quia farinæ minus, glumarum plus habeat, tum ob empyreuma, quod abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus, aliíſque ſimilibus ex frigida cauſa doloribus Maltum ſubuenit, toſtum, feruénſque in ſacculo appoſitum. Polenta multo plus Hordeo deſiccat, inquit Galenus, aluum etiam cohibet auctore Dioſcoride, & inflammationes mitigat. Tamen in vulgatis Dioſcoridis exemplaribus legimus, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν ἄλευρον κοιλίας ςαλτικὸν, καὶ φλεγμονῶν πραϋντικὸν. Id eſt, farina ex his aluum ſiſtit, inflammationes mitigat, vt de farina Hordei de qua multa priùs dixerat, hæc etiam intelligantur. Sed exemplaria falsò ἄλευρον pro ἄλφιτον habere contendit Cornarius, vt ex Plinio intelligere licet ſic ſcribente. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione, quæ à farina Hordei diſtat, eo quod torretur. Ad ſtomachũ vtilis, aluum ſiſtit, impetúſque rubicundi tumoris, (nempe eryſipelatis. Galenus quoque ſcribit polentam multo magis quàm Hordeum ſiccare. Sed quoniam ad τοῦ ἀλφίτου, id eſt, polentæ diſcrimen ὠμὴ λύσις, & compoſita voce ὠμήλυσις dicta eſſe videtur, quid ea ſit etiam hîc explicandnm. Polenta igitur Hordei toſti farina eſt. ὠμὴ λύσις Galeno, & reliquis medicis Græcis, cruda Hordeacea farina eſt: ideóque Plinius ait, Polentam à farina Hordei diſtare, quia torretur. ὠμήλυσις cruda Hordeacea farina eſt nulla alia re admixta. Id ex eo perſpicuum fit, quod vbíque in eius vſu res & liquores exprimuntur, quibus ea farina excipi, & cùm quibus ſubigi, parari, & coqui debeat. Quare falſum eſt ὠμήλυσιν ſemper ſignificare crudam Hordeaceam farinam aqua & oleo ſubactam, quod in εἰσαγωγῆς libello Galeno falsò attributo legitur. Neque ſolùm cruda Hordeacea farina per ὠμήλυσιν ſignificatur, ſed etiam Triticea. Quapropter nonnunquam ei vocem adiiciunt, quæ certam farinæ ſpeciem indicet. Galenus: καταπλάσμασι δὲ χρῶ κριθίνῃ ὠμῇ λύσει. In Cataplaſmate verò vtere Hordeacea cruda farina. Quin & ſola hæc vox ὠμὴ λύσις Hordeaceam crudam farinam ſignificat, vt paulo poſt, ἢ τῇ ὠμῇ λύσει δι᾽ ὀξυμέλιτος γενομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina cum Oxymelite apparata. Idem alibi ἢ τῇ ὠμῇ λύσει κριθίνῃ, ἢ πυρίνῃ ἐν γλυκεῖ ἑψομένῃ. Aut cruda Hordeacea farina, aut Triticea, in paſſo cocta. Neque ſolùm ὠμήλυσις de cruda Hordeacea farina, aut Triticea vſurpatur, ſed vniuersè de omni cruda farina. Galenus. Καὶ ὠμὴν λύσιν ἐπίθεθέον, τὴν διὰ κριθίνου ἀλεύρου, ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεος, ἢ καὶ μίγμα ἐκ τούτων. Quin & omelyſis ex cruda Hordeacea farina imponenda, aut ex farina ſeminis lini, aut fænigræci.

* * *

Maltum.

Li.1. Alim.

Li.7. ſimpl.

Li.2. c.108.

Lib.2.2c.25.

ὠμήλυσις quid.

Lib.18.ca.7.

Li.2. phar. local.

Li.4. phar. local.

Li.6. phar. local. cap.3.

AVENA. *CAP. XIII.*

BΡΩΜΟΣ & βρόμος Græcis, Auena Latinis dicitur, Arabibus *Churtal*, Italis *Vena*, Germanis *Habern*, Hispanis *Auena* & *Auea*, Gallis *Auoine*, Angl. *Oetes*, *Etes*, & *Hauer*. De Auena satiua hîc agimus. Est & sponte proueniens, ex hordeo degenerante, Ægilops nuncupata, de qua postea dicemus. Est etiam βρόμος herba. Auena culmo est geniculato, folio Tritico ac Zeæ simili, in cacuminibus pendulas veluti paruas bipedes locustas gerit, quibus semen oblongum, superiore parte exiguis capillis hirsutum, ac glumis inuolutum continetur. Radices habet copiosas, ex quibus multi enascuntur culmi. Pasim nascitur Auena & vêre sata, æstatis fine demetitur. Dioscorides de Bromo hæc scripsit. Bromus culmus est Tritico similis etiam foliis, sed geniculis distinctis. Fructum autem habet in summo, velut paruas locustas bipedes, in quibus semen est vtile ad cataplasmata, quẽadmodũ hordeum. Sed & pultem ex ipso faciunt, quæ aluum sistit. Cremor autem ex ipso à tussientibus commodè sorbetur. Quæ herbarij, opinor, omnes de Auena nostra satiua scripta esse intelligunt. Verùm Plinius de Bromo quãuis ita scribat, vt & ipsum inter vitia segetis ponat, & cum Aegilope confundat, tamen eadem quæ Dioscorides de ipso tradit. Sic enim ait: Nascitur inter vitia segetis, Auenæ genus: folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas veluti locustas habet. Semen vtile ad cataplasmata, æquè vt hordeum, & similia. Prodest tussientibus succus. Theophrastus Bromũ & Ægilopa velut syluestria & immitia eo loco proponit, quo rẽ hanc frumentaceã multùm illustrat. Τῶν δὲ ὁμοιοπύρων καὶ ὁμοιοκρίθων, οἷον ζειᾶς τίφης, ὀλύρας, βρόμου, αἰγίλωπος, ἰσχυρότερον καὶ μάλιστα καρπιζόμενον ἡ ζεία, καὶ γὰρ πολύρριζον, καὶ βαθύρριζον, καὶ πολυκάλαμον. ὁ δὲ καρπὸς κουφότατος καὶ προσφιλὴς πᾶσι τοῖς ζώοις. τῶν δὲ ἄλλων ὁ βρόμος πολύρριζος. καὶ γὰρ οὗτος πολυκάλαμος. ἡ δὲ ὀλύρα μαλακότερον καὶ ἀσθενέστερον τούτων. ἡ δὲ τίφη πάντων κουφότατον, καὶ γὰρ καὶ μονοκάλαμον. διὸ καὶ χώραν ζητεῖ λεπτὴν, οὐχ ὥσπερ ἡ ζεία πίειραν καὶ ἀγαθὴν. ἔστι δὲ δύο ταῦτα καὶ ὁμοιότατα τοῖς πυροῖς: ὅ τ' αἰγίλωψ καὶ ὁ βρόμος, ὥσπερ ἄγρι' ἄττα καὶ ἀνήμερα· ἐπικαρπίζεται δὲ καὶ ὁ αἰγίλωψ σφόδρα τὴν γῆν. καὶ ἔστι πολύρριζον καὶ πολυκάλαμον. ἡ δὲ αἶρα παντελῶς ἀπηγριωμένον. Idest, inter ea que Tritico & Hordeo similia sunt, velut est Zea, Tipha, Olyra, Bromus, Ægilops, robustissima est Zea, & maximè terram exhaurit: nam & multas & profundas radices habet, & culmum, multum verùm fructus leuissimus est, & omnibus animalibus gratus. Inter reliqua verò Bromus multas radices agit: etenim multos etiam hic culmos habet. At Olyra mollior & imbecillior his est. Tipha verò omniũ leuissima est: vnúmque tantũ calamũ habet. Quare etiam terram desiderat tenuem, non quemadmodum Zea pinguem, & bonam. Sunt autem duo hæc etiam Tritico similia Aegilops & Bromus, veluti syluestria quædam, & immitia. Exhaurit autem Aegilops vehementer terram, multásque radices, & multos culmos habet. Lolium verò penitus syluestre est. Hæc Theophrastus. Cæterùm quemadmodum χόνδρος & χονδροπλισ-

AVENA

Nomina

Genera.

Forma.

Locus.

Tempus.

Corn. Embl. 82. lib. 2. Li. 22. fine.

Lib. 8. Hist. cap. 9.

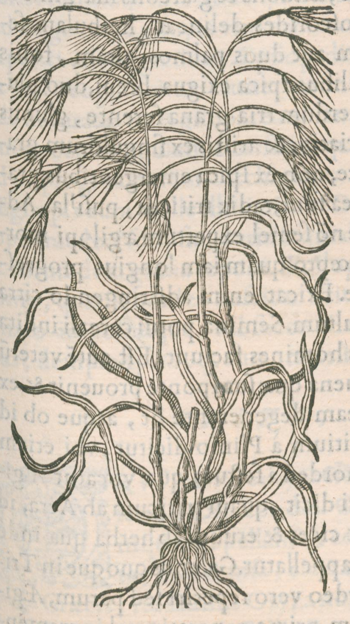
σάνη, & πυρίνη πτισάνη ex Zea & tritico fiebant, & πτισάνη ex hordeo, & τράγος ex olbyra, sic βρόμος ex Auena paratum edulium, veteribus videtur fuisse, id quod Paulus ostendit. Cum enim ptissanæ coquendæ modum declarasset, subiungit, παραπλησίως δὲ τῇ πτισάνῃ καὶ ὁ βρόμος καὶ ὁ χόνδρος ἕψεται. Idest, eodem autem modo quo ptissana Bromus & Chondrus decoquuntur. Quare βρόμος vt alia segetum genera quæ diximus, & frugis speciem quam Auenam nominamus, & rem ex ipsa factitiam significabit. Galenus Bromum iumentorum alimentum & pabulum esse scripsit, non hominum, nisi aliquando extrema fame ad panes ex eo quoque semine conficiendos compellantur. Citra famem autem coctus Bromus ex aqua manditur cum vino dulci, aut sapa, aut mulso, non aliter quam Typha. Caliditatis autem satis particeps est vt illa, quamquam non æquè est durum; ex quo minùs quoque corpus nutrit. Panis qui ex Auena fit alioqui est insuauis, non tamen aluum aut sistit, aut proritat, sed quod ad id saltem attinet, medium locum obtinet. De eodem vt medicamento hæc etiam Galenus. Bromus vnum est ex leguminibus, quod vt medicamentum, similem hordeo vim obtinet: nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Temperiem autem habet paulò frigidiorem, nonnihil etiam adstrictionis obtinet, vt ventris profluuia iuuet. Quo Galeni loco, legitur, βρόμος ἐστὶ μὲν ἕν τι τῶν ὀσπρίων, cum σιτηρῶν pro ὀσπρίων legendum videatur. Idest, Bromus est quidem vnum ex frumentaceis, vt frumentaceorum à leguminibus distinctio obseruetur, nisi quis dicat Galenum aliquando sine discrimine his vocibus vsum fuisse, cum & Panicum legumen appellet, & Alicam, & ptissanam. Quod Dioscori. pultem è Bromo fieri tradit, idem Plinius scripsit. Primum omnium, inquit, frumenti vitium auena est, & hordeum in eam degenerat, sicut ipsa frumenti fit instar, quippe cum Germaniæ populi edant eam, neque alia pulte viuant. Quod Plinius ait Germanos auenaceam pultem edere, etiam hodie verum est, sed quod non alia pulte viuant falsum. Nam & crasiore tum Zeæ, tum tritici farina quam crimnon vocant, Germani vtuntur, & ex ea pultem modo crasiorem, modo tenuiorem ac sorbilem faciunt. Sic etiam ex Auena crasiorem farinam instar crimni faciunt, quam cum aqua coctam addito butyro edunt, aut sorbēt, & ex eiusdem farina tenui pultem parant. Quin & in Saxonia magna, farina auenæ crasior, quam ipsi *Gorte* vocant omnibus fere obsoniis aspergitur vnà cum sale, & sic simul coquitur. Auenæ farina, vt Plinius ait, decocta in aceto næuos tollit.

Lib.1.c.78. · *Li.1.Alim.* · *Vsus & Vires.* · *Lib.6.sim.* · *Lib.de m. com. cura.* · *Li.18.ca.17.* · *Corn.Embl.82.lib.2.* · *Lib.22.c.25.*

BROMVS, CAP. XIIII.

AB Auena satiua vsu tantum Bromus differt, quæ inculta est & neglecta, non genere, nec figura, nec nomine: dicitur enim etiã βρῶμος, & βρόμος. Herba Dodo. Histor. stirp. lib.4. cap. 46. & in frument. ca.63. Sed vt ab Auena discernatur, βρῶμος πόα vocatur, id est Bromus herba, siue Auena herba, Gallis *Aueron*, vel *Aueneron*, Italis *Vena vana*, id est *Auena cassa*. Tota natura habitúque ipso syluestris quædam Auena est, multiplicibus, & geniculatis culmis, foliisque eam referens, vtrisque tamen tenuioribus: spicæ à sese magis disitæ aristas asperiores longioresque habent: semen euanidum in tuniculis fermè vacuis, quare steriles Auenas dixit Virgilius. Radix copiosa est, ac tenuis. Aestate secus vias & agrorum margines reperitur. Huic valde affinem Bromum sterilem alteram Lobellius facit, quam Dodonæus Aegilopem, seu festucam alteram, Germani *Dort*, & *Lulch*, Belgæ *Drauich* appellant. Culmis foliisque Secale refert: ex culmorum vertice pendulæ conspiciuntur spicæ, Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores, & arctius coniunctæ. Semina oblõga sunt

BROMVS
Herba Lobellij.

BROMVS ALTERA
ſterilis Lobellij.

ga ſunt, longitudine graui ſecalini, ſed anguſtiora, tenuiora, leuioráque multo, quæ vtriculis paruis continentur. Propriè ſecalis eſt vitium: neque enim cum aliis frugibus, aut rariſsimè reperitur. Creſcit, veluti alia eius generis per imbres frequentes, hiemis anníque conſtitutionem clementem, & tepidam. In Secali & agrorum marginibus reperitur apud Belgas. Matthiolus Aegylopis primæ nomine depinxit. Bromus herba, auctore Dioſcoride, exiccatoriam vim habet: decoquitur cum ſua radice ad tertias, & iuri colato par modus mellis adiicitur: rurſus incoquitur, dum liquidi mellis craſsitudo fiat. Linteum ex eo humore imbutum, & naribus inditum, contra graueolentiam vlcerum efficax eſt. Aliqui tritam Aloen addunt, & eo modo vtuntur. Cum ſiccis roſis cocta in vino grauem oris halitum emendat.

Li.4.c.125.

AEGILOPS, CAP. XV.

Nomina

AIΓΙΛΩΨ Græcè, & Latinè Aegilops dicitur, à Plinio feſtuca, Arabicè *Dauſir, Daliſit, Deſana, Daufer*, ſiue *Daſſer*, Italicè *Egilopo* Ægilops inquit Dodon. folio eſt tritici, ſed culmo tenui ſpicáque ſiue iuba Auenæ ſimilis eſt: grana eius oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, folliculo incluſa, ac tenuem capillaceam, longamque ariſtam habent. Brabanti *Ghebaerde euene* vocant, quaſi dicas auenam ariſtis aut barbula donatam, quæ cum Dioſcoridis deſcriptioni conſentire videntur, ſic enim ille. Aegilops herbula eſt folia tritici ſimilia habens, ſed molliora, in ſummo capite ſemina bina ternáue rubra, in quibus ariſtæ veluti capilli exeunt. Lobellio non Aegilops, ſimpliciter, ſed Aegilops Bromoides Belgarum dicitur inter Aegilopem & Bromum media, priori Bromo aut Aegilopi ſimilis. In Anglia, Belgio & Gallia inter Hordeum & Secale frequẽs occurrit. Num eadem quæ Aegilops præſtet, hactenus incompertum. Aegilopem aliam Narbonenſem pictam oſtendunt

Forma

Li.4.c.134.

Lobel

ÆGILOPS Dodon.

Lobellius & Matthiolus, quæ naſcitur inter triticum & hordeum agri Narbonenſis & Galloprouinciæ, æſtuoſis & glareoſis marginibus qualem Dioſcorides delineat, herbulam ſeſquipalmum aut duos palmos altam, foliis triticeis, exilibus, ſpica exigua, breui, duo plurimum, interdum tria grana ferente, glumis concluſa ſtriatis, & ariſtis ex ſingulorum granorum apice, non ex ſpica emergentibus: grana hordeacea ſunt, radix triticea, puſilla. Adiicit Pena ſe nō ſemel expertum ægilopi morbo potius cœpto quàm iam longius progreſſo profuiſſe. Exicat enim adſtringendo citra calorem multum. Semina potui cereali indita temulentos homines faciunt. Eſt autē veterū Aegilops auena quæ ſua ſponte prouenit & ex hordeo in eam degenerante fit, atque ob id frumenti vitium à Plinio dicitur, vbi etiam non aliter hordeū à feſtuca quæ vocatur Ægilops enecari dicit, quàm triticum ab Aera, id eſt lolio, & cicer & eruum ab herba quæ inde orabanche appellatur. Galenus quoque in Tritico frequens lolium inueniri ſcribit, in hordeo vero reperiri ſed parum, Ægilopem autem in hordeo frequentem eſſe, cum prima generatio vel incrementum ipſis non rectè ſucceſſerit. Porrò patrem ſuum ætate iam declinante cum agricultura delectaretur, Triticum ac Hordeum aliquando ſeminaſſe omnibus diuerſi generis ſeminibus, quæ ipſi erant admiſta, diligenter ſelectis, quò certò

Li.18.ca.17.

Li.1. Alim.

ÆGILOPS LOBELLII, & Penæ.

ÆGILOPS SECVNDA Matth. radice & foliis diuerſa.

cogno

cognoſceret, num ex ipſorum mutatione lolium & Ægilops naſcerentur, an propriam hæc quoque ſemina naturam haberent. Cum autem fortè vna cum puris ſeminibus in Tritico quidem frequens Lolium, in hordeo autem parum, ſed magnam Ægilopis vim natam conſpiceret, in aliis quoque ſeminibus idem experiri eſſe aggreſſum. Ægilops diſcutiēdi vim habet auctore Galeno, id quod ex guſtu cognoſcitur: leuiter enim acris eſt. Verùm & ex eo liquet, phlegmonas induratas & Ægilopas eam ſanare. Eſt autem Ægilops abſceſſus inter magnum oculi angulum & naſum, qui ſi neglectus fuerit in fiſtulam abit, vſque ad os progredientem. Archigenes apud Galenum, ad ægilopa ſuccum herbæ Ægilopis cum melle illinit. Item Dioſcorides illitam cum farina herbam Ægilopiis mederi ſcripſit, duritiáſque diſcutere. Succum farinæ admiſtum ſiccari, & eorumdem gratia reponi. Ægilopas, inquit Plinius, ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur Tritici folio, ſemine contrito cum farina permixto impoſitóque, vel ſucco. Exprimitur hic è caule, foliíſque prægnantibus, dempta ſpica, & cum trimeſtris farina digeritur in paſtillos.

Lib. 6. ſim.
Vires & Temper.
Li. 5. ph. lo. cap. 2.
Li. 25. c. 13.

ORIZA, CAP. XVI.

ORYZAM τῶν σιτηρῶν εἶδος εἶναι, id eſt ftumentaceorum generis eſſe ſcribit Dioſcorides. Galenus inter legumina recenſet. Legumina, inquit, appellant ea cerealia ſemina ex quibus panis non fit, vt puta, fabas, piſa, cicera, lentes, lupinos, Oryzam, & cætera. Vt ὄρυζα Græcis, ita Latinis Oryza nominatur, Theophraſto ὄρυζον neutro genere, Arabibus *Arz*, ſeu *Arzi*, Gallis *Rys*, Italis *Rizo*, Germanis *Rheiſz*, Hiſpanis *Arroz*, Anglis *Riſt*. Oryza foliū profert arūdinaceū, carnoſum, porraceo haud abſimile: culmum cubitalem & ſæpe maiorem, geniculatum, Tritico craſsiorem, firmiorémque, in cuius faſtigio iuba oritur, ſiue ſpica in ramulos diuiſa, in quibus ſemen vtrimque impari exortu prouenit, cortice ſubflauo, tectum, aſpero, veluti ſtriato, oui figura, quod gluma excuſſa candidum eſt. Plinius ſimiliter Oryzam deſcribit. Oryzæ quidem folia carnoſa, Porro ſimilia, ſed latiora: altitudo cubitalis: flos purpureus: radix gemmeæ rotunditatis. In paluſtribus riguíſque naſcitur, inquit Dioſcorides. Peregrinum initio ſemen, ex Indiáque allatum. In Bactrianis quoque ac Babylonia & Suſide, atque Syria inferiore naſcitur. Nunc in Italiæ & Pedemontanæ prouinciæ multis, & in quibuſdam Galliæ locis gignitur, ſed copioſiſsima in Aſia, Syria, & Ægypto. Oryza auctore Dioſcoride, mediocriter alit, ſed aluum ſupprimit. Semine hoc, inquit Galen. omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo quo Alicam coquentes: difficilius tamen quàm alica conficitur, & minùs alit, & vtique in edendi ſuauitate ab ea quamplurimùm vincitur. Idem alibi. Oryza habet adſtrictorium quidpiam; quare mediocriter ventrem ſiſtit. Italici maximè Oryza gaudent, inquit Plinius, ex qua ptiſſanam

ORYZA.

Lib. 2. c. 88.
Li. 1. Alim.
Nomina
Lib. 4. Hiſt. cap. 5.
Forma
Matthi. in c. 88. lib. 2. Dioſc.
Lib. 18. c. 7.
Locus.
Lib. 2. c. 88.
Vſus & Vires.
Li. 1. Alim.
Lib. 8. ſim.
Lib. 18. c. 7.

Lib. 2. Ser. sat. 3.

ſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Vnde apud Horatium medicus ait, Agedum ſume hoc ptiſanarium Oryzæ, quod videlicet ptiſſanæ modo præpararetur. Hodie verò ex Oryza puls fit, in qua ſolidæ ipſius partes manent, eáque datur in cibum, non autem eius ſuccus, cuiuſmodi hodie fieri conſueuit hordeacea ptiſſana in qua nihil ineſt pręter aquam, & hordei cremorem. Theophraſtus hæc de Oryza tradidit. μάλλον δὲ σπείρουσι τὸ καλούμενον ὄρυζον, ἐξ οὗ τὸ ἕψημα. τοῦτο δὲ ὅμοιον τῇ ζειᾷ, καὶ περιπτισθὲν οἷον χόνδρος, εὔπεπτον δή, τὴν ὄψιν πεφυκὸς ὅμοιον ταῖς αἴραις. καὶ μένει τὸν πολὺν χρόνον ἐν ὕδατι. ἀποχεῖται δὲ οὐκ εἰς στάχυν, ἀλλ' οἷον φόβην, ὥσπερ ὁ κέγχρος, καὶ ὁ ἔλυμος. Ideſt, ſerunt potiſsimum Oryzon ex quo iuſcula parant. Hæc Zeæ ſimilis eſt, tuſáque veluti Alica facilè concoquitur, aſpectu lolio ſimilis. Diu in aqua manet, effunditur non in ſpicam, ſed veluti in iubam, Milij, aut panici modo. Oryza in lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carnium pingui iure decocta, concoctu facilior eſt, & ori gratior. Vtilis cibus eſt dyſentericis, cœliacis, & diarrhœa affectis, præſertim ſi priùs torrefacta, lacti in quo igniti calculi fuerint extincti, incoquatur. Sunt qui Oryzam quoque dicant genitale ſemen augere, in bubulo lacte decoctam, addito ſaccharo, & cinnamomo. Oryzæ decoctum vtiliter dyſentericis infunditur, ac etiam potandum datur. Farina cataplaſmatis repellentibus rectè admiſcetur: mammarum incipientes inflammationes arcet.

Li. 4. Hiſt. cap. 5.

Matt. in c. 88. l. 2. Dio.

MILIVM, CAP. XVII.

Nomina

ΚΕΓΧΡΟΣ Græcis, & Straboni κέγχρος, Hippocrati πασπάλη, vt vult Hermolaus, Galeno πάσπαλος non πασπάλη, nam in Gloſsis Hippo. πασπαλέτης exponit κεγχραλέτης, & addit, πάσπαλος γὰρ ὁ κέγχρος. Latinè Milium dicitur, Arabicè *Ieuers*, *Geguers*, ſiue *Giauers*, Italicè *Miglio*, Germanicè *Hirſz*, Hiſpanicè *Milho*, & *Miyo*, Gallicè, *Mil*, & *Millet*, Milium à Miliaria ſumma deriuatum Feſtus exiſtimat, non à Græcis. Contrà Varro à Græco deducit, nam id Melinen, inquit vocant: cum tamen Dioſcorides & Galenus Melinen Panicum intelligant. Farinam miliaceam, ſeu fractum Milium, inquit Hermolaus, ſunt qui ſcrutũ vocari putent in Horatij verſu illo.

Corol. 107. libr. 2.

Libr. 1. Epi. 7. Epiſt.

Vilia vendentem tunicato ſcruta popello.

Sunt quibus vaſis appellatio ea potius eſſe videatur, ex ſcroto ideſt corio conſuti, vel eſculenti quoddam genus lecytho contrarium, vt Plautus quoque ſcrutea & Collubia in hunc fortè ſenſum appellauerit: vel in Horatio fortè non ſcruta, ſed ſcuta legas pro vaſculo ruſtico, vnde Scutriſcum Catoni ſæpe numero dictum. Sed nihil horum ſcruti nomine ſignificari, imo vetera & fracta ferramenta, pannos veteres, vaſa dimidiata, & cætera Lucillius apud Gellium demonſtrat his verbis. Quidni? & ſcruta quidem, vt vendat ſcrutarium laudat. Præfractam ſtrigilem, ſoleam improbum dimidiatam. γρύτη & γρυτάρια nominant Græci. Vnde γρυτοπώλης qui vaſa fracta & ſimilia vendit. A Milio quoque miliariæ aues dictæ, vt Varroni placet, quòd ad hanc frugem turmatim ſe conferant, eáque veſcentes ſaginantur. Vulgus noſtrum Hortulanos appellat, obiecto Milio in caueis ſic pingueſcentes, vt vel obeſiore corpore ſuffocatæ moriantur, vel in necatis nihil aliud ſpectetur quam adipis moles. Lugduni aucupes ad epularum delitias alunt, magnóque vendunt: & quamuis cenchridi aui nomen videatur Milium indidiſſe, eam tamen miliariam non eſſe certum eſt, cum cenchridem, vt refert Plinius, accipitrum generis Græci faciant, quàm Latini Tinnunculum à voce & ſono, vocant: Galli vero. *Quercerelle*, vulgo bene cognitam, quòd in altis vrbium turribus nidificet. Sed ad rem redeamus. Milij noſtratis hiſtoriam primùm ponemus: deinde Milij Indici, cuius genera duo.

In Perſa. Scena tertia, quo in loco plęrique omnes legũt: Cõmiſce mulſum: ſtruthea, collibiáque appara.

Li. 3. ca. 14.

MILIVM nostras.

Forma.

Milium nostras in frumentaceis, iísque frugibus ex quibus panes fiunt, à Galeno & Dioscoride numeratur. Radicem numerosam habet, altam & duram: multiplici culmo fruticat, cubitali, crasso, geniculato, lanuginoso. Folia gerit ampla ac arundinacea. E summis caulibus nō spicas, sed effusas ꝓmit iubas, seu paniculas lōgas, diuulsásque, & in terram pronas, ac reflexas. Milij comæ, inquit Plinius, granum complexæ fimbriato capillo curuantur. Theophrastus iubam siue comam φόβην appellat. ἡ δὲ χαλαμώδης ἀπόφυσις, inquit, φόβη. In iubis illis copiosum gignitur semen, paruum, rotundum, durum, splendens, & subflauum, tenui tunica vestitum. Milium leuē solutámque terram desiderat, nec in sabuloso solùm, sed & in arenoso quoque prouenit, modo vel humido cœlo, vel riguo solo: nam siccum cretosúmque reformidat, vt ait Columella. Ante ver commodè seri non potest: quoniam teporibus maximè lætatur. Vltima tamen parte mensis Martij commodissimè terræ committitur. Plinius Miliū inter frumenti quoque genera verna connumerat. Milium Theophrastus refert siccitate sua diuturnum esse: idem plus annos centum durare, si quò ventus & aër non perueniant, condatur, auctor est Varro. Milio nōnumquam in pane vtuntur, vrgente frugum penuria, inquit Galenus, panis tamen ex eo exigui est alimenti, & refrigerans. Constat insuper præaridum, & instar arenæ friabilem esse: nihil enim in se habet pinguitudinis, & lentoris. Iure ergo aluum humidiorem exiccat. Agricolæ, huius farina cocta, admisto adipe suillo, & oleo vescuntur. Panem etiam & pultem ex Milio fieri testatur Plinius, cùm scribit. Milio Campania præcipuè gaudet, pultémque candidam ex eo facit. Fit & panis prędulcis. Sarmatarum quoque gētes hac maximè pulte aluntur: & cruda etiam farina equino lacte, vel sanguine è cruris venis admixto. Hæc puls etiam Germanis hodie in vsu est, cum lacte cocta butyro addito, & saccharo plerumque asperso. Alibi Plinius panis, inquit, multifariè & è Milio fit, è panico rariùs. Sed nullum frumentum ponderosius est, aut quod coquendo magis crescat. LX. pondo panis è modio redeunt, modiúsque pultis ex tribus sextariis madidis. Panis ex Milio conficitur, inquit Columella, qui antequam refrigescat, sine fastidio absumi potest. Sed quamuis panis ex Milio nisi in magna reliqui frumenti penuria non fiat, ait Galenus, tamen is dum recens est, vt scribit Matthiolus, & à pistore recte paratus, vt Veronæ fit, & ita calidus vt è furno excipitur, deuoratus sua quadam suauitate placet, & à multis expetitur. Cum verò obduruit, planè ingratus est. Siluicolæ Tridentini sola pulte miliacea quam vulgò polenta vocant, aluntur, eam cum lacte edentes. Milium inquit Dioscor. in panes coctum minus cæteris frugibus alit: sistit pulte sua aluum: vrinam cit. Torretur Milium, feruénsque in sacco ponitur, vt torminibus reliquísque doloribus, si ægra pars foueatur, auxilio sit. Milium Galeno primo ordine refrigerat, exsiccat verò tertio exoluto, aut certè secundo intenso: habet etiam paullulum tenuitatis. Ex hac tum consistentia, tum temperatura instar edulij comestum, plane inter omnia frumentacea minimùm confert nutri-

Li.18.ca.7. Lib.8.Hist. cap.3.

Locus.

Li. 2. ca. 9.

Tempus.

Li.18.ca.7.

lib.1.ca.57. Li.1. Alim.

Vsus.

Li.18.ca.10.

Li. 18. ca.7.

Lib.2.ca. 9.

In ca. 90. li. 2. Dioscor.

Lib.2.c.90.

Vires & Tempera.

Lib.7.sim.

menti, ſed & ventrem ſiccat. Porrò foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis quæ citra morſum exſiccari poſtulant & cataplaſmatis modo illitum exſiccare poteſt. Attamen admodum friabile eſt. Proinde difficilis eſt eius in cataplaſmatis vſus. Idem alio in loco fomẽta ex Milio in capitis dolore laudat, quod vt ait Hippocrates, leue ac lene ſit Milium. Sic enim ille ſcribit: Πυρίη ἡ ξηρὴ, ἅλες, κέγχροι πεφρυγμένοι ἐν ἐρίοις μαρσυππίοισιν ἐπιτηδειότατοι: καὶ γὰρ κοῦφον καὶ προσηνὲς ὁ κέγχρος. Id eſt, fomentum ſiccum ex ſale ac Milio torrefactis, ac laneo marſuppio exceptis accommodatiſsimum. Etenim leue ac lene Milium eſt, quod Plinius leuiſsimum ac molliſsimum eſſe dixit. Milio ſiſtitur aluus, diſcutiuntur tormina, in quem vſum torretur ante. Neruorum doloribus, & aliis feruens in ſacco imponitur, neque aliud vtilius, quoniam leuiſsimum molliſsimúmque eſt, & caloris capaciſsimum. Itaque talis vſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt, farina eius cum pice liquida ſerpentium, & millepedæ plagis imponitur. Hæc Plinius. Milium igitur ad flatus repellendos fomentum eſt optimum, præſertim ſi cum ſale commixtum fuerit. Quin & præſtantius redditur additis chamæmeli floribus. Milium medicamenta & carnes, ſi in eius aceruo ſepeliantur, à carie & putredine diutius vindicat.

Li.2.ph.lo.

Libr. 2. de victus rat. morb. acu.

Li.22.c.25.

MILIVM INDICVM, *ſiue* MELICA. CAP. XVIII.

SVNT alia quoque Milij genera peregrina. Indici meminit Plinius his verbis. Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem, prægrandibus culmis, Phobas vocant, omnium frugum fertiliſsimum. Matthiolus Milium iſtud frugis genus eſſe exiſtimat quod vulgo Melica dicitur, Inſubribus *Melega*, Hetruſcis *Sagina* aliis Italiæ populis *Sorgo*, apertéque hallucinatum fuiſſe Ruellium, cum ſcri-

In c.91. lib. 2. Dioſcor.

MILIVM INDICVM, *ſiue Melica Matthio.*

MILIVM INDICVM, *ſiue Melica Dodon.*

bit

bit Panicum in Italia Melicam appellari, cùm hæc appellatio nuſquam in Italia panico ſit indita. Ei fortaſſe errandi occaſionem præbuit nominis Melicæ & μελίνης ſiue μελίνε vicinitas, quæ fecit vt Panicum cum *Sorgo*, & huius deſcriptionem cum illius deſcriptione confuderit. Germani *Sorgſamen*, vocant, Luſitani *Milium Saburrum*, Dodonæus Panicum Indicum, alij Panicum peregrinum, id ex Panici genere eſſe exiſtimantes, quorum certè probabilior eſt opinio, quàm Fuchſij, qui Farris genus facit, cum quo ſimilitudinem nullam habet, cum Panico verò aliquam: ſed illi cum Milio magis conuenit: quam ob cauſam Milium Indicum Plinij Matthiolus eſſe putat, vt diximus. Eſt autem Melica, vt vulgari vtar nomine, frugis genus tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgens culmis, arundinaceis, prææltis, ſeptem octo nonnumquam decem pedum altitudine, vel maiore, nouem articulis plurimum diſtinctis, medulla candida farctis. Folia è ſingulis geniculis exeunt cubito longiora, tres quatuor ve digitos lata. Paniculas in ſummis culmis profert, dodrantales aut longiores, rectas, non inclinatis, granis multis confertas, Milio maioribus, ac Lenti ferè paribus, alias minus, alias magis in rufo nigricantibus. Radicibus firmatur multis, validis ac fibratis. Tota planta arundinem prorſus refert, adeo vt agri in quibus ad maturitatem vſque Melica adoleuit arundineta procul eſſe videantur. Culmi & ſpicæ ſemine matureſcente rubeſcunt. Solum amat pingue & humidum. Gignitur in Italia, Hiſpania, & aliis calidioribus regionibus. Ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit. Legitur granum à ruſticis, molitúrque in farinam, ex qua panem faciunt. Hetruria tamen potius ad columbarum gallinarúmque ſaginam ſerit, quàm ad hominum alimentum. Ex huius Milij Indici culmorum medulla fit medicamentum adſtrumas præſtantiſſimum hoc modo. Ex decem culmorum huius internodiis extrahitur medulla, quæ cum ſpongia noua, integra, rubentéque comburitur. Hæc in puluerem teruntur additis piperis nigri granis duodecim. Huic pulueri admiſcetur triticeæ farinæ vncia. Deinde omnia ouo recente excepta in placentam conformantur, quæ ſub feruentibus cineribus coquitur. Ea in ſex partes diuiditur, quæ Luna decreſcente alternis diebus ſtrumoſo dormitum ituro edendæ præbentur, nullo addito potu. Idem altera & tertia Luna repetitur. Hoc medicamento multos curatos eſſe ſcripſit Matthiolus. Idem auctor eſt flores qui ex rubris huius milij Indici paniculis excutiuntur, drachmæ pondere ex rubro vino hauſtros rubra fœminarum profluuia ſiſtere, quemadmodum albos flores ex paniculis albis exceptos albos vteri fluores cohibere. Item dari vtiliter dyſentericis, & aliis fluxionibus alui affectis. Idem quoque præſtare granorum putamen, oui vitello probè decocto exceptum, & à ieiunis deuoratum. Aliud Milij Indici genus à Iacobo Antonio Cortuſo nobili Patauino ad ſe miſſum ſcribit Matth. quod culmis, foliis, paniculis ſuperiori ſimile eſt, ſed eo pulchrius, & præſtantius, glumā facilè exuit, melliorq; ex eo fit panis. Milij generibus Dodonæus adſcribit plantam quam recentiores Lacrymam Iob ſeu Chriſti nominãt, de qua cum Lithoſpermis dicemus.

Lib. 2. c. 28.

Nomina

Lib. 4. c. 12. In Hiſtor. plant. 295.

Forma Melicæ.

Locus.

Tempus.

Vſus & Vires.

Ibidem.

In ca. 91. li. 2. Dioſcor. Hiſto. fru. cap. 24.

PANICVM, CAP. XIX.

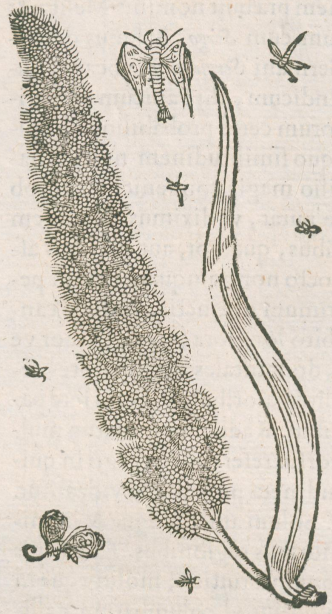
ΕΛΥΜΟΣ Græcis, Latinis Panicum appellatur, Arabibus *Dochon*, Italis *Panico*, Germanis *Pfenich*, & *Heydelpfenich*, Hiſpanis *Panizo*, & *Paniſo*, Gallis *Panis*, & Panic. Dicitur etiam μελίνη teſtibus Dioſcoride & Galeno, μελινος Diocli, Plinio Melfrugum, quæ vox è Meline ſumpta melleum quidpiam ſignificat non autem, nigrum ἀπὸ τοῦ μέλανος, quidam enim Melinen Panteum nigrū eſſe volūt, ab aliis generibus colore diſtinctum. Elymum certè ac Melinen tanquam diuerſa, Theophr. locis aliquot memorat

Nomina

Lib. 22. c. 25.

Lib.18.c.7.

PANICVM *Satiuum.*

Lib.2. ca.9.
Lib.6.ſim.

Genera.
Li.18. ca.7.

Forma

ſeparatim, Panicum Latinis à paniculis dictũ eſſe ſcribit idem Plin. qui inter æſtiua frumẽta panicum recenſet, non vt quidam, inter verna Dioſc. τῶν σιτηρῶν εἶναι σπερμάτων ait, ideſt frumẽtaceis ſeminibus annumerari. Colum. inter frumẽta Panicum & Miliũ reponit. Gal. ἐκ τῶν ὀσπρίων, ideſt ex leguminib⁹ eſſe tradit, vt citra diſcrimẽ Galen. τὰ σιτηρὰ etiã ὄσπρια vocet, cũ tamẽ ὄσπρια ſint cerealia illa ex quib⁹ panis nõ fit. Sũt & Panico genera, inquit Plin. mãmoſo, pano è paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore diſtinguuntur, candido, nigro, rufo, etiã purpureo. Sunt etiã Panici genera ſatiuũ & ſylueſtre. Panicũ ſatiuũ quod ex Matth. hic appinxim⁹, radice, culmo, folio, Milio ſimile eſt. Culmis enim multis prodit intus farctis, geniculatis, ac ſenſim extenuatis. Folia ei arundinacea ſunt, multo quàm in Tritico latiora. Paniculis differt: ſunt enim in Panico oblõgę & pedales, craſſę, prædenſæ, nõ vt in Milio diuulſæ, ſed racemi inſtar ex numeroſis granis cõpactæ, hirſutis, rotundis, duris, ſplẽdentibus folliculis quibuſdam intectis, colore ſubluteis, Milio ſimilibus, ſed minoribus. Radice nititur valida & fibrata. Eamdem quam Miliũ terrã, idémq; ſolum deſiderat, eodémq; tempore ſeritur, auctore Colu. Reperitur & Panicũ ſylueſtre, inquit Matth. ſed cibis inutile, & alendis ſolùm auibus idoneũ, ſatiuo longè minus gracili admodum ſtipula, cubitali longitudine, aut maiore, foliis anguſtioribus, breuioribus, aſperíſque panicullæ in cacumine hirſutæ, ſubrubentes, pertinaciter veſtibus inhærent, ſed multò minores quàm in Panico ſatiuo. Vis illi Panico adſimilis, niſi quod magis adſtringit ac refrigerat.

PANICVM SYLVEST.
Matthiol.

Locus.
Tempus.
Libr. 2.c.9.
In capi. 91.
li.2. Dioſc.
Forma ſylueſtr.

Aliud ſylueſtre Panicũ ex Dalechampio hîc proponimus, quod radice eſt breui, cãdida, in multas particulas ſciſſa, fibrata: culmis multis, cubitalibus, geniculatis foliis graminis, longioribus, latioribus, ex ſingulis geniculorũ nodis exeũtibus. In ſummis culmis veluti ſpicę ſunt, rotũdæ, villoſæ, aſperæ, veſtibus prætereuntiũ adhærentes tam firmiter, vt vix reuellantur. In

Li.18.ca.17.

areis hortorũ, maceriis, & incultis locis naſcitur. Hæc fortaſſe fuerit herba alba Plinij, de qua hæc ſcribit. Naſcitur & herba alba Panico ſimilis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Quidã eſſe volunt eiuſdem ſcriptoris cap.25.lib.2. Miliariam herbam, quæ Miliũ necat, & trita cornúque infuſa podagras iumentorum ſanare dicitur. Magis placet eorũ ſententia qui Albam herbã eſſe putant. Panicũ

Lib.2. c.91.

inquit Dioſc. Milio ſimile eſt, eodémque modo in panes ſubigitur. Eoſdem habet

PANICVM SYLVEST. *Aliud Dalechamp.*

habet vsus: minùs tamẽ & nutrit, & adstringit. Milium ad omnia Panico esse præstantius Galenus tradit, suauiúsque edi, facile concoqui, ventrem minùs sistere, magis nutrire. Nonnũquam autem, inquit, Rustici farinam, ipsorum lacti incoctã mandunt, nõ aliter quàm Tritici. Vnde liquet id edulium tanto esse præstantius quã si per se sumatur, quãto lac vtriusq; seminis naturæ ad boni succi ꝓcreationẽ, aliáq; omnia excellit. Nihil enim suauitatis seminibus iis inest, præsertim Panico, quod saltẽ in nostra Asia nascitur. Nam apud aliasgẽtes, vt in Italia, multo melius prouenit. Idẽ alibi Panicũ Milio specie simile, facultate certè pauci est nutrimẽti, & exsiccatoria. Sistit quoq; nonnihil vẽtris fluxus, vt & ipsum etiã Milium. Si verò foris illinatur, exsiccat, atque refrigerat. Panicum, inquit Plin. effectus habet quos Miliũ. In vino potũ ꝓdest dysentericis. Similiter his quæ vaporãda sunt, excalfactũ imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctũ, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina. Colum. Panicum pinsitũ, & euolutũ furfure, sed & Milium quoq;, pultem panis inopia, maximè cum lacte non fastidiendam præbet. Nullus hodie eius vsus nec Officinis, nec Panificio, quia cum siccũ admodum & macilentum sit semen, parũ admodũ præbet alimẽti: quare auiculis obiicitur.

Vsus & vires. Li. 1. Alim. — Lib. 6. sim. — Li. 22. c. 25. — Lib. 2. ca. 9.

PANICVM INDICVM, CAP. XX.

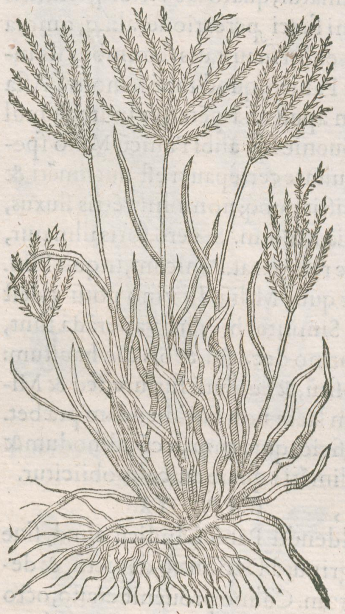
His addendũ Panicũ Indicũ aliud, siue Peregrinũ, à Dodonæo depictũ, & descriptum. Culmo prouenit crasso, octo aut nouẽ pedes alto, crebris nodis geniculato, foliis ex singulis articulis prodeũtibus, arũdinaceis magnis, lõgis, latis: spicas profert seu verius paniculas crassas, dẽse cõpactas, aliquantũ hirsutas, breuiores quidẽ quã Panici nostri satiui, quæ nõ ex vertice tãtũ culmorũ, sed & ex sinu foliorũ, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis insidentes exeũt. Semẽ oblõgũ capillaceis glumis implicatur. Radices validæ ac fibrosæ. Panici speciem esse ipsæ dẽsius cõpactæ paniculæ demõstrãt. Eiusdẽ panici semẽ recẽs ex Indiis delatũ Pena se in hortis Monsp. seuisse ait, Martio mẽse, ante augustũ arũdinaceos culmos hominis proceritate erexisse digito crassiores, medulla fungosa pallẽte farctos, rectos, geniculatos, qui proxime radicẽ colore cęruleo, elegãti & nitido purpurascẽtes: in summo spicæ specie Cylindri, seu coni, cui fastigiũ retusum est, stamineas apices florum ostẽdunt, coloris cærulei, diluti: semina dẽsẽ elegãtérque stipata, oblõga, teretia, cærulea, auenę nudatæ quadantenus similia, minora, copiosissima. Folia arũdinacea, medio secundũ longitudinem neruo percurrente, lata, medio tenus internodia obuoluunt. Gustus miliaceus, vsus nullus.

GRAMEN MANNAE, CAP. XXI.

MILII generibus quidam, alij Panici, adscribunt plantam quam Germani vocant Gramen Mannæ. Huius duæ sunt species. Alteram priuatim capriolam, & Sanguinellã nominant, quidam Ischæmon Plinij esse volunt, de quo postea nos agemus. Gignitur sponte in plerisque Italiæ, Germaniæ, Boëmiæ locis incultis. Goritienses tamen & Carinthij serunt. Fibrosa radix est, crassa, in transuersum porrecta, stipulæ cubitales, ac nonnunquam proceriores: crebro geniculatæ, cum maturuerint, subrubentes: Arundinacea sunt, aut Gramini similia, & villosa folia, præsertim quæ culmos ambiunt, & amplectuntur. Iuba, vt Milij, effusa, minus tamen densa, nigricãs, in spicas dissecta, longas, & tenues, semen ferentes ab vna tantũ parte, Milio minus, oblõgum, quod in pilis à glumarum & vtriculorũ inuolucro purgatum, candidũ est Oryzæ modo. Eo Bohemi cocto cum iure pinguis carnis vescũtur, & sic paratum, suaue gratúmque edulium esse prædicant. Sclaui vocant Cornicis pedẽ, qua nomenclatura deceptus Leonicemus Coronopũ Dioscoridis esse credidit. Alterum Mannæ gramen in agrorum aggeribus, Germaniç, Belgij, Galliæ, cæterarúmque regionum Europæ, nullo satu gignitur: quidam tamen & in hortis colunt. Arundinacea huic quoque natura est. Radix multas fibras spargit. Arun-

Li.27.ca.8.

GRAMEN MANNAE
prius Matthioli.

GRAMEN MANNAE
prius Dodonæi.

GRAMEN MANNAE
secundum Dodonæi.

dinifo

dini folium simile. Culmi plures: & hi partim recti, partim in latus, & terram versus inclinati: pro coma iuba non est, sicuti superiori, sed veluti spica, asperiuscula, panicula quidem Panici breuior, rarior, tenuior, aliquando singularis, & simplex: interdum multiplex, ac velut ex pluribus composita: nonnunquam herbacei coloris, aliquando ex rubro nigricans. Semine gallinas, columbos, & auiculas: sicut & superioris, alunt.

PHALARIS, CAP. XXII.

VT Græcis & Latinis Phalaris dicitur, Galeno φαλνϊς, Germanis *Spenschsaet*, & *Canariensaet*, hoc est Hispaniense semen, & Canariense, à Canaria Insula. Melitenses apud quos vt diligenter seritur, *Cuneno* vocant, & ad conficiendum panem cum Tritico miscent. *Nomina*

Phalaris, vt describit Dioscorides, cauliculos emittit ex radicibus tenuibus & inutilibus multos, duûm palmorum altitudine, geniculatos, Arundini similes, culmis Zeæ similes. Semen in iis est Milij magnitudine, subalbum, oblongum. Ex qua historia veram Phalarim esse colligunt docti Herbarij, Matthiolus, Dodonęus, Cordus, quæ hîc expressa est. Nam tres aut quatuor culmos erigit, cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis non dissimiles. Folia ex geniculis singula exeũt, acuminata, paruæ Arundini, aut Tritico similia. Ex iisdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circum amplectuntur. Spicas in summis culmis, & ramulis illis fert rectas, digitali crassitudine, teretes, in summo turbinatas, exiguis squamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, exigui à breuibus staminibus dependent. Semen deinde inter squamas gignitur, Milio non dissimile, splendidum, candicans, aut subnigrum, oblongum, in mucronẽ acuminatum, gustu Milio simile. Radix eius est multifida & fibrata. *Lib.3.c.142. Forma. In cap.142. lib.3. Diosc. Lib.4.ca.11. Lib.1.plan. cap.45. Dodon. de frug. ca.29.*

PHALARIS.

Herbæ tusæ succus, cum vino, aut aqua expressus ad vesicæ cruciatus vtilissimè bibitur. Semen cochlearis mensura potum ad eadem efficax est. *Ibidem. Vires.* Non adeo his à Dioscoride traditis consentiunt quæ de eadem stirpe prodidit Plinius his verbis. Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu Arundo, in summo florem inclinatum, semen simile Sesamæ. Et hoc calculos frangit potum ex vino, vel aceto, & melle, & lacte. Idem & vesicæ vitia sanat. *Li.27.c.12.* Galeno Phalaridis herbæ tum semen, tum succus, tum folia potu auxiliari creduntur vesicæ doloribus, seu in se habeant quidpiam tenuium partium, seu calidum. *Li.8. simpl.* Pharmacopœi quidam in Milij penuria eo in fomentis non infœliciter vtuntur: in siccis enim fomentis Milij vsum præbet. Peregrinum est semen hoc: adfertur autem ex Hispania, & Canariis insulis: Massiliæ frumentum Canariense dicitur, quia eius copiam institores ex Canariis secum deferunt, & vnà cum passerculis Canariensibus vendunt, quod eo maximè delectentur, sitq; eis cibus saluberrimus. At non solum hic, vt ait Pena, sed etiam Narbonensi agro, via ad Magalonem, prope segetes,

ad Pontem Phalaridem veram reperiri, eiúſque enatum ſemen fœliciter in Belgio & Anglia habuiſſe.

PHOENIX, CAP. XXIII.

Nomina — Li.22.ca.25.

ΦOÍNIX Græcis, Phœnix ſimiliter Latinis dicitur, à Phœniceo colore. Plinius Hordeum murinum appellari ſcripſit, ſi eadem ſit illi herba Phœniceą, quæ Dioſcoridi & Galeno Phœnix. Latini recentiores Lolium rubrum, & Lolium murinum vocant, Hetruſci Lolium ſylueſtre, *Gioglio ſaluatico*. Galli *Iuraye ſauuage*, Germani *Bintzen helmer*, & *Mald trohor*, Belgi *Muyſe koren*, quod ſpicas profert Lolio ſimiles. Planta hæc culmis, foliis, ſpica, Lolio ſimilis eſt, ſingula tamen minora habet: culmos enim multos profert, breues, geniculatos, folia Hordei, minora, anguſtioraq́; ſpicas Lolio ſimiles, ſed minores, tenuiores, breuiores, ac rariores.

Forma

PHOENIX.

Locus. Naſcitur in aruis ſecus vias, & in ædificiorum tectis, in Italia & Gallia frequens, & vbíque fere obuia. Quæ omnia nulla repugnante nota Dioſcoridis Hiſtorię adſtipulantur: ſcribit enim, Phœnix, inquit, folia habet Hordei, ſed breuiora & anguſtiora, ſpicam Lolio ſimilem, calamos ſenûm digitorum, per ambitū radicis, ſeptenas, octonáſue ſpicas. In aruis tectíſque recens illitis naſcitur. Illius hæ vires ſunt. In vino auſtero pota, alui profluuium, & ex vulua ſanguinem ſiſtit, vrinæ impetus infrenat. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere & ſuſpenſam, ſanguinem ſupprimere prodant. Herbam Phœniceam appellatam à Græcis & à noſtris Hordeum murinum, Plinius ſcribit, tritam, ex vino potam, præclarè ciere menſes. Id quod etiam Pena affirmat. Ambiguum verò eſt, an de hac Herba, an de illa intelligat, quæ Phœnix Dioſcoridi dicitur. Galenus de Phœnice nihil ſcripſit. Phœnix, inquit, Paulus, quam alij Rhun vocant, Herba eſt Lolio ſimilis. Vim habet adſtringentem. Pota in vino auſtero omnes fluidos affectus ſiſtit.

(Lib.4.c.39. — *Vires.* — Lib.22.c.25. — Lib.7.)

LOLIVM, CAP. XXIIII.

Nomina

GRÆCIS αἶρα & θύαρος, Latinis Lolium dicitur, Arabibus *Sceylem*, ſeu *Zeuen*, Italis *Loglio*, & *Gioglio*, Germanis *Tunalch*, *Kueuueyſen*, & *Lulch*, Hiſpanis *Yoio*, & *Zizania*, Gallis *Iuraye*, ab inebriando, quod admixtum pani, vini modo temulentiam concitet. Lolium folio eſt longo, pingui, hirſuto: culmo Tritici, graciliore, in cuius ſummo ſpica eſt, longa veluti ex multis paruulis alterno ordine digeſtis compoſita: in ſingulis terna quaternáue grana continentur, Triticeis minora. Naſcitur in aruis, è Tritico & Hordeo, corruptis vligine ſeminibus, aut per hyemem imbre nimio madefactis. Negāt vernam eſſe frugem, inquit, Theophraſtus, quamuis id nonnulli conentur aſſerere. Nam hyeme ſtatim ineunte proſilit è terra, folio anguſto, pingui, hirſuto. In Tritico quidem frequens Lolium, inquit Galenus, ſæpe inuenitur, in Hordeo verò paucum. Plinius Lolium inter frugum morbos potius,

(*Forma* — *Locus.* — Lib.8.Hiſt. cap.7. — Li.1. Alim. — Lib.18.c.17.)

LOLIVM.

potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerat. Fuſchius Pſeudomelanthium quod non ſolum in Triticea & Hordeacea, ſed in omni ferè alia ſegete per ſe prouenit, Lolium eſſe putat: quod non ſolùm peritiſsimorum huius temporis Herbariorum ſententiæ refragatur, ait Matthiolus, ſed & veterum ſcriptis, qui Lolium in ſpica, non in calyce, nec in capitulis Melanthij, vel Papaueris modo, incluſum ſemen proferre tradiderũt. Dioſcorides Phœnicem herbam Lolio ſimilem ſpicam ferre prodidit. Is etiam error ex vulgata Lolij facultate, vt mox dicemus, facile deprehendi poteſt. Lolium teſte Dioſcoride, molitum nomas, putreſcentia vlcera, gangrænáſque emarginat, cum rhaphanis & ſale illitum: ex aceto & ſulphure viuo feros lichenas, & lepras ſanat: ſtrumas quoque diſcutit cum fimo columbino, & lini ſemine, decoctum in vino: rumpit quæ ægriùs ad coctionem perducuntur. Decoctum ex aqua mulſa vtiliſsimè iſchiadicis illinitur: ſi cum polenta, thure, myrrha, aut croco ſuffiatur, conceptionem adiuuat. Quæ poſtrema Cornarius aliter diſtinxit, vt iſchiadicis cum aqua mulſa coctum, & addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure impoſitum Lolium multùm prodeſſe velit: deinde ipſum ſolum ſuffiri, & non cum aliquo ex præcedentibus, quæ concoquendæ coxendicum affectionis gratia commodè in cataplaſma Loliaceum admiſcentur, ineptè verò ad ſuffitus adhibeantur. Sic enim vertit. Cum aqua mulſa coctum & impoſitum, coxendicum morbo laborantibus prodeſt, addita polenta, aut myrrha, aut croco, aut thuræ. Idem ſuffitum conceptus adiuuat. Plinius de Aera & Lolio diuerſis locis, tanquam de diuerſis rebus agit: ſi quis tamen quæ de Aera & Lolio tradidit, cum Dioſcoride conferat, comperiet ipſum de eadem re loqui. Lolium, inquit, & Tribulum, & carduum, Lappámque non minùs quàm Rubum, inter frugum morbos potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerauerim: Et paulo poſt. Aera granum minimum eſt in cortice aculeato. Quum eſt in pane, celerrimè vertigines facit. Aiúntque in Græcia & Aſia balneatores, cum velint turbam pellere, carbonibus id ſemen iniicere. Idem alibi. Aerina farina magis cæteris purgat vlcera vetera, & gangrænas: cum rhaphano & ſale & aceto lichenas: lepras cum ſulphure viuo: & capitis dolores, cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in vino. Et paulo poſt. Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt vſu. Infœlix dictum eſt à Vergilio Lolium. Hoc tamen mollitum, ex aceto coctum impoſitumq; ſanat impetigines, celeriùs quo ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagræ, aliiſq; doloribus cum Oxymelite (quæ ſequũtur mendoſa ſunt in vulgatis codicibus.) Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario vno dilui mellis vncias duas iuſtum eſt: ita temperatis ſextariis tribus, decocta farina Loliis ſextariis duobus vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta: quæ ſic emendat Cornarius ex vetere Codice. Ratio hæc. Aceti ſextario vno diluuntur mellis vnciæ duæ. Iuſtum eſt ita temperatis ſextariis tribus, decoctæ farinæ Lolij addere vſque

In Hiſt. pl. cap. 44.

In ca. 93. li. 2. Dioſcor.

Lib. 4. c. 39.

Lib. 2. c. 93.

Vires & Temper.

Lib. 18. c. 17.

Li. 22. c. 25.

vſque ad craſsitudinem, calidúmque ipſum imponi dolentibus mēbris, & cætera. Ex his perſpicuum eſt Plinium Æræ & Lolio eadem tribuere, quæ Dioſcorides Lolio, quamuis Plinius neque integrè, neque diſtinctè medicamenta à Dioſcoride præſcripta expreſſerit. Galeno Lolium deſiccat & calfacit efficaciter, vt propinquum ſit acribus magis quàm Iris, ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ. Verum in hoc multum deficit. Hoc ſtatuto ponat quiſpiam ipſum in principio tertij ordinis excalfacientium, ſecundo verò extremo deſiccantium. Panis in quo Lolium fuerit, ſtuporem quendam, & veluti temulentiam eſitantibus parit cum inexpugnabili ferè ſomno. Quare incerniculis diligenter à Tritico, aliíſque cerealibus ſeminibus ſeparandum eſſe præcepit Galenus iis qui aliis ſeminibus ſalubriter vti volunt. Etenim, inquit, cum anni conſtitutio praua aliquando fuiſſet, Lolium Tritico affatim innaſci contigit, quod neq; agricolæ accommodatis ad eam rem cribris, accuratè purgaſſent, neque piſtores, quod paucus eſſet Tritici prouentus, ſtatim quidem multis caput dolere cœpit: ineunte verò æſtate, in cute multorum qui comederant, vlcera, aut aliud quoddam ſymptoma quod ſuccorum prauitatem indicaret, eſt ſubſecutum. Dicitur & Lolium oculis officere. Vnde enigmate prouerbiali Lolio victitare dicuntur luſcioſi, & cæcutientes, quos Græci, teſte Nonio, Myopas vocant. Plautus. A. Mirum eſt Lolio victitare te, tam vili Tritico (cum tam vile ſit Triticum.) B. Quid iam? A. Quia luſcioſus. Item Ouidius,

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Li.6. ſimpl.

Li.1. Alim.

In Milite.

Lib.1. Faſt.

VSTILAGO. CAP. XXV.

Nomina

Lib.4. c.17.
Lib.2. c.37.

A Recentioribvs Herbariis, vt Dodonæo, & Trago, vocatur Vſtilago quæ ab agricolis Gallis *Brulure* dicitur, Germanis *Brant.* ἐρυσίϐη Theophraſto, lib.8. Hiſt. cap.10. rubigo. Alij Carbunculationem vocant ex Plinio lib.17. cap.24. Eſt autem Vſtilago frugū præſertim ſpicatarum, morbus, & vitium, ſeu potius peſtis, præſertim Auenæ. Hæc antequam ſpicam proferat, Auenæ maximè ſimilis eſt, ſed cum ſpica prodire incipit, frugiferæ loco ſpica nigra, retorrida, & veluti tota puluere obſita apparet. Sæpius in Auena reperitur, nonnunquam etiam in Tritico, Aprili maximè & Maio menſibus, quando ſolem ardentem improuiſæ & ſubitæ excipiunt pluuiæ, ſole continuo ardentiores radios ſpargente, cæliq; tempeſtas incōſtans, modò nimboſa, modò ſerena ferueńſq; fuerit, qua cæli mutatione teneræ & lactentes adhuc ſpicæ humore madidæ à ſolis feruore corripiuntur, & ita aduruntur, vt nigreſcant, ac inareſcant, nec ad frugem peruenire poſsint. Eius frugum vitij, inquit Tragus, Plinius meminiſſe videtur his verbis. Eſt & aliud ex vicino Auenæ vitium, cum amplitudine inchoata granum, ſed nondum matura, priuſquam roboretur corpus, afflatu noxio caſſum, vel, vt Turnebus legit, caſcum, & inane in ſpica euaneſcit quodam abortu. Alij putant hoc ſegetum vitium nomine Rubiginis potius explicari. Cæleſte frugum vinearúmque malum, nullo minus noxium, eſt Rubigo, inquit Plinius. Frequentiſsima hæc in roſcido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus. Contra carent ea ventoſa, & excelſa. Gignit plenilunio, Theophraſtus ſcribit,

VSTILAGO.

Ibidem.
Cap.17. lib. 18.

qui

qui eundem morbum in Cicere peculiari vocabulo Sphacelismum nominat. Nullius est in medicina vsus, ad nocendum tantum nata.

TRITICVM VACCINVM, SIVE MELAMPYRVM, CAP. XXVI.

PLANTA hæc hodie Triticum Vaccinum, & Triticum Bouinum vocatur, quia Vaccis pabulo grata & innoxia, Gallis *Blé de Vache*, ou *Blé de Beuf*, Germanis similiter *Knuueyssen*, à nonnullis *Braunfleichblumen*. Id videtur esse quod Galenus Melampyrum vocari ait, id est nigrum Triticum, *Blé noir*, quod ex Tritici quoque mutatione generatur, sed prauitate quamplurimùm à Lolio relinquitur. Theophrastus Siculo Frumento Melampyrum proprium esse tradit, sed id esse innoxium, nec sicut Lolium graue, neque caput tentare. A Melampyro vero Dioscoridis, quod etiã Myagrum appellatur, multum differt. Quibusdam Stelephuros Plinij videtur esse Melampyrum de quo hîc agimus. Aliud rursus spicatarũ genus, inquit, ex quo est Cinops, Alopecuros, Stelephuros, & Plantago quã quidã Ortyga vocant, sic enim legendum. Hęc Plinius ex Theophrasto transtulit, cuius locus in publicis exemplaribus mendosus, sic corrigendus est: σταχυώδη μὲν οὖν ἐστιν ὅ,τε κυνώψ καλούμενος, καὶ ἀλωπέκουρος, καὶ στελεφοῦρος, καὶ ἀρνόγλωσσον, ὑπ' ἐνίων καλούμενον ὄρτυς πλείους ἔχων ἰδέας αὐτοῦ. Id est, Spicatæ igitur sunt, ea quam Cynopa nominant Alopecurus, Stelephurus, Plantago, quam Ortyga quidam vocant. Eius multæ sunt species. Istud

Nomina

Li. 1. Alim.

Lib. 8. Hist. cap. 5.

Stelephuros.

Lib. 21. c. 17.

Cap. 10. lib. 7. Hist.

TRITICVM Vaccinum.

Tritici vitium caulem gerit cubitalem, aut minorem, tres aut quatuor ramulos è lateribus prodeuntes, in quibus folia oblonga, angusta, acuminata, nigricantia, spicas in summis caulibus latas, crassas, aspectu pulchras, florum & foliorum profundius incisorum plenas, quæ ab imo paulatim ad summum flores emittũt, antequam dehiscant, vna cum foliolis purpureo colore, eóque venusto nitentes, qui cum emerserint & aperti fuerint, coloris fiunt lutei, purpureo variati: iisdem dilapsis foliola colorẽ purpureum in viridem mutant, & florum loco folliculi proueniunt lati, in quibus plurimùm semina Triticeis similia, sed minora, nigrioráque. Exit in aruis vna cum Tritico & Secale, læto potissimùm, pingui, ac restibili agro. Vna cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit. Theophrasto, Stelephuros similis est Alopecuro, nempe similiter spicata: verùm particulatim floret, non vt Alopecuros, & Triticum, tota simul spica. Vtrique, sicut & Tritico, flos lanuginosus. Melampyri species alia hîc addenda ex Pena, quod perpusillum luteum vocat, familiare Gallo prouinciæ segetibus. Dodrantem, aut sesquiunciam vix superat: tota facies superius refert, sed flos illi luteus, foliáque altius diuisa, Coronopo similiora. Nec absurdà hic appingemus plantam quam recẽtiores Melampyrum alterum vocant propter similitudinem. Pena & Lobellius Cratæogonon (Herbam cerealem Melampyro affinem hîc intelligimus, non arborem, quæ Cratægos, Cratægon, & Cratæogonon, siue Cratægonum dicitur, de qua in

Locus.

Tempus.

Sylua

MELAMPYRVM perpusillum luteum.

CRATÆOGONVM.

Sylua tractauimus) quod in syluosis collibus, decliuibus & vmbrosis Narbonæ, Angliæ, Sabaudiæ, Pedemontij passim occurrit, ramis aliquot cubitũ & sesquicubitum altis, geniculatis, in alas multas diuisis, Euphrasiæ modo, sed crassioribus & maioribus, quas totas ab imo ambiunt folia Melampyri, aut Linariæ. Flores in cacumine ex luteo herbacei, florum Melampyri figura, similiter vt in lutea Digitali digesti. Semen folliculo exiguo continetur, Milio simile, gustu acre, vt & folia siccata. Nulli quam huic conueniunt magis notæ Cratægoni à Dioscoride scriptæ. Traditum est à quibusdam, inquit, hoc si bibat, ieiuno ore, ter die, post menses purgatos, tribus obolis, in cyathis aquæ duobus mulier, ante conceptum quadraginta diebus, & vir similiter totidem diebus ante coitum hauriat, virilis sexus partum futurum. Cratæogoni herbæ fructus, inquit Galenus, & acris est gustanti, & vtenti, admodum similis Milio.

GRAMEN, CAP. XXVII.

Nomina

ἌΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis appellatur: ἄγρωστις ab agris qui Græcis ἄγροι nominantur. Gramen quod geniculatis internodiis mirificè serpat, à gradiendo, vel à gignendi fœcunditate. Siquidem crebro ab iis nouas spargit radices. Arabes *Vagem*, *Negen*, seu *Negien*, & *Negil* vocãt, Itali *Gramigna*, Galli *Grame*, & *Dent de chien*. Dioscorides tria Graminis genera facit. Gramen quod ἄγρωστις dicitur: id pro vulgari omnes accipiunt: Gramen arundinaceũ: καλαμάγρωστιν ille vocat, priore multo maius, quod iumenta necare traditur, præsertim circa Babylonem, ídque iuxta vias nascens, tertium; Gramen Parnasiacum. Ad finem eius capitis addit nasci in Cilicia Gramen, quod incolæ Cinnam appellant. Plinius primum Gramẽ inter herbas vulgatissimum ponit: secundum Gramen Parnasi: deinde aculeatum Gramẽ, trium generum. Primum cuius in cacumine aculei sunt plurimùm quini, Pantedactylon vocant. Alterum quod est Aizoo simile. Tertium genus, quod tenuius est,

Lib.4. c.28.
Genera
Li.24. c.19.

GRAMEN VVLGARE
Matthioli.

GRAMEN VVLGARE
Dalechampij.

nascitur in parietinis,& tegulis.Tandem addit.Camelos autem necare traditur in Babylonis regione,id quod iuxta vias nascitur. Hoc autem est quod καλαμά-γρωστιν Dioscorides vocauit.Gramen inquit Dioscorides, geniculatis serpit ramulis,à quibus radices spargit dulces,articulis præcinctas:folia acuminata, dura,& vt arundinis paruæ lata, eáque iumenta & boues pascunt.Id Gramen esse putat Matthiolus,cuius picturam hîc damus.Periti tamen herbarij,aliud atque aliud Gramen pro vulgari exhibent.Primo igitur loco, vt dixi, Gramen Matthioli hîc positum est. Secundo Gramen Dalechampij,quod per terram serpit viticulis gracilibus,longis,geniculatis,ex articulorum nodis radiculas quæ terræ inhęrent protrudentibus : folio herbaceo,longo, angusto:caulibus multis, dodrãte non altioribus,internodiis distinctis:spicato flore,rotundo,nigricante,quinque aut quatuor spicarum torulis constante.Dodonæi Gramen, Gallis *Dent de chien*,foliis,culmis,ac iuba paruæ Arundini haud multũ absimile est. Folia ei sunt angusta, in acumen fastigiata, Arundinis quidem foliis longe minora, pratensis tamen Graminis duriora, ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque geniculis intercepti: iubam potius quàm spicam fert Milij, aut Arundinis similitudine,minorem tamen, ac

Lib.4.c.28.

Forma.

GRAMEN VVLGARE
Dodonæi.

L.1.4.ca.44.

rariorem. Radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, nodoſis, guſtu non ingratæ dulcedinis, ſibi inuicem implicatis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, foliaq; & caules proferunt. Naſcitur potiſsimùm in aruis & agris frumentariis, tam frugum quàm agrorum vitium, ac peſtis, agricolis ingratum: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas exurunt: facile enim, licet ſemiaridæ, terra obrutæ reuiuiſcunt, adeo pertinacis ſunt vitæ. Floret id Gramen æſtate cum frugibus: Autumno radices leguntur. Aliud vulgaris Graminis genus depinxit Fuſchius, quod cauliculos è radicibus multos emittit, tenues, teretes, crebris geniculis cinctos, facile in terram, niſi vicinis fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, ex aduerſo ſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, Graminis tamen breuiora. Floſculi è ſummis caulibus emicāt plurimi, ſinguli ſuis pediculis inſidentes, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores, quibus folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum, Milio ſimile: radices tenues, & geniculatæ, veluti Agroſteos ſerpunt. Dodonęus in frumentorū Hiſtoria Gramen Leucanthemum appellat. Holoſtium eſt Ruellij, & Lutetianorum, fortaſſe etiam Lacunæ, Eufraſia Gramen, Tragi, Gramen alterū Matthioli, Chamæciſſos Oribaſij Italis. Paſsim naſcitur in vmbroſis locis, & dumetis, ſecus ſcrobes, & agrorum aggeres. Floret Maio, Iunio menſibus, interdū ſerius. Plantam iſtam Dodonæus in Hiſt. Stirp. Cratæogonum, ſiue Cratæonum, ſiue Cratæum eſſe ſuſpicatur, quod illi ſit cum Cratæogono ſimilitudo quædā, & à Germanis *Augentroſt gras* vocari ait, id eſt Gramē corroborans oculos.

Locus.

Tempus.

3. Gram. Fuſch. In Hiſt. pl. cap. 48.

GRAMEN LEV-
canthemum.

Locus.

Tempus.

Lib. 4. c. 47. De frug. c. 83.

GRAMEN PRA-
tenſe vulgatius.

VVLGATVM GRAMEN *Pratenſe*, CAP. XXVIII.

GALLI peruulgatum, & vbiuis obuiū, Gramen Pratenſe vocāt, *Herbe des Prés*, & abſolutè *De l'herbe*, quaſi omnium herbarum vulgatiſsima, exilioribus radicum cirris, ſeu capillamentis & creberrimis ceſpitem ſummū tegens, & per humum perreptans, numeroſo & denſiſsimo foliorum Triticeorum ſtipatu, culmos pedem & cubitum altos erigens, tenues, geniculatos, læues, & ſpicas lanoſas, ſparſas, Arundinem vallatoriam imitantes. Eius ſemine vtuntur medici multi ad obſtru-
ctiones

ctiones viſcerum, & calculum, potu, admouent ad diſcuſsionem pertinacium tumorum & flatuum. Gramen Arundinaceum, ſiue Calamagroſtis, inquit Dioſcorides, priore multò maius, quod iumenta necare traditur, præſertim in Babylone, iuxta vias naſcitur. Gramen iſtud fortaſſe nobis incognitum eſt: verumtamen de Calamagroſti inter paluſtres plantas dicetur.

Gramen Arund.

GRAMEN PARNASI, CAP. XXIX.

GRAMEN quod in Parnaſo monte gignitur, denſiùs fruticat: foliis Hederaceis: flore odorato, candido: ſemine paruo, non inutili: radicibus quinis aut ſenis, digitali craſsitudine, cādidis, mollibus, & admodum dulcibus. Hanc Graminis ſpeciem à Iacobo Antonio Cortuſo ad ſe miſſam ſic expreſsit Matthiolus. Sed de eodem Gramine Parnaſi etiam vna cum paluſtribus aliis agemus. Cæterùm primùm trium aculeati Graminis generum, cuius in cacumine aculei ſunt plurimùm quini, quos conuolutos naribus inſerunt, extrahúntque ſanguinis ciendi gratia, Pentedactylon herbarij vocāt, Matthiolus eſſe putat Capriolam, ſupra deſcriptam, vel Sanguinellam, ſic dictam, quod eam pueri ludentes æſtate in nares immittant, vt ſanguinem eliciant. Nunc Graminis vulgaris vires haud vulgares explicemus. Trita radix illitu vulnera cōglutinat, inquit Dioſcorides. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, & dyſenteriæ: calculoſa etiam veſicæ excrementa comminuit. Radix Graminis Galeno modicè eſt tum frigida, tum ſicca, ac proinde cruenta vlcera conglutinat. At herba ipſa primo exceſſu refrigerat, in humiditate verò & ſiccitate moderata. Porrò mordacitas & tenuitas quæ radici ineſt, exigua quidem eſt, ſed interdum tamen lapides frangere ſolet, ſi quis eam decoctam bibat. Semen imbecillum quidem eſt, eius verò quod in Parnaſo naſcitur, vrinam ciet, & fluxus ventris ac ſtomachi reſiccat: vis enim eius eſt exſiccatoria, tenuium partiū, & ſubacerba. Idem Paulus ſcribit Gramē Parnaſi, teſte Paulo, admodum vtile eſt. Siccat & modice refrigerat, eſtq; tenuium partium, & ſubacerbum: ideoq; cruenta vulnera glutinat. Decoctum eius calculos confringit. Succus radicis Graminis Parnaſi, autore Dioſcoride, ſi in vino cum melle pari, & myrrhæ dimidio decoquatur, adiiciantúrque piperis & thuris tertiæ portiones, probatiſsimum erit oculorum medicamentum. Id in ærea pixide reconditur. Decoctum radicis idem quod herba præſtat. Semen vehementiùs vrinam impellit: aluum vomitionéſque ſiſtit. Eadem propemodū omnia Plinius tradit, in quibuſdam diſſentiens. Gramine Parnaſi iumentis herba non alia gratior, inquit, ſiue viridis, ſiue in fœnum ſiccata, cum datur aſperſa aqua, vel, vt in manuſcripto legimus, tunditur aſperſa aqua. Succum quoque eius in Parnaſo excipi tradunt propter vbertatem. Dulcis enim hic eſt. In vicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tuetúrque ab inflāmationibus plagas. Decocto

GRAMEN *Parnaſi.*

Gramen Parnaſ.

In ca. 28. li. 4. Dioſcor.

Vires & Temper. Graminis Vulgaris. Lib. 4. c. 28.

Li. 6. ſimpl.

Lib. 7. Vires Gram. Parnaſ.

Li. 24. c. 19.

adiicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis, myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo vase ad dentium dolores, & epiphoras. Radix decocta in vino torminibus medetur, & vrinæ difficultatibus, ac vlceribus vesicæ. Calculos frangit. Semen vehementiùs vrinam impellit. Aluũ vomitionesq; sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Quod è graminum genere septem internodia habet, efficacissimè capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias, à balneis bibi iubent. Adiicit in fine Dioscorides, natum in Cilicia Gramen, quod incolæ Cinnam appellant, Boues inflammat, si eo virente sæpe pascantur: quæ aliter leguntur in vetusto quodam Codice: γεννᾶται δὲ ἐν κιλικίᾳ εἶδος ἕτερον, ἣν κίνναν ἐπιχωρίως καλοῦσιν, ἥτις ὑγρὰ βρωθεῖσα πολλάκις πίμπλησι τοὺς βόας. Id est, Gignitur in Cilicia etiam species alia, quam vernaculo sermone appellant Cinnã, quæq; vorata crebro, atque viridis Boues replet: nato alterutris errore, quod illi πίμπρησιν, id est, inflammat, hi πίμπλησι legant sensu longe diuerso. In Sebusianorũ lacunis, stagnis, & pigris aquis Gramen nascitur, longissimis foliis, subrubris, innatantibus aquæ, quorum tam auidi sunt Boues, vt dum ea persequuntur, ad ventrem vsque se immergant, & toto capite sub aquam deiecto, ea depascantur: quo pabulo eximiè saginantur Boues, Vaccæ verò, lacte multo fœcũdiores sunt, quam in finitimis locis, exrra regionis illius palustrem situm. Gramen id Ciliciam Cinnam esse quidam putant.

GRAMINA ALIA, CAP. XXX.

PERMVLTA sunt & alia Graminum genera, quæ foliis angustis, longis, & gracilibus inter sese similia sunt, sed spicis siue iubis differunt. Radices omnibus fere tenues, plurimis fibratæ, capillamentis similes, paucissimis longæ, & serpentes. Nec omnia locis iisdem proueniunt. Quare nec eodem tractatu describi possunt. Quædam igitur aliis magis idoneis locis explicabuntur. Hic multa tamen potissimùm ex Dalechampij sententia, & obseruatione describentur, quæ etsi non omnia in Agris inter segetes nascantur, cognatione tamen quadam inter sese coniuncta, aptè disiungi non possunt.

GRAMEN MINI-mum Dalechampij.

Forma Graminis minimi.

Primùm erit Gramen minimum, quod est veluti gleba ampliuscula, rotunda, radiculis plurimis, breuibus, candidis: foliis digito non longioribus, teretibus, spica valde gracili, parua: flosculis rubris, Februario statim ad primam aëris temperiem exorientibus, sapore initio dulci, deinde amaro. Nascitur in aruis.

Forma Gr. Lanati.

Gramen Lanatum radiculis est satis multis, albis, superuacuis, gracilibus, breuibus: foliis quoque multis, herbaceis, culmo cubitali, sapore subdulci: flore Panico simili, rubente. Tota planta molli lanugine pubescit: quare manibus contrectantium blanditur, atque eam ob causam lanatus appellatur. In montium editorum & asperorum vdis & riguis pratis gignitur. Floret Maio mense.

Tempus.
Locus.

Forma Gr. Iuncei.

Gramen Iunceum radice est candida, dodrantali, ex innumeris tenuissimisq; fibris contexta, reticulum implicatum esse dixeris: foliis quamplurimis virentibus, rotundis Iunci modo quæ nominis imponendi causa fuit: culmis seu caulibus

GRAMEN LANATVM *Dalechampij.*

GRAMEN IVNCEVM *Dalechampij.*

caulibus multis, tenuibus, geniculatis, pauca folia emittentibus: flore Arundinaceo in paniculis purpurascentibus, gustu subdulci. In frigidis & aridis prouenit. Floret Maio.

Locus. *Tempus.*

GRAMEN PRAtense *Dalechampij.*

Gramen Pratense radiculis abundat candidis, in vnum veluti cespitem coeuntibus, culmis multis, dodrantalibus, binis ternísue geniculis distinctis, folio graminis, angustiore, molliore, viridiore: spica crassiuscula purpureis floribus eleganter ornata: folio quod ex vltimo geniculo prodit sic caulē obuoluēte, vt nō aperiatur, & vesicę speciē ostēdat. In humidis Pratis nascitur. Totius plātæ sapor dulcis est, & aquosus. Ad eadē valere aiunt, ad quæ Gramē officinarū cōmēdatur, sed inefficacius.

Forma Gr. Pratens. — *Locus.* *Vires.*

Gramini Anthoxantho eadem foliorum radicúmque species, quæ Gramini Pratensi, idem sapor, eadem facultas, vt non sine ratione quidam censuerint alterum marem esse, alterū fœminam. Sed his differūt, quod in hoc flos ex pallido flauescit, in altero rubet: in hoc flos glisceus nō obuoluitur folliculo vesicæ simili, vt in Gramine Pratēsi, sed nudus emicat: huius spica gracilior est & longior, in illo breuior, crassior, magis compressa. Cum gramine Pratensi in humidis pratis nascitur.

Forma Antho. — *Locus.*

Gramen Leucāthemum: radicibus multis nititur, valde exilibus, breuissimis, nigris: foliis multis, longis herbaceis, hispidis, latiusculis: caulibus cubitalibus:

Forma Gr. Leuchāth.

GRAMEN *Anthoxanthon Dalechampij.*

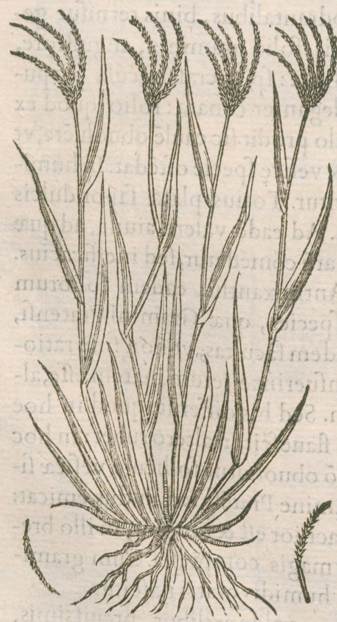
GRAMEN *Leucanthemum Dalechampij.*

flore albo, copioso, aceruatim congesto, in paniculis tremulo, gustu subdulci:

Locus. Dumetis ac montosis locis familiare, in muscoso solo crescit.

GRAMEN *Ischæmon Plinij, siue Dactylon.*

Forma Ischæm. Lib. 25. c. 8.

Gramē Ischæmō à sistēdo sanguine nomen inuenit: radicibus multis prodit tenuibus, cādicantibus, in orbem reptatu sese diffundentibus: foliis Milij, vt scripsit Plinius, asperis, nonnihil lanuginosis: caulibus multis, rotundis, geniculatis: flore in longis spicis, colore herbaceis, plerumq; quinis, aut septenis, rarò quaternis. Vbiuis gignitur, præsertim in hortorum areis cū aliis plerisq; inutilibus herbis.

Locus.

Vires.

Herba trita & admota efficacissimè profluentem sanguinē sistit, siue farciatur in nares, siue imponatur vulneribus. Floris asperas spicas & in globū cōuolutas pueri naribus indentes, & circūagentes, aliquāto post vellicatis naribus sanguinē eliciūt, vt pro diuerso vtendi modo herba hęc sanguinē cohibeat & euocet. Id Gramen Plinij Ischæmonē esse, tū forma, tū vires ipsius indicare videntur. Sic enim scribit Plinius. Ischæmonē Thracia inuenit, qua ferunt sanguinē sisti, non aperta modò vena, sed etiā pręcisa. Serpit è terra Milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinē eadē adalligata sistit. Hæc Plinius. Anguillare, Canaria est Plinij. Galli crus Apuleio, cuius cacumen instar pedis galli diuiditur.

Lib. 25. c. 8.

GRAM

GRAMEN Bulbosum Dalechampij.

GRAMEN Spicatum Dalechampij.

GRAMEN Hordeaceum, Holcus Plinij.

Forma bulbosi.

Gramē Bulbosum naſcitur ex radice plurimis bulbis coagmētata, ſubrubro cortice opertis, Aſcaloniæ cepæ bulbis exiguis non diſſimilibus, guſtu dulci & ſuaui, ex quibus innumeræ radiculæ valde tenues dependent reticulato penè textu. Folia huic ſunt Graminis, cauliculi dodrātales: flores ſubrubri, valde parui, in denſis, & tanquam villoſis ſpicis. In parietum ſuperciliis, & aridorum locorum muſcoſis ceſpitibus prouenit. Eiſdē viribus præditum eſſe aiunt, quibus & gramen quotidianis medicorum remediis notum.

Locus.

Vires.

Forma ſpicati.

Gramini ſpicato radix eſt parua, tenuibus fibris capillata, candicans: folia graminis, longiora, tactu duriuſcula, & quod mirum eſt, ac in aliis id genus plantis haud ſæpe reperitur, ſic nonnunquam articulata, vt alterum alteri inſertum eſſe videatur. Hæc quoque lineis in longum ductis virgata ſunt. In ſummo caule ſpicarum denſius quàm in vllo alio graminis genere congeſtarum magnus numerus conſpicitur, quæ floſculos ſubrubros edunt. Quāob cauſam ſpicatum Gramen appellauerunt. In frigidorum montium pratis prouenit.

Locus.

Forma hordeacei.

Hordeaceum Gramen dictū fuit, quod ſpicam gerat hordei ſpicæ ſimilem: eſt enim tanquam hordeū ſylueſtre, radice parua, cādida, fibrata, foliis graminis, eorū etiam articulato coalitu, qualem in ſpicato Gramine ſuprà declarauimus,

GRAMEN Murorum, Dalechamp.

GRAMEN Polyanthes, Aegilops Plinij.

Li. 27. c. 10.

Locus.

GRAMEN Filiceum, ſeu Polyanthes.

Vires.

inſigne. Holcum eſſe Plinij quidem cenſent. Holcus, inquit, ariſtas habet in cacumine tenues, culmo, quale hordeum reſtibile. In agris ſponte prouenit: Plinio vero Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Hæc, inquit Plinius, circa caput alligata, vel circa lacertũ, elicit è corpore ariſtas. Quidã ob id Ariſtidiam vocãt. Lobellius Hordei ſpõtanei ſpurij nomine pictum dedit.

Forma Gra. muro.

Ruſtici Gramen Murorum pro vitio ſegetũ agnoſcunt, quod circa Lugdunũ *Rue* vocant, alibi verò vt in agro Seguſianorũ *Gurguet*. Reliquis ſupra deſcriptis ſimile eſt radice ac foliis, ſpicis diuerſum, quas hordeo ſimiles profert, multas, breues, ac velut in anguſtum contractas, ariſtíſque breuiſsimis munitas, ſubflauas, florem pallidũ.

Locus.

Gramen hoc in parietinis, murorũ ſuperciliis, ac tegulis naſcitur, plerũque in ſegetibus.

Forma Gra. Polya.

Gramẽ Polyantes radice eſt ſub nigra, breui, fibrata, foliis Graminis: flore in cacumine caulis copioſiſsimo, vnde ei nomen inditum, in iubam expãſo, quæ plurimis laminulis lenticulæ ſimilibus, ſquamatis, & tenui filo appenſis coagmentatur: tã eleganti ſpecie, vt ob eam pendulã & ſtridulã, cũ agitatur, floſculorum congeriem, puellæ, adoleſcentulíque libenter decerpant, & in ſertorum delitias cogant, ac nectant.

Locus.

In ſiccaneis montium pratis gignitur.

Forma Gra. Filic.

Gramen ſequens in aſperis naſcitur, radicularum fibris multis, tenuibus, candidis

candidis: caulibus ex vno cespite plurimis, nodosis, angulosis, pede non altioribus folio Graminis: flore in summis caulibus densissimo, imparibus spatiis prodeunte, herbaceo, oblongo, acuminato, foliolis maris filicis omnino simili, vt si quis seorsum à planta videat, foliola filicis nuper nata esse putet. Quam ob causam alij filiceũ, alij à florum copia Polyãthes secundum vocauerunt.

GRAMEN *Nodosum.*

Gramen nodosum.

Diuersum ab hoc est, tametsi cognatũ videatur Gramen nodosum, in vliginosis & pinguibus agris nascens, radice geniculatis flagellis latè dispersa, radiculis multis fibrata: foliis Graminis vulgaris: Caulibus multis, flore in panicula comosa. Caules quâ è radice prodeunt, nodis sunt multis tuberosi, aliis super alios positis, hiemis initio grandioribus postquam flos emarcuit, & incipiunt arescere folia: carnosa pulpa bulbosis, rotundis, cõpressis, stipatis. Aratro proscissa terra in agris ea iacent, vel rostro suffossa terra, à porcis eruuntur, & manduntur, illis mirificè expetita: saporis amari, & acerbi, qualis est in glandibus. Valentius obstructiones expedire, & vrinam ciere aiunt, quàm vulgare.

Forma Graminis nemorum.

Gramen nemorũ radice est innumeris fibris contexta, candicãtibus, tenuissimis: foliis graminis circa radicem multis, in caulibus, paucis, & qua ex caulibus oriũtur densiùs villosis. Caules multi eriguntur dodrãtales: flos

GRAMEN *Nemorum Dalechamp.*

GRAMEN *Glumosum Dalechamp.*

paruus

Locus. paruus eſt, copioſus, è flauo nigreſcens, & ex longiuſculis pediculis dependens. Holoſtio Matthioli planta hæc abſimilis non eſt. In aridis, perflatis, & apricis nemoribus naſcitur.

Forma Glumoſi. Gramen Glumoſum radice, foliiſque multis graminum generibus non eſt diſsimile: ſed hac peculiari nota diſcrepat, quod ſpicas denſiſsimis glumarum grandium ordinibus ſtipatas edat, quã ob cauſam glumoſum nominatum eſt. *Locus.* In agris lætis naſcitur.

GRAMEN Aureum Dalechamp.

Forma Gramin. Aurei. Gramen Aureum radicibus multis nititur, nigricantibus, huc illuc vagis. Folia huic ſunt plurima, Gramini ſimilia, valde lõga: caulis cubitalis, geniculatis: flos in ſpicis pendulus, planè aureus, vnde aureum cognominarunt. *Locus.* In ſitientibus & ſquallidis locis prouenit.

Forma Gram. Toment. Gramen Tomẽtoſum radice nititur brachiali, candida, fibratáque. Culmus huic eſt pedalis, geniculatus: folium Graminis, longius aliquãtò, & latius: ſpica denſa in cacumine, oblonga, coloris candidiſsimi, tomento lanuginoſa, ad contactum mollisſimo, ſuauiſsimóque, rufis punctis maculoſa. Alopecur. Alopecuros vera Plinij eſſe videtur, quæ ex ſpicatarum, inquit, eſt genere: habet enim ſpicam mollem & lanugine denſam, non diſsimilem vulpium caudis, vnde ei nomen: quæ cui plantæ aptius quàm iſti poſſunt competere. Lagopyrus In li. de vlc. Quod ſi & λαγώπυρος Hippocratis eſſe dicatur? Sic enim ſcribit. Πληροῖ δὲ μάλιστα τὰ κοῖλα τὰ καθαρὰ, πόιη ἡ λαγώπυρος οὔνομα. ἔστι δὲ πύροισιν ὁμοίη ὅταν ἀναίνηται. μικρὸν τὸ φύλλον ὥσπερ καὶ τὸ τῆς ἐλαίας, καὶ μακρότερον. Ideſt maximè autem replet caua pura herba Lagopyrus nomine. Eſt autem Tritico ſimilis cum areſcit, folio paruo velut olea, ſed longiore. In vulgatis tamen codicibus πιτύροισιν ὁμοίη, ideſt furfuribus ſimilis legitur.

GRAMEN Tomentoſum, Alopecuros, vera Plinij, & Theophra.

In Hiſtor. Frugum. Alopecuros Alia à Dodon. ponitur, geniculatis culmis, foliiſque, frumentaceis ſimilis, niſi quod culmos breuiores habet, foliáque minora & anguſtiora. Spicæ eius nec acutæ, nec ariſtatæ ſunt, ſed molles, hirſutæ, lanugine obductæ, haud diſsimiles vulpium caudis. *Locus.* Naſcitur in aruis vnà cum frugibus.

Forma gra minis Trigloc. Gramen Triglochin hîc depictum in aridis prouenit: radiculis tenuibus fibratum, multis, breuibus: folio graminis numeroſo, palmum longo, anguſto, gracili: caule pedali, nonnunquam proceriore, virgato, enodi, minimè folioſo: flore ſubluteo, inæqualiter per ſuperiorem caulis partem diſpoſito: fructu telum figura imitante, inuerſis & deorſum ſpectãtibus cuſpidi

ALOPECVROS Dodonæi.

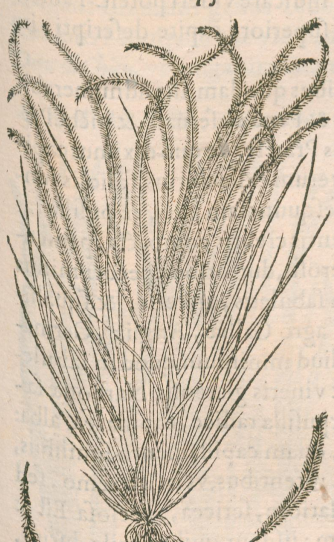

GRAMEN Triglochin, seu Vermiculatum Dalech.

cuſpidibus duabus, tertia ſurſum erecta minax. Qua de cauſa Triglochina cognominarunt.

GRAMEN Pinnatum Dalechampij.

Gramen Pinnatum radices multas habet, tenues, candidas, folia graminis, longa, tenuia, in acutum deſinentia, numeroſa: caules quoque multos, nullum edentes florem, ſed cum ad iuſtam magnitudinem creuerint, & ſolis ardore exareſcere cœperint, in Pinnas ſeſe illi diuidunt longas, ſubtiliſsimis hinc inde villis capillatas plumarum inſtar, quas ex ardeolis vulſas ornatus gratia, galeis ſuis criſtacum vice milites affigunt, durante etiam per hiemem totam ea venuſtate, vt propterea quidam compoſitos ex iis faſciculos reponãt, domíque ſeruent. In aridiſſimis tumulis, apricis, lapidoſiſque prouenit.

Form. gra. Pinnati.

Locus.

Eſt & Graminibus & Alopecuro Dodonæi nuper deſcriptæ affinis herba hîc depicta Alopecuros graminea, radice tenui, exiles fibras huc illuc mittente, ſubalba: cauliculis multis, dodrantalibus: folio graminis longiuſculo, acuminato: ſpica caudæ vulpis ſimili in ſummis cauliculis emicante, turbinata: flore puſillo, rubro, copioſo: ſapor qualis graminis. In maritimis naſcitur.

Alopecu. Graminea.

Locus.

Gramen Echinatum radicibus multis nititur, gracilibus candicantibus cauliculis ex vno ceſpite multis, huc illuc diffuſis: folio arundinaceo, minore: capitulis in ſummo caule oblongis, tactu ſic aſperis vt echinati videantur: ſemine

Form. gra. Echinati.

minutu

ALOPECVROS Graminea Dalech.

GRAMEN Echinatum Dalechampij.

minutulo, candido, gluma obuoluto. Sapor totius plantæ ex fatuo ſubdulcis.

Locus. Naſcitur ad ripas Arares. Omnia hæc graminum genera iiſdem fere viribus pollere videntur. Hoc guſtus in omnibus idem indicare videri poteſt. Tamen vnius tantum quod Dentem caninum vocant, ſuperiore capite deſcripti, in officinis vſus eſt.

GRAMEN Exile.

Tot Graminibus quædam alia adnumerabimus à Lobellio & Pena obſeruata, & picta. Primũ eſt vulgatius Pratẽſe, de quo diximus capite ſuperiore. Alterum exile durius, foliolis iunceis vnciam & ſeſquunciam altis, ex puſilla radice, capillamentis crebris compacta, panicula & ſemine aceroſis, durioribus, pecori minus gratis. Oritur in ſabuletis, ericetis, & ſquallido aridioríque agro Galliæ, Angliæ, Germaniæ & Belgij. Aliud minimum quod in ſabuletis ſquallidis, & vinetis glareoſis Narbonæ ſæpius viſitur, perpuſilla radice, capillacea, alba: calamis paruis, etiam capillamento ſimilibus, elegãti purpura nitentibus, vt in Iſchæmo, ſed ſpica molliore, latiore, ſericea, ſpecioſa. Eſt & aliud Typhinum: iiſdem quibus exile durius, natalibus gaudet, ſed maritimis: radix puſilla, capillacea: caulis dodrantalis, & pedalis. Aliud etiam Cyperoides ſic cognominatum à radice mutuo cohæſu ſibi ipſi implicata, & longius protenſa, cyperi longi modo, vt ab aliis ſecernatur. Folia habet pedem longa, Algæ marinæ quadam

GRAMEN *Minimum.*

GRAMEN *Typhinum.*

quadantenus ſimilia, in cauliculo dodrantali aut pedali, faſtigia exigua, vnciam & ſeſquiunciam longa, aceroſa Graminis Typhini ritu. Addit his Lobellius perelegans Graminis genus Cluſij quod is in nonnullis Hiſpaniæ locis aridis & ſabuloſis Mompeliique vidit, atque etiam in Lutetiano agro, vbi à ruſticis non *Dent de Chien*, vt vulgatum Gramen, ſed *Amourettes*, nominatur, fortaſſe ob paniculatum elegantiam: Lobellius Panniculoſum Phalarioides appellat. Id ſupra deſcripſimus ex Dalechampio, qui Gramen Filiceum ſeu Polyanthes ſecũdum nuncupauit. Gramen caninum medicatum quod vocant, ex Dodonæo deſcripſimus, cum aliquot aliorum Graminibus vulgatioribus. Id quod in magna Europæ parte vſitatum, præſertim per Hiſpanias, & Gallias, ex Cluſio depinxit Lobellius, ſuperiore capite expreſsimus, ſuntque elapſi decem & plures anni, ex quo à Dalechampio Graminis vulgaris nomine pictum, latius ſerpendo propagatum, repræſentauimus. Hoc Gramine nihil vulgatius per Hiſpaniam & Galliam, in agris, vinetis, atque etiã in maritimis, vbi multo lætius atque vegetius prouenit, adeò vt maximo Gramini marino arũdinaceo planta congener eſſe videatur. Itaque perappoſitè dixit Lobellius Gramen hoc medium quiddam eſſe & cognatum cum Iſchæmo vulgari, & canino Gramine. Hoc enim effigie & forma cum radice, tum foliis refert, illud comoſa digitatim ſparſa florũ iuba. Eiuſdem cũ canino Gramine

GRAMEN. *Cyperoides.*

generis, facultatis, & vsus, Hispanis, Gallis, Narbonensibus, & cæteris francigenis, à quibus *Dent de Chien* appellatur. Semen açerosum, scabrum. In Narbonæ maritimis radicum forma & magnitudine adeo ad Harundinem vallatoriam accedit, vt eadem videatur. Canino gramini in omnibus prorsus simile est Gramen bullosum, nodosum, nisi quod rotunda tubercula, veluti Glandulas teretes, gustu dulces, radicum anfractibus hærentes habet, quibus illud caret. Iisdem temperamento & viribus, quibus Caninum officinarum, pollet. Rarius est, & plerisque Europæ regionibus minus vsitatum, in Lusitaniæ finitimis aruis & segetibus, atque etiam in Sabaudia & Anglia copiosissimum, vbi idem efficacissimum experiuntur medici. Id ex Pena hîc appinximus. Idem Calamagrostim descripsit, idest Harundinaceum Gramen, sic dictum quod mediæ sit inter Harundinem & Gramẽ figuræ, & naturę, Lobellius verò pinxit. Canino gramine Maius idest, calamis & foliis rigidiorib⁹, scabris, quibus ad Harundinem vallatoriam non parum accedit, radice geniculata, alba, prolixiore, & longius serpente, compresfiore tamẽ, & crassiore, Canino Gramini simili, sed vallatorię radicem æquante: spicata Melicæ & comosa lanugine: à nobis *Leche* dicitur. Aptè Babylonio quadrare videtur Penæ: neque enim veterina,

GRAMEN *Bullosum, nodosum.*

CALAMAGROSTIS *Lobellij, vulgo Leche.*

GRAMEN *Sulcatum.*

quene

neque greges aliæ eo vescuntur, nisi multũ esuriant, & magna melioris alimẽti penuria laborẽt, non solùm quod ingratissimum sit & aridum, sed etiam quod sitim, tabem & maciem inuehere credatur, linguam & œsophagum vulneret, & constringat, sanguinem in ventriculum eliciat, vnde tumor, inflammatio, & mors plerumque. Quod si Babylone fuit enatum, vbi hanc perniciem adferre creditur, siccius ac rigidius, grex verò imbecillior, & aluo duriore, nihil mirum illius esu pecora enecari. Sic enim videas nonnunquam animalium labra, & fauces cruore manantia, & sauciata, quæ cum alio pabulo per fœnisecia, huius aut similis harundinacea folia esitarint. Aliud præterea Gramen exhibuit Pena, quod sulcatum vel striatum album nuncupat. In syluosis & montosis Sabaudiæ & Allobrogum sponte nascitur, colitur aũt in Belgio & Anglia, Milij potius foliis, sed vt Arũdinis vallatoriæ, rigidis, mucronatis: longitudinẽ mediam glaucã multæ candidæ venæ, vel lineæ argenteæ insigniunt: culmos panici syluestris, vel canini graminis erigit. Radix pusilla est, fibrata, alba, Pratensis graminis.

GRAMEN Aculeatum Matthioli.

Inter palustres de Gramine Aculeato nos agemus, cuius historia Plinij verbis apprimè cõuenit: hoc autem loco Graminis historiam, quod aculeatum esse putat vir dignus omni laude Matthiolus, explicabimus. Eius radix obliquè progreditur, crassiuscula, villosa fibris, non altè defixa: caules multi, virgati, dodrantales, aliquando proceriores, è quibus surculi multi nascuntur, in dextram ac sinistrã protensi, folio, tanquam glumo quodam obuoluti vsque ad aculeorum exortum vbi à pediculo diuaricantur. In summis surculis extant aculei tres, instar foliorum Trifolij diuisi, ima parte crassiusculi, acuminati summa quorum in medio flosculi emergunt, numerosi, velut in globulum stipati.

Form. gra. Aculeati.

BVPLEVRON, CAP. XXXI.

PRo Bupleuro plantam istam depinxit Dodonęus, foliis longis, angustis, maioribus & latioribus folio graminis, cæterùm haud absimilibus. Caules ternos, quaternósue pedes alti sunt, aut maiores, rotundi, recti, spissi, freqũetibus geniculis distincti, surculosi multis ramulis, in quorum fastigio muscaria luteis floribus ornantur: his semen oblongum succrescit. Floret, & semen profert Iulio & Augusto mẽsibus. Olim in herbarum sponte nascentium numero habebatur, nunc in hortis colitur ab herbariis Bupleuron inquit Plinius, in sponte nascentium Olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis, longísque, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone, & Nicandro. Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas fœminarum, vel succum ex vino illinunt, & strumis folia cum sale ex vino. Radix contra serpentes datur in vino, & vrinæ ciendæ. Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, fouerique plagas decocta ea herba adiectis foliis Mori, aut Origani. Quidam ammi vulgare Bu-

Lib. 4. c. 48. *Forma.*

Locus & Temper.

Li. 22. c. 22.

Vsus & Vires

BVPLEVRON Dodonæi.

BVPLEVRON ALTERVM Latifolium Lobell.

pleuron esse volunt Officinæ Monspelienses Auriculam leporis vocant hanc, vel eam quæ non procul Gramuntia silua prope Monspelium frequentior reperitur, planéque eadem est cum superiore natalibus, figura, viribus, vmbellis & floribus : folio alioqui latiore, rigidiore, latiusculo in medio, & supernè in angustum desinente, nonnihil concauo aut inflexo. Vnde auriculam leporinam vocarunt: Lutetiæ nunc Gratiam Dei, nunc Elaphoboscum. Quidam Buprestin Plinij.

CYANVS, CAP. XXXII.

Nomina

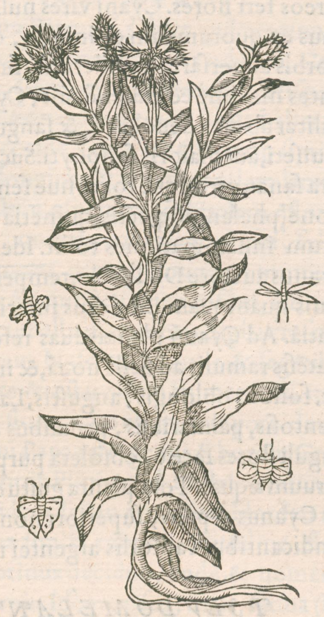
CYANVS Plinio dicitur, qui à recentioribus Baptisecula, vel Blaptisecula, vel Batisocele. Cyanus à flore cæruleo. In nomine est Cyani color, inquit Plinius, qui honorem, noménque dederit Cœruleo. Blaptisecula, inquit Ruellius, quoniam secantibus & metentibus officiat, retusa in occursu eius falce: nam & Seculam veteres falcem dixerunt. Galli *Aubifoin* appellant, *Blauet* & *Bluet*, à summa cærulei coloris gratia quem *Bleu*, appellant, Itali *Fior Campese*, Germani *kornblumen*. Cyani duo reperiuntur genera, Maius & minus. Cyanus minor caules edit bicubitales, lanuginosos, angulosos, in quibus folia angusta, villosa, in cinereo albicantia, rarioribus incisuris veluti dentibus, siue barbulis quibusdam diuisa. Caules in cacumine calices siue capitula quędam rotunda, scabra, & squamosa proferunt, ex quibus venusti flores cærulei emicant, quinis senísue foliolis in ambitu crenatis constantes, quibus pereuntibus semen oblongum veluti lana obuolutum prouenit, radicem vnicam habet, sed fibratam. Cyanus maior latioribus prouenit foliis, candidioribus, villosioribus, non insectis. Vegetiores quoque caules edit, ac candidiores sed minores: in vertice flores quoque ex scabris calicibus, sed maiores

Lib.21.cap. 8.& 11.
Ibidem.
Li.22.c.125.
Genera.
Forma.

CYANVS MINOR.

CYANVS MAIOR.

iores, & patentiores: ſemen etiam ſimile. Cyanus minor in campis inter ſegetes Maio & Iunio menſibus copioſè prouenit. Aliquando tamen in hortis colitur ob coloris venuſtatem. Floréque interdum niueo, & in rubro purpureo reperitur: fortaſſe cultus adulterio colorem permutante, alioqui flos cæruleo ſemper nitet conſpectu. Cyanus maior in montibus frequentiùs naſcitur quàm in

Locus.

CYANVS SVPINVS.

CYANVS REPENS.

campestribus. In hortis etiam seritur, & in cæruleo rubros, nonnunquam purpureos fert flores. Cyani vires nullus veterum literis mandauit. Tamen Placentinus ex quorumdam opinione, qui Cyanum propria facultate pestilentibus morbis aduersari prodiderunt, suo de Cichorea serapio, quod ad febres pestilentes maximè commendauit, Cyanum admiscuit. Maioris Cyani puluis datur vtiliter ab alto deuolutis, & sanguinem reiicientibus, ex aqua plantaginis, aut equiseti, aut maioris synphyti. Succus illitus recẽtia vulnera glutinat, & oris vlcera sanat, vtriusque folia, siue semẽ ex vino decocta & hausta auxiliãtur à scorpione, phalangióq; ictis, quinetiã venenis omnibus resistũt. Succus illitus oculorum inflammationes tollit. Idem præstat aqua ex herba destillata. Est enim Cyanus auctore Dodonæo, temperamento frigido ac sicco. Flos rusticorum coronis quamquam inodorus inseritur, tum ob speciei formam, tum ob coloris gratiã. Ad Cyanũ plantas duas refert Lobellius hîc appictas. Prior sub Seseleos pratẽsis ramulis ad Sellã nouã, & in aliis agri Monspeliensis locis reptando latitat, foliolis oblongis, angustis, Lauandulæ, rigidis, in cauliculis gracilibus, sarmentosis, palmaribus, pedalibus & sesquipedalibus, quorum singulis fastigiis singuli flores Iaceæ, obsoleta purpura, ex capitulis squamosis. Radix digitum paruum æquat. Tota planta gustu est amarissimo, & ingrato. Hæc ex Pena. Alter est Cyanus repens, superiori non absimilis, sed exilioribus multo foliolis, & candicantibus capitulis argentei nitoris.

Matthi. in ca. 125. li. 2. Dioscori.

Vires.

Li. 2. ca. 11.

PSEVDOMELANTIVM, CAP. XXXIII.

Nomina
Lib. 2. c. 121.
Lib. 7. Hist. cap. 9.

Forma

PLANTA hîc depicta quæ sponte inter segetes passim nascitur, Ruellio ἄνθεμον φυλλῶδες dicitur, idest Anthemum foliosum Theophr. Theodorus foliosam Nigellam vocat. A quibusdã Gitthago, & Nigellastrum nominatur, ab aliis Pseudomelantium, ab Italis *Gittone*, à Gallis *Nielle vulgaire*, à Germanis *Raden*, & *Grasraden*. Caules emittit rectos, graciles, villosos: folia longa, angusta, hirsuta, cinerea: flores è rubro purpurascentes, in quinque foliola diuisos, quibus in coronamentis vtimur: deinde siliquas, in quibus semen. Æstate floret. Alij plantam istam Melanthium syluestre, alij syluestrem Lychnidem coronariam esse putant, quibus assentiendum non est, vt suis locis dicetur: multo minus Fuchsio, qui pro Lolio eãdam depinxit, ac descripsit. Quare vehementer errant qui Lolij vice ea vtuntur. Recentiores, vt testatur Fuchsius, Pseudomelanthium mirificè in sanandis impetiginibus, aliísque scabiei generibus commendant. Item in vulneribus glutinandis, ac fistulis curandis compescendóque sanguine eius vsum esse tradunt.

PAPA

PAPAVER RHOEAS, *CAP. XXXIIII.*

GRæcis μήκων ῥοιὰς, id eſt, fluidum Papauer, à flore qui protinus ei decidit, Plinio erraticum dicitur, Officinis Papauer rubrum, Gallis *Confanons, Ponceau, & Coqueliquoc*, Germanis *Klappenroſen*, Hiſpanis *Amapolas, Roſella, Papolas*, Italis *Papauero ſaluatico roſſo.* *Nomina* Folia habet, auctore Dioſcoride, Erucę aut Cichorio ſimilia, inciſa, ſed longiora & aſpera: caulem lanuginoſum, rectum, aſperum, cubitalem: florem Puniceum, quandoque etiam album, ſylueſtris Anemones, caput oblongum, minus tamen quàm Anemone. ſemen rufum, radicem oblongam, ſubalbam, minoris digiti craſsitudine, amaram. *Forma* Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim. *Locus.* Vere & æſtate dum frumentorũ meſſis appetit, floret, quo etiam tempore decerpitur. *Tempus.* Tertiũ Papaueris genus Rhoeam Græci vocant, inquit Plinius, id noſtri erraticum. Sponte quidem, ſed in aruis cum Hordeo naſcitur, Erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore rufo & protinus deciduo, vnde & nomen à Græcis accepit. *Lib.19. c.8.* Idem rurſus, inter ſatiua (Papauera, ſub.) & ſylueſtria mediũ genus, quoniam in aruis, ſed ſponte naſceretur, Rhoeam vocauimus, & erraticum. *Lib.20.c.19* Hic pro Rhoeada Rhoeam dixit. Dodonæus & Fuſchius duplex huius pinxerunt genus. *Lib.3.ca.81. Cap.194.* Vnum maius, foliis Erucæ, aut Burſæ paſtoris, alterum minus, foliis Cichorij, toto ambitu crenatis, alioqui caulibus, floribus & cauliculis priori ſimillimis. Nihil iſtis frequentius in ſegetibus. Papaueris Rhoeadis quinque, ſéxue capita, inquit Dioſcorides, cum tribus vini cyathis decocta, donec ad duos reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere volueris. *Vires. Lib.4.c.59.* Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum aluum leniter emollit. Ad idem præſtandum mellitis & dulciariis immiſcetur. Folia cum calicibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur. Aluum, inquit Plinius, exinaniunt capita quinque, decocta in vini tribus heminis, pota, & ſomnum faciunt. Galenus ſemen validius refrigerare ſcribit, ita vt nequaquam eo quis innoxiè ſolo vti poſsit, veluti ſatiuo, melli admiſcens. *Li.7.ſimpl.* Admodum vero ſi ita ſumptum ſit, ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt iis, quæ ex melle conficiuntur bellariis, placentis, & panibus. His addunt recentiores ſacro igni mederi, mulierum menſtrua profluuia compeſcere,

PAPAVER Rhoeas prius.

PAPAVER Rhoeas minus.

ſanguinem è naribus fluentem vlceri impoſitum ſiſtere : lingua ex decocta eius lota ardorem faucium ſanari : pudendorum tumores eodem detumeſcere : temporibus illitum phreniticis ſomnum conciliare : dolores oculorum à caliditate, linteo impoſitum mitigare.

ARGEMONE, CAP. XXXV.

Argemone Tragi.

Nomina

QVæ Græcis ἀργεμώνη, Latinis Argemone, & Plinio Argemonia dicitur, quòd argema & nubeculas oculorũ diſsipet, planta, auctore Dioſcoride, in totum Papaueri ſyluestri ſimilis. Folia habet Anemones, diuiſa, florem puniceum, caput ſimile Papaueri Rhoeadi, ſed oblongius, & latum ſummis partibus, radicem rotundam. Succum emittit crocei coloris, acrem, & acutum. Naſcitur in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redolet. Galenus huius herbæ facultatem abſterſoriam eſſe tradit, & digerentem. Tragus pro Argemone pinxit, quod Papauer Rhoeada minus, Fuſchius & Dodonæus vocarunt, & maiorẽ Argemonem nuncupauit ille, minorem verò maiori conſimilem eſſe ait, ſed caule, radice, herba, flore, capitulo per omnia exilioribus, foliolis admodũ laciniatis. Flos illius exiguus

Lib.2.c.173. *Forma.*

Locus.

Li.6.ſimpl. *Vires.* Lib.1.c.38.

ARGEMONE *Capitulo longiore.*

ARGEMONE MINOR *Capitulis breuioribus.*

quaternis

quaternis quoque foliolis constat, capitulum habet longius quàm prior. Principio Maij semper floret, nec facile vbiuis locorum inuenitur. Gaudet segetibus Triticeis, Siligineis & Hordeaceis. Hanc Hypecoum esse Matthioli non sine ratione quidam suspicantur. Argemones sane duplex est ex capitulis differentia. Vtráque Papaueris Rhoeadis primo intuitu figuram præ se fert: in Angliæ Sommerseti & Gallobelgij segetibus radicem, florem, & folia hirsuta in caule pedali & sesquipedali gignit: flores punicei sunt, flore Papaueris Rhoeadis minores, decidui. Sed minori, quæ perperam Anemone minor à Pena dicitur, capitula Rhoeadis angustiora, longiora & hispida, sine codio. Maiori verò echinata & hispida, sed glomerata, & torulis canulata, in cuius vertice specimen quoddam capituli aut codij relinquit. Vtriq; semen Papaueris Rhoeadis minus.

LAGOPVS, CAP. XXXVI.

LAGOPI Historiam tam paucis perstrinxit Dioscorides, vt ex eius verbis quisnam verus sit veterum Lagopus intelligere vix quisquam possit. Tamen Dodonæus, Fuschius, Germanorum vulgus, & tota propemodum herbariorum familia plantam hîc depictam pro Lagopo proponunt, ab hirsuta spica Leporino pedi, haud absimili sic nuncupatam. Latinè Pes Leporis dicitur, à nonnullis Leporis cuminum, & Trifoliũ humile, Gallicè *Pied de Lieure*, Germanicè *Hasenfichfz*, siue *Katzenkler*. Lagopyron vocauit Hippocrates, vt diximus cap. de Gramine, quod inter Triticeas se-

Lib.4.c.42.
In Hist. pl. cap.187.

LAGOPVS VVLgaris Matthioli.

LAGOPVS VVLgaris Fuschij.

getes nasceretur, quasi Leporinum Triticum. Lagopus iste caules habet rotundos, hirsutos: folia Trifolio vulgari similia, oblonga: semen in Paniculis paruis, muscosis lanuginosisq;, Leporino pedi similibus admodum, cui non obscura adstringendi vis inest. Nascitur Lagopus in segetibus, etiam Plinio auctore, ἐν πρασιαῖς, inquit Dioscorides, id est, in Hortorũ areis, vt quidã interpretantur,

Forma.

Locus.
Lib.26.c.8.

Corna

Cornarius vertit in ſulcis. Nec diſſenſio in eo eſt, inquit, quod hic in ſulcis, ille in ſegetibus naſci dixit, cum ſint ſulci, id eſt πρασιαὶ ipſius ſegetis. Iulio & Auguſto menſibus potiſsimum apparet. Ex his facile eſt coniectari plantam iſtam in aruis inter ſegetes frequentem vniuerſæ Europæ vulgatam, eſſe genuinũ Lagopum antiquorum. Huic opinioni ſuffragatur & facultas. Lagopus herba, vt ſcribit Dioſcorides, ſiſtit aluum in vino pota: aut in febre ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione: ita fere ad verbum. Lagopus Plinio ſiſtit aluum è vino pota, aut in febre ex aqua. Eadem inguini alligatur in tumore: quæ ex Dioſcoride ad verbum ferè citantur. Galenus Lagopum facultatis eſſe deſiccantis tradit, adeo vt fluxus alui probè exſiccet. Ex his conſtat, inquit Fuſchius, herbam hîc depictam eſſe Lagopum, ſiquidem, & nomen & forma aptiſſimè illi reſpondent. Locus etiam conuenit, nec facultas abhorret, quod illi eſt adſtrictoria, & exſiccans. His omnibus accedunt vires: vulgo enim omnes hac planta in dyſenteria & alui profluuio vtuntur. Eadem de herbæ huius viribus prædicat etiam Matthiolus. Dantur, inquit, Lagopi huiuſce folia, quinetiam Paniculæ & ſemen in farinam trita contra diſenteriam, & cæteras alui fluxiones, contra billioſas reiectiones, & cœliacos affectus ex vino auſtero, aut ſucco Punici mali. Totius plantæ decoctũ additis Maluæ foliis, è dulci vino paratum, datur vtiliter ad veſicæ morbos, præſertim ad vrinæ ardores. Semen auxiliatur cruenta expuentibus: Panicularum cinis illitus hæmorroidas fluentes ſiſtit. Sunt qui iiſdem vtantur ad abſtergendam dyſentericorum ſedem, putantes inde fluxionem cohiberi. Hanc tamen herbam legitimum eſſe Dioſcoridis Lagopũ Matth. non affirmat. Pena non parũ adſtrictionis ſemini ineſſe ait, ſiccitatis verò tantum, vt mirũ ſeminis profluuio laborãtibus præſtet præſidium. Quare in vlceribus cauis, ſed iam deterſis & mundatis, non dubium quin carnem gignat, & cicatricem acceleret, vt vult Hippocrates: tumoribus verò inguinum, & laxis herniis cohibendis peroportuna hæc planta eſt. Idem Pena non perinde fre-

Tempus. — *Lib. 4. c. 17.* — *Vires.* — *Lib. 26. c. 8.* — *Li. 7. ſimpl. Cap. 187.* — *In ca. 17. li. 4. Dioſcor.*

LAGOPVS *Maxima.*

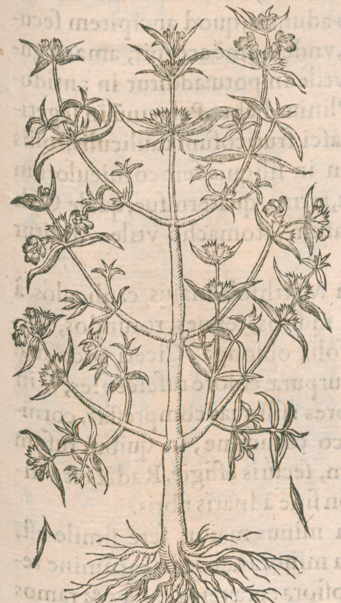
LAGOPVS ALTERA *Anguſti folia.*

quentem,

quentem, sed tamen inter easdem segetes nascentem, geminam huius differentiam obseruauit. Vnam cuius folia planè eadem quæ superioris, minùs tamen acuta, & Trifolij Pratensis foliis propiora, caules ambiunt simpliciores, enodes, ferè rectos, cubitales, spicas in vertice proferentes, binos pollices longas, crassiores, pilis & lanugine hispidiores, villosis floribus Trifolij Pratensis in purpura rubentibus, Fuscis phœniceis, pallentibus. Hanc Veganij se in pratis, & ad fontem publicum elegantissimo aspectu florentem collegisse ait Iunio & Iulio mensibus. Alteram idem Lagopum Angustifoliam vocat, iuxta agrorum & viarum margines Sellenouæ Monspelij exorientem, in Delphinatu, & non procul à Rhodano, & ponte quem S. Spiritus dicunt, alibiq; passim, angustioribus & longioribus multo foliis, ternis, inter Peucedanum & Trifolium ambigentibus, virentibus, pedali caule, aliquot geniculis distincto, ex quibus nonnullæ alæ in summo itidem caudatas spicas edunt, isti proximè descripto pares: quarum flores purpurascentes per messes caduci, relinquunt aristas horrentes, & spicas aridiores, acutis glumis pungentes, quibus exiguum continetur & rotundum semen, Sesamo simile. Omnium horum partes, spicæ præsertim, desiccant & adstringunt, sed prioris potissimum. Lobellius Lagopum etiam folio pinnato appellat, quem Tragus Cytisum, Cordus Trifolium magnum. Huius perspicua in folio varietas, quod Marcescens in calidioribus potissimum & Pedemontanis regionibus nitore, læuore & striis elegantissimis auium pennas imitatur, filicis Osmundæ par, terno positu è petiolo pendente. Flos item sanguineus Lagopo maximo persimilis. Hanc plantam pictam dedimus in Dumeto cap. de Cytiso.

LADANVM SEGETVM, CAP. XXXVII.

HÆc herba à foliorum cum Ladano similitudine & natalibus à Plinio Ladanum Segetum dicitur, ab aliis Tetrahit Angustifolium. Plinius duplex hoc Ladanum esse ait, quod Herbarij sic interpretantur, vt aliud sit album, aliud rubrum. Vtrumque foliis est Ledi, angustis, oblongis, per interualla geminis: caule vnico, pedali, ima parte rubente, ramulis surculisque multis fruticante: flore Marrubij modo verticillatim caulem ambiente, eidem simili, nunc rubro, nunc albo, gustus subausteri: radice multiplici. Vtrumque nascitur in aluis lapidosis, & inter segetes. Ladano, inquit Plinius, sistitur aluus vtroque, quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item ad bilem, (id est choleram) è vino. idem alibi febres frigidas leuiores facit Ladanum quod in segetibus nascitur contusum.

Nomina Lib.26.c.8.

Forma.

Lib.29.c.8. *Vires.*

Lib.26.c.11.

POLYC

POLYCARPVM, CAP. XXXVIII.

Locus. *Nomen.* *Forma.*

NASCITVR etiam ſponte in agris, & in agrorum marginibus, humida præſertim anni tẽpeſtate hæc planta à ſeminum magna copia Polycarpum nominata. Palmum vnũ alta eſt, cauliculos multos profert teneros, geniculatos, inter ſeſe implicatos: folia parua, anguſta, Iuniperi minoris foliis ſatis ſimilia, niſi quod minora ſunt, & minimè pungentia, inter quæ floſculi exoriuntur ſtellati, eiuſdem quo caules foliáq; coloris, id eſt cinerei. Radix digitũ lõga eſt, & fibrata. Dodonæus tertiã Polygoni ſpeciem eſſe putat, eiſdémque ferè quibus Polygonum viribus præſtare ait. Polyſpori mentio fit in Geoponicis Caſsiani. Quidam in Pliniani Polygoni primo genere fœminam eſſe putant, minorem, minúſque nigram, geniculis denſiorem, ſemine ſub ſingulis foliis turgeſcentem.

Lib.1.ca.65.

HEDYSARVM CAP. XXXIX.

Nomina *Genera.* In cap.129. lib.3. Dioſ. In hiſt.fru. cap.70. Lib.3.c.129. *Forma.*

GRÆCI ἡδύσαρον & πελεκῖνον vocant, quam Latini à ſeminis figura Securidacam, vel, vt Turnebus legendum cenſet, Securiclatã. Vnius tantùm Hedyſari meminit Dioſcorides. Matthiolus duo facit eius genera, Hedyſarũ maius, & minus, duo itẽ Dodonæus. His Dalechampius tertiũ adiecit. Hedyſarũ, inquit Dioſcorides, frutex eſt foliis Ciceris: ſemen rufum in ſiliquis fert, cornicolorũ modo aduncis, quod ancipitem ſecurim æmulatur, vnde nomẽ accepit, amarũ guſtu: ſtomacho vtile in potu: additur in antidota. Idem ferè Plinius habet. Pelecinũ in ſegetibus diximus naſci, fruticoſum cauliculis, foliis Ciceris. Semen in ſiliquis fert corniculorum modo aduncis, ternis, quaterníſue, quale Gith nouimus, amarum, ſtomacho vtile. Additur in antidotis.

Li.27.ca.12.

HEDYSARVM maius, ſiue Securidaca Matthioli.

Forma.

Hedyſarum Matthioli maius, cauliculos à radice profert multos, tenues, rotundos, lentos, cubitales: folia oblonga, Ciceri proxima: flores diluto purpuræ colore rufeſcentes, vt in piſo, ſed minores: ſiliquas compreſſas, corniculatas, adunco cacumine, in quibus rufum ſemen, amarum, ſecuris effigie. Radix eſt vnica, albáque, non ſine adnatis fibris.

Hedyſarum minus maiori ferè ſimile eſt, niſi quod folia minora habet, in cacumine retuſa: & numeroſiora: præterea caules & ramos atque adeo partes omnes minores. Flores edit ſuperiori haud abſimiles, ſed puſillos, ex quibus cornicula oriuntur rotunda, incurua, acuminato cacumine, quæ per maturitatem ru-

fescunt, in quibus semen alteri simile, sed minus ac tenuius. Radix est gracilis, alba, longa, altè descendens.

Dodonæus aliud Hedysarum primum depinxit & descripsit. Caules promit à radice multos, cubitales, rotundos, folia oblonga ex multis, Lentis foliolis, ro-

In hist. fru. cap. 70.

HEDYSARUM *minus Matthioli.*

HEDYSARUM *Dodonæi I.*

HEDYSARUM *alterum Dodonæi.*

HEDYSARUM *Dodonæi III.*

tundioribus, vt Araci, Viciæ, & similium cõgesta: flores in corymbis luteos: siliquas deinde oblongas, planas nonnihil recuruas, in quibus semina complura, angulosa, rufa & amara securis effigie. Est huius & alterũ genus, superiori caule foliísq; simile, vtrisq; tantũ minoribus: siliquæ huic breuiores sunt & magis recuruæ, in quibus & semina quadrangularia, ancipitẽ quoq; securim æmulantia.

HEDYSARVM minimum.

Forma Hedysari minimi.

Hedysarum minimum hoc dicitur, quod si cum reliquis comparetur, minimas omnium siliquas edit. Radice est tenui, breui, candida, caulibus fere pedalibus, per humum sparsis: foliis Trifolij pratensis, in vno pediculo multis, sed in extremo semper ternis: flore luteo, circa caulem copioso: semine rufo, bipenni simili, in siliquis falcatis, transuersim virgatis, breuibus. In agro Monspeliensi, & nemore Gramuntio crescit. Aliud superioribus multo speciosius acceptum referimus Lobellio, quod in Hortis Belgicis alitur. Ægyptium Helenium, eiúsue speciem quidam dixêre, alij verò apposite Hedysarum censuêre: foliis enim, & procumbentibus cauliculis est Securidacæ simile floribus venustis, Genistæ, sed rubentibus in cauliculis summis: è quibus postea siliquæ compressæ, spectantur complures, hirsutæ, ternis, quaternis, & quinis orbiculatis clypeoli effigie loculis, semine intus Genistæ, minore. Hedysarum nasci in segetibus & Hordeis, scribit Dioscorides, itémque Plinius, loco iam citato. Sed antea dixit. Est herba quæ Cicer enecat, & Eruum circunligando se: vocatur Orobanche: Triticum simili modo Æra: Hordeũ festuca quæ vocatur Ægilops: Lentem herba Securidaca, quam Græci à similitudine Pelecinon vocant. Theophrastus tamen Securidacam in Aphaca gigni, & Aphacam à Securidaca strangulari prodidit, vt Plinius perperam apud Theophrastum φακὸν, id est Lentem pro ἀφάκη, quæ Viciæ genus est, legerit. Quin & Theophrastus etiam hac in re Plinio refragatur, qui Aracum rem duram & scabram in Lente nasci tradidit, non Securidacam. Galenus in Lente ex mutatione ipsius, durum rotundúmque Aracum, & Securidacam, semina non vesca gigni dixit. Hedysari semen, quod idem ait, colore rufum, vtrinque anceps, vt securis, amarũ & subacerbum apparet: quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat. Idem præstant totius fructus ramuli. Bibitur vtriusque semen auctore Matthiolo contra venenatorum animalium morsum. Eiusdem farina vulnera & putrida vlcera absterget, quemadmodum & Lentigines, & Alphos cutísque maculas omnes, si frequenter melle optimo excepta illinatur. Pectus quoque expurgat à crassis, pituitosisq; excremẽtis, ex melle aut defruto delincta

Cap.17.lib. 18.

Li.Hist. & cap.8.

HEDYSARVM alterum, Clypeatum Lobellij.

Li.1. Alim.

Li.6.simpl.

Vires & Temper.

In cap.129. li.3.Diosc.

delincta. Necat eadem intestinorum vermes ex dulci lixiuio pota, aut ex vino, aut ex muliebri lacte, addito croci momento.

ONONIS, CAP. XL.

ΑΝΩΝΙΣ & ὄνωνις Græcis, similiter Anonis & Ononis Latinis appellatur, vt Binominis antiquis sit hæc planta, vna tantùm litera mutata, rem tamen eandem semper intuentibus. Ononida Theophrastus & Galenus vocant, Anonida Dioscorides & Plinius. Anonis à non iuuando, quod nullam vtilitatem præbeat, dici videtur. Siquidem aratoribus inimica est, viuáxque nimis fruges opprimit, & suis aculeis nocet, nisi quis ex aduerso nomen inditum putauerit: Ononis quod ὄνους, id est asinos sese teretes ad illam scabientesq; iuuet, vel quod in ea se volutantes spinis eius dorsum libenter affricent, & scabant. Vulgus Herbariorum Arrestam Bouis, vel Restam Bouis, quod in opere arantes Boues sistat, nominare solet. Nonnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicibus in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam, quod suis spinis ingredientium pedes pungat. Galli *Arrestebeuf*, Germani *Hauuhechel*, & *Ochsenbrech*, quia crebris inter folia aculeis, haud secus quàm instrumentum hoc quo mulieres linum carminant, & à crassiore purgant stuppa, horreat: vel quod ligone ad aculeatam hanc herbã eruendam & extirpandã cum in altum acta, sese propagauit, opus sit. Equites Germani *Stalkraut*, quod decoctum eius meiere nequeuntibus equis offeratur. Ononis, inquit Dioscorides, ramos fruticosos habet, dodrantales, aut maiores frequentibus geniculis cinctos, cauis alarum multis, capitibus rotundis: foliis Lenticulę, tenuibus, pusillis, ad Rutæ aut Pratensis Loti folia accedentibus, subhirsutis, odoratis, nõ iniucũdè olentibus. Rami acutioribus spinis, & veluti spiculis firmioribus horrent. Radicem mittit candidam. Spinosorum etiámnum aliud genus Ononis, inquit Plinius. In ramis enim spinas habet appositas: folio Rutæ simili: toto caule foliato in modũ coronæ. Secatur aratro, frugibus inimica: vel, vt legendũ censet Turnebus, sequitur arata, frugibus inimica: viuaxq; præcipuè: Idẽ multo post. Anonin quidã Ononida malunt vocare, ramosam, similẽ fœnogræco, nisi fruticosior hirsutiórq; esset, odore iucũdo, post ver spinosa. Hæc Plinius, cuius postremã sententiam reprehẽdit Matthiolus. Etenim non post ver Anonis spinosa redditur, sed in Autumno, id quod experientia ipsa comprobat, cui etiam Theophrasti auctoritas adstipulatur, de Ononide sic scribentis: ἡ δὲ ὄνονις ἐστι πλορθάκανθον, ἐπέτειον δὲ φύλλον ἔχει πηγανῶδες, παραπεφυκὸς παρ' ὅλον τὸν καυλὸν, διαλαμβανόμενον ὑπαλλήλως, ὥστε στεφάνου τὴν ὅλην εἶναι μορφήν. Κολλοβοάνθης δὲ, καὶ ἐλλοβοάνθης ἀδιαφράκτως. Φύεται δὲ ἐν τῇ γλίσχρᾳ, καὶ γανώδει καὶ μάλιστα ἐν τῇ σποριμῳ, καὶ γεωργουμένῃ. διὸ καὶ πολέμιον τοῖς γεωργοῖς. καὶ ἔτι δυσόλεθρος. ὅταν γὰρ λάβῃ χώρας βάθος, ὠθεῖ τὰ κάτω εὔθυς, καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀποφύσεις ἀφεμένη εἰς τὰ πλάγια, πάλιν εἰς τὸ ἕτερον ὠθεῖται κάτω, σταθεῖσα μὲν οὕτως ὅλη. τοῦτο δὲ βραχείσης γίνεται τῆς γῆς, καὶ ἀπολλυται ῥᾷον. ἐὰν δὲ μικρὸν ἀπολειφθῇ, ἀπὸ τούτου πάλιν βλαστάνει. ἄρχεται δὲ. τῆς βλαστήσεως θέρους, τελειοῦται δὲ μετοπώρου. Id est, Anonis ramis aculeata est, annuo folio, Rutæ simili, iuxta totum caulem, alternato foliorum exortu interceptum, vt veluti coronam ea tota figura repræsentet: flore tanquã mutilo, qui siliquis insidet, & nullo interstitio discepitur: Nascitur in glutinoso pinguiq; solo, & præcipuè in segetibus atque cultis: quare agricolis inimica est. Præterea viuax admodum est. Cum enim altam tellurem occupauerit, recta deorsum sese impellit, singulis annis surculos è lateribus fundens, rursus sequente anno in profundum agitur. Effodienda ideo tota est, quod madefacta terra faciendum: sic enim facilius interit. Nam si paruum quid relinquatur, ex eo rursus succrescere potest. Æstate autem

Nomina

Ruel. lib. 1. cap. 20.

Lib. 3. c. 18.

Forma.

Lib. 21. c. 16.

Lib. 27. c. 4.

In ca. 18. li. 3. Dioscor.

Lib. 6. Hist. cap. 5.

Locus.

germinare incipit, perficitur autem Autumno. Hæc Theophrast. Ex quibus perſpicuum eſt Plinium, quæ de Anonide ſcripſit, partim ex Dioſcoride, partim ex Theophraſto transſcripſiſſe, ſi hoc excipias, quod ille Anonida poſt ver ſpinoſam eſſe dixerit, hic æſtate tantùm germinare, & Autumno perfici. Quidā eum locum Plinij ſic legunt, ac diſtingunt, conueniente ſenſu. Anonim quidā Ononida malunt vocare, ramoſam, ſimilem Fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiorq́; eſſet, ac ſpinoſa, odore iucundo. Eſtur etiam, muria poſt ver condita, nimirum æſtatis initio, quo tempore tenella germina conditurae apta ſunt. Præterea hæ

ONONIS.

hiſtoriæ apertè indicant, Anonida eam eſſe plantam quam hîc depinximus. Ramos enim ſpargit graciles, lentos, foliis veſtitos, in viridi nigricantibus, rotundis, Rutæ vel Loti Pratenſis foliis ſimilibus, inter quæ nocentiores, & mucronatæ ſpinæ, quaſi ſpicula ſubriguntur. Flos ferè Piſi dilutiore micat purpura, interdum niueo colore nitet: ſiliquæ paruæ lato ſemine refertæ. Radix in nigro candicat, valde lenta, ramis longè lateq́; expatiātibus, ob id ruſticis notiſsima, quod non modò ramorum radicumq́; implexu aratra in mediis ſulcis ſæpius remoretur, ſed etiam quod meſſoribus acutis ſpinis ſit infeſta. Naſcitur præcipuè in ſegetibus. Floret Iulio menſe & Auguſto, Autumno ſui incremēti finem faciens. Muria conditur, inquit Dioſcorides, antequā ſpinoſa fiat, cibis gratiſsima. Radix excalfacit & extenuat. Eius cortex è vino potus vrinam ciet, calculos comminuit, margines vlcerum erodit. Radix cum decoquitur in poſca, dolorem dentium collutione mitigat. Decoctum eius in potu, hæmorrhoidas ſanare creditur.

Locus.

Tempus.

Lib.3.ca.18.

Vires & Temper.

Quæ poſtrema, decoctū eius & cætera Oribaſius non habet, neque Plinius, qui ex Dioſcoride hæc apertè tranſcripſit. Eſtur etiam muria condita. Recens verò margines vlcerū erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentiū. Eadem cum melle pota calculos pellit. Comitialibus datur in Oxymelite decocta ad dimidias. Ononis, auctore Galeno, radicem habet quadamtenus, tertio ordine excalfacientem. Ea eſt maximè vtilis, habens quippiam & abſterſoriū & inciſorium. Itaque non tantùm vrinas prouocat, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas detrahit. Vtuntur porrò ea quoque & ad dentium dolores, collui videlicet eam in Oxycrato coctam præcipientes. Tradit Matthiolus Anonidis radici vim maximam ineſſe ad renum calculos comminuendos, expellendóſque, præſertim obſtructis vrinæ meatibus, multorum teſtimonio iam comprobatum eſſe, qui calculo laborantes, cum corticum radicis puluerem tantum è vino diutius bibiſſent, priſtinam ſanitatem recuperarunt: nouiſſeq́; ſeſe ait, qui huiuſce radicis puluere duntaxat multis mēſibus ſumpto, carnoſum ramicē abſumpſit, & ſanatus eſt, cùm à medicis ſola ſectione vſtioneq́; curari poſſe decretū eſſet. Eroduntur huius radicis puluere calloſi ac indurati vlcerum margines. Decocta in poſca dentium dolores mulcet, ſi decocto os colluatur, præſertim cum pituita redundat. Eiuſdem decocto ſolo, putant quidam ſanari hęmorrhoidas. Id verò certū eſt idem decoctū potū ſummopere ad iocinoris & vaſorum infarctus

Lib.27.c.4.

Li.8.ſimpl.

In ca.18.li. 3.Dioſcor.

Vires.

valere. Corticum recentium eiusdem radicis libræ quatuor minutim cōcisæ in vini Cretici libris octo macerantur: deinde in vitreā metam cōiiciuntur, ex qua in calentis aquæ balneo collocata elicitur aqua, quæ epota semilibræ pondere non solùm renes à calculis liberat, & vrinam prouocat, sed etiam vesicam, & eius ceruicem à glutinosis excrementis obsessam expedit.

ONONIS LVTEA non spinosa, Natrix Plinij Herbariorum.

Quidam herbam aliam hîc depictam Ononida non spinosam vocant, alij Melilotum maiorem, alij Melilotum syluestrem pinguē. Sunt qui Natricē Plinij esse arbitrētur, quod non solùm radix euulsa, sed & herba tota virus hirci, aut, vt aliqui exponunt, bituminosum, & grauem fœtorem redoleat. Radice est nigra, crassa, in multos lignosos surculos diuisa: caulibus multis fruticat, cortice subrubro amictis: foliis Pratense Triphyllū æmulatur, si quis digitis terat, ingratum & iniucundum odorem spirantibus: florem edit luteum, lineis subrubris virgatū, Piso similem. Semen siliquis includitur. Gignitur in aridis, glareolis, & sabulosis. Aduersus omnia venena prodesse & admotam & sumptā experientia compertū est. Natrice in Piceno à fœminis abigunt, quos mira persuasione Fatuos, (Faunos) vocant, inquit Plinius, ego species limphantiū hoc modo animorū esse crediderim, qui tali medicamēto iuuētur.

Li.27.ca.12. — *Forma.* — *Locus.*

PISVM, CAP. XLI.

DE FRVGIBVS, earum vitiis siue morbis, aliísque herbis quæ inter has nascuntur diximus, nunc de Leguminibus tractandum. Legumina quidem dicta putat Varro à legendo, quoniā ea nō secantur, sed vellendo leguntur. Legumenta etiam Gellius appellat. Græci ὄσπρεια vocant, Theophrastus χέδροπα. Inter ea notissimum omnibus est Pisum, à quo exordiemur. Græcis ὄπισος vocatur, plerique etiam λέκυθον dici putant, sed impropriè. Nam ex farina Leguminum pulmentarium λέκυθον à Græcis dici testatur Galenus his verbis: ἔτνος ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐρεχθέντων ὀσπρείων τε καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον. λέκυθον δὲ τὸ ἐκ τῶν ἀλεσθέντων ἄλευρον ἑψόμενον ἐν ὕδατι, προσεμβαλλομένου τοῦ λίπους. Id est, Et nos appello pulticulam quę ex decorticatis & fresis Leguminibus fit. Lecythum verò, ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta. Vnde λεκυθοπῶλαι Græcis dicuntur, qui eiusmodi pulmentaria, farinas videlicet Leguminū elixatas, & pinguedine aliqua conditas vendunt. Tamen λεκύθου alia sunt apud Græcos significata, hoc loco non declaranda. Pisum à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur nominatum dicunt. Galli *Pois* appellant, Germani *Erbsz*. Eius duo apud nos reperiuntur genera. Vnum in aruis caducum, humi serpens, alterum in altum scandens, arboris ramis quibus accubet adfixis, & sese, capreolis vinciens, illiget. Ramulare solemus appellare, *Pois ramé*. Caulibus exit fistulosis, ramosis, per terrā sparsis, nisi ramulos inueniat quibus fulciatur, rotundis, fragilibus: folio frequente, amplo, & longo, crassiusculo ac sub pingui: capreolis multis, quibus admotis adminiculis sese implicat: flos est

Lib.1.ca.23. & 22. — *Nomina* — *In li. de bono & mal. suc.* — *Genera.* — *Marth. in cap.101.lib.2. Dioscor. Ruel.lib.2. cap.34.* — *Forma.*

PISVM.

ei candidus, Papillionis forma, circa vmbilicum purpuream notã habens: siliquæ cylindraceæ, longæ, teretes, in quibus grana, initio viridia, ſeſe inuicem, quaſi tangẽtia, rotunda, quæ tamẽ reſiccata inæquales angulos habẽt, & cãdida fiunt, aut ſub flaua. Radices ſubſunt paruæ & imbecilles. Piſum facilem & ſolutam terrã deſiderat, inquit Columella, tepidumq; locum, & cælum frequentis humoris. Piſum auctore Plinio, in apricis ſeri gaudet, frigorũ impatientiſsimum. Ideo in Italia, & in auſteriore cælo, non niſi Verno tempore, terra facili, ac ſoluta. Iunio & Iulio menſibus flores profert: deinde fructus. Mirum eſt Dioſcoridẽ tam vulgaris tamq; protriti Leguminis non meminiſſe, cum Theophraſtus, Hippocrates, Galenus, Paulus Aeg. Plinius non intactũ reliquerint: τῶν δὲ χεδρόπων, inquit Theophraſtus, τὰ μὲν περιφερὲς, οἷον ὁ κύαμος, τὰ δὲ προμηκέστερον, οἷον ὁ πίσος, &c. Id eſt, Leguminum alia folium habent rotundum, vt Faba, alia oblongius, vt Piſum, &c. Et mox, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα καθάπερ ὦχρος, πίσος, λάθυρος. Id eſt, Alia autem humi procumbentẽ caulẽ habent, vt Ochrus, Piſum, Lathyrus. Piſa Hippocrati minus inflant, ſed magis per aluũ ſecedunt. Piſa Galeno tota ſubſtantia cum Fabis quandã habent ſimilitudinem, eodemq; cum Fabis modo ſumuntur, His duabus tamen rebus ab eis diſcrepãt, tum quod non æquè ac Fabæ ſunt flatuoſa, tum etiam quod detergendi facultatem non habent, ideoq; ſegnius quàm illæ per aluum ſecedunt. Piſum Paulo, laxum quidem eſt, non tamẽ adeo flatuoſum, ac Faba. Ex quibus perſpicitur permultum falli eos qui ſcribunt Piſorum iure hauſto purgari puerperas, lactis copiam augeri, ictericos ſanari, & aquæ intercuti ſuccurri. Quo enim pacto præſtare ea poſsit medicamentum quod refrigerat, & ſiccat? Sed his errandi occaſionem præbuit Tragus, qui perperam putarit Piſum Cicer eſſe Arietinum, cui ſupradictæ inſint facultates. At quantum Cicer à Piſo diſtet, ſuo loco dicetur. Quare cum nulla Piſis abſtergendi vis inſit, Galeno auctore, nec puerperis Piſorum ius propinandum, nec eorum decoctorum cremore aluum cieri verum eſt. Recentia Piſa quæ cum ſiliquis manduntur ructus mouent. Rura noſtra nullum Legumen magis nouere, quæ ad anni totius vſum diligenter ſiccata, & ſiliquis ſuis explicita recondunt: ita enim exhauſto ſolibus humore diutius à putredine vindicantur. Diuites quoque cum pernis ſalſis, aut ſuillis ſuccidiis incoquunt, non ingrato cibo, qui in oppiparis cœnis ſeſe offerre ſæpius audeat.

Locus. Lib. 2. c. 10. Lib. 18. c. 16.

Tempus.

Lib. 8. Hiſt. cap. 3.

Vires. Li. 1. Alim.

Lib. 1. c. 79. Matth. in cap. 101. lib. 2. Dioſcor.

PISVM Americum.

Hic non omittendum Piſum coccineum Americum ex Legumine Piſo ſimili vel Eruo natum: folliculo Piſo ſylueſtri ferè pari ſemina clauduntur: medulloſa, duriſsima, teretia, oblonga, Pæoniæ æmula, ſed minora rubro miniata, rutila, ad baſim vbi germen, ornata nigris maculis, rotundis, conſpicuis, guſtu amaro, vt in quibuſdam Leguminibus.

FABA, CAP. XLII.

KYAMOΣ Græcis à feracitate dicta Faba Latinis vocatur, & κύαμος ἑλληνικὸς, id est, Faba Græca, ad differentiam Ægyptiæ. Eadem nominatur & Fabulum auctoribus Gellio & Festo, Arabibus *Hachille*, *Habalte*, siue *Buchale*, Italis *Faua*, Germanis *Bonen*, Gallis *Feue*. Fabarum genera duo nobis sunt coloribus distantia. Sunt enim Fabæ candidæ, siue in candido pallentes: sunt & aliæ nigræ, aut in nigro purpurascentes. Nascitur quoque Faba sua sponte, plerisque in locis, inquit Plinius, sicut Septentrionalis Oceani insulis, quas ob id nostri Fabarias appellant. Item in Mauritania syluestris passim, sed prædura, & quæ percoqui non possit. Faba caulem profert longum, quadrangulum, rectum, glabrum, ex quo ramuli exeunt inæquali exortu: in quibus folia sub pinguia, glabra, sub rotunda, portulacæ similia. Ex ramulorum cacuminibus capreoli exoriuntur singulares, sed adeo tenues, vt facilè depereant: at ex caulium alis flores multi ex vno pediculo racematim exeunt, vno duntaxat latere, ordine appensi, versicolores, hirti, & cristati. Siliquæ gignuntur primùm iis è floribus qui in inferiore caulis parte sunt, aliorum leguminum siliquis maiores, crassiores, carnosioresque, apice in acutum desinente, in quibus Fabæ concluduntur, forma & magnitudine differentes: nam aliæ magnæ, aliæ paruæ, aliæ subrotundæ, aliæ compressæ, aliæ albicantes, aliæ sub nigræ, aliæ subrutilæ. Radix est singularis, lignosa, capillata fibris. Fabam syluestrem scribit Matthiolus passim in campestribus humi repere, caulibus quadrangulis, sese inuicem implicantibus, folio Fabæ satiuæ, floribus in purpura albicantibus, è quibus siliquæ oriuntur, compressæ, Fabarum siliquis longè minores, in quibus semen continetur rotundum, Fabarum sapore. Sunt, inquit, qui hanc plantam velint Galeni Aracum esse, μόνος δὲ, inquit Theophrastus, μάλιστα τὸν χεδρόπων ὀρθόκαυλος ὁ κύαμος. Idest, ex leguminibus sola maximè Faba, recto caule surgit: & paulo post ἔχει δὲ τὰ ἄνθη διαφορὰν, καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ θέσει.

Nomina

Genera.

Li. 18. c. 12.

Forma

Lib. 8. Hist. cap. 3.

Ibidem.

FABA satiua.

FABA syluestris.

Id est, est & florum eius à reliquis differentia, tum natura, tum positu. Idem, [Ibid. cap. 1.] τῶν δὲ χεδρόπων μάλιστα κύαμος, καὶ κέγχρος πρωίσπορα, ταῦτα γὰρ διὰ τὴν ἀσθένειαν προλαβεῖν τῇ ῥιζώσει βούλεται τοῦ χειμῶνος. Id est, ex leguminibus Faba & Milium maturè serenda. Ea enim propter imbecillitatem, radicatione hiemem anticipare volunt. [Lib. 18. c. 21.] Faba seritur Plinio ante vergiliarum occasum, leguminum prima, vt antecedat hiemem: & paulo post: Vergilius eam per ver seri iubet, circumpadanæ Italiæ ritu: sed maior pars malunt Fabalia (purgamenta, siue stipulas & culmos Fabarum) maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius. [Cap. 2. libr. 8. Histor.] Idem scribit Theophrastus. Τὰ μὲν χέδροπα μονόῤῥιζα εἰσὶ πολλὰς ἄνωθεν ἀπὸ τῶν καυλῶν ἀποφύσεις ἔχοντα, πλὴν κυάμον. Τὰ δὲ σιτηρὰ πολύῤῥιζα. Idest, legumina singulas habent radices [Ibid. cap. 7.] & surculos multos superne ex caulibus mittunt, dempta Faba. Frumenta multis radicantur fibris. Leguminum vnicaulis Faba sola inquit Plinius: vnus & lupinis: [Ibidem.] cæteris ramosus, prætenui surculo: omnibus verò fistulosus. Idem rursum: Fabæ in folia exeunt, ac deinde caulē emittunt, nullis distinctū internodiis. Reliqua legumina surculosa sunt. [Lib. 8. Hist. cap. 1.] Βλαστάνει τὰ μὲν θᾶττον, inquit Theoprastus, τὰ δὲ βραδύτερον. καὶ κριθὴ μὲν, καὶ πυρὸς ἑβδομαῖα μάλιστα. προτερεῖ δὲ ἡ κριθὴ μᾶλλον. τὰ δὲ ὄσπρια τεταρταῖα, ἢ πεμπταῖα πλὴν κυάμου. κύαμος δὲ καὶ τῶν σιτωδῶν ἐν πλείωσιν. ἐνιαχοῦ δὲ [Lib. 18. c. 7.] πεντεκαὶ δεκαταῖος, ὅτε δὲ καὶ εἰκοσταῖος: at Plinius: Erumpunt à primo satu, Hordeum die septimo, legumina quarto, vel cum tardissimè septimo: Faba à x v. ad x x. Quot verò diebus floreat, sic declarat Theophrastus. [Li. 8. Hist. cap. 2.] Ἀλλὰ τῶν χεδρόπων χρόνιος ἡ ἄνθησις. χρονιωτάτη δὲ τῶν μὲν ἄλλων, ὀρόβου, καὶ ἐρεβίνθου, τούτων δὲ ἁπάντων τοῦ κυάμου, καὶ ἐν μεγίστῃ διαφορᾷ: τετταράκοντα γὰρ ἡμερῶν ἀνθεῖν λέγουσι. πλὴν οἱ μὲν ἀεὶ οἱ μὲν ἀεὶ παρανθεῖν, ἕτερον καὶ ἕτερον λέγουσι: κατὰ μέρος γὰρ ἀνθεῖν, οἱ δὲ ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἄνθησις τῶν μὲν σταχυηρῶν, ἀθρόα, τῶν δὲ ἐλλοβωδῶν, καὶ χεδρόπων πάντων κατὰ μέρος. πρῶτα γὰρ ἀνθεῖ τὰ κάτω. καὶ ὅταν πάντα ἀπανθήσῃ, τὰ ἐχόμενα. καὶ οὕτως ἀεὶ βαδίζει πρὸς τὰ ἄνω, [Lib. 18. c. 7.] quæ Plinius expressit his verbis. Legumina diutius florent, & ex his Bruum ac Cicer, sed diutissime Faba x l. diebus, non autem singuli scapi tamdiu, quoniam alio desinente alius incipit: nec tota seges sicut frumenti, pariter. Siliquantur verò omnia diuersis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore subeunte. Præterea scribit idem Theophrastus. [Lib. 8. Hist. cap. 6.] Κύαμος δὲ ἀνθῶν μάλιστα φιλεῖ βρέχεσθαι. διὸ καὶ οὐκ ἐθέλουσιν ὀψισπορεῖν, ὥσπερ εἴπομεν, ὅτι πολὺ ἀνθεῖ, μετὰ δὲ τὴν ἀπάνθησιν ὀλίγον πάμπαν ὕδατος δεῖται συνέγγυς γὰρ ἡ τελείωσις. [Li. 8. ca. 12.] Quę Plin. sic interpretat⁹ est. Faba aquas in flore maximè concupiscit: cum verò defloruit, exiguas desiderat. [Cap. 9. lib. 8. Histo.] Et, ὁ δὲ κύαμος, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ ἄλλως οὐ βαρὺς, καὶ ἔτι κοπρίζειν δοκεῖ τὴν γῆν διὰ μανότητα, καὶ εὐσηψίαν. διὸ καὶ οἱ [Ibidem.] περὶ Μακεδονίαν καὶ Θετταλίαν, ὅταν ἀνθῶσιν, ἀνατρέπουσι τὰς ἀρούρας. Id est, eodem Plinio interprete, Solum in quo nata est, lætificat, stercoris vice. Ideo circa Macedoniam Thessaliámque cum florere incipit, vertunt arua. Hæc & plura alia, quæ περὶ κυάμου tradidit Theophrastus, Fabæ Plinium attribuisse quiuis intelligere potest, atque nostræ vulgari Fabæ ita conuenire, vt eorum plane reiicienda sit [Dodon. li. 4. ca. 18. & in hist. fru.] opinio, qui Fabam vulgarem veterum Fabam non esse, sed alterius nominis legumen, nimirum Phaselum esse prodiderunt. Dicat mihi quæso aliquis, paruum, illud nigrum, quod summæ Fabæ adhæret, & quod hilum dicitur, in quo alio legumine, quàm in Faba nostra reperitur? Nam quod in Americo Piso Indicóue nigrum spectatur circa germinis exituri cauum, atra nota est impressa cortici, non verò laciniosum Hilum, quod integro cortice auelli queat, vt in Faba. Quæ verò de Fabarum forma, & magnitudine sparsim apud auctores leguntur, & quibus illæ à Fabis nostris differunt, tanti non sunt momenti, vt sententiam nostram possint conuellere. Nam diuersis in terris maiores & minores producuntur, & alia atque alia forma, & magnitudine etiam in iisdem siliquis reperiuntur, & cum crescere incipiunt, & cum perfectæ sunt. Præterea veterum

Faba

Faba pusilla tantum fuit, & veluti par, Loto ac Terebintho comparatur, Taxíque bacca maior Faba asseritur, nostras verò cultu maior, pinguior, grandiórque facta, illa contempta nomen retinuit, non specie diuersa, sed potius fructus magnitudine & figura, quam plantæ natura, temperamento, aut lineamentis distan . Faba hæc minor Italis, Sebusianis, Alpinísque gentibus Belgio frequentissima est, ad veterina alenda, sed nuspiam vsus frequentior quàm in Anglia, vbi panes fabaceos veterinis dant, non triticeos. Sed est & syluestris Faba, vtraque etiam minor. Sebusiani quidem rustici non alio pane vescuntur, quam confecto ex paululo tritici, Secale, & rotunda minutuláque Faba. Iam verò præter notas, etiam facultates quas fabæ veteres tribuerunt nostris optimè competere, siue illas vt cibum, siue vt medicamentum consideres, longa experientia comprobauit. Faba pro cibo sumpta inflationem excitat, Dioscoridi, ægrè cōcoquitur, tumultuosa somnia facit, tussi confert, carnem gignit, media calidi frigidíque natura. Decocta in posca, & cum cortice suo esitata, dysenterias, & cœliacorum profluuia sistit: contra vomitiones conuenienter manditur. Inflatio leuior sequitur, si aqua prior, inter coquendum abiiciatur. Viridis plus negotij stomacho exhibet, maiorémque flatum parit. Inflat is cibus, Galeno, etiam si coctus diutissimè fuerit, ac quouis modo paratus, cum tamen ptissana tempore quo coquitur flatum omnem deponat. Qui autem animum attendunt, eósque affectus qui cibos singulos manent, animo adsequuntur, sentiunt in toto corpore velut à spiritu flatulento tensionem quandam: potissimùm si quis huic cibo non est assuetus, aut ipsum non bellè percoctum sumpserit. Habent autem Fabæ substantiam non densam, nec grauem, sed fungosam, ac leuem, quæ vim quandam, quomodo ptissana, habet detergendi. Apparet enim perspicuè ipsarum farina sordes à cute detergere: quod mangones ac mulieres intelligentes, in balneis quotidie Fabarum farina vtuntur, quemadmodum alij nitro, atque aphronitro, & in summa detergentibus. Hac præterea & faciem inungunt: tollit enim lentes quæ in summa cute apparent: ob quam facultatem ventrem non cunctanter permeat, vt quæ crassi sunt succi & lenti, quæque nullam detergendi habent facultatem. Cum autem Fabarum puls sit flatulēta, multo adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integris ipsis coctis vtatur. Si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficillimæ, tardéque prętereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quod si virides priusquam maturæ sint, atque exsiccatæ edantur, idem eis accidet quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus: humidius scilicet alimentum corpori præbebunt, ob idque excrementosius, non in intestinis modò, sed in toto etiam habitu. Merito igitur Fabæ eiusmodi, minùs quidem nutriunt, sed promptius deiiciuntur. Plerique autem hominum non crudas modò Fabas virides comedunt, verùm etiam cum suilla eas coquunt, veluti olera, ruri verò cum caprina, & ouilla. Alij Fabas inflare sentientes cepas admiscent, cum pultem in patinis ex ipsis struunt. Sunt qui cepas crudas, nec simul elixas cum ipsa comedunt. Pultem siue edulium ex leguminibus fractis, siue fresi Gręci, auctore Galeno, ἔτνος vocant, vt capite de Piso diximus. Sic ἔτνος κυάμινον puls erit ex Fabis fresis, quæ variè paratur, vt ait idem Galenus, siue liquida in ollis, siue spissior in patinis. Tertius est Fabæ præparandæ modus qui fit cum ptissana. Vt autem κυάμινον ἔτνος nihil aliud est quàm Faba fresa elixata, ita κυαμίνη λέκυθος nihil aliud est quàm Fabæ lomentum elixatum. Paulus Æg. ad clauos & callos. ποιεῖ καὶ ἡ λέκυθος κυαμίνη μετ' ὄξους ἑψηθεῖσα. Id est, facit & Fabæ lomentum cum aceto coctum. Inter legumina maximus honos Fabæ, inquit Plinius, quippe ex qua tentatus sit etiam panis. Lomentum appellatur farina eius, aggrauatúrque Tritici pondus illa, ex omni

Lib.2.c.98.

Vsus & Vires

Li.1. Alim.

Li.1. Alim.

Cornar. in libr. 5. pha.

Li.18.ca.13.

omni legumine. Iumentorum verò & pabulo venalis. Fabæ multiplex vſus omnium quadrupedum generi, præcipuè homini. Frumento etiam miſcetur apud pleráſque gentes, & maximè panico, ſolida, aut delicatius fracta. Quin & priſco ritu Fabacia puls, (Fabata puls Turnebo,) religione Diis in ſacro eſt, prȩualens pulmentari cibo, & hebetare ſenſus exiſtimata, in ſomnia quoque facere. Ob hæc Pythagorica ſententia damnata: vt alij tradidêre, quoniam mortuorum animæ ſint in ea. Qua de cauſa parentando vtique aſſumitur. Varro & ob hæc Flaminem ea non veſci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiũtur. Plutarchus in problematis aliam cauſam affert, cur Pythagoras à Fabis abſtinendum iuſſerit nempe quod omnia legumina ſpiritum & humorem impurum ingenerent corporibus, atque hanc ob cauſam ad venerem incitent. In eadem ſententia Cicero fuiſſe videtur, cum ſcribit adhunc modum. Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, vt nihil ſit quod errorẽ animis perturbationémque adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne Faba veſcerentur, quod habet inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis quærenti vera contrariam. Ariſtoxenus tamen apud Gellium refellit hanc opinionem, affirmans Pythagoram nullo legumine ſæpius vſum quàm Faba, quod is cibus ſenſim aluum ſubduceret, & læuigaret. Porrò Gellius quod in cibis Cyamos repudiaretur, cauſam erroris fuiſſe putat, Empedoclis carmina qui diſciplinas Pythagoricas ſectatus eſt, inter quæ verſus hic inuenitur.

Li.1. de Di.

Li.4. ca. 11.

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι.

Ah miſeri à Cyamo miſeri ſubducite dextras.

Opinati enim ſunt plerique κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentiùs ſcitiúſque carmina Empedoclis arbitrati ſunt, vtar enim Gellij verbis, κυάμους hoc in loco teſticulos ſignificare aiunt, eóſque more Pythagoræ opertè atque ſymbolicè κυάμους, appellatos, quia ſint εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, καὶ αἴτιοι τοῦ κύειν, id eſt, ad conceptum efficaces, cauſæque grauiditatis, & genituræ humanæ vim præbentes. Idcirco Empedoclem verſu iſto non à Fabulo edendo, ſed à rei venereæ proluuio voluiſſe homines deducere. Empedoclis carmini ſimiles eodémque ſenſu Orphei verſus hos Caſsianus in Geoponicis recitat: δειλοὶ πάντως, δειλοὶ, κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχητε, ἶσόν τοι κυάμους φαγέειν κεφαλάς τε τοκήων. Sed de his ſatis. Nũc de Fabæ in medicamentis vſu dicendum. κυάμινον ἄλευρον, id eſt lomentum Fabaceum (quod & ἄλευρον ἐρέγμινον dicitur) & per ſe & cum polenta illitum, inflammationes quas vulnus excitauit, mitigat, autore Dioſcoride: cicatrices concolores facit: turgentes grumoſo lacte mammas, etiamſi inflammatione tententur, adiuuat: lac reſtinguit: furunculos, ſugillata, parotidáſque cum fænigræci farina & melle diſcutit: cum Roſa autem, thure, & oui candido procidentes oculos, tumores, vuáſque reprimit: ſubactum vino ſuffuſiones, & ictus oculorum recreat: manducata ſine cortice Faba, ad auertendas fluxiones fronti illinitur: decocta in vino teſtium collectiones ſanat: quo tardiùs pubes erumpat pueris, imo ventri illinitur: vitiliginem purgat: Fabarum cortice illiti capilli, qui poſt euulſionem renaſcuntur, gracileſcunt, & minùs alimenti capeſſunt: cum polenta, ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti cortices, ſtrumas diſcutiũt. Decocto earum lanæ inficiuntur. Faba dempto cortice in illas partes diuiſa, in quas ſuapte natura ſcinditur, imponi ſolet ſanguinis defluxionibus ab hirudine concitatis: namque eas ſupprimit, ſi ſemiſecta apprimatur: quæ poſtrema ſic Græcè leguntur. Ἐπιτίθεται δὲ καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν βδελλῶν αἱμορραγίας λελεπισμένος, εἰς δύο διαιρεθεὶς, καθ' ὃ προσπέφυκεν. ἐπέχει γὰρ προστυπούμενος κατὰ τὸ ἡμιτόμιον. Quorum verborum hunc ſenſum eſſe Lacuna exiſtimat. Excorticatæ autem Fabæ, atque in duas partes diuiſæ (in tot enim ſingulæ natura diuidi conſueuerunt)

Lib.2.c.98.

Vires

applicari

applicari ſolet dimidia pars contra effuſiones ſanguinis ab hirudinibus excitatas: eas ſiquidem ſupprimit, appreſſa qua parte alteri cohærebat. Sed breuius & melius, opinor ſic Cornarius vertit. Faba decorticata in duas partes diuiſa, qua parte ex natura coaluit, ad ſanguinis ab hirudinibus eruptiones imponitur, ipſáſque cohibet, ſi ſecundum ſemiſectam partem apponatur. Auxiliatur & morbis Faba, inquit Plinius, (Li. 22. c. 25.) Namque ſolida fracta feruénſque in acre acetum coniecta torminibus medetur. In cibo freſa, & cum allio cocta contra deploratas tuſſes ſuppurationéſq; pectorum quotidiano cibo ſumitur: commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: in vino decocta, ad teſtium tumores & genitalium lomento quoque ex aceto decocto tumores maturat, atque aperit. Item liuoribus, & combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe auctor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarúmque cinis ad coxendices, & ad neruorum veteres dolores, cum adipis ſuilli vetuſtate prodeſt, per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Hæc Plinius, quibus aſſentitur Galenus (Lib. 7. ſim.) his verbis. Faba medio temperamento proxima eſt, in exſiccando, & refrigerando. Caro eius paulum quoque abſtergentis facultatis continet, ſicut putamen nonnihil adſtringentis. Idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum Oxycrato decoctam dyſentericis, cœliacis, vomentibus exhibuerunt. Porrò vt edulium, flatuoſa eſt, ac coctu difficilis, ſi quid aliud, ſed excreationibus ex pectore & pulmone idonea: eadem, vt medicamentum, foris impoſita, deſiccat innoxie. In podagricis ea ſæpenumero vſi ſumus ex aqua decocta, & ita adipi ſuillo admiſta. Ad neruorum tum cōtuſiones, tum vulnerationes farinam eius cum Oxymelite impoſuimus ad eos quos ex ictu iam phlegmone occupauerat cum polenta. Sed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderate refrigerari volunt, maximè cum vbera ex lacte in ipſis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab ipſo cataplaſmate extinguitur, ſicut puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet. Quod Dioſcorides dicit, Κύαμος μέσος θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, id eſt Faba medium inter caliditatem & frigiditatem obtinet, Galenus habet Κύαμος καθ' ἑκάτερα τῆς μέσης κράσεός ἐστιν ἐγγυτάτω κατά τε το ξηραίνειν, καὶ κατὰ τὸ ψύχειν. (Lib. 7. ca. 3.) Ita & Paulus qui ex Galeno tranſſcripſit. Κύαμος οὐ πολὺ τῆς μέσης ἀφέστηκε κράσεος κατά τε τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν. Id eſt, Faba non multum à medio temperamento abeſt, tum refrigerando, tum ſiccando. Similiter etiam Ætius. Κύαμος κατὰ τὸ ψύχειν καὶ ξηραίνειν τῆς μέσης ἐστὶν ἐγγυτάτω κράσεος. Id eſt, Faba frigefaciendo ac ſiccando ad medium temperamentum propinquiſsimè accedit. Merito igitur dubitari poteſt, quod ſit medium temperamentum Fabæ tum refrigerando, tum ſiccando, cum medium inter oppoſita ac contraria intercedere videatur, & id ſit quod ab extremis æqualiter diſtet. Cum verò frigidum & ſiccum non ſint oppoſita, quî inter ipſa medium erit temperamentum? Quare pro ξηραίνειν in tribus ſupra citatis auctoribus θερμαίνειν legendum eſſe cenſet Cornarius, (Emb: 93. li. 2) vt inter calefaciendi & refrigerandi vim Faba medio ſit temperamēto, quemadmodum dixit Dioſcorides Fabam inter calidum & frigidum media eſſe natura. Archigenes apud Galenum (Li. 5. ph. lo.) inter reliqua auxilia ad ſugillatos, Fabæ freſæ aliquoties meminit. καταπλάσσε τὸν ἐρεγμὸν λεῖον, ἀψινθίῳ, & cætera. Id eſt cataplaſmate autem vtere. Faba freſa contrita, abſinthio, & cætera: ac rurſum, ἐρεγμὸν μασησάμενος ἐπίθες σὺν μέλιτι, καὶ χωρὶς τοῦ μασήσασθαι κυάμινον ἄλευρον. Id eſt, Fabam freſam commanducatam imponito cum melle. Quin & Fabæ lomentum etiam non manſam. Item Appollonius, (Ibidem.) ἀψινθίῳ λείῳ μετὰ μέλιτος, ἐρεγμὸς παραπλησίως. Id eſt, abſinthio trito cum melle, & Faba freſa eodem modo. In quibus & omnibus (Corn. Ibid.) aliis huiuſmodi, Faba freſa quæ etiam à Plinio fracta dicitur, ea eſt quam Græci

ἐρεγμὸν

ἐρεγμὸν ſimpliciter vocant, ἀπὸ τοῦ ἐρεχθῆναι, quod videlicet in minutas partes ſit fracta, vt ſit ἐρεγμὸς in Faba, quod χόνδρος & πτισάνη in frumentis. Quæ verò molita eſt, & in farinam redacta, lomentum Fabaceum dicitur, vt ex Plinio iam diximus, Græcis κυάμινον ἄλευρον, & ἄλευρον ἐρέγμινον, quod etiam cum melle ſubactum hoc loco commodè ſugillatis imponitur. At ἐρεγμὸς pro lomento & farina Fabarum etiam nonnumquam vſurpatur, ſicut hoc loco ſumi videtur. ψιμμυθίου, καὶ λυθαργύρον ἴσα μετὰ μέλιτος λεάνας ἐρεγμὸν, μίσγε. ὥστε κηρωτῶδες γενέσθαι. Id eſt, Ceruſæ & ſpumæ argenti æquales partes cum melle terito, & admixta Faba freſa, ad cerati formam reducito. Non poſsit enim ἐρεγμὸς in cerati formam commodè admiſceri, niſi in farinam redactus. Præterea ἐρεγμὸς non de Faba ſolùm dicitur, ſed & de aliis leguminibus, itémque radicibus eodem modo fractis. Paulus. ἴρεως καὶ πτισάνης ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. s. Hoc eſt, iridis & ptiſſanæ fractæ, ſeu freſæ vtriuſque ſeſquiſextarium. Hippocrates, καὶ κριθὰς πεφωσμένας καὶ ἐρηρεγμένας, Id eſt, hordeum toſtum ac freſum. Galenus Cicer fractum non valde in cibo familiare eſſe ſcribit, ſed magis farinam ipſius in lacte coctam, cùm non poſsit eodem modo quo Fabæ & Piſa frangi, vt ex ipſo ἐρεγμὸς fiat. Sed Pauli locum ſupra poſitum cum Cornarius citaſſet, vt ἐρεγμὸν non ſolùm de Faba, ſed de aliis etiam fractis dici oſtenderet, idem alio in loco Græcos Pauli codices falſo habere tradit, ἴρεως, πτισάνης, ἐρεγμοῦ ἀνὰ. ξ. α. s. vt ἐρεγμὸς ptiſſanæ non attribuatur, ſed tria diſtincta ſint medicamenta, iris, ptiſſana, Faba freſa, ſiue lomentum Fabaceum. Id quod ex Ætio probat, qui idem medicamentum his verbis habet. ἴρεως λείας, πτισάνης ἀλεύρου, κυαμίνου ἀλεύρου. Ex quo loco id etiam intelligatur ἐρεγμὸν, Paulo ſignificare, id quod Æti⁹ dixit κυάμινον ἄλευρον, vt non ſolùm pro Faba freſa, ſed etiam pro lomento Fabaceo ἐρεγμὸς accipiatur, quemadmodum iam diximus. Sicut Plinius ex Faba tentatum fuiſſe panem ſcribit, & eam frumẽto miſceri, ita hodie quidam eius farinam ſecali miſcent, ac panem cõficiunt ſolidum, & multi nutrimenti. Phryſij etiam hodie magna ex parte Fabarum farina hordei farinæ aut auenæ admixta panes faciunt in illis præſertim inſulis, quas ex Plinio Fabarias appellatas fuiſſe memorauimus. His ſubiungemus Fabaginem Belgarum, quam alij Leguminoſam Capparim vocant, Pariſienſes Peplum: folia Capparis habet, longiora, & gemina, Fabæ ſimilitudine, ex atro virentia, minora tamen & ad Rutam accedentia: flores geminos, Capparibus conditis ſimiles, expaſsi candidi, foris herbidi, è quorum medio fibræ croceáue ſtamina educuntur. Vniuerſa planta guſtu eſt amaro, Salicis, aut Capparis. Gallis & Belgis, niſi raró in hortis occurrit. Hæc Lobellius.

Gal. Ibid.

Lib. 3. c. 25.

De mu. na.

Li. 1. Alim.

In com. lib. 5. in h. loc.

In Dalub. in Paul.

Lib. 8. ca. 5.

Li. 18. ca. 12.

FAGABO BELGARVM, ſiue Peplus Pariſienſium.

FABA AEGYPTIA. CAP. XLIII.

KΥΆΜΟΣ αἰγύπτιος, Latinè Faba Ægyptia, Gallicè *Feue d'Egypte*. Quidam, inquit Diosc. Ponticam vocant, Herodotus Liliũ Ægyptium. Appellatur etiam à Plinio Colocasia. In Ægypto nobilissima est, inquit, Colocasia, quam Cyamum vocant aliqui, & cætera. Sed Dioscorides radicem Fabæ Ægyptiæ Colocasiam appellari ait, Athenæus neutro genere Colocasion. ῥίζας λέγει Νίκανδρος, τὰ ὑπ' ἀλεξανδρέων κολοκάσια καλύμβια. Et paulo post, ἡ τοῦ κυάμου τοῦ αἰγυπτίου ῥίζα, ἥτις λέγεται κολοκάσιον. Id est, Fabæ Ægyptiæ radix, quæ Colocasion dicitur. Et Virgilius.

Nomina. Lib.2.c.99. Lib.21.c.15. Ibidem. Lib.2. Eclog. 4.

Mixtáque ridenti Colocasia fundit acantho.

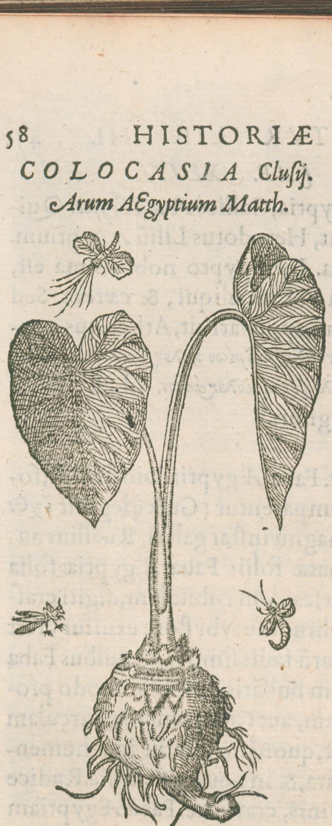
Ætius Colocasion Manzizanion etiam appellat. Faba Ægyptia Dioscoridi, folia habet ampla, etiam si ad arborum frondes comparentur (Græcè legitur ἔχει δὲ φύλλον μέγα, ὡς πέτασον: id est, folium habet magnũ instar galeri. Ruellius autem Plinij verbis hîc vsus est, qui meliùs personatæ foliis Fabæ Ægyptiæ folia comparasset, quod etiam Plinius fecit, vt dicetur) caulem cubitalem, digiti crassitudine: florem roseum, dupla papaueris amplitudine: vbi flore exuitur, fert folliculos vesparũ fauis similes, in quibus Faba supra operculum bullãtis ampullæ modo prominet. Ciborium, aut Cibotium idest arculam ideo nominant, quoniam seratur ipsa humenti glebæ mandata, & in aquam demissa. Radice firmatur arundinis, crassiore. Fabã Ægyptiam Tridenti sibi ab Odoardo Polono demonstratam scribit Matthiolus, qui alias quoque plantas, & eas quidem raras ex Syria, & Ægypto detulerat. Eius Fabæ imaginem hîc ad viuum expressam habetis quam plerique suspectam habent. Clusius pro Colocasia pinxit plantam quam Matthiolus & Dodonæus Arum Ægyptium esse putant. Illa quaterna aut quina folia habet, carnosa nymphææ foliorum modo, sed neruosa admodum, & multis venis, seu fibris eminentioribus exteriore parte contexta, incanáque, & amplissima, vt interdũ personatæ folia magnitudine superẽt, nunquam madentia, etiam si aquis immergantur, oblongis, crassis, firmísque pediculis enascẽtia, radice crassa, magna, duplici plerumque, & ad lagenæ modum efformata, eduli, qua aliis ad latera adnatis se propagat: fibris aliquot nititur. Frequentem esse multis Lusitaniæ locis ait Clusius circa riuos, ex Africa delatam: se vidisse omnium maximam, & amplissimis foliis Hispali, in horto arcis Regiæ: vbique tamen & florem & fructum ferre negabant, Lusitanis Mauritanos secutis Igname dicitur, Bæticis Alcolcaz, quæ vox à Colocasia proculdubio deducta est. Cum verò hæc planta plerásque notas cum veterum Colocasia communes habeat, ferè sibi persuadet Clusius hîc depictam eam ipsam esse quæ Græcis: κολοκασία, ἢ αἰγύπτιος κύαμος, ἢ ποντικὸς dicitur. Expetitur hæc admodum mancipiis Æthiopibus per Lusitaniam, à quibus & cruda & cocta estur. Bellonius lib. Obseruationum refert Colocasiam Alexandriæ, vrbibúsque & pagis vicinis frequentissimam in foris venalem reperiri, Ægyptiósque vix cibum sumere, quin Colocasia apponatur cum carnibus cocta: & aliquanto post negat florem aut fructum ferre. Eius verba subiicienda, quoniam veterum de Faba Ægyptia sententiam

FABA AEGYPTIA

Lib. 1. Lib.2.c.99. *Forma.* Lib.2.stirp. Hisp. ca.19. In c.99.li.2. Li.1.purga. cap.5. Capi. 19. Cap. 28.

COLOCASIA *Clusij.*
Arum Ægyptium Matth.

suspectam habet. Agri, inquit, plerisque locis consiti erant Oryza, Papiro, Mucis, & nonnulli Colocasia. Quoniã verò huius Colocasiæ, quæ etiam Lotus, & Faba Ægyptia appellatur, fructum magna diligentia frustra perquisiuimus, illiusque inquisitione Cairi incolis ridendos vos præbuimus, occasionem sumpsimus inquirendi cur veteres eam Fabam Ægyptiam nominarint, cum Fabis careat: tandem erroris originem deprehendimus. Herodotus auctor vetustissimus duarum in Nilo nascẽtium meminit, quarum altera rotunda esset radice, quæ Colocasia est, altera quiddam Oliuarum nucleis simile quodam capite ferret. Reliqui post eũ auctores alter alterius vestigia secuti, ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrastus radicem illi spinosam tribuit, rem aliter se habere experientia ipsa docet. Dioscorides Fabam Ægyptiam, describens Theophrastum fere secutus est, & vtrumque interpretatus Plinius. Addit Bellonius syluestrem & sponte nascentẽ iuxta riuulos in Creta se inuenisse, Ægyptios verò magna diligen-

Locus.

tia colere. Sed quæ veteres illi de ea literis mandarunt persequamur. In Ægypto copiosissima nascitur, teste Dioscoride. In Asiæ etiam Ciliciæq; lacubus in-

Lib. 4. Hist. cap. 10.

uenitur. Theophrastus eandem sic descripsit: ὁ δὲ κύαμος φύεται μὲν ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις. καυλὸς δὲ αὐτοῦ μῆκος μὲν ὁ μακρότατος εἰς τέτταρας πήχεις. πάχος δὲ δακτυλιαῖος, ὅμοιος δὲ καλάμῳ, μαλακὸς μακρῷ. Athen. ἀγόνατος διαφύσεις δὲ ἔνδοθεν ἔχει διόλου διειλημμένος, ὁμοίως ὁμοίας. Athen. τοῖς κρίνοις, κηρίοις. Athen. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἡ κωδία παρομοία σφηκίῳ περιφερεῖ, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν κυττάρων κύαμος, μικρὸν ὑπεραίρων αὐτοῦ. πλῆθος δὲ οἱ πλεῖστοι τριάκοντα. τὸ δὲ ἄνθος διπλάσιον ἢ μήκωνος. χρῶμα δὲ ὅμοιον ῥόδῳ, καταкορές. ἐπάνω δὲ τοῦ ὕδατος ἡ κωδία. παραφύεται δὲ φύλλα μεγάλα παρ' ἕκαστον τῶν κυάμων, ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλου θετταλικοῦ, τὸν αὐτὸν ἔχοντα καυλὸν τῷ τῶν κυάμων. συντρίψαντι δ' ἕκαστον τῶν κυάμων, φανερόν ἐστι τὸ πικρὸν συνεστραμμένον, ἐξ οὗ γίνεται ὁ καυλός. τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν καρπὸν τοιαῦτα. ἡ δὲ ῥίζα παχυτέρα τοῦ καλάμου τοῦ παχυτάτου, καὶ διαφύσεις ὁμοίως ἔχουσα τῷ καυλῷ. ἐσθίουσι δὲ αὐτὴν καὶ ὠμὴν, καὶ ἑφθὴν, καὶ ὀπτὴν. καὶ οἱ περὶ τὰ ἕλη τούτῳ σίτῳ χρῶνται. φύεται μὲν οὖν καὶ πολὺς αὐτόματος. οὐ μὴν ἀλλὰ καταβάλλουσιν ἐν πηλῷ, ἀχυρώσαντες εὖ μάλα, πρὸς τὸ κατενεχθῆναί γε, καὶ μεῖναι, καὶ μὴ διαφθαρῆναι, καὶ οὕτω κατασκευάζουσι τοὺς κυάμωνας. ἂν δὲ ἅπαξ ἀντιλάβηται, μένει διὰ τέλους. ἰσχυρὰ γὰρ ἡ ῥίζα, καὶ οὐ πόῤῥω τῆς τῶν καλάμων, πλὴν ἐπακανθίζουσα. διὸ καὶ ὁ κροκόδειλος φεύγει, μὴ προσκόψῃ τῷ ὀφθαλμῷ, τῷ μὴ ὀξὺ καθορᾷν. γίνεται δὲ οὗτος καὶ ἐν συρίᾳ, καὶ κατὰ κιλικίαν. ἀλλ' οὐκ ἐκπέπτουσιν αἱ χῶραι. καὶ περὶ τορώνην τῆς χαλκιδικῆς, ἐν λίμνῃ τινὶ μετρίᾳ τῷ μεγέθει. καὶ αὐτὴ πέπτει, καὶ τελειοῖ, καὶ τελεοκαρπεῖ: Latine hæc sic vertenda. Faba in paludibus stagnísque exit. Caulis eius qui longissimus, ad quatuor cubitos erigitur, crassitudine digitali, similis calamo molli. (Athenæus qui hunc Theophrasti locum exscripsit, sed non integrum, legit μακρῷ, id est longo) non geniculatus. Totus rimis intrinsecus distinctus est, Lilij modo (Hermolaus vertit, rimæ intus per totum vt Lilio: Athenæus legit κηρίοις, id est Faui modo, non Lilij.) Huic insidet caput, rotundis fauis vesparum simile. In singulis veluti Loculis, ac pertusis cauis singulæ Fabæ continentur, & parum super eminent, multitudine plurimùm triginta. In his

Cor. c. 116. lib. 2. Diosc.

his pro σφοκίῳ corrupta in exemplaribus voce, legit Theodorus σφηκίῳ, Fauum vesparũ orbiculatum interpretatus, deinde pro κηλάρων legit κυτλάρων, & ἐν ἑκάστῳ τῶν κυτλάρων reddidit in singulis cellis: Sunt enim κύτλαροι, τῶν σφηκίων χαλαρήσεις, καὶ τῶν κηρίων κοιλότητες, id est fauorum vesparum foramina, & fauorum cauitates. Sunt qui pro κηλάρων legant κιβωρίων. Theodorum secutus Hermolaus vertit, calix in cacumine rotũdus, vesparum Fauo similis: triginta plurimum loculis, qui singulas singuli continẽt, non quidem omnino tectas, sed paulo extantes. Hos imitati Dioscoridis interpretes, quod dixit, ὅπερ ἀπανθήσαν φέρει φυσκία παραπλήσια θυλακίσκοις, ἐν οἷς κύαμος μικρὸν ὑπεραίρων τὸ πῶμα, ὡς πομφόλυξ, interpretati sunt, vbi flore exuitur, fert folliculos vesparum fauis similes, cũ non σφηκία, sed φυσκία habeat, id est, folliculos capsulis similes, in quibus Faba supra operculum veluti bulla parum prominet. Hic operculum πῶμα dictum, ἡ κωδία est Theophrasti quam, caput & calicem illi verterunt. Flos duplo maior quàm Papaueris, rosei coloris, saturi: caput extra aquam attollitur: Plantis huius Fabæ singulis adnascũtur folia. Hermolaus sic reddidit. Ipsi quoque calices aquis extant, latissimis circa foliis, quæ singulas Fabas obire videantur. Ea verò quæ sequuntur prætermisit Theodorus. ὧν καὶ τὰ μεγέθη πίλῳ θετταλικῷ, & cætera, Id est magnitudine paria pileis Thessalicis: eorum pediculus cauli similis est, qui Fabas profert: Hermolaus aliter expressit, magnitudo iis, inquit, ad similitudinem eorum, quæ vt Plinius ait, personatæ in nostris fluminibus vocantur. Prosequitur Theodorus, ob tritis sigillatim Fabis amarum illud ex quo caulis prodit, καυλὸς, non πῖλος, intortum spectatur. Eiusmodi caulis ac fructus est. In his mirũ cur Theodorus πῖλον pilulam verterit, qua de re hæc est Cornarij sententia. Si verò quis contriuerit singulas Fabas, inquit, manifestum fit amarum illud compactum, ex quo pileus prodit: πῖλον enim nunc folia dicit, quæ pilei magnitudinem habent. Id quod cum Theodorus in suo codice Græco non haberet, in eam hæsitationem delapsus est, vt quod pro πίλῳ verteret non habens, pilulam ex pileo faceret. Quod Theophrastus πῖλον dixit, πέτασον appellat Dioscor. his verbis: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον, idest folium habet magnum velut galerum. Hermolaus πῖλον, hîc caulem siue thyrsum interpretatur. Eius hæc sunt verba. Thyrsus inter folia emicat spectabilis, à Theophrasto πῖλος vt arbitrantur, vocatus: quamquam Theodorus pilulas interpretari videtur. Alij calicem rotundum eo vocabulo significari voluerunt. Hęc Hermolaus: ex quibus intelligimus, viros alioqui doctissimos, eius loci vitio hæsitasse, multum anxios cum res intellectu facilis esset, ex illo amaro quod in medio Fabæ abstrusum, loco germinis est, nasci primum caulem deinde illo gliscente per ambitum folia. Sed id peritis accuratius disquirendum relinquatur. Persequamur iam cætera. Radix quauis arundine crassior: caulis modò etiam rimosa manditur & cruda, & elixa, & assa: eo cibo qui accolunt stagna vescuntur. Nascitur sponte multa, tum etiam in lutum deiecto semine, diligenter palea stipato, vt sidat, maneátque in vado, nec corrumpatur. Sic instituuntur Fabalia. Semen vbi semel comprehenderit, planta nunquam interit: radix enim valida est, nec dissimilis arundini, verùm spinosa: quamobrem Crocodilus eam refugit, ne impingat, & oculos lædat, quoniam eius visus sit obtusior. Nascitur hæc etiam in Syria, Ciliciáque, sed tractus ij non perficiunt. Circa Toronen agri Chalcidici quodam in lacu modico etiam gignitur, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur, & perficitur, καὶ τελειοῖ, quod verbum otiosum ac superuacuum esse multi arbitrantur, & fructum absoluit. His Fabam Ægyptiam graphicè depinxit Theophrastus, & eandem planè quam Dioscorides. Plinius seorsum de Faba, seorsum de Colocasia agit, ex oratione Theophrasti, quibusdam mutatis, qui-

Emble. 94. li. 2. Diosc.

Li.18.ca.12.

busdam etiam omissis. Ac de Faba quidem sic. Nascitur & in Ægypto spinoso caule: qua de causa crocodili oculis timentes refugiunt. Longitudo scapo quatuor cubitorum est amplissima: digiti crassitudo: in genicula abessent, molli Calamo similis, sic legit Turnebus: Caput Papaueri, colore roseo. In eo Fabę non supra tricenas (triginta.) folia ampla, fructus ipse amarus & inodorus. Sed radix perquam lauta incolarum cibis, cruda, & omnino decocta, harundinum radicibus similis. Nascitur & in Syria, Ciliciáque, & in Torone Chalcidis lacu. De

Li. 21.ca.15.

Colocasia verò scribit, sed verbis deprauatis, quæ legenda sic quidam putant. In Ægypto nobilissima est Colocasia, quam Cyamon vocant aliqui. Hanc è Nilo metunt: nos nusquam ex nostris amnibus: caule araneoso, qui coctus mandendo est. Thyrso autem qui inter folia emicat spectabili, foliis latissimis, etiamsi arboreis comparentur, ad similitudinem eorũ quæ personatę vocamus. Adeóque Nili sui dotibus gaudent Ægyptij, vt implexis Colocasiæ foliis in variam

Li.17. c.Ge.

speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. De iisdem vasis idem habet Strabo, & testatur adeo magna esse illa, vt poculorum, & catinorum vsum præbeant, aptam ad id habentia cauitatem, vt Alexandrinæ officinę his plenæ sint, & non aliter quàm vasis vtantur. Appellantur autem hęc vasa κιβώρια, & κιβώτια, auctore eodem Strabone, ἴδιος αἰγυπτίων ἐστὶ κύαμος αἰγύπτιος, ἐξ οὗ κιβώριον γίνεται. Id Athenæus confirmat his verbis. τοῦ δὲ κώθωνος ἐν μάλα προβεβη-

Libr. 11.

κότος, λαβὼν ἕν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. Δίδυμος δὲ φασὶ ποτηρίου εἶδος εἶναι, καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. Id est, cum potus liberalior quem Græci κώθωνα appellant, procederet, ille capto poculo quodam, quod Ciborium nominant Græci, eo imminxit, tanquam baccans & ebrius. Didymus ait hoc esse poculi genus. Et fortasse sunt ea quę Scyphia appellantur, propterea quod in angustum pars infima contracta

Lib.2.od.7.
Lib.de Th.
ad Pam.

est, vt ciboria Ægyptia. In eo significatu vsurpauit Horatius, obliuioso læuia masſico ciboria exple. Dioscorides tamen Fabam ipsam, κιβώριον, & κιβώλιον nominari tradit: item Galen. δίδοται δὲ ἐπὶ τούτων διὰ γλυκέος ἢ μελικράτου προεψημένου δικτάμνου ἢ πηγάνου, κυάμου αἰγυπτίου τὸ μέγεθος, ὅτινες ἐπιχωρίως κιβώτιον καὶ κιβώριον καλοῦσι. Id est, Datur his ex passo, aut aqua mulsa, in quibus Dictamnum aut Ruta incocta sint, Fabæ Ægyptiæ magnitudine, quam quidam vernacula

Libr. 1.
Lib.2.c.99.
Vsus & Vires

lingua cibotium & ciborium appellant. Ætius etiam viridem Fabarum Ægytiarum fructum ciborium appellari ait. Dioscorides Fabæ Ægyptiæ vsum tum in cibis tum in medicamentis declarat his verbis. Radix cruda coctáue estur. Faba virens manditur, & exsiccata nigrescit: vulgarem magnitudine superat. Adstringendi facultatem habet, & stomacho vtilem: dysentericis, cœliacisque prodest, insparso polentæ vice lomento, datur quoque in pulte. Cortices in vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis proficient. Facit ad aurium dolorem quod in earum medio viride spectatur, gustu amarum,

Li. 1. Alim.

si tritum & cum rosaceo coctum instilletur. Galenus tradit Fabam Ægyptiam sicut nostram magnitudine superare, ita & naturam habere humidiorem,

Li.3.comp.
ph. local.

magísque excrementitiam. Alio in loco aurium doloribus prodesse Fabam Ægyptiam viridem, internam amaram, hoc est, quod in medio eius viride & amarum est, quod Dioscorides declarauit his verbis. Καὶ πρὸς ὠταλγίαν δὲ ποιεῖ τὸ ἐν μέσῳ χλωρὸν αὐτῶν, πικρὸν δὲ κατὰ τὴν γεῦσιν. Hoc ipsum modo pul-

Libr. 6.c.6.

pam, modo interiora Fabæ Marcellus appellat. Et Corn. Celsus Ægyptiæ Fabæ amarum cum rosis contritum, oculorum cum dolore inflammationi-

Libr. 1.

bus adhibet. Colocasij radicis similis vis est, inquit Ætius, rapis ac cepis, viscosum autem corpus ipsius est. Vnde exterforiæ facultatis particeps est, & ventri in cibo sumpta commodat. Plinius scribit Colocasiæ caulem ara-

neosum

neoſum eſſe in mandendo, vt diximus, quod & teſtatur Martialis his verſibus.

Niliacum ridebis olus lanáſque ſequaces,
Improba cum morſu filia manúque trahes.

Colocaſia Glaucias, inquit idem Plinius, acria corpora leniri putauit, & ſtomachum iuuari. Fabæ Ægyptiæ radix quæ Colocaſion dicitur, vt ait apud Athenæum Diphilus, ſtomacho vtilis eſt, & corpus alit, ſed difficilè excernitur, quia conſtringit, melius autem in ea fuerit, quod minimè lanoſam refert naturam. Fabæ quæ ex ciboriis naſcuntur virides quidem, difficilè coquuntur, parum nutriunt, difficile excernuntur, maximè ſunt flatulentæ, ſiccatæ minùs flatuum mouent. Prouenit etiam ex ciboriis flos coronamentis dicatus.

Li.21.ca.28.
Libr.3.

CICER, CAP. XLIIII.

EPEBINTHOΣ Græcis, Cicer Latinis dicitur, Arabibus *Chemps, Hamos*, ſeu *Athamos*, Italis *Ceci*, Germanis *Kichem*, *Kicherebs*, Hiſpanis *Grauancos*, Gallis *Ciche*, & *Poix ciche*, & *Pois bechu*. Ciceris genera duo ſunt Dioſcoridi, Galeno, Plinio, ſatiuum ſcilicet, & ſylueſtre. Satiui differentiæ aliquot. Dioſcorides ſatiui alterum genus eſſe dicit, quod Arietinum nominat. Theophraſtus aliter diſtinxit his verbis, οἱ δ' ἐρέβινθοι, καὶ τοῖς μεγέθεσι, καὶ τοῖς χυλοῖς, καὶ τοῖς χρώμασι, καὶ ταῖς μορφαῖς διαφέρουσι, οἷον κρίοι, ὀροβιαῖοι, καὶ οἱ ἀνὰ μέσον. ἐπὶ πᾶσι δὲ τὰ λευκὰ γλυκύτερα. Quæ ſic conuertit Theodorus. Ergo Cicer & magnitudine, & ſapore, & colore, & forma pleráſque differentias oſtendit, vt Arietinum & Columbinum, candida inter omnia dulcedine præſtant. Sed hæc ſane exprimere voluit Plinius his verbis. Differentiæ Ciceris plures, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, album nigrúmque. Eſt & columbinum, quod alij venereum vocant, candidum, leue, arietino minus, quod religio peruigiliis adhibet. Eſt & Cicercula minuti Ciceris, inæqualis, anguloſi, velut Piſum. Dulciſsimum autem id quod Eruo ſimillimum eſt: firmiúſque quod nigrum, & rufum, quam quod album. Plinius duo hîc facit Ciceris genera, Arietinum, & alterum columbinum, quod & Venereum dicitur: ὀροβιαῖον, id, nempe Eruinum Theophraſtus vocat, quod mox declarat, cum ait, dulciſsimum autem id quod Eruo ſimillimum. Columella hoc Punicum appellauit, qui & duo Ciceris genera tradit. Cicer, inquit, quod Arietinum vocatur, itémque alterius generis quod Punicum, ſeri menſe Martio toto poteſt. Galenus quoque duorum generum meminit, eius videlicet quod Arietinum, & eius quod ὀροβιαῖον, id eſt Eruinũ appellari ait. Quod verò Plinius de Cicercula, velut de tertia Ciceris ſpecie inſeruit, id non ex Theophraſto mutuatus eſt, ſed de ſuo adiecit: Cicercula enim,

Nomina
Genera.
Lib.2.c.97.
Lib. 6. ſim.
Li.18. ca.12.
Lib.8. Hiſt. cap. 5.
Lib.18.c.12.

CICER SATIVVM.

Li. 2.ca. 10.
Lib.6.ſim.

& re & nomine à Cicere differt, de qua ſuo loco dicetur. Matthiolus Ciceris genera ſcribit eſſe candidum, quod & Columbinum vocatur, & rubrum venereum appellatum, quod ad incitandam venerem mirificè valeat, poſtremum nigrum cæteris minus, Arietinum dictum. Ciceris ſatiui planta in cubitalem altitudinem adoleſcit, paulo proceriorem, foliis oblongis, denticulatis, albicantibus, piloſis: caule lignoſo, modicè hirſuto, in latus declinante, ramis multis brachiato: floribus ſubpurpureis, ex quibus ſiliquæ prodeunt breues, farctæ, in mucronem tenuem deſinentes, in quibus ad ſummùm Cicera duo, vel tria, anguloſa, turbinata, vnóque angulo acuto donata includuntur, ex ſubrubente purpura nigra: radix eſt lignoſa & fibrata, altè deſcendit. Hoc eſt verum Cicer ſatiuum, puod hîc depictum datur, vel Plinio teſte, cum ſcribit. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram ſeminis latæ. Dodonæus pro Cicere ſatiuo & vulgari depinxit verum orobum officinis Omnibus iam receptum.

Forma Matt. Ibid. — Li. 18. c. 12.

Cicer Eruinum id quibuſdam eſſe videtur, quod hîc pictum oſtenditur, cauliculis latis, ſiue compreſsis, foliis longis, in extremo capreolos emittentibus ad imam plantam integris, per ſummos caules in bina ternáue foliola anguſta diuiſis. Flores candicant, ex quibus tandem naſcuntur ſiliquæ rotundæ, Piſi ſiliquis minores, in quibus ſemina rotunda, Piſis ſimilia, ſed minora, guſtu amaro, cum viridia ſunt. Hanc plantam Eruiliæ ſylueſtris nomine exhibuit Dodonæus, Matthiolus, nomine Araci nigri.

Forma Cicer. Eru. — Li. 4. ca. 10.

CICER ERVINVM *quorumdam.* CICER ORO- *biæum.*

Cicer aliud Eruinum ſiue Orobiæum Theophr, Pena exhibuit, quod tantopere Narbonenſi Orobo, ſiliqua præſertim ſimile eſt, vt certũ ſit illud eſſe, quod

dulciſsi

dulciſsimum, & Eruo ſimillimum à Plinio dicitur. Narbonæ ac Galloprouinciæ pleríſque locis per meſſes flaueſcit, culmo aſſurgens ſeſquipedali, geniculato, in latus quaſi in obliquum flexo, leuiter ſtriato, fiſtuloſo, foliis in longiuſculis neruulo ordine digeſtis, Lentis, aut Araci. E calami variis locis hi ramuli prodeunt: iuxta ſummos geniculorum nodos cōplures ſiliquæ, vno ferè exortu ſeſe contingētes emicant, cylindri figura, vnciam longæ, rectæ, teretes, paruis interuallis articulatim diſtinctæ in exigua tubercula, tria vel quatuor: clauſa intus ſemina nulla membranula diuiſa Piſum Arietinū ferme æquant, obtuſè triangula, Orobo duplo maiora, colore albido pallentia, aut ſubfulua, non ingrati ſaporis, Ciceris, aut Piſi.

CICER SYLVESTRE *Matthioli.*

Cicer ſylueſtre auctore Dioſcoride, foliis ſatiuo ſimile eſt, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Cicer ſylueſtre Plinio, foliis eſt ſatiuo ſimile, odore graui. Matthioli Cicer ſylueſtre, & Herbariorū hîc pictum damus. Huic aliud diſsimile neſcio an verius, proferunt Pena & Lobellius ex Sabaudiæ & Heluetiæ finibus, latius ſparſis, ramoſis caulibus, cubitalibus & ſeſquicubitalibus, foliis Loto ſylueſtri ferme æqualibus, Ciceris Arietini, maioribus, craſſioribus, rotundioribus, & modice crenatis: flores purpuraſcunt: ſiliqua Ciceris Arietini, breuis, folioſa, compreſsior paulo, imam eius partem veſtientibus, quibuſdam veluti foliolis: ſemina multo minora, compreſſa, & potius Cicerculæ ſimilia. Quare non abſurde quis coniiciat, inquit Pena, iſtud Dioſcoridis ſylueſtre eſſe Cicer. Alia duo Ciceris ſylueſtris genera hîc ex Dalechāpio proponimus.

Ibidem.
Forma Cicer. ſylue.
Li. 22. ca. 25.

CICER SYLVESTRE *Pena.*

Primum radicibus longis huc & illuc euagatur, lignoſis, multiplicibus, nodoſis, ſubrubris. Fruticoſa planta eſt, ramis fere pedalibus, humi propemodum iacentibus: foliis ſatiui Ciceris, minimè per ambitū inſectis, quamplurimis vno in pediculo, rotundioribus: flore pallido, paruo, veluti in ſpicam coaceruato: ſiliquis multis, ſatiuo ſimilibus, aceruatim cohærentibus: ſemine paruo, nigro, compreſſo, nec ita caluam arietis exprimente, ſatiui modo. Gignitur hoc Cicer in ſaltuoſo ſalicto, quod Rhodanus alluit prope Lugdunum.

Cicer ſylueſtre alterum in aridis creſcit, radice craſſa, longa, ramoſa, cortice nigro tecta, intus candida, ſcapis multis, ſurculoſis: foliis Ciceris, ternis ſimul vt in Loto: flore Piſi, rubro: ſiliquis Ciceri ſimilibus, hirſutis, rubris maculis compunctis. Ciceris natura eſt,

Lib.18.c.12.
Locus.
Lib.2. c.10.
Tempus.

CICER SYLVESTRE
I. Dalechampij.

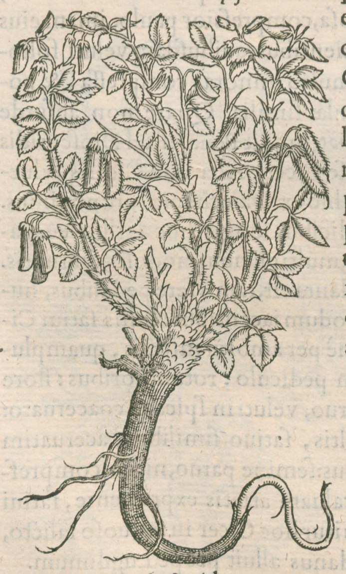

inquit Plin.gigni cum Salsilagine:ideo solum vrit. Nec nisi madefactum pridie seri debet. Cicer seri mense Martio toto prodest, (vel potest,) inquit Columella, cælo humido, loco quàm lætissimo: nam etiam id terram lædit:atq; etiam improbatur à callidioribus agricolis :quod tamẽ si seri debeat, pridie macerandũ erit, vt celeriùs nascatur. Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen in siliquis profert.Cicer tum vt edulium,tum vt medicamen tum consideramus. Eduliũ est, inquit Galen. non minùs quàm Faba flatulentũ, sed valentius nutrit quàm illa:ad venerem autem incitat,creditúmque etiam est semen generare: vnde quidam equis admissariis ipsum exhibent.Inest præterea Ciceribus facultas adstringendi maior quàm Fabis, adeo vt quędã Cicera calculos in renibus concretos manifestè comminuãt. Nigra autem sunt ea, ac exigua, in Bithynia maximè prouenientia, quæ Arietina nuncupant. Satius tamen est cremorẽ ipsorum in aqua coctum bibere. Vtũtur homines & Ciceribus adhuc virentibus,antequã sint matura, quomodo & Fabis.Idem alibi. Cicer Legumen est flatulentũ, copiosi nutrimenti,aluo mouendæ idoneũ,citãdę vrinę efficax,lacti & semini generando aptum: prolicit verò & menses.Porrò Arietinũ cæteris efficacius vrinam impellit.Decoctum eius calculos renum confringit.Alterum Ciceris genus Orobiæum, eadem vi pollet, puta attrahendi, digerendi,incidendi, abstergendi:est enim calidũ & moderatè humidum, ac particeps amaritudinis : cuius vi & lienẽ, & iecur, & renes expurgat, psorásq; & lepras, & lichenes exterget, parotidas, & testes induratos discutit. Tum etiam vlcera quæ cacoethe vocant, cum melle sanat.Cicer siluestre ad omnia efficacius satiuo est,hoc est tum calidius, tum siccius, quanto & acrius, & amarius.Cicer satiuũ Dioscoridi aluo idoneum est,vrinam ciet, inflationẽ parit, colorem commendat, menses ac partus expellit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium, verrucosas informicationes: ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetiginésque : item contra carcinomata, & vlcera quæ cacoethe vocantur, cum melle & Hordeo prodest. Alterum genus Arietinum nominatur: vtrumque cit vrinas, dato cum Roremarino hydropicis, aut regio morbo laborantibus, eorum decocto. Lædunt ea vlceratam vesicam, & renes. In verrucarum formicantium pensiliúmque genere, prima Luna singulis granis singulas tangunt, eáque grana linteolo deligata abiici post se præcipiunt, ita decidere eas arbitrantur. Syluestre Cicer idem quod satiuum præstat. Plinius qui cum Cicere Cicercu-

Li.1. Alim.
Vires & Temper.

Li.6.simpl.

CICER SYLVESTRE,
II. Dalechampij.

Lib.2.c.97.

lam

lam oscitanter confundit, hæc de Ciceris facultatibus prodidit. Cicer syluestre si largius sumatur, aluus soluitur, & inflatio contrahitur & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiámnum magis in aluo proficit. Farina vtriusque vlcera manãtia capitis sanat, efficacius syluestris. Item comitiales, & iocinorum tumores, & serpentium ictus. Ciet menses, & vrinas, grano maximè. Emendat & lichenas, & testium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam vesicam & renes. Gangrænis vtiliora cum melle, & his quæ cacoethe vocantur. Verrucarum in omni genere prima Luna singulis granis singulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata post se abiiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. Nostri præcipiunt Arietinum in aqua, cum sale, (in manuscripto hæc duo verba non leguntur,) discoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus vrinę. Sic & calculos pellit, morbumq; regium. Eiusdem foliis sarmentísque decoctis, aqua quàm maximè calida morbos pedum tollit, (alij mollit,) & ipsum calidum tritumq; illitum. Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum cum gallæ dimidio tritum oculorum vlceribus ex passo medetur. Ciceris farina auctore Matthiolo, ex intubi stillatitia aqua decocta, & iocinori illita, tumores illius resoluit, & serpentium morsibus medetur, præsertim si cum Hyperici decocto misceatur. Columbinum aqua maceratum, contusum & illitum putrescentes gingiuas sanat. Ex Cicerum rubrorum decocto remedium præstans ad vrinæ ardores, conficitur hoc modo. Eorum sesquilibram in libris decem aquæ die vna maceratam ad tertias decoquito. Excolato decocto addito Glycyrrhizæ vnciam, Maluæ & radicis eiusdem, Althęæ, Graminis, Agrimoniæ, & Cassuthæ manipulum, Myxa & Zizypha decem: præterea seminis Melopeponis delibrati vncias duas, baccarum Halicacabi, Solani hortensis, Lithospermi, singulorum drachmas quatuor, osium dactylorum contritorum drachmas tres, quæ omnia simul ferueant ad tertias. Propinato quotidie mane vncias quatuor.

Li.22.ca.25.

In ca.97.li. 1.Dioscor.

ERVILIA, siue OCHRVS, CAP. XLV.

QVÆ Plinio & aliis Latinis scriptoribus Eruilia, ὦχρος Gręcis nominatur, à luteo videlicet Ochræ colore, quem interior medulla fructus refert, recentioribus & Officinis Pisum minus, Italis *Rouiglione*, Tridentinis *Arabeia*, Germanis *Eruoeyssen* ea dicitur. Eruilia caule est inani, foliis, capreolis, siliquísque Piso similis, singulis tamen minoribus. Flores fert plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obscuros, siliquas rotundas ac longas, in quibus semina rotunda, Pisis minora, colore sæpius luteo, aliquãdo virente. In agris & hortis prouenit: vberiùs loco aprico, & cæli statu calido siccóque ac fœlicius prouenit: vliginosis parum proficit, & frigoribus vt Pisum facilè offenditur. Seritur vêre, Iulio mense ad maturitatem peruenit. Eruilia auctore Galeno, medium quodammodo locum obtinet inter ea quæ succum bonum & prauum generãt, inter concoctu facilia & difficilia, tardè & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus

Nomina

Forma.

Locus.

Tempus.

Li.1. Alim.

Vires & Temper.

flatus expertia, parum & multum nutrientia: nullam enim effectricem habent qualitatem, instar quorundam quæ acres, & austeros, acerbos, salsos, amaros, vel dulces habent sapores. Aliam Eruiliam syluestrem, siue Ochrum, statuit Dodonæus in frument. Historia, quam antea Eruinum Cicer appellauimus.

LVPINVS, CAP. XLVI.

Nomina

QVI θέρμος Græcis, Latinis Lupinus, Mauritanis *Tarinus*, seu *Tormus* dicitur, Italis *Lupino*, Germanis *Feigbonen*, Hispanis *Entramocos*, Gallis *Lupin*. Lupinorum appellatio non aliunde ducta videtur, quàm quod sicut Lupus terram appetit, & in fame terra vescitur, ita Lupinus tellurem, vt Plinius ait, adeo amat, vt quamuis frutetoso solo coniectum inter folia veprésque, ad terram tamen radice perueniat. Lupinus etiam, velut Lupis expositus & relictus, dictus videri potest, ex eo quod, vt idem Plinius ait, impune iacet, vel derelictus, si non protinus secuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine sua tutus. Duo sunt Lupini genera Dioscoridi, Galeno, Plinio. Est enim Lupinus satiuus, & Lupinus syluestris. Lupinus satiuus vnico assurgit caule, rotundo, intus cauo, firmo, qui sine adminiculo rectus consistit, & parum lanuginosus est. Folia ex quinis, senis, septenísue foliolis cohærentibus constant, vitici similia, superiore parte virentia, inferiore candicantia, hirsutaq;: quæ sub vesperam, solis occasum veluti præsentientia, flaccida facta deorsum vergunt. Flores in summis caulibus candidi sunt: siliquæ compressæ, crassæ, in ambitu crenatæ, duræ, foris leuiter hirsutæ, intus glabræ, in quibus semina quina, senáue membranis dissepta, orbiculata, compressa, qua parte siliquæ adhærent cauitatem quandam veluti vmbilicum exiguum habentia, foris alba, intus lutea, sapore amarissima. Radix eius est singularis, sublutea, lignosa, fibrata. Lupinus syluestris satiuo similis est, inquit Dioscorides, sed omnino minor. Huius innumeræ plantæ, inquit Matthiolus, in Hetruriæ campestribus

Li.18.ca.14. *Ibidem.* *Lib.2.c.103.* *Ibidem.*

LVPINVS SATIVVS Matthioli.

LVPINVS SYLVESTRIS Dodonæi.

Maio

Maio menſe viſuntur, floribus roſeo colore rufeſcentibus. Lupinus ſolum arenoſum & vitioſum potius deſiderat, inquit Theophraſtus, atque omnino in cultis prouenire non vult. In ſolo rubricoſo, vel pullo, vel arenoſo, ſi non ſit aquoſum Lupinum ſerendum ex Catonis ſententia tradit Plinius. Idem ter Lupinum florere ſcribit. Primùm quidem ſub finem Maij, deinde Iunio, aut initio Iulij, tertio Iulio, aut Auguſto menſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaq; fuerit. Fructus duo priores ſæpe ad maturitatem perueniunt, tertius rarò non niſi in regione calida. Lupini ſemen πολύχρηστον eſt, inquit Galenus, id eſt, frequentis ac multiplicis vſus. Elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper dum in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem ita demum manditur cum Garo, ac Oxygaro, vel etiã ſine his, ſale mediocri cõditus, non quomodo Hordeum, & alia quæ variè apparantur. Lupini dura ac terreſtris eſt ſubſtantia: quocirca ipſe concoctu difficilis eſt, ſuccúmque craſſum gignit, ex quo non probè in venis cofecto ſuccus quem crudum vocant, procreatur. Cæterùm cum inter parandum quicquid habeat amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur, expertibus ſimilis euadit. Par igitur eſt ipſum neque ad deiectionem, neque vt adſtringentia ad fluxum ventris cohibendum eſſe accommodum, ſed tardè deſcendere, & difficilè deiici, ac pertranſire. Idem alibi. Lupinus edi poteſt coctus, multis ante diebus per macerationem amaritudine in aqua depoſita, fitq; tunc nutrimentum ſucci craſsi. Cæterùm vt medicamentum ita præparatus, ex genere eſt emplaſticorum. At vbi natiua etiamdum manet amaritudo, extergendi digerendiq; vim obtinet: interficit lumbricos tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca potus. Quin & decoctũ eius lumbricos eiicere poteſt: tum etiam foris idemtidem perfuſum, vitiligines, achoras, puſtulas, pſoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergẽdo, partim citra mordacitatem digerendo, ſiccandoq;: expurgat iecur & lienem, cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia, aſſumptum. Elicit menſes, ac fœtum cum myrrha & melle impoſitum. Porrò Lupinorum farina ſine mordicatione digerit. Nec enim liuida tantum, ſed & choeradas & phymata curat: ſed tunc in aceto, aut Oxymelite, aut poſca coquatur oportet, idq; pro ægrorum temperamento, & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo. Digerit item quæ liuida ſunt: & quæcumque modo diximus præſtare poſſe decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt verò etiam qui eam iſchiadicis cataplaſmatis modo illinunt. Lupinus agreſtis amarior eſt, & ad omnia valentior ſatiuo, eiuſdemq; facultatis, ſed valentioris. Commune quadrupedum hominumq; vſui Lupinum eſſe, Plinius tradit, & maceratum calida aqua homini quoque in cibo eſſe: impoſitum etiam puerorum ventribus eſſe pro remedio. Lupini farina, Dioſcoridi, cum melle delincta, aut cum aceto pota ventris animalia expellit. Ipſi quoque macerati, & cum ſua amaritudine eſitati eadem efficiunt. Decoctum eorum idem præſtat cum Ruta & Pipere potum: quare lienoſis prodeſt. Eodem vlcera tetra theriomata appellata, gangrænas, incipientem ſcabiem, eruptiones puſtularum, vlcera in capite manantia, vitiligines, maculáſque fouere vtiliſsimum. Menſes & partus extrahit, cum myrrha & melle ſubditum in vellere. Eorum farina cutem liuoréſque corrigit: inflammationes cum polenta & aqua mitigat: tubercula & coxendicum cruciatus ex aceto lenit: ſtrumas in aceto cocta, illitaq; diſsipat: carbunculos rumpit. Decocti in cæleſti aqua, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur pecorum ſcabiei decocti cum radice nigri Chamæleontis, ita vt repente decocto abluantur. Ciet vrinam radix cum aqua cocta, & pota. Lupini triti vbi maceratu dulceſcere cœperint, cum aceto poti faſtidium detrahunt, & cibi auiditatẽ faciunt. Syluestris Lupinus eadem quæ ſatiuus

præſtat

Locus.
Lib.8.Hiſt. cap.11.
Lib.18.c.17.
Ibid. ca.14.
Tempus.
Li.1. Alim.
Vires & Temper.
Li.6.ſimpl.
Li.18.ca.14.
Li.2.c.103.

præstat. Galenus dixit Lupinum syluestrem esse πικρότερον, id est amariorem. Dioscorides omnino μικρότερον, id est minorem. Plinius hanc rem declarat his verbis. Lupini syluestres omni modo minores satiuis, præterquàm amaritudine. Idem medicamenta ex Dioscoride multa recitat, & præcipuè ad expellendos lumbricos. Succus decoctorum, inquit, cum Ruta & Pipere, vel in febre datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris verò impositi in ventrem ieiunis prosunt. Si verò cælesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo fouere gangrænas, eruptiones pituitæ, vlcera manantia vtilissimum: smegma hic dixit quod Dioscorides ἐπάντλημα. Sequuntur reliqua à Dioscoride tradita, & quædam alia. Sed quod Dioscorides de ouium scabie sananda tradit, ipse aliter refert: nempe sic. Medētur pecori, cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in Amurca decocti, vel vtroque liquore, postea misto. Fumus crematorum culices necat. Horatius virum bonum & sapientem opponens stulto, ostendit stultum & prodigum dare indignis, virum bonum probatos nummos reseruare dignis hominibus, & sui similibus: versus hic est:

Li.22.c.25.

Li.1.epist.7

Nec tamen ignorat quid distent æra Lupinis.

Id est, non nescit quid intersit inter bonos & malos nummos: quod natum est à consuetudine Comicorum, qui in scena Lupinis, seu nummis ex Lupino factis vtebātur pro veris & aureis, seu æreis. Idcirco Plautus Lupinos aurum Comicum appellat. Quinetiam hodie pueri in Italia ex Lupinis nummos imitari solent.

ERVVM, CAP. XLVII.

Nomina

Genera.

In cap.102. li.2.Diosc.

Li.1. Alim.

Ibidem.

ΟΡΟΒΟΣ Græcis, Eruum Latinis nominatur, Arabibus *Erbum, Keisene*, siue *kersene*, Italis *Eruo*, Germanis *Eruen*, Hispanis *Ieruos*, Gallis *Ers*. Duo Erui genera reperiuntur, satiuum & syluestre. Satiuum duûm est generum, candidum & rufum auctore Matthiolo. Galenus tertium addidit, nempe pallidum, inter priora medium. Aliud quoque vidisse sese ait Matthiolus Erui genus, quod Creticum vocant, nostrati fere simile, sed minutiore semine, & siliquis gracilioribus. Eruum satiuū planta est foliosa, cauliculis ac ramis multis, in latus expansis, vt ait Theophrastus, sese implicantibus: foliis paruis, longiusculis, lente minoribus, plurimis ex vno pediculo, vtrimq; pari exortu per interualla prodeuntibus, vnico in cacumine permanente. Flores edit paruos subpurpurascentes, aliquando candicantes: siliquam Piso ferè similem, sed breuiorem, & graciliorem, pressis constrictisue inter semina rotunda spatiis. Hoc est Dioscoridis Eruum, paruus frutex, vt inquit, angusto folio, tenuis, semina in valuulis habens. Non ita pridem, inquit Matthiolus, legitimum Eruum in Italia seri cœptum est, hîc depictum, ex secunda eiusdem in Dioscoridem commentariorum editione: priore etenim Lathyrum satiuum nomine Erui depinxe

OROBVS.

Forma.

Lib.8.Hist. cap.3.

Ibidem.

OROBVS Creticus.

depinxerat. Dodonæus Eruum nomine Ciceris satiui descripsit, vt diximus. Fuchsius Ciceculam nomine Erui. Brasauolus credidit Eruiliam quæ Theophrasto, Galeno, Paulo Ochros dicitur, verum esse Eruum nominis affinitate deceptus. Eruum syluestre Dodonæo, Lobellio, & Herbariis dicitur ea planta, quæ à nobis descripta est libro de Maritimis nomine Catanauces. Eruum auctore Columella lætatur loco macro nec humido, quia luxuria plerumque corrumpitur. Potest & autumno seri, nec minùs post brumam Ianuarij parte nouissima, vel toto Februario, dum ante Calendas Martias, quem mensem vniuersum negant agricolæ huic Legumini conuenire, quod eo tempore satum, pecori sit noxium, & præcipuè bubus, quos pabulo sixo cerebrosos reddat. Eruum seritur in agris. Quod sponte nascitur, inter segetes frequēs oritur: verùm cum à paucis cognoscatur, illud inter Viciæ species numerant. Eruum Plinius cum Vicia cōiunxit: moxq; enim cum de Vicia egisset, subiunxit. Nec Erui operosa cura est: hoc amplius quàm Vicia runcatur, & ipsum medicaminis vim obtinens: quippe per Eruum D. Augustum curatum, in epistolis ipsius memoria extat. Boues apud nos, inquit Galenus, tum apud alias plerásque gentes Eruo priùs in aqua dulcorata pascuntur: homines verò ab hoc semine prorsus abstinent: est enim insuauissimum & praui succi. In magna tamen fame quemadmodum Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnunquam accedunt. Nos verò ad eundem modum quo Lupinos præparantes, Eruo cum melle vtimur, ceu medicamēto crassos thoracis ac pulmonis humores expurgante. Porrò inter Erui genera album minùs est medicamentosum eo quod ad flauitiem aut pallorem recedit. Si verò coctum bis fuerit, & in aqua idemtidem edulcatum, insuauitatem quidem deponunt, sed vna etiam cum ea abstergendi & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ in alimentum vertitur citra insignem amarorem desiccandi facultate præditum. Idem alibi Eruum desiccat quidem excessu secundo intenso, calfacit verò primo. Porrò quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, exterget, atque obstructiones expedit. Cæterùm si sumatur copiosè, sanguinem per vrinas euocat. Eruum teste Dioscoride, capiti onerosum est: aluum esu turbat, sanguinem per vrinas extrahit: elixo boues saginantur. Parandæ farinæ ratio hæc est. Vberiora grana candidaq; deliguntur, ac permiscendo resperguntur aqua, donec quod satis est combibant: postea torrentur, vsque dum hians cortex disrumpatur, molitaq; farinario cribro incernuntur: postremo farina reconditur. Hæc aluo vtilis est, vrinam ciet, meliorem colorem efficit: sanguinem per vesicam, aut aluum cum torminibus elicit, si largius in cibo aut potu assumatur: vlcera cum melle purgat, lentigines & vitia cutis in facie, & maculas totumq; corpus emendat: nomas, gangrænas, duritiásque serpere non patitur: mammarum duritias emollit: tetra vlcera quæ theriomata vocant, fauósque emarginat: carbunculos rumpit: cum vino subacta illitu morsibus viperarum, canum, hominúmque medetur: vrinæ difficultates, tenesmósque ex

[Marginalia: Lib. 4. c. 22. In Hist. pl. cap. 215. — Lib. 2. ca. 11. *Locus.* — Lib. 18. c. 15. — Li. 1. Alim. *Vsus.* — Li. 8. simpl. *Vires & Temper.* — Li. 2. c. 102.]

aceto mitigat. Eruum tabidis qui alimentum non ſentiunt, toſtum, & ad nucis magnitudinem melle exceptum ſumptúmque conuenit. Eius cremor perniones, & pruritus in toto corpore ſanat fouendo. Hîc animaduertendum ad Eruinam farinam conficiendam candidius Erui ſemen à Dioſcoride eligi: à Galeno verò id minùs medicamentoſum haberi. De Eruo quidem in mentione eius diximus, inquit Plinius, nec potentiam ei minorem veteres quàm Braſsicæ tribuêre, contra ſerpentium ictus, ex aceto, & ad crocodilorum hominúmque morſum. Si quis Eruum quotidie ieiunus edat, lienem eius abſumi certiſsimi auctores affirmant. Farina eius varos, & maculas cutis toto corpore emendat, (ſic enim legendum, non vt vulgata habent exemplaria, farina eius, vt ait Varro, maculas toto, & cætera.) Serpere vlcera non patitur: in mammis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex vino: vrinæ difficultates, inflationem, vitia iocinoris, teneſmum, & quæ cibum non ſentiunt, atropha appellata, toſtum, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratúmque corrigit: item impetigines ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle ſuppurare prohibet impoſitum. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouendo. Quin & vniuerſo corporis, ſi quis quotidie ieiunus bibat, meliorem fieri colorem exiſtimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluum turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus miteſcit, bubus iumentíſque vtiliſsimum. Siliquæ eius virides priuſquam indureſcant, cũ ſuo caule foliíſq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt.

Li.22.c.25.

LATHYRVS, CAP. XLVIII.

Nomina.
Genera.
Forma.

QVOD Legumen Græci λάθυρον appellant, à Latinis vt Columella & Palladio Cicercula dicitur: à Gallis *des Geſſes*. Eius duo ſunt genera: nempe Lathyrus ſatiuus, & ſylueſtris. Lathyrus ſatiuus caules habet anguloſos, compreſſos: folia oblonga, anguſta, acuminata, bina

LATHYRVS SATIVVS Anguſtifolius.

LATHYRVS SATIVVS Latifolius: Clymenum Matth.

ſemper

ſemper eidem apta pediculo, inter quæ medius prominet capreolus, quo adminicula & cauliculos propinquos apprehendit: flores candidi, Piſi floribus ſimiles: ſiliquæ non Cylindri figura, ſed latæ & compreſſæ, quibus ſemen includitur

LATHYRVS Sylueſtris Dodon.
Eruum ſatiuum Fuchſij.

CICERA.

album, latum, compreſſum, ac inęqualiter anguloſum, ſapore ferè Piſi: radix tenuis eſt, ac fibrata. Hunc Erui nomine depinxerat Matthiolus priore commentariorum in Dioſcoridē editione, vt diximus, id eſt, in hoc genere quod latioribus eſt foliis Matthiolus Clymenum eſſe vult. Cordus ſatiuum Eruum: Tragus, Piſum Græcorum. Lathyrus ſylueſtris ſuperiori caulibus, foliis, ſiliquis proximus eſt, ſed flores rubeſcunt: ſemen tamen vt in ſupradicto compreſſum, inæquales angulos habet, verùm minus eſt, durius, & colore in atrum degenerante. Hunc Lathyrū Fuchſius nomine Erui ſatiui depinxit. Cicercula vt ſcribit Columella, ſeri debet læto ſolo, cælóque humido. Lathyrus, inquit Galenus, ſubſtantia quidem Eruiliis & Phaſelis eſt adſimilis. Vtuntur eo plurimùm in noſtra Aſia ruſtici, & potiſsimum in Myſia, & Phrygia, non ſolum quemadmodum Phaſelis & Eruiliis in Alexandria, & pleriſque aliis vrbibus, ſed etiam vt phacoptiſſanam ipſum parantes. Succum porro habet facultatibus quidem Eruiliis & Phaſelis conſimilem, ſed conſiſtentia craſsiorem: ac ideo magis quàm illa nutrit. Lathyro ſimilis eſt Cicera caule & foliis. Flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinātes, ſiliquas paulo minores, atq; in his grana anguloſa quæque & Lathyro ſimilia, ſed minora durioráque & minus compreſſa, colore nigro proxima. Rarum eſt hoc Legumen, nec niſi à rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Latini Ciceram vocant, quod Cicerculæ ſimilis ſit, atque ſolo potiſsimum colore ab eo diſsideat. Cicera, inquit Columella, ſapore nihil à Cicercula differt, colore tantum diſcernitur: nam eſt obſoletior & nigro proprior. Palladius in Martio. Nunc Cicera ſeritur. Ea diſtat à Cicercula ſolo colore, qui ſordet, & nigrior eſt. Vſus autem Ciceræ & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati eſt ſimilis, niſi quod Ciceræ ſemina ſunt duriora, minúſque facilè elixantur: quæ cauſa eſt cur Cicerculis ſint concoctu difficiliora.

Lib.4. c.21.

Forma ſylueſt.

Cap.215. Lib.2. c.10.

Locus.

Li.1. Alim.

Vſus.

PHASIOLVS, CAP. XLIX.

Nomina HANC Leguminis speciem Græci pariter ac Latini Phasiolos vocant, Itali *Fagiuoli*, Galli *Phasiols*. Galeno vox Phasiolus quatuor syllabis prolata, diuersa est à Phaselo tribus syllabis pronuntiato, de quo cum Eruiliis simul tractauit. De Phasiolo ex ipsius sententia isto capite nos agemus. *Genera* Phasioli genera tria hîc exhibemus, Phasiolum satiuum siue candidum, Phasiolum syluestrem, & Phasiolum syluarum. *Forma.* Phasiolus satiuus, siue albus, & vulgaris, foliis est Hederaceis, maioribus tamen, & mollioribus, ve-

PHASIOLVS ALBVS.

PHASIOLVS *Syluestris.*

PHASIOLVS *Syluarum.*

nosis, ternis ex vno pediculo prodeũtibus: flores edit cãdidos, Piso minores, è quibus tãdem palmum longa cornicula exoriuntur, rotunda, in acutũ desinentia, primùm quidem viridia, deinde per maturitatẽ candicãtia, quibus semina, quos Phasiolos appellamus, continentur, figura renibus quadrupedũ similia, alba, dẽpto vmbilico, qui tãtũ in his nigricat. *Forma syluest.* Phasiolus agrestis est, quem hîc appinximus, cauliculis latis, inanibus: foliis superiori similibus, nõ ita tamen ad Hederaceorũ formã accedentibus, quorũ pediculi in capreolos exeũt: floribꝰ purpureis: siliqs cõpressis, semine intus rotũdo, nigro, vulgaris Pisi magnitudine, saporis ingratissimi. Phasioli tertiũ hoc genus in Syluis, mõtosis saltibus, & desertis nasci cõperit Dalech. radice nigra, lõga, crassa, in radicula innumeras densasq;

densásq; fissa. Caules hæc planta multos profert, pede altiores, folia Phasioli, aut Smilacis hortensis, in singulis pediculis ferè sena: florem Pisi, ex puniceo purpurascentem: semen Lentis, paruulum, nigrum, in siliquis rufis. Phasioli albi, seu vulgares, in aruis seruntur, & sine adminiculis consistunt quidem, sed in latum sese diffundunt. Phasioli auctore Dioscoride, inflant, flatus mouent, ægrè coquuntur. Virides cocti si edantur, aluum emolliunt, ad vomitiones idonei. Paulus in medicamentum nephriticum ex cicadis nominatum, Phasiolum album recipit. Excalfaciunt Phasioli, inquit Matthiolus, & humectant ordine primo. In cibum sumpti non solùm inflant, sed & ventriculum grauant. Præterea semen generant, & venerem excitant, præsertim si Pipere longo, Galanga, & sacchard aspergantur. Sed id efficacius præstant, si lacte bubulo pingui decoquantur, quoad dissiliant. Redduntur in cibis innocentiores, si cum sinapi, vel Cari semine edantur. Tumultuosa ac terribilia somnia inducunt, vt Lentes. Cornicula cum tenerrima sunt elixantur, & in acetariis eduntur, addito Pipere, gustu non ingrato. Eadem elixa, farina oblita, ac in oleo feruente, aut butyro frixa, Pipere, succóque vuæ acerbæ condita, ab Italis expetuntur in cibum. Peculiari naturæ vi sanant equorum morsus, si crudi dentibus atterantur, imponantúrque vulneri. Ex iisdem muliebris fucus paratur hoc modo. Phasiolorum alborum, micæ panis Triticei albissimi singulorum libram, cucurbitam vnam longam, teneram, virentémque ac dissectam nocte vna in lacte caprino macerant. His addunt seminum Melopeponum vncias quinque, nucleorum persicorum mundatorum vncias tres, nucleorum pineorum delibratorum selibram. Conterunt seorsum omnia in lapideo mortario, adiiciúntque pullum columbinum domesticum vna cum plumis in particulas dissectum, abiectis tantùm intestinis: omniáque simul mixta in vitreum vas ad id paratum coniiciunt, ex quo in vase alio feruente aqua pleno collocato aquam eliciunt, diligentérque custodiunt. Ea enim nitorem faciei conciliat, & cuti mollissimum addit læuorem.

Locus.

Lib.2.c.101.

Vires & Temper.

Lib.7.ca.11.

In cap. 101. li.2. Diosc.

SMILAX HORTENSIS, seu DOLICHVS, CAP. L.

PLANTA quæ σμίλαξ κηπαία à Dioscoride dicitur, quòd Smilacis modo conscendat, in propinqua, & vicina adminicula prehendat, ab Hippocrate, Diocle, Theophrasto, & plerísque aliis δολιχὸς vocatur, à nonnullis propter siliquarum magnitudinem λόϐος, & λόϐιον, id est siliqua, ab aliis Φασίολος, Phasiolus, quem à Phaselo trisyllabo differre diximus, Arabibus *Lubia*, Italis *Smilace de gli horti*, & *Fagiuolo Turchesco*, Germanis *Vvelchbaonen*, quasi dicant Fabas Italicas, Hispanis *Feyones*, Gallis *Phasiols*, & *Feues peintes*. Huius genera seminum coloribus distinguntur. Alia enim lutea sunt, alia rubent, alia varij sunt coloribus picta. Smilax hortensis, folia habet Hederæ, molliora tamen: tenues caules cum capreolos vicinis fruticibus se circumuoluentes, qui eousque adolescunt, vt topiarias scenas contexant: siliquę Fœnogræco similes, longiores, torosiores, quibus abduntur semina, renum figura, sed inæquali colore, quadam ex parte fuluescentia. His notis omnibus ita Phasiolorum genus hîc depictum expressit Dioscorides, vt nulla prorsus repugnet: caules enim ei sunt tenues, longi, ramosi, capreolis suis pedamentis vicinis non modo sese circumuoluentes, sed etiam pergulas & attegias in hortis opacantes: folia Hederacea, fructus renũ figura, in siliquis longis, modo rubentes, modo versicolores. Id genus Phasiolos dolichos esse Galenus perspicuè declarat, atque etiam Theophrasti auctoritate confirmat his verbis. Dolichorum nomen

Nomina

Genera.

Forma.

Li.2. c.140.

Li.1. Alim.

SMILAX Hortensis, siue Dolichus.

à Diocle quidem scriptum est, vna cum aliorum quoque seminum nos alentium nominibus. Scriptum etiam est in libro Hippocratis de ratione victus. Existimo autem ipsos sic appellare semen plantæ hortensis, quam nunc vulgo bifariam nominant: quidam λόβους, id est siliquas, alij φασιόλους. Hos Dolichos esse hortenses coniicere quis possit, vel ex his quæ Theophrastus scripsit his verbis: Καὶ τὰ μὲν ἔστιν ὀρθόκαυλα, καθάπερ πυρὸς, καὶ κριθὴ, καὶ ὅλως τὰ σιτώδη, καὶ θερινά: τὰ δὲ πλαγιόκαυλα μᾶλλον, οἷον ἐρέβινθος, ὄροβος, φακὸς. τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ ὦχρος, πισὸς, λάθυρος. ὁ δὲ δόλιχος ἐὰν παραματαπήξῃ τις ξύλα μακρὰ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται κάρπιμος. εἰ δὲ μὴ, φαῦλος καὶ ἐρυσιβώδης. Id est, Aliis quidem caulis est rectus, vt Tritico, Hordeo, & omnibus frumentaceis, atque æstiuis: aliis verò in latus potius inclinat, vt Ciceri, Eruo, Lenti: aliis humi procũbens, vt Eruiliæ, Piso, Cicerculæ. Dolichus verò si ligna longa affixeris, in ea conscendet, & fructum feret: alioqui rubiginis vitio corrumpitur. Ex eo certe, inquit Galenus, quod ligna longa Theophrastus iubet affigi, affirmátque nisi id fiat Dolichos rubigine vitiari, potest quiuis coniicere ipsum verba facere de iis quos nunc Phasiolos, seu λόβους, id est siliquas appellamus. Smilacem hortensem Dolichos esse & Phasioli genus Aetius apertè docet. Qui nunc, inquit, ab omnibus Lobi nominantur, apud omnes veteres Dolichi & Phasioli appellabantur, à nonnullis Smilax hortensis. Nutriunt quidem non minùs quàm Pisa, similitérque flatus expertes sunt: verum iucunditate & alui deiectione illis cedunt. Appellantur autem Lobi, id est, Siliquæ præcipue, quoniam ex omni genere Leguminum quorum semen tegitur siliqua hoc solum vna cum siliquarum operimento vt plurimùm estur. Hæc Aetius. At Phasioli, qui etiam Dolichi appellantur, inquit Paulus, integri cum siliquis viridibus comesti, excrementorum plus gignunt. Sed cur Dioscorides de Phasiolo primùm tractauit, deinde aliquanto post de Smilace hortensi seorsum, si Smilax hortensis etiam Phasiolus est? Quia Phasioli diuersa sunt genera, candidum, & vulgare quod in aruis nascitur: aliud sub fuluum, & variis coloribus pictum, quod in hortis colitur, de quo posteriore loco sermonem fecit. De Dolichis hæc scripsit Hippocrates. Pisa minus quidem inflant, sed magis per aluum seccedunt. Eruiliæ autem & Dolichi iis quidem seccedunt celeriùs, verùm minus sunt flatulenti, & nutriunt copiosius. Diocles in Leguminum catalogo vt Fabas primas recensuit, inquit Galenus, mox Pisa, deinceps ad verbum sic scribit. Dolichi verò non minùs quàm Pisa nutriunt: præterea flatu similiter carent: quod verò ad suauitatem pertinet ac deiectionem, vincuntur.

Siliqua cocta, inquit Dioscorides, cum semine, inter olera Asparagi modo estur: vrinam ciet, & tumultuosa somnia facit.

Lib. 8. Hist. cap. 3.

Lib. 1.

Lib. 1. c. 79.

Vires & Temper.

Lib. de dieta.

Li. 1. Alim.

LENS

LENS, CAP. LI.

Nomina

ΦΑΚΟΣ & φακὴ Græcis legumen dicitur, Latinis Lens, & Lenticula, Arabibus *Hades*, Italis *Lenticchia*, Germanis *Linsen*, Hispanis *Lenteias*, Gallis *Lentille*. Inuenio apud auctores, inquit Plinius, æquanimitatem fieri vescentibus ea quod ex Etymi vi dictum esse videtur, vt Lens quasi lenis dicta sit, lenitatísque significationem habeat. Genera lentis sunt duo. Album minus, & in cibis gratius: alterum cinereum, paulo maius. Plinius etiam duo Lentis genera in Ægypto esse dicit, alterum rotundius, nigriúsque, alterum sua figura, vnde vario vsu translatum esse in lenticulas nomen. Lens tenuibus exit cauliculis, cubitalibus: foliis ab vtraque pediculi parte multis & angustis, Vi-

Li.18.ca.12.

Genera.

Matth. in c. 100. libr. 2.

Li.18. ca.12.

Forma

LENS MAIOR.

LENS MINOR.

ciæ similibus, sed angustioribus, & minoribus: flores item Viciæ haud dissimiles, minores, cinereo generi purpurascentes, albo, candidi: siliquæ paruæ compressæ, molliter in latitudinem planæ, quibus semina terna quaternáue cōduntur, parua, rotunda, lata, compressa, amictáque læui cuticula. Est & Lens minor, in qua flos siliqua, seminis figura, omniáque similia priori, sed minora. A rei herbariæ studiosis seritur in hortis. Lens amat solum tenue, inquit Plinius, magis quàm pingue: cælum vtique siccum. Lentis, ait Galenus, contrariæ sunt facultates. Cortex eius adstringit, corpus siue ipsius veluti caro, desiccat, & sistit ventrem, austera sua qualitate, cuius cortex multæ est particeps. Decoctum siue cremor ipsius adstringenti facultatem contrariam obtinet: aluū enim prouocat: quare prior aqua abiicitur cum ea sistenda est. Hac de re Galeni verba sunt accuratius expendenda, vt an Dioscoridi repugnet, perspiciatur. Lentes inquit Galenus, valenter astringunt (Ætius tamen & Paulus, qui ex Galeno transscripsere, legisse videntur, στύφουσι οὐκ ἰσχυρῶς, id est, non valenter adstringunt) medium tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen in secundo ordine. Ipsum itaque eorum corpus desiccat, & sistit ventrem, cæterùm decoctum mouet: proinde etiam prior aqua abiicitur, vbi retinendæ alui causa adhibetur.

Locus.

Lib.18.c.12.

Vires & tempera.

Lib. 8. sim.

Li. 1. Alim.

Idem rursus: Nemo ex Lentibus panem facit: aridæ enim sunt, ac friabiles, corticémque habent adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro crassi est succi ac terrei, austeram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ est particeps. Succus porró in ipsis est adstringenti contrarius. Quocirca si quis in aqua Lentes coxerit, deinde aquam sale, aut garo, aut cum ipsis oleo conditam sumpserit, potus is aluum deiicit. At ex bis coctis Lentibus, ad eum modum quem diximus paratus cibus facultatem habet succo contrariam, vt quę ventris fluxus siccet, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret. Quamobrem cœliacis & dysentericis cibus est accommodus. Lens vero decorticata, vt illam adstringendi vehementiam, & ea quæ ipsam consequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice spoliata non est: verum succum crassum ac prauúm gignit, tardéque commeat, non tamen alui fluxus desiccat, vti ea cui cortex non est ademptus.

Libr. 7.

Lentes Æginetæ, secundo ordine siccant, medio caloris & frigiditatis temperamento, sed adstrictionis quoque nonnihil habent. Totum verò Lentis corpus siccat, aluúmque sistit, quam decoctum ipsius proritat, ideóque prior aqua abiicitur, cum ventris sistendi gratia Lentes assumuntur.

Libr. 1.

Lentes Aetio teste, non valide adstringunt, in caliditatis autem & frigiditatis medio consistunt. Siccant ordine secundo. Itaque corpus ipsarum siccat, ac sistit ventrem: decoctũ autem promouet. Quapropter vbi sistendi ventris gratia sumuntur, prima aqua effunditur Consideremus nunc num his aliqua ex parte Dioscorides, refragetur.

Li.2.c.100.

Lens, inquit, frequenti cibo aciem oculorum obtundit, ægrè concoquitur, stomachum vexat, eúmque & intestina inflat: sed aluum cum cortice cocta sistit. (Galenus quidem ait corticem eius adstringere, vt pote multæ austeræ qualitatis participem) præstat in cibo, quæ facillimè coquitur, & nihil atri in maceratione reddit. Vim habet adstringendi: (sic Galenus, Lentes valenter adstringũt:) quapropter aluum cohibet, si detracto antea cortice discoquatur accuratè, primáque aqua inter coquendum effundatur. Id enim primum decoctum aluum ducit. In hoc quidem nihil Dioscorides à Galeno dissentit, quoniam Lens decorticata Galeno, illam adstringendi vehementiam, ea quæ ipsam consequuntur, amittit. Nam quòd Dioscorides dixit Κοιλίαν ἵστησι πρὸ ἀπολεπισθεὶς, καὶ ἑψηθεὶς ἐπιμελῶς, idem est quod Galenus habet, δὶς δ' ἑψηθέντων τῶν φακῶν, & cætera. Id est, ex his coctis lentibus facultatem cibus habet succo contrariam, vt qui ventris fluxus siccet. Hoc tantum interest, quod Galenus corticem non detrahit, Dioscorides detrahit, qui paulo ante dixerat Lentem cum cortice coctam aluum sistere. Galeni verò sententiæ consentaneum esse, Lentem etiam detracto cortice bis coctam, siue, vt ait Dioscorides, diligenter & accuratè discoctam, ventrem cohibere, ex ipsomet Galeno licet intelligere, cum scribit.

Li. 1. Alim.

Non Lens sola, sed & Brassica, atque adeo omnia ostracoderma, compositam ex pugnantibus facultatibus naturam sortita sunt: Nam solidum cuiusque corpus tardè permeat, aliuúmque sistit: humor verò stimulat ad excretionem. Huius porrò rei ex coctione manifesta sumitur demonstratio. Nam aqua in qua dictorum quodque fuerit decoctum, aluum subducit, ipsa verò corpora retinent. Hinc nonnullos audias dicentes. Si Brassica leuiter cocta, & vniuersim ac repente ex lebete in vas aliquod, in quo sit oleum & garum, transfusa ante alios cibos sumatur, aluum subducere: alios autem sentias Brassicam quæ δίσεφθος, id est biscocta dicitur, ad ventrem morãdum, hoc modo præparare, cum ipsam aquæ priùs incoxerint, aquam quidem totam è lebete effundunt, aliam autem affundunt puram & calidam, in qua rursus Brassicam secundo coquant.

Li. 1. Alim.

Idem de Lente biscocta censendum. Pergit Galenus Lenticulæ in cibis facultates explicare. Iure igitur qui largius hoc edulio vtũtur elephan

elephãtiasi & cancris sunt obnoxij. Siquidem crassa siccáque cibaria succo melancholico generando sunt idonea. Quare iis duntaxat quibus aquea in carnibus est χαχεξία, Lenticula in cibo vtiliter præbetur, ceu aridis & squallentibus admodum damnosè. Eandem ob causam visum integrum & inculpatum hebetat, ipsum immoderatè exsiccans ei verò qui contrario modo se habet confert. Menstruis autem purgationibus non est accommoda: crassum enim & tardius fluentem sanguinem reddit: at muliebri profluuio est vtilissima. Cum autem Ptissana in eo saltem contrariam ipsi habeat facultatem, ex amborum mistione præstantissimum componitur eduliũ, quod Phacoptissanam appellant: vtrumque haud æquali portione miscentes, sed Ptissanæ minus iniicientes, vt quæ in cremorem vertatur, & in magnam molem attollatur: Lens autem cocta parum quidem extumescit. Hoc autem edulium eodem quo Ptissana modo præparatur, præterquam quod satureia, aut pulegium adiicitur: quo fit vt suauius simul & concoctu facilius reddatur, cum Ptissana illis minimè gaudeat, sed solo anetho porróque sit contenta. Pessimè autem cocci diuitibus lentẽ parant cum sapa, quandoquidem Lens haud quaquam eorumquæ incrassant mixtionem postulat, sed humidorum potius, & quæ suam ipsius crassitiem incidant. Cum verò sapa commiscetur, hepatis obstructiones solet gignere, viscerísque huius ac lienis inflammationes auget, nisi melle addito melior fiat. Hæc & alia plura Galenus tradit. Dioscorides alias etiam facultates Lentis exponit. Somnia tumultuosa, inquit, excitat: capiti, neruis, pulmoni inutilis: valentior eius facultas contra alui fluxiones, addito cum aceto Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut baccis Myrti, aut putamine Punici, aut aridis rosis, aut mespilis, sorbísue, Piris Thebanis (Cornarius vocem vnam hîc excidisse putat, ἢ οὔων, ἢ ἀπίων, ἢ φοινικῶν θηβαικῶν, id est, aut sorbis, aut piris, aut palmulis thebaicis, cum nulla sint pira Thebaica ab auctoribus memorata, sed palmulæ Thebaicæ ab aliis, & ab ipso Dioscoride nominatæ, quarum decoctum magnopere adstringit, & reprimit,) aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut Punici granis integris, quæ post decoctionem abiiciuntur, vel Rhoe quæ obsoniis aspergitur. Verùm acetum cum ea diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Contra subuersionem stomachi triginta grana Lẽtis adempto cortice deuorari proderit. Decocta cum polenta & illita podagras lenit: sinus cum melle glutinat: crustas rumpit: vlcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit: cum cotoneo aut meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedísque, addito rosaceo: sed in amplo sinu, aut inflammationibus sedis, quæ maius remedium exigunt, cum putamine punici & siccis rosis, adiecto melle decoquitur: nomis quæ in gangrænam euaserunt, adiuncta maris aqua: pustulis, & iis quæ serpunt, igni sacro, pernionibúsque, vt ante dictum est: (cum aceto) contra mammas in quibus lac in grumos coiit, & prę nimia sui copia profunditur, cocta in aqua maris, & illita auxiliatur. Lens optima Plinio, quæ facillimè coquitur, eáque, quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidẽ oculorum obtundit, & stomachum inflat: sed aluum sistit in cibo, magísque discocta cælesti aqua: eadem soluit minùs percocta. Crustulas vlcerum rumpit, eáque quæ intra os sunt purgat, & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximéque exulceratas, & rimosas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo, contra suppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ succus ad oris exulcerationes, & genitaliũ adhibetur: ad sedem cum Rosaceo & cotoneo. In his quæ acrius remedium exigunt cum putamine Punici, melle modico adiecto. Ad id demũ ne celeriter inarescat, adiiciũt & Betæ folia. Imponitur & strumis, panísque vel maturis vel maturescentibus, ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa, & gangręnis cũ Punici tegmine.

Lib. 1. c. 125.

Li. 22. c. 25.

tegmine. Item podagris cum polenta, & vuluis, & renibus, pernionibus, vlceribus difficile cicatricem contrahentibus. Propter dissolutionem stomachi triginta grana lentis deuorantur. In choleris quoque & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta: in quo vsu melius semper eam torrere, aut tundere, vt quàm tenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, neruosisque omnibus, & felli: nec somno facilis: ad pustulas vtilis, ignique sacro, & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. Est Lens etiam hodie notum legumen, & editur parata ex ipsa pulticula, quæ Græcis φακὴ dicitur, & Lens integra cocta, quam ὀλόφακον dicunt. Nouerat & Martialis Ægyptiam Lentem, scribit enim.

Accipe Niliacam pelusia munera Lentem,
Vilior est Alica, carior illa Faba.

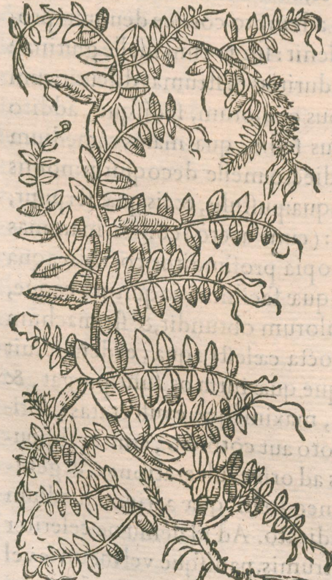
VICIA, APHACA, CAP. LII.

Li. 1. Alim. *Nomina*

AB Asianis suis Galenus ait βίκιον, dici legumen, eóque solo nomine id vocari: Atticis verò σάρακον, aut κύαμον. Latinis Vicia id nominatur à vinciendo, vt Varroni placet, quòd item capreolos habet vt Vitis, quibus sursum versum serpit ad scapum lupini, aliúmue calamum, ad quem, vt hæreat, eum vincire solet, Gallis *Vesce*, Germanis *Vueicken*, Anglis *Fiche*. Est vicia quæ sponte nascitur, est & quæ cæterorum leguminum modo in aruis seritur. Hæc caules habet tenues, quadrangulares, ternûm fere

Genera. *Forma.*

VICIA VERA, *Aphaca Matth.*

APHACA VERA, *Vicia Matthiolo.*

pedum

pedum altitudine: folia longa, Lenti ſimilia, ex pluribus vni pediculo adnexis compoſita: quorum ſingula maiora, latiora, craſsioráque ſunt quàm Lentis: flores ſubrubri, ſiue in purpura nigricantes: ſiliquæ latæ, quarum ſingulis grana includuntur quina ſenáue, non globoſa, ſed Lentis inſtar propemodũ compreſſa, nigra, guſtu inſuauia. Seritur quocumque ſolo, cultu facillimo, & ſolùm in quo ſatum fuerit lætificans. Hîc veram Viciam expreſsimus, Matthiolus nomine aphaces depinxit, quam Galenus cum Vicia coniunxit. Dioſcorid. Aphacam, quæ ἀφάκη Græcis nominatur in aruis naſci dixit, altiorem Lente, tenuibus foliis, ſiliquis Lente maioribus, in quibus terna quaternáue ſemina nigra, Lente minora. Theophraſtus Aphaces oleris meminit inter intubacea de quo poſtea nos agemus, & Aphaces leguminis, eam cum Lente & Piſo in leguminum genere ponens, quorum ſera ſatio. Idem alio loco ſcribit quorumdam leguminum ſiliquas eſſe ἐπιπλατεῖς, vel ὑποπλατεῖς, vt legiſſe Gaza videtur, id eſt, interprete Gaza nonnihil latas, vt Lentis & Aphaces, Aphaceſque fructum celeriter perire. Idem frugum & leguminum peſtes recenſens tradit Aphacen à Securidaca ſtrangulari. Plinius Theophraſtum ſecutus, vno loco Aphacen in cichoriaceis numerat, alibi vero Dioſcoridis Aphacam ita exprimit, vt ex eo tranſſcripſiſſe videatur, vel certe ex eo auctore ex quo Dioſcorides ipſe deſcripſit. Aphace, inquit, tenuia admodum folia habet: puſillo altior Lenticula eſt, ſiliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt, nigriora, & madidiora, & minora Lenticula. Naſcitur in aruis. Itaque Aphace rectè fortaſſe dicetur legumen hîc depictum, quod Matthiolus nomine Viciȩ exhibuit. Aphaces, & Viciȩ ſemina figura non eſſe rotunda, veluti Fabarum Galenus ſcribit, ſed aliquanto latiora quomodo lentium. Hac cum ſiliquis atque integra planta ruſtici reponunt, vt brutis pecudibus ſint pabulo. Per famem tamen quoſdam ſibi cognitos, qui hæc quoque comederint, potiſsimum vêre, cum adhuc virent, quemadmodum Fabas, & Cicer edere conſueuerunt. Sunt autem non inſuauia modo, ſed concoctu etiam difficilia, aluúmque inhibent. Perſpicuum ergo eſt cum ſint eiuſmodi, alimentum quod ex ipſis diſtribuitur, eſſe haud quaquã boni ſucci, ſed craſſum, atque ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum, vt de Lente diximus. Verum Lenti quidem multa bona inſunt, his autem nihil bonorum illius adeſt. Aphacæ ſemen, auctore Dioſcoride, adſtringendi vim habet, quare torrefactum ſtomachi aluíque fluxiones ſiſtit, ſi freſum lentis modo decoquatur. Natura Aphacæ ad ſpiſſandum efficacior inquit Plinius quàm Lenti: reliquo vſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluíque fluxiones ſiſtit ſemen decoctum. Vicia ſylueſtris caulibus, foliis, ſiliquis ſatiuæ ſimilis eſt, niſi quod omnia hæc minora habet, caules teneri ſunt, graciles, anguloſi folia in pediculis eodem modo quo in ſatiua diſpoſita, quorum extrema in binos ternóſue capreolos deſinunt: flores parui in ipſo caule: ſiliquæ item paruæ longiuſculæ, anguſtæ, in quibus ſena ſeptenáue grana, nigricantia, dura, viciæ ſeminibus minora. In agris cum ſegetibus prouenit. Hanc ſylueſtrem Viciam Dodonæus Arachum nominat, tertia ſyllaba per, ch, ſcripta, & Craccam, Galli *Veſce ſauuage & veſceron*, Germani *Vuilde vuicrem*, & *Sant Chriſtofflelskran*, Brabanti *Crok*. Ruellius etiam Craccã appellari refert. Fuchſius Aphacen vocat, Matthiolus, Viciam. Quorum ſententiam improbat Dodonæus, quod ſeminis Craccæ figura exquiſitè rotunda eſt, ſeminum vero Viciæ & Aphaces, forma rotunda non eſt, ſed aliquanto latior, veluti Lentium, vt ex Galeno modo diximus. Viciæ ſylueſtris figura qualis ſit, ex imagine ſatiuæ intelligi poteſt.

Locus. In cap.142. li.2. Dioſc. Li.2.c.142. *Locus & Forma* Lib.7.Hiſt. cap.7.& 11. Ibid.ca.5. Cap.8. Lib.27.c.5. Li.1. Alim. *Vſus* Li.2.ca.142. *Vires.* Lib.27.c.5. *Locus.*

ARA

ARACHVS, CAP. LIII.

Forma. Hoc leguminis ſylueſtris genus Viciȩ ſilueſtri planè ſimile eſt cauliculis, foliolis, capreolis: floribus diſsimile, nam aceruatim in longis pediculis oriuntur, ferè in ſpicæ formam, ex cæruleo purpurei: deinde ſiliquæ compreſſæ, in quibus ſemina Viciæ ſylueſtri ſimilia, Vellaunij & Aruerni etiamnum hodie vocant *Arouſſes*, quaſi Arachum, corrupto quidem, ſed adhuc ſeruato veteri nomine. *Locus.* Inter ſegetes creſcit, & in agrorũ marginibus ἄραχον Græci vocant, Latini ſimiliter Arachum, de quo ſic Galenus. *Li. 1. Alim.* Apud nos ſylueſtre quoddam rotundum ac durum, Eruóque exilius, in fructibus cerealibus repertum, quod Arachum nominant, non per c, ſed per ch, vltimam ſyllabam proferentes quod ſelectum proiiciunt, vti & ſemen Securidacæ. Hæc Dodonæus in frumentorum Hiſtoria.

FOENVMGRAECVM, CAP. LIIII.

Nomina. THΛΙΣ, κεραῖτις, αἰγόκερος, βόκερος Græcis, Latinis fœnumgræcum. Maior Græcarum appellationum pars à ſiliquarum eſt ſimilitudine ſumpta: hæ enim corniculis ſimiles ſunt. Hinc ceraïtis ſimpliciter à cornu dicitur: κέρας enim Cornu ſignificat. Aigoceros à caprini cornu ſimilitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod nomen Theophraſtus huic plantæ indidit. *Li. 2. ca. 11.* Columella ſimpliciter Siliquam à ruſticis vocari ſcripſit. Varro Siliculam, Plinius. Siliciam, Arabes *Olba*, *Helbe*, ſeu *Hebbe*, Itali *Fiengreco*, Germani *Bockshorn*, Hiſpani *Alfornas*, & *Alhouas*, Galli *Fenugrec*, & *Senegre*, Angl. *Fenegreck*, Belg. *Fenigrec*. *Genera.* Fœnigræci genera ſunt duo, ſatiuum, & ſylueſtre. *Forma.* Fœnumgræcum ſatiuum caules multos ab vna radice profert teneros, rotundos, nigricantes, inanes, ramoſos: folia pratenſis Trifolij modo, in ambitu ſerrata: flores candidos, paruos, ex quibus ſiliquæ prodeunt longæ, corniculorum figura, incuruæ, & acuminatæ, in quibus ſemen ſub fuluum, pingue, grauis odoris. Radice firmatur multiplici, tenuíque. Fœnumgræcum ſylueſtre radice eſt longa, lignoſa, ſurculoſa: caule ſimplici dodrantali, ima parte corticoſo: foliis paucis, ſatiui foliis ſimilibus: ſiliquis quàm in ſatiuo latioribus, quȩ in tenue veluti filũ deſinũt, & curuorum inſtar cornuũ arcuantur: ſemine quàm in ſatiuo minore. *Locus.* In aridis prouenit. Sylueſtre aliud fœnumgrȩcum Tragi & recentiorũ multis rotundis & longis repit caulibus. Folia

FOENVMGRAECVM
ſatiuum Matthioli.

FOENVMGRAECVM *syluestre Dalech.*

FOENVMGRAECVM *alterum Dodonæi.*

Folia ei oblonga ſunt, veluti Viciæ, ſingula tamen maiora, latiora ac rotundiora, flores ex foliorum ſinibus prodeunt, albicantes: ſiliquæ oblongæ & aliquantulum recuruæ, Fœnogræco ſimiles, ſed minores, in quibus ſemen anguloſum, ſapore Viciæ. Radix longa & ſæpè tricubitalis, quæ non facile intermoritur, verum ſingulis annis primo vêre regerminat. Reperitur in vtraque Germania, locis ſiluoſis, opacis & incultis. Nullius in medicina aut cibo, quod ſciatur, vſus. Satiuum Septembri menſe, vel circa æquinoctium ſeritur, cum pabuli cauſa ſeritur, & menſis Ianuarij vltimo, vel primo Februarij cum in meſſem ſeminatur. Silicia hoc eſt Fœnumgræcum, inquit Plinius, ſcarificatione ſeritur, quatuor digitorum ſulco, non altiore, quantóque peius tractatur, tanto prouenit meliùs. Rarum vel, Mirum dictu, eſſe aliquid cui proſit negligentia. Iunio & Iulio menſibus floret, dein ſiliquas producit, Auguſto maturum ſemen legitur. Fœnumgræcum veteres in cibos recipiebant, nec non in medicos vſus. Fænigræci ſemen Galeno inter manifeſte calfacientia cenſetur, eundémque hominibus in cibo vſum pręſtat, quem Lupini. Sumitur enim cum Garo alui ſubducendæ gratia: eſtque huic rei multo quàm Lupini accommodatius, cum nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & Garo ſicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcũ & Lupinos ex vino, garo, & oleo ſumunt, alij etiam panem addunt, eóque obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minùs ſubducat, caput certe non tentat, quod nonnullis Fœnumgræcum ex Garo facere ſolet. Præterea ſtomachum non ſubuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibuſdam efficit. Succus ipſius cum melle ſumptus ad omnes prauos humores qui in inteſtinis habentur ſubducendos eſt accommodus: ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parcius ei mel eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò

Tempus.

Lib.18.c.16.

Tempus.

Li. 1. Alim.

Vſus & vires.

thoracis citra Febrem affectibus, pingues cum eo palmulas elixare oportet, vbi autem succũ ipsum expressum copioso melli miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longe ante cibum vti. Hodie Fœnogræco in cibis non vtimur, sed in medicos vsus sæpissimè, præsertim à chirurgis, admittitur. Farina enim eius, vt recte tradit Dioscorides, vim habet molliendi, discutiendíque: in aqua mulsa decocta aduersus tam internas quàm externas inflammationes efficaciter illinitur: lienem cum aceto & nitro trita extenuat. Succus decocti eius fœminarum malis subuenit, & siue tumor, siue præclusio sit vuluæ, fouentur & insident. Fœnigræci in aqua decocti cremor expressus, capillos, furfures, & manantia capitis vlcera purgat: locos dilatat, & emollit, si cum anserino adipe pessi vice subiiciatur. Viride cum aceto vtilissimum imbecillibus locis, & vlcera sentientibus Decoctum eius prodest aduersus tenesmos, fœtidámque dysentericorum proluuiem. Oleum quod ex eo exprimitur, & myrto, capillos, & genitalium cicatrices absterget. Nec Fœnogręco minor est auctoritas, inquit Plinius, quod Telin vocant, alij Carphos, alij Buceras, alij Ægoceras, quoniam corniculis semen est simile, nos Siliciam. Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit, siue duritia, siue tumor, siue contractio sit vuluæ, fouentur, & insident: infusum quoque prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur: item ex aceto. Sic & iocinori decoctum. Subiiciũtur & alia plura ad vsum medicũ pertinentia, de quibus & iis quę Dioscorides tradidit, iudicium ferri potest ex iis quæ Galenus scribit: nempe Fœnumgræcum calefacere secundo ordine, desiccare primo: quare feruentes phlegmonas irritare, exacerbaréque, quæ verò minùs sunt calidæ & duræ, eas digerendo curare. Sicci seminis farina, inquit Matthiolus, cum sulphure & nitro lentigines delet. Medetur vlcerosæ scabiei, si cum quarta parte seminis Nasturtij excipiatur aceto, & subinde illinatur. Eadem in hydromelite decocta, addita axungia auxiliatur genitalium tumoribus: parotidas etiam iuuat, chiragram, podagram, & articulorum luxationes. Ex vino subacta carcinomata purgat. Datur vtiliter potandum Fœnigræci decoctum diuturna tussi laborantibus, & cum pectus fuerit exulceratum. Seminis decoctum maceratis in eo Linteolis, & fronti adhibitis, oculorum fluxiones auertit.

Lib. 2. c. 95. — Li. 24. c. 19. — Libr. 8. sim. — In cap. 95. li. 2. Diosc.

SESAMVM CAP. LV.

Nomina — ΣΗΣΑΜΟΝ dicitur Græcè, similiter Latinè Sesamum, & Sesama, Arabicè *Semsem*, & *Sensera*, Italicè *Sesamo*, *Sosimano*, & *Ingiolina*, Hispanicè *Iorgilin*, & *Alegria*, Gallicè *Iugioline*. Sesami quidem semen in officinis satis protritum est, ex quo videlicet copiosum exprimitur oleum, ipsa verò Sesami planta non æquè nota, vt pote quæ numquam vel rarissimè in Italia & Gallia seratur. Semen autem quo Officinæ vtuntur, ex Græcia & Peloponneso ad nos conuehitur. Sesamum Theophrasto auctore, caule est ferulaceo, magis quàm arundinaceo, Milio simili, crassiore tamen ac magis multiplici, radice numerosiore: foliis rubentibus: flore viridi, herbaceo: semine vasculis incluso Papaueris modo. Plantã nomine Sesamilis hîc pictã à Luca Ghino ad se missam fuisse ait Matthiolus, sed legitimum Sesamum esse non affirmat, quod culmum non ferat Milio crassiorem, altiorem, numerosiorémque, nec radices plures, sed scapum Fabacei æmulũ, in quo vt in Faba, siliquæ triangulares, aut quadrangulares, in quibus semen. Deinde folia eius non rubent, nec flos herbaceus est. Ex quibus tam leuibus coniecturis statuere aduersus omnium iudicia non debuit Matthiolus postremam plantam non esse Sesamum, vt ait Pena, quantum

Lib. 8. Hist. cap. 3. & 9. — *Forma*

SESAMVM verum.

tum enim seminis Sesamini ex Alexandria & Creta defertur, huius plantæ est. Sesama, inquit Plinius, ab Indis venit, ex ea & oleum faciunt, color eius candidus. Omnium quæ ex æstiuis sementibus ager recipit, Sesamam terræ molestissimam esse scribit Theophrastus, plurimúmque posse eam emaciare, vtpote quæ multiplici magis, crassioréque calamo, & numerosiore radice sit quàm Milium. Sesamo, vt cæteris leguminibus vescebantur antiqui Galeno teste, qui ob id leguminib⁹ subiunxit. Plinius æstiuis frumentis annumerat. Sesami semen, inquit Galenus, pingue est, ideóque repositum celerrimè fit oleosum: quamobrem eos qui ipso vescuntur celeriter implet, stomachúmque subuertit, ac tardè concoquitur, pinguéque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quod ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum neque aliud quoduis pingue. Est autem crassi succi, ideóque non propere peruadit. Ipso autem solo non admodũ vescuntur, sed cum melle crudo Sesamidas, quas vocant, (nimirum Placentas) effingentes. Panibus etiam inspargitur. Sesamum Dioscoridi stomacho inutilis cibus, halitus grauitatem facit, quoties inter mandendum commissuris dentium inhæsit. Neruorum crassitiem illitu discutit. Medetur auribus fractis, ambustis, inflãmationibus, coli doloribus, & cerastæ morsibus, capitis dolores qui æstuatione concitantur, ex rosaceo lenit. Eadem efficit herba decocta in vino: præsertim inflammationibus oculorum, doloribúsque prodest. Ex eo fit oleum quo Ægyptij vtuntur. Quæ verò Ruellius vertit, medetur auribus fractis, & cætera, Græcè sic leguntur. Καὶ τὰ ἐν ὠσὶ θλάσματα, καὶ φλεγμονὰς, καὶ πυρίκαυτα, καὶ κώλων ἀλγήματα, καὶ κεράστου δῆγμα θεραπεύει, Id est, Aurium contusiones, inflammationes igne ambusta, coli dolores, atque cerastæ morsum sanat. Cornarius tamen κώλων ἀλγήματα artuum dolores interpretatur, legendúmque censet κώλων per ω, non κόλου per ο. quod intestinum crassum significat. Lacuna verò in nonnullis manuscriptis codicibus legi tradit, ἀσκαλαβώτου καὶ κεράστου δήγματα, id est, stellionis & cerastæ morsus in quibusdam tantũ κωνωπῶν δήγματα θεραπεύει, id est morsibus culicum medetur. Sesama trita in vino sumpta inhibet vomitiones inquit Plinius. Aurium inflammationi illinitur, & ambustis. Eadem efficit & dum in herba est. Hoc amplius oculis imponitur decocta in vino, Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit: stellionum morsibus resistit: item vlceribus quæ cacoethe vocant. Et auribus oleum quod ex ea fit prodesse diximus. Hæc sic legimus in vulgatis nostris exemplarius, Cornarius verò in vetere suo codice pro vino legit ouo, idque verisimilius. Sesama trita in ouo sumpta inhibet vomitiones. Deinde pro hoc amplius, habet, Hæc amplius, vt de herba accipiamus. Sesamum, Galeno, non parum in se continet viscosum & pingue, quare emplasticum est, & molliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est quod ex eo conficitur oleum, herbæ quoque decoctum similem vim obtinet. Oleum Sesaminum, vt tradit Mesues, impinguat, semen auget, asperam arteriam lenit, & vocem ob id claram reddit.

Lib.8.Hist. cap.9.

Li.1. Alim. Lib.18.c.10.

Vsus & Vires

Lib.2.c.92.

Li.22. c.25.

Embl. 87. libr.2.

Lib.8. sim.

Li.3.Antid.

OROBANCHE, CAP. LVI.

Nomina

ὈΡΥΒΆΓΧΗ Græcè sic & Latinè Orobanche nominatur, & Erui angina, à Theodoro Eruanga. Nam Orobanche ab Erui strangulatu nomen adepta est, nempe quod ὄροβον ἄγχει, id est, quod Orobum siue Eruum strangulat. Duplicem esse Orobanchen ex Theophrasto, Galeno, Dioscoride colligere licet. Vnam quæ legumen sit, aut leguminum Erui præsertim vitium, & pestis: alteram quæ cauliculus tãtum sit subruber. Theophrastus de seminibus quæ inter alia nascuntur loquens, vt de Ægilope qui in Hordeo magis oritur, de Aracho qui in Lẽte, de Securidaca quæ in Aphaca, subiicit. Ἔνια δὲ καὶ φανερῶς ἐστι κοινὰ πλειόνων, ἀλλὰ διὰ τὸ μάλιστα ἔν τισιν ἐυσθενεῖν (sic enim legendum sensu ita postulante, & Gazæ versione subscribente, non ἀσθενεῖν, vt in publicis exemplaribus legitur) ἴδια τούτων φαίνεται. καθάπερ ἡ ὀροβάγχη τῶν ὀρόβων, καὶ ἡ ἀπαρίνη τῶν φακῶν. ἀλλ' ἡ μὲν ἐπικρατεῖ τῶν ὀρόβων διὰ τὴν ἀσθένειαν. ἡ δὲ ἀπαρίνη μάλιστα ἐν τοῖς φακοῖς εὐτροφεῖ. τρόπον δέ τινα παραπλήσιος ἐστι τῇ ὀροβάγχῃ, διὰ τὸ ἐπιβάλλειν καὶ κατέχειν ὅλον ὥσπερ πλεκτάνῃ: ἀποπνίγει γὰρ οὕτως, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα εἴληφε. Id est, Quædam autẽ sunt perspicuè multorũ communia. Sed quia in quibusdã maiorẽ vim habent, horũ propria existimantur, veluti Orobanche Orobi, Aparine Lentis. Sed Orobanche quidem Eruum vincit propter imbecillitatem, Aparine autem inter Lentes bene nutritur: & ea quidẽ Orobãche quodammodo similis est, quia totam plantam aggreditur, & veluti brachiis amplexatur: sic enim strangulat, vnde ei nomen. Idem alio in loco de iis scribens quæ vicinas plantas interimunt. Καὶ γὰρ ἡ ὀροβάγχη καλυμμένη τὸν ὄροβον τῷ περιπλέκεσθαι καὶ καταλαμβάνειν: καὶ τὸ λειμόδωρον τὸ βούκερας εὐθὺς τῇ ῥίζῃ παραφυόμενον. Id est: Etenim Orobanche Eruum necat amplexu compressúque suo, & Limodorum fænumgræcum interimit protinùs radici adnascens. Orobanches leguminis sic quoque meminit Galenus. Reperit igitur in Lente quoque ex mutatione ipsius enatum durum rotundúmq; Arachum, & Pelecynum seu Securidacam semina non vesca: præterea Aparinen, quæ non modò non esculenta est, sed plantæ lentis dum assurgit, vndique implexa, ipsam strangulat, suffocat, & detrahit, non aliter quàm Orobanche Eruum. Plinius & illius mentionem facit his verbis. Est & herba quæ Cicer enecat, & Eruum circumligando se, vocatur Orobanche. Orobanchen legumen putant esse docti herbarij quæ hîc depicta est, indicatã pro Aphace à Dodonęo. Tenuibus, angulosis, geniculatis, longis, Lentéque altioribus cauliculis assurgit. Folia sunt ei parua, tenuia, latiuscula, in acutum desinentia, in singulis geniculis bina, inter sese opposita, circa quæ tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferunt paruos, ac luteolos, quos siliquæ sequuntur latæ, Lentis siliquis longiores, in quibus semina quaterna quináue, lata, nigra, dura, Lente minora: radices paruæ sunt & fibratæ. Alteram Orobanchen Dioscorides describit his verbis. Orobanche cauliculus est sesquipedalis, & interdum maior, subruber, hirsutus, tener, sine folio, pinguis: flore subalbido, aut in luteum vergen

Genera.

Li. 15. causs. cap. 22.

Li. 1. Alim.

OROBANCHE Legumen, Aphaca Dod.

Li. 18. c. 17.

Lib. 4. c. 28.

Forma

Li. 2. ca. 136.

vergente: radice digiti craſsitudine, & cum ariditate flacceſcit caulis, fiſtuloſa. In hac hiſtoria quæ Ruellius vertit, ſine folio, pinguis, Græcè legimus φύλλοις ὑπολίπαρον, id eſt, foliis ſub pinguibus: neque enim prorſus foliis caret hæc Orobanche, ſed in ſummo foliola habet, inter quæ flores prodeunt. Plinium Ruellius quidem ſecutus eſt, qui Orobãchen ſic deſcripſit, ita tamẽ vt cum ſuperiore Orobanche hanc confundat. Orobanchen, inquit, appellauimus necantem Eruum & legumina: alij Cynomorion eam appellant, à ſimilitudine canini genitalis. Cauliculus eſt ſine foliis, pinguis, rubens. Legitimam hanc Orobanchen alteram eſſe quę hîc depicta eſt, quæque notis omnibus hiſtoriæ Dioſcoridis reſpondeat, Matthiolus, & plerique docti herbarij exiſtimant. Ananienſes, teſte eodem Matthiolo Herba lupa vocant, quod vicinas herbas deuoret, nonnulli *Coda di leone*, alij *Herba tora*, quod vaccæ ea deuorata (vt paſtores facto periculo teſtantur) ſtatim taurum adeant. Cynomorion etiam appellatam à ſimilitudine canini genitalis Plinius dixit, non inconcinna repræſentatione: nam ſi quis eam contempletur glabro, ſingularíque caule proſilientem, conſarctos inter ſe flores, & quaſi in glomum collectos monſtrantem, genitalis canini effigiem referre perſpiciet, quod in ſummo craſsius, & veluti galericulo contectum cernitur. Recentioribus Græcis ὀσπριολέων, & λεοντοβοτάνη dicitur, hoc eſt, legumen Leoninum, & Leonina herba. Eiuſdem meminit auctor libri de plantis Ariſtoteli inſcripti. Eſt quæ caulem habeat, inquit, ſed abſque fructus, & foliis, vt quam appellant Chryſocomen aut Chryſiti. Quibus verbis Orobanchen Dioſcoridis, Hæmoderon Theophraſti perſpicuè intellexit, Chryſitidis nomine conuenientes à fuluo colore Sciolus quidam expoſuit Chryſocomen. Dodonæus hanc Dioſcoridis Orobanchen, Theophraſti λιμόδωρον eſſe putat, de quo ſic Theophraſtus. Τὸ δ' ὑποφυόμενον εὐθὺς ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ κυμίνου, καὶ τοῦ βουκέρου τὸ λιμόδωρον (non λιμόδωρον, ſed αἱμόδερον legendum, à cute tanquam cruore infecta, puto, μονόκαυλον, οὐκ ἀπέμφερες τοῦ καυλοῦ, πλὴν βραχύτερόν τι πολὺ, καὶ ἄνωθεν τί κεφαλῶδες ἔχει, ῥίζαν δ' ὑποστρόγγυλον. Id eſt, Quod autem ſtatim ab radice cumino, & Fœnogræco ſubnaſcitur Hæmoderon, vnicaule eſt, nec diſsimili caule, verùm breuiore multo, & ſuperne quoddam veluti caput habet, radicem autem ſubrotundam. Idem alibi ait Hæmoderon radici protinus adnaſcens Fœnumgræcum necare. Interim ex emendato Theophraſto, inſigne in Plinio mendum corrigendum. Legimus enim lib. 20. cap. 10. Et necatur cuminum ab imo dorſo, cum legendum ſit, Et necatur cuminum ab hæmodero, ex Theophraſt. lib. 8. hiſtor. cap. 8. Cæterùm Dioſcoridis Orobanchen à Theophraſti Orobanche prorſus diuerſam eſſe ex vtriuſque hiſtoria perſpicere licet: cum enim Dioſcoridis Orobanche vnico conſtet caule, quî Eruum, vel quamuis aliam ſegetem ſic apprehendere, & veluti brachiis amplecti poſsit, vt ſtrangulet, quod de ſua Orobanche tradidit Theophraſtus, cauliculis repentibus & viticulis ſuis phantas vicinas complecti, non interimere ſingulari caule

OROBANCHE altera Matthi.

Ibidem.

Li. 22. c. 25.

In cap. 136. li. 2. Dioſc.

l'herbe au Tau

Leontobotane leonina herba

In hiſt. fru.

Lib. 8. Hiſt. cap. 8.

Li. 5. cauſ. 2.

diuersum est. Tamen Dioscorides Orobanchen suam inter quædam legumina nasci scribit, & ea strangulare, atque inde Orobanches nomen inditum. Quare dicendum, quod censet Matthiolus, hanc nullo sane amplexu, sed præsentia tantum sua, legumina, segetes, cannabim & linum interimere, quæ iuxta ipsam oriuntur: vel dicendum, Dioscoridem Orobanchen quæ duplex sit, pro vna duntaxat accepisse, quod à Plinio etiam factum, diximus. In agro Cannabe consito effossa multoties est Hæmoderos, tam prope nascens sub radice Cannabis, vt eam amplecteretur, ac sustolleret, velut impacta, & agglutinata: qua vicinia, & adhæsu, multum alimenti Cannabi adimebatur, quoniam Hæmoderos planta succosa & per humida multo succo egeret, quo intercepto fraudabatur propinqua Cannabis. Priorem Orobanchen dicit Galenus siccæ frigidæque temperaturæ esse in primo ordine. Alteram Dioscorides tradit oleris modo æsitari crudam, & in patinis Asparagi modo decoctam: legumentis additam concoctionem eorum accelerare.

Ibidem.

Lib.8. sim.

Vires & tempera.

ORNITHOPODIVM, CAP. LVII.

Nomina

PLANTAM istam Ornithopodium, id est auis pedem, Gallicè *Pied l'oiseau*, appellare voluerunt herbarij. Est enim veteribus Græcis & Latinis, quod sciam anonymos, nisi sit Polygalon Dioscoridis, de quo mox dicemus. Ornithopodium autem non sine ratione dicitur, nempe à similitudine pedum paruæ auiculę, siliquæ vni pediculo nixæ, quaternæ aut quinæ, expansæ, mucronatæ, quasi stylis aduncis, articulatis, curuatis referunt. Paruulis multis, tenuibus, ac gracilibus exit cauliculis per terram stratis, folia in his plurima, rotunda, parua, Lentis foliis minora & tenuiora: flosculi exigui, lutei, in paruis pediculis densè coaceruati: siliquæ paruæ, tenues, quales diximus, in quibus sena, septenáue minuta & rotunda semina, Napi aut Rapi seminibus similia. Nascitur in aruis inter segetes. Reperitur & in locis incultis, veluti in collibus, pratis siccis & apricis, ac secus vias.

Forma

ORNITHOPODIVM Dod.

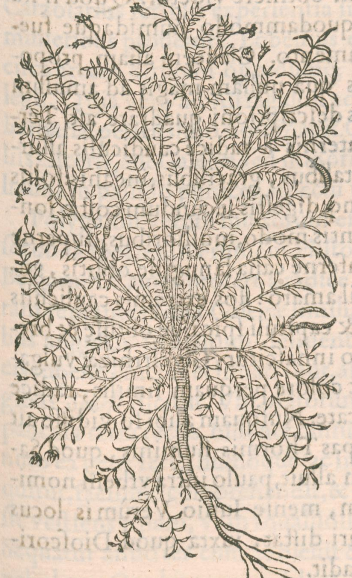
Ornithopodium aliud ex Dalechampio, pictum damus, quod in aridis & sabulosis nascitur, radice multiplici huc illuc fusa,

ORNITHOPODIVM tuberosum Dalech.

tenui

PVSILLVM
Ornithopodium Pena.

tenuibus fibris capillata, crebris tuberculis nodosa duris, rotundis: cauliculis multis, humi ferè sparsis, aut paululũ extantibus: foliis Viciæ, minoribus, in singulis ramulis ex aduerso dispositis numero imparibus: flore in summis ramulis ex albo rubescente: siliquis exilibus, curuis, ferè ternis, velut articulis quibusdam distinctis: minuto semine. Herniariam quidam vocant, quia omenti & intestini prolapsui mirè auxilietur sumpta & admota. Item experimentis constat totius plantæ decoctum ac puluerem renum calculos frangere ac eiicere. Aliud perpusillum & elegans Ornithopodium pictum monstrat Pena. Oritur in marginibus herbidis Grinuuincij Regiæ ad Tamesin flumẽ, non procul Londino. Vix binos aut ternos superat pollices: ramulis in terram sparsis, exilioribus & crebrioribus, venustius ordine positis quam in superiore: non aliis natalibus gaudet.

GLAVX, CAP. LVIII.

SVPERIORI similes præsertim foliis plantas aliquot adiungemus, primum eam quæ, si Dodonæo credimus, γλαῦξ Græcis, & γάλαξ, & γλάξ, Latinis similiter Glaux nominatur, Gallicè *Herbe au laict*, Germanicè *Milchkraut*. Cauliculos multos ex eadem radice mittit, teneros, dimidium pedem altos, in quibus vtrimque ordine digesta folia parua, longiuscula, minoribus Lentis foliis proxima, infernè candidiora quàm supernè: inter quæ flores prodeunt, Violis similes, minores & purpurei. Radix gracilis & fibrata per terram serpit. Locis salsuginosis & vliginosis maritimis prouenit, in tota Zelandia: quæ satis Glauci à Dioscoride descriptæ conueniunt. Glaux, inquit, Cytiso & Lenticulæ foliis similis, quæ supernè virent, auersaq; candidiora spectantur: ramuli à terra exiliunt quini, seníue, tenues ab radice, dodrantem alti: flores Leucoij, purpurei, minores tamen. Nascitur iuxta mare. Glaux antiquitus Galacton vocabatur, inquit Plinius, Cytiso & Lenticulæ foliis similis: auersa cãdidiora. Rami in terrã serpunt, quini seníue, admodum tenues ab radice: flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similaginis ad excitãdam vbertatem lactis. Eam qui hauserint, balneis vti conuenit. Dioscorides eandem ei vim tribuit. Coquitur, inquit, cum Hordeacea farina, sale, & oleo in sorbitione, adreuocandam

Lib.1. c.32.
Nomina
Forma.
Li.4.ca.136.
Lib.17.c.9.
Vsus & Vires.

GLAVX
Dodonæi.

GLAVX CLVSII.

Li.6.simpl.

extincti lactis vbertatem. Idem & Galenus habet. Glaux herba & ipsa lactis generandi vim obtinere videtur. Quod si ita sit, calida quodammodo humidaque fuerit temperamento. Glaucem aliam proposuit Clusius qua nullam magis ad amussim Dioscoridis descriptioni quadrare ait. Ternis aut quaternis à radice cauditulis assurgit, dodrantalibus, gracilibus, incanis: foliis ordine vtrinq; digestis secundum costæ longitudinẽ, lentis modo, mollioribus, superne virẽtibus, inferne cana lanugine obsitis, gustu nonnihil amaro: flos extremis cauliculis confertus, & capituli spicæ'ue obtusę & breuioris modo innascitur, Glycirrhizæ vulgaris forma & colore perquam similis, radice exili, candicãte. Nusquam alibi se vidisse ait quàm ad ripas Thormis fluminis, quod Salamanticam alluit, paulo infra vrbem nomine carentem, mense Iunio. Verùm is locus procul à mari distat, iuxta quod Dioscorides nasci tradit.

POLYGALON, CAP. LIX.

Nomina
Lib.4.c.37.
Forma

NOmen ab affectu sibi vendicauit πολύγαλον, siue πολύγαλα, quod potum, inquit Dioscorides, lactis abundantiam faciat. Frutex est paruus, palmi altitudine, folio Lentis, gustu subacerbus. Polygala Plinio palmi altitudinem petit, in caule summo foliis Len-

POLYGALON Matthioli, Astragaloides Lobellij.

POLYGALA multorum: quibusdam Onobrychis.

ticulæ

ticulæ,guſtu adſtricto,quæ pota lactis abundantiam facit. Polygalon Matthioli hîc appinximus, quod tamen verum eſſe is non affirmat.Palmarem, in quit, altitudinem non excedit, folia Lenticulæ habet, & guſtu eſt adſtricto. Præterea Carzolarius ſcripſit experientia ſibi compertum eſſe, eius vſu lac copioſum in mulieribus prouenire. Lobellius eſſe vult Aſtragoloides Herbariorum, quam circa arcem dirutam oppidumq́; *Treuou*, Lugdunenſis Galliæ in collibus ſæpe legit. Quia vero ad Aſtragalon accederet, Aſtragaloidem cum Valerando rei herbariæ peritiſsimo nominauit.Cauliculis eſt palmum altis,aut pedalibus, foliis Ciceris,aut Galegæ,ſed minoribus,in pediculis vtrinque ordine ſitis.Floſculi ſunt in pallido punicei,aſpectu venuſti. Radix craſsitudine digiti.

Forma. Polygalon verum multorum eſt Dodonæi in Hiſtor.Stirpium Viciæ alterius ſecunda ſpecies,in Frument.Hiſtor.Onobrychis,Lobellio, Caput Gallinaceum Belgarum.Caules profert à radice multos,cubitales, procumbentes, & per terram reptantes:folia Galegæ ſimilia,tenuiora tamen ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus coaceruata. Flores in longiuſculis ſpicis rubent.Fructus echinati ſunt,aſperi,plani ac ſubrotundi.Dienſibus Allobrogibus *Sparſe* dicitur. Vbi pratorum copia non eſt, in aſperis & lapidoſis locis, paucula terra tectis, bidente tantum ſcalptis, iniecto fimo diligenter comminuto ea gens ſerit, humóque ac inſperſo ſtercore operit. A ſatu imber ſi ſubſequitur,facilimè comprehendit,& optimè proficit, diſiectis huc illuc cauliculis ſic veſtiens ſolum, vt in ſquallidiſsimo ſolo lætiſsimi prati ſpeciem oſtendat. Sequatur anno ter cum adoleuit & corroborata eſt, pecorìque gratiſsimum eſt pabulum. Gaudet præcipuè locis aridis, & ſabuloſis. Abundare lacte pecudes quæ illa viridi & ſicca paſcuntur,certiſsimum eſt.

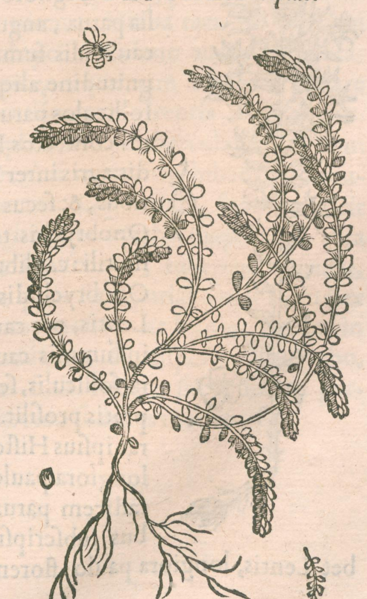
Locus.
Tempus.
Lib.2.ca.13.

Polygalam aliam ex Cluſio hîc pictam damus, nuſquam alibi quam in Hiſpaniis ab eo repertam, & obſeruatam. Eſt quidem illa fruticoſa, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, Sparti aut Iunci modo: folia ſingulis oblongis coſtis inhærent, impari plerumque numero, quina, ſeptena, aut plura,

POLYGALA *Valentina.*

POLYGALA *repens.*

Lenticu

Lenticulæ ſimilia,magis tamen carnoſa,& ad Rutæ colorem accedentia, guſtu adſtringēte,& ingrato:flores Meliloto ſimiles,colore luteo, coronæ in modum ſummis virgulis(quæ magna ex parte nudæ ſunt,& maturo ſemine areſcunt)inſident:incuruæ,longæ & teretes ſuccedunt ſiliquæ, ternis aut quaternis internodiis diſtinctæ, quæ ſemen continent durum,oblongum, nigrum, ingrati ſaporis:radix longa,dura, lenta, ſatis craſſa. Perpetuò viret,floret Aprili,Maio & Iunio:ſemen Iulio maturum eſt.Apes ex eius flore mel plurimum colligere creduntur.Agro Salmaticenſi frequens ſecus vias: inuenitur etiam in Granatenſi, Murciano,& Valentino regno,locis arenoſis, & collium decliuibus. Salmanticenſes *Coronilla de Rey* vulgo appellant, quaſi Sertulam Regiam, & iſtic Officinæ Meliloti vice vtuntur, Granatenſes & Murciani *Lenteiuela*, id eſt Lenticulam, Valentini Poligalam. Ad Ornithopodium Dodonæi accedere videtur.

Tempus. *Locus.*

Apud nonnullos Herbarios etiam Polygalæ nomen adepta eſt, plantula hæc multis denſiſsimisq́; ramulis palmum longis,reptantibus foliolis Herniariæ per interualla diſtinctis,è quibus florum, veluti candicantes globuli verticillatim oriuntur.In ſcrobibus ſabuloſis,foſſarum & agrorum marginibus, Antuerpiæ & Gandauo conterminis luxuriat.

ONOBRYCHIS, CAP. LX.

Nomina *Genera.*

ὈΝΟΒΡΥΧΙΣ ab Aſini ruditu nomen adepta, Latinis ſimiliter Onobrychis dicitur. Eius genera aliquot florum colore diſtincta. Prima Dodonæi herbula eſt tenera, palmum vnum, aut duos alta, caulibus gracilibus & teneris,in quibus foliola viridia, ferè Lentis: flores ſecus cauliculos,& in ſummo exeunt,cærulei, Violæ purpureæ quadamtenus ſimiles,ſed inodori,tintinabuli quinquanguli ferè figura, è cuius medio piſtillum exeritur, in ſummo tripartitum. Flores Oriente ſole panduntur, Occidente occluduntur. Onobrychis ſecunda Dodonæi Polygala eſſe.Cauliculos profert graciles, lentos,lignoſos,palmum vnum longos,humi repentes:folia parua, anguſta, Lentis foliis ſimilia: flores in ſummis cauliculis fumariæ floribus haud abſimiles figura & magnitudine,aliquando rubentes, aliquando niuei candoris: folliculos paruulos, vtraque parte foliolis, veluti alis paruis contectos.Radix tenuis eſt & lignoſa. Prima in fœcundis agris inter Triticum prouenit. Secunda in aridis montibus, & ſecus vias. Maio menſe floret: Illa Iunio & Iulio. Onobrychis tertia, purpurea, radice eſt parua, candida, inutili: caulibus multis, pedalibus, rectis, non vt in aliis Onobrychidis generibus, per humum repentibus: foliis Lentis, per caules nullo ordine diſpoſitis: flore puniceo, in ſummis caulibus denſo & copioſo: ſemine minutulo, in folliculis,ſeu Veſicis anguloſis. In Siccaneis montium pratis proſilit. Hanc eſſe Dioſcoridis Onobrychida declarat ipſius Hiſtoria. Onobrychis, inquit, folia habet Lentis, longiora paulo, caulem dodrantalem: florem puniceum, radicem paruam. Naſcitur in vliginoſis & incultis. Quibus ſubſcripſit Plinius his verbis. Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulo: florem rubentem: radicem exiguam & gracilem. Naſcitur

ONOBRYCHIS Prima Dodonæi.

Forma. *Locus.* Lib.3.c.152. Li.24. c.16.

ONOBRYCHIS Secunda.

ONOBRYCHIS TERTIA, purpurea Dalechampij.

ONOBRYCHIS IIII. Lutea Dalechampij.

Naſcitur circa fontes. Onobrychis quarta, lutea, in niuoſis Iuræ montis cacuminibus proſilit, radice craſſa, lignoſa breui, candicante: cauliculis perquam multis, pedalibus: folio Lini, anguſtiore, longiore, inæquali poſitu è cauliculis prodeunte: flore luteo, copioſo, paruo, in ſummis cauliculis nitente. Herba rara, & vix alibi viſa. Onobrychis Galeno auctore, rarefaciendi digerendíque vim obtinet. Quare folia eius etiámnum virentis, illita ad morem cataplaſmatis, tubercula diſcutiunt: arefacta verò ſi cum vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quínetiam ſudores elicit cum oleo inuncta. Herba ſuapte vi ſi trita illinatur, Dioſcoridi, tubercula diſſipat, cum vino pota ſtrangurias ſanat: illita ex oleo ſudores mouet: at Plinio, ſiccata in farinæ modum, & inſperſa vino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit. Succus perunctis cum oleo ſudores mouet.

Li.8. ſimpl. *Vires & Temper.* Lib.3.c.152. Li.24. c.16.

ANTHYLLIS CLAVICVLATA, CAP. LXI.

Forma.

HOc Anthyllidis genus radicem edit nigram, lignoſam, fibratam, dimidium pedem longam, ſuperne in multa veluti caulium principia diuiſam, craſsiuſcula, laminulis corticoſa, ex quibus folia multa exeunt, humi ſtrata, longa, ex foliolis compoſita, Lenti ſimilibus, vtrinque ordine ex aduerſo digeſtis. Flores in cacumine nudarum virgularum emicant, oblongi, lutei: deinde ſiliquæ Lenti ſimiles, nigræ, ex quarum vertice tenuis villus oritur, capreolo clauiculæ'ue ſimilis. In macris & ſabuletis apricis gignitur.

SOLEA EQVINA, CAP. LXII.

Nomina

A SILIQVARVM figura plāta hæc Solea Equina, ſiue Ferrū Equinum nominatur, ab Italis *Ferro di Cauallo*, à quibuſdam *Sferra Cauallo* ab effectu, quod equi, qui diu plantam hanc virentem calcauerint, ferreis ſoleis exuantur. Chymici inter Lunariæ genera recenſent. Securidacam montanam Matthiolus appellat, quod non paruam videatur habere cognationem cū minore Securidaca, tū figura, tum viribus. Radix eius eſt lōgiuſcula, candida,

In li.1. Dioſcor. ca.135.

SOLEA EQVINA *Dalechampij.*

SOLEA EQVINA, *ſiue Securidaca montana Matth.*

modicè

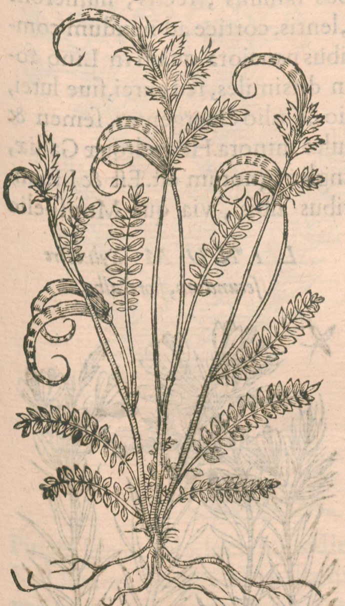
modicè fibrata: cauliculi in orbem multi, tenues, humi procumbẽtes, surculosi: folia Lentis: flos Genistæ luteus: semen Lunæ crescentis instar excauatum in siliquis, non continuo tractu porrectis, & æqualibus, vt in reliquis siliquatis, sed flexuosis crenis per ambitum lunatis, & intercisis, Solearum equi figuram huic Legumini peculiarem propemodum referentibus: quam ob causam quidam Lunariam siliquatam vocant. In saxosis & macris locis Monspeliensis agri crescit. Floret Maio mense. Tota amara est, & Hedysaro natura assimilis. Quod calcatu Soleas equorum frangat, fabulosum esse Pena asserit, seq; sæpius eius rei frustra periculum fecisse. Huic aliam idem subiungit, non minus venustam, aut raram in Narbonensium segetibus nascentem, quam Scorpioidem Leguminosam vocat. Radice nititur fibrata: cauliculos rectos, graciles, binos aut ternos, pedales & sesquipalmares erigit, in quorum fastigio admodum incuruis mu-

Forma.

Locus.

Vires.

SCORPIOIDES Leguminosa.

STELLA Leguminosa Lobellij.

cronibus adunca cornicula, Fœnograeco rotundiora, graciliora insunt, quæ introrsum flexas Scorpionum caudas transuersis articulis, ac pulchris aspectu, lineis virgata, imitãtur. Flosculi lutei, pusilli. Folia Ornithopodij, au Tribuli exiliora, ab imo statim cespite in neruulis vtrinque sita. Securidacæ esse credunt genus. Huic ob simi'itudinem iungenda. Stella Leguminosa, quam Arturo Cortusio rarissimam plantam debemus: foliis exit Leguminosæ Scorpioidis, flosculis Lampsanæ. Semen exile, pullum in corniculis tantilum falcatis, ex vno pediculo aptis, & radiatim congestis, Stellam exprimentibus, gustu Leguminoso & glutinoso. Ad amatoria summis laudibus celebratur.

LINVM, CAP. LXIII.

LINON vt Græcis, ita etiam Latinis, & Officinis Linum dicitur, Arabibus *Bazari chichen*, siue *Bezerchetan*, Italis *Lino*, Germanis *Lein*, & *Flachs*, Hispanis *Lino*, Gallis *Lin*. Lini genera duo facit Matthiolus, Linum satiuum, & Linum syluestre. Linum satiuum tenuibus, ac rotundis culmis, seu virgis assurgit. Folia oblonga, angusta, acuminata: flores

Nomina.

Genera.

In ca.95.li. 2.Dioscor.

Forma.

LINVM.

in ſummis virgis diuiſis in breues & paruulos ramulos, venuſti, colore cærulei, quibus parua & orbiculata lata capitula ſuccedũt, in quibus ſemen oblongum, læue, glabrũ, ſplendens, ex fuluo colore puniceum, quod λίνȣ σπέρμα, & compoſita voce λινόσπερμα, & λινόσπερμον vocant. Radix eſt exilis.

In cap.96. li.2.Dioſc.

Linum ſylueſtre vocatur planta ſecundo loco hîc depicta, non ſolùm quod Linum facie referat, ſed quod Lini modo in ſtamina duci poſsit.

Hanc Pena Linum marinum vocat, inter prata & littora herbida Narbonenſis maris, ac inter ſtagnum & mare frutica, pedalibus & ſeſquipedalibus ramulis, rectis, numeroſis gracilioribus, lentis, cortice ad nendum commodo, in quibus pauciora quàm in Lino folia: flores non diſsimiles, ſed aurei, ſiue lutei, minores, Iunio & Iulio emergentes, ſemen & Pericarpia multo minora. Hoc reliquæ Galliæ, Germaniæ, Angliæ ignotum eſt. Eſt & Linum ſylueſtre floribus albis, via qua Monſpelio

LINVM Sylueſtre primum.

LINVM Sylueſtre ſecundum, flore albo.

Frontignanum itur, in agrorum ſiccis marginibus, & cautibus nonnunquam obuium, teretibus, nitidis, dodrantalibus virgultis. Flores albi, quam în luteo Lino maritimo maiores. Foliola Scopariæ, longe anguſtiora, exilitate Aſparagi aut Fœniculi caules ambiunt.

Huic quadrare videtur Lini ſylueſtris tertij apud Cluſium Hiſtoria. Aliud Linum ſylueſtre eſt tenuifolium, denſe fruticãs, ſatiuo ſimile, niſi totum gracilius multo eſſet. Floſculi quinis foliolis cæruleis, fugacibus caducis conſtant, ſatiuo pares copioſis pedalibus & cubitalibus virgultis, exilioribúſque Lini, aut Linariæ purpureæ foliolis, è longiuſcula radice. Eſt eiuſdem generis Latifolium, foliis Hirſutis Tithymali Helioſcopij paribus.

Chamelinum, ſiue ſylueſtre Linum perpuſillum vix palmum æquat, foliolis puſillis, floſculis ex luteo pallentibus, cauliculis Lini, cæteríſque omnibus quadruplo minoribus. In glareoſis Gallobelgii, & Louanienſibus pomœriis oritur.

LINVM Sylueſtre Tertium, marinum.

CHAMAELINVM, ſiue Linum perpuſillum.

Pingui lætoq; ſolo, locis humidioribus, non ſitientibus Linũ fœlicius prouenit. Lini ſemen, inquit Columella, niſi magnus eſt eius in ea regione quã colis prouentus, & pretium proritat, ſerendũ non eſt: Agris enim præcipuè noxium eſt. Itaque pinguiſsimum locum, & modicè humidum poſcit. Palludius Lini ſemen pro malitia ſui ſerendũ non eſſe ſcribit, quoniã terræ vber exhaurit. Sed ſi velimus, loco pinguiſsimo, & modicè humido ſerendum. Plinio ſeri debet in ſabuloſis maximè, vnóque ſulco. Eo nihil magis feſtinat: vrit agrum, deteriorémque etiam terrã facit, quod & Vergilius teſtatur. *Vrit enim campum Lini ſeges, vrit Auenæ.* Seritur vêre, Maio & Iunio menſibus floret. Poſt meſſem Triticeam, virgæ Lini merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ. Satis maceratas indicio eſt membrana laxior. Iterumq; vt prius ſole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Lino in cibis vtebantur veteres Galeno teſte, qui ſic ſcribit. Nonnulli frixo quidem Lini ſemine vt obſonio, cum garo, non ſecus ac factitio ſale vtuntur. Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus quoque ipſum aſpergunt. Stomacho autem noxium eſt, & coctu difficile, exiguúmque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem attinet, ipſum nec probaueris, nec vituperaris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet, cum frixum ſumitur. Tunc

Locus. Lib.2. c.10.

Lib.11. ca.1.

Tempus. Li.19. ca.1.

Vſus & Vires. Li.1. Alim.

aluum quoque magis ſiſtit. Ruſtici autem homines eo vtuntur ſæpenumero, frixo tuſoq́;, mel admiſcentes. Idem alibi. Lini ſemen flatuoſum eſt, etiamſi frigatur, & multa ſanè recrementitia humiditate plenum. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodo calidum, ac humiditatis & ſiccitatis, velut in medio ſitum. Sed nunc nullus eius in cibis vſus eſt, in medicamentis frequens. Lini ſemen Dioſcoridi eaſdem quas Fœnumgræcum vires habet. Diſcutit, & emollit omnem intus foriſq́; inflammationem cum melle, oleo, exiguáque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum. Vitia cutis in facie varóſque crudum tollit: illitum cum nitro & ficulneo cinere, parotidas, duritiáſque diſcutit: vlcera quæ ſerpunt, fauóſque cum vino decoctum expurgat: vngues ſcabros eximit, cum pari modo naſturtij & mellis: vitia pectoris extrahit, ſi ex melle in eclegmatis vicem ſubſtituatur: tuſſim lenit, venerem ſtimulat, ſi farina Piperis & melle exceptum pro placenta largius adſumatur. Huius decoctum interaneorum, vuluæq́; eroſionibus immititur, alui excrementa euocat, ad vuluæ inflammationes in deſeſsionibus perquam vtile. Lini ſemen inquit Plinius, cum aliis in vſu eſt, & per ſe mulierum cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino ſedat: parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: ſtomachi exſolutiones, vel diſsilutiones, inſperſum polentæ modo: anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur vt aluum ſiſtat. Cœliacis ac dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores eſtur cum vua paſſa. At phthiſin vtiliſsimè ex ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicis duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit & maturat: cum radice verò Cucumeris ſylueſtris extrahit quæcumque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere vlcus in vino decocta prohibet, eruptiones pituitæ cum melle: emendat vngues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium vitia & ramices cum reſina, & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextariis vtriuſque decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa vitia, clyſtere in oleo & melle. Hactenus Plinius. Exprimitur è Lini ſemine oleum multiplicis vſus: neque enim à pictoribus tantùm & ſtatuariis, aliiſque artificibus expetitur, nec ad lucernas ſolùm vtile eſt, ſed & ad medicos vſus frequenter vſurpatur. Neruorum conuulſionibus perutile eſt: duritias omnes mollit, neruorum tenſiones cõtractionéſque laxat: dolores illitum ſedat. Omnibus ſedis affectibus commodum eſt, hæmorrhoidibus, condylomatis rimis, ac doloribus, fœminarum induratos locos mollit. Nymphææ aut Roſarum ſtillatitia aqua ablutum, ambuſtis auxiliatur. Sunt & qui bibendo maximo ſucceſſu iis exhibeant, qui lateris dolore vexantur, ſed recens ſit oportet: nam inueteratum contracto rancore non modò excalfacit pluſquam par ſit, ſed etiam nauſeam mouet. Linum ſylueſtre cum floribus decoctum & illitum, tumores reſoluit, & inflammationes lenit: præterea induratos articulos mollit, panóſque in inguinibus ſanat.

Li.7. ſimpl.

Lib.2.c.96.

Li.20.c.22.

Marth. ibi.

CANNABIS, CAP. LXIIII.

ΚΆΝΝΑΒΙΣ Græcis, & ἀστέριον, & σχοινοτρόφον, Cannabis Latinis, Arabibus *Schehedenegi*, & *Canab*, Italis *Canape*, Germanis *Zamer Hanff*, Belgis *Kemp*, Anglis *Himp*, & *Hemp*, Hiſpanis *Cannamo*, Gallis *Chanure*, & *Cheneue* dicitur. Cannabis Dioſcoridi duûm eſt generum. Eſt enim Cannabis ſatiua, & ſylueſtris. Satiua item duplex, mas, & fœmina. Cannabis ſatiua mas caules edit rotundos, rectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, ramoſos, ita vt aliquando arbuſculæ ſpeciem referat, in quorum faſtigiis folliculi

Nomina

Genera

Forma.

parui

CANNABIS *Mas.*

parui, rotundi oriuntur, nullo præcedente flore conspicuo, in quibus semen rotundum, duriusculum, medulla refertum candida. Folia dura sunt, aspera, subnigra, & si confrincentur graueolentia, ex sex, septémue, aut pluribus aliis simul cohærentibus coaceruata, quorum singula angusta sunt, oblonga, acuminata, & per oras serrata. Radix fibras multas habet. Hanc descripsit Dioscorides foliis Fraxini, graui odore, caulibus proceris & inanibus, semine rotundo. Cannabis satiua fœmina superiori similis est, sed foliis minoribus, & tenuioribus, caule graciliore, simpliciore, sine ramulis adnatis, sine fructu & semine, flores tantùm proferens paruos, albos, sed inutiles & vanescentes. Cannabim syluestrem hanc agnoscit Dalechampius. Radicem illa habet multis fibris capillatã, caules multos, cubito proceriores, geniculatos, surculosos: folia satiuæ, tactu aspera, quæ ad singula genicula caulis & surculorum bina æqualibus interuallis exeunt: florem puniceum ex hirsutis vaginis prodeuntem, caulem Prasij modo verticillatim amplectentem. Hanc sic Dioscorides delineat. Syluestris Cannabis virgas fert Althææ similes, mi-

Li.2. c.148.

Ibidem.

CANNABIS *Fæmina.*

CANNABIS *Syluestris Dalechampij.*

nores, nigriores, & asperiores, cubiti altitudinem æquantes: folio satiuæ, nigriore, & asperiore: flore Lychnidis, subrubro: semine & radice Althææ. Cannabis in syluis primùm nata est, inquit Plinius, nigriore folio & asperiore. Sunt qui syluestrem Cannabim Alceam Officinarum, siue Herbam Hungaricam

Li.10. c.23.

esse cōtendant. Aliam Cannabim syluestrem pictam ostendit Lobellius,& eam scribit esse Alceam maiorem Mutoni, flore Lychnidis, subrubro, semine & radice Althææ,sed Althæa fruticosiorem, de qua nos agemus in Horto, capite de Alcea. Satiua mas & fœmina in agris seruntur,& (quod mirum videri debet) tam fœcunda quàm sterilis ex eodem prouenit semine. Syluestris in pinguibus & vmbrosis gignitur. Cannabis,teste Columella solum pingue stercoratúmque & riguum,vel planum,humidum, & altè subactum deposcit. Seritur Cannabis vere passim. Fœmina matura Iulio vellitur. Maris semen fine Augusti, vel Septembri mense,maturum legitur. Vtilissima, inquit Plinius, funibus Cannabis seritur à Fauonio. Quo densior est,eo tenerior. Semen eius cum est maturū, ab æquinoctio Autumni distringitur,& sole,aut vento, aut fumo siccatur. Ipsa Cannabis vellitur post vindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Cannabis semen olim in cibo homini fuit,quod Galenus docet his verbis. Non, quemadmodum planta ipsa Cannabis Vitici quodāmodo est similis,ita semen semini facultate est simile, sed plurimùm ab eo dissidet, vt quod concoctu sit difficile,stomachoq; ac capiti noceat, prauiq; sit succi. Sunt tamen qui eo quoq; frixo cum aliis tragematibus vescuntur. Tragemata autem voco ea quę post cœnam voluptatis inter bibendum excitandæ gratia manduntur. Multum autem calfacit, ideoq; sumptum paulò largius caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens calidū simul ac medicamentosum. Nunc ab hoc cibo omnes abstinent. Sed aliis iisque magnis hominum vsibus Cannabis peridonea est. Hæc etenim & Linum tundūtur in lanæ mollitiem ad linteorū texturas, & funes intorquendos. Vtraque enim decorticata purgatur,sed prius ex passa. Deinde in pensa cogitur, quæ particulatim tracta digeritur in glomos, quibus telas plurimùm generi humano commodas ordiuntur, ac texunt. Semen auctore Dioscoride largiore cibo genituram extinguit. Succus ex ea recente conuenienter aurium doloribus instillatur. Syluestris Cannabis decocta radix illitu inflāmationes mulcet, tumores discutit, tophos articulorum dissipat. Huius cortex torquendis funibus accommodatur. Cannabis semen Galeno flatus extinguit, adeoq; dissipat, vt si plusculum edatur, genituram exsiccet. Sunt qui viridem succum exprimentes, ad aurium dolores ab obstructione, opinor, natos illo vtantur. Semen Cannabis Plinio extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo vermiculos aurium,& quodcumque animal intrauerit, eiicit, sed cum dolore capitis. Tantaq; vis ei est, vt aquæ infusa coagulare eam dicatur, & ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: itē podagras,& similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat. Cannabis semen cōtrarium in gallinis efficere ac in nobis tradit Matthiolus, siquidem gallinas ouorum feraciores reddit, experientiaq; sese cōperisse ait gallinas quæ hyeme sæuiēte, quo tempore oua rariùs pariunt, Cannabis semine vescantur, oua frequentius multo ponere. Cānabis recentis decoctum expressa validè herba, terrestriū lumbricorū cauernulis inspersum, statim eos euocare idem affirmat, quod Piscatoribus acceptum referendū est, qui hac arte vermiculos capiunt suis hamis affigendos, vt rectè scripserit Plinius succū eius vermiculos ex auribus eiicere. Ex his etiam colligi potest eius vires ad interaneorū vermes haud imbecilles fore. Equorum etiam sedi hærentes tænias, succus aut decoctū eiicit. Quod vero Plinius dixit Cannabim iumentorū aluo succurrere, id de soluta intelligendū. Sunt etiā qui foliorū puluerem dysentericis propinent. Quod postremo de radice dixit ambustis sæpius admouenda, & amouenda, commodius præstabitur, si recens in mortario tundatur cū recente butyro, & subinde applicetur. Non est silentio prætereundum quod Symeon Sethi

Locus. — Lib.2. c.10. — *Tempus.* — Lib.20.c.9. — Li.1. Alim. — *Vsus & Vires.* — Li.2. c.148. — Li.7.simpl. — Li.20. c.23. — In cap.148. li.2. Diosc.

Sethi prodidit, ſemen Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrum afferre: immodicè enim ſi eſtur, vt illud delirium facere: folia verò arida in potu ſumpta farinæ modo, aut potius ad eam potionem illorum exſiccatorum farinam ebrietatem quandam hoſpitalem & innoxiam facere quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas pinſitur ſubigitúrque pro vino, & inebriat. Deſiccat verò ſemen genitale, vt caphura. Ruſtici Belgæ ſeminis contuſi medullam liquore aliquo expreſſam ictero laborantibus initio ipſius mali exhibent, & ſæpe non ſine ſucceſſu, ſi quando ex ſola obſtructione, & citra febrem exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet. Empirici quidam aſſerunt ſanguinem ex quacumque parte corporis fluentem ſiſti, ſi qui exit ſanguis cum foliis Cannabis minutim conciſis, frigatur, & ægro pro cibo detur.

In hiſt. fru.

ISATIS, CAP. LXV.

ΙΣΑ'ΤΙΣ Græcis, Latinis Iſatis etiam dicitur, Gallis auctore in Commentariis Cæſare Glaſtum, nunc Guadum, *Guéde*, & *Paſtel*, Arabibus *Dili*, *Dileg*, *Veſme*, *Chate*, *Chatis*, *Alchat*, *Adlen*, aut *Adhlen*, & *Nil*, Italis *Guado*, Germanis *Vueydt*, Anglis *Vuode* & *Vuade*, & Belgis *Vuetdt* & *Vuoid*, & *Vuoild*, Hiſpanis *Paſtel*. Duo eius genera. Ἰσάτις ἥμερος, Glaſtum ſatiuum, ἰσάτις ἀγρία, Glaſtum ſylueſtre. Hæc duo genera Plinius tertium & quartum Lactucæ genus facit. Tertium, inquit, genus eſt in ſyluis naſcens, Iſatin vocant. Huius folia trita cum polenta, vulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum vtuntur, quod Glaſtum vocant ſimile erat Lapatho ſylueſtri foliis, niſi quod plura habet & nigriora. Glaſtum ſatiuum, inquit Dioſcorides, folium habet Plantagini ſimile, verùm pinguius nigriúſque. Eius caulis duorum cubitorum altitudinem excedit. Sylueſtre Glaſtum ſatiuo ſimile eſt. Vtrũque glaſtum id eſt ſine vlla controuerſia, quod hîc proponitur, omnibus notiſsimum, quo

Nomina

Genera.

Lib. 20. c. 7.

Forma

Lib. 2. c. 180.

ISATIS ſatiua.

ISATIS ſylueſt. Matth.

etiam hodie, vt olim, infectores lanarum vtuntur. Satiuum foliis est primùm longis, latis, in viridi nigricantibus, per terram sparsis, foliis Plantagini haud absimilibus, sed nigrioribus, & magis carnosis, è quorum medio caulis exurgit bicubitalis, foliis obductus minoribus, & magis acuminatis, qui ad verticem in multos ramulos finditur, flosculis exiguis, & luteis onustos, deinde, siliquis longiusculis, latiusculísque paruarum linguarum effigiem referentibus, initio viridibus, deinde nigricantibus, in quibus semen includitur: radix est simplex, candida, parum fibrata. Huic proxima est syluestris foliis, caule, figura: sed caule teneriore, minore, nigriore, & angustioribus siliquis. Alia est Isatis à Lobellio depicta, quam Vaccariã dicunt Narbonenses, & Ocimoides. Folia hæc profert, angustiora quàm superior Isatis syluestris, Ocimastro, siue Polenio Dodonęi similia, rariora caule cubitali, in alas diuiso, & ornato floribus exiguis, pallidis, Ocimastro, siue Pseudomelanthio similibus, ex alabastris paruis, albidis, & pallentibus, nec semine dispari.

ISATIS SYLVESTRIS Lobellij: Vacaria pallida.

vulgo Bon album

Locus. Seritur Glastum in lætis & pinguibus agris, copiosissimum in Gallia Narbonensi, & in Italia, vt in Vmbria, circa Noceram, vbi oppidum est Guadum ideo appellatum, quod ibi Isatis copiosissima seratur sicut, & in Germaniæ agro Erphordiano. Ea permagnum quæstum iis regionibus adfert. Syluestre Glastum locis incultis & pinguibus prouenit. *Tempus.* Maio & Iunio mensibus ambo florent. *Vsus* Vt olim, ita & nunc Glasto satiuo infectores lanarum vtuntur. In Neustria quoque Galliæ, & apud eius prouincię Bellocassios Glastum seritur, & colitur, dilutius quidem in pannis tingẽdis quàm quod prouenit apud Tectosages, vulgo, (*en loregois*,) indigenis tamen valde fructuosum, & vtile. Quo anno primum terræ mandatur, præsertim si tempestiuus sequatur imber, quater excinditur, sarculo duobus sub terra digitis adacto, quo tempore foliis nascitur Plantagini similibus, partim supra terram nonnihil extantibus, partim humi procumbentibus. Excisa folia & in aceruos congesta post biduum aut triduum, in rotundo pauimento, quadratis strato lapidibus, dentatæ molæ ligneæ subduntur, quam oculis panno tectis versat equus: Sequitur equum circumeuntem villicas, qui pala herbam à mola disiectam in lapides referat, & conuerrat, vt à prætereunte denuo mola frangatur. Vbi satis obtritum Glastum videtur, rustici manibus comprimentes, sanies succosa vt eliciatur, quæ principio nigra atramenti ferè modo in cœruleum post colorem abit, globos ex herba tusa conficiunt, quantum capere & amplecti vtraque manu possunt, & eos partim insolatu, si cœlum sudum est, siccant, prope molam, & arcam vicinam, partim si pluit, aut obstat tempestas humidior, in perticis sub tecto ædibus rusticorum affixis, & ad Oriẽtem vel Septentrionem versis, ordine dispositos, quos duratos & exiccatos cõdunt saccis, & ad vsum eius tincturæ seruant, quæ nigro colore pannos inficit. Anno deinde proximo triticum eidem agro mandatur, qui Glastum aluit: non enim Glasti prouentu is emaciatur, sed lætificatur potius: & ex radicibus, quas firmas

& altius impactas aratri culter nequit proſcindere, ac extirpare, cũ ſegete pululant Glaſti caules, qui in alteram ſationem ſemen præbent, maioris quàm triticum pretij, quo manſo vel aliâs trito, & ſaliua vel alio liquore madido, apparet ſtatim color è cœruleo purpuraſcens quo indigenæ manicarũ corium nondum ſordidum tingunt. Eſt enim illis vt & olim Britannis, gratiſsimus eius coloris aſpectus. Cæruleam ſpumam innatantem, quam igni feruеſcentes eructant cortinæ, Indum noſtri vocant infectores, & ad pictorum vſus ſiccant. Simile, inquit Plin. Glaſtum in Gallia vocatur, quo Britannorum coniuges nurúſque toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedebant, Æthiopum colorem imitantes. Omnes verò, Cæſar inquit, ſe Britanni Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu. Illita folia Iſatidis, teſte Dioſcoride, tumores omnes diſcutiunt, cruenta vulnera glutinãt, ſanguinis profluuia ſiſtunt: ignem ſacrum, phagedænas, putreſcentia vlcera, & quæ ſerpunt, ſanant. Syluestre Glaſtum eadem præſtat: potu & illitu lienoſis auxiliatur. Glaſtum inquit Plinius ſanguinem ſiſtit: phagedænas, & putreſcentia vlcera quæ ſerpunt ſanat: item tumores ante ſuppurationem. Contra ignem ſacrũ radice vel foliis prodeſt, vel ad lienes potu. Iſatis ſatiua Galeno, qua vtuntur tinctores, facultatis eſt valenter exſiccantis, nondum tamen mordentis. Eſt enim ſimul amara atque adſtringens Proinde magna vulnera corporum durorum glutinat, etiamſi in capitibus muſculorum fuerint: vel ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter illinitur: tumores œdematodeis mirificè digerit, ſimul ac reprimit, & aduerſus omnia vlcera maligna, & cacoethe mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant, etiamſi exedantur ac erodantur. At ſi nonunquã pro ægri natura valentior appareat, foliis eius tritis miſcere oportet, aut panem, aut hordeaceam farinam, aut triticum, aut polentam, pro vincente nimirũ in vnoquoque affectu. At Iſatis ſylueſtris manifeſte iam acre quiddam tum guſtu, tum effectu profert. Valentius enim quàm ſatiua ſiccat, Valentiúſque humidis etiam putredinibus reſiſtit, ad cætera iam dicta deterior, quoniã moderatius & minus mordaciter ſiccat. Vlcera namquę talia irritãtur his remediis, & phlegmone inflãmãtur. Cæterùm ob potentiorem facultatẽ lienoſis quoque vtilis fuerit, cum altera imbecillior tantum prodeſſe nõ poſsit.

Li. 22. ca. 1. | Li. 5. Bel. ga. | Li. 2. c. 180. | *Vires & Temper.* | Lib. 20. c. 7. | Lib. 6. ſim.

HERBA Lutea.

HERBA LVTEA, CAP. LXVI.

HERBA Lutea & Luteola ab effectu nũcupata, foliis eſt prælongis, pinguibus, & arctis: cubitali caule, interdum altiore, toroſo: flore luteo, frequentibus in cacumine folliculis, decuſſatis, aſperis, ſed tã denſo ſtipatu faſtigij, vt ij quamdam ſpicarum imaginem monſtrent, iis ſemen includitur: radice nititur longa, ſingulari, craſſa. Multis locis quãuis ſponte naſcatur, magno tamen compendio ſerũt in agris, & niſi fortuna domino decoquat, magnum ruſticus ex ea ſentit prouentum, quoniam eruta ſolo radicitus, in faſces magnos cogitur, vſurpatúrque ad infectus. Siccata in luteum colorem palleſcit, aut certè languet in pallidũ. Cortinis infectoriis indita, luteo quoq; colore pannos tingit, cuius apud nos maximus increbruit vſus. Pręterea infectores colori cæruleo, quem Glaſtum excitauit, ſuperinducunt, & viridem efficiunt colorem.

Nomen. | *Forma.* | *Locus.* | *Vſus.*

MEDI

MEDICA, *CAP. LXVII.*

Nomina

Li.18.c.16.

Genera.
Forma.

ΜΗΔΙΚΗ Græcis, similiter Medica Latinis dicitur, Arabibus *Cot*, & *Alfasasat*, Hispanis *Alfalfe*, & *Alfasa*, & *Eruaye*, nomine ab Arabibus mutuato, Gallis *Sainctfoin*, & *Foin de Bourgongne*. Medica natales suos ipso nomine fatetur, locúmque vnde venerit, vocabulum indicat. Externa olim Græciæ, inquit Plinius, à Medis est aduecta, per bella Persarum, quæ Darius intulit. Hinc gentile nomen retinuit. Medica duplex est, satiua, & syluestris. Satiua multos edit cauliculos, teneros, rotundos, in altum nō assurgentes, sed per humum sparsos, vt in Trifolio vulgari: folia trifolio eidem similia: flores parui, purpurei, siliquæ compressæ, instar testæ cochlearum intortæ, in quibus semen. Hæc est Dioscoridis Medica, quæ, vt describit, cum recēter prodit, foliis & caule, Trifolio pratēsi similis est, augescens verò folia contrahit, & caules edit Trifolij ac siliquas corniculorum modo intortas, in quibus semen Lētis magnitudine dependet. Græca verò ita habent, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. Id est, in quibus semē adnascitur Lentis magnitudine, corniculi modo intortum. Cornarius κεράτιον hic siliquam paruam significare dicit, & siliquulæ modo intortum vertit, suspicatúrque hoc loco Dioscoridis lectionem corruptam esse in seminis & siliquæ descriptione. Sed multo verisimilius est Dioscoridē hîc vt sæpe alibi τοῦ σπέρματος nomine abusum fuisse, vt semen pro seminis conceptaculo, siue siliqua vsurpauerit quam corniculi modo intortam esse, ipsius rei inspectio apertè demonstrat. Plinius Dioscoridi de caule ac foliis consentit, semen omittit. Similis est Trifolio, inquit caule, foliisque, geniculata. Ea cum in caulem assurgit, sic enim legendum, folia contrahuntur, id est vt ait Dioscorides, angustiora fiunt. Est & huius Medicæ è floris colore differentia: cæruleo violaceo, & luteo. Medicam folliculo spinoso, Trifolium cochleatum vocant. Galli *L'herbe aux limassons*, Pręter has Lunaria syluestris altera est, Lunato folliculo ab aliis diuersa, quam ideo Lunatam seu falcatam vocāt. Medica syluestris caule & foliis Trifolio pratensi similis est, foliis in ambitu serratis: flore subluteo, clauiculis exilibus: seminis conceptaculo triplicis differentiæ. Aut enim Latius est, & cochlearum more flexuosè intortum, aut oblongum, angustum, compressum, & turbinum terrestrium modo, qui cochlearum generi

MEDICA satiua Dodo.

Li. 2. c. 141.

Emb. 133. li. 2. Diosco.

MEDICA SYLVEST. prior, fructu triplici, & diuerso.

Li.18.ca.16.

MEDICA SYLVEST. altera Luneta.

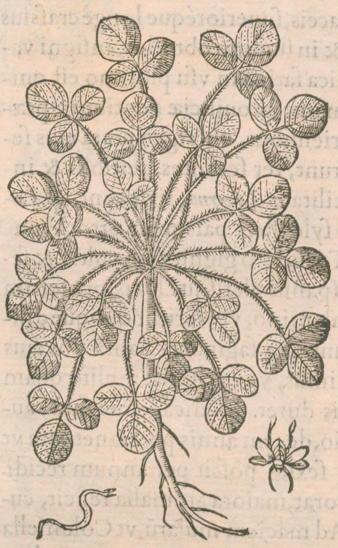
generibus adſcribuntur, obliquis voluminibus ſinuoſum, ac tuberculis inæqualibus velut nodoſum: aut iiſdem volutis tortile, ſed veluti feſtucaceis, ſuperioréque longè craſsius & amplius, & in ſummo obtuſius, inſigni varietate. Medica ſatiua in vſu plurimo eſt quibuſdam Romanæ prouinciæ gentibus, præſertim Secterienſibus, qui rigua prata eius ſemine conſerunt, ter ſecantes, reſtibili & inexhauſta fertilitate. *Luzerne*, ij vocant, & *Luzert.* *Locus.* Medica ſylueſtris paſsim in agro Monſpelienſi & Turnonio gignitur in cultis, & ſepibus. In Hiſpaniæ pleriſque locis, præſertim in Regno Valentino, vbi ſeritur quoque diligenter: ea iumenta ſaginant. Tanta dos eius eſt, inquit Plinius, vt vno ſatu ampliùs quàm tricenis annis duret. *Li.18.ca.16.* Medica ſemel ſata, auctore Palladio, decem annis permanet, ita vt quater, vel ſexies poſsit per annum recidi. *Lib.5.ca.10.* *Vſus.* Agrum ſtercorat, maiora animalia reficit, curat ægrota. Ad maciem mularũ, vt Columella prodidit, nulla res tantum, quantum Medica prodeſt. *Lib.7.c.38.* Ea herba viridis, nec tardè tamẽ arida Fœni vice ſaginat iumenta. Verùm modicè danda, ne nimia ſagina ſtranguletur pecus. Semen Medicæ, vt tradit Dioſcorides, ſiccatum iucundi ſaporis gratia, conditaneo ſali admiſcetur. *Li.2.ca.141.* Viride quibus refrigeratione opus eſt, illitu ſuffragatur. Herba tota pro Gramine vtuntur qui pecora alunt.

TRIFOLIVM, CAP. LXVIII.

ΤΡΙ'ΦΥΛΛΟΝ Græci vocant, quod Latini Trifolium, Galli *Treffle*, Itali *Trifoglio*, Germani *Vuyſenklee*, Hiſpani *Treuol*, Anglis *Clauer*. *Nomina.* Trifolij non recentiores modò, ſed & veteres multa fecerunt genera. *Genera.* Dioſcorides enim & ſi proprio capite Trifolium Aſphaltites tantum deſcripſerit, tamen Trifolij alterius, nimirum pratenſis aliquoties meminit, cum ait Medicam caule & foliis Trifolio pratenſi proximam eſſe. *Li.2.ca.141.* Plinius tria Trifolij genera memorat. Folio coronat & Trifolium, inquit, Tria eius genera. *Li.21.ca.9.* Menianthes vocant Græci, alij Aſphaltion, maiore folio, quo non vtuntur coronarij, nimirum propter grauem & fœtidum odorem: alterum acuto, Oxytriphyllum cognominatum. Tertium ex omnibus minutiſsimum. *Li.3.c.106.* Recentiores multo plura genera numerant, de quibus ſimul omnibus eodem loco minimè dicendum. Primum igitur de Trifolio Aſphaltite Dioſcoridis agetur. Id Tripyllon Græci, inquit alij Oxytriphyllum, alij Menyanthes, alij Aſphaltion vocant. *Forma.* Frutex ſupra cubiti altitudinẽ attollitur, virgas habens tenues, iunceas & nigras: ex his tanquam ramulis enaſcuntur exiles appendices, in quibus terna ſingulis germinationibus exeunt folia, Loto herbæ ſimilia. His recenter natis Rutæ odor ineſt, adulta verò, Bitumen olent. Florem edit purpureum: ſemen quadantenus latum, ſubhirſutum, extrema parte altera exertum, antennæ modo corniculatũ radix tenuis, lõga, valida, ὀξύτρίφυλλον plurimum in Sicilia naſci Scribonius tradit, in Italię regionib⁹ nuſquã ſibi viſum, niſi in Lunæ portu, Britanniam petenti cum diuo Claudio Cæſare, & copioſiſsimum ſuper circũdatis *Dodon. in hiſto.fru. Cap.163.*

monti

TRIFOLIVM ASPHALtites rotundis folijs.

TRIFOLIVM ASPHALtites longioribus folijs.

montibus: (eſſe autem foliis ſpecie, ac numero ſimilibus communi Trifolio, niſi quod huius craſsiora folia quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem, eúmque fruticem bipedalẽ, aut etiam ampliorem conſpici, ac odorem grauem emittere, quorum nihil in pratenſi Trifolio inuenitur. Matthiolus Scribonij hoc Oxytriphyllon, non Aſphaltites eſſe putat, ſed ſecundum genus à Plinio memoratum & ob acutum foliũ Oxytriphyllum cognominatum Officinarum Alleluia. Tragus Cytiſum eſſe credidit. Eius figuram inter Cytiſos ſupra nos exhibuimus. Triphyllum, quidam Aſphaltion, inquit Galenus, quidam Oxytriphyllum, nonnulli Menyanthes, ſunt & qui Cnicinum vocant, prima quidem tria ab accidentibus frutici, reliqua duo nomina haud ſcio vnde (libro de Theriaca ad Piſonem, Trifolium ſemen habet Cnico ſyluestri ſimile: cognomẽ inde fortaſsis Cnicini, μενιάνθες, non μινωιάνθες, quidam vocatum putant, quòd diutiſsime flos permaneat.) Vis ei calida & ſicca vt Bitumini, cui odore quoque ſimile eſt, vtrimque tertio ordine. Proinde potum laterum dolores ab obſtructione natos iuuat, & vrinam, menſéſque prouocat. Hippocrates Trifolium non ſolum menſes prouocare, ſed & fœtus cum ſumptum, tum appoſitum educere tradit. Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato: hoc etiam menſes educit & fœtus. Idem alibi. Trifolium appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eiicit. Semen & folia, Dioſcoridi, in aqua pota pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus, & iis qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, fœminis quoque vuluæ vitiis oportunis auxiliantur: menſes ciunt ternæ drachmæ ſeminis dandæ: foliorum quaternæ. Contra ſerpentium ictus trita folia, & ex aceto mulſo pota præſidio ſunt. Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorúmque decoctum, fotu dolores eorum finire quos ſerpentes percuſſerint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius foueatur, qui vlcus habuerit, perinde

In c. 106. li. 2. Dioſcor.

Lib. 8. ſim.

Vires & Temper.

Li. 2. c. 106.

perinde afficitur, vt à ſerpente demorſus. Quidam terna folia aut ſemina in tertianis, cum vino potui dêdere, & in quartanis quaterna, vt quæ Febrium circuitus diſcuterent. Radix antidotis miſcetur, vt Dioſcorides ait. At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerũt, vt in multis compoſitionibus apud Galenum videre licet, Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis, Laodicenſis. Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ. Plinius Dioſcoridis ſententiæ repugnare videtur, & eum reprehendere, cum hæc ſcribit. Trifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus, & ſcorpionum, ex vino aut poſca, ſeminis granis viginti potis: vel foliis & tota herba decocta: ſerpẽtéſque numquam in Trifolio aſpici: Præterea à celebratis auctoribus contra omnia venena pro antidoto ſufficere xxv. grana eius quod Menyanthes appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remediis eius adſcribi. Sed me contra ſententias eorum grauiſsimi viri auctoritas mouet. Sophocles enim Poëta venenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti aut contriti ſuccum infuſum corpori, eaſdem vredines facere, quas ſi percuſsis à ſerpente imponatur. Ergo non aliter vtendũ eo quàm contra venena cenſuerim. Fortaſsis enim & his venenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis aliis. Item animaduerto ſemen eius cuius minima ſunt folia vtile eſſe ad cuſtodiẽdam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Eandem Simi medici ſententiam Galenus etiam habet in libro de Theriaca ad Piſonem. Trifolium, inquit, herba quæ Hyacintho ſimilis eſt, veris tempore prægnans cũ ſemẽ agreſti Cnico ſimile habet, ſi quis tunc ipſam validè decoquat, deinde morſum phalangij aut etiam viperæ ea aqua perfundat, ſanat ipſum, & ſtatim doloris exortem efficit: Si verò quis in alio non commorſo ſanum locum eodem fomento perfundat, eundem ſenſum, & eoſdem dolores omnes commorſo ſimiles inducet, vt hîc effectus reuera admiratione dignus ſit, eandem herbam & morſum ſanare, & ſanum locum beſtiarum venenatarum modo malè afficere. Hæc porro Galeni ſententia à Dioſcoride diſsidere videtur, aut certè, quod parum verecundè quidam dicunt, Dioſcoridis ſententiam Galenus non intellexit. Alij Galeno patrocinantes librum hunc inter ſpurios referunt. Dioſcoridis hæc ſunt verba, ἱστοροῦσι δ' ἔνιοι ὅτι τὸ ἀφέψημα ὅλου τοῦ θάμνου, καὶ τῆς ῥίζης, καὶ τῶν φύλλων καταντλούμενον ἐπὶ τῶν ἑρπετοδήκτων παραιτεῖται τοὺς πόνους. ᾧ δ' ἂν θεραπευθῇ τις ὕδατι, ἂν ἕτερος ἕλκος ἔχων καταντληθῇ, τὰ αὐτὰ πάσχει τοῖς δηχθεῖσι. Id eſt, Quidam narrant totum decoctum fruticis, & radicis, & foliorum, ſi commorſis à ſerpentibus affundatur, dolores eximere. Verum ſi ea aqua qua quis curatus fuerit, alij qui vlcus habeat affundatur, ipſum eadem pati quæ illi qui commorſi fuêre. At ſi de eadem numero aqua Dioſcoridis verba non accipiantur (nam miri nihil in ea re ineſſet) verùm de ea quæ eadem ſpecie eſt, quæ contrariam vim in commorſis quos ſanat, & non commorſis quos lædit, non ſine admiratione oſtendit, ſi etiam negatio quæ apertè deeſſe videtur, inſeratur, ἂν ἕτερος ἕλκος μὴ ἔχων, & cætera, eadem planè erit Simi Medici, & Galeni, & Dioſcoridis ſententia. Nam ita ſanè Galenus habet, ἐπ' ἄλλου μὴ δεδηγμένου. Trifolio huic bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex America trifolium Caules hoc profert ab radice complures, rotundos, ramoſos, in latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, in viridi ſub nigra, figura rotundiuſcula, primis è radice exeuntibus bituminoſi Trifolij forma, colore & odore quoque quadantenus ſimilia, latiora tamen, & per ambitus magis crenata: flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſubcandidi, ſpicatim digeſti, fructus inde rotundi, aliquantulum plani. Radix in plures diuiditur. Ex America in Belgium delatum ſemẽ Iulio & Auguſto floret. Trifolij bituminoſi ſpeciem eſſe odor grauis, & illius odori haud multum abſimilis, oſtendere

Li.2. Antid.

Li.21. ca. 21.

TRIFOLIVM EX America Dodonæi.

TRIFOLIVM ODORAtum alterum, siue Satiuum.

Li. 4. ca.37.
Cap.314.

videtur. His subiungemus aliud Trifolium, quod Lotus vrbana Dodonæo Asphaltæũ vel Trifolium odoratum alterum dicitur, Gallicè *Treffle odoriferante*, Germanicè *Sibengezeil*, propterea quod singulis diebus septies odorem suum habeat, & toties etiam amittat, quamdiu in horto creuerit: decerptum enim & exsiccatum odorem suum perpetuò retinet, qui certe instante pluuiosa temporis constitutione ac tempestate multò vehementior est, vt nonnunquam totas ędes in quibus hęc herba reposita est odore suo compleat. Potest & dici Trifolium satiuum. Cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulos multos, folia in singulis germinationibus terna, Trifolio similia, leuiter serrata, flores in exiguis veluti spicis, pallidos ex cæruleo albicantes, quos aspera sequuntur capitula, in quibus semen Fœnogræco minus. Radix fibrata est. Semel satum facile prouenit, & ex semine deciduo quotannis reuiuiscit. Iulio mense floret, deinde semen producit. In calido frigidóque temperatum esse scribit Dodonæus, & siccitatis quadantenus particeps: œdemata ad suppurationem perducere appositum: succum eius cum melle mistum, oculorum caligines discutere. Tradũt quidam Oleum in quo huius Trifolij flores maduerint, vulnera recentia conglutinare, item fracturas. Fuchsius perperã Trifolij Asphaltitis vires omnes à Dioscoride assignatas huic Trifolio attribuit.

Forma. *Tempus.* *Vires & tempera.* Li.4.ca.37. Cap. 314.

LOTVS, CAP. LXIX.

Nomina. *Genera.* Li.4.c.107.

EST Lotus arbor de qua diximus: est & Lotus herba de qua nũc agendum post Trifolia. Λωτὸς hęc Græcis dicitur, Latinísque pariter Lotus, Arabibus *Handachocha, Garch, Thusf*, Italis *Loto domestico*. Loti genera multa. Dioscoridi duo, λωτὸς ἥμερος, Lotus vrbana, & λωτὸς ἄγριος Lotus syluestris. Alij plura recensent, vt dicemus. Quæ legitima Lotus sit, siue vrbana, siue syluestris ambigũt adhuc herbarij, & fortasse ignorant. Certè

LOTVS SATIVA, Matthioli.

LOTVS SATIVA altera Matth. Melilotus Officinarum.

Certè eas veteres Trifolij generibus adſcripſiſſe videtur. Sed Loti vrbanæ hiſtoriam ita prætermiſit Dioſcorides, vt ne vnam quidem ex illo notã eius colligere poſsimus. Sunt qui Trifolium illud quod in pratis paſsim atque etiam alibi prouenit, Lotum ſatiuam eſſe putant, ea fortè ratione ducti, quòd ſcribat Dioſcorides Lotum hanc Trifoliũ vocari. At eam in hortis naſci non in pratis idem Dioſc. ſubiungit. Alij credunt Lotũ ſatiuam eſſe eam plantã quam vulgares herbarij, & Officinę Italicæ Melilotum falsò appellant, vtpote quę foliis conſtet, Trifolij effigie, naſcatúrque nõ in pratis tantùm, ſed etiam in hortis ac viridariis. Verum nihil cauſæ eſt cur quis huic ſententiæ certò aſſentiatur, quę opinione duntaxat, nõ rationibus, neque auctoritatibus nixa ſit. Matthi. prima commentariorũ Latinorum in Dioſc. editione Lotum ſatiuam quæ hîc picta eſt exhibuit. Dodon. eandem pri⁹ quidẽ pro Loto ſiluestri deinde in frumẽt. Hiſtoria ꝑ Trifolio cornicu lato, ſiue Trifolio ſylueſtri luteo, Multos edit tenues & infirmos cauliculos, humi procũbẽtes, folia incana, Trifolij, minora, & anguſtiora, flores ſplendtes auri penè colore in ſummis virgulis, veluti exiguas ſpicas ſequuntur ſiliquæ ternæ aut quaternæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtæ, in quibus ſemina parua &

Li.4. c.106.

Ibidem.

Ibidem.

Lib.4. c.38.

Forma.

LOTVS SYLVESTRIS Matthioli.

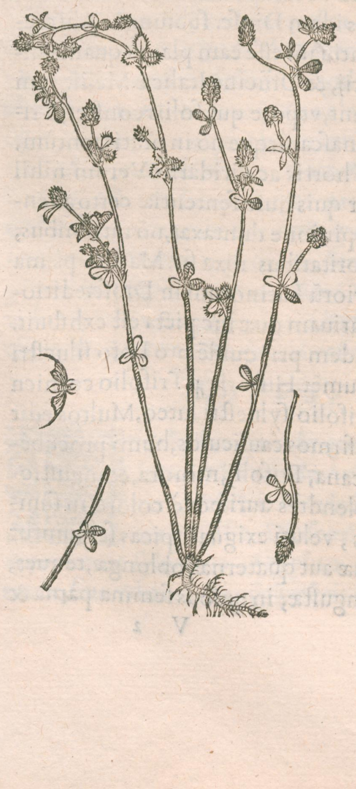

rotunda. Radix dura, lignosa. Nascitur multis Germaniæ locis, in Belgio familiarius, vbi secus vias & agrorũ margines passim reperitur. Floret æstate. Astringit, refrigerat & siccat. Incipientibus inflammationibus vtiles, & omnibus quæ reprimi ac refrigerari desiderant. Melilotum Coronatã Pena & Lobelli⁹, vocant: Melilotum Germanicã Fuchsius Idem Matth. secunda & tertia commentariorum in Diosc. editione Lotum vrbanam esse censet, Trifoliũ illud odoratũ quod alias pro Cytiso vsurpauerat. Id Romæ vulgo *Tribolo*, dicitur, & alibi in Italia *Trifoglio Cauallino*, quòd eius pabulo maximè delectetur equi, Officinis Melilotus. Est enim omnino Trifolij genus odore eximio ac suaui. Quare vnguentarij, & qui odoratis aquis conficiendis dant operam, ex hac quoque planta stillatitiam aquã eliciunt. Præterea affirmat Matthiolus eius succo oculorum nubeculas deleri De Loto vrbana Dodonæi, quæ est hortorũ satiua Lotus, diximus superiore capite. De Loto syluestri primũ nihil certi scripsit Matthiolus, herbam tamen ait, quæ hîc picta ostenditur, sæpius se vidisse ac legisse in incultis ac pratis nascentẽ, foliis Trifolio æmulis, bicubitali caule, quamplurimis adnatis, luteis floribus, è quibus cornicula prodeũt, semine plena, Fœnogręco simili, odore non ingrato. Sed an sit vera Lotus syluestris nondum sibi compertum esse fatetur. Aliam Lotum syluestrẽ proposuit Dodonęus quæ & minor dici potest. Cauliculos habet valde tenues, rotũdos folia Trifolij, flores Luteos in capitulis rotundis, in quibus tandem semen oritur nigrum, incuruum, folliculo nigro contectum, circa capitula ordine dispositum. Fuchsius Trifolij pratẽsis genus esse putat, & Luteum appellat. Matthiolus pro Loto syluestri exhibuit secunda & tertia commentariorum in Dioscoridem editione alterum corniculatum Trifolium nuper descriptum, in Bohemia copiosum, foliis Trifolij, caule cubitali, ramoso, alis multis: flore in capitulis cæruleis: semine Fœnigræci, sed paruo & odorato. Aliam Dalechampius Lotum syluestrem siue Lybicum hîc depingendam curauit, radice crassa, valdè fibrata: caule procero, duobus cubitis altiore, ramoso, vastis ramis huc illuc diffusis, foliis Loti pratensis, geminis, caulem & ramos ex interuallis alarum modo vestientibus, & iis proximè adhærescentibus pediculo verò ex alæ cuiusque sinu emergente, longiusculo, cui terna folia insident, simul iuncta,

LOTVS SYLVESTRIS altera Matthioli.

LOTVS SYLVESTRIS minor Dodonæi.

Ibidem.

Locus & forma loti syluest.

Lib. 4. c. 38. Forma loti sylu. mino.

Cap. 315.

Forma alius syl.

Forma Lybici.

LOTVS LIBYCA Dalechampij.

LOTVS LATIFOLIA Dalechampij.

iūcta, & vt in omnibus Trifoliis diſpoſita: flore in ramorũ vertice denſo & coaceruato, penè vmbellæ ſpecie, ex albo ſubrubente. Ad ripam Ladi amnis haud procul Monſpelio in ſtagnum marinum defluentis prouenit. Hæc planta cum Loto ſylueſtri Dioſcoridis maximè congruere videtur, ita ſcribentis. Sylueſtris Lotus quam aliqui Lybicam appellant, plurima quidem in Lybia gignitur. (Sic enim ex Græco legendum. Λωτὸς ἄγριος, ὃι ἡ λίβυον καλοῦσι, φύεται μὲν πλεῖστος ἐν λιβύῃ, non vt vertit Ruellius. Lotus ſylueſtris quam Trifolium minus appellant, abſurdè quî, enim planta bicubitalis, & ſæpè maior, ac ob id Trifolia omnia magnitudine ſuperãs, Trifolium min⁹ rectè dici poſſet?) caule bicubitali, & ſępe maiore, alis multisfoliis Loto Trifoliæ pratẽſi ſimilibus (non vt Ruellius interpretatur, foliis Trifolij pratenſis, ſic enim Græcè legitur. Φύλλα ὅμοια λωτῷ τριφύλλῳ τῷ ἐν χορτοκοπείοις γεννωμένῳ.) ſemine Fœnigræci, multo minore, guſtu medicato. Idem Dalech. Lotos alias eſſe obſeruauit, quarum hiſtorias ſubiungo. Lotus Latifolia radice eſt tenui, modicè fibrata, foliis multis, humi quaquauerſum iacẽtibus, quæ ex multis foliolis conſtant, inęqualiter diſpoſitis, ſuprema parte grandioribus & latioribus: caule dodrantali, flores denſos ſuſtinente, priuſquam aperiantur ſubrubẽtes, cum recluſi ſunt, luteos. Fert ſemẽ paruum in breuibus ſiliquis. Quidam plantã iſtam Anthyllidem maiorem

Locus.

Li. 4. c. 107.

Forma lat.

LOTVS PRATENSIS purpurea.

Locus. Forma.pu.

LOTVS ENNEAPHYLLOS *Dalechampij.*

Locus. Forma. Enneap.

Locus.

LOTVS ASPERIOR, *fruticosa Lobellij.*

Li.4.c.106. *Vires & Temper.*

Li. 22.c.21.

Libr.7.sim.

vocant. In aridis, macris, & ſabuloſis prouenit. Lotus pratenſis purpurea radicem gignit gracilem, candicantem, parum capillatam: cauliculos multos, fere pedales, ſurculoſos: folia Loti nũc terna, nunc quaterna, exigua: flores in ramulorũ vertice copioſos, purpureos. In pratis & humidis locis naſcitur. Lotus Enneaphyllos radice firmatur breui, ſub nigra, valde fibrata: cauliculos edit multos, per terram ſparſos, vel ſupra terram paululùm extantes: folia Loti in ſingulis pediculis nouena: qua ex cauſa Enneaphyllum cognominarunt: flores luteos in ſerta congeſtos: ſemen paruum in corniculis longis & gracilibus. In pratis & terrarum aggeribus gignitur. Iiſdem in locis altera non diſsimilis, foliis eodem ordine collocatis, ſed non perpetuo nouenis: flore ſimili, ſed purpureo: ſemine iiſdem corniculis incluſo. Poſtrema erit Lotus aſperior fruticoſa, ſiue Narbonenſis, incana Lotus Lobellij, tota facie Lotis ſimilis: In caulibus rigidis, pallidis, dodrantalibus, folia terna, incana, Loto pratenſi Monſpelienſi anguſtiora, Cytiſo fermè paria, dorycnio latiora. Cauliculis ſummis luteoli floſculi exeũt, minores quam in Loto, & aliquantum cani. Nũc de Loti facultatibus dicendum. Loti ſatiuæ ſuccus, inquit Dioſcorides, addito melle oculorum argema, nubeculas, cæteráſque caligines diſcutit. Syluestris Lotus calfaciendi, & leniter adſtringendi vim habet, vitia cutis in facie maculáſque cum melle perunćta purgat. Trita per ſe aut cum Maluæ ſemine, in vino aut paſſo bibitur aptiſsimè contra dolores qui veſicam male habent. Plinius. Loton qui arborem putant tantũ eſſe, inquit Plinius, vel Homero auctore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcentes deorum voluptati Loton primam nominauit. folia eius cum melle oculorum cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Hæc Plinius cũ tradit, de Loto ſatiua, foliis eius tribuit, quod Dioſcorides expreſſo ſucco. De ſylueſtri ſiue Lybica Loto, quod ſciam nihil ſcripſit. Galenus verò Loti effectuum cauſas reddidit his verbis. Lotus ſatiua, quam quidam Trifolium nominant, vt mediocriter abſtergendi vim habet, ita etiam exſiccandi, in caliditatis frigiditatíſque coniugatione media quodammodo, & tẽperata. Lotus verò agreſtis plurima in Lybia prouenit. Eius ſemen ſecundi eſt ordinis excalfacientium, habétque nonnihil abſterſorium.

MELI

MELILOTVS, CAP. LXX.

Nomina

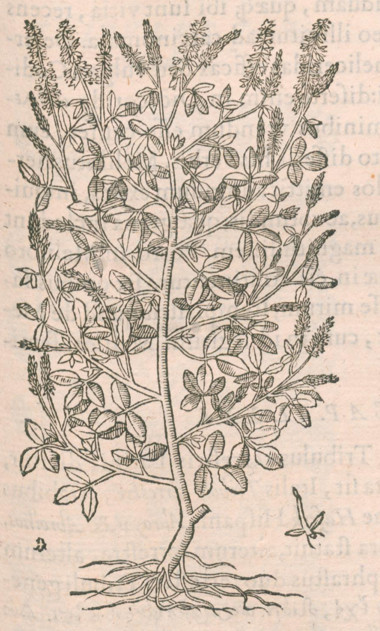
MEΛΙΛΩΤΟΣ Græcis hæc planta dicitur, Latinis Melilotus, Catoni Serta Campana, Celso, & Plinio, Sertula Campana, aliis Corona Regis. Meliloti nomen Officinæ retinuerunt. Italis *Meliloto*, & *Trifolio Caualino*, Anglis *Melilote.* Sertulam Romani veteres dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sunt. Campanam, quod in Campania Italiæ, laudatissima sit: Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur. Melilotus vulgaris qua pro legitima Officinæ vtuntur, quorundam est Lotus vrbana, teste Matthiolo, vt diximus paulo antea, Trifolium odoratum Dodonæi, vulgaris tres aut quatuor pedes alta est, caule in ramulos statim à radice diuiso: folia terna, Trifolio similia, per oras lente, ac minutim diuisa: Flores lutei in breuibus spicis: deinde semen in exiguis, nigris, ac latiusculis siliquis, paruum, pallidum. Radix longa est. Tota herba odorata est, præcipuè flos qui odor siccescentibus ipsis intenditur. Melilotus vera, siue Italica, aut Campana, cubitali est altitudine, statim à radice fruticosa, ramis multis, exilibus: foliis Trifolio proximis, ex

Genera.

Matth. in cap. 41. lib. 3. Dioscor.

Forma.

MELILOTVS Vulgaris, siue Trifolium odoratum Dodonæi.

MELILOTVS, siue Sertula Campana.

angusta origine in latum sese diffundentibus, & longo appensis pediculo: floribus Melinis, paruis: siliquis repandis, numerosis, pluribus ex vno ramusculo pendulis, in quibus semen inest minutum, subrufum, odoris non ingrati, quo vtendum: radix inutilis, & superuacua. Nascitur laudatissima in Africa, ait Dioscorides, & Cyzico, & Chalcedone: eius color vicinus est Croco, boni odoris. Nascitur & in Campania circa Nolam, colore in luteum lāguescente, odore infirmo. Meliloton Sertulam Campanam vocamus, inquit Plinius est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica & Cretica, vbicumque verò asperis & syluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio est nomen Sertulæ, quod occupauit. Odor eius Croco vicinus est, &

Locus.
Ibidem.
Lib. 21. c. 9.

flos ipſa cana. Placet maximè foliis breuiſsimis, atque pinguiſsimis. Idem paulo post. Melilotos vbique naſcitur, laudatiſsima tamen in Attica. Vbicumque verò recens, nec candicans, & Croco quàm ſimillima, quanquam in Italia odoratior, & cãdida. Igitur Croco ſimillima dixit, quod Dioſcorides κροκίζων. Antea odorem & florem Croco vicinum eſſe dixerat. Hodie probatiſsima legitimaq́; Melilotus non modò in multis Campaniæ locis, ſed etiam in Gargano Apuliæ monte prouenit. Melilotus, auctore Galeno, miſtæ eſt facultatis. Habet enim quiddam adſtringens: ſed & digerit, & concoquit: copioſior enim in eo eſt ſubſtantia calida, quàm frigida. Melilotus Dioſcoridi vim habet adſtrictoriam. Inflammationem emollit, præſertim quæ in oculis, vulua, ſede, aut teſtibus erumpit, ſi ex paſſo cocta illinatur: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut Fœnigræci farina, Lini ſemine, aut Polline, aut capitulis Papaueris, intybóue. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & vlcera manantia in capite illita cum Creta Chia, vino, aut galla ſanat: ſtomachi dolores & cruda & cocta cum aliquo ex antedictis leuat: doloribus aurium mitigandis cruda ex paſſo inſtillatur: in aceto aut roſaceo madefacta capitis dolorem lenit. Meliloto, ſi Plinio credimus oculis medetur cum lacte, aut cum Lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum roſaceo: item aurium è paſſo, quæq́; in manibus intumeſcunt, vel erumpunt. Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaq́;. Idem effectus, & ad vuluas. Teſtes verò, & ſedem prociduam, quæq́; ibi ſunt vitia, recens ex aqua decocta, vel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in vino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax. Sed vulgati Codices falsò habere videntur lacte pro luteo oui: diſertè enim in Dioſcoride ὠοῦ λεκύθου legitur. Serapio Meliloti ſiliquis & ſeminibus vtendum eſſe cenſet, cum ex auctoritate Iſaac Ebenamram de Meliloto diſſerit his verbis. Melilotus herba eſt quæ folia fert rotũda, & viridia, ramulos emittit admodum exiles, in quibus folia rara. Semen gerit in ſiliquis tenuibus, ac rotundis, quæ grana includunt pauca, glauci coloris, rotunda, infra ſinapis magnitudinem. Porro in Meliloto vſum ſibi vendicarunt ſiliquæ, & ſemina quæ in eis continentur. Ex quibus facilè eſt coniicere, inquit Matthiolus, non eſſe mirum, ſi emplaſtrũ quod de Meliloto Officinis dicitur, ſæpe medicos fallat, cum in id legitimi Meliloti ſeminis farina nunquam recipiatur.

Cap. 11. — *Li. 7. ſimpl.* — ***Vires & Temper.*** — *Lib. 3. ca. 51.* — *Cap. 20. Lib. 21.* — *Ibidem.*

TRIBVLVS, CAP. LXXI.

TPIBOΛOΣ χερσαῖος Grçcis, Tribulus terreſtris Latinis dicitur, quod ſiliqua plantaq́; Muricata ſit, Italis *Tribolo terreſtre*, Arabibus ſimpliciter Tribulus *Haſach*, ſiue *Haferk*, Hiſpanis *Abroyos*, & *Abrolhos*. Dioſcorides duo Tribuli genera ſtatuit, alterum terreſtre, alterum aquis familiare, de quo alibi dicemus. Theophraſtus duo terreſtris Tribuli genera deſcripſit his verbis: Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπιάκανθός ἐστι. Δύο δ' αὐτοῦ γένη. τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες. ἕτερος δὲ φυλλάκανθος. Καὶ ἐπίγειοι ἄμφω, καὶ πολλαχοῦ σχεδὸν σχιζόμενοι. ὀψιβλαστὴς δὲ μᾶλλον ὁ φυλλάκανθος, περιφύεται τὰς αὐλάς. τὸ δὲ σπέρμα τοῦ μὲν πρωΐου, σησαμῶδες, τοῦ δὲ ὀψίου στρόγγυλον, ἐπίμελαν ἐν λοβῷ. Quæ rectiùs fortaſſe quam à Theodoro ſic verti poſſunt. Tribulo peculiare eſt, quod in tegumentum fructus aculeatum gignit. Duo eius genera. Vnum folium Ciceris habet nullis ſpinis aculeatum, alterum foliis eſt ſpinoſis. Humi iacent ambo, & quaquauerſum ferè diſperguntur. Serius germinat qui folia ſpinoſa habet, & circa villarum ſepta prouenit. Semen præcocis Seſamo ſimile, ſerotini rotundum, nigricans, ſiliqua clauſum. Quod hoc loco dixit Theophraſtus Tribulum περικαρπιάκανθον eſſe, paulo ante dixit τὸν τρίβολον καὶ τῇ περικαρπίᾳ φυλλάκανθον

Nomina — ***Genera.*** — *Lib. 4. c. 14.* — *Lib. 6. Hiſt. cap. 5.* — *Cap. 1. li. 6.*

κανθον εἶναι. ἔχειν γὰρ ἀκάνθας ἐν τῷ περικαρπίῳ: id est Tribulum habere ſeminis conceptaculum aculeatum, & folia ſpinoſa: etenim in ſeminis integumento ſpinas eſſe. Tribulo proprietas, inquit Plinius, quod & fructum ſpinoſum habet. Idem alibi: Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, vt Tribulus & Ononis. Sed rurſum idem dilucidius. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur, dira res alibi. Iuxta Nilum, & Strymonem amnes, recipitur in cibos: inclinatur in vadum, folio ad effigiem Vlmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, vni Cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſeriùs floret, magíſque ſepta obſidet villarum. Semen ei rotundius, nigrum, in ſiliqua: alteri arenaceum. In Theophraſti vulgatis noſtris exemplaribus σησαμῶδες legimus, id eſt, Seſamo ſimile, quo loco, vt apparet Plinius ἀμμῶσες legit, vtpote qui arenaceum verterit. Alij non arenaceum in Plinio, ſed acanaceum legunt. Tribulo ſabuloſæ planities mari Adriatico, Tyrrheno, & Gallico mediterraneo vicinæ ſcatent. Monſpelij etiam in aridis & oliuetis ſerpit, forma Ciceris, ramulis permultis, exilibus, gemino foliorum verſu refertis, non Portulacæ, vt legitur in vulgatis Codicibus Dioſcoridi, ſed Aphacæ, vel Lentis, ideóque pro ἀνδράχνῃ ſuſpicatur Pena, legendum ἀφάκῃ ὅμοια, id eſt Aphacæ, ſiue Vicię ſimilia, id quod ipſius plantæ inſpectio demonſtrat. Puſilli floſculi, luteoli, in pediculis, ex alis exeunt, & qua emergunt infeſti aculei, rigidiuſculi, ſexanguli, quinquangulíue, tanquam Murices, medullam &

Lib.21.c.15.

Lib.21.c.16.

Forma.

TRIBVLVS Terreſtris Matthioli.

TRIBVLVS MINOR rectus Dalechampij.

ſemen ambiunt, per maturitatem & æſtatem dehiſcentes: radix parua, fibrata, nec altè depacta. Nullius hodie fermè vſus, niſi aſinis, quibus pabulum illic eſt. Tribulus terreſtris, in aruis Hiſpaniæ frequẽs eſt, frugibus infeſtus. Lolium Tribulos, carduos, lappáſque non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius, quàm inter ipſius terræ peſtes numerat Plinius, vt & Vergilius.

Hiſt. frum. cap.101.

Locus.

Lib.18.c.17.

Li.1.Geor.

Lappæq; Tribulique, intérque nitentia culta,
Infœlix Lolium, & ſteriles dominantur Auenæ.

Duo

Duo alia Tribuli genera Dalechampius nouit, quæ hîc depinximus. Alter est Tribulus minor rectus, alter Tribulus minor repens. Tribulus minor rectus radicem emittit dodrantalem, tenuissimam, candidam, capillaceis villis parum fibratam: caulem simplicem, rotundum, quatuor digitos altum, in ramulos dispersum: folia parua, Lenti similia, superiore parte latiuscula, qua petiolo adnectuntur angustiora, per ipsa media excurrente ac eminente costa, in singulis petiolis terna, vt in Loti ac Trifolij generibus. Florem fert Pisi, paruum, luteum: semen exiguis ac rotundis pilulis inclusum, quæ in terram deciduæ suam plantam quotannis serunt, atque in radice plantæ ex ipsis natæ cum terra effoditur, hærere solent. In arenosis & sabulosis locis gignitur: gustus citra mordacitatem & acrimoniam desiccantis. Tribulus minor repens tota plantæ effigie superiori similis est, nisi quod hic longissimis viticulis per terram repit, & quaternas, aut quinas simul echinatas pilulas gignit. Ille autem breuis est & erectus, binasq; tantùm, aut ad summùm ternas pilulas edit. Tribulus, aquaticus Galeno, ex humida substantia & modicè frigida, terrestris ex sicca non mediocriter, & frigida componitur: (est enim legẽdum τρίβολος ἔνυδρος, ἐξ ὑγρᾶς οὐσίας, μετρίως ψυχρᾶς, χερσαῖος δὲ ἐκ ξηρᾶς οὐ μετρίως, καὶ ταύτης ψυχρᾶς συνέστηκε.) In terrestri tamen superat terreum frigidum quod adstringens est, in aquatico aqueum. Propter vtrumq; itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes humorum affluxus congruit. Porrò terrestris ipsius fructus cum tenuium sit partium, potus, lapides in renibus comminuit. Dioscorides has illis vires assignat Tribulus vterque, refrigerantis, & spissantis est naturæ, inquit Dioscorides, ideo inflammationes omnes cataplasmate adiuuat: vlcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillásque persanat. Succus ex his colligitur, ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis iuuamentum adfert. Drachma terrestris Tribuli pota, illitáue ictos à vipera recreat: contra venena cum vino aptissimè bibitur. Decoctum eius sparsum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virente Tribulo equos saginant, & è dulci semine, ac esculento panem quo vescuntur, faciunt. Tribuli vnum genus Plinio, in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantùm. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ, & ideo vtilis contra inflammationes, collectionésque. Vlcera per se erumpentia, & præcipuè in ore, cum melle sanat, item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces qui ad Strymona habitant, foliis Tribuli equos saginant, ipsi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahit ventrem. Radix castè puréque collecta discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: Tritum verò & in aquam sparsum pulices necat.

Forma Tribul. recti.

Forma Trib. rep.

TRIBVLVS Terrestris, minor repens.

Li. 8. simpl. *Vires & Temper.*

Li. 22. c. 10.

VACCA

VACCARIA RVBRA, CAP. LXXII.

VAccariam plantam vocant Herbarij, quod eam libenter Vaccæ depaſcantur, rubram à floris colore. Pallidæ ſupra meminimus+ inter Iſatidis genera. Quidam Condurdũ Plinij eſſe volunt. Ea certè circa Solſtitium, rubrum ſiue roſeum florem mittit, quod de Condurdo ſuo, herba Solſtitiali, Plinius tradit. Gignitur in agris argilloſis inter ſegetes, radice lignoſa, candida, breui, modice fibrata: caule ſingulari, pedem alto, in

+Fol 500

Lib. 26. c. 5.

VACCARIA Rubra Maior.

VACCARIA Rubra Minor.

Vulgo Ben Rubrum de falso

vertice tantũ ſurculoſo: foliis oblongis, læuibus, pallidis, in faſtigio acuminatis, binis ſimul, ex aduerſo ſitis, cauli ſine pediculo adhærentibus: ex foliorum ſinu in plantæ vertice exiles pediculi emergunt, & calices ſuſtinent albos, inferne latos, ſuperne faſtigiatos, quinque herbaceis coſtis diſtinctos, ex quibus flos promitur, aſpectu pulcher, puniceus, quinque foliolis conſtans, media linea ſic diuiſis, vt in alia quinque rurſum diducantur, & ſic diſtracta decem efficiant: ſemine rotundo, copioſo in ſupradictis calicibus.

HISTORIAE
OMNIVM PLANTARVM
LIBER QVINTVS,

In quo describuntur & depinguntur Olera, & herbæ quæ in Hortis nascuntur.

BRASSICA, CAP. I.

VIRIDARIO Hortus proximus est, quo nomine apud antiquos omnis villa dicebatur, vt scribit Festus: quòd ibi, qui arma capere possent, orirentur. Et Plinius, in XII. tabulis legum nostratium, ait, nusquam nominatur Villa: semper in significatione ea hortus: in horti verò, hæredium. Κῆπος Græcis hortus dicitur, & Κλῆρος, quamquam propriè hæreditatem significet. Nicander,

Ἤ ἔτι καὶ κλήροισιν ἐπίβολα τοῖάπερ ὧραι
Εἰαριναὶ φορέουσιν ἐνεψιήμαλα κούραις.

Nomina — *Lib.19.c.4.* — *In Alexiph*

Quæ sic Gorræus conuertit.

Quæq; per æstatem nostris nascuntur in Hortis
Mala, quibus ludunt, delectantúrque puellæ.

Vnde sumptum Latinorum hæredium, quod pro horto, vt ex Plinio dictum est, vsurpabatur, quódque paruum prædium Festus interpretatur. Horti sunt in quibus arbores, & olera potissimùm oriuntur, quibus antiquitas nihil priùs mirata est, veluti Hesperidum hortos, & Regum Adonis, & Alcinoi, itémque pensiles, siue illos Semiramis, siue Assyriæ Rex Cyrus fecit. Romani quidem Reges ipsi hortos coluere. Quippe etiam Superbus Tarquinius nuntium illum sæuum atq; sanguinarium filio remisit ex horto. Iam quidem hortorum nomine, inquit Plinius, in ipsa vrbe delicias, agros, villásque posident. Primus hoc instituit Epicurus otij magister. Vsque ad eum moris non fuerat in oppidis habitari rura. Romæ quidem per se hortus Ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore victu? Hinc primùm agricolæ æstimabantur prisci, & sic statim faciebant iudiciũ, nequã esse in domo matremfamilias (etenim hæc cura fœminæ dicabatur) vbi indiligens esset hortus. Quippe è carnario aut macello viuendum esse. Nec caules, vt nunc, maximè probabant, damnãtes pulmentaria, quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari desideria etiam in exprobratione erant. Horti maximè placebant, quia non egebant igne, parceréntque ligno, expedita res, & parata semper: vnde etiam acetaria appellantur

Plin.lib.19. cap.4. — *Ibidem.*

(accedaria Tinianus, accetaria legit Hermolaus, non ab aceto, vt credi cœptum est, ſed ab accipiendo deflexa. Ideo enim, inquit Plinius, accetaria appellabantur horti, hoc est hortenſia, quoniam expedita res & parata ſemper eſſet: nam & acceptabulum ab accipiendo dicitur, etiam ſi Græci Oxybaphon appellent, quaſi ab aceto) facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minimè accenderent deſiderium panis. Horti igitur ab antiquis, vt & à nobis, & ad voluptatem, & ad neceſsitatem comparabantur. Nos autem hortum hic deſcribere instituimus, qui λάχανα, ideſt olera potiſsimùm continet. Olus autem dicebant quamcumque herbam eſculentam, inquit Scaliger, claro indicio priſcæ frugalitatis, quę ad victum nihil obſonij ſibi deeſſe existimaret, modo ne deeſſet olus: hoc enim ὅλον eſt, ſicut & panis πᾶν. Nec iis ſolũ, quæ nobis vſui cibario ſunt hortũ instruimus, ſed etiã iis ex quibus remedia vulgò parantur, inuẽtu facilia, ac ſine impedio.

In lib. 1. de Plant.

Supra nos glandiferas arbores, eaſque quæ primùm victu mortales aluerunt, nutrices inopis, ac feræ ſortis expoſuimus, deinde pomiferas, quæq; mitioribus ſuccis voluptatem primæ cibis attulerunt. Sequitur natura hortorum, id eſt eorum quæ præter arbores & frutices benigna tellure proueniunt, maximè ex quibus viuimus, multa etiam quæ ſalutis, & quædam quæ voluptatis hominum gratia terra gignit.

Nomina

A Braſsica verò quæ omnibus notiſsima eſt exordiemur. Κράμβη Græci quaſi Κοράμβλη, inquit Suidas, quòd pupillas oculorum, quas Græci Κόρας vocant, hebetet. In qua ſententia fuit Columella, cum ſcribit,

Lib. de Hort.

Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble.

Et melius κράμβη, quaſi κοράμβη dicta eſt, quod τῷ κορῷ ἀμβῆ, vel rectiùs ἀμβλῆ, id eſt, quod crapulæ ſatietatíque aduerſetur, vt dicetur. Græci veteres etiam ῥάφανον vocarunt, ob mutuam quamdam amicitiam & affinitatem vtriuſuis ſeminis, vetuſtioris præſertim, vtramuis plantam generandi. Braſsica à Latinis appellatur, quaſi præſeca, inquit Varro, quod huius ſcapus minutatim præſecatur: ſiquidem nunc tonſili, nunc cymoſo caule ſpectatur. Sunt qui dictam existiment quaſi paſsicam, quod ex caule minutatim præſicatur vt paſſa fiat. Vel ἀπὸ τοῦ βράξαι, id eſt à vocando dictam veriſsimile eſt. Eſtur enim tota à plebecula, tum cruda, tum cocta, vel muria ſeruata. Vulgò Caulis, quoniam præ cæteris grandi, validóque turgeſcit caule, à Mauritanis *Corumb*, & *Karumb*, ab Italis *Caualo*, & *Verça*; à Germanis *Koel*, ab Hiſpanis *Colhes*, & *Coues*, à Gallis *Chou*, à Belgis *Koolen*, ab Anglis *keale*, & *Cole*.

Genera. Lib. 7. hiſt. c. 4.

Braſsicæ permulta ſunt genera, Theophraſto tria. Τῆς δὲ ῥαφάνου, inquit, τετρχῆ διαιρουμένης, οὐλοφύλλου τε, καὶ λειοφύλλου, καὶ τρίτης τῆς ἀγρίας, ἡ τὸ μὲν φύλλον ἔχει λεῖον, μικρὸν δὲ καὶ περιφερὲς, πολύκλαδος, καὶ πολύφυλλος, ἔτι δὲ χυλὸν ἔχουσα δριμὺν καὶ φαρμακώδη. Διὸ καὶ πρὸς τὰς κοιλίας αὐτῷ χρῶνται οἱ ἰατροί. ὁμοίως δὲ καὶ ἐκείνων εἶναι δοκοῦσι διαφοραὶ καθ᾽ ἑτέρα. ἐπεὶ ἄσπερμόν τι γένος αὐτῶν ἐστὶ, ἢ κακόσπερμον. τὸ δ᾽ ὅλον ἡ οὔλη τῆς λείας εὐχυλωτέρα, καὶ μεγαλοφυλλοτέρα. Id eſt, Braſsica trifariam diuiditur: in eam quæ criſpa & in eam quæ læuia folia habet, & tertiam agreſtem. Huic folium læue eſt, paruum & rotundum: multis ramis, multíſque foliis conſtat. Huic præterea ſuccus acris ineſt, & medicatus, quo medici ad purgandas aluos vtuntur. Similiter priorum Braſsicarum hæc videtur eſſe differentia, quod harum quædam nullum, quædam malum ſemen habent. In vniuerſum autem criſpa Braſsica & meliore ſucco, & maioribus foliis eſt quàm læuis. Notandum autem non hîc ſolùm Braſsicam τὴν ῥαφανὸν à Theophraſto nominari, & ita à Theodoro conuerti, ſed aliis etiam in locis ſæpiſsimè, in quibus eruditiſsimus philoſophus & medicus Scaliger τὴν ῥαφανὸν pro Braſsica vſurpat, non pro radice, neque radicula, quam etiam ῥαφανίδα vocant Græci. Et apud Athenæum ἡ ῥαφανὸς Theophraſti κράμβη eſſe dicitur: illic enim ſcribitur. Θεόφραστος δ᾽ οὕτως γράφει, Τῆς δὲ ῥαφάνου (λέγω δὲ τὴν κράμβην) ἡ μέν

In comm. in lib. cauſ. Theoph. Lib. 9. deipnoſ.

ἡ μὲν ἐστιν οὐλόφυλλος, & cætera. Aristoteles quoque de erucis scribens. αἱ δὲ κάμπαι γίνονται, inquit, ἐκ τῶν φύλλων τῶν χλωρῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ῥαφάνου, ἣν καλοῦσι τινὲς κράμβην. Id est, nascuntur erucæ ex virentibus foliis, maximè rhaphani, quam vocant nonnulli cramben, hoc est Brassicam. Quæ cum Plinius negligētiùs legisset, imò ne animaduertisset quidē quæ Theophrastus & Aristoteles de Brassica scripserunt, ipse rhaphano, idest radiculæ adscripsit. Ac primùm locum Theophrasti suprà citatum apertè expressit his verbis, Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorum differentia, crispi atque læuis, & tertium siluestre. Atque huic læuia quidē, sed breuiora ac rotunda, copiosaque atque fruticosa: sapor autem asper, & medicamenti instar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differentia seminis est, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc vitia non cadunt nisi in crispa folia. At hæc non ad rhaphanum radicem, sed ad raphanum Brassicam pertinent. Id quod ex ipsiusmet Plinij loco alio demōstrari potest, quo quæ rhaphani genera illic statuerat, eadem ad Brassicam refert, Catonem qui illa ex Theophrasto transscripsit citans his verbis: Sed Cato Brassicę miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria. Vnam extentis foliis, caule magno, alteram crispo folio quam Apianam vocat, tertiam minutis caulibus, lenem, teneram minimè probat: Eadem tria genera alio postea loco idem Plinius repetit. In tres species, inquit, diuisēre eam (Brassicam) Græci antiquissimi. Crispam quam Selinada vocauerunt à similitudine apij foliorum, stomacho vtilem, aluum modice mollientem. Alteram læam, latis foliis è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam vocauere, nullius in medicina momenti. Tertia est propriè appellata crambe, tenuioribus foliis & simplicibus, densissimisque, amarior, sed efficacissima. Cato crispam maximè probat, deinde læuem grandibus foliis, caule magno. Quo verò Catonis sententiam de tribus generibus à Plinio citatam, ex Theophrasto descriptam esse dilucidiùs intelligamus, eius verba hîc adscribēda sunt. Nunc vti cognoscas naturam earum, prima est læuis quæ nominatur. Ea est grandis, latis foliis, caule magno: validam habet naturam, & vim magnam habet. Altera est crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς vocatur. Hæc est natura & aspectu bona ad curationem: validior est quàm, quæ suprascripta est. Item est tertia quæ Κράμβη vocatur, minutis caulibus, tenera & acerrima est omnium istarum, tenui succo vehementissima. Et primùm scito, de omnibus Brassicis nulla est illiusmodi medicamentosior, &c. Deinde Plinius erucarum ortum describens ex Aristotele, de rhaphani folio dixit, quod Aristoteles apertè se dixisse de foliis Brassicæ declarat loco à nobis citato. Plinij autem verba hæc sunt. Multa autem insecta & aliter nascuntur, atque imprimis ex rore. Insidet hic rhaphani folio primo vere, & spissatus sole in magnitudinem milij cogitur, &c. Sed de hoc Plinij errore quædam alia postea dicemus. Tria Brassicæ genera agnoscit etiam Eudemus Atheniensis, in libro de oleribus, vt legitur apud Athenæum: Κράμβης φησὶν εἶναι γένη τρία. τῆς γε καλουμένης ἁλμυρίδος, καὶ λειοφύλλου, καὶ σελινουσίης. τῇ τε ἡδονῇ βελτίστην κεκρίσθαι τὴν ἁλμυρίδα. φύεται δὲ ἐν Ἐρετρίᾳ, καὶ Κύμῃ, καὶ Ῥόδῳ: ἔτι δὲ Κνίδῳ, καὶ Ἐφέσῳ. ἡ δὲ λειόφυλλος ἀνὰ πᾶσαν (φησὶ) χώραν γίγνεται. ἡ δὲ σελινουσία τὴν ὀνομασίαν ἔχει διὰ τὴν οὐλότητα: ἐμφερὴς γάρ ἐστι σελίνῳ, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πύκνωσιν. Idest, Tria sunt Brassicæ genera: Halmyris, Læophyllos, & Selinusia. Halmyris suauitate cæteras antecellit. Nascitur in Eretria, Cumis, Rhodo, Cnido, Epheso. Læophyllos à læuore foliorum sic dicta, vbique nascens nullam respuit regionem. Selinusia à crispitudine foliorum nomen accepit, ideo quod σελίνῳ, idest apio similis sit, atque etiam densitate. Dioscoridi Brassica alia est ἥμερος, idest, satiua, alia ἀγρία, idest siluestris, alia θαλασσία, id est marina. Sub satiua tria iam explicata genera, vel quædam horum complectitur. Sub qua etiam Ægyptiam comprehendit, quæ in Ægypto propter

Lib. 5. hist. an. c. 19.
Lib. 19. c. 5.
Lib. 19. c. 8.
Lib. 20. c. 9.
De re rust. c. 157.
Lib. 11. c. 32.
Lib. 9.
Lib. 2. c. 123.

Lib.20.c.9 amaritudinem non estur, inquit Plinius. Sed multò plura idem Plinius tradit, ex Lib.19.c.8. cultu,locis,& forma nomen adepta. Præcipuus fit caulis,inquit,sapore ac magnitudine,primùm omnium si in repastinato seras:dein si terram fugientes cauliculos seces,à terráque proceritate luxuriosa attollentes se, exaggerando aliam accumules , ita ne plus quam cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur , bis computabili impendio tædióque. Cætera genera complura sunt. Cumanum sessili folio , capite patulum. Aricinum altitudine non excelsius , folio numerosius quàm tenuius. Hoc vtilissimum existimatur, quia sub omnibus penè foliis fruticat cauliculis peculiaribus, Pompeianum procerius caule ab radice tenui , intra folia crassescit: rariora hæc,angustioráque , sed teneritas in dote , si frigora non toleret : quibus etiam aluntur Brutiani , prægrandes foliis , caule tenues , sapore acuti. Sabellico vsque in admirationem crispa sunt folia,quorum crassitudo caulem ipsum extenuat : sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere Lacuturres ex conualle Aricina , vbi quondam fuit lacus, turrísque quæ remanet, capite prægrandes,folio innumeri. Alij in orbē porrecti,alij in latitudinē torosi. Nec plus vllis capitis post tritianum, cui pedale aliquando conspicitur, & cyma nullis serior.Hæc Plinius. Nostris etiam in Hortis plurimæ visuntur Brassicarum species , quædam etiam veteribus incognitæ, quas primùm distribuemus in satiuam & agrestem. Satiuam in albam, nigram, & rubram.

j.Brass.spe. Brassica satiua alba vulgaris notitiæ omnibus conspicua , ea est , quæ læuis à Theophrasto , Catone , Plinio dicitur , caule magno , crasso , grandibus & latis *Forma.* foliis , carnosis , ex viridi seu cæsio candicantibus , in latera diffusis , prominulis venarum toris fruticantibus,tonsili cymarum luxuria: flore tum luteo,tum albo: semine in siliquis. Cum gelicidia sensit, gratior est cibis: tenerescit enim frigoribus : iusculis pinguibus incoqui solet. Cymosum eius cacumen acetariis subministrat, prius subferuefactum, mox oleo saléque diffusum.

BRASSICA ALBA *vulgaris, Læuis satiua.*

BRASSICA ALBA *crispa.*

Altera

Altera Braſsica alba ea eſt, quæ braſsica Sabaudica cognominatur, *Chou de Sauoye*, Dodon. Lacuturris, Catonis Criſpa braſsica, Plinij Sabellica. Etenim criſpis admodum foliis lactucæ modo in ſeſe concluditur, ſed non in tam abſolutum orbem coit, quàm Braſsica capitata, neque vſque adeo conuolutis interioribus pániculis, intus albicans, tenera, ſubdulcis, & quæ hac ætate præſtantiſsima habetur: flores albos, & ſemen in exiguis ſiliquis profert. Hyemem & gelicidia non tolerat. Hæc Braſsicæ candidæ ſecundum genus eſt Dodonæi.

2. ſpec. — Lib. 5. c. 6. — Lib. 5. c. 6.

BRASSICA CAPITATA *Albida.*

Tertia albæ Braſsicæ ſpecies, cuius folia in orbem conglomerantur, exterius calloſa, & per ambitum rugata, multis intus carinarum voluminibus, externis ſemper interiora complectẽtibus, numquam niſi cum in florem exeunt dehiſcentibus, eximio candore, miranda teneritudine, humili caule, capite prægrandi, nonnumquam ſeſquipedẽ craſſo. Braſsica capitata vulgo nominata eſt, quoniam in capitis formam extuberat, Gallis *Chou capu*, ideſt Caulis capitatus. Nonnulli à candore foliorum album vocant, quo noſtra fere rura victitant. Huic hyeme præcipua nobilitas. Plinio Lacuturris eſt Braſsica, vt vult Matthiolus, vt Dodonæus braſsica Tritiana. Sed veriſimilius eſt Lacuturrim noſtram eſſe Braſsicam capitatam candidam. Tritianam verò noſtram eſſe Braſsicã capitatam viridem.

3. ſpec. — In libr. 2. Dioſ. c. 123. — Ibidem.

Eſt alia Braſsica capitata polycephalos, radice, caule & magnitudine aliis ſeſsilibus & capitatis par & ſimilis, ſed hoc differt, quod ſpectanda quidem & fere prodigioſa naturæ laſciuientis, vt ita dicam, oſtentatione, non vt ſuperior, vnicum caput profert, ſed plura, alia ab aliis diſcreta, in vnum tamen tanquam aceruum congeſta, è venoſis multis foliis conglobata, alia maiora, alia minora, inuſitata quadam & rara ſpecie. Quidam id terræ, cui ſemen creditur, vbertati adſcribunt, quæ tam copioſum alimentum præbet, vt gignendis atque nutriendis tot capitibus ſufficiat.

4. ſpec.

BRASSICA CAPITATA *Polycephalos.*

Miranda eſt alius Braſsicæ albæ & peregrinæ natura, quam Dodonæus Pompeianam vocat, aut Cypriam, & Braſsicam floridam, *Chou de Cypre*, &, *Chou fleuri*, Itali *Caulifiori*. Primùm enim folia profert Braſsicæ albæ & læuis modo, quadamtenus cinerea: deinde ex ipſorum medio foliorum conglobatorum veluti centro cauliculos multos, craſsiuſculos, candidos, dulces, multis & breuibus ramulis veſtitos, pari proceritate, & in ſeſe conglomeratos. Hos cauliculos huius Braſsicæ florem appellant. Nec

5. ſpec.

BRASSICA Pompeiana, aut Cypria, Braßica florida Dodo.

BRASSICA Aſparagωdes Dalechampij.

minùs mira eſt ea Braſsica, quam aſparagωdem eſſe herbarij cenſent, cuius mentio fit in Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis.

6. ſpec.

Caulis & radix eadem quæ in cæteris Braſsicæ generibus. Folia nunc ſunt laciniata, & frequentiſsimis diuiſuris inciſa, qualia Braſsicæ criſpæ, nunc plana, lata, & expanſa. Eadem nonnumquam tota virent, nonnumquam venis per ipſa folia diſperſis, & media coſta rubent. Huic vero id peculiare eſt & inſigne, quod ex foliis ramuli multi, breues, toroſi, folioſi naſcuntur, florentes ſuo tempore, & ſemen edentes, nō aliter quàm in reliquis plantis, ex caule, vel ſtipite, quorum ramulorum cum aſparagis ſimilitudo fecit, vt hanc Braſsicam aſparagωdē Græci vocauerint. Hi tenelli aſparagi in iure aliquo pingui, vt capi, aut veruecinæ eduntur.

BRASSICA RAPOSA.

7. ſpec.

Admiranda verò magis, & veteribus, opinor, incognita ea Braſsica (niſi ſit rapitius colis Catonis) quæ γογγυλοκράμβη nominari poteſt, ideſt Braſsica rapoſa, Gallice *Chouraue*, quòd caulis in magnum, carnoſum, & rotundum caput extuberat rapi modo, intus etiam album ſicuti rapum, è quo folia naſcuntur, reliquis Braſsicis ſimilia, laciniata, viridia, longis, craſsíſque fulta pediculis. Ex eodem cum albis floribus cauliculi prodeunt. Caulorapum vocat Scaliger. Vidimus, inquit, hunc cinnum vtriuſq; naturæ. Sed Braſsicę radix ſub terra condita fuit, rapum ſupra terram in ſtipite turgeſcebat. Dodonæo eſt

In lib. 1. de Plant.

eſt Braſsicæ candidæ quartum genus. Tuber rapi modo in fruſta conciſum, & elixum eſtur cum aceto & pipere, magna eorũ voluptate qui Braſsicis delectãtur. Alij in iure capi veruecinæ & vitulinæ coquunt, ſic lautiore apparatu, & meliore guſtu: quomodo crambaſparagorum parari ſolent tenelli aſparagi, vt dictum eſt.

BRASSICAE RVBRAE *prima ſpecies.*

BRASSICA NIGRA *Dodonæi.*

Hæc albæ Braſsicæ genera. Quarum primæ ſimilis eſt Braſsica nigra, Gallicè *Chou noir*, cui ſtipites longi ſunt & proceri, folia grandia, lata, nigricantia, rugis multis aſperata: flores lutei: ſemen & ſiliquæ vt cæteris.

Braſſ.rub. j.ſpecies & forma.

Braſsica rubra foliis eſt magnis, latis, laciniatis, læuibus in viridi fuſco rubeſcentibus, venis etiam rubeſcentibus per tranſuerſum virgatis: floribus luteis: ſiliquis longis & gracilibus: ſemine minuto, rotundo, exterius fuſco, interius flaueſcente, napi vel rapi ſemini ſimili, ſed maiore. Hæc Braſsica eſt Cumana & rubra, & Braſsica læuis Catonis Dodonæo, quę prima omniũ à Fuchſio deſcripta eſt, Gallicè *Chou rouge*.

Lib.5. ca.6.

Braſſ.rub. ij.ſpecies.

Braſsicæ rubræ ſecunda ſpecies ſuperiorem foliis plane imitatur, ſed tempore folia quæ in medio ſunt, alia aliis incumbentia, vt in Braſsica alba capitata, conglobantur, eáque rubeſcentia, aut purpuraſcentia. Dodonæus Braſsicam Lacuturrem appellat, Galli *Chou capu rouge*.

Lib.5. c.6.

Braſſ.rub. iij.ſpec.

Tertia ſpecies folia habet inciſa, cæterùm colore, floribus, & ſemine primo generi proxima, Dodon. Braſsica σελινοειδὴς, Latinè Apiana.

Ibidem,

Braſs. rub. iiii.ſpec.

Quarta foliis eſt valde rugatis criſpíſque cætera ſuperioribus ſimilis. Nigram Dodonæus vocat. Fuchſius Braſsicam criſpam, & σελινοειδῆ, ideſt Apianam à ſimilitudine apij, Galli *Chou creſpu noir*.

Lib.2. c.59.

Huic adiungenda Braſsica criſpa Tragi, quæ radice, caule, flore, ſemine, ſapore, ſuperioribus generibus ſimilis, folia gerit plane illis diſsimilia, hoc eſt criſpa, & per ambitum inciſa, veluti criſpæ lactucæ. Quamquam in hoc genere quędam frequentioribus & profundioribus, aliæ rarioribus & minoribus inciſuris diſſectæ ſint.

Ad idem genus referenda Lobellij Braſsica tenuifolia laciniata, cuius gemina eſt varietas. Prior foliorum laciniatas inciſuras ad medium vſque neruum habet, artemiſiæ, eryngijve cam peſtris ritu, quæ hic appicta eſt.

Alterius fimbriata magis, laciniata minus ſunt foliata, quæ eadem eſt, aut valde ſimilis Sabellicæ Dodonæi.

Ibid.

Id poſtremum Braſsicæ rubræ genus ponit Dodonæus, quod eſt omnium minimum, & fere ſilueſtri ſimile. Caulibus & foliis primum

BRASSICA *Crispa Tragi.*

BRASSICA *Tenuifolia laciniata.*

BRASSICA *Siluestris.*

BRASSICAE *III. Genus Fuchsij.*

genus maximè refert, nisi quod ea minora habet. Vix in cibos admittitur, sed seminis tantùm gratia seritur, ex quo exprimitur oleũ, quod vulgò olei ex naporum semine expresi nomine venundatur. *Huile de nauette* Galli vocant. Hanc tertiam esse Catonis Brasicam existimat Dodonæus, quæ Crambe propriè dicatur.

Ibid. Forma Brasicæ siluest.

De Brasicæ satiuæ generibus satis multa: nunc de agresti, quæ κράμβη ἀγρία nominatur, id est, Brasica siluestris. Foliis & floribus Brasicæ rubræ secundo & vltimo

mo generi planè similis est, nisi quòd Caules foliáque minora habet, candidiora, hirsutiora, & gustu multò amariora. Cui planè similis est tertia Brassicæ satiuæ species Fuchsij, hîc appicta.

Alias duas Brassicæ siluestris species descripsit Cordus. Quædam est, inquit, quę caulem erigit bicubitalem, & ferè teretem, glabrum, intus medullaceum, cui statim à terra vsque ad summitatem iunceæ gracilitatis deinceps adnascuntur rectæ virgæ, longitudine cubitali. Sub his iuxta exortum singula sunt folia longitudine digitalia, inferiùs vncię, aut interdum duûm digitorum latitudine, in mucronem desinentia, pinguia, & glabra, sine pediculo caulem & virgas veluti sinu quodam circum amplectentia. Totis virgis siliquas erectas producit, digiti longitudine, valde graciles, intus sinapi similia semina continentes, quæ per longitudinem in duas partes tenuissima quadam membrana diuidũtur. Flores vere & æstatis initio in summis tantùm virgis apparent candidi, minimis quatuor foliolis, & paucis staminibus constantes. Floret particulatim. Itaque simul maturas & maturescentes siliculas, simúlque flores habet. Radix subest dodrantalis, digiti mediocris crassitudine. Tota herba satiuam Brassicam sapore æmulatur. Alia Brassicæ agrestis species est, inquit idem Cordus, quæ cubitalem habet caulem, teretem, glabrum, aliquantulùm concauum, & in ramulos diuisum: folia ex interuallo singula profert secus ramulorum eruptiones, trium aut quatuor vnciarum longitudine, paulo angustiora, subrotunda, glabra, & Brassicæ modo corrosa: flores veris exitu candidos & oblongos fert, quibus singulæ succedunt siliculæ, digito longiores, angustæ & quadrangulares, oblongo nigróque semine plenæ. Radice nititur exigua, lignosa, semestri, & inutili. Folia Brassicam gustu imitantur: semen verò amarius est, & aliquantulum acre. Nascitur pinguibus agris, lento & glutinoso solo. Hæc Cordus.

Lib.1.plan. ca.31.

Lib.2.plan. c.89.

BRASSICA Campestris Clusij.

Clusius Brassicam aliam campestrem pinxit & descripsit, quæ caules pedales habet, candicantes, rotundos, ramulos aliquot, folia per interualla, perfoliatæ similia, candicantia, colore Brassicæ, gustu feruido, caulémque sic amplectentia, vt tenellæ plantæ plurimum ad perfoliatam accedant, in ramulis ex alis exeuntibus flores insident candidi, Brassicæ floribus similes, deinde cornicula, siue siliquæ oblongæ, quadrangulæ, in quibus continetur semen minutũ. Alterum eius genus firmioribus virgis, neque adeo ramosis, cuius folia in summo aliquantulum serrata, & calidi etiam vt alia gustus: flores priori similes, maiores, leucoij aut violæ matronalis æmuli, purpurei, & floribus Bolbonac non absimiles, vtriusque radix licet dura, fibrosaque & candida, annua tamen est. Plurima regno Murciano ad Eliocratam vrbem, vulgò horca, in agris & iuxta vias nascitur. Floret martio. Primum genus agro Viennensi etiã frequẽs. Incolæ Hispani *Collejon* appellant, quasi Brassiculam. Sunt qui Brassicam semine quadrãgulo vocent. Potest etiam Brassica campestris nuncupari. Eius acrimonia proxime ad Brassicæ facultates hanc plantam accedere indicio est. Perfoliata siliquosa à Lobellio nominatur.

Lib.2.stirp. 1.Hisp.c.61.

Brassicam

Braſsicæ marinæ Forma. Lib.2.c.125.

BRASSICA MARINA
Soldanella officinarum.

Braſsicam marinam his adnumerauit Dioſcorides, quæ Græcis κράμβη θαλασσία dicitur. A ſatiua prorſus abhorret, inquit, quòd folia ferat rotundæ ariſtolochiæ, longa, tenuia: ſingula è ramulis rubentibus exeunt, ſingulari vt hedera pediculo: albo ſucco prædita eſt, ſed pauco, ſalſo guſtu, ſed aliquantùm amaro, pingui concretu. Hanc Braſsicam cenſent herbarij peritiſſimi eam eſſe ſtirpem, quam officinæ Soldanellam & Soldanam appellant, etſi ſcripſerit Dioſcorides folia habere rotundæ ariſtolochię, longa. Quippe quæ in maritimis naſcatur, ramulis conſtet rubentibus, ex quibus prodeunt folia, vt in hedera, quæ lacteum ſuccum emittunt, guſtúque ſalſa & amara, & quadamtenus acria percipiuntur. Quare locum Dioſcoridis mendo non carere rectè videtur Matthiolus exiſtimaſſe, faciliſque librariorum lapſu eueniſſe, vt folia μακρὰ, ideſt longa, pro μικρὰ, ideſt parua nunc legamus. Tamen in noſtris Dioſcoridis exemplaribus nõ legimus huius Braſsicæ folia μακρὰ neque μικρὰ, ſed ὑπομήκη, ideſt prælonga. Dalechampius legit προμήκη, ideſt porrecta, quod eſt veriſsimum. Quo Dioſcoridis loco ſic emendato, Soldanella omnibus planè notis Braſsicam marinam Dioſcoridis refert. In qua etiam ſententia cum ſit Ruellius, quòd Soldana vulgo dicta, vt ſcribit, cum tota Dioſcoridis pictura nulla reclamante nota videatur ſubſcribere, in eo tamen errat, quod eam folio ariſtolochiæ longæ, atque etiam prelongo eſſe prodiderit. Rectiùs Dodonæus qui Soldanellæ ſiue Braſsicæ marinæ folia tribuit aſari, aut ariſtolochiæ rotundæ, ſed minora. Errat præterea Matthæus Siluaticus pandectarum auctor, quod Soldanellam Arabum Chachile eſſe crediderit, cum Serapio Chachile vſneæ ſimile eſſe, folióque non ariſtolochiam, ſed naſturtium imitari tradiderit. Braſsica marina, vt rectè ait Geſnerus, toto genere differt à Braſsicis, nec aliud quàm nomen commune habet. Eam opinor ob cauſam, Dodonæus non cæteris Braſsicis, ſed ſmilacibus læuibus, & conuoluulo ſubiunxit. Nam graciles & rubeſcentes cauliculos, ſeu viticulas per terram ſpargit, à quibus exeunt folia parua, rotunda, viridia, hederæ foliis rotundiora, & viridiora, aſari aut ariſtolochiæ rotundæ ſimilia, minora tamen. Flores ſmilaci læui & minori ſimiles, rubeſcentes ſiue purpurei: ſemen nigrum in ſiliquis, aut rotundis capitulis, vt ſmilacibus: radix longa & tenuis. Denique ſmilaci minori proxima eſt, demptis foliis, quòd rotundiora ſint, craſsiora, & guſtu ſalſa. Prouenit abundè in Zelandia, & Flandriæ litoribus marinis, in litoribus etiam Venetis, inquit Matthiolus, Aquilecenſibus & Tergeſtinis.

In libr. 2. Dioſc.c.125. — Lib.2.c.54. — Lib.3.c.54. — In Hort. Germ. — Ibid. — *Locus.* — Ibid.

Pena, Braſsicam aliam perpulchram marinam ſilueſtrem, à Dioſcoridis ſpecie diuerſam, locis oriundam Angliæ maritimis ad Portlandiam inſulam depinxit, ſed quia inculta, neglecta, hiſpidior tota & prædura eſt, cymæ ingratiores multò, cibo toleranda tamen. Turnerus μονόκαυλον & μονόσπερμον à ſingulari ſemine vocabat. Sunt enim in florum pallentium alborum congerie eleganti, denſa & vmbelloſa multis in ramis, ſiliquæ breuiores, craſsiuſculæ, quibus ſingulis ſingulum ineſt ſemen, paulo minus piſo, Soldanellæ aut orobi æquale: folia eadem ferme quæ Braſsicæ nigræ, ſed craſsiora & lætiore aſpectu, & fimbriis vndulatis, plicisq;

admo

BRASSICA MARINA siluestris, Monospermos Penæ.

admodum artificiosis. Siluestris Braſsica in maritimis Senenſibus, Argentario promontorio, aliiſque tum Thyrrheni, tum Adriatici maris littoribus frequens naſcitur. Hanc non longè à Terracina vrbe, via qua itur Neapolim plurimam vidiſſe ſeſe affirmat Matthiolus, foliis domeſticæ ſimilibus, ſed hyoſcyami modo hirſutis, amaro & inſuaui guſto. Sic & Dioſcorides maritimis præruptiſque locis magna ex parte gigni prodidit, ſatiuæ ſimilem, ſed cãdidiorem, hirſutiorem, & amaram. Reliquæ Braſsicæ in hortis paſsim proueniunt. Frigidis verò & pluuiis regionibus poſitio earumdem optima. Salſis etiam aquis iuuari Braſsicam, & iis rigatam meliorem fieri tradit Theophraſtus: quare nonnullos nitro aquæ permiſto aſpergere Braſsicã, vt Ægyptios, atque ita multò dulciorem teneriorémque effici, ſicuti etſi priuſquàm coquatur, ſale commaceretur. Martialis nitrata aqua viriditatem conſeruari ſcribit his verſibus.

Ibid.

Lib.2.c.125.

Lib.2.cauſ. c.7.

In Xen.

Ne tibi pallentes moueant faſtidia Caules,
Nitrata viridis Braſsica fiet aqua.

Corn.in li. 7.commét. phar.local.

Palladius non nitratam aquã, ſed nitrum ipſum inſpergi iubet his verbis. Celeriùs coqui virore ſeruato, ſi dum eſt trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello deſuper ſpargas, vt ſpeciem pruinæ candentis imitetur. Quæ ex Geoponicis Caſsiani Conſtantino attributis transſcripta videri poſſunt. εἰδέναι χρὴ ὅτι τὴν κράμβην ἐν ἁλμυρῷ τόπῳ σπείρειν προσήκει. διὸ χρὴ τριφύλλῳ ταύτῃ γενομένῃ, νίτρον λεῖον, ἢ ἁλμυρίδα γῆν διὰ κοσκίνου χλιασθεῖσαν πάσσειν, ὡς δοκεῖν αὐτὴν πεπαχνῶσθαι. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ ἐφανωτέρα γίγνεται. Quorum quædam cum ex vetere quopiã ſcriptore, Didymo fortaſſe (quæ in Geoponicis poſtea exſcripta fuerint) Plinius exprimere vellet, aut non intellexiſſe, aut alioqui corruptũ locum videtur deſcripſiſſe: ſic enim ait. Sunt qui plantant (Braſsicam) in transferendo alga ſubdita pediculo, nitróve trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putant. Sunt qui ſemen trifolij nitrúmque ſimul tritum aſpergunt foliis. Nitrum in coquendo etiam viriditatem cuſtodit: aut Apiciana coctura, oleo ac ſale priuſquam coquantur maceratis. Hic Plinius trifolij ſemen habet, pro τριφύλλῳ κράμβῃ γενομένῃ, id eſt, Braſsica trium foliorum, vt rectè Palladius conuertit. Braſsicæ Auguſto menſe potiſsimùm florent, ac ſubinde etiam ſemen proferunt. Braſsica ſatiua, vt ſcribit Dioſcorides, aluo idonea eſt, ſi modo leuiter feruefacta edatur. Nam percocta aluum ſiſtit, ſed multo magis bis cocta, aut quæ in lixiuio coquitur: ſtomachum autem male habet: acrior eſt æſtiua. In Ægypto propter amaritudinem non ẽſtur. Cæcutientibus & tremulis eſſe prodeſt. Summo cibo ſumpta crapulam diſcutit, & vini noxã reſtinguit. Melior ſtomacho cyma, ſed acrior, & ad ciendam vrinã validior. Ea condita, ſiue ſale aſſeruata ſtomacho inimica eſt, aluum conturbat. Crudæ ſuccus cum nitro & iri deuoratus, aluum emollit (legendum enim Græcè, ὁ δὲ χυλὸς αὐτῆς ὠμῆς, non ὠμὸς, ideſt crudus ſuccus, vt vertit Ruellius) cum vino quoque potus viperarum morſibus auxiliatur: cum fœnigræci farina & aceto podagris, & articulorum vitiis illinitur: prodeſt & ſordidis vlceribus, & vetuſtis illitus: caput purgat naribus infuſus: mẽſes extrahit cum loliacea farina inditus. Folia per ſe illita, aut cum polenta trita conferunt inflamma

Lib.3.c.24.

Lib.12.c.17.

Lib.19.c.8.

Tempus.

Vires & Temper.

Lib.2.c.125.

inflammationibus, tumoribúſque: epinyctidas, ignem ſacrum, lepráſque ſanant. Carbunculos ex ſale rumpunt: fluentes capillos retinent. Elixa autem ac melli permixta gangrænarum corroſionibus auxiliantur (meliùs quàm quomodo vertit Ruellius, cocta addito melle aduerſus depaſcentia vlcera, gangrænáſq; valent, cum Græcè legatur, ἑψόμενα δὲ καὶ μιγνύμενα μέλιτι πρὸς νομὰς γαγγραινῶν ποιοῦσι) Cruda verò cum aceto ſi edantur, lienoſis proſunt (Græcè habetur, ὠμὰ δὲ ἐσθιόμενα μετ' ὄξους σπληνικοὺς ὠφελεῖ, quæ parum diluciدè reddidit Ruellius, lienoſiſque ex aceto cruda proſunt.) Manſa deuorato ſucco interceptam ſiue abſciſſam vocem inſtaurant, (Ruellius φωνῆς ἀποκοπὴν retuſam vocem non ſatis rectè videtur reddidiſſe.) Decoctum eius potu aluum & menſes ciet. Flos ſterilitatem adfert, ſiue conceptionem impedit poſt puerperium, ſiue partum in peſſo ſubditus (Græcè legitur, τὸ δὲ ἄνθος ἀτόκιον μετὰ τὴν ἀποκύησιν προστεθὲν ἐν πεσσῷ, quæ ſic Ruellius, flos poſt conceptionem in peſſo ſubditus, partum abortu vitiat.) Semen eius præſertim, quæ in Ægypto naſcitur potum tineas pellit. In antidota theriaca additur: faciei cutem lentiginéſque expurgat. Virentes cauliculi cum radice cremati, & adipe porci vetuſto excepti, diuturnos laterum dolores mitigant. Silueſtris Braſsicæ cyma in lixiuio cocta ori non inſuauis. Folia illitu vulnera conglutinãt, & inflammationes tumoréſque diſcutiunt. Marina Braſsica in totum ſtomacho inimica, acris: vehementiſsimè aluum ciet in cibo cocta. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne. Hæc Dioſcorides, in quibus quæ de foliis manducatis tradit: Aſclepiades Galenum de cauliculis ad vocem interceptam præſcripſit. Braſsicæ viridis cauliculos abſterſos manducandos præbe, & quod inſtar palearum exuccum eſt, expuere iube, ſuccum verò delingere. Alia, Braſsicæ ſuccum cum melle coctum delingendum exhibe, auxiliabitur confeſtim. Quæ verò cyma Braſsicæ dicta eſt, à Dioſcoride κύημα appellatur. quid autem ſit, declarat Plinius his verbis. Cymas à prima ſectione præſtat proximo vere. Hic eſt quidã ipſorum caulium delicatior teneriórque cauliculus. Et paulò poſt, poſt cymam ex eadem Braſsica contingũt æſtiui autumnaléſque cauliculi, mox hiberni, iterumq; cymæ, nullo æquè genere multifero, donec ſua fertilitate conſumatur. Cymas itaque τὰ κυήματα Plinius dixit, quæ Collumella in carmine Cymata appellat per ſynæreſin.

[Lib. 7. co. ph. loc.] [Lib. 19. c. 8.] [Lib. 10.]

Frigoribus caules, & veri cymata mittit.

[Li. 2. Alim.] Id quod Galenus adnotauit, ὁ μὲν οὖν, inquit, τῆς κράμβης (ἀσπάραγος ſuba.) ὃ καὶ κῦμα καλοῦσιν ἔνιοι, κατὰ συναίρεσιν ἐμοὶ δοκεῖν, τοῦ διὰ τριῶν συλλαβῶν ὀνόματος, λεγομένου τοῦ κυήματος, τῆς κράμβης, &c. Ideſt, Braſsicæ igitur germen, quod nonnulli etiam κῦμα nominant per contractionem, opinor, nominis triſſyllabi κυήματος, & cætera. Eadem cymata prototomi caules appellantur à Galeno, quo loco & ſi corrupta ſint vulgata cxemplaria, quæ habent προτομῶ καυλοῦ ἀφεψήματος κυάθους β'. νήστει διδομένους ἐπὶ ἡμέρας θ', non dubium eſt quin legendum ſit πρωτοτόμου καυλοῦ, & cætera. Id eſt, Prototomi caulis decocti cyathos duos ieiuno ad dies nouem exhibitos. Cuius auxilij ab Archigene ad renum affectiones præſcripti efficacia, & prototomorum caulium lectio à Dioſcoride confirmatur. τὸ δὲ αὐτῆς (κράμβης) κύημα, inquit, εὐστομαχώτερον μὲν, δριμύτερον δὲ, καὶ οὐρητικώτερον. Ideſt, Braſsicæ cyma ſtomacho commodior quidem eſt, ſed acrior, & magis vrinam ciens. Eorumdem caulium meminit & Martialis.

[Li. 1. co. ph. loc. ca. 1. & Corn. ibid.] [Lib. 2. c. 125.] [Lib. 10.]

Et faba fabrorum, prototomique rudes. Item.

[Lib. 14.]

Quum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, ſeruio cauliculis.

Appellantur autem prototomi à prima ſectione ac cæſura, quando videlicet ad ſeminis generationem augeſcentes ſucciduntur, & in ciborum vſum veniunt. A Marcello caules Haploſiles à teneritudine Græca appellatione dicti ſunt. Braſ-

[Cap. 20.]

ſicæ lau

ſicæ laudes longum exequi, inquit Plinius, quum Chryſippus medicus priuatim volumen ei dicauerit, per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches. Ante omnes autem Pythagoras & Cato non parciùs celebrarunt. Quæ fuſiùs perſequi prolixum nimis & ſuperuacaneum foret. Quare ea qui volet apud Plinium & Catonem legat, ſed ita vt Catonis de Braſsica iactatas religiones nihil moretur. Id vnum ex Plinio dicemus, quod & Dioſcorid. ſententiæ cõſentaneum eſt, Braſſicam vino aduerſari, vt inimicam vitibus. Antecedẽte in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Haud ita multo poſt ſcribit Siluestrem Braſsicam inimiciſsimam vino, quam præcipue vitis fugiat, aut ſi non poſsit fugere, moriatur. Et alio in loco, pernicialia eſſe Braſsicæ cum vite odia. Quæ cùm rectè ex veterum ſententia dixiſſet, ea quæ ſequuntur non ſine errore ſcripſit. Quorundam natura non necat quidem, ſed lædit odore, aut ſucci mixtura, vt Rhaphanus & Laurus vitẽ. Olfactrix enim intelligitur, & tangi eam odore mirũ in modum. Ideóque cum iuxta ſit auerti & recedere, ſaporémque inimicum fugere. Hinc ſumpſit Androcides medicinam contra ebrietates, Rhaphanum mandi præcipiens: pro Rhaphano enim hic Braſsicam bis reddere debuerat. Tranſtulit enim locum illùm ex Theophraſto, qui ῥάφανον dixit, quod ſupra oſtendimus, vt & veteres Græci, quam quidam & poſteriores κράμβην vocauerunt. Ἔνια δ' οὐ φθείρει μὲν, χεῖρω δὲ ποιεῖ ταῖς δυνάμεσι τῶν χυλῶν καὶ ὀσμῶν, οἷον ἡ ῥάφανος, καὶ ἡ δάφνη τὴν ἄμπελον. ὀσφραίνεσθαι γάρ φησι, καὶ ἕλθειν. Διὸ ὅταν πλησίον ὁ βλαστὸς γένηται, πάλιν ἀναστρέφειν, καὶ ἀφορεῖν, ὡς πολεμίας οὔσης τῆς ὀσμῆς. Ἀνδροκύδης γὰρ καὶ παραδείγματι τούτῳ κατεχρήσατο πρὸς τὴν βοήθειαν τὴν ἀπὸ τῆς ῥαφάνου γινομένην πρὸς τὸν οἶνον. ὡς ἐξελαύνουσαν τὴν μέθην. φεύγειν γὰρ δὴ καὶ ζῶσαν τὴν ἄμπελον τὴν ὀσμήν. Sed & quod alio loco Plinius ſcripſit, Odium his (rhaphanis) cum vite maximum, refugítque iuxta ſatos, de Braſsica intelligi debet, non de raphano. Cur autem crapulam ſedet Braſsica, id cauſæ reddidit Ariſtoteles, quod dulcem ſuccum abſtergentémque contineat: quare eo medici ad eluendam aluum vtuntur. Ipſa autem frigida eſt: nam ad vehementes diarrhoeas vtuntur medici valde cocta, caule purgata, refrigeratáque. In iis autem qui crapula tentantur, Braſsicæ ſuccus crudos humores & vinoſos in aluum attrahit, ipſa in ventriculo remanens refrigerat corpus, quo refrigerato tenues humores in veſicã feruntur. Quum igitur humores vtrinque abiguntur, refrigerato corpore, illos crapula liberari perſpicuum eſt, præſertim quum ſequax vini vapor humoribus deorſum conuerſis deuocetur, & præceps ad ima deuoluatur, qui ſeſe efferens in caput, mentis arcem obſidet, & temulentiam grauitatémque creat. Galenus ex Apollonio in dolore capitis ab ebrietate ad refrigerandum repellendúmque, roſaceum per ſe, & cum aceto, aut hederæ, aut Braſsicæ ſucco præſcribit. Quin & ipſa Braſsicæ folia calida macerata, capitíque circumpoſita, ac obligata naturaliter ebrietati reſiſtere ait. Sed de Braſsicæ facultatibus idem veriſsimè diſſerit alio loco, his verbis. Braſsicæ ſuccus facultatem habet purgatricem, corpus autem ipſius communi ſiccantium ratione ſiſtit magis, quàm ad deiiciendum incitat. Quum igitur quæ in ventre continentur excernere voluerimus, è propinquo cacabo in quo cocta cum aqua fuerit, extractam ipſam protinus in vaſa, in quibus oleum cum garo paratum fuerit, coniicere conueniet: nihil autem retulerit, ſi ſalem loco gari ſumpſeris. Quod ſi humentem aluum ſiccare voluerimus, priorem aquam, vbi Braſsica mediocriter cocta videbitur, effundentes, aliam calidam mox iniiciemus: ac deinde rurſum Braſsicam, quoad contabuerit, ei incoquemus, quod non facimus cum ventris deiiciendi gratia ſumitur: volumus enim hoc caſu proprium ipſius ſuccum omnem nõ deponere, ſed quoad maximè fieri licet, retinere. Porrò nihil quod coquitur, proprium ſuccum ſeruare omnino poteſt: quin potiùs omnem abiicit, ſi coctũ diutius fuerit: Braſsica paucum habet alimentum, & edulium

Lib.20.c.9.

Ibidem. c.157.

Lib.20.c.9.

Lib.24. præfat.

Li.17.c.24.

Lib.4. hiſt. cap.20.

Lib.19.ca.5.

Probl.ſec.3

Lib.2.com. phar.local.

Li.2. Alim.

est non firmum, sed laxum. Succum habet non probum, vt lactuca, sed prauum & graueolentem. Quod verò ad vrinas attinet, nihil ipsas, quod sciam, insigniter neque prouocat, neque moratur. Brassicæ germen quod nonnulli κῦμα nominant, minùs quàm Brassica ipsa siccat, tametsi aliorum olerum caulis temperatura vt plurimùm est quàm folia sicciore, potissimùm quum iam prope est, vt semen profundant. Et, Brassica esculenta desiccandi vim habet, tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & vlcera glutinat, & maligna vlcera sanat: præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximè Brassicæ Ægyptiæ: quantò ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis semen particeps est: sicut videlicet alia omnia medicamenta, quæ ad lumbricos idonea sunt. Eadem facultate ephelidas & lendes, & quæcumque modicam abstersionem postulant, adiuuat. Porrò caules Brassicæ combusti cineres efficiunt admodum desiccantes, vt videlicet iam & causticam vim participent. Hac ratione ei veterem adipem commiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent: nam valenter digerens medicamentum efficitur. Brassica agrestis quodammodo calidior, sicciórque est quàm domestica: ceu alia propemodum omnia agrestia sui generis domesticis vtraque facultate valentiora sunt. Quamobrem neque intra corpus citra noxam sumitur, vt quæ longiùs ab humana recesserit temperatura. Eadem de causa & gustantibus amarior est quàm domestica: quanquam domestica quoque acrimoniæ nonnihil & amaritudinis contineat: sed vtramque agrestis habet validam: quare etiam exterget, & digerit quàm domestica valentiùs. Brassica marina præter quàm quòd vetrem deiiciat, vt pote subsalsa, & amara gustu, fuerit sanè etiam ad externos corporis vsus, & ad ea omnia, ad quæ tales qualitates accommodantur, idonea. Hæc Galenus. Symeon Sethi malum, inquit, & melancholicum succum Brassica procreat, visum hebetat, & somnum per tumultuosa insomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus verò eius ventrem sistit. Quapropter in quibus humectam aluum siccare volumus, ipsam modicè decoquentes, aquámque primam abiicientes, confestim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aeris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æstiua Brassica peioris succi est quàm hyberna. Et verò vrinam, lumbricos interficit, & iis qui ex vino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem ab humiditate ortam hebetudinem sanare. Cocta cum pingui carne, plurimùm noxæ atque vitij amittit. Flos eius proprietate quadam, semen genitale corrumpit vtero impositus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones vocis iuuat. Vulneribus imposita ea conglutinat, & malefica vlcera, & induratas inflammationes sanat. Brassicæ semen crassiusculè contusum, inquit Matthiolus, & in carnium iure feruefactum, potúmque vnà cum ipso iure colico dolore laborantes præsentaneo remedio iuuat. Brassica tormina discutit, si bis cocta edatur addito cymini semine, sale, oleo, & hordeaceæ farinæ polline: præsertim si sine pane deuoretur. Idem facit ius decoctæ cum vetere gallo. Idem prodest iocinorosis, lienosis, & renum calculo laborantibus. Prodest per cocta tabidis, si frequenter edatur. Succus ex melle coctus visum clarificat, angulis tantùm oculorum illitus. Datur succus vtiliter potandus aduersùs fungorum venena. Cocta, & longo pipere aspersa, vnáque cum iure sumpta, nutricibus lactis vbertatem præbet. Caulium medulla ex cremore amygdalino decocta, & cum melle in ecligmate parata, datur lambenda magna vtilitate anhelosis.

Li. 7. simp.

In libr. 2. Diosc. c. 113.

Marinæ

Marinæ Braſsicæ decoctum cum rhabarbaro potum, ad vacuandas hydropicorum aquas plurimùm valet. Idem præſtat eius puluis additis rhabarbaro, & cubebis, ſæpiùs ex vino hauſtus.

BETA, *CAP. II.*

Nomina

QVOD olus Græcis τεῦτλον vel σεῦτλον, Latinis Beta dicitur. σεῦτλον autem Græci ab impulſu nominarunt: etenim cultus ratione quadam incrementum capeſsit arboris, neque vlli hortenſium latitudo foliorum maior, quæ in binos pedes aliquando ſe pandunt, ſoli natura conſentiente, & quibuſdam locis ampliſsimæ Betæ proueniunt. Betæ nomen poſitum fuit, quòd figuram β literæ, dum ſemine turget, referre videatur, nam ſummitatem in cacumine reflexam habet, id quod teſtatum nobis reliquit Columella his verſibus.

Lib. 10.

Nomine tum Graio, ceu litera proxima primæ
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio viridis, pede candida Beta.

Genera

Lib. 2. c. 116.
Lib. 19. c. 8.

Arabibus *Decka*, & *Celb*, Italis *Bietola*, Gallis *Bete, Iote, Poeree* nominatur, Germanis *Mangolt*, & *Pieſſen*, Hiſpanis *Aſelgas*. Beta duorum generum eſt, inquit Dioſcorides candida, & nigra. Plinius, Beta hortenſiorum leuiſsima eſt. Eius quoque à colore duo genera Græci faciunt, nigrum & candidius, quod præferunt parciſsimi ſeminis: appellántque Siculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes vt lactucam. Quæ ex Theophraſto exſcripſit: εὐχυλότερον δ' καὶ τῶν τευτλίων τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος, καὶ ὀλιγοσπερμότερον, ὃ καλοῦσί τινες σικελικόν. Sed quamuis ſiculæ cognomento Beta ſolummodo candida veniat, vt ex Plinij & Theophraſti locis intelligi licet, tamen nunc extrita vna litera omnibus ferè noſtri ſeculi medicis omnis beta Sicla cœpit nominari Beta nigra ad atrum colorem accedere videtur, quia ex rubro nigricat, Gallis *Bete rouge*, Germanis *Rotermangolt* vocatur. Cuius aliud eſt genus radice maiore craſsiore, rubra, quæ Beta erythrorrhizos ob id cognominari poteſt, vulgò Beta Romana. Alij Betam nigram faciunt quæ eadem ſit quæ candida, ſed nigram vocant à foliorum colore ex obſcuro magis virentium. Rubram verò vulgatiorem, quæ aliis eſt nigra, quæ à candida nihil differt, niſi ſaturo colore rubente, quæ hic ex Lobellio appicta eſt: rubram aliam, quæ ab aliis ſecernitur raposa radicis effigie. His addidit Dalechampius Betam πλατύκαυλον, ideſt laticaulem, vt quatuor nobis ſint hodie Betæ cognita genera. Plinius quoque hæc ad ſuperiora adiunxit. Noſtri Betæ genera faciunt vernum & autumnale, à temporibus ſatiuis: quanquam & Iunio ſeratur. Eſſe & Betam ſilueſtrem Plinius ſcripſit, quam Limonium vocant, alij Neuroides, quam Dioſcorides non nouit, qui Limonion à Betis valde diſiunxit: neque eam ſententiam probat Galenus, cum ſcribit, Maluam vt Lactucam diximus non modo eſſe ſatiuam, ſed aliam etiam quandam eſſe agreſtem: Nulla autem Beta eſt agreſtis, niſi quis lapathon id nominare velit. Quibus verbis Galenus tam plauſibilem ac receptam Platonis ſententiam in Timæo ambigua nobis vt eſſet, effecit, ſatiuas omnes plantas olim fuiſſe feras, neque à ſeipſis niſi cultu differre. Cum enim, inquit Scaliger, lapathum à nobis multo ſtudio huius rei gratia cultum, numquã induerit Betæ faciem, aut ſaporem, etiam nunc hæremus in illius ſentẽtia, non omnẽ plantam mitem, fuiſſe priùs agreſtem.

Lib. 7. hiſt. c. 4.

Ibid.

Lib. 20. c. 8.

Li. 2. Alim.

In lib. 2. cauſſ. ca. 14.

Beta candida foliis eſt grandibus, latis, læuibus, inter quæ caulis exoritur bicubitalis, ſtriatus, circa quem naſcuntur flores exigui, in pallido virides, vel lutei ſtellularum figura. Deinde ſemen copioſum, rotundum, durum, aſperúmque.

BETA CANDIDA.

BETA NIGRA.

BETA RVBRA.
vulgatior Lobellij.

In hist.pla. cap.77.

radix ſubeſt vnica,craſſa,intus candida, in longum protenſa,ex cuius lateribus aliæ modò ſingulæ, modò binæ, nonnumquam ternæ funduntur, fibris multis refertæ. Hinc Beta rubra, ſiue nigra vulgaris,foliis,caulibus,ſemine, radice proxima eſt,niſi quod ei folia cauléſque non candicant,ſed ex rubro nigricant. Cui Betæ rubræ Beta alia rubra, ſiue Erythrorrhizos foliis, caulibus,ſemine,figura,colore planè ſimilis eſt, ſed radice diſsimilis: eſt enim huic multò craſſior,breuior,medio ſui ventricoſa & turbinata, napi modo: foris,intúſque tota rubens ſanguineo cruore ſuffuſa,& ſuperiorum radicibus ſuauior. Fuchſius inter raporum genera recenſet, & rapum rubrum vocat,cum tamẽ rapi ſpecies non ſit. Beta πλατύκαυλος Dalechampij,in monſtroſis, vt ita dicam, plantis numeranda eſt. Nam vt in cæteris rebus, ſic & in ſtirpibus interdum aut monſtra exiſtunt, aut prodigioſa quædam, & digna quæ literarum monimentis conſignentur. Anno Domini 1557. Cepam vidit, manibúſque tractauit Dalechampius, quæ in ſumma caulis parte,loco ſeminis bulbos paruos genuerat,& multos, raro prorſus euentu permutãte vices natura, & quod radicem eſſe oportebat, pro ſemine ſurſum extrudente. Non minùs eſt admiranda Betæ ſpecies,quam hic depinximus. Cuius caulis eſt quatuor digitos latus, circa quem parua ſunt folia, & quem totum ſemen operit, ſed in eius faſtigio ita denſum,vt caulis proſpectum adimat. Aliquando prope D.Ramberti oppidulum Allobrogum

BETA Erythrorrhizos Dodo.

BETA Rubra Matthioli

BETA Πλατύκαυλος, *Platicaulos Dalech.*

lobrogum in pingui quodam prato talem vidit Dalechāpius siluestris cichorij caulem. In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ. Eas etiam aquis ſalſis iuuari, & iis rigatas meliores effici tradit Theophr. Iulio & Auguſto menſibus, floribus & ſemine turgent. Beta nigra, vt ſcribit Dioſcorides, coquitur cum lenticula vt ventrē ſiſtat: quod magis radice eius præſtatur (genus id cibi τευτλοφακῆν veteres appellarunt.) Candida aluo vtilis eſt. Vtraque tamen propter nitroſum humorem, quem habet in ſe, noxij eſt ſucci. Vnde ſuccus earum cum melle maribus indutus, caput purgat, aurium doloribus auxiliatur. Decoctum radicis & foliorum, furfures lendesq; deterget: perniones fotu mitigat. Crudis foliis vitiligines nitro antea perfrictas, alopeciarum inanitates, ſcalpendo prius exaſperatas, atque depaſcentia vlcera illini prodeſt. Eruptionibus papularum, igni ſacro, ambuſtiſq; cocta medetur. Plinius de Betis, vt de olere & alimento hæc tradit. Vſus iis & cum lente ac faba, idémq; qui oleris: ſed præcipuus vt lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem quàm olus eſſe iudicauere. Quamobrem appoſitas non memini. deguſtare etiam religio eſt, vt validis potius in cibo ſint. Gemina iis natura & oleris, & capite ipſo exilientis, bulbi. (Nam cum foliis humiſparſis caulis ex illorū medio prodicere incipit, eius caput guſtu, & calloſa quadam firmitate bulbo ſimile eſſe videtur.) Et paullo poſt. Mira differentia ſi vera eſt, candidis ſolui aluos modicè,

Locus.

Lib.2.cauſ. cap.7.

Tempus, Vires & Temper.

Lib.2.c.116.

Lib.19.c.8.

nigris inhiberi. Et cum Brassica corrumpitur in dolio vini sapor, odore Betæ foliis demersis restitui. Sed idem alio in loco vsum medicum ex Beta præscribit, tum ea quæ Dioscorides, tum alia recensens. Nec Beta sine remedio est vtraque. Siue candidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices, ita in aqua coctæ porriginẽ tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores veteres, & vertigines, item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet vrinam. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed huius radice duntaxat expressus. Ipsa vero decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat fronti illitus: aluminis pauco admisto ignem sacrum. Sine oleo trita, scilicet adustis medetur. Et cõtra eruptiones papularum, coctaq; eadem contra vlcera quæ serpunt, illinitur, & alopeciis cruda, & vlceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, vt ventrem molliat. Validius cocta fluxiones stomachi sistit & ventris. Galeno verò auctore, succus Betarum tergendi vim habet manifestam adeò, vt ventrem ad excernendũ incitet, & stomachum interdum mordicet, præsertim quibus natura sensu exactiore præditus est: ob ídque edulium id stomacho est noxium, si largius sumatur: corpori autem ab ipsa, vt ab aliis oleribus paucum alimentum accedit. Verùm obstructũ hepar malua magis aperit, & multò magis si cum sinapi, aut omnino saltem cũ aceto mandatur. Lienosis item eodem modò sumpta vtile est medicamẽtum. Et, Beta nitrosæ facultatis particeps est, qua tum digerit, tum exterget, & per nares purgat. Cæterùm cocta nitrositatem omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendum digerendúmque validior est Beta alba: nam nigra adiunctum habet quippiam adstrictionis, & magis in radice quàm in aliis partibus. Ex Symeone Sethi Betæ succus mediocriter abstergit. Ventrem etiam ad effluxum proritat, & stomachum aliquando vellicat, eorum præsertim, qui hunc valde sensilem habent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimum comedatur. Exiguum est eius alimentum sicut cæterorum olerum. Vtilis verò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionibus bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrariis facultatibus: succus enim eius calidus est, ventrem constringit, & sitim adfert. Eius verò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficile, & frigidum, ventrémque sistit: maximè si aqua in qua coctum est, subinde abiiciatur. Ad Betarum cocturam vinum & piper expeti scribit Martialis his versibus.

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia Betæ
O quam sæpe petet vina pipérque cocus.

Betæ succus à fæcibus expurgatus, clysteribus infusus ad indurata alui excrementa euocanda mirum in modum valet, præsertim cum lenientia clysmata nihil profecerint. Albæ radix derasa, & melle saléque illita suppositáque, aluum exonerat. Nigræ radix in aqua decocta & illita pruritum extinguit. Succus ex ea expressus tum potus, tum illitus, ad serpentium venenosorum morsus confert. Ex Betæ erythrorrhizi radice hyeme in aqua, aut sub cineribus calentibus cocta, & corticibus exuta Germani acetaria parant asperso pipere, carotæ vulgo vocatæ modo. Sed hac illa dulcior est, & gustui gratior. Præterea eiusdem Betæ radices parum elixatas, deinde transuersim in particulas sectas fictili vase cum aceto recondunt, addita rhaphano agresti, quam *Cren* vocant, minutim concisa. His vescuntur cum assis carnibus.

Lib.20.c.8.
Li.2. Alim.
Lib.8.simp.
Matth.li.2. Diosc.c.116.

ATRIPLEX

ATRIPLEX, CAP. III.

ATRIPLEX olus Græcis ἀτράφαξις & χρυσολάχανον dicitur. Atriplexum vt Festus refert, appellabatur ab atro, vt aliqui putant, colore. Verùm à voce Græca potiùs quàm ab atrore fluxit nomen. Nam Atriplicis olus ἀτράφαξιν Græcis dici Columella testatur, Hippocrates ἀδράφαξιν appellat, Hesychius ἀδράφοξον, quod ἀδρῶς αὔξει, & Suidas ἀτράφαξιν (Atticis, d, literam, in t, mutare frequenter amantibus) εἶδος λαχάνου ὁ ταχέως εἰς μέγεθος αὔξεται, id est, quod statim in amplitudinem adolescat: siquidem octauo à satu die prosilit, confestímque incremento proficere conspicitur, fidem celeris augmenti facit ereptum in confinio cæteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradunt, nisi languidum χρυσολάχανον, idest, aureum olus Græci appellant, quod auri colorem repræsentet. Alij tradunt ab aureo siue luteo flore nomen hoc inuenisse. Arabes *Cataf*, seu *Caraf* vocant, Itali *Atriplice, & Reppice*. Galli *Arroches, & Bonnes dames*, Germani *Molten, & Milten*, Hispani *Armoles*. Atriplicis duo genera esse ait Dioscorides, satiuum & siluestre. Dodonæus duorum satiuæ atriplicis generum meminit, duorum item siluestris. Matthiolus tres siluestris species exhibet, præterea aliud atriplicis marinæ genus. Atriplex satiua radice nititur in altum descendente, fibris multis capillata, ex qua caulis erigitur rectus, rubescens, inferiore parte rotundus, superiore quadratus, ad quatuor cubitos excrescens, multis vndique adnatis. Folia prope caulem lata sunt, deinde in mucronem desinentia sagittarum instar, pinguia, succosa, longa, cum nouella sunt candicantia, perinde ac si farina aspersa essent, cum adoleuerunt colore ex viridi in luteum elanguescente. In caulium summitate flores numerosi coaceruantur, lutei, exigui: dein foliatum semen, & obductum cortice promitur. Alterius Atriplicis satiuæ folia, caules, flores in rubro fuscescunt, inquit Dodonæus, alioqui magnitudine & figura superiori Atriplici proximi.

Nomina

Lib. 11. c. 3.

Lib. 2. c. 112.

Genera.

Lib. 4. c. 1.

In libr. 2. Diosc. c. 112.

Forma.

Ibid.

ATRIPLEX *Satiua.*

Siluestris tam luxuriosa proceritate prodit, vt quaternos sæpe cubitos excedat: caule vt hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet, sed paulo minore, & crenato: flore luteo, exiguo: semine racematim congesto, radice fibrata. Atriplex siluestris secunda Matthioli, à Lobellio & Pena dicitur Atriplex siluestris vulgatior, sinuata. Hanc specie distare à satiua præter cultum frustra tentatum, etiam folia docent, quæ nigricant plumbeo colore solani, quo cum lubens sociatur in viarum marginibus, frequens etiam circa moenia & fimeta: foliis minoribus, angustioribus, obtuse per ambitum sinuatis, floribus ex luteo herbidis. Atriplex siluestris tertia Matthioli, est Pes anserinus, de quo mox. Huc referunt Pena & Lobellius plantam aliã quam Atriplicem siluestrem vocant Polygoni aut Helxines foliis, Matthiolus secunda commentariorum editione Atriplicem siluestrem primã facit: In vinetis & agrorum marginibus frequens occurrit, foliis angustis siluestris Atri-

ATRIPLEX Siluestris I. Matth. primæ editionis.

ATRIPLEX Siluestris I. Matth. Polygoni folio, secundæ editio.

ATRIPLEX Siluestris II.

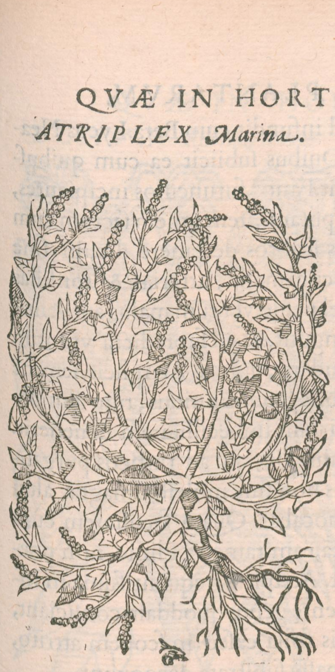

ATRIPLEX Siluestris III.

plicis, spargens humi ramulos striatos, cubitales & sesquicubitales, flore muscoso, & semine folioso, Atriplicis hortensis onustos. Atriplex marina per humum repit, circumquaque caules spargens, in quibus folia sunt subalbicantia, Atriplicis siluestribus spinachij oleris figura, sed minora: semen in caulium summitatibus profert,

ATRIPLEX Marina.

POLYSPORON Caßiani.

profert,baccis quibusdā inæqualibus, racematim cohærentibus: radice nititur multiplici,sapore salso,nitidiosiore. Huius nulla (quod sciā) à Dioscor.& Galeno facta est mentio,sed iis facilis erit inuentu, qui maritimas stirpes studiosius conquirere voluerint. His inserere possumus ob similitudinē foliorū Polysporon Cassiani Anguillaræ, à seminis florísque muscosi Botrydi non dissimili copia, quibus onusti numerosi cauliculi sesquicubitales exiliores, imis foliis Solani,aut Atriplicis siluestris, sumis minoribus multo & delicatioribus. Hac mire capiuntur pisces,auctore Cassiano,cui subscripsit Anguillara experimento nixus.Radix alba,gracilis. Atriplex hortensis nō nisi sata prouenit. Siluestris sua sponte nascitur, prope vrbiū muros,& in cāpestribus. Vtraque assiduo humore satiari amat.Marina,inquit Matthiolus,in maritimis nascitur, copiosa Tergesti ad salinas in maris littore. Iunio & Iulio mensibus florent, deinde semen proferunt. Atriplex, vt scribit Dioscorides, cocta estur vt olus, aluum mollit. Panos discutit siue cruda, siue cocta illinatur. Semen cum aqua mulsa potum, regium morbum sanat. Atriplicis vt oleris in cibis vsum cum blito declarat Galenus, qua de re postea dicemus.Vsum medicum, & temperamentum alibi sic explicat. Atriplex frigida & humida temperie est, humida quidem secundi ordinis à mediis,frigida verò primi, quam vtique tepidam esse caliditatem posuimus, cuiusmodi rosis inest:non tamen adstrictionis est particeps, sed aquea est,& minimum terrena, similiter ac maluæ.Quin & ventrem celeriter permeat, vt illa,ob lubricitatē. Porro parum omnino eius est,quod digerendi obtinet facultatē. Hortenses autem Atriplices & maluæ, quàm agrestes tum humidiores sunt, tum frigidiores. Quare phlegmonis & phygethlis incipientibus glicentibúsque, & mollibus etiamnum, ac velut feruentibus hortenses:vigentibus autem ac declinantibus,& indurescentibus commodiores sunt agrestes. Semen eius abstergendi vim habet. Itaque ad morbum regium ex hepate obstructo obortum vtile est.Ex quibus sane verbis tota Dioscoridis sententia declarata est. Sed quæ de Atriplice Plinius tradit,audire operæ pretium est.Atriplex & siluestre est, & satiuum,accusatum à Pythagora,tanquam faceret hydropicos,morbósque regios, & pallorem,coqueretur difficillimè:ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quitquā, nisi languidum culpauit.Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos:nec nisi mutata sæpius aqua coquendum. Stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere.Miror quare difficulter in Italia id nasci tradiderit

Locus.

Ibid.

Tempus.

Vires & temper.

Li.2. Alim.

Li.6. simp.

Lib.& c.20

Solon

Solon Smyrnæus. Hippocrates vuluarum vitiis id infundit cum Beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Quibus subiicit ea cum quibusdam aliis, quæ Dioscorides & Galenus tradiderunt. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel cocto, vel crudo vtiliter illini putauit. Item ignem sacrum cum melle, aceto nitróque, similiter podagras. Vngues scabros detrahere dicitur sine vlcere. Sunt qui in morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant cocto vel per se, vel cum malua aut lenticula, concitantes vomitiones. Siluestri capillos tingunt, & ad supradicta vtuntur. Scribit Serapio Rhasim vidisse hominem quendam, qui ex Atriplicis semine duarum drachmarum pondere sumpto, tum crebris vomitionibus, tum alui deiectionibus adeo vexatus fuit, vt ad extremam virium imbecillitatem deuenerit. Et Matthiolus pharmacopœum quendam se nouisse ait, qui ad rusticos purgandos Atriplicis tantùm semen exhibebat, quod iis non sine molestia magna aluũ abundè ciebat, simul etiam crebros vomitus prouocabat. Quam facultatem cùm scribat Matthiolus paucis hactenus fuisse cognitã, eam tamen à Plinio non prætermissam fuisse ex superioribus intelligere licet. Atriplex frequentissima in Insubria seritur, quod ex ea præsertim rura sibi placentę genus quoddam conficiant, hoc modo. Acutissimo cultello concisa Atriplicis folia caseo in scobem attrito, butyro, ouis commiscent, & in sartagine foliosa pasta substrata decoquunt.

Ibidem.

BLITVM. CAP. IIII.

Nomina

LAtini Blitum olus vocant, & ita scriptum in quibusdam Græcis codicibus reperitur. Hippocrates tamen, Theophrastus, & Dioscorides βλῆτον habent, Arabes appellant *Bachala iamenia, & Bachale aliemanie*, Itali *Blito*, Germani *Mayer*, Galli *Blete*. Plinius Bliti nomen ad ignauiam & fatuitatem referre videtur. Blitum iners videtur, inquit, ac sine sapore, aut acrimonia vlla. Vnde conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Dicuntur etiam sæpe Hippocrati βλῆτοὶ, οἱ ἀποπληκτοὶ, siderati, stupidi, & attoniti. Et alio in loco medicamentũ σκέβλιον habet, quod τὸ παιδίον βλῆτὸν γενόμενον σκεδᾶ, idest, ictum & enectum. Festus Blitum appellatum esse à stupore ex Græco putauit, quod ab aliis βλὰξ dicitur stupidus. Quod nomen in vulgus nostrum emanauit, socordes, inertésque medicos, nulliúsque momenti homines Blitres, Bliteos Græca imitatione nominans. Sic Plautus Bliteã meretricem appellauit. Bliti genera duo, album & rubrum. Rursus albi genera duo facit Dodonæus, maius & minus. Rubri totidem genera, sicut & Matthiolus. Blitum album maius ad binum ternúmve pedum altitudinẽ assurgit, caulibus ferè cinereis, rotundis, foliis læuibus, latis, subalbicantibus, Betæ vel Atriplici proximis. Flores, deinde semen corticeum, copiosum, & racematim cohærens, tenuibus insident ramusculis ex alarum cauis prodeuntibus, panicularum effigie, vt in siluestri panico. Radix continuo multiplex est, & prolixa. Blitum albũ minus ocyssime erumpit, caule viridi, surculoso, foliis longiusculis & angustis, Betæ haud absimilibus

Li.20. c.22.

Lib. 2. de morb.

Lib. 2. de mul. mo.

In Trucul.

Genera

Lib. 5. ca. 2.

In libro 2. Diosc. c. 110.

Forma.

BLITVM Album maius.

BLITVM Rubrum maius

milibus, ſed multo minoribus, radice fibrata: floribus in rubro fuſcis, ſemine racemoſo, vt in Atriplice. Blitum rubrum maius, quod Polyanthes Dalechampius appellat, proſilit ex radice longa, craſſa, multũ fibrata, nigricante: caule eſt rubris lineis virgato, ad hominis altitudinem ſeſe attollente, ramoſo, firmo: foliis Bliti in viridi ſub rubentibus: flore coccineo, ſpicato, prælongo, in plantæ ſummitate numeroſo, villis aſperiuſculis, tanquam ariſtis munito, luteis punctis maculoſo, aſpectu pulchro, & ob id expetito: decerpta enim planta raram illam coloris venuſtatem in flore diu conſeruat. Sapor qui & Bliti. Lobellius nomen ei indidit Amaranthi maioris floribus paniculoſis, ſpicatis. Blitum rubrum minus foliis & caule eſt ſuperiore longe minoribus, quæ tamen adeo rubeſcunt, vt coccineo colore infecta videantur, etſi temporis tractu tandem purpuraſcant. Radix etiam ſanguineo ſucco madet. Flores & ſemen in ramulorum faſtigio cohærent. Blitum vtrumque in incultis prouenit. Sed & ſeritur in hortis, præſertim rubrum Polyanthes, ob coccinei nitoris in flore pulchritudinem. Blitum culto ſolo cum ſemel natum fuerit, ipſum ſe per multa ſæcula ſeminis deiectione reparat, vt etiam ſi velis vix poſsit aboleri: ſatúmque ſemel pluribus annis reſtibili fertilitate prouenit, nec runcari, nec ſarriri flagitat. Martio menſe ſeritur, florétque media æſtate & autumno, ſeminéque prægnans eſt. Blitum eſtur oleris modo, inquit, Dioſcorides. Aluo vtile eſt, nullius in medicina vſus. Blitum & Atriplex auctore Galeno, aliis oleribus ſunt aquoſiora, & qualitatis expertia: quo fit, vt non ex ſolo oleo & garo ipſa mandant, ſed acetum etiam iniiciant: nam alioqui ſtomacho ſunt noxia. Olera autem huiuſcemodi ad facilem deiectionem ſunt propenſa, præſertim ſi cum humiditate lubricum quiddam habeant: propenſionem tamen ac momentum peſſum habent nõ forte, ſed exiguũ, propterea-quod nulla qualitas ipſis ineſt acris ac nitroſa, quæ ventrem ad excernendum excitet. Porrò alimentum corpori præbent exiguum. Et, Blitũ olus eſt eſculentum, humidæ frigidæq; temperaturæ in ſecundo maximè exceſſu à temperatis. Hippocrates contrà, βλῆτον ſcribit eſſe θερμὸν, οὐ διαχωρητικὸν, ideſt calidum eſſe, & ad excernendum non incitare. Et alibi ad fluxum muliebrem reſiccandum βλῆτον τὴν βολάνην ὡς γλῶσσαν, οὖσαν ἐν ἐλαίῳ ποιεῖν προσθετόν. Plinius inutile ſtomacho eſſe ait: ventrem adeo turbare, vt choleram faciat aliquibus. Dicit tamẽ aduerſus ſcorpiones potum è vino prodeſſe, & clauis pedum illini: item lienibus, & temporum

BLITVM Rubrum minus.

In libro 2. Diosc. c.110.

Locus.

Tempus.

Vires & Temper. Lib. 2. c. 110. Li. 2. Alim.

Li. 6. ſimp.

Lib. 2. de diæt.

Lib. 2. de mul. mor.

Lib. 20. c. 22

& temporum dolori ex oleo. Hippocratem menstrua sisti eo cibo putare. Qui Hippocratis locus fortasse est quem paulo ante citauimus, in quo apponendam, & in lana subdendam Blitum herbam Hippocrates præcipit, si mulieribus fluxus sit exsiccandus. Plinius tamen in cibo sumendam parum attentè dixit, & ῥόον Hippocrati dictum, menstrua vocauit. Blitum album Tridentina rura *Bredone* vulgo appellant, vt scribit Matthiolus, & à nonnullis in cibũ admittitur. Primùm aqua decoquat, dein affuso oleo, vel butyro in sartagine frigunt, additis allio, & omphacio, vel aceto. Sed is cibus, vt is vsu sese cõperisse testatur, vomitiones mouet, ventriculi & intestinorum tormina facit, & alui fluxiones ciet excitata bile. Mirũ igitur si Hippocrates, Galenus, Plinius, Matthiolus vera scripserunt, quod dixerit Dioscorides Blitum aluo vtile esse, nullius in medicina vsus.

In libro 2. Diosc. c. 110.

SYMPHONIA PLINII. CAP. V.

Nomina

Lib. 26. c. 7.

Hermol. coroll. 159. lib. 1. Diosc.

Forma.

Hanc stirpem Blito propter similitudinem subiunximus, quæ Symphonia Plinio dicta, & Gomphrena (aliqui Cremphenam scribunt, alij Symphonam, alij Comphenam, aut Symphenam) existimari potest, ab Hetruscis hodie *Herba de la marauiglia*, idest, herba mirabilis, ob excellentem & admirandam coloris varietatem in foliis. Radice est breui, candida, in surculosas propagines diuisa: caule vnico, pedali, rubente: foliis Bliti, alternatim viridi, roseo, & luteo colore pictis, sic vt in singulis foliis adultis & perfectis ea coloris varietas iucundissimum intuentibus præbeat spectaculum. Non dissimulandum tamen Plinium scribere Symphoniam esse alternis viridibus roseísque per caulem foliis, considerandúmque num velit per caulem sic disposita esse folia intelligere, vt vnum sit viride prorsus, id sequatur aliud roseum etiam omnino, & sic deinceps. A Lobellio inter Amaranthos recensetur, vocatúrque Amaranthus Tricolor, à Trago Gelosia, fortasse Theombrotum est Persarùm apud Plinium, inquit Pena, non è floribus, sed ex foliorum triplicis coloris maculis scitè distinctis venustas huius æstimatur, quæ sunt Ocimi aut Bliti, interdum luteo, viridi, vel purpureo, interdum triplici, viridi, luteo & sanguineo variegata, alarum psitacorum ritu: quare Flandri *Papagalli* vocant. Cæterùm planta hic depicta semen profert in exigua spica, villosa, cauli adhærente sine pediculo, flauescentibus punctis notata, quod vice floris est, perinde ac si natura tantùm venustatis ac gratiæ prius in folia contulerit, vt deinde veluti picturæ florũ oblita, eos vix inchoatos reliquerit. In hortis colitur ad acetariorum vsum, præsertim ab olitoribus Italis, allato ex Hetruria semine. Alsiosa est hæc planta, ad primam frigoris inclementiã flaccescens. Quamobrem ante veris teporem eius semen olitores terræ credere non audent, ne tenella herba algoribus vratur ac pereat. Sapor idem qui & Bliti, nisi quod paullulo magis austera est: quare in posca sanguinem reiicientibus medetur, auctore Plinio.

SYMPHONIA Plinij. Dalechampij.

Locus.

Tempus.

Vires.

Ibidem.

LAMPSANA

LAMPSANA. CAP. VI.

OLus Græcis λαμψάνη dictum videtur ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod lambere significat, quòd foliorum mollitie, caduca decubitúve in humũ, eam lambere videatur. Sic & Latinis Lampſana vocatur, olim à Romanis Napus ſiluestris. Quibuſdam λαψάνη, & Lapſana dicenda videtur, nõ λαμψάνη neque Lampſana. Hanc Dioſcorides inter olera recenſet, nullis tamen notis eam vt notiſsimam delineat. Sed nunc non æquè omnibus cognita. Plinius ſcribit inter ſiluestres Braſsicas Lapſanam eſſe, pedalis altitudinis, hirſutis foliis, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore, coqui in cibo, aluum leuiter emollire. De eadem hæc Plinius alio in loco. Nec non olus quoque ſiluestre eſt trium foliorum, Diui Iulij carminibus præcipuè iocíſque militaribus celebratum. Alternis quippe verſibus exprobrauere Lapſana ſe vixiſſe apud Dyrrhachium præmiorum parſimoniam cauillantes. Eſt autem id cyma ſiluestris. Quæ hîc depicta eſt planta, naſcitur frequentiſsima, inquit Matthiolus, in Hetruria, Apulia, ac

Nomina

Lib.2.c.109

Lib.20.c.9.

Forma.

Lib.19.c.8

Locus.

Ibid.

LAMPSANA Matthioli.

LAMPSANA Dodon.

pleriſque Italiæ locis, iis præſertim campis qui aratrum eo anno non ſenſere: tametſi hodie, niſi fortè vrgente penuria in cibarium vſum vix recepta ſit. Eam tamen, quod maxime oportuit, nec deſcribit, nec cur Lãpſana Dioſcor. ſit explicat.

Lampſanam Betæ ſiluestris ſpeciem facit Dodonæus, quæ foliis eſt latis, in pallido viridibus, vtrimque profundius inciſis, napo ſimilibus, ſed minoribus: caulibus bipedalibus, in ramulos multos diuiſis, in quorum faſtigiis emicant flores multi, parui, lutei, hieracij minoris floribus fere ſimiles. Eandem Lobellius Lampſanæ nomine depinxit. Vbique prouenit, in viis ſcilicet, & in hortis in quibus Betæ naſcuntur, & humidis locis. Pena hanc Dodonæi Lampſanam, neque napis neque Braſsicis congenerem eſſe cenſet, ſed potius hieraciis, floribus nimirum ſtellatis, luteis, non Braſsicæ, foliis hieracij modo laciniatis, caulibus ſeſ-

Lib.5.c.109

Forma.

Locus.

LAMPSANA Vera, falso Theophr. Erysimum Dodon.

Lib.5.ca.10.

quipedem & binos pedes altis, è fibrata radice & exigua, semine pusillo. Hæc nulla sui parte in olere manditur: quare Lampsanam esse negat, eam vero genuinam esse putat, quam Galli *Saunes blanches* vocant, quasi Sinapistrum albũ, quidam Sinapi siluestre, Lugdunenses *Rauenon*, Pena Rapistrum aruorum, quam Dodonæus Theophrasti Erysimum esse falso credidit, de quo diximus, cap. De Rapo, & de Erysimo. Plus alit Lampsana quàm Rumex, auctore Dioscoride, & stomacho vtilior est. Eius folia & caules coquũtur in cibo. Plinius scribit coqui in cibo, & aluũ leuiter emollire. Galenus in lib. de Aliment. facultatib. de Lampsana nihil scripsit, fortasse sub Brasicæ generibus comprehensa. Verum in lib. simpl. Lampsana, inquit, si edatur, malum succum gignit. Si vero imponatur extergendi ac discutiendi vim quandam habet. Hanc Northmanni rustici prope Codomum inter segetes colligunt, & minutim consectam in iusculis coquunt, ac pro olere comedunt non insuaui gustu.

PES ANSERINVS. CAP. VII.

SVperioribus stirpibus duæ quæ sequuntur plantæ subnectuntur, non quod sint λαχανώδη, & in cibos receptæ, aut quod in iis serendis operam ponant olitores, sed ob tam magnam ipsarum cum Atriplice & Blito præsertim florum & seminum affinitatem, vt prior hæc, tertia Atriplicis species à Matthiolo constituatur, à Lobellio Atriplex siluestris latifolia vocetur.

PES ANSERINVS.

Nomina

Quidã tamen herbarij nomen eius veteribus Græcis Latinísq; ignotum esse arbitrati, à foliorũ figura, quæ in ambitu ita laciniata sunt, vt Pedis Anserini formam repræsentẽt, Pedem Anserinum vocant, Galli similiter *Pied d'Oye*, Germani *Gensz fusz*. Quum vero hæc herba suibus etiã inimica sit, factũ est, inquit Fuchsius, vt à mulierculis vocata sit *Seuutod*, & *Schuueinsztod*, idest, mors porcorum, Gallicè, *La mort aux pourceaux*.

In hist. pla. 252.

Forma. Caulem profert cubitalem, interdum maiorem, rectum, striatum, surculosum: folia lata, toto ambitu altiùs incisa, atque ideo Pedis Anserini speciem referentia: flores racemosos, exiguos, rubentes: semen racematim velut in Atriplice siluestri singulis ramulis insidens, radicem obliquam cum fibris plurimis.

Locus. Locis incultis passim, & in hortis, aliisq; in locis vbi fimũ reponitur, nasci solet,

Tempus. Iunio & Iulio mensibus floret.

Temper. Sucundo refrigerat ordine, inquit Fuchsius, non secus atque solanum hortense, vel fere ad tertium

cap.252. Lib.5. c.3.

tertium vsque ordinem, vt putat Dodonæus. Suibus exitium adferre herbã hanc deuoratam experientia compertum est. Corpori humano exterius admota, idem quod Solanum hortense præstare potest. Quare etsi huius herbæ nullus sit in officinis vsus, tamen quia pasim nascitur, & temere fortasis á nonnullis vires eius ignorantibus vsurpari posset, eam silentio præterire noluimus, vt tam vulgaris herbæ facultas omnibus perspicua foret.

VVLVARIA. CAP. VIII.

HÆc herba Atriplici quadamtenus similis est, nisi quod omnibus partibus minor, vnde quibusdam pusilla Atriplex, Lobellio Olida, & garum olens, Cordo Garosmam dicitur. Eius nomen Græcis Latinísque ignotum esse putãt Herbarij. Quare à fœtido odore Tragium vocauit Dodonæus, Gallice *Herbe de Bouc.* Quia vero duo sunt alia Dioscoridi Tragij genera, ad horum discrimen Tragium Germanicum cognominauit. Cæteris Herbariis Vuluaria dicitur. Quia virosum illum odorem refert, quem impuri meretricũ loculi spirant. Aliis atriplex canina, qui eã ex vrina canũ nasci putãt. Humilis est & tenera plãta, cauliculis multis, per humum repentibus foliolis candicantibus, ac veluti farina aspersis, Atriplici similibus, sed minoribus, & maioranæ foliis vix maioribus. Semen paruum, album, racemosum profert Atriplicis siluestris modo. Tota planta odoris est abominandi, piscis, aut capitis piscis, aut olidi hirci fœtorem referens. In viis & sabulosis locis prouenit. Æstate media floret, editq; semen. Herbæ fœtor fœminis strangulatu vuluæ oppresis confert, maximè si vmbilico imponatur.

Nomina

Lib.5.c.4.

Forma.

Locus.

Tempus.

Vires.

SPINACHIA. CAP. IX.

SPinacia, & Spinachia, & Spinaceum olus Latinis appellari potest, quod σπανάχια Græcis recentioribus dicitur. Spinacia quidem & Spinaceum olus ab insigni seminis spiculorum nota, quod tam glabræ, & mollis herbæ semen in spinas occalescat. Σπανάχια verò à raritate, quod raro illo medici vterentur. Quibus hæc vocabula displicent, Atriplicem Hispaniensem vocant, Mauritani *Hispanach*, idest, Hispanicum olus, fortasse quòd inde primùm duxerit originem, ad cæteras tandem nationes translatum: quidam Seutlomalachen. Ruellius Seutlomalachen, inquit, recens Græcia fecit olus, quasi dicas maluaceam betam, quod, vt reor, parentum adulterio natum existiment, veteribus inauditum, fortè quod figura, & denticulato seminis habitu betam, & mollitia maluam mentiretur. Quod si ita est, neotericis omnibus tritissimum, ab insigni, spiculorum seminarium nota Spinaceum vulgò dictum putant. Sed forte Seutlolapathum, ait Gesnerus, hoc est mediæ inter betam & rumicem naturæ, potius quàm Seutlomalachon appellandum. Galli *Espinars* vocans, & *Espinoches*, Germani *Spinet*, vel *Spinnat.* Spinachiæ genera duo, satiuũ, & siluestre. Satiui item duo, mas & fœmina. Mas semen fert. Fœmina floret quidem, sed seminis infœcunda sterilescit. Nam Spinachia vt cannabe, semina edit, ex quorum nonnullis exit mas, ex aliis eiusdem plantæ fœmina. Spinachia exit septem diebus à satu, folio primùm triangulo molli, mox intubaceo, plerũque qua pediculo

Nomina

Lib.2.c.147

In hor.Ge.

Genera.

Forma.

SPINACIA.

In libro 2. Dioſ.c.117

cohæret,laciniato,inerti ſapore, exigua radice multiplici,tenuibus capillamentis fibrata: caule cubitali,nonnũquam altiore, intus cauo: floribus in vertice rotundis, racematim coeuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido. Credidere recentiorum nonnulli,inquit Matthiolus, Atriplicem & Spinachiã eiuſdem eſſe generis. Sed eos falli exiſtimat, quia Spinachia nouum in Italia olus eſt,foliorum, caulis, & ſeminis figura coloréque ab Atriplice maximè diſtãs,ſicuti & ſapore.Nam Manardus Atriplicẽ & Spinachiam chryſolachani ſpecies eſſe ſcripſit. Cuius ſententiam minimè probat Matthiolus: Chryſolachanum enim, ideſt aureum olus in Atriplicem quidem competit,vt dictũ eſt, minimè tamen in Spinachiã,quæ foliis,flore, caule ac ſemine perpetuo vireſcit. Hoc olus veteribus(quod mirum eſt)incognitum fuiſſe videtur,cum de eo nihil illi,quod legatur,literarum monumentis tradiderint: vel forſitan quòd cibo quàm medicinæ potius natũ eſſet, nec quicquam illuſtre ſortitum, ob id ingenij ſegnitie obſcurum:vel quod, vt coniici poteſt, nondum in vſum vulgi, literatorúmque cognitionem eo ſæculo venerat,qui eorum quæ ſua fuerunt memoria,prorſus intactum nihil intentatúmque reliquerunt. Non enim ſilentio tam frequens olus abolere voluiſſent, ſed potius celebratum in lucem prodere. Nunc paſsim in hortis ſeritur,nullúmque ſolum reſpuit,ſed quocumque prouenit lætiſsimè. Seritur Septembri menſe,non horrẽs hiemis frigora, vt vere cibum ſuppeditet, quo tempore ſemen profert. Martio etiam menſe ſeritur. Iunio & Iulio flores & ſemen edit. Spinachia primæ refrigerantium & humectantium claſsis. Aluum emollit,melius Atriplice ſuppeditat alimentum, ſed aluo parum hærens facilè exigitur.Flatus colligit,& vomitiones concitat, niſi excrementitius humor abiiciatur:ventrem decocti iure proluit.Citra aquam coquitur, quod magnam vim humoris inter coquendum remittat, & veluti proprio contentum iure alienum aſpernetur.Ligula ſubinde percuſſum abacto lentore verſatur, deinde in manuales globos expreſſa penitus ſanie redacta,patinis in oleo vel butyro frigitur,addito quo magis palatum titillet,omphacio. Bibitur eius ſuccus ad ſcorpionum, & araneorum ictus, ac etiam vulneri illinitur: quinetiam cocta lenit exaſperatas fauces. Spinacia ſilueſtris plurimis ſtatim à radice cauliculis fruticat, rotundis, glabris,rubeſcentibus ima parte:cum adoleuerunt cubitalibus & longioribus, in quibus ex longis pediculis ſingula folia dependent,ampla,longa, in ambitu minimum profundis laciniis ſinuoſa, rugata, auerſa parte venoſa, lætiùs virentia, aduerſa obſcuriùs,acuminata, & ſagittarum cuſpidis figuram planè referentia. In caulium ſummitatibus ſemen racemoſum eſt. Ex radice vt cauliculi, ita pediculi bene longi emergunt, ſinguli ſingula folia valde magna ſuſtinentes. Sunt qui aquam ex hac planta vitreis organis eliciunt, & ad ciendos ſudores plurimùm valere prædicant.

Vires.

Tempus.

Vires & Temper.

Matth.ibi.

LACTV

LACTVCA CAP. X.

LACTVCA à lactis copia nomẽ adepta Græcis θρίδαξ dicitur, à recentioribus vt Psello, & Symeone Sethi μαρούλιον, vel μαιούλιον, & θειδακίνη. quamquam siluestre olus quoddã propriè θριδακίνην appellari Galenus scripsit, Mauritanis *Cherbas*, seu *Chas*, Italis *Lattuca*, Germanis *Lactuck* & *Lattick* Hispanis *Lechuga*, aut *Alsalsa*, Gallis *Laittue*. Lactucæ genera plurima. Plinius. Lactucæ Græci tria fecere genera. Vnum lati caulis, adeo vt hostiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo, & angustissimũ, vt alibi consumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertiũ sessile, quod Laconicum vocant. Quæ ex Theoph. sunt exscripta. καὶ τῆς θριδακίνης ἡ λευκὴ γλυκυτέρα, καὶ ἁπαλωτέρα. γένη δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἄλλα τρία, τό, τε πλατύκαυλον, καὶ στρογγυλόκαυλον, καὶ τρίτον, τὸ λακωνικόν. αὕτη δὲ τὸ μὲν ἔχει σκολυμῶδες, ὀρθὴ δὲ καὶ εὐαυξὴς καὶ ἀπαράβλαστος ἐκ τοῦ καυλοῦ. τῶν δὲ πλατειῶν οὕτω τινὲς πλατύκαυλοι γίνονται, ὥστε ἐνίους φασὶ καὶ θύραις χρῆσθαι κηπωρικαῖς. τὸ δὲ ὀπῶδες σφόδρα, καὶ μικρόφυλλον, καὶ λευκοκαυλότερον ἔοικεν ἀγρίᾳ. Id est, Lactuca candida dulcior & tenerior est. Cuius genera alia sunt tria, laticaule, rotundicaule, & laconicum. Hoc folio est scolymi, rectũ, insigni proceritate, nec à caulibus brachiatũ. Laticauliũ quædam vsque eo in latitudinẽ adoleuerunt, vt aliqui in valuas hortorum vsurparint. Quæ verò valde succosa est, folióque exiguo, ac candidiore caule, siluestri similis est. His plura genera deinceps Plin. statuit. Alij, inquit, colore & tempore satus genera discreuere. Esse enim nigras, quarum semen mense Ianuario seratur: albas quarũ Martio: rubẽtes quarum Aprili. Et earum omniũ plantas post binos menses differri. Diligẽtiores plura genera faciunt, purpureas, crispas, cappadocas, Græcas. Longioris has folij, caulisque lati, præterea longi & angusti, intubi similis. Pessimũ autẽ genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Est etiamnum alia distinctio atræ, quæ Meconis vocatur à copia lactis soporiferi: quamquã omnes somnũ parere credũtur. Apud antiquos Italiæ hoc solum genus earũ fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis Cæcilianam vocant. Rotundam verò ac minima radice, latis foliis, Astylida (Athenæus habet Asty tida, quasi vrbanam) quidámque Eunuchion, quoniã hæc maximè refragetur veneri. Est etiamnũ quæ vocatur Caprina (marina ex Corn. Celso) lactuca. Et ecce cum maximè cœpit irrepere satiuis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadocæ, nisi crispum latiusq; esset. Columellæ quoque plura sunt lactucæ genera, quæ suo quoque tempore seri oportet. Earum quæ fusci, & veluti purpurei, aut etiam viridis coloris, & crispi folij, vti Cæciliana, mense Ianuario rectè disseritur. At Cappadocia quæ pallido, & pexo densóque folio viret, mense Februario, quæ deinde candida, & crispissimi folij, vt in prouincia Betica, est, finibus Gaditani municipij, mense Martio rectè pangitur. Est & Cyprij generis ex albo rubicunda, leni & tenerrimo folio, quæ Idibus Aprilis commodè disponitur. Lactuca in satiuam & siluestrem diuiditur à Dioscoride, à Matthiolo satiua in crispam, rotundam, & capitatam, quibus quartam addit quæ Romana vulgò vocatur, & quintam Cypriam, quam ex Cipro allatã ferunt. Dodonæo lactucæ species sunt, lactuca vulgaris, crispa Plinij, & aliorum veterum, Gallicè *Laittue crespue*, tertia lactuca capitata, Gallicè *Laictue pommee*, lactuca sessilis, & Laconica veterum, Columellæ Betica. Quibus addit lactucam Cæcilianam Columellæ, foliis fuscis, & fere purpureis: præterea lactucã Cypriã eiusdẽ, quæ lactuca est Græca Plinij, foliis rubescentibus, læuibus, tenerrimis, gustus optimi. Sed duas postremas species re cẽtioribus incognitas esse ait. Lactuca satiua foliis est longis, latis, læuibus, nudis, minimè cõglomeratis, inter quę caulis excrescit binũ fere cubitorũ altitudine, succo prægnans lacteo, in summo brachiatus, flores proferẽs luteos, qui tandẽ in pappos abeunt: semen candidũ, paruũ, oblongũ. Radix subest longa, crassa, fibrata.

Nomina

Li. 2. Alim. & lib. 2. cõ. ph. loc. c. 1.

Genera

Lib. 19. c. 8.

Lib. 7. hist. ca. 4.

Ibid.

Lib. 20. c. 7.

Lib. 11. c. 3.

Lib. 2. c. 129

Lib. 5. c. 18.

LACTVCA SATIVA.

LACTVCA Criſpa, Matth.

LACTVCA CRISPA Dodon. & Fuchſ.

Lactuca Criſpa, folia habet criſpa, intubo maiori ſimilia, valde laciniata, caule ſuperiori proxima. Rotunda in orbem ſpargitur, rotundioribus foliis tenerioribúſque, vna ſe ſtipantibus. Capitata ſeu ſeſsilis, foliis à rotunda parũ differt, ſed in globum folia circumuoluũtur, & extuberant Braſsicæ capitatæ modo. Romana quæ in cibis omnibus præſtat, foliis eſt maioribus pinguioribus, viridioribúſque. Ea in ouatũ caput extuberat, cæteríſque tenerior & candidior fit, ſi in cacumine ligetur, terráque obuoluatur ad cacumen vſque: hac enim arte mirum in modum tenereſcit, & candidior, guſtuíque gratior redditur. Caulem edunt omnes bipedalem, albicantem, lacteo prægnantem ſucco, in ſummo brachiatum, foliis plenum in acutum deſinentibus. Flores in ramuſculorum cacuminibus prodeunt lutei, qui tempore papposi facti in auras abeunt. Semen omnibus oblongũ, in acutum tendens, candidũ, quandoque etiam nigrum. Seneſcentes omnes amarorem contrahunt. Naſcitur Lactuca quarto aut quinto à ſatu die, & adulta tranſponitur. Silueſtris Lactuca, inquit Dioſcorides, ſatiuæ ſimilis eſt, ſed longior caulis, & candidiora folia, graciliora & aſperiora: amaro guſtu eſt. Theophraſtus, θριδακίνη δὲ τό, τε φύλλον βραχύτερον τῆς ἡμέρου, καὶ τελειούμενον ἀκανθοῦται, καὶ τὸν καυλὸν ὁμοίως. Τὸν ὀπὸν δὲ δριμὺν, καὶ φαρμακώδη. Φύεται δὲ ἐν ταῖς ἀρούραις. ἀπίζουσι δὲ αὐτὴν ὑπὸ παραμηλὸν, καὶ φασὶ καθαίρειν ὕδρωπα, καὶ ἀχλὺν ἀπ' ὀφθαλμῶν ἀπάγειν, καὶ ἄργεμα ἀφαιρεῖν ἐν γάλακτι γυναικείῳ. Ideſt,

Lib. 2. c. 130.

Lib. 7. hiſt. c. 6.

Lactuca

Lactuca ſilueſtris folio breuiore eſt quàm ſatiua,quod conſummatum aculeatur, ſimiliter & caule breuiore.Succo manat acri & medicato : naſcitur in aruis. Carpitur ſuccus per meſſes. Aiunt eo purgari hydropem, caliginem ab oculis atteri, & argema tolli cum muliebri lacte. Hæc eſt,inquit Ruellius,quæ paſsim ab Officinis noſtris nunc endiuia dicitur,cum in aruis naſcatur ſponte, & vinetorum limitibus,folio cum adoleuit per oras aculeato, dorſo ſpinulis inhorreſcente, quaſi prona carinæ parte echinata,ſupina læuiore , nonnunquã cum inſenuit laciniatim ſerrato : caulibus bicubitali proceritate conſurgentibus , hirtis, flore luteo,ſucco candido,amaro,acri, ideo linguam & os aliquantulum vellicante. Huius vti ſatiuæ ſemen occulitur lanugine. In eadem ſunt ſententia Fuchſius & Dodonæus. Quibus ſubſcripſit etiam Matthiolus. Silueſtris Lactuca , inquit,in cãpeſtribus naſcens facilè dignoſcitur, quod caule , floribus , ſemine & folio ſatiuam iam flores & ſemina proferentem æmuletur. Verum guſtu amara eſt, & lacte copioſiore referta. Hæc Lactuca ſilueſtris Fuchſij & Matthioli,eſt Endiuia vulgatior Officinarum,Penæ & Lobellio. Seris ſatiua altera Lactucarum ſimillima,amara, anguſtifolia Dioſcoridis. Alia verò Lactuca ſilueſtris à Dalechampio hic exhibetur,quam veram eſſe arbitratur. Radice eſt minimi digiti craſsitudine,candida , fere ſemper contorta,paucis fibris capillata, ſucci lactei plena.Folia circa radicem antequam in caulem aſſurgat humi iacent,Lactucæ ſimilia, in ambitu crenata, ſed non ſinuoſa , veluti huius edita pictura demonſtrat, dorſo aculeato , areſcentia cum caulis gliſcit.Is teres eſt,cubito altior , aliquantum ſpinoſus haud procul à radice,cætera glaber,ſubrubens,in quo folia impari interuallo diſpoſita, caulem amplexantia , quam cauli iunguntur bifida , in ſummo tripartita , figura nonnihil ad triphyllum accedente. Flos eſt luteus,Lactucæ ſimilis. Totius plantæ ſapor inſigniter amarus eſt. Alterius Lactucæ ſilueſtris hiſtoria & pictura extat apud Penam, quæ omnibus partibus ad Lactucã accedit, vel ad Seridem latifoliam , vulgò Scariolam, Lactucæ ſimillimã.Succo lacteo tota manat, adeo vt præ eius copia ſoporifero ſit odore tetro & ingrato,veluti opium. Caulis bicubitalis glutinoſus: flores Lactucæ : ſemen aliquantominus nigricans. Ea,inquit Lobellius, in agro Romano foliis nigris maculis variata conſpicitur. Satiua Lactuca in hortis prouenit, lætis & riguis ſtercoratíſque. Lactuca ſilueſtris Dalechampij in

Lib.2.c.69.

In hiſt.pla. c.112.
Lib.5.ca.19.
In libr. 2. Dioſ.c.130.

Locus.

LACTVCA Silueſt. Matth.

LACTVCA Silueſt.vera, Dalechampij.

rupibus lapidosis saxosisq; locis nascitur, vbi durum solum pauca terra contegitur: nonnunquam ex rupium ipsarum rimis exilit. Seritur Lactuca toto anno, sed Martio, & Aprili mensibus potissimum, binis mensibus inter semen plantámque & maturitatem. Lactucæ satiuæ vt scribit Dioscorides, refrigerant, stomacho gratæ habentur, somnum conciliant, aluum emolliunt, lac euocant: verum decoctæ magis alunt. Stomachicis illotas esse prodest. Epotum semen assiduas libidinum imaginationes in somno compescit, & veneri refragatur. Ipsæ verò frequentiores in cibo claritati oculorum officiunt. Muria condiuntur, cum in caulem exierunt, vim quandam nanciscuntur succo lactis siluestris Lactucæ similem. De iisdem hæc Plinius. Est quidem natura omnibus refrigeratrix, ideo æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibíque appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur prudentia Musæ medici. Cum priores cauerent, religione nunc omni caret, intantum recepta commendatione, vt seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Venerem inhibent, æstum refrigerant, somnúmque faciunt. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec vlla res maiorem in cibis auiditatem incitat, inhibétque. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt, coercent initio cum aphronitro, mox in vino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulibus tritis cum poléta ex aqua frigida leniunt: eruptiones papularum cum vino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod vtilissimæ quàm maximi caulis, & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules, & stomacho vtilissimi traduntur, sicut somno & satiua maximè Lactuca & amara lacténsque, quam meconidem vocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte vtilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarum contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere oculorum claritati tradiderunt. Sed de iis accuratissimè Galenus. Plerique medicorum, inquit, hoc olus, vt ficus autumnalibus fructibus prætulerunt. Nam inter ipsa aliud melioris succi non inuenias. Quod porrò nonnulli vitio verterunt, id ei in præcipuam laudem cedit, & si ita reuera haberet, non modo nulli olerum, sed ne optimi quidem succi, ac maximi nutrimenti eduliis esset secundum. Nempe Lactucam aiunt sanguinem generare. Quidam non simpliciter sanguinem dicunt, sed multum sanguinem generare affirmant. Verum ij tametsi prudentius obiiciunt, longius tamen aliis à vero absunt: quamquam hoc ipsum, puta, multum sanguinem procreare, non est quod merito quis damnet. Constat enim eiusmodi edulium laudatissimi succi esse, quod plurimũ quidem sanguinis, aliorum vero succorũ nullum producere sit comparatum. Si verò quia permultum è lactuca sanguinis congeratur, idcirco damnandam eam censeant facillimè huic malo occurri potest: quippe quum vescentibus & liberalius exerceri, & ea parcius vti integrum sit. Hæc ergo aduersus eos qui olus hoc non rectè vituperant. Illud porrò scire conuenit, omnibus aliis oleribus paucissimum sanguinem & vitiosum generantibus, ex sola Lactuca nõ multum, quidé, nec vitiosum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni. Vt plurimũ quidem cruda ipsa vescuntur: æstate autẽ cum iam in semen proruptura est, in aqua dulci præcoquentes cum oleo, garo, & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsoniisve, præsertim iis quæ caseo constant. Pleriq; etiam antequam excaulescat in aqua elixa vtuntur, vt ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus cum olere hoc à longo tempore, me vt familiari cibo vsum fuisse sciret, viderétque post mandi à me citra magnã molestiã non

Tempus.

Vires & temper.

Li.2.c.129.

Lib.19.c.8.

Plin.lib.20 cap.7.

Li.2.Alim.

non posse, coctur æ rationem indicauit.Etenim in iuuentute quoniam os ventriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactuca vtebar. Cum autẽ ad prouectam ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute somnum iam omni studio & industria accercenti auxilio fuit. Quippe qui etiamnum iuuenis lucubrandi gratia vigiliis dedita opera me assuefeceram. Declinante iam ætate ipsa ex se insomni,grauius hoc incommodo afficiebar. Aduersus quod vnicum mihi præsentissimum remedium lactuca vespere commanducata fuit.Frigidum ergo humidúmque succum profert,non tamen vitiosum. Itaque sicut alia olera à iusta concoctione non excidit, neque aluum cohibet vti neque impellit. Atqui hæc illi non immeritò accidunt,quum nec austera, nec acerba sit,quibus facultatibus in vniuersum aluus sistitur, quęmadmodum à salsis,acribus, & omnino abstergendi vim habentibus ad excretionem concitatur, quorum nihil lactucæ inest.Et alio in loco. Lactuca humidum est frigidúmque olus,non tamen extremè, siquidem edendo non foret,verùm maximè secundum aquæ, vt sic dicam,fontanæ frigiditatem.Proinde ad calidas phlegmonas accommodum est,& ad parua & leuia erysipelata,non tamẽ ad maiora.Est etiam edulium siti aduersum. At semen potu genituræ profluuium cohibet, quamobrem iis datur qui libidinis somniis vexantur. Præterea Galenus alibi ex Archigene recensens olera, quæ stomachicis in cibo conueniunt,in iis habet lactucas, & μηκωνίδας, quas meconides lactucas conuertit Cornarius. Appellatur enim meconis quoddam lactucæ atræ genus, à copia succi & lactis soporiferi,similitudine quadam cum meconio, hoc est papaueris succo:μήκων enim papauer Græcis dicitur. Sed de hoc lactucæ genere Plinij verba supra adscripsi,de quo rursus ille alio in loco.Et amara lactensque,quam Meconidẽ vocauimus.Sic enim eo loco legi debet.Lactucæ succus,auctore Matthiolo,& ex rosaceo frõti & temporibus illitus, non solum febrientibus somnum cõciliat,verum etiam capitis dolorem mulcet. Gargarizatur vtiliter ex punici mali succo, ad columellæ inflammationem. Testiculis illitus seminis profluuium cohibet,præsertim addito caphuræ momento,sed venerem extinguit. Idem præstat epotum semen ex papauerini seminis cremore haustum, atque etiam ardoribus vrinæ opitulatur. Cauendus lactucarum succus suspiriosis, sanguinem excreantibus, pituitosiisque, & iis maximè qui liberis dant operam. Lactuca innatat acri. Post vinum stomacho, inquit Horatius, quæ res quia concoquendi vim debilitat atque obtundit, lactucas in prima mensa apponere, eásque primas omnium gustare & esse debemus, siue crudas,siue coctas. Huc pertinet Martialis distichon.

Li.6.simp.

Lib.8.com. ph.loc.c.4.

Lib.20.c.7.

In libro 2. Diosc.c.129.

Lib.saty.2. sat.4.

Lib.13.

Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Nunc de lactucæ siluestris facultatibus dicendum. Viribus aliquantum papaueri similis est,inquit Dioscorides, vnde lacteum eius succum aliqui meconio permiscuerunt.Aquam per aluum elicit potus in aceto mulso succus ad duos obolos: argema caliginémque repurgat:cõtra adustiones efficaciter illinitur cum lacte mulierum. In summa somnum allicit, doloris leuamentum præstat, menses trahit: contra scorpionum & phalangiorum ictus bibitur. Semen non aliter quàm satiuæ libidinum imaginationes in somno amolitur,ac venerem arcet. Succus ad eadẽ valet,sed viribus infirmior. Reponitur in fictili nouo lac eius,antea, vt in aliis liquaminibus moris est, insolatum. De hac Plinius ita tradit.Lactucæ sponte nascentis primum est genus eius quam Caprinam vocant (marinam) qua pisces in mare deiecta protinus necantur qui sunt in proximo. Huius lac spissatum mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquæ vno cyatho hydropicis datur, quibus verbis exprimere voluit illa Dioscoridis καθαίρει ὕδωρ μεθ' ὀξυκράτου ποθεὶς, &c.

Lib.2.c.130.

Lib.20.c.7.

Aquam per aluum elicit potus in aceto mulso, & cætera. Eiusdem succi vsum medicum Theophrastus habet eo loco quem supra citaui. Ex quo & hæc Plinius descripsit,additis quibusdam aliis. Succus omnibus (siluaticis) candidus, viribus quoque papaueri similis:carpitur per messes inciso caule:conditur in fictili nouo. Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionésque omnes, præcipuè caligines.Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras.Idem succus aluum purgat in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in vino potus.Et folia tosta thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur,maximè contra scorpionum ictus.Verùm contra phalangia commisto vino ex aceto.Aliis quoque venenis resistunt,exceptis quę strāgulando necant,aut iis quæ vesicæ nocent:item psymmithio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto,ad detrahenda vitia alui. Vrinę difficultates succus emēdat Cratenas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari iubet.Hęc verò Galenus tradit. Iis qui venereis somniis vexantur agrestis lactucæ semen exhibetur,cuius colligitur succus argema, caliginesque expurgans, tum adustiones cum lacte muliebri inunctis. Quæ argema Theophrastus, Dioscorides, Galenus dixerunt, Plinius cicatrices videtur conuertisse. Ad Theophrastum Dioscorides addidit, καὶ πρὸς ἐπικαύσεις succum illini, Galenus πρὸς ἐπικαύματα, quod idem est, Sunt autem ἄργεμα & ἐπικαύσεις, seu ἐπικαύματα oculorũ vlcera, quę Paulus apertè declarat his verbis. Vlcerum in oculis genus quidem vnum est, differentiæ verò particulares diuersæ. Etenim in cornea brana vlcus cauum, angustum, & purum βόθρυον Græcis dicitur, id est, fossula. Quod autem latius bothryo est, sed minùs profundum κοίλωμα nuncupatur. Argemon in pupillæ circulo iacens, ambientia comprehendit, vt etiam in exteriore pupillæ parte rubicundum, in interiore candidum appareat. Ἐπίκαυμα vlcus est sordidum, & crusta obductum, quo repurgato humores oculi sæpe effluunt. Hæc Paulus. Galenus quoque de ocularibus compositionibus scribens, ait. Ἄλλο τρυφερὸν ἐπιγραφόμενον, πρὸς ἐπικαύματα, & cætera. Ruellius in Dioscoridis & alij Galeni interpretes, adustiones conuerterunt, secuti, vt opinor, Plinium, qui vt ex loco paulo ante citato intelligere licet, Dioscoridis ἀχλὺν, ἄργεμα, & ἐπικαύσεις, nubeculas, cicatrices, adustiones interpretari videtur. Qui omnes si adustiones igni, vel quouis alio modo ambusta accipiunt, vehementer errant. Cornarius inustiones vertit. Nec video, inquit, quomodo hoc vlceris oculorum genus possit Latinè commode dici. Vstiones autem simpliciter dixit etiam Scribonius in collyrio psittatino. Et auctor εἰσαγωγῆς Galeno inscriptæ definit ἐπίκαυμα esse, cum superior tunicula in superficie inusta vlceratur, aut etiam paullo altior vlceratio fit, ob magni fluoris influxum. Vnde non malè adeo inustio dici potest.

Ibidem. — *Li.6.simp.* — *Lib.3.c.22.* — *Li.4. com. ph.loc.c.7.* — *Ibidem.*

PORTVLACA. *CAP. XI.*

Nomina

ΑΝδράχνη Græcis, Latinis Portulaca dicitur, Arabibus *Bakleancha*, seu *Bachele albanica*, Italis *Porcellana*, *Porchellachia*, & *Porcellina*, Germanis *Burtzelkraut*, Hispanis *Verdolagas*, & *Baldroegas*, Gallis *Pourpier*, *Porchailles*, & *Porcellaine*. Portulacę tria sunt genera. Satiuũ, siluestre, & marinum.

Genera — *Forma.*

Portulaca satiua caules edit crassos, pingues, teretes, glabros, erectos, lentè vergentes in puniceũ: folia crassa, pinguia, latiora & oblonga, in summo rotundata, fabarię vulgò vocatæ, modo splēdentia, à tergo candicantia: flores exiguos, luteos siue pallidos in summis fere caulibus semina nigra, exigua in caliculis herbaceis, & rotundis inclusa: radicem multifidam, teneram, fibratam. Portulaca siluestris quæ sponte in hortis, vineis, aliisque in locis nascitur, caulibus est rotundis, pinguibus, crassis,

PORTVLACA Satiua.

PORTVLACA Siluestris.

crasſis,ſed tenerioribus, minoribus, magis ru-beſcentibus,& per humum ſparſis:foliis mino-ribus,& oblõgioribus quàm ſatiua, cætera pla-nè ſimilibus. Alterũ verò ſiluestre, inquit Mat-thiolus,humi repens minoribus, tenuioribus, ac crebrioribus foliis. Hæ portulacæ ſuccoſæ ſunt cum quadam auſtera aciditate. Hæ cũ ſint portulacæ vtriuſque genuinæ delineationes, tum peritiſsimorum Herbariorum teſtimoniis, tum ipſa earum ſtirpium inſpectione compro-bata,perſpicuum eſt caput de ſiluestri portula-ca in vulgaribus Dioſcoridis libris ad caput de ſatiua falsò, neque ab ipſo auctore adiunctum fuiſſe. Quam ſententiam approbaſſe videntur Ruellius,& Matthiolus,qui in vtraque ſuorum in Dioſcoridem commentariorum editione id caput penitus ſuſtulit, ſed ab aliquo homony-mia decepto,ex libro quarto huc temere tranſ-latum. Cum enim videret ille Dioſcoridem cæ-terorum fere omnium olerum genera ſiluestria ſatiuis ſubiunxiſſe,& libro quarto tertiam ſem-peruiui ſpeciem portulacam agreſtem quibuſ-dam dictam deſcripſiſſe, itemq; Plinium idem ſemperuiuum ita nominaſſe,& iiſdem fere ver-bis depinxiſſe,eius hiſtoriam hallucinans Por-tulacæ coniunxit. Quaſi verò ea ſemperuiui ſpecies Portulaca ſilueſtris ſit,quæ vulgari Por-tulacæ noſtræ hortẽſi & eſculentæ opponatur, cum illius vis ſit excalfactoria, acris, exulcerãs, vt Dioſcorides ait, huius refrigerans & hume-ctans, quáque in acetariis æſtate cruda veſci-mur. Sic & telephium huc referendũ eſſet,quòd vt ſcribit Dioſcorides, foliis & caule Portulacæ ſimilis ſit, & Galeno in gloſsis Hippocraticis auctore, Portulaca ſilueſtris nominetur. Alij in quibus ſunt & Fuchſius,& Andr. Lacuna, id ca-put de Portulaca ſilueſtri Dioſcoridis eſſe agnoſcunt,ſed multis modis contaminatum, & ab aliquo imperito rerum ex capite de tertio aizoo multa excerpta,& huc ſine iudicio inſer-ta. Sic igitur legit Fuchſius. Ἀνδράχνη ἀγρία φύλλα ἔχει ὅμοια ἐλαίᾳ, μικρότερα δὲ πολλῷ, πλείονα δὲ καὶ ἁπαλά, καυλία ἐρυθρὰ ἀπὸ μικρᾶς ῥίζης πολλὰ ἐπὶ γῆν κεκλιμένα, μασσώμενα δ' ἔγχυμα, καὶ γλίσχρα, καὶ ὑφάλμυρα. Ideſt, Andrachne ſilueſtris folia oleæ habet minora tamen, multò nu-meroſiora,& tenera,rubentes cauliculos, ab vna radice multos, in terra ſeſsiles, qui commanducati ſucco abundant, & ſapore ſalſi ſunt. Reliqua omnia plane adulterina ſunt,& ſuppoſititia. Portulaca marina Portulacæ ſilueſtris ſpecies, caulibus multis fruticat,tenuibus,duris,lignoſis. Folia habet craſſa,pinguia, cine-rea,Portulacæ planè ſimilia,ſalſo ſapore,ſed candidiora, tactu læuia, neque tam

lubrica

In lib. 2. Dioſc.c.117.

Lib.2. c.56.

Ca. de ſem perviuo.

Lib. 4. de ſemperui.

Lib.2.c.vlt.

In hiſt.pla. cap.39.

PORTVLACA Marina, Halimus vulgaris, Matth.

Lib.1.Dios. ca.103.

lubrica. In caulium summitate flores profert atriplicis, vel bliti modo, deinde semen minutum, racematim cohærens: radicem longam & lignosam. Mauritanos scribit Matthiolus Halimum molochiam & Atriplicem marinam appellasse. Cuius historiam referens Serapio, narrat olitores in manuales fasciculos digestã per Babyloniam circumferentes molochiam clamitare. Quæ Mauritanorum molochia, inquit fortasse est secũdum Halimi genus à Plinio positum his verbis. Alij olus maritimum esse dixere salsum, & inde nomen, foliis in rotonditate longis, laudatum in cibis. Hæc planta frequentissima est in littoribus Venetis (incolæ Bidone vulgò appellant) & vt olus in cibum recipitur. Sed quæ à Matthiolo pictura expressa est, siue sit Arabum molochia, siue Pliniani halimi genus, nihil aliud prorsus est quàm Portulaca marina, quam hic describimus, & pictam damus. Cui nostræ sententiæ subscribit etiam Dodonæus. Interim studiosos rei Herbariæ admoneamus Mauritanos hallucinantes molochiam cum halimo Dioscoridis, & atriplice marina confudisse, si illis molochia est, quam Matthiolus, nósque depinximus: Portulaca enim marina, halimus Dioscoridis, & atriplex marina valde à sese distant, vt locis idoneis demõstratum est. Hanc marinam Portulacã Lobellius & Pena Crithmũ esse Dioscoridis, arbitrantur, eiusque historiam Portulacæ marinæ multo aptius congruere quàm fœniculo marino, qua de re fusius tractauimus in Vmbelliferis, capite de Crithmo Matthioli. Portulaca satiua in hortis seritur, siluestris in hortis etiam sponte prouenit & in vinetis, nonnunquam in incultis & saxosis locis. Marina in littoribus maris. Nascitur frequẽs, inquit Matthiolus, prope Tergesti mœnia circa salinas, vbi etiam seorsum, nec minùs copiosa visitur atriplex marina. Portulacæ Iunio & Iulio mensibus florent, seménque differunt in Septembrem vsque. Iam Portulacæ siue in cibis, siue in medicamentis vsum explicemus, ex Dioscoride. Portulacæ vis adstringit: capitis doloribus, inflammationibus oculorum, cæterísque cum polenta imponitur: ardoribus stomachi, sacro igni, vesicæ doloribus auxilio est, commanducata dentium stupores sedat: stomachi & intestinorum æstuationem fluxionésque mulcet: renes & vesicam adiuuat, etiamsi erosionem sentiant: veneris impetus exoluit: succus epotus simili effectu prodest, in febribus valens. Contra teretes ventris tineas, cruentam excreationẽ, dysenteriã, hæmorrhoidas, & profluuia sanguinis percocta efficax est. Item cõtra sepis morsus. Ocularibus medicamentis vtilissimè commiscetur: interaneis fluxione laborantibus, atque vuluarum erosionibus infunditur: contra dolores quos æstus excitauit caput ex rosaceo & oleo fouetur: eruptiones papularum in capite cum vino emendat: vulneribus quæ ad syderationem spectant ex polenta illinitur. Ex Plinio. Portulacæ memorabiles vsus traduntur, sagittarum venena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restingit pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo poto, è passóque expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum vitiis, capitis dolori, vlceribúsque in vino tusa & imposita. Reliqua vlcera cum melle commanducata sanat. Sic & infantium

Lib.& c.22

Lib.5.c.20.

Locus. Ibidem.

Lib.2.c.117 *Temper. & Vires*

Li.& c.20.

infantium cerebro imponitur, vmbilicóque prociduo. In epiphoris verò omniũ fronti tẽporibúsque cũ polenta. Sed ipsis oculis è lacte & melle. Eadẽ si procidãt, prodest, foliis tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto ac cera. Et vlcera oris, tumorémque gingiuarum commanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum vlcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit cõmãducata. Cruditates sedat, vocémque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cũ galla & lini semine pari mensura sedat. Mammarum vitia cum melle, aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum in acetariis sumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliàs mãducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & vomicis datur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & vesicas. Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, venerísque somnia. Prætorij viri pater est Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles vuæ morbos, radicẽ eius filo suspensam è collo gerere præterquam in balneis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inueni apud auctores caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Ex Galeno. Portulaca quidam vt cibo vtuntur, sed imbecille præstat alimentum, idq; frigidum, humidum & glutinosum. Vt medicamentum autem dentium stupori medetur, ob lentorem suum morsus expertem. Ex eodem alio in loco. Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam particeps austeritatis. Proinde fluxiones repellit, & maximè biliosas, & calidas, cum eo quod eas mutet, & alteret, magnopere refrigerans. Et fuerit sanè in refrigerandi quidem facultate tertij excessus à temperatis, in humectando verò secundi. Hac ratione æstuantes, vt si quid aliud, adiuuat tum ventris osculo imposita, tum totis hypochõdriis, maximè in febribus hecticis. Præterea stuporem dentium sanat: nempe quæ ab acidorum contactu asperè exsiccata fuerant, leniens atque replens, vtpote quum viscosam habeat humiditatem. Similiter verò & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem restringit, vtiliter dysenteriis editur, & muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed adhæc quidem multo est quàm herba, succus ipsius efficacior. In his cur dentium torporem discutiat portulaca, causam reddit Galenus. Alexander tamen Aphrodiseus hoc Portulacæ munus cæcis rerum facultatibus, & abditis causis acceptũ retulit. Portulaca tam satiua quàm sponte nascens apud nos solet cõdiri hac ratione. Crassissimos quosque cauliculos exẽptis radicibus legunt: namq; graciles facilius in aceto contabescunt. Arenulæ quibus sunt obsiti, diligenter aqua proluuntur, si qua insedit sordes, aut limus adhæsit, decutitur, tantispérque siccantur, donec aliquantũ inflaccuerint: alioqui marcoris labẽ, cui propter humoris copiã magnopere sunt oportuni, confestim sentiunt, aut rãcore fracescũt. Deinde acerbarum vuarũ melligine madefacti substrato fœniculi viridis spissamẽto componuntur fictilibus vasis, aut doliolis, & cõsperso sale sufficiẽti, interiectoq; rursum fœniculo, Portulaca vas impletur, & tandem spissamẽto fœniculi cõtegitur, quod herbas deprimat, iúsque quod est mistum duabus partibus aceti, & vna omphacij infunditur, ita vt ius in summum labrũ fideliæ perueniat: tum penore siccissimo, & auersa à sole recõdi debet, ne situ loci cõditura mucorẽ cõtrahat, quã innoxiã ea res cõseruabit, vbi portulaca non innatet, sed semper sit iure submersa, & exemptis ad vsum salgamis quicquid superest, suo pondere ad fundũ leniter deprimatur. Deinde cum vsus exigit, aqua vel etiã vino abluunt, & superfuso oleo vtũtur.

Li. 2. Alim.

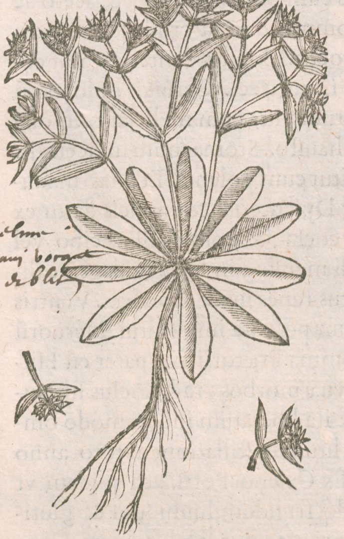
Li. 6. simp.

In Probl.

POLYPREMNVM. CAP. XII.

Nomina
Li.10.c.84.

herba Ruellij

Lib.26.c.7.

Forma.

De la doulcette

POLYPREMNVM in Geoponicis Casiani Constantino attributis ea planè videtur esse herba quæ hic depicta est, dicta ἀπὸ τῶν πρέμνων copia. Sunt autē τὰ πρέμνα arborum rami grandiores & insigniores, in quos caudex primùm diuiditur. Sunt qui Chalcetum Plinij esse arbitrentur, sicq; dictum volunt à foliorum colore, qui subluteo pallore æs imitatur. Vulgus nostrū appellat, *De la Blanchette*, *& Poule grasse*. Polypremnum radice est candida, longiuscula, non admodum fibrata: foliis circa radicem multis, humi stratis, è viridi pallentibus, ac subflauescentibus, longis, saporis aquosi & diluti: cauliculis multis, ferè pedalibus, in duo veluti ramos crasiores perpeteo diuisis, non aliter quam crescentis arboris truncum in duos prægrādes ac solidos ramos findi sæpe cōtingit: Flore copioso in summis ramis coaceruato, pusillo, è cinereo candicante: semine minutulo. Veris initio priusquàm in caules assurgat in acetariis ea vulgus vescitur. In pratis & agris nascitur, maximè tamen in vineis.

Vsus.
Locus.

INTVBA. CAP. III.

DE Intubi generibus, & iis quæ κιχωριώδη, idest cichoriacea, siue Intubacea Theophrastus appellat, deinceps dicemus. Σέρις Græcis dicitur quæ Latinis Intubus & Intubum, Arabibus **Dumbebe, Hundebe**, seu **Eudeba**, Italis & Hispanis **Endiuia**, Germanis **Endiuien**, Gallis **Endiue.** Sed & Seris appellatur etiam à Græcis τρώξιμον: sic enim in Geoponicis Casiani Constantino inscriptis legitur ex Didymo. Σέρις τουτέστι τρώξιμα ἐν ὄξει βαπτόμενα & ἐσθιόμενα στομάχῳ κατάλληλα. Seris, idest, troxima si aceto tingātur & edantur, stomacho grata sunt Et Paulus ait, τὸ ἴντυβον δὲ τὸ τρώξιμον. Et Aetius in quodā pharmaco, ἀναλάμβανε χυλῷ τρωξίμων. idest, succo intybi excipe. Politianus tamē scripsit τρώξιμον etiam si nihil aliud addas, propriè de vua eduli intelligi, quæ & cibaria à Plinio dicitur. Atque ita Pauli iurisconsulti locū ex archetypo Pandectarū quod Florentiæ asseruatur restituit. Qui fundum vendidit pomum recepit, nuces & ficus, & vuas dūtaxat duracinas, & purpureas, & quæ eiusdem generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Græci τρωξίμους appellant recepta videri. Sic & τρωξίμους verbum quod deerat, in antiquo se legisse Budæus affirmat. At cum τρώξιμα substantiuè, vt loquuntur Grammatici Intuba sint, vt superiorum scriptorū auctoritate probauimus, atque τρώξιμα sint appellata, quod cruda ex aceto & oleo, & quondam etiam garo addito velut lactuca edantur, videtur τρώξιμος adiectiuū, non ad vuam duntaxat, sed ad omne genus eorum quæ cruda eduntur pertinere, quæ ipsi peculiariter adiungentur. Quare fructus τρώξιμος erit quicumque crudus esculentus est, velut vua, ficus, vua passa, pomum, rhaphanus, & quicquid eius generis crudum apponitur. Τραγήματα autem & τρωγάλια, quamuis eandem habeant cum troximis etymologiam, significatione tamen differunt, quod sint bellaria, & postremarum mensarum fercula. Hippocrates τρωξίμων δὲ ῥαφανίδι χρέεσθω, καὶ σελίνῳ εἰς ὄξος βάπτων. Idest, ex troximis autem, idest, iis quæ cruda eduntur, raphanide

Nomina

Lib.2.c.28.

Lib.3.c.46.
Lib.9.c.48.
Li.7.epist.

In ann.in Pand.

nide vtatur, & apio in aceto tinctis. In Geoponicis Constantino adscriptis τρώκτην σαφίδα legimus, idest, cibariam. Et Galenus in glossis Hippocraticis vocem τρωκτοῖς exponit ὠμοῖς ἐσθιομένοις. Artemidorus, ὅσα δὲ ἀποξύεται τρωκτὰ ὄντα, &c. Quæcunque deraduntur, & cruda comeduntur. Quare non minùs rectè τρωκτοὺς quam τρωξίμους in superioribus Pauli verbis legere possimus. Seris duûm est generum. Altera siluestris, altera satiua. Siluestris duplex. Vna quæ picris & cichorium vocatur, altera latioribus foliis, & ori gratior hortensi. Hortensis autẽ duplex. Altera folio latiore, lactucæ similior, altera folio angustiore, & gustu amara. Hæ sunt Intubi species ex Dioscoride, doctissimorum Herbariorum præsertim Matthioli sententia, qui cũ videret initium capitis de Intybo in Dioscor. valde deprauatũ & confusum, ex Oribasio, & exemplaribus Dioscoridis manuscriptis ita restituit, & intyborum genera distribuit. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διοσή. ἡ μὲν γὰρ πικρὶς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται, ἡ δὲ ἥμερος πλατυφυλλοτέρα καὶ εὐστωμαχοτέρα τῆς κηπευτῆς, τῆς δὲ κηπευτῆς δίττον εἶδος. ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ θριδακωδεστέρα, καὶ πλατύφυλλος. ὁ δὲ στενόφυλλος καὶ ἐμπίκρος. Idest, interprete Matthiolo. Seris siluestris & hortẽsis. Siluestris quidẽ duplex, altera picris, quæ & cichoriũ vocatur: altera satiua latioribus foliis, & ori gratior quã hortensis. Hortẽsis verò duplex genus. Vna folio latiore, lactucæ similior, altera folio angustiore, & gustu amara. Huic lectioni, inquit, maximè adstipulatur Serapio, qui ex Dioscoride tot habeat siluestris seridis species, quot satiuæ. At si τῷ ἀγρίῳ, id est, siluestri, siue erratico, siue ei quod sponte nascitur, τὸ ἥμερον, idest, mite siue satiuum opponatur ex diametro, quî seris siluestris in picrida siue cichorium, & in τὴν ἥμερον idest, satiuam recte diuidetur? Siluestrẽ satiuam Matthiolus intelligit, quæ colitur vt mitescat: quod in hortis frequenter fit, vt in Intubis, ita in armoraciis, scolymis, asparagis. Sic Theophrastus cum τοῖς γεωργουμένοις τὰ ἀγεώργητα opposuerit, mox τὰ ἥμερα τοῖς ἀγρίοις, in quibus ταυτολογία esset cum γεωργούμενα & ἥμερα eadem esse videantur, & ἀγεώργητα, & ἄγρια, nisi plantæ multæ essent mites quæ non coluntur, vt arbores natura sua mites quæ ignauos habent colonos, & contrà multæ agrestes, quæ coluntur vt mitescant, sicuti diximus. Potest & emendata esse huius loci scriptura hoc modo. Σέρις ἀγρία καὶ κηπευτή. ὧν ἡ μὲν ἀγρία διοσή, ἡ μὲν γὰρ πικρὶς, ἡ καὶ κιχώριον καλεῖται. ἡ δὲ πλατυφυλλοτέρα, καὶ εὐστομαχωτέρα τῆς κηπευτῆς. τῆς δὲ κηπευτῆς, &c. Idest, Seris siluestris & hortensis. Siluestris duplex. Altera picris, quæ & cichorium nominatur. Altera latioribus foliis, & stomacho vtilior quam hortensis. Hortensis verò duplex, &c. Oribasius tria tantum fecit genera, si rectè interpres, quod illi facile fuit, conuertit. Seris agrestis est, & satiua. Agrestis picris aut cichorium vocatur, cuius & latiora & ori iucundiora quàm hortensis sunt folia. Hortensis verò duplex est genus. Altera enim magis ad lactucæ similitudinem accedit, & latis est foliis, & amarescens. Altera folia habet angustiora, & subamara est. Quam lectionem secutus est Cornarius. Seris duplex est, inquit, ex quibus siluestris quæ picris & cichorium nominatur latiora folia habet, & stomacho magis commoda est (εὐστομαχωτέρα legit, nõ εὐχωμοτέρα) quàm hortensis, Et huius duæ species sunt, &c. Intubum siluestre, picris, siue cichórium erraticum apud nos, inquit Plinius, quidam Ambugiam (meliora exemplaria, & Celsus Ambubeiam habent) appellauere, in Ægypto cichorion vocant quod siluestre sit. κιχώρη Theophrasto dicitur, & κιχώριον. Horatius cum dixit,

Me cichorea leuésque maluæ, &c.

Κιχωρεῖα à singulari κιχωρεῖον posuit. Hodie in Officinis cichorea siluestris, Gallice *Cichoree sauuage* nominatur. Intubum satiuum latifolium corrupta ab Intubo voce Endiuia passim appellatur. Gallice *Endiue & Cichoree de iardin.* Intybum satiuum angustifolium deminuto à Seris nomine Serida dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores scariolam fecerũt Gallicè *Scariole*. Vtraque Officinis

Li.14. c.17.
Lib.1. c.65.

Genera.

Lib.2. c.125.

Li.2. caus. ca.15.

Lib.20. c.8

etiam scariola dicitur,sed perperam , cum Intubo latifolio paruæ seridis nomen conuenire haud queat.Plinius satiuum serin vocat , quod est minus & venosius. At paulo post,rursus tum siluestre tum satiuum serin vocat. Seris & ipsa Lactucæ similima duorum generum est:siluestris melior,&c. Intubum satiuum latifolium

Ibid.

Forma.

INTVBVM Satiuum Latifolium.

INTVBVM Satiuum Angustifolium. Matth.

INTVBVM Satiuum Angustifolium. Dodon.

foliis est magnis,longis,latis,in candido viridibus,læuibus,foliis lactucarum quarūdam haud absimilibus:caule procero,striato,frequentibus surculis brachiato : floribus venustis , cæruleis, rarò candidis:semine albo:radice longa , candida.Endiuia est & Scariola Officinarum Lobellio. Intubum satiuum angustifolium folia fert longa, angusta,aliquando per oras parum crenata,caulem rotundum , flores cæruleos , superiori similes,radicem candidam, lõgam , succosam. Intubum siluestre latifolium, quam serida satiuam latioribus foliis,& cichorium domesticum Matthiolus vocat , seridis siluestris speciē statuens,Intubo satiuo latifolio similimum est, radice longa fibrata , foliis longis , latis , caule magno,ramusculis brachiato,pulchris & cæruleis, rariùs candidis floribus ornato, Seris est satiua Penæ & Lobellij.Intubum siluestre angustifolium,quod ille cichorium siluestre vocat, foliis est longis,in ambitu valde laciniatis, angustioribus,asperioribus,& amarioribus , & ob id ipsum picris appellatum. Seris est siluestris

Ambubeia

Ambubeia Penæ & Lobellij. Hortensis Intubi tertium genus additur, quod crispũ cognominatur, in acetariis expetitum, amplo foliosoq; cespite proueniens, foliis magnis, toto ambitu crispis, ac fimbriatis: caule cæteris maiore, crassiore ac teneriore, reliqua cum cæteris habet paria. Intuba media æstate florent, deinde semen ferunt. Olitores hyeme instante terra & sabulo in hortis obruunt: quoniam hoc artificio albescunt, tenerrima euadunt, & in totam hyemẽ asseruătur, artem hanc à natura edocti, quod viderint sæpius in campestribus cichorium aquarum inundationibus terra vel arena obrutum, & tenerrimum, & candidissimum redditum, deposita omni amaritudine. Huius oleris multæ sunt, eæq; permagnæ vtilitates. Vtraque seris, inquit, Dioscorides, refrigerat & adstringit, stomacho vtilissima: aluum sistit cocta si cũ aceto assumatur. Siluestres stomacho meliores, quandoquidem æstuantem ipsum, & quem imbecillitas vexat, cibo leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta vtiliter illinuntur: podagris & oculorum inflammationibus auxilio sunt. Herba cum radice illita percussis à scorpione subuenit: igni sacro cum polenta medetur. Succus cũ cerusa & aceto valet ad illitus eorũ quæ refrigerationẽ desiderant. De seride eadẽ ferè Plinius. Vtraque stomacho vtilissima, præcipuè quem humor vexat. Cum aceto in cibo refrigerant, vel illitæ, discutiuntq; vel alios morbos quàm stomachi. Cum polenta siluestrium ra-

Matth.li.2. Dioscor.c. 125.

Tempus.

Vires & Temper. Lib.2.c.125.

Lib.20.c.8.

INTVBVM Siluest.Latifol.
Cichorium satiuum Matth.
Seris satiua Lobellij.

INTVBVM Siluest.angust Matth.

INTVBVM Crispum.

dices stomachi causa sorbentur,& cardiacis illinuntur super mammã sinistrã, ex aceto. Omnes eæ & podagris vtiles, & sanguinem reiicientibus. Itẽ quibus genitura fluit, alterno dierũ potu. At de Intubis & cichorio. Intubi quoque non extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto, capitis dolores lenit. Idem cũ vino potus iocinoribus,& vesicæ,& epiphoris imponitur. Et mox, Cichoriũ refrigerat in cibo sumptum:& illitum, collectiones, succusq; decocti ventrẽ soluit: iocinori,& renibus,& stomacho prodest. Et paullo post. Quod quidẽ propter singularem salubritatẽ aliqui Chreston appellant, alij pancration: Galenus. Seris olus est subamarũ,& magis quod agreste est, quod ob hoc ipsum picrida quidã nuncupant, quidã cichorium. Est autem siccæ frigidæq; temperaturæ, vtrũque secundo excessu. Porrò domestica magis etiã refrigerat quàm agrestis. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit. Verũ vtraque adstringentis facultatis est particeps. Et alio in loco. Cichoria & seris cibarij generis sunt: nam apud nos rustici hæc edunt & cruda,& cocta. Vtitur etiã iis Erasistratus abunde in affectionũ circa aluũ curatione. Facultas horũ olerũ subfrigida est, & subamara, ac modicè adstringens. Et propter has facultates optima sunt pharmaca calidis intẽperaturis hepatis: nam præterquam quòd moderatè refrigerant, robur etiam visceri addũt per adstringentem facultatem. Præterea commissuras osculorum venarũ in sima visceris parte ad eas quæ in gibba sunt, extergens. Neque verò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione aut amaritudine habent, facere solent: Iuuare etiã viscus talium olerum substantia potest, etiamsi citra serosorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscumque complexu: mixtura enim mellis humiditatem per vrinam educunt: Quapropter etiamsi siccata tusa quis potioni inspergat, itidẽ iuuant. Quin & eorum decoctum potatũ multũ cõmodi adfert. Si verò non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quædam sit circa viscus magnopere auxiliantur ex vino albo, tenui potata, cum hisquæ vrinam ciunt. Vtilis autẽ non solum succus ipsorum est, tum recens, tum exsiccatus, sed & ipsa olera exsiccata, tusaq; ac trita potui inspersa, & eorũ decoctum in potu acceptum auxiliãtur. Hæc Galenus. Matthiolus acerbè inuehitur in perniciosam seplasiasiorum multorum ignorantiã atque ignauiã, qui cũ horti omnes Intybo latifolio lactucę simili, quæ vera endiuia est, vt diximus,& cãpi cichorio scateant, loco tamẽ endiuiæ modò hieraciũ, modò lactucã siluestrẽ supra descriptã succo lacteo manantẽ vsurpãt, atque ex his aquã plumbeis organis eliciũt, quã aquã endiuiæ falso vocãt. Quæ duę plãtæ quãuis frigida vi præditæ sint, tamẽ nihil iis inest, quod iecori peculiariter prodesse tãtopere possit: earumq; succus lacteus, quo potissimũ tẽpore eo refertæ sunt, quibusdã suis partibus adeo calidus est, vt linguã vellicet, quibusdã adeo somnificus, vt nõ desint, teste Dioscoride, qui illũ meconio permisceãt. At Matthiolo gnauiter sese opponũt Lobellius & Pena, qui lactucam siluestrẽ illius prorsus respuũt,& Seridẽ domesticã alterã Dioscoridis, amarã & angustifoliã esse cõtendunt, vt diximus capite de lactuca, recteq; à patribus nostris pro endiuia vsurpatã, neque calore immodico, neque amarore nocere, cum eius amaror nõ sit à calido, aut certe nõ calidus: quemadmodũ opiũ, meconiũ, papauer, lactucã, mandragorã,& quædã alia calida esse nõ dicimus, quia amara sunt, cum multũ sint frigida. Quare nostri illi patres doctissimi, quamuis barbari, tum ratione tum experientia freti, rectè syrupis immiscuerunt, & stillatitias aquas ex ea elicuerunt, quod decocto, succo, stillatitia, ad intemperies obstructionesque hepatis & primarum venarum, & ad mare rationes rhabarbari & similium medicamentorum vtiliorem esse deprehendisset: quia cum tenuiore sit, & minus excrementitio humido, & amaro, melius abstergit & aperit, tum

Li.8. simp.

Li.8. com ph. loc. c.8.

Lib.2.c.130.

rum etiam intima rerum macerandarum altius permeat. Rectè igitur Dioscorides docet Serides ſiluestres stomacho vtiliores eſſe, nimirum æſtuantem ipſum, & quem imbecillitas vexet, cibo lenire: foris etiam admotas prodeſſe. Sunt præterea cichoriacei generis plantæ duæ à Matthiolo poſitæ, primã Zacintham, quidã ex Zacintho inſula in qua naſcitur, ille ab effectu cichorium Verrucarium nominauit. Radice nititur rapunculi figura, ſubnigricante, adnatis circumquaque capillaceis fibris. Folia habet cichorij, ſed aſperiora paullo, caules cubitales, quandoque maiores, tenues, aſperiuſculos, in quorum faſtigiis flores prodeunt aurei, cichoreacea ſpecie, quibus dilapſis ſemen oritur ſubnigrum, capituli inſtar, per longitudinem melo peponis modo ſtriatum. Mira eſt huius plantę ad tollendas verrucas vis atque efficacia. Affirmat enim Matthiolus ſcire ſe nonnullos, quorum manus verrucis ſcatebant, ab iis planè liberatos fuiſſe, deuoratis ſemel tantùm in acetario huiuſce plantæ foliis. Idem præſtat eius ſemen tribus diebus drachmæ pondere deuoratum, dum cubitum eunt verrucoſi. Hæc accepta refert Matthiolus Franciſco Calzolario pharmacopæo Veronenſi, qui plantam hanc ad eum cum facultatibus miſit. Chondrillam vel cichorium ſiluestre vocat Pena, aſſeritque in Italia non ſolùm in Zacyntho oriri, negat hanc ſemel voratam delere verrucas, illitam verò poſſe, certum & commune illi eſſe ait cum plurimis, quarum ſucco exuruntur aut exſiccantur verrucarum radices. Alterum cichorij genus Conſtantinopoli allatum, ad eundem Matthiolum Vienna miſit Augerius de Busbeke Flander, radicibus numeroſis, velut in aſphodelo pendulis, ſiliquarum ferè rhaphani figura. Cuius imago ob rei nouitatem hic prætermittenda non fuit. At minimè nouum aut peregrinũ putat Pena. Dentem leonis Monſpelienſium vocat, & in Cenę, Herruriæ, Ligurię, Galloprouinciæ & Narbonæ pratis, non parum copioſum prouenire aſſerit. Monſpelienſium Dentẽ leonis etiã vocat Lobellius, fortaſſe Chondrillam alteram Dioſcoridis, Aſphodeli bulbulis. Rarum aliud cichorij genus addit Dalechampius, quod cichorium bulboſum vocat, de quo in libro de maritimis, dicemus. Nec minùs rarum, ſed ſimile & mirandæ facultatis Cichorij genus ad nos miſit Doctiſsimus Miconius Medicus Barcinonenſis, quod ſtrumoſum appellat. Naſcitur hæc herba in vmbroſis locis, & agrorum marginibus inter frutices, foliis digi-

In libro 2. Dioſ. c. 125.

Lib. 2. cap. 7.

ZACINTHA ſiue Cicho. Verrucoſum.

CICHORIVM Conſtantinopol. Matthioli.

VERRVCARIA Chondrilla prior. *CICHORIVM strumosum Myconij.*

tum vnum latæ, quattuor longis, læuibus, viridibus, minimè per ambitum serratis, incertis spatiis eminentia quædam habentibus, ex pediculo emergentibus, quandoque multis, quandoque paucis, aliis per terram stratis, aliis rectis. Ea trita lacteum succum emittunt, sed paucissimum, horum sapor subamarus est vt sonchi. Flos ei est luteus, è suo calice emergens vt in soncho & consimilibus, intus & per orbem foliolis luteis cinctus, ex cauliculo pendet, vt in Dente leonis, tandem in pappum desinit. Radix tenuis est, per humum sparsa, non admodum profunde se diffundens. Huius extremo radix quædam videtur adnata, aut prorsus aut ferme globosa, interim candida, quandoque, ex cãdido in purpureum vergens, cortice tenui, pulpa intus candida, valde amara. Radicem istam globosam ad strumas curandas multum conferre se experimento didicisse Myconius asserit. Quinque aut sex integræ cum melle sumptę, multis diebus continuis mirum in modum prosunt. Eadem præstat aqua earum stillatilia, vel decoctũ, sed inefficacius: item conditum ex iis cum melle paratum admodum iuuat. Quare hanc plantam Myconius cichorium strumosum à forma & effectu nũcupauit. A foliorum forma cichorium, strumosum vero ab effectu & forma radicis, quæ strumas refert, & sanat. Quam ob causam Barcinone, vbi frequens oritur, Porcellanes vocant, quasi dicas strumosam.

CICHOREACEA ALIA. CAP. XIIII.

Lib. hist. 7. cap. 7.

ἌΧανα, inquit Theophrastus τὰ τοιαῦτα καλεῖται, κιχώρη, ἀφάκη, ἀνδρύαλα, ὑποχοιρὶς, ἠριγέρων, καὶ ὅλως ὅσα κιχωριώδη ταῦτα, διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν φύλλων: πάντα γὰρ πως ἐμφερῆ ἔχει τῷ κιχωρίῳ. Id est, olera hæc vocantur, cichorium, aphacæ, andryala, hypochœris, erigeron. Atque vniuersè omnia cichoriacea, à similitudine foliorum sic dicta: omnia enim quodammodo cichorio similia habent. At sunt quæ non foliis solùm, sed & radicibus, & floribus cichorio similia sunt: præterea lacteo succo plena sunt, & cruda coctáve similiter eduntur. Quorum multa cum hactenus ab herbariis non satis sint explicata, nec suis distincta nominibus, atque ob id magna ex parte ignota,

Dalechampius ex Theophraſto & Plinio ſic explicauit. Cichoreacea ſeu intubacea ſunt, Picris, Apate, Aphaca, Apargia, Crepis, Hypochæris, Andriala ſeu Hedypnois, Theſion, Corchorus. Picris quæ amarago à Theodoro Latinè dicitur, herba eſt quæ in arenoſis & macris locis prouenit, lacte referta, foliis hieracij, minoribus rotundioribus, humi iacentibus, cinereis, cauliculis breuibus, flore aureo, qui hyemis aſperrimæ vel niuibus opertus, iniuriã ſuſtinet, eóque tempore in nudis campis & gelu rigentibus conſpicitur, tanta floreſcẽdi conſtantia, vt fere numquam flos ei deſit, vt rectè ſcripſerit Plinius & Theophraſto, eam toto anno florere, quod cum de cichorio erratico dici non poſſit, florem ante hyemem amittente, falluntur qui id cichorium Picridem eſſe putant. Radiculis multis nititur, & tenuibus. Tota planta guſtu eſt amariſſimo, vt vix aloë ipſa ſit amarior, nomen etiam ei amaritudo impoſuit. Sunt tamen qui ea cocta veſcuntur vt cichorio. Tollit eximiè verrucas auctore Plinio. Matthiolus Dodonæus, Lobellius pro hieracio minore depinxere. Cum cichoriacea auctore Theophraſto germinent poſt Vergiliarum exortum, circa initia ſcilicet menſis Aprilis, apate, fraus, à Theodoro dicta longè tardiùs exit, Mayo videlicet, quod cum in ea herba cichoreacea quotannis vſu venire videmus, quam pro chondrilla maiore Dodonæus & Lonicerus monſtrarunt, eam Theophraſti apaten eſſe iudicauit Dalechãpius. Gignitur ea frequentiùs in aruis pinguibus, & terrenis aggeribus, nonnumquam in ſiluis, radice longa alba, cichorio ſimili, multis fibris ſuperne capilata, foliis longis ex albo cinereis altiſſimè inciſis, proximè terrã multis: caule ſeſquipedali, nonnunquam altiore, tenui, in exiles ramulos diuiſo, in quo pauciora folia: capitulis in ſummis caulibus rotundis: flore cum dehiſcit cæruleo, cichorio ſimili, minore: nonnumquam luteo interdum puniceo, qualem in ſilua Vernacenſi haud procul Lugduno (incolę, *le bois du Verneau* vocant) Dalechampius vidit. Theophraſtus Apatẽ inter ἐπιγειόφυλλα, id eſt, quæ ab radice foliata ſunt recenſet, Plinius inter ἐπικαυλόφυλλα, id eſt, quæ caule foliato ſunt. Caule foliato eſt, inquit, & crepis & apate. Sed eo deceptus mihi Plinius videtur, quod apaten poſtremam τῶν ἐπιγειοφύλλων in Theophraſto, crepidi proxime ſequenti, & primæ τῶν ἐπικαυλοφύλλων coniunxerit, tanquam etiam ἐπικαυλόφυλλον. Aphacen primis imbribus poſt æquinoctium germinare, & cito florere Theophraſtus tradit, & eam ex æquinoctio naſci Plinius, ex eodémque

Nomina
Locus.
Forma.
Li.21. c. 17.
Lib.7. hiſt. cap.11.
Lib. & cap. 22.
In libro 3. Dioſ. c. 63.
Lib.7. hiſt. cap.11.
Nomina
Lib.5. c. 16.
Locus
Forma.
Lib.7. hiſt. cap.9.
Lib.21. c.16
Aphace.
Lib.7. hiſt. cap.8.
Lib.21. cap. 14.
Lib.7. hiſt. cap.11.

DICRIS Dalech. Hieracium Matth Dodon.

APATE Dalecham.

APHACE Dalechamp.

APARGIA Dalech. Hieracium minus primum Dodonæi.

Ibid. Lib. 7. hist. cap. 7. Lib. 5. c. 12.

eodémque Theophrasto ſubinde marceſcente flore emittere alium, tota hyeme, totóque vere vſque in æſtatem. Amaram eſſe & in cibos non admitti idem Theophraſtus prodidit, inter olera tamen repoſuit. Hæc cum in cichoriacea plãta hic depicta perſpicuè cernantur, aphacem eſſe indicauit Dalechampius, quam pro Hedypnoide, ſiue cichorio luteo depinxit Dodonæus.

Locus. Naſcitur in locis humidis & vliginoſis, prope foſſarum & lacunarum margines,

Forma. radice pedali, ſucco lacteo referta, ſuperne fibrata: foliis intubi ſilueſtris, longioribus, latioribus, laciniatis: caule cubitali, multùm ramoſo: flore luteo hedypnoidi ſimili, capitulis comante.

CREPIS Dalechamp.

Apargia. Lib. 7. hist. cap. 9. Lib. 5. c. 14.

Apargiam inter plantas ἐπιγειοφύλλους recenſet Theophr. id eſt, quæ proximè terrã foliatæ ſunt, qua nota cũ hæc à reliquis cichoriaceis diſcrepet, à Dalechampio pro Apargia depicta eſt, à Dodonæo pro hieracio minori primo cui ſubſcribit Lobellius, qui Hieraciũ longius radicatum appellat.

Locus. Prouenit in incultis ad oras pratorũ, & agrorum, in foſsis circa prędia, & viis,

Forma. radice longa, candida, gracili, multiplici: foliis humi iacentibus, ex atro viridibus, longis, laciniatis, hedypnoidi ſimilibus: caulibus multis, palmum altis, ſubatris, nudis, læuibus, flore luteo, multiplici ſtrue congeſto, in pappos abeunte.

Crepis. Lib. 7. c. 9.

Contrà Crepis ἐπιφυλλόκαυλος eſt Theophraſto, id eſt, in caule foliata, cuiuſmodi cũ ſit hæc planta, & eam ſeruato adhuc crepidis nomine *Crepalo* vocent Itali, & terra *crepalo*, crepidem eſſe Theophraſti

phrasti indicauit Dalechampius. Nascitur sponte in aggeribus terrenis agri Monspeliensis, satu verò & cultu in hortis nostris. Radicem habet intubo similem, parum fibratam, candidam: caules multos, cubitales, foliatos: folia intubo similia sunt, cādidiora, minus insecta ac laciniata, succo lacteo manātia, gustatu suauia,

Locus.

Forma.

ANDRYALA *maior.*
Dalecham.

ANDRYALA *minor.*
Dalecham.

HYPOCHAERIS
Dalecham

licet nonnihil amara sint: flos luteus in pappos euanascens. Lobellius Italorum *Terracrepolo* vocat *Chondrillam* cæruleam cichorij siluestris laciniatis foliis. Andryalā inter oleracea & intubacea numerat Theophrastus. Eam arbitratur Dalechampius duplicem esse Fuchsij & Dodonæi sonchum. Alter est maior horridior & aculeatus, alter humilior, tenerior, & spinis carens. Vterque in hortis humidioribus prosilit inter olera, & in vliginosis agris, radice longa flauescente, multis fibris innixa: foliis longis, latis, per ambitum incisis, in maiore pungentibus, in altero minimè: caule anguloso, cauo, geniculato: flore luteo, hedypnoidi simili, minore, in pappos abeunte, qui Iunio mense prodit, & tota æstate durat. Hypochæris, inquit Theophrastus læuior est, & aspectu mitior, & dulcior, nec vt Chondrilla, quæ prorsus edendo nō est, & radice succum multum & acrem fundit. Hæc est planta quam ex Dalechampij sententia hîc depinximus, quam Gaza inepte Porcelliam vertit. Cæruleo flore cichorium refert, quare Dodonæus

Andryla Lib.7. hist. cap.7. In hist. pl. cap.261. Lib. 5. c.13.

Locus.

Forma.

Hypochæris. Lib.7. hist. cap.11.

Lib.5.c.12.

Forma.

næus intubum ſilueſtre & cichorium vocat. Foliorum laciniis chondrillam ſecundam imitatur. Gignitur in locis herboſis, humidis, & incultis, radice longa, candida, foliis anguſtis, longis, per ambitum inciſis, pallidis, grato colore præter euntium oculos inuitantibus: caule cubitali, ramoſo: flore cæruleo, æſtate media vigente. In acetariis cocta apponitur cichorij modo, ſalubris & iucundi ſaporis non Ægyptiis tantùm, vt ſcribit Plinius, ſed & aliis, vt Græcis præſertim, & Siculis, qui oleribus multis, quæ nos negligimus, valde delectantur. Silueſtre genus cichorij alij Hedypnoida vocant, inquit Plinius, Officinæ Roſtrum porcinum, Dentem leonis, Taraxacon, & dentem caninum, quidā Caput monachi. Matthiolus aphacen Theophraſti de qua diximus, eſſe putat. Anguillara *Chondrillam* Galeni. Hedypnoidis nuſquam meminit Theophraſtus. Tragus pro hiæracio exhibuit. Dodonæus pro Chondrilla altera. Galli *Piſſenlict* appellāt, Germani *Pfaffenblat.* Prodit hæc planta ſtatim ineunte vere, in pratis, gramineis campis, ſepulchretis, ſepibus, radice cichorio proxima, lacteo ſucco referta, ſed amariore, exterius flaueſcente, intus candida, gracili, longa, parum capillata: foliis magna ex parte per humum ſparſis, cichoriaceis, longis, vtrinque per ambitum laciniatis, pinguioribus, mollioribus, auerſa parte nonnihil venoſis, erubeſcentibus, in mucronem ſagittæ criſpidi ſimilem deſinētibus. Inter quę longi exoriuntur ſcapi rotundi, glabri, ſubrubentes, caui, lacteo ſucco pregnantes, in quorum verticibus flores emicant pulchri, lutei, multiplici foliolorū ordine denſi, qui cum deciderint ſuccreſcunt lanuginoſa & papposa capitula, admirabile naturæ ludentis opus, quæ tandem à vento diſſipata in aërem auolant, remanentibus ſcaporum nudis, candidis & rotundis verticibus, raſo monachorum capiti ſimilibus, qua de cauſa caput monachi plantam hanc quidam appellarunt. Stomachum diſſolutum adſtringit cocta, inquit Plinius, crudáque ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt magis cum lente. Rupta & conuulſa vtroque genere iuuantur. Item quibus genitura valetudinis morbo effluat. Aprili menſe floret. Eſt alterum prorſus huic ſimile plantæ genus, ſed minus, nigrius, & radice ſuccoſa, non aliter quàm eius quæ morſus Diaboli vocatur. Theſion eam eſſe plantam Dalechampius arbitratur, quam Tragus endiuię, Lancerus lactucę ſilueſtris nomine pinxerunt. Locis incultis & ſaxoſis, propter

Locus.
Lib.21.c.15.
Nomina
Lib.20.c.8
Matth.in lib.2.Dioſ. cap.125.
Ibid.
Lib.1.c.87.
Lib.5.c.16.
Forma.
Lib.20.c.8.
Theſion.
Lib.1.c.87.
Locus.

HEDYPNOIS Dalechampij.

THESION Dalechamp. Endiuia Tragi.

pter

pter muros & macerias, in frigidis & vmbrosis locis reperitur, radice breui, alba, fibrata: caule procero, rotundo, ramoso, foliolis linguam imitantibus ornato, reliqua folia lactucæ similia sunt, minimè incisa. Flos est luteus, qui tandem in pappos euanescit, vt in senecione: semen nigrum est. Ex tota planta succus lacteus amarissimus exprimi potest. Quam ob causam, opinor, picridi thesion Plinius subiunxit: sic enim cum de picride dixisset, Thesion quoque, inquit, non dissimili amaritudine est, sed purgat aluum, in quem vsum teritur ex aqua. Id quod ex Theophrasto mutuatus est, sic scribente, ἡ δὲ τοῦ θησίου ῥίζα τῇ μὲν γεύσει πικρά, τριβομένη δὲ κοιλίαν ὑποκαθαίρει. Athenæus thesij florem inter coronarias recenset ex Timarchide pœta. Corchorum oleraceis & intubaceis adnumerat Theophrastus, qui ob amaritudinem in prouerbio est, eiusque folium ocimum æmulatur, Plinius iis quæ sponte nascuntur, quibus pleræq; gentium vtuntur in cibis. Alio in loco corchorũ anagalida interpretatur, de qua hîc non agimus. Dalechampius corchorum esse suspicatur plantam eam, quàm pro myosotide, id est, auricula muris maiore Tragus depinxit ac descripsit. Est enim valde amara, cocta tamen estur à quibusdam. Nascitur in vmbrosis nemoribus, interdum in veteribus muris soli nõ expositis radice breui, valde fibrata, plantaginis simili: foliis humi stratis octo vel nouem, ocimi maioris figura, in ambitu crenatis superne interdum maculis rubris conspersis, inferne plerùmque rubentibus, villosis: caule cubitali, rotundo, tenui, hirsuto, & foliis, & geniculis destituto. Flos in summitate caulis & surculorum luteus, multiplici foliorum ordine stipatus existit, hieracio similis, in pappos tandem euanescens, floret Iunio. Tota planta lacteo succo madet. Cum Theophrastus corchorum ocimi folio esse dixerit, mirum est Pliniũ ex alio fortasse auctore scripsisse corchorum herbam esse cõuolutis foliis ad similitudinem mori. Quare quidam legunt commaculatis foliis ad succi mori similitudinem, quod ex huius plantæ descriptione verum esse perspicitur. Illud vero silentio prætereundum non est, proximè terram ad caulis exortum inter folia saliuosum quendam humorem colligi, iuglandis magnitudine, rotundum, qui spatio temporis incanis, pilis obductus velut situ, muris effigiẽ representat. Corchorus, vt scribit Plinius, præcordiis, vt ferunt, vtilis, aloperiisque & lentigini. Bouum quoque scabiem celerrimè sana-

Forma. — Li. & c. 22. — Lib. 7. hist. cap. 11. — Lib. 15. — Lib. 7. hist. cap. 7. — Lib. 20. c. 15. — Lib. 25. c. 13. — Lib. 1. c. 92. — *Locus.* — *Forma.* — Lib. 21. c. 32. — Lib. 21. c. 32. — *Vires.*

CORCHORVS Dalechampij.

CORCHOROS Lobel.

ri ea inuenio, apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. Aqua eius stillatitia, auctore Trago, ad quasuis internas & feruentes inflãmationes cordis, stomachi, hepatis, pota & foris imposita facit. Chirurgi potiones vulneribus conferentes ex ea conficiunt, vino decoctam vulneratis propinantes, atque etiam foris admouentes. Succus expressus vtiliter auribus instillatur: nam punctiones earum & tinnitus tollit. Diuersum prorsus Cercorum pinxit Lobellius, Molochiam Serapionis quorundam, foliis Ocimi in sequipalmaribus & dodrantalibus cauliculis, flosculis iuxta pediculos luteis, semine in longis corniculis, Asclepiadis gracilioribus. Ex Hispano semine alebat in pensilibus hortis Io. Brancion in Bergio, & Corcorum Plinij faciebat.

Lib.1.c.92.

CHONDRILLA, CAP. XV.

Nomina. Lib.& c.22 Lib.2 c.126

Genera. Dioscо. ibid.

Forma.

Χονδρίλλη. Latinis Chondrilla, Plinio Chondrillon, & Chondrile, Arabibus *Candaret*, *Candaron*, seu *Amiron* dicitur. Aliqui, vt Dioscorides tradit, cichorion, aliqui Serin appellauêre. Eius duo sunt genera. Prior caules, flores, & folia habet cichorio similia, qua ex causa nonnulli siluestris intubi speciem esse dixêre. Verùm tenuior tota est, nempe foliis, caule, floribus ac semine gracilioribus. In cuius ramulis gummi mastiches simillimum, magnitudine fabæ inueniri solet, à quo tuberculo mastichæ, aut nucleo thuris simili, quem chondrum Græci nominãt, nomen chondrilla sortita est. Quamuis amarior sit, non minùs quàm cichorium in acetaria admittitur. Nasci-

CHONDRILLA *prior, Matth.*

CHONDRILLA *altera, Matth.*

tur in locis cultis, & scrobium aggeribus, secusque vias. Aliud chondrillæ genus folium fert oblongum, circumrosum, humi sparsum: caulem succo madentem lacteo, radice tenui, rotunda, læui, veieta, flauescente, succosa. A lactis vbertate, quò omni in parte, præsertim in radice redundat, ab Hetruscis vulgò Lattaiuola vocatur, quam rura suis acetariis pro cichorio immiscent. Nascitur in cultis & lætis.

An hæc

CHONDRILLA rara purpurea, Lob.

Dioſco. Ibid.

Vires.

An hæc Chondrilla rara ſit Lobellij Chõdrilla purpurante flore? Belgis dicitur Crupina à vocabulo Cruppen, hoc eſt repere, quia ſemen manu contrectatum ſe ſubducit ac prorepit. Hetruriæ, Syriæ, & agri Narbonẽſis collibus, non procul à Lupo monte plantula hæc non inelegans exit, ad Chondrillas referenda. Dodrantales & ſeſquipedales cauliculos & geniculatos erigit: flores purpurantes in capitulis ex ſquamulis compactis. Semen Iaceæ aut Cartami ſilueſtris nigrum, nitidum, pellucidum, deciduũ. Prior chondrilla cum radicibus tuſa adiecto melle, diuiditur in paſtillos qui nitro admiſti vitiligines emaculãt. Gummi cum myrrha tritum, & linteo appoſitum inſtar oliuæ fœminarum menſes trahit, inordinatos pilos replicat. Quod item tenera radix efficit, ſi intincta ſucco acus pilis admoueatur. Contra viperas in vino pota proficit. Succus decoctæ in vino, aut per ſe potus aluum ſiſtit. Alterius chondrillæ caulis & folia concoquendi vim habent. Succus incommodos palpebrarum pilos reflectit.

Lib.8. ſim.

Galenus de ſeride tractans, chondrillam ſeridis ſpeciem eſſe ſcribit, & adſtringentis eſſe facultatis. Ac vt Dioſcorides, & cichorium & ſerin appellari tradit, ita & Galenus hanc ſerin etiam nominari, eſſéque eiuſdem ferè cum illa facultatis, niſi quod ſapore amarior eſt chondrilla, ac præterea ſicciore vi prædita. Idem tamen alibi. Lactucæ ſilueſtre, inquit, ſimile olus eſt, quod chondrillam appellant, quæ citiùs in caulem aſſurgit, amaritudinémque habet magis perſpicuam, & lentum quendam ſuccum, albúmque, cuiuſmodi eſt titimalorum ſuccus, non tamen acer perinde vt ille: vtimúrque interdum ipſo ad pilos in palpebris reglutinandos. Quo loco de ſecunda chondrillæ ſpecie Dioſcoridis loqui videtur Galenus. Hæ itaque ſpecies diſtinguendæ ex Dioſcoride, tum vt internoſcantur, tum vt in eorum vſu non facilè peccetur, quanquam haud periculoſus error hic committi poteſt, cum facultatibus ſint affines. Plinius vtramque ſpeciem confundit, & quæ Dioſcorides duabus, ipſe vni attribuit. Chondrillon ſiue chondrile, inquit, folia habet intubi, circumroſis ſimilia, caulem minus pedali, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen, tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab hac eſſe dicantur. Succus ex vino coctæ aluum ſiſtit. Eadem palpebrarum pilos inordinatiſsimos pro gummi efficaciſsime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus vtilem carminibus ſuis pronuntiauit. Aliqui fœminis & oculis, generationiq; virorum contrariã putauere. Idem inter vulgares in cibo herbas chondrillam recenſet. Et rurſus, Chondrilla, inquit, amara eſt, & acri in radice ſucco. Cluſius aliam chondrillam pictam dedit, & deſcripſit foliis latis cichorij modo diuiſis, prorſus incauis, & denſa tomentoſáque lanugine obſitis: inter quæ caulis eminet pedalis aut amplior, rotundus, candidus, aliquot ramulis brachiatus, & foliis minoribus atque anguſtioribus, quibus atque etiam ipſis ramulis plerumque inhærent grumi fuleſcentes ſucci iſtic concreti. Flos extremis ramulis inſidet luteus, in pappos eua-

Lib.2. Ali.

Lib. & ca. 22.

Lib.21.c.15.

Ibid. ca.17.

Lib.2. ſtir. Hiſpa.c.65.

nescens:radix longa,nigricans, digiti minimi crassitudine.Tota planta incaua est, & succo prægnans,qui siccatus fuluescit, & acris est. Inuenitur in agro Salmanticẽsi,locis incultis, & multis aliis Hispaniæ regionibus.Augusto floret, vel etiã serius.Nonnulli Hispani vocant *Yerua di S.Gayteria*,eiusque decoctum præmorsis à cane rabido vtiliter exhiberi credunt. Clusio plurimum ad primam Dioscoridis chondrillam accedere videtur. Hanc Lobellius Verrucariam Chondrillam appellat,à canaliculatis seminum capitulis clauam exprimentibu, *Mazza di caualliero*,& *Mazza ferrata* Italicè dictam, à Matthiolo zacintham: quamquam figuræ inter sese differant.Conspicitur in eodem agro Salmanticẽsi post messes in aruis Chondrillæ genus vimineum,planè longis lentisque & flexilibus virgis,candicantibus, sesquicubitalibus & tactu viscidis,multis exiguis foliolis secundum longitudinem nascentibus, quæ secundum radicem initio maiora sunt, cichorij fere incisura, postea flacescunt:extremi rami flosculum exiguum, luteum, & in pappos euanescentem gerunt:radix oblonga est, lacte manans, vt & reliqua planta. Floret quo superior tempore. Salmanticenses Iunquiera vocant, & ex ea scopas conficiunt, pueri viscum ex eius radice cum nigro melle conficiunt,ad cardueles aliasque auiculas capiendas idoneum. Hanc chondrillam eandem esse puto, quæ à Pena

CHONDRILLA prior, Clusij.

CONDRILLA viminea viscosa, Penæ.

Chondrilla viminea viscosa vinearum dicitur. Nam radix vniuersaque planta,inquit,lacte turget, & viscida est tactui,creberrimis vimineis viticulis, flexu mollibus,candidis,rectis,confertis assurgit,duorum cubitorum altitudine, folia in imo cichorij aut cyani incisura,sed valde exilia & tenera,reliqua foliola secundum viticulorum longitudinem certis & æquis distincta interuallis, ad fastigium vsque porriguntur, speciemque virgarum viridi albóque variegatarum præbent:summis viticulis insunt,flosculi lutei in pappos dehiscentes.Chondrilla hæc visu pulcherrima, plurima Iunio & Iulio floret cis Pontem Castrinoui à Mompelio vix sesquimiliare,cuius hæc datur pictura.

HIERA

HIERACIVM. CAP. XVI.

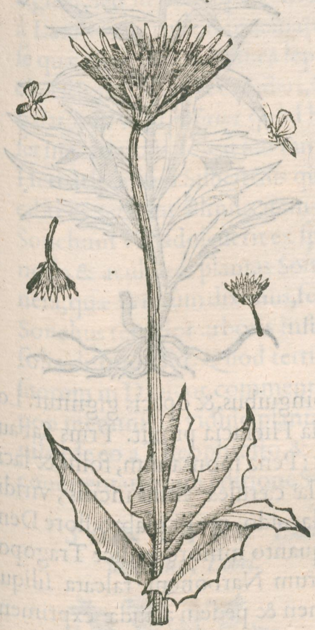
QVOD ἱεράκιον Græcis similiter Latinis Hieracium dicitur, id est, Accipitrina, Gallicè Herbe *d'esperuier*, quod accipitres aues, Græcis ἱέρακες, huius herbæ succo oculorum aciem acuere dicuntur. Hieracij genera duo facit Dioscorides, magnum & paruum, quibus adiecit Dalechampius hieracium μακρόκαυλον. At hieracium quidem minus Matthioli, picrida Theophrasti ex Dalechampij sententia esse diximus. Hieracium autem magnum

Nomina

Genera. Lib.3.c.63.

Ibid.

HIERACIVM magnum Dalechamp.

HIERACIVM minus Dalech. maius Matth.

Dioscoridis, caulem emittit asperum & spinosum, subrubrum, cauum: folia ex interuallis rariuscule diuisa, similia soncho per ambitum, luteos flores in oblongis capitulis. Hieracium maius id est, Matthiolo & Dodonæo, quod hîc Hieracij minoris nomine pinximus. Minus Hieraciũ Matthioli & Dodonæi paullo ante Picridis nomine exhibuimus. Aliud verò hieraciũ magnum profert hîc Dalechampius, quod radicem habet reliquis hieraciis similem, sed crassiorem: folia circa radicem magna, ampla, sinuosa, in medio caule quaterna, quináve eum amplexantia. Caulis cubito altior est, striatus: flos in eius vertice luteus, tragopogoni similis, amplior in lanuginẽ euanescens, non vt in reliquis id genus plantis candidam, sed e rufo nonnihil rubescentẽ. Lacteo succo tota planta manat. In pinguibus & apricis locis nascitur. Quod autem hieracium maius Matthiolus exhibuit, pro hieracio minore ex Dalechampio hîc proponimus: folia enim ex interuallis habet, diuisa in ambitu, cauliculos teneros, virentes, in quibus lutei flores orbem circinantes emicant. Eiusdẽ hieracium μακρόκαυλον à caulium longitudine cognominatum est. Radice nititur crassa, in fibras multas diuisa: caule est cubito maiore, subrubro, rotundo, villoso, media sui parte foliato: foliis multis, vna stipatis, oblongis: flore & in caulis vertice, & medio, qua filia cumulata exeunt, luteo in oblongis capitulis, tandem in pappos auolante. Tota planta lacteum succum fundit.

Forma.

Locus.

In lib.3. Diosc.c.63.

HIERACIVM Macrocaulon, Dalechamp.

HIERACIVM Sabaudum Pen. & Lobell.

HIERARCIVM Narbonense falcata siliqua, Lob.

Inhumectis, pinguibus,& opacis gignitur. Lobellius duo alia Hieracia pinxit. Prius Sabaudum nominat : Pena montanum, foliis & laciniis Chondrillæ cæruleæ altius incisis, viridibus,in caule flaccido, molli,glabro:flore Dentis leonis, aliquanto minore: radice Tragopogonis. Alterum Narbonense falcata siliqua calendulæ semen & pedem alaudæ exprimente.Notissimum est Monspeliensibus, vbi inter segetes, & in agrorum marginibus Bontoneto finitimis luxuriat, foliis oblongis Hieracij,vel chondrillæ marinæ: gracilibus alis, multis diuisis cauliculis , & floribus luteolis lampsanæ similibus: semen in falcatis paruum,calendulæ ritu exilibus corniculis radiatim ab vno pediculo aptis, alaudæ, cancri, vel aranei pedes referentibus. Vtrumque Hieracium, vt scribit Dioscorides, vim habet refrigerandi, & modicè subadstringendi. Vnde illitum stomacho æstuanti inflammationibúsque prodest. Succus erosionem stomachi sorbitione mitigat. Herba cũ radice illita vibratis à scorpione ictibus auxiliatur. Galenus Hieracium,in simpliciũ censu præteriit,ita etiã Paulus & Aetius, sub lactucæ aut intubi generibus id comprehendentes:Plinius de lactucæ sponte nascentis generibus tractans.Ex his,inquit,rotunda folia & breuia habẽtem, sunt qui Hieraciam vocent:quoniam accipitres scalpendo eam, succóque oculos tingendo

Lib.3.c.69.
Vires & Temper.
Lib.20.c.7.

gendo obscuritatem cum sensere discutiant. Quare non sine ratione Cordus existimat Dioscoridem libro tertio inter vmbelliferas plantas Hieracia non descripsisse: cum enim sint oleraceæ & intubaceæ plantæ, eas libro secundo, vbi de lactuca & intubo agitur, describi oportuit.

In lib. 3. Diosc. c. 72.

SONCHVS. CAP. XVII.

Σόγχος Græcis dicitur, sic & Latinis Sonchus, ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν, id est, quod salubrem fundat succum. Cicerbitam à Romanis vocari, quo vocabulo etiam hodie Hetruria vtitur, in quibusdam Dioscoridis exemplaribus legitur. Sed id nomen recens Dioscoridi attributum putat Ruellius, cum nusquã à Latinis vsurpatum inueniatur. A recentioribus etiam lactucella, eademq; fortasse quæ ab Apuleio lactuca leporina nominatur, quod cum leporem animus deficit æstu, hac sibi solet mederi, Galli *Laicterons* à lactis copia nominant, & leporis palatum, *Palais au lieure*, quòd hoc animal vt ab æstu vindicetur, & caloris propulset incommoda, soleat sub ramis eius decumbere. Sonchi genera duo agnoscunt Herbarij omnes. Siluestrius quoddam, & magis spinis horrens. Alterum tenerius, cibis expetitum. Plinius item duo, album & nigrum, ambo spinosa. Galenus ait Sonchum vbi adoleuerit ex spinosis plantis esse. Theophrastus quoque inter spinosas & aculeatas plantas Sonchum retulit. Dioscorides verò cum duo Sõchi genera, quæ primùm diximus, fecerit descripseritque, in fine capitis subiungit. Alter Sonchus tenerior arboris instar latis constans foliis, caulem in ramos exeuntem folia distinguunt. Quod tertium genus scribit Matthiolus in vtraque editione suorum in Dioscor. commentariorum non solum non inueniri in Italia, in qua non meminit se vidisse plantam, quæ Sonchum arborescentem referat, sed etiam nihil de eo à Theophrasto, & Plinio literis mandatum. Idem tamen in secunda commentariorum editione Sonchum læuem alterum depinxit tantùm Corna-

Nomina

Lib. 1. c. 20.

Genera

Li. 8. simp. Lib. 7. hist. ca. 9. Li. 2. c. 124.

In lib. 2. Diosc. c. 124

Embl. 117. li. 2. Diosc.

SONCHVS *Læuis latifolius, Lobel.*

SONCHVS *Asperior, Lobellij.*

SONCHVS Læuis laciniatis foliis Lobel.

SONCHVS Aſper Matthioli.

SONCHVS Læuis.

SONCHVS Læuis alter, Matth.

Embl.117. lib.2. Dioſ.

rius duo duntaxat Sonchi genera à Dioſcoride conſtitui putat, nec tertium accipiendum genus, de quo poſtremis verbis agat, velut antea de duobus locutus fuerit, ſed de priore quod agreſtius & ſpinoſius eſt, primùm agere: deinde in fine capitis de Soncho teneriore qui arborem refert. Lobellius alios, aut certe aliter pictos Sonchos exhibuit. Primum læuem teneriorẽ, latis foliis, leiuiuſculis per ambitum

tum laciniis & ſpinulis, aſperis. Alterum aculeis aſperiorem, aut horridiuſculum, foliis anguſtioribus, laciniis amplioribus & ſpinis acutioribus. Tertium læuem foliis multum laciniatis, dentis leonis. Quartum læuem alterum, folio profundis laciniis ſinuato, cuius ſummum hederæ folium refert, auerſa parte rubens, nullis ſpinis hirtum: flos endiuiæ ſilueſtris: caulis bicubitalis. Sonchus eſt læuis alter Matthioli. Sonchus latifolius Lobell. Sonchus aſper Lobellij. Sonchus læuis Lobellij vulgaris. Dalechampius tertium Sonchi genus arboreſcẽs protulit: item & aliud quorum Hiſtoriam eius iudicio hîc aliis Sonchis ſubiunximus.

Forma.

Sonchus aſper & læuis caule cõſtant anguloſo, cubitali, intus cauo, inani, molli, fragili, lacte referto, & plerumq; rubeſcẽte: foliis in ambitu per interualla diſſectis, ſiue cichorij modo laciniatis, quæ quidem in aſpero criſpa, aſpera, & pungentia ac ſubrubeſcentia ſunt, in læui læuia, & ſine ſpinis. In caulium ſummitate flores ſunt lutei, Senetioni haud abſimiles, qui tandem in pappos euaneſcunt.

Locus.

Hi Sonchi naſcuntur in hortis, campis & vineis.

Ibidem. *Vires & Temper.*

Vtriuſque vis refrigerat, inquit Dioſcorides, modicè adſtringit, æſtuanti ſtomacho, & inflammationibus illiti proſunt. Succus eorũ ſtomachi roſiones ſorbitione mitigat: lac elicit, in vellere appoſitus ſedis ac vuluæ collectionibus opitulatur. Tam herba quam radix illita vibratis à ſcorpione ictibus ſubuenit.

Li.8.ſimp.

Galenus de Sonchi viribus hæc ſcripſit. Sonchus vbi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterùm viridis etiámnum & tener eſtur, perinde vt cætera olera ſilueſtria. Temperamentum eius quodammodo miſtum eſt: conſtat enim ex aquea terreaq; ſubſtantia, vtraque læuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdam eſt particeps, & ſiue cataplaſmatis modo illinatur, ſiue edatur, apertè refrigerat: poſtea verò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatẽ.

Li.& ca.22.

Quæ præterea Plinius ſcripſerit, ſcire operæ præiiũ eſt. Eſtur & Sonchus, vt quẽ Theſeo apud Callimachũ apponat Hecale, vterque albus & niger, lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus cui eſt lactis nitor vtilis orthopnoicis, lactucarum modo (ex embammate addit Cornarius ex vetere Pliniano codice.) Eraſiſtratus calculos per vrinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum menſura in vino albo, & oleo calefactus adiuuat partus, ita vt à partu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq; meliorem infantium: vtiliſsimus iis quæ lac coire ſibi ſentiant. Inſtillatur auribus ſuccus, caldúſque in ſtrãguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleiſq; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionéſque, radix verò illinitur. Eadem decocta cum oleo in Punici mali calice, auriũ morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet veſci, vt morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccum eius. Refrigeratoriam tamẽ vim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Sic enim Cornarius ex eodem vetere codice.

Ibid.

Soncho noſtri vtuntur hyeme in acetariis, inquit Matthiolus, præſertimq; eius radicibus, quæ cum teneræ ſint & dulces, menſis expetuntur. In vino decoctus ſtomachi fluxionibus medetur. Lacteus liquor è caule manans datur potandus ægrè ſpirantibus, & aſtmaticis. Idem auribus inſtillatus dolorem tollit, præſertim in mali corio cum oleo decoctus.

Sonchus dendroides, ideſt, arboreſcens Dalechampij radicem habet craſſam, nigricantem, ex qua radiculæ multæ prodeunt: caules bicubitales, atque interdum altiores, teretes, foliis ſtipatos ſinuoſis, ſeu per oras ex interuallo inſectis, latis, quercui haud abſimilibus, lacte diffluentibus. Rami in caulibus nulli ſunt, ſed ab imo ſcapo ad ſummũ vſque

non

SONCHVS Dendroides, Dalechamp.

non procul à ſingulorum foliorum exortu, ſinguli naſcuntur petioli, tenues, qui multos flores ſuſtinent luteos, quales ſunt aliorum Sonchorum, aut lactucæ, qui tandem in pappos abeunt. Hoc eſt tertiũ Sonchi genus, cuius capite extremo de Soncho Dioſcoridem meminiſſe diximus. Sed hic ſcrupulum ac dubitationem rei herbariæ ſtudioſis iniiciet Dioſcorides Latinus, in quo ſic legitur. Alter Sonchus tenerior arboris inſtar, latis cõſtans foliis: caulem in ramos exeuntem folia diſtinguũt, cum dixerimus ramis nullis, ſed foliis tantùm & floribus huius Sonchi caules ornari. Quem ſcrupulum eximent Græca quæ ſic habent. ὁ δὲ ἕτερος σόγχος, ὁ δὲ τρυφερὸς, δενδρώδης ἐστὶ, καὶ πλατύφυλλος: τὰ δὲ φύλλα διεῖλε τὸν καυλόν. Quæ ſic fideliùs conuertiſſet Ruellius. Alter Sonchus qui etiam tenerior, arboreſcit, & latis conſtat foliis: caulem folia diſtinguunt. In ſaxoſis frigidorum montium cliuis prouenit hic Sonchus. Eadem præſtat quæ & reliqua Sonchi genera.

SENETIO. CAP. XVIII.

Nomina

Lib. 7. hiſt. ca. 7.

GRæcis ἠρίγερον quod flores eius capillorum ritu vere caneſcant, Latinis Senetio dicitur, quibuſdam vulgò Cardocello, aliis Spelicciosa, Gallis *Seneſſon*, Germanis *Creutzvurtz*, Hiſpanis *Bonuaron*. Theophraſtus Senetionem oleraceis & intubaceis adnumerauit. Is & Dioſcorides vnius duntaxat Senetionis meminerunt. Recentiores iidémque rei herbariæ

Li. 4. Dioſ. c. 92.

Lib. 5. c. 17.

periti plura genera fecerunt. Quidam Iacobeam à quibuſdam vocatam, Senetionem maiorem appellant. In qua etiam ſententia eſt Matthiolus ſecunda cõmentariorum in Dioſcoridem editione. Addunt his Senetionem marinum, Dale-

Genera.

champius Senetionem fœtidum. Dodonæus genera tria deſcripſit, Senetionem maiorem, huic ſimilem minorem, tertium foliis longis & anguſtis, caule gracili, recto, ex fuſco purpuraſcente, molli veluti lana veſtito. In ſummitate flores in pallido lutei, ſtatim atque dehiſcunt cani fiunt. Hunc Theophraſti Senetionem eſſe

Forma.

arbitratur. Senetio Dioſcoridis & veterum cauliculo eſt cubitali, ſubrubro: foliis cõtinuis, laciniatis, & per extremitates erucæ modo diuiſis, ſed minoribus: floribus luteis, qui celeriter diſſecti vaneſcunt in pappos: radice ſuperuacua.

Locus

Naſcitur paſsim in hortis, atque etiã ſuper mœnia & in maceriis Vireſcit toto anno, & quolibet fere menſe floret. Ideo non deſunt qui hunc Italico idioma-

Matth. ibi.

Lib. 4. c. 92.

te vocent *Fiore d'ogni meſe*. Folia cũ floribus refrigerant, inquit Dioſcorides. Quare illita cum vini modico, vel per ſe, teſtium, & ſedis inflammationes ſa-

Vires & Temper.

nant: quin & ex manna thuris medẽtur cum reliquis vulneribus, tum iis quæ nerui acceperunt. Illiti per ſe cum aceto pappi, idem munus præſtant. Verum recentes epoti ſtrangulant. Totus caulis, ſi coctus in paſſo potui detur, ſtoma-

Li. 6. ſimp.

chi dolores à bile contractos perſanat. Senetionis breuiter meminit Galenus his

SENETIO Matth.

his verbis. Senetio facultatem mistam obtinet, simul refrigeratoriam, & modicè digerentem. Plinius de Senetio ne multas eásque diuersas sententias recenset, inter quas eam etiam quam ex Dioscoride proposuimus. Erigeron, inquit, à nostris vocatur Senetio. Hanc si sine ferro circũscriptam effodiat aliquis, tangatq; ea ter dentem, & alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita vt viuat herba, aiunt dentem eum postea non doliturũ. Herba est trixaginis specie ac mollitia, cauliculis subrubicun dis. Nascitur & in tegulis & in muris. Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput eius numerosè diuiditur, lanugine qualis est spinæ inter diuisuras exeunte. (Sic enim legit & distinguit Cornarius, cum in vulgatis exemplaribus exaratum sit, caput eius numerosa diuiditur lanugine, qualis est spinæ, inter diuisuras exeunte.) Quare eam Callimachus Acanthida appellat, alij pappũ. Nec deinde Græcis de ea constat. Alij erucæ foliis eam esse dixerunt, alij roboris, sed minoribus multo. Radice alij superuacua, alij neruis vtili, alij potu strangulante. E diuerso quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & iocinoris. Renibus extrahere arenam dixere. Ischiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in passo vtilissimam. Præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentesq; in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale esset demonstrarent, contra serpentes in aqua bibendã, edendamq; comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per vsus digeremus. Lanugo eius cum croco & ex igno aquæ frigidæ trita, illinitur epiphoris. Tota cum mica salis strumis. Nec hoc solùm loco Plinius Romanis experimentis per vsus eam digerit, sed aliquanto post, Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci testium inflammationes sanat. Et rursus. Doloribus Erigeron ex aceto illinitur: quæ paulo aliter Dioscorides habet. Senetio maior quorundam, ab Herbariis vulgò Herba S. Iacobi, & S. Iacobi flos, & Iacobea nominatur, Gallicè *L'herbe S. Iaques*, Italicè *Carduncello maggiore*, Germanicè *S. Iacobs Bluom*, caulibus est longis, aliquando sesquicubitalibus, rubentibus, striatis, surculosis: foliis in ambitu laciniatis, erucæ siluestris æmulis, nigricantibus, gustu amaris, ante caulium exortum humi iacentibus: floribus luteis forma chamœmeli floribus haud dissimilibus, qui flaccescẽtes in papposam lanuginẽ euolant:

Lib. 25. c. 13.

Embl. 83. li. 4. Dioscor.

Li. 26. ca. 8.

Cap. 12.

Forma Iacobeæ.

SENETIO maior, siue flos S. Iacobi, Fuch.

Locus.

SENETIO Maior, siue flos S. Iacobi. Matth.

Li.1.c.47.

Forma

SENETIO Fœtidus Dalechamp.

Lib.25.ca.5.

Locus.

euolant: in medio semen est cinereũ: radix alba, & fibrata. Nascitur in agrorum marginibus, & aquarum ripis, locisque arenosis. Iulio & Augusto mensibus floret. Amara est, & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat. Recentiorum medicorum experientia cognitum est, herbam hanc vulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodesse. Fistulas quoque iidem curare, & ne vltra serpant prohibere impositam tradũt. Aiunt alij huius succo gargarizato gutturis inflammationes & apostemata sanari. Eandem pinxit Lobellius nomine Iacobeæ Senetionis. De Senetione marino, siue Iacobæa marina Dodonæi diximus in libro de maritimis. Senetio fœtidus Dalechampij radicc nititur palmum longa, lignosa, cõtorta, nigricante, fibrata: constat venusta foliorum coma ex atro virentium denso stipatu prodeuntium, Senetioni similium, elegantissimis incisuris diuisorum, vt acanthi speciem ob venustatem pictoribus sculptoribusque magnopere celebratam vincant, tam pinguiũ, vt melle illita quispiam credere posit, & complicata, & sese mutuo contingentia vix separentur, sic tanquam eo glutinis lentore cohærescunt, odore graui, qualis est scrophulariæ maioris, aut ebuli, vnde ei fœtidi cognomentum: caulæ pedem non excedente, supra folia parum extante, ac inter ea ferè abdito: flore Senetionis, luteo, in pappos abeunte. Quidam artemisiam fœtidam appellant, à quadam cum artemisiæ foliis similitudine. Sunt qui sideritim quartam à Plinio memoratam esse volunt, in maceriis nascentem, cum teritur fœtidi odoris. In macris, asperis, & frigidis locis luxuriat. Succum laudant ad vlcere maligna. Alia duo Senetionis genera Myconus dedit quæ hic depinximus. Prius herba est in saxis nascens, fruticosa, radice minima, in radiculas alias diuaricata, cauliculis multis, teretibus, lignosis, candicantibus, dodrantalibus, in quibus folia sunt minima, tenuia, rorismarini, sed tenuiora, superne viridia, inferne candida, quæ inæqualibus spatiis in caulibus oriuntur: in singulorum cauliculorũ cacumine modo bina, modo ternam, quandoque quaterna capitula emergunt pineæ nucis effigie, quæ tandem in pappos euanescunt. Trita manibus folia pini odorem referunt, mansa vero adstringentem saporem. Hanc ille Senetionem vocat, quod vt cætera Senetionis genera, facile canescat. At stœchadis citrinæ species potius videtur, de qua dicemus idoneo loco. Alterũ genus, herba est in quercetis, locisque non admodũ siccis

siccis,sed humidis,interdum & in pratis naſcens,cubitali altitudine, radicibus tenuidis, candibus, lignoſis, dulcibus, caule aliquantiſper piloſo, rotundo, cauo, medulla lanuginoſa farcto, in quo folia ſunt exigua, piloſa, in ambitu ſerrata, craſſa,aliquantulum viridia, infernè rubeſcentia, quæ quandoque colore vinoſo manus inficiunt.In caulis ſummitate flores ſunt lutei,in pappos protinus abeuntes. Sapor totius plantæ aqueus eſt,vt vulgaris Senetionis. Videtur genus eſſe Se-

SENETIONIS Genus, Miconij.

SENETIONIS Species, Dodonæi.

netionis à Plinio deſcriptum loco ſupra adducto, trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrotundis. Naſcitur in tegulis & in muris. Sic ea quam hîc damus, foliorum ſpecie trixaginem æmulatur,caulis & folia rubeſcunt,citò caneſcit, & flos in pappos abit. Quod in tegulis & muris oriatur,non repugnat: nam vulgaris Senetio etiam in montibus,& locis diuerſis reperitur. Aliam Senetionis ſpeciem protulit Dodonæus alio in loco,quæ tamen differt à Senetione maiore & minore,foliis maioribus, profundius inciſis, & ad cichorij folia accedentibus, caules eius ramoſi, pedales,comantibus in ſummo floribus luteis, qui citiſsimè & caneſcunt, & in pappos abeunt, veluti Senetionis, cætera Senetioni æqualis. Fœtet herba nonnihil,vnde cichorium fœtidum à nonnullis vocatur. Hæc herba certè in cichoracearum numero habenda, & talis quidem, inquit Dodon. qualis eſt Theophraſti Aphace cichoreacea, niſi quod hæc æſtate ſolum floret. Theophraſti vero Aphace tota hyeme,totóque vere. Hanc pinxit Lobellius nomine Erigeri tomentoſi. Foliis enim eſt tomentoſis, in calidis regionibus proueniens.

Lib.purg. Apc.1.c.25.

BVGLOSSVM. CAP. XIX.

Nomina

BΟύγλωσσον, & βούγλωσσος, Latinis etiam Bugloſſum, & lingua bouis, ſeu lingua bubula, nominatur, vulgò Borrago, Plinio Euphroſynon ab efficienda voluptate, vt dicetur, Arabibus *Leſen arthaur*, ſeu *Leſan althaur*, Gallis *Bugloſſe* & *Bourrache*, ſeu *Borrage*, Italis *Borragine*, Germanis *Borreſcht*, Hiſpanis *Borraia*. Leonicenus, Manardus, Ruellius, Fuchſius, Tragus, Cordus, Matthiolus, Marcel. Virgilius, Dodonæus, Cornarius, Pena & Lobellius, atque alij rei herbariæ periti, Bugloſſum veterum, eam proculdubio herbam eſſe putant, quam borraginem vocamus, non illam quæ vulgò bugloſſa nominatur, & cuius in officinis communis eſt vſus; neque id temerè, ac ſine iudicio. Primum

Li.4.c.124.

deſcriptio bugloſſi à Dioſcoride tradita borragini ita conuenit, vt nulla prorſus nota ab illa diſcrepet. Bugloſſum, inquit, verbaſco ſimile eſt, folium in terra ſparſum, nigrius, aſperum, bubulas imitans linguas.

BORRAGO *Bugloſſum verum.*

Quis niſi plane amens ex ipſa inſpectione non iudicet Borraginem foliis eſſe verbaſco ſimilibus, nigrioribus tamen & aſperioribus? Nonne & folia Borraginis in terram inclinant, & bubulas linguas tum forma, tum aſperitate imitantur? Contra quæ Bugloſſi nomen in officinis ſibi falsò vendicauit, nonne folia habet oblonga echio ſimilia, non ita lata vt bubulas referant linguas? Ob id Cato ſurculum inſitum

De re ruſt. ca.40.

cum lingua bubula obtegere iubet, ſi pluat, ne aqua in librum permanet, nonne rotundiore & latiore potiùs folio, quale eſt Borraginis, quàm longiore & anguſtiore, quale eſt Bugloſſæ, ad contegendam rotundam inſitionem vti maluit? Præterea Bugloſſæ folia minùs in terram vergunt, quin potiùs ſurgunt, è toto ferme ceſpite ſurſum tendentia, nec aliqua ex parte verbaſcum referentia. Ad hæc Bugloſſæ folia modicè hirſuta ſunt, mollia, denique albicant, non nigricant. His accedit Auicennæ teſtimonium ſic ſcribentis. Lingua bouis eſt herba lata habens folia ſicut almaru, & ad tactum aſpera, & rami eius aſperi ſunt, ſicut pedes locuſtarum. Oportet autem vt illa adminiſtretur, quæ eſt in Coraſceri craſſa habens folia, ſuper quorum faciem ſunt puncta, quæ ſunt radices ſpinarum & pilorum exeuntium ab ea. Quibus verbis adeo perſpicuè Borraginē expreſsit Auicenna, vt facilè quiuis intelligat eam eſſe linguam bubulam, quam diligenter deſcripſit præter morem, quod ſuo quoq; tempore non deeſſent, qui veri Bugloſsi loco alia vterentur: quod declarat iis verbis quæ ſubiicit. Quæ autem in hac terra reperitur, & qua vtuntur medici, plurimum eius eſt genus almaru, & non eſt lingua bouis, & neque confert vt iuuamentum illius eſt. Hæc Auicenna. Iam vero Apuleius Bugloſſum Corraginem à Lucanis appellari ſcribit, quod cordis affectibus quam maximè opitulentur, quæ primæ duntaxat literæ mutatione à Borragine diſtat. Cum igitur ex iis euidenter demonſtratum ſit Borraginem noſtram veterum eſſe Bugloſſum, in poſterum medici pharmacopœiq;, ſicubi Bugloſſum ab antiquis in medicamentorum compoſitiones adhibitum legerint, Borraginem noſtram, non vulgare Bugloſſum vſurpent

Lib.2.cauſ. ca.436.

Li.de med. herb.

vſurpent, vt iis vſuri quas debent vtilitates ex medicamentis capiant. Eſt igitur Borrago Bugloſſum latifolium Lobellij, perperam Lycopſis Anguillaræ: foliis latis, oblongis aſperis, eminentibus vbique bullis, tenuiſsimis aculeis armatis, qui totam plantam hirſutam, atque rigidam reddunt: caule cubitali, & quandoque maiore, pingui, cauo, ſubrubente, aculeis vbique rigente, ramulis multis brachiato: floribus ſtellæ modo radiantibus, ſpecioſis, cærulei coloris, nigro è medio prominente apice: ſemine nigro & ſtriato: radice alba, tenera, pollicari craſsitudine, guſtu ſubdulci, & lento. Aliam Bugloſſam ſeu Borraginem ſcribit eſſe Cordus, quæ ſolo florum colore à ſuperiore differt: omnino enim candidos edit. Quid verò de vulgari noſtra Bugloſſa ſentiendum? Bugloſſum domeſticum ſeu hortenſe & ſatiuum Meſues eſſe Borraginem, ſiluestre verò ſeu erraticum eſſe Bugloſſam vulgò dictam cenſuit in Meſuem Manardus. In eadem eſt ſententia Valer. Cordus. Matthiolus Borraginem & vulgarem Bugloſſam ſpecie quidem & forma à ſeſe differre arbitratur, ſed iiſdem pollere viribus, eundémque vtriuſque ſaporem euidens facere eiuſdem facultatis iudicium: aut ſi eædem prorſus vires non ſint, certe proximas, & valde ſimiles eſſe: quin & facie non multum ea differre, ſi illud genus ſpectes, quod hodie ex Hiſpania allatum in hortis ſeritur, quod etſi verbaſcum non omni ex parte referat, quemadmodum Borrago, foliorum tamen figura bubulas linguas maximè imitatur. Fuchſius Bugloſſam vel linguam bouis Officinarum & Herbariorum, Cirſium Italicum vocat. Dodonæus eandem Bugloſſam domeſticam maiorem Officinarum, Cirſium Fuchſij, Bugloſſum magnum ſatiuum vocat & lycopſim. Lobellius & Pena Bugloſſum anguſtifolium. A Dodonæo diſsidet Matthiolus, ſicut & ab iis qui Bugloſſam vulgarem echij genus eſſe ſtatuunt, ſicut in Echio & Circio dicemus. Cæterùm bugloſſum vulgare folio eſt longiore quàm Borrago, hirſuto, molliùs aſpero: caule ſeſquicubitali, rotundo, hiſpido, ex quo rami exeunt ſurſum ſpectantes: flores edit purpureos, Borragine minores, è quibus nigrum oritur ſemen. Radix illi eſt Borragini ſimilis omnino, ſed craſsiore, pinguioréque cortice. Bugloſſam longifoliam Cordus, Tragus Italicam appellat. Huius tria obſeruauit genera Matthiolus, hortenſe latioribus ac longioribus foliis, & ſilueſtris duplex genus. Vnum foliis latioribus, & floribus purpureis, alterum foliis anguſtioribus, & floribus nigricantibus. Dodonæus præter Bugloſſum ſatiuum quod diximus, alterum Bugloſſum minus reperiri in quibuſdam Germaniæ locis, & in Belgij hortis ſcribit, facítque anchuſæ genus. Lobellius, Bugloſſum minimum Echij facie appellat, radice & foliis anguſtifolij Bugloſsi, ſed exilioribus, Echij paribus. Flos ex rubello violaceo nitet. Semen Bugloſsi haud abſimile. Saporis, odoris & vſus non diſparis. Hæc Lobellius. Alterum Bugloſſum ſilueſtre, quod lycopſim ſilueſtrem ipſe appellat, ſeplaſiarij Bugloſſam ſilueſtrem. Bugloſſum ſatiuum minus, quod modo ex Lobellio deſcripſimus Bugloſſo maiori ſatiuo prorſus ſimile facit Dodonæus, caule, foliis hirſutis, aſperíſque & radice: niſi quod hæc omnia in iſto ſunt minora, cauliculi bre-

BVGLOSSVM Vulgare.

Matthi. in li. 4. Dioſc. ca. 124.

Forma.

Lib. 1. plan. ca. 74.

Ibidem.

Li. de hiſt. plan. c. 128.
Lib. 1. ca. 3.

Forma.

Matth. ibi.

Lib. 1. plan. ca. 45.
Lib. 1. c. 77.
Ibidem.

Lib. 1. c. 3.

BVGLOSSVM Silueſtre, Matthioli.

BVGLOSSVM Minus ſatiuum, Dodonæi.

BVGLOSSVM Minus ſilueſtre, Dodonæi.

Cap.128.

uiores, folia minora, & anguſtiora, flores ſimiles, minores, purpurei coloris, ſed dilutioris: ſemen item ſimile, minus & nigrius. Id Fuchſius pro circio Germanico exhibet. Huic proximũ Bugloſſum ſilueſtre, ſiue Lycopſis ſilueſtris, ſed foliis aſperioribus, minoribus, anguſtis, flores ſimiles, ſed multo minores & cærulei, ſemen minutum & fuſcum, radix longa & gracilis. Fuchſius id echium eſſe, ac pro eo depingere voluit. Hic non omittendum Bugloſſum ſemper virens Penæ, etiam in frigidiſsimis regionibus, Anglia, Antuerpia & reliquo Belgio, vbi plurimum & per oportune viget in hortis ad vſus medicos. Folia ei ſubrotunda, latifoliæ Borraginis, vti etiam caulis: radix ſitu, habitu, & muccagine conſolidæ maioris: flores vero ſecus alas & folia prorſum anguſtifoliæ, eiuſdem ſaporis & vtilitatis ad cordis, & melancholicos affectus. Huius plantæ Lobellius non meminit, ſed alterius quam Symphytum pumilum repens Borraginis facie appellat, Borraginem minimam herbariorum, quæ alitur in hortis Belgij, foliis Borraginis aut pulmonariæ, minoribus: floſculis item in cæruleo purpureis Borraginis, ſed radix pulla Vlmariæ aut caryophillatæ fibris implexa. Floret hyeme in penſilibus hortis, vere, etiam Auguſto in hortis. Guſtanti cum muccagine quandam acrimoniam exhibet, quod Borragini aut Bugloſſo negatum eſt.

BVGLOSSVM Semper virens, Penæ.

BORRAGO Minima Herbariorum.

Quænam ſit hæc antiquis adhuc ignoramus. Hæc Lobellius, qui eandem aut perſimilem vidiſſe ſe ait in horto Mutoni, cuius folia conſperſa erant notulis pulmonariæ ritu. Sed quæ de Borragine & Bugloſſo dicenda ſuperſunt perſequamur. Borrago ſponte naſcitur in hortis omnibus, adeo vt inde haud facilè extirpari poſsit, & in ſabuloſis campeſtribúſque. Tota æſtate floret. Borrago, auctore Dioſcoride, in vinum iniecta animi voluptates auget. Cui ſubſcribit Galenus ſic ſcribens. Bugloſſum humidæ calidæq; temperiei eſt. Itaque vinis iniectum lætitiæ ac hilaritatis cauſa eſſe creditur. Sed & iis qui ob gutturis aſperitatem tuſſiunt, coctum in melicrato conuenit. Et Paulus his verbis, Bugloſſum humidum eſt & calidum temperamento: quamobrem vino immiſſum lætitiam ac animi voluptates efficere dicitur: Plinius. Iungitur huic Bugloſſos, boum linguæ ſimilis, cui præcipuum, quod in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur euphroſynon. Quæ verò in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus reperiuntur, Bugloſſum naſcitur in campeſtribus, &c. Deinde aiunt eam quæ tres thyrſos emittit, &c. Dioſcoridis non ſunt, ſed planè ſuppoſititia, tum ob dictionis diſsimilitudinem, tum quod eadem in Plinio de Cynogloſſo leguntur. Iungitur & Cynogloſſos caninas imitans linguas, topiariis operibus gratiſsima. Aiúntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe, quæ quatuor ad quartanas. Quamquam etiam in Plinio ſimile quiddam habeatur de Bugloſſo: Bugloſſo inareſcente ſi quis medullam è caule eximat, dicátque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſsionem aiunt à febre liberari. Quare illa ex Plinio, vel ex alio quouis Dioſcoridi adiecta eſſe conſtat, nec in Aldino exemplari Græco reperiuntur, neque ea habet Ruellius in tranſlatione ſua, in qua hoc capitis exordium eſt. Bugloſſum verbaſco ſimile eſt, &c. Bugloſſum vrinam cit, inquit Symeon Sethi, & ſitim ſedat. Caules eius cocti, & crudi comeſti iecoris affectibus proſunt. A viatoribus ex eo conficitur

Tempus.
Li.4.c.123.
Vires & Temper.
Li.6.ſimp.
Lib.7.
Li.25.ca.8.
Lib.25.c.8.
Lib.26.c.11.

Matth. ibi.

zulapion, & eſt vtile. Vulgari Bugloſſo vt & Borragini vis ſane magna ineſt ad animi deliquium, atque alios cordis affectus, & ad melancholicos morbos, & præſertim eorum decoctum ex vino vel aqua. Trita vulgaris Bugloſsi radix ex aceto, & illita tribus diebus continuis ſcabioſos iuuat. Præſtat vtriuſque plantæ ſuccus hauſtus ad epota venena, & venenatorum animalium morſus. Stillatitia eorum aqua deliriis, quæ cum febre eueniunt mirificè auxiliatur. Præterea oculorum inflammationes mulcet tum ſumpta, tum impoſita.

CIRSIVM. CAP. XX.

Nomina

Li.4. c. 114.

Forma.

ΚΙΡΣΙΟΝ meliùs quàm vt quidam tranſpoſita vna litera legunt κέλσιον, Latinè etiam Cirſium dicitur, quod varices quos Græci κιρσοὺς vocant, ſanet à Romanis ſpina mollis. Cirſium, vt auctor eſt Dioſcorides, caulis eſt tener, duorum cubitorum, triangularis ab imo foliola roſæ ſpeciem referentia: anguli ſpinoſi, per interualla molles: folia Bugloſſo ſimilia, longiora, ſubcandida, modicè hirſuta, pattibus extremis aculeata: cacumen caulis orbiculatum, hiſpidum, in quo capitula in ſummo purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Plinius iiſdem ferè verbis Cirſium deſcripſit. Cirſium cauliculus eſt tener, duorum cubitorum, triangulo ſimilis, foliis ſpinoſis circundatus: ſpinæ molles ſunt, folia bouis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Ita Plinius à Dioſcoride nihil differt, niſi quod folia minora dixit, vt qui μικρότερα legat, quod hodie codices habent μακρότερα, ideſt, longiora. Ruellius & Fuchſius, atque alij recentiores multi nihil aliud Cirſium eſſe crediderunt, quàm vulgare Bugloſſum: quod cum grandius ſit, Bugloſſum magnum, ſiue Bugloſſum Italicum, ſiue Romanum vocant: quam ſententiam minimè probat Matthiolus: quia Bugloſſum caulem triangularem non habet, ſed rotundum, ab imo folia, per ambitum aculeata roſæ ſpeciem non referunt, ſed longa, & continua prodeunt. Denique Bugloſsi flores non vaneſcunt in pappos, ſed flacceſcentes integri decidunt, ſubnaſcente in folliculis ſemine. Plantam igitur à Clariſsimo medico Luca Ghino ad ſe miſſam, cuius figuram hîc appoſuimus, pro Cirſio Matthiolus exhibet, quod ei Dioſcoridis deſcriptio maximè conuenire videatur: Naſcitur, vt ille ſcripſit, in vliginoſis locis. Radicem Cirſij loco laboranti adalligatam dolores varicum ſedare, Andræas ſcripſit referente Dioſcoride. Et hanc herbam, Plinius ait, radicémve eius adalligatam dolores varicum ſanare tradunt. Cirſium aliud deſcribit Dodonæus, quod & hîc appinximus, foliis magnis, latis borraginis foliis maioribus, latioribúſque, ſpinis paruis opertis: caule anguloſo, tenero, fragili, circa cuius ſummum foliola multa ſunt congeſta, inter quæ carduus echinatus & rotundus prodit, flore purpureo in auras abeunte. Radix eſt craſſa & fibrata. Locis humidis, & circum aquas prouenit. Auguſto menſe floret, frigido ſiccóque eſt temper

Lib. 27. c. 8.

CIRSIVM, Matth.

Li. 4. Dioſ. c. 114.

Locus.

Vires.

Ibidem.

Lib. 5. ca. 15.

Forma.

Locus.

CIRSIVM Dodonæi.

temperamento, & viribus soncho fere simile. Cirsium aliud duobus in locis pictum dedit idem Dodonæus, cuius folia sunt oblonga, lactucæ fere similia, verum acuminata, & per circunferentiam aculeata, candidiora vulgaris buglosi foliis: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas discreti, in quorum singulis capitulum eminet hispidum, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandémque in papposam lanuginem resoluitur: flos purpureo rubet colore: semen splendet aliorum carduorum instar. In hortos aliunde illatum est. Fertur alicubi in maritimis exire. Id carduorum generibus adnumerat. Lonicerus & Fuchsius cirsium buglossum magnum, siue buglossum Italicum esse existimant. Cui omnino similem plantam quandam in Germania copiosè nasci tradunt, nisi quod minora omnia habet; cuius figuram hîc damus. Ob quam, cum cirsio seu buglosso Italico, vt illi putant, similitudinem Cirsium Germanicum nominarunt. Scribit Lobellius in Belgij hortis plures Cirsij ex foliis & capitulis conspici differentias, præter genera memorata. Vnicaules quaternûm & quinûm cubitorum, folia incana buglosso hortensi angustifolio altero tanto maiora & longiora, oris & ambitu laciniatis & spinosis, flores purpurei, singuli in singulis cymis papposi in duplo maiore squamulis loricato capitulo, minus spinulis horrido. Eius hæc est icon. Pinxit etiam Lobellius Cirsium Anglicum quod videtur Spinam albam adumbrare, spithameo caule & fo-

Lib.pur. App.1.cap. 22. & lib. de floribus

CIRSIVM Germanicum, Loniceri.

CIRSIVM aliud, Dodonæi.

CIRCIVM Anglicum. *CIRCIVM maius singularibus capitulis.*

liis circij, ad quod commode referri potest, flos singularis Cardui bulbosi. Radix Belliolis, aut Ellebori nigri modo fibratæ. Prouenit in pratis. Gustu præsicco, adstringente, moderatè calido. Hæc Lobellius.

MALVA. CAP. XXI.

Nomina Lib.20.c.21 Lib.20.

VT malua Latinis quasi molua quod aluum molliat, dicta est, auctore Varrone, ita Græcis μαλάχη ab emolliendo vẽtre, quia μαλάττειν mollire significat. Plinius mouorem, à Græcis molopen vocari in satiuis, alteram malachen scripsit. Athenæus μαλάχην Attice dici, in multis autem Antiphanis & Epicharmi exemplaribus μολόχην per ὁ, scriptum reperiri. Arabicè *Chubeze* seu *Chubas* nominatur, Italicè *Malua*, Germanicè *Pappel*, Hispanicè *Maluas*, Gallicè *Mauue*.

Genera. Maluæ multa sunt genera. Est enim malua κηπαίαν, id est, hortensis, siue satiua, & malua siluestris, non quæ in siluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis sua sponte nascitur, quam χερσαίαν Dioscorides vocat, quæ vox incultam & inelaboratam terram significat, qualis in semitis, pratis, aliisque huiusce modi ruris & agri partibus est. Et siluestrem hanc maluam, vulgarẽ intelligimus, non althæam, nec alceam, de quibus postea dicemus. Hæc malua vulgaris in viis omnibus & areis prope vrbes luxuriat, caules multos edens teneros, flexiles, folia quãplurima, crassiuscula, ambitu nonnihil laciniata, circinata, viridãtia: flores tota æstate fert particulatim purpureos, vel ex purpureo pallidos, deinde orbiculos in quibus semina, radix est longa, digitũ æquans, lignosior.

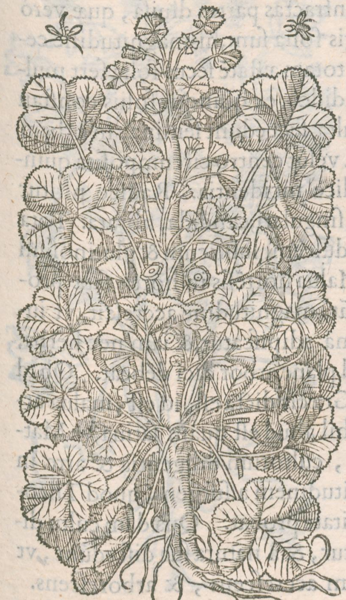
Genera. Maluæ differentiæ sunt aliquot, ex florũ figura, & vario colore. Alia enim rubras, alia candidas, alia in purpuras albicantes rosas producit. Et has rursus atq; illas vel simplici, vel multiplici foliorum textura constantes, quarum effigiem & pulchritudinem demirans vulgus Rosam transmarinam cœpit appellare, Gallice *Rose d'outremer*.

Forma. Malua siluestris duplex: quædam enim altius attollitur, & fere arborescit, quædam pumila est, & humi iacet. Malua hortensis quæ sæpe grandescit in arborem, radice est longa crassaque: caudice simplici, luxuriosæ proceritatis, baculi vsum præbente, rotundo: foliis amplis, per ambitũ serratis, iis verò quæ in superiore caule sunt vulgaris mal-

uæ

uæ modo diuisis, flores pulcherrimi, caulem à medio fere ad verticem vsque exornant, varij coloris, vt diximus, breui admodum pediculo dependentes, qui venustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Primum capitula quædam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata è caule prosiliunt, iisque paulatim intumescentibus prægnantia florum inuolucra fatiscunt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicantur in folia, interdum quinque interdum structili quadam serie, vt diximus, numerosa, calicibus apices paucos complexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atque in vmbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum maluarum modo semina recluduntur. Hæc malua maior à Matthiolo, & iure quidem nominatur. Aliam maiorem maluam depinxit, caudice non simplici, sed similiter crasso, rotundóque & egregiis floribus decorato, ex cuius inferiore parte folia exoriuntur longis pediculis nitentia, valde ampla, rugata, venosa, per oras serrata, in profundas lacinias diuisa, superiore caudicum parte minora. Item tertiam, quæ aut est malua satiua laciniosa Cordi, aut ab ea non multum disidens. Caulem singularem erigit humana statura plerunque proceriorem, numerosis & cubitalibus adnatis ramosum, modicè angulosum, glabrum, intúsque angusta concauitate per-

MALVA Vulgaris, Matth.

Lib. 2. Dioscor. c. III.

MALVA Maior I. Matth.

MALVA Maior II. Matth.

uium

MALVA maior tertia, Matthiol.

uium. Folia fert glabra, ſub ramulorum exortu ſingula, in quinas, ſenas, aut ſeptenas (non tamen profundius inciſas) per ambitum crebro laciniosas, & infractas partes diuiſa, quæ verò in ſummis virgis folia ſunt, his magnitudine cedũt: flores per totam æſtatẽ ſecus folia fert multos, paruos, candidos, ex quinque foliis conſtantes, ſingulis multa ſuccedunt ſemina, in orbem mucroni cuidã velut centro circumpoſita quinque partito calice incidentia. Radice nititur pede longiore, ſingulari, candida, fibrata. Tota herba guſtum dulcem, lubricum & glutinoſum refert ſaporẽ. Malua hortẽſis in hortis ſata prouenit, quæ in tãtã magnitudinẽ accreſcit, vt iuſtę arboris formã adipiſcatur, & iam nec herba, nec frutex, ſed planè arbor dici debeat. Ob id δενδρομαλάχη Græcis dicta eſt, id eſt, malua arborea, quæ nihil aliud eſt quàm ſatiua, vt Matthiolus cenſet, cultorum diligentia & arte in tantam magnitudinem aſſurgens, quod Theophraſti auctoritate probat. Quædam cultu diuerſa efficiuntur, & à natura ſua diſcedunt, vt malua in altum accreſcens, & arboreſcens. Quod non longo fit tempore, ſed ſenis aut ſeptenis menſibus, vt longitudine craſsitudinéque haſtam æquet: quare baculi vſum pręhet, tempore verò longiore maius quoque proportione fit incrementum. Plinius eadem fere prodidit. Tradunt auctores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculi vſum præbere extemplò. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, vbi Heſperidũ horti fuiſſe produntur CC. paſſ. ab oceano, iuxta delubrum Herculis antiquius Gaditano, vt ferũt. Ipſa altitudinis pedum XX. craſsitudinis quam circumplecti nemo poſsit. At contra Pena maluæ ſilueſtri euenire putat quod filici, ſedo, arundini, atque aliis, vt etiam non cultæ arboream proceritatem, durationem & ramorum magnitudinem aſſequantur, aſſeritq; ſe in Cœnobio D. Spiritus prope Venetias, & aliis locis maritimis Thyrrhenæ oræ vidiſſe ſponte adultas. Perſicam arbuſculam æquantes altitudine & craſſitie ſtipitis, qui ramis ſparſis, frondis læuore, virore, imo toto flore, ſemine, & facie maluam teſtabantur, ſed craſsiorem totam & habitiorẽ, qualem Gallobelgiæ, Angliæ, & Germanię horti hodie colunt, quadriennium & quinquennium edurantem, lignoſiore prægrandi radice, & ſolido trunco, duritie lignea, ſenûm & octonûm cubitorum, facultate non diuerſa à malua vulgari, ſine vlla olitorum induſtria, vt ſolo natiuo duntaxat deberi hanc differentiam ex natali

Lib. 1. hiſt. cap. 5.

Lib. 19. c. 4.

MALVA ſilueſtris Pumila, repens.

MALVA siluestris maior.

natalibus perspicuum sit.

Malua siluestris maior seu altior rectũ erigit caulem, sesquicubitalẽ, minimi digiti crassitudine teretem, raris pilis hirsutum, statim à terra in ramos diuisum, folia habet longis pediculis insidentia, multum laciniata, serrata, fusciora, minora & læuiora satiuarum foliis, flores æstate fert secus ramos & folia, satiuarum floribus, qui simplici sunt textura aut rosis siluestribus similes, quinquefolios, & in rufo candicantes, quibus in orbem disposita succedunt semina. Radice nititur pedali aut longiore, digiti crassitudine, candida, & in partes distracta. Tota herba dulci est gustu & glutinoso. Nascitur in aggeribus, hortorum areis, & circa rudera. Malua siluestris minor seu pumila, quam supinam vocat Cordus, repentem Lobellius, caules per terram spargit cubitales, teretes, virides & solidos, in quibus folia sunt in longis pediculis, minora, & non vt in superiore laciniata, sed rotunda, preterquam quod ab vna parte in profundum sinum recedunt vsque ad pediculi adnexum, in ambitu serrata, pinguia, flores secus folia fert paruos, quinquefolios, alteri siluestri maluæ similes, minores tamen, in candido rubentes, quibus exigua succedunt semina, in orbem disposita, radice nititur longa, neruosa, candida. Tota planta glutinosum humorem emittit. Nascitur circa hortos, pagos, & rudera. Non omittendę Maluæ Roseæ siue Hyemales Roseæ, à floris Rosei elegantia & similitudine dictæ, partim althææ, partem maluis cognatæ: etenim foliorum & cauliculorum incana superficie, molliore, mucrosaque radice althæam referunt, ambitu verò maluaceo & caule arborescentem maluam plene assequuntur, sed althææ positu & modo oriuntur, quotannis etiam pereunt, radice denuo primo verè sese propagante, culmósque edente ternûm & quaternûm cubitorum. in quibus serotini prodeunt flores, videlicet Augusto, magnitudine, effigie, elegantia rosam prouocantes, interdum simpliciores, interdum multiplices & conferta foliolorum structili serie constantes, triplicis in hortis septẽtrionalibus varietatis: sæpe puniceo colore saturato, aliquando candido, interdum dilute rubente, aut vtrisque confusis. Semen althææ similius, sed maius. Hæc ex Pena. Maluæ hortensis Iulio & Augusto mensibus floret: neque enim flos is vt in rosa fugax est, sed diu vigor vitáque durat. Siluestris pumila per totam æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens Iunio & Iulio mensibus floribus

Lib. 2. plã. cap. 97.

Locus.

Tempus.

MALVA Rosea simpliciore flore, Lobellij.

MALVA Rosea multiplex, Lobellij.

bus quàm maximè abundat. Antiqui maluis cæterorum olerum modo vescebantur, subducendæ alui gratia. Vnde Martialis.

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas
Attulit, & varias quas habet hortus opes. Et
Vescere lactucis, & mollibus vtere maluis,
Nam faciem durum phœbe cacantis habes.

Lib.2.c.111. *Vires & Temper.* Quare scripsit Dioscorides, Malua satiua esui longe aptior est siluestri, stomacho aduersatur, aluum iuuat, sed multò magis caules: interaneis & vesicæ vtilis. Cruda folia cum salis exiguo manducata ægilopas ex melle sanant, verùm cum cicatricem trahere cœperint, ea demum citra salem vtẽdum est. Contra aculeatos apum vesparúmque ictus illita efficax est: eadem cruda cum oleo trita peruncti non feriuntur: vlcera manantia in capite, furfurésque cum vrina sanat. Sacris ignibus & ambustis decocta folia tritáque vtilissimè ex oleo imponuntur. Eius decoctum vuluas insessione mollit: prodest erosionibus vesicæ, & intestinorum, vuluæ, sedisq; clystere infusum. Ius decoctæ cum radice sua contra omnia venena auxiliatur, si continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morsus remedio est. Lac euocat. Semen in vino potum, addito loti siluestris semine vesicæ cruciatus lenit. De hac

Lib. 2. Ali. perspicuè disserit Galenus his verbis. Quemadmodum θειδακίνη, quæ lactuca agrestis est, ab hortensi, ita malua agrestis à satiua differt. Plantæ enim congeneres eò inter se dissident, quòd agrestis quidem siccitate, satiua verò humiditate superat. Porro succo maluæ lentor quidam inest, quod lactucæ non inest, à refrigerandóque abest perspicuè. Id quod etiam antequam edas intelliges, si vtrumque olus vicissim calido alicui affectui, vt erysipelati cataplasmatis modo applicueris, quod etiam vulgò faciunt, tenera folia diligenter ad exactum læuorem conterentes. Senties enim in hoc cataplasmate lactucam quidem manifestè refrigerare: maluam autem calorem quendam habere moderatũ ac tepidum. Cæterùm hoc olus facile subducitur, non modò propter humiditatem, verùm etiam propter lentorem, & potissimùm quando quis cum oleo & garo copiosam ipsam sumpserit.

Lib. 7. sim. Nutrit autem & ipsa mediocriter. Et rursus. Malua agrestis digerentis paululum & emollientis leuiter est facultatis. Hortensis quantò plus habet aquæ humiditatis, tanto facultate imbecillior est, fructus eius tanto validior est, quãto & siccior. Porrò, huius generis est quæ dendromalache nuncupatur, sed efficacissima com-

Lib.20.c.21 prehensarum in digerendo. Plinius diffusiùs virtutes maluarum explicat. In magnis laudibus malua est vtraque, inquit, & satiua & siluestris. Omne solum in quo seruntur pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior vis, præcipuè scorpionum, vesparum, similiúmque, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti ante, & habentes eas non feriuntur, folium impositum scorpionibus torporem adfert. Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro, potæ verò decoctę cum radice sua leporis marini venena restinguũt, &c, vt quidã dicunt, si vomatur. De iisdem mira & alia traduntur. Sed maximè si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite sanant cum vrina

putrefactæ,

putrefactæ, lichenas & vlcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ vnum caulem habet radice circa dentem qui doleat punge, donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panósque, addita hominis saliua purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum à pituita & nauseis liberat. Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius niger dicit. Olimpias Thebana abortiuas esse cum adipe anseris. Alij purgari fœminas foliis earum manus plenæ mensura, in oleo & vino sumptis. Vtique constat parturientes foliis substratis celerius solui, protinus à partu reuocandum ne vulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunis, in vino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ veneri nascuntur, vt semen vnicaulis aspersum genitali fœminarum auiditates augere ad infinitũ Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta adalligatas Tenesmo & dysentericis vtilissimè infundi. Item sedis vitiis, vel si foueatur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus, & ambustis decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & vesicæ, & intestinorũ rosionibus. Vuluas & cibo & infusione emollit in oleo: succus decoctæ pori meatus suaues facit. Scribit Symeon Sethi, maluam ventriculum facile subire, non solùm propter humiditatem, verumetiam propter lentorem, atque imprimis si cum oleo & garo offeratur, vino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracẽ, pulmonémque iuuare, & raucam vocem lenire. Siluestris malua, vt ferunt, comesta dolores ex vesparum ictu tollit. Si quis morsus à vespis aut apibus, succo maluæ presertim siluestris perungitur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam huius decoctum potum lapides conterere, somnum conciliare, facilémque partum præstare, si mulier ea crebrius vtatur. Illita inflammationes lenit, & quæ indurata sunt mollit. Illud maluæ peculiare est, vt vesparum & apum ictibus imposita, dolores leuet. Maluæ radix sicca, inquit Matthiolus, die vno in aqua macerata, deinde madida papyro circumuoluta, & sub feruẽte cinere decocta, rursúsque siccata, vtiliter vsurpatur ad dentifricia: dentes enim affricta expurgat, & gypseam materiam exterit, foliorum & radicum decoctum gargarizatu exasperatas fauces lenit, muccago verò acrimonias emendat, feruefacta folia in cibum apposita raucedines expediũt, ex oleo, sale, & recente butyro aluum citant, fit è foliis cum salinis frondibus tritis præstantissimum emplastrum ad vulnerum, & quascumque alias inflammationes: valent eadem cum porris & cepis illita ad serpentium venenosorum morsus. Succus auribus instillatus dolorem sedat. Decocta vnà cum radice ad lentorem vsque datur potanda ægrè parturientibus magno eorum commodo. Id quod præstat succus selibræ pondere haustus. Semen ex vino nigro potum nauseam tollit. Cauliculi molles cocti ex aceto eduntur oleo & sale, asparagorum modo prima statim mensa, ad ciendam aluum. Datur succus vtiliter, melancholicis sex vnciarum, insanientibus octo pondere, hauriendus. Denique malua ad plurima vtilis est, vt non immerito eam antiqui omnium orbicem appellauerint.

In libr. 2. Diosc. cap. III.

ALTHAEA. CAP. XXII.

Nomina

QVÆ Græcis ἀλθαία, Latinè simpliciter Medica dici posset: sic enim nominata est διὰ τὸ πολυαλθὲς καὶ πολύχρηστον αὐτῆς auctore Dioscoride, id est, quod inter primas sit vtilis, & plurimis polleat remediis, ab ἀλθαίνειν quod mederi significat. Dicitur & ἰβίσκος, & ἐβίσκος, Latine Althæa, Ibiscus seu Ebiscus, & ab excellẽtia effectus à quibusdam Aristalthæa,

Lib. 3. cap. 146.

Lib. 20. c. 21.

Lib.9. hist. cap.15. Ibid. Lib.1.plan. c.4.7.

inquit Plinius, à Theophrasto etiam μαλάχη ἀγρία, id est, malua siluestris: est enim, vt ait Dioscorides, in siluestrium maluarum genere. Et Plinius, è siluestribus, cui grande folium, & radices albæ, althæa vocatur. A Cordo malua palustris appellatur, Arabice *Chitini*, *Chatini*, *Chathinie*, & Rosa *Zameni*, vulgò maluauiscus nominatur, nomine ex malua & ibisco cõposito, ab Italis *Maluauisco*, Officinis Bismalua, Germanis *Ibisch*, & *Heyluurtz*, à Gallis *Guimauue*, quod glutinosa sit malua. Theophrastus althææ species duas constituere videtur: sic enim ille. Habet althæa folium maluæ, sed maius & hirsutius, caules molles, flores luteos, fructum veluti maluæ, radicem neruosam & albam, gustum quoque caulium maluæ. Vsus ad rupta & tusses in vino dulci, & ad vlcera in oleo. Aliam quamdam si cum carnibus coquas, in idem coniungere, & has quidem agglutinare, alias attrahere, lapidis magnetis modo & succini. De priore, cui luteos flores tribuit Thophrastus, mox dicemus, nũc de vulgari.

Lib.9. hist. cap.19. *Genera.*

Lib.3.c.146 *Forma.*

ALTHAEA Matthioli.

Althææ, inquit Dioscorides, folia vt cyclamino rotunda, lanugine canescunt: flore rosaceo: bicubitali caule, radice lenta, intus alba. Sed totam sigillatim depingamus. Althæa caules emittit plerúmque bicubitales, rectos, minimi digiti crassitudine, rotundos, lanuginosos & solidos, foliis ex interuallis vsque ad summitatem vestitos, & longo petiolo dependentibus, ex rotundo in angulum exeuntibus, in ambitu serratis, tres quatuor've digi tos latis, tactu mollibus, breui, densa, & veluti detonsa lanugine holoserico similibus: flores in summis caulibus profert maluę siluestris, aut rosarum siluestrium figura, paulo minores tamen, in candido rubescentes, quinque foliolis constantes, in quorũ medio paruum est nucamentum rubescens, semen habet latum, paruum in orbem centro cuidam circumpositum, quod cortice detracto nigricat. Radicibus nititur diuturnis, ab vno trunco exortis, cubitalibus, digiti crassitudine, foris subpallidis, intus cãdidis, neruosis, lentis, glutinosis, & dulcibus.

Locus. *Tempus.* Lib.3.c.146 *Vires & Temper.*

Nascitur locis vliginosis & pinguibus, humétibus, & palustribus pratis, & in fossis. Floret Iulio & Augusto mensibus maluarum siluestrium more. Multiplicem eius in medendo vsum ac vtilitatem declarat Dioscorides his verbis. Decocta in vino aut aqua mulsa, aut per se pota efficax est contra vulnera: item ad strumas, parotidas, abscessus, mammarum inflammationes, contusiones sedis, inflationes, neruorum rigores, siquidem discutit, & excoquit, rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta, vt dictũ est, adiecto suillo adipe, aut anserino, terebinthináve, vt malagmatis lentor fiat, facit ad vuluæ inflammationes, præclusionésque in pessis subdita. Decoctum eodem fungitur munere: onera vuluæ, reliquiásque à partu extrahit. Decoctæ succus ex vino potus succurrit vrinæ difficultati, calculosorum cruditatibus, dysentericis, ischiadicis, tremulis, ruptis, (quæ cum Gręcè legantur, τὸ δ' τῆς ῥίζης ἀφέψημα σὺν οἴνῳ πινόμενον ὠφελεῖ δυσουροῦντας, λιθιώντων ὠμότητας, &c. sic vertenda censet Andr. Lacu. Radicis autem decoctum potum ex vino difficultati vrinæ auxiliatur, acerbissimisq; doloribus à lapillo excitatis. ὠμότης enim, vt ait, non solùm significat cruditatem, sed acerbitatem etiam summam, atque acrimoniam doloris. Cui conuersioni consentit, inquit,

quit,rerum vſus atque experientia: quippe contra dolores illos acerrimos, inclementiſsimóſque,quos excitare calculi ſolent,decoctum radicum althææ maximo ſucceſſu propinamus:licet pluribus diebus id potum,non ſolùm non conferat cõctioni quæ in ventriculo fit, ſed etiam eam vitiet & labefactet,id quod liquidò conſtat, tum ex nauſea graui quam gignit,tum vel maximè ex ructibus faſtidiendis quos excitat.Dalechamp.Lacunę interpretationem improbat,& λιθιώντων ὠμότητας interpretatur pituitoſos,crudos, lentos humores meiendo exeuntes,& grauiſsimos cruciatus excitantes inter meiendum, qui certiſsimo indicio calculum veſicæ,renúmve,ſed veſicæ magis ſignificant, nunc præcedentes, nunc comitantes,nũc ſubſequentes.)Dentium mulcet dolorem cum aceto decocta,colluto inde ore. Viride ſemen ſiccúmq; tritum vitiligines in ſole cum aceto perunctas emendat(in vulgari quidem codice legitur,ἐγχρισθεὶς σὺν ὄξει, id eſt, inunctũ cum aceto, in vetere autem σὺν ὄξει ἢ ἐλαίῳ, id eſt, ex aceto & oleo.)Eodem cum aceto & oleo peruncti à venenatis non feriuntur.Valet contra dyſenteriam, & ſanguinis reiectiones, aluiq; profluuium.In poſca aut vino decoctum bibitur contra omnes veſparum,apũ,ſimiliúmq; aculeatos ictus, folia cum olei momento, morſibus & igni ambuſtis illinuntur. Conſtat aquam trita radice addita addenſari. Quæ poſtrema Græcè ſic habentur.πήγνυσι δὲ ἡ ῥίζα (in vetere codice additur χλωρὰ, id eſt, viridis)καὶ ὕδωρ,μιγεῖσα λεία, καὶ συνεξαιθριασθεῖσα. Id eſt,radix viridis tuſa,& aquæ permiſta,& ſimul tota nocte ſub dio relicta,cõdenſat illam. Theophraſtus ex quo hæc mutuatus eſt Dioſcorides, vocem χλωρὰ non habet:ſic enim ille. πηγνύναι δὲ καὶ τὴν τῆς ἀλθαίας ῥίζαν τὸ ὕδωρ, ἐάν τις τρίψας ἐμβάλλῃ καὶ θῇ ὑπαίθριον. Id eſt, Radicem althææ aquam denſare aiunt,ſi quis tritam iniecerit,& ſub dio reliquerit. Plinius maluarum vſum medicum(de quo iam diximus)fuſiùs perſecutus, tandem addit, Althæę in omnibus ſupradictis efficacior radix,præcipuè conuulſis ruptiſq;.Cocta in aqua aluum ſiſtit.Ex vino albo ſtrumas & parotidas,& mammarum inflammationes tollit. Panos illita. Eadem arida in lacte decocta,quãlibet pernicioſæ tuſsi medentur.Hippocrates vulneratis,ſitientibúſque defectu ſanguinis radicis decoctæ ſuccum bibendam dedit:& ipſam vulneribus cum melle & reſina, item contuſis,luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit:& aſthmaticis ac dyſentericis in vino bibendam dedit. Mirum aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem quò recentior. Hæc Plinius, quorum quædam etiam Dioſcorides habet. Verum quod aquam radice althææ addenſari atque lacteſcere dixit,id iam ex Dioſcoride atque Theophraſto protulimus, vt ex iis non immeritò dubitet Cornarius, an lacteſcere rectè in Plinio legatur, & non potiùs lenteſcere,aut coaleſcere. Idem Plinius qui illa de althæa prodidit,ſeorſum aliquot locis de ibiſco,vt ab althæa diuerſo ſcripſit. Hibiſcum, inquit, à paſtinaca gracilitate diſtat,damnatum in cibis, ſed medicinæ vtile. Et, Paſtinacæ ſimile hibiſcum,quod molochen agriam vocant,& aliqui piſtolochiam, vlceribus cartilaginis, & oſsibus fractis medetur, folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt,ſerpentes abigunt. Apum, veſparum, crabronum ictibus,illita medentur. Et mox,Celſus & podagris, quæ ſine tumore ſunt, radicem eius ex vino decoctã imponi iubet. Et, Medetur lichenibus hibiſci radix cum glutino & aceto acri decocta ad quartas. Qua in re Plinio apertè refragatur Dioſcorides & Galenus,cæteriq; Græci, qui althæam ibiſcum,ſiue ebiſcum vocauerunt.Sic enim Galenus. Ebiſcus ſiue althæa, eſt autem malua agreſtis,facultatem habet digerendi,laxandi, phlegmone leuandi,mitigandi, concoquendi difficiles coctu abſceſſus. Radix porrò eius & ſemen cætera quidem pari foliis modo agunt,verùm tenuiorum partium, magiſq; exſiccatoriam,adhæc magis exterſoriam facultatem oſtendunt,vt & vitiligines detergant,& ſemen renum calculos confringat. At radicis decoctum ad dyſenteriam,

Lib.9 hiſt. cap.19.

Lib.20 c.21

Embl. 147. lib.3. Dioſ.

Lib.19.c.5.

Lib.20.c.4.

Lib.26.c.4.

Lib.6.ſim.

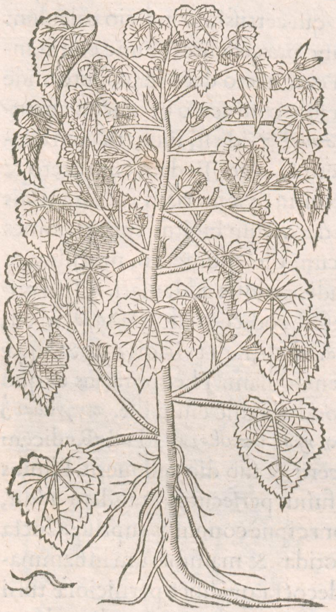
diarrhœam, & ſanguinis reiectionem aptũ eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem habeat. Et de maluis agens. Huius generis eſt & ea quæ dendromalache nominatur: ſed efficaciſsima prædictarum in digerẽdo, appellatur etiam althæa. Dodonæus plantam ſecundo loco depictam althæam, ſeu ibiſcum Theophraſti eſſe arbitratur, & Abutilon Auicennæ, foliis rotundis in exortu, ſed in extremo acutioribus, candidis, tactu mollibus, & ferè lanuginoſis, vt & prioris althææ, ſed multò maioribus, & forma ferè magnitudinéque cucurbitæ foliis ſimilibus: caulibus longis, craſſis, validis, in quibus naſcũtur flores lutei, deinde caliculi piloſi, membranei, in quibus ſemen paruum, nigricans: radix maluacea. Eandem pro Ibiſco vel Althæa Theophr. deſcripſit Pena, pinxit Lobellius. Matthiolus eadem oſtendit. Sed neque Althæam alteram Theophraſti, neque Auicennæ Abutilon eſſe arbitratur, nullan ratione aliorum opinionem refellens: ſed ſolùm neutri reſpondere dicens. Non tamen prætermittenda eſt, inquit, eius herbæ cognitio, vt eius quoque omnibus cognita ſit facultas. Nam experientia conſtat eius ſemine epoto ſeſquidrachmæ pondere ex vino, calculos in renibus frangi, educíq;, vrinas eiici, doloréſque finiri: id quod tamen de abutilon Auicenna nõ prodidit. Abutilon, inquit, eſt planta ſimilis cucurbitæ. Dicitur recentibus vulneribus maximè prodeſſe, eáq; ſtatim conglutinare. Aliam etiam hic althæam ex Dalechampio depinximus

Lib. 7. ſim.

Lib. 5. c. 25.
Lib. 9. hiſt. cap. 19.

In lib. 3. Dioſc. cap. 146.

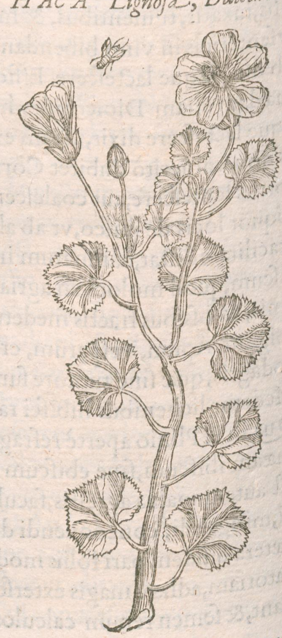
ALTHAEA Theophraſti.

ALTHAEA altera, Matth.

ALTHAEA Lignoſa, Dalech.

mus

mus,quam lignosam & arboream vocant,propter arboream soliditatem. Radices plurimas habet,densas,crassas,caudicem non minus crassum,quàm est nostri corporis truncus,homine proceriorem, ramosum, cortice è rufo purpurascente, foliis althææ,magnis interuallis per ramos nascentibus: flore etiam althææ, grandi, candido. Nascitur propè Miramuallem Monspeliensis agri vicum, in confragoso saxo, cui Anachoritæ domuncula imposita est. Hæc eadem esse videtur, quæ Clusio Althæa frutex,Penę & Lobellio Althęa arborea siue Arborescēs dicitur,& paucioribus locis & feruidiore cœlo (quale in maritimis Gallicæ Prouinciæ ad Olbiam)prouentu tanto fruticat,vt ad sepes constituendas satis sit.Multo solidiore scapo est quàm Malua arborea, salignæ quasi concretionis, & in arboream formam verso,flos maluæ vulgaris aut althææ,nec dispar semen.Est & Althæa palustris,de qua dicemus in libro de Palusteribus.

ALCEA. CAP. XXIII.

Nomina

Ἀλκέα Græcè,ita Alcea Latinè dicitur,Officinis ferè incognita,Italicè *Bismalua*, & *Malua saluatica*, & *Buon vischio*, Germanis *Sigmars, Krauct*, Hispanicè *Malua de Vngria*, & *Malua montesina*, Gallicè *Guimauue sauuage*. Vulgares herbarij & Empirici Symeonis herbam appellant. Alcea maluæ siluestris species est,folia tamen habet magis fissa,& profundiùs incisa,& in plures partes diuisa, verbenacæ ferè similia, sed multò minora: caules rotundos,rectos,bipedales aut maiores:flores figura maluis aliis similes,purpureos,aut dilutiùs rubescentes: semen item simile, eodémque modo tunicatum: radicem crassam,bipedalem,& eo maiorem,intus candidam.Hæc est eius icon ex Matthiolo.Eadem videtur esse quæ Alcea fruticosa Penę & Lobellij,Cannabis siluestris Dioscoridis,quibusdam.Prolixioribus magisque vimineis surculis fruticat, foliorum diuisura altiore quinaria,& crenulis exiguis. Pentaphyllum rubrum, siue Cannabim æmulatur: flos purpurascit. Est quibusdam Cannabis siluestris. Quare aliam Alceam vulgarem Pena & Lobellius proponunt, figura, ortu, cauli-

Forma.

ALCEA *Matth.*

ALCEA *vulgaris,Lobellij.*

culis ſimilem Maluæ,ſed foliis altius inciſis, quinque partitis, qualia ſunt Maluæ vetuſtiori puſillæ,aut Geranio:flore copioſo, maluę ſemine orbiculato compreſſo,ſictę item Maluę: radice etiam prorſum Maluę, minus muccoſa. Et calidis & Septentrionalibus regionibus familiaris eſt. Dioſcorides breuiter ſic deſcripſit,

Lib.3.c.147

Alcea ſiluestrium maluarum generi aſsignatur, folia habens denſa, verbenacæ proxima:caules tres aut quatuor, cortice cānabino veſtita: florem roſæ paruum: radices albas, latas, quinque aut ſex, cum plurimum cubitales. Quæ Plinius ex Dioſcoride ferè tranſ-

ALCEA Veneta, Dodon.

ALCEA villoſa, Dalecham.

Lib.27.c.4.

ſcripſiſſe videtur. Alcea,inquit,folia habet ſimilia verbenacæ,quæ & periſtereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem roſæ, radices albas, cumplurimum ſex, cubitales,obliquas.Naſcitur in pingui ſolo,nec ſicco.Hæc Plinius.Naſcitur & in incultis,campeſtribus, & agrorum, ſcrobiúmque marginibus,iuxta ſepes & vias, floret Iulio & Auguſto menſibus cum malua ſiluestri. Radices cum vino aut aqua potæ,inquit Dioſcorides,dyſentericis ruptiſq; medentur.Plinius,Vſus radicis ex vino vel aqua dyſentericis,aluo citę,ruptis,cōuulſis. Et,Alceę radix collectiones diſcutit. Et paullo poſt,Spaticis, tremulis, opiſthotonicis alceę radix bibitur ex aqua mulſa.Sic & rigores excalfacit.Et,Alceę ſiccæ farina torminibus pota cum vino reſiſtit. Galenus Alceam in ſimplicium catalogo prętermiſit. Paulus ex Dioſcoride,Alceam ſiluestris maluę ſpeciem eſſe dixit,quæ cum vino pota dyſenterias & roſiones ſanat,& magis ipſius radix. In hoc tamen Paulus à Dioſcoride & Plinio diſsidet, quod δήξεις,id eſt,roſiones, habet pro his quæ ῥήγματα, id eſt, rupta, Dioſcorides & Plinius appellauere, vt fortaſſe ῥήξεις in Paulo,pro δήξεις legere oporteat. Ex emplaſticorum medicamētorum numero eſſe alceam, & folia quæ glutinoſum quid ac lentū habent, etiā radix ipſa quæ glutinoſa,dulcis, & modicè adſtringens apparet guſtantibus,abinde monſtrant.Hinc ſatis conſtat alceam citra inſignem tum caliditatem, tum frigiditatem ſiccare, ac planè emplaſticorum conſiſtentiam obtinere. Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita vt non deſint qui credant radicem alceæ è collo ſuſpenſam aciem oculorum ſupramodum acuere, & tueri poſſe. Eſt herbariorum ſententia Alceę ſpecies hic depicta,quæ adfertur ex Italia, & ab iis Alcea Veneta nūcupatur, Gallicè *Guimauue de Veniſe*. Pena tamen ait ſe nuſpiam in Italia nedum Venetiis vidiſſe niſi in hortis, multóque maiorem

Locus.
Tempus.
Vires.
& Temper.

Ibid.
Lib.27.c.4.
Lib.26.c.12
Ibid.
Lib.26.c.8.

Lib.7.

Fuch.in hiſtor. plant. cap.27.

Dodo. lib. 5.cap.27.
Cordus in obſer.

maiorem eius copiam Septentrionales herbarios habere quam Italos. Quare ille & Lobellius Alceam peregrinam solisequam vocant. Tragus Alceã Venetã. Dodonæus in Histo.Purgant.Alceam vesicariam,Matthiolus perperam Hypecoum. Caulem profert teretem,mollem,ramosum,aculeis hispidum:folia obscuriùs virentia,carnosa,fissa,& profundiùs incisa,foliis Alceæ superioris haud multũ absimilia,minora. Flores in summis caulibus emergunt, florum maluarum omniũ speciosissimi,sed ferè similes,quinque foliis constantes,foris candidi, vel pallidi, in medio purpurei, ex quo apex pistilli forma lutei,siue aurei coloris emicat, tribus,quatuórve horis ab exortu solis sese aperientes, meridie horã vnam hiantes, deinde sese contrahentes.Iis succedunt vesiculæ,in quibus capitula rotunda, hirsuta,quibus semen nigrum includitur.Radix parua est, & tenera. Hæc Alcea non nisi herbariorum diligentia & cultu in hortis nostris prouenit.Martio aut Aprili mense seritur,Iunio,& Iulio floret.Huc spectat perelegans & noua planta à Lobellio depicta ex cultissimo horto D.Brancionis,quam quidam Sabdariffam vocant. Caule est singulari,alis donato,quinos & senos cubitos alto, cui insidẽt flores Alceæ peregrinæ similes & eiusdem fere coloris, ex lutoecinereo obsoleti, sed maiores, alio sanguineo medium cingente. Eius folia maluam adultam prorsus æmulantur,sapor prorsus oxalidis. Hæc ex Lobellio. Ob similitudinẽ hanc quoq; Alceam nuncupauit Dalechampius,quæ radice est palmum longa, è ruffo candicante,paucis fibris capillata,caulibus multis, densissima lanugine hirsutis: quamobrem Alcea villosa nominata est,palmo non altioribus:folio per ambitum valde crenato,in tria diuiso,lanugine quoque spissa tecto:flore puniceo, amplo, specioso,tracheliorũ florem magnitudine penè superante: fructu nigro, placentæ simili,

Locus.

Forma.

SABDARIFFA, Lobellij.

SABDARIFFA Alia.

perinde ac maluæ vulgaris,intra folliculũ clauso, densis ac subasperis pilis hirtũ, & vndique fructum occulentem,vt in halicacabo. In radicibus Iuræ montis nascitur. Floret Majo mense. Fructus Iunio maturescit. Sabdariffa alia ad me missa fuit,quam tibi tradere volui,quoniam siliquata est,& ab alia quodãmodo diuersa.

Locus.
Tempus.

SOLANVM. CAP. XXIIII.

Nomina Li.8.simpl.

TPύχνος,& præposito σ, στρύχνος,inquit Galenus, Latinis Solanum nominatur,Officinis Solatrum,vulgò Cuculus,Vua lupina,Vua vulpis. Arabibus *Hameb alhomaleb,Hameb alchaich,*siue *Hanab althaleb*, Gallis *Morelle*, quod hortense est, Italis *Solatro hortolano*, Germanis *Nacht schadt*,Hispanis *Yerua mora*. Quatuor Dioscoride & Galeno auctoribus Solani sunt genera. Primum στρύχνος κηπαῖος, Solanum hortense, quod olim in hortis cum aliis oleribus, quæ edendo sunt seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine à nigris foliis, aut à fructu in extrema maturitate nigro appellatur. Secundum στρύχνος ἁλικακαβος, Solanum halicacabũ, & φυσαλὶς, idest, vesiccaria à folliculis quos producit, vesicarum in animantibus speciem imitantibus, non quod vesicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes secutæ corrupto halicacabi nomine *Achachengi* apellant, Itali *Halicacabo*, Germani *Indenkirsen*, Hispani *Bexigo de perro*, Galli *Alquaquenge*, *Coqueret* rura nostra vocant, ait Ruellius. Tertium στρύχνος ὑπνωτικὸς, Solanum somniferum, ab effectu scilicet. Sunt qui Solatrum dormitorium, & marinum dicant, quod in rupibus nõ longè à mari inueniatur. Gallicè *Solane dormitif*, Italicè *Solatro sonnifero*. Quartum στρύχνος μανικὸς, Solanum furiosum, Officinis Solatrum mortale, Gallicè *Solane furieux*. Theophrastus tria genera facit cum scribit, ὁ μὲν γὰρ ἐδώδιμος στρύχνος, καὶ ὥσπερ ἥμερον καρπὸν ἔχων ῥαγώδη. ἕτεροι δὲ δύο εἰσίν, ὧν ὁ μὲν ὕπνον, ὁ δὲ μανίαν ἐμποιεῖν δυνα). Idest, est Solanum edule, & fructũ veluti mitem & acinosum ferens. Sunt alia duo, quorum alterum somnum, alterum insaniã adfert. Aliquanto post duo duntaxat genera statuit. τῶν δὲ στρύχνων ὁ μὲν ὑπνώδης, ὁ δὲ μανικὸς. Solanum aliud somniferũ, aliud furiosum. Plinius quatuor ponit genera. Solanum Græci strychnum vocant. Dixit autem suprà cucubali folia trita cum aceto, serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alij Græcè strychnum, &c. Quæ nomina sunt etiam inter supposititia apud Dioscoridem. Idem alio in loco strychni historiã Fuchsius persequitur. Strychno, quam quidã trychnum scripsêre, vtinam nec coronarij in Ægypto vterentur (Dioscoride solo halicacabi fructu coronarij vtuntur, quod & hodie per hyemẽ in Gallia fit, non autem hortensis vtriuslibet folio, flore fructu) quos inuitat hederæ florum similitudo, (Lege ederæ fructum similitudo in duobus eius generibus. Præter illa tertiũ cui acini, &c.) in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum vocant, alij callion. Nostri autem vesicariam, quoniã vesicæ & calculis prosit, &c. (Halicacabum veteres vesicariam non dixêre quod vesicæ & calculis prosit, sed vt demonstrat vox Græca φυσαλὶς, quod fructus folliculo tanquam vesica includatur vt diximus.) Tertio folia sunt ocimi (εὐζώμου Dioscorides habet, id est Erucæ) minimè diligenter demonstranda remedia non venena tractanti: quippe insaniam facit paruo quoque succo, &c. Quin & alterũ genus quod Halicacabum vocant, soporiferum est, &c. Gesnerus Solanorum genera permulta esse scribit præter illa quatuor à Dioscoride & aliis memorata. Omnibus sunt acini, inquit, iiq; seminibus albis pleni. Pleráque aliquam in foliis & floribus similitudinem habent, odore graui, vi refrigerante prædita. Matthiolus quoque experientia sese comperisse ait plura ac varia Solanorum esse genera.

Genera. — Li.3. c.109. — Lib.7.hist. ca.14. — Lib.9.hist. c.12. & 15. — Lib.27 c.13. — Cap.8. — Lib.21.c.31. — In Hort. Germ. — Li.4.Diosc. ca.68.

Forma. Solanum vulgare, quondam hortense, quia serebatur cibi gratia, nunc in cibis illud vitamus, frutex est pusillus, multis concauus alis: caulibus rotundis, pedalibus, surculosis: foliis nigricantibus, tactu mollibus, succosis, ocimo similibus, sed latioribus, & multò maioribus, per ambitum incisis, in mucronem desinentibus. Flores tota æstate ex mediis alis profert paruos in singulis pediculis ternos, quaternos,

SOLANVM Hortense.

ternos,quinos,aut senos,qui quinis exiguis,oblongis, acuminatis, & cãdidis foliolis,instar radiorum stellæ dispositis constant, in quorum medio lutei minimiq; apices in vnũ coniuncti eminent.Floribus singuli succedunt acini, rotundi,magnitudine pisi,substantia molles, primùm virides,post maturitatẽ nigri, intus subuiridi glutinosoq; succo, atque paruis flauescẽtibus compressisq; seminibus pleni ab,vno pediculo instar corymbi, aut parui racemi dependentes,in terram spectãtes. Radice nititur longa,fibrata,candida.Sapore folia sunt aqueo, simulq; adstringente,acini vero glutinoso, & aliquantulum,vinoso. Odorem spirat herba grauẽ & fœtidum. Cordus huius Solani speciem alteram facit Solanum puniceum, acinorum colore ferè solummodo distans:nam ramulis, foliis,floribus acinorum figura & quantitate, radice,sapore, odore & natalibus superiori Solano simile est,differt tantum, quod paulo asperioribus constet ramulis, acinósque in croceo colore puniceos producat,qui etiam ante maturitatem virent.Id Solanum rubrum appellat Gesnerus, cui & luteũ aliud addit, cui lutei sunt acini. Eadem cum vulgari,cui acinos nigros esse diximus, nisi colore acinorum differrent. Solanum halicacabum seu vesicaria, caules habet graciles,lentos,qui postquam adoleuerunt proni terrã spectant,in quibus folia Solano hortẽsi similia sunt,sed minora,latiora,firmiora, subasperáque, nec vt in illo nigricantia.Flores pallidi,maiores,& minùs albi quàm in Solano hortensi, ex quibus folliculi oriuntur,vesiculis similes, iuglãdium magnitudine, & quandoque maiores, turbinata figura, ex octionis costis æqualiter à sese distantibus cõpacti, qui recentes virides sunt, maturi rufescunt, baccis intus vinosis, quæ ima folliculi parte inhærent, rubris vuæ acinis similes, sapore austero simul & amaro,ac numeroso,minutoq; intus semine albicante,aut flauescente, rotũdo, læui. Coronarij sertis apud nos acinos & vesiculas intorquent,vt pulchritudine coccinei grani, & folliculi punicei venustate corollas commendent. Alterum vesicariæ genus à Fuchsio & Dodonæo descriptum est, peregrinum vocant, cuius etiam meminit Matthiolus, Vesicariæ repentis nomine. Alij Pisum cordatum,alij Cor Indicum vocant. Est tamen à superiore valde diuersum. Planta est pergulis operiendis aptissima:suis enim clauiculis latissimè sese diffundit. Folia habet oblonga,laciniata: flores candidos,ex quibus vesicæ

Li.2. plan. ca.137.

In Hort. Germ.

Forma.

SOLANVM Halicacabum, Matth.

In Hist.pl. ca.264. Lib.3.c.89. Li.4. Dios. ca.67.

Forma.

HALICACABVM Peregrinum, seu vesicaria repens, Fuchs.

In Hor. Germ.

Li.4.c.67.

Lib.21.c.31.
Lib.27.c.8.

HALICACABVM Peregrinum, siue vesicaria repens, Matth.

Locus.

Tempus.

Vires & Temper.
Li.4. c.66.

ſicæ prodeunt virides, ſubrotundæ, ſenis per longitudinem diuiſuris: ſemine intus pullo, erui magnitudine, aut maiore, in cuius medio veluti effigies cordis humani inſculpta apparet. Radice nititur gracili & fibrata. Halicacabũ hunc peregrinum ex Solano genere eſſe negat Geſnerus, quod acinis careat. Sciendum enim acinum nõ pro vuæ vinaceo, ſed pro vuæ fructu toto accipi, qui ex ſucco, & parte quæ veluti caro eſt, & ex vinaceis, & ex ambiente cute conſtat. Vt cum Dioſcorides de Solano halicacabo dixit, καρπὸν δὲ ἔχει ἐν θυλακίοις περιφέρεσιν, ὁμοίοις φύσαις, πυῤῥὸν, περιφερῆ, λεῖον, ὡς ῥᾶγα σταφυλῆς, intelligendum eſt Solanum halicacabum fructum habere rufum, rotũdum, læuem, *velut vuæ fructum*, non vuarum acinis, *ideſt*, vinaceis ſimilem, *quin non vuæ vinaceo*, ſed vuæ fructui toto ſimilis ſit Solani huius fructus. Plinius non aliter acinorum nomẽ vſurpauit, cum dixit de eodẽ halicacabi fructu, cui acini coccinei, &c. ſic certè ῥᾶγα πυῤῥὸν reddẽs. Et de Solano hortenſi dixit, acinos habet nigros, quos ῥάγας μέλανας apud Græcos legerat. Eſt etiam hîc animaduertendum Theodorum Gazam στρύχνου, ideſt, Solani ſpecies omnes malè in Theophraſto veſicarias interpretari. Nã veſicaria peculiare nomen eſt, & halicacabo tantum proprium, quæ fructus veſicæ ſimiles *fert, vel quòd veſicæ & calculis proſit*, vnde & nomen inuenit. Solanum hortenſe naſcitur in hortis & viridariis, ſecus publica itinera, præſertim prope ſepes, & ædificiorum ruinas. Halicacabum in vinetis copioſiſsimè prouenit, prope ſepes, locis humidis, & parietinis: ſeritur etiam in hortis. Solanum hortenſe tota fere æſtate floret, autumno autem fructus eius matureſcit. Halicacabum veſicas illas ſuas in fine Auguſti, & inter initia Septembris menſis colore primũ viridi, mox paulatim rubeſcente profert. Nunc ſingulorum Solanorũ vires diligentiùs declarandæ. Solano hortenſi natura refrigerandi, inquit Dioſcor. quare folia vlceribus quæ ſerpunt, & ignibus ſacris cõuenienter cum polline polentæ illinuntur. Ægilopa capitíſque dolores trita & impoſita per ſe ſanant: æſtuanti ſtomacho auxiliantur: parotidas cum ſale detrita illitu diſcutiunt. Valet ſuccus eius aduerſus ignem ſacrum, & vlcera quæ ſerpunt, cum ceruſa, roſaceo & argenti ſpuma: ad ægilopas cum pane: infantium aduſtioni quam Syriaſin vocant, cum roſaceo perfuſus proficit: in collyriis aquæ vel oui vicẽ exhibet, cõtra acutas fluxiones illitus

illitus: aurium dolori instillatus prodest, mensium abundantiam sistit in vellere subditus. Succus fuluo gallinarum cortalium subactus, & linteo appositus, ægilopiis præsentaneo est remedio. Solano, inquit Plinius, vis reprimendi refrigerandiq;. Et, Cucubali folia trita cum aceto serpentium ictibus & scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine strumum appellant, alii Græcè strychnon. Acinos habet nigros. Ex his cyathus succi cum mulsi duobus medetur lumbis: item capitis doloribus cum rosaceo infusus. Ipsa strumis illita. Sed hic vsus medicus in Dioscoride non habetur. Tradit Galenus Solani esculenti quòd in hortis nascitur, omnibusq; noti vsum esse ad ea omnia quæ refrigerari, adstringiq; postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Et inter olera quibus vescimur nullum se nouisse, quod tantam habeat adstrictionem quantam Solanum. Merito igitur rarò quidem ipso vti homines vt alimento, vt medicamento autem assiduè: efficax enim est in iis in quibus adstrictionis & refrigerationis vsus incidit: minimi autem est alimenti. Scribit Matthiolus cum foliorum, tum baccarum succum addito rosaceo, & aceti momento aduersus capitis dolores à caliditate ortos plurimũ valere: phreniticos etiam iuuare, imbutis eo linteolis sincipiti impositis. Illinuntur fronti eodem modo ad calidas oculorum fluxiones. Gargarizatur quoque vtiliter cum aceto ad faucium & columellæ inflammationes, additurq; in vnguenta quorum ad vlcera contumacia est vsus. Solanum halicacabum, inquit Dioscorides, vim vsumq; hortẽsis habet: verùm cibis nequaquam expetitur. Regium morbum purgat semine poto, & vrinam pellit. Quæ vltima sententia cum Græcè sic legatur, δύναται δὲ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πινόμενος ἴκτερον ἀποκαθαίρειν οὐρητικὸς ὤν, sic transferri debuit: fructus eius potu expurgandi morbum regium vim habet, cum vrinas cieat. Etenim ob id quod vrinas moueat is fructus, ait Dioscorides ab eo bilẽ per ictericorum corpus effusam expurgari. Galenus halicacabum in foliorum facultate hortensi Solano simile esse scribit, fructum habens ciendæ vrinæ idoneum: quare multis compositionibus, quæ ad iecur, ad vesicã, ad renes accõmodantur, miscetur. Huius baccarum vis præstantissima est, inquit Matthiolus, non solùm ad ciendam vrinam, sed ad eius quoque ardorem mulcendum. Earum enim succus ex papaueris albi cremore, aut seminũ melopeponum, aut cucurbitæ, aut ex maluæ decocto, aut ex hordeacea ptisana potus, mirificè ardoribus vrinæ succurrit. Baccæ musto dilutæ efficaciter imponuntur incipientibus oculorũ carbunculis. Calculosi cum maturis vuis acinos miscent, & dies aliquot simul efferuescere sinunt, vt habeant vinum acinaticium contra renũ & vesicæ mala, vocantq; Coquereticum vinũ, Gallicè *Vin de Coqueret*. Hoc propinatum vnciarum quatuor pondere, magnam arenularum vim deturbat. Nec illud prætereundum ex Plinio, aspidum naturæ halicacabũ in tantum aduersam, vt radice eius propiùs admota soporetur illa sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. His addendum Solanum Indicum, seu Americum appellatum, quòd ex America, quam Indiam occidentalem vocant, Hispanorũ classe & armis debellata, huius semẽ aduectum

SOLANVM Americum, Dalechamp.

Li.27.ca.13. Cap.8.

Li.8.simpl.

Li.2. Alim.

Ibid. c.67

Ibidem.

Lib.21.c.31.

aduectum ſit. Ex vna radice multis ramis fruticat,cubitalibus,lentis, obſequioſis, ſurculoſis:folio Solani hortenſis anguſtiore, longiore, acutiore, quale viſitur in ſummo Solani hortenſis faſtigio, acri perſicariæ quam hydropiper vocant, non diſsimili,venoſo,pallidius virente: floribus violæ candidis, ex longo pediculo dependentibus,ternis ferè,aut quaternis ſimul,tuberculo in medio extante, vmbonis figura,phœniceo,aut crocato,venuſtiſsimiq; coloris, apice tenuiſsimo ex illo prominente:baccis rubris,ceraſo,aut halicacabi acino paribus, acidis, ſubamaris: ſemine minuto,candido,copioſo refertis,quale eſt halicacabi. Licet id in feruidiſsimo ſolo cæloq; Americorum ſpõte proueniat, frigidum tamen & alſioſum noſtrum nõ dedignatur,tantiſper dum æſtatis tepor fouet:nam hyeme moritur, nec brumæ ſæuitiam tolerare poteſt. Amomum Plinij quidam putarunt, rectius alij ſtrichnodendrum,ideſt,Solanum arboreſcens. Dodonæus,Pſeudocapſicũ vocat. Hiſpani *Guyndas de las Indias*,ideſt, Ceraſa Indiana.

LAPATHVM. CAP. XXV.

Nomina

ΛΆΠΑΘΟΣ & λάπαθον Græcis dicitur,qui Rumex Latinis, Barbaris Lapathium:à Lapatho tamen Lapathium diminutum nomẽ barbarum non eſt. Varro: Hanc eandem voluptatem tacitulus taxim conſequi Lapathio,& ptiſana poſsim. Lapathus autem ἀπὸ τοῦ λαπάζειν dictus eſt,quod valet exinanire,& pro ventrem leuare vſurpatur: vnde λάπαξις,qua voce vtitur Ariſtoteles, οἷον τὸ βαδίσαι, εἰ λαπάξεος ἕνεκα ἐστί, ideſt, verbi gratia ambulare,ſi eſt alui leuãdæ gratia. Lapathum Arabes *Humadh*,*Hundh*,ſeu *Hamad* appellant,Itali *Rombice*,*& Lapatio*,Germani *Ampffer*,Hiſpani *Labaca*. Theophraſtus duo genera Lapathi tradidit, ſilueſtre & ſatiuum. Dioſcorides quinque non eo quo ſolet,ſed perturbato ordine deſcripſit. Ex generibus Lapathi,inquit, oxylapathum vocant,quod in acutum tendit,dura habens extrema, in paluſtribus naſcẽs. (At cum Græcè legatur, λάπαθον. τὸ μὲν ἄλλον ὀξυλάπαθον λέγεται, φυόμενον ἐν ἕλεσι, σκληρὸν, κατ' ἄκρα, ὕποξυ, conuertendum erat. Ex Lapathi generibus oxylapathum dicitur,durum,& aliquantùm in extremis acuminatum.) Aliud eſt ſatiuum illi diſſimile, οὐχ ὅμοιον τῷ πρώτῳ, vt vulgata habent exemplaria. Alia, & vt opinor meliora, οὐκ ἀνόμοιον, id eſt, non diſsimile. Cui lectioni ſubſcribit Plinius, qui oxylapathum ſatiuo ſimilius facit:quãquam non diſsimulandum in quibuſdam codicibus etiam diſsimilius legi. Oribaſius habet, οὐ κατὰ πᾶν ὅμοιον τῷ πρώτῳ, non omnino ſimile primo:vt priora duo Lapathi genera non tantum inter ſeſe differant,quantum ex vulgata lectione intelligere licet:Tertium genus ſilueſtre, paruum, plantagini proximum,humile,& molle. Quartum eſt quod alij oxalida,alij anaxyrida, aut Lapathon vocant(additur in vetere codice ἄγριον, ideſt, ſilueſtre Lapathum) folia eius ſilueſtri ac exiguo rumici ſimilia: caule non magno: ſemine ſubacuto, rubente,acri,in caule & agnatis appendicibus emicante. Poſtremum hippolapathum olus eſt magnum in paludibus naſcens. Vides primum Lapathi genus agreſte à Dioſcoride poſitum,deinde ſatiuum,tum ad ſilueſtria redire. Plinius ita diſtinguit. Nec Lapathũ diſsimiles effectus habet. Eſt autem & ſilueſtre, quod alij oxalidem appellant,ſatiuo proximum,(pro ſatiuo lege ſilueſtri exiguo)foliis acutis,colore betæ candidæ,radice minima:noſtri verò rumicem, alij Lapathũ cantherinum,ad ſtrumas cum axungia efficaciſsimum. Eſt & alterũ genus, ferè (feri non fere) oxylapathum vocant,ſatiuo item ſimilius(Cornarij codex pro item ſimilius,diſsimilius habet:prior tamen lectio Oribaſio,& melioribus Dioſcoridis libris conſentit,vt diximus,)& acutiora habet folia,ac rubriora,non niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathum tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapathum maius ſatiuo,candidiúſque ac ſpiſsius. Aliquanto poſt ex Solone adiicit

Li. 2. Phyſ.

Lib. 7. hiſt. cap. 6.

Genera

Li. 20. c. 21.

adiicit bulapathum: Silueſtre itaque genus quod oxalis dicitur, Latinis rumicem vocari dixit, non alia Lapatha. Idem etiam alio in loco. Omnia autem ſilueſtria ferè ſunt & foliis minora, & caulibus, ſucco acriora, ſicut cunila, origanum, ruta. Solummodo ex omnibus ſilueſtre Lapathum melius. Hoc in ſatiuis rumex vocatur, naſciturq; fortiſsimum. Traditur ſemel ſatum durare, nec vnquam vitiari terra, maximè iuxta aquam. Non deſunt tamen qui legendũ contendant. Hoc in ſatiuis rumex vocatur, naſciturq; fortiſsimũ: traditur certè ſemel ſatum durare, nec vinci vnquam à terra, &c. vt rumicem hîc hortenſem faciat, quem ſuperiore loco ſilueſtrem poſuit. Oxalidem autem propriè Romani rumicem appellarunt, forſitan quod ab ea ſuccus non aliter atque mamma, quam rumem veteres dixerunt, ſitientibus exugi ſoleat: nam foliorum acor à quibuſdam hauritur, vt lac ab agnis, qui in ſuis matribus ſubrumantur. De quo Vergil.

Li.19. c.12.

In Moreto.

Fœcundúſque rumex, maluæ, violæq; virebant.

Niſi quis à teli ſimilitudine ductum nomen exiſtimet: quod ſparo cognatum in modum pedis recuruatur, cuius meminit Lucilius.

Tum ſpara, tum rumices portantur, tragula porrò.

citante Nonio. Adfertur tamen & hic verſus à Feſto, ſed pro rumices habet murices. Galenus de iis ita ſcribit. Licet Lapathum appellare betam agreſtem, vt quod non guſtu modo, ſed viribus etiam betæ hortenſi ſit ſimile. Verùm cum beta Lapatho ſit ſuauior, nemo eſt qui non libentiùs ea veſcatur. At oxylapathi qualitatẽ & vires nomen ipſum indicat: eſt enim Lapathum acidum. Quod autem ad Lapathum attinet, nemo eſt qui crudum ipſum mandat, quemadmodum neque betam. Oxylapathum tamen mulieres noſtræ pica laborantes, interdum & pueri quidam guloſi crudum mandunt. Perſpicuum autem eſt olus hoc ex genere eſſe eorum quæ non nutriunt, multò magis quàm Lapathum. Ex his intellectu facilè eſt Galenum oxylapathum pro oxalide accepiſſe, & non ab acuminatis foliis, ſed ab acore, ſiue acido ſapore oxylapathum dictum aſſerere. Idem alio in loco tria duntaxat Lapathi genera ponit. Lapathum ſimpliciter dictum, oxylapathum, & hippolapathum. Sed cum herbariis plura Lapathi genera hodie cognita ſint, ea ſic diſtribuemus. Lapathum aliud hortenſe, aliud ſilueſtre. Hortenſe foliis eſt nigræ betæ, minoribus, plantagini proximis, humi iacentibus, nõ tam acuminatis, venoſis, è longis craſsiſq; pediculis pẽdentibus: caule cubitali, ſtriato: flore rubro: ſemine minuto, pellucido, ſubnigricãte: radice crocea, amaráque. Id ſecundum eſt genus à Dioſcoride traditum, quod in hortis rura colunt apud Allobrogas, præſertim oppido Cremutio vicina, vocantq; *du Lapas*, eiuſq; foliis vtuntur in iuſculis, aluũ cieri eius decocto arbitrantes: & quamuis in hortis non ſeratur, in iis tamen ſponte naſcitur. Geſnerus in Sabaudia, circa Lauſannã, & alibi ſeſe vidiſſe ait, & Lampe vocari. Idẽ aſſerit Tragus. Matthiolus prima commentariorum in Dioſcoridem editione nomine hippolapathi repreſentauit. Fuchſius pro Lapatho ſatiuo, id quod vulgò Rhabarbarũ Monachorũ appellant. Item Dod. & alij. Silueſtris Lapathi multa ſunt genera.

Li.2. Alim.

Li.7. ſimpl.

LAPATHVM Satiuum.

Forma.

Locus.

In Hort. Germ.

Li.1. c.104.
Li.2. Dioſ. ca.108.

In hiſt. pl. ca.174.
Lib.5. ca.9.

OXYLAPATHVM.

Oxylapathum Dioſcoridis eſt primum Lapathi genus cuiuis notum, ſic, vt ille ait, dictum non ab acido ſapore, vt oxalis, ſed à foliis ſubacutis, vt ὀξὺ, & in ſapore, & in mucronata figura intelligatur. Id quod non animaduertentes Auicenna & Serapio, Lapathũ omne ſine diſcrimine acetoſam nominauêre, nõ rectè ad ſaporem referentes, quod ad foliorum figuram retulit Dioſcorides in hoc Lapathi genere. Officinæ Lapatium acutum nuncupant, Galli *Parelle*, Germani *Mengeluurtz*. Foliis eſt longis, anguſtis, duris, in ſummo ſubacutis: caulibus rotundis, geniculatis, cauis, nigricantibus, in quorum faſtigiis floſculi copioſi, pallidi, ſemẽ triangulum, nigricans, tenui membrana concluſum. Radix eſt longa, intus crocea. In paluſtribus naſcitur. Alterum ſiluestre tertium Dioſcoridis Lapathi genus, paruum, plãtagini proximum, humile & molle, vt ille deſcribit. Docti quidam vulgi acetoſam rotundam eſſe rentur: omnibus enim reliquis folia dura ſunt, huic ſoli mollia & tenera. Dodonæus oxylapatho proximum eſſe ait, ſed breuioribus foliis, & latioribus, per humum ſparſis, plantagini ferè ſimilibus, caule minore. Illud eſt fortaſſe Lapathũ, quod rotundum vocat Geſnerus, & circa Friburgum Heluetiorum inueniri ait. Iſtud Lapathum Ruellius acidulam, aut minutam oxalidem vulgò dictam, Gallicè *Ozeille menue* arbitratur eſſe. Fuchſius eam plantam, quæ vulgato nomine Bonus Henricus, Germanicè *Gutter Heinrich* nominatur, quam Dodonæus Chryſolachanum, ideſt, aureum olus, ob excellentes virtutes appellat, eóque nomine eam depinxit ac deſcripſit: vulgò Totabona dicitur, Gallicè *Toutebonne*. Tragus Rumicem vnctuoſum vocat, Germanicè etiam *Schmerbel*, à pinguibus & mollibus foliis, quem alij bonum henricum. Hollerius idem Lapathum ſiluestre eam plantam exiguam eſſe credit, vbique copioſiſsimam, quæ Gallis *Lapas*, Delphinatibus *Du lapais* dicitur. De oxalide minore dicetur poſtea. Bonus Henricus autem folia fert lata, craſſa, oxalidi fere ſimilia, ſed breuiora & latiora: caulẽ craſſum, pedẽ & dimidiũ altũ, in quo coaceruatur ſemen fere ſicut in atriplice: radice nititur grandi, longa, craſſa & crocea. Locis incultis gignitur, ſecus ſemitas & ſepes. Iunio & Iulio menſibus floret. Tertium Lapathi ſiluestris genus Dioſcoridi indictum, Lapathũ nigrum, & ſanguis draconis à foliorum & caulium colore, & ſucco, à recentioribus nuncupatum, ſuperiori caulibus, foliis, ſemine proximum

LAPATHI Siluestris II. Genus.

Forma.
Ibidem.
Forma.
In Hort. Germ.
Li.2. c. 49.
Ibidem.
Lib. 5. c. 11.
Li.1. c. 104.
In Actiũ.
Forma.

LAPATHVM Siluestre, III. Genus.

mum est, sed caules quidem habet purpureos, folia verò in rubro nigricantia, Lapathi acuti angustiora, longiora, numerosa, rubris venis sparsa, gustu adstringente, quæ expressa rubrũ succum remittunt. Ex Lapathorum est genere, quoniam toto habitu Lapathum refert. In Septentrionis hortis etiam sponte oritur, rariùs in calidis regionibus. Quartum genus eam plantam quidam esse putant, quam nonnulli panaces chironium folio Lapathi, flore aureo à Plinio dictum esse arbitrantur. Radice est breui, surculosa, fibrata, dura, lignosa: caulibus duobus aut tribus, angulosis, palmi altitudine: foliis oxylapathi, oblongis, angustis: flore in summis ramis aureo. Vnde Anthoxanthon, idest, lutei floris Lapathum nuncuparunt, copioso, densiùs aceruato, vt in spinaceo olere, quod teutlomalachen quidam vocant. In fossis & vliginosis locis prouenit.

Forma.

Locus.

Quintum genus Lapathum aquaticũ, seu potiùs oxylapathum ob foliorum cum vero oxylapatho similitudinem vocat Dalechampius: cuius etiam meminit Gesnerus. Eius radix est geniculata, ex singulis geniculis fibras emittens, quibus vado inhæret, primis internodiis rubescens. Caules edit multos, rotundos, quinque aut sex cubitos lõgos, in aqua fluitantes: folia palmum atque eo amplius longa, angusta, in ambitu cre-

In Hor. Germ.

Forma.

LAPATHVM Siluestre, IIII. Genus, Dalech.

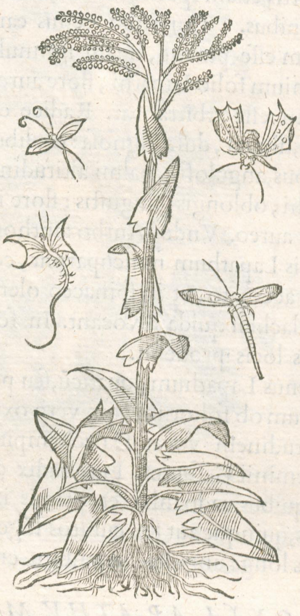
OXYLAPATHVM Aquaticum, Dalechamp.

nata, alternatim per caules nascentia, gustu fatuo & sicco. In caulium vertice thyrsus eminet ea prorsus specie, qua in potamogeitone visitur. Nascitur in vadis amnium pigrorum vt Araris. Longe diuersum Hydrolapathum, idest, Lapathũ aquaticum Lobellius proposuit, idq; duplex. Maius tota facie Hippolapathum satiuum referens, folio nigriore, non dispari, vti neque caule, neque semine, radice duntaxat breuiore, magis fibrata, foris nigriore, intus magis rubra. Frequens in aquis, nec alibi sponte exit. In aquis etiam prouenit Hydrolapathum minus, sed non nisi limpidis & fontanis, ex quarum fundo exerit cauliculos teneriusculos, flaccidos, graciles, non absque filamentis, vt cæteræ aquaticæ, stipantibus & pendulis. Folia sunt admodum tenuia & mollia, nec tamen aquæ innatantia ritu Potamogeitonis, sed erecta, ex atro viridia, lanceolatæ similia, angustiora quã Potamogetonis. Postremum Lapathi siluestris genus Dioscorides quartum oxalida constituit, quæ vt ex eius descriptione intelligere licet, nihil aliud est quàm oxalis nostra maior & pratensis, cui folia sunt Lapathi acuti, delicatiora, tenuiora & magis oleracea, in imo latiora, pinnatas, & lunatas, Spinaciam & Atriplicem referentia: caulis striatus, ruber, succulentus: semen angulosum, acutum, in folliculis Lapathis cæteris nõ dissimilibus. Radicibus nititur plurib⁹, sed nõ vt in rumice croceis, acido

Locus.

OXALIS MAIOR.

OXALIS *Minor, Matth.*

HYDROPOLAPATHVM *Maius, Lobel.*

gustu,

gustu, perinde ac folia & caules. Oxalidem igitur sic diuidemus, vt alia sit siluestris, alia hortensis. Siluestris oxalis Dioscoridis ea est, cuius modò historiam retulimus, quæ maior cognominatur. Alia est minor tenuifolia, sinuata, veruecina nuncupata, cui folia sunt longè minora, cuspidis lanceæ figura, mollia, læuia, quibusdã veluti capillamentis subrubentibus inspersa, succosa, foliis maioris acidiora, & in medicos vsus plusquàm cætera expetita. Hortensis item duplex est, maior quæ pratensis est in hortos translata, oblongis & nigricantibus foliis. Altera foliis albicantibus, rotundiusculis, breuibus, angulosis, hederæ foliis ferè similibus, tamen minoribus, neque crassis, neque duris. Caules eius teneri sunt, in quibus semen cæteris simile. In hortis nostris passim obuia est, vt & prior. Quæ oxalis à Gallis, imitatione Græca, *Oxaille* dicitur, *&* *Ozeille*, ab aliis *Vinette*, à nonnullis *Aigrette*, à Lugdunensibus, *Salette*, à Germanis *Saurampffer*. Oxalis siluestris minor omnium acidissima, *Ozeille menue*, *&* *Ozeille de brebis*. Hortẽsis minor, *Ozeille ronde*, *Ozeille franche*, *&* *Ozeille Romaine*. Dicitur autem Oxalis ab acido eius succo: gratum enim acorem palato repræsentat: vnde acetosam nominarũt Officinæ. Hic minimè prætermittenda Oxalis alia à Lobellio posita radicibus tuberosis filipendulæ vel Oenanthes valdè spectabilis, exotica: etiam foliis, caule & semine hortensis, quã toto habitu præfert. Raram esse

Genera.

Forma.

Forma.

HYDROLAPATHVM *Minus, Lobel.*

OXALIS *Tuberosa, Lobel.*

OXALIS *Rotunda.*

HIPPOLAPATHVM Siluestre, Matth.

Genera.

ait Lobellius in Belgio, & huc ex Italia delatã. Superest Hippolapathum, cuius species duæ. Siluestre non solùm in paludibus nascens, sed etiam in mõtibus iis præsertim in locis in quibus pecudum diutius stabulantium lætamine pinguescit solum: sequenti Hippolapatho simile, sed foliis angustioribus & magis in acutum tendentibus. Alterum hortense, Matthioli iudicio, id quod pasim in hortis rhabarbari monachorum nomine habetur, quod alij Lapathũ satiuũ Dioscoridis esse opinantur vt diximus, Gallicè *la Patience*. Id Oxylapatho ferè simile est, nisi quod folia maiora sunt, latiora, molliora, in summo non mucronata. Caules longissimi sunt, crassi, rubri: flores flauescentes: semen rubrum, triangulum: radix longa, crassa, crocea. Id Lapathum satiuũ Dioscoridis, Fuchsij, Dodonæi, Solerij sententia diximus esse. Tragus Hippolapathũ Dioscoridis esse putat, Scaliger Bulapathũ, sic enim scribit. Quod sanè in hortis pro *Raued* ostentant, Bulapathum est, radice admodum medicata. Francigenæ virgines Deo dicatæ, quo nomine illud appellant, haud multum abhorret à vero: vocant enim *La patience*. Huic addunt Lobellius & Pena Hippolapathũ aliud, rotũdo folio, Pseudorhab. recentiorũ, quod pauci & diligẽtiores herbarij colũt, quasi multò magis affine vero Rheobarbaro, quia folio sit rotundiore, & summo ambitu retusiore, propioreq; ad Personatã, aut Petasitem,

Li.1. c.104.

Lib.3. caus. Theophr. ca.1.

HIPPOLAPATHVM Satiuum latifolium, Lob.

HIPPOLAPATHVM Rotundo folio, Lobel.

quibus

HIPPOLAPATHVM hortense.

quibus fermè magnitudine æquiparatur: non tamen maiore, aut ita diuersa radice Hippolapato, nec vsu aut natura dissimili. Lapathorum & hippolapathorum historias retulimus, nunc eorum virtutes sunt explicandæ. Omnium decocto olere, inquit Dioscorides, aluus emollitur. Crudi illitu melicerides rosaceo aut croco adiecto discutiuntur. Siluestris (nempe mollis) & oxylapathi, & eius quam oxalida nominant, semen ex aqua aut vino vtiliter bibitur contra dysenterias, & cœliacorum affectus, stomachi fastidia, scorpionum ictus. Quod si quis in potu præsumat, nihil molesti ex ictu patietur. Radices ex aceto coctæ, aut illitæ crudæ lepras, impetigines, & scabiosos vngues persanat, sed ante locus aceto & nitro in sole perfricandus est. Pruritus corporis decoctum earum sedat, si foueatur, aut in soliis balnearum confricetur (Græcè legitur ἐπαντλούμενον, ἢ λούτρῳ μιγνύμενον, id est, si affundatur, aut si vt fotus adhibeatur, aut cum aqua balnei misceatur, tamen hæc verba ἢ λούτρῳ μιγνύμενον, in multis græcis codicibus desiderantur, ea tamen legisse videtur Plinius, de eadem re scribens, Pruritus corporis in solia balnearum additum) Coctæ in vino & instillatæ aurium dentiúmque dolorem mulcent: strumas, parotidásque discutiunt: lienem cum aceto extenuant (quibus verbis Græca non satis exprimi videntur, leguntur enim, παρηγοροῦσι δὲ ὠταλγίαν, καὶ ὀδονταλγίαν ἑψηθεῖσαι ἐν οἴνῳ, καὶ διακλυζόμεναι. Διαφοροῦσι καὶ χοιράδας, καὶ παρωτίδας ἑφθαὶ σὺν οἴνῳ, καὶ καταπλασθεῖσαι, σπλῆνα δὲ σὺν ὄξει. Id est, aurium & dentium dolorem leniunt coctæ in vino, si colluantur, strumas parotidásque discutiunt coctæ in vino, & cataplasmatis modo adhibitæ, splenem autem cum aceto coctæ.) Aliqui amoliendis strumis radicum gestamine vtuntur, eas collo appendentes. Tritæ & admotæ fœminarum profluuia sistunt: cum vino autem potæ regio morbo medentur, calculos vesicæ comminuunt, menses cient, scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathum easdem vires habet, quas supradicta rumicis genera. Plinius non eundem quem Dioscorides vsum medicum habet, scribit enim. Siluestria scorpionum ictibus medētur, & ferire prohibent habentes. Dioscorides ait, eum qui præbiberit, nihil ex scorpionis ictu mali passurum. Radix, inquit Plinius, aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur, si verò bibatur, morbo regio. Dioscorides ad vtramque affectionem in vino coquit, & mendosè vulgata exemplaria, coletur, habent pro colluatur. Semē stomachi inextricabilia vitia sanat. Dioscorides ἄσην στομάχου dixit, id est, stomachi fastidium ac nauseam, cum os stomachi à vitiosis humoribus ita mordetur, vt nauseam & fastidium pariant. Hippolapathi radices priuatim vngues scabros detrahunt. Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Quæ siluestris, & oxylapathi, & oxalidis radicibus Dioscorides attribuit. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti sanguinem reiicientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex foliis & radice addito nitro, vel iure exiguo (thure pro iure reponit Cornarius), in vsu aceto diluunt. Sed satiuum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice meliceridas & lepras curant. In vino verò decocta, strumas, & parotidas, & calculos. Quæ de

Lib.2.c.108
Vires & Temper.
Lib.20.c.21
Lib.20.c.21.
Embl. 102. lib.2. Diosc.

Ibid. ſilueſtrium radice Dioſcorides dixit. Poto vino & lienes (Cornarius emendat, ſemine poto è vino, & cætera.) cœliacos æquè ac dyſentericos, & teineſmos. Ad eadémque omnia efficacius ius lapathi (ius τὸ ἀφέψημα, id eſt, decoctum intelligit) quod ructus facit, & vrinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: item pruritus corporis in ſolia balinearum additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino ſiſtit aluum, folia ſoluunt. Alio in loco cap. 12. 20. de lapatho ſilueſtri ita ſcribit. Vſus eius cum ptiſana tantùm in cibis leuiorem gratiorémque ſaporem præſtat. Quo loco Cornarius verba hæc, cum ptiſana tantùm, redundare arbitratur, & rectè quidem: coquitur enim oxalis integris foliis vt reliqua olera cum cibis, carnibus, & piſcibus, non cum ptiſana tantùm. Lapathum, inquit Galenus, moderatè digerentem facultatem habet, at oxylapathum mixtam: nam cum eo quod digerit, nonnihil quoque repercutit. Semen eorum manifeſtam quoque quandam adſtrictionem obtinet, vt & dyſenterias, & diarrhœas ſanet, & maximè oxylapathi. Porrò hippolapathum quod totum in paludibus prouenit, eaſdem facultates obtinet, ſed imbecilliores. Aetius ſcribit vlcus demorſorum à cane rabido perfundendum eſſe chamæmeli, radicis lapathi, quod oxalidem vocant, decocto, nouiſſéque ſeſe ſenem quendam, qui vbi quis morſus eſſet à rabioſo cane, ſola oxalide curabat. Nam & vlcus decocto perfundebat, & herba integebat, & de ipſa bibendum dabat. Meiunt autem homines qui ipſam acceperunt multa, & cum vrinæ incontinentia. Et propterea morbum regium hæc expurgant. Nos verò etiam impetiginem ex ipſa cum aceto confricatam depellimus: & pruritui auxiliamur per eandem radicem. Vtuntúrque etiam ipſa ad canis rabioſi morſus cum aliis auxiliis. Similiter facit etiam ſylueſtre lapathum, foliis in acutum tendentibus, radicem habens oblongam veluti raphanus paruus. Hæc Aetius. Ex oxylapathi radicibus aqua deſtillatur, quæ ad puſtulas, alphos, ionthos, vitiligines, lichenas, omnes deníque cutis, præſertim faciei maculas delendas plurimùm facit, hoc modo. Eius aquæ & melonis præmaturi ſumantur ſingulorum libræ duæ, oua hirundinum decem, ſalis nitri ſemuncia. Quæ teri debent, trita cum aquis in vitreum vas coniiciantur, vnde ſuccenſo igne aqua extrahitur, qua manè facies abluenda, veſperi illinenda oleo ex tartaro, & amygdalino, permiſtis. Decoctum oxylapathi ex vino, diebus aliquot potum auriginem pellit, & cutim priſtino nitori reſtituit. Credunt quidam lippire nunquam eos qui rumicis ſilueſtris radicem luna decreſcẽte effoſſam nitidiſsimè ſecum portauerint. Quæ planta Bonus Henrichus dicitur, vulneraria eſt, & mirificè ad ſordida purganda, ac glutinanda vlcera cõfert, ſic vt appenſa etiam, ac trita vulneribus impoſita vermes, qui in iis nati ſunt, excidere faciat. Denique ſiccat & abſtergit. Hippolapathi, quod rhabarbarum monachorum vocant, radix auctore Fuchſio, purgandi vim habet, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neque id mirum admodum, inquit, cum Dioſcorides omnium rumicum olus decoctum aluum mollire, atque decoctas eorum radices cum vino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem teſtetur. Tragus affirmat radicem hanc cum pauxillo zingiberis ſumptam phlegma & bilem per inferiora euacuare, ſeſéque hoc remedio vſum experientia didiciſſe. Ex ea autem medicamentum ſic conficitur. Radicis aridæ drachma, zingiberis ſcriptulum, in puluerem redigantur, ſumantúrque à ieiunis in iure calido.

[Margin notes: Ibid. — Lib. 7. ſim. — Lib. 6. c. 24. — *Vires Boni Henrici.* — In hiſt. pl. cap. 174. — Lib. 1. c. 104]

ASPA

ASPARAGVS. CAP. XXVI.

Ασπάραγος, vel ἀσφάραγος, Latinis ſimiliter Aſparagus dicitur, Mauritanis *Halion*, ſiue *Helion*, Italis *Aſparago*, Germanis *Spargen*, Hiſpanis *Eſparagos*, Gallis *Aſparge*, Officinis extrita prima litera Sparagus. Græci, inquit Galenus, omnes propemodum teneros caules, qui tempore ad fructus & ſeminis productionem augeſcunt, aſparagos vocant, vt braſsicę, lactucę, atriplicis, bliti, betæ, maluæ, radiculæ, rapæ, ſinapi, Cnici, pyrethri. Sed de aſparago peculiari genere plantę hîc loquimur, ſic dicto quòd cauliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habet. Cuius genera duo memorat Dioſcorides, ſilueſtrem ſiue petræum, & ſatiuum. Galenus βασιλικὸν, id eſt, regium, & ἕλειον, id eſt, paluſtrem. Matthiolus quoque duplicem eſſe aſparagum ſcribit, altilem, & ſponte prouenientem. Huius tria eſſe genera, paluſtre, montanum, & petræum. Is & myacanthinus dicitur teſte Galeno, Latinè Corruda. Plinius, Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſilueſtrem aſparagum, quem Græci horminium (ἀπὸ τοῦ ὁρμᾶν,) nam & decoctum & ſemen veneris cauſa bibitur. Plinius. cap. 10. lib. 20. Auenionenſes adhuc appellant corrupta voce Hormioconin, alij Romioconin) aut myacanthon vocant, aliis've nominibus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoſsis. Et, Silueſtres fecerat natura corrudas, vt quiſq; demeteret paſsim. Ecce nunc altiles ſpectantur aſparagi. Theophraſtus ἀσπάραγον ſimpliciter pro ſilueſtri vſurpauit, cum ſcripſit, τὰ μὲν ἁπλῶς ἐστὶν ἄκανθαι, καθάπερ ἀσπάραγοι, καὶ ὁ σκόρπιος, οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον παρὰ τὴν ἄκανθαν. Quæ Plinius ſic conuertit. In totum ſpina eſt aſparagus, & ſcorpio, nullum enim folium habent. Quæ ita legit Hermolaus, vt vnam non duas herbas eſſe putet, aſparagum ſcorpionem: aliúmq; ab eo qui notus eſt omnibus. Idem ſcribit in Corollariis. Sed id haud rectè ab Hermolao annotatum eſſe, intelligi licet ex iis, quæ alio in loco de ſcorpio & aſparago ſpinoſo ſeorſum prodidit idem Theophraſtus his verbis. Τῶν δὲ διῃρημένων εἰδῶν πλεῖστον μὲν ἐστὶ τὸ φυλλάκανθον, ἐλάχιστον δὲ, ὡς εἰπεῖν, τὸ ἀκανθῶδες ὅλως. βραχὺ γάρ τι πάμπαν ἐστὶν, ὥσπερ ἐλέχθη, καὶ σχεδὸν οὐ ῥάδιον λαβεῖν παρά τε τὸν ἀσπάραγον, καὶ τὸν σκόρπιον. ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀνθεῖ μετὰ ἰσημερίαν φθινοπωρινήν. ὁ μὲν γὰρ σκόρπιος ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐξοιδοῦντι ὑπὸ τὸ ἄκρον τῆς ἀκάνθης ἔχει τὸ ἄνθος (ſic enim legendũ ex Theodoro, non vt in vulgatis codicibus exaratum eſt, ἐν τῷ σαρκώδει τῷ ἐσποδοῦντι, ὑπὸ τὸ ἄκρατον τῆς ἀκάνθης ἔχον τὸ ἄνθος) ἐξ ἀρχῆς μὲν λευκὸν, ὕστερον δὲ ἐπιπορφυρίζον. ὁ δὲ ἀσπάραγος ἐκφύει παρὰ τὰς ἀκάνθας κορυνῶδες μικρὸν. ἐκ τούτου δὲ ἔχει τὸ ἄνθος μικρὸν. (Lege ἐπὶ τούτου γε ἔχει τὸ ἄνθος) ὁ δὲ σκόρπιος μονόρριζον, καὶ βραχύρριζον (in Græco, vox βαθύρριζον redundat, vel lege εὐθύρριζον) ὁ δὲ ἀσπάραγος βαθύρριζον δὲ εὖ μάλα καὶ πολύρριζον, πυκναῖς ταῖς ῥίζαις, ὥστε τὸ ἄνω συνεχὲς εἶναι αὐτῶν, ἀφ' οὗ καὶ αἱ βλαστήσεις αὐτῶν τῶν καυλῶν. ἀναβλαστάνει δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας τοῦ ἦρος, καὶ ἐδώδιμός ἐστιν, εἶθ' οὕτως ἀποτραχυνθεῖσαι, ἐξανθεῖ τε προϊούσης τῆς ὥρας. ἡ δὲ ἄνθησις οὐκ ἐκ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πρότερον. οὐ γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Legendum, ἡ δὲ ἄνθησις ἐκ τούτου μόνον, καὶ οὐκ ἐξ ἄλλων τῶν πρότερον. τοῦτο γὰρ ἐπετειόκαυλόν ἐστιν. Id eſt, Ex iis quæ diſtincta ſunt generibus, plurima quidem ſunt quæ aculeata folia habent, pauciſſima verò omnino, quæ in totum ſpinoſa ſunt, & vix fere inuenias præter aſparagum & ſcorpium. Ambo poſt autumni æquinoctium florent. Scorpius quidem florem in carne extuberante ſub extremo ſpinæ profert, initio candidum, poſtea leuiter accedentem ad purpuram. Aſparagus verò iuxta aculeos exiguum quiddam clauæ ſimile producit, in quo florem paruum habet. Scorpius vnicam habet radicem, eámque breuem & rectam, aſparagus valde profundam & numeroſam, cum denſis radicibus, ita vt ſuperior pars ipſis continua ſit, ex qua caules proueniunt. Producitur autem caulis vere ex aſparagorum ſummis radicibus, vel ex

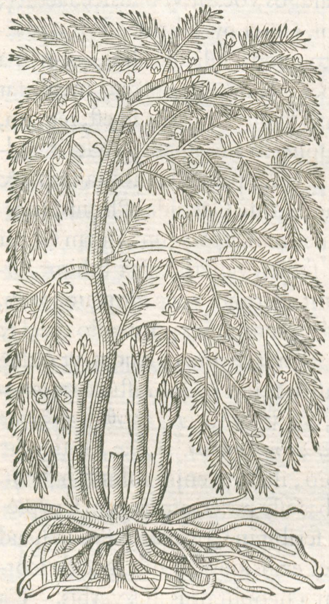
aſpara

Nomina
Lib. 2. Ali.
Lib. 2. c. 118.
Genera.
Li. 2. Alim.
Lib. 6. ſim.
Lib. 19. c. 8.
Lib. 19. c. 4.
Lib. 6. hiſt. cap. 1.
Lib. 21. c. 15.
Ibid.
Corol. 139.
lib. 2. Dioſ.
Lib. 6. hiſt. cap. 3.

aſparagorum plantario & ſilua, qui eduliseſt, deinde aſperatur, & defloreſcit procedente tempore, flos vero ex ipſo ſolùm, non ex prioribus emergit: hic enim annuo conſtat caule: Quæ Theophraſtus dixit, ἀναβλαστάνει δὲ ὁ καυλὸς ἐκ τῆς ἀσφαραγίας, Theodorus interpretatus eſt, exit caulis de Corrudagine. Verum ἀσφαραγίαν, ſeu ἀσπαραγίαν, vel pro ſummis aſparagi radicibus, vel potiùs pro aſparagorum plantario & ſilua, vt & conuertimus, videtur vſurpaſſe. Id quod & Hermolaus adnotauit.

ASPARAGVS ſatiuus.

Corol. 139. lib. 2. Dioſ.

Theophraſtus aſparagiam, inquit, pro planta ipſa videtur accepiſſe, aut etiam pro loco vbi ſatus eſt aſparagus, eodẽ etymo ferè quo apud nos Cepina, Rapináque. Theodorus corrudaginem, quaſi aliud quàm Corruda genus interpretatur. Cato certè ad eundem modum corrudam quo cepinam & rapinam accipit. In arundineto, inquit, corrudam ſerito, vnde fiant aſparagi.

Lib. de re Ruſt. c. 6.

Hæc Hermolaus, qui altiles aſparagos veteribus incognitos fuiſſe iudicat, corrudámque dictam ab Atticis non horminon, ſed orminion, ſiue ormenum potius, ab aliquibus Libycum, aſparagum ſilueſtrem, qui poſt inuentum altilem propriè corruda eſt. Scorpionem alibi deſcripſimus, nunc de aſparagis dicendum.

Forma.

Aſparagus ſatiuus ex radicibus thyrſos primũ emittit teneros, virides, læues, rotundos, ſine foliis, carnoſos, digiti ferè craſsitudine, cacumine in torulos turbinato. Hos thyrſos orobanche rectè comparat Matthiolus, qui tãdem increſcentes explicantur in prægrandes ramos, quibus inſunt folia capillamenti modo, & vt fœniculi tenuata, quæ occaleſcunt in ſpinulas, florem fundit paruulum, pallidum, quo decuſſo baccæ dependent rotundæ, piſi magnitudine, virides, quæ tandem maturitate rubeſcunt, ſeminibus nigris, & corneę ſoliditatis refertis. Radices circa caulem ſpongioſæ, vnde numeroſæ oriuntur radiculæ inter ſeſe implicatæ & quaſi vnitatem facientes, quas radiculas ſic illigatas & connexas olitores ſpongias appellant, inquit Columella, & veteres aſparagum ſpongiam in radicibus habere dixere.

In libr. 2. Dioſc. c. 118

ASPARAGVS Silueſtris, Matthioli.

Lib. 11. c. 3.

Corruda nouellis cauliculis ſeu turionibus, fructúque ſatiuo aſparago proxima eſt, cęterùm tota ſpinoſa eſt, & aculeata: nam foliorum capillaceorum loco, quibus altilis aſparagi ramuli veſtiuntur, tota ſpinis horret, minutis, breuibus, duris & pungentibus. Ex Matthiolo Aſparagum ſatiuum & ſilueſtrẽ hîc pictum damus. Sed is ſponte perumens ſola transplãtatione & cultu à ſatiuo differt. Quare Corruda non eſt, quæ ſpecie ab altili aſparago prorſus differt, rarior multò, vt ſcripſit Pena

neque

CORRVDA *Dodonæi.*

CORRVDA *Penæ.*

neque enim Veneto tractui maritimo, neque Germaniæ, Galliæ, Angliæ've maritimis visitur, vbi tamen altilis frequens oritur: facilis autem à superiore dignotio, quod hæc tota candidior, & rigidior est, & ramis diuaricatis funditur per sepes, folia acutiora, breuiora, & magis in ordines stipata: flosculis oleę luteolis, crebris, subter alas emicantibus, semen illi non vt altili, corallij colore, sed cum maturuit, nigricat ex viridi, magnitudine aliquanto inferius, quod glomeratim proximè surculos adnascitur. Hãc scitè Pena expresit hac pictura. Magis montosis & collibus in decliui & afflatu maritimo delectatur. Altilis asparagus passim in hortis seritur & colitur. Corruda siccis & saxosis locis nascitur in Gallia Narbonensi, pręsertim in sepibus & fructetis. Ille thyrso primum cum ver appetit emicante viret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in voluptatem gulæ verterunt helluones, & Rauennatibus palmam dedêre, quæ gloria etiam hodie mansit ei terræ. Hodie decoctus in iure asparagus, aceto, sale, & oleo conspersus magno gulę delectamento cõmeditur, & in principum delitiis est. Contra corrudæ caliculi amariusculi sunt, & nullam ferè in cibis gratiam habent. Semẽ æstate legitur. Dioscorides petræi asparagi virtutes primùm declarat. Huius cauliculi, inquit, in cibo cocti ventrem emolliunt, vrinam cient (legitur in vetere codice ὗ τὸ καύλιον ἐπ' ὀλίγον ἑψηθὲν καὶ βρωθὲν, id est, cuius cauliculus modicè elixus esitatúsque, & cætera. Cui lectioni cum experientia ratio etiam patrocinatur, quia per longiorem cocturam vtraq; vis & molliendi aluũ, & ciendi vrinam exoluitur in asparagos). Radicis decoctum contra vrinæ difficultatem, regiũ morbum, renum vitia, & coxendicum cruciatus in potu proficit: cum vino autem phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decocti succus super dente contineatur, eius dolori medetur. Semen potum ad eadem valet. Canes, vt aiunt, si decoctum bibant, emoriuntur. Asparagum etiam nasci prodiderunt arietis cornibus contusis, atque defossis, quod à veritate abhorrere credit Dioscorides. Quod verò deinceps dicit, ὁ μὲν τις ἀσπάραγος οὗτος, id est, Hic quidem asparagus, &c. ad satiuum referendum est, & quę deinde sequuntur, sicut priora illa ad siluestrem. Declarat id quod dixit, si quis cornua arietis contusa defodiat nasci asparagum, vt sic satiuus ex siluestri fiat. Hic quidem asparagus, & cætera. Deinde quæ sequuntur ad siluestrem referri minimè possunt: cum enim hunc initio capitis notum esse dixisset, facultatibus eius

Locus.

Tempus.

Lib.2.c.118.

Vires & Temper.

And.Lac.

eius explicatis descriptionem non subiecisset. Hic quidem asparagus, siue altilis asparagus, inquit Dioscorides, multis ramis fruticat, foliis fœniculi, longis, numerosis, radice rotunda, grandi, spongiam habente (ἔχουσα κόνδυλον, id est, tuber habente, siue tuberosa). Huius teneri cauliculi triti in vino albo, renum dolores sedant (in Græcis corruptè legitur, παύει φρενίτιδα, sedat phrenitida, pro παύει νεφρίτιδα, sic enim statim initio capitis, βοηθεῖ νεφριτικοῖς, opitulatur nephriticis) Assus autem elixúsve vrinæ stillicidium, difficultatémque ac dysenterias mitigat. Radix cum vino aut aceto cocta luxatos artus mulcet. Decocta cum ficis aut ciceribus sumpta, regium morbum sanat: coxendicis cruciatus stranguriámque leuat. Alligata radix, aut haustum eius decoctum conceptum adimit, & sterilitatem adfert, ποιεῖ ἀτόκιον, καὶ ἄγονον, conceptionem impedit, & infœcunditatem adfert, melius. Plinius eundem ferè vsum medicum de asparago altili, & siluestri prodidit. Vtilissimus stomacho cibus asparagi vt traditur. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt, iidem oculis claritatem adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus intestinorúmque vitiis prosunt, vino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur: venerem stimulant: vrinam cient vtilissimè, præterquàm quòd vesicam exulcerant. Radix quoque plurimorum prędicatione trita, & ex vino albo pota calculos quoque exturbat, lumborum & renum dolores sedat. Quidam & ad vuluæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant. Siluestris ad supradicta omnia efficacior vis, & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semen valet cum anetho ternis vtrinque obolis. Datur & ad serpentum ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per vrinam reddatur semen asparagi, & apij, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis cōtrarium esse, quamuis vrinā moueat, docet: item veneri, vesicæ quoque nisi decoctum: quæ aqua si canibus detur, occidit eos. In vino decoctæ radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi. Asparagi Galeni sententia siue regij sint, siue palustres stomacho vtiles sunt, vrinam cient & parum prębent nutrimenti. Si tamen ij probe concoquantur, olerum asparagis magis alunt, nimirum quanto illis sunt sicciores. Rursus, Asparagus petræus seu myacanthinus abstergendi vim habet, idque citra manifestam aut frigiditatem aut caliditatem. Hinc renes ac iecur infarctum liberat, & maximè herbę ipsius radices ac semen. Quin & dentium dolores sanat siccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt. Scribit Auicenna asparagos in cibis sumptos suaui odore corpus commendare, verum vrinam fœtidam trahere. Hic Clusij corrudas proponere voluimus. Prior Dodonæi vel Penæ corruda fuerit. Quam Matthiolus exhibet, Clusius corrudā esse negat, sed asparagi altilis genus esse ait, quod (quia maritimis decliuioribus & herbidis locis sponte prouenit) marinum vocat, caule breuiore, firmiore, foliis crassioribus, firmioribus, ex cæruleo virentibus, baccis maioribus quàm vulgaris hortensis, & non adeò coralli modo intensè rubētibus: fortè, inquit Clusius, is erit, quem Galenus ἕλειον id est, palustrem vocat. Altera Clusij corruda fruticosa est, in viridibus & mollioribus ramis, siue virgis ramosis, spinas acutas tres aut quatuor hinc inde pro foliis ferens, virides itidem vti rami sunt, florem nullum ille vidit, sed frequentes baccas rotundas vti in superiore, primum virides, deinde per maturitatem nigricantes, succo & pulpa virente plenas, quā semen includitur durum, foris nigrum, intus candidum, plerúmque vnicum, interdum bina: radix crassa, longa, superiori similis, frequens est ad Tagum in

Ibidem.

Lib.20.c.10

Lib.2.Ali.

Lib.6.sim.

Lib.4.feu. vlt.

Lib.2.stirp. Hisp.c.84.

Lib.1.Ali.

CORRVDA tertia, Cluſij. *CORRVDA altera, Cluſij.*

gum in Luſitania, & in Bætica,ſolo petroſo,in collibus & ſepibus.Tertia eiuſdem corruda cubitales profert virgas,ramoſas, candidas, lignoſas, & priori ſimiles, firmis,candicantibus,& deorſum ſpectantibus ſpinis alternatim,& ſecundùm ramorum virgarúmque inæqualium inflexionem horridas,ad quas quina aut ſena foliæ ſimul & ex eodem capite prodeunt,prioris ſpeciei longiora,mollioráque,que cōmanducata ſubdulcia, & aliquātulum gummoſa depræhenduntur, flos inter folia ex alarum ſinu longo tenuiq; pediculo dependet, ex viridi palleſcens:deinde fructus propemodum rotundus,qui tricoccus videtur(tametſi vnicum granum contineat,raro bina,foris nigrum,intus candidum,firmum,vti in ſuperioribus) initio virens,per maturitatem rubeſcens & carnoſus,ſiue ſuccum & pulpam concludens lentam & viſcidam:radice firmatur multiplici, velut alij ſilueſtres aſparagi,longa, craſſa, intus alba, foris flaueſcente, fert aliquot thyrſos, qui aliorum aſparagorum modo edūtur cocti & crudi cum oleo,aceto,& ſale.Nuſquam abundantiùs quàm ſupra Vlyſiponem ſalebroſis locis iuxta vias, non procul à Tago ſe obſeruaſſe ait.Naſcitur tamen & aliis Luſitaniæ locis & tota ferè Bætica.

FRAGARIA. CAP. XXVII.

Nomina.

HERBA quæ fraga fert,fragaria ab herbariis nominatur,quę quomodo à Græcis appellata ſit nondum conſtat. Sunt tamen qui rubum Idæum non ſpinoſum eſſe putant, quorum ſententiam non improbat Fuchſius, cui non ſubſcribit Dalechāpius, ex cuius iudicio longè alium,& verum rubum Idæum non ſpinoſum depinximus.Apuleius Græcis κόμαρον appellari ſcripſit, quod ſi verum eſt,longè alia eſt à comaro,quam ex Dioſcoride, Galeno,& aliis deſcripſimus:hæc enim arbor eſt,illa herba. Fragaria à verbo frago, quod odorem reddo ſignificat, nominata eſt, Gallis *fraiſier*, fructus fraga, *fraiſes*,Germanis *Eraltbeer*.Seruius mora terreſtria vocat. Fragariam ex quinquefoliorum genere eſſe quidam arbitrantur,quod falſum eſſe ipſa quinquefolij plantæ

In hiſt. plā. cap.327.

In Dum. cap.1.

Genera. inspectio apertissimè testatur, vt fusiùs suo loco dicetur. Fraga nascuntur in montibus & siluis, quæ dicuntur montana, & siluestria. Alia in hortis, & dicuntur satiua. Distinguuntur & colore, non tantùm loco. Sunt enim quædam alba, quædam

FRAGARIA.

Forma. rubra. Fragaria humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, singulis terna folia sustinentibus, quinquefolio quodammodo similia, crenata in ambitu, venosa, flores sunt candidi, intus lutei, figura quinquefolij floribus proximi, fructus initio viridis, rotundus, cum maturuit ruber vel albus, tum gustu, tum odore suauissimus, radix foris atra aut rubescens, intus candida, multo fibrata capillitio.

Locus. Alia in siluis & opacis montibus gignitur. Alia in hortis colitur. *Tempus.* Aprili mense floret, Maio & Iunio fructus est maturus, fragaria & fraga viridia, necdum matura frigido, siccóque sunt temperamento, fraga matura frigido & humido, fragaria auctore Matthiolo refrigerat ordine primo, siccàtque secundo, folia & radix vulnera & vlcera sanant, muliebres fluxus & dysenterias cohibent, vrinam cient, & lieni conferunt. Herbæ & radicum decoctum potum auxiliatur iocinoris inflammationibus, mundàtque renes & vesicam. Eodem si colluatur os, gingiuæ roborantur, dentes firmantur, destillationes sistuntur. Fraga verò biliosis æstuantibúsque ventriculis prosunt, & sitim sedant. Vinum quod ex iis exprimitur vlcusculis, quæ in facie à caliditate oriuntur mirificè medetur: varos & oculorum nubeculas, calidásque defluxiones impositum tollit.

Dodo. lib. 1 cap. 57.
Vires & Temper.
In lib. 4. Diosc. cap. 38.

CVCVRBITA. CAP. XXVIII.

Nomina NVNC cartilaginei generis plantas cucurbitas scilicet, & cucumeres, atque id genus alias per horti nostri areas digeramus. Κολόκυνθα, θης, κολοκύνθη, & κολόκυντα Græcis, Latinis Cucurbita dicitur, à concuruatu, quòd facilè si quid obstiterit, aùt fuerit impedimento quò minus extendatur, incuruescat. Græci, vt scribit Ruellius, ex aduerso vocabulum imposuere, colocyntham nominantes, quod scilicet pumili breuésque sint fructus, quos ipsa passim enititur, cum corporis mole omnes herbarum arborúmve fructus videantur superare. Euthydemus, cucurbitam vocauit Indicum cucumerem, quòd semen eius ex India fuisset delatum. Menodorus duplicem esse cucurbitam dixit, vnam Indicam, quæ σικύα, id est, cucumis, alteram quæ κολοκύνθη vocatur. Helespontij longas vocarunt σικύας, cucumeres, rotundas cucurbitas. Tanta porrò naturæ cognatio est inter cucurbitas, cucumeres, pepones, & melopepones, vt sępenumero & proprietates, & nomina Græci confundant. Illud quoque ventricosum instrumentum quod corpori affixum vel spiritu, vel leui scarificatu sanguinem elicit, Græci à cucumere σικύαν, Latini à cucurbita per diminutionem cucurbitulam cognominarunt. Globosæ verò cucurbitæ cum penitus inaruissent, à principio venerunt in vsus medicorum. Nunc ex ære, cornu, vitróque confinguntur. *Genera.* Cucurbitæ duo potissimum sunt genera. Cucurbita satiua siue hortensis, quæ κολόκυνθα ἐδώδιμος, id est, cucurbita edulis dicitur, Arabibus *Haraba*, *Hara*, seu

Lib. 1. c. 20.
Athe. lib. 2.

Charba,

Charba, Italis *Zucca*, Germanis *Kurbß*, Hispanis *Calabazza*, Gallis *Courge*, & *Coucourde*. Altera agrestis, de qua postea. Latini siue cucurbita in globum tumeat, siue teres in longitudinem extendatur, eodem vocabulo sunt complexi, neque ob dissimiles formas, natura & viribus differunt. Varia enim in iis forma arte facilè effingi potest, vt dicemus. Herbarij tamen varias eius species & formis, & locis distinctas enumerant. Plinius duo cucurbitæ genera facit. Vnum reptantibus flagellis scandens parietum aspera in tectum vsque, natura sublimitatis auida. Vires sine adminiculo standi non sunt, velocitas pernix, leui vmbra cameras ac pergulas operiēs: inde camerarium vocatur. Alterū plebeium quod humi repit. In priore mirè tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo figuratur, vaginis maximè vitilibus, cōiecta in eas postquam defloruit. Crescit qua cogitur forma, plerumque & draconis intorti figura. Libertate verò pensili concessa iam visa est nouem pedum longitudinis. Ex quibus perspicuum est genera quæ herbarij ad formā respicientes constituunt, cucurbitæ camerariæ & plebeiæ species esse. Vnam scilicet maiorem, alteram verò minorem. Maiorem vocant à floribus & fructu quos maiores habet. Minorem cui hæc minora sunt. Tertiam longiorem à fructu oblongiore. Matthiolus etiam triplicem tradit esse cucurbitam. Longam, rotundam, & sessilem. Cucurbita longa flagellis longis, sarmentosis, teneris, angulosis, vitis modo sese diffundens per humum repit, nisi adminicula nacta fuerit, quę capreolis suis, quos secus folia singulos producit, facilè complectitur: iisdem etiam arbores & pergulas scandit, seséque illis implicat, folia ex interuallo profert singula, singulis petiolis insidētia, ferè rotunda, nisi maximè anteriore parte acuminati anguli eminerent, subcandicantia, tactu mollia, leuiter hirsuta, ampla admodum, asari foliis haud multum absimilia, flores iuxta capreolos & folia albos, figura liliaceos, vel in quinque foliola stellæ modo diuisos, intus hirsutos partim steriles, partim fœcundos, qui sic facilè internoscuntur. Steriles breues habent in medio apices, & hirsutiores sunt, nec qua pediculo iunguntur tuber siue capitulum vllum intercedit, futuri fructus spes: fœcundi verò in medio tria crassiuscula bifidáque stamina continent, nec statim pediculo hærent: nam inter ipsos & pediculum capitulum paruum & leuiter hirsutum extuberat, cucurbita futura, iuxta adnexum in angustum collum desinens, quod marcescente flore paulatim accrescit, deinde in magnam & longam molem, quam cucurbitam vocamus auctum maturescit. Fructus is primùm herbaceus est, & lanuginosus, cortice tenero, pulpa candida, gustu dulci, in maturitate flauus, cortice duro, pulpa fungosa, seminibusque plena. Ea plana sunt & compressa, altera parte acuminata, eáque duabus eminentiis veluti cornuta, altera latiuscula, quorum cortex lignosus est & candidus, gustu dulcem nucleum includens. Tota planta radice nititur candida, in multas radiculas distracta. Cucurbita cameraria maior siue sessilis viticulis, foliis, floribus, semine superiori similis est, fructu distat, qui in hac in orbem collectus intumescit, crassúsque & latus est. Huic

CVCVRBITA Cameraria, longa.

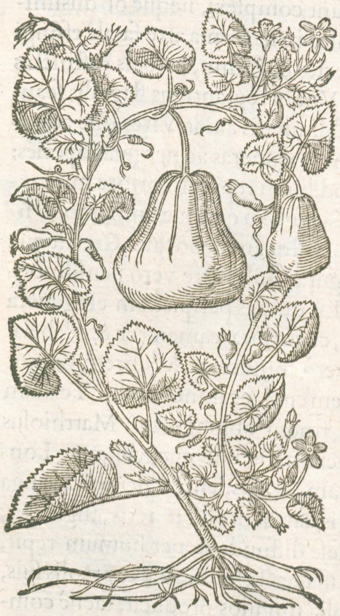

Lib.19.c.5.

Fuchs. cap. 137.
Dodo. lib. 5. cap. 32.
In libr. 2. Diosc. cap. 127.

Forma.

CVCVRBITA Cameraria maior,

proxima est cucurbita cameraria minor, siue rotunda, nisi quod semine minore est, & fructu in breue crassamentum coacto, collo oblongiore angustioréque. Sed hæ diuersæ cucurbitarum formæ olitorum arte possunt effingi. Nam semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt cucurbitas: item ab imis, sed non comparandas supradictis: quæ in medio rotundas: quæ in lateribus crassas, breuiorésque. Si verò cordi sit, vt fiant incrementi vastioris, de media parte cucurbitæ semen inuerso cacumine ponito. Eæ cum inaruęrint in vsum veniunt cadorum vice ad vina atque alia condenda, quod aluo capaciore plus cæteris intumeant, viatoriis ferè vasis dicatæ. Quæ seruantur ad semina, vsq; ad hyemem in sua vite depēdeant: deinde in sole siccentur aut fumo, ne semina putrefacta depereant. Sunt & alia cucurbitarum genera peregrina, quas ferunt ab occidentis Indiis asportatas fuisse, vnde, cucurbitæ Indicæ à multis cognominantur. Hæ magnitudine, figura, colore differunt, omnes tamen ad melopeponum figuram, accedunt. Aliæ magnę

Cap. 266.

sunt, aliæ paruæ, aliæ mediocres. Aliæ rotundæ, qualis hîc exhibetur. Aliæ oblongæ, qualis & hic depicta est, cuius fructus admodum flauus est, quem Fuchsius nomine cucumeris Turcici depinxit. Sunt & varij coloris. Foliis sunt longè maioribus quàm nostrates, firmioribus, asperis, vitigineis, rigido pediculo adnexis, sar-

CVCVRBITA Cameraria, minor.

CVCVRBITA Indica, rotunda.

mentis

CVCVRBITA Indica longa.
Cucumis Turcicus, Fuchsij.

CVCVRBITA verrucosa.

mentis craſsis, angulosis, aſperis, & hirſutis, quę longo reptatu per humum diffunduntur, perticis etiam, & aliis adminiculis innixa pergulas & attegias ſcandunt & opacant: flores illis magni, liliorum effigie, aureo colore, fructus autumno decerpuntur, qui totam hyemem in culinis aſſeruãtur, ſemen includunt magnum, amygdalini nuclei figura, in quo nucleus dulcis & ſuauis. Sapor his cucurbitis nõ vt noſtratibus vſque adeò inſipidus. Ad hæc genera adiunxit Dalechampius cucurbitam verrucoſam quæ aliis cucurbitis radice, folio, flore, capreolis ſimilis eſt, fructu differt, qui in aliis læui & plano cortice tegitur, coſtis tamen in Indicis elatis & eminentibus, in hac verrucarum acrochordonum modo nodis plurimis tuberoſus eſt, ludentis laſciuientiſq; naturæ viſendo ſpectaculo. Præterea cucurbitam laciniatam appellauit ille, quam peponis lati nomine deſcripſit Dodonæus, cuius fructus compreſſus eſt, rotundus & latus, tenui & molli cortice contectus, in ambitu laciniatus: clypei figuram refert, intus ſemen album continet, cucumeris ſemini ſimile, ſed maius. Vulgus appellat *des oreilles*. Cucurbita quoque ſilueſtris inuenitur, inquit Plinius, Somphos à Græcis appellata, inanis (vnde ei nomen) digitali craſsitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens. Huius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Cucurbitam marinam nonnulli putant eſſe. A` colocynthide, quæ ſilueſtris etiam cucurbita dicitur, longè alia eſt. Hæc cucurbita ſomphos Plinij Momordica noſtra eſt peritiorum herbariorum ſententia. Cucurbita amat rigua & fimum, nec niſi ſata prouenit, plurimúmqne iuuatur humore. Quæ tamen ſine multa rigatione conualuit, fructum iucundioris ſaporis præbebit. Copiam aquæ nacta minorem curam deſiderat. In calidioribus locis citius, in frigidioribus tardiùs matureſcit. Cucurbitæ cibis quò longiores tenuioréſque, eo gratiores auctore Plinio, & ob id ſalubriores quæ pendendo creuêre: minimúmque ſeminis tales habent, duritia earum in cibis gratiam terminante. Inuenta eſt ratio qua cibis quoque ſeruarentur, eodémque modo cucumis, vſque ad alios penè prouentus, & id quidem in muria fit. Sed & in ſcrobe, opaco in loco arena ſubſtrato, fœnóque ſicco opertas ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Hæc Plinius. Hodiè Genuenſes cucurbitam in longas faſcias ſolerter & ingenioſè diſſectam in ſolatu ſiccant, totóque anno ſubdulces & quaſi pauxillo ſaccharo conditas eas faſcias ſeruant,

Lib. 5. c. 29.

Lib. 20. c. 3.

Locus.

Tempus.

Lib. 19. c. 5.

Vires & Temper.

CVCVRBITA
Lacinata.

Lib.2.Ali.

tanta est cæli calidioris in ea prouincia commoditas, in iusculis edunt, libra ferè quinis assibus venali. Cruda quidem cucurbita insuauis est, vt docet Galenus, stomachúmque lædit, & concoctu est difficillima: adeò vt si quis alterius cibi inopia cucurbitam edere coactus fuerit, põdus frigidum ventriculo incumbere sentiat stomachúmque habeat euersum, ac vomituriat, quo solo vomitu à prementibus symptomatis poterit vindicari. Hanc igitur & alia fugacium pleráque, postquàm elixa fuerint, aut statim certè, aut in sartagine frixa, aut assa omnes edere consueuerunt. Cucurbita autem elixa nullam euidẽtem saporis habet qualitatem. Humidum frigidúmque, & ob id exiguum corpori præbet alimentum. Facilè autem subsidet cùm ob substantiæ suæ lubricitatem, tum ob communem omnium ciborum humidorum rationem, qui scilicet citra adstrictionem sunt humidi. Ad hæc coquitur non ægrè, si modo priùs corrupta non fuerit. Id verò illi accidit, cum parata vitiosè fuerit, aut succus prauus in ventriculo fuerit aceruatus, interdum autem quòd in ipso diu morata sit, quòd aliis quoque omnibus fugacibus quæ humido sunt temperamento solet accidere. Corrumpuntur enim in ventriculo ni celeriter occupent subsidere. Quemadmodum igitur cucurbita quantum in se ipsa est, succum qui in totum corpus alendi gratia distribuitur, habet qualitatis ad sensum expertem, ita cum alicui eorum quæ acrem, aut salsam habent qualitatem mixta fuerit, facilè illi assimilabitur. Assa autem vel frixa in sartagine, quamplurimùm quidem de propria humiditate deponit, reliquum autem ipsius nullam insignem obtinet facultatem, vti cum nec in iure simplici parata fuerit. Cæterùm ob aqueam qualitatem sibi innatam meritò gaudet origano. Omnia enim eiusmodi succis acribus, vel acidis, vel austeris, vel salsis admiscere postulant, si modò in cibo suauia sunt futura, & nauseam non paritura. Quantùm verò ad eius in medicina vsum attinet, Galenus humidæ frigidæq; temperaturæ esse scribit, vtraque qualitate secundi ordinis. Quocirca ramentorum eius succum ad aurium dolores cum phlegmone iunctos cum rosaceo vtilem esse. Sic tota quoque calida illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. In esu autẽ humida est & sitim propellens. Dioscorides, cucurbita esculenta, inquit, cruda trita illitu tumores & abscessus mitigat. Ramenta eius infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin vocant in sincipite illinuntur: oculorum inflammationes podagrásque refrigerant. Succus è ramentis tusis per se, aut cum rosaceo infusus aurium doloribus auxiliatur: adustiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Totius feruefactæ & expressæ succus cũ melle exiguo & nitro potus, aluum leniter resoluit. Vinum in cucurbitam recentem excauatam infusum, si mistum sub dio teneatur, potum aluum mitigabit. Quæ postrema sententia cum Græcè legatur, καὶ εἴ τις κοιλάνας αὐτὴν ὠμὴν, ἐγχεάς τε οἶνον, καὶ ἐξαιθριάσας, κεράσας τε πίῃ νῆστις, μαλάττει τὴν κοιλίαν κούφως, conuertenda fuit, Si quis autem in ipsam crudam excauatam vinum infuderit, & sub dio reliquerit, ac temperatú ipsum ieiunus biberit, aluum molliet leuiter. Verùm vbi vulgares codices habent πίῃ νῆστις legitur in vetere codice διώῃ πιεῖν, hoc est

Lib.7.sim.

Lib.2.c.127.

bibendum

bibendum perrexerit. Plinius eadem quæ Dioſcorides, & plura remedia ex Cucurbita deſcribit. Cucurbitæ ſatiuæ raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine clauis pedum, & ſuppurationibus, quæ Græci vocant apoſtemata. Decoctæ autem vniuerſæ ſuccus dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea feruefactum oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupreſſi contuſa & impoſita: ipſa quoque toſta in argilla, ac trita cum adipe anſeris vulneribus medentur. Nec non ramentis corticis recẽtes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantiũ maximè. Et ignes ſacros vel ſtrigmentis his impoſitis, vel ſeminibus. Succus ex ſtrigmentis illitus cum roſaceo & aceto febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mirè combuſta ſanat. Chryſippus medicus eas damnabat in cibis. Sed omnium cõſenſu ſtomacho vtiliſsimæ iudicantur, & interaneorũ veſicarumq; exulcerationibus. Quos itaque Plinius dixit capitis ardores & maximè infantiũ, Dioſcorides σφελῶσι παιδίοις habet: σφελῶντα verò παιδία ſunt pueri, quos inflammatio partium circa cerebrum & membranas eius vexat: ita enim Paulus ſcribit: Σφελασις ἐστι φλεγμονὴ τῶν περὶ τὸν ἐγκέφαλον καὶ μήνιγγας μωρίων. Et mox ipſe Cucurbitæ ramenta ad ſiriaſes præſcribit. Plinius alibi aduſtionem infantium ſiriaſim vocat. Oſsibus in canino fimo inuentis aduſtio infantium, quæ vocatur ſiriaſis, adalligatis emendatur. Et alibi infantiũ deſtillationes, folia, inquit, infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Aliquando ſimpliciter Græco verbo vtitur, vt ſiriaſeſque infantium ſpongia frigida cerebro humefacto, rana inuerſa alligata efficaciſsimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant. His modis Plinius ſiriaſin reddidit. Strigmenta verò eadem quæ ramenta idem vocat Dioſcorides ξύσματα, & ea ſucco febrium ardores refrigerare tradit, quod Dioſcorides ait: πρὸς καυσομένην ἐπιφάνειαν ἐγχειόμενος ὠφελεῖ, ideſt, aduſtiones cutis in ardente febre illitu adiuuat. Vel vt vertit Cornarius, Cuti ſummæ à febris ardore, ac æſtu vexatæ illitus prodeſt.

Lib.20.c.3.

Lib. 1. c.13.

Lib.30.c.1.

Li.22. c.21.

Li.32.ca.10.

CVCVMER SATIVVS. CAP. XXIX.

ΣΙΚΥΣ, & σίκυος ἥμερος, & σίκυον Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur, à curuore, vt Varroni placet, quaſi Curuimer. Demetrius auctore Athenæo, σικύους dictos eſſe ait ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, ideſt, quòd venerem cieant, cum contra veneri refragentur. Inde prouerbium fuiſſe commemorat Athenæus, τὸν σίκυον τρώγουσα γυνὴ, τὴν χλαῖναν ὕφαινε. ideſt, texens palliũ mulier cucumerem deuoret. Cum enim textrices magna ex parte, ſi Ariſtoteli creditur, ſint impudicæ, vt in iis veneris impetus refrenetur, adagium edendos cucumeres textricibus conſulebat: nam venereorũ auiditatem inhibere tradidit Diphilus. Quare κατ᾽ ἀντίφρασιν nomen impoſitum ei fuit. At potius σίκυοι dicuntur ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι καὶ κύειν, quod ad gignendos, ſpargendos, diffundendos ramos cauleſq; valdè incitentur, non quod venerem ſtimulent. Matron ſuis carminibus terræ filium Cucumerem nominauit. Heraclides Tarẽtinus Hedygeon, quaſi terræ ſuauitatem. Recentiores Græci Cucumeres ἀγγούρια vocarunt. Symeon Sethi, ἀγγούρια τὰ λεγόμενα σίκυα, κατὰ κοινὴν δὲ τετράγγουρα. Anguria Cucumeres dicuntur, communi ſermone tetrangura, Arabes *Chathe*, *Chetha* vocant, Itali *Cocomero*, Hetruſci *Cedriuolo*, quaſi Citrulum, Germani *Cucumern*, Hiſpani *Cogombro*, Galli *Concombre*. Eſt Cucumis ſatiuus, eſt & ſilueſtris. Cucumerum Græci tria genera fecere, inquit Plinius ex Theophraſto, Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Cucumerem Dioſcorides, vt vulgaris notitiæ plantam nõ deſcripſit, ſed nec aliorum veterum vllus ſuis notis nobis illum repræſentauit. Quare dubitatur à multis an Cucumeris noſtratis vires capite huic dicato expoſuerit Dioſcorides, an verò

Nomina

Lib.3. deipno.

Athen.ibi.

Genera.

Lib.19.c.5. Lib.7.hiſt. cap.4.

Li.2.c.128.

vulgaris anguriæ.Sed Dioſcoridem cæteroſq; Græcos σίκυος nomine Cucumerē, Gallorum *Concombre*, intellexiſſe veris coniecturis aſſecutus videtur Matthiolus. Scribit enim Dioſcorides Cucumerem ſilueſtrem fructu ſolo à ſatiuo differre, cū foliis,floribus,ſarmentis ſatiuum prorſus referat. Quibus omnibus cum hic illi prorſus ſimilis ſit,nemini dubium eſſe debet Dioſcoridem de Cucumeris noſtri vulgaris,non de anguriæ viribus hoc capite tractaſſe.His accedit Plinij auctoritas ita ſcribentis. Cucumeres creſcunt qua coguntur forma, in Italia virides, & quàm minimi,in prouinciis quàm maximi,& citrini aut nigri.Placent copioſiſſimi Africæ, grādiſsimi Mœſiæ.Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis,non inſalubres tamen plurimùm. Quæ de Cucumere noſtro veriſsimè dici poſſunt,minimè verò de anguria.Nam anguriæ in Italia in magnam excreſcunt molem,ac cum aqueæ ſint ſubſtantiæ,ac prædulces cum maturæ fuerint,facilè à ventriculo deſcendunt, quod Cucumeribus noſtris nō euenit, qui cum frigido glutinoſoq; ſint ſucco,ob id concoctu contumaces,non niſi longo tempore labuntur.Præterea Cucumeres eodem auctore,in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt: quod in Cucumeribus noſtris certa experientia compertum habemus.E quorum ſemine qui poſtea ſunt orti,eandem retinuerūt formam,vt in vite ſua pendentes longi, & anguium modo contorti ſpectentur. Ad hæc natura oleum odere mirè, vt idem ſcripſit: nec minùs aquas diligunt. Deiecti quoque ad eas modice diſtantes adrepunt:contra oleum refugiunt : aut ſi quid obſtet vel ſi pendeant,curuantur:idq; vel vna nocte deprehenditur,ſi vas cū aqua ſubiiciatur, quatuor digitos deſcendentibus ante poſterū diem : at ſi oleum eodem modo ſit,in hamos curuatis:quod anguriis,quæ globi inſtar rotundæ ſemper ſunt,euenire non poteſt.

Li.2. Dioſ. ca.128.
Li.19.c.5.
Ibidem.

Forma. Cucumis ſatiuus igitur & eſculentus viticulis,longis,aſperis per terram repit,in quibus folia ſcabra, & quadamtenus rotunda, capreoliq;. Flores in pallido lutei:fructus longus, cartilaginei generis, tuberculis maculoſus, initio viridis, poſtremo luteus:ſemen intus cādidum, latum. Huius ſpecies eſt Cucumis anguinus Columellæ:foliis,floribus,ſarmentorum reptatu ſuperiori ſimilis : fructu diſsimili, longo tres pedes,atque etiam amplius,anguſto, leuiter ſtriato, è viridi nigricante, anguē figura imitante. Quo fit, vt vel hoc genus ſit à vulgari Cucumere diuerſum, vel fructu vulgaris in fiſtulam demiſſo,& ad eam longitudinem extento, ſemen inde exemptum ſeruatumq;, talem Cucumin gignat.

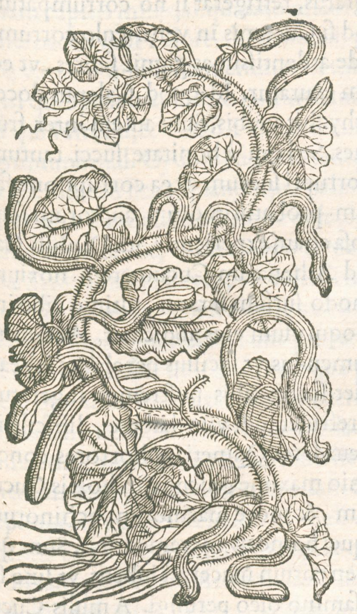
CVCVMIS *Satiuus.*

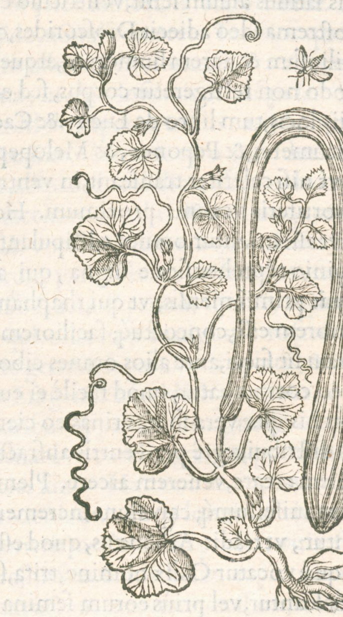
Locus. Cucumis ſeritur in hortis:aprica loca amat : hyemem odit & frigora. *Tempus.* Particulatim autem floret,vt ſcribit Plinius, ſibi ipſe ſuperfloreſcens,& ſicciores locos patitur, candida lanugine obductus,magiſq; cum creſcit. Mira voluptate Tiberio Principi expetitus, vt refert Plinius,nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in ſolē rotis olitoribus,rurſuſq; hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocantibus. Quin lacte & mulſo ſemine eorum macerato, apud antiquos Græciæ auctores ſcriptum eſt ſeri oportere, vt dulciores fiant.Sic apud Theophraſtum, Τὰ τῶν σικύων σπέρματα γάλακτι βρεχόμενα καὶ μελικράτῳ γλυκυτέρους

Lib.19.c.5.
Ibidem.
Lib.3.cauſ. ca.12.

CVCVMIS *Longus.*

CVCVMIS *Anguinus.*

γλυκυτέρους ποιεῖ. Ideſt, Cucumerum ſemina lacte & melicrato ſi macerentur, eos dulciores efficiunt. Inuenta eſt ratio, inquit Plinius, qua cibis ſeruarentur Cucurbita & Cucumis, vſque ad alios prouentus: & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe opaco in loco arena ſubſtrato, fœnoq; ſicco opertos, ac deinde terra, virides ſeruari tradunt. Salgamarij hodie ſale, aceto, fœniculo, ſampſucho condiunt. Alij trita ſinapi cum aceto. Cucumeres, vt tradit Galenus, vrinam quidem, vt & pepones cient, ſed minus quàm illi, quòd ipſorum ſubſtãtia minùs eſt humida, ideoq; non facilè, vt illi, in ventriculo corrumpuntur. Inuenias autem qui ipſos bellè concoquant. Qui autem eo ipſo ſiſi affatim ſeſe impleuerunt, tandem longo tempore ſuccum frigidum ac mediocriter craſſum in venis coaceruant, qui in ea concoctione quæ in venis fit haud facilè mutationem in probum ſanguinem recipit. Quam ob cauſam omnibus prauis eduliis abſtinendum, etiamſi ea quibuſdam concoctu ſint facilia. Nobis enim non aduertentibus prauus ſuccus ex ipſis poſt longum tempus in venis colligitur, qui poſtea exiguam ad occaſionẽ putredinem nactus, febres malignas accendit. Et alio in loco. Cucumis eſculentus maturus quidem tenuioris eſſentiæ eſt, immaturus autem craſſioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultas eis ineſt. Quare & vrinam mouent, & corpus ſplendidum reddunt, ac magis quoque ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atque cribrato vice pulueris abſterſorij vtatur. Superat in eis frigida humidaq; temperies, non tamen magnopere, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen, aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis: idq; in primo quodammodo ordine, aut etiam ſecundo, ſed incipiente. Eſt & in iſtis maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Quibus conſentanea ſunt quæ de eodem Dioſcorides tradidit. Satiuus Cucumis aluo & ſtomacho perquàm vtilis habetur: refrigerat, corruptionem non ſentit. Veſicæ prodeſt, olfactu reuocat quos animus liquerit: ſemen modicè vrinam mouet: cum lacte aut paſſo veſicæ vlcerationibus ſubuenit. Illita cum vino folia morſus canum ſanant, & epinyctidas cum melle. Hæc Dioſcorides, Quorum initium paulo aliter conuerti debuit.

Ibidem.

Li.2. Alim.

Vires & Temper.

Li.8. ſimpl.

Li.2.c.128.

Sic enim

Sic enim Græcè habetur, Σίκυς ἥμερος εὐκοίλιος, εὐστόμαχος, ψυχικὸς οὐ φθειρόμενος. Ideſt, Cucumis ſatiuus aluum lenit, ventriculo eſt gratus, refrigerat ſi nō corrumpatur. Quæ poſtrema ideo adiecit Dioſcorides, quod ſi Cucumis in ventriculo corrumpatur, bilioſum & acrem humorem, atque inde ardentiſsimas gignit febres, vt eo non modo non refrigeretur corpus, ſed etiam exuratur. Id quod Galenus docet cum aliis locis, tum libro de Euchy. & Cacochy. his verbis. Sunt autem inter fructus Cucumeres, & Pepones, & Melopepones. Sed qui à bonitate ſucci tantum abſunt, vt niſi celeriter tranſeant, in ventre corrupti ſuccum ex ea corruptione faciant mortiferis venenis proximum. Horum probatiſsimorum auctorum ſententiæ vt aſſentiuntur omnes, adſtipulante ipſa etiam experientia, ita Diphili Caryſij opinio reprehenſione digna, qui apud Athenæum Cucumerem noxium damnauit primis menſis, vt qui rhaphani modo ſurſum feratur, vltimo cibo innocentiorem eſſe, concoctuq; faciliorem, alioqui vſum eius abdicauit. At contrà cum praui ſit ſucci, ante alios omnes cibos ſumendus, vt facilius per aluum ſubeat, nec in eo corrumpatur, quod facilè ei eueniet, ſi aliis cibis poſtremus ingeratur. Addidit his quæ vera ſunt, vrinas eo cieri, refrigerandi vim habere, difficilè in corpus diſtribui, ægrè per ventris anfractus euadere. Quinetiam horrores conciliare, bilem creare, venerem arcere. Plenilunio maximè gliſcunt in hortis Cucumeres, manifeſtumq; capeſſunt incrementum, & more marinorum echinorum implentur, vt tradit Athenæus, quod eſt aquei humoris incrementum. Sunt qui herba, quæ vocatur Culix nomine, trita, ſemen eorum macerari iubent, vt ſine ſemine naſcantur, vel priùs eorum ſemina Seſamino oleo perungi. A mulis Cucumeres expetuntur, capiuntúrque mira eorum voluptate, nec non odorem eminus ſentiunt. Quare munienda ſunt Cucumeraria, ne irrumpentes ea depopulentur, ac proterant.

Lib.3.

PEPONES, MELOPEPONES. CAP. XXX.

SVNT etiam Cucumerum ſpecies Pepones: & horum Melopepones. Plinius tradit Cucumeres cum magnitudine exceſſere Pepones vocari. Ecce, inquit, cum maximè noua forma eorū in Campania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio, vnū mox ſemine ex illo genus factum, Melopepones vocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his præter figuram, coloremq; & odorem, quod maturitatē adepti, quamquam non pendentes, ſtatim à pediculo recedunt. Ex quibus verbis intelligere licet Pepones in genere cucumerum eſſe, & Melopepones in genere Peponū: quos Palladius Melones appellat, à mali Cydonij figura, quā referūt nomine cōpoſito Melopepones appellatos. A Peponibus autem differunt, quod Pepones maiores ſunt, magis ſtriati, magiſq; ſucculenti, ſed minùs grati, carne molliore, & ſemine pauciore, oblonga figura, vt cucumeris, Melopepones globoſa. Πέπων igitur Græcis, inquit Galenus, τὸ πέπανον, hoc eſt maturum ſignificat, quod omnibus aliis fructibus maturis conuenit. Sed peculiarem fructum hoc nomine appellarunt, quomodo atramentum quo ſcribimus μέλαν, ideſt, nigrum. Quare medici non ſimpliciter fructum hunc nominare voluerunt Pepona, ſed σικυοπέπονα, ideſt, Peponem cucumeralem. Ariſtoteli σίκυος πέπων dicitur, & Polluci. Quinetiam σπερμαλίας. de quo Dioſcorides, Galenus, & Plinius ſeorſum à cucumeribus & Melopeponibus tractarunt, Gallis *Pepon*, & *Poupom* dicitur. Eius permulta ſunt genera, quæ ſapore, figura & colore diſtinguuntur. Eſt enim ventricoſus Pepo, qui à pediculo ad vmbilicum vſque ſtriatus & canaliculatus eſt. Alius quam fœminam vocant, minùs ſtriatus. Quidam totum corticem textura quadam reticulari

Lib.19. c.5

Nomina

Li.2. Alim.

Prob.ſe. 20.quæſt. 32.

Genera

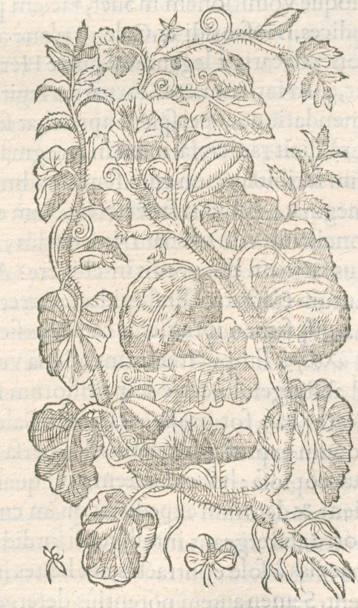
culari,miro naturæ artificio conspersam habent. Aliquorum fructus grandis est, humani capitis instar,aliquando etiam maior, nonnullorum longè minor. Sunt qui herbaceo sunt colore,alij flauo,alij pallido,nõnulli cinereo. Interior quoque pulpa varia:in quibusdam enim rubet,in aliis albicat, in nonnullis ex albo rufescit. In quibusdam dulcis,& gustui suauissima, in aliis insuauis & insipida. Sunt item qui Hircini,& vulgò Turcici dicuntur.Melopepones etiam varij sunt,nunc magni,nunc mali Cydonij figura & magnitudine. Horum caro interdum candida est,interdũ flaua,quandóque pallidior,aliquando solidior, aliquando laxior. Præferuntur candidi,solidi,ac sic dulces,vt saccharo conditi videantur,quos ideo Saccharatos vocant, Galli *Succrins & Succredes* vocant. Præterea quibusdam semẽ pulpæ firmissimè inhæret, vt cultelli mucrone particulatim euellendum sit,aliis in medulla humida semen iacet,quæ concusso fructu separatur sponte, ac decidit à reliqua pulpa disiuncta. Sunt præterea qui olitorum mangonio rosarum & moschi odorem spirant,seminibus qua parte germinãt parumper apertis, & aqua rosacea quæ moschum exceperit,maceratis. Est genus quoddã hybernum, quod in area non maturescit, sed flauescit laquearibus appensum, magnaq; voluptate hyeme comeditur. Hoc Hetrusci melle saccharóve condiunt citrei pomi modo. At citrulus & anguria Peponum etiam species sunt. Hæc omnia Peponum Melopeponumq; genera fœliciter in Gallia proueniunt. Pepo longis ac viticulosis sarmentis & hirsutis per terram reptat cucumeris modo. Folia profert vitis similia,non tam profundis incisuris diuisa,scabra,hirsuta,& iuxta hæc capreolos quibus vicinis sese alligat:flores magnos,luteos:fructum magnum,crassum,rotundũ,

Forma.

PEPO.

MELOPEPO.

ea varietate quam diximus distinctum:in quo semen includitur, latum candidũ semine Cucumeris maius. Melopepo similibus viticulis per terram repit, sed minoribus,foliis etiam similibus,sed minoribus,nec tam altè incisis:floribus itidem similibus & luteis:fructu minore,rotundo,varioq;,vt diximus, semine itẽ minore. Ex multis qui ex eadẽ planta nascuntur fructibus pauci sunt qui bonitate excellãt,

cæteri

cæteri ſunt inſuaues. Odor ſuauior, craſsior pediculus, pondusq́; bonitatis ſunt indicia. Gaudent læto & aprico ſolo ac libero, quò poſsint latiùs euagari. Rigatione gaudent ſi pluuiæ defecerint. Cùm verò matureſcere cœperint, pluuiæ iis aduerſiſsimæ ſunt, ab iisq́; inſipidi, & guſtui inſuaues redduntur. Calidiore loco & æſtate citiùs, frigidiore tardiùs maturantur.

Tempus.

Peponis caro, vt tradit Dioſcorides, in cibis vrinam cit: inflammationes oculorum illita ſedat. Ramenta eius cõtra ſiriaſin ſincipiti imponuntur: fronti admota oculorum fluxiones auertũt. Succus cum ſemine adiecta farina ſiccatus in ſole, cogitur in ſmegmata, quæ faciẽ repurgant, & nitorem adferunt. Radix ſicca, & ex hydromelite pota drachmæ pondere vomitionem mouet. Si quiſpiam moderatè ſecundum cœnam vomere cupiat, geminis obolis ſit contentus. Sanat quoque illita cum melle vlcera, quæ ceria vocant. In his quæ interpres & rectè quidem tranſtulit. Ramenta eius contra ſiriaſin ſincipiti imponuntur, in vulgatis exemplaribus leguntur, τὸ δὲ βρέγμα αὐτοῦ σιριῶσι παιδίοις κατὰ τοῦ βρέγματος ἐπιτίθεται, videtur βρέγμα mendoſè pro ξέσμα poſitũ fuiſſe, ſicut ipſe etiam Dioſcorides de cucurbita dixit, τὸ δὲ ξέσμα αὐτῆς παιδίοις σιριῶσι ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται). Ideſt ramenta eius infantibus ſiriaſi vexatis ſincipiti vtiliter admouentur. Cornarius tamen vocis βρέγμα lectionem non improbat, & ſignificare videtur, inquit, ſinciput, & apicem, ac ſummam Peponis partem, quæ reciſa eum vſum præbeat, quem cucurbitæ ξέσμα, ideſt, ramentum. Eadem ferè à Plinio traduntur. Pepones qui vocãtur, refrigerant maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat vlcera in modum faui, quæ ceria vocant. Eadem contra vomitiones ſiccatur, & in farinam tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, ita vt qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adiicitur. Cortex quoque vomitionem mouet, faciem purgat. Hæc Plinius. Qui, niſi mendoſi ſint codices, Dioſcoridi & Galeno planè aduerſatur, cum dixit radicem contra vomitiones ſiccari, vt legendum putet Hermolaus. Eadem contrahit vomitiones: ſiccatur, & in farinam, &c. Cornarius legit, Eadem ad vomitiones ſiccatur, &c. quam emendationem perſpicuè approbat ſequens Plinianæ orationis contextus. Quod verò dicit radicis farinam in ſmegmate addi, an de eadem Dioſcorides intelligat cùm ſcribit ſuccum cum ſemine admixtum, ad farinam ſiccatum in ſole cogi ad ſmegmata, dubitari ſanè poteſt. Nam etſi radici eandem quam Plinius vomitiones concitandi vim tribuat Dioſcorides, nulla tamen adhuc radicis mentione facta, eius farinam qui potuit intelligere? At cum ad eum vſque locũ de Peponis carne tantùm tractarit Dioſcorides, cùm etiam hæc Galeno abſtergendi vi prædita ſit, magisq́; ſemen ipſius, eius carnis exſiccatæ farina hoc loco accipienda videtur, vel τὸ ἄλευρον ſimpliciter farina aliqua vulgaris vt triticea, vel hordeacea, quæ ſi non ad abſtergendũ, certè ad paſtillorum formam effingẽdam, ſucco & ſemini admiſceatur, eaq́; forma illa excipiãtur. Galenus apertè naturam Peponum, & Melopeponum expreſsit his verbis. Vniuerſa Peponum natura frigidior eſt cum humiditate copioſa: habent autem vim quandam abſtergendi, cuius beneficio vrinam cient, & deorſum expeditiùs quàm cucurbita, Melopeponéſve permeant. Quod porrò abſtergeant intelliges, ſi ſordidam cutem ipſis fricueris. Quamobrẽ ſi quis maculas à ſole contractas, aut lentes in facie habeat, aut alphos, hos quoque detergent. Semen autem potentiùs deterget, quàm ipſorum veluti caro, adeò vt aduerſus renes calculo infeſtatos conueniat. Succum autem in corpore gignit caro vitioſum, idq́; potiſsimum cum concocta probè non fuerit. Quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere conſueuit. Quinetiam priusquàm corrupta fuerit, ad vomitiones quoq́; eſt idonea, largiusq́; ſumpta (niſi quis poſt ipſum aliquid eorũ quæ probi ſunt ſucci ſupermandat) omnino vomitum excitabit. Hæc Galenus de Peponibus

Li.2. c.128.
Vires & Temper.
Li.2. c.127.
Embl.121. lib.2.
Lib.20.c.2.
Emb.121.li. 2. Dioſco.
Li.2. Alim.

Peponibus,qui quod radici Peponis tribuerunt Dioſcorides & Plinius, ipſius Peponis carni adſcripſit. De Melopeponibus verò ſic. Melopepones minùs quàm Pepones ſunt humidi,nec adeò praui ſunt ſucci, minùs item vrinas mouent, tardiuſq; deorſum deſcendunt. Ad vomitum præterea excitãdum, non tantũ quantum Pepones habent momenti.Sicut nec celeriter adeò,vt illi, in ventriculo corrumpuntur,quum prauus humor in eo collectus fuerit, aut alia quæpiam corruptionis cauſa ipſum prehenderit. Cæterùm etſi in iuuando ſtomacho, autumnalibus fructibus longè ſint inferiores,haudquaquam tamen ei vt Pepones,ſunt noxij: neque enim vomitum,vt illi,excitant.Huc accedit quod in Peponibus homines à carne intima,in qua ſemen habetur, abſtinent: in Melopeponibus autem mandunt,idq; ipſis ad deiectionem confert. Qui verò eorum quaſi carne tantùm veſcuntur,non tam cito eam ac Peponum excernunt. Ex Melopeponibus in particulas ſectis,ari,bryoniæq; radicibus,& limonum ſucco,ac caprino lacte quod hæc omnia ſuperet additis,aqua vitreis organis,vt vocant,deſtillatur,qua faciem mulieres adornant, & concinnam reddunt. Seminis Melopeponum & Peponum cremor febrientibus vtiliter ex hordeacea ptiſana propinatur, non ſolùm enim refrigerat,ſitimq; extinguit,ſed etiam obſtructiones tum hepatis, tum vaſorũ expedit,& vrinam prouocat. Datur tuſsientibus,tabidis,& maraſmo affectis: atque etiam contra vrinæ ardores valde prodeſt,additis paſtillis ex halicacabo,aut glycyrrhizæ ſucco,mannæ,gummi arabici,aut tragacanthæ momento. Sed & magis confert,ſi ſeminum papaueris cremor accedat, baccarumq; halicacabi, & maluæ decoctum. Peponis ſiue cucumeris ſpecies eſt,qui Citrulus medicis dicitur, quaſi Citreolus,quod Citrei mali in forma & colore ſit æmulus, Gallis *Citrouille*, Italis *Anguria*, Auicennæ *Batheca*. Andr.Bellunenſis in expoſitione nominum Arabicorum,*Melon abrachi*,inquit,eſt *Melon Indus*,ideſt,Anguria communis, quæ apud Arabes quandóque appellatur *Batheca Inda*,quandóque *Batheca viridis*,quãdóque *Batheca filiſtin*, quandóque *Batheca alzachi*. Eſt & *Bathec*, ſeu *Batheca* nomen commune ad omnes ſpecies Melonũ, & Anguriarum. Serapio cum de Peponibus & Melopeponibus ex Galeni ſententia dixiſſet, peculiare de anguria caput ſubiicit, quam Arabicè *Dullaha* nominat. In cuius hiſtoria & viribus exponendis cum nulla Græcorum, ſed Arabũ duntaxat teſtimonia proferat, facilè intellectu eſt angurias veteribus Græcis penitus fuiſſe ignotas. Eam ob cauſam eos hallucinari qui Pepones angurias eſſe arbitrati ſunt: item Fuchſium qui Cucumerem quem primo loco deſcripſimus, Anguriam eſſe dixit. Anguria itaque folia fert colocynthidis,maiora,aſpera,per ambitum diuiſa, alarum ſeu pennarum inſtar: caulem ſarmentoſum,humi repentem ſicuti Cucumis & Pepo:florem luteum.Fructum edit magnitudine inſigni,rotundum, grauẽ, cortice læui contectum,herbaceo,maculoſo,& qua parte humi iacet albicante.Carne conſtat humida, aquoſa, in aliis inſipida,in nonnullis ſubacida. Semen in ea concluditur latum,Peponum ſemine duplo maius,cortice ſolidiore,& nucleo grandiore in quibuſdam nigrum,in aliis rubrũ. Fructus

Matthi. in lib.2. Dioſ. ca.128.

In Hiſt.pl. ca.266.

Forma.

ANGVRIA, Citrulus Officinarum.

Vires & Temper.

etiam immaturus in aceruo tritici diutiùs asseruatur, illicq; maturescit. Frigidus & humidus est ordine secundo, siti arcendæ maximè conueniens. Quare Itali ardente sirio eius pulpa sese reficiunt: ardentibus febribus, maximeq; linguę ariditati confert: acres humores reprimit, iisq; præsertim febrientibus auxiliatur, qui humorum malignitate potiùs vexantur, quàm copia grauantur. Nam anguria, vt Serapioni placet, aluum initio non valenter citat: quare illis conuenit qui tenues & imbecilles, macriq; sunt, ac exangues: quibúsque alterantia potiùs humores quàm euacuantia sunt ex vsu. Quod quamuis acidis effici possit, insipida tamen, & dulcedine quadam prædita, qualis est anguria, ad id longè sunt aptiora. Etenim acida incidunt & attenuant, quæ cum maciem augeant, & ventriculum lædant, imbecilli corpori, macro & exangui sunt noxia. Quod si acida sint & adstringentia, exsicāt, nihilq; prorsus humectant. Insipida verò quæ crassa sunt substantia, & quibus dulcedo aliqua, vt anguriæ inest, humectant simul & refrigerant, generántque sanguinem aquosum, qui flauæ bilis feruorem coërcet & extinguit, tam in hepate, quàm in venis. Anguria in calidis regionibus suauior prouenit. Ideoq; circà Romam, in Campania, in Apulia, Calabria, Sicilia præstantior habetur, & mole vastior. Semine ex Asia misso Anguriæ Lugduni prouenerunt, externa quidē specie similes aliis, sed carne rubra, & gustu tam dulci, vt aspersæ conditæ've saccharo videantur. Est Pepo alius fructu rotūdo quadātenus compresso, Melonis effigie, caulibus & foliis hirsutis vulgaris, flore luteo, simili, semine minore albo. His addendus ex Lobellio Pepo maximus Indicus compressus, magnitudine à superioribus discrepans. Fructus interdum octoginta libras pendet: & folia rotundiora.

PEPO MAXIMVS INDICVS, Lobel.

MELONGENA. CAP. XXXI.

Li. 2. c. 445. *Nomina* *Lib. 4. c. 71. Dioscor.* *Lib. 3. c. 84.*

MELONGENA scriptum est in codice Auicennæ, & Arabicū nomen est. Itali Poma, corrupto nomine *Melanzanas* vocant, Ligures *Merenzanas*, Hetruscis, teste Matthiolo, *Petranciani* dicuntur, Dodonæo nomine Hispanico *Verangenes*, Germanis *Melantzan, & Dollopffel*, idest, poma furoris, Gallis *Pommes d'amour*. Quidam suspicātur Mandragoram marem esse Theophrasti. Cur autem Poma amoris appellentur à nostris, haud scio, inquit Ruellius, nisi quod fortasse elegantia & perpulchra placeant, & ita digna quæ amentur. Sunt tamen & alia Poma amoris, vt infra dicetur. Melenzanas mala insana minùs sano iudicio vocat Hermolaus, inquit Scaliger: esitata namque nullos excitant furores: quotidianis bellariis vtuntur Genuenses.

Li. 2. c. 124. *Li. 1. de pl.* *Genera.* *Forma.*

Melongena quædam poma fert purpurea, alia in flauo candicantia, siue pallida, sed cæteris omnibus partibus similia: caulem erigit vnicum, semicubitalem, aliquando etiam cubitalē, crassitudine minimi digiti, solidum, lignosumq; teretem, ramosum, subpurpureū, hirsutum. Folia fert lata, fusca, maiori solano haud absimilia, sed subaspera, hirsuta, parum

MELONGENA.

parum & inæqualiter ſinuata, in mucronem deſinentia. Secus quæ breues, rubentes & hirſuti oriuntur pediculi, & in his ſinguli aculeati calices, ex quibus ſinguli item naſcuntur flores ſubpurpurei, aliquando candicantes, in acuminata, & rugoſa foliola ſtellæ modo diuiſi, in quorum medio quinque ſunt erecta lutei coloris ſtamina, in medio vno eminente apice. Floribus ſubnaſcuntur fructus oblongi, cucumeris ferè magnitudine, plerumq; rubentes, aliquãdo etiã flaui, & candicãtes, læuiſsimo cõtecti cortice, ſuccoſa, rara, & albicãte intus pulpa: ſemine numeroſo, paruo, ſiliquaſtri æmulo. Radicibus nititur numeroſis, in fibras ceu capillamenta diſtributis. Seritur in hortis & viridariis ineunte vere. Floret æſtate, & autũno fert fructum. Planta eſt frigoris impatiens. Braſauolus & Fuchſius, Hermolaum reprehendunt, quòd putarit Melongenam tertiam eſſe Mandragoræ ſpeciem, quam Morion vocant, cùm ſcribit. De Morio Mandragora nihil habeo quod addi poſsit iis, quæ à Dioſcoride notantur. Sed quoniam mala terreſtria & canina Mandragoræ fructus appellantur, in mentem ſubeunt quæ vulgò *Melanzana* vocitamus, hoc eſt, vt ipſe puto, mala inſana: de quibus nihil à veteribus ſcriptum fuiſſe deſino iam mirari, quod multa huiuſmodi reperio: ſicut hercle multa quondam fuêre, quæ modo vel ignorantur, vel certè non habentur. Mala ergo inſana è frutice vulgari ſunt paſsim naſcente, vt Pepones, melones, & cucurbitæ, pari quoque cultu, foliis propè ficulneis: flore oblongo, ſpecioſo, candido. Manditur vulgò pomum ex oleo, ſale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc Hermolaus: Ex quibus nemo ſanæ mentis colligat, mala inſana Morij mandragoræ fructus eſſe. Melongena vetus auctore Auicenna, noxia eſt, recens melior. In ea calidam temperiem ſuperare, & ſiccam eſſe ſecundo ordine, ex amarore & acrimonia calligit. Melancholiam gignit, cancrum, lepram, hæmorrhoidas, panos, dolorem capitis, & fœtorem oris. Obſtructiones hepatis & lienis efficit, niſi cum aceto cocta fuerit, colorem corporis fœdum, atrum & citrinum, vt mirum ſit Auerroëm mala inſana commendaſſe ſuo quodam modo parata. Fuchſius in his malis haud dubiè, vt in cucumere eſculento aut fungo frigidam & humidam temperiem ſuperare ſcribit. Hodie mala inſana elixa, cortice exuta, & in particulas ſecta, deinde farina aſperſa, oleo, aut butyro in patellis frigunt, menſiſq; apponunt, ſale & pipere condientes: ſunt enim guſtui non ingrata. Alij vbi paulùm inferbuerunt igni, in orbiculos vel taleolas digerunt, & in acetariis ex oleo, vel pipere & aceti momento mandunt. Salgamarij in muria acida ſeruant, cibo per hyemem & ver ori non ingrato, ſed tamen qui ægriùs coquatur. Sunt qui his malis veſcuntur ad venerem excitandam. Quod fortaſſe præſtare poſſunt, quod cum concoctu difficilia ſint, flatus pariunt.

Locus.
Tempus.

Coroll. ca. 79. lib. 4. Dioſcor.

Li 2. c 455.
Vires & Temper.

Li 5. Colle. ca. 201.

POMVM AMORIS, SIVE AVREVM. CAP. XXXII.

Nomina

PEREGRINA quoque est,& à superiore diuersa hæc planta, quæ fructum fert Pomum Amoris nuncupatum, à quibusdam Pomum aureum,Italicè *Pomi d'oro*,Gallicè *Pomme d'amour,& Pomme d'or*, Germanicè *Goltoppffel.* Planta hæc caulem producit rotundum pallidum, hirsutum,ternûm quaternûmve pedum altitudine, ramosum: folia magna, profundiùs incisa: ex breuibus pediculis flores luteos, quinos senósve simul, quibus succedunt Poma orbiculata,melopeponum modo striata, colore primùm viridi,deinde per maturitatem in quibusdam plantis aureo, in quibusdam rubro. Multò accuratiùs depinxit & descripsit Dodonæus lib.3.purgam. Caules, inquit, habet rotundos,bicubitales & ampliores, multis alis ramosos, succi plenos, facilè collabentes, foliis luxuriat multis,multipliciter dissectis, agrimoniæ ferè modo:flosculi lutei sub foliis prodeūt: excipiunt hos fructus rotūdi, profundis crenis striati,mediocris mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes,aut auri luteo colore relucentes,& sine striis, in quibus copiosa humens medulla succi instar, qua semen cōditur. Tota herba grauem fœtidúmq; odorem spirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulum hirsuta est. Facilè in hortis sata prouenit. Rigatione gaudet & solo pingui. Iulio & Augusto mensibus floret:Autumno fructus perficit: Hæc Mala aurea cum vniuersa planta refrigerant,aliquanto tamen minùs quàm mandragora:quare noxius est ipsius vsus. Poma tamen à nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata & cocta eduntur. Præbent autem corpori alimentum quidem perexiguum,& hoc ipsum prauum ac vitiosum. Quidam Lycopersium esse putant memoratum à Galeno in lib.simpl. Alij Glaucium Dioscoridis.

POMA AVREA.

Locus.
Tempus.

STRAMONIA. CAP. XXXIII.

Nomina

EST etiam externa hæc planta quæ Italis *Stramonia, & Stramonium* dicitur, *& Pomum spinosum*, Turcis *Tatoula*, Græcis hodiè *Paracoccalon*, siue *Barycoccalon*,idest,nux grauans, siue torporem & somnum inducens,quibusdam Corona regis,Venetis *Melospinus*, Gallis *Pommes du Perou*, Germanis *Stech oppffel, & Rauch oppffel.* Cordo Hyoscyamus Perunianus. Fuchsius stramoniam à nonnullis inter solani species numerari scribit,non quod descriptioni respondeat,sed quod eius folia opij odorem referre videantur. Flores huius herbæ,inquit,suauem lilij odorem spirant.Videtur viribus parum à posterioribus generibus solani differre. Dodonæus Stramoniam sui generis plantam describit. Matthiolus priore commentariorum in Dioscoridem editione idem planè,quod Fuchsius de Stramonia literis mandauit. Secunda verò editione priore mutata sentētia nucem Methel,Stramonij fructum esse cēset Auicennæ auctoritate

In hist. pl. ca.264.
Lib.3.c.86.
Li.4. Diosc. ca.69.
Li.1.Diosc. ca.141.

STRAMONIA.

auctoritate fretus, qui scribit nucem Methel stupefaciendi vi præditam esse, & similem nuci vomicæ, cortice crassis & breuibus aculeis armato: semine mandragoræ, vt legit Matthiolus, vt ego, citri semini simili. Sic Stramoniæ fructus nucis imaginem refert, aculeis crassis, & breuibus riget, semen mandragoræ semini simile habet. Nec dubium quin fructus ipse atque tota planta soporiferæ sit facultatis. Id quod plantæ facies solano non absimilis, odorq; illius grauis apertè videtur indicare, vt etiam libro de peregrinis dicemus. Gesnerusq; Stramoniã Fuchsij nucẽ, Methel Auicẽnæ esse putat, & mãdragoris annumerandã videri posse hãc plantã, aut sui generis potius esse, quã solani. His assentiri videtur Andr. Bellunensis, & nihil aliud nucis Methel nomine describere, quàm Stramoniæ fructum, his ferè verbis. Nux Methel, inquit, ex sententia Ebeubitar, atque omnium Physicorum Syriorũ, & Ægyptiorum fructus est cuiusdam plantæ magnitudine & foliis melõgenæ similis: vnde & à quibusdam Arabibus Berbengine nominatur, idest, Melongenæ similis. Flos huic est albus, magnus, oblongus. Fructus nux Methel nuncupatus, est veluti nux aspera, cortice spinoso, intus semina habet Pomi mandragoræ seminibus similia, dulcia, pinguia. Hoc fructu pharmacopœi & physici Orientales ad stupefaciendũ vtuntur, & nucem Methel esse affirmant, quia facultatibus iis præditus sit, quas nuci Methel Auicenna attribuit, eosdem effectus habere experientia ipsa doceat. Stramonia igitur, siue nux Methel caulem emittit rotundum, binos fere pedes altum, folia habet cineritia, solano ferè similia, sed maiora præsertim ea quæ radici propiora sunt: flores albos, rotundos, cauos, campanæ fere effigie, lilij odore: fructus rotundos pomi instar, virides spinis vndique stipatos, intus melongenæ modo seminibus confertos. Non nisi in herbariorum hortis reperitur. Stramonia auctore Auicenna, stupefacit, cerebro noxia est, cordi aduersatur. Carum adfert, drachmæ sexta pars sumpta inebriat, drachma vna eadem die interimit.

In Hort. Germ.

Forma.

Vires.

BALSAMINA. CAP. XXXIIII.

BALSAMINE siue Balsamina, aliis Momordica, Venetis & Patauinis *Charantia* dicitur, Hetruscis *Pomum Hierosolymitanum*, Italis quibusdam *Viticella*, Gallis Pomũ mirabile, *Pome de merueille*, Cordus Cucumin puniceum vocat. Lobellius Balsaminã cucumerinam puniceã. Balsamina veteribus incognita, planta est, nisi sit cucurbita somphos Plinij, vt supra monuimus, quæ tenuibus prælongísque, & angulosis flagellis vltro citróque reptantibus euagatur: foliis vitis, aut bryoniæ, sed minoribus, & per ambitum profundiùs incisis, tactu aspectúque glabris & mollibus. Capreolos prope singula folia producit intortos, quibus vicinis adminiculis sese illigat, & ea comprehendens ascendit. Flores edit cucumeri similes, subluteos, quosdam steriles, quosdam fœcundos. Steriles pauca, breuia, luteáque stamina in medio habent, sed nullum post se tuberculum, quod secuturi fructus principium sit.

Nomina

Lib. 1. plan. ca. III.

Forma.

BALSAMINA, *Matth.*

Fœcundi terna reflexa, bifidáque ſtamina in medio habent, & poſt ſe oblongum capitulum futuri fructus rudimentum, quod dilapſis florum foliolis paulatim in fructum excreſcit oblongum, figura plerúmque ouatum, ſiue vtrimque turbinatum, cute carnoſa, tuberoſa, aculeis rigente, Huic maturo color eſt puniceus, & vltimam maturitatem adeptus facilè rumpitur ac diſſilit, grauidámque aluum ſeminibus oſtendit, anguriæ ſimilibus, ſed minoribus, cortice craſſo, duro, pingui & lubrico, ac valde rubente contectis. Radice nititur, minimo digito graciliore, in fibras deſinente.

Locus. Nuſquam niſi ſata & diligenter culta in hortis prouenit,

Tempus. nec citius fructum maturat quàm ineunte Autumno, ſiue Auguſto & Septembri menſibus.

Vires & Temper. Dodon. li. 3. ca. 87. Matthi. in li. 4. Dioſc. ca. 177. Balſaminæ poma ordine primo calida, ſicca ſecundo eſſe quidam affirmant. Hæc diu in oleo omphacino inſolantur, aut in balneo aquæ calidæ, aut in fimo equino calido macerantur. Ex quibus oleum exprimitur præſtantiſſimum ad vulnerum, & mammarum inflammationes inhibendas, doloréſque mulcendos, ad exulceratos inflammatóſque vteros ſiphone iniectum. Iidem fructus doloribus hæmorrhoidum mirè auxiliantur, oleo amygdalino dulci, aut oleo ex ſemine lini expreſſo macerati vt diximus, additis ad ſingulas olei libras, ſingulis liquidæ vernicis vnciis. Idem tam igne quàm feruente aqua ambuſtis medetur. Punctis ſauciatíſque neruis vtiliter illinitur. Vulnerum cicatrices attenuat, atque etiam delet. Scribunt recentiores quidam ſteriles mulieres fœcundas reddi, ſi à balneo ex iis, quæ ad vterum conferunt parato, eodem oleo vteri oſculum perunxerint, deinde cum viris concubuerint. Ramicoſis pueris confert eodem locum affectum ſæpius inungi. Iidem aiunt foliorum puluerem cochlearis menſura ex plantaginis ſiue equiſeti decocto, inteſtinorum vulnera ſanare. Sunt & qui eundem puluerem ad coli dolores, & inteſtinorum tormina valde commendant.

BALSAMINVM, *ſeu Balſamina fœmina, Matthiol.*

Balſaminū Eſt & alia planta Balſamine quoque dicta, & Balſamella, ſed à ſuperiore planè diuerſa, Itali Balſaminum genere neutro vocant, Dodonæus Balſaminam fœminam, vt ſuperiorem marem, abſurdè, cum toto genere differant. Lobellius & Pena etiam Balſaminam fœminam perſicifoliam.

Forma. Caulem cubito altiorem à radice mittit, rubentem vt in portulaca, inferius circa terrã, qua manum implere

BALSAMINA, Fuch.

implere possit crassitudine, superius minimo digito multo graciliorem, cui ab inferiore parte vsque ad summum vndique cubitum longi, crassi & recti adnascuntur rami. Ii, & caulis, læues sunt. Pingui, carnosa, succosaq; substantia constant, vt portulacæ caules, sed multò robustiores sunt. Pinguia & mollia totam herbam vestiunt folia, salicis vel tenuifoliæ lauri foliis similia, leuiter per ambitum serrata. Flores sunt venusti, magni, in rufo purpurei, purpureis violis non dissimiles, sed multò maiores, à tergo breuem apicem, & incuruam caudam ferentes, quamuis in anteriore etiam parte longiorem apicem gerant, ex singulis floribus singula capitula prodeunt, hirsuta, in quibus milio æqualia sunt semina, nigra, aliquantulum aspera. Radicibus fulcitur crassis & robustis, à quibus numerosæ aliæ tenues, & pingues descendunt.

CAPSICVM. CAP. XXXV.

A Recentioribvs planta hîc depicta Piper Indicum, Piper Calecuthium, Bresilicum, & Piper Hispanum nominatur, Gallicè *Poiure d'Inde, & Poiure d'Espagne*. Auicennæ zingiber Caninum quibusdam videtur esse, Dodonæo Actuarij Capsicum. Est Fuchsij sententia siliquastrum Plinij, à siliquis nimirum magnis & oblongis, quas producit sic dictum. Quæ & piperitis ab eo dicitur, quòd semen eius Piperis sapore & acrimonia sit, diuersa tamen ab ea quæ ab herbariis vulgò piperitis nominatur. Plinius, Castor inquit, Siliquastrum demonstrabat caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri: semine albo, tenui, gustu Piperis. Et alio in loco Panax Piperis saporem reddit, & magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Hanc piperitidē Fuchsius in quatuor distinxit genera. Est enim, inquit, maius & minus siliquastrum. Maius siliquas producit maiores, & colore subnigras, aut fuscas. Minus cōtrà minores profert, & colore puniceas. Tertium longissimas, & colore puniceas. Quantum verò latiores, multóque breuiores producit siliquas. Dodonæus in tria diuisit siliquarū magnitudine & figura distincta. Primum siliquas mediocriter longas & crassas habet, Capsicum appellat, alterum longas & angustas, vnde Capsicum oblongum dictum. Tertium breues, latas & rotundas, & Capsicum latum nominat. Cætera in his omnibus non valde dissimilia sunt. Piperitis caulem emittit cubitalem, aut etiam longiorem, minimi digiti crassitudine, in angulos striatum, viridem, & circa foliorum ramorúmque exortus in purpureo nigricantem, intus ceu sambuci medulla farctum. Habet oblonga folia initio lata, dein in mucronem fastigiata, media lauri & solani foliorum similitudine. Flores ex ramulorum alis erumpunt candidi, quinis senísve foliolis stellæ modo dispositis constantes, paucis in medio staminibus, quibus dilapsis rotunda, & sine commissura ex caliculis succrescunt vascula siue siliquæ, ea quæ iam à nobis dicta est longitudine & latitudine, principio viridia, cum maturuerunt subnigra aut fusca

Nomina

Fuchs. cap. 280.

Lib.5.c.69.
Lib.19.c.20

Lib.20.c.27
Lib.19.c.19.

Ibid.

Genera.

Ibid.

Forma.

CAPSICVM maius & minus, seu Piper maior & minor. Matth.

in primo genere, in reliquis punicea, siue coralli expoliti instar rubescentia atque pellucida, quæ aperta plurima in flauo candida, compressa, & lenti similia semina, sed tenuiora ostẽdunt. Radices habet numerosas, tenues, & in minimas fibras diuisas. Caulis, flores, & radices nullam insignem qualitatem habent. Vascula cum seminibus, & quod carnosum in medio est, acerrimo sapore linguam vellicant, & odorata sunt. In hortis ac in fictilibus testaceísque passim prouenit. Aestate floret, decidente flore siliquæ nascuntur. Aliud Capsicum ex Dalechampio his adiicimus, rotundum scilicet & striatum. Id nascitur in hortis, radice in plurimas exiles fibras diuisa, subluteas, caule cubitali, ac interdũ proceriore, virgato, è viridi nigrescente, ramoso, foliis in ambitu laciniatis, ad pediculum latioribus, in extremo acuminatis, superne virentibus, inferne albicantibus, flore paruo, breuibus pediculis nixo, foliolis sex albis constante, in medio luteo, fructu rotundo, rimis profundioribus fisso, rubro, pusillis granis farcto, subflauis, gustu acri. Vis eadem quæ & cæterorum generum. Exotica planta est, & non nisi magna cum diligentia semine terræ credito prouenit. Lobellius ad Solana refert, & Solanum pomiferum Herbariorum vocat, Vulgò Piper de Gui-

Locus.
Tempus.
Vires & Temper.

CAPSICVM Latum, Dodonæi.

CAPSICVM Oblongius, Dodonæi.

neæ

CAPSICVM Rotundum, Dalechamp.

CAPSICVM Brasilianum, Clusij.

neæ quamuis minime vrat. His addendum Capſicum Braſilianum, quod Cluſius obſeruauit in nonnullis Luſitaniæ locis, fruticoſum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortenſis ſolani ferè, aliquantulum anguſtioribus: flore candido, exiguo, vt ſolani hortenſis: fructu in longis pediculis, paruo, initio viridi, deinde nigricante, vti maturuit, rubro, quo clauduntur multa ſemina latiuſcula, alterius Capſici modo, tam feruidi guſtu, vt fauces aliquot dies incendat guſtatum, floret & fructum profert toto autumno, & in calidioribus regionibus etiam hyeme. Illi vocant *Pimenta de Breſil*, hoc eſt piper Braſilianum, in qua prouincia copioſè naſcitur, & multiplici in vſu eſt. Hæc Cluſius. Valenter excalfacit atque deſiccat, inquit Fuchſius, id quod ſeminis inſignis acrimonia, & foliorum amaritudo, euidentiſsimè monſtrant, vt certè non temerè plerique hoc ſemine loco veri piperis vtantur, vt quod eaſdem facultates haud dubiè habeat. Dodonæus hoc piper Indicum calidum ſiccúmque eſſe ordine tertio, eadémque quæ Fuchſius de eius viribus tradidit, quibus addit eo cibos quibus miſcetur, croceo colore infici, ventriculum excalfieri, ciborum coctionem promoueri, ſtrumas, cæteráque œdemata diſcuti, eodem cum melle illito maculas faciei lentiginéſque deleri, frequentem tamen eius vſum noxium eſſe, quod malefica quadam vi eáque occulta præditum ſit, qua canes, ſi id comederint, interimit. Piperitis, inquit Plinius, quam & ſiliquaſtrum appellamus, contra morbos comitiales bibitur: vtilis gingiuis, dentibus, oris ſuauitati & ructibus. Auicenna zingiber caninum, canes interficere ſcribit: calidum eſſe ordine ſecundo, ſiccum primo, recens cum ſemine tritum cutis & faciei maculas lentéſque abſtergere, duros tumores digerere.

Lib.5.c.69.

Lib.20.c.17

Lib.2.c.748

RHAPH

RHAPHANVS. CAP. XXXVI.

Nomina Lib.2.

Ῥάφανος & ῥαφανὶς Græcis, & ῥαφάνη Homero, Latinis rhaphanus, radix & radicula dicitur. Rhaphanus ἀπὸ τοῦ ῥᾷ φαίνεσθαι auctore Athenæo, id est, quòd facilè appareat, sibi nomen asciuit: nam tertio à satu die prosilit. Radicis vocabulum, vt auctor est Varro, è Græcia venit in Latium, cùm veteres Græci radicem dixerint, quam nunc rhaphanum. Nisi quis forsitan arbitretur nomen accepisse, quod cæteras amplitudine superet, vel quàm paucissimis magnitudine cedat. Etenim plerumque in tantam molem accrescit, vt frigidis locis quibus gaudet, sicut in Germania, Plinio teste, infantium puerorum magnitudinem æquet. Id quod etiam hodie in Thuringis, & ad Erfordiam videre licet. Est etiam attendendum aliam esse herbam, quæ simpliciter radicula dicitur, Græcis struthium, & à rhaphano plurimùm distat. Præterea Aristotelem, Theophrastum, & alios veteres ῥάφανον, non ἀντὶ ῥαφανῖδος, sed ἀντὶ κράμβης id est, non pro radice, sed pro brassica vsurpasse, quæ res Pliniũ adeo fefellit, vt radicem cum brassica confuderit, vt cum de brassica ageremus demonstratum fuit, & infrà demonstrabitur. Rhaphanus ab Arabibus nominatur *fugel*, siue *fegiel*, ab Italis *Raphano*, & *Radice*, à Germanis *Rettich*, ab Hispanis *Rauano*, & *Rauanillo*, à Gallis *Reifort*, id est, radix fortis, hoc est, acris.

Genera. Lib.2.c.106. Lib.19.c.5.

Dioscorides duo rhaphani genera facit. Vnũ est ῥαφανὶς ἥμερος, rhaphanus satiuus, alterũ ῥαφανὶς ἀγρία, rhaphanus siluestris. Latini Armoraciam, siue Armoracium vocant, hodiéque Romani antiquam rhaphani siluestris appellationem retinentes, rhaphanum satiuum primæ literæ metathesi Ramoraciam vocant. Theophrastus in plura genera rhaphanum distribuit. Distinguunt hæc, inquit, foliis, radicibus, coloribus, succis, atque aliis huiusmodi, vt radicis genera Corinthium, Cleonæum, Liothalassium, Bœotium. Corinthia maximè adolescit, quę radicem habet nudam: nam sursum versus protruditur non vt cæteræ deorsum. Liothalassia, quam nonnulli Thraciam vocant, aduersus frigora validissima. Bœotia dulcissima est, & figura rotunda, nõ vt Cleonæa, longa.

Lib.7.hist. cap.4. Lib.2.

Athenæus Theophrasti locũ hunc citat his verbis. Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ φυτῶν, γένη ῥαφανίδων φησὶν εἶναι πέντε, κορινθίαν, λιοθαλασσίαν, κλεωναίαν, ἀμωρέαν, βοιωτίαν, &c. Id est, Theophrastus in libris de plantis, raphanidων genera quinque esse dicit, Corinthiam, Liothalassiam, Cleonæam, Amorheam, Bœotiam, &c. Pergit Theophrastus. Quarum autem læuia folia sunt, eæ dulciores, & suauiores sunt, quorum autem aspera, acriores. Præterea genus est quoddam, cui folium est erucæ simile. Hæc de radice Theophrastus. Quæ transtulit Plinius. Sed quæ ille περὶ ῥαφανῖδος scripsit, eadem hic de napis tradidit. Iidem naporum genera, inquit, quinque fecere, Corinthium, Cleonæum, Liothasion (non Liothalassium, vt in vulgatis Theophrasti exemplaribus exaratum est), Bœotiũ, & quod per se viride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda ferè radice. Solùm enim hoc genus supernè tendit, non vt cætera in terram. Liothasion quidam Thracium appellant, frigorũ patientissimum. Ab eo Bœoticum dulce est, rotunditate etiam breui notabile, neque vt Cleonæum prælongum. In totum quidem quorum tenuiora folia ipsi quoque dulciores, quorum scabra & angulosa, & horrida, amariores. Est prætera genus siluestre, cuius folia sunt erucæ similia. Hæc ex Theophrasto Plinius, ex quibus perspicuũ est ipsum rhaphanidas Theophrasti napos esse existimasse.

Lib.19.c.5.

Sicut autem rhaphanidem pro napo hic agnouit, ita mox eodem loco rhaphani genera recensens his verbis, Genera rhaphani Græci fecere tria, foliorũ differentia, crispi, atque læuis, & tertium siluestre, rhaphanum pro brassica à Theophrasto vsurpatum, rhaphanidem Dioscoridis, & eum quem hodie rhaphanum & radicem appellamus, esse putauit, sicut capite de brassica docuimus. Mox Plinius eodem

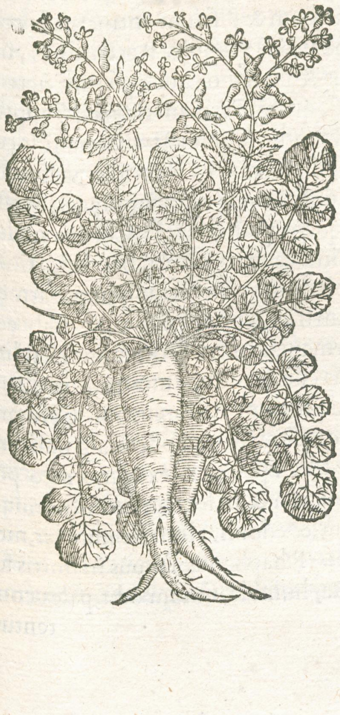
dem loco rectè de rhaphano radice hęc tradit. Noſtri alia fecere genera. Algidenſe à loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura, quod vocātSyriacum, ſuauiſsimum ferè ac tenerrimum, hyemis quoque patiens. Præcipuum tamen eſt, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud auctores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum vnum ſiluestre Græci agrion vocant, Pontici armon, alij leucon, noſtri armoraciam, fronde copioſius quàm corpore. In omnibus autem probandis maximè ſpectantur caules. Immitium enim rotundiores, craſsioréſque ac longis canalibus, folia ipſa triſtiora, & angulis horrida. Rhaphanus ſatiuus foliis eſt magnis, latis, ſcabris multùm laciniatis, napo ſimilibus: caulibus rotundis: floribus candicantibus: ſiliquis tumentibus, in mucronem deſinentibus, in quibus ſemen concluditur rufum, aut fuſcũ, acre. Huic rhaphano pro vario genere cultuq; radix eſt varia, huic longa, alba, teres, tenera, fragilis, translucida, nec admodum acris, illi craſſa, napi penè figura, durior, acrior, guſtui ingratior. Rhaphanus ſecundus Matthioli eſt Rhaphanus minor purpureus Lobellij & Penę, qui multis hortis Italiæ præſertim, rubello colore colitur & editur, vt minor, ſic ſuauior, minùs acris, lautiórque ex aqua ſalita excitandæ appetentiæ gratia, idque prima menſa. Rhaphanus ſiluestris habet folia ſatiuo ſimilia, ſed minora,

Forma.

RHAPHANVS ſatiuus, Matthiol.

RHAPHANVS ſecundus, Matthiol.

RHAPHANVS ſiluest. Dodonæi.

& ma

RHAPHANVS purpureus minor, Lobel.

RHAPHANVS Rusticus, Matthiol.

& magis incisa: caulem pede altiorem, flores luteos, siliquas paruas, in quibus semen minutum admodum includitur, radicem multò minorem, acriorem, vt mendosum Dioscoridis codicem esse necesse sit, in quo habetur, ῥίζα δὲ ἰσχνὴ, μαλακὴ, ὑπόδριμος. Id est, interprete Ruellio, radix gracilis, tenera, subacris. Quare legendum esse ex vetere codice censet Lacuna, non μαλακὴ, sed μακρὰ, id est, longa. Est enim radix siluestris multò durior atque strigosior quàm satiua. Præterea longior, gustúque magis feruente. Fuchsius pro siluestri rhaphano siue armoracia plantã eam depinxit, quæ vulgò rhaphanus rusticus, siue rhaphanus magnus, siue montanus nominatur, ῥαφανὶς ἀγριοτέρα Gallis *Reiffort sauuage*, Germanis *Merrettich*, fortassè rũ hac appellatione, tum acri admodum huius plantæ sapore in eam sententiam inductus.

In hist. pl. cap. 255.

Quæ multùm à vero abesse, Matthiolo & plerisq; doctis herbariis videtur. Nam rhaphanus siluestris folia rhaphano satiuo similia habet teste Dioscoride, rhaphanus rusticus folia habet multo maiora, latiora, hippolapatho similia, grandiora tamen & asperiora: caules teneros, breues, graciles, in quorũ summitate oriuntur candidi flosculi, deinde siliquæ paruæ in quibus semen. Radix longa est, crassa, gustatu acerrima & valde linguam vellicans. Hæc planta, præsertim radix calida siccáque est tertio ferè ordine, qua vniuersa ferè Germania & Pannonia ad carnium & piscium intinctus & condimenta sinapi vice vtuntur. Recentiores, inquit Cordus, rhaphano adscripserunt acrem istam radicẽ, quam Germani *Merrettich* appellant, & ea vtuntur supradicti rhaphani loco, sed malè: nullum enim ex veteribus auctorem habent, qui *Merrettich* rhaphani speciem esse indicarit, quam plantam ipse Cordus maius thlaspi esse indicauit, quod Arabes nasturtium album appellarunt. Cornarius quoque armoracium alium rhaphanum esse iudicat ab eo, qui per Germaniãã plerisq; omnibus rhaphanus siluestris esse creditur, nimirum is quem officinæ rhaphanum maiorem, & Germani *Mherratich*, quasi maiore vi præditam radicem vocant: nisi hæc appellatio ex armoracio per apocopen facta sit. Crescit circa margines itinerum, & in locis arenosis, nonnunquam etiam in pratis. In Germania hodie seritur, & edomita feritate mitescit, melíorque fit. Mense Aprili exoritur, Iunio floret. Rhaphanus satiuus in hortis seritur. Seri autem vult auctore Plinio terra soluta, humida, fimum odit, palea contentus.

Lib. 2. c. 106

Dodo. lib. 5. cap. 37.

In libr. 2. Diosc. cap. 186. Embl. 101. lib. 2.

Locus.

tentus. Rhaphanus ſilueſtris in foſſarum aggeribus,& locis aliis vliginoſis prouenit. Eundem etiam ſatiuum in Italia eſſe Plinius tradit. Cum enim loco iam citato rhaphanum ſilueſtrem armoraciam vocari dixiſſet, aliquãto poſt de eodem rhaphano ſilueſtri ait. Eſt & ſatiui vſus in Italia,& armoraciam vocant, de ſilueſtri armoracia non de ſatiua intelligens, quæ in Italia ſeritur, & ſerendo miteſcit: quemadmodum hodie in Germania ruſticus rhaphanus vt diximus, in hortos transfertur. Rhaphanus ſatiuus vere & æſtate ſeritur, quare æſtate & hyeme colligi poteſt, eſtq́; illius vſus quotidianus. Quæ autẽ ſint eius vires, Dioſcorides declarat his ferè verbis, quæ rectiùs fortaſſe conuerti poſſunt quàm Ruellius verterit. Rhaphanus excalfacit, flatus gignit, ori ſuauis eſt, ventriculo non acceptus: ructus mouet, vrinam cit, aluum facilem reddit. Si quis ipſum à cibo ſumpſerit, diſtributioni eius vtilior erit, præſumptus autem cibum attollit ſiue ſubleuat. Prodeſt etiam vomituris datus ante cibum, ſenſus exacuit, decoctus cõtra veterem tuſsim, & craſsitudinem in pectore natam prodeſt. Cortex eius cum oxymelite ſumptus potentiùs vomitiones citat: hydropicis vtilis, admotus cataplaſmatis modo lienoſis confert. Cum melle nomas ſiſtit, ſugillata tollit. Contra viperarum ictus auxiliatur, alopecias pilis explet, lentigines cum loliacea farina exterit. His qui à fungis ſtrangulantur tam cibo quàm potu ſalutaris eſt, menſes trahit, ſemen eius vomitum proritat, vrinámque mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus vtiliter gargarizatur. Contra ceraſtis morſum potum ex vino auxilio eſt. Cum aceto illitum gangrænas validiſsimè emarginat. Silueſtris rhaphani tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalfacit autem, vrinam cit, æſtuoſus eſt. Plinius quæ ſequuntur rectè de rhaphano tradit. Cortice & cartilagine conſtant rhaphani: multiſq́; eorum cortex craſsior etiam quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt,& pro craſsitudine corticis. Cætera quoque aliquando lignoſa. Et vis mira colligendi ſpiritum, laxandiq́; ructum. Ob id cibus illiberalis: vtique ſi proximè olus mandatur: ſi verò cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minúſque fœtidus. Aegypto mirè celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maximè cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniam & quæſtus plus quàm à frumẽto,& minus tributi eſt, nullúmq́; copioſius oleum. Sed quod paulo poſt ſubiungit, Odium his cum vite maximum, refugitq́; iuxta ſatos, ad braſsicam pertinere non ad rhaphanum capite de braſsica fuſiùs oſtendimus. Vſum verò eius in medicina eodem loco attingit, vbi ait. Crudos ſuadent medici ad colligenda acria viſcerum dandos cum ſale ieiunis eſſe, atque ita vomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordiis neceſſarium hunc ſuccum: quãdo phthiſim cordi intus inhærentem non alio potuiſſe depelli compertum ſit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Et alio in loco eadem prolixiùs exponit. Rhaphani ſatiui decocti mane poti ad ternos cyathos comminuunt & eiiciunt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſsim etiam manè ieiunis rhaphanus prodeſt cum melle. Semen eorum toſtum, ipſúmque commanducatum ad lagonoponon. Aquam foliis eius decoctis bibere, vel ſuccum ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmonis ipſos illinere tuſos, liuori verò recenti corticem cum melle: veternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenq́; toſtum, dein contritum cum melle ſuſpirioſis. Iidem & contra venena proſunt. Cæterò & ſcorpionibus aduerſatur, vel ipſo, vel ſemine infectis manibus impunè tractantibus, impoſitóque rhaphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum, aut hyoſcyami venena æquè, vt Nicander tradit. Et contra viſcum quoque dari Apollodori duo iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritum, Tarentinus ſuccum. Lienem autem extenuant. Iocinori proſunt,& lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto, aut

Tempus.

Vires & Temper.

Lib.2.c.106

Lib.19.c.5.

Lib.20.c.4.

ſinapi ſumpti,& lethargicis. Praxagoras & ilioſis dādos cenſet, Pliſtonicus & cœliaccis. Inteſtinorum vlcera ſanant,ac purulenta præcordiorū,ſi cum melle edantur.Quidam ad hæc coquere eos in luto illitas malunt,ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum cum vino, enterocelis proſunt,ſanguinem quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinē excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiam augendam. Hippocrates capitis mulierum defluuia fricari rhaphanis, & ſuper vmbilicum imponi contra tormenta vuluæ.Reducunt & cicatricem ad colorem.Semen quoq; ex aqua impoſitum ſiſtit vlcera,quæ phagedænas vocāt. Democritus venerem hoc cibo ſtimulari putat,ob id fortaſsis voci nocere aliqui tradiderunt, folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi verò acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopum dari protinus imperant.Hæc antipathia eſt.At aurium grauitati ſuccum rhaphani inſtillant. Nā vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimū eſt. Silueſtris rhaphanus vtilior vrinæ duntaxat ciendæ. Non eſt hic ſilentio prætereundum longè diuerſam plantam eſſe,quæ rhaphanus agria,id eſt,rhaphanus ſilueſtris Plinio dicitur,quæ eſt Apios iſchas.Quod verò Plinius priore loco dixit,cum ſale ieiunis dandos eſſe, atque ita vomitionibus præparari meatum, Dioſcorides habet, præſumptus eleuat cibum. Quare etiam vomituris præſumptus cōmodus eſt. Quod autem Dioſcorides ait, Si quis ipſum à cibo ſumat,ad diſtributionem conferre, hoc Galenus refellit his verbis.Mirari ſubit eos medicos,atque idiotas,qui poſt cœnam coctionis iuuandæ gratia crudos rhaphanos eſitant, ipſi quidem hanc rem experientia ſatis ſibi exploratam eſſe affirmant,qui tamē ipſos ſunt imitati,omnes læſi fuerunt. At poſteriore loco Plinius ſibi ipſe repugnat,cum ſcribit,nam vomituris ſummo cibo eſſe eos vtiliſsimum,cum priore dixiſſet,ieiunis cum ſale dandos eſſe, atq; ita vomitionibus præparari meatum.Sed Galenum audiamus de rhaphano tum vt cibo, tum vt medicamēto loquentem. Vrbani,inquit,homines ſolam radiculam crudam vt plurimùm ante alios cibos cum garo alui deiiciendæ gratia mandunt,quidam autem aceti quidpiam admiſcent. Ruſtici verò cum pane ſæpenumero veſcuntur,vt aliis obſoniis quæ ſua ſponte proueniunt. Radiculæ autem caulem etiam ac folia mandunt,ſed cōacti potiùs quàm voluntarij.Radix autem ex iis eſt quibus aſsiduè veſcimur, eſtq; obſonium magis quàm alimentum:nimirum quæ & ipſa cum manifeſta calfactione attenuādi habet facultatem. Nam qualitas acris in ipſa ſuperat. Vere autē caulem quēdam, qui in altum aſſurgit, gignere conſueuit, quemadmodum & alia omnia quæ caulem ſunt productura,quem caulem elixantes mandunt cum oleo & garo & cum aceto, vt rapæ caulem, ac ſinapi,& lactucæ,nutritq; magis caulis iſte,quàm cruda radicula,vt qui in aqua acrimoniā omnem ponat: pauciſsimum tamen & ipſe habet alimentum.Quidam autem non caulem modò, ſed & radiculas ipſas elixantes mandunt,non aliter ac rapa.Et alio in loco,Rhaphanus excalfacit quidem ordine tertio,deſiccat verò ſecundo.Agreſtis autem in vtroque efficacior eſt.Quin & ſemen ipſum planta efficacius eſt,facultas ei ineſt digerēdi. Itaque ad ſugillata, & alia id genus liuida ob talem facultatem accōmoda exiſtūt. Hæc Galenus.Recens minutim inciſa radix, vt ſcribit Matthiolus, albo meraco conſperſa,& in ſartagine calfacta,pubiq; admota,ſuppreſſam vrinam euocat.Idem præſtat eiuſdem ſuccus duarum vnciarum pondere ex vino Cretico hauſtus.Corticis vncia cū mercurialis pari pondere,croci granis quatuor, pulueris caſsiæ odoratæ drachma,ſucci ſabinæ drachmis duabus,omnibus ſimul in mortario contuſis tenuiſsimo linteolo exceptis, vteriq; ceruici admotis,ægrè parturientibus mirificè ſubuenit. Eiuſdem radicis ſuccus cum oleo dulciū aut amararum amygdalarū, & vini albi & colocynthidis momento aurium ſonitus tollit,ſi calidus inſtilletur.

Lib.26. c.8.

Li.2.Alim.

Lib.2.Ali.

Lib.8.ſim.

In lib.2. Dioſc.cap. 106.

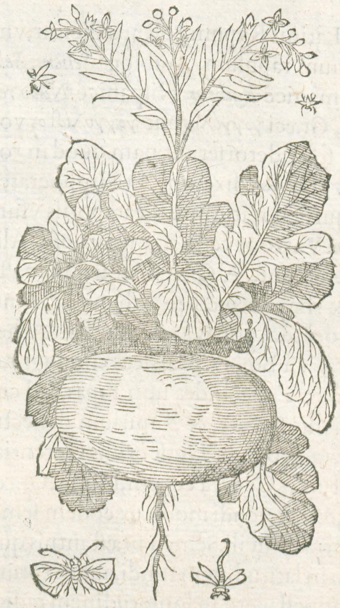
RAPVM.

RAPVM. *CAP. XXXVII.*

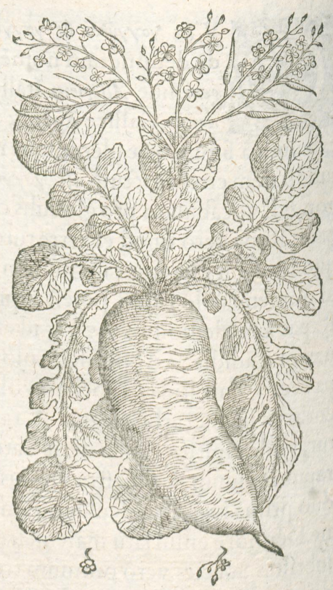
QVAE γογγύλη & γογγυλὶς Græcis, Latinis Rapum & Rapa dicitur, vnde deminutum nomẽ apud Horatium rapulum, Arabibus *Seliem, Selgem*, siue *Alsegiem*, Italicè *Rapo*, Germanicè *Ruebem*, Hispanicè *Nabo redondo*, Gallicè *Rabe*, & *Naueau rond*, Græci γογγύλης aut γογγυλίδος vocabulum à figura quæ plerumque rotunda esse solet, detorserunt: nam quod in rotunditatem circumactum est γόγγυλον, hoc est στρόγγυλον dixerunt. Et Hippocrates gongyli vocabulum pro globulis orbiculísve qui deuorãtur, quasi catapotiis vsurpauit. Rapa verò quod ex terræ rure, quasi ruapa Varrone teste nominata est. Alij quod passim rapiatur rapi nomen inditum esse putant. A' Græcis tamen manasse id nomen facilè videri potest, qui rhaphyn & rhapyn auctore Athenæo dicunt. Rapas Lacedemonios γαστέρας id est, ventres vocare Apollas apud eundem Athenæum tradidit. Sed Nicãder Colophonius γαστέρας à Bœotis brassicas intelligi, rapas verò Zaceltidas appellari voluit. Amerias & Timachides non rapas, sed cucurbitas ita dici arbitrantur. A' rapo rapina Gallis *Rabiere*, & Rapitium deflectitur, vnde rapitios caules dixit Cato. Rapi genera duo sunt Dioscoridis sententia, rapum satiuum & siluestre. Plinius aliter ea distinxit. Genera eorum, inquit, Græci duo prima fecêre, masculum, fœmininúmque, & ea ferendi modo ex eodem semine. Densiore enim satu masculescere, item in terra difficili. Semen præstantius quò subtilius. Species verò omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam speciem siluestrem appellauere, in longitudinem radice procurrente, rhaphani similitudine, & folio anguloso scabróque. Apud Athenæũ legimus Theophrasto duo esse raporum genera, marem & fœminam, & ambo ex eodem semine nasci. Hæc autem sunt Theophrasti ea de re verba. Γογγυλίδος δὲ οἱ μὲν φασὶν εἶναι, οἱ δὲ οὔ φασιν, ἀλλὰ τῷ ἄρρενι, καὶ τῇ θηλείᾳ διαφέρειν. γίνεσθαι δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος ἄμφω. πρὸς δὲ τὸ ἀποθηλύνεσθαι, πηγνῦσαι δεῖ μανάς. ἐὰν γὰρ πυκνάς, πάσας ἀπορρενοῦσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἂν ἐν γῇ μοχθηρᾷ σπαρῶσι. Rapi genera quidem esse alij aiunt, alij negant, sed mare & fœmina differre, nasci autem ambo ex eodem semine. Vt autem fœminæ fiant, rariùs seri oportet, si densiùs, omnes masculescere aiunt. Eodem modo si in vitiosa terra seueris. Quæ repetit Plinius his verbis. De rapis abundè dixisse poteramus videri, nisi medici masculini sexus facerent in his rotunda: latiora verò concaua, & fœminini, præstantiora suauitate, & ad condiendum faciliora: quæ sæpius sata transeunt in marem. Tria igitur sunt rapi genera quæ nos agnoscimus, & habemus, rapum latum, siue masculum, rapum rotundum, siue fœminam, tertium siluestre. Rapum satiuum profert initio folia magna, lata, aspera, profundiùs in lateribus incisa, rhaphano similia. Deinde caulem erigit, in quo flores oriuntur parui, lutei, hinc siliquæ paruæ fuscum semen includentes, quibus floribus, siliquis, & seminibus brassicæ rapum valde simile est. Radice est crassa, candida, & tanta, vt vidisse sese affirmet Plinius Rapa quadraginta libras excedentia, & Matthiolus innumera, quæ triginta libras penderent, & centum quibusdam in locis, permagno naturæ miraculo, quæ ex tam paruo semine, tribus pene mensibus, tam magnas gignit radices. Idem in Ananiensi agro longa, & colore purpurea sese vidisse ait. Illi orbiculata siue globosa radice, huic teres & oblongior & napo similior effigie, qua sola à superiore differt. Rapum siluestre, Dioscoride auctore, in aruis nascitur, frutex est cubitalis, ramosus, læuis in cacumine, folia habet læuia, digitali latitudine, aut maiora, & fructum in siliquis caliculatis. Cúmq; eorum inuolucra aperiuntur, alia intus siliqua spectatur, quæ quandam capitis speciem præbet, in qua semina paruula concipiuntur, foris nigra, intus alba. Siluestre rapum copiosè nascitur auctore Pena, apud Flandros & Germanos, qui serum,

Nomina
Li.2.Saty.2
Lib.9.
Cap.35.
Genera.
Lib.18.c.13.
Lib.9.
Lib.7.hist. cap.4.
Lib.19.c.5.
Forma.
Lib.18.c.13.
In lib.2. Diosc.cap.104.
Ibid.
Lib.2.c.104

RAPVM *Satiuum orbiculatum.*

RAPVM *Longum.*

RAPVM *Siluestre.*

RAPVNCVLVS *Minor. Matth.*

hoc quod folia bubus pabulo cedant. Luxuriat enim tanto foliorum numero, vt radix iam non tuberosa aut raposa, sed exilis, nec ventricosa vspiam sit, alioqui satiuæ rotundæ oblongiori non absimilis, sed discretu facilis, crispiore, rugosioréq; & vberiore folio. Huius generis est Rapistrum vulgò dictum, Lugdunensibus *Rauenon*, passim viarum margines & segetes ornans, præsertim Septentrionalium: floribus numerosis, luteis Brassicæ aut Rapi: folia sunt in caulibus sesquicubitalibus Rapi,

Rapi ſilueſtris, Braſsicæ læuore, & virore, non erucæ, quæ debentur Eryſimo Dioſcoridis: radix tenuis, non fibrata, guſtu Rapi ſilueſtris, cuius facultates etiam ferè habet, ſed vehementiores. Matthiolus Eryſimum Dioſcoridis fecit, cuius depicta eſt in Capite 42. ſub nomine Irio. Fuchſium ſecuti herbarij multi, ſilueſtre rapum eſſe putant plantam, quæ vulgò rapunculus, rapunculum & rapontium nominatur. Gallicè *Raiponce*, Germanicè *Rapinctzeln*, quo in acetariis paſsim omnes vtuntur. Sed horum ſententiæ refragatur Matthiolus, quoniam rapunculi capitula, in quibus ſemẽ concluditur, duplicia nõ ſunt, nec vlla in eius ſemine reperitur qualitas, quæ abſtergere poſsit, vt de rapi ſilueſtris ſemine dicemus. Eſt autem rapunculus planta cubitalis, primùm folia ferens, oblonga, humi iacẽtia, initio violis Martiis ferè ſimilia, deinde caules rotundos, duros, in cacumine ramoſos, in quibus folia ſunt longiora & anguſtiora. In ramulorum ſummitate flores edit purpuraſcẽtes, in cæruleum inclinantes, qui quatuor foliolis conſtant. Semen minutum in ſimplici capitulo continetur, pullo colore. Radix eſt trium, interdum quatuor digitorũ longitudine, craſsiuſcula, protuberante media ipſius parte, alba, fragilis, tenera, ſubdulci ſucco prædita, id quod Dioſcorides non prætermiſiſſet, ſi rapũculus rapum ſilueſtre fuiſſet. Naſcitur in aruis non cultis, in ſepibus, & in pratis. Seritur etiam in hortis vt grandiores edat radices, quarum eſu plurimi delectantur, eduntur in acetariis & crudæ & coctæ. Dodonæus Fuchſium, opinor, ſecutus, rapunculum hunc, rapum ſilueſtre minus vocat, & alterum ſtatuit genus, Rapunculum maius ſcilicet, Gallicè *Grande raiponce*, quod rapum ſilueſtre maius appellat. Id rapunculi genus caules emittit rectos, cauos, in quibus folia primùm latiora oriuntur, deinde anguſtiora, in quibuſdam plantis, quas maſculas eſſe putant, atria macula notata: in caulium cacumine ſpicę magnæ, floſculis longiuſculis confertę, qui antequam dehiſcãt, corniculis incuruis ſimillimi ſunt, aperti in quatuor foliola anguſta diuiduntur, cærulea, vel purpurea, vel cineritia, vel alba. Iis ſuccedunt ſiliquulæ multę rotundæ, inter ſeſe iunctę, rapunculi ſuperioris capitulis, ſiue caliculis ſimiles, ſed minores. Radix eſt craſſa, candida, ſuccoſa, figura guſtúque ſuperiori proxima. Hanc plantam Dodonæus Alopecuron Theophraſti eſſe affirmat, qua de re alio magis idoneo loco dicetur. His aliam Rapunculi ſpeciem Dalechampius addit, quam à figura Pyramidalem vocat, quoniam pyramidis inſtar latior inferne ſit, superne anguſtior. Radicem ea mittit longam, craſſam, obliquã, ſurculoſam, & pallidè ſubluteam, viuacem, vtpote quæ hyemis ſæuitiam perferat, & quotannis repullulet: caules multos hominis

In libr. 2. Dioſc. cap 104.

Locus.

Lib. 5. c. 35.

Rapũc. genus. 2.

Forma rapũc. maior.

Ibid.

RAPVNCVLVS Minor, Dodon.

RAPVNCVLVS Maior, Dodon.

PIRAMIDALIS Rapunculi genus, Dalechamp

altitudine,per interualla foliis veſtitos, rapunculo ſimilibus, infernè prolixa ligula ſubiuntis aliis, aliis breuiore pediculo fultis,quibuſdam caulem attingentibus, ſupernè verò vel parùm à caule diſiūctis, vel illum proximè amplectẽtibus. Ad ſingulos foliorum exortus vtrinque virgulæ prodeunt, quæ flores ſuſtinent copioſos,cæruleos,candicantes, aſpectu pulchro,rapunculi forma: quibus ſuccedunt vaſcula corticoſa,fermè rotunda, minuto ſemine diſtenta. Apud nos in hortis ſatu prouenit. Rapunculi genus eſſe propter foliorũ, floris, ſeminis ſimilitudinem arbitrantur. Sed ad rapũm redeat oratio.

Locus. Id in hortis ſeritur, potiſsimum æſtate Iunio ac Iulio menſibus in aruis cultis.

Tempus. Menſe Octobri cum radix ſummoperè extuberauerit,eruitur.

Lib.18.c.13. Terram,inquit Plinius,non moroſè eligit, penè vbi nihil aliud ſeri poteſt. Nebulis & pruinis, ac frigore vltrò aluntur amplitudine admirabili. Quare non ſunt in Gallia noſtra quàm in Lemouicis copioſiora, ſuauioráque, affatim ſuppeditante eius regionis cœlo nebulas,frigora,pruináſque. Plinio & Columellæ palma Nurſino agro naſcentibus, proxima in Algidonatis. Athenęus & Pollux è Mantinea maximè commendarunt. Alpinis quibus rara ſeges rapa valde vtilia ſunt,& neceſſaria,tam ad hominum alimentum, quàm iumentorum pabulum.

Lib.7.hist. cap.4. Χειμαζομένη δὲ χαίρει καὶ αὐτὴ γογγυλὶς, inquit Theophraſtus, καὶ ῥαφανὶς, ὅτι γλυκαίνεσθαί τε, καὶ τὴν αὔξησιν εἰς τὴν ῥίζαν τρέπεσθαι, καὶ οὐκ εἰς τὰ φύλλα. τὰς δὲ νοτίαις

Lib.18.c.13. καὶ ταῖς εὐδίαις ἐκκαυλεῖ ταχύ. Quæ ſic Plinius tranſcripſit,frigore dulciora fieri exiſtimantur,& grandiora,tepore in folia exeunt. Quæ æſtate ſeruntur vindicantur ab erucarum iniuria,quæ plerumque tenella folia prorſus erodunt, commiſta ſationis tempore ſemini fuligine,aut eodem ſemine maioris ſedi ſucco per noctem macerato.Id quod Columella experientia ſibi comprobatum eſſe aſſerit.

Lib.2.c.104 *Vires & Temper.* Rapi cocta radix,inquit Dioſcorides,alit,inflationem parit,humentem ac fluxam carnem creat,venerem ſtimulat. Decocto podagræ pernionéſque fouentur:contritóque rapo atque impoſito iuuantur. Si excauatæ radici roſaceum ceratum adigatur, & feruente cinere eliqueſcat,exulceratis pernionibus proficiet. Cimæ eius decoctæ manduntur, & vrinam cient. (Græcè habetur, ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀσπάραγος βιβρώσκεται ἑφθὸς, ἐστὶ δὲ διουρητικός. Id eſt,ipſius aſparagus,&c. Plinius cymas dixit,vterque turiones caulis inter folia ex ſummo rapo emicãtes intelligit.)Semẽ antidotis & theriacis, præſertim quæ ſenſum doloris auferunt, anodyna vocant,idoneum eſt (τὸ

Ibid. δὲ σπέρμα εἰς ἀντιδότους, καὶ θηριακὰς ἀνωδύνους εὔθετον. Id eſt, ſemen antidotis & theriacis, quæ dolores leniendi vim habent, admodum vtile eſt. Quare Ruellius minùs rectè ἀνώδυνα quę ſenſum doloris auferunt, interpretatus eſt:ſunt enim ea ναρκωτικὰ, id eſt,ſtupefacientia,quę ſenſum non propriè dolorem tollunt eximia ſua frigiditate. Anodyna verò quæ non extinguendo ſenſum aut ſtupefaciendo, ſed partes relaxãdo,& demulcendo dolorem leniunt & mitigant.) Potum contra venena ſalutare eſt:venerem concitat. Rapum muria conditum minus alimenti ſufficit, ſed multò magis appetentiam recreat. Siluestre rapum additur in medicamenta quibus ad detergendam cutem in facie, totóque corpore vtimur: præſertim quæ ex lupini,

lupini,aut erui,tritici,aut lolij farina fieri solent. Eundem ferè Rapi vsum tradidit etiam Plinius his verbis. Est & Rapo vis medica. Perniones feruens impositũ sanat. Item frigus vellit ex pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicumque vitio pedum. Semen illitum & potum in vino,contra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis verò antidoti vim habere in vino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis,propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam venerem ab eis stimulari professus:item Dionysius,magisq; si eruca cõdirentur. Tostum quoque articulorum dolori cum adipe prodesse. Siluestre Rapum in aruis maximè nascitur,fruticosum,semine candido,duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad læuigandam cutem in facie,totoq; corpore vtuntur,mista vrina pari mensura. Erui, hordei,tritici,& lupini radix ad omnia inutilis. Quæ postrema in publicis exemplaribus deprauatissima sunt:ea enim verba, mista vrina pari mensura, & cætera, ad ea de quibus hic agitur nihil prorsus faciunt. Quare ex Dioscoride sic corrigẽda. Hoc ad læuigandam cutem in facie,totoq; corpore vtuntur, admixto in smegmata, quæ ex erui,lolij,tritici,aut lupini farina fiunt. Alio in loco tradit Rapi siluestris succum acrem,qui circa messem exceptus sit,oculos purgare,mederiq; caligini admisto lacte mulierum. De rapis verò vt cibis idem ita scribit. Quando aliis vsus præstantior quàm his non est. Ante omnia namque cunctis animalibus nascuntur,nec in nouissimis satiant ruris alitum quoq; genera,magisq; si decoquantur in aqua. Quadrupedes & fronde eorum gaudent. Est homini non minor rapaciorum(melius ex vetere codice legas Rapitiorum) suis horis gratia, quàm cymarum:flaccidorum quoque,& in horreis enecatorum,vel maior quàm virentiũ. Ipsa verò durant & in sua terra seruata:& postea passa penè ad alium prouentum, famemq; sentiri prohibent. A vino atque messe tertius hic transpadanis fructus. De iisdem sic Galenus. Huius plantæ oleraceum quidem est quod terra extat, radix autem quæ terra continetur, dura quidem est nisi coquatur,& non esculenta: aquæ autem incocta nulla plantarum congenerum minùs nutrit. Hanc quoque variè vulgò apparant,adeò vt aceto vel muria condientes, in totum annum ipsa vtantur. Succum autem in corpus distribuit mediocri crassiorem.Proinde si quis ipsa liberaliùs vescatur,succum crudum asseruabit,potissimum si ipsam minùs iusto in ventriculo confecerit. Quod verò ad ventrem attinet,nemo ipsam, neque deiicere, neque sistere dixerit,præsertim cùm cocta bellè fuerit. Coctionem enim diuturniorem postulat:eaq; est laudatissima, quæ cocta bis fuerit. Quod si sumpta crudior fuerit,concoctu est difficilior,ac flatulenta,stomachoq; noxia. Nonnumquam autem & ventrem mordicat. Præterea scribit Galenus Rapi semen venerem excitare, vt pote spiritum flatulentum procreans. Sic & radicem coctu difficilem esse, inflare, & semen generare. His adiungenda Symeonis Sethi de iisdem sententia. Rapa admodum nutriunt,inquit,vrinam ciunt,inflant, genitale semen gignunt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum vsus crassum humorem generat,& obstructiones iecoris parit. Ventrem nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum, & haustum magna copia venerem suscitat. Aiunt enim qui hoc ipsum semẽ cum calamintha & lemnia terra sumpserit,eo die neque veneno, neque venenati animalis morsu lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quadam proprietate medetur. Rapunculum cum sale & aceto estur ad appetentiam excitandam & ciendam vrinam,præsertim modicè elixum. Cum lupinorum aut lolij farina illitum tergit & nitidam reddit faciem, atque etiam totius corporis cutim. Foliorũ & caulium præsertim minoris succus oculis cum lacte mulieris instillatus eorum aciem acuit.

Li.20. c.13.

Lib.18.c.13.

Ibidem.

Li.2. Alim.

Li.6.simpl.

NAPVS. CAP. XXXVIII.

Nomina

BOYNIAΣ Græcis, Latinis Napus nominatur, Italicè *Nauone*, Germanis *Steckrueben*, Hiſpanis *Nabicas*, Gallis *Nauet & Naueau.* Βουνιάδος appellationem à tumẽte figura, quam præ ſe fert hæc planta, Græci deflexerunt: namque radix eius in amplitudinem excreſcit, & in rotundum extuberat. Cliuos, colles, verrucoſaq́; loca βουνοὺς nominant. Dioſcorides Napum neque deſcripſit, neque in genera diſtribuit. Apud Athenæum legimus Theophraſtum Βουνιάδα quidem non nominaſſe, cùm Nicander eo antiquior eius mentionem fecerit, ſed marem quoddam Rapum vocaſſe, quod fortaſſe Bunias eſt. Quia, opinor, Napi in raporum genere videntur eſſe, & rhaphano & rapo ſimiles, vt ex Plinio mox dicemus. Foliis etenim & radice rhaphanos referunt, caule, floribus, ſemine rapum æmulantur. Eandem ob cauſſam puto Galenum inter rapum quæ γογγυλὶς vocatur, & Napum quæ βουνιὰς diſcrimen nullum ſtatuere, cùm ſcribit. Siue γογγυλίδα vocare volueris, ſiue βουνιάδα hanc plantam, oleraceum in ipſa eſt, id quod è terra eminet, quæ verò in terra continetur radix. Et in lib. pharma. ſimpl. Βουνιάδος mentionem nullam fecit, gongylidis, vt ſuprà diximus, vires declarauit. Plinius τῆς ῥαφανίδος Theophraſti genera ad Napos tranſtulit, Corinthium, Cleonæum, Liothaſion, Bœoticum, &c. vt ex vtriuſque locis iam oſtendimus. Ex quibus apertè perſpicitur τὰς ῥαφανίδας Theophraſti, ideſt, radiculas pro Napis vſurpaſſe. Porrò idem Plinius velut ſuperiorũ Naporum generum oblitus, duas rurſus Naporum differentias ſtatuit his verbis. Naporũ duas differentias & in medicina Græci ſeruant. Anguloſis foliorum caulibus florentis (Cornarius emendat, Anguloſis alterum caulibus florentem) quod Bunion vocant, purgationibus fœminarum, & veſicæ, & vrinæ vtilem decoctum, potum ex aqua mulſa, vel ſucci drachma. Semen dyſentericis toſtum, tritumq́; in aquæ calidæ cyathis quatuor. Sed vrinam inhibet ſi non lini ſemen vnà bibitur. Alterum genus Buniada appellant, & rhaphano & rapo ſimile: ſeminis præclari contra venena. Ob id & in antidotis vtuntur ipſo. Ex quibus Plinij verbis colligit Matthiolus Bunion eam eſſe plãtam, quam Napum ſilueſtrem *Rura* in Hetruria appellant. Idem in epiſtolis Bunium Dioſcoridis ſilueſtrem Napum eſſe ait. Qua in re Matthiolus cum Plinio vehementer errat: nam à Bunio plurimùm Bunias differt. De quo Bunio in Vmbelliferis dicemus. Item Matthiolus duo tantùm Napi genera reperiri ſcribit, album & flauum. Album flauus craſsitudine ſuperat, & magis colore placet: eſt tamen inſipidior, & guſtui minùs gratus. Fuchſio & Dodonæo duo ſunt Napi genera, ſatiuum, & ſilueſtre: quod ſilueſtre Fuchſius non Bunium, ſed Buniada ſilueſtrem vocat. Dodonæus Bunium longè diuerſum à Buniade ſilueſtri deſcripſit. Napo ſatiuo folia ſunt multa à radice exeuntia, magna, lata, profundiſsimè vtrimque inciſa, rapi foliis ſimillima, ſed læuiora. Inter hæc caulis erigitur cubitalis, in quo flores, ſiliquæ & ſemen perinde atque in rapo. Radix ſubeſt longa, rotunda, craſſa, acrior rapi radice.

NAPVS SATIVVS.

Li.2. Alim.
Lib.19. c.5.
Genera.
Li.20. c.4.
Li.4. Dioſ. ca.119.
Lib.5.
Li.4. Dioſ. c.124.
In hiſt. pl. cap.63.
Lib.5. c.34.
Lib.5. c.23.
Forma.

radice. Napus siluestris superiori similis est, sed foliis magis incisis, erucæ non dissimilibus, radice breuiore, sed rotundiore. Satiuus in agris & hortis colitur. Siluestris locis humidis, & secus riuos amnesq; nascitur. Plinius post rapa de Napis hæc scripsit. Napi verò Amiternini, quorũ eadem ferè natura, gaudent æquè frigidis. Et alio in loco. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nursinis, tertia nostratibus. Et Martialis Napos nursinas pilas appellat his versibus.

Locus.

Lib.18.c.13.

Lib.19.c.5.

NAPVS Siluestris, Dodon.

Nos Amiternus ager fœlicibus educat hortis.
Nursinas poteris parcius esse pilas.

Cocta Napi radix inflat, vt rectè scripsit Dioscorides, modicum alit. Semen eius potum venenorum vires hebetat, antidotis admiscetur. Conditur muria radix. Galenus medicamenta simplicia, quæ in theriacam adduntur expendens, siluestris Napi semen ex Creta sumẽdum esse ait. Cui non omnino adstipulandum esse censet Matthiolus, quoniã Andromachus, nec satiui, nec siluestris meminit, sed dulcis seminis Napi, quod de satiui semine potius intelligendum videtur, quia in agresti nulla dulcedo insit, sed potius acris quædam amaritudo: in satiuo verò cõtra. Præterea iunior Andromachus, item Democritus Napi tantũ semen requirũt. Quibus accedit Dioscoridis auctoritas scribentis Napi semen si præbibatur, letalia venena inefficacia reddere, & antidotis admisceri. At fortasse Galeno compertum erat siluestris ex Creta semen peculiari, quadam virtute aduersus venena pollere, atque ob id in theriacam addẽdum, quo tamen destituti satiui semine vtendum in antidotis esse censet Matthiolus. Id semen eodem Matthiolo auctore, necat interaneorum animalia ex limonum aut arantiorum succo potum: ex adianti siue lentium decocto cum alia exanthemata, tum sublimia illa, quæ vulgò Morbillos vocant, ad cutim pellit, tum quod ab imis corporis partibus ad extimas partes morbificam materiam ducit, tum quod propria vi morbi malignitati resistit. Datur vtiliter cochlearis mensura ex vino addita seminis lini drachma ad ciendam vrinam. Ventriculi cruditates vomitione extrahit, si ex oxymelite & tepente aqua hauriatur. Summopere etiam prodest multis diebus eius seminis drachmam ex marrubij decocto propinare ictericis, & aquæ intercuti incipienti.

Li. 2. c.105.
Vires & Temper.
Lib. 1. de Antid.

Li.5. Epist.

Li.2. Diosc. ca.105.

SINAPI. *CAP. XXXIX.*

GRAECI σίνηπι & σίναπι, νάπυ Athenienses appellauerunt auctore Athenæo, & Plinio, alij Thapsi, alij Saurion, Latini Sinapis & Sinapi, Arabes *Cardel*, seu *Chardel*, Itali *Senape*, Germani *Seneff*, *&* *Senff*, Hispani *Mostaza*, Galli *Seneue*, *&* *Moustarde*, inde fortasse deducta appellatione, quod cum musto acre illud Sinapis semen ad intinctus conteri soleat. Dicitur autem σίνηπι auctore Athenæo, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας τῇ ὀδμῇ idest, quod olfactum luminibus officiat. νάπυ verò quasi νάφυ eodem interprete, quoniam non sine natura sit, sed acri, ac proinde incommoda. Addit quod vel pusilla sit corpore: namque ἀφυὲς dicũt quod natura priuatũ sit, inde piscis apua nominatur detracta aspiratione

Nomina
Lib.9.
Lib.19. c.8.

Lib.9.

aspiratione. Alij Napi per priuationẽ, videlicet νήπιον, quasi immite dici volunt, quoniam acrimoniæ vehementis particeps sit. Sinapis tria genera numerant Matthiolus & Dodonæus, Fuchsius duo duntaxat. Plinius trium generum esse dicit. Vnum gracile, alterum simile rapi foliis, tertiũ erucæ. Semen optimũ Ægyptium. Sinapi igitur aliud est hortense siue satiuum, aliud siluestre. Hortense duplex. Vnum semine fusco, siue rufescente, alterum candido. Hoc album, illud nigrum Galli vocant. Sinapi hortense, cæteris maius, nigrũ & vulgare caulem habet hirsutum, ramosum: folia terræ propinqua rapo, aut erucæ, haud absimilia, minora tamen & asperiora, toto ambitu insecta: folia alia minora & crenata: flores luteos: siliquas rotundas & hirsutas, plenas semine in rufo nigrescente, calido & acri, atque ideò celebri apud Gallos adagio, qui insignem veteratoris astutiã indicaturi, Sinapi callidiorẽ esse aiunt, quod ignea vi semen nares & cerebrum apprehendat, & lacrymas excitet. Alterum hortense caule, foliis, & proceritate superiori simile est: flores eidem lutei, & in siliquis semen pallidum & minùs acre. Satiuum Sinapi semine albo facit Pena simile prorsus figura & semine Napi vulgaris, sed albo, duplo maiore. Istud vero Matthioli secundum, Lobellius & Pena siluestre faciunt apij, aut potius laueris folio, cætera haud admodum disimile figura & seminis acrimonia. Sinapi tertiũ Matthioli erraticum est folio & semine tenui, quod Lobellius

Genera Li.2. Diosc. ca.148. Lib.5.ca.55. Ca.203. Lib.19.c.8.

SINAPI *Hortense*.

SINAPI *Satiuum.*

SINAPI *Siluestre*.

bellius & Pena appellant Sinapi siluestre minus Bursæ pastoris folio. Aridis locis iuxta margines & rudera prope vrbes nascitur, foliis valde laciniatis, Bursæ pastoris similibus, sed acutioribus minutioribusq; laciniis: flores veluti in vmbellis, & siliquæ circa summitates erysimi Dioscoridis: caulis pedalis. Tota planta gustu est sinapi feruidissima. His Sinapi echinatum Dalechampius addidit, quod in agris prope Monspelium gignitur, radice crassiuscula, fibrata, caulibus multis, cubitalibus: foliis longis, angustis, in ambitu nonnihil laciniatis, in caulibus paucis: flore luteo, quinque foliolis constante, echinis quadrangulis semen cõtinentibus, gustu acre. Aliud Sinapi Amarum cognominatum ex eodem, hîc pictum damus: gaudet hæc planta pinguibus & humidis locis, in quibus seri cannabis solet. Ad altitudinem cubiti surrigitur, radicibus paucis, breuibus, gracilibus, albis: caule cubitali, virgato, rubescente, intus fungosa medulla pleno, surculoso: foliis longis, angustis, obscuriùs virẽtibus, hyssopo ferè similibus: flore aureo, densiùs cõgesto, in quatuor foliola explicato: semine minutulo, rufo, siliquis oblongis & prætenuibus incluso: saporis in tota planta & omnibus eius partibus amarissimi. Flos Augusto mense prosilit, & ad Nouembrem vsque particulatim emicat. Frequens hæc planta est in agris Arari vicinis iuxta Insulam & Cœnobium D. Barbaræ, propè Lugdunum. Vtrumque Sinapi satiuum in hortis & aruis colitur. Terram diligit aratam, & si fieri potest congestitiam: quamuis vbicumque nascatur, & nullo cultu plerumque germinet. Siluestre saxosis locis & humidis, & secus vias prouenit. Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen profert. Eius in medicina multæ & magnæ vires. Nam auctore Dioscoride, ad calfaciendum, extenuandum, attrahendum efficax est. Ad eliciendã capitis pituitam manditur: contra præduros tonsillarum tumores, ac veterem callosamq; arteriæ scabritiem succus ex aqua & melle conuenienter gargarizatur: sternutamenta ciet tritum & naribus admotum: comitialibus quoque auxiliatur: fœminas vuluæ strãgulatu oppressas excitat: lethargicis deraso capite illinitur. Ficis admistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis veteres dolores confert, cum permutandi mali causa ex alto ad superficiem attrahere volumus. Alopeciis illitum medetur: faciem purgat: sugillata cum melle, adipe, aut cerato rapit: feræ impetigines & lepræ eo cum aceto perunguntur. Contra febrium circuitus aridum bibitur, aut potui polentæ modo inspergitur (Græcè legitur,

Lib.19.c.8.

Li.20.c.22.

SINAPI Echinatum.

SINAPI Amarum, Dalechampij.

Tempus.

Vires & Temper.

Li.2. c.149.

πίνε)

πίνεται δὲ καὶ πρὸς περιόδους ξηρὸν, ὡς ἄλφιτα ἐπιπασσόμενον τῷ ποτῷ. Quod sic melius vertetur. Bibitur autem aridum contra circuitus febrium, instar pollinis potui inspersum.) Attrahentibus emplastris, scabiemq; extenuãtibus vtiliter admisceri solet: tritum grauitati aurium, & sonitui cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum, & genarum scabritias magna vtilitate cum melle illinitur. Expressus recenti semine succus in sole siccatur. Plinius de Sinapi hæc scribit. Id esse acerrimum sapore, ignei effectus, ac saluberrimum corpori, nulla cultura, melius tamen planta translata. Quin è diuerso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus viret. Vsus eius etiam pro pulmentario in patinis decocto, citra intellectum acrimoniæ. Coquuntur & folia, sicut reliquorum olerum: Alio in loco eius effectus, & vsum fusiùs persequitur. Sinapi Pithagoras principatum habere, ex his quorum in sublime vis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum venena discutit. Contra pituitam tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad vuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho vtilissimum contra omnia vitia, pulmonibusq;. Excreationes facilesfacit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. Sensus atque sternutamentis caput purgat, aluum mollit, mẽstrua & vrinam ciet. Hydropicis imponitur: cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Ex vuluarum conuersione suffocatas excitat odore, aceto misto: item lethargicos. Mox Sinapismi vsum qui fit cum ficubus, & sine ipsis ad rubrificationem vsque declarat. Etsi vehementior somnus lethargicos præmat, cruribus, aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque corporis ex alto vitia extrahenda sunt, illitũ caustica vi emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum (Legit Dalechamp. At in magna lienis duritia, &c.) Vel si vehemẽter vrigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, letanicos (falsò habent habent vulgata exemplaria lithanicos) opisthotonicos. Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescítque in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimo genere medicinæ. Calculos quoque discutit potũ ex aceto. Illinitur & liuoribus, sugillatisq; cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria fit, & oleum ex semine madefacto in oleo, expressoq;, quo vtuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones. Horum omnium effectuum causas breuiter reddidit Galenus his verbis. Sinapi calfacit & siccat ordine quarto. Alio in loco Sinapi Alexandrinum probat, sicut Plinius Ægyptium. Rectè etiam Symeon Sethi scribit Sinapi vim habere dissoluendi, & discutiendi humiditates quæ in capite, & stomacho sunt. Conferre etiam lienis affectibus ab humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt. Adhæc & podagris à pituita factis. Officere verò visui, & calido capiti, & iecori. Adiuuat concoctionem & distributionem ciborum crassarum partium. Minuit quæ in ventriculo sunt humiditates. Illitum lepris eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis verò ischiadicis illitum, & lienosis, vtile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum verò & incensum serpentes fugat. Nostri musteum semen nocte macerãt aqua, deinde manibus expressum adiecto aceto pila terunt, acerrimo

Lib.19.c.8.

Li.20.c.22.

Li.8.simpl.

Li.9. med. loc.

acerrimo ciborum cõdimento. Alij per vindemias cùm musto maduerit semen conterunt, ita magnam acrimoniæ vim exuit, totoq; anno seruatur. Nec hodie quicquam hyeme ad intinctus vbiq; cibis frequentiùs immiscetur, gratissimo obsoniorum condimento: nihil quoque frigidis diebus magis epulas videtur commendare. Quod si vel assidua consuetudine, vel vsu, gratia ciborum exolescit, huius acrimonia fastidiosis gustum reuocant, & hoc velut irritamento elanguescentem appetentiam inuitant, quo velut igniculo morosiùs palatum titillante, vorandi moliuntur auiditatem. Sed huius vis confestim in sublimè fertur, vt ex Plinio diximus, nec aliud magis in nares ac cerebrum penetrat. Quare si modus abfuerit, huius odor naribus raptus, statim sternutamenta ciet, & vellicans sensum lacrymas elidit, quod & testatur Columella canens.

Lib.10.

Seq; lacessenti fletum factura Sinapis.

In Equiti.

Vnde Aristophanes Cleonem ira percitum, contracta fronte, & indignabundum excandescentemq; innuens, dixit.

Κ᾽ἄβλεψε νάπυ, κ᾽ μέτωπ᾽ ἀνέσπασεν.

Conspexit Sinapin & frontem contraxit.

ERVCA. *CAP. XL.*

Nomina

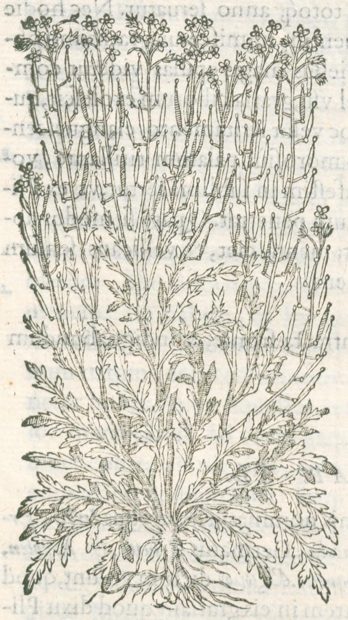
EVZΩMON Græcis, Eruca Latinis nominatur, Arabibus *Iergir*, *Ergir*, seu *Giargir*, Italis *Ruchetta*, & *Rucola*, Germanis *Rokette*, & *Rokelen*, Hispanis *Oruga*, & *Aruga*, Gallis *Roquette*. εὔζωμον dictum volunt, quod iura commendet, habeatq; peculiarem in eis gratiam: quod dixit Plinius, In condiendis obsoniis tanta est Erucæ suauitas, vt Græci εὔζωμον appellauerint. Erucam verò, quod erodat: nam si degustaueris, os & linguam satis acriter vellicabit. Ea duplex est, satiua, & Siluestris. Satiua folio est longo angustoq; in profundas, sed rariores crenas diuiso, sisymbrij aquatici modo, sapore acri & amariusculo: caule pedali aut sesquipedali: floribus in cacumine albicantibus aut pallidis, semine in corniculis incluso, vt in irione. Radix est illi alba, tenuis acris. Erratica foliis est satiuæ angustioribus, frequentioribus incisuris laciniatis, gustu acriore, sapidioreq;, caulibus numerosis, floribus luteis, corniculis in vniuersa ferè planta numerosis, sursum spectantibus, semine sinapi simili, acri & amariusculo. Vtraque in acetariis cum lactuca frequentissimè vescimur. Cruda Eruca, inquit Dioscorides, venerem largiore cibo concitat. Semen eius idem præstat, vrinam ciet. Concoctioni prodest, aluo perquam accommodata. Semine ad condimenta vtuntur: quod vti in longum tempus asseruetur, adiecto lacte aut aceto digerunt in pastillos. Gignitur etiámnum siluestris Eruca maximè in Iberia, quæ Occidentem spectat. Cuius semine pro Sinapi incolæ vtuntur. Vrinam vehementiùs pellit, & multò satiua acrior. Erucæ facultatem & vsum medicum, Plinius explicat his verbis. Eruca quoque & nasturtium vel æstate vel hyeme facillimè nascuntur. Eruca præcipuè frigorum contemptrix, diuersæ est quàm lactuca naturæ, conci-

Li.20.ca.13. Genera Li 2.ca.134. Vires & Temper. Lib.19. c.8.

ERVCA SATIVA.

ERVCA *Siluestris.*

Li.20. c.13.

Li.2. Alim.

liatrix veneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Et alio in loco. Erucæ semen scorpionum venenis & murisaranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum: lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera subituris potum ex vino, duritiam quamdam contra sensum inducere. Putant subtrita Eruca si fricentur oculi, claritatem restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit. Tria folia siluestris Erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur, regio morbo medentur. Galenus quoque scribit hoc olus manifestissimè calfacere: quare solum ipsum mandere, nisi lactucæ foliis misceatur, non esse facilè. Semen autem generare, & coëundi appetentiã excitare. Capiti etiam dolorem inferre, præsertim si quis ipso solo vescatur. Non solum autem supradictorum auctorum, sed Poëtarum etiam testimonio Eruca stimulandæ veneri nata videtur. Martialis.

Et venerem reuocans Eruca morantem.

Columella.

Et quæ frugifero seritur vicina priapo,
Excitet vt veneri tardos Eruca maritos.

Idem salacem nominauit.

Iamque Eruca salax fœcundo prouenit horto.

ERVCA *Palustris.*

Item Ouidius:

Nec minus Erucas iubeo vitare salaces.

Erucis annumeranda videtur herba illa, quam alicubi in hortis colunt, & acetariis immiscet, & quam vulgares herbarij S. Barbaræ herbam appellant, Dodonæus Barbaræam, Galli *l'Herbe saincte Barbe*, Germani *S. Barbara kraut.* Eruca igitur palustris nominetur. *Forma.* Caulem habet rotundum, solidum, striatum: folia Erucæ modo laciniata: flores luteos: siliquas teretes, semine refertas: radicem ex obliquo prodeuntem, & oblongam. *Locus.* Pasim in campestribus nascitur, & locis aliis incultis, maximè vliginosis. *Tempus.* Majo & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert. Pena pseudobuniadem dici posse ait, quod sit incisura, magnitudine, floribus & siliqua napi siue Buniadis. In aruis humidis prouenit. Gustanti primùm subacris esse, deinde parum etiam adstringere videtur, vt calidam & siccam esse nemo dubitare debeat. Vulnerariam herbam esse & temperamentum eius, & experientia docet. His

verò

verò potiſsimùm vlceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcit:nam quod quadamtenus acris ſit, ſordes extergere, quod valenter ſiccet carnem minuere poteſt. Sunt & qui Erucam cineream vocent herbā hîc poſtremo loco depictam, quod foliis Erucæ ſilueſtri proxima ſit. *Forma.* Radice eſt modicè fibrata,craſsiuſcula:caule ſeſquipedali,anguloſo, lanugine candida & molli obducto:foliis Erucæ ſilueſtris,vt diximus,auerſa parte albicantibus,aduerſa planè cinereis,lanuginoſis, craſsis: flore in vertice caulium velut racematim congeſto,ſpiſſa lanugine pubeſcente, nigris punctis maculoſo. *Locus.* In maritimis Corſicæ prope Aiaceam naſcitur. Præter has Erucā peregrinā Cluſius pictam dedit, quæ aliquot caules ex vna radice exeuntes habet, ſeſquipedales, rotundos,graciles,& in his multa foliola oblonga,anguſta,incaua,nonnihil veluti circumroſa,acri ſapore: flores in ſummis caulibus congeſtos, luteos, Erucæ vulgaris floribus minores:quibus ſuccedunt ſiliquæ, ſeu folliculi ſubrotundi,tumentes,in quibus ſemen ſubrufum, acre.Radix eſt minimi digiti craſsitudine, candida,nonnihil fibroſa. Creſcit quibuſdam Caſtellæ locis incultis & ſecus vias,vbi Maio floret, in Belgio, Iunio & Iulio. Hanc ille inter Erucæ genera referendā cenſet. Lobellius Patauinum marinum Leucoium vocat. Hîc etiā inſeranda fuit propter communes & affines

ERVCA *Cinerea, Dalech.*

ERVCA *Peregrina, Cluſ.*

ERVCA *Silueſtris, anguſtifolia.*

naturam & effigiem inter Erucam & Eryſimum, quæ Eruca ſilueſtris anguſtifolia Lobellio dicitur: Profert enim ex cauliculis inflexis & cubitalibus flores luteos Erucæ ſilueſtris, cornicula ſiliquarum Sinapi ſunt aut Naſturtij ſilueſtris, vbi ſemen acre, vti folia anguſtiora, eiuſdem cum Eruca ſilueſtri coloris, ſed minimè diuiſa, Tarconis ferè paria, quæ Erucam aut Eryſimum ſapiunt, quibus idcirco affinis natura putatur, imo Eryſimum noſtris verum videtur eſſe.

ERYSIMVM. *CAP. XLI.*

Nomina

ΕΡύσιμον Græcis dicitur quod Latinis Eryſimum & Irio teſte Plinio: ἐρύσιμον quidem ἀπὸ τοῦ ἐρεθίζειν, ideſt, à multiplici foliorum ſectione: nam erucæ modo laciniata conſpiciuntur. Alij ab oleris præſtantia dictum volunt, quaſi ἐρύτιμον, quod eſt pretioſum & nobile. Nonnulli ἀπὸ τοῦ ἐρύειν, quod ob ſuam caliditatem maxima trahendi facultate præditum ſit. Irionem autem Latini ab irruendo nuncuparunt, quod ignea vi, & feruido ſapore irruat in guſtum. Eryſimum ſcribit Dioſcorides foliis eſſe erucæ

Forma.

ſilueſtris: cauliculis in lori modum lentis, & obſequioſis: floribus luteis: ſiliquis in cacumine gracilibus, vt fœnigræci, corniculatis, ſemine naſturtij, exiguo, vrentis guſtus. Theophraſtus (quod & hîc diligenter animaduertendum eſt) Eryſimum inter cerealia connumerat, & ſeſamo ſimile facit, atque ideo ab Eryſimo Dioſcoridis prorſus diuerſum, quod folia erucæ ſilueſtris habet, atque inter plantas acres non inter frumentaceas, in quibus de ſeſamo agitur, ab eo recenſetur. Cum Theophraſtus ſcribat, τῶν δὲ θερινῶν κέγχρου μὲν καὶ μελίνου καλαμώδης, σησάμου δὲ καὶ ἐρυσίμου ναρθηκώδης μᾶλλον. Ideſt, Æſtiuarum milij, ſcilicet & panici arundinaceus caulis, Seſamo autem & eryſimo ferulaceus magis. Et rurſus, σήσαμον δὲ οὐδεὶς ἐσθίει χλωρὸν, οὐδὲ θέρμον, εἰ δὲ μὴ ἐρύσιμον, μηδὲ ὄρμινον. σκεπτέον καὶ ταῦτα εἰ πικρά. ἔστι δὲ τὸ μὲν ἐρύσιμον ὅμοιον σησάμῳ, καὶ λίπος ἔχει. Id eſt, Seſamũ viride nullus edit, neq; lupinum. Si etiam neque Eryſimum, neque orminum, quærendum ſi & hæc amara ſunt. Eſt autem Eryſimum ſeſamo ſimile, & pinguitudinem habet. Plinius vtriuſque Eryſimi meminit. Vno enim loco Theophraſtum ſecutus frugibus annumerat. Æſtiua quæ æſtate ante Vergiliarum exortum ſeruntur, vt milium, panicum, ſeſama, orminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Et paulò pòſt. Æſtiua fruměta diximus, ſeſamam, milium, panicum. Seſama ab Indis venit, & ex ea faciunt oleum. Color eius candidus. Huic ſimile eſt in Aſia, Græciaq; Eryſimum: idemq; erat niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant Irionem, medicaminibus annumerandum potiùs quàm frugibus. Alio in loco Dioſcoridis Eryſimum memorat his verbis. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis ſeſamum vocari. Galli Velarum appellant, (vetus Cornarij codex Velam habet). Eſt autem fruticoſum, foliis erucæ, anguſtioribus paulò, ſemine naſturtij. Galenus quoque inter ſimplicia medicamenta, eryſimũ plantis acrimonia, & ignea facultate præditis comparat, inter alimenta ſeſamo. Ex quibus perſpicuum eſt hoc eryſimum ab illo multùm differre. Etſi Plinius ea non diſtinxiſſe, ſed pro eadem planta accepiſſe videatur. Hermolaus & Ruellius ſilueſtrem illam erucam, quam Nobilem vocant Itali, Eryſimum eſſe dixere: quorum ſententiam Matthiolus improbat, & duo alia Eryſimi genera propoſuit. Priori notas ferè omnes à Dioſcoride traditas in eum competere putat. Alterum cui folia ſunt minora, cornicula paulò vegetiora, magis genuinum eſſe cenſet. At Matthiolum reprehendunt Pena & Lobellius, quod Rapiſtrum vulgò à rapi ſapore & aliqua foliorum ſimilitudine ſic dictum loco Eryſini prioris acceperit, quod neque Dioſcoridis Eryſimo reſpõdet, neque cum Matthioli Erucæ ſilueſtris foliis ſimilitudinẽ habet. Tum odor, ſapor rapi,

Lib. 8. hiſt. ca. 3. — *Ibid. ca. 7.* — *Lib. 18. c. 7.* — *Li. 22. c. 25.* — *Li. 6. ſimpl.* — *Li. 1. Alim.*

IRIO, Matth.

rapi,non adeò,vt in Eryſimo acris reclamant: præterea Eryſimi vires, de quibus mox dicemus. Verum igitur Dioſcoridis Eryſimum radice nititur longa, lignoſa: foliis erucæ ſilueſtris,quæ primùm erumpentia nō niſi ab exercitatis à foliis burſæ paſtoris diſcerni poſſunt, quæ huic non ita viridia, & extremo magis acuta ſunt, Eryſimo verò rotundiora in ſummo & retuſiora,ſubpinguia, multa in imo terram operientia, eſt & eorum lacinia grandior. Caulis ſeſquicubitalis,interdū maior,ſemen in ſiliquis erucę ſilueſtris,multò minoribus,acre, feruidum: floſculi in ſummo lutei. In compitis, ſepulcretis & maceriis frequens. Dodonæus in Hiſtoria ſtirp. Eryſimum Theophraſti, ſiue Rapiſtrum plantam eſſe cenſet, quæ Gallis *Velar & Tortelle* nuncupatur, quam Lobellius eandem cum Eryſimo priore Matthioli,ideſt,Rapiſtro aruorum facit, Pena Lampſanam veram,vt diximus hoc libro.Idem Lobellius pro Eryſimo genuino, alterum Matthioli Eryſimum vſurpat,quæ Eruca ſilueſtris quibuſdam videtur eſſe. Eryſimum,vt ſcribit Dioſcorides,iuxta vrbes, itinera, hortoſq; naſci. Cōtra thoracis fluxiones efficax eſt,etſi purulenta extuſsiūtur, inquit: regio morbo & coxendicibus prodeſt:contra venena in delinctu cum melle datur(Græcè legitur, ποιοῦσι πρὸς θώρακος ῥευματισμοὺς, ἐμπύους, βῆχας, ἴκτερον, ἰσχιάδας, ἐκλειχόμενον σὺν μέλιτι, πίνε) ῥ, &c. Ideſt, ea ſemina faciunt ad fluxiones in thoracē,

Locus.

Vires & Temper.

Lib.2.c.2.5

IRIO Altera, Matth.

ERYSIMVM Verum.

pectore suppuratos, tusses, icterum, coxendicum dolores, si cum melle delingantur. Bibuntur etiam aduersus letalia venena) Illinitur ex aqua aut melle vtiliter cæcis carcinomatis, parotidibus, duritiis mammarum, & testium inflammationibus. In totum extenuat, & calfacit. Mitius multò ad clysteres fiet, si aqua madescat, atque torreatur, vel linteo alligatum pinsita farina oblitum perassetur. Ruellius corruptum codicem secutus sic vertit: sed in vetere legitur nõn ἐς τὰ κλύσματα, sed ἐς τὰ ἐκλείγματα. Vertendũ igitur, meliùs multò ad eclegmata, siue linctus fiet, &c. Hanc lectionem cõfirmat etiam Galenus de Erysimi viribus sic scribens. Erysimi semen sicut gustu nasturtio apparet simile, ita facultate igneum est, & calfaciens. Porrò vbi in eclegmate vti ex vsu est, præstat aqua maceratũ refrigerare, aut linteolo inuolutum, & crusta pistoria circũlitum torrere. Vtile est cum eclegmate ad promouendas crassorum lentorumq; pectoris pulmonisq; humorũ expuitiones. Quin & parotidas induratas, & duritias antiquas vberum & testiculorum iuuat. Refert Dioscorides quod cum aqua & melle cataplasmatis modo illitum occultis prosit cancris. Eadem tradidit Plinius, & præter ea quædã alia habet. Erysimum vtilissimũ tussientibus cũ melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur verò parotidum & carcinomatum malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque vtilissimum. Item sedis vitiis & articulariis morbis cũ melle & fico. Contra venena etiam efficax potũ medetur & suspiriosis: item fistulis cum axungia vetere, ita ne intus addatur. His facultatibus quã maximè Erysimi nostri virtutes respondent: constat enim tenui quadam moderatè & incidente substãtia, cum humidis & abstergentibus partibus permixta, vt crassam viscidamq; pituitã citra nimiam exsiccationem incidere, & abstergere, atque propter flatũ nonnihil commixtum non magno concitu expectorare. Quare arteria cum est præstantissimum, asthmaticis infarctu & obstructione pulmonum laborantibus vtilissimũ, atque etiam voci raucæ, etiam diuturnæ. Hoc primus quod sciam, in vsum adduxit Præceptor Rondeletius, quem memini pueri phonasci vocem retusam admodum & pene cũ spiritu amissam, clarã sonoramq; reddidisse eius dũtaxat decocto.

Li.6.simpl.

Li.22..c.25.

NASTVRTIVM. CAP. XLII.

Nomina

ΚΆΡΔΑΜΟΝ Græci, Latini Nasturtium dicunt, Mauritani *Nasalchef* seu *Narf*, Itali *Nasturtio, & Agretto*, Germani *Kressen, & Gardekress*, Hispani *Nasturcyo, & Malpica*, Galli *Cresson de iardin*, *Cresson alenois*, & *Nasitort* Officinæ Latinum nomen retinuerunt. Barbari quidam herbarij Cresionem hortensem vocant. Nonnulli κάρδαμον Græcis dictum putant, quasi καρήδαμον, quòd caput domet: nam arcem mentis obsidens sua ferit acrimonia, & ignea vi præditum caput tentat. Alij παρὰ τὸ κέρας μύειν, idest, quod pupillas coëuntibus oculorum palpebris abscondat, ita dici aiunt: nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo καρδαμύττειν verbum declinarunt, quod conniuere dicimus. Nec desunt qui dictum arbitrentur ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in syncope cardiaca plurimùm valeat. Id innuere videtur Aristophanes, cum ait, ἐχθὲς ἔφαγον κάρδαμα. Τί καρδαμύζεις; Edi heri Nasturtia. Quid Nasturtiaris? Et, ὀξυθύμων καὶ δικαίων, καὶ βλεπόντων κάρδαμα, idest, qui acri sunt animo, iustíque, quíque Nasturtia tuentur, idest, acutum cernunt. Nasturtium verò Plinio auctore nomen accepit à narium tormento. Et inde vigoris significatio prouerbio id vocabulum vsurpauit, (Legit Dalechamp. Et inde vigoris significatione prouerbium id vocabulum vsurpauit,) veluti torporem excitantis. Quæ vulgarium Plinij codicum lectio cũ vix tolerari posit, voce excitantis ad præcedentẽ gignendi

In Thesmop.
In Vesp.

gignendi casum non rectè relata, cum potiùs excitans scilicet significatio, siue prouerbium legi debere videatur, Cornarius multò emendatiùs locum hunc legisse videtur, hoc modo. Et inde vigoris significatio prouerbio eius esum vsurpauit, velut torporem excitantis. Est enim reuera prouerbium, ἔσθιε κάρδαμον, Ede nasturtium, quod in socordem, ignauum, & hebetem dicebatur, propterea quod vim nasturtio inesse credebant animi vigorem excitandi, vt ex Plinio dicemus. Dioscorides nasturtij vnius meminit. Plinius duo eius genera cum fecisset, vnum album, alterum nigrius, aliquanto post nasturtij siluestris meminit. Hîc tria nasturtij genera primùm facimus, nasturtium hortense, siluestre, & marinum, de quo in libro de plantis maritimis dicemus. Fuchsius & Dodonæus Iberidem nasturtium siluestre vocant. Nasturtium hortense caules erigit teretes, pedales, aliquando etiam sesquipedales, tenues, in quibus folia parua, laciniata, gustus acris & feruidi, flores paruos, albos: folliculos rotūdos ac pressos, in quibus semen includitur, in rubro nigricās. Passim in hortis satum prouenit: floret æstate, Iunio potissimùm mense. Haud multò post semine prægnans est. Nasturtium siluestre radice est longa, tenui, candida, fibrata: caulibus multis fruticat dodrantalibus, & si pinguius solum fuerit, pedalibus, folio est satiui, copioso, densiùs per ramos congesto: flore in vmbella ex albo purpurascente: semine in latis vaginis, thlaspeos modo bifidis, gustus acris, & satiuum nasturtium odore imitante. In agris frumentariis prouenit, & lapidosis, macrisq;. Nasturtium, inquit Plinius, in Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Idem cum Dioscoride dicit esse Babylonicum. Omnium semen Dioscoride auctore est acre, excalfacit, stomacho aduersatur, aluum turbat, tineas excutit, lienem imminuit, partus examinat, menses cit, venerem stimulat, sinapis & erucæ simile intelligitur: lepras & impetigines absterget. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat: pulmonum vitia extrahit sorbitionibus incoctum: serpentium venenis potum resistit, atque eas suffitu fugat: capillorum defluuia cohibet: carbūculos ad suppurationem perducit, & rumpit: coxendicibus cum polenta commodè ex aceto illinitur: tumores collectionésque discutit: ad suppurationem perducit furunculos, illitum cum muria. Herbæ ad omnia eadem effectus, licet minor. Plinius diffusiùs nasturtij vires declarat, & in quibusdā à Dioscoride dissentit. Nastur-

NASTVRTIVM, Hortense.

NASTVRTIVM Siluestre, Dalech.

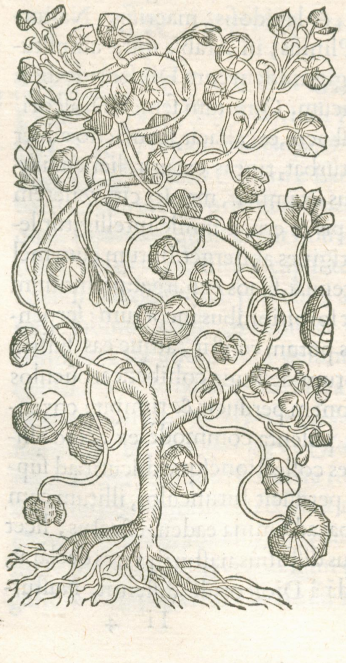
Lib.20.c.13.
Genera.
Cap.121.
Lib.5.c.65.
Forma.
Lib.19.c.8.
Lib.2.c.141.
Vires & Temper.
Lib.20.c.13.

tium,inquit,venerem inhibet,animum exacuit.Album purgat,bilem detrahit potum ex aqua decem denarium pondo. Cum lomento ſtrumis illitum opertúmq; braſsica præclarè medetur. Nigrius capitis vitia purgat. Viſum compurgat,commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum:lienem ex vino potum,vel cum fico. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex vino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius adhibito mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria, & tuſsim cum origano,& vino dulci.Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice,extrahitq; corpore aculeos.Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adiicitur ouorum album.Et lienibus illinitur ex aceto.Infantibus verò è melle vtiliſsimè.Seſtius adiicit vſtum ſerpentes fugare,ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito,& alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico.Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & vlcera capitis cum adipe anſerino, furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit,& rumpit.Phagedænas vlcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur:item licheni:item vnguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt. Silueſtri verò ad omnia ea effectus maior. Hæc Plinius. Dioſcorides tradidit naſturtij ſemen συνουσίαν παρορμᾶν,id eſt, venerem ſtimulare. Plinius contra venerem inhibere. Cui aſſentitur Florentinus in Geoponicis Conſtantino attributis, φασὶ δὲ, inquit, τοὺς ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρους τὴν δύναμιν γίνεσθαι. Et addit, ἀφροδισίων ἐφεκτικώτερόν ἐστι. Sed quum hæc tum Dioſcoridi,tum experientiæ repugnent, dicendum aut eos naſturtij virtutes nō rectè intellexiſſe, aut codices eo in loco deprauatos eſſe. Galenus perſpicuè eius vires & facultates explicat.Naſturtij ſemen,inquit,adurentis ſeu cauſticę facultatis particeps eſt,velut napy.Proinde coxendicis & capitis dolores leuat,atque adeò quodcumq; rubrificationem poſtulat & excalfacit ſicut napy. Miſcetur quoque remediis iis,quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam ſcilicet id,quod craſſos ſuccos valenter incidere valeat, velut & napy. Nam per omnia ei ſimile eſt.

Lib.12.c.27.

Lib.7.ſim.

NASTVRTIVM Peregrinum, Myconij.

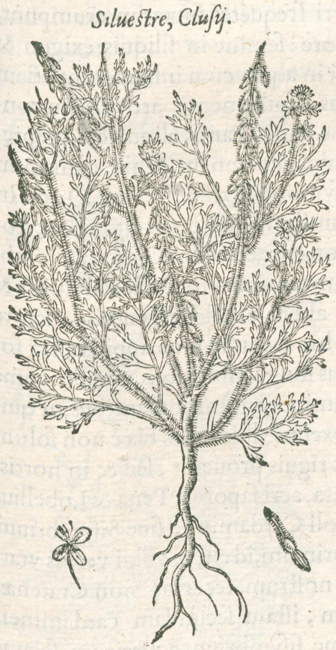

Porro & herba arefacta ſimilem ſemini vim poſsidet. Humida verò adhuc ac viridis, propter aqueæ humiditatis mixtionem,multò ſemine inferior eſt, adeoq; tunc mordacitas eius moderata eſt, vt cum pane eo vti liceat. Hæc Galenus.Noſtri cum lactuca in acetariis naſturtio per æſtatem libēter veſcuntur. Adiiciemus hîc ex doctore Myconio rarum & peregrinum Naſturtium quod Perunianum cognominat, atque ita deſcribit.Herba eſt bicubitalis multos ab vno trunco caules ex viridi rufeſcentes, leues,geniculatos, rotundos,ſolidos, & ex iis ramulos itē multos hac illac ſpargēs, & longiùs porrigens, vt adminiculis egeat, quibus fulciatur,& ob id vicinas plantas amplectatur. Ex iis folia longis pediculis nixa pendent, rotunda, læuia,neruoſa, neruis à centro foliorum ad circunferentiam ductis veluti lineis, & qua foliorum extremitates attingūt, veluti in ſpinas deſinentibus, folia non prorſus rotunda ſunt, ſed quadam ex parte anſerinum pedem æmulātur, caua ſunt acetabuli figura, ſupernè viridia, infernè minùs. Horum ferè medio ſiue centro pediculus

NASTVRTIVM,
Indicum, Dodon.

NASTVRTIVM
Siluestre, Clusij.

pediculus inseritur, prope cuius è caule exortum, alius pediculus emergit longus, cui flos insidet luteus, calathi specie, ex quinque foliolis contextus, quę rursus ambiunt alia quinque folia exterius rubescentia, quemadmodum & totus calathus rubescit. Calathi forma est consolidæ regali adsimilis, nisi quod recta protenditur. In tribus inferioribus foliolis, florum ad latera diuisuræ quædā sunt & sectiones, in quorum medio macula rubra conspicitur, & supra eorundem trium foliolorum medium secundū longitudinem à centro ad folij extremum decurrit stamen quoddam instar fimbriæ ex multis tenuibus, breuibus & luteolis pilis contextæ, vt in iride visitur. Cæterùm per omnia foliola à calathi fundo ad apicē vsque, lineæ quędā dicuntur rubrę: flos inodorus est, qui autumno exoritur, quo abeunte vas quoddā relinquitur, ex tribus veluti vasis compactum, viride, asperum, vt in secunda heliotropij specie. Semē cùm legitur viride est & molle, deinde nigrescit & rugatur. Radix subest candida, non admodū altè depacta, multifida, fibrata. Sapor radicis, caulium, foliorum, florum, idem qui nasturtij. Odore etiā nasturtio proxima est. Quare nasturtium Myconio iure dictum, veteribus ignotum. Perunianum verò à Peru vnde aduectum, nobis non nisi in hortis diligenter cultū & satum prouenit. Vires nasturtio similes esse gustus demonstrat. Quare in acetariis & medicamentis idem qui nasturtij vsus. Dodonæus plantam pictam Nasturtij Indici nomine accepit, quā ex icone minùs affabrè delineata ita describit. Speciem cōuoluuli exhibet, folia eius lata, angulosa, & pulchrè depinguntur virentia: flos luteus retro propendens habet corniculū instar floris regij, quem Delphiniū appellant. Clusius aliud Nasturtiū siluestre Valentinū depinxit, atq; sic descripsit. Vnicus huic caulis, atque statim à radice supra solum in ramulos diuisus, hirsutus & asper, virens, rotūdus, pedalis, foliis tenuibus & multifidis, nasturtij ferè vulgaris æmulis, sed tenuioribus, viridibus, acri gustu & sapore, vulgaris nasturtij modo fert extremis ramis spicatim pallidulos flosculos, deinde exiguas siliquas, duabus valuulis constantęs, cū ligula prominentę, in quibus semen continetur nasturtij. Radix singularis, candicans, quæ singulis annis perit. In regno Valentino reperitur. Martio floret. Quod plerasque notas cum nasturtio communes habeat, nasturtij nomine donauit cui (quantum ex gustu diiudicare licet) per similes facultates habere potest.

CARDA

CARDAMINE. CAP. XLIII.

Nomina Lib.2.c.121. Ibid.

CARDAMO cardamine est affinis, atque ideo sic dicta, auctore Dioscoride, quod gustu cardamum, id est, nasturtium repręsentat. Sisymbrium cardaminem Dioscorides, alij sion appellant. Sed cardamine solo nomine sisymbrio similis est: nam nasturtij potiùs quam sisymbrij species est. Cardaminen magno consensu Ruellius, Matthiolus, Fuchsius eam herbam esse putant, quam Officinæ nasturtium aquaticum appellant, vulgus *Creßionem*, Galli *Cresson*, Germani *Brunnenkroß*, Itali, *Crescione*, quod notæ omnes à Dioscoride expositæ huic maximè faueant. Est enim herba riguorum vernacula, & laueris comes: nusquam nisi in aquatilibus nascitur, tum nasturtium resipit, vnde cardamines, id est, nasturtiariæ, & in Officinis nasturtij aquatici nomen. Adhæc folio est, cum inter initia emicat orbiculato, cum adoleuit in folium erucæ laciniatum degenerat. Postremò nec ei desunt vires à Dioscoride & aliis veteribus asignatæ, vt dicemus. His paucis in re notissima delineamentis Dioscorides contentus cresionem nostrum expresit. Cæterùm caule prosilit cauo, sesquipedali, ima parte multis radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarum cauis cirri frequẽtes sinuatim erumpunt, candidulo flore: semine in siliquis exiguo & acri. Ramuli in aquis cum insenuerunt etiam candicantibus capillamentis articulatim confibrantur, quæ seniles canos aliquatenus repręsentant. Plinius eiusdem meminit, cùm enim de priore sisymbrio dixisset, subiicit, Quod in riguis nascitur simile nasturtio est. Pena & Lobellius id Sion erucæ folium Cratenæ esse arbitrantur, vt annotauimus in lib. de Palust. Est & Cardamine altera eiusdem generis auctore Matthiolo, hîc secundo loco appicta, sed foliis & caulibus longè minoribus, ramulis numerosis, in cacumine tantùm comantibus, in quibus flosculi exeunt albicantes. Hæc non solum in aquosis & riguis prouenit, sed & in hortis, & secus itinera, acri sapore. Pena & Lobellius cum Matthioli Cardamine, siue Sisymbrium aquaticum primum, id est, vt vulgi verbis vtar, Cresionem nostrum, fecerint Sion Cratenæ, erucæ folium, istam secundam cardaminen Matthioli siue sisymbrium aquaticum secundum statuunt cardaminen primam siue sisymbrium aquaticum primum Dioscoridis. Idem Dodonæus in Historia stirp. Gallicè *Passerage sauuage*, à caloris acrimonia, aut *Petit Cresson aquati*

Lib.2.c.60. In lib.2. Diosc.cap. 120.& 121. cap.275.

SISYMBRIVM, Cardamine I. Creßio vulgaris, Matth.

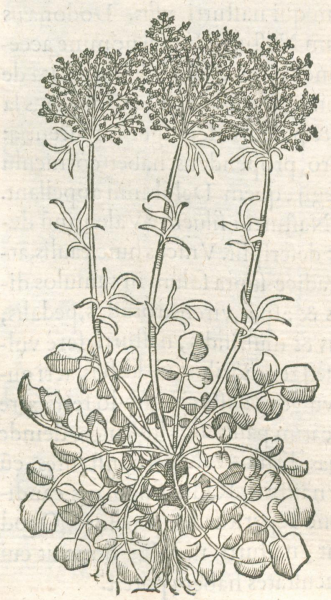
Forma.

SISYMBRIVM, Cardamine II. Matthioli.

Lib.20.c.22

Genera.

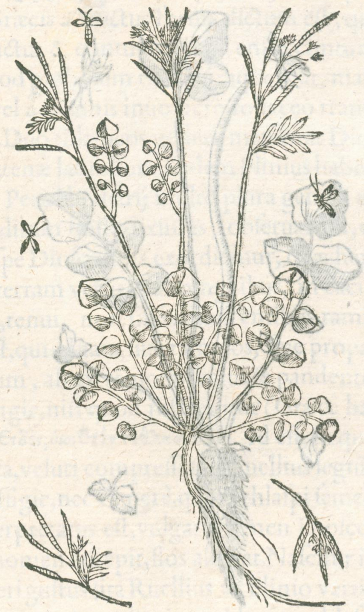
lib.2.Diosc. cap.121.

SISIMBRIVM Cardamine III. Dodon.

CARDAMINE III. Dalechamp

aquatique, Germanicè *Gauchblum*, *vvilder Kresz* dicitur, à quibusdam herbariis flos cuculi. Nasturtium siluestre & Iberis Fuchsio, Nasturtium siluestre Cordo, & pratense Trago, folia primùm rotunda emittit. Deinde caulem rotundum erigit, ferè pedalem, in quo erumpunt folia oblongiora, vtrinque profundiùs incisa, foliis

CARDAMINE Altera, siue Sisymbrium.

erucæ ferè similia: in cacumine flores candicantes, deinde siliquę paruæ, quæ semen continent. In pratis humidis prouenit, & circa fossas & stagna. Cardamine altera siue sisymbrium, cardamine secũdum, Lobellio auctore, exit pratis vdis Angliæ, Germaniæ, Belgij, & frigidarũ regionum, vbi Cardamine quam foliis imis refert. In pedali caule vt plurimùm singulari folia exitiora nasturtij hortensis similia, flores lactei purpurantes erucæ aut napi, cardamines prioris maiores, gustu, vti vniuersa planta, & viribus sisymbrium referentes. His accedit ex eodem Lobellio Cardamine trifolia, quibusdam Belgij cultoribus & stirpium ditioribus hortis repertu facilis, nasturtij cardamines gustu & facie plantula palmaris, foliis quadantenus sisymbrij cardamines, sed posita terno, oxys Pliniane ritu, humi procumbente, flos in pediculis albus, isopyri vulgaris aut cardamines. Radix multum fibrata. His alias duas cardamines species Dalechampius addidit, cardaminen minimam aquaticam, & cardaminẽ odoratam. Cardamine minima aquatiqua, radice est tenui, lõgiuscula,

CARDAMINE, V.
Dalechamp.

CARDAMINE Trifolia,
Lobellij.

giuſcula, parum fibrata, candida, foliis eius quam ſiſymbrium cardaminem vocat Dodonæus, minoribus: flore paruulo, candido, minore quàm in ſuperiore, ſtrigoſiore, & graciliore: ſiliquis tenuibus eiuſdem guſtus. In marginibus & aggeribus foſſarum prata cingentium naſcitur. Cardamine odorata radice eſt craſsiuſcula, ſenſim graciteſcente, dodrantali, granulis plurimis candidis, & coriandri ſemine non maioribus, tuberoſa, albæ ſaxifragæ modo, multum fibrata, foliis ſiſymbrij cardamines Dodonæi, humi ſtratis, amplioribus, nigricantibus, guſtu acribus, ſed odore cùm manduntur, tam ſuaui, vt ad cinnamomum accedat. Quam ob cauſam cardaminen odoratam, ſeu naſturtium odoratum vocauerunt, flore ac fructu eſt eodem. Quidam Caltitrichon Plinij eſſe putant, cui folia ſunt lenticulæ ſimilia, caules iuncei, tenuiſsimi, radix minima. Naſcitur in opacis & humidis guſtatu feruens. In Sequanorum ſiluis abietibus & piceis conſitis cardaminen hanc odoratam vidit Dalechampius, muſcoſo ſolo. Cardamine, inquit Dioſcorides, excalfacit, vrinas mouet, cruda eſtur, lentigines purgat, cutiſq; vitia in facie, noctibus impoſita, matutiniſq; detracta. Galenus, ſiſymbrium cardamine quoniam cardamo, id eſt, naſturtio ſimile quiddam guſtu præſe fert, cùm ſiccum eſt, tertij eſt ordinis calfacientium & deſiccantium: cùm humidum, & viride, ſecundi. Quare Creſsionis noſtri cum lotium hæret, decocto, vel crudi eſu medici vrinas mouent & calculos comminuunt. Eſtur quotidie crudum & coctum primis menſis. Cum rhaphano & petroſelini radicibus ex albo meraco & butyro calfactum, & pubi admotum vrinas remorantes educit. Succus ex aceto illinitur vtiliter veternoſis.

Ibid. — *Lib.25.c.11.* — *Lib.2.c.121.* — *Vires & Temper.* — *Lib.8.ſim.*

THLASPI. CAP. XLIIII.

Nomina

SINAPI, erucæ naſturtio ſimilis eſt herba, quæ Græcis τὸ θλάσπι, & ἡ θλάσπη & θλασπίδιον dicitur, & σίνηπι ἄγριον, Latinis Thlaſpi, & thlaſpe, Capſella & Scandulaceum. Sunt huius temporis herbarij, qui naſturtium tectorum vocent: quoniam ſubinde in parietinis naſcitur, alij

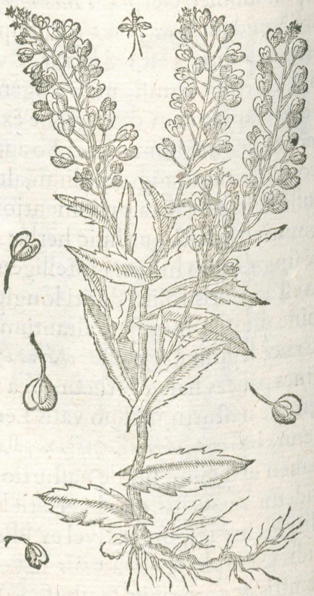
alij ſilueſtre. Vulgus noſtrũ ſinapi ruſticum appellat, quoniam digitis friatum ſinapim ſubolet. Germani *Baurnſenff, & Baurnkreſz*, Hiſpani *Paniqueſo del flor blanquo*, Galli quidam *ſeneue ſauuage*. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & veluti infractus & contuſus. θλᾶν enim contundi & infringi ſignificat, infringendóque quod globoſum tumidúmque erat, malleo vel lapide cum dilatatione exæquare, vel à ſeminis inuolucro foliaceo tranſuerſim per mediúmve incuſſo aut diffracto. Duo thlaſpeos genera memorat Dioſcorides, vnum anguſtifolium, alterum Cratenæ latifolium. Eadem Plinius habet, nulla thlaſpeos Cratenæ mentione facta. Periti herbarij multò plura genera ex ſeminis forma, à qua huic herbæ nomen inditum fuiſſe diximus, obſeruarunt, vt ex ſingulorum hiſtoria intelligetur. A' thlaſpe Dioſcoridis exordiemur, quæ herba eſt anguſtis foliis, digiti longitudine in terram verſis, ſubpinguibus, in cacumine diuiſis, binûm dodrantum cauliculo, tenui, non ſine adnaſcentibus ramis (Græcè legitur ἀποφυάδας ὀλίγας ἔχοντα, id eſt, qui adnata, ſiue ramulos, ſiue propagines paucas habet) fructu circa ipſum totum, ab extremo in latius ſe pandente: ſemine naſturtij, incluſo vaſis Lenticulæ effigie, niſi quod infringitur (Græcè habetur, ἐν ᾧ σπερμάτιον ἐμφερὲς καρδάμῳ, δισκοειδὲς, οἱονεὶ ἐντεθλασμένον. Id eſt, in quo ſemen exiguum, ſimile naſturtio, diſci figura, veluti compreſſum. Ruellius legiſſe videtur φακοειδὲς, quod verterit lenticulæ effigie, nec temerè, quum thlaſpi ſemen illi pulchrè reſpondeat, vel ex Plinio ita interpretatus eſt, vulgaria tamen Dioſcoridis exemplaria δισκοειδὲς habent) vnde nomen accepit, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & parietibus, ſepibúſque. Semen aſperi guſtus (ita Ruellius ex Plinio vertit, quod Græcè dicitur σπέρμα δριμὺ, id eſt, ſemen acre) excalfaciens. Alterum thlaſpi tradit Cratenes, quod aliqui Perſicam ſinapi vocant, latis foliis, radicibus magnis. Quę omnia Plinius ex Dioſcoride trãſcripſiſſe videtur, aut certè vnde ille exſcripſerat. Thlaſpi, inquit, duorum generum eſt, anguſtis foliis, digitali longitudine & latitudine, in terram verſis, in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis, peltarum ſpecie, ſemine incluſo lenticulæ efficie, niſi quod infringitur, vnde nomen, flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus. Alterum thlaſpi, aliqui Perſicon napy vocant, latis foliis, radicibus magnis. In quibus Plinij verbis mancum id videri poteſt, non ſine ramis, pellarum ſpecie, ita vt vox fructu deeſſe videatur, quæ pellarum ſpeciei comparetur. Galenus de thlaſpi hæc etiam prodidit. Vtuntur thlaſpi quod è Creta adfertur, quódque vbique naſcitur, colore inter luteum & flauum medium, figura rotundum, exiguum adeò, vt ſæpe grano milij cedat. Melius eſt autem è Cappadocia comportatum thlaſpi imponamus. Hoc ad nigredinem inclinat, figuram non exquiſitè rotundam habet, & antedictum magnitudine per multum ſuperat, atque ab vno latere paruam quandam veluti compreſsionem præ ſe fert, vnde ei nomen inditum eſt. Naſcitur luteum vt hoc, ita & illud in Cappadocia plurimùm. Ideóque non abſolutè quod inde aſportatur, optimum cenſendum eſt, ſed quod peculiaritèr in Sauro naſcitur, nec Cretico, nec paſsim naſcenti ſimile. Hæc de thlaſpi Galenus. Ex quibus colligitur duplex eſſe thlaſpeos genus, ſemine, figura, & colore diſtans præter illud quod Dioſcorides & Plinius ſecundum fecerunt. Primum Dioſcoridis & Plinij thlaſpi, Matthioli, Fuchſij, & aliorũ peritorum herbariorum iudicio, id eſt, cuius effigiem hîc propoſuimus, quod etſi caule iam edito folia non habeat in cacumine diuiſa, tamen cum cæteræ omnes notæ, quas thlaſpi ſuo Dioſcorides aſsignat, ei conueniant, credendum id legitimum eſſe, præſertim cùm antequam caulem emittat, vt obſeruare perfacilè eſt, ineunte vere folia proferat humi accubantia, vtrinq; circa cacumen diuiſa. Sed hæc fugacia ſunt, ſtatimq; conflaceſcunt. Quæ autem in caule ſunt, anguſta ſunt, vt Dioſcorides ait, ſubpinguia, digitali longitu-

Lib.2.c.150.
Genera.
Lib.27.c.13.
Forma.
Locus.
Lib.27.c.13.
Lib.1.Anti.

THLASPI. I. Matth.

THLASPI. II. Matth.

THLASPI Angustifolium, Fuchsij.

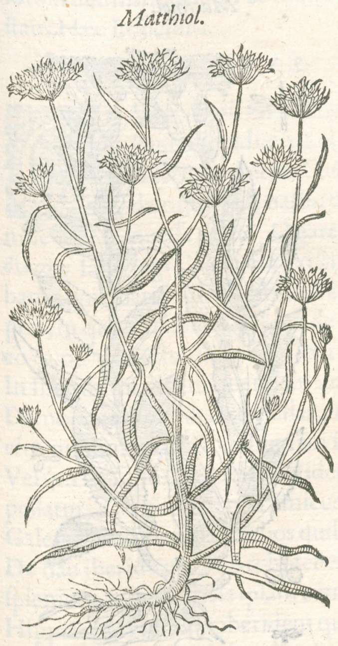
THLASPI. III. Matthiol.

dine. Ad hæc caule eſt tenui, duorum dodrantum longitudine, non ſine adnatis ramulis, circa quos totos fructus ſpectantur, folliculi ſcilicet compreſsi, aut diſco ſimiles, aut lenti, in quibus ſemen concluditur naſturtio ſimile, acri ſapore. Pena & Lobellius hoc Thlaſpi vulgatiſsimũ eſſe aiunt Vaccariȩ folio. Sunt qui hoc thlaſpi eſſe Cratenæ, cuius Dioſcorides & Plinius meminerunt, falſò credunt. Nam & fo-

liis

THLASPI IIII.
Matthiol.

liis latis, & radicibus magnis caret, quæ thlaſpi Cratenæ habet. At ſi qua ſit planta hodie nota, quæ thlaſpi Cratenæ merito cenſeri poſsit, eam eſſe putat Matthiolus, quam rhaphanum ruſticum appellauimus & deſcripſimus: huic enim folia lata ſunt, radices magnæ, & iſchiadicis confert. Cordus id maius thlaſpi ſine dubio eam herbam eſſe putat, quam Germani *Merrettich* appellant, Arabes naſturtium album à candore radicis, eóſq; reprehẽdit, vt diximus, qui acrem iſtam radicem rhaphano adſcripſerunt, eáque malè vtuntur, cum rhaphano vtendum ſit. Alterũ thlaſpi genus ex Matthiolo etiam depinximus, quod eius ſemen thlaſpi haud abſimile videatur. Naſcitur in agro Pragenſi, locis ſaxoſis & aſperis, floret medio vere, Iunio menſe ſemen profert guſtui acre. Addidit Matthiolus & tertium & quartũ thlaſpeos genera hîc quoque appoſita. Plura periti herbari obſeruarunt, & in lucem protulerunt: quorum declaratio in librum de plãtis, quæ in aſperis, aridis & montoſis naſcuntur, reiicienda. Eſt & thlaſpi marinum, minimum, de quo in libro maritimis ſtirpibus dicato, dicemus. Quare de thlaſpeos viribus Dioſcoridem nunc audiamus. Semen, inquit, bilem vtrinque extrahit potum acetabuli menſura: prodeſt iſchiadicis infuſum: ſanguinem potu educit, internas ſuppurationes rumpit: mẽſes ciet, ſed partus enecat. Alterum thlaſpi vtile iſchiadicorum infuſioni. Eadem Plinius iiſdem verbis habet. Eadem & Galenus, thlaſpeos ſemen, inquit, facultatem habet acrem, adeò vt internos abſceſſus potum diſrumpat: menſes ciet, & fœtum necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuat, iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum ſupernè tum infernè bilioſorum humorum euacuatorium oxybaphi menſura epotum.

In lib. 2. Dioſc. cap. 186.

Cap. de rapha.

Locus.

Tempus.

Lib. 5. c. 62. In hiſt. plã. cap. 114.

Lib. 2. c. 150.

Vires & Temper.

Lib. 27. c. 13. Lib. 6. ſim.

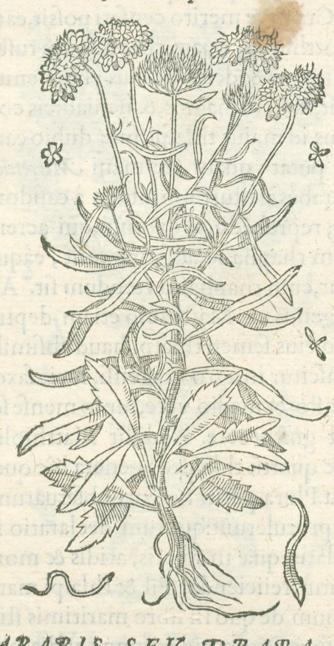
ARABIS SIVE DRABA. CAP. XLV.

ARABA ſiue Draba, ſiue Arabis herba dicta reperitur, & à Serapione naſturtij generibus adnumeratur, quam naſturtium orientale vocat, ob inſignem eius acrimoniam, quidam Babylonicũ naſturtium vocant. De draba hæc in Dioſcoridis exemplaribus leguntur. Draba herba ad cubiti altitudinem aſſurgit, tenues ſpargens ramos, & ex vtroque latere folia ſeu lepidij, ſed molliora & candidiora. In cacumine verò ſambuci vmbellam gerit, candidos flores habentem. Herba hæc cum ptiſana coquitur in Cappadocia maximè. Semen aridum pro pipere obſoniis admiſcetur. Sed hoc caput Dioſcoridi falsò adſcriptum fuiſſe Marcel. Verg. Matthiolus, atque alij viri docti non ſine ratione ſuſpicantur. Primùm plantę appellationem ſi rectè expendamus, neque Græcam, neque purè Latinam eſſe comperiemus, cùm neque apud Galenum, Oribaſium, Paulum, Aëtium, neque apud Plinium, alióſve Græcos aut Latinos auctores ſcriptum de ea quicquam reperiatur. Deinde in exemplari Dioſcoridis Græco manuſcripto, bis hæc herba ſecundo Dioſcoridis libro habetur, tum ſtatim poſt thlaſpi, tum in fine libri poſt glaſtum ante telephium intruſa,

Nomina

Forma.

ARABIS SEV DRABA,
Dodon. seu Thlaspi Creticum.

ARABIS SEV DRABA,
Matthiol.

ARABIS SEV DRABA
altera, Penæ & Lobell.

Lib.4.c.63.

In lib.2. Diosc.cap. 187.

quod apertè ostendit suppositītiam esse in Dioscoride hanc herbam. Cæterùm siue à Dioscoride, siue à quouis alio herbario literis prodita sit hęc herba, illam putat esse Dodonęus, quam hîc pictam damus, quam recentiores herbarij thlaspi Creticum vocant. Pedalis est herba, foliis angustis, iberidis foliis ferè similibus, in cauliculorum summitate vmbellas ferens, in quibus flosculi oriuntur candidi, aut quasi in purpura albicantes: deinde siliquę paruæ, compressæ, thlaspeos siliquis similes, minores tamen, in quibus semen includitur, gustu acre & feruens, sicuti thlaspeos semen. Huic herbæ thlaspeos vires Dodonæus tribuit. Cordus Plinium eius herbæ mentionem fecisse nomine Dryophoni existimat, cuius verba cùm de dryopteri dixisset, hæc sunt. Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circundatis vtrimque foliis, pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus, mollioribúsque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine verò eius pro pipere vtūtur. Drabam aliam exhibuit Matthiolus, quā legitimam esse censet, in qua cùm leuiuscula sentiatur acrimonia, quam insignem in Draba requirit Serapio, an ea sit eius draba quæ in Italia nascitur, affirmare non audet, nisi fortè drabę pro regionum diuersitate accidat, quod aro accidere scripsit Galenus. Drabam aliam Lobellius monstrat, quæ inter Narbonensium Drabam

& Myagrum media est & congener. Dignoscitur reptatu dodrantalium cauliculorum densissimorum, & radicis exilitate, flos albidus est, quatuor foliolis constans. Hæc Lobellius.

IBERIS. *CAP. XLVI.*

QVAE ἰβερὶς Græcis herba dicitur, ab Iberia regione nomen inuenit. Paulus lepidium, & ἀγελοκάρδαμον, id est, siluestre nasturtium appellari scripsit. Aëtius Cardaminen, quia odorem, saporem, & figuram cardami, hoc est nasturtij habet, & Galenus odore & viribus cardamo simile lepidium esse dicit. Quare in Dioscoride ἰβερὶς ἤτοι καρδαμαντικὴ pro καρδαμίνη falsò legi Cornarius existimat. Galenus etiam lepidium eandem esse herbam cum iberide declarat his verbis. Damocratis extat libellus Clinicus inscriptus, in quo versibus Iambicis de tribus disserit medicamentis. Ac primò quidem eo quod ex herba quam ipse iberidem appellat, constat. Mox subiungit Galenus. In Iberide medicum quendam amicum suum hac herba curatum esse, quam ipse Damocrates iberidem appellat, vt qui ipso visu herbam cognorit, nomen autem eius nullum audierit, quinetiam idipsum ignorarit is qui eum vsum eius docuit. Verùm ex signis quæ scribit, videtur iberidē appellare, quæ à Græcis lepidium appellatur, à regione in qua amicus eius curatus est, appellatione ducta. His subiicit Galenus Damocratis iambos quibus iberidē descripsit. Addit rursus his Galenus. De hac iberide etiam Archigenes scribit, lepidium ipsam appellans. Dicit autē & splenicis, & ischiadicis ipsam cōuenire. Ad ischiadas & perfrigerationes Hygieni Hipparchi. Herbam iberidem quam aliqui lepidium vocant aut agriocardamum colligito, &c. Cùm igitur iberis & lepidium eadem sit herba, perspicuum est iberidis caput calci primi libri Dioscoridis à nimis curiosis librariis vel medicis, nō à Dioscoride adiectum fuisse, cùm is iberidi locus non rectè asignetur, sed libro secundo, in quo cum permultis plantis quæ acri facultate præditæ sunt, de lepidio tractat. Eius effigiem his iambicis versibus Damocrates depinxit.

Nomina — Lib.3.c.17. Lib.3.c.184. & lib.12.c.12. Lib.7.sim. Lib.10.ph.loc.cap.2. Gal.lib.10.ph.loc.

Locus.

Herba hæc vbiq; multaq; frequens nascitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritásque quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola.
Semper virescens foliis nasturtij,
Florentibus vere, attamen maioribus:
Caulem cubitalis longitudinis gerit,
Paulò minorem, aut rursus ampliorem, ab hoc
Aestate pendent folia, donec multa hyems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta & exsiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aestate florem fert colore lacteo
Multum, tenuem, variúmque valde, cauliculus.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat
Odorem habet radix inde acerrimum,
Vero similem quàm maximè nasturtio.

Forma.

Hos versus apertè declarat Plinius his verbis. Inuenit nuper & Seruilius Damocrates è primis medentium quam appellauit iberidem, quamquam ficto nomine, inuentioni eius asignato carmine. Nascitur maximè circa vetera monumēta, parietinasq;, & inculta itinerum, floret semper folio nasturtij, caule cubitali, semi-

Lib.25.c.8

Lib.1.c.vlt.

ne tam paruo, vt vix aspici posit. Radici odor nasturtij, &c. Huic descriptioni etiã simillima est ea quę in Dioscoride reperitur, siue ab eo posita sit, siue ab alio aucto re inserta. Iberis folia habet nasturtij, vere virẽtiora, caulem cubitalẽ aut minorẽ. In incultis nascitur. Aestate lacteum florem promit, quo tẽpore efficatior est. Radices duas nasturtio similes habet calfacientes & adurentes. In qua descriptione corruptus est locus, μῆκος δὲ ὅσον πηχυαῖον, ἢ ἔλαττον, id est, caulem cubitalem aut minorem. Deest enim vox καυλοῦ, & πλέον, vt sic legatur, μῆκος δὲ καυλοῦ ὅσον πηχυαῖον, πλέον ἢ ἔλαττον, Id est, caulem longitudine cubitalem, maiorem, aut minorẽ, sic enim Damocrates habet. Sic & Aëtius, versus Damocratis, sed lege carminis soluta recitans, & Archigenes in Epistola ad Aristonem referente Aëtio, in qua iisdem planè verbis iberidem describit, vt vel ex Dioscoride exscripsisse videatur, vel ex ipso Archigene ad finem libri primi Dioscoridis caput de iberide aliquis attexuerit. Veterum Græcorum iberis siue lepidiũ doctissimorum herbariorum iudicio, ea est quam hîc pictam exhibemus, *Nasturtio saluatico* Italorum, *Passerage sauuage & Cresson sauuage* Gallorum, caulibus rotundis, cubitalibus, surculosis: foliis angustis, floribus candidis, & siliquis in quibus semen: radice crassa, candida, gustu acerrima. Ab herbariis colitur in hortis. In Italia tamen & Gallia Narbonensi locis incultis sponte nascitur. Huic iberidi cùm minimè conueniant quę de lepidio quodam Plinius tradit, id exire in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus, item Paulus fruticosam quandã apud suos nasci iberidem similibus lauri foliis, & multò amplioribus, attendẽdum id lepidium à superiore iberide siue lepidio prorsus esse diuersum: pręsertim cùm Dioscorides Lepidiũ suum βοτάνιον vocet, id est, Herbulam. Est autem id primum siue maius lepidium Pauli & Plinij ea planè herba quæ à recentioribus Piperitis nuncupatur, (non est autem piperitis Plinij, de qua iam diximus) quod acerrimo gustu linguã vellicet, Officinis rhaphanus siluestris, non ille quidem de quo post satiuum diximus, neque rhaphanus rusticus, sed qui nominatur à Gallis *Passerage*, à feruido gustu, à Germanis *Pfeffkraut*. Lepidiũ maius Cordi & Tragi. Folia huic longa sunt, lata, laurinis similia, sed latiora & longiora, & toto ambitu parum crenata: caules rotundi, fractu contumaces, fere bipedales: in quorũ summitate flores parui & candidi, deinde semen minutum, radix longa est, & simplex, quæ

IBERIS siue Lepidium. Matth.

LEPIDIVM PAVLI & Plinij.

Lib.12. c.2.

Lib.3.c.184.

Matth. lib. 1. Dioscor. cap.vlt.

Forma.

Lib.19.c.8.

Lib.3.c.77.

Cap. de siliq.

Forma.

quæ sub terra serpit, vnde quotannis surculi multi enascũtur.In hortis herbariorũ passim colitur, semelq; sata haud facilè extirpari potest.Sed de Iberidis, siue lepidij prioris viribus dicamus. Lepidiũ,inquit Galenus, ex quarto est ordine excalfacientiũ, simile nasturtio, tũ odore,tũ gustu,tũ viribus:sed minùs eo desiccat. Qui verò qualitates has sequãtur effectu,hi sunt ex capite de Iberide,quod in Dioscor. additũ fuisse diximus. Radices ischiadicis cũ salsa axungia emplastri modo vtiles, quaternis horis alligatæ,vt dein in balneas descẽdatur,& postea oleo cũ lana locus perungatur. Idẽ auxiliũ de Iberidis radice præscripsit Damocrates , his versibus.

Vires & Temper. Li.7.simpl.

Gal. lib.10. ph.loc.

Hanc erutam larga satis cape copia
Aestate,nam tunc optima & fortissima est
Adhuc recens siccata fit:sed debilior.
Tusam hinc probè(nam difficulter tunditur)
Pauca subactámque excipies axungia.
Crurique toti,& maximè coxendici
Adhibebis,& ligabis,& sines duas
Horas mulieribus,viris sed quatuor.
Hinc balneo inductos,nec vllo ex vnguine
Nec smegmate vllo pinguiore collines,
Sudore sed modico exiliente, in solium
Merges iubens perferre : nam mordacitas
Ingens , caloris sensus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leniter perducito.
Illati enim quamuis manibus sint plurium,
Exibit attamen pedibus suis valens,
Quicúmque consilium hoc bonum susceperit.
Ad multum oleum miscebis hinc vinum modicum,
Et concuties.& illines lotos eo.
Ac mox madore terso, & pinguitudine Totum teges crus mollibus tu velleribus.

Lib.10.ph. local.

Hoc sanè vtendi modo,inquit Galenus, & inueteratos capitis dolores,& aliâs omnes quacumque corporis parte inueteratas & ægrè solubiles affectiones ac resolutiones se curasse Damocrates, & omnino vitia in quibus alij sinapismo, alij remedio ex thapsia vtuntur, se hac herba persanasse ait. Idem omnino ad ischiadas remedium Aëtius bis habet. Idem & Plinius his verbis. Radici Iberidis odor nasturtij. Vsus æstate efficacior,& recenti tantùm. Tunditur difficulter:coxendicibus,& articulis omnibuscum axungia vtilissima, viris plurimùm quaternis horis,fœminis minùs dimidio adalligata, vt deinde in balneis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur : diebusq; vicenis interpositis idem fiat,si qua admonitio doloris supersit.Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione , sed imminuta. Ex his grauissimorum auctorum scriptis locum in Dioscoride capite de Iberide corrupto legi putat Cornarius, Καὶ ἐλαίῳ μετ' ἐρίου τοῖς τόποις ἐπιχειέσθω, & postea oleo cum lana locus perungatur, pro καὶ ἔλαιον μετ' οἴνου τοῖς τόποις ἐπιχειέσθω, hoc est,oleũ cũ vino locis illinatur:sic enim habent Damocrates & Plinius,vt ex superioribus intelligitur.Sic & Aëtius : ἐξελθὼν δὲ οἰνελαίῳ λιπαρῷ περιαντληθεὶς, καὶ περιμαξάμενος, σκέπε τὸ ἰσχίον ἐρίοις καθαροῖς. Idest , Egressus autem vino & oleo multo perfusus ac detersus,coxendicem lanis puris tege. Et alio in loco. A balneo ad oleum multum paucum admodum vinum admisceto,& illinito. Superiores auctores radicis Iberidis vsum solummodo ischiadicis præscribunt,Paulus etiã foliorum : sic enim scribit. Quæ verò Iberis apud nos fruticosa nascitur similibus lauri foliis , & multò amplioribus,respondere multa experimenta testantur,non solùm in coxarum,

Li.3.c.184. & 12.ca.2. Lib.25.c.8.

In li.10.ph. loc.Gal.

Lib.12.c.2.

Lib.3.c.77.

ſed in aliis quoque diuturnis affectibus. Per æſtatem verò longè ſunt efficaciora. Atqui ſi folia tunc non produxerit, cortex ipſius radicis contunditur cum adipe ſuillo, vt emplaſtri ſpeciē reprę́ſentet, inde linteolo dēſiori illitum locis maximè dolentibus imponitur, &c. Dioſcorides etiam lepidij folia ad coxendicis dolores adhibet. Vis foliorum acris & excalfaciens, inquit, quapropter trita iſchiadicis præſentiſsimum eſt auxilium, ſi cum helenij radice, quarta parte horæ illinatur: lienoſis ſimili modo prodeſt: lepras eximit. Radix appenſa collo, dolore dentium liberare exiſtimatur. In quibus verba illa, ſi quarta parte horæ illinatur, quæ Græcè leguntur ἐπιλιθέμενον πρὸς τέταρτον ὥρας, mendo non carere ſuſpicatur Cornarius. Cùm enim cæteri omnes auctores, vt diximus, emplaſtrum ex lepidio impoſitum, quatuor horas ſinendum præſcribant, credibile non eſt rectè hîc legi, vt ad quarttam horæ partem imponatur: neque enim tam breui tempore vires ſuas exerere poteſt: & fieri potuit, vt τέταρτον pro τέσσαρας ſit ſuppoſitum, quod facilè euenire potuit, ſi quaternarij numeri nota, δ, interpreti fuit exprimenda. Porrò reliquum lepidij in medicina vſum, & ex eius radice amuletum Plinius aliter quàm Dioſcorides refert his verbis. Lepidium inter vrentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricum vlcera. Tradunt in dolore dentium adalligatam brachio qua doleat, compeſcere dolorem.

Li.2. c.170.

Embl. 159. lib.2.

Li.20. c.17.

CORONOPVS. CAP. XLVII.

Nomina

KΟΡΩΝΟΠΟΥΣ, Latinè Cornicis pedem ſignificat, atque etiam refert, foliis ita fiſsis & diſpoſitis vt Cornicis pedem repręſentent. Eſt enim Coronopus Dioſcoridis acetarium olus, quo horti omnes hodie ſcatent, Manardi, Scaligeri, Matthioli, Fuchſij, Cordi, & aliorum doctiſsimorum herbariorum ſententia, quod vulgò herbariorum à foliorum integrorum figura Cornu cerui, Gallis *Corne de Cerf*, Italis *Herba ſtella*, Germanis *krautfuoß* dicitur: etſi eius breuiſsima ſit apud Dioſcoridem deſcriptio: oblonga herbula eſt, inquit, per terram ſtrata, fiſsis foliis, coquitur in olere. Radicem habet tenuem, adſtringentem, quæ in cibo cœliacis facit (vel vt in vetere codice legitur, οὗ ἡ ῥίζα ἑψομένη καὶ ἐσθιομένη ποιεῖ πρὸς κοιλιακούς, ideſt, cuius radix elixa ſi edatur, cœliacos iuuat.) Prouenit in aggeribus & locis incultis, & ſecus vias. Breuiter etiam eadem tradit Plinius. Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclarè facit in cinere toſta. Et alio in loco. Aculeatarum caules aliquarum per terram ſerpunt, vt eius quam Coronopum vocant. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt, qui Coronopum inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, ea quæ ab radice foliata ſunt recenſet: itemq; inter aculeatas & ſponte creſcentes herbas. Etſi verò Dioſcorides Coronopum aculeatam eſſe herbam non dicat, neque de ea libro tertio cum cæteris aculeatis herbis agat, ſed libro ſecundo cum oleribus, iiſq; quæ in ciborum vſum veniunt, nemo tamen iure eorum ſententiam reprehendere poſsit, qui Coronopum hîc depictum Dioſcoridis Coronopum eſſe exiſtimarunt. Theophraſtus enim ad Coronopi foliorum præſertim recentium formam alluſit, vt rectè cenſet Matthiolus, quæ ea ſunt laciniarum tenuitate, vt aculeata videantur, cùm tamen pungere non poſsint, vt cum acanthinis ſimiliter luſit Dioſcorides, vel vt ait Fuchſius, foliorum fiſſuras aculeos appelles licet. Coronopus igitur ſiue Cornu cerui, folia fert longa, anguſta, hirſuta, & in ſingulis lateribus terna, quaternáve foliola, ita vt folia integra Cerui cornibus ramoſis ſimillima ſint, per humum ſtrata, & in ſtellæ figuram diſpoſita, ex quorum medio rotundi & hirſuti oriuntur cauliculi ſpicam, florem, ſemen edentes, omnia hæc plantagini proxima, vt nullum ferè diſcrimen obſeruari poſsit. Vnica nititur radice, innumeris tamē capillamētis ſtipata. Hác Dioſcorides & Plinius, vt diximus, cœliacis

Li.22. c.19.

Li. 21. c.16.

Lib.7. hiſt. cap.9.

Li.2. Dioſ. c.123.

Ca.169.

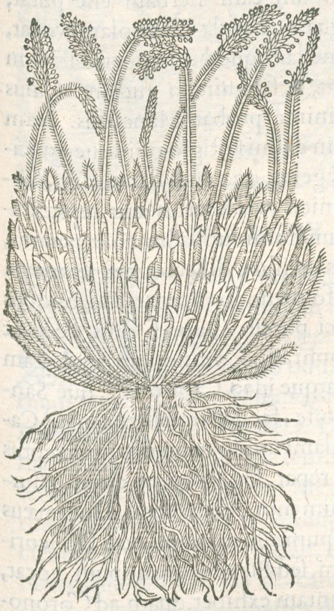
Forma.

cœliacis prodesse scripserunt, quibus subscripsit Galenus. Coronopodis radix comesta, inquit, cœliacis prodesse creditur. Aëtius idem tradit. Paulus colicos iuuare scribit, non cœliacos. Nec librarij est hic error ex vocum affinitate decepti, sed ipsius auctoris Pauli, qui cùm alaudam colicis auxiliari scripsisset, mox subiunxit, κορωνόποδος ἡ ῥίζα καὶ αὐτὴ πεπιστευ) κωλικοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη. Idest, Ipsa etiam Coronopodis radix colicos iuuare creditur.

Li.7.simpl. Lib.7.

Corn. Emē bl.116.li.2.

CORONOPVS, *Matth.*

Scribit Matthiolus inueniri Coronopū sponte nascentem diluto extenuatoq́; solo, in Comitatu Goritiensi, quam ibi vulgus Serpentinā appellat, quòd eius radix in vino pota viperarū, aliorumq́; venenatorum animalium morsibus maximè aduersetur, adeò vt ipsa sola (id quod se experientia compertum habere affirmat) liberet demorsos. Huius etiā meminimus in libro de iis quæ in asperis nascuntur, capite de Holostio. Est & Serpētina minima, nullatenus distans à superiore, præterquàm exilitate: cauliculis enim vix vnciā, aut sesquiunciam æquat. In celsis montium iugis sterilis Sauenæ in Gallia Narbonēsi copiosè prouenit. Ea est, opinor, quam Pena pingēdam curauit: & quam Monspelienses Holostium suspicabantur, sed perperam propter radicis notam planè contrariam. Eadem etiam aut eam proximè referens, quæ à Clusio nomine Holostij Salmaticensis depicta est & descripta, vt ostēdimus loco supra citato. Ex his quæ de Coronopo diximus, perspicuum

SERPENTINA *Omnium minima, Lobellij.*

CORONOPVS *Siluestris, siue Serpentina.*

est vehe

est vehementer eos errare, qui Coronopum, plantam eam esse putant, quæ herbariorum vulgò Pes Coruinus, à nonnullis Pes gallinaceus dicitur, quo nonnunquam ad exulcerandas corporis partes, necessitate ita postulante vtuntur medici, cùm reuera ranunculi species sit, vt suo loco dicetur. Fuere alij eruditi viri qui multùm temporis & diligentiæ in plantarum natura cognoscenda posuere, qui aliter de Coronopo senserunt. Leonicenus imprimis Coronopum eam herbam esse putat, quam ipse lingua vernacula Capriolam vocat, alij Itali sanguinellam, quod eam pueri æstate in nares immittant, vt sanguinem eliciant. Cuius sententiam minimè probat Manardus. Nam etsi herba hæc in culmi fastigio quinque graciles veluti spicas gerat, quæ cum dilatantur, formam Pedis cornicis, vel alterius auis repræsentent, tamen cum hominum cibis nō expetatur, folioq; sit nullis incisuris dissecto, nec seratur in hortis, & arida fœni modo assurgat, Coronopus nullo modo dici potest. Quod si quis obiiciat Plinio & Theophrasto Coronopum aculeatam esse herbam, atque ideo Capriolam, siue Sanguinellā esse posse, facilè is refelletur, quod Capriolę caulis calami modo geniculis interreptus humi minimè repat, sed rectus in altum assurgat, & culmorum more spicas ferat. Dodonæus quem Coronopum esse diximus, non Dioscoridis Coronopum, sed Pseudocoronopum vocat, atque aliam plantam exhibet, quam ad Coronopum Dioscoridis proximè accedere ait, quæ à Ruellio graphicè depicta est his verbis. Herbula protritis itineribus & semitis passim viret, quasi pedibus calcari lætetur, humi semper sparsa proserpit, folio in multas partes laciniato, sessilibus cauliculis, flore candido, exili inuolucris seminum orbicularibus, per ambitum echinatis, in quibus duplices prominulo ventre sinus extuberant, singuli singulorum seminum eo capaces. Vulgus quod folium multipliciter confectum in Ceruini cornu imaginem effigietur, hoc ei nomen non immeritò dicauit. Verùm quæ'nam haberetur apud veteres, hæc herba Ruellius affirmare non audet. Pena verò hanc multò melius Coronopi speciem habendam esse censet, quàm Serpentariam Matthioli, quæ incerta est, & foliis longè dissimilibus, & potius holostij species. His idem Pena nouam antiquis & recentioribus indictam subdidit, quæ collibus & cautibus Massiliæ vicinis ad maris allisiones inter tragacanthum passim luxuriat, densissimo sparsoque foliorum stipatu, sedi minimi saxei montani, vel pinastri ritu, positu, &

rigiditate

CORONOPVS *Ruellij, ex Dodon.*

Li.2. c.62.

CORONOPI *Massiliensium, Penæ.*

CORONOPVS Repens, Lobell.

rigiditate, innumera etiam sobole cauliculorum dodrantalium, semen pusillum plantaginis, aut serpentinæ vulgaris spicis includentiũ. Radix longiuscula, lignosa, crasior, gustu nonnihil calida, aromatica.

MENTHA. CAP. XLVIII.

MENTHAE nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, inquit Plinius, cùm alioqui Mintha vocaretur. Vnde veteres nostri nomen declinauerunt. Quæ sic scripsit Plinius, quòd ἡδύοσμος Græcis nunc appelletur ab odoris iucunditate, quæ antea μίνθη dicta nobis Mentham fecit, Arabes *Nabatnaho* vocant, Itali *Mentha*, Germani *Muntz*, Hispani *Hierua Buena*, Galli *Menthe*. Dioscorides duorum duntaxat Menthæ generum meminit, satiuæ siue hortensis, cuius vt vulgò cognitæ descriptionem præmisit, & siluestris, quam Mentastrum Latini vocant. Recentiores plures Menthæ hortensis species esse annotarunt. Matthiolus plures Menthæ hortensis species esse ait. Vna enim, inquit, breuioribus & crispioribus constat foliis, alia rubenti caule & flore, alia albicante. Fuchsius genera quatuor, sed diuersa depinxit, totidem Dodonæus, siluestris duo. Matthiolus primã Menthæ speciẽ breuioribus

Nomina Lib 19. c.8.

Lib.3. ca.35. *Genera*

Cap.110. Lib.2. c.62.

MENTHA Satiua Crispa, Dodon. prima.

MENTHA Satiua, Matth. prima, Dodon. III.

& crispio

& criſpioribus conſtare foliis ſcribit, de qua mox ex Dodonæo & Fuchſio dicemus, aliam rubente caule & flore, aliam albicante, quas duas poſtremas depinxit. His addidit Mentham Græcam, quæ Saluia Romana nominatur, de qua alio capite tractabimus. Fuchſij & Dodonæi mentha ſatiua prima ea eſt quæ mentha criſpa, Gallicè *Menthe creſpue*, Germanicè *Deyment*, & *Kranſsdeyment* vocatur.

MENTHA Satiua altera, Matth.

Forma.

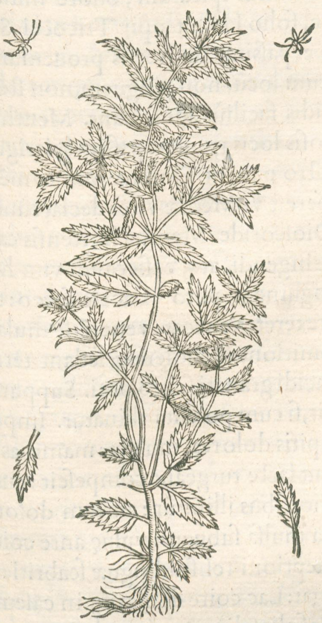
Mentha vulgata ſerpens rotundiore folio Lobellij. Cauliculos edit quadrãgulos, nigricantes, lanugine pubeſcentes: folia ferè rotunda, ſerrata, ſaturatæ viriditatis, criſpa, mollia, odoratiſsima: flores purpureos, internodia geniculatim coronantes verticillato ſemper ambitu. Radice eſt fibrata per terrã longiùs euagante. Altera eorumdem ſatiua Mentha Germanorũ *kranſmuntz* & *kranſualſam*, ideſt, Balſamũ criſpũ, Lobellij. Mentha rotundifolia altera, flore ſpicato, ſiue cruciata Mentha, ſuperiori valdè ſimilis eſt, foliis rotundis, nigricãtibus, odoratis, cauliculis quadratis, radicibus per terram ſerpentibus: ſed in faſtigiis flores ſunt ſpicati. Hæc eſt Mentha ſecunda ſatiua Matthioli. Mentha ſatiua tertia eiuſdem Dodon. Mentha Sarracenica, & Mentha Romana quibuſdam dicitur, Gallicè *Menthe de Noſtre Dame*, & *Mente Romaine*, Germanicè *Balſammuntz*, & *Vnſer fraunenmuntz*. Lobellij Mentha Romana Officinarum, ſiue præſtantior, anguſtifolia, ſatiua prima Matthioli, folio longiore & acutiore conſtat, ſalicis folio ſimili, ſed candidiore molliore, & hirſuto: floſculis purpureis cauliculorum cacuminibus ſpicatim inſidentibus, radice tenera, fibrata. Aliam Menthæ Romanæ, ſiue Sarracenicæ ſpeciem ex Myconio hîc appinximus: quæ à Pyreneorum montium incolis, vbi frequens naſcitur, vocatur *Herba del Moro*, ideſt, Herba Sarracenica. In locis frigidis maximè prouenit, in pratis, & iuxta fluenta, vix alibi. Herba eſt cubitalis, interdũ minor. Ramulos à radicibus multos edit, aliqua ex parte per caulis longitudinem, velut ſtriis notatos, nonnihil lanuginoſos, in quibus folia parua, breuia, non admodum lata, viridia, in ambitu ſerrata, odorata, medio inter ageratum vulgare & Menthaſtrum odore, & tam ſimili Menthæ Romanæ vulgò dictæ, vt hæc illi commodè poſsit ſuccedere. Flores in cacumine multi, anthemidi ſimiles, in medio luteoli, in ambitu candidi, odorati. Radices ſubſunt candicantes. Floret Iulio & Auguſto menſibus. Iuribus carnium eam incoquunt ad ſaporis gratiam. Myconius Menthæ Romanę ſpeciem

MENTHAE Sarracenicæ, ſpecies altera Myconij.

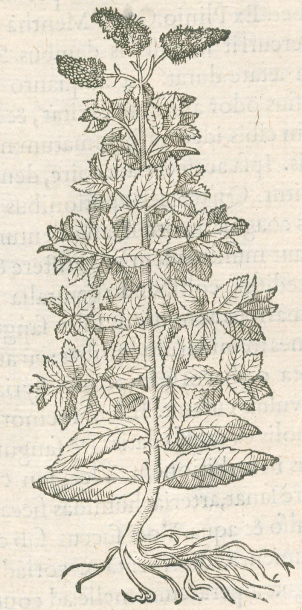

ſpeciem eſſe credit, ſapore, odore, & ſimili fermè foliorum figura inductus, niſi docti alij herbarij aliter ſenſerint. Quarta Mentha Germanis *Hertzkraut*, & *Balſamkraut* dicitur, Gallicè *Herbe de cœur*. Lobellij Mentha Romana anguſtifolia, ſiue cardiaca: foliis itidem longioribus eſt, caulibus & radice proximæ dictæ ſimilis, ſed flores purpurei geniculatim internodia haud ſecus quàm in prima ſpecie caules coronant. Mentha ſilueſtris ſiue Menthaſtrum ἡδύοσμος ἄγριος Græcis, Gallis *Menthe ſauuage*, & *Menthe cheualine*, Germanis *Roßmuntz*, & *vuilder balſam*, Italis *Mentaſtro*, hirſutiore eſt folio, vt ait Dioſcorides, & prorſus maiore quã ſiſymbrij, grauiore odore, quare minùs ad ſanorum vſus expetitur. Idipſum eſt herbariorũ ſententia quod hîc exhibemus. Cauliculos habet quadrangulos, hirſutos: folia longiuſcula, rugoſa, mollia, tam supernè quã infernè lanugine caneſcentia, & hirſutiora, ſiſymbrio procerius, odore magis viroſo, floſculis ſpicatim cauliculorum faſtigia coronantibus, radice eſt tenera & fibrata. Alterum Menthaſtri genus Dodonæi, ſiſymbrium eſt, de quo proximo capite agemus. Lobellius Menthaſtra alia oſtendit. Campenſe & Zuuolenſe, Menthaſtro vulgari perſimile, ſed foliis nigrioribus, longioribus, profundius crenatis, minuſq; incauis & hiſpidis, & florum ſpicatorum diuiſura. In agro Friſio ſecus Campen & Zuuolen oritur.

MENTHA Satiua quarta, Dodon.

MENTHASTRVM vulgare, Matth.

MENTHASTRVM Campenſe & Zuuolenſe, Lobellij.

MENTHASTRVM *niueum Anglicum, Penæ & Lobellij.*

MENTHASTRVM *minus ſpicatum, Lobellij.*

Menthaſtrum niueum Anglicũ, quod cultiores horti alunt in Anglia, vt ait Pena, vulgato longè minus & odoratius, cuius folia partim ſunt viridi colore, partim niueo candore & læuore nitidiſsimo, cuiuſmodi in hyſſopo & ſaluia illic euenire ipſemet Pena annotauit. Menthaſtrum minus ſpicatum, odore mitius minuſq; graue, folio Heliotropij Tricocci. Satiuæ Menthæ paſsim in hortis proueniunt.

Tempus. Amant apricum locũ, non pinguem, non ſtercoratũ: humidis faciliùs adoleſcunt. Menthaſtrum vliginoſis locis gaudet: paſsimq; irrigua hoc Menthaſtro pubent. Florent omnes mẽſe Auguſto.

Lib.3.ca.35. *Vires & Temper.* Supereſt vt Mẽthæ vires declaremus, primùm ex Dioſcoride. Mentha hortenſis calfaciendi, adſtringendi, atq; exſiccandi vim habet. Siſtit ſanguinem poto ex aceto ſucco: tineas in ventre teretes enecat: venerẽ ſtimulat. Singultus, vomitiones, choleraſq; ſedant terni ramuli cum acidi granati ſucco poti. Suppurationes diſcutit, ſi cum polenta illinatur. Impoſita fronti capitis dolores mulcet: mammas ſi tendantur, aut lacte turgeant compeſcit: cum ſale canum morſibus illinitur: aurium doloribus cum aqua mulſa ſubuenit: vuluę ante coitũ admota conceptioni reſiſtit: linguæ ſcabritiem cõfricta læuigat: Lac coire denſariq; in caſeum non patitur, ſi folia (aliàs κλωνάρια, ideſt, ramuli) potionibus lactis immergantur. In ſumma ſtomacho vtilis eſt, & in condimentis peculiarem gratiam habet.

Li.19. c.20. Ex Plinio. Grato Mentha menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata diutina ætate durat.

Li.20..c.14. Et aliquanto poſt. Menthæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embammatum miſturæ familiaris. Ipſa aceſcere aut coire, denſariq; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo: eadem vi reſiſtere & generationi creditur, cohibendo genitalia denſari. Aequè maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinẽ, & purgationes fœminarum inhibet: cũ amylo ex aqua pota cœliacorũ impetus. Syriation & vomicas vuluæ curauit. Ille & iocinorũ vitia ternis obolis ex mulſo datis. Itẽ ſanguinem excreantibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè ſanat; arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine vtilis duntaxat, qui & gargarizatur vua tumente, adiecta ruta & coriãdro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cũ alumine, linguæ aſperæ cum melle: ad conuulſa

intus

intus per se,vitiisq; pulmonis. Singultus & vomitiones sistit cũ succo granati, vt Democritus monstrat. Recentis succus nariũ vitia spiritu subductus emẽdat. Ipsa trita choleras,in aceto quidẽ pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: & si mammæ tendantur. Illinitur & tẽporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras,& scorpiones marinos, & ad serpẽtes. Epiphoris illinitur,& omnibus in capite eruptionibus: itẽ sedis vitiis. Intertrigines quoque, vel si teneatur tantũ,cohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eã in horto gustatã,ita ne vellatur, si iis qui mordeat dicat se lieni mederi per dies nouẽ. Aridæ quoque farinã tribus digitis apprehensam & stomachi dolorem sedare in aqua,& similiter aspersam in potionem, ventris animalia expellere. His Plinius partim plures virtutes Mẽthæ quã Dioscorides tribuit, partim Dioscoridi apertè refragatur,qui Mentham ἀφροδίσια ἐρεθίζειν, idest, venerem stimulare dixit, Plinius eam veneri officere,adducta etiã cur id faciat causa, inquit Cornarius. At Plinius non dixit veneri officere,sed generationi resistere:quod ait Dioscor. ἀσυλληψίαν ἐργάζεσθαι, Idem Florẽtinus in Geoponicis habet,Si Mentha in lac iniiciatur,etiamsi coagulũ postea immittatur,lac non coagulabitur.Et addit, Inepta etiã ac incõmoda rebus venereis habetur. Dioscoridi etiã Hippocrates & Aristoteles aduersantur,vterq; diuersam rationem secutus. Sic enim Hippocrates, Mẽtha calfacit,vrinã ciet,& vomitus sistit.Et si quis sæpe comedat, semẽ genitale colliquefacit vt diffluat,arrigere prohibet,& corpus debile facit. Aristoteles in Problematis sic proponit. Cur dicitur Menthã belli tempore,neque edendã, neque serendã esse?Num quia perfrigerat corpus? Indicat autẽ id seminis corruptio. Hoc autem contrarium est fortitudini atque audaciæ,sicut ipse ostendit alio Problemate, cũ ait,eos qui natura sunt frigida formidolosiores esse,contrà qui calida,audaces. At Hippocrates immodicũ Menthæ esum veneri resistere intelligit, quòd caliditate sua sanguinẽ extenuet,& semẽ genitale colliquet, eamq; ob causam arrigere prohibeat. Aristoteles verò, Menthã corpus ex accidẽte refrigerare, atque debilitare, quòd semen corrũpat. Galenus Menthæ facultates,& causam cur ad venerem incitet,exponit his verbis. Hedyosmos,alij verò Minthen odoratã vocãt. Est enim & alia quædã Mentha insuauis odoris,quã calaminthẽ vocãt. Vtraque gustu acri, & facultate calida est,ex tertio ordine calfacientium. Infirmior tamen est Mẽtha odorata quàm calaminthe, & minùs calfacit. Vt enim in vniuersum dicam, hæc seu siluestris quædã est, illa seu domestica. Quamobrẽ sanet ob eam quæ ex cultu accedit humiditatem,mediocriter item ad venerẽ excitat. Id quod omnibus accidit quæ humiditatẽ semicoctam & flatuosam continent. Ob talem ipsius herbæ temperaturã in abscessibus ea quidã cũ polenta mista vtũtur. Id quod in calaminthæ facere nequeas,propterea quod valentiùs tum excalfaciat,tum desiccet quàm id genus medicamenta poscant. Habet verò etiam quiddã amarũ in se & acerbũ. Illo quidem lumbricos interficit,acerbitate verò,si cum oxycrato bibatur, recẽtes sanguinis eiectiones reprimit. Substantia est,vt si qua alia herba, tenuium partiũ. Nec omittenda sunt quæ Symeon Sethi de ea prodidit. Iuuat iecur frigidum, & ventrẽ corroborat ac stomachũ,coctionẽ facit,vomitũ sedat ac singultũ. Prodest etiam ad cordis morsus,& appetitionem suscitat. Flatus discutit, & lumbricos interimit, potissimũ siluestris Menthæ ius. Venerem stimulat,& iecoris obstructiones tollit. Verùm hac vesci ad satietatem nõn oportet: quoniam sanguinem extenuat,& serosum facit,& ipsum in flauam bilem mutat. Dein efficit vt sanguis,qui maximè est tenuium partium, discutiatur,& crassus ac melãcholicus relinquatur. Quare oportet biliosos ab ea abstinere. Cõtrita cũ sale & rabiosi canis morsui imposita,medicamentum fit salubre. Arida verò trita,& post cibum sumpta ad concoctionem facit,& lienosos iuuat. Cum vino pota difficulter parienti succurrit.

Li.12. c.24.

Lib. 2. de diæt.

Sect.20. Prob.2.

Li.6.simpl.

Ferunt etiam quod mansa lippienti imposita fiat remediũ:quodq́; eius decoctum absorptum confestim sanguinem ex faucibus eiicientes sanet. Huius semẽ ventrẽ purgat,& pulmonem lædit. Scribit Matthiolus aquã è tota Menthæ planta destillatam,quatuor vnciarũ pondere epotam sistere sanguinem (quod mirum fortasse multis videbitur) è naribus profluentem. Sunt & expendenda quæ de Mẽthastro scribit Plinius.Genus eius(Menthæ)siluestre Menthastrum est,& hoc propagatur vt vitis,vel si inuersi rami serantur.Et aliquãto post. Menthastrũ siluestris Mẽtha est,differens specie foliorũ,quasi figura ocimi,pulegij odore, propter quod quidã pulegiũ siluestre vocãt. Legitur tamen in excusis exẽplaribus pulegij colore,quod falsum esse odor vtriusque arguit,& ex Dioscoride perspicuè ostẽditur , qui capite de calamintha,primã & secundam eius speciẽ iisdem planè describit verbis , quas duas species Plinius in vnã Menthastri speciẽ cõfudit. Et Galenus loco antea citato calamithẽ velut siluestrẽ quãdam Menthã satiuæ opposuit. Postea tamen de calaminthe suo ordine seorsum tractat. Neque sanè mirũ,inquit Fuchsius, quandoquidẽ auctores societate quę est inter Menthã,Menthastrũ,& Nepetã decepti, tum species,tũ nomina cõfundunt. Plinius Menthastri descriptioni mox vires & eius in medicina vsum subiungit,qui à Dioscoride capite de Mẽtha prætermissus est,sed eadem capite de calamintha ferè omnia calaminthæ ab eo attributa reperiuntur. Sic igitur Plinius habet.Iis(Menthastri foliis)cõmanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeij ætate fortuitò cuiusdã experimẽto propter pudorẽ faciei illita compertũ est. Eadem illinũtur bibunturq́; aduersũ scolopendras & serpentiũ ictus,drachmis duabus, in vini cyathis duobus. Aduersus scorpionũ ictus cũ sale,oleo & aceto.Itẽ aduersus scolopẽdras ius decocti. Aduersusq́; omnia venena seruantur folia arida ad farinæ modũ.Substratũ vel accẽsum fugat scorpiones. Potũ fœminas purgat à partu:sed partus necat. Orthopnoicis, torminibus,cholericis efficacissimũ:itẽ lũbis,podagris impositũ. Succus auribus verminosis instillatur:in regio morbo bibitur:Strumis illinitur. Sõnia veneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum.Contra porriginẽ ex aceto infunditur capiti in sole.

Li.3.Diosc. cap.35.

Lib.19 c.8.

Li.20. c.14.

Lib.3. c.36.

Li.6 simpl.

Cap.110.

Lib.3. c.36.

Li.20.c.14.

SISYMBRIVM. *CAP. XLIX.*

Nomina

LATINI Sisymbrium, vt Græci σισύμβριον vocãt, Arabes *Sinasbarium*, seu *Sinasbar*. Sisymbriũ autem dici putat Varro à Sisymbrio,quæ fuit veteribus comœdiis meretricula. Coronã etiam veneris nõnulli appellarunt,ꝙ ob odoris suauitatẽ quã præ se fert, eo iuuẽtus,quæ amoribus gaudet coronata,in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras cõmendaret. Dioscorides duo facit Sisymbrij genera. Vnum Sisymbriũ siluestre,alterũ Sisymbrium cardaminẽ. De hoc quod solo nomine priori simile est,iam diximus,de illo nũc dicendũ. Est id Sisymbriũ Mẽthę species. Vnde Gallis dicitur *Menthe aquatique*, Germanis *Fischmuntz & Uuassermuntz*. Lobellij aquatica,siue Sisymbria Mentha, Balsamine Officinarum. Est enim hæc planta primæ menthæ hortensi similis,quadrato caule,quadãtenus purpurascente,foliis mẽthę, serratis,latioribus,& odoratioribus:floribus purpureis,albicãtibus , cauliculorum summitati insidentibus,rotundorũ capitulorũ instar:radicibus longis, per terram serpentibus. In aquosis nascitur. Quæ cũ Dioscoridis Sisymbrio conueniunt, sic scribentis. Sisymbriũ in solo inculto nascitur,menthæ hortẽsis similitudine,odoratius,latiore folio:inseritur coronis.Idem Sisymbrium intelligit Plinius,cum ait. Sisymbrium siluestre à quibusdã Thymbræum appellatũ,pedali non amplius altitudine.Et alibi. Serpyllo & Sisymbrio montes pleriq́; scatent,sicut in Thracia,vbi aquæ ex iis deferunt auulsos ramos , seruntq́;. Item Sicyone ex suis montibus , & Athenis ex Hymetto. Simili modo & Sisymbrium serunt. Lætissimum nascitur in

Li.2.ca.121.
Genera

Forma

Locus.
Li.2.ca.121.
Li.20.c.22.
Lib.19. c.8.

SISYMBRIVM Siluestre.

SISYMBRIVM Hortense.

puteorũ parietibus, & circa piſcinas ac ſtagna. Quæ ex Theophraſto expreſſa ſunt:ſed perperam. Nam Theophraſtus lib.6.hiſt.c.7.Serpyllo nõ Siſymbrio alicubi mõtes planaq; ſcatere tradit,vt in Thracia. Præterea ſerpyllũ ſilueſtre eſſe, quod quidã è mõtibus delatum ferunt, vt Sicyonenſes & Athenienſes ex Himetto, &c. Vt legendum ſit, ſi Theophraſtum ſequamur. Serpyllo mõtes alicubi planaq; ſcatent, ſicut in Thracia,vbi quidam,non aquæ deferunt ex iis auulſos,&c. At idem Theophraſtus locis aliquot ſatiui Siſymbrij mentionem fecit. Quod Matthiolus & periti herbarij eam eſſe putant, quam Officinæ Balſamitam appellant, vulgus Mentham Romanam, ſiue criſpam, Galli *Baume creſpu*, Florentinus in Geoponicis videtur Balſamum hortenſe appellaſſe. Lobellio eſt Siſymbria Mentha agreſtis ſatiua,cruciatæ Menthæ,ideſt,ſecundæ Mẽthæ ſatiuæ Dodonæi ſuperiori capite deſcriptæ congener aut eadem. Italis etiã *Balſamita*, ſeu *Mentha creſpa*. Folia enim profert rotunda, vulgaris menthæ foliis latiora,criſpa:caulẽ quadrangulũ, rubentẽ, virentemq;, odoreq; eſt quàm mẽtha vehementiore. Denique Balſamita facilè in menthã degenerat,niſi diligens adhibeatur cultura, quod de Siſymbrio prodidit Theophraſtus. ἡ δὲ τοῦ σισυμβρίου εἰς μίνθαν δι' ἀργίαν γενομένη. συμβαίνει γὰρ ὅταν μηδεὶς ἐξεργάζηται μηδ' ἀποδιδῷ τὴν οἰκείαν θεραπείαν, ῥιζοῦσθαι μᾶλλον εἰς τὸ κάτω. ῥιζουμένου δὲ, καὶ τὴν δύναμιν ἐκεῖσε τρέπον πᾶσαν ἀσθενέστερον εἴωθε γίνεσθαι, καὶ τὴν δριμύτητα ἀποβάλλειν τῆς ὀσμῆς, ὥσπερ ἐξ ἀμφοτέρων ἡ ὁμοιότης, τῆς δὲ βλαστῆς, καὶ τῆς ὀσμῆς. τῆς γὰρ δριμύτητος ἀφαιρουμένης, ἡ καταλοιπος ὀσμὴ μαλακή τις οὖσα, καὶ ἀνειμένη, προσεμφερὴς τῇ μίνθῃ γίνεται. Id eſt, Siſymbrij in menthã mutatio ex neglectu euenit. Cum enim quis non excolit, neque ſolitã curam adhibet, radicatur magis in inferiora:cũ autem radicatur, & illuc totam vim conuertit, debilius Siſymbriũ ſolet reddi,odoriſq; ſui acrimoniam amittere, quaſi ex ambobus illis germine atque odore ſimilitudo proueniat: ſublata enim acrimonia, reliquus odor mollis & remiſſus, fit menthæ ſimilis.Plinius non in mentham,ſed in calamintham degenerare Siſymbriũ dixit. Sed cùm id, ex Theophraſto hauſiſſe certum ſit,mẽdoſè calaminthã pro mẽtha legi viri docti exiſtimant: Degenerare autẽ odore quẽ vehementiſsimũ habet, Siſymbrium in menthã,non tota ſpecie & natura in ipſam tranſire quidã credunt. Qua de re Scaligeri eruditiſsimi & integerrimi viri ſententia hæc eſt. Quidam præcipiti ingenio maleferiati,qui ad primã quamq; inſpectionẽ transfugiunt à receptis

Lib.6. hiſt. ca.7.

cap.28.li.11.

Forma.

Lib.5. cauſ. ca.8.

Li.19.ca.10.

Lib.1.de pl.

opinionibus,ac temerè constituunt effata vniuersalia:Sisymbrium menthæ odorē tantū capere,non autē speciem sibi vindicare.Nos verò,inquit, Sisymbrio perire pristinam faciem,nitorē,rotunditatē,odorem,saporē,atque abire in mentham, & vidimus sæpenumero, & meminimus,& profitemur. Sisymbrium siluestre calfaciendi vim habet,vt auctor est Dioscorides.Contra stillicidia vrinæ calculosq; semen ex vino bibitur: tormina & singultus sedat. Folia in capitis dolore fronti & temporibus illinuntur:itē cōtra vesparū apumq; ictus. Vomitiones potu cohibet. Plinius prolixiùs tam Sisymbrij siluestris, quàm Sisymbrij cardamines facultates simul declarat. Breuius verò & apertiùs Galenus huius de quo agitur, his verbis. Sisymbrium tenuium est partium, digerentis, excalfacientis, & resiccantis facultatis est,& temperaturæ in tertio ordine: sed & semen eius tenuium est partium, & calidum:quocirca ipsum quidam cum vino exhibent singultientibus,& tormina patientibus. Hæc Galenus. Sisymbrium tam hortense quàm sponte nascens, vt tradit Matthiolus,flatus & lumbricos pellit cū herba ipsa in puluerem trita, tum decoctū eius potum. Valet ad vteri inflationes, si cū parthenio in calente tegula calfactū,& odorato mero aspersum ventri applicetur.Valentius vteri doloribus à partu subuenit,si cum parthenio, anthemidis flore tenuiter cōcisa tribus aut quatuor ouis excepta, in patella cum oleo lilino ad ignem fiat placenta, quæ calida vmbilico applicetur. Illinitur tam recēs,quā sicca herba calfacta,& vino Cretico aspersa ad ventriculi dolores.Succus testibus illitus seminis profluuium cohibet.

Vires & Temper. Lib.2.c.121. Li.20.c.22. Li.8.simpl. Li.2. Diosc. cap.121.

COSTVS HORTENSIS. CAP. L.

Nomina

QVAE hic exhibetur herba, viuacissima passim in hortis prouenit,à quibusdā mentha Græca,& mentha Sarracenica, in Hetruria Saluia Romana,quòd foliis saluiam potiùs,quàm mentham referat, ab aliis Herba D.Mariæ,à quibusdā Lassulata nominatur. Dodonæus Balsamitam vocat,Galli *Coq*. Hanc faciunt peregrino illi Costo vel nomine affinem,& Costum hortensem appellant. Quorū iudicio subscribere videtur Florentinus in Geoponicis,cū Costū & balsamū in hortis seri viuiradice Nouēbri mēse prodit, odoratu perquam suauē:vti sampsuchum Aprili & Maio. Nam balsamum sua ætas sisymbriū hortēse, vt diximus,& Costū herbā de qua hîc agimus, videtur innuisse. Costus hîc folio est saluia longiore,latioreq;,betonicæ æmulo, per oras serrato,in viridi albicante:caulibus cubitalibus,& aliquādo maioribus,in quorū cacumine flores lutei,capitelli similes,vt in tanaceto, sed minores:radice fibrata,& surculosa.Tota herba amara est, & subastringens, grauitérque odorata. Hæc est Matthioli. Mentha Græca, & multorum herbariorum Costus hortensis. Atque ita se sentire cum Ruellius duobus locis apertè declarasset, alio Costum hunc hortensem, Gallorum *Coq*, siliquastrum, siue Piperitidem Plinij esse putat, quam Castor demonstrauit caule rubro, longo, densis geniculis, foliis lauri,semine albo, tenui,gustu piperis, vtilem gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus. Quæ siliquastri effigies, inquit, cum Costum nostrum in hortis nascentem exprimat, nulla refragante delineatione, cui

Lib.2.c.64.

Forma.

Lib.1. c.32. Lib.2. c.91. Li.20. c.17.

COSTVS *Hortensis.*

etiam vires adstipulantur, hunc Plinij siliquastrum, seu piperitidem esse credit. Sed cùm siliquastrum siliquas magnas & oblongas producat, vnde siliquastri nomen inuenit,& semen eius gustatum saporem piperis præ se ferat,vnde etiam piperitis nuncupatur, vt capite de siliquastro diximus hac in re Ruellium hallucinatum esse constat. Sunt quibus Costus hic noster potiùs Leucas Plinij esse videatur,dequa pauca hæc scripsit. Leuce mercuriali similis, nomẽ ex causa accepit,per medium folium candida linea transcurrente. Mox subiicit,fortasſis eadem sit quæ Leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. Speciem eius auctores non tradunt,nec aliud quàm siluestrem latioribus foliis esse efficaciorem,hanc semine acriorem. Tota Costi hortensis planta auctore Matthiolo, excalfacit,siccat, aperit,attenuat,roborat,abstergit,& prouocat, auxiliatur vteri affectibus. Medetur hydropicis,& præsertim anasarca laborantibus: quia refrigeratũ hepar excalfacit,& vasorũ obstructiones aperit. Illinitur ex oleo irino lienosis,& ex vino feruefacto vrinam ægrè reddentibus. Lentigines,alphos, & alia cutis vitia absterget illitus noctu succus, folia adduntur in placentas quæ à mulieribus vteri affectibus obnoxiis eduntur.Sunt qui ea tenui pulticula illita frigunt patellis in oleo aut butyro,& iis in cibis vtuntur.Huius epotus succus alui tineas,& lumbricos necat:frigido vtero subuenit: ventriculum roborat tam haustus quàm illitus, & vomitiones compescit. Tota planta tum substratu,tum suffitu serpentes fugat, & eorum venenis resistit.

Lib.27.c.11.

Lib.3.c.35. Diosc.

Vires & Temper.

OCIMVM. *CAP. LI.*

Nomina

QVod ὤκιμον Græci dicunt,Latini similiter Ocimum appellant,Mauritani *Berendaros*, & *Bedarog*, Itali *Basilico*, Germani *Basilien*, & *Basilgram*,Hispani *Albahara*, Galli *Basilic*, quod nomen apud omnes ætatis nostræ herbarios,& Officinas,& multas gentes increbruit, à recẽtioribus Græcis deriuatum,qui βασιλικὸν vocant,id est, regium,quod ob præstantem odorem basilica,id est, regia domo dignum sit. Sunt tamen qui Ocimum cariophyllatum duntaxat sic nominant. Ocimum autem quibusdam à nascendi celeritate dictum videtur, quia à satu tertio statim die erumpit. At veriùs id ocymo etymum videtur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est,sic nominatum ab ὠκὺς Græca dictione,quę citum significat.Quare sunt qui significantiùs per ζ, scribendũ putent ozimum,ab ὄζω, quod valet redolere:quoniam tota herba suauisſimũ odorem spiret.Sunt qui statuunt Ocimi duo genera,vnum latiora folia habens,alterum angustiora. Fuchsius tria, ocimũ exiguum,alterum mediocre, tertium magnum, foliis tantùm distantia, quæ in primo genere sunt admodum exigua, in altero paulò latiora, in tertio latisſima,quibus tribus vnus idémque est odor.Matthiolus quoque tria haberi Ocimi genera tradit, eáque in secunda in Dioscoridem cõmentariorum editione accuratiùs quàm in prima distribuit,hoc modo.Primum Ocimum est maximum.Secundum medium siue mediocre:cuius duæ sunt species,alterum enim vulgaris ocimi, alterum citrei mali odore est, quod eam ob

OCIMVM Maximum.

Dodo. lib. 2.cap.60. cap.207.

Genera.

causam citratum vocarunt Arabes. Tertium ocimum minimum est, quod Itali *Basilico Gentile* vocant. Quorum omnium meminit Serapio de ocimo disserens, appellans medium de quo tractauit Dioscorides, ocimum non caryophyllatum, caryophyllatũ verò omnium tum minimum, tum odoratissimum, postremum citratum ab odore.

Lib.2.c.135.

OCIMVM Medium, Fuchsij.

Forma. Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio diluti viroris, floret particulatim, primò parte inferiore, demùm superiore: flosculo candido aliquando purpureo: semine paruo & nigro. Radix vna descendit crassior & lignosa, cæteræ, à lateribus funduntur exiles ac prolixæ. Ocimum maximũ Matthioli folia habet amarantho longe maiora, lata, longa, crassa, citreæ malo similia. Secundum foliis est & ramulis minoribus, cuius vna species vulgare ocimum, altera citream malum odore adeo refert, vt nulla ferè inter ea odoris differentia percipi posit, vnde citratum Mesues, atque alij eiusdem familiæ auctores, vt diximus, appellarunt. Tertium foliis constat angustis, minutis, &c. odoris præstantia superat.

Locus. Ocimum in hortis satum fœliciter prouenit. Passim etiam in figulinis vasis extra fenestras ædium fouetur. Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit. Ocimum quandoque in serpyllum degenerare auctor est Theophrastus, & causam ad Solem refert. τὸ δὲ ὤκιμον, inquit, τὸ ἐν ἡλίῳ πολλάκις κείμενον ἀφερπυλλοῦσθαι, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι μᾶλλον. καὶ γὰρ τὸ φύλλον ἔλαττον γίνεται, καὶ ἡ ὀσμὴ δριμυτέρα τῶν ξηρῶν. ἔλαττον γὰρ καὶ ἡ τροφή. Id est, Ocimum quod in sole sæpe situm est, abit in serpyllum, quia magis siccatur. Etenim folium minus redditur, & odor vehementior est siccorum: minùs enim ea aluntur.

Lib.5. caus. cap.8.

OCIMVM Medium, Matthiol.

Lib.2. c.135.

Vires & Temper. Ocimum vt tradit Dioscorides, copiosiore cibo oculorum aciem hebetat, aluum mollit, flatus mouet, vrinam pellit, lac euocat: ægrè tamen conficitur. Illitum cum polline polentæ aceto & rosaceo, pulmonum inflammationibus auxilio est (Græca pulmonum vocem non habent, nec eam Cornarius in conuersione sua expresit) Draconis marini & scorpionis ictibus per se prodest, & cum vino Chio oculorũ doloribus (quæ aliter ex Græco sunt distinguẽda, Draconis marini & scorpioni ictibus, per se autem in vino Chio, &c.) Succus visus caliginem abstergit: destillationes exsiccat. Semen potum conuenit atram bilem gignentibus, difficili vrinæ, inflatisq; naribus haustum subinde mouet sternutamenta, quod idem herba efficit. Sed oculos premi necessum est

cum

OCIMVM Paruum.

OCIMVM Caryophyllatum.

cum sternutamentum vrget. Sunt qui in cibis abdicandum censeant, quandoquidem manducatum & in sole positum vermiculos creat. Aphri autem adiiciunt, si feriantur à scorpione qui ocimum ederunt, nullo conflictari dolore. At non solùm vt noxium in cibis, sed & vt in medicina inutile & pernitiosum veterum quidam grauiter repudiarunt, quod declarat Plinius his verbis. Ocimum quoque Chrysippus grauiter increpuit, inutile stomacho, vrinæ, oculorum quoque claritati. Præterea insaniā facere & lethargos, & iocinoris vitia: ideóque capras id aspernari. Hominibus quoq; fugiendum censet. Addunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum & in sole positum vermes afferre. Aphri verò, si eo die feriatur quispiam à scorpione, quo ederit ocimū, seruari non posse. Quinimo tradūt alioqui manipulo ocimi cum cācris decem marinis vel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones ex proximo omnes: Diodotus in Empiricis, etiam pediculos facere ocimi cibum. Secuta ætas acriter defendit id esse capras nec cuiquam mentem motam: & scorpionum terrestrium ictibus, marinorúmque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Vsu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu salutare esse: item lethargicis & inflammatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex vino, stomacho quoque vtile, inflammationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositū, vrinā ciere. Sic & morbo regio, & hydropicis prodesse, choleras eo, & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenesmo, & sanguinē excreantibus in vino, duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouentum. Auribus vtilissimum infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus sternutamenta mouet, & destillationes quoque capiti illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas misto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisq; admissurę tempore ingeritur. Hęc Plinius. Auicenna etiam libro de viribus cordis à Dioscoride dissentire videtur: scribit enim Ocimum sanguinem turbidum & melancholicum generare: quoniā superuacua humiditas quæ in ipso est, parit inflationem in venis. Nec aliter videtur sensisse Galenus, cum ait. Ocimum ex secundo est ordine excalfacientium, habet autem

Lib.20.c.12.

Lib.8.sim.

bet autem recrementitiam humiditatem, proinde nec commodum est quod in corpus sumatur. Cæterùm foris illitum ad digerendum, & concoquendum vtile est. Et alio in loco. Ocimo plerique vt obsonio vtuntur, ex oleo & garo esitantes. Vitiosi autem est succi, quod impulit quosdam, vt falsa de eo prodiderint, affirmantes quàm celerrimè paucis diebus scorpiones generare, si tritum in ollam nouam immittatur, & potissimùm si quis quotidie ollam ad Solem calfecerit, quod falsum est. Verè autem dixeris olus stomacho esse noxium, prauiq; succi, & concoctu difficile.

Lib.2.Ali.

OCIMOIDES. CAP. LII.

Nomina

GRAECIS ὠκιμοειδὲς dicitur haud alia ratione, quàm quod ocimo foliis potissimùm simile sit, ocimastrum à Latinis appellari in nostris Dioscoridis legimus, quasi siluestre ocimum, & sic ipsum videtur appellasse Plinius. Itali *Basilico saluatico* vocant, Hispani *Allahaqua montesina*, Galli *Basilic sauuage*. Ocimoides depinxit Dioscorides foliis ocimi, & ramis dodrantalibus, hirsutis, siliquis hyoscyamo similibus, semine vt gith, nigro prægnantibus, radice tenui & superuacua. Id Ocimastrum esse putat Matthiolus, quod hîc exhibemus, passim copiosè nascens in Italia, præsertim inter segetes, propè septa, & in agrorum marginibus, foliis sanè ocimo satiuo similibus, ramulis hirsutis, quadratis, dodrantalibus aut cubitalibus, in quorum vertice flores exeunt candidi, quandoque purpurei, quod Dioscorides omisit, è quibus vascula enascuntur vt in hyoscyamo, capaci ventre, arctis faucibus, per ambitum denticulatis, viperinis dentibus similia, in quibus semen includitur nigrum, melanthio ferme simile. Ocimastrum aliud depinxit Fuchsius, cui quidem Dioscoridis descriptionem adeò conuenire putat, vt nulla prorsus reclamare nota videatur, siquidem folia fert ocimi, ramulos palmares, quadratos, hirsutos, flores purpureos, forma ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, constat: deci-

Lib.20.c.13.
Lib.4.c.25.
Forma.
In lib.4. Diosc.cap. 26.
Cap.343.

OCIMOIDES *Maius*, *Matthiol.*

OCIMASTRVM *Fuchsij.*

dentibus

OCIMOIDES Minus, siue album. ben off.

SESAMOIDES Paruum, siue Ocimoides minimum.

dentibus floribus ſiliquas hyoſcyamo ſimiles, ſeminis nigri, melanthio ſimilis plenas oſtendit. Radice etiam nititur tenui & ſuperuacua. His omnibus accedit odor, qui planè ocimum referre videtur. Dodonæus Acini nomine depinxit. Alia ocimaſtri genera Dalechampio videntur eſſe. Primum ocimoides minus, fortaſſe Perdicium ſecundum Plinij. Id ex radice longa fructicat, craſsiuſcula, intus lignoſa, carnoſa pulpa foris obducta, nodoſa, flagella multa huc illuc diffundente, ex quibus rami multi aſſurgunt cubitales, vel etiam proceriores, rotundi, geniculati: foliis binis ex ſingulis geniculis enatis, figura foliorum calthæ, aut violæ quam Cheiri vocant Officinę, eiuſmodi multis ad radicem iacentibus, & proximè terram ſtratis, circa caules longioribus & acuminatis: caulibus in ſummo ſic pinguibus, vt dum attrectantur, melle peruncti cenſeri poſsint, in ramulos plures fiſsis, rotundos, ſeſquipedales, geniculatos, ad genicula ſuperiora, quà folia prodire dictum eſt, naſcẽtes, flore albo, ex quinque foliolis constructo, ea forma, vt ſingula foliola ex coniunctis duobus tranſcurrente linea diuiſis compoſita videantur, vt in Dodonæi vaccaria, quam Officinæ Ben album vocant: calice poſt floris lapſum oblongo, in metam faſtigiato, viridi, ſemine pleno, guſtu lẽto & amaro. In aſperis, ſabuloſis, frigidis & ventoſis prouenit, floret Maio menſe. Id Cluſius à Salmanticenſibus Seſamoides magnum dici ſcripſit, eoq; nomine depinxit. Cui diſsimilem omnino plantam ſubiungit, quæ etiam Salmanticenſibus Seſamoides paruũ nuncupatur, tametſi eius deſcriptioni minimè conueniat. Eſt verò ea dodrantalis, tres aut quatuor virgulas teretes ab vna radice producens circa quas folia lini exigua, denſa, inordinata, & in extremis plurimos floſculos, ſpicæ aut racemi inſtar cõfertos, ex herbaceo purpuraſcentes primùm, deinde tenuibus capillamentis ex albo palleſcentibus ornatos, in quorum medio veluti quatuor grana viridia conſpiciuntur, quæ decidẽte flore in paruas ſiliquas excreſcunt, ſemine exili nigricante plenas. Radice candida, ſatis craſſa & dura quæ perennis eſt, & ante hyemẽ repullulat. In collibus Salmanticæ proximis prouenit, lapidoſo ſolo, vbi Maio floret, deinde ſemen profert. Ocimoides minimum dicenda potius quàm Seſamoides. Ingrato eſt guſtu & amariuſculo. Pena plantas duas pictas dedit, quas à plebecula Muſcarias Viſcarias, ſiue Muſcipulas vocari ait, quia veluti glutine quopiam adeò ſunt perlitæ,

Lib.22.c.17

Forma.

Locus.

Tempus.

vt

MVSCIPVLA Altera flore muſcoſo, Penæ.

OCIMASTRVM Valentinum, Cluſij.

vt non ſolùm manum, ſed etiam muſcas & papiliones præteruolantes implicet. Priorem putamus eſſe. Ocimoides minus ſiue album à nobis modò deſcriptum. Alteram non multùm diuerſam eſſe ſcribit, folio, caliculis, ſemine, & cauliculis, ſed perquàm exiguo flore racemoſo, ex luteo herbaceo, quam hîc appinximus. Alterum Ocimoides repens appellari poteſt, quod & cucubalum Plinij multi eſſe cenſent. De quo in libro, de iis quæ in vicina adminicula ſcandunt, tractauimus. Hæc de diuerſis ocimaſtri generibus. Quibus addemus Ocimaſtrum Valentinum Cluſij, quod eſt pedali altitudine, ramis quadrangulis, hirſutis: foliis per ſingula genicula ex aduerſò ſitis, ocimi magnitudine & forma, guſtu adſtringẽtibus: circa ſummos ramos flores proueniunt orbiculatim compoſiti marrubij modo, candidi, ocimi floribus ſimiles in vaſculis pungentibus, ſemine marrubij, nigro: radix vrticæ aut Lamij æmula. Prouenit copioſe circa riuos ex flumine ductos ad vrbem Valentiam in Hiſpaniis, vbi eam initio Aprilis florentem & ſemine prægnantem obſeruauit Cluſius, nec vſquam alibi. Iſtic Ocimaſtrum appellant, etſi non admodum Dioſcoridis deſcriptioni conueniat. Marrubium Hiſpanicum odore Stœchadis Lobellius appellat. Cæterùm ocimaſtri Dioſcoridis ſemen in vino potum vim habet qua viperarum cæterarúmq; ſerpentium morſibus medeatur. Datur iſchiadicis cum vino, melle, myrrha, & pipere. Ocimoides, inquit Galenus, quidam philetærium cognominant. Radix ſuperuacua eſt, at ſemen tenuium partium, ac deſiccantis citra mordicationem facultatis eſt. Plinius, cùm de ocimo ſcripſiſſet, ſubiicit. Silueſtri ocimo vis efficacior ad eadem omnia, peculiaris ad vitia quæ vomitionibus crebris contrahuntur: vomiciſq; vuluæ, contráque beſtiarum morſus radix in vino eſt efficaciſsima. Sed cum hæc cum iis quæ Dioſcorides & Galenus de ocimoide tradiderunt non conſentiant, ocimum ſilueſtre Plinij, illorum ocimoides, ſiue ocimaſtrum vix eſſe poteſt.

Lib.27.c.8.
Lib.2 ſt rp.
Hiſp.c.53.
Lib.4.c.25.
Vires & Temper.
Lib.8.ſimp.
Lib.20.c.13.

DRACO HORTENSIS. CAP. LIII.

Nomina

OLITORES hodie in hortis serunt herbam Græcis & Mauritanis indictam, præterquam Simeoni Sethi, à quo Tarchon dicitur, vulgò Draconem vocant, Galli *Dragon*, alij Targon, Italis *Dragoncello & Dragone*, vnde Dracunculus hortensis à Matthiolo, & recentioribus herbariis nominatur. Herba est folio angusto, oblongo, quadantenus nigricante, folio hyssopi vulgaris haud absimili, eo & radice linguam amburens, aceti & salis gustu: caule rotundo, cubitali, in ramulos diuiso, in quibus capitula minima, ex quibus dehiscentibus flosculi emicant lutei, quandoque candidi, deinde semen minutum, nigrum, radice est longa, gracili, fibrata, humi repente. Sunt qui plantam istam cultorum mangonio factitiam esse, nec talem natura prouenire credunt: eam enim nasci lini semine excauatis cepis imposito, ac in terra condito. Sed qui huiusce rei periculum facere voluerunt, operam perdiderunt. Saporis acrimonia commendationem attulit ad vsum acetariorum, ex qua ex ordine esse vehementer excalfacientium facilè est coniicere. Draco hic hortensis Chrysocome Dioscoridis est Dalechampio, palmum alta (cultu procerior) coma hyssopi, corymbis onusta (κορυμβώδη legit, non κορυμβοειδῆ) radice densa (δασεῖαν sic vertit nõ hirsutam) tenui, instar veratri nigri, cypero pari, gustu non insuaui, ex dulci subaustero. Quæ omnia conueniunt. Nascitur sponte in saxosis montibus foro Sebusianorum propinquis, vulgò *Bourg en Bresse*, haud procul pago Cæsarea, vulgò *Cæseria*, qua itur in oppidulum comitatus Burgundiæ *Chauanas*. Fabulosum est quod aiunt nasci lini semine cepa incluso & sic sato.

Forma

Diosc. lib. 4. cap. 50.

DRACO, *Hortensis.*

CARYOPHYLLATA. CAP. LIIII.

Nomina

Lib. 26. c. 7.

Matth. in lib. 4. Dios. cap. 17.

QVO NOMINE herba hæc ab antiquis Græcis & Latinis scriptoribus nuncupata sit, nondum compertum est, nisi fortasse sit Geum Plinij, cui radiculas tribuit tenues, bene olentes. Sunt qui falsò Dioscoridis Lagopum esse credunt, quia in segetibus non nascitur. Recentiores Latini Caryophyllatam vocant à radicum odore, vulgus Benedictam à Diuina efficacia, & Sanammundam. Duo esse eius genera animaduertit Fuchsius, non tamen multùm à sese dissidentia. Primum genus caryophyllatam hortensem vocat, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in foliis, floribus, & paniculis, cuique flos paulò minor & pallidior quàm siluestri. Alterum caryophyllatam siluestrem appellat, cui flores multò maiores, & magis crocei. Duo quoque genera hîc depicta sunt. Caryophyllata vulgaris, & Caryophyllata montana. Caryophyllatæ vulgari folia sunt in summis pediculis tripartita, hirsuta, subaspera, agrimoniæ foliis quadantenus similia, quibus bina alia succedunt in eodem pediculo multò minora, omnia in ambitu insecta: caulis ramosus, rotundus, sesquicubitalis, geniculatus, hirsutus: flores pentaphylli æmuli, quibus villosa succedunt capitula, in quibus se-

Genera.

Cap. 143.

Forma.

CARYOPHYLLATA, Matthioli.

CARYOPHYLLATA Montana, Dalech.

men:radices copiosæ,tenues,subrufæ,caryophyllorum odore.Colitur in hortis ab herbariis. Nascitur etiam sponte secus vias, circa agrorum & hortorum sepes, & opacis locis gaudet.Caryophyllatæ montanæ radix nigra est,supernè crassa, paulatim gracilescens,vndique fibrata,inodora,fatuiq; gustus:folia non ita multa, caryophyllatæ superiori similia, in ambitu serrata:caulis pedalis, tenuis, in quo pauca folia & parua:flos luteus, lineis puniceis plurimis distinctus,capite in medio extuberante, quod succusso flore arrectis nigricantibus pilis horret. Aquosis locis gaudet. Aliam Caryophyllatam montanā exhibet Matthiolus. Caryophyllatā maiorem rotundifoliam vocat Lobellius. Hæc folia habet crassiora,crispiora, hirsutioráq; quā vulgaris,multa ab vna radice enata, longis pediculis nixa subaspera,laciniata,humi strata:caules tenues in cacumine non brachiatos, in quibus rara paruáque folia spectantur. In caulium singulorum verticibus singuli flores insident, pulchri,triplo ferè quàm in vulgari maiores,aurei, qui tandem flaccescentes pinnatum efficiunt orbem,magno naturæ artificio radice firmatur spithamæ longitudine minimi digiti crassitudine,sed non fibrata,rufáque:odore caryophyllorum,& gustu adstringente. Efficaciorem esse putat vulgari. Caryophyllatam aliam Pena descripsit, siue Geum Alpinū recentiorum, folia habet in imo plura,hederacea, nonnihil cristata,asari

Locus.

Forma.

CARYOPHYLLATA Montana, Matth.

In lib.4. Diosc.cap. 17.

CARYOPHYLLATA,
siue Geum Alpinũ Penæ.

ta, asarinæ rotunditate, aut saxifragiæ albæ, sed maiora: caulem è radice geniculata, & ex fusco rufóve albicante rectum, gracilem, cubitalem, summo ramulis diuisum, & flosculis albis, stellatis onustum. Tota nonnihil calfacit, exsiccatque, gustu caryophyllatæ aut saniculæ. Recentiores, & peruetustus herbarius calidam & siccam esse caryophyllatam in secundo ordine statuunt, folia sanè in gustu non mediocrem adstrictionem ostendunt. Radix itidem haud parum adstrictionis habet. Ea luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa arcas & vestes iucundo odore commendat. Decoctum huius sumitur ad perficiendas concoctiones, sedandósque coli dolores. Pectoris laterísque dolores & cruditates iucũdo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatem habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit, fomentum item ex vino decoctionis eius menses ciere. Contra venena etiam cum vino sumptam valere, concoctionem roborare, dolorem ventriculi & intestinorum à frigiditate aut flatibus ortum, decoctũ in vino sanare ait. Mirificè etiã ad inferna vulnera huius herbæ decoctum cõfert. Externa verò ex ea collini debent. Scribit etiam Matthi. lus recẽtiores caryophyllatæ potu vti ad thoracis interna vulnera: succum eius admista ærugine cuniculosis, contumacibúsque vlceribus vtiliter iniici. Eandem olfactu spiritus recreare, & frigidum cerebrum roborare. Epotam prodesse cœliacis, dysentericis, fœminarum profluuiis, & cruenta expuentibus. Tam intus sumptam, quàm foris illitam enterocelis auxilio esse. Temperamentum ei excalfaciens & exsiccans, maximè radicibus, quæ odoratæ & adstringentes gustu deprehenduntur, quibus qualitatibus attenuat, discutit, adstringit, & roborat.

Fuchs. cap. 145.

Vires & Temper.

In lib. 4. Diosc. cap. 17.

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEXTVS,

In quo describuntur & depinguntur plantæ Vmbelliferæ.

FOENICVLVM, CAP. I.

QVEMADMODVM earum rerũ quæ absconditæ sunt demonstrato & notato loco facilis inuentio est, sic, cùm rei herbariæ studiosi stirpes peruestigare cupimus, natales singularum locos scire debemus: sic enim diuersarum diuersis in locis à natura procreatarum scientiam percipiemus & consequemur. Quare primam stirpium differentiam à locis petitam primùm exposuimus: deinceps verò differẽtias aliàs, quæ tum à partibus earum insignibus sumuntur, tum à notis quibusdam illustribus, tum ab occultis & admirabilibus viribus, persequemur. Exordiemur autem ab iis quibus vmbella summatim insidet, quáq; venustè coronantur, veluti Fœniculum, anisum, anethum, daucum & alia pleráque. Est autem vmbella floris seminis've pedamentum, in multos digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem tanquam centro orti, in latius continuò radiátur, singuliq; florem vel semen sustinent in orbem circumactum. Quod quoniam vmbellæ, qua mulieres vultum vindicant à sole, & æstum arcent, circinatam effigiem gerit, Græci primùm hunc floris habitum σκιάδιον, mox Græcos imitati Latini dixerunt vmbellam, à qua vmbelliferæ plãtæ cognominantur: inter quas vulgatissimæ notionis est Fœniculum, quod Græcis μάραθρον dicitur, Actuario μάλαθρον, Latinis Fœniculum, Arabibus *Raienigi*, Gallis *fenouil*, Germanis *fenchel*, Italis *finochio*, Hispanis *Hinoio*, *&* *funcho*. Μάραθρον autẽ, ἀπὸ τοῦ μαραίνεσθαι, id est, à marcescendo Græcis dictum putant, quod eius è marcidi & arentis multus sit vsus ad condienda plurima. Fœniculum autem à Latinis, quod satum magno cum fœnore semen reddat, vel potius Græcorum imitatione Fœniculum dictum, quod quasi fœnum in hyemes arefactum & marcidũ reponatur. Eius genera tria assignat Dioscorides, marathrum siue fœniculum, hippomarathrum, id est, fœniculum erraticum siue siluestre, cuius aliud genus est semine coriandri. Apud nos in triplici differentia visitur, vulgare, dulce, & erraticum siue hippomarathrum. Fœniculum vulgare siue satiuum (quamquam & sponte virens reperitur in agris squallidis & siccioribus, vt in Narbonensi) caule assurgit geniculato, rotundo, multùm ramoso, hominis plerunque altitudine, læui exterius & herbaceo cortice, medulla intus fungosa, foliis longis, mollibus, minutissimè dissectis, vt capillamentorum congeriem potiùs quàm folia dixeris, odoris iucundi: vmbella in summis caulibus rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinata, in qua semen pallidum

Nomina — *Genera.* — Lib. 3. c. 67. — *Forma.*

FOENICVLVM Vulgare.

FOENICVLVM Siluest. Loniceri.

pallidum siue luteum, oblongum: radice candida, longa, odorata. Dulce caule est breuiore & exiliore, foliis anethi, semine maiore, gustu anisi dulci, colore albido, minus acri, hyemes non perinde fert ac vulgare, nec perinde frequens seritur, vt potè semine è Syria vel Græcia delato, tum pharmacopœis, tum coquis in apparãdis cibis vsu frequentissimum. Siluestre Fœniculum nominant Officinæ auctoribus Ruellio & Lonicero, satiuo procerius, brachiali crassamento, foliis etiamnum maioribus, semine miliaceo, radice alba, odorata. Tantæ amplitudinis in Mauritania, vt caulis duodecim cubitis assurgat, crassitudine palmorum quatuor.

Lib. 3. c. 48. *T. 1. fo. 233.*

Locus. Fœniculum passim in hortis satum prouenit. Agreste in petrosis & calidis inuenitur. *Tempus.* Floret Iunio & Augusto mensibus, Augusto semen maturũ est: *Vires & Temper.* Fœniculum herba si edatur, inquit Dioscorides, aut semen cum ptisana bibatur, lac attrahit. Comæ decoctum in renum doloribus subditum proficit, quippe quod vrinam excitet, (Sic Ruellius græca conuertit quæ in vulgatis codicibus leguntur. τὸ δὲ ἀφέχημα τῆς κόμης ὑποτεθὲν, νεφελικοῖς καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, quæ sonant, Comæ autem decoctum subditum, renum vitiis ortis circa vesicam confert, &c. In veteri autem codice legũtur, τὸ δὲ ἀφέχημα τῆς κόμης ποθὲν, νεφελικοῖς, καὶ τοῖς περὶ κύστιν χρήσιμον, διουρητικὸν ὑπάρχον. Hoc est, Potum autem ipsius comæ decoctum, renum atque vesicæ vitiis est vtile, cùm vrinam cieat. Quę lectio est omnium inculpatissima, & eam Cornarius agnouit, non enim renibus & vesicæ supponi potest hoc decoctum, maximè vt vrinam citet. At, dicet aliquis, imponi quidem posset his locis coma, vna cum dococto, aut etiam decoctum, spongia ex ipso imbuta, atque sic ἐπιτεθὲν legendum esset. Sed neq; hic vtendi modus vrinam ciere posse videtur. Quare omnino ποθὲν legendum, vt is effectus sequatur. Eandem comprobat Serapio, locum hunc Dioscoridis sic interpretatus. Et quando sumitur decoctio summitatum Fœniculi in potu prouocat vrinam, & ideo confert doloribus renum & vesicæ.) Contra serpentium ictus in vino potum prodest, menses ducit, in febribus nauseam & stomachi ardorem ex aqua frigida potũ sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caulibus & foliis expressus, in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem conficiuntur, vtiliter adiicitur. Extrahitur etiam succus ex semine viridi, foliis, ramulisq; ad eadem vtilis, & radix exprimitur in pri-

Lib. 3. c. 67. *And. La.* *Embl. 71. lib. 3.*

ma germinatione.In Occidentali Iberia liquorem gummi ſimilem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq; admouent, quò faciliùs vi caloris exudans gummi remittat.Hoc efficacius ſucco eſt ad medicamenta oculorum.Hippomarathrum eſt fœniculum ſilueſtre,magnum fert ſemen cachryi ſimile,radix ſubeſt odorata,quæ pota vrinæ ſtillicidium ſanat, radix appoſita menſes ducit.Semen autem & radix aluum ſiſtunt potu, & contra ſerpentium morſus auxiliantur,calculoſq; atterunt,& morbum regium expurgant.At foliorum decoctum potum lac attrahit,& mulieres à partu purgat. Vocatur & alterum hippomarathrum,folia habens anguſta, parua, oblonga,ſemen rotundum,ad coriandri ſemen accedens,acre,odoratum,calfaciendi vi prædictum, facultas eius ſuperiori reſpondet, ſed efficacia debiliore.Plinius eadem ferè de iiſdem tradidit his verbis,

Lib.20.c.23

Fœniculũ nobilitauere ſerpentes, guſtatu , vt diximus, ſenectam exuendo, oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intellectum eſt,hominum quoq; caliginem præcipuè eo leuari. Colligitur hîc caule turgeſcente,in ſole ſiccatur,inungitúrque ex melle.Vbique hîc eſt.Laudatiſsimus in Iberia è lacrymis fit,& ex ſemine recenti,fit etiam ex radicibus prima germinatione inciſis. Dixerat autẽ de ſerpentibus multò ante.Anguis hyberno ſitu mẽbrana corporis obducta, fœniculi ſucco impedimentũ illud exuit,nitiduſq; vernat.Et paulo poſt. Idẽ hyberna latebra viſu obſcurato,marathro herbæ ſeſe affricans oculos inungit ac refouet.Quo loco græca μαράθρου voce vſus eſt.Iſtis ſubiũgit. Eſt & in hoc genere ſilueſtre,quod alij hippomarathrum,alij Myrſineum vocant,foliis maioribus , guſtu acriore,procerius, brachiali craſsitudine,radice cãdida.Naſcitur in calidis,ſed ſaxoſis.Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri.Medicinæ in ſatiuo,ad ſcorpionum ictus,& ſerpentium,ſemine in vino poto. Succus & auribus inſtillaturvermiculóſq; in his necat. Ipſum condimentis propè omnibus inſeritur:oxyporis etiam aptiſsimè quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit,vel in febribus ſumptum,nauſeam ex aqua tritum ſedat, pulmonibus & iocinoribus laudatiſsimũ. Ventrem ſiſtit cùm modicè ſumitur, vrinã exciet,& tormina mitigat decoctũ,in lactiſq; defectu potum mãmas replet,radice cũ ptiſana ſumpta.Renes purgat,ſiue decocto,ſiue ſucco,ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex vino cocta:item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto.Calculos veſicæ pellunt, geniture abundantiam quoquomodo hauſtum facit.Verendis amiciſsimũ, ſiue ad fouendum radice cum vino cocta, ſiue contrita in oleo,illitum.Multi tumoribus & ſuggillatis cum cera illinunt.Radicis ſucco, vel cum melle contra canis morſum vtuntur, & contra multipedam ex vino.Hippomarathum ad omnia vehementius,calculos præcipuè pellit. Prodeſt veſicæ cum vino leni, & fœminarum menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemen quàm radix. Modus in vtroque,quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui Ophiaca ſcripſit, & Miction (Alij Micon legunt)qui Rhizotomumena,aduerſus ſerpentes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouiſsimis poſuit. Galenus vtriuſque facultates diſtinctiùs explicat,à Dioſcoride tamen non diſſentit. Fœniculum, inquit, tam valenter excalfacit, vt ex tertio ordine excalfacientium cenſeri poſsit, deſiccat verò non æquè, ſed ipſum quiſpiam in hoc primi eſſe ordinis poſuerit, quare lac procreat, quod ſi admodum deſiccaret, non ſanè efficeret, ſuffuſis eadem ratione auxiliatur,vrinas menſéſque ciet. Porrò eſt & alterum fœniculum, quod ob magnitudinem hippomarathrum nuncupant, cuius radix ac ſemen amplius quàm domeſtici deſiccandi vim habet. Quocirca ventrem quoque hoc nomine ſiſtere videtur. Nec ſanè manifeſta illis ineſſe videtur adſtrictio. Huius non radix modo, ſed & ſemen cachryi adſimile eſt,potéſtque & calculos frangere, & ictericos ſanare, menſéſque

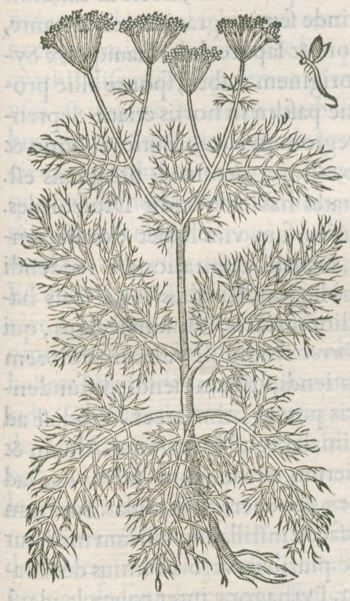
Lib.8.c.27. Lib.20.c.23 Lib.7.ſim.

ſeſq; & vrinas mouere, non tamen lac congerere ſicut illud ſuperius. Aliud eſt hippomarathrum, cuius ſemen rotundum eſt & acre, ſimile ſemini coriandri, facultate quidem hippomarathro ſimile, ſed debilius. Hæc Galenus.

ANETHVM. CAP. II.

ANHΘON Græcis, ſimilitet Anethum Latinis, Mauritanis *Xebet*, *Iebet*, ſiue *Sebet*, Italis *Anetho*, Germanis *Dyllen*, *& Hochkraut*, Hiſpanis *Eneldo*, Gallis *Anet*. Ἄνηθον autem quaſi ἀνίκητον, ideſt, inuictum quidã dictum volunt, quia appetentiam cibi excitat, ſed etiam ἀνηθεῖν congreſſus eſt, familiaritas, & coitio venerea, ad quam laceſſit Anethi eſus, vt antiqui prodiderunt; tametſi plurimo vſu genituram tandẽ exhauriat. Dioſcoride teſte. Anethum caules fert rotundos, geniculatos, ramoſos, ſeſquicubitali proceritate, folia exilia, fœniculi haud abſimilia, ſed duriora & craſſioribus ſtaminibus: floſculos luteolos in vmbellis caulium faſtigiis inſidentibus, vt in fœniculo ſemen minutum, latum, & quaſi foliatum: radicẽ lignoſam, neque adeò prolixam, neque adeò multis ſubnixam fibris. Adeò fœniculo ſimile eſt, vt pharmacopeos ſæpè fallat, niſi ſapore facilè diſcerneretur, ingrato, calidiore, & colore obſcurius virente. Hortis iam frequentiſſimum eſt, interdum etiam ſponte fœniculi modo prouenit. Iunio & Iulio menſibus floret. Facultatibus his pollet, auctore Dioſcoride. Anethi aridi comæ ac ſeminis decoctum potum lac attrahit, inflationes ac tormina ſedat: aluum vomituſq; ſiſtit (Sic vertit Ruellius quæ in vulgari codice leguntur, κοιλίαν τε, καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι. Ideſt, Aluum & vomitus leues ſupprimit: quãuis in veteri exemplari legamus, κοιλίαν τε καθαίρει, καὶ τοὺς ἐπιπολαίους ἐμέτους ἵστησι: quod eſt, aluum purgat, & vomitus leues ſupprimit, vrinas ciet, ſingultus lenit, oculos hebetat, & geniturã extinguit aſſiduè potum. Vtile etiã eſt ipſius decoctum mulieribus præfocatione vuluæ laborantibus ad deſeſſiones: ſemen eius vſtum & illitum condylomata tollit. Plinius cũ Aniſum & Anethum culinis & medicis naſci dixiſſet, poſtea Anethum quoque ructus mouet, inquit, & tormina ſedat: aluum ſiſtit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus cohibet ſemen feruens olfactum: ſumptum ex aqua ſedat cruditates. Cinis eius vuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Anethum, inquit Galenus adeò excalfacit, vt habendum ſit, aut ſecundi ordinis intenſi, aut primi finientis. Itaque meritò in oleo decoctum digerit, dolorem ſedat, ſomnum conciliat, & crudos incoctoſq; humores concoquit: fit enim ex eo oleum cuius propinqua ſit temperies pus mouentibus, & concoquentibus medicamentis, niſi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium eſt, ac digerendi facultate præditum. Vſtum autem tertij ordinis tum excalfacientium, tum deſiccantium fit. Propterea vlceribus nimis humidis mollibuſq; prodeſt, potiſſimum iis quæ in pudendis cõſiſtunt. At quæ in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem obducit. Cæterùm viride humi-

ANETHVM.

Nomina

Pet. Pe. in Hol. fol. 347.

Forma.

Locus.

Tempus.

Lib. 3. c. 58.

Vires & Temper.

Lib. 19. c. 8.

Li. 20. c. 18.

Li. 6. ſimpl.

dius eſt, & minùs calidum. Itaque magis quàm ſiccum concoquit, & ſomnum conciliat, ſed minùs digerit. Idcirco mihi videntur veteres in conuiuiis vſi eſſe coronis ex eo concinnatis.

ANISVM. CAP. III.

Nomina — *Lib. 2. c. 17.* — *Petr. Pe. in Ad. fol. 322* — *Forma.*

ANIΣON & ἄνησον Græcis, Latinis & Officinis Aniſum, Mauritanis *Aneiſum, & Anexiſſum*, Italis *Aniſo*, Hermanis *Aniſz, & Eniſz*, Hiſpanis *Matuhalua, & Yerua dulce*, Gallis *Anis*. Ἄνισον quidam, auctore Plinio, quaſi ἀνίκητον vocauere, quia appetētiam cibi præſtaret. Sed veriſimilius eſt ſic dictum ὅτι ἀνίησι τὰς ἐμπνευματώσεις, id eſt, quod remittit & laxat tenſiones flatulentas internas & externas. Aniſum foliis eſt apio hortenſi recens prodeunti par, caulem edit rotundum, tenuiter ſtriatum, inanem, multis ramulis brachiatum: folium cùm primùm enaſcitur, rotundum, ſed deinde api modo diſſectum, verùm minus & magis candicans: in caulium ſummitate elegantes vmbellæ ſpectantur, floribus candidis decoratæ, deinde ſemine grauidæ, candicante, oblongo, odore & ſapore dulci ſuauiq́; . Ex Syria & Creta originem habet, ſponte illic prouenien s, nunc paſsim in hortis etiam Septentrionalium regionum ſatum fruticat. Iunio & Iulio menſibus floret, ſemineq́; prægnans eſt. Cuius facultates has eſſe tradit Dioſcorides. Aniſum in vniuerſum vim habet excalfaciendi, ſiccandi, facilem reſpirationem reddendi (εὔπνουν Græcè legitur, Ruellius vertit oris halitum iucundiorem facit, Plinium ſecutus, qui ſic vocem εὔπνουν reddidiſſe videtur) dolorem ſedandi, diſcutiendi, vrinam ciendi, diffundendi. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad venenata animalia, & ad inflationes. Aluum & album mulierum profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & venerem ſtimulat. Suffitum naribus dolorem capitis ſedat: tritum & cum roſaceo inſtillatum aurium medetur rupturis. Hæc Dioſcorides. Quæ particulatim & pluribus verbis Plinius declarauit. Aniſum aduerſus ſcorpiones in vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatū ſiue crudum, ſiue decoctum. Item viride aridúmve omnibus quæ condiuntur, quæq́; intinguuntur deſideratum: panis etiam cruſtis inferioribus ſubditū. Saccis quoque additur. Cum amaris nucibus vina cōmendat, quin ipſum oris halitū iucundiorem facit, fœtoremq́; tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo ore mox vino colluto: vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpēſum in puluino, vt dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat: ob has cauſas quidem Anicetum id vocauere. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum è vino radicem eius tuſam imponit Iollas. Ipſum cum croco pari modo & vino, & per ſe tritum cum polēta ad magnas fluxiones, extrahendiſq́;, ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyſſopo, & aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum: cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo

ANISVM.

Locus. — *Tempus.* — *Lib. 3. c. 56.* — *Vires & Temper.* — *Li. 20. c. 17.*

tabulo Anisi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tussim. Præcipuum autem est ad ructus, ideò inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Potū somnum conciliat, calculos pellit, vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, neruis quoque quibus succinctum est corpus vtilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud vtilius ventri & intestinis putant: ideò dysentericis & in tenesmo datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendū cum Anetho parturientibus. Phreniticis quoque illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium, aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoque faciliùs olfactātes. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto vsus est, & contra lassitudines, in oleo decoquens, addito nitro. Semine eius poto lassitudinis auxilium viatoribus spopondit. Heraclides ad inflationem stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris, aut intestinorum inflationes, & Orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit seminis tantumdem hyoscyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabulum eius, & folia lauri decem, trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. Strangulationes vuluæ si mādúcetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo aceto & melle sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & fœniculi vsus est, in aceto, & mellis cyatho vno. Lenit articulares morbos, cū amaris nucibus illitum. Sunt qui & aspidum venenis aduersari naturam eius putent. Vrinam ciet, sitim cohibet, venerem stimulat. Cum vino sudorem leuiter præstat. Vestes quoque à tineis defendit. Efficacius semper recens, & quò nigrius. Stomacho tamen inutile est, præterquàm inflato. Hæc Plinius. Galenus, Anisi semen, inquit, maxime vtile est, acre & subamarum, vt propè ad vrentium accedat caliditatem. Est autem & in siccando tertij ordinis, sicut & in calefaciendo. Proinde & vrinā ciet, & digerit, & flatus ventris reprimit. Hæc Galenus. Sed cum nullum sanè ex omnibus flatus dissoluentibus oleraceis seminibus gratius sit ventriculo, minùs habeat acrimoniæ, aut plus suauitatis quàm anisi semen, neutiquam, vt ex Dioscoride Galenus arbitratur, tertio gradu hodie gustanti apparet calidum. Quare id de Aniso in Syria, aut sponte alibi in regionibus calidis nato intellexisse videtur, nunc cùm nuspiam sponte proueniat, sed in hortis duntaxat etiam Septentrionalium regionum colatur, mutatione cœli, soli & cultus, nonnihil caloris deposuisse necessum est. Simeon Sethi ad vetustos ex frigore iecoris affectus Anisum prodesse scripsit, & ad spirādi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in ventriculo sunt digerere, obstructiones tollere, & lactis copiam facere.

Li.6.simpl.

CARVM. CAP. IIII.

Nomina

KΆρος Grecis & κάρον siue καρῶον, Latinis Carū, vel Careū, Officinis Carui nominatur, Arabibus *Caruia, Karauia*, seu *Carui*, Italis *Caro*, Germanis *Matthkumich*, Hispanis *Alcaraueа*, Gallis *Carui*. Carum autem à Caria regione in qua laudatissimum nascitur, appellationem accepit.

Forma.

Id pastinacæ siluestri haud absimile caules ab vna radice multos emittit quadrangulos, geniculatos, cubitales, folia pastinacæ siluestris, vmbellas in summis caulibus, candidis floribus refertas, semen angulosum, copiosum, subnigricans, acre, & linguam vellicans, radicem oblongam & luteam, crassiusculam. In pratis hodie prouenit, optimū, vt dictum est, in Caria. Maio & Iunio mēsibus floret, & semine

Locus.
Tempus.

prægnans

CARVM, Matth.

Lib.3. c.57.
Vires & Temper.

prægnans eſt. Carum, inquit Dioſcor.calfacit, vrinam ciet,ſtomacho vtile eſt,ori gratum (legitur enim Græcè εὔστομον, Ruellius vertit os commendat, quod eſt idem ac ſi dicas ſuauem anhelitum reddit)concoctionem adiuuat. Miſcetur etiam commodè antidotis & oxyporis. Aniſi vicem præſtat,(Sic Ruellius, cùm legatur in veteri codice ἀναλογουῦ ἀνίσῳ, ἢ ἀνήθῳ. quod eſt, aniſo, aut anetho proportione reſpondet) Radix elixa paſtinacæ ſiluestris modo edendo eſt.

Lib.19. c.8.

De eodem breuiter ſic Plinius. Peregrinum & Careum,gentis ſuæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunque terra ſeri vult, ratione eadem qua Oluſatrum.Laudatiſsimum tamen in Caria,proximum in Phrygia.

Li.7.ſimpl.

Cari ſemen,inquit Galenus, calfacit & exſiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poſsidens. Quare & flatus extinguit, & vrinam ciet,non ſemen tantum, ſed & planta.

Li.2. Alim.

Idem alibi radicem Cari melioris ſucci eſſe ait, quàm paſtinacæ, tamen æquè cõcoqui.

Matthi. in ca.57. lib.3.

Notiſſimum eſt Officinis Carum, præſertim eius ſemen quod aperit,prouocat,diſſoluit,incidit. Auxiliatur frigidis vteri affectibus, confert omnibus frigidis morbis capitis,viſum acuit. Herba pro olere editur, radix cocta eſtur perinde vt paſtinaca. Seminis farina miſcetur cataplaſmatis, quæ ad ſuggillata parantur. Integrum ſemen Germani cum pane ſubigunt, ciborumq; condimentis indunt, quemadmodum nos aniſum & fœniculum.

AMMI. *CAP. V.*

Nomina

AMMI Græcis, Ammi Latinis dicitur, Officinis corruptè Ameos, Arabibus *Nanocha h Anazue*,ſeu *Nanachue*. Cui idem quod ſuperioribus non euenit: harum enim deſcriptiones à Dioſcoride prætermiſſæ, quin etiam vulgo notæ eſſent efficere non potuerũt, illius integra facies ab eodem non delineata quodnam genuinum ſit ex multis generibus, quæ ab herbariis proponũtur,ambiguum reliquit. Ait enim ille duntaxat σπερμάτιον,ideſt,paruum ſemen eſſe vulgo notum,multò minùs cumino,guſtu origanum reſipiens,vt videatur Ammi appellatio perpuſillum quaſiq; arenaceum exilitate & colore ſemen eſſe. Fuchſius & eum ſecutus Dodonæus Ammi commune, ſiue Ammi Officinarum,verum Ammi eſſe autumant: quod caule rotundo & herbaceo conſtat,ſurculis multis & exiguis:folio oblongo,anguſto, per ambitum inciſuris diuiſo : flore paruo, candido, vmbella anethi : ſemine exiliore multò quàm cuminum,acri & ſubamaro,origanum præ ſe ferente:radice candida & multifida.

Ca.21. hiſt.
Lib.2.c.79.
Forma.

Quidam Bupleuron Plinij eſſe volunt, vt Bupreſtin Auriculam leporis deſcriptã poſt hac cap.23.de Panace. Eſſe autem hãc herbam verũ Ammi,inquit Fuchſius, ſeminis in guſtu ſapor qui ſubamarus & acris eſt,omnium maximè oſtendit:talem enim in eo ſaporem Galenus requirit: origanum etiam guſtu referre videtur.

Ibidem.

Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium,cuius pictura & teſtimonium ſatis docent hanc herbam eſſe Ammi genuinum. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre,ideoq; à nonnullis piperculam dictam eſſe ait.

Id quod

AMMI, Fuchs.

AMMI, Matthioli.

Id quod verissimum esse comperies, si semen gustaueris: miram enim huic acrimoniã inesse senties. Nusquam apud nos sponte sua nascitur, inquit Fuchsius, satum tamen facilè & magna copia prouenit, sic vt deinde extirpari vix queat. Augusto mense floret, ac deinceps vbi defloruit semen abundè producit. Sed hæc improbat Matthiolus his verbis. Quod Ammios nomine passim in Officinis habetur, cùm probatissimum, Plinio teste, omnino sit candidius, id nigricat, adeoq; vulgaris petroselini semen æmulatur, vt visu ab eo discerni minimè possit, sed in hoc gustum consulere oportet: nam cùm haud leuiter sit acre, facultatis discrimen gustu facilè deprehenditur. Præterea cùm hoc nullũ origani saporem gustu repreſentet, perspicuum est non esse legitimũ. Hæc ille. In quibus animaduertendum Plinium candidioris nota non præstãtiam seminis Ammios, sed huius à cumino discrimen indicasse. Sunt enim hæc eius verba. Pleriq; alterius naturæ (à cumino Æthiopico) in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Illi verò legitimum Ammi substituit Matthiolus, quod ex horto Patauino Anguillara misit. At Pena istud in Patauinis hortis cultum, etiamq; nõ procul Ageno & Garumna in Aquitania à se collectum, foliis & vmbellis Dauci cretensis, semine & radice hortẽsis apij, neutiquam illis in Ammi semine viribus expetitis præditum est. Aliud semen non multis ab hinc annis cœptũ fuit deuehi ex Siria aut Creta Venetias, hortensi apio par, sed flauum, gustu aromaticum, feruidum, origanum præferens. Ex eo in horto Condenbergij, sapore pastinacæ, aromatico semine prouenisse ait Lobellius Ammi Creticum aromaticum, quod & pinxit Matthiolus. Aliud Ammi perpusillum ex Lobellio hîc appinximus, radice superioris simili, foliis fœniculi, semine perpusillo in vmbellis multis. Sunt qui aliud Dauci genus faciunt, id nimirum quod Matthiolus crithami terrestris nomine descripsit his verbis. Nascitur, inquit, in Bohemia, præsertim in agro Pragensi non solùm inter segetes: sed in agrorum marginibus & secus vias, foliis longis, angustis, firmis, ternis ex vno pediculo, ipsóque longo prodeuntibus, vtrinq; denticulatis, falcis frumentariæ modo. Cæterùm quæ in caulium summis partibus habentur minora breuioráque sunt: caulem gerit ramosum, alis concauum, geniculatum, in cuius summitate ramuli exeunt diuulsi, in quibus floridæ albicantesq; vmbellæ, postremò semen paruum, oblongum, acre & odoratum. Radice nititur simplici,

Locus.

Tempus.

Ca. 61. li. 3.

Li. 20. c. 15.

In Ad. fol. 323.

Ca. 132. li. 3.

pastinacæ

AMMI Perpusillum, Lobel.

AMMI quorumdam, Dalech.

pastinacæ haud absimili, minore tamẽ, sapore imprimis dulci, sed si diutius mandatur, acri & odorato. Ammi, inquit Dioscor. vim habet excalfactoriam & exsiccantem. Facit ad tormina, vrinæ difficultatem, venenatorum morsus cum vino potum, menstrua ciet. Miscetur rodentibus ex cantharidibus confectis medicamentis, vt inde exortis vrinæ difficultatibus resistat. Suggillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctum in pallorem mutat. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat. Eadem tradit Plinius. Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Suggillata & oculorum epiphoras mitigat cum lini semine. Scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter (nimirum vt cuminum,) mutat in pallorem. Suffitum cum vua passa aut resina vuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum. Galenus herbæ quam vocant Ammi, semen maximè vtile esse scribit, facultatis excalfactoriæ & desiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & gustu subamarum est, & acre. Hinc perspicuum est quod digerat, & vrinam moueat. Fuerit autem in calfaciendo resiccandoq; ex ordine tertio intenso.

Lib. 3. c. 61. *Vires & Temper.* Li. 20. c. 15. Li. 6 simpl.

CVMINVM SATIVVM. CAP. VI.

Nomina — KYMINON Græcis, sic & Latinis Cuminum, Officinis Cyminum, Arabibus *Camum* seu *Kemum*, Italis *Cumino*, Hispanis *Comino*, Gallis *Comin*, Germanis *kimmel*. Est autem tantæ feracitatis, inquit Pena, inter oleracea Cuminum, vt etiam maledictis satũ vberrimè luxuriet. Vnde Cuminum quis, quasi prægnans à verbo κύω manasse putet. Eius genera tria sunt Dioscoridi, satiuum, & siluestre duplex. Satiuum aliquantùm diuersum diuersis è locis Syriæ, Græciæ, Ciliciæ allatum obseruatur. Quod enim albicat hirsutumq; est semen, præstantius habetur. Aliud neutiquam hirsutum est. Nec putandum discrimen aliud fuisse Æthiopici aliúsve, quàm loci prærogatiua.

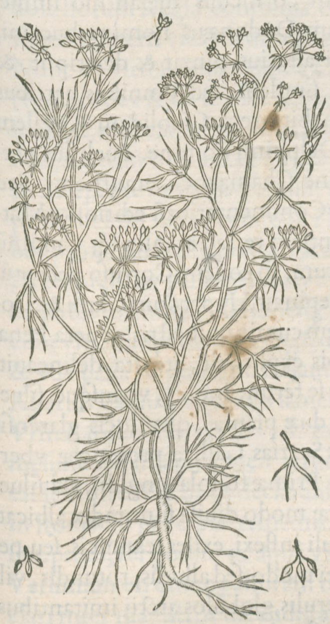
In Ad. fol. 330. *Genera* Pe. ibid.

Visusq;

Visusq; est Hippocrates satiuum istud albicans hirsutumq;, basilicum seu Æthiopicum statuisse. Cuminum satiuum caule est longo, recto, multis adnatis ramusculis, foliis minutim discisis, fœniculi similibus, flores in vmbellis emicant veluti in fœniculo, in quibus tandem copiosum semen. Radix albicat, & summo repit

Forma.

CVMINVM Satiuum Matthioli.

cespite. Tractu gaudet calido & putrescibili, quamobrem frequentissimum in maritimis nascitur. Prouenit, inquit Dioscor. in Galatia, in Asia, Cilicia. Omnibus præfertur Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellat. Secundum locũ tenet Ægyptiũ, reliqua sequuntur. Cuminum siluestre eodem Dioscoride auctore, frutex est paruus, caule palmum alto, tenui, in quo foliola quaterna aut quina, tenuia, veluti, serrata, & gingindij diuisura: in cacumine capitula quina aut sena habet, rotunda, mollia, in quibus semen est acerosum, gustu satiuo acrius. Nascitur in collibus. Plurimum efficaciusq;, inquit Dioscorides, in Lycia, Galatia Asiæ, & in Carthagine Hispaniæ. Alterum siluestris Cumini genus satiuo non dissimile est, quod à singulis floribus elata promit cornicula, in quibus semen est melanthio simile. Cuminum satiuum vulgo satis notum, hîc ex Matthiolo pictum damus. Item prius siluestris genus ex Cortusiana liberalitate. Alterum verò siluestris genus, idem Matthiolus cum Ruellio & Gesnero eam plantam esse putat

Locus.

Lib.3. c.59.

Cap.59.li.3.

CVMINVM Siluestre, I. Matthioli.

CVMINVM Siluestre, II. Matthioli.

quam herbarij Consolidam Regiam siue Regalem appellant, Galli *Pied d'Alouette*, Germani *Rittersporn*, idest, equitis calcar. Caulem fert simplicem, ramulis multis brachiatũ, tenuibus, longis, diuisis, siluestris nigellæ modo. Flores edit purpureos, nigræ violæ æmulos, ex quorum altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ calcaris veterum formã exprimere videntur, vnde illi nomen à Germanis inditum. Semen fert in corniculis melanthio simile. Hanc plantam Dodonæus nomine buccini, seu Delphini alterius pinxit & descripsit, & huic prorsus similem, sed omnibus partibus maiorem & habitiorem Cõsolidam Regalem hortensem, Delphinij nomine. Fuchsius perperam nomine Chamæmeli eranthemi. Sed in postrema Commentariorũ editione Matthiolus sententiam retractat, aliudq́; Cuminũ siluestre alterum, ab eodem Cortuso acceptũ, idq́; verum depinxit, Hypecoum Clusij & Dodonæi. Eadem cumini siluestris genera Pena: his ferè verbis explicauit, atq́; ita delineauit. Speciem præ se ferunt, inquit, vtriusque siluestris Cumini duæ plantæ, quæ locis glareosis prope Aquas Sextias Gallicæ prouinciæ vbertim crescunt. Primæ foliola gingidij, vel siluestris pastinacæ modo diuisa sunt, radix albicat, parua, cauliculi inflexi, exiles scandicis seu pectinis venerei modo, sed albidis, rotundis, villosisq́; glomerulis, globulos arctij imitantibus, tenera papposáve lanugine cinctos, in sphærulam densam, magnitudine pinpinellæ, platani modo globulariæ've Monspeliensibus dictæ. Semen dẽtis leonis vel platani, sed multò minus. Alterius siluestris duæ sunt plantæ quæ effigie satis congruere vidẽtur. Ea quæ minùs cognita, exigua & pulchra, non procul Aquis Sextiis oriũda, complura gerit cornicula, siliquata, adunca, scorpioidis dictæ modo, sed crassiora, semine intus præsepiolis distincto, colore flauo, oblongo: cauliculi graciles, teneriusculi, & folia parua, carei aut scandicis, pectinis venerei, fumariæ've incisuris profundis: exigua radix, lutei flores Maio mense, Chelidonij maioris, aut erucæ, sed minores. Eidem eisdemq́; natalibus siliquata perquàm similis sociatur altera non nisi folio tenuiore, distans, angustiore, seseli Massiliensis diuisura, ad imum plantæ iuxta radicem albicantem, chœrephyllo similem plurimum nascente, cauliculis ferme glabris, siliqua maiore: semine ibi contento, galegæ, subfuluo. Regia verò consolida alibi dicta, Cumini foliis, floribus purpureis, & interdum

[Margin: (ms.) Consolida regia / flos alandæ]

[Margin: Lib.2.ca.15.]

[Margin: Ca.8. hist.]

[Margin: In Ad.]

CVMINVM Siluestre alterum, Matth.

CVMINVM Siluestre siliquatum, Penæ.

terdum candidis,speciosis,coronariis,in calcaris antiqui speciem,è quibus cornicula oblonga,recta promuntur,semine nigellæ nigro, adeò hortis mulierculisq; familiaris est,vt minimè notionis dilucidioris egeat. Hasce itaque plantas Pena proposuisse se ait,vt quisque pro arbitrio de illis statuat. Cum enim Cumini satiui sapore odoréve grato non polleant,nedum id superent, dubium est illáne sit Cuminum siluestre. Alteri quidem lutei flores insunt, & semina melanthij desunt. Sola horum Regia consolida vocata videtur adhuc Cumini siluestris coniecturā fouere:tametsi vsus medicamentis,aut cibis, vel nullus vel incertus. Hæc Pena. Nunc de viribus dicendum. Cuminum satiuum, inquit Dioscor.ori gratum est (vetus codex & Oribasius habent εὐστόμαχον, idest,stomacho gratum) Calfacit,adstringit,exsiccat,ad tormina inflationésque conuenit coctum, & cum oleo infusum,aut cum hordeacea farina impositum.Orthopnoicis datur in posca, demorsis à serpente in vino. Testium inflammationibus auxiliatur impositum cum vua passa,aut lolij farina ceratóve.Fluxum muliebrem cohibet, item sanguinis è naribus profluuium tritum cum aceto & admotum. Siue bibatur,siue illinatur corporis colorem in pallidius mutat. Cumini siluestris prioris semen bibitur ex aqua aduersus tormina inflationesq;, ad venenatas bestias, & stomachi humiditatem cum vino:singultus ex aceto sedat. Tollit & suggillata commansum,ac cum melle & vua passa impositum. Inflammationes etiam testium sanat cum iisdem illitum. Alterius Cumini siluestris semen serpentium morsibus optimum est præsidium. Vrinæ stillicidio vexatis, & calculosis auxiliatur, & iis qui sanguinis grumos meiunt.Sed iis apij semen feruefactum postea bibendum est. Cumini vtriusque easdem vires Fuchsius declarauit.Plinius his verbis, Cumino satiuo magnus vsus in stomachi præcipuè remediis. Discutit pituitas & inflationes tritū & cum pane sumptum,vel potum ex aqua vinoq;: tormina quoque & intestinorum dolores. Verumtamen omne pallorem bibentibus gignit. Ita certè ferunt Porcij Latronis clari inter magistros dicendi, assectatores similitudinem coloris (palloris alij legunt)studiis contracti imitatos:& paulò ante Iulium vindicem assertorem illum à Nerone libertatis,in captatione testamenti sic lenocinatum. Narium sanguinem pastillis inditum, vel ex aceto recens sistit.Testiculorum epiphoris per se impositum,tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in ventrali satis est.Morbo regio in vino albo à balneis datur. Æthiopicum maximè in posca,& in ligmate cum melle. Africano priuatim vrinæ incontinentiam cohiberi putāt. Satiuum datur ad iocinoris vitia tostum,tritum in aceto:item ad vertiginem.Iis verò quos acriore vi vrina mordet,in dulci tritum vino. Ad vuluarum vitia in vino, prætérque impositis cum vellere foliis:testium tumoribus tostum tritumq; cum melle,aut cum rosaceo & cera. Siluestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones,ad scolopendras. Sistit & vomitionem nauseasq; ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur, illinitúrque,vel penicillis feruens adprimitur fasciis. Strangulationes vuluæ potum in vino aperit,tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur ad sonitus,atque tinnitus cum seuo vitulino vel melle. Suggillatis illinitur cum melle, & vua passa, & aceto: lentigini nigræ ex aceto. Cymini semine maximè vtimur,inquit Galenus,quemadmodum Anisi,Ligustici, Cari,Petroselini. Est verò & facultatis excalfacientis, sicut illorum vnumquodque,tum vrinam mouentis, & flatum extinguentis, ex tertio ordine excalfacientium.

Lib.3. c.59.
Vires & Temper.

Li.20. c.14

Li.7.simpl.

Temperamentum

APIVM. CAP. VII.

Nomina GRAECIS σέλινον, & σέλινον κηπαῖον, Latinis dicitur Apium, & Apium hortenſe, aut ſatiuum, Arabibus *Charß, Charſi*, ſeu *Chares*, Italis *Apio domeſtico, & Petroſello*, Germanis *Peterſilien, & Peterlin*, Hiſpanis *Perexil*, Gallis *Perſil*. Selinum autem Græci vocant, quaſi ἕλεσι σευόμενον, hoc eſt paludibus impulſum: quapropter Homerus ἐλεότρεπτον σέλινον cognominat, quod paludoſis gaudeat, & in iis enatum lætius exurgat. Mauult tamen Pena Selinum quaſi lunaticum, dictum ab illo formidando affectu, quem accerſit eſu, quã à paluſtri ſolo, vbi non ſemper naſcitur. Multa alia ſunt Apij genera à locis & magnitudine nomen ſortita. Apium ſilueſtre, Gallis *Perſil ſauuage*, Eleoſelinum, Oreoſelinum, Petroſelinum, Hipposelinum. Apium hortenſe ſiue ſatiuum verum antiquorum, omnium ferè herbariorum ſententia, & coniectura potius quã vlla à veteribus expreſſa figura, vulgare noſtrum Petroſelinum hortis frequentiſsimũ, cibiſq; gratiſsimum eſſe creditur, caule concauo, inquit Ruellius, tenuiter ſtriato, rotundo, multiſq; ramis brachiato, ſæpe cubitalem æquante altitudinem: foliis tripartito diſſectis, & leuiter criſpis, oris leuiuſculè laciniatis: floſculo candido, &

Fuchſ. cap. 283. hiſt. — In Ad. — ***Genera*** — Lib. 3. c. 46. — ***Forma.***

APIVM Hortenſe.

APIVM Silueſt. Dalech.

quo minutiorem haud temerè reperias, nudo ſemine, radice ſingulari, ſuauiter olente. Aliud eſt hortenſe Apium criſpatum, perelegans & rarum, à ſuperiore nihil diſtans, niſi foliorum criſpatis oris, argutioribuſq; & minutioribus inciſuris: σέλινον ἄγριον, Apium ſilueſtre, cuius meminerunt Theophraſtus & Dioſcorides, hîc ex Dalechampij opinione depictum eſt, deſcriptumq; radice gracili, longa, candida, odorata, folio Apii hortenſis, perquàm tenui, caule palmum alto, flore puſillo, albo in exiguis vmbellis, quas herbacei cortices glumis ſpicarum non diſsimiles ſuſtinent, & ſubtus ambiunt, ſemine minutulo. In aſperis collibus prouenit. Dodonæus longè aliud ſilueſtre Apium exhibuit, quod foliis eſt magnis, valde inciſis, planè ſilueſtris paſtinacæ, ſed multò maioribus, caulibus rotundis, cauis, quaternos

Lib. 7. hiſt. ca. 4. — Li. 3. c. 69. — ***Forma.*** — ***Locus.*** — Lib. 5. c. 45.

APIVM Siluest. Dodon.

ternos quinósve pedes longis, ima parte ex fusco rubentibus, in quorum summitate rotundæ vmbellæ flores albos gerunt, deinde semen cōpressum, hirsutum, anetho, haud dissimile, sed maius: radix in duas trésve alias secatur radices, non in altum descendentes, sed obliquè huc illuc sparsas, calefaciendi vi præditas, & linguam vrentes. Ex tota herba, tam ex caulibus quàm ex foliis succus albus manat non aliter quàm ex tithymalis. Thyssellium fortasse Plinij. Thyssellium est, inquit, non dissimile Apio: huius radix commanducata purgat capitis pituitas. Silaus Plinij quibusdam, perperam Meum Batauis & Antuerpiensibus. Ελειοσέλινον, palustre apium, Gazæ paludapiū, Officinis Apiū, Mauritanis *Assilus*, Italis *Apio palustre*, Germanis *Epffich*, seu *Eppich*, Hispanis *Perexil d'agua*, Gallis *Persil de marez*, *Ache*, *Api.* Satiuo grandius, sed ingrati tum saporis, tum odoris, in aquosis locis nascitur. ὀρεοσέλινον, Latinè etiam Oreoselinum, & Apium Montanum, Gallicè *Persil de montaigne.* Id, inquit Dioscor. Caulis est vnus dodrantalis extenui radice. Circa ipsum sunt ramuli & capitula cicutæ similia, multò tamen tenuiora, in quibus semen oblongum, acre, tenue, odoratum, cumino simile. Nascitur in petrosis & montibus. Quod ex herbariorum sententia hîc depinximus, radice crassa, longa extrinsecus nigra, intus candida, acri, odorata, aromatica, foliorum densa coma circa radicem humi iacentium, Apio hortensi similium, sed

Thysseliū Plinij. Lib.25. c.11.

Forma.

Oreoselinum. Lib.3. c.64.

Forma.

APIVM Palustre, Matth.

APIVM Palustre, Fuchs.

APIVM Montanum, Dalech.

PETROSELINVM Dalechampij.

latiorem iucundè olentium in pediculis infernè rubentibus: caule cubito altiore, è medio foliorum ambitu prosiliente, ferulaceo: Flore in vmbella candido, semine Apij, acri, odorato & amaro. Prouenit in asperis, saxosis, lapidosis, apricis, nonnunquam etiam ex saxorum rimis emicat. Floret Iulio mense. Sed cum in hac planta quædam Dioscoridis historiæ repugnent, nihilominus herbarij, vt diximus, plantam istam Oreoselinum, & horum quidam Oreoselinum maius appellant: aiuntq; deprauatos esse Dioscor. codices, præsertim vbi legitur, περὶ δὲ αὐλὸν κλωνάρια καὶ κεφάλια μηκωνίῳ παρεμφερῆ, in aliis κωνείῳ παρεμφερῆ. Nam cùm Theophrastus & Plinius scribant, vt dicemus, Apio montano inesse folia Cicutæ, cumq; nihil edat capitulis papaueris simile, perspicuũ est legendum esse non κεφάλια μηκωνίῳ, sed καὶ φύλλα κωνίῳ παρεμφερῆ, idest, & folia cicutæ similia. Alij aliud Oreoselinũ proponunt in Sequanorum montibus ad pratorum saxosos margines nascens, caule & foliis Cicutæ, nunc humile, nunc procerum pro loci natura: radice tenui, candida. Flore in vmbella albo, semine oblongo, nigro, acri, odorato, Cymino simili. Parisienses pro Oreoselino plantam mõstrant raram & nobilem in sabuloso Surenæi montis vertice, nec vsquam alibi nascentem, radice longa, crassa, acri, odorata, sapore & odore Empetro nostro simillimo, coma Apij, humi procumbente, densa: flore in vmbella candido, semine acri, & odoris suauis. Πετροσέλινον, & πετροσέλινον μακεδονικὸν, Latinè Petroselinum & Petrapium, & Apium saxatile, & Petroselinum Macedonicum, quòd copiosius in Macedonia proueniat, in præruptis locis, ait Dioscorides, semine ammij, odoratiore, acri & aromatico. Verùm id Petroselinum esse putat Dalechampius, quod hîc depinximus, in saxosis tumulis prope Gratianopolim nascens, atque adeò rupibus ipsis paucula terra opertis hærens, qua sol flagrantissimus illidit radios, radice breui, parum fibrata, nigra, nec, quod mirum est, acri, nec odorata, supernè festucis comata, folio Apij hortensis, non illo quidẽ latiusculo, coriandro simili, prope radicẽ luxuriante, sed Altero illo tenuiore, anetho propemodũ simili, summis Apij caulibus & ramis conspicuo ac exili, cùm teritur Apij hortẽsis odorem sic spirãte, vt si quis clausis oculis naribus admoueat, apium hortense olfactu esse iudicet, flore in vmbella non prorsus candido, sed nonihil rubente, semine apij hortensis, primùm

Petroselinum.

Lib. 3. c. 64.

Forma.

mùm ſubrubro, deinde nigreſcente, ſi guſtes, amaro initio, at cùm pluſculò manditur acri & valde vrente, odorato quod Galenus in hoc ſemine requirit. Aliud

PETROSEL. Macedon. Matthiol.

Petroſelinum Macedonicum depinxit Matthiolus, quod iam in quibuſdam Italiæ hortis colitur petito ex Macedonia ſemine, foliiſque exit apio paluſtri ſimilibus, ſed minoribus, caule craſſo, ramoſo, alis frequentibus cauo, floribus albis, ſemine hortenſi apio ſimili, odorato & amareſcente, ἱπποσέλινον Græcis, Latinis Oluſatrum nominatur, Gazæ Equapium, à magnitudine ſic dictum. Eſt enim maius Apio hortenſi & candidius, inquit Dioſco. caule cauo, alto, tenerò, veluti lineas habente, foliis latioribus, ſubpuniceis, in quibus eſt coma velut roriſmarini, flore plena, in corymbos priuſquam defloreſcat, compacta. Semẽ eſt nigrum, oblongum, acre, ſolidum, aromaticum: radix odorata, candida, non craſſa, ori grata (εὔστομος enim legitur in vulgatis exemplaribus, in antiquo εὐστόμαχος, id eſt, ventriculo grata) Naſcitur in locis vmbroſis, & iuxta paludes. Matthiolus pro Hippoſelino monſtrat Leuiſticũ vulgare hîc depictum, cùm nullam aliam plantam norit quæ legitimum referat, & Braſſauolam reprehendit, qui herbam Maceronẽ Italis vulgò vocatam Hippoſelinũ eſſe falsò exiſtimat: fortaſſe, inquit, peruerſa Marcelli interpretatione deceptus, qui præter Dioſcoridis ſententiam hippoſelino radicem intus candidam, foris nigram reddidit, cùm tamen in Dioſcoride nulla nigri coloris fiat mentio. Eius Marcelli lapſus in cauſa eſſe potuit, quod apud Theophraſtũ legerit Hippoſelini radicem Raphani modo craſſam eſſe, ſed nigram, cùm Theophraſtus illic non Dioſcoridis Hippoſelinum, ſed Smyrnium potiùs deſcripſerit, vt dicemus. At non ſolum Marcellus & Braſſauola, ſed Dodonæus, Pena & plerique alij herbarij plantam, quam recentiores Petroſelinũ Alexandrinum, Officinæ nõ ſine errore Petroſelinum Macedonicum vocant, Galli *Alexandre*, Hippoſelinum verum eſſe aſſerunt. Caules edit aláſve multas ſtatim à radice, folia Apij paluſtris, ſed maiora, rotundiora ex atro virentia. Caulis eſt ſtriatus, bicubitalis, cõcauus: Apij vmbellæ corymborum inſtar pendulæ, maturitatẽ aſſecutæ, onuſtę ſemine copioſo, atro, vnde illi Oluſatri nomen, pleno, grani, ſemiſphærica figura, ſed paulùm quid vtrinque retuſa in baſi, medicato guſtu, acri, ad Smyrnium accedente, radix eſt ſatis craſſa longáque, hortenſi magis ſuccoſa, veſca, tenerior quàm

HIPPOSELINVM, Matth. ſiue Leuiſticum vulgare.

In cap. 64. lib. 3.

Hippoſelinum.

Ibid.

Forma.

In cap. 64. lib. 3.

Lib. 5. c. 45. In Ad. fol. 315.

ſuapte ſponte nato,foris color pullus, intus albus,odora, guſtu grato & nonnihil medicato:non ſolùm Italis,ſed & Gallis, Germanis, Anglis auidiſsimè in acetariis expetita,quæ etiamnum tempore Dioſcoridis cruda coctáve edebatur. Quamobrem à ſedulis olitoribns paſsim in hortis colitur. Leuiſtici nullus vſus in acetariis,non eſt enim herba oleracea, ſed ingratiſsima & acerrima guſtu:ſemen multum diuerſum ſapore,odore,& tota vmbella. Quãtum ad Marcelli interpretationem attinet,ea peruerſa exiſtimanda non eſt, ſi radices foris nigras,intus albas in

Lib.7. hiſt. cap.4.

quopiam exemplari à vulgaribus diuerſo legit & ſcripſit.Theophraſtus apij genera diſtinxit his verbis. τῶν δὲ σελίνων καὶ ἐν τοῖς φύλλοις,καὶ ἐν τοῖς καυλοῖς αἱ διαφοραί.τὸ μὲν γὰρ πυκνὸν καὶ οὖλον,καὶ δασὺ τὸ φύλλον ἔχει. τὰ δὲ μανώτερον καὶ πλατύτερον, καυλὸν δὲ μείζω.τούτων δὲ πάλιν τὰ μὲν λευκόκαυλα, τὰ δὲ πορφυρόκαυλα, ἢ ποικιλόκαυλα. τὸ δὲ ὅλον ἅπαν τὸ τοιοῦτον ἐμφερέστατον τῷ ἀγρίῳ. Quæ Plinius reddidit his verbis.Et ſatiui autem

Lib.19. c.8.

differentiæ in folio denſo, criſpo,aut rariore & læuiore,item caule craſsiore & te-

Lib. 7. hiſt. cap.6.

nuiore, & caulis aliorum candidus eſt, aliorum purpureus, aliorum varius. Idem Theophraſtus aliquanto pòſt,τὸ δὲ ἱπποσέλινον καὶ ἐλειοσέλινον,καὶ ὀρεοσέλινον,καὶ πρὸς ἑαυτὰ διαφορὰν ἔχει , καὶ πρὸς τὸ ἥμερον. τὸ μὲν γὰρ ἐλειοσέλινον τὸ παρὰ τοὺς ὀχέτους, καὶ ἐν τοῖς ἕλεσι φυόμενον, μανόφυλλον δὲ, οὐ δασὺ γίγνεται, προσεμφερὲς δὲ τῷ σελίνῳ καὶ τῇ ὀσμῇ, καὶ τῷ χυλῷ, καὶ τῷ σχήματι.τὸ δὲ ἱπποσέλινον φύλλον μὲν ἔμφερες τῷ ἐλειοσελίνῳ, δασὺ δὲ, καὶ μεγαλόκαυλον, καὶ τὴν ῥίζαν ὥσπερ ῥαφανὶς ἔχει τὸ πάχος, μέλαιναν.μέλας γὰρ καὶ ὁ καρπὸς, μέγεθος δὲ μεῖζον ὀρόβου. τὸ δὲ ὀρεοσέλινον μείζους ἔτι διαφορὰς ἔχει. τὸ μὲν γὰρ φύλλον ἔοικε κωνείῳ, ῥίζα δὲ λεπτὴ, τὸν δὲ καυλὸν ἔχει καθάπερ ἄνηθον, πλὴν ἐλάττω. διδόασι δὲ

Lib. 19.c.8.

τοῦτον ἐν οἴνῳ αὐστηρῷ , τῶν γυναικείων χάριν. Ex quibus Plinius hæc mutuatus eſt. Id quod ſponte in humidis naſcitur , eleoſelinum vocatur , vno folio , nec hirſuto. Rurſus in ſiccis hippoſelinum,pluribus foliis,ſimile eleoſelino. Tertium eſt oreoſelinum,cicutæ foliis, radice tenui , ſemine anethi , minutiore tantùm. In quibus

Cor.Emb. 65.lib.3.

error eſt in Plinio,qui de eleoſelino μονόφυλλον pro μανοφύλλῳ legit,atque ita deceptus vno folio pro raro folio conuertit. Deinde falsò legitur in Theophraſto de oreoſelino καυλὸν pro καρπὸν. Non enim caulis, ſed ſemen anethi ſemini ſimile eſt,veluti Plinius rectè reddidit, ſemine anethi. Ex vtroque verò perſpicuum eſt in Dioſcoride de oreoſelino tractante legendum καὶ φύλλα κωνείῳ ἐμφερῆ, pro κεφάλια μηκωνίῳ ἐμφερῆ id eſt, folia cicutæ ſimilia, pro capitula papaueri ſimilia, vt iam diximus. Præterea Theophraſtus ex hippoſelini radice raphani modo craſſa, nigra,& ſucco eius myrrhæ ſimili apertè docet,id ſe cum ſmyrnio,quod etiam monuit Dioſcorides,confudiſſe ,quod etiamnum hodie Græci faciunt. Nunc ſingu-

Vires & Temper.
Lib.3.c.64.

lorum vires expendendæ. Apij hortenſis herba, inquit Dioſco.ad eadem ad quæ coriandrum conuenit:ad inflammationes oculorum cum pane aut cum polentæ polline illinitur:æſtum ſtomachi mitigat:mammas ex concreto lacte induratas laxat:ſiue crudum,ſiue coctum edatur vrinas ciet. Decoctum ipſius radicíſque potum letalibus medicamentis reſiſtit,vomitus mouet,aluum ſiſtit.Semen vehementiùs vrinam ciet,contra venenatarum beſtiarum morſus, & epotum lithargyrum auxiliatur,flatus diſſoluit.Admiſcetur commodè medicamentis dolorem ſedantibus, & thoracis & tuſsis remediis. Galenus verò, Apium vſque adeò calidum eſt,

Lib. 8. ſim.

inquit,vt & vrinas & menſes cieat:flatus quoque , diſcutit , & magis ſemen quàm herba ipſa.Quæ ſiue de apio noſtro hortenſi vulgariq́;, ſiue de apio paluſtri intellecta,ſi vera ſunt , vt certè vera eſſe experientia certò comprobat, qui apium calidum ad eadem ad quæ coriandrum conuenit, quod idem Dioſcorides refrigerandi vi præditum eſſe ſcripſit? Qui calidum inflammationibus oculorum proderit?

fo. 314. & 315.

æſtuanti ſtomacho,mammis lacte turgentibus? Hunc nodum ſic ſoluit Petrus Pe. eſſe præſidia non parum multa,quæ contrariis aut valdè diuerſis polleant facultatibus,& tamen eidem medeantur affectui eiuſdem increm͂eti & modi.Id in capitis

fractu

fracturis & vulneribus, inquit, facilè de Galeni Celsiq; lectione, & medicamentorum collatione discas, quorum hic siccantibus frigidis, ille verò calidis digerentibus, etiámque humectantibus fœliciter vsi fuere. Testium tumoribus violaceo farinis excepto leguminum quidam, alij verò Cretensi feruido vino excepto cumini puluere medentur. Sic nihil mirum coriandri succo refrigerante, & paullum quid adstringente partim dissipari, partim repelli materiam eiusque incrementum, vel apio calfaciente digerentéque in habitum per poros laxatos difflari. Galenus in Consilio pro puero epileptico apium probat & laudat. Contra Auicenna tanquam venenum fugiendum esse suadet. Aiunt enim Arabes tum oculis, tum epilepticis noxium esse, quod eius vsus epilepsiæ paroxysmum inuehat. Sed Galeni apium, nostrum est hortense & vulgare petroselinum, incidendi vi præditum, quod in epilepsia tuto dari potest. Auicennæ verò & cæterorum Mauritanorum apium, id est, quod Officinis hodie quoque apium dicitur, Græcis Eleoselinum, de quo mox. Apio, inquit Plinius, gratia vulgo est, namque rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita vt subinde foueantur feruenti succo decocti, aliisque membrorum epiphoris per se tritum, aut cum pane vel polenta impositum mirè auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Galenus alibi, familiarissimum, iucundum, & stomacho gratum apium esse scribit. Hippocrates, Apium, inquit, magis vrinam ciet quàm aluum mouet: & radices magis quàm ipsum, aluum mouent. Idem in libro de internis affectionib. vbi à pituita in aquam intercutem transitus fit, ex oleribus raphanorum & apij vsum præscribit. Ex quibus colligere licet apium hîc intelligi vulgare nostrum petroselinum hortense. Videmus enim etiam hoc tempore eius folia ramulósque per iura tum carnium, tum piscium innatare, aqua butyróque incoqui, & iusculum iucundum inde effici, sicuti idem Plinius apium suauiores aquas potui incoctum præstare dicit. Eleoselinum id est, paludapium, siue apium palustre, ad eadem ad quæ apium efficax est, inquit Dioscorides, sed est ingrati tum saporis tum odoris, vt si quod fuerit apium Chrisippi, Dionysiiq; medicorum consiliis à cibis abdicatum, quia propensius paroxysmum epilepticum excitet, visus quoque claritati sit inimicum, istud palustre apium sit meritò censendum. Est tamen efficax valde, ideóque Arabibus & pharmacopœis nonnullis vsitatius in syrupis ad obstructiones tollendas præscribi solitis vt in Bysantino, & quinque radicum. Plinius, Eleoselino, inquit, vis priuata contra araneos. Oreaselinum vrinam ciet, auctore Dioscoride, semine ac radice ex vino potis: menses trahit. Miscetur antidotis & medicamentis vrinam cientibus & excalfactoriis. Petroselinum eodem auctore, vrinam ciet & menstrua: contra stomachi & coli inflationes & tormina prodest: laterum, renum & vesicæ doloribus in potu subuenit. Admiscetur antidotis vrinam cientibus. Petroselini semen, inquit Galenus, maximè vsui est, tum tota etiam herba vnà cum radice similem, sed imbecilliorem facultatem sortiatur. Est autem gustu acre cum amaritudine, sic & facultate calidum vnà cum incidendi effectu. Hinc menses & vrinas affatim prouocat, flatus extinguit, fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium. Hipposelinum, vt scribit Dioscorides, oleris modo editur, vt apium radix tum cruda tum cocta estur, folia cum caulibus decocta manduntur, & per se aut cum piscibus praeparantur, crudáque muria condiuntur. Vim ducendi menses semen habet in mulso potum, calfacit frigore prehensos tum potum tum illitum: vrinæ stillicidio auxiliatur. Radix eadem præstat. Plinius, Olusatrum, inquit, quod hipposelinum vocant, aduersatur scorpionibus. Poto semine torminibus interaneis medetur: itémque difficultatibus vrinæ semen eius decoctum ex mulso potum. Radix eius in vino deco

Lib. 20. c. 11.

Lib. 2. Ali.

Lib. 2. de Diæt.

Lib. 20. c. 11.

Petr. Pe. Pl. lib. 20. cap. 11.

Lib. 20. c. 11.

Lib. 3. c. 64.

Lib. 8. sim.

Ibid.

Lib. 20. c. 11

no decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. Succus eius algentes calfacit potu. Hæc ferè omnia ex Dioscoride qui quos ῥιγοῦντας dixit, ille algentes conuertit, id est, aut frigore aut rigore prehensos. Nam de vtrisque intelligi posse videtur, tum de his qui ab externi aëris frigidi occursu frigus contraxerunt, tum de iis qui rigorem febres præcedentem patiuntur. His addit Theophrastus, γίνεται δὲ καὶ τὸ δάκρυον ἐξ αὐτοῦ ὅμοιον τῇ μύρρᾳ. οἱ δὲ φασὶν ὅλως μύρραν. Quæ Plinius sic. Sed præcipuè olusatrum myrrhæ naturæ est, hipposelinū Græci vocant, alij smyrnium. E lacryma caudicis sui nascitur, seritur & radice. Succum eius qui colligunt, myrrhæ saporem habere dicunt. Auctorque est Theophrastus myrrha sata natum. Ex quibus colligere licet Theophrasto hipposelinum dici, quod ab aliis smyrnium vocatur.

Lib.7. hist. cap.6. Lib.19. c.8.

SMYRNIVM. CAP. VIII.

Nomina

Σμύρνιον Græcis, Smyrnium Latinis dicitur, in Cilicia petroselinum, & quibusdam hipposelinum agreste auctore Galeno. Smyrnium dictum est, quod semini idem sit odor qui myrrhæ, vel radici, vt scribit Plinius. Monuit Dioscorides hipposelinum à quibusdam Smyrnium vocari, quum tamen aliud sit quod propriè Smyrnium dicitur, quod ex descriptionum collatione cognosci potest. Smyrnium, inquit, caulem gerit apio similem, propagines multas habentem, folia latiora, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicatáque, & colore sublutea, vmbellam in caule qualis anetho inest, semen rotundum, brasicæ simile, nigrum, acre, myrrhæ sapore, vt alterum pro altero vsurpetur. Radix est acris, odorata, tenera, succosa, fauces mordens, cortice extrinsecus nigro, intus cum virore pallido, aut subalbicante. Nascitur in petrosis locis, siccis collibus & limitibus agrorum. Plinius idem Smyrnium describens in paucis à Dioscoride variat. Smyrnium, inquit, caulem habet apij, folia latiora, & maximè circa stolones multos, quorum à sinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente, capitibus caulium orbiculatis vt anethi, semine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis, cortex eius foris niger, intus pallidus, odor myrrhæ habet qualitatem, vnde & nomen. Nascitur in saxosis collibus & in terrenis. Idem alibi, & Smyrnium olus *seritur iisdem locis, myrrhámque radice resipit. Hæc ille de Smyrnio propriè dicto*, qui tamen alibi, vt ostendimus, hipposelino, quod & impropriè Smyrnium appellatur, tribuit myrrhæ saporem, atque cum illo Smyrnium confundit Theophrastum secutus. *Hæ quamuis dilucidæ satis delineationes, non æquè omnibus* notum Smyrnium reddiderunt. Fuchsius Ruellium secutus Smyrnium eam herbam esse putat, quam hodie Leuisticum nominant, Gallica rura *Leueche*. Matthiolus contendit Smyrnium ei herbæ simillimum esse, quæ in Hetruria vulgò vocatur *Macerone*, quod caule sit apij, stolonibus multis referto, foliis latioribus, subpinguibus, robustis, ad terram versis, odore medicato, cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum languescente. Præterea in caulium summitatibus vmbellam gerit anethi modo, semine brasicæ, maiore, oblongo tamen, nigro, acri, odore myrrham referente. Denique radice nititur odorata, acri, succosa, molli, cortice exteriùs nigricante, interiore parte ex albo virescente. In quibus etsi Maceronis semen brasicæ semini compararit, tamen iis respondens qui similitudinem hanc reprehendere possent, quod illius semen rotundum non sit veluti brasicæ, ait, cùm cæteræ omnes notæ illi respondeant, facilè in seminis delineatione mendum subesse potuisse, vel quod non in rotunditate, sed in alio quopiam huic

Lib.3. c.64.

Lib.3. c.65.

Forma.

Locus.

Lib.27. c.13.

Lib.19. c.11.

Cap. 290. hist.

In cap. 65. lib.3.

SMYRNIVM, Matthioli.

SMYRNIVM Verum, Diosco. & Dodo.

ſemini cum illo intercedat ſimilitudo. Aliis, inquit Pena iam in procinctu eſt ſmyrnij veri cognitio, & ab hippoſelino & leuiſtico diſtinctio, quibus nota ſit illa planta iamdiu in multis Galliæ & Belgij hortis enata, cuius radix craſsiuſcula, foris nigricans, intus alba: folia ima ampla & multipliciter diſſecta, reliqua rotunda & caules circumambientia, vt ab eis traiecta, in perfoliata herba cernantur, vmbellæ anethi, aut perfoliatæ: flores ex luteo herbacei pallentes, ſemen fuſcum, ſubrotundum raphano minus, braſsicæ par & ſimile, prorſum myrrham ſpirans, acre. Hanc plantam ſic expreſſerunt Dodonęus & Lobellius. Matthiolus Smyrnium Creticum depinxit, quod ab aliis accepit, ſed eſt eius pictura à ſuperiore ſatis diuerſa. Hoc ita deſcribit. Fert folia macerone craſsiora, quina ex ſingulis pediculis, per ambitum ſerrata, *altera parte ima ab exortu mutila*, longè autem diuerſa in caule: ſunt enim rotunda, & à caule ramiſq; in quibus naſcuntur, perfoliatæ modo transfinguntur, nullis in ambitu denticulis. Caulem edit firmum, ſtriatum, & ſubter folia geniculatũ, è quo in latere quo folia perforantur ramuli exeunt, ex ſingulis foliorum finibus, ſtriati. Vmbellam in caulium ramulorúmque ſummitatibus gerit, racematim diſſectam, floribus albicantibus, ſemine haud braſſicæ ſimili, ſed rotundo, anguloſo, & in acutum deſinente, colore ex flauo nigricante, ſapore acuto

In cap. 65. lib. 3.

Matth in cac. 65. lib. 3

SMYRNIVM Creticum, Matthiol.

acuto & amariuſculo, pediculis longis ſtriatiſq;. Quare iudicat ſmyrniũ ſuum multò propius ad ſmyrnij Dioſcoridis hiſtoriam accedere. Veri ſmyrnij radix, herba & ſemen vim habent calfaciendi, inquit Dioſcorides, olerum modo comeduntur folia muria macerata, & aluum ſiſtunt, radix ſerpentium morſibus pota ſuccurrit. Tuſſes & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias diſcutit, & vulnera ad cicatricem perducit, ferueſacta & ſubdita abortus facit. Semen eius lienis, renum & veſicę vitiis prodeſt, menſes & ſecundas pellit. Commodè iſchiadicis cum vino bibitur, inflationes ſtomachi mitigat: ſudores & ructus ciet. Potum peculiariter hydropicis, & febrium circuitibus prodeſt. Eadem & quædam alia huic tribuit Plinius his verbis. Vis eius calfacere, extenuare, vrinam & menſes cient folia & radix, ſemen aluum ſiſtit, radix collectiones & ſuppurationes non veteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & contra phalangia & ſerpentes, admixto cachry, aut polio, aut meliſſophyllo in vino pota, ſed particulatim, quoniam vniuerſa vomitionem mouet, qua de cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſsi & orthopnœæ ſemen vel radix: item thoracis, aut lienis, aut renum, aut veſicæ vitiis. Radix autem ruptis conuulſis. Partus quoque adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in vino. Sudores ciet & ructus: ideo inflationem ſtomachi diſcutit, vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radicis, vtilis fœminis, & thoracis prę cordiorúmque deſideriis: calfacit enim, purgat, & concoquit. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia vtuntur cum mulſo & oleo, & garo, maximè in elixis carnibus. Quidam, Plinium putant in exemplari Græco vnde hæc ſumpſit pro ἐπιθέματα, legiſſe ἐπιθυμήματα, id eſt, remedia admouenda thoraci & præcordiis. Galenus de Smyrnio ſcripſit vt alimento, & vt medicamento. Smyrnium, inquit, non eſt inſuaue, ideóque Romæ plurimùm vænit. Multò autem acrius eſt & calidius quàm apium, quin & odorati quippiam habet. Quapropter efficacius vrinam, quàm apium, hippoſelinum, ſium, & mulieribus menſes mouet. Veris tempore caulem producit, qui crudus edendo eſt haud aliter quàm folia, quæ ſola per hyemem inhærent plantæ nondum caulem habenti, ſicut neque tum apium habet. Poſtea verò caule accedente tota planta iucundior redditur, ſiue quis crudam ipſam, ſiue coctam mandat, ſiue ex oleo & garo, ſiue acetum, ſiue vinum velit adiicere. Et alio in loco. Smyrnium quidam hippoſelinum agreſte cognominant. Ex eodem genere & ipſum cum apio eſt, & petroſelino, apio quidem validius, petroſelino autem imbecillius. Menſes itaque & vrinas mouet, calidum & ſiccum tertio ordine. Cilices in Amano monte natum, Petroſelinum vocant, minus verò petroſelino & ſmyrnio (nimirum hippoſelino, quod & Smyrnium vocant:) acre eſt. Proinde & vlceribus imponi poteſt, quia ſine moleſtia deſiccet. Sed & digerere quæ indurata ſunt poteſt. Reliqua vis eius apio & petroſelino ſimilis eſt, quare & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 65. — Lib. 27. c. 13. — Lib. 2. Ali. — Lib. 8. ſim.

SISON. CAP. IX.

Nomina Lib. 3. c. 55. *Forma.*

QVOD Græcis σίσων, Latinis quoque Siſon dicitur, Hippocrates vocat Sinona. Scribit Dioſcorides ſemen eſſe paruum in Syria proueniens apio ſimile, oblongum nigrum, feruens. Huius ſeminis plantam docti quidam herbarij iudicant eſſe eam, quæ hîc depingitur, & à Dodonæo petroſelini Macedonici nomine deſcribitur, ab aliis petroſelinum exterum nuncupatũ. Foliis eſt longiuſculis, in plura ſciſſis, profundius inciſis lateribus, & toto ambitu crenatis, caulibus gracilibus bipedalibus, in quibus vmbellæ paruæ albicant:

SISON seu Petroselinum Macedonicum, Dodonæi.

albicant: ſemen eſt fuſcum hortenſi apio ſimile, ſuauius tamen, odore magis aromatico & feruidiore, radix gracilis eſt, & multum fibrata. Locis aſperis, ſaxoſis, & incultis gaudet. Seritur etiam in hortis, in quibus menſe Iulio floret, Auguſto ſemẽ profert. Bibitur ad ſplenis vitia, inquit Dioſcor. vrinæ difficultatem, & ad ſuppreſſos menſes. Vtuntur ipſo incolæ pro condimento, cum cucurbita cocta & aceto ſumentes. Habet autem velut granula multa in cacuminibus. Eadem tradit Galenus. Siſon, aliàs Sinon calidus, & ſubamarus guſtu eſt, quare vrinam mouet & concoquit, menſeſque prouocat omnéſque viſcerum obſtructiones reſerat. Cornarij vetus Plinianus codex, Sinon habet, vbi in vulgatis ſimul legitur, & quod ſequitur ad Sinon pertinens, ſmyrnio attribuitur. Locus is eſt. Sinon concoctiones facit, ſapore ſimillima piperi. Eadem in dolore ſtomachi efficax. Quod ſapore piperis eſſe ait, reſpondet voci πυρωτικὸν, quam Dioſco. vſurpat, feruidum eſſe ſcribens.

Locus. *Tempus.* Lib. 3 c. 55. *Vires & Temper.* Lib. 8. ſim. Embl. 53. lib. 3. Lib. 27. c. 13

GINGIDIVM. CAP. X.

GRAECIS γιγγίδιον, & λεπίδιον auctore Dioſcoride, Latinis Gingidiũ. Naſcitur copioſiſsima in Cilicia & Syria, inquit ille, herbula ſilueſtri paſtinacæ ſimilis, ſed tenuior & amarior (Græcè legitur λεπτότερον ἢ καὶ πυκνότερον, id eſt, tenuior denſiórque, aut ſolidior. Cui lectioni refragantur interpretes omnes, qui πικρότερον, id eſt, amarior conuerterunt, Galenum & Plinium ſecuti) radice ſubrotunda, amareſcere. Editur crudum & coctũ, & ſale aſſeruatum. Eſt autem ſtomacho vtile: ciet vrinam, decoctum ipſius ex vino potum veſicæ prodeſt. Plinius non multò clarius id deſignauit, Syria in hortis operoſiſsima, indéque prouerbium Græcis, Multa Syrorum olera. Simillimam ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidium vocant, tenuius tantùm & amarius eiuſdémque effectus. Eſtur crudum coctúmque ſtomachi magna vtilitate. Siccat enim exactos omnes eius humores. Galenus, Plurimũ, inquit, in Syria Gingidium naſcitur & editur, ſimile apud nos ſcandiſci. Eſt autem ſtomacho valde commodum, ſiue crudum, ſiue feruefactum edere ipſum velis, longiorem autem cocturam non ſuſtinet. Quidam edunt ipſum cum oleo & garo. Quidam etiam vinum aut acetum addunt, & multò magis commodum eſt, & auerſantibus cibum appetentiam facit, ſi cum aceto edatur. Eſt ſatis clarum hanc herbulam, medicamentum potius eſſe quàm alimentum. Nam & adſtringendi vi, & amaritudine manifeſta non modica participat. De hoc itaque vt medicamento rurſus agit his verbis. Gingidium quemadmodum guſtu amaritudine & adſtrictione participat, ita temperamento caliditate & frigiditate. Iuxta ambas autem qualitates ſiccat, & ſtomacho commodum eſt, eo quod non pauca adſtrictione participat. Caliditatem equidem non ita manifeſtam poſsidet, ſiccat autem ordine ſecundo. Gingidium igitur ex Syria venit in Græciam & Latium, Dioſcoridis, Galeni, Pauliq; ætate notiſsimũ olus, nunc vix vlli notum. Ruellius gingidium plantam eam eſſe cenſet, quæ vulgò

Nomina Lib. 2. c. 131. *Forma.* Lib. 20. c. 5. Lib. 2. Ali. Lib. 6. ſim. Lib. 2. c. 70.

GINGIDIVM, Matthioli.

GINGIDIVM Foliis Bauciæ, Syriacum Lobell.

Ca.78.hist. In cap. 131. lib.2. Chærephyllon, Gallis *Cerfeuil*, Germanis *Kerfel*,& *Kerfelkraut* dicitur:Fuchsius eandem pro Gingidio pinxit & descripsit. Quibus Matthiolus refragatur, legitimúmque Gingidiũ ex Syria allatum, & à Iacob. Anton.Cortuso ad se missum depinxit, de-

Forma. scripsitq; his verbis. Gingidium pastinacæ siluestri haud absimile est,amarius tamen,caule rotũdo,ramoso,sesquipedali,striato, subnigricante,geniculatóque:vmbella in cacumine alba, minoribus circumquáque comantibus foliis,è floribus semen prodit,quo maturescente vmbellæ in sese contrahuntur, vt in pastinaca, & tactu glutinosæ sentiuntur, radicem habet candicantem, palmari longitudine, subamaro sapore. Ex Syria in Italiam aduectum semen iam in hortis seritur. Lobellius aliud Gingidium foliis Bauciæ Syriacum mõstrauit. Hæc dodrantalis planta,inquit, Venetias Alepo Syriæ missa Sequini Martinelli opera: flos illi albus & sapor Gingidij, folia verò Bauciæ vel Elaphobosci minora. Tradit Matthiolus non deesse qui velint plantam Visnagam appel latam, vel legitimũ esse Gingidium,in qua sen tentia sunt Dodonæus & Anguillara,vel eius alterum genus, quod folia quadantenus magis Pastinacam referre videantur. Illorum opinionem Matthiolus improbat, quod Visnaga plãta sit pastinaca longè maior, & grandes robustásque gerat vmbellas, adeò vt pediculi ex quibus constat dentiscalpij iam multis in vsum venerint.

VISNAGA, Gingidum Matthiol.

Lib.5.c.51.

VISNAGA Gingidium, Dodonæi.

CEROFOLIVM Gingid. multorum, Matth.

nerint. Quare Visnagam potiùs maiorem pastinacam siluestrem vocandam esse censet, quod eam non solùm notis omnibus refert, sed etiam viribus. Hanc Pena vidisse se affirmat multis Italiæ locis, præsertim via qua itur Pæsaro Romam, & Aquitaniæ Ageni secus Garumnam, & Burdegalam, tam bene congruentem descriptioni quàm cæteras. Nam de gingidij vmbella nulla in Dioscoride mentio. Foliis quidem caulibus geniculatis, floribus, & reliqua facie siluestri pastinacæ similis est Visnaga: sed foliis tenerioribus, densioribus, minutius dissectis, caulibus gracilioribus & læuioribus, neque tota hirsuta quemadmodum pastinaca siluestris, sed læuis & nuda, amaro gustu, flosculi in vmbellis candicant velut in pastinaca siluestri semine maturo, adeò rigida & lignea fit vmbella, vt dentiscalpiis apta sit, radix candida est & amara. Cæterùm cùm Cerefolium nostrum in ciborum vsum veniat, & suas quoque in medicina vires habeat, gingidiíque species videatur, de eo hîc disserendum. Planta est nemini non nota, passim in hortis nascens, fragilis ac tenera, senis ferè semper ex singulis pediculis emergentibus foliis, vulgaris petroselini modo, in ambitu incisis, caulibus sesquicubitalibus, pinguibus, subrufescentibus, inanibus, geniculatis: vmbellam in summo caule gerit albis floribus ornatam, è quibus tenuia rectáque oriuntur cornicula, multa ex vno pediculo prodeuntia, pilosa, rufescentia, in cacumine aculeata, in quibus semẽ lõgiusculum concluditur pullo colore, radix illi breuis, in multas diuaricata fibras. Tota planta dulcis est & odorata, acriusculo quodam sapore vix sensili, quò fit vt aliis oleribus addita, ea gustui gratiora reddat. Plinius. Rursus alio comitatu, æquinoctio autumni seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, chærephyllum, quod pæderota Græci vocant. Nam quæ sequuntur, & acerrimum sapore, &c. ad sinapi pertinent. Sed hoc Plinij Chærephillum à Cerefolio nostro planè diuersum est.

In Ad. fol. 314.

Matth. Ibi.

Lib. 19. c. 8.

SCANDIX, *Pecten Veneris quorundam.* CAP. XI.

Nomina Lib.2.c.132. *Vsus.* Lib.8.sim. Lib.2. Ali. Lib.22.c.22 Lib.21.c.15. Lib.7.hist. cap.8.

ΣΚάνδιξ Græcis, Scandix Latinis, ſilueſtre olus eſt, inquit Dioſcorides, ſubacre, amarum, in cibi vſum veniens, crudum & coctum ſi edatur, ventri & ſtomacho vtile. Dococtum in potu, veſicæ, renibus, & iocinori prodeſt. Similiter Galenus, Scandix inquit, ex agreſtium olerum genere eſt, ſubacre, & amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo, aut ſecundi ſit ordinis intenſi, aut tertij incipientis. Vrinā valenter ciet, & viſcera obſtructione liberat, ex dictis qualitatibus conſtans. Alio in loco gingidium Scādici ſimile eſſe dixit. Vileolus Scandicem eſſe Plinius oſtendit his verbis. Scandix quoque in olere ſilueſtri à Græcis ponitur, vt Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit, ſemine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, vrinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, iocinori, renibus, veſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poëtæ obiicit ioculariter, matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe, ſed Scandicem. Eiuſdem meminit. Reliqua vulgarium in cibo apud eos herbarum nomina Chondrylla, Hypochœris, Caucalis, Antriſcum, Scandix, quæ ab aliis Tragopogon vocatur. Qui locus mancus eſt: legendum enim, Scandix, quæ ab aliis Tragopogon vocatur, &c. Theophraſtus Scandicem inter ἐπιγειόκαυλα, id eſt, ea quibus caulis per humum prorepit, enumerat, ſed vulgata exemplaria habent ἐπετειόκαυλα, & Theodorus annicaules conuertit. Locus is eſt. κοινὴ δ' διαφορὰ πάντων τῶν ποωδῶν ἡ τοιάδε. τὰ μὲν γάρ ἐστιν ὀρθόκαυλα, καὶ νευρόκαυλα, τὰ δὲ ἐπιγειόκαυλα, καθάπερ μαλάχη, σκάνδιξ, σίκυς ἄγριος. Id eſt, Communis omniū herbarum differentia eſt, quod aliæ recticaules ſunt & neruicaules, aliis caulis per humum repit, vt maluæ, ſcandici, cucumeri ſilueſtri. Hæc ſcandix notiſsima olim Græcis omnibus, quę toties Athenis in theatro riſum & plauſum excitauit, plebis cibus, & quotidianum pulmentū, vix hodie à quoquam cognita eſt, tantùm ex capitum in Dioſcoride conſecutione, & ſtirpium collatione, & ex Galeno Aëtióque gingidio ſimilem eſſe intelligimus. Sunt qui gingidium Matthioli, Scandicem eſſe putent.

Lib.5.c.52. Lib.24.c.19 *Forma.*

SCANDIX.

Alij herbam hîc depictam, quæ radice eſt paſtinacæ ſilueſtri ſimilis amara & ſubacri, eodem fere ſapore qui & in radice ſmyrnij ſiue Petroſelini Macedonici deprehenditur: foliis paſtinacæ ſilueſtris latioribus, ad apij foliū magis accedentibus, candidis, minimè hirtis, è caule per interualla ſic prodeuntibus, vt in corticoſam membranam dilatatū prope caulem folium alterum intra ſe concipiat, & foras protrudat: caule ſtriato, cubitali: flore in vmbella candido, non fœniculi modo & aliarum id genus plantarum, quę vmbellam gerunt, pediculis rotatim conſtructa, ſed quamplurimis apicibus ex candido herbaceis velut coagmentata, peculiari quadam compoſitione, in nullis aliis herbis vix perſpecta. Alij, in quibus eſt Dodonæus, herbam quæ ſcanaria, Acus paſtoris, & Acula vulgò dicitur, Gallis *Aiguille de Berger*, Plinio pecten veneris, proceritate, cauliculis, foliis, floribus, cerefolio noſtro haud multum diſsimilem, ſed grato illo odore deſtitutam. Cauliculis eſt rotundis, duris, foliis cerefolio grandioribus, magis inſe

PECTEN VENERIS, *scandix quorund.*

PERCEPIER, *Anglorum.*

gis insectis, magis ad fuscū vergentibus, floribus candidis in vmbellis, deinde emicantibus ab eodem capitello multis acuminatis rostellis inter se disiunctis, quæ acus seu pectines planè referunt, quibus mulieres linum depectunt & concinnant, radix est alba, digitali longitudine. Veneris pectinem, inquit Plinius, appellant à similitudine pectinum, cuius radix cum malua tusa omnia corpori infixa extrahit. Sed pecten Veneris, inquit Pena, fumariam gustu, foliis & vsu repræsentat: vulgus pharmacopœorum etiā Venetiis putat & vsurpat. Acrimoniæ verò & amaroris eiusdem momenti sunt argumenta, qualia sunt Galeni de fumariæ acrimonia. Quā sententiam merito docti viri vellicant, & res ipsa reclamat. Sic chelidonij minoris, ari, & ceparum multò mitiorem experimur acrimoniā, quam illis tribuerint antiqui. Qui verò Saxifragam *Percepier* Anglorum probè perspectum habēt, superiorum duarum stirpium vtriuis simile esse sciunt, & neutiquam iisdē viribus secundum, amaror etiam & acrimonia in eo percipitur, & passim valetudinis causa pro olere manditur, figura ei cerefolij proxima, sed herbula semper est dodrantem alta, nusquam adultior, toto anno suapte sponte erumpit, arido & trito solo luxuriat, sine caule, flosculis herbaceis, vehementer & repente vrinas ciet, muria condita seruatur, & ex ea aqua stillatitia magno vsu elicitur. Hanc plantam Pena proponit magis

Lib. 24. c. 19

In Ad. fol. 324.

SAXIFRAGA *Vmbellifera, Anglorum.*

quam aſſerit,vt pote quæ herbariis non valdè nota ſit,neque dum,quod ſciam, ab vllo alio deſcripta.In Anglia tamen frequentiſsimo apud mulierculas vſu recepta. Huc accerſenda Saxifraga vmbellifera Anglorum,facie Seſelis pratenſis Monſpelienſium. Hanc ab eximia virtute frangendi calculi ſic Angli nominarunt, pratis vdis familiarem,foliis fœniculi,latioribus,pratenſis Seſelis minoribus. Radix odora,foris nigra,intus alba,Pencedani facie:flores in Vmbellis candidi, ſemẽ fœniculi,caulis cubitalis & ſeſquicubitalis eſt.

CAVCALIS. CAP. XII.

Nomina

KΑυκαλὶς Græcis,ita Latinis Caucalis nominatur, fortaſsis à ſeminum effigie,quæ vaſcula oblonga & ſemiſphærica imitãtur,aut quod præarida ſtrepitum edunt hæc ſemina ventis concuſſa vindemiis exactis, quemadmodũ caucalia vaſa ſonum edunt, dum aqua confertim egreditur aëre exeunte,& contra ſtrepitum edunt dum implentur. Gaza in Theophraſto Pedem gallinaceum conuertit, nonnulli,auctore Dioſcoride,daucum ſilueſtre vocãt. Caucalis inquit ille,cauliculus eſt dodrãtalis, aut etiam maior, ſubhirſutus, foliis apio ſimilibus, fœniculi modo per extrema multifidis, hiſpidiſq; vel denſis, vt alij reddũt (Sic Ruellius ſecutus vitiatum codicem,qui habet. φύλλα ἔχον σελίνῳ ἐμφερῆ, ἐπ' ἄκρων ὁμαραθροειδῶς πολυχιδῆ, δασέα. Verùm in exemplari veteri,atq; in recentiorum compluribus legitur, φύλλα ἔχον μαράθρῳ ὅμοια, πολυσχιδῆ. Id eſt, folia habet fœniculo ſimilia,multifidaq;.Quæ lectio congruit plurimùm conſtitutioni caucalidis)candida in cacumine vmbella,ſuauiter olente. Crudum coctúmve olerum modo eſtur, vrinam ciet. Theophraſtus caucalidem inter oleracea recenſet. Plinius velut herbæ vulgaris, & in cibis vſitatæ meminit his verbis. Reliqua vulgariũ in cibis apud eos herbarum nomina, chõdrylla,hypochœris,& caucalis,&c. Eandem deſcripſit alibi. Eſtur & caucalis fœniculo ſimilis, breui caule, flore candido,cordi vtilis.Succus quoq; eius bibitur,ſtomacho perquam accõmodatus, & vrinæ,calculiſq; & arenis pellendis, & veſicæ pruritibus, &c. Caucalida, inquit Galenus,quidam daucum ſilueſtrem nuncupant. Eſt enim ei adſimilis guſtu & viribus:ex calfacit enim,vt ille, & deſiccat:tum vrinam ciet, & muria condita reponitur. Ex his tribus ordine deſcriptis oleribus,hoc tertium vix cæteris notius eſt, quia nõ multò clarioribus notis deſignatum fuit à Dioſcoride.Pręterea vitiata eſt eius lectio,hęc enim verba,foliis apio ſimilibus,à quopiam in margine adſcripta ſunt, quæ poſtea in contextum latinum irrepſerunt:nam in Gręcis exemplaribus deſiderantur,& ſuperuacanea ſunt. Audacius tamen herbarij Caucalides aliquot exhibẽt.Matthiolus naſci ait caucalidem hîc pictam in Hetruriæ campeſtribus,inculto præſertim ſolo,vt & Ananienſi tractu in Tridentino agro,nullis reclamantibus notis.Petroſello ſaluatico vulgò vocant.Quippe quod folia quæ per ima prope radicem exeunt, apiũ quadantenus effigie referunt, quod vulgò petroſello vocant, etſi quæ ſuperiore parte prodeũt,per ambitũ ſint fœniculi modo capillamẽtis diuiſa. Caulem mittit

Lib.1.c.133.
Forma
Lib.7.hist. cap.7.
Lib.21.c.15.
Lib.22.c.22
Lib.7.sim.
In cap.133. lib.2.

CAVCALIS, Matthioli.

CAVCALIS, *Dodonæi.*

CAVCALIS, *Penæ.*

Pastinacæ, in cacumine vmbellā gerit floribus candicantem, odoratam, dauco non absimilem. Caucalidem flore rubro latioribus foliis vocat Lobellius, qui etiam aliam pinxit vulgarem floribus candidis, foliis minoribus, sed caule proceriore. Caucalidem aliam exhibet Dodonæus, hirsutam nimirum plantam, à Pastinaca siluestri parum distantem, foliis coriandro ferè similibus, magis dissectis. In cauliū summitate vmbellæ rotundæ, floribus candidis decorātur, quorum extima folia sunt ampliora: semē longum, hirsutū, veluti Pastinacæ siluestris, cumini semine maius. In campestribus prouenit. Iunio mense floret, paulò post semen maturum est. Plantam aliam pro caucalide exhibet Anguillara, foliis apio minimè similibus. Eam à se iamdiu collectam Pena asserit in præruptis S. Specus vocati ad fanū Magdalenæ in prouincia Narbonensi, & liberum facit quid cuilibet ea de re videatur statuere. Hîc ex Pena appingendam curauimus. Est hæc, inquit, caule fœniculi, & foliis & diuisura, cubitum alta: vmbella albet, & odorata est. Radix vnica, recta, humi pacta, candida, sapore pastinacæ. Verùm hoc magis placent vulgares caucalides, inquit Pena: quia sunt caule, foliis, vmbella & semine hispidis, eoq; magis congruunt verbis Dioscoridis. Duæ namq; sunt in nostris vinetis & segetibus differentiæ: altera candida, foliis minoribus, sed caule proceriore, & hæc Matthioli. Altera purpurascēs vmbellis seu floribus. Folia habet latiora & crasiora, semē maius. Est istud semē argutum & elegās: nā triquetrā, & spinulis horridā habet glumā, glycyrrhizæ quadātenus similē, vestibus mordicus hærentē. Ea exuta granū oblongū, auenæ exenteratæ modo cernitur, haud gustu insuaue, qua quidē satis expressa nota insigniuit caucalides Dioscorides, & à similibus discreuit. Matthiolus caucalidē suā longè pluribus pollere facultatibus scripsit. Est enim cordi vtilis. Succus calculos & arenas pellit, iocinoris, lienis, renumq; pituitas extenuat. Semē potum oculorum aciem acuit, & menses fœminarum adiuuat. Datur viris cōtra seminis profluuium cum aspleno & viticis semine. Steriles facit prolificas asiduè ex vino potum. Præstat aduersus trygonis, draconis, & scorpionis marinorum ictus, vulneri illitum. Herba tota ex aceto māsa, & vomitione reddita ventrē purgat, appetitū languescentē excitat, & nauseæ fastidia discutit. Melācholicos iuuat tum herba ipsa in cibis deuorata, tum succus potus, tum semen, quemadmodū totius plantę decoctū. Quare datur vtiliter quartanariis & scabiosis: quinetiam morbo gallico affectis.

Lib.5.c.49.

In Ad.fol. 325.

Ca.133.li.2.

Vires.

DAVCVS. CAP. XIII.

Nomina *Genera* Lib.25.c.9.

ΔΑῦκος Græcè, Daucus Latinè, Daucum & Daucium nominatur, Arabicè *Dacu, Gezar,* siue *Giezar.* Dioscorides tria Dauci genera recenset, Creticum, Selinoides, tertiũ foliis coriandri. Plinius, Dauci, inquit, genera quatuor fecit Petronius Diodotus: quæ persequi nihil attinet, cùm sint differentiæ duæ. Probatissimum in Creta, mox in Achaia, & in siccis vbicumque natum, fœniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisq;: caule pedali, recto, radice suauissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis nascitur meridianis. Reliqua genera vbique nascuntur terrenis collibus, limitibusq;, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rutundis, sæpe pluribus quàm ternis, radice lignosa, sed cum inaruit, superuacua. Semen huius cumino simile, prioris milio, album, acre: odoratum omnibus, & feruens. Secundum priore vehementius est, ideóque parcè sumi debet. Si iam maximè tertiũ genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus. Ex aliis vsus seminis: ex Cretico radicis & succi, sed magis ad serpẽtes est. Bibitur è vino drachma vna. Datur & quadrupedibus percussis. Hæc Plinius: qui habet de primo genere folia candidiora λευκότερα quæ Dioscorides λεπτότερα, idest, tenuiora. Eadem descripsit his verbis Dioscorides. Daucum Creticum folia habet fœniculo similia,

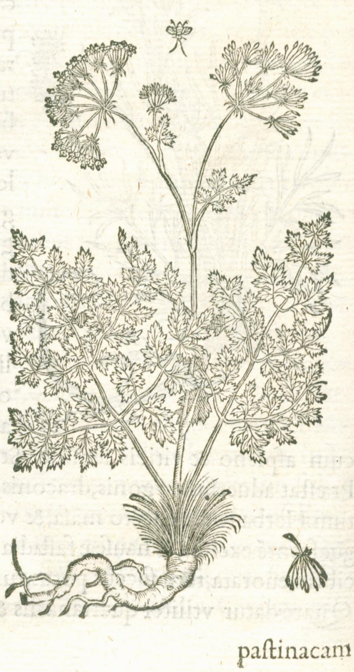
Forma. minora & tenuiora, caulem palmi altitudine, vmbellam Coriãdro similem, flores albos, & in his semen acre, album, hirsutum, in mandendo odoratum. Radix est digiti crassitudine palmi longitudine. Nascitur in petrosis & soli expositis locis. Aliud est eius genus siluestri apio simile, acre, aromaticum & odoratũ, gustantiq; feruidum. Præstantissimum est Creticum. Tertium eius genus folia habet coriandro similia, flores albos, caput & semen anetho similia, & in capite vmbellam pastinacæ similẽ, semine oblongo refertã, & acri velut cuminũ. Tria hæc Dauci genera inueniri affirmat Matth. quorũ illud Italis frequentius esse, quod siluestrem

Ca.69.li.3.

DAVCVS, I. Matthioli.

DAVCVS, II. Matthioli.

pastinacam

pastinacam æmulatur. Est enim in Senensi agro præsertim in maritimis frequentissimum. Creticum autùm legitimum ex Creta tantùm afferri existimat. Id verò quod coriandri foliis prouenit, semine cumino simili, non solùm in multis Italiæ, sed etiam Germaniæ Bohemiæq; locis reperiri. At primum illud Creticum non solùm in Creta nasci Pena asserit: non modo enim Germanicas Alpes, sed etiam Genuensiũ colles, & Geneuensium circa durã rupes hoc Cretico abundare, indeq; Lugdunũ & ad alia emporia hodie venum deferri: eoq; pluris emi etiam Venetiis, quia ad Theriacam & similia antidota efficacius est quouis alio congenere Dauco. Eius folia exilia, inter fœniculum & carottam media sunt, vmbellæ candidæ, flores anethi, copiosum semen, oblongũ, vt cumini, sed lanugine albidum, gustu acre, odorum, & cuius vsus potissimum. Vsui etiam radix pastinaca minor, gustu feruidiore, & odoratior. Huic quo minus sit Creticũ, si quid deest, solum cælúmve erit. Sanè effigie nihil, viribus autem perparũ abest. Daucũ secundũ Matth. Veneti pharmacopœi saxifragiã dicunt illiq; cõsimiles vires frequẽti experimento tribuunt. Nihil tamẽ obstat quin sit Daucus alter Diosc. Foliis enim est coriãdri aut petroselini semine in vmbellis oblõgo, anguloso fœniculi modo. Radix albicat, aroma olet, suauísque gustanti est, superneq; comata est Mei modo. Daucus Selinoides secundus dicitur Lobellio, Rosmarinũ siue Libanotis prima Theophrasti, folio apij palustris, Italis *Valdebona*, vulgò & Saxifragia Venetorum. Vsitatior Daucus Officinarum Italiæ, Galliæ, Germaniæ, est Pastinaca siluestris Dioscoridis, siue Carota siluestris vulgi, vt paulò post dicemus. Istud frequentius Cretici penuria vsurpant, duplumq; nonnulli substituunt, freti Galeni sententia, tametsi non parùm facultatibus & effigie à Dioscoridis Daucis absit. Dodonæus pro Dauco tertio eandem Carotam siluestrem descripsit & depinxit: Alia ab iis Dauci genera ex Dalechampij opinione hîc proponimus. Secundum scilicet, hipposelino simile, quod ἄγριον σέλινον dici Dioscorides auctor est. Caule, folio, radice, quamuis qua parte apio siluestri simile sit hoc Dauci genus, Dioscorides non expresserit. Folium tamen in illo profundius incisum quam in hoc Dauco, cætera pariter carnosum & crassum. Gignitur in glareoso campo quem Drauus irrigat prope Gratianopolim, radice alba, odorata, acri, paleis in summo capillata, caule cubitali, nonnunquam altiore

In Ad. fol. 323.

Lib. 3. cap. de past.

Lib. 2. c. 8.

Lib. 2. cap. de hippos.

DAVCVS II. genus, Dalech.

DAVCVS III. genus. Dalechamp.

tiore,anguloſo,folio prope radicem terræ inſtrato,latiore, hippoſelino ſimili , in exilibus ramulis tenuiore,magiſq; diſſecto apij modo, vmbella apij , flore candido,copioſo,ſemine minuto,oblongo,acri,odorato. Tertium Dauci genus in ſaxoſo colle Gratianopoli imminente naſcitur,quem indigenæ *Chalemont*, ideſt, calidum montem vocant,quod apricus & ad meridiem ſitus ſolis radiis aſsiduè tepeſcat , & interdum æſtuet : quamobrem inſignium plantarum feraciſsimus eſt. Huius igitur plantæ radix ex flauo candicat , breuis & exilis, feſtucis in ſummo villoſa.Folia prope radicem coriandro ſimilia,quanto ſunt propiora caulis & ramulorum ſummitati,tanto tenuiora,adeò vt in plantæ vertice ad tenuitatem fœniculaceorum anethinorúmve gracileſcant:quod eſt,κεφαλὴν δὲ ἔχει καὶ καρπὸν ὅμοια τῷ ἀνήθῳ. Caulis apij,flos in vmbella candidus, anetho paſtinacæ've ſilueſtri ſimilis:nam paſtinacæ ſilueſtris vmbellam cum anetho comparat Dioſcorides, ſemen oblongum,anethini æmulum ſaporis acris,qualis in cumino guſtanti percipitur.

Lib. 3. cap. de paſt.

DAVCVS Pratenſis, Dalech.

His Dalechampius adiungit Daucum pratenſem,qui in montoſis pratis naſcitur, radicibus multis,candidis, rotundis ab ima caulis parte in diuerſa ſparſis,breuibus, dulcibus, odoratis, foliis proximè radicem ſex aut ſeptem,totidem digitos longis,foliolis per ordinem multis, orbiculatim cauliculos totos ambientibus , myriophyllo ſimilibus,mollibus, lætè virentibus, caule medio fœniculi,cubitali,in ramos duos, vel tres diuaricato,foliis paucis veſtito , interdum nudo, vmbella per initia nonnihil rubeſcente, poſtea,alba,amara,ſubacri,odorata.Floret Maio menſe. Semen omnium,inquit Dioſcorides,vim habet excalfaciendi:menſes , fœtus & vrinas potum extrahit,tormina diſcutit, veteres tuſſes mitigat. Auxiliatur à phalangio commorſis potum cum vino.Diſcutit quoque tumores in cataplaſmate impoſitum. Seminis quidam aliorum vſus eſt duntaxat, Cretici verò etiam radicis, quæ maximè aduerſus beſtias venenatas bibitur cum vino. Quod Dioſcorides habet,ἐμμήνων,ἐμβρύων,καὶ οὔρων ἀγωγόν, Plinius reddidit Daucum & menſes & ſecundas potu facillimè pellit, quaſi qui δευτέρων legiſſet pro ἐμβρύων. Dauci herbæ ſemen,inquit Galenus,excalfaciendi vehementer facultatem habet,adeò vt inter prima efficax ſit , tum vrinæ mouendæ medicamen,tum menſibus prouocandis. Multum etiam digerere per halitum foris impoſitum poteſt. Ipſa verò herba ſimilem quidem vim obtinet , tamen ſemine infirmiorem,nimirum ob aqueæ humiditatis mixtionem , quamquam vtique & ipſa calida ſit temperie.

Lib.3. c.69. *Vires & Temper.*

Li.26.ca.15. Li.6.ſimpl.

PASTINACA. CAP. XIIII.

Nomina

GRAECE σαφυλῖνος,Latinè & Italicè Paſtinaca,Arabicè *Iezar*,*Gezar*,ſeu *Giezar*,Germanicè *Paſteney*,& *Paſtnachen*,Hiſpanicè *Cauaoria blanqua*, Gallicè *Paſtenade*. Paſtinaca verò à paſcendo dicta videtur , quia ſponte in agris naſcitur,eamq; plebs ſæpiſsimè depaſcitur , quemadmodum etiam σαφυλῖνος,à radicis ſcapo bryoniæ(quæ etiam σάφυλος dicitur)non ita abſimili, appellationem ſortita videtur. Dioſcorides duo Paſtinacæ genera

Lib.3. c.52.

facit

facit, siluestrem & satiuam. Plinius quatuor. Ex his Pastinacæ vnũ genus agreste sponte prouenit, Staphylinos Græcè dicitur. Alterum seritur radice, vel semine primo vere vel autumno, vt Hygino placet Februario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quàm altißimè refosso. Annicula vtilis esse incipit, bima vtilior, gratior autumno, patinisq; maximè, & sic quoque virus illi intractabile est. Hibiscum à Pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ vtile. Est & quartum genus in eadem similitudine Pastinacæ, quam nostri Gallicam vocant, Græci verò daucum: cuius genera etiam quatuor fecere. Meminit & alibi Pastinacæ pratensis. Hanc quidam eandem esse cum ea, quam hibiscum nomine cum althæa communi vocant, alij diuersam putant. Vt vt res hæc habeat, hæc Pastinaca à siluestri Dioscoridis distat. Quartum eiusdem genus Carota nostra videtur esse, Dauci quartũ genus ab eodem proditum, vt diximus. Pastinaca siluestris, inquit Dioscorides, folia Gingidij habet, sed latiora, subamara, caulem rectum, asperum, qui vmbellam gerit Anetho similẽ, in qua flores candidi, & in medio purpureum quiddam exiguum, veluti crocum referens. Radix est digiti craßitudine, palmi longitudine, odorata, quæ cocta estur. Satiuam notis nullis Dioscorides expreßit, sed tantùm ad eadem pollere, inefficaciorem tamen esse, & cibo aptiorem scripsit. Eam tamẽ quæ hîc picta est, inquit Pena: quia posteritatis consensu, & multo vsu recepta est, vt genuinam agnoscunt herbarij. Similis est Sisaro facie, similior tamen Elaphobosco, quẽ siluestrem Pastinacam siue Bauciam Officinæ dicunt. Lutei namq; sunt Bauciæ flores: radix concolor, & eiusdem saporis. Siluestris similis est tota Carotis seu Dauco Staphylino cui Pastinacam siluestrem succedaneã faciunt pharmacopœi, vt paulò ante monuimus. Vmbellæ densæ & satis magnæ sunt, flores candicant. Ea scatent agri & sata: sed minor multò superiore est: radix eundem gustum, sed medicatũ exhibet, minùs tamen cibis expetita. Satiuam scribit Matthiolus in Italia frequẽtißimè in hortis seri: & Ruellium reprehendit, qui Carotas vulgò vocatas, satiuas esse Pastinacas crediderit. Erratica in campis & incultis sua sponte nascitur. Vtraq; albicãtibus constat radicibus, quæ coctæ manduntur. Satiuam etiã Allobroges & Sequani in hortis colunt, & seruatis Latini nominis vestigiis *Panetz* vocant. Lobellius Pastinacã satiuam hîc positã, Pastinacam domesticam vulgi appellat, Pastinacam satiuã Dioscoridis, Daucum Theophrasti, Gallorum *Pastenades & Carottes iaunes.* Pastinacam siluestrem Dioscoridis, Carottam siluestrem vulgi, *Carotte, ou Pastenade sauuage*, quæ Daucus est officinarum, cuius iconem hîc videtis. Satiuæ vero Pastinacæ Dioscoridis, siue Carottæ luteæ siue Dauci lutei edulis iconem habetis, cap. de Carottis, apud Matthiolum, ca. de Sisaro nomine Sisoris secundi. Pastinacę siluestris semen potum & impositum menses mouet auctore Dioscor. Conuenit etiam in potu vrinæ difficultate laborãtibus, hydropicis, pleuriticis, & à venenatis bestiis ictis morsis've. Eos verò qui id præsumpserunt negant ab illis iniuria vlla affici: conceptus adiuuat. Radix vrinas ciet, venerem stimulat, partus apposita eiicit. Folia trita

PASTINACA Satiua vulgi, Matthioli.

Marginalia: *Genera.* Lib. 19. c. 5 — Lib. 21. c. 15. — Cap. de Dau. Lib. 3. c. 52. — *Forma.* — Ad fol. 316. — Cap. 52. li. 3. — *Vires & Temper.*

Lib.20.c.5.

PASTINACA Siluestris, Matthioli.

trita cum melle imposita pxagedænica vlcera purgãt. Plinius vtriusque Pastinacæ vires multò fusius persequitur his verbis. Alterum est genus staphylinos,quod Pastinacam erraticam vocant. Eius semẽ contritum & in vino potũ, tumentem aluum & suffocationes mulierum doloresq; lenit,in tantum vt vuluas corrigat,illitum quoque è passo ventri earum prosit:viris verò prodest cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit & vrinam,& phagedænas vlcerum sistit recens cum melle impositũ, vel aridũ farina inspersa. Radicem eius Dieuches cõtra iocinoris ac lienis, ilium, lumborum & renum vitia ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis veteribus. Philistio in lacte coquit,& ad stranguriam dat radicis vncias quatuor: ex aqua hydropicis,similiter & opisthotonicis, & pleuriticis & comitialibus. Habentes eam feriri à serpentibus negantur:aut qui ante gustauerint nõ lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam venerem stimulari hoc cibo certum est:ideò cõceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & satiua pollet:efficacior tamẽ siluestris,magisq; in petrosis nata. Semen satiuæ quoque cõtra scorpionum ictus,ex vino aut posca salutare est. Radice eius circũscalpti dentes dolore liberantur. Hæc Plinius. Staphylinus satiuus imbecillior,inquit Galenus,agrestis ad omnia potentior est. Vrinas mensesq; prouocat:cum herba quidem tota tum maximè semen ac radix. Habet porrò etiã abstersorium in se quidpiam : quamobrem vlcerum phagedænica quidam foliis eius cum melle,quo pura reddant,illinunt.

Li.8.simpl.

ELAPHOBOSCVM. CAP. XV.

ΕΛΑΦΟΒΟΣΚΟΝ Græcè,sic Latinè Elaphoboscũ,& Cerui ocellus dicitur,significat autem Elaphoboscum cerui pabulũ,quod hanc plantam Ceruæ monstrarint auctore Plinio. Est autem caulis,vt tradit Dioscorides,Libanotidi aut fœniculo similis, angulosis foliis latitudinis duorum digitorum,satis longis velut terebinthi,circumfractis quodammodo asperis. Habet & adnata multa ipse caulis, vmbellas anetho similes, flores subluteos,semen anetho simile. Radix est longitudine trium digitorum, vnius crassitudine,alba,dulcis,edulis.Sed & caulis olerum modo editur dum recens est. Idem sic describit Plinius. Elaphoboscum ferulaceum est,geniculatũ, digiti crassitudine,semine corymbis depẽdentibus simili effigie,sed non amaris, foliis olusatri:& hoc laudatum in cibis. De hoc veterum Elaphobosco dubitant Herbarij. Pharmacopœi,id quod etiã Pena tradit,duas Pastinacæ siluestris species statuunt. Vnam Dioscoridis,cuius superiore capite meminimus, alteram Arabum, quam Bauciam vocant,quęque supradictæ dissimilis est,quia foliis,facie floribus,& caule simillima est domesticæ,nisi quod radice est minore,gustu tamẽ magis vegeto, & medicato,paucioribusq; foliis. Hanc si attentiùs expendas,inquit Pena, & cum

Lib.3.c.66.

Li.22.c.22.

Elaphobo

ELAPHOBOSCVM, Dodon. seu Baucia.

ELAPHOBOSCVM, Matthioli.

Elaphobosco Dioscoridis conferas, nihil prorsum erit quod requiras. Eandem Elaphobosci nomine pinxit Dodonæus. Sunt qui Pastinacam pratẽsem Plinij esse velint, quam etiam Hibiscum Pastinacam appellat, & μαλαχὴν ἀγρίαν. Lugdunenses rustici hodie vocant, *Panetz sauuage*, idest, Pastinacam siluestrem, & eius radice vescuntur vt hortensis. Matthiolus scribit herbam quãdam se vidisse tum in Tridentino, tum in Goritiensi agro, cuius picturam hîc damus, quæ ita notis omnibus Elaphobosco respondeat, vt aut legitimum Elaphoboscum, aut plãtam illi similem esse credat. Cuius descriptio ab eo prætermissa hæc est. Gignitur in asperis locis, duorum cubitorum altitudine, radice crassa, odorata, foliis Angelicę, in singulis pediculis ferè quînis aut septenis, venosis, crassiusculis, toto ambitu diuisis: flore in caulis vertice ex luteo pallescente, in vmbellis multis, dispari altitudine euectis, his procerioribus, illis summissioribus, vno tamen ex loco, nempe caulis fastigio sese attollentibus, eleganti quadam figura, quæ in aliis vmbelliferis non conspicitur. Incidendi, attenuandi, detergendi, obstructiones aperiendi facultatem inesse sapor odórque demonstrant. Tradunt ceruas, inquit Dioscorides, Elaphobosci herbæ pabulo resistere serpentium morsibus. Vnde & semen eius morsis à serpentibus datur cum vino bibendum. Plura tradit Plinius. Quippe etiam conditum prorogatur, ad vrinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, conuulsa sanãda, inflationes discutiendas, coli quoque tormenta. Cõtra serpentiũ omniumq; aculeatorũ ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruas resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccãda autẽ in eos vsus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.

Lib. 5. c. 39. Lib. 21. c. 15. Lib. 19. c. 5. Li. 20. ca. 4. Ca. 66. li. 3. Li. & c. 22.

CAROTAE. CAP. XVI.

Nomina

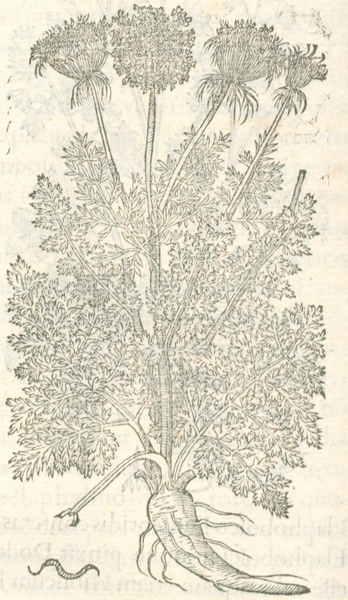
PASTINACAM satiuam duplicem statuit Lobellius. Priorem, Pastinacam satiuam Dioscoridis. Carottam nostram luteam. Alteram Pastinacam satiuam ex atro rubentme, quam alij *Carottes* simpliciter. alij *Pastenades, &* *Carottes rouges* appellant, à colore radicis ex atro ru-

bescente, atrioréque eius succo. De priore paulò ante diximus, nunc de altera. Carotis nomenclatura indita fuisse videtur, inquit Pena, ab illa quam cum Carui similitudine & cognatione sortitæ fuerunt. Mediæ videntur inter Daucum & Pastinacas naturæ, vtrique congeneres, neutræ tamen dici possunt: quam naturam

CAROTA Vulgaris.

CAROTA, Matth. altera.

nullus significantius expressit quã Galenus, qui Carotam Daucum Staphylinum appellauit peritiorum herbariorum sententia. Item hæc quæ Carotis cum Daucis intercedit similitudo, fecit vt Theophrastus Carotam Daucũ nigrũ appellauerit. Καὶ δαῦκον περὶ τὴν πατρικὴν διαφέρον. τοῦτο δ' θερμαντικὸν φύσει, ῥίζαν δ' ἔχει μέλαιναν. Idest, & Daucum in Patrensi agro prestantius: huic vis excalfaciendi, radix nigra. Carota folia fert nigricantia, dissecta, cerefolij foliis proxima, sed magis fusca, maiora, & minutius incisa, cauliculos rotundos, parum hirsutos, cauos, in quibus vmbellæ magnæ flores candidos ferunt, deinde semen hirsutum, Aniso specie haud dissimile, radix crassa, longa, huic flaua, illi rubra, tam internè quã externè, admirandæ interdum tum crassitudinis, tum longitudinis. In hortis seritur. Iulio mense floret, Augusto semen fert. Radices frixas vel elixas vulgus esitat satis magno gulæ irritamento, oleo, sale, & aceto additis.

Li.6.simpl.

Lib.9. hist. ca.15.

SISARVM. CAP. XVII.

Nomina

Genera

GRAECE Σίσαρον, Latinè etiam Sisarum & Siser dicitur, nonnullis Seruillũ, Seruilla, vel Cheruilla, Gallis *Cheruy*, Germanis *Gerlin*, *&* *Gierlin*. Plinius duo facit Sisari genera, satiuum & siluestre, quod Dioscorides omisit. Huius historiam veterum nullus, quod sciam, literis mãdauit, quia vulgaris esset cognitionis, eáque causa fuit cur id quod illis fuerit notissimũ, nobis hodie sit ignotum, nisi ex vestigiis appellationis & similitudine Sionis aut laueris, & radicum coniectura, inquit Pena: ideò quod vulgò frequens Narbonẽsi agro (nõ perinde in Italia, aut alibi) vescẽdi causa alitur, legitimũ putatur. Sapor illi quàm domesticæ Pastinacæ gratior, cui facie similis est, aut laueri, sed in radicibus maius discrimen: sunt enim ex vna quasi radicis basi pendulæ, bulbosæ, œnanthes

In Ad. fol. 317.

Forma

asphode

SISARVM Maius, Matth.

aſphodelíve modo,quæ quia ſunt edules, non ſine ratione docti quidam ambigunt, ſint'ne illæ quas ſtultis Heſiodus exprobrat,ſcribens neſcire eos quanta,in Malua & Aſphodelo ſit vtilitas. Nam Dioſcoridis Aſphodelus nõ homini,ſed pecori potius aut ſui in alimentũ cedat. Matthiolus multis rationibus adductus plantam eandem hîc pictã Siſarum eſſe cenſet. Primùm,inquit,quod Siſarũ apud veteres plãta ſit Paſtinacæ congener. Plinius enim poſt Paſtinacam mox de Siſere tanquam cõgenere tractauit,quemadmodum & hoc noſtrũ Paſtinacæ domeſticæ cõgener videtur eſſe. Deinde quod eius radix,vt Plinius ait, neruum ſeu matricem intus habeat, quæ eximitur cum cocta fuerit.Præterea quod ſeratur frequẽtius, auulſis à radice agnatis,vt Inula,Liliũ,Arum,quàm ſemine, quod ſemine ſatum nõ niſi tertio anno eſui idoneum proueniat,radice verò quotãnis. Id quod feciſſe veteres de Siſeris ſatione teſtãtur Marcellus & Ruellius:quod innuit Columella ſic ſcribens.Paſtinaca & Siſer,atque Inula conualeſcunt altè paſtinato & ſtercorato loco,ſed quàm rariſsimè ponẽda ſunt, vt maiora capiant incrementa. Quæ ſi diligentiùs expẽdantur,radice ſeri Siſer,nõ ſemine facilè conſtabit:quinetiam quod numeroſa ſit radice Aſphodeli modo, rariſsimè idem poni oportere,vt latiùs radices fundantur,& incrementum capiant. Nam quò craſsiores,eo guſtui ſuauiores. Ad hæc ſcribit Dioſcor.decoctam Siſari radicem,& ori gratã eſſe,& ſtomacho vtilem,quod in huius plantæ radicibus perſpicuè deprehẽditur,cũ priùs elixæ,deinde butyro in patellis farina circũlitæ friguntur. Vnicus ſupereſt ſcrupulus,quod in noſtrate Siſaro nulla percipiatur amaritudo,cũ tamen Galeno & Plinio auctoribus,Siſarum amarore non vacet. Verũ id à ſententia nos abducere non debet,quod certum ſit regiones ſæpe plantis immutare ſaporem.Siquidem Cepa,quãquam ſui natura acris admodum ſit,tamẽ in Caietano agro vbi omniũ maxima prouenit,nulla acrimonia prędita eſt, id quod multis locis in Raphano videmus,& in Aro,vt Galen.inquit,quod in Cyrenaico agro naſcitur. Siſari radix cocta,inquit Dioſcorides,ori grata eſt,& ſtomacho vtilis:vrinam ciet,& appetentiã excitat. Plinius, inter medica dicendũ Siſer:& ipſum Tiberius princeps nobilitauit,flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum,vbi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire.Ineſt longitudine neruus,qui decoctis extrahitur amaritudinis tamen magna parte relicta,quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiã vertitur. Et de ſilueſtri fuſiùs. Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu: ſtomachum excitat,faſtidium abſterget:ex aceto laſerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo,vel ex garo,vrinã ciet,vt Opion credit,& venerẽ.In eadem ſententia eſt & Diocles.Præterea cordi conuenire cõualeſcentiũ,& poſt multas vomitiones perquã vtile.Heraclides cõtra argentũ viuũ dedit, & veneri ſubinde offenſanti, (aliàs offenſæ,ideſt,langueſcẽti)ægriſq; ſe recolligentibus. Hiceſius ideo ſtomacho vtile videri dixit, quoniã nemo tres Siſeres edendo continuaret:eſſe tamen vtile cõualeſcentibus ad vinũ trãſeuntibus, Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus, ſiſtit aluũ.Hæc Plinius. Galenus hæc de eodem.Siſari radix cocta ſtomacho grata

Ibidem. — Ca.107.li.2 — Lib.20.c.5. — Lib.2.c.48. — Lib.11.ca.3. — Li.2.c.107. — *Vires.* — Lib.19.c.5. — Lib.20.c.5. — Li.8.ſimpl.

est, & vrinam mouet, secundo ordine excalfaciens, adiectam habens amaritudinem quandam cum leuicula adstrictione.

SISER PALVSTRE. CAP. XVIII.

Nomen. *Forma.*

His subiungenda plãta quam herbarij Siser palustre vocant. Ea in cœno pigrarum aquarum nascitur, radicibus multis, breuibus, subnigris, carnosis: foliis propè radicem multis, in terra stratis, apio similibus, latioribus, crassiusculis, in caule paucis, tenuibus, ferè capillaceis, qualia in apij hortensis iam adulti summo vertice conspiciuntur: caule pedali: flore in vmbella candido, semine odorato.

ANGELICA. CAP. XIX

Nomina

Recentiores omnes vno ore plantam hanc Angelicam, Sancti spiritus radicem, à diuinis & immẽsis aduersus grauissimos morbos & venena facultatibus, & à suauissimo radicis odore appellant, Galli *Angelique*, Germani *Angelick, & Deshedigengeysts vurtz*, siue *Brustuurts*. Vix autem credi par est, inquit Pena nostrates Angelicas Indicis deliciis aut presidiis neutiquam posthabendas, antiquitati notas fuisse, nisi sint apud auctores veterinarios Gallorum laserpitia memorata: nec enim siluissent illi tam diuinam fragrantiæ gratiam, & vicarias diuinę beneficentiæ vires, siue Angelicas nostratis Angelicæ. Duo eius genera statuunt Fuchsius & Dodonæus, vnam satiuam, alterã agrestem. Matthiolus plura. Alia satiua est, inquit, alia domestica, alia siluestris, alia in aquosis proueniens. Pena triplicem facit. Satiuæ & procerioris folia sunt lata, hipposelini smyrniive æmula, per ambitum serrata, ex viridi in pallidum languescentia, mollia: caulis binûm ternûmve cubitorum, striatus, cauus, pallescẽs, ferulaceus, vmbellæ fœniculi, aut pastinacæ satiuæ, lutei flores, semina foliacea, rotũda, compressa & albida, acris gustus, & odoris eximij, radix crassa, & aliquantum supernè tuberosa, multis appendicibus humi mersã, intus candicat, foris pulla, odore perquàm suaui, aromatico, pinguem, gummosum, flauumq; succum remittens. Scribit Pena: Nonnullis in hortis Londini Antuerpiæq; conspici aliam, quæ tota minor est, cuius suauiorem odorem radix spirat, prope quam folia ima ex purpura rubescunt, superna autem ex rubore virescunt, vmbellæ, cæteraq; semina simili a. Celsos vtraq; montes, gelidaq; amat iuga, veluti Imperatoria, cum qua in hortis colitur in Anglia, Belgio,

In Ad.fol. 311.

Genera Ca.43.hist. Li.2. ca 93. Ca.III.li 4.

Forma.

Locus.

ANGELICA *Satiua Matthioli.*

ANGELICA Siluest. Fuchs.

ANGELICA Siluest. Dodon.

Belgio, Gallia. Angelica siluestris satiuæ similis est, nisi minora folia haberet, acriora, pauciora, minus incisa, caulem graciliorem & breuiorem, vmbellæ magis albicant, radix pluribus fibris, odoréq; cæteris multò minore est, gustu tamen non ingrato, & ferè Pastinacæ. Rarius hortis, sed sæpius vliginosis & pratensibus locis frigidis gaudet. Iulio & Augusto mẽsibus floret. Quidã Phellandryon esse putant à Plinio memoratũ, cap. 12. 27. In palustribus nascens. Apij folio, cuius semẽ bibitur propter calculos, & vesicæ vitia. De alio Phellandryo dicemus in lib. de palustribus. Excalfacit & desiccat ordine secundo completo, aut tertio incipiente. Aperit, extenuat, discutit. Vnicè venenis aduersatur. Pestilentiæ populatim sæuientis arcet contagia. Corpora à lue pestifera vindicat, si tantum, vt affirmant, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudine cum vino, per æstatem ex stillatitio rosarum liquore sumpsisse satis est: Nec sensurum eo die contagionem pollicentur quo quis deuorarit: nam vrina & sudore venenum abigit. Lentitiam pituitæ digerit: quapropter tussi quam frigus excitarit, medetur. Crassa quæ in thorace coierint, discutit. Herba ipsa in aqua & vino cocta, vulnera interna glutinat, concretum sanguinem resoluit, stomachum esu corroborat, cor recreat, pituitam ventriculi deiicit, fastidia ciborum discutit, & languescentem inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta

Tempus.
Temper.
Vires.

ANGELICA Siluestris, Matthioli.

& melle folia indantur, deinde cocta in vino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno ſumpta. Laſsitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput impoſita fertur ad ſe feruorem elicere. Valere contra faſcinationes affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit. Radix in puluerem trita animi deliquiis, & cæteris cordis affectibus ſummopere opitulatur. Datur radicis ſemidrachma vna cum theriacæ drachma ex ſtillatia ipſiuſmet aqua iis qui peſte laborant, deinde ſudare coguntur, idemq; repetitur eodem modo poſt ſeptem horas. Manſa radix & dentium cauis impoſita, eorum dolorem ſedat, anhelitum adeò commendat, vt præſumpti allij odorem occultare facilè poſsit. Siluestri in Anglia libenter vtuntur, inquit Petr. Pen. quia aptior eduliis condiendis: corrigit enim prouentum ſaburrámque craſſorum & viſcidorum humorum, atque fœtidum halitum emendat tetri ſpiritus ex praua concoctione manantis, copioſior etiam & gratior eſt. Eſt & alia quædã Angelicæ Aquaticæ ſpecies Matthioli & Geſneri, quam Archangelicam Dodonæus appellat, cuius hæc eſt deſcriptio. Hæc, inquit, Eſt foliorum amplitudine, ſatiua haud inferior, ſed tamen ſingularium frequẽtia numeroſior: in plurima enim folia, huius diducũtur. Caulis craſſus, quãdoq; vnà cũ foliorum pediculis rubens, geniculatus quoque, valdè ramoſus è ſingulis ſiquidem articulis tres aut quatuor alas promit, multis idcirco vndequaque vmbellis cingitur, quorũ flores candicant: ſemen latum, longius & craſsius quàm Angelicæ. Alta radix & albida, exigui odoris, maioris tamen, quã folia vel caulis, quæ nullius aut admodũ obſcuri. At Angelicæ, & quidẽ maioris radix, cuius eſt vſus, excalfaciens ac reſiccans eſt ordine ſecũdo inteſo, aut tertio incipiẽte. Proinde aperit, extenuat digerit, & ſudores mouet: venenis reſiſtit: peſtilẽtes morbos curat ſi tẽpeſtiuè exhibeatur. Datur autẽ pulueris eius drachma cum vino tenui: aut ſi febris vehementior, cũ Cardui Benedicti, aut Tormentillæ ſtillatitia aqua & exiguo aceti, & per ſe quidẽ, aut addita Theriacę ex viperis, à cõtagio deinde horũ & præſeruat, in ore detenta, aut cõmanſa ſolùm. Lentos crudoſq; humores eadẽ ad concoctionẽ perducit: craſſorũ, quæ pulmonibus thoraciq; inhę rent expurgationẽ facilẽ procurat: hepar & lienẽ aperit: Virginũ remorãtes mẽſes euocat: ſecundas expellit: aduerſus rigores febriũ huius decoctũ ex vino prodeſt. Valere etiam cõtra faſcinationes radicem affirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit, vt Fuchſius ait.

Ad. fol. 311.

ARCHANGELICA, Dod.

Lib. 5. c. 25.

Forma.

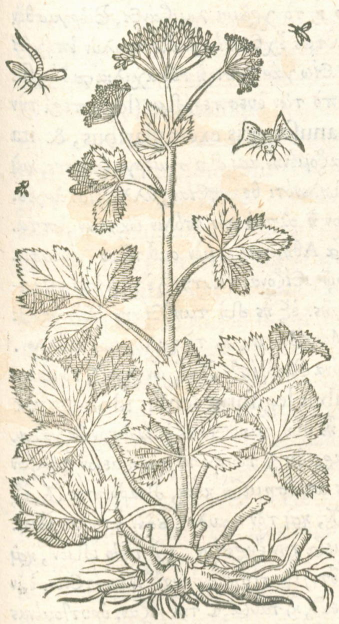
Vires.

IMPERATORIA. CAP. XX.

Nomen. Ob raras & præſtantes facultates Auguſto nomine Imperatoriæ planta hæc donata fuit. Dicta eſt etiam Oſtrutium & Aſtrantia, Laſerpitiũ à Fuchſio, Smyrniũ à Trago, eſt affinior facie ſatiuæ angelicæ quàm ſiluestri.

Forma. Folia tamen propius ſphondylium aut hippoſelinum æmulantur, vt plurimùm terna, ſtatim ab humo cauliculis ſubnecta, robuſta, hirſuta, aſpera. Caulis ſeſquicubitalis, aut bicubitalis eſt purpuraſcens, rotundus, nodoſus, hirſutuſq;, in cuius cacumine vmbellæ floribus candidis ornãtur, ex quibus ſemen prodit angelicæ ſiluestris, vel anethi, odoratum. Radis digitum æquat, craſſa, rugoſa, lignoſa, multis fibris in terrã ſparſa, foris fuſca, intus albicans, ſiue ſubuiridis, multò

IMPERATORIA, Matthioli.

multò vehemētioris & acrioris facultatis & odoris quàm angelicæ. Iisdem gaudet natalibus. In Ananiensibus montibus supra Tridentum frequentissima Matthiolo auctore. Tradunt recentiores imperatoriæ radicem excalfacere tertio excessu completo, vel quarto incipiente, siccare verò secundo. Discutit hæc mirificè tum ventriculi, tum intestinorū, tum etiam vteri flatus, quapropter coli cruciatibus, & ventris torminibus maximè vtilis est. Cit menses & vrinam, fouentur vtiliter eius decocto dentes, præsertim si in vino austero radix decoquatur. Eadem ex vino pota vteri strangulationibus prodest, conceptum adiuuat quem frigiditas intercipit, concoctionem roborat. Commansa est præstantissimus apophlegmatismus, vt quæ efficaciter cerebri pituitam expurget. In puluerem trita & è vino pota, frigidis succurrit morbis. Quare resolutis, comitialibus, conuulsis auxilio est. Aiunt nonnulli quartana eos sanari, qui pulueris cochlearij dimidium hora vna ante accessionem ex mero biberint. Oris habitum commendat, & omnes roborat sensus. Epidemiis morbis, venenis fermè omnibus, ac venenatorum animalium tum morsibus tum ictibus opem præstat. Asthmaticas iuuat, obstructiones aperit, aqua intercute laborantes & lienosos sanat. Denique excalfacit vniuersas corporis partes quas frigus occuparit. Ex quibus perspicuum est herbam istam tot tantisque viribus præditam non immeritò imperatoriæ nomen sibi adsciuisse.

Locus.

In ca p.65. lib.3.

Temper. & Vires.

LASERPITIVM. *CAP. XXI.*

Nomina

QVOD Græcis Σίλφιον, Latinis Laserpitum nominatur, Mauritanis *Silfion*, caulis eius Dioscoridi μασπετον, Oribasio μάστηρον, Latinè similiter maspetum & mastierum, Arabibus *Mastastes*, Theophrasto & Plinio non caulis, sed folium maspetum. Quare quidam, inquit Dioscor. caulem σίλφιον, radicem μαγύδαριν, folia μάσπετα vocauerunt. Succus ex silphio laser appellatur teste Plinio, ex caule καυλίας Theophrasto, ex radice ῥιζίας, hunc radicarium, illum scaparium conuertit Gaza. Breuis extat silphij apud Dioscoridem descriptio his verbis. Laserpitium in Syria, Armenia, Media, & Libya nascitur, caule ferulaceo quod maspetum vocant: foliis apio similibus, lato semine. Theophrastus multò fusiùs id descripsit. τὸ δὲ σίλφιον, inquit, ἔχει ῥίζαν μὲν πολλὴν καὶ παχεῖαν, τὸν δὲ καυλὸν ἡλίκον νάρθηξ, σχεδὸν δὲ καὶ τῷ πάχει παραπλήσιον. τὸ δὲ φύλλον ὃ καλοῦσι μάσπετον ὅμοιον τῷ σελίνῳ. σπέρμα δὲ ἔχει πλατὺ, φυλλῶδες, οἷον τὸ λεγόμενον φύλλον ἐπετειόκαυλον δὲ ἐστιν ὥσπερ ὁ νάρθηξ. ἅμα μὲν σὺν τῷ ἦρι τὸ μάσπετον τοῦτο ἀφίησιν. ὃ καθαίρει τὰ πρόβατα, καὶ παχύνει σφόδρα, καὶ τὰ κρέα θαυμαστὰ ποιεῖ τῇ ἡδονῇ. μετὰ δὲ ταῦτα καυλὸν ἐσθίεσθαι πάντα τρόπον (adde ἀγαθὸν ex Gaza, vt & constet sensus) ἑφθὸν ὀπτόν. καθαίρειν δὲ καὶ τοῦτό φασι τὰ σώματα τετταράκοντα ἡμέρας. ὀπὸν δὲ διττὸν ἔχει, τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ καυλοῦ, τὸν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης. διὸ καλοῦσιν τὸν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ῥιζίαν. ἡ δὲ ῥίζα τὸν φλοιὸν ἔχει μέλανα, καὶ τοῦτον περιαιροῦσιν. ἔστι δὲ ὥσπερ μέτρα τῶν ῥιζοτομιῶν αὐτῆς, ἐξ ὧν ὁπόσον ἂν δοκῇ συμφέρειν ταμιευόμενοι πρὸς τὰς νομὰς, καὶ τὸ ὑπάρχον τέμνουσιν. οὐκ ἔστι γὰρ

Lib.3.c.78.

Forma.

Lib.6.hist. cap.3.

οὔτε παρατέμνειν, οὔτε πλεῖον τῶν τεταγμένων. καὶ γὰρ διαφθείρεται καὶ σήπεται τὸ ἀργὸν ἐὰν χρονίζῃ. Κατεργάζονται δὲ ἄγοντες εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸν δὲ τὸν τρόπον. ὅταν βάλλωσιν εἰς ἀγγεῖα, καὶ ἄλευρα μίξωσιν, σείουσιν χρόνον συχνόν, ὅθεν καὶ τὸ χρῶμα λαμβάνει, καὶ ἐργασθὲν ἄσηπτον διαμένει. τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν ἐργασίαν καὶ τομὴν οὕτως ἔχει. τόπον δὲ πολὺν ἐπέχει τῆς Λιβύης. πλείω γάρ φησιν ἢ τετρακισχιλίας (lege πλείω γάρ φασιν ἢ τετραχίλια στάδια, sic

Lib.19.c.3. enim Plinius) τὰ πλεῖονα δὲ γενέσθαι περὶ τὴν σύρτιν, ἀπὸ τῶν εὐεσπερίδων (lege περὶ τὴν σύρτιν, καὶ κῆπον τῶν ἑσπερίδων. sic enim legitur in manuscriptis exemplaribus, & ita

Ibid. legendum suadet Plinius) ἴδιον δὲ τὸ φεύγειν γῆν ἐργαζομένην. καί δὴ συνεργαζομένης, καὶ αὐτὸ συνημερουμένης ἐξαναχωρεῖν, δεομένου ὡς οὐ δηλονότι θεραπείας, ἀλλ᾽ ὄντος ἀργοῦ. φασί δὲ οἱ Κυρηναῖοι φανῆναι τὸ Σίλφιον ἔτεσι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὴν πόλιν ᾤκησαν, ἑπτὰ. οἰκοῦσι δὲ μάλιστα περὶ τριακόσια εἰς Σιμωνίδην ἄρχοντα Ἀθήνησιν. οἱ μὲν οὖν τοῦτο λέγουσιν. οἱ δὲ τοῦ Σιλφίου τὴν ῥίζαν φασὶ γενέσθαι πηχυαίαν, ἢ μικρῷ μείζονα. ταύτην δὲ ἔχειν ἐπὶ τοῦ μέσου κεφαλὴν, ὃ καὶ μετεωρότατόν ἐστι, καὶ σχεδὸν ὑπὲρ γῆς. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν γάλα: μετὰ ταῦτα δὲ ἐκφύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ τοῦτον Μαγύδαριν, καὶ τὸ καλούμενον φύλλον. τοῦτο δὲ εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα διαρρίπτεσθαι ἐξ ὧν φύεσθαι τὸ Σίλφιον. (Quæ, cùm ex iis quæ in vulgatis codicibus leguntur sensus idoneus vix elici possit, ex Plinio sic videntur emendanda. ἐξ ἧς δὴ τμηθείσης ῥεῖν ὀπὸν ὡς γάλα. μετὰ ταῦτα δὲ φύεσθαι τὸν καυλὸν, καλεῖσθαι δὲ μαγύδαριν. ἐκ δὲ τούτου τὸ καλούμενον φύλλον χρυσοειδὲς. τοῦτο δὲ εἶναι σπέρμα. καὶ ὅταν νότος λαμπρὸς πνεύσῃ μετὰ κύνα, διαρρίπτεσθαι, ἐξ οὗ φύεσθαι τὸ Σίλφιον) τῷ αὐτῷ δὲ ἔτει, τὴν δὲ ῥίζαν γίνεσθαι, καὶ τὸν καυλὸν. οὐδὲν δὲ τούτου ἴδιον. καὶ γὰρ τῶν ἄλλων. εἰ μὴ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι εὐθὺς φύεται μετὰ τὴν ἔκλειψιν, καὶ τοῦτο ἴδιον, καὶ διαφέρον τοῖς πρότερον. ἔτι (Sic enim legendum non ὅτι) φασὶ δεῖν ὀρύττειν ἐπέτειον. ἐὰν δὲ ἐαθῇ, φέρειν πᾶν τὸ σπέρμα, καὶ τὸν καυλὸν. χείρω δὲ γίνεσθαι καὶ ταῦτα, καὶ τὴν ῥίζαν. ὀρυττομένας δὲ βελτίους γίνεσθαι διὰ τὸ μεταβάλλεσθαι τὴν γῆν. ἐναντίον δὲ τοῦτο τῷ φεύγειν τὴν ἐργάσιμον ἐσθίεσθαι καὶ τὰς ῥίζας προσφάτους, καταλεμνομένας εἰς ὄξος. τὸ δὲ φύλλον τῇ χροιᾷ χρυσοειδὲς εἶναι. ἐναντίον δὲ καὶ τὸ καθαίρεσθαι τὰ πρόβατα τὸ φύλλον ἐσθίοντα. φασὶ γὰρ καὶ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ χειμῶνος εἰς ὄρος ἀφιέναι. νέμεσθαι δὲ καὶ τοῦτο δὲ καὶ ἕτερον ὅμοιον ἀβροτόνῳ. θερμαντικὰ δὲ ἄμφω δοκεῖ εἶναι: καὶ κάθαρσιν μὲν οὐ ποιεῖν, ἀναξηραίνειν δὲ, καὶ συμπέπτειν. ἐὰν δέ τι νοσοῦν, ἢ κακῶς ἔχον εἰσέλθῃ πρόβατον, ὑγιάζεσθαι ταχέως, ἢ ἀποθνίσκειν, ὡς δὲ ἐπὶ τὸ πολὺ σώζεσθαι μᾶλλον. ταῦτα μὲν οὖν ὁποτέρως ἔχει σκεπτέον. ἡ δὲ καλουμένη Μαγύδαρις ἕτερόν ἐστι τοῦ Σιλφίου (γένος deest, quod ostẽdunt Dioscorides & Plinius) μανότερον δὲ καὶ ἧττον δριμὺ, καὶ τὸν ὀπὸν οὐκ ἔχει. διάδηλος δὲ ἐστι καὶ τῇ ὄψει καὶ τοῖς ἐμπείροις (sic enim legendum, nõ ἐμπύροις) γίνεται δὲ περὶ εὐρείαν, καὶ οὐκ ἐν Κυρήνῃ. φασί δὲ καὶ ἐν τῷ Παρνασίῳ ὄρει πολὺν. ἔνιοι δὲ Σίλφιον τοῦτο καλοῦσιν. εἰ δὲ φεύγει τὴν ἐργάσιμον, ὥσπερ τὸ Σίλφιον, σκεπτέον. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τι ὅμοιον ἢ παραπλήσιον ἔχει φύλλου δὲ περὶ, καὶ καυλοῦ, καὶ εἰ ὅλως ἀφίησί τι δάκρυον. Quæ Gaza sic interpretatus est. De Laserpitio nunc iudicandum est. Laserpitio radix multa crassaq;, caulis quantus ferulæ, & crassitudine ferè proximus, folium quod Maspetum vocant, apio simile est, semen latum, foliaceum scilicet quod folium appellatur, caulis annuus sicut ferulæ. Ergo vere ineunte maspetum hoc exit, & pecus eo purgatur, pinguescitq; vehementer, & carnes mirabilem in modum suaues redduntur. Post hæc caulem edit hominum cibo idoneum omnibus modis elixum, assúmque corpora eo quoque purgari ferunt quadraginta diebus. Succus capitur duplex, alter ex caule, alter ex radice, qua de causa alterum scapariũ, alterum radicarium vocant. Radix nigro cortice tegitur, quem detrahere solent. Sunt veluti certæ mensuræ cædendæ radicis, quibus quantum conferre putetur ad futuram cæsuram reseruantes, reliquum abscindunt. Nec enim deuie (alio pacto, fortè melius) neque plus constituto ordine cædere licet: corrumpitur enim putrescítque si diu mansit. (si inexercitatum aut iners diu mansit, ex Græco) Præparant id conficiúntque in Pyræum portum aduectum hoc modo. Cum in vasa coniecerint, farinámque admiscuerint, quatiunt crebrò & diu hinc etiam colorem capessit, & conditum iam

incor

incorruptum perdurat. Præparatio cæsuráque ita se habet. Locum Africæ amplum occupat, ampliorem quàm quatuor stadiorum millia. In hortis hesperidum ferunt eius magnam partem colligi, sed maiorem apud Syrtes. Peculiare huius culta fugere loca proditur, quamobrem si colatur, mitescátque solum, deuiat (in deserta fugit, rectius ex Plinio) atque omnino degenerat, vtpote natura culturæ aspernans, ferocitatisque constans vernaculum (ferum ac contumax vertit Plinius) Cyrenenses annis septem prius quàm ipsi vrbem habitarent, laserpitium extitisse affirmant, habitant verò annos maximè trecentos vsq; ad Simonidæ Athenis magistratum. Illi sic referunt. Alij radicem laserpitij cubitalem esse tradunt, aut paulò maiorem. Hanc in medio extuberare in caput, quod sublime penitus extat, vt ferè supra terram esse appareat. Vnde (ἐξ ἧς sub. κεφαλῆς, id est, ex quo capite) primùm quod lac appellant erumpit, dein caulis assurgit, Magydarin vocant, ex quo nascitur id quod folium nuncupant, folium id semen est, quod cum auster ingenuè (λαμπρὸς, vehemens meliùs) post caniculam flauerit, disiicitur, atque ita laserpitium nascitur, eodémque anno radix consummatur & caulis. Sed hoc haudquicquam peculiare notatur, nam aliis quoq; idem tribuitur, ni dixeris, quod disiectum id protinus nasci potest, ortum peculiarem sortiri, supradictísque propterea diuersum intelligi posse. Adhæc circumfodiendum id quotannis censent. Nam si cultura ea prætermittatur, semen vniuersum caulémque totum proferri, & deteriora tam hæc quàm radicem reddi existimant. Defossa autem fieri meliora scilicet solo subacto, benéque gluto. Sed huius contrarium illi volunt, qui culta recusare inquiunt (vel ex Græco, hoc autem repugnat eorum sententiæ, qui culta fugere volunt). Mandi quoque radices ex aceto recens decisas referunt, folium colore aurum æmulatur. Contrarium etiam quod pecora folio esitato purgari minimè iudicant (Sic vertendum ex Græco, Alienum etiam quod pecora folio esitato purgari narrant.) Nam & vere & hyeme pecus ad montem dimitti affirmant. Cibus non solùm hoc, sed etiam altero quodam abrotono simili administratur. (Dilucidiùs sic, depasci verò à pecore non solùm hoc, sed etiam alterum quoddam abrotono simile aiunt). Vim ambo calfactoriam sortiri planè videntur, & purgandi quidem vim non habere: exsiccare autem & concoquere vnicè posse. Quod si qua pecus ægrescens, aut alias minùs benè se habens ingressa sit, mox eam sanari, aut mori aiunt, sed magna ex parte posse seruari. Hæc igitur vtro tandem sint modo, quærendum. Quod verò magydarim vocant, nimirum à laserpitio differt (legendum vt emendauimus, alterum est silphij genus) tenerius enim minúsque vehemens id sentitur, & sine lasere est, nec non & aspectu manifesta experto homini constat (Sic meliùs, Expertis verò vel ipso aspectu & figura planè dignoscitur). Nascitur in Syria, nam apud Cyrenem (non apud Cyrenem, ex Græco & Plinio) & monte Parnaso largè prouenire eandem affirmant. Sed quidam laserpitium id appellant. An culta quoque laserpitij modo fugiat, quærendum. Quin & si quid simile aut proximum habeat, ad folij caulísque rationem, & si quam vllo pacto emittat lacrymam id inuestigandum. His verbis Theophrastus laserpitij historiam luculentissimè exposuit, à quo Plinius hæc mutuatus est. Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Græci silphium vocant, in Cyrenaica prouincia repertum. Cuius succum vocant laser, magnificum in vsu medicamentísque, & ad pondus argentei denarij pensum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani qui pascua conducunt, maius ita lucrum sentientes depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. Si quando incidit pecus in spem nascentis, hoc deprehenditur signo: oue cum comederit, dormiente protinus, capra sternuente. Diúque iam non aliud ad nos inuehitur laser, quam quod

Lib. 19. c. 3.

quod in Perſide, aut Media & Armenia naſcitur largè, ſed multo infra Cyrenaicum, id quoque adulteratum gummi, aut ſagapeno, aut faba fracta, quò minùs omittendum videtur C. Valerio, M. Herennio Coſ. Cyrenis aduecta Romam publicè laſerpitij pondo xxx. Cæſarem verò Dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentúmque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo CXI. Id quod apud auctores Græciæ euidétiſsimos inuenimus natum imbre piceo repentè madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtimq́; maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenaicum, quod conditum eſt vrbis noſtræ anno CXLIII. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ valuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur in deſerta fugientem: radice multa craſſáque, caule ferulaceo, haud ſimili craſsitudine. Huius folia maſpetum vocabant, apio maximè ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum vere deciduum (Theophraſto, naſcens.) Veſci pecora ſolita, primóque purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucunda. Poſt folia amiſſa, (rectiùs emiſſa,) caule ipſo & homines veſcebantur decocto, aſſo, elixóque: eorum quoque corpora quadraginta primis diebus purgante à vitiis omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atque caule. Et hæc duo erant nomina, rhizias, atque caulias, vilior ille ac putreſcens. Radici cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipſum in vaſa coniectum, admiſto furfure, ſubinde concutiendo ad maturitatem perducebant, ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitáſque ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tubérque in ea ſuper terram. Hoc inciſo profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarim vocarunt, folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à canis ortu, auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, annuo ſpatio & radice & caule conſumantibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere, nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico (rectius, Cyrenaico.) ſilphio prior opinio congruit. Alterum genus eſt quod magydaris vocatur, tenerius & minùs vehemens, ſine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaſo monte copioſius, quibuſdam laſerpitium vocantibus: per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ vtiliſsimęque auctoritas. Probatio ſinceri prima, in colore modicè rufo, & cùm frangitur, candido intus, mox translucente: gutta aqua ſaliuáq; liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Hæc Plinius. Strabo ſucci Cyrenaici defectus cauſam in Barbaros non in publicanos reiicit his verbis. Cyrenis finitima eſt regio quæ ſilphiũ gignit, & Cyrenaicum ſuccum, quem ſilphium poſterius effert vertendum quem liquorem Silphium fundit. Interpretes enim non viderunt eo loco ὀπιόθεν ἀπὸ τοῦ ὀπίζειν duci, nec aduerbium eſſe. Idem Strabo lib. 15. ſcribit Alexandro ab Arachoſia tranſeunti ad Bactrianos per iter nudum arboribus, copioſiſsimum Silphium occurriſſe. Id propemodum defecit, cùm aliquando Barbari odio quodam ingruiſſent, ac radices eius pene omnes eruiſſent. Ex hac varia apud veteres Silphij hiſtoria, iudicatu perdifficilè eſt quænam ſit hodie planta quæ laſerpitiúm dici poſsit. Attamen Pena quantum inſpectione aſſequi potuit, id candidis lectoribus impertitur his verbis. E regione Maſsiliæ, inquit, & non procul inſulis quas videtur Dioſcorides vocaſſe Stœchadas, inter multas raras plãtas naſcitur ferulacea & viſenda plãta, cuius radix prægrandis, intus alba, foris cineritia, ſucco prægnans mollis, pinguis, odorata, maior quàm thapſiæ aut ferulæ: caulis proceritate & craſsitudine ferulam æquat, folia Eleoſelini, ſed craſsiora, rigidiora. Vmbellæ prægrandes, ferulæ, aut latiores quàm anethi, ſemen angelicæ foliaceum, rotundum, compreſſum, odoratum, colore buxeo, quam hic expreſsimus. Nec minor eſt de ſilphij ſucco inter rei herbariæ ſtudioſos ambiguitas & controuerſia, aliis contendentibus

Geograp. lib. vlt.

Laſerpitiũ è regione Maſsiliæ repertum.

LASERPITIVM,
Pena.

dentibus gummi illud odoratum quod belzuinum siue benzoinum vocatur laser esse aliis negantibus, quoniam laser ferulaceæ plantæ, belzuinum arboris proceræ multò suauissimũ sit excrementũ, tum etiam quod belzuini qualitates facultatésque, de quibus idoneo loco tractabimus, minimè sint eædem quæ laseris. Eas verò Dioscor. sic declarat. Radix calefacit, ægrè concoquitur, vesicam lædit, sanat strumas & tubercula cerato excepta, & sugillata cũ oleo imposita. Ischiadicis conuenit cum irino aut cyprino cerato, eminentias circa sedẽ cum mali corio in aceto cocta ac imposita tollit, letalibus medicamentis pota resistit. Eadem ori grata est, si ad salem & intinctus admisceatur. Succus cyrenaicus etiam si quis paululum de ipso gustet, sudorẽ toto corpore mouet, & odoris leuissimi est, adeò vt gustanti neque os nisi paululum spiret. (Sic enim hæc Græcè leguntur, ὁ μὲν τοι κυρηναϊκὸς κἂν ἐπ᾽ ὀλίγον τις αὐτὸν γεύσηται, ἰκμάδα κινεῖ καθ᾽ ὅλον τὸ σῶμα. τῇ τε ὀσμῇ προσηνέστατος, ὥστε γευσαμένῳ τὸ στόμα μηδὲ πνεῖν, εἰ μὴ ἐπ᾽ ὀλίγον. Quæ longè aliter vertẽda censet And. Lacuna hoc modo. Cyrenaicus liquor, si ex eo vel tantillum quispiam gustarit, statim per totum corpus quendam madorem excitat, adeóque leni odore solet demulcere deliniréque gustantem, vt quandiu eo fruitur, nihil prorsus aut perexiguum respiret, &c. Siquidem, inquit Lacuna, quemadmodum vsu venit, vt dum cernimus paulò attentiùs formam aliquam spectabilem, tamdiu cohibeamus respirationem, donec animus exsatiatus per oculos tali obiecto, sese ad perficienda sua munia conuertat, sic etiam dum aliquid grati atque exquisiti saporis nostro occurrit palato, aliquandiu supersedeamus à respirando, quod videlicet respiratio ipsa, vt est necessaria olfactui, ita gustui aduersetur, quodammodo exoluens ipsum atque præpediens. Id quod videtur eo in loco monuisse Dioscorides). Medicus & Syriacus viribus debiliores sunt, & magis virosum odorem reddunt. Est succus flatuosus & acris, curat alopecias cum vino, pipere, & aceto illitus. Acuit visum, & incipientem suffusionem dissipat cum melle illitus. Ad dentium dolores inditur cauernis, & cum thure in linteolo circunligatur, colluitur cum hyssopo & ficis coctis in posca. Prodest in rabiosi canis morsu vulneribus impositus, & contra omnia animalia venenum eiaculantia, & contra sagittas venenatas tum potus tum illitus. Scorpionum plagis oleo dilutus oblinitur. His quæ in gangrænam transeunt prius scarificatis infunditur, carbunculis cum ruta, nitro, & melle, aut per se imponitur. Clauos & callos priùs circumscarificatos tollit præmollitus cerato, aut aridorum ficuum carne: recentes lichenas ex aceto sanat: excrescentem carnem & polypos cum chalcantho (vetus codex habet, μετὰ χαλκοῦ ἄνθους, id est, cum flore æris) aut Erugine per dies aliquot illitus: extuberantia cum forfice extrahit. Auxiliatur & diuturnæ gutturis asperitati, vocémque repentè exasperatam aqua dilutus, & absorptus statim expurgat. Columellas cum melle illitus reprimit. Anginis ex aqua mulsa vtilissimè gargarizatur. In victu sumptus coloratiores reddit. Tussi commodè in sorbili ouo datur, & pleuriticis in sorbitionibus, ictericis, & hydropicis vtiliter cum aridis ficis. Soluit & rigores cum pipere & thure in vino potus

Lib. 3. c. 78.
Vires & Temper.

potus (habetur in veteri non cum thure, sed σὺν πηγάνῳ, hoc est cum ruta) Tetano & opisthotono detentis oboli pondere cera oblitus deuorandus datur. Hirudines gulæ adhærentes si cum aceto gargarisetur, auellit. His qui lac in grumos concretum intus habent, & comitialibus cum aceto mulso sumptus opitulatur, menses ciet cum pipere & myrrha potus, cœliacos adiuuat in acino vuæ sumptus. At cum lixiuio potus, conuulsa & rupta repentè sanat. Dissoluitur in potiones amygdalis amaris, aut ruta, aut calido pane. Cæterùm foliorum succus eadem præstat, sed multò inefficacius. Editur hic cum aceto mulso ad expediendam arteriã, maximè in voce retusa. Hæc Dioscorides. Plinius etiam vsum silphij medicũ multis verbis exponit, multa ex Dioscoridis sententia præscribens, in eo præsertim dissidens medicamẽto, quod ad dentium dolores facit, ait enim, Non censuerim quod auctores suadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se ea de causa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes auidissimas vini admistum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Hæc Plinius. In hoc tamen medicamento Dioscorid. nõ cera, sed thure includit. Breuius sic Galenus Silphij liquor calidissimus est, imo & folia, & caulis & radix sat strenuè excalfaciunt. Sed omnia flatulentæ magis essentiæ sunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen imposita corpori efficaciora, & omnium potissimùm liquor, admodum trahentem facultatem habens, attamen & excrescentias amoliendi, & liquandi vim quandam propter propositam temperiem obtinet. His omnibus, præsertim viribus diligentius perpensis atque examinatis, planè assentiendum iis, qui Asam Laserpitum esse censent, quod vt variis nomenclaturis Græci Silphium plantam vocarunt, eius folia maspeton, caulem Magydarin, semen φύλλον, & Latini succũ Laser, quod Officinæ balbutientes Asam pronuntiant: sic Arabes plantam appellarunt *Aniuden*, & *Angeiden*, succum verò *Altith* & *Antit*, Auicennas etiam *Almharut*, Indorum populi & *Imgu*, & *Imgara*: quamuis interdum *Altiht*. succi nomen plantam etiam significet, vt Serapioni, qui sub hac appellatione historiam Laserpitij Græcorum tradidit. Laser duplex etiamnum Indis cognoscitur: alterum sincerum & pellucidum, coloris puri, electro similis, odoris validioris, maioris pretij, quod ex Guzarate, Patane, Mandon, Chitor, Dely regione admodum frigida, & ad Chiruam vsque protensa afferri putant: alterum impurum & turbidũ, minus odoratum, quod ex Corasone Ormusium Persiæ conuehi narrant, atque in Pegu, Malacam, Tanasarim, & prouincias vicinas, illinc portari. Sincerum Baneanes Cambayæ olim Philosophi, nunc mercatores ab animalium esu abstinentes, quod institutum secutus est Pythagoras, pro suarum facultatum modo comparant, ac suis iusculis & oleribus immiscent, confricato primùm eo lebete, nec alio condimento in cibis vtuntur, sapore ipsis & odore iucundo, nec aliis quamuis inassuetis, fastidiendo. Gustus eius nonnihil amarus principio, vt oliuæ conditæ, deinde si diutius mandatur, valdè gratus. Impuro baiuli & tenuioris fortunæ homines qui solo pane & aqua vitam plerúmque tolerant, tum ad medicinam vtuntur, tum ad condimentum, pretij magnitudine deterriti, ne sincerum emant. Sordidum id Baneanes, qui rationem tractandarum & interpolandarum hoc genus mercium callent, defæcant, & purgant, nec nisi ea diligentia curatum in cibos admittunt. Laseris vsu ventriculum roborari, discutiq; flatus Indis persuasum est, tum etiam venerẽ concitari. Solent & cum dẽtes erosi dolent, ad cruciatum leniendum cauernis eorum indere. Narrauit quidam mercator Indus Garciæ, ex cuius historia nos hæc transscripsimus, Laser è caule plantæ inciso elici, cuius folia corylo similia sint, id quod ab Angelicarum nostrarum foliis non ita discrepat, si auulsa seorsum singula contempleris, nulla situs ordinis've ratione habita. Addebat & mercator ille, collectũ

Lib.22.c.23

Lib.8.sim.

Laſer in corium bubullum illitum ſanguine cum farina tritici permixto, incolas prouinciarum apud quos Laſerpitium naſcitur, coniicere, vt meliùs atque diutius conſeruetur, atque ideò ſi quid in laſere fabæ lomento ſimile cōſpiciatur, non vitium adulterati hoc eſſe, ſed inditium potiùs bonitatis & puritatis. In Officinis noſtris duo Laſeris genera viſuntur: alterum frequentius, vilius, colore ruſo, gummoſis offis, laxis, non ſolidis, guſtu principio amaro, deinde acri, vehementiori acrimonia quàm in altero genere, diutius in ore & faucibus perdurante, odoris ingratioris: alterum rarius & commendatius, colore ad flauum magis inclinãte, denſius & compactius, intermixtis micis quamplurimis candicantibus, ſimilibus amygdalarum fructulis exutis cortice ſuo, ammoniacíve guttis lacteis, quamobrem Amygdalatum Laſer inſtitores vocant, guſtu minus amaro & acri, odoris leuioris & ſuauioris. Vtrúmque pertentans cum guſtaſſem, frigido cœlo & flante Borea, poſt exiguam ambulationem mador ſtatim per corporis trũcum, brachia & caput diffuſus eſt. Accidit & paulò poſt prandenti mihi, vt vix vnquam libentiùs cibum ſumpſerim, quæ Laſeris viribus apud Dioſcoridem omnia congruunt. Quare rectè ſcribit Garcias vehementer errare eos qui Aſam fœtidam & Laſerpitium differre putant, quod Laſerpitium veterum in cibos admiſſum eſſe aiunt, Aſam verò fœtidam medicamentis ſolùm vtilem, idque raro: in cibis verò planè damnari ob tetrum odorem: quia nullum medicamentum ſimplex per totam Indiam maiore eſt in vſu quàm Aſa fœtida, tum in medicina, tum in condiendis cibis.

Lib. 1. Aro. In cap. 3.

SPONDYLIVM. CAP. XXII.

Nomina Lib. 3. c. 74. *Forma.*

Σφονδύλιον Græcis, & Latinis Sphondyliũ & ſpondylium dicitur. Fortaſſe ob odoris grauitatem, à ſpondyle inſecti genere, odoris grauis, vt Pena tradidit. Sed parum hic digredi libet, & Lectori ex Dalechampio indicare, quod cuiuis fortaſſe notũ non eſt. Sphondyle, ſiue Spondyle Theophraſti, minimè ſerpens eſt, vt Plinius credidit lib. 27. cap. 17. ſed vermis in terra profundiùs deliteſcens, inſtar blattæ flexuoſus, mouens ſeſe quaſi vertebris, aluo candida, rubeſcente parte quę capiti proxima eſt, atque inde naſcentibus vtrinq; pedibus quatuor, ore nigro, dentibus firmiſsimis, quibus radices vitis præcipuè, rodit, arborúmque nedum herbarum. Lugdunenſes ruſtici vocant *Vn Turc*, quaſi Turcam. Huic ſubiungere duo alia plantis malefica & infeſtiſsima animalia alienum non fuerit. Vnum eſt quod Praſocouris à tondenda radice porri vocatur. Lugdunenſes *Courterole*, ἀπὸ τοῦ κουρεῦν nomen indiderunt: cæteri Galli *Taillepré*, quaſi Pratiſecam nominant, quod etiam herbarum in pratis naſcentium radices proſcindat. Alterum mus exiguus, pilo fuſco, roſtro acuto, vt talpa & mus araneus, cæcus vt talpa, & perinde terram ſuffodiens, cauda curta, olitorum inimiciſsimus hoſtis & inſidiator, vt qui carduorum & cinararum radices occultus depaſcatur. Ruſtici vocant *Ratecourte* quaſi βραχὺ μῦν. Redeamus nunc ad ſpondylij hiſtoriam. Herba eſt,

Lib. 9. hiſt. cap. 14.

SPONDYLIVM, Matth.

Lib.3.c.74. inquit Dioſcorides,folia habens platano quadantenus ſimilia,ad Panacis folia accedentia,caules cubitales aut etiam maiores,fœniculaceos, ſemen in cacumine ſimile ſeſeli,duplex,ſed latius & candidius, & magis paleaceum,& grauis odoris:flores albos,radicem albam,raphano ſimilem. *Locus.* Naſcitur in paluſtribus & aquoſis locis.Penę & Lobellio Panax Heracleum,Heraclea fronde Smyrnij vel Imperatorię.

Lib.12.c.26 Plinius vbi de Panace egit,Ab hac ferula, inquit,differt quæ vocatur ſpondylium foliis tantùm, quia ſunt minora, & platani diuiſura, non niſi in opacis gignitur.Semen eodem nomine ſilis ſpeciem habet, medicinæ tantùm vtile. Planta hîc depicta Matthioli Spondyliũ eſt, in montiũ pratis vliginoſis copioſum, folio platani aut panacis, caule fœniculi,cubitali & maiore,in cuius cacumine vmbella candidis floribus referta,è quibus ſemen prodit ſeſeli non abſimile, latius tamẽ & ſquamoſum,ſapore iniucundo,vt quod cimices ferme reſipiat. Radix alba,raphani æmula, guſtu non ingrato. Spondylium vulgare Penæ, Lobellij,Dodonæi & Dioſcoridis Anguillaræ eſt Acãthus Germanica Fuchſij. Paſsim & ſponte naſcitur, caule bicubitali, rotundo,ſubhirſuto, foliis ſimiliter nonnihil hirſutis & aſperis, ex pluribus ac ſæpenumero quinque cohærentibus,& exiguis per ambitum & profundioribus inciſuris diuiſis, ficulnea ferè referentibus,ſed minoribus, flores in vmbellis candidi, ſemen latum,planum, tenue, radix in plures diſtributa candicat.Huic ſimilem oſtendit Dodonæus pro Spondylio altero,de qua Cap. De Panace diſſeremus. Ca.25.hiſt.

SPONDYLIVM,
Vulgare.

Semen ſpondylij potum, auctore Lib 3.c.54. Dioſcoride, pituitoſa per aluum excernit, ſanat etiam potu hepaticos, ictericos, orthopnoicos,epilepticos,& vteri ſtrangulationem. *Vires & Temper.* In profundum ſomnum delatos ſuffitu reuocat,cum oleo commodè infunditur capitibus phreniticorum,& lethargicorum, item capitis doloribus, cohibet etiam herpetas cum ruta illitum. Radix datur ictericis & hepaticis. Deraſa & indita fiſtulorum callos conſumit. Recentis floris ſuccus ad vlceratas purulentáſque aures conuenit.Eundem ſphondyli vſum præſcribit Plinius his verbis. Lib.24.c.6. Sphõdylium infunditur capitibus phreniticorum,& lethargicorum: item capitis doloribus longis. Cum oleo vetere bibitur,& in iocinorum vitiis,morbo regio,comitialibus, orthopnoicis, vuluarum ſtrangulatione quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur vlceribus ſerpentibus cum ruta, flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Radix deraſa & in fiſtulas coniecta, callum earum erodit. Auribus quoque inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra regium morbum,& in iocinoris vitio & vuluarum. Capillos criſpos facit perunčto capite.Galenus verò facultates ita tradit. Lib.8.ſim. Spondylij fructus acris & ſecantis eſt facultatis. Quare ad aſthma & morbum comitialem aptum eſt medicamentum,prodeſt & ictericis. Radix ſimilis facultatis ad eadem conuenit, ſed & inſuper fiſtularum callos tollit, ſed imponere eam circumraſam oportet. Porrò flores etiam ſuccus ad diuturniora aurium vlcera conueniens reponitur.

CORIANDRVM. CAP. XXIII.

KΌριον Græcis & κορίανον, Latinis etiam Corion & Corianum, vulgò & Officinis Coriandrum, Arabibus *Cusbor, Kusbero, & Kuzbara*, Italis *Coriandro*, Germanis *Coriander*, Hiſpanis *Culantro*, Gallis *Coriandre*. Corio nomen feciſſe cimices veriſimile eſt, quos folia & caules eius olent: κόρυς enim Grecis id inſecti genus eſt, quod Latinis Cimex dicitur. Dioſcorides & alij veteres Coriandri vnius duntaxat meminere, & Theophraſtus Corianum in iis numerat, quibus generis diuerſitatem deeſſe ſcribit Plinius quóq; Coriandrum inter ſilueſtria inueniri negat. Tamen Nicandri Scholiaſtes duo Coriandri genera poſuit, vnum ſatiuum, alterum ſilueſtre, quod Myconus medicus Barcinonenſis peritiſsimus vnà cum raris aliis plantis depictum & deſcriptum ad nos miſit. Coriandro ſatiuo caulis eſt exilis, rotũdus, ramoſus cubitalis aut ſeſquicubitalis, folia candicantia, multũ inciſa, inferiora ſeu primùm erumpentia cerefolio aut apio proxima, ſuperiora & quæ in caulibus ſunt, tenuiora & magis diuiſa: fumariæ ſimilia: flores in vmbellis candidi, ex quibus racematim ſemẽ oritur, rotundum, cauum, ſtriatum. Radix eſt breuiuſcula, lignea, neq; admodum fibrata. Totus plantæ fœtidus eſt ac cimicum odor, at ſemẽ ſiccum odoratum redditur, & ad multa vtile. Alterum, minus odorum pinxit Lobellius, ima folia habens multum inciſa, & ſemen habet ius, copioſum, in pluribus ſpitameis procumbẽtibus cauliculis. Alitur in hortis. Silueſtri coriano radix eſt ſingularis, tenuis, non altiùs demiſſa, cui radiculæ aliquot tenues adnaſcuntur. Hæc caules multos edit, quinq; angulis conſtantes, ſolidos, geniculatos, ramuli incerto ordine ſimiliter ſolidi è ſingulis geniculis prodeunt, folia ferentes ſummis prioris Coriãdri foliis ſimilia, ſed minora, in quorum cacuminibus vmbellæ veluti in altero coriandro, floribus ex purpureo candicantibus refertæ, quibus diſcuſsis ſemen oritur rotundum, id peculiare habens, quod in ſingulis pediculis duplex ſit, atq; vnum alteri iunctum. Odor totius plãtæ grauior quàm ſatiui Coriãdri, & caput magis tentans. Nicandri Scholiaſtes iſtud ſilueſtre ſatiuo ſimile depinxit, ſed latioribus foliis, & multò longius, multa habens adnata, multas radices, multóſque flores. Cuius cum latiora folia eſſe dicat, ſoli naturæ id tribuendum cenſet Myconius, qui minora huius folia depinxit. Naſcitur locis quadantenus ſic-

Nomina

Genera.

Lib.7. hiſt. cap.4.

Lib.20.ca. 20.

Forma.

In Alexip.

Locus.

CORIANDRVM *Satiuum, Matth.*

CORIANDRVM *Alterum minus odorum, Lobell.*

CORIANDRVM
Siluestre, Myconij.

Tempus.

Lib.3. c.62.
Vires & Temper.

Li.20.c.20.

cis, marginibus & limitibus terrenis. Vberius tamen pullulat, & altius adolescit solo humidiore. Satiuum non nisi satum prouenit, & terram amat pinguem Palladio teste. Sed & macro solo nascitur. Iulio & Augusto mẽsibus floret, autumno dum semine prægnans est, carpitur. Deinceps de Coriandri viribus eò diligentiùs disserendũ, quo maior est de iis inter probatissimos auctores cõtrouersia. Primum Dioscorides auctor est id refrigerandi vim habere. Quare illitum cum pane aut polenta erysipelata & herpetas sanare: item epinyctidas, testiũ inflammationes, carbunculósque cum melle & vua passa: cum faba fresa strumas & tubercula discutere. Lumbricos semen cum passo potum pellere, & genituram augere, largius autẽ sumptum mentem nõ sine periculo mouere, quapropter copiosiorem & continuum eius vsum cauere oportere. Succum cum cerussa & lithargyro, nec non aceto & rosaceo illitum, ardentes in summa cute inflammationes iuuare. Hæc Dioscorides. Quibus consentanea ferè scribit Plinius his verbis. Coriandrum inter siluestria non inuenitur. Præcipuum tamen esse constat Aegyptium: valet contra serpentium genus vnum, quod Amphisbænas vocant, potum impositúmve. Sanat & alia vulnera: epinyctidas, pustulas tritum. Sic & omnes tumores collectionésque cum melle aut vua passa, panos verò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem: vel plura illini fronti. Sunt & qui ante solis ortum ceruicalibus subiici efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. Vlcera quoque quæ serpunt sanat cum melle, vel vua passa: item testes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miram si vera est, menstrua contineri vno die, si vnũ granum biberint fœminæ, biduo, si duo, & totidem diebus quot grana sumpserint. M. Varro Coriãdro subtrito cum aceto carnem incorruptam æstate seruari putat. In quibus duo potissimum tanquam absurda reprehenduntur. Vnum quod refrigerandi vi Coriandrum præditum esse, alterum quod strumis prodesse aiunt, quæ calidis & digerentibus, minimè verò frigidis curantur. Quare sic scribit Galenus. Vetustiores Græci Corianum nominant, recentiores omnes medici Corion, sicut & Dioscorides, refrigeratoriam esse herbam dictitans, sed perperam. Siquidem ex contrariis constat facultatibus, plurimùm habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium & terrenarum, nec modicum etiam aqueæ humiditatis obtinet, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus variè quidem agit ea quæ scribit Diosco. & non tantùm ex refrigeratione. Quibus aliquanto post subiicit. Itáque ne id quod refrigerato iam erysipelati auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Corianum, quod vt ipse ait, cum pane aut polenta illitum erysipelas sanat. Nam quod exquisitum est erysipelas, & iam vtiq; inflammatum & flauum nequaquam cum pane sanabit Corianum, sed illud quod iam refrigeratum est. Porrò quod longe à refrigeratione

Lib.7.sim.

geratione absit Coriandrum, vel ex iis quæ ipse Dioscorides scripsit discere licet. Nam strumas, inquit, cum faba fresa discutit. Quod verò nullum refrigerantium medicamentorum idoneum sit discutiendis strumis, vel ipsum Dioscoridem non dubitare arbitror, vt qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida & actionibus digerentia esse confessus est. Hactenus Galenus. Cui apertè refragatur Auicennas his verbis. Scripsit Galenus Coriandrũ diuersis facultatibus constare, nempe terreum in eo cæteris excellere, esse simul & in eo quãdam aqueam tepidam, & aliam adstringentem pauxillum. At mea quidẽ sententia, aquea ipsius qualitas frigida est, non tepida, nisi & forsan admisceatur aliquid excalfacientis substantiæ, quæ ab eo confestim euanescat. Quapropter dixit Hunaym, remouet Galenus frigiditatem à Coriãdro, & contradicit Dioscoridi. At id Archigenes, Rufus & alij posteriores frigidum esse testati sunt, frigidum igitur est in fine primi ordinis vsque ad secundum: siccum in secundo. Ego verò sentio siccum esse, & ad caliditatem exiguam vergere. Galenus verò censet ex omni parte calidum esse, quod fortasse ipsum dixisse putandum, ob tenuem quandam ipsius caliditatem, quæ dum bibitur aut editur, facilè dissoluitur. Aliter enim non necesse foret, si homines necat frigiditate sua, multam succi eius quantitatem exhiberi. Quibus paulò post subiicit Auicennas. Inquit Galenus, si Coriãdrum strumas dissoluit, quomodo frigidum erit? Cui respondeo, Potest Coriandrum id agere occulta quadam qualitate aut forma, aut quod in eo tenuis quædam insit facultas, quæ in profundum penetrare possit, frigida exterius relicta. Sed cum bibetur, caliditas illa resoluitur, quo fit vt sola frigida remaneat, & in corpora agat. Hæc Auicennas non sine ratione. Quæ, vt tota lis dirimi, statuiq; certi aliquid de iis posit, distinguenda, & diorismis explicanda videntur hoc modo. Coriandri herba tota, aut semen vsu frequenti in medicina vsurpatur, & ea quidem aut arida, aut virens adhuc. Iam verò multiplici experimento, & antiquorum certissima obseruatione compertum est, eius expressum succum, aut herbam confusam illitu tumorum feruores compescere, semen multis de causis stomacho perutile, præsertim siccum, concoctionem iuuare, vaporum sursum eruptionem, flatuúmq; impetum sistere, temperatæq; qualitatis alimentum esse: vnde ad sanguinis seminisque incrementum, ac ne quidem correctum prodesse, vt immerito eius vsum quidam damnent, vehementérque illos errare scribant, qui eo tam frequenter ad roborandum caput cui infensissimum est, vtantur, cum pharmacopoli aut etiam plebecula, quotidianis epulis aut medicamentis correctum misceant, nullo vnquam cuiuspiam detrimento. Plerúmque etiam illud saccharathum Officinarum neutiquam correctum est, nisi putes saccaro ignéque. Igitur non aceti frigiditate, sed seminis siccitate & tenuitate, virus fœtidúmque spiritum abstergi putandum. Quare Coriandri herba præsertim succo frigida est, ideóque nonnullis in locis, Arabiũ testimonio, eius succus epotus exitio est, quod de Hiurca siue Iucca Americæ recentiores etiam exploratum habent. Herba etenim vesca est, & boni alimenti, succus hominem necat. Quapropter & erysipelatis illitus Coriandri succus reprimet inflammationem exceptus polenta aut panis medulla, quam Galenus haud reiiciet, vt qui, libello de paratu facilibus, ex antiquis doceat hordei farinam, polentam, panem & similia addi solita, non tam vt agant, quàm vt succorum qui agere debent vires excipiant. Tametsi videntur etiam iuuare digerendo & siccando, vt hordeacea, aut etiam demulcendo, vt panis medulla. Atque hinc responsio eruenda de strumis. Multa namque sunt minimè calida, quæ strumas incipientes discutere valent: eóque hic farinam fabæ fresæ addi vult Dioscorides, tum excipiendo medicinam, tum iuuando actionem, digerit enim faba, &

Lib.2. c.143

Pena in Ad.fol.314.

cum Coriandri ſucco mixta moderatè repellit exſiccando, qua etiam vi phlegmonas teſtium iuuat. Sicca enim id optimè præſtare, modo modice refrigerent, & diſcutiant, præſertim initio, methodus Galeni docet. Sic plantago etiam Dioſcoridi, ſic capilli veneris ſtrumas diſcutiunt. Addi poteſt & his ſtrumarum varietas, quæ interdum ſunt genera phlegmones, exquiſitæ, ſpuriæ've, ac ideò talia remedia poſtulant. Quod verò Dioſcorides ſcripſit ſemen Coriādri largius ſumptum non ſine periculo mentem mouere, id Auicennas de ſucco tradit, qui vnciarum quatuor pondere potus interficit: triſtitiā enim adfert & ſyncopen parit. Denique à liberaliore eius vſu abſtinendū. Sed Dioſc. de ſemine recenti & viridi intellexiſſe videtur, qui & alibi dixit generatim Coriādrum potū vocē exaſperare, & inſaniam inducere ſimilē iis, qui ex ebrietate læſi ſunt. Præterea ſcribit Dioſcor. Coriandri ſemen genituram adaugere, contra Auicennas, quod ex eo humidū eſt, & quod ſiccū, inquit, frangit virtutē coitus, & erectionē virgæ deſiccando ſperma. Et Serapio ex auctoritate Alcanzi ait: Quando Coriādrū ſiccū infunditur in aqua, & bibitur aqua eius cum ſaccharo, abſcindit erectionem virgæ, & deſiccat ſperma.

Lib. 2. c. 143. — Lib. 6. c. 9. — Ibid. — Cap. 34.

PANACES. CAP. XXIIII.

Nomina

GRAECIS πάνακες & πάναξ dicitur, Latinis Panaces & Panax, nomen multis plantis cōmune, quæ neq; facie inter ſeſe, neq; viribus ſimiles ſunt, magnæ tamē ad morbos cōmendationis, quod plurimis ſcateāt remediis, à πᾶν & ἄκος, ideſt, ab omni medela ſiue remedio nūcupatę. Dioſcor. tria Panacis genera deſcripſit, ἡράκλειον, ideſt, heracleum, ſiue herculeum, Arabibus *Steuſir, Ieuſir*, ſiue *Giauſir*. Ἀσκλήπιον, vel ἀσκληπιὸς, id eſt, Aſclepium, ſiue Aſclepij, vel Aeſculapij, Arabibus *Panax aſcilibet*. Panax χειρώνιον, Chironiū, Arabibus *Panax Caronion*. Theophr. quatuor, primū quod in Syria naſcitur, alterū Chironium, tertiū heracleū, quartū Aſclepiū. Quibus explicatis ſubiicit. Ἄλλα δὲ πανάκη, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ παχύφυλλον, &c. Id eſt, Sunt & alia Panacis genera, alia tenuifolia, alia craſsifolia. Panax heracleum, auctore Dioſc. foliis eſt aſperis, in terra iacentibus, valdè viridibus, ad ficulnea accedentibus, in ambitu quinq; partito diuiſis, caule vt ferulæ, altiſsimo, qui lanuginē habet albam, & folia circa ſe minora, vmbellā ceu anethi in cacumine, longā, florem luteū, ſemen odoratū feruénſque: radices ex vno principio multas, cādidas, graueolentes, craſsi corticis, & ſubamari guſtus. Naſcitur in Cyrene Libyæ & Macedonia. Theophr. ſic deſcribit. Τὸ δὲ ἡράκλειον φύλλον μὲν ἔχει μεγὰ, καὶ πλατὺ, καὶ τρισπίθαμον πανταχῆ. ῥίζαν δὲ ὡς δακτύλου τὸ πάχος, δικρανῆ ἢ τρικρανῆ, τῇ γεύσει μὲν ὑπόπικρον, τῇ δ' ὀσμῇ καθάπερ λιβάνω τοῦ καθαρῶς. Id eſt, Gaza interprete, Panax herculeū folio conſtat magno & amplo, vt quoquo verſus tres palmos pficiat, radice craſsitudine prope digiti, bifida aut trifida, guſtu ſubamara, odoratu ſincerum thus redolente. Panaces verò Aſclepium ſic delineat Dioſc. Caulem è terra emittit tenuem, cubitalem, geniculatū, circa quem folia fœniculo ſimilia, maiora tamē & hirſutiora, odorata: & in cacumine vmbella in qua flores aurū referentes, acres, odorati: radix eſt parua, cū quibus Theoph. deſcriptio non omnino conuenit. τὸ δ' ἀσκλήπειον, inquit, τὴν ῥίζαν μῆκος μὲν ἔχει ὡς σπιθαμὴν, λευκὴν δὲ καὶ παχεῖαν σφόδρα, καὶ φλοιὸν παχὺν, καὶ ἁλικώδη. καυλὸν δὲ ἔχει γονατώδη πανταχόθεν, φύλλον δὲ ὅμοιον τῇ θαψία, πλὴν παχύτερον. Id eſt, Aſclepiū cōſtat radice magnitudine palmi, candida, & craſſa vehemēter, cortice craſſo & ſalſo, & caule geniculato vndiq;, folio Thapſiæ ſimili, ſed craſsiore. Panaces chironiū, ita tradente Dioſ. in Pelio monte maximè prouenit. Folia autē habet amaraco ſimilia, florē aureum, radicem tenuem & non profundam, guſtu acrem. Neque his conſentiunt, quæ de eodē Panace Theop. literis prodidit. ἔχει δὲ τὸ μὲν χειρώνιον, φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζαν δὲ μακρὰν. φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Ideſt, Chironiū foliū habet ſimile Rumici, maius tamen & hirſutius, florem auri ſpecie:

Lib. 3. c. 48. 49. & 50. — *Genera.* — Lib. 9. hiſt. cap. 13. — Lib. 3. c. 48. — *Forma.* — *Locus.* — Lib. 1. c. 49. — Lib. 9. hiſt. cap. 12. — Lib. 3. c. 50. — Ibidem.

radicem longã. Plinius ſine generũ diſtinctione de Panace hæc ſcribit. Panacẽ & vnguentis eadẽ (Syria) gignit, naſcentẽ & in Pſophidæ Arcadiæ circaq; Erymãthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula ſui generis, quinque cubitorum, foliis primo quaternis, mox ſenis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotũdis, in cacumine verò oleagineis, ſemine in muſcariis dependẽte, at Ferulæ. Deinde alio in loco eiuſdem genera exponens ait. Panaces ipſo nomine omniũ morborũ remedia promittit, numeroſum, & Diis inuentoribus adſcriptũ. Vnum quippe Aſclepiũ cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellauit, &c. Alterum genus Heraclion vocãt, & ab Hercule inuentũ tradũt. Alij Origanum Heracleoticum ſilueſtre, quod eſt Origano ſimile, radice inutili. Tertium Panaces chironium cognominatur ab inuentore. Foliũ eius Lapatho ſimile, maius tamen & hirſutius. Flos aureus, radix parua. Naſcit᷑ pinguibus locis. Hæc Plinius: in quibus multũ à Dioſc. diſsidet, & Theoph. magna exparte aſſentitur, à quo & ſua mutuatus eſt. Sed quam dixit Theophr. radicẽ Chironij μακρὰν, Plinius μικρὰν legit, ideſt, paruã, Dioſcor. λεπτὴν, ideſt, tenuem, vt fortaſsis Theoph. exẽplaria hîc mendoſa ſint. Panaces Heracleũ in Apulia frequens naſci ſcribit Matth. quemadmodum in Apenninis iugis, & in Argentario promontorio in maritimis Se nenſibus. Colitur & in Italiæ viridariis: quod ex eodem pictũ hîc damus. Dodon. idem depin xit. Aliud Panax Heracleum ſtatuunt Lobellius & Pena, caule bicubitali, lanugine quadam incauo, folis quadãtenus Smyrnij aut Imperatoriæ, ſed lacinis ambituq; magis circinato, in viridi pallentibus, rigidis & leuiter hirſutis, floribus in vmbella lata luteis, (albos in Belgij viretis ſe vidiſſe, ait Lobellius) radice Liguſtici vel Angelicæ, non perinde ſucculenta. Hanc Dodonæus Spondylium alterum appellat, ſupra deſcripto ſimilem, ſed rariorem & maiorẽ, cui plures ſæpe caules aſſurgunt, craſsiores altioreſq;, folia ex tribus ferè compoſita, maiora, & ficulneis ſimiliora, aſpera nonnihil, atque vnà cum caulibus hirſuta: flores, ſemen, radix, vt prioris. Hoc genus, inquit Dodonæus, non Sphondylium alterum, ſed Panaces Heracleũ creditur. Deſideratur tantum floris color, quẽ Dioſcorides luteum eſſe ait. Folia aſpera ficulneis reſpõdẽt: caulis hirſutus, radix multiplex, quale Heracleum ſcribitur eſſe Panaces. At hîc de florum colore ſcrupulus facilè eximi poteſt. Nam in Belgij viretis flores albi ſunt, teſte Lobellio qui etiam Venetiis in Franciſcanorũ horto ſe luteos vidiſſe refert, & luteos flores

Li.12. c.26.

Lib.25. c.4.

Ca.48. li.3.

Li. de ſuc. ca.9.

In Purg. hiſt.

PANACES Herculeum Matt.

PANACES Aſclepium, Matt.

eſſe ſcribit Pena eiuſdem ſponte enatæ in illo ſaxoſo colle, qui Frontignano redeunti Monſpelium ad læuam eſt. Panaces Aſclepium ex eodē Matthiolo hîc exhibemus, quod diuerſi generis non eſt à Ferula, inquit Pena, nec item figura diſsimile, præſertim iſtud doctioribus verum putatum, forte quale in Matthiolo pictū videtur. Sed id tantum ſe vidiſſe ait Matthiolus, effigiémque eius pinxit omiſsis notis omnibus. Scribit autem Pena Ferulæ ſimile eſſe effigie, ſed multò minus, ſemine non fœniculi, ſed vt Ferulæ, lato, foliis & floribus haud diſsimilibus: caule & radice magnitudine & ſimilitudine Anethi, odorato. Ab hoc differt id quod ex aliis herbariis hîc depinximus in aſperis locis & tumulis propè Monſpeliū prouenìens, radice Apij, candida, tenui, acri, odorata, folio tamen Apij, aut Coriandri potius quàm fœniculi, hirſuto, flore luteo in vmbellis circinatæ rotunditatis. Pro Chironio ſcribit Matthiolus quoſdam plantam oſtendere, quæ flos ſolis nuncupatur, quorum ſententiæ minimè ſuffragatur, ſed in Symphytorum genere eſſe putat. Aliis Panaces Chironium videtur eſſe Bupleuri ſpecies, Monſpelienſibus Auricula leporis dicta, folio longo, rigido, latiuſculo in medio, supernè in anguſtum deſinente, ferè lanceolatæ, multis ſtriis quaſi coſtis diſtincto, nonnihil concauo aut inflexo, vnde illi Auriculæ leporinæ nomen: caule procero,

In Ad. fol. 350.

PANAX Heraclium, Lobellij.
Sphondylium alterū Dod.

Ibidem.

PANACES Aſclepium alterum, Dalechamp.

PANACES Chironium ſiue flos ſolis, Math.

genicula

PANACES Chironium, quorumdam, Dalech.

PANAX Chironium, Dodonæi.

geniculato, in ramulos superiore parte diuiso, vmbellis in summitate pusillis, sparsis, luteolis floribus, semine Anisi, aut Anethi, oblongo. Alij Daphoboscum nominant. Quidam Buprestin Plinij esse putant: Ammi verò vulgare descriptũ suprà, cap. 5. Bupleuron. Theophrasti autem Chironium Pena coniicit esse Herbam Auream Narbonensium, foliis Limonij, aut Lapathi, aut sanè vnum eorum quæ Plinius ad Theophrastum retulit, vt Pharnaceũ, Panaci Chironio hæc subiungens, li. 23. ca. 4. Quartum genus Panacis ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, sed Pharnaceum in controuersiam inuentionis à Pharnace Rege deductum, &c. De hac Herba Aurea Lobellij & Penæ fusiùs tractauimus in Vmbrosis, capite de Virga Aurea. Diuersam à superioribus Panacis speciem pinxit Dodonæus, quæ peregrina stirps est, foliis amplis, multiplicibus nonnihil hirsutis & asperis, quorum singula Lapathi folia æmulantur, sed minora sunt: caulis duorum, trium, aut quatuor cubitorum altitudine: flores in vmbellis lutei: semen planum, latum, & subflauum: longa & candida radix. Panacis speciem esse, inquit Dodonæus, semen demonstrat, in Panacis lacryma repertum, ex quo Petro Condebergio Antuerpiensi Pharmacopœo primùm enata stirps est. Ex incisa radice Panacis Heraclij, inquit Dioscorides, nõ Asclepij, vt vult Plinius, colligitur succus recens adhuc germinantibus caulibus, qui dicitur Opopanax, Officinis Opopanacum. Colligitur & ex caule per messes inciso: qui hodie ad nos ex Alexandria Ægypti conuehitur, Officinis notior, quã ipsa Panacis genera. Vim habet, auctore Dioscoride, calfaciendi, molliendi, attenuandi. Quare febribus per circuitus repetentibus, rigoribus, vulsis, ruptis, laterum doloribus, tussi, torminibus, stillicidio vrinæ conuenit: contra vesicæ scabiem ex aqua mulsa, aut vino bibitur: ducit menses, & fœtus enecat. Inflationes vteri & duritias discutit cũ melle dilutus. Illinitur ex eo ischiadicus dolor. Admiscetur acopis & medicamentis capitis, carbunculos rumpit. Podagricis cum vua passa illitus subuenit: dolore dentium liberat cauis inditus. Visum acuit oculis illitus. Cum pice mixtus optimum est emplastrum aduersus rabiosi canis morsus. Radix derasa & vuluæ admota partus euocat. Facit & ad vlcera vetera, & ossa denudata carne obducit trita inspersa, & cum melle illita. Semen cum Absinthio sumptum menses pellit, cũ Aristolochia prodest aduersus animalia

Li. purgan. & de flor.

Vires & Temper. Lib. 3. c. 48.

animalia quæ venenum eiaculantur, & contra vuluæ strāgulatus in vino bibitur. Galenus de eodem sic scribit. Ex Panace Heracleo fit Opopanax, radicibus eius & caulibus scilicet incisis. Porrò Opoponax ipse longè est ad plurimos vsus aptissimus, vtpote excalfaciens, emolliens, & digerens : ponatq; ipsum quispiam in calfaciendo tertij ordinis, in desiccando verò secundi. Cortex radicis exsiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum, sed minùs quā succus. Quin & nonnullam habet abstergendi facultatem. Quare eo quoque vtimur ad nuda ossium, & ad vlcera maligna & contumacia. Fructus calidus & ipse est; ac mensibus mouendis medicamen accommodum. Theophrastus Heraclij radicem vtilem esse scribit contra morbum comitialem coagulo vituli marini admisto ad quartam partem, & contra tormina è vino dulci: vtilem etiam ad vulnera sicca, ex melle ad madida. Mesues his & multis aliis dotibus adiicit succo huic vim inesse purgandi pituitam crassam & lentam clam à remotis partibus, cerebro, neruis, sensoriis, iuncturis, thorace. Ob id prodesse harum partium affectibus frigidis inde natis, visui imbecillo, tussi antiquæ, difficultati spirandi, ischiadi, gonagræ, podagræ, quam purgandi vim Græci tacuerunt. Panacis Asclepij flores & semina, auctore Dioscoride, vim habent aduersus vlcera, tubercula, & phagedænas, si trita cum melle imponantur. Contra serpentes cum vino bibuntur, & cum oleo illinūtur. Id semen Heraclio minùs est calidum, ait Galenus. Quare floribus & semine melle mistis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur. Theophrastus Asclepiū suū valere scripsit ad serpentes, si bibatur derasum, & ad lienem, cū sanguis circa eum constiterit: ex mulso, & capiti, tritum ex oleo, & inunctū, & si qua alia parte obscura laboret quis, & ventris doloribus ex vino rasum, posse etiam & longas ægritudines depellere. Insuper & vlceribus, humidis quidem siccum aspersum, elotumq; vino calido. Siccis etiam ex vino subactum, & aspersum. Chironij verò radix pota, inquit Dioscorides, serpentium venenis resistit: illita coma eadem præstat. Id similem Asclepio facultatē habet, inquit Galenus. Theophrastus Gaza interprete. Vtuntur ea aduersus viperas & phalangia, & tineas vestium, & cætera reptilia, data ex vino & vncta oleo. Viperæ autem morsui inspergitur ex acido, & potui datur. Valere aiunt & ad vlcera ex vino & oleo, & ad tubercula ex melle: quo Theophrasti loco exemplaria Græca habent τὰς σῆτας, Gaza conuertit tineas vestium, vulgarem lectionem secutus: & sunt quidē σῆτες vermes, qui vestes & libros corrodunt. Verùm aduersus hos quomodo Panaces Chironium cum vino bibatur, aut cum oleo illinatur? Quare legendum τὰς σῆπας, aduersus sepas. Est autem, vt Lucanus ait,

Ossáque dissoluens cum corpore tabificus seps.

Serpentis genus, ex cuius ictu partes putrescunt, atque ipsi icti intra tres aut quatuor dies pereunt: de quo Dioscorides & Aëtius scripsere. Ex iis quæ diximus perspicuum est, quam variæ sint etiam Classicorum auctorum de Panacis generibus sententiæ: de quibus hæc doctissimè cōmentatus est Dalechampius. Certum est, inquit, Dioscoridi tria genera Panacis constitui. Primum Heracleum, cuius succus Opopanax est, non Panacis Asclepij, vt Plinius scripsit, ca. 4. 25. magna inconstantia, & obliuione, cum cap. 26. 12. plantam quæ Opopanacem fundit, notis Heraclei delineasset. Secundum Panacem Asclepion, cortice salso, & crasso, Theophrasto, non multo, vt vertit Plinius. Tertium Chironium, Amaraci folio Dioscoridi: Lapathi Theophrasto. Præter hæc tria famosa, Dioscorides Origanum siluestre, siue Cunilam bubulam, quæ Cunilæ gallinaceæ, siue Origano Heracleotico similis est, Heracleon Panaces dici tradit: quinetiam ligusticum, Panaces, & Panaceam: quod & Plinius affirmat: Centaurij quoque magni radicem Panaceam, quam & Panaceam, & Pharnaceum, vocari docet etiam Plinius: quamuis in hac re

sapere

Li. 8. simpl.

Lib. 9. hist. cap. 12.

Li. 2. simpl. purg. c. 21.

Lib. 3. c. 49.

Li. 8. simpl.

Li. 8. simpl.

ſapere qui ſeſe putant,arbitrentur Liguſtici cognomen id apud Dioſcoridem ſpurium eſſe,quoniam in exemplari Græco non extat, & quæ de Centauri radice ad finem capitis leguntur,nõ eſſe Dioſcoridis,ſed adiectitia, audaciùs eo loco inculcata. Alterum genus(Panacis)inquit Plinius,cap.4.25.Heracleon vocãt, & ab Hercule inuentum tradunt. Alij(nimirum Crateuas,cap.8.19.)Origanum ſilueſtre Panaces Heracleon vocant,quod eſt Origano ſimile:(Heracleotico,ſcilicet,dicto ab Heraclea vrbe Cretæ,non ab Hercule.)Sic reſtituẽdus locus ille corruptus Plinij, qui Panacis nomine appellauit,Heracleon,Aſclepion,Chironium, Origanum ſilueſtre,Liguſticum,Centaurij magni radicem,vt Dioſcorides, & inſuper Achilleã Sideritim,cap.5.25.Theophraſtus cap.12.9.Hiſt.Panacis genera recenſet Syriacum, Heracleon,Aſclepion,Chironium, & alia præterea duo,alterũ folio tenui. λεπτόφυλλον:alterum craſſo,παχύφυλλον,non πλατύφυλλον vt vulgò legitur:idemq; Heracleon,Aſclepion,Chironium deſcribit luculenter.Syriaci verò ſe paulò ante meminiſſe,inquit,nimirum eiuſdem libri,cap.7.cũ ait,ex India & Arabia ad vnguentorum confectiones odoras aduehi,vnguẽtis autem ferè immiſceri Caſiam, Cinnamomum,Nardum,Neron,ſiue vt quidam legũt,Maron,Balſamum,Iridẽ, Nartam,ſiue vt quidã legunt ex Dioſcoride Narcaphthõ,Coſtũ,Panaces,nõ vt Gaza, Liguſticum,Crocum,&c.ac rurſus ca.11.Panacis,inquit,varij ſunt vſus,nec ad eandem rem omnes.Seminis quidem ad prouocandos abortus, neruorum diſtenſiones,& dolores id genus,ad morbos auriũ,& vocis exercitationes: radicis verò ad partus accelerandos,ducenda muliebria,& morbos veterinorũ. In Syria Panaces gignitur,& per meſſem inciditur. Hæc Theophraſtus de Syriaco, in quibus nulla eius nota deprehenditur. Quodnam id ſit docti ambigunt.Plinius cap.26.12. Heracleum fuiſſe declarat,quoniam cùm Panaces vnguentis Syriam gignere Theophraſtum ſecutus dixiſſet,mox ſubiicit, naſci in Phocide Arcadiæ, (nõ Pſophide) Africa,Macedonia:Ferulam ſui generis eſſe quinque cubitorum,(caule Ferulæ, altiſsimo,Dioſc.)foliis primò quaternis,mox ſenis,(lego,primò ternis, mox quinis, ſic enim oriuntur:) (in ambitu quinque partitò diuiſis:Dioſc.) in terra iacentibus, ampla magnitudine,rotundis,(ad ficulnea multum accedentibus, Dioſc.) in cacumine vero oleagineis, (circa caulem minoribus: Dioſc.)ſemine in muſcariis depẽdente,vt Ferulæ:(vt Anethi:Dioſc.)Excipitur ſuccus inciſo caule meſsibus, radice, Autumno.(τέμνεται περὶ πυραμητόν.Theoph.) Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido ſtatera (Sequitur pallor ſiccato.Dioſcor.)&c.quæ omnia Heraclei deſcriptionem continent,alibi nuſquam traditam à Plinio, quod illic diligenter explicaſſet.Opinionem Plinij laudo & amplector, legẽdumq; apud Theophr.arbitror: Πανάκη γὰρ καλοῦσι,πρῶτον μὲν τὸ ἐν Συρίᾳ, ἡράκλειον, περὶ οὗ μικρῷ πρότερον εἴρηται): ἄλλα δὲ,τὸ μὲν χειρώνειον καλούμενον,τὸ δὲ ἀσκληπίειον.ἔχει δ' ὃ τὸ μὲν χειρώνειον,&c. vt ſuperuacua reliqua ab inconſiderato quodam infarcta ſint,Syriacum Panaces præter illa tria pro quarto numerante, niſi fortaſſe putet aliquis Heraclei deſcriptionem quæ poſtrema eſt,amouendam ſuo loco,& præponendam hiſtoriæ Chironij & Aſclepij,vt ordine procedat philoſophi oratio.Pari dubitatione de Leptophyllo Panace & Pachyphyllo quæritur, ea quænam ſint.Dodonæus Pachyphyllon eſſe iudicat Cẽtaurium magnum,cuius radicem etiam Panaceam vocari teſtatur Dioſcorides, Leptophyllon verò, Centaurium minus,vt vtrumque Centaurij genus Panacis cognomine velut decoretur, quoniam nomine promittit omnia morborũ remedia.Ego verò,cum extra dubium ſit Origanum ſilueſtre, & Liguſticum, Panaces vocari,nullus autem de Centaurio minore id prodiderit, probabilius eſſe credo,Origanum ſilueſtre παχύφυλλον eo loco à Theophraſto dici, Liguſticũ autem,λεπτόφυλλον,non obſcura in foliis eorum hac differentia.

LIGVSTICVM. CAP. XXV.

Nomina — Li.3. ca.51.

ΛΙΓΥΣΤΙΚΌΝ Græcis, Galeno vnius literæ immutatione λιβυστικόν, nisi mendosi sint illius codices, Latinis quoque Ligusticũ, quod naſcatur plurimùm in Liguria, inquit Dioſcorides, in Apennino alpibus contermino. Vocant autem incolæ Panaces, non ſine ratione, quoniam & radice & caule Panaci Heraclio ſimile ſit, & viribus iiſdem præditũ.

Locus. Gignitur in altiſsimis aſperiſq; ac vmbroſis montibus, maximè circa ſcrobes.

Forma. Cauliculum profert tenuem, ſimilem anetho, geniculatum, circa quem folia ſunt meliloti foliis teneriora, odorata, propè ſummum caulem graciliora, & magis diuiſa: in cacumine vmbella eſt, in qua ſemen nigrum, ſolidum, oblongum ad fœniculi ſemen accedens, guſtanti acre & aromaticum. Radix candida Heraclei Panacis ſimilis, odorata. Sic Liguſticum depinxit Dioſcorides. De quo breuiter hæc Plinius. Liguſticum ſilueſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus: ſeritur vbiq;: ſuauius ſatiuum, ſed ſine viribus. Panaces aliqui vocant. Crateuas apud Græcos Cunilam bubulam eo nomine appellat Liguſticum ex Matthiolo hîc pictũ Siler eſt montanum Officinarum, quod multi eſſe Seſeli Maſsilienſe exiſtimarunt, tamen magis placet etiam Dodonæo Liguſticum eſſe. Folia enim ad meliloti folia accedunt,

Lib.3.ca.51. Lib.19.c.8.

LIGVSTICVM, *Matthioli.*

LIGVSTICVM *alterum, Lobell.*

ipſis tamen molliora & anguſtiora: ſemen craſſum, ſordido Cumini colore ſubnigricans, quo maius & acrius. In Liguriæ montibus gignitur. Lobellius Liguſticum alterum Belgarum oſtendit, plantam non inelegantem multis iam annis à ſe repertam in Taurinis collibus, non procul à Padi fluentis. In hortis Belgicis alitur, caulem ferens cubitalem & ſeſquicubitalem, quem ambiunt folia rutacea, Sileris montani latiora, rotundiora, abſinthij fruticis ferè paria: flores & ſemen rotundũ, nonnihil aromaticum in Vmbellis Smyrnij Cretici. Hæc Lobellius. Ex quibus perſpicuum eſt leuiſticum vulgò vocatum à Liguſtico prorſus diſtare. Nam hoc caule

caule assurgit tenui,& foliis meliloti.Leuisticum caule,procero,geniculato, albo, crasso,concauo,foliis in plures lacinias diuisis,maioribus,& crassioribus,læuibus, splendentibus,ex luteo,veluti ipsi caules,virentibus,floribus luteis , semine nigricante,grandi, carnosa & restibili radice.Id enim est Leuisticũ Herbariorum Gallicè *Leuesche*, Matthioli Hipposelinum,Laserpitium Germanicum,Smyrnium Lacunæ. Tota planta grato est & aromatico odore.Huius etiam meminimus , cap.7. huius libri. Radicis & seminis Ligustici vis auctore Dioscor.excalfactoria est, cõcoquens.Prodest ad internos dolores,tumores,concoctiones,item ad inflationes presertim circa stomachũ,& contra serpentiũ ictus.Vrinas & mẽstrua potu ducit. Eadẽ præstat radix apposita. Radix & semẽ vtiliter oxyporis & cõcoquẽtibus medicamẽtis miscetur. Valdè gratũ est stomacho.Quare pro pipere vtuntur eo indigenæ, obsoniis permiscentes. Plinius,Ligusticum,inquit,aliqui Panacẽ vocãt:stomacho inutile est (falsò,cum ex ipsius facultatibus,& Dioscor.auctoritate stomacho vtilissimum esse constet.) Item conuulsionibus & inflationibus. Sunt & qui Cunilam bubulam appellauerint,vt diximus falsò. Galenus scribit Libystici radicem & semen esse ex genere excalfacientium,adeò vt & menses cieant, & vrinas prouocent,flatusq; extinguant. Leuisticum haud multùm viribus differt à Ligustico,eueiq; illud tutæ substitui potest.Quare radix & semen siccata, & cum vino pota,ventriculum exsiccant & excalfaciunt,tormina sedant,flatus dissipant , vrinas & menses cient.

Ibidem.
Vires & Temper.
Li.7.simpl.

PEVCEDANVM. CAP. XXVI.

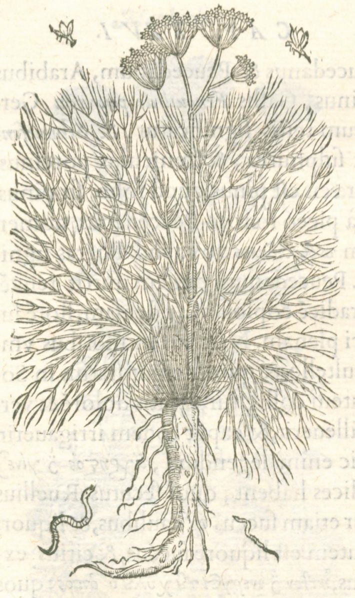
GRAECIS πευκέδανος, Latinis Peucedanus & Peucedanum, Arabibus *Harbatum*,vulgò fœniculus porcinus, Gallis *Fenouil de pourceau*, Germanis *Harstrang*, qua voce pilorum restis significatur, & *Schuuefencheltz, & Seuufenchel*, idest,radix sulphurea, & fœniculus porcinus. Dictus autem est Peucedanus à πεύκη,quæ Græcis est pinus,quod folio sit pinus: quare Apuleius Pinastellum appellauit. Vel à piceo fœtore Peucedanus nomen inuenit:nam amarorem horrendũ & fœtorem πευκέδανος vox apud Poëtas significat.Plantæ descriptio hæc est ex Dioscoride. Peucedanum caulem mittit tenuẽ, gracilem, fœniculo similẽ comã habet circa radicẽ copiosam,ac densam, florẽ luteum:radicẽ nigrã,crassam,grauis odoris,succi plenam. Nascitur in mõtibus vmbrosis. Colligitur succus radice tenera incisa cultello,& quod defluit statim in Sole ponitur,in vmbra enim liquescit. Dum autem colligitur,capitis dolorẽ & vertiginem inducit,nisi quis nares prius rosaceo illeuerit,& caput eodem irrigauerit. Inutilis redditur radix succo inde extracto. (Sic enim legendum , ἄχρηστος δ' γίνε') ὀπισθεῖσα ἡ ῥίζα, non ὀπλισθεῖσα,vt vulgares codices habent , quos secutus Ruellius cõuertit, Assatione radix inutilis fit.)Colligitur etiam succus ex caulibus,& liquor, & ex radice,vt ex mandragora.Inefficacior autem est liquore succus, & citiùs expirat.(Sic enim legitur in vulgaribus codicibus, ἧττον δ' ἐνεργεῖ τοῦ χυλοῦ ὁ ὀπός: quos etiam secutus Ruellius conuertit.Verũ inefficacior succo lacryma habetur. In veteri autem contrarium legi annotat Andr.Lacu. ἧττον δ' ἐνεργεῖ τοῦ ὀποῦ ὁ χυλός:quod est,Inefficacior succo liquor : cui lectioni adstipulatur Galenus de Peucedano scribens: χρώμεθα δὲ καὶ τῷ ὀπῷ καὶ τῷ χυλῷ. Idest, Vtimur etiam succo & liquore, & mox. ἰσχυρότερος δ' αὐτῶν ὁ ὀπός. sed valentior succus. Alibi tamen Dioscorides, τὸ δ' χύλισμα siue τὸν χυλὸν,idest,liquorem siue liquamentum hyoscyami & mandragoræ præfert τοῖς ὀποῖς,idest , succis ab iisdem plantis expressis.) Inuenitur etiam concreta lacryma thuri similis,caulibus & radicibus adhærens.Præfertur succus è Sardinia & Samothrace,grauis odoris,fuluus,linguam calfaciens. Plinius eandem descriptionem declarat,sed in quibusdam à Dioscoride variat Theophrastum in

Nomina
Lib.3. c.77.
Forma.
Locus.
Li.8.simpl.
Li.4. c.64.
Li.4 ca.71.
Lib.25. c.9.

his ſecutus. Sed inter primas, inquit, celebratur Peucedanum laudatiſsimũ in Arcadia, mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis, longus, Fœniculo ſimilis, iuxta terrã folioſus, radice nigra, craſſa, granis odoris, ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis foditur exitu Autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntq; ſuccum in vmbra, capite & naribus roſaceo perfuſis, ne vertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærẽs, inciſiſq; manat. Probatur craſsitudine mellea, colore rufo, odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hîc in vſu, & radix, & decoctum eius pluribus medicamẽtis. Succo tamen efficaciſsimo, qui reſoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturq; contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Hæc Plinius. Theophraſt. radicem ſolam probat, ſemen inutile eſſe dicit, itemq; ſuccum his verbis. Θερμαντικὸν δ' ἡ τοῦ πευκεδάνου ῥίζα, ἀλλ' ἅμμα τι ποιοῦσι ἐξ αὐτῆς ἱδρωτικόν, ὥσπερ ἐξ ἄλλων. δίδοται δὲ καὶ ἡ πευκεδάνου δὲ πρὸς τοὺς σπλῆνας, τὸ δὲ σπέρμα οὐκ ὀνήσιμον, οὐδὲ ὁ ὀπὸς αὐτοῦ. γίνεται δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ. Quod in Arcadia naſci ait, habet etiam Plinius, & Samothracẽ addit. Quare etiam in Dioſcoride pro Σαρδωνίᾳ legendum videtur Ἀρκαδίᾳ. Matthiolus Peucedanũ in Ananienſibus montibus copioſiſsimè prouenire ſcribit, cum aliis notis, tum radice

Ibidem. Vires. Tempor. Cap.21.9. hiſt. Ca.77.li.3.

PEVCEDANVM, *Matthioli.*

PEVCEDANVM, *Dodonæi.*

Dioſcoridis Peucedano ſimillimum, quam habet craſſam, nigram, ſucci plenam, grauiter olentem. Multum creſcit, inquit Pena, in Hetruriæ æſtuoſis, & Narbonenſis Galliæ glareoſis collibus, præſertim in luci Gramuntij aditu, & circum, inter ſentes & dumeta. Radix profunda nigricat foris, intus vireſcens, ſuccumq; remittit gummeum, flauũ, odoris grauis & fœtentis, comatq; ſuperne denſo capillitio, fuſco, ambiente caulem gracilem, ſeſquicubitalem multis interdũ ab imo ſurculis diuiſis in folia terna, fœniculi modo, quàm ferulæ duplo latiora, longiora, minus craſſa: Vmbellæ latiores luteis floſculis prægnantes, ſemine angelicæ haud abſimili, ingrato. Sic & purgandi vi donata fuit radix herbave, ſed propter fœtorẽ vtriuſque minus in vſum deducta. Peucedanum Italicum, inquit Lobellius, eſt Narbonenſi

In Ad.fol. 350.

PEVCEDANVM Maius Italicum, Lobell.

Narbonensi quadruplò maius omni sui parte. Prouenit copiosè in collibus Lauretanis & agri Romani. Dioscorides & Galenus succo radicíque vires insignes attribuunt his verbis. Succus ex aceto & rosaceo illitus prodest lethargicis, phreniticis, vertiginosis, comitialibus, longis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: omnibus in vniuersum vitiis neruorum ex oleo & aceto illitus prodest. In vteri strangulatione olfaciendus naribus admouetur, & sic quoque in soporem altiùs delatos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus commodè ex rosaceo instillatur, & ad dentium dolorem cauernis inditur. Facit & ad tusim cum vino sumptus. Subuenit difficultati spirandi, torminibus & inflationibus. Aluum leuiter emollit, & lienem liquat. Difficiles partus egregiè adiuuat. Et ad dolores & distensiones vesicæ & renum potus facit. Aperit etiam vterum. Radix ad eadem vtilis est, sed minore efficacia: bibitur autem ipsius decoctum. Eadem arida trita purgat sordida vlcera, & osium squamas remouet, & vetera ad cicatricem perducit. Miscetur ceratis & malagmatis calfacientibus. Galenus, Peucedani, inquit, radice, quidem maximè, sed tamen etiam succo & liquore vtimur. Sunt autē omnia hæc eiusdē speciē facultatis: sed valentior succus, admodū excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone, thoraceq; ex crasitudine & viscositate humorum prouenientibus. Atque nitro quidem in corpus sumptus, sed tamen etiam olfactu prodest. Porrò quod incidat & extenuet, sæpe etiam dentium perforatorum dolores cauitati impositus, protinus sedauit, quia videlicet tenuium est partium, & excalfaciens. Quinetiam lienes induratos iuuat, nempè incidendo, digerendo, atque extenuando crassos humores. Sed ad hæc & radice vti liceat, quæ & squamas ab osibus celerrimè detrahit, quia videlicet validè desiccat, minùs tamen quam succus excalfaciens. Et vlceribus contumacibus aptum est remedium arida illita: ipsa enim expurgat, carnem inducit, & ad cicatricem perducit: excalfaciens quidem ordine secundo iam completo, desiccans verò tertio iam incipiente. Plinius easdem atque alias etiam vires describit variis in locis. Peucedanum pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radice sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est. Peucedano ad recentia vulnera tanta vis est, vt saniem osibus extrahat. Cum semine cupresi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluítque ab infernis. Strangulatus vuluæ nidore vstum recreat, laxantúrque suffocationes eo, sed quidam admiscent in vino semen cupresi contritum. Potum cum coagulo vituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & vmbilicis eminentibus iungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitantur, &, vt perhibent, ex euphorbio, naribus tactis Peucedani succo.

Vires

Li. 8. simpl.

SESELLI. CAP. XXVII.

Nomina — Li.24. c.19. & lib.& c. 22. & li.13. ca.26 & li. 27.cap.7.

QVAE planta σέσελι Græcis, ſimiliter Latinis Seſeli nominatur, Arabibus *Siſalios*, Barbaris Siſelios. Plinius Sili videtur appellaſſe multis locis: in quibuſdam etiam Seſeli vocat. Dioſcorides tria Seſeleos genera ponit, σέσελι δ' μασσαλεωτικὸν, ideſt, Seſeli Maſsilienſe, Officinis Siler montanum dictum, σέσελι αἰθιοπικὸν, Seſeli Æthiopicum, & σέσελι πελοποννησιακὸν, Seſeli Peloponneſiacum: quibus quartum addit in alio capite, σέσελι κρητικὸν, Seſeli Creticum, Tordylium nominatũ. Quæ ſingillatim ſic deliniat. Seſeli Maſsilienſe folia habet fœniculo ſimilia, ſed craſsiora, caulem vegetiorem, vmbellam anetho ſimilem, in qua ſemen oblongum, anguloſum, deguſtanti ſtatim acre: radix longa eſt, odorata. Matthiolus Seſeli Maſsilienſe, ita depictum exhibet, & in omnibus

Genera — Forma — Cap.53. li.3.

SESELI Maſsilienſe, Matthioli.

SESELI Æthiopicum Matthioli.

In Ad. fol. 352.

ferè Tridentinis montibus colligi ait, quod tamen legitimum eſſe negat Pena, quid verò ſit, inquit, cùm Matthiolus non deſcripſerit, nobis ignorãdum: illud tamen is aſſerit ſe in Tridentinis alpibus hanc plantam nuſpiam vidiſſe, ac ne in Baldo quidem monte longè illis feraciore. Genuinum verò Seſeli Maſsilienſe paſsim & copioſè creſcere illis in tractibus qui Maſsilia Aquas ſextias ducunt, tranſque Rhodanum in Monſpeliaci agri aſperis. Se etiã id collegiſſe via qua Roma Senas itur propè colles oppidi Montfiaſcone dicti. Radix illi alba, fœniculi effigie & magnitudine, altè humi depacta & euulſu difficilis, quàm fœniculi odoratior & calidior: caulem vt plurimum ſeſquicubitalem, ferulaceum, hinc inde alis multis ex geniculis prodeuntibus reflexum emittit, prædurũ, rigidum: folia pauciora, ſed firmiora, craſsiora quã fœniculi, & albida ſunt: vmbellæ cõfectæ, anethi, floribus candidis, & ſemine aniſo ſimiliori quã fœniculo, guſtu ſuaui, acri, & medicato, Mei aut Panacis guſtu. Planta illic valdè nota eſt fœniculi tortuoſi nomenclatura. Neque quantum illic locorum eſt Maſsiliæ circumluſtranti, vllã plantam

videre

videre est, quæ magis quadret Seseli. Hanc plantam descripseramus & pinxeramus fœniculi tortuosi nomine. Istud Seseli Massiliense diximus Officinis Siler montanum vocari, & Siseleos: cũ tamen hoc ab illo multũ diuersum sit. Est enim Siler montanum, inquit Pena, duûm cubitorum ferulaceus caulis, radix odorata, Ligustici, folia terna, non modo fœniculo, vt Massiliensi Seseli, maiora, sed vel

FOENICVLVS Tortuosus, Dalechamp.

SESELI Massiliense, Penæ.

peucedano latiora, ac paulò minus Ligusticũ, vel coronarium rosmarinum æquantia, mollia: vmbellæ prægrandes, Angelicæ, quibus semen foliaceũ, longius cumino, colore pallido, quod gustu, etiam sacharo conditum, acrius quam Æthiopicum est, tanto magis quã Massiliense, cui acrimonia præfert Æthiopicũ. Quare qui Pharmacopœis & recentioribus suaserũt Siler montanum, siue Siseleos nihil aliud esse quam Dioscoridis Seseli Massiliense, eos quidem hac in re fefellerunt, quãtum verò ad vires attinet, minimè. Est enim planta multò maioris acrimoniæ & efficaciæ quàm vllum Seseli: eóque menstruis ciendis valdè cõmoda. Id suprà pictum dedimus, cap. de Ligustico, ipsius Ligustici Dioscoridis nomine. Seseli Æthiopicum, vt tradit Dioscorides, folia habet hederæ similia, minora, oblonga, ad foliorum periclymeni similitudinẽ. Frutex est magnus (nam emendatiores codices habẽt, θάμνος δὲ μέγας ἐστι, quod & Hermolaus expressit, non θάμνος ὃ μέλας ἐστι, vt conuertit Ruellius, frutex nigricat) palmitibus in bina cubita extensis, in quibus rami sunt duorum palmorum, & capitula velut anethi: semen autem nigrum, dẽsum velut triticũ, acrius ac odoratius quam Massiliense, ac vehementer iucundum. Ruellius facit etiam semen hoc amarum, quod neque ex vulgari, neque ex veteri codice constat. Additur autem ad finem eiusdem capitis in codice antiquo: δύναται δὲ τὰ αὐτὰ, idest, easdem vires habet. Huius Seseleos imagines duas dat Matthiolus. Vtraque enim, inquit, verum repræsentare videtur. At priùs à Seseli Æthiopico multũ distat: est enim herba quam recentiores libanotidem Theophrasti prodiderunt, eoq; nomine descripsit & depinxit Dodonæus, viribus & figura alienã à Seseli Æthiopico, quem fruticem, adeóque magnum Dioscoridis correctior codex statuit esse, vt suprà diximus. Alterum igitur verum Æthiopicum sufficere debebat in locum illius herbæ, cui videtur postposuisse: quod Pena graphicè sic depingit. Id saxeis illis & deuexis Massiliæ maritimis, tum etiam ad Cestij montis celsi radices, qua in stagnum vergit, fruticat

Lib.3.ca.55.

Cap.55 li.3.

In Ad.fol. 281.

Lib.2.c.84.

Ibidem.

SESELI Aethiopicum verum.

Li.3. ca.153.

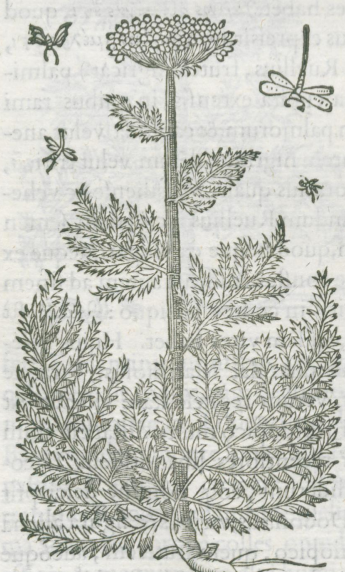
Forma.

Locus.

SESELI Peloponnense, Matthiol.

Cap.53 li.3.

In Ad. fol. 327.

vberi prouentu Iulio & Augusto, ſpectatu valdè elegans. Multis conſtat virgultis rectis, ligneis, nigricantibus, rigidis, binos ternóſve cubitos altis, in varios ſurculos diductis, folia craſſa, rigida, & læuia, viridia vt hederæ, figura oblonga, propiora periclymeno promentibus. Luculentas in ſummis gerit vmbellas, luteis floribus anethi, quas ſemen ſtipat fuſcum, oblongum, copioſum, fœniculo maius. Non ſolũ ſemen, ſed etiam vniuerſus frutex guſtanti aromatis ſaporem acrem, medicatum & ſubamarum, ſed gratum imprimit, ſuauemq; odorem ſpirat à ſummo ad imam vſque radicem, quæ lignoſa eſt. Eximiæ vis eſt eius ſemen ad theriacam, quod etiã, vt Dioſcorides innuit, Maſſilienſi multò odoratius & efficacius eſt. Seſeli Peloponnenſe, vt ſcribit Dioſcorides, folia habet cicutæ ſimilia, latiora (vulgaris enim codex habet πλατύτερα, legitur in vetuſto τραχύτερα, ideſt, aſperiora) & craſsiora, caulem maiorem, quàm Maſilienſe, ferulaceum, in cacumine vmbellam, in qua ſemen latiùs odoratũ, & carnoſius. Naſcitur in aſperis locis, humidis, & collibus, & in Ida. Eiſdem viribus præditum eſt. Hoc Matthiolus ſic pinxit. Longè aliud propoſuit & deſcripſit Pena his verbis. Ad mõtem Lupi, & iuxta ædes ſacri ficuli in decliuibus ſalebroſis inſulæ montis Ceſtij, qua mare ſe pandit, eſt planta quidem copioſa, ſed non vbiq; obuia, cuius radix magna, intus alba, foris nigricãs, recta & altè porrecta, ferulę thapſię'ue modo, odorata, & aliquantum acris. Caulis digitum æquat craſsitie, ſeſquicubitum altus, ferulaceus, à quo promũtur alæ turionéſve complures in ambitum ſparſi, vbi folia multa, cicutæ magnitudine, ſed incurua, piloſa & criſpa, rugatáque. Vmbellæ multæ anethi luteæ ſunt, ſemen latum foliaceum, compreſſum, angelicæ figura & magnitudine, color illi ex pallore flaueſcit, odor ſuauiſsimus, Æthiopici adeò ſimilis, vt ſtatim odoratu, cùm primum vidiſſet ille, Peloponnenſe coniectarit, quã coniecturam certiore exploratione notarũ & virium, Doctores Monſpelienſes fulcierunt, vt nullus iam ambigat verum eſſe Seſeli Peloponnenſe, cùm tamen antea nonnulli thapſiæ ſpeciem ſuſpicati fuerint. Ab hoc ſola magnitudine diſcrepans Peloponnenſe. Seſeli maius exhibuit Lobellius, in Belgij hortis ex Hiſpano ſemine ortum, altero tanto maius, maioribus latioribuſq; foliis & ſemine. Id Thapſia eſt latifolia Cluſij & quorumdam. Maſilienſis Seſeleos ſemen & radix excalfaciendi vim habent, inquit Dioſcorides, potu ſtranguriæ &

Vires & Temper.

Lib.3. ca.53.

orthopnœæ

SESELI PELOPON.
folio cicutæ, Penæ.

orthopnœę medentur, prosunt etiã vteri, strangulationibus & epilepticis, mẽses & partus trahunt, ad omnia terna mala pollent, & tusses veteres sanant. Semen cum vino potum concoquit, & tormina discutit: hepialis febribus vtile, & contra frigora in itineribus cum pipere & vino bibitur. Datur etiam capris, & cæteris pecudibus ad partus facilitatẽ. Plinius de ceruis loquens, fœminæ ante partum, inquit, purgantur herba quadam, quæ Seselis dicitur, faciliore ita vtentes vtero. A partu duas habent herbas, quæ aros & Seselis appellantur. Et alibi. Simplicius ceruæ mõstrauere elaphoboscum, de qua diximus: item Seseli enixæ à partu, quòd apud Aristotelem sic habetur. καὶ ὅταν τέκῃ, ἐσθίει τὸ χορίον πρῶτον, καὶ ἐπὶ τὴν Σέσελιν δὲ τρέχουσι, καὶ φαγοῦσαι οὕτως ἔρχονται πρὸς τὰ τέκνα πάλιν. Galenus scribit Seseleos & radicẽ & fructum vsq; adeò excalfacere, vt admodum vrinã mouere queat. Sed & tenuium esse partium, & comitiali morbo, & orthopnœę competere. Supradictis generibus subiunxit Dioscorides σέσελι κρητικὸν quibusdam dictum, & τορδύλιον, Paulo γορδύλιον, Latinis etiam Tordylium, & Seseli creticum, Ordelion, Nicandri Anguillaræ. Herbula est succulosa, inquit Dioscorides, semine rotundo, duplici, scutulis simili, subacri, aromatico, Iuxta Ciliciam in Amano monte nascitur. Hanc esse censet Dodonæus teneram herbulam, hîc appictam, sesquipedalem, surculis exilibus & teneriusculis, in quibus folia pauca, minitius insecta, coriandrinis similia, inferioribus latioribus, & minùs incisis, superioribus tenerioribus, & magis infectis. In surculorum cacuminibus vmbellæ albicant, semẽ rubrum, rotundum, compressum, circulo velut limbo candido circundatum, duplex: alterum enim alteri iungitur, singula scutulis similia, radix gracilis est, tenera, annua. In hortis seduli herbarij colunt. Iulio mense floret, Augusto semen maturum profert. Diuersum ab hoc Tordylium Seseli creticũ monstrat Lobellius. Hoc, inquit Pena, pasim in segetibus Narbonensis Prouinciæ & secus vias occurrit, succulosa, hirsuta, rigida, aspera planta, folio rotundiore, cærefolij, vmbellis albidis, purpureis, paruis, quibus succedunt semina copiosa, circinata, quasi toreumatis elaborata, vnde fortè nomen peculiare, orbiculata, compressa, ex geminis valuulis, vt ferulæ semen conflata, clypeoli speciem referentia, gustu Myrrhidis. Lobellius addit aliud Tordylium siue Seseli Creticum maius, fruticosius multò, longioribusq; foliis & bicubitalibus caulibus in pratis Laterẽsibus Monspeliensis agri, & Lugdunensis Galliæ per fœnisecia occurrit. Belgis hortense est. Calidum siccũmque secundo ordine. Hoc bibitur ad vrinæ difficultatem, inquit Diosco-

Lib. 8. c. 32. Lib. 25. c. 8. Lib. 9. hist. animal. Lib. 8. sim. Lib. 3. c. 54. *Forma.* Lib. 2. c. 86. *Locus.* *Tempus.* *Vires. & Temper.* Lib. 3. 54.

TORDILYVM,
Dodonæi.

TORDYLIVM SESELI,
Creticum Lobellij.

TORDYLIVM siue Seseli,
Creticum maius Lobellij.

SESELI, Pratense
Lobellij.

rides, & ad menses ducendos. At succus caulis & seminis adhuc viridis trium obolorum pondere potus cum passo dies decem, nephriticos sanat. Radix efficax est ad educenda quæ in pectore hærent, si cum melle delinguatur. Eadem Paulus gordylio attribuit. Tamen alibi ad sugillata Tordylium recipit his verbis. Ad diuturna sugillata & liuida Tordylij partes duas, terræ samiæ partem vnam cum melle impone, animaduertens ne locus exulceretur. His addunt Lutetiani & Monspelienses studiosi, inquit Pena, plantam illam quæ in pratis frequentior occurrit, saxifragiæ tenuissimæ similis, quam pratense Seseli vocant. Radix illi dauci vel pencedani, foris nigra, odora: caulis bicubitalis, folia sileris montani, minora, angustiora, rigidiora, vmbella candida, semen Mei, nigrius & maius quàm fœniculi, omnium seseleon minimè odoratum, eóque perparum acre, quamobrem putarunt olim quidam Monspelienses esse masiliense Seseli Dioscoridis.

Lib.3. c.23.

Seseli Prat.

Forma.

FERVLA

FERVLA. CAP. XXVIII.

NΆρθηξ Græcis, Ferula Latinis nominatur. Quemadmodum autem νάρθηξ thyrſum, virgultum, bacillum Græcis ſignificat, ita Latinis Ferula à ferendo dicta eſt, quod illius ſcapi pedamenta fruticibus, & ſenibus baculi ac ſcipiones eſſent. Hanc ſic breuiter deliniat Dioſcorides, Ferula caulẽ ſæpe profert ternum cubitorum, folia fœniculo ſimilia, longè craſsiora & maiora (codices vulgares habent & rectè quidem παχύτερα δὲ πολὺ καὶ μείζονα. Ruellius conuertit longè aſperiora & latiora, perinde ac ſi legiſſet τραχύτερα δὲ πολὺ καὶ πλατύτερα) qua ab imo caule vulnerata ſagapenum efficitur. Plinius, Et ferulam, inquit, inter externas dixiſſe conueniet, arborúmque generi adſcripſiſſe: quoniam quarundam naturæ, ſicut diſtinguemus, lignum omne corticis loco habent, hoc eſt forinſecus, ligni autem loco fungoſam intus medullam, vt ſambuci: quædam verò inanitatem, vt harundines. Ferula calidis naſcitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata ſcapis. Duo eius genera. Narthecа Græci vocant, aſſurgentem in altitudinem, nartheciam verò ſemper humilem. A' genibus exeuntia folia maxima, vt quæque terræ proxima. Cæterò natura eadem quæ anetho, & fructus ſimilis. Nulli fruticum lenitas maior: ob id geſtatu facilior baculorũ vſum ſenectuti præbet. Hæc breuiter Plinius, quæ Theophraſtus fuſiùs explicauit his verbis. Λεκτέον ὑπὲρ νάρθηκός τε καὶ ναρθηκίας. εἴτε τὸ αὐτὸ γένος ἐστὶν ἀμφοῖν, διαφέρον τε κατὰ μέγεθος, εἴτε τὸ ἕτερον, ὥσπερ τινές φασιν. ἡ δ' οὖν φανερὰ φύσις ἀμφοῖν ὁμοία, πλὴν κατὰ τὸ μέγεθος. ὁ μὲν γὰρ νάρθηξ γίνεται μέγας σφόδρα. ἡ δὲ ναρθηκία μικρά. μονόκαυλα δὲ ἄμφω, καὶ γονατώδη. ἀφ' ὧν τά τε φύλλα βλαστάνει, καὶ καυλοί τινες μικροί. βλαστάνει δὲ παραλλὰξ τὰ φύλλα, λέγω δὲ παραλλὰξ, ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους τῶν γονάτων, ἀλλ' ἐναλλάξ. περιειληφότα δὲ τὸν καυλὸν ἐπὶ πολὺ, καθάπερ τὰ τοῦ καλάμου. πλὴν ἀποκεκλιμένα ταῦτα μᾶλλον, διὰ τὴν μαλακότητα, καὶ τὸ μέγεθος. μέγα γὰρ τὸ φύλλον, καὶ μαλακὸν, καὶ πολυσχιδές. ὥστε εἶναι τριχῶδες. ἔχει δὲ μέγιστα τὰ κάτω πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἀεὶ κατὰ λόγον. ἄνθος δὲ μηλινοειδὲς, ἀμαυρόκαρπον δὲ, παρόμοιον τῷ ἀνήθῳ, πλὴν μεῖζον. ἐξ ἄκρου δὲ σχίζεται, καὶ ἔχει τινὰς οὐ μεγάλους καυλοὺς, ἐνταῦθα δὲ τό τε ἄνθος, καὶ ὁ καρπός. ἔχει δὲ καὶ ἄνθος καρπὸν, καὶ ἐν τοῖς παρακαυλίζουσι διόλου, καθάπερ τὸ ἄνηθον. ἐπετειόκαυλον δὲ καὶ ἡ βλάστησις τοῦ ἦρος, πρῶτον μὲν τῶν φύλλων, ἔπειτα τοῦ καυλοῦ, καθάπερ τῶν ἄλλων. ῥίζαν δὲ ἔχει βαθεῖαν. ἔστι δὲ μονόρριζον. ὁ μὲν οὖν νάρθηξ τοιοῦτος. Id eſt, Dicendum de ferula & ferulagine, ſiue idem eſt vtriuſque genus, & magnitudine duntaxat differant, ſiue diuerſum, vt quidam putant. Perſpicuum eſt igitur vtriuſq; naturam ſimilem eſſe, præterquam magnitudinis ratione, Ferula enim valdè grandis aſſurgit, ferulago humilis. Sed vnicaulis vtraque, & geniculata, ex geniculi folia & cauliculi erumpunt: ac folia alternatim exeunt, dico alternatim, quod non in eadem geniculorum parte, ſed ex aduerſo ſita ſint, caulem magna ex parte amplexa, vt in harundine, niſi quod hæc inclinata magis ſunt, mollitiei, magnitudiniſque cauſa, eſt enim folium ferulæ magnum, molle, & multùm inciſum, vt capillaceum ferè ſit, maxima ſunt inferiora & terræ proxima, & ſic deinceps proportione, flos eſt melinus, ſemen fuſcum, anetho ſimile, ſed maius, ferula in cacumine finditur, & cauliculos quoſdam habet, in quibus flos & ſemen, gerunt autem adnati cauliculi & florem & fructum veluti anethum, annuo caule conſtat. Vere germinant primùm folia, deinde caulis, vt & cæterorum, profundam agit radicem & ſingularem. Talis ferula eſt. Ex his liquet duo ferulæ genera eſſe, vnum νάρθηκα, alterum ναρθηκίαν, quam ferulaginem vertit Gaza. Sunt etiamnum hodie, inquit Pena, duæ in herbariorum hortis huius craſsis, naturæ & ſimilitudinis plantæ, quas idcirco furulagines vocant. Eæ videntur tantùm diſtare cultura, ſtatura, elegantia, & ſucci copia, vt nactę fuerint radices aruum aridum, magiſque excoctum, ſub cœlo ſudo & feruidiore, vt in Africa, Media, Cyrene, & alibi,

Nomina

Lib.3.c.75.
Forma.

Lib..c.1322.

Locus.

Genera.

Lib.6.hiſt. cap.2.

In Ad.fol. 348.

In ca p.75. lib.3.

FERVLA, Matth.

NARTHECIVM, Theophr.
Ferulago Gazæ.

alibi, ferulam ex Matthiolo hîc pictam damus, cuius Apulia maximè ferax eſt, inquit, frequens etiam prouenit in agro Romano, Thyrreni maris cõtermino, præſertim apud Centumcellas, & in vniuerſis Hetruriæ maritimis. E quibus prima tantùm germinatione corculum quoddam paſtores eximunt, oui luteum induratum referens, quod ſub cineribus aſſatum, prius tamen charta aut linteo conuolutum, deinde pipere & ſale conſperſum, non modo guſtui gratiſsimus eſt cibus, ſed etiam ad excitandam venerem valentiſsimus. Plurima etiam & procera, auctore Pena in Gallica prouincia & Narbonenſi Gallia, præſertim illis rupibus præruptiſque ſaxis prope ſubterraneas cryptas, via qua Monſpelio Frontignacum itur, itidem in celſis ſquallidiſq; ſaxorum ſinubus, qui ſoles æſtiuos feruidos exceptos totum fermè fouent diē. Quinûm cubitorum caulis eſt, radix magna, recta, & altè in ſaxorum commiſſuras hiantes deſcendens, euulſu difficilis, candida, lacteo pinguiq; ſucco turgida, odorem vehementem vibrans, folia fœniculo maiora, pinguiora, craſsiora, vt & caulis: vmbellæ prægrandes anethi, Iunio & Iulio floſculis luteis defluentibus. Semen foliaceum, compreſſum, oblongum, rotundum, angelicæ fermè, duplo maius Ναρθήκιον Theophraſti, ferulago Gazę, in iiſdem locis naſcitur, in quibus & ferula. Ad hominis altitudinem ea creſcit, radice dodrantali, pro magnitudine plantæ totius exigua, & graciliore candida, parum fibrata, guſtu ſubacri, nõnihil odorata cùm manditur: caule fœniculi, ſtriato, ramoſo, inani, folio fœniculi, ampliore, minore quàm in ferula, ad ramorum exortus prodeunte, alternis nunc ex hac, nunc ex illa parte, guſtu ſubdulci & ſuaui: flore luteo in vmbellis, amaro & ſubacri, odorato: ſemine oblongo. Perueuſtam plantam Lobellius oſtendit Galbaniferam ferulam, quæ orta eſt in Belgicis hortis, ſemine copioſo, lato, foliaceo, aromatico, reperto Antuerpiæ in galbani lacryma. Tota facie ferulam refert: folia exilia: floſculi in vmbellis hilarioribus: radix craſſa, ſucco prægnans. Hæc Lobellius. Scribit Dioſcorides ferulæ adhuc viridis medullam potam ſanguinem ſpuētibus & cœliacis prodeſſe, & contra viperarum morſus dari in vino, & ſanguinis è naribus eruptiones inditam ſiſtere. Semen potum torminoſis auxiliari: mouere & ſudores ſi cum oleo illinatur. Caules ſi edantur, capitis dolorem facere, muria condiri. Plinius ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Germen eius

In Ad. fol 348.

Vires & Temper.

Lib. 19. c. 9.

GALBANIFERA
Ferula, Lobell.

eius in Italia cibus eſt. Conditur quippe duratq; in vrceis, vel anni ſpatio. Duo eius genera: caules & racemi. Corymbiam hanc vocat, corymbóſque quos condiunt. Et alibi, ferula ſemen ſimile anetho habet. Quę ab vno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; muſto ac melle, ſtomacho vtiles. Sin plures ſumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in vini cyathis duobus bibitur aduerſus ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto contra ſudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum ſoluit fabæ magnitudine deuoratus. E' viridi ferula ramuſculus vtilis eſt ad omnia ea vitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta, ſexta, ſeptima, ligulæ menſura. Natura ferularum murænis infeſtiſsima eſt, tactæ ſiquidem ea moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati cõferre multum putauit. Vt autem murænis infeſtiſsimam eſſe ferulam ſcripſit Plinius, ſic aſinis gratiſsimam, Ferulæ, inquit, aſinis gratiſsimæ ſunt in pabulo, cæteris verò iumẽtis præſentaneo veneno, qua de cauſa id animal Libero patri aſsignatur, cui & ferula. Galenus eius vires generatim & breuiter ſic declarat, ferulæ ſemen excalfacit & attenuat. Cæterùm medulla adſtringentis qualitatis particeps eſt, quo nomine ſanguinem ſpuentibus & cœliacis conuenit.

Lib. 21. 23.
Ibid.
Lib.24.c.1.
Lib. 8. ſim.

THAPSIA. *CAP. XXIX.*

VT θαψία Græcis, ita Thapſia Latinis nominatur, Arabibus *Iantum, & Driz.* Dicta eſt autẽ Thapſia quaſi Apſia auctore Dioſcoride, quod in Thapſo eiuſdem nominis inſula primùm inuenta ſit. Potuit etiam dici Thapſia, inquit Pena, propter flãmeum calorem quem corpori admota inurit, adeoq; eminus, præſertim aduerſo flatu ſpectanti. Tota natura ferulæ ſimilis eſt, ita deſcribente Dioſcoride, gracilior tamen ipſius caulis eſt, folia fœniculo ſimilia, in cacumine vmbellæ ſingulis ſurculis inſident anetho ſimiles, in quibus flos luteus, ſemen latiuſculum, ferulæ ſimile, ſed minus, radix intus cãdida, foris nigra, magna, craſſo cortice, acris. Ex hac vulnerata ſuccus colligitur, vel ex eadem contuſa exprimitur, quidam etiam folia ſimul exprimunt, ſed debilior eſt hic ſuccus. Qui ſuccum colligit ſtare debet non obuerſus vento, aut potius cum dies apricus eſt, & à vento ſilet: quoniam ob halitus acrimoniam facies vehementer intumeſcit, & nudæ partes puſtulas contrahunt. Quare liquidis ceratis adſtringentibus nudas partes ante illinere óportet, & ita ad opus accedere. Plinius his conſentanea ſcripſit. Semen ferulæ Thapſiam quidam vocauere: decepti eo quoniam ferula ſine dubio eſt Thapſia, ſed ſui generis, foliis fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinem. Semen quale ferulæ, radix candida, inciſa lacte manat, & con tuſa ſucco: nec corticem ab dicant, omnia ea venena. Quippe etiam fodientibus nocet ſi minima aſpiret aura, intumeſcunt corpora, faciémque inuadunt ignes ſacri: ob id cerato prius illinunt. Matthiolus tradit Thapſiam plurimã naſci in Apulia, præ

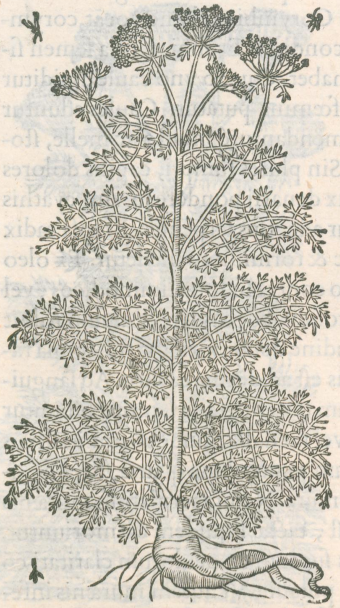
Nomina
Lib. 4. fol. 151.
In Ad. fol. 350.
Lib.4.c.151.
Forma.
Lib.13.c.22
Cap.151. lib.4.

In cap. 151. lib.4.

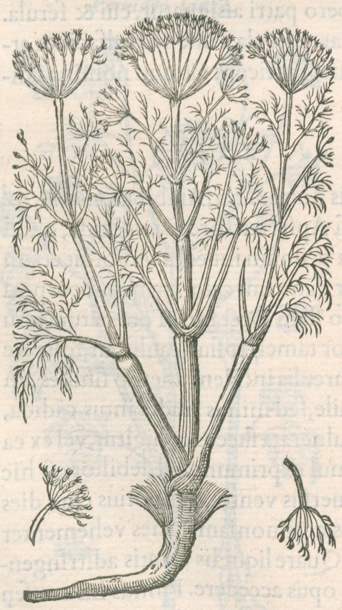
In Ad. fol. 350.

Ibid.

THAPSIA, Matthioli.

THAPSIA Penæ, vera.

lia,præſertim Gargano monte, inter permultas alias ferulacei generis plantas, atque etiam in maritimis Hetruriæ, ferulæ adeò ſimilem, vt non niſi à peritis herbariis vna ab altera vix diſcernatur, ſpectari etiam hodie in hortis. Sed hæc vulgatior eſt thapſia Officinarum verior exiſtimata,auctore Pena,& veræ thapſiæ radice non parùm adſimilis.Tamen certum eſt longiùs à Dioſcoridis deſcriptione abeſſe. Eſt enim foliis potius Carotæ, ſiue Dauci agreſtis quàm ferulæ,ex Italia iandiu hortis Belgicis & Francis vulgaris notitiæ. Genuinam verò hâc depinxit ille,valdè ſimilem toto habitu & viribus ferulę, tametſi vſu multò præſtantiore,atque purgatrice vi. In Aquitaniæ macilentioribus montoſiſq; & ſquallidis inuenit præſtantiſsimus medicus Rondelletius, propè vadum quâ traiicitur in Hiſpaniam,tum ad radices Pyrenęorum, non procul Perpignano vrbe. Craſsior eſt radicis cortex,fuſco foris colore,intus albido,ſuccóq; multo manat lacteo, gummeo: caulis Peucedani,gracilior quàm ferulę,folia fœniculo latiora, breuiora,in vmbellis ſemen ferulæ minoris,oblongum,anguſtius,mõtani Sileris. Huius plantæ vires tum perutiles,tum noxias his verbis explicat Dioſcorides. Vim purgandi habent tam cortex radicis quàm ſuccus, & lacryma in aqua mulſa pota. Nam ſurſum ac deorſum bilem purgãt. Dantur radicis oboli quatuor cum ſeminis anethi drachmis tribus:ſucci oboli tres, lacrymæ obolus vnus, quod amplius aſſumitur periculoſum eſt. Huiuſmodi purgatio conuenit aſthmaticis, laterum diuturnis doloribus, ſanguinis reiectionibus. At his qui difficulter vomunt in cibis & obſonio exhibetur. Tam radix quàm eius lacryma ex omnibus ſimili facultate præditis, vel maximè vim habent corporis miſcellam tranſmutandi,vbi quid ex alto attrahere opportet, aut meatuum ſtatum immutare. Vnde alopecias illitus ſuccus, aut radix viridis affricta replet. Sugillata item liuoréſque tollit radix trita, aut ſuccus cum pari portione thuris & ceræ. Sed non vltra duas horas ſinere oportet,poſtea aqua marina calida fouere.Delet quoque maculas à ſole contractas cum melle illitus ſuccus, lepras tollit, tubercula rumpit cum ſulphure perunctus. In diuturnis affectionibus pulmonum,laterum,pedum, articulorúmque vtiliter illinitur. Valet ad præputia inducenda iis qui non ex circumciſione curti ſunt, tumorem excitans, qui cum perfunditur, & pinguibus emollitur, præputij defectum explet. Hæc Dioſcorides. Quibus ferè conſentiunt quæ ſcribit Plinius. Quibuſdam tamen morbis

Lib. 4.c.151. *Vires & Temper.*

Lib.13.c.22.

morbis auxiliari dicunt medici (radicem thapsiæ sub.) permistam aliis. Item in alopeciis, sugilatisq; ac liuentibus, ceu verò remedia desint, vt scelera contrectent. Sed ista prætexunt noxio instrumento : tantúmque impudentiæ est , vt venenum artis esse persuadeant. Thapsia est in Africa vehementissima. Quidam caulem incidunt per messes, in hoc dissidet à Dioscoride, qui radicem tantùm incidi scripsit, & in ipsa excauant radice, quo succus confluat, arefactúmque tollunt. Alij folia, caulem, radicem tundunt in pila , & succum in caule coactum diuidunt in pastillos. Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij , nocturnis grassationibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceráque : & secuto die contra famam cutem sinceram circumferens. Ignem ferulis optimè seruari certum est, easq; in Aegypto præcellere. Et alio in loco, Ad lichenas & thapsiæ radice vtuntur trita cum melle. Theophrastus quoque de thapsiæ viribus hæc tradit. ἡ δὲ θαψίας ῥίζα ἐμετική. ἐὰν δέ τις κατασχῇ, καθαίρει καὶ ἄνω καὶ κάτω. δύναται δὲ καὶ τὰ πελιώματα ἐξαίρειν, ὑπώπια δὲ ποιεῖ τ' ἄλλα ἔκλευκα. ὁ δὲ ὀπὸς ἰσχυρότερος αὐτῆς. καθαίρει δὲ καὶ ἄνω καὶ κάτω. σπέρματι δὲ οὐ χρῶνται. γίνεται δὲ καὶ ἄλλοθι μὲν, μάλιστα δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ. καὶ τὰ βοσκήματα ταύτης οὐχ ἅπτεται τὰ ἐγχώρια, τὰ δὲ ξένα βόσκεται, καὶ διάῤῥοια αὐτοῖς γίνεται, ἢ διαφθείρεται. Quæ sic conuertit Gaza. Thapsiæ radix vomitoria est , & si quis continuit tam superius quàm inferius purgat. Ad hæc liuida tollere potest. Suppurationes tamen alias exalbidas facit (Græcè legendum, ὑπώπια τ' ἄλλα ἔκλευκα, Id est, sugillata alia alba reddit), Succus eius validior est , & quidem tam superius quam inferius purgat. Nullus seminis vsus. Nascitur tum alibi , tum in terra Attica , in qua pecudes incolæ eam non tangunt, peregrinæ verò depascunt, & aut aluus soluitur, aut intereunt. Galenus breuiùs & accuratiùs de iisdem scripsit. Thapsia , inquit, acrem habet, ac valenter excalfacientem facultatem cum humiditate cõiunctam, quamobrem ex alto violenter extrahit, & quod extrahit, digerit. Verum pluſculum ad ea efficienda tempus postulat, vt quæ larga humiditate impleta est, cuius etiam vitio fit vt celeriter corrumpatur. Meritò desiit , inquit Petrus Pe. ex istius succo purgandi antiquorum consuetudo, vt quò multùm noceatur præcipuis visceribus , & tormina dira interdum excitentur. Idem tamen ex triplici Officinarum turbith , id quod cineritium dicitur à colore , vulgaris thapsiæ radicem esse censet.

Lib. 26. c. 4.

Lib. 9. hist. cap. 22.

Lib. 6. sim.

In Ad. fol. 350.

PSEVDOCOSTVS. CAP. XXX.

In cap. 15. lib. 1.

SCRIBIT Matthiolus esse impostores qui ex Gargaro Italiæ monte quotannis deferunt pseudocosti cuiusdam radices amari saporis, quę facie quadantenus rhodiam radicem repræsentant, eásque pro legitimo costo pharmacopœis rei herbariæ ignaris vendunt, foliis est pastinacæ domesticæ maioribus, densioribus, crispis & asperioribus , humi accubantibus, caule rotundo, fœniculaceo, geniculato, bicubitali, è geniculis ramuli oriuntur in vniuerso caule, in quorum summitatibus vmbellæ spectantur melino colore , nudo semine , & subrotundo. Radice nititur vegeta, crasso cortice carnosóque vestita, colore cinereo splendente. Commendant hanc herbarij qui ex Apulia deuehunt , ad omnes capitis neruorúmque affectus frigidos, ad pectoris vitia, ventriculi cruciatus, viscerum omnium obstructiones, & ad renum, vesicæ, & vteri morbos. Quare diuturno capitis dolore affectis , vertiginosis comitialibus, stupidis , veternosis , conuulsis , resolutis , asthmaticis , tussientibus , ictericis, hydropicis plurimùm conferre pseudocosti radicem affirmant. Præterea flatus expellere , vermes necare , vrinas & calculos eiicere , menses , secundas , & partus educere , siue bibatur ipsa radix , siue decoctum eius, aut si in fomentis,

Forma.

PSEVDOCOSTVS, Matthioli.

balneis, aut decesſionibus addatur. Præferunt eandem ad coli cruciatus, decocto eius clystere infuſo, & aduerſus articulorum morbos, & coxendicum dolores. Nam cum amara ſit, nonnihil odorata, & acrimonia quadam prædita, hæc omnia præſtare poſſe credibile eſt. Hanc nouam & perelegantem plantam nouit Pena, ab herbariis Illyricis ſæpius oſtenſam, quæ nihil Coſto dignum habet, ſed potius facie eſt elaphoboſci. Coſtum Illyricum hodie vocant. Folia ſunt lineamentis Paſtinacæ maioris, terram fermè radentia, & in ramulis caulem ſeſquicubitalem, fœniculaceum amplexa, vmbellæ ſummæ in congerie ramulorum, lutei flores ſunt, radix pollicem craſſa, admodum amara.

In Ad.fol. 34.318.

MEVM CAP. XXXI.

Nomina

Μῆον & μεῖον Græcis, Latinis Meum ſimiliter dicitur, Arabibus *Me*, Officinis *Meu*, quod deſcribitur à Dioſcoride caule & foliis anetho ſimile eſſe, ſed craſsius anetho, ad cubitos duos aſſurgẽs, ſparſis tenuibus radicibus, obliquis & rectis, longis, odoratis, linguam excalfacientibus. In Hiſpania & Macedonia plurimum gignitur. Plinius, Meu, inquit, in Italia non niſi à medicis ſeritur, & iis admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatiſsimum in Athamante reperiatur, foliis aniſo ſimile (corrupta hæc videtur lectio, anetho enim legendum pro aniſo) & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſsimis. Mei veri plurimas plantas ſæpiſsime ſe vidiſſe affirmat Pena in Germaniæ, Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæq; locis alpinis. Radix eſt odore ſuaui, ſpicæ, vel angelicæ, caule & foliis anethi, vmbella candida. Iunio & Iulio floret, ſemen hippomarathri, odoratum. Eadem reperitur in celſiſsimis montium iugis, ſterilis Seuenæ, loco præſertim cui nomen Gallicè *Leſperon*, Latinè Calcar, monticolis Siſtre nuncupata vernaculo nomine, vti Plateariј & Pandectariј æuo, cui nulla doctiorum omnium ſuffragio deeſt nota veri Mei Dioſcoridis. Hanc Dodonęus perperam libanotidis primum genus facit, *Beorwurtz* Germanis dictam, propter capillatam radicem, inquit Fuchſius, aut quia vteri dolorem qui iiſdem *Bernuter* appellatur, ſanat. Matthiolus in poſtremis commentariis eandem plantam herbariorum quorundam diligentia repertam eſſe ſcripſit, quæ legitimum Meum refert, quibus aſſentitur, ſed inuitus, quod huiuſce plantæ radices odorem non vſque adeò gratum ſpirent, ſed quadantenus grauiter oleant, nec tenues ſint, vt vult Dioſcorides, nec folia anetho ſimilia, ſed potius aſparago. Hanc Apuli Imperatricem vocant. Hæc Matthiolus. At Imperatricis nomine, inquit Pena, vbiq; fermè locorum ignara herbarum plebs ſolita eſt alicuius incognitæ plantæ eximium & gratum odorem & vires inſignes ſignare. Sic enim vulgò etiam Angelicam Imperatricem vocant: alioqui angelicæ aut Imperatoriæ cum Meo nihil eſt affinitatis, niſi odoris, qui in Meo perinde iucundus eſt. Et ſunt folia ſitu & ſimilitudine anethi, non aſparagi, vt aſſerit, cui etiam ſi ſimilia eſſent, tamen aſparagum ipſemet fœniculo

Lib.1.c.3.

Forma.

Li. 20.c.23.

In Ad. fol. 347.

Lib.2.c.84.

Ca.85. hiſt.

aſsimilat,

MEVM, Matth.

MEVM, alterum Spurium Italicum, Lobel.

aſsimilat, & anethum adeò ſimile Fœniculo ſuo capite aſſerit, vt plerumque colligentes fallat. Idem Matthiolus ſcribit in ſecunda cõmentariorum editione plantam ſecundo loco appictam (eius tamen pictura in omnibus editionibus omiſſa fuit) à quibuſdã pro Meo vſurpari, quod magis Anethum quàm altera referat, quorum ſententiam nõ improbat, quia priori potius Aſparagi quàm Anethi folia inſunt.

Meum aliud.

MEVM, Aliud.

Locus.

Hanc plãtam cuius picturam à Matthiolo diximus omiſſam fuiſſe, ex Lobellio hîc exhibemus, quę ſuperiori Meo, inquit ille, facie non eſt abſimilis, ſed folia, caules cubitales, vmbellę, craſſiora & habitiora, ſubuiroſi odoris. Radix item maior, foris pulla, Peucedani facie & concretione, tetri & iniucundi cùm odoris, tum ſaporis. Meum ſpurium Italicum vocat Lobellius.

Forma.

Sunt herbarij qui Meum aliud hîc depictum pro genuino habeant, quod in Allobrogum & Sequanorum montibus frigidiſsimis & altiſsimis naſcitur, radice dimidio pede longiore, foris nigra, dauci cretici modo, intus cãdida, brachiata, odorata: cauliculis multis, neruoſis inſtar fœniculi, tres aut ſummùm quatuor digitos altis, foliis breuibus, capillaceis, fœniculo ſimilibus, flore candido in vmbellis denſis, ſemine minutiſsimo, amaro & ſuauiter olente.

Ibid.

Vires & Temper.

Radices Mei, auctore Dioſcoride, coctæ in aqua vel tritæ citra coctionem & potæ præcluſorum renum, & veſicæ vitia mitigant. Vrinæ

difficultati ſubueniunt,ſtomachi inflationibus,torminibus,vteri affectibus,articulorum doloribus. Pectoris fluxionibus tritæ cum melle in eclegmate auxiliantur, ſanguinem pellunt per menſes deſeſsionibus decoctæ. Infantium pubi illitæ vrinas mouent.Quod ſi plus quam deceat ex his bibatur, capitis dolorem inducunt. Plinius eundem vſum medicum docet,ſed is quoque corruptus eſt: ſic enim legitur in vulgatis exemplaribus.Ciet vrinam in aqua potum,radice trita vel decocta. Inflationes ſtomachi mirè diſcutit,item tormina,& veſicę vitia, vuluarúmque articulis cum melle,infantibus cum apio illitum imo ventri vrinas mouet. Qui ſic integer legi debet, vuluarúmque, & dolentibus articulis prodeſt. Thoracis item fluxionibus cũ melle,infantibus cum apio,&c. Mei radices ait Galenus,ſunt calidæ tertio ordine, ſiccæ ſecundo,quare vrinam menſeſq; ciere volentes hoc vtuntur pharmaco.Sed ſi pluſculum ſumatur,capitis dolorem mouet, vtpote cum pluſculum ſit calidum quàm ſiccum,quippe cùm humiditatem crudiuſculam etiamnum & flatuoſam caliditatem ad caput deferat,atque ita ipſum afficiat lædátque.

Lib.20.c.23
Cor. Emb. 3.lib.1.
Lib.7. ſim.

MYRRHIS. *CAP. XXXII.*

Nomina
Lib.4.c.111
Forma.
Li.24.c.16.
Lib.26.c.11
In cap. 111. lib.4.

MΥῤῥὶς vel μύῤῥα vocatur, Latinis Myrrhis, recẽtioribus cicutaria dicitur,quod cicutæ ſimillima ſit. Nam caule & foliis cicutam refert, vt ſcribit Dioſcorides, radix ei oblonga, mollis, rotunda, odorata,cibo non inſuauis.Plinius eadem ferè tradit. Myrrhis quam alij Smyrnizuſam,alij Myrrham vocant, ſimillima eſt cicutæ caule,foliiſque,& flore, minor tamen & exilior, cibo non inſuauis. Alio in loco cum Geranio odoro confundit his verbis Geranium aliqui myrrhin, alij merthrida appellant. Similis eſt cicutæ, foliis minutioribus,& caule breuiori,rotundo,ſaporis & odoris iucundi.Matthiolus ſcribit naſci plantam in multis Italiæ locis cicutæ ſpecie, minorem tamen, miniméque graueolentem,cicutariam vocatã,à quibuſdam pro legitima myrrhide cenſeri. Alios pro myrrhide angelicam vſurpare,alios,vt Manardum, illud oleris genus, quod cerefolium vocant. Tandem concludit, ſi myrrhis in Italia proueniat,nullam ſeſe offerre plantam, quæ propiùs illa referat quam hæc cuius effigiẽ hîc damus. Fuchſius eam myrrhidem eſſe cenſet, quæ recentioribus, vt diximus, Cicutaria, Gallis *Cicictaire*, *& Perſil d'aſne*, Germanis *Vuildercoffel*, Belgis *Vildekeruel*, id eſt, ſilueſtre cerefolium nũcupatur. Eſt enim foliis & caule cicutę quadamtenus ſimilis, folia minutiſsimè inciſa ſunt quandoque,albis maculis ſignata, caules rotundi, bipedales aut tripedales, in quorum cacuminibus vmbellæ rotundæ, & in iis flores candidi, ſemen magnum & longum, radix ſubeſt rotunda,longa,guſtu ferè paſtinacæ. Tota herba & prima præſertim folia breui quadam lanugine veſtiuntur, ſúntque & odore & ſapore cerefolio proxima. Paſsim in hortis & pratis nonnullis prouenit. Maio menſe, loca in quibus prouenit, huius floribus quaſi candicant.His aſſentitur Pena ſcribens odoratam hanc ſiue ſalubrem & eſculẽtam poſſe vocari cicutam, quam myrrhidem, ſiue myrrham,propter ſuaueolentiam quiddam

MYRRHIS, Matthioli.

Cap.198.hiſtor.
In Ad. fol. 318.

MYRRHIS, Fuchsij.

MYRRHIS Altera parua, Lob.

quiddam myrrhæ resipientem dixerunt. Nec hæc perinde frequens aut procera occurrit, sed rarior, & in pratis vel graminosis marginibus, etiã olitoribus ad vescendum, in Belgio multa colitur & esitatur in iusculis cerefolij vice, cuius nomen apud Germanos asciuit, vt dictum est, quod odore saporisq; suauitate cerefolium imitatur, etiam facultatibus diureticis: facie verò est cicutæ, albicantibus ramis & foliis tenella hirsutie, pastinacam satiuam aut agrestem referente, radix prægrandis, altè depacta, prolixa, nec facilis euulsu, ferulæ, aut pastinacæ esculentæ, quam sapore & odore, sed magis medicato, & ad smyrnium accedente representat, semen admodum longum, cerefolij duplò maius, striatũ, angulosum, fuscum, odorum. Lobellius Myrrhidem alteram paruam ostendit, quæ Daucoides minor est cordi Cicutarię odore siue Myrrhidis affinis admodum foliis & ramosis vmbellis minoribus, delicatioribus tamẽ semine oblongo, Dauci Cretici, exiliore, non hirsuto, nec ita dissimili sapore. In Geneuæ & Salenę vicinis montibus reperitur. Hæc Pena. Radix myrrhidis auctore Dioscoride, pota cum vino punctis à phalangiis auxiliatur. Purgat menstrua & secundas educit. Eadem cocta tabidis vtiliter in sorbitionibus exhibetur. Aiunt eandem in pestilentialibus cõstitutionibus bis térve die potam in vino, à morbo seruare incolumes. Plinius eadẽ & quædam alia addit. Ciet menstrua & partus cum vino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem

MYRRHIS Lappa, Dalechampij.

Vires & Temper.
Lib.4.c.111.
Lib.24.c.16

esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorũ morsus restringit. Vlcera quæq; in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratus sanat. Myrrhis, inquit Galen. radicem habet odoris iucundi & dulcem, quæq; menses moueat, tum ea quæ thoracẽ ac pulmonem degrauant purget. Itaq; ex secundo ordine fuerit calfacientium admista quadã partium tenuitate. Dalechampio Myrrhis lappa nominatur ea herba, quæ in frumentariis agris, pingui vliginosoq; solo nascitur, radice candida, apio hortensi simili, cùm manditur: suauiter olente, modice fibrata, foliis coriãdri aut caucalidis, plerumq; latioribus, caule terete, cubitali, nonnunquam breuiore, læui, flore in vmbella candido, suis flosculorum sertis velut continuata, non vt in fœniculo dispersa, sambuco palustri, quẽm ille ob fragilẽ mollitiem Thraupalum Theophr. esse putat, simillima, inæqualiter flores edente: nam qui exteriorem vmbellæ partem occupant, panduntur & explicantur, compressis reliquis in medio iacentibus, fructum fert rotundum, exiguæ clauæ nõ dissimilem, instar pilularũ platani spinosum, & cum inaruit asperitate sua prætereũtium vestibus adhærescentem, flos tritus myrrhæ odorem validum ac iucundum naribus afflat, huic plantæ peculiarem, quam ob causam myrrham vocant. Hunc florẽ saccharo conditum rosarũ violarumq; modo Rondeletius sæuiente peste dãbat, quotidie ieiunis iuglãdis magnitudine prospero successu, fœminę quoq; ex vtero suffocatę eo remedio statim reuocantur. Suppressi virginũ menses, ac propterea languidarũ ac pallidarum eodem remedio aliquot diebus manè sumpto cientur.

Lib. 7. sim.

LAPPA BOARIA. *CAP. XXXIII.*

HAnc plantam herbarij lappam boariam esse volunt à Plinio memoratam, hac ratione ducti quod huius fructus vestibus adhæreat, quemadmodũ aparines, quam lappã vertit Plinius, quo loco hæc ex Theophr. interpretatur. Notabile & in lappa quæ adhærescit, quoniam in ipsa flos nascitur nõ euidẽs, sed intus occultus, & intra se germinat velut animalia quæ in se pariunt. Quę sic Theophrastus. ἴδιον δὲ καὶ τὸ περὶ τὴν ἀπαρίνην, ἣ καὶ τῶν ἱματίων ἀντέχεται διὰ τὴν τραχύτητα, καὶ ἔστι δυσαφαίρετον. ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος, οὐ προϊὸν, οὐδὲ ἐκφαῖνον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ πεττόμενον καὶ σπερμογονοῦν, ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων καὶ κρηνῶν (corruptè κρηνῶν pro ἐχιδνῶν) ἐκεῖνά τε γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ὠοτοκήσαντα ζωογονεῖ. καὶ αὐτὴ τὸ ἄνθος ἐν ἑαυτῷ κατέχουσα, καὶ πέττουσα καρποτοκεῖ. Id est, Propiũ & hoc est Aparinæ, quę asperitate sua vestibus adhærescit, vt difficile auellatur, flos enim in eo quod asperum est, nascitur, nõ exiens, neque euidens, sed intus maturescens & semen pariens, vt illi simile sit quod galeis & viperis euenit. Illa enim cum oua intra se peperint, animalia gignunt. Et hæc florem in se cõtinens cõcoquensq;, fructum deinde parit. Nascitur hęc herba in agris pinguibus & stercoratis, radice apio hortensi non dissimili, odorata cum manditur, caule palmũ alto, foliis coriandri, per obliquum valde & crebro incisis, flore in vmbella ex albo & subluteo subrubescente, fructu oblongo, spinoso, pretereuntium vestibus inhærescente, semine nigro, ad fructus figuram formato, gracili.

Lib. 26. c. 11

Lib. 21. c. 17.

Lib. 7. hist. cap. 14.

LAPPA BOARIA, Plinij.

Forma.

LIBANOTIS. CAP. XXXIIII.

ΛΙΒΑΝΩΤἸΣ Græcis, Libanotis & Rosmarinum Latinis dicitur, Arabibus *Xaier Almerlem, Aspinalsach & Calchala.* Λιβανωτὶς στεφανωματικὴ, Latinis Rosmarinum coronarium, Arabibus *Elkiolgeber*, Gallis *Romarin*, Italis *Rosmarino*, Hispanis *Romero*, Germanis *Roskmarin.* Libanotis autem nuncupata est, quod odorem thuris habeat: λιβανὸς enim Græcis thus est. Dioscorides & Galenus tres statuunt Libanotides, duas fructum ferentes, vnã sterilem: quibus addunt Libanotidem coronariã, quæ propriè Romanis Rosmarinum dicitur, de quo alio loco dicemus. Plinius duas, & Rosmarinum. Duo genera eius, alterum sterile, alterum cui & caulis & semen resinaceum, quod cachrys vocatur. Foliis odor thuris. Theophrastus itidem duas, vnam sterilem, alteram fructiferam. Primum genus fœcundum siue fructiferum est, cuius semen vocatur canchrys, siue cachrys, folia fœniculo similia ferens, vt describit Dioscorides, sed crassiora & latiora, in rotæ speciem per humum sparsa, odorata: caulem cubitalem aut maiorem, multas alas habentẽ, & in summo vmbellam, in qua semen copiosum, candidum, sphondylio simile, rotũdum, angulosum, acre, resinam olens, dum manditur gustum adurens. Radix est alba, admodum magna, thus redolens. Altera huius species supradictæ omnino similis semen fert latum, nigrum vt sphondylium, odoratum, non vrens linguam, radicẽ foris nigram, intus si frangatur albam. Tertia Libanotis quæ sterilis nominatur, superioribus planè similis est, sed neque caulem, neque florem, neque semen profert. Nascitur in petrosis & asperis locis. Theophrastus, τῶν δὲ λιβανωτίδων, inquit (δύο γὰρ εἰσιν) ἡ μὲν ἄκαρπος, ἡ δὲ κάρπιμος. καὶ ἡ μὲν καὶ τῷ καρπῷ, καὶ τῷ φύλλῳ χρησίμη. ἡ δὲ μόνον τῇ ῥίζῃ. καλεῖται δὲ ὁ καρπὸς κάχρυς. ἔχει δὲ αὕτη ἡ μὲν φύλλον ἐοικὸς σελίνῳ ἑλείῳ, μεῖζον δὲ πολὺ, καυλὸν δὲ μέγεθος πήχεος, ἢ μείζω, ῥίζαν δὲ μεγάλην καὶ παχεῖαν, λευκὴν, ὄζουσαν ὥσπερ λιβανωτοῦ: καρπὸν δὲ λευκὸν, τραχὺν, προμήκη. φύεται δὲ μάλιστα ὅπου ἂν αὐχμηρὰ χωρία, ἢ καὶ πετρώδη. ἡ δὲ ἄκαρπος ἔχει τὸ φύλλον ὅμοιον θριδακίνης τῆς πικρᾶς, τραχύτερον δὲ καὶ λευκότερον, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν. φύεται δὲ ὅπουπερ πλείστη ἐρείκη. Idest, interprete Cornario, Libanotidum (duæ enim sunt) altera infrugifera est, altera fructifera. Et altera etiam semine & folio vtilis est, altera solum radice: vocatur autem semen cachrys. Habet fructifera folium simile apio palustri, sed multo maius, caulem cubiti magnitudine, aut maiorem, radicem magnam & crassam, albam, velut thus olentem: semen album, asperum, oblongum. Nascitur maximè vbi squallidi ac petrosi sunt loci. At infrugifera folium habet simile lactucæ amaræ, sed asperius & candidius: radicem autem breuem. Nascitur vbi erica plurima. Nam mendosè legitur in vulgatis exemplaribus εἴρη), quæ secutus Gaza vertit. Nascitur id quoque prædicto solo vberrimè. Legendum autem esse non εἴρη), sed ἐρείκη, vt animaduertit Hermolaus, perspicuè docet Dioscorides, hunc Theophrasti locum citans his verbis. Θεόφραστος δὲ ἱστορεῖ μετὰ τῆς ἐρείκης λιβανωτίδα θριδακι ἀγρίᾳ, τῇ πικρᾷ ὅμοια φύλλα ἔχουσαν φύεσθαι, ῥίζαν δὲ βραχεῖαν, Idest, Theophrastus narrat cum erica nasci Libanotidem lactucæ agresti, amaræ similia folia habentem, radicem autem breuem. Plinius succinctè admodum hæc de Libanotide tradit. Libanotis odorem thuris (reddit suba.) Myrrhis myrrhæ. Et mox. Libanotis locis putribus & macris ac roscidis seritur semine: radicem habet olusatri, nihil à thure differentem. Vsus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio Rosmarinum appellant. Quæ'nam autem sint Dioscoridis & Theophrasti Libanotides scitu perdifficile est. Nam diuersi admodum generis plantæ Libanotidis appellationem sortitæ sunt, ob odorem quem spirant, thuris quadamtenus æmulum, cuiusmodi primæ Libanotidis radicem olere Dioscorides est auctor (Theophrastus quoque eũdem odorem radici frugiferæ tribuit, Plinius

Nomina

Lib.3. c.72.
Li.7. simpl.

Genera

Li.24. c.11.

Lib.9. hist. ca.12.

Lib.3.c.72.

Forma.

Lib.9. hist cap.12.

Embl.76. lib.3.

Li.19. c.12.

In Ad. fol. 351.

foliis.Idem Dioſcorides priorem frugiferam folia fœniculi habere tradit, huic alteram frugiferam & ſterilem in omnibus ſimiles.Theophraſtus ſterilem folia habere lactucæ amaræ ſimilia,ſed candidiora & aſperiora,radicem breuem.Primam Dioſcoridis fertilem Libanotidem ex Matthiolo hîc pictam damus, quam Venetiis ſe vidiſſe ait, quæq; ſatis frequens naſcitur in agro Goritienſi ſuprà Salicanum in monte Gargaro. Alias duas neque depinxit, neque deſcripſit. Ex tot Ferulaceis,quæ vulgò Libanotides putantur,nullam Pena arbitratur melius conuenire deſcriptioni, ea quā Patauinus hortus olim habuit, caule quinûm & ſenûm interdum cubitorum, fœniculi aut ferulæ nitidum,obſcurè virentem, alis multis diuiſum, è nodoſis geniculis exeuntibus: foliis crebris, fœniculi craſsioribus,Cotulæ maioribus,auerſa parte in viridi cæſiis, vmbellis per æſtatem latioribus,ferulæ aut Thapſiæ: floribus luteis, ſemine fraxini, foliaceo, oblongiore quā ferulę,& cucumeris ſemine maiore,cōpreſsiore, ſtriato,aceroſo, reſinaceo: thuris odore dum friatur,dum manditur os Roſmareo & thuris ſapore complente,acriore:reliqua planta tenera,calidiuſcula,ſed nō ingrato oleraceo Smyrnij guſtu,quo facilè dignoſcitur à ferula: alioqui lacte turget vt ferula,ſed candidiore & feruido minùs,aut graui odore, imo potius odoro. Eſt potius, inquit Lobellius, Roſmarinum alterum ferulaceum Dioſcoridis. Cachrys verior ſemine eſt tereti,oblōgo,nucleo pini ſubpari,bipartito ferulæ ritu, guſtu aromatico ſeſeli Æthiopici reſinaceo,caule cubitum & ſeſquicubitū æquante. Folia fœniculo craſsiora, pallide virentia. Quidam Seſeli Maſsilicēſe ſtatuerunt: & ſanè facultates reſpondent, vti & Roſmarino fœcundo,cuius ſemen Cachrys dicitur,& appoſitè ſubſtitui poſſunt. Belgis hortenſe eſt.Hæc Lobellius. Dodonæus primū Libanotidis genus id eſſe perperam exiſtimauit, quod Meum eſſe paulò ante oſtēdimus,quodq; Fuchſius Daucū Creticū Dioſcoridis eſſe credit. Secundum Libanotidis genus Dodonæus id depinxit,quod Fuchſius tertium Dauci genus facit, Germani *Schuuartz hirtzuurtz*, ideſt, radicem ceruinam nigram vocant,deſcripſitq; his ferè verbis.Caule eſt procero,nodoſo velut fœniculi,foliis cerefolio,aut cicutæ non abſimilibus,maioribus tamen,latioribus,& carnoſioribus. In caulium cacumine vmbellæ flores candidos ferunt,deinde ſemē odoratum,latiuſculum, ferè angelicæ: radix foris nigricat,intus candicat,ſuperiore parte capillata, reſinam aut thus redolens. Eſt Lobellio Libanotis minor. Idem Dodonæus Theophraſti Libanotidē frugiferam

Ca.72. li.3.

LIBANOTIS, ſiue Roſmarinum, Matth.

Lib.2.c.84.

CACHRYS Verior, Libanotis Galeni.

Li.2. c.84.

Ca. 85.hiſt. Ibidem.

Li.2.ca.84.

LIBANOTIS II. Dod.
Dauci III. Fuchs.

frugiferam hanc exhibuit, quam diximus à Matthiolo pro Seseli Æthiopico priore loco depictam. Caulem fert rectum, inquit Dodonæus, geniculatum folia apij palustris, maiora, flores in vmbellis sicut in supradictis semen longum, crassum, asperum, acre, radicem crassam, spissam, candidam, summa parte villosam, thuris aut resinæ odore. A qua sententia haud valdè alienus est Pena. Hæc scribens. Non multum videtur abesse à Theophrasti Libanotide, planta foliis hipposelini, paucioribus, parum in ambitu serratis, semine in vmbella foliaceo, lato, oblongo, odore & sapore angelicæ, radice ferulæ, quæ comam promittit villosam, furuam, Peucedani fermè vel Dauci, alba intus, foris pulla, odorata, medicata, fermè siluestris angelicæ. Ea Dauci alterum genus est Fuchsio, quæ Germanis dicitur *Veiszhirtzuurtz*, idest, radix ceruina alba. Libanotis Theophrasti Lobellio. Sterilis Libanotis Theophrasti foliis lactucæ siluestris, orba caule, flore, & semine vix cuiquam hodie nota. Aliam Libanotidem Theophrasti maiorem monstrat Lobellius, foliis magis carnosis, rotundioribus, amplioribus, nitẽtibus, semine cristato: cætera similia & reuera eadem superiori. Hæc secundũ est Ligusticũ Matthioli. Herbarij quidam Libanotidem aliam quam minimam vocant, statuunt, hîc depictam, quæ iisdem in montibus & locis in quibus thlaspi montanum, prouenit, radice crassa,

Cap.27. de Sesel.

In Ad.fol. 313.

LIBANOTIS III. Dodonæi.

DAVCI Alterum genus, Fuchs.

in multas

LIBANOTIS, Theoph. maior, Ligusticum II. Matth.

LIBANOTIS minima.

in multas partes diuiſa candicāte,ſupernè capillata,odorata,thus redolente, foliis circa radicē denſis,humi ſtratis,tenuibus, fœniculaceis,paucis in caulibus, tribus aut quatuor,læuibus,palmū altis, per interualla nonnihil folioſis, flore in vmbella candido,ſemine exiguo,ſuauiter olente,acri. De iſtarum plantarum viribus variis & eximiis quibus quæq; partes præditæ ſunt, auctores hæc tradunt, ac primū Dioſcorides. Trita omnium herba,inquit, & impoſita cōmuniter hæmorroidas ſiſtit,ſedis inflammationes & condylomata mitigat:ſtrumas concoquit,& abſceſſus,qui ad maturationem ægrè perducuntur. Siccæ radices cum melle vlcera purgant,torminibus medentur,contra ſerpētium morſus cōueniunt cum vino potæ, menſes & vrinas cient. Diſcutiunt & veteres tumores impoſitæ. Tam radicis quā herbæ ſuccus cum melle mixtus & illitus viſum exacuit. Semen potum eadē præſtat. Auxiliatur comitialibus & antiquis thoracis affectibus:regio item morbo, ſi cum pipere & vino detur:ſudores mouet cum oleo perunctum.Confert & ruptis, conuulſis,podagriſq; tritum impoſitum cum loliacea farina & aceto. Vitiligines quoque deterget permixtum cum aceto acerrimo. Semine in potionibus vtendū eſt eius Libanotidis quæ cachryn non fert:acre enim illud eſt, & arteriam exaſperat. Eundem vſum medicum Plinius docet his verbis. Radix vulnera ſanat viridis impoſita,& ſedis procidentia,condylomata,& hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium,& ea quæ repurganda ſunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad vetera pectoris vitia datur potui:& ad vuluas cum vino & pipere. Menſes adiuuat. Podagris illinitur cum ærina farina: purgat & lentigines, & quæ excalfacienda ſunt,aut cum ſudor quærendus,illitum:item conuulſis. Auget & lac in vino potum: item radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur: ad tuſsim cum melle prodeſt. Galenus tres Libanotides eſſe ſcribit,vnam ſterilem,duas fructum ferentes,omnes verò eiuſdem facultatis emollientis & digerentis. Succum tum radicis tum herbæ mixtum melli,obtuſam oculorum aciem ab humorum craſsitudine emendare.Cachrys ſemen vim habet calfaciendi & vehementer exſiccādi, anctore

Vires & Temper.

Li.24. c.11.

Li.7.ſimpl.

auctore Dioscoride: quare smegmatis commodè admiscetur. Contra oculorũ fluxiones capiti illinitur, & tertio die defricatur. Dicitur autem canchrys quod cum vrentis sit facultatis, similem inurit escharam cuti atque pilula canchrys: ita enim vocatur pilula, inquit Plinius, in medicina vrendi vim habens. Est igitur nomen id multis commune, id quod & testatur Plinius scribens, Cachrys multa genera habet, vt diximus, Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Aduersatur venenis & venenatis præterquam anguibus. Sudorem mouet, tormina, discutit, lactis vbertatem facit. Hæc Plinius: qui cum dixit cachryn resinosam esse, vertit vocem ῥητινίζων apud Dioscoridem, vt & paulò ante cùm dixit semẽ resinaceum, quod de odore intelligendum est. Theophrastus fructiferæ Libanotidis radicem vtilem esse tradit ad vlcera, & ad menses ducendos potam in vino austero nigro. Semen ad vrinæ stillicidia, & ad aures & argema, & lippitudines, & vt lac mulieribus inducat. At sterilis radix purgat, sursum ac deorsum. Quod enim ad germen est purgat sursum quod ad terram, deorsum. Prohibet etiam vermes vestibus interposita.

Ibidem.
Lib.16.c.8.
Li.24. c.11.
Lib.9. hist. ca.12.

CRITHMVM MATTHIOLI. CAP. XXXV.

ΚΡΙΘΜΟΝ & Κρίθαμον Græcis, Latinis Crithmum & Crithamum, vel Crethmũm & Crethamum, & Batis Plinio. Fruticosa est herbula, vt depinxit Dioscorides, quamuis herbulæ nomen parũ conueniat cubitali plantæ, ac fruticosæ: vndique foliosa, cubiti ferè altitudine, nascens in petrosis & maritimis locis, foliis referta pinguibus & subalbicantibus, portulacæ foliis similibus, latioribus tamen & longioribus (vetus codex habet nõ πλατυτέροις, sed παχυτέροις, idest, crassioribus: quæ lectio maximè conuenire videtur fœniculo marino, si id Crithmum est, quia folia habet præpinguia, albicantia, & portulacæ foliis similia, multò tamen crassiora, strictiora & longiora, salso gustu. Flores habet albos, & fructum ceu Rosmarini, odoratum, mollem, rotundum, qui siccatus rumpitur, & intus semen habet, ceu granũ tritici (veteres enim & recentes Dioscor. interpretes ὡς πυρὸν legunt, conuerterunt enim vt triticũ & tritici modo, & tritici figura. Plinius tamen πυρῶδες legisse videtur, conuertit enim semen feruens. Et si quis πυῤῥὸν legat, vt ferè Græca exemplaria habent, & fuluum semen accipiat, etiam sic ad tritici semen similitudo aliqua fuerit: quamquam ad tritici fracti candorem referendam eam similitudinem plerîq; putant, ex eo quod Plinius intus nucleum candidum dixit. Radices digitali crassitudine tres aut quatuor, odoratas, iucundas. Eadem est & apud Plinium & clarissima huius pictura. Eadem vis Crethmo ab Hippocrate admodum laudato. Est autem inter eas quæ eduntur siluestrium herbarum. Hanc certè apud Callimachum apponit rustica illa hecale: speciesq; eius est Batis hortensis. Caulis vnus palmum altus, semen feruens, odoratum, ceu Libanotidis, rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folia pinguia albicant veluti oliuæ, crassiora & salso gustu: radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Nascitur in maritimis petrosis. Istud Crithmum Matthioli, Dodonæi, & plerorumq; aliorum sententia planta ea esse cẽsetur, quæ Officinis Creta marina, voce ex Crethmo corrupta, dicitur, Gallis *Crete marine, Bacille, & Fenouil marin*, Italis *Finochio marino, & Herba di Sanpetro*, Germanis *Bacillen*, Hispanis *Perrexil de la mar*, Empetrum Rondelletij. A quibus dissentit Pena: nam si attentiùs expendamus herbarum descriptiones ab antiquis traditas, videbimus hîc fruticosam dici plantam à Dioscoride, foliis pinguibus, longioribus, & latioribus quàm portulacæ, albicantibus, salsis, &c. Cui descriptioni portulaca marina meliùs congruit quàm fœniculus marinus, cunctis fermè herbariis hodie Crithmum putatum. Verùm fœniculus marinus neutiquã

Nomina
Li.2. c.122.
Forma.
Cor. Emb. 115. lib.2.
Lib.26.c.8.

CRITHMVM Matth.
Batis Plinij.

portulacæ similis est vt Dioscoridi placet, sed potiùs facie tota & vmbellis fœniculo, vt inspectio ipsa vulgus ignarũ vocare docuit, nec folia albent, sed virent porraceo colore: nec quia muria conditur, & pasim esitatur, ideò est Crithmum habendum. Etenim non paucæ aliæ sunt maritimæ, quæ in acetariis expetuntur, & muria seruantur, & iisdem fœniculo marino facultatibus pollere credũtur. Quare Herbariorum quidam, quod & Pena censuit, putãt marinæ portulacæ, quã pro Halimo depinxit Matthiolus, historiam, Crithmo longè magis congruere, quàm fœniculo marino, Pliniumq; deceptũ, hortensem Batidem, quæ fœniculus marinus est satiuus, existimasse Chrithmi speciem. Semen Crithmi, inquit Dioscorides, radix & folia in vino cocta & pota, vrinæ difficultati & regio morbo auxiliantur. Mouent menses, estur crudum coctúmve oleris modo. Conditum quoque muria seruatur. Eadem & quædam alia Plinius tradit. Estur crudum coctúmve cum olere, odorati saporis & iucundi. Seruatur etiam in muria præcipui vsus ad stranguriam folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verùm æquo largior inflationes. Aluum soluit decocto, vrinámque, & à renibus humorem trahit. Galenus Crithmum scribit salsum esse cum paucula amaritudine: quamobrem vim eius esse exsiccatoriam & abstersoriam: vtramq; tamen in eo imbecilliorem esse quàm in amaris. De duobus aliis Crithmi generibus à Matthiolo traditis diximus in libro de Maritimis.

Vires & Temper. — *Lib.26.c.8.* — *Li.7.simpl.*

STRATIOTES MILLEFOLIA. CAP. XXXVI.

Nomina

ΣΤΡΑΤΙΩ´ΤΗΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia, & militaris millefolia Latinis dicitur, Gallis *L'herbe militaire à Millefueilles*. Stratiotes verò Græcis, idest, militaris dicta est, quod vulnera ferro sanet, atq; ideo in militia & castris multus eius vsus sit. Dioscorides aliquot nomine affines plantas militares, siue millefolias cõstituit. De Stratiote militari aquatico diximus inter palustres, de reliquis agimus hoc capite: ac primùm de Stratiote millefolia nostra, quam describit ille fruticem esse paruum, palmi altitudine, aut etiam maiorem, folia habentem pennis auicularum similia. Alij pro νεοῦ πτερῷ, legunt νεᾷ τῇ πτερίδι. Idest, recenti ac tenellæ filici. Sunt autem exortus foliorũ valdè breues & fissi: maximè verò similia sunt folia breuitate & asperitate cumino agresti, atque etiam breuiora: vmbella huius densior est ac plenior: in cacumine etiam festucas paruas habet, in quibus vmbellæ sunt anethi modo, flores parui, albi. Nascitur in agris asperis, & maximè circa semitas. Hanc Stratiotem terrestrem Matthiolus & periti alij herbarij plantam esse censent, quæ Officinis & vulgò Millefoliũ nuncupatur, Gallis *Millefueille*, Germanis *Garben, & Tausentblatt, & Scaffripp*, longè diuersam à nigriophyllo de quo paulò pòst dicemus. Dodonæus Achilleæ, Fuchsius Stratiotæ millefoliæ nomine exhibuit. Matthiolus scribit huius Millefolij genus quoddam nasci in agro Goritiensi, Saluatino monte, quod superius vincit magnitudine, sicut ex effigie hîc picta videre licet, vt meritò Millefoliũ maius appellet.

Genera — *Cap.4.* — *Li.4.ca.98.* — *Forma.* — *Ca.98. li.4.* — *Li.1. c.100.* — *Cap.277. hist.* — *Ibidem.*

Pena

STRATIOTES Millefolia maior, Matth.

STRATIOTES Millefolia minor, Matth.

Pena priorem Millefoliam, Stratiotẽ, siue Millefoliam terrestrem Dioscoridis cũ multis esse credit, quæ sideritidi Achilleæ tum figura, tum effectu valdè affinis est, inquit, tamen terrestris Stratiotes minor est, surculis rectis, foliis verò alatis, pennatísve inter filicẽ, atque filipendulã, sed minoribus multò, & quã Achilleæ breuioribus. Vmbellæ ex disparibus ortu surculis, gracilibus circinantur atque cõflantur, plurimùm & passim pratorum & aruorum marginibus candidæ: sed præter hasce etiam purpurascentes, & luteo aspectu micantes vmbellas in Narbonensis Galliæ montosis, squallidis, editis, sed æstuosis se inuenisse affirmat, & ad Magdalenæ saxeum specum prouinciæ Galliæ, & Italiæ Genuensis asperis, vbi cinereo colore & lanugine pubet tota. Idem Pena ingeniosè admodum subodoratus est mutilam, aut deprauatam fuisse capitis de Stratiote millefolio lectionem, qua Dioscorides modo folia Stratiotis millefolij pennis auicularũ comparat, modo foliis cumini siluestris, suspicatusq; est Stratioten Millefolium, à fluuiatili Aeizoeide diuersum duplicem hîc proponi ex confusa vel ancipiti descriptione, nempè vnum terrestrẽ, filicis folio, & alterum aquaticũ, cumini siluestris, duabus fortè plantis vnam in descriptionem congestis. Quamobrem cum diligentiùs perpendisset, tandem visum illi fuit hanc repetitã foliorum Stratiotis myriophylli cum cumino siluestri collationẽ, aptiùs nulli quadrare pôsse, quàm alteri Stratioti myriophyllo, in aquis nascenti, eiusdem cum terrestri speciei & figuræ, cuius folia quã plurima à medio ad imum scitè exprimunt cuminum siluestre, aut coriandrũ: superiora verò sunt fœniculi, sed tenuiora, delicatiora, molliora, vt aptè etiam quædam habet lectio, nõ amaraci (vt falsò legũt) sed marathri: reliqua minora, sed similia supernè floribus millefolij. Hunc Matthiolus Stratioten aquaticum semperuiuo simile fecit postremis commentariorũ editionibus, eoq; nomine perbellè pinxit, cùm tamen perspicuum sit neutiquam esse foliis semperuiuo maioribus, magisq; refrigerantibus, sed potiùs coriandri aut cumini siluestris, & fœniculi. Alium Stratiotem aquaticum ἀειζωώδη pingit Dodon. cap. 99. lib. 1. & nos in lib. de palustribus, vt diximus. Aliud est nomine quidem affine, sed re diuersum Millefolium, dictum Græcis μυριόφυλλον, à numero decem milliũ foliorum, & μαραθρόφυλλον teste Dioscoride, idest fœniculifolium, quod ita ab eodem delineatur. Cauliculus est singularis, tener, vnica nixus radice, circa quam

Ibidem.

Ca. 97. li. 4.

Li. 4. c. 110.

Forma.

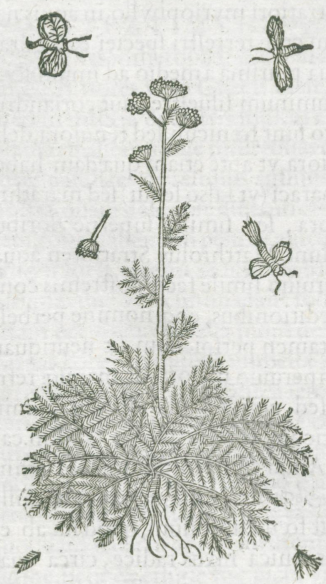
STRATIOTES *Millefolium aquaticum, Matth.*

Locus.
Li.24.c.16.

multa sunt folia, læuia, fœniculo similia, vnde nomen accepit. Caulis ipse subfuluus est, varius, veluti de industria delineatus. Nascitur in locis palustribus. Eadem omnino Plinius habet. Myriophyllum quod nostri Millefolium vocant, caulis est tener, similis fœniculo, plurimis foliis: vnde & nomen accepit. Nascitur in palustribus, magni vsus ad vulnera. Hæc planta, neque vulgi, neque Officinarum est Millefolium, quod multis à radice caulibus prosiliat, foliis constet à fœniculo multum distantibus, nascaturq́; in pratis & incultis, non autem in paludibus. Sed genuinum Myriophyllū istud est, quod ex Matthiolo depinximus, sæpè à se visum in vallis Ananiæ paludibus, vnico tantū caule, innumeris foliis referto, capillaceis, fœniculi modo, odore non ingrato. Idem sentire videtur Pena. Myriophyllum siue Maratrophyllum palustre facilè est, inquit, à cæteris dignoscere: sæpius enim id reperias in aquis leniter fluentibus & palustribus, innumeris foliorum capillamētis, exilibus, è neruis per æqua interualla pinnatim exeuntibus, teneritudine & diuisura fœniculi pullulantis, aut corrudæ, mollioribus, colore ex viridi fusco, molliusculo, teneroq́; caule in aquis fluitante, eq́; radice exigua, euulsu facili, pallidula: lutea vmbella emicat, gustu quadamtenus palustris equiseti. Myriophyllum alterū ex Matthiolo hîc appinximus, quod idē est cū Viola aquatiqua Dodonæi,

MYRIOPHYLLVM. *prius, Matthiol.*

MYRIOPHYLLVM. *alterum, Matthioli.*

à nobis

à nobis depicta & descripta in lib. de palustribus. Singularum vires nunc sunt expendendæ. Stratiotes millefolia, auctore Dioscoride, valde vtilis est ad sanguinis eruptionem, ad vlcera vetera, recentiaq;, & ad fistulas. Stratiotes terrestris, inquit Galenus, nonnihil habet adstrictionis: quare & vlcera glutinare potest, & vulneribus esse vtilis. Sunt qui eo ad sanguinis eruptiones vtantur, & ad fistulas. Scribit Matthiolus dari vtiliter Millefolij succum ad sanguinis reiectiones. Idem præstare sicci farinam ex symphyti maioris, aut plantaginis, aqua potam. Eandem naribus inditam sanguinem inde fluentem compescere: dysentericis vtiliter infundi cum ipsius succo. Herbam recentem tusam, & suppositã, pubiq; illitã mensium profluuia cohibere. Eandem, cui candida inest vmbella, cum floribus tusam, & cum suipsius aqua, aut caprino lacte potam: guorrhœam in viris, in fœminis alba vteri excrementa sistere: idq; valentiùs efficere, si cum corallio, succino, & eboris scobe propinetur. Mirum in modum conferre eiusdem farinam ad sanguinis mictum, si vnciæ pondere cum armeniæ terræ drachma ex vaccino lacte potui detur ieiunis, diebus tribus continuis. Commanducata folia præsertim recentia, dentium dolorem mulcere: idem efficere commanducatam radicẽ, & diu sub dolente dente retentam. Dari herbæ decoctum cum labruscæ floribus vtiliter potandum contra vomitũ. Myriophyllum verò tradit Dioscorides, vulnera recentia ab inflammatione liberare, vel viride, vel siccum ex aceto impositum. Bibitur etiam ex aqua & sale ad casus ex alto. Myriophyllum, inquit Galenus, vsque adeò desiccatoriæ facultatis est, vt vulnera glutinet. Plura Plinius tradit. Cum aceto bibitur ad difficultates vrinæ, & vesicæ, & suspiria, præcipitatísque ex alto: efficacissima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam eximij vsus ad vulnera. Boum neruos abscissos vomere solidari ea, rursúsq; iungi addita axungia affirmans. Pinximus & alterum Myriophyllon ex Matthiolo, sed non vmbelliferum, quod Dodonæo secundum genus est Potamogeitonis, & quorũdam herbariorum iudicio, Potamogeiton Castoris apud Plinium, ca. 8. 26. folio tenui, velut equinis setis, thyrso lõgo, & læui, in aquosis nascens. Stratiotes alia à Clusio pingitur & describitur palmari magnitudine, duobus tribúsve ab eadem radice cauliculis, quos folia vulgaris Stratiotis foliis similia ambiunt, molliora multò & tenuius incisa, flores in vmbellis alteri forma similes, sed lutei: radix vnica, dura, surculi tamen alterius Stratiotis & chamæmeli modo serpunt, & radices agunt. Crescit in Murciano regno, & supra Auenionem itinere Nemausensi lapidoso & sterili solo. Floret Maio & Iunio. Potest & ad Achillæam Dioscoridis referri, quia flore luteo inueniri scribit, vt sit minus eius genus.

Vires & Temper. Li. 4 ca. 8 Li. 8. simpl. Ca. 98. li. 4. Li. 4. c. 110. Li. 7. simpl. Li. 24. c. 16.

STRATIOTES Lutea, Clusij.

ACHILLEA. CAP. XXXVII

Nomina ΑΧΙΛΛΕΙΟΣ, & ἀχιλλεῖος σιδηρῖτις Græcis dicitur, Latinis Achillea, & Achillea sideritis, ob id sideritidis generibus à Dioscoride subdita, Plinio Millefolium. Virgas fert palmi altitudine, ita describente Dioscoride, aut etiam maiores, fusorum effigie, & circum ipsas foliola tenuia ex obliquo crebras incisuras habentia, coriandro similia, subfulua (legitur in veteri codice non ὑπόπυῤῥα, sed ὑπόπικρα, idest, subamara) viscida, odoris multi, non iniucundi, sed medicati: vmbellam in cacumine rotundã, flores albos, purpureos, & aureo colore. Prouenit læto solo. Plinius sic descripsit. Inuenit & Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos vocatur. Hac sanasse Telephũ dicitur. Alij primùm æruginẽ inuenisse vtilissimã emplastris, ideoq; pingitur ex cuspide decutiẽs eã gladij in vulnus Telephi. Alij vtroque vsum medicamento volunt. Aliqui & hãc Panacem Heracleõ, alij Sideritim, & apud nos Millefolium vocãt, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quã fœniculi foliis vestitam ab imo, &c. Quibus verbis, Plinius Stratiotẽ myriophyllũ de quo proximo capite diximus designasse potiùs videtur, quàm Dioscoridis Achilleã. Videtur & Millefolij nomẽclatura suasisse quibusdam vulgare nostrũ Millefoliũ Achilleã esse, quæ sententia facilè refelli potest, quod Millefolium vulgare neque coriandro similia folia habeat, neque fœniculo minutiora. Vera autẽ Achillea ex Matthiolo hîc proponitur, quã in Hetruria prouenire scribit, & in Goritiensi agro, scapis ferè cubitalibus, foliis coriandro proximis, odore quadamtenus graui, non tamen ingrato, vmbella in cacumine rotunda, amplaq;, colore in purpura albicante, punctis quibusdam aureis picta. Coma huius trita, vt tradit Dioscorides, cruenta vulnera glutinat, & inflammationem arcet, sanguinis eruptiones inhibet, & eas quæ ex vtero fluunt apposita in pesso. Sed & decoctum ipsius paratur ad insessus mulieribus fluxione laborantibus. Bibitur ad dysenteriam. Et Galenus. Quidam, inquit, vocant Achilleon Sideritim, quæ propositæ quidẽ viribus est nõ dissimilibus, cæterùm adstrictione exuperat. Quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebre profluuium congruit. Achilleam aliam Pena depinxit, montanam, Artemisiæ tenuifoliæ facie, perelegantem, & parum frequentem, nisi celsioribus Calcaris & horti Dei montium Narbonensium

Lib. 4. c. 32.

Forma.

ACHILLEA *Sideritis, Matthioli.*

Lib. 25. c. 5.

Ca. 32. li. 4.

ACHILLEA *Montana, Penæ.*

Lib. 4. c. 32.

Li. 8. simpl.

bonensium iugis. Radice est pusilla, senecionis: cauliculis multis, pedalibus, gracilibus, foliis quàm superioris tenuioribus, habitioribus, succulentioribus, viridioribusq;: vmbellis in summitate Millefolij aureis: semine oblongo, tanaceti, aut abrotonij. Floret Iulio & Augusto.

BOLBOCASTANVM. CAP. XXXVIII.

ALEXANDER Trallianus empyematicis victus rationem præscribẽs, inter permulta alia Βολβοκαστάνων meminit. Quo loco Goupylus vocem hanc deprauatam fuisse à descriptoribus annotauit, quod castaneæ, neque ex bulborum genere sint, neque bulbis simile quicquam habeant, ex glandium enim genere sunt, ex quo coniicit veterem scripturam fuisse. Βαλανοκαστάνων. Sed cum natura plantas proferat habitu & figura radicis, bulbos, sapore gustúque castaneas scitè exprimentes, visum est Dalechampio Tralliani lectionem non immutare, & plantas hîc expressas Bolbocastana ab eo nuncupari, sexu discreta, vt vnum sit mas, alterum fœmina. Bolbocastanum mas in pratis vdis & riguis nascitur, radice bulbosa, nobis extuberante, extrinsecus in nigro rufescente, intrinsecus candida, gustu castaneæ. Prælongum quoddam & gracilè veluti filum ex se mittit, sæpius intortum, paulatim crassescens in

Lib. 7. ca 2.

Nomina

Genera.

Forma.

BOLBOCASTANVM mas, Tralliani.

BOLBOCASTANVM fœmina, Dalechamp.

caulis originem: caulis cubito maior est, rotundus, in quo folia pauca, fœniculo similia, veluti & caulis, ex articulis prodeuntia. Vmbella in summo candida, semen oblongum, apice gemino conspicuum, subacre. Dodonæo est Bunium Dioscoridis, in Historia stirp. in Bolbocastanum in Purgant. Historia, Lobellio Nucula terrestris perperam Oenanthe Matthiolo. Bolbocastanum fœmina in siccaneis pratis oritur, radicibus multis, bulbosis, his auellanarum, modo rotundis, illis

BOLBOCASTANVM grandius, Dod. Bunium.

oblongis, dulcibus, castaneæ sapore, fibris quibusdam inter eas & ex iis nascentibus, caule angulosо, cubitali à radice mox crassiusculo, non tenui filo, vt in altero genere cum radice connexo, rubro, foliis fœniculi, paucioribus quàm in mare, & minùs densis, sed carnosioribus, vmbella candida, semine paruo, coaceruato, cùm nouellum est, rubescente, subacri, extantibus in singulis seminum apicibus, binis tanquam aculeis. Potest & planta alia hîc picta Bolbocastanum grandius rectiùs appellari, quàm Bunium, vt Dodonæus vocat, quod caule est læui, angulosо, cubitali. Folia ima apij vulgaris folia referunt, nisi quod minora sunt, & minutiùs incisa, quę in caule sunt anethi foliis haud absimilia. Flores candidi in vmbellis anethi similibus, semen exiguũ, odorũ, cumino, aut fœniculo non multũ dissimile, sed minùs radix rotunda est parui mali instar, fusca foris, intus cãdida, gustu Pastinacæ. Locis multis Hollandiæ & Zelandiæ crescit intersata & secus vias, & copiosiùs in Anglia. Iunio flores & semen profert.

Lib.5. c.23.

BVNIVM. CAP. XXXIX.

PRIMVM Lector mouendus est in quibusdam etiam veteribus Græcis Dioscoridis exemplaribus libro secundo capiti de lampsana, caput de Bunio non rectè subditum fuisse à descriptore, nominum τῆς βουνιάδος, idest napi, & τοῦ βουνίου similitudine decepto, cùm tamen reipsa diuersissimæ sint plantæ. Nam præterquã quod absurdum fuerit eiusdem plantæ historiã diuersis libris à Dioscoride conscribi, certè raporum, raphani, naporum, & cæterorũ id genus olerum descriptio, & natura, à Bunio & pseudobunio herbis insigniter medicatis omnino dissidet, nec rectè coiungi potest. Quare ex vetustiorum etiam codicum fide rectè Bunij & pseudobunij Historia in librum quartũ reiecta est. Eadem nominum affinitas multis etiam doctis herbariis erroris causa fuit: primũ Plinio qui Bunium napi genus facit his verbis. Naporum duas differentias, & in medicina Græci seruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, & quod Bunium vocant, &c. Deinde Ruellio qui capite de pseudobunio φύλλα βουνίῳ ὅμοια, folia napi conuertit: item Oribasij interpreti, qui βούνιον napum interpretatus est. Huc etiam impegit Matthiolus, Bunium napum siluestrem vocans, cùm napus siluestris βουνιὰς sit, non βούνιον. At Bunium neque Bunias est, neque eadem figura, neque iisdem viribus, aut

BVNIVM, Dalechamp.

Li.20.ca.4.

Li.4.c.120.

aut classe, cum buniade. Verum autem bunium Dalechampij iudicio hîc pictum est, quod locis saxosis, asperis, & à sole illustratis prouenit, radice candida, surculosa, odorata, festucis in summo villosa, foliis proximè radicem tam facie similibus apio hortensi, vt spectantes fallant, tenuioribus ad coriandri folia accedentibus, caule quadrato, procero, minimi digiti crassitudine, flore vmbellâque anethi, semine odorato, quàm in hyoscyamo minore. Est hîc obseruandum nec in nostris exemplaribus Græcis, nec in Oribasio in bunij caule ramulos minutis foliis ac floribus scatere, item folia apio quidem similia legi, sed non proximè radicem. Quare necesse est aut verba hæc redundare, aut Ruellium alio exemplari quàm nostro vsum. Pena verum bunium esse bolbocastanum suspicatur. Bunium, vt tradit Dioscorides, vrinam ciet, excalfacit, secundas educit, spleni, renibus, & vesicæ vtile. Tam humidi quam sicci, expreßíque succi caulibus, foliis, radicibúsque vsus inualuit ex aqua mulsa. Galenus bunium, inquit, adeò excalfacit, vt & vrinam moueat, & menses prouocet.

Forma.

In Ad. fol. 71.

Lib. 4. c. 19.

Vires & Temper.

Lib. 6. sim.

ELICHRYSVM. CAP. XL.

Ελίχρυσον Dioscoridi, Theophrasto ἑλειόχρυσον, aliis ἡλιόχρυσον, Galeno ἀμάραντον, Latinis quoq; elichrysum, eliochrysum, & Heliochrysum nominatur. ἐλίχρυσον verò & ἑλειόχρυσον, quod locis aquosis & palustribus, quæ Græcis ἕλη dicuntur, proueniat. ἡλιόχρυσον quod ad solis qui ἥλιος Græcis est, repercussum aurea luce flores huius plantæ fulgeant, quã ob causam Aureliam vertit Theodorus. Elichrysum quo deorũ simulacra coronabant, tradit Dioscorides, ramulum habere candidum, virentem, rectum, solidũ, folia ex interuallis angusta, ad abrotoni folia accedentia, comam aureę lucis, in orbem, vmbellam rotundam velut corymbos aridos, radicem tenuem. Nascitur in asperis & torrentium alueis. Plinius inter vernos flores elichrysum recenset, paulò pòst ait, Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronant se magi: atque si vnguenta sumantur ex auro, quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriámque pertinere arbitrantur, quod & repetit aliquanto post. Heliochrysum quod alij Chrysanthemũ vocãt, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia, ad solis repercussum aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt. Qua de causa Deos coronãt illo, quod diligẽtißimè seruauit Ptolemeus Rex Aegypti. Nascitur in frutetis. Quæ omnia ex Theophrasto mutuatus est hoc præsertim loco. ἐνδοξεῖ γὰρ καὶ ἐάν τις τοῦ ἑλιοχρύσου τῷ ἄνθει στεφανοῦται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσίου ἀπύρου. ἔχει δὲ ὁ ἑλειόχρυσος τὸ ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λευκόν. (Plinius legit λεπτὸν, conuertit enim tenue, Dioscorides στενὸν, id est, angustum,) καὶ τὸν καρπὸν δὲ λεπτὸν (legendum καυλὸν pro καρπὸν, iisdem auctoribus, quod Theodorus non animaduertit) καὶ σκληρόν. ῥίζαν δὲ ἐπιπόλαιον καὶ λεπτήν. χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ δακετὰ ἐν οἴνῳ, καὶ πρὸς τὰ πυρίκαυστα, κατακαύσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι. Id est, Qui etiã elichrysi flore coronantur, vnguento ex auro ignis expertè insperso gloriam & famam assequuntur. Habet elichrysum florem auro similem, folium tenue, caulem tenuem & durum, radicem per summam terram vagantem & tenuem. Hoc vtuntur aduersus serpentium morsus in vino, & ad ambusta igni, si crementur, & melli misceatur. Sunt qui plantam quæ Officinis Stœchas citrina nominatur elichrysum Dioscoridis esse volunt, sed proculdubio hallucinantur. Nam folia illi tenuia, abrotoni modo non sunt, sed longa, albicantia, & hirsuta, caules palmares aut maiores, lanuginosi & incani, in quorum summitatibus flores quidẽ sunt aurei, sed globosi, odorati, & in vmbellæ diuulsæ modum sese pandentes. Dodonæus eliochrysum Theophrasti ab elichryso Dioscoridis permultum distare existimat,

Nomina

Lib. 4. c. 52.

Forma.

Lib. 21. c. 11.

Cap. 25.

Lib. 6. hist. c. 7. & lib. 9 cap. 21.

Matth. in c. 52. lib. 4.

Lib. 1. c. 60.

illudq; stœchadem citrinam Officinarum esse, minimè verò Dioscoridis elichrysum. Genuinum autem elichrysum siue eliochrysum,Matthiolus id esse putat,quod copiose prouenit in Hetruriæ pratis, gracili solo,incultísque locis ac sitientibus collibus, nec non etiam in fluminum alueis, caule constat recto æquali, & lignoso, cubitalem longitudinem non excedente, foliis per interualla emergentibus, abrotoni æmulis, comantibus in cacumine floribus,aureo colore fulgentibus, & in orbem in vmbella cohærentibus, corymbacea facie,qui exsiccati colorem aureum diutius retinent. Quare commodè hyeme cum flores desunt, puellæ siccum elichrysum coronis suis inserunt. Idem approbare videtur Pena his verbis. Eliochryso aurei floris decus coronamentis, vt Theophrastus innuit, addi solitum, & ad radiorum solis repercussum coruscam lucem intuentibus vibrantes corymbi, nomenclaturam speciosam reliquerunt, nobisq; signa runt certissima illius cognoscẽdi indicia, qualia in isto vulgari cernuntur, vmbellæ corymbaceæ multis è bullis extantibus circinatæ, & aureo aspectu micantes,tanaceti & agerati diuturnam coloris gratiam seruãtes in rectis virgis,gracilibus,virentibus pedem & cubitum altis, duris alis & foliis per interualla, abrotoni, vel artemisiæ tenuifoliæ, exili & lignosa radice.Niceæ ad Thyrrhenum mare, Genuę Ligusticæ,& in Gallicæ prouinciæ asperis,macilẽtis conuallibus,& desertis incultis fruticat.

ELICHRYSVM, Matthioli.

ELICHRYSVM Italicum, Matthioli.

Vires & Temper.

Pollet multum ad podagras & vlcera maligna,humorum impetum illuc ruentem reprimendo, lotium deriuando, & copiam humorum vehementiùs impellendo, & eadem fermè quæ millefolium promittit.Hæc ex Pena. Dioscorides verò tradit cõtra serpentium ictus, coxendicum dolores, vrinæ stillicidia,ruptáque commodè comam è vino potam auxiliari, ciere menses, grumos sanguinis in ventre aut vesica liquare cum vino mulso potã, cohibere quoque defluxiones è capite triũ obolorum pondere ieiunis datam in vino albo diluto. Inseri etiam vestibus, vt eas ab erodentium iniuriis tueatur Plinius eundem vsum medicũ partim ex Theophrasto, partim ex Dioscoride descripsit. Ciet vrinas è vino pota & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur, contra serpentium ictus & lumborum vitia bibitur. Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso,folia eius triũ obolorumpondere sistunt profluuia mulierum in

Lib.4.c.52.

Lib.21.c.25.

ELICHRYSVM Creticum Matthioli.

in vino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti. Sed quod Dioscorides dixit, ἴσχειδὲ καὶ καταῤῥου, Plinius tantùm ad fœminarum profluuia contraxit, quod mirum videri potest: nam quamuis καταῤῥους communis quidem defluxionibus omnibus sit appellatio, tamen propriè defluxionem siue destillationem ex capite in os & gulam, & hinc in ventriculum significat. Galenus elichrysum non habet, sed amarantho tribuit, quod Dioscorides elichryso. Amaranthum, inquit, facultatis est incidentis & extenuantis. Coma igitur eius cum vino pota menses educit. Sed & grumos sanguinis liquare ac soluere creditur non solùm in ventre, sed & in vesica. Sed tunc potiùs cum vino bibenda Et omnes simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho infesta. Est altera planta, inquit Matthiolus in Italia nascens, quam Elichrysum alterum vocare voluit, quod folia illi sint etiam angusta, & aurei in summitate flores. Addit & Elichrysum Creticum sine vlla descriptione.

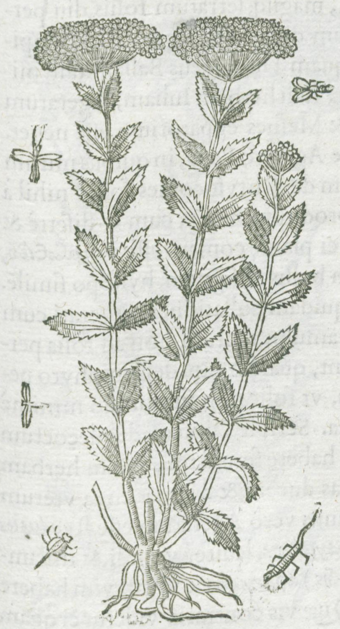
Lib.6.sim.

AGERATVM. CAP. XLI.

Γήρατον Græcis, Latinis etiam Ageratum dicitur, quasi non senescens. Ex eo enim nomē accepit, teste Dioscor. quod flos diu in sua specie perseueret. Herba est fruticosa, vt idem describit, palmi altitudine, humilis, simplex, maximè similis origano, vmbellam gerens in qua flos aureis bullis similis, minor elichryso.

Nomina Lib.4.c.54. *Forma.* Ibid.

AGERATVM, Matth.

Plinius non multùm à Dioscoride dissidens, Ageratum, inquit, ferulacea est, duorum palmorum altitudine, origano similis, flore bullis aureis. Huius vstæ nidor vrinam ciet, vuluámque purgat, tanto magis insidentibus. Causa nominis non hæc, sed quoniam diutissimè nō marcescit. Dioscoridis Ageratum Matthiolus cum multis herbariis eam esse herbam censet, quæ Italis Herba *Giulia* dicitur, quæque à Meluæ Eupatorij nomine delineatur. Passim nascitur, inquit, in Hetruria, foliis origano proximis, floribus aureis, in vmbella micantibus elichrysi modo. Huic sententiæ subscribit Pena ex floris aurea gratia senectam non sentientis, vmbellisque corymbaceis, elichrysi æmulis nostrum Ageratum esse Dioscoridis genuinum iudicās. Quin & decoctum & folium Narbonēsis Agerati gustanti valde acre & amarum sentiri asserit, & ad ciendas vrinas intro sumptum, forisq; suffitum admodum efficax esse, odorem etiam suauem quadantenus Romani chamæmeli fragrantia

Lib.27.c.4. In cap. 54. lib.4. Lib.2. sim. cap.25. Eupatoriu Mes In Ad. fol. 207.

AGERATVM, secundum & tertium, Matth.

AGERATVM, Aliud quorundam.

grãtia, indicem certiorem esse facultatis emolliendi vuluæ duritias, vrinásque odore eliciendi, quas Dioscorides in Agerato suo requirit. Præterea, inquit, collatio cum origano hîc valde oportuna est, siue totum fruticem & vmbellas, vt Dioscorides, siue etiam reliquam plantæ faciem perpendas, sunt enim bullatæ vmbellæ elichrysi & origani, quas inter se confert Dioscorides, qui tamen hîc foliorum non meminit, vti neque chrysocomę, quam hyssopo assimilat, hyssopum autem origano. Quod si etiã origano foliis assimilasset, propterea istud nostru m Ageratũ periisset: neque enim adeò procul absunt folia ab origano, quinimo quibusdam Narbonæ locis, & Hetruriæ squallidis, sed depressis, videri ait Agerati fruticis exigui, folia multò minora, & tantillum crenata, rigida, dura, pluráque virgulta, origanis variis ibi fruticantibus, toto habitu non dissimilia. Ageratum etiam spectari interdum illic specioso candore nitentibus florum bullis, haud tamen cætera ab illo diuersum. Præterea cultu humidiore adhibito, vel cœlo septentrionali algidiore, valde variare quod colunt vireta Gallica, Germanica, Belgica, latius proceriúsq; fruticans, maioribus ramis, latioribus, longioribus foliis, & altiùs multò crenatis, flaccidis, ad Galli cristam herbam accedentibus. Sed Angliæ hortis viuacius nihil isto etiam Narbonensi semine sato, ramis caducis, magisq; serratum foliis, diu perstans, admodum diuersum. Quæ varietas, opinor, fecit vt quam Dodonæus Balsamitam minorem vocat, Itali herbam Iuliam, Ageratum Dioscoridis, & Mesues eupatorium esse neget. Tam multa de Agerato Pena, in quibus mirum ab eo scriptum de Chrysocomes foliis nihil à Dioscoride proditum fuisse, cum is disertè & apertè tradit ei plantę comam esse κορυμβοειδῆ, corymborum bullis insignem, hyssopo similẽ. Herbariorũ quidam collationem Agerati cum origano, ad ramulos tantùm non ad folia pertinere iudicant, qualem cap. de Symphyto petræo legimus, vt foliorum similitudo minimè sit requirenda. Scribit Dioscorides decoctum Agerati vim habere feruidam, ipsam herbam suffitam vrinas ducere, & duritias circa vterum mollire. Eadem Plinius tradidit, vt diximus. Galenus verò Ageratum esse δυνάμεως διαφορητικῆς, καὶ ἀτρέμα πῶς. Legũt quidam ἐπιφλεγμάντου, leuiter vrendi, & inflammandi, quod conuenit voci Dioscoridis πυρωτικῆς.) ἀφλεγμάντου, id est, vim habere discutiẽdi, & leuiter inflammationes arcendi. Quæ vis contraria videtur ei quam

Lib.2.c.4.

Lib.4.c.54.

Vires

Lib.6.sim.

Diosco

Dioſcorides πυρωδικὴν dixit, id eſt, feruidam & inflammantem. Quidam legendum cenſent πυελατικὴν, ad fotus vtilem. Matthiolus poſtremis editionibus vero Agerato alia duo adiunxit, ſecundum candidis floribus hîc etiam picta: quibus aliud etiã addunt herbarij, quod aridis gaudet, feréque ſemper è parietum rimis prorumpit, radice candida, tenui, breui, capillata, ramulis multis, pedalibus, canis, folio ſtechadis citrinæ, anguſtiore, longiore, ex interuallis per caulem emergente, albicante, corymbis in caulium & ramulorum vertice aureis, qui tandem in molles pappos abeunt. Agerata alia duo à nobis alibi deſcripta ſunt. Lib. quæ in Aſper. c. 56.

STOECHAS CITRINA. CAP. XLII.

QVAE in Officinis Sticas citrina, ſiue Sticados citrinum dicitur, quibuſdam Tinearia & luteus amaranthus, Germanis *Mottenblumen, &* *Rheinblumen,* Dodonæo Theophraſti Eliochryſum, & Dioſcoridis Ageratum eſſe creditur, cuius ſententia neque Matthiolo, neque multis aliis placet. Cauliculos fert graciles, duros, candicantes, lanuginoſos, palmum altos, aut maiores, folia parua, anguſta, hirſuta, mollia, figura & ſimilitudine foliorum hyſſopi vulgaris. In cauliculorum verticibus flores ſunt aureo colore fulgentes, globoſi, vmbellæ diuulſæ modo ſeſe pandentes, odorati, amariuſculi, haud facile marceſcentes, radix eſt breuis, gracilis, ſubnigra. In aſperis & montoſis ſquallidiſq; prouenit. Iunio & Iulio floret. Hanc ſtœchadem Pena & Lobellius veram & hactenus herbariis incognitam Dioſcoridis Chryſocomê, cui comſpicua florum corymbaceorum aurea coma nomen dedit, eſſe autumant, quam etiam luteum amaranthum vocarunt Græci à colore & fulgore penè immarceſibili, cuiuſmodi in iſtius plantæ floribus eſſe quiuis agnoſcet. Hanc illi ſententiam ſuam confirmãt collatione corymbaceæ comæ hyſſopi veræ Dioſcoridis, quam Pena ſe oſtendiſſe, putat, cum corymbis ſtœchadis citrinæ. Præterea reliquis deſcriptionis & virium notis ſic à Dioſcoride traditis ex Ruellij conuerſione. Chryſocomæ palmi altitu-

Nomina Lib. 1. c. 60. *Forma.* *Chryſocome vera.* In Ad. fol. 212. Lib. 4. c. 50.

STOECHAS Citrina, Matth.

STOECHAS Citrina, altera.

dine

dine fruticat,coma ſpecie corymborum,hyſſopo ſimili,radice hirſuta, veratri nigri modo tenui, cyperum æquante,guſtu non iniucundo, ex dulci ſubauſtero. In petroſis opaciſq́; naſcitur. Radix calfacit & adſtringit, his conueniens quos iecur aut pulmonis inflãmatio malè habet:contra purgationes vuluæ decocta cum hydromelite aſſumitur.Hæc Dioſcorides quæ ſtœchadi citrinę optimè quadrãt.Sunt enim huius corymbaceæ vmbellę rotundæ,multiſq́; quaſi florum bullatis glomis ſparſim tumultuarieq́; conditæ , origani non abſimiles, aut hyſſopi Dioſcoridis ab ipſo Pena datæ ,lucente nitenteq́; per maturitatem coma aureo fulgore,& molliuſculo vellere,puſillo intus ſemine maioranæ,ſed exiliori,ruffo,acri,odorato,in cauliculis rectis,albidis,nonnihil incanis, palmum & ſeſquipalmum altis,foliis oblõgis, anguſtis, leui hirſutie incanis, ſtœchadis, vel linariæ oſyridis, quam doctiores minùs rectè Chryſocomen autumarunt,radix fibroſa , gracilis nigra foris,gummi elemnium,vel ciperum rotundum Syriacum redolens,vti flores & tota plãta, guſtu etiam aromatico, medicato, acuto & feruente non nimio feruore,ſubadſtringente. Iam verò quam vim Chryſocomæ tribuit Dioſcorides, eandem admodum inſignem ſeſe expertum fuiſſe teſtatur,nempe ad iocinoris ex glutinoſis ſuccis , ac vaporib⁹ craſsis intra tunicas diſcurſantibus diuturnos affectus, pulmonibus verò inflammatis non impunè dari,ſed affluxu pituitæ acidæ,ſeroſę vel ſalſæ calefactis, vel eroſis. Quare Ruellium melius conuerſurum fuiſſe ἠπατικοῖς καὶ περιπνευμονικοῖς ἁρμόζουσαν, hepaticis & pulmonariis vel peripneumonicis,quam iis quos iecur aut pulmonis inflammatio male habet. Præſtantiorem autẽ eſſe & ſpecioſiorem Narbonenſis Galloprouinciæ, & Hiſpaniæ aridis & petroſis, vbi odoratiſsima & plurima,æſtate,radice perenni. In Germania ad Rhenum, reliquaq́; Gallia paucior,& inefficacior. Quapropter nihil quominus hæc ſtœchas,vera chryſocome ſtatuenda ſit,obſtare videri,niſi verbulum vnum aut alterũ,quibus ſubeſſe mendi quidpiã Monſpelienſes Doctores , qui hanc chryſocomen vocabant, iamdiu ſubolfeciſſe ait,ex Pliniana & codicis calamo exarati cõiectura.Sic enim legunt, ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν ὡς ἐλλεβόρου μέλαιναν, id eſt, radicem denſam tenuem,& nigram vt ellebori,& nigra ſane eſt foris,& ita Plinius habet.Chryſocome ſiue chryſitis non habet Latinam appellationem,palmi altitudine eſt ,comantibus fulgore auri corymbis,radice nigra,&c. Mox Dioſcorides κυπέρῳ ἁρμόζουσαν , vel ὁμοιοῦσα ἐν τῷ γλυκεῖ ὑπαύστηρον, id eſt,cypero reſpondentem guſtu,ex ſuaui auſtero,quæ tam odori & ſapori huius quam quod ne maximè congruere illis viſa fuere.Idem Pena Nemauſi & Monſpelij ſe vidiſſe affirmat alteram ſuperiori ſimilem , ſed graciliorem totam , nigriorem,ſquallidiorem,cineritiam,pluribus cauliculis viticeis pedalibus,radice exiliore,minuſq́; fibrata quia raròniſi in rimoſis ruderibus & maceriis vrbium victitet, fuſca foris,minimùm odora:florũ corymbi ſinguli in ſingulis caulibus , nec aggeſti vt ſuperiores:ſemen tamen ſimile , exile,fuſcum. Rariùs hæc alia multo eodem Pena auctore occurrit in ilicetis cocciferis inter *Sommieres* & Mõſpelium,tota pulchella,facie ſtœchadem citrinam præferens,folia tamen ſunt latiora,incana,vti tota planta:cauliculis palmaribus, in quibus flores itidem ſtœchadis alterius citrinæ, grãdiores,longiores,lactucæ agreſtis quadãtenus,radix nõ magna,lignoſa,inodora tota:minùs nota, peruia aut inuentu facilis, ideò nondum vires cognoſcuntur. Prolixè quidem & copioſè Pena hæc omnia diſſeruit, quorum ſumma eſt,ſtœchadem citrinam Officinarum,eſſe chryſocomen Dioſcoridis, Hyſſωpo ſimilem corymbis,non vulgari quidem noſtro, quod Hyſſωpum minimè veterũ eſt,ſed Maioranæ Anglicæ quam verum Hyſſωpum eſſe credit:qua in re primùm examinãdum eſt,an Hyſſωpum noſtrum vulgare legitimum ſit,deinde qua ſui parte Hyſſωpum chryſocome referat, & an ſtœchas flaua ſit. Hyſſωpum nobis duorum generum cognitum eſt ac frequẽs,alterũ ſatiuum,amarius , flore cæruleo ſpicato alterũ ſylueſtre,

Lib.21.c.8.

Stœchas citrina altera Penæ.

Stœch. citrin. altera inodora Penæ.

Qui Hyssωpum esse negant hac ratione
syluestre,minus amarum flore, puniceo. generibus simi
mouentur,quod vtriusque folium oblongum, & angustum origani generibus simi
le non sit, nẽpe minimè rotundum, & ab Amaraco,Pulegio,Dictamno, quorum
folia cum origanis comparant, valde discrepet. Hic sanè scrupus molestus,& dif-
ficilis herbariorum ingenia multorum torquet, quibus nondum innotuit tertium
Hyssopy genus à me depictũ & descriptũ in libro de Odoratis, quod reliquis ge-
neribus simile, foliorum figura rotunda, & origano Amaracóve simili, hyemè
etiam florem cæruleum gignens, spicatum,vt reliqua duo genera.Hyssωpi species
illa si omnibus hoc argumentum tractantibus comperta fuisset,euocãda non erat
è Britannia planta quæ Hyssωpi veri locum vsurparet,cum ea suum iam habeat,vt
quæ origani syluestris genus sit, satu & cultu nonnihil mutatum ab eo quod pas-
sim occurrit. Verùm nullis corymbis, imo potiùs florum aceruo cumulato, vt in
origano syluestri sponte nascente, cui corymbos nemo vnquam asignauit. Ex-
tricato hoc nodo sequitur, vt dispiciamus an stœchas citrina chrysocome sit. In
hac planta nulla sese offert similitudo foliorum cum alterutro Hyssopo,siue quod
rotunda folia mittit,siue quod oblonga:præterea coma,nempe foliorũ ramulorũ-
que vagus & luxurians proiectus nõ est κορυμβοειδὴς, corymbis insignis,visenda,
& onusta,in cacumine tantum aureis bullis emicantibus:quinetiam radix,nec dẽ-
sis,sic δασεῖαν verto, nec tenuibus surculis hęret,Veratri nigri modo,nec Cyperũ
æmulatur,nec sapore est ex subaustero dulci,quæ omnia chrysocomes historia po
stulat.Ego in euoluẽda hac ambiguitate olim monui rei herbariæ studiosos,plan-
tam quam Galli *Targon* vocant,Itali *Dragoncello*, & quam Ruellius vulgi fabulis per-
suasus è semine Lini cepę indito,& ita defosso gigni credidit, chrysocomes descri-
ptioni valde cõgruere, coma plurimis corymbis nitente,foliis hyssωpo vulgari &
macrophyllo similem,radice surculosa Veratri nigri modo, Cyperi colore,gustu
non insuaui,qui ex subaustero dulcescit,& ea qualitate hepaticis, atq; pulmonum
inflãmationibus prodest,in petrosis & opacis nascentem.Id quod valde probabile
mihi visum est, tacitũ nolui in chrysocomes natura declarã-
da,doctioribus iudicãdi arbitrium liberũ esto. De primæ stœ
chadis citrinæ facultatibus ex Dioscoride, & Penæ & aliorũ
experientia diximus quibus assentitur Plin.scribens. Chryso-
comę radix calfacit & stringit.Datur potui ad iocinorũ vitia:
itẽ pulmonum,vuluę dolores in aqua mulsa decocta. Ciet mẽ
strua,& si cruda detur,hydropicorũ aquam.Eadem tradit Ga
lenus.Chrysocome vocatur & Chrysites. Radix vincentes ha
bet acrẽ simul & adstringentẽ qualitates:quare nõ multi vsus
est. Vsui tamen est decocta in melicrato peripneumoniis &
morbis hepaticis.Sed & mẽstruę purgationis prouocãdę vim
quandã habet.Addũt recentiores decoctos flores aut in vino
maceratos iocinoris obstructiones aperire,quare darivtiliter
eorũ decoctum,aut dilutũ,regio morbo,aut malo habitu affe
ctis, idẽ potum interaneorũ vermes necare,totã plantam me
deri omnibus cerebri morbis à frigida causa proueniẽtibus,
nẽpe pituitosis fluxionibus, diuturnis doloribus,comitialib⁹,
resolutis, & id genus aliis, siue eius decoctũ sumatur in potu,
siue herba ipsa in puluerem trita ex rhodomelle bibatur, aut
oxymelite.In lixiuio addita non solũ supradictis morbis sub-
uenit,si eo caput abluatur,sed furfures etiã absterget,& pedi-
culos necat. Datur cum herba ipsa, tum eius decoctũ ad vri-
næ suppresiones:renes enim expurgat, & vrinam pellit. Adduntur flores fomen-

STOECHAS viridis, Dalech.

In Horto. cap.56.

Lib.21.c.20

Lib.8.sim.

Matth in c.52.lib.4.

tis,quæ ad vteri morbos frigidos & obstructiones parãtur. Addo stœchadem viridem à Bauhino missam, quæ tota iucunda viriditate nitet, foliis per interualla in caule multis, duobus lõgis,aliquot aliis multò breuioribus, capitulo in caulis summitate longo,rotundo,cum duobus in summo foliolis,ex quo lutei flores exeunt.

OENANTHE. CAP. XLIII.

Nomina
Cap.2.& 5.
Cap.118.

Οἰνάνθης nomine prisci tria designarunt:primũ labruscę florẽ,deinde plantam flore cõmendatã,quã memorat Theophrastus cap.vlt.lib.6.Historię, tũ herbã de qua Dioscor.lib.3.& nos hîc tractamus. Cum autẽ οἰνάνθη dicta sit ἀπὸ τοῦ οἴνου idest,vino,& ἄνθους idest,flore,quasi flos vinosus,sic illæ plantæ nũcupatæ sunt, quod florũ decore, odore & quadantenus colore non sint viti dissimiles. Dioscoridis verò œnanthen quidam etiam dictam putant,quod cum vite floreat, leucãthon verò(sic enim etiã appellari scribit Dioscorides) à florũ quos producit candore. Hanc sic ille deliniat,folia habet pastinacę,flores albos, caulẽ crassum,palmi altitudine,semen velut atriplex,radicẽ magnam,capita multa rotunda habentẽ.Nascitur in petris.Plinius,Oenanthe herba,inquit, nascitur in petris,folio pastinacæ, radice numerosa.Herbarij varias plantas,ex quarum radicibus capita multa pẽdent, pro œnãthe aut eius generibus proponunt.Fuchsius & recentiorũ pleriq;, eam quæ vulgò filipẽdula vocatur à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsve, quæ quasi ex filo quodam pendere videntur, Gallis *filipende & filipendule*, Germanis *Rotsteinbrech*,id est,Saxifraga rubra. Quorũ sentẽtiæ refragatur Matthiolus, quod filipendula, inquit,nusquã magna radice nitatur,quæ rotundis extuberet capitibus,quod semen nõ ferat atriplicis,quod deniq; nõ in petris,sed in pratis & lęto vbiq; solo proueniat.At si,inquit Pena,filipendulæ radicẽ & flores etiam suauiùs multò spirantes quàm vitis siluestris germinationes, præsertim tractibus quibusdã Linguagotticis & Aquitanicis,sæpius naribus admouisset: præterea si verba Dioscoridis accuratiùs expẽdisset, & locis aridis petrosisq; plurimam eruisset,illorum sententiam haud reprehendisset. Nam in Anglia nõ procul Bristoia,ad Vincẽtij rupes & cautes deuexas,etiã in Germaniæ aridis plurimã Iunio & Iulio mensibus reperiri asserit,floribus cãdidis,exiguis,stellatis,cõfertis,bryoniæ & rutæ situ,semine muscoso,squamoso,rotundo,pimpinellæ,cui foliis etiã similis sit, pastinacæq; siluestris diuisura, caule cubitũ & sesquicubitũ alto, radice nõ altè infossa,sed latè sparsa & ampla,è pẽdulis fibris multis, pilularũ cyperi,aut pæoniæ fœminæ, aut asphõdeli modo,quę perbellè delineationi Dioscor.cõ ueniunt.

Fuch. cap. 211.hist.

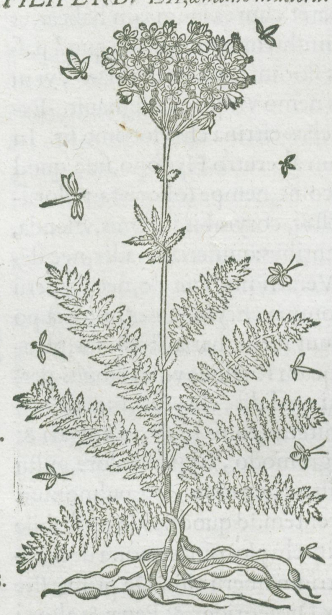
Lib.3.c.118.
Ibid.
Forma.
Lib.21.c.24

Cap.211.hi.

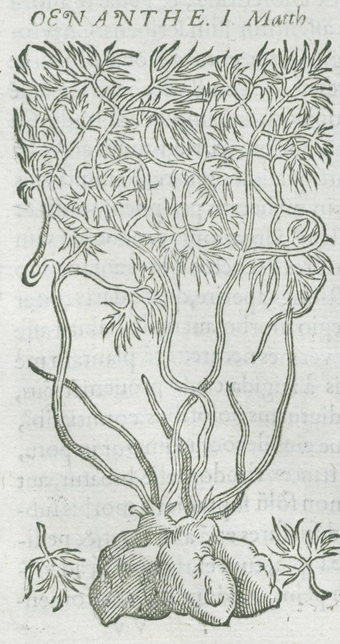
In cap.118. lib.3.

In Ad.fol. 325.

FILIPENDVLA, œnãthe multorũ.

OENANTHE. I Matth

OENANTHE. II.
Matthioli.

OENANTHE. III.
Matthioli.

ueniunt.Nam μεγάλην ῥίζαν,radicem magnam,amplam, fusamque ex rei cognitio-
ne,& aliis collatis locis Pena interpretatur, καυλὸν παχὺ, caulem crassum sanè ha-
bet pro altitudine sui, quam palmarem facit, cuiusmodi est filipendula nonnullis
glareosis & montosis.Denique κεφαλὰς ἔχουσα στρογγύλας, id est,capita multa rotun-
da habens,cuiusmodi planè hæc sunt.His adde quod filipendula easdem quas œnanthe vires habeat,vt dicemus. Idem Matthiolus quatuor œnanthes genera post filipẽdulam hîc expressa pinxit. Quorum primùm quod tuberosa est radice, multis notis genuinam Dioscoridis œnanthen referre putat, cætera radicibus & vmbellis filipendulæ cognata. Verùm Pena illud primum genus aristolochiæ rotundæ & adultę perquam similem specie radicem tãtùm ab œnanthe distare putat, quantum bunium à filipendula.Neq; enim tuberosam œnanthes radicem, sed capita multa rotunda habere scripsit Dioscorides.Secunda & tertia Matthioli œnãthe, filipendulæ nomẽ etiam sunt assecutæ, inquit Pena,quæ vt œnanthes non ita disimiles, ita hîc cõmodè referendæ. At si natalia spectes, minimè œnanthen dicas. Alterum quippe plurimum solo vliginoso & pratensi,tamen Matthiolus istis nomẽ adscripsit œnanthes,filipendulæ ademit, quæ præterquam quod viribus, etiam natalibus montosis & saxeis,vt diximus, magis quadrabat,etiam recentiorum consensu.

In cap. 118. lib. 3.

In Ad. fol. 325.

Ibid.

OENANTHE. IIII.
Matthioli.

Tertia quæ minor, & veræ œnanthe similior, radicibus amplis, globulis oblongis, prolixis fibris pendulis, turiones promit, imáque folia apij hortensis, teneriuscula, saturè virentia, cubitalem & sesquicubitalem caulem, geniculatum, alis, foliisque & vmbellis anisi vel coriandri: flores sunt albidi, pusilli, æstate in conuallibus herbidis, & verrucis pratésibus Angliæ. Monspellij etiam propè pontem Cellæ nouæ, Magalonæ inter narcissos, & circum Granuntiam siluam. Hæc Pena, qui rariorem multò hîc depictam filipendulam à nullo scriptore hactenus memoratam in lucem protulit. In cellorum montium verticibus, vt Narbonæ ad Veganiũ in Dei paradiso vocato, calcari contermino hanc ipse eruit. Radix non æquè fusa aut ampla, aut cirrhosa, sed proximè caulem bulbosis, teretibus, longiusculis, æqualibus ferè processibus, modicè protuberantibus, corrudæ annotinæ paribus, pæoniæ modò radicata. Caule assurgit sesquipalmũ alto, crasiore, rotundo, nonnihil striato & sulcato, imo medioq; sui folia alterno situ emittente, inter filipendulæ folia millefolij, media, exigua, cornu cerui diuisura, extremum florum thyrsum, album, spinosum amplexa cuculatis galericulis, crebris, spissis cõflatam, in Cristæ galli, vel Cynosorchis, vel napelli speciem. Aliam idem Pena hîc quoq; pictam exhibuit, neque etiam admodum notam nisi borrealibus præsertim Angliæ, vbi erũpit riuulis, lutulentísve & riguis ripis, vbi paludapium, cui foliis non absimilis, vel rutę pratensi similior, multo pullulatu, viro tetro, colore & facie cicutæ. Caules bicubitales spargit è radice in pares asphodeli albi bulbos multiplicata, & quasi brachiata, nullius fibrę vinculo aut interuentu (secus Matthioli) cõtinuos, teneros, gustu acres & ingratos, succo lacteo primùm, deinde flauescente viroso & exulcerante prægnantes, vmbella cicutæ, cui affinem autumant, qui maleficio parem se expertos asserunt. Visos namq; in acetariis nihil factum fuisse propius, quàm vt interirent, aiunt: alios qui esitassent vertigine tenebricosa palantes, nutantes, attonitos, & in gyrum se versantes vidisse. Et certè tam non est œnanthe quàm ab ea distat ruta pratensis vel cicuta. Hæc Pena. Præterea annotauit Dodonæus sij min⁹ genus in hortis vel alibi nõ in loco palustri satum à Matthiolo quartam œnãthen fieri, ab œnanthe tamen multum differentem, id quod etiam lib. de Palustribus cap. 78. indicabimus. Alias duas œnanthes species Dalechampius exhibuit, quarũ prior Scrophularia

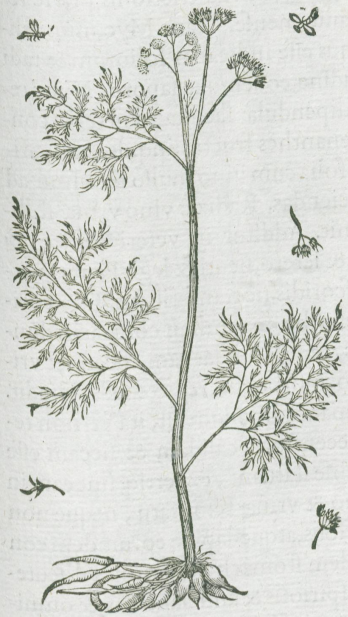
OENANTHE, siue filipendula altera montana, Penæ.

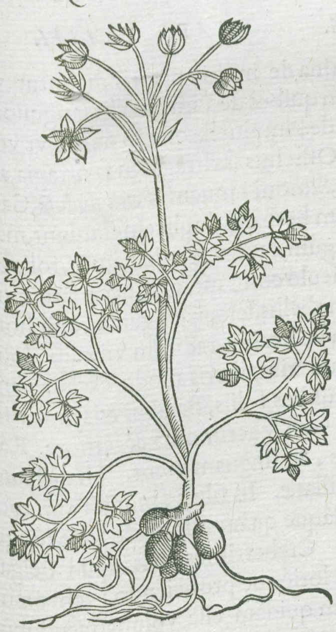
OENANTHE, alia Penæ Cicutæ facie.

OENANTES Species, Dalechamp.

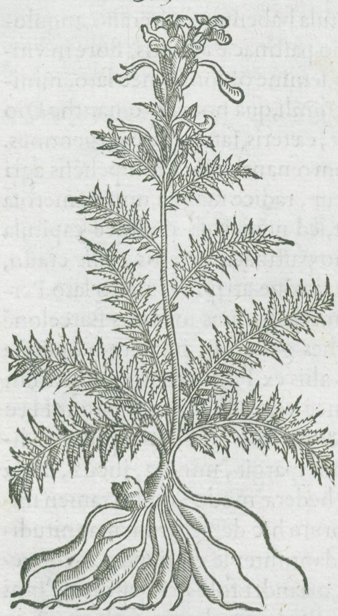

OENANTHE, Myconi.

ria vocatur à quibusdam. Haud procul Monspelio nascitur, radice multa, rotunda, & oblonga, nigra capitula habente: caule crasso, anguloso, pedali, folio pastinacæ agrestis, flore in vmbella candido, semine oblongo, nec lato, minimè atriplicis simili, quâ nota ab œnanthe Dioscoridis distat, cæteris satis aptè cõgruentibus. Altera eiusdem œnanthe in Monspeliẽsis agri asperis gignitur, radice magna, non numerosa vt Plinius ait, sed numerosa multáve capitula habente, folio pastinacæ agrestis, caule crasso, palmum alto, semine atriplicis modo lato. Perdoctus & bonus Myconus medicus Barcelonẽsis tot œnanthes generum numerum quoque auxit, duobus aliis ex Hispania missis, quarum nec nomina nec vsus adhuc innotuerunt. Hæc in montibus & petrosis nata, folia propè radicem per terram spargit, minuta, incisa, læuia quadantenus hederæ modo, multò tamen minora, vt foliorum hîc depictorum magnitudinem vix excedant, inter se coniuncta & congesta, atq; ideò coriandri foliis aut pastinacę similia, è longis pediculis pendentia, caule enatis cubitali, ab imo rubescente, paucis geniculis cincto, terete, læui, fere striato, & aliquantulum cauo. Radices subsunt multæ vt in asphodelo, septem aut octo, quandóque pauciores, coniunctæ crassæ, foris luteæ, intus cãdicantes, ex quarum extremis radiculæ tenues & longæ producuntur. In summo caule flores velut in vmbella pendent, candidi, ex quinq; foliolis constantes, in medio muscosi, quibus pereũtibus, in vasculis seu siliquis semen maturescit, foliorũ & caulis sapor subdulcis, item radicum cum leui quadã adstrictione, corticis verò earum amarus. Altera in altissimis montium iugis, frigidísque, solo tamẽ pingui, sed inter saxa prouenit: folia habet alia humi strata, alia in caule surrecta, minuta, variè incisa, pastinacæ satiuæ, aut potius filipendulæ: eius enim folia ita refert, vt quod ad ea attinet, hãc ab illa vix internoscas. Caules profert quandóque duos, sæpius vnicũ, dodrantalem aut maiorem, rotundum, solidum nonnihil hirsutum. In eius vertice flos è folliculo veluti ex vesicula quadam prodit, extrorsum se exerens è candido purpurascens, qui defluens vas in folliculo relinquit ferè rotundum, quo semen coërcetur, minutum, in nigrũ vergens. Radices habet candidas, quandóque rufescentes, rotundas, ex radicis fibris pendulas, modo plures, modo pauciores, vt quandóque viginti inueniantur, digiti longitudine, crassitudine minori. Harum sapor subdulcis, & nonni-

OENANTHE Alia, Myconi.

hil acrimoniæ primo occursu dum gustatur, habens, quæ statim euanescit: foliorum in caulibus subacris, nonnihil adstrictionis præ se ferens, floret Iunio mense. Hanc Myconius filipendulæ genus esse indicat ex foliorum & radicum similitudine, eodémque sapore. Nunc œnanthes & filipendulæ facultates in ter se conferamus. Oenanthes fructus, inquit Dioscorides, caulis & folia cum vino mulso bibuntur ad secundas eiiciendas. Radix è vino vrinæ stillicidio conuenit. Additur in veteri codice καὶ ἰκτέροις, id est, & ictero, sicuti & legit Paulus, verba hæc Dioscoridis sic transcribens. Dioscorides aliam describit œnanthen contrariis duntaxat viribus, vnde secundas eam eiicere, & vrinæ stillicidio, morbóque regio mederi tradit. Filipẽdula amara admodum est, ita vt non temerè hanc recentiores calidam & siccam esse in tertio ordiñe statuant, expertiq; sint eam in lotij stillicidio & vrinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorumdem conuenire. Eamdem stomachi inflationes discutere, mederi suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit: farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

Vires & Temper.
Lib.3. c.118.
Lib.7.
Fuch.c.211. hist.

PIMPINELLA SAXIFRAGA. *CAP. XLIIII.*

Nomina
Lib.pal.ca. 70.
Lib.quę in asper.c.8.

ET Pimpinellæ & saxifragiæ nomina de multis plantis dicuntur, vt ex superioribus intelligere licet, in quibus de Pimpinellis sanguisorbis, & saxifragis aliis diximus. Hîc de Pimpinella que ab odore, vt volunt, hircina cognominatur, & Officinis saxifraga seu saxifragia, ab expellendorum è renibus calculorum facultate, Simoni Ianuensi *Petra findula*, Gallis *Saxifrage*, Germanis *Bibernell & feldmorem*. Eam herbarij duplicem statuunt, maiorem & minorem. Maior caulem profert longum, cauum, geniculatum, folia ex atro viridia, quæ ex foliolis multis in vno pediculo constant, pastinacæ satiuæ similia, toto ambitu serrata, flores candidos in vmbellis, semen exiguum, apij hortensis seu vulgaris, calidius, & magis linguam vellicans: radicem vnicam, longam vt in apio hortensi gustu acrem, & linguam zimgiberis modo excalfacientem. Pimpinella saxifraga minor superiori caulibus, foliis, floribus & semine similis est, sed omnibus partibus minor, maiore verò & acrimonia & feruore. Radix huic etiam est longa, simplex, gustu acris, & linguam vrens. Thalictrum Rondelletij, Natrix Plinij, Guilland. & Anguillaræ. In siluis, inquit Pena tota maior & vmbrosis pratis, sed minùs acris feruidáque quàm minor, & folio longo propiùs exprimit apium quàm Pimpinellam. Creberrimus vsus apud Belgas vtriusque seminis & radicis calculo frangendo, lotióque proliciendo: vehementiùs siquidem vtrumque præstat. Herbariorum quidam esse volunt pseudobunium Dioscoridis, quod palmi altitudine in Creta fruticat, foliis Bunij, non Napi, vt vertit Ruellius, cuius quatuor ramuli ex aqua poti sanant tormina, vrinæ substillum, & laterum dolores: strumas quoque discutiunt cum vino & sale tepentes impositi. Alij potius esse credunt Phellandryon Plinij, de quo supra dictũ est capite de

Genera.
Forma.
Locus.
In Ad. fol. 321.

PIMPINELLA Saxifraga maior, Matthiol.

PIMPINELLA Saxifraga minor, Dodon. & Lobellij.

de Angelica, & ca.78. lib. de paluſtribus. Hircinā autem neutiquam à viroſo odore hircúmque olente ſic dictā eſſe ſcribit Pena. (Dauci namq; paſtinacæ, vel liguſtici quiddā nec inſuaue redolet,) ſed quia illa, vt adulti hirci, eo quo docent practici modo ſanguis & caro, eximiū ſit calculoſis præſidiū, etiamq; ictericis & hydropicis. Petrifindula verò vocatur etiā eadē prærogatiua. Minor autem hircina Pimpinella, ſeu Bipinella, vt idē tradit, ſic dicta eſt quod foliis Pimpinellæ adeò ſimilis exit, vt eadem planè putetur: nec eas ſemper pilis diſcernere licet, inquit, vt putat verſificator, Pimpinella habet pilos, Saxifragia non habet vllos. Nam eodem proximè loci tractu ſe vidiſſe ait Saxifragiā foliorum interna ſuperficie piloſa, nullos tamē in Pimpinella ſanguiſorba, vel hortenſi, videri: An ne, non foliis innatos, inquit, ſed inter frangendum tractos villos, tenuiſsimáve & fermè araneoſa ſtamina innuit, qualia in ſcabioſa animaduertas? In caule rotūdo, glabro, cauo, geniculato, flores in vmbellis albi, dauci ſemē acre, vel cari, ſed calidius, acrius: radice multò acriore, candida, dauci ſilueſtris, Germaniæ, Belgii, Galliæ, Angliæq; in pratis ſiccis & ſecus ſepes. Hæc Pena, his cōſentanea quæ ab aliis herbariis de iiſdē ſtirpibus literis mādata ſunt: nimirū Saxifragā hanc cū acrimoniā non exiguā in guſtu præſe ferat, haud dubiè in ſecūdo ordine calidā & ſiccā eſſe, imo ad tertiū vſque accedere. Semē eius & radicē, aut eorū decoctū cū vino potū ciere vrinā, renum & veſicæ calculū cōminuere, earūdem partium obſtructionibus, & vrinæ difficultati ſummopere auxiliari. Radix menſtrua ciet, ſecūdas & fœtum mortuum expellit eodē modo ſumpta. Eiuſdem ſiccæ farina cum ſaccharo ventriculum calfacit & roborat, concoctionem iuuat, torminibus ventris & colico dolori medetur, flatus diſcutiendo. Radix & ſemen mirum in modum proſunt cōuulſis, apoplecticis, & iis qui febribus diuturnis à frigida cauſa excitatis vexantur, iiſq; qui venenum aliquod hauſerunt, aut à ſerpētibus cōmorſi ſunt. Cum vino & aceto pota peſti medetur, ore retenta eius arcet cōtagia, & putrido aëri reſiſtit. Commanducata phlegmatis multi, craſſi & viſcidi copiam à cerebro trahit, dentium dolorem mulcet, & apoplexia detentis vocem reſtituit, foliorum ſuccis faciei maculas omnes exterit, cutemq; nitidam reddit, vlceribus putridis inditus ea terget. Eadem præſtant folia trita & impoſita. Aqua eius ſtillatitia aut ſola, aut cum aceto inſtillata oculis, eorum caliginem diſcutit.

Ibidem.

Temper. Fuchſ. cap. 221. hiſt.

Vires. Dodo. li. 2. ca. 88.

CICVTA. CAP. XLV.

Nomina

KΩΝΕΙΟΝ Græcis, Cicuta Latinis dicitur, Arabibus *Sucaram*, Germanis *Vurtzerling, Schirling, & Vuetterich* quaſi tyrannus, quod hominem interficiat, ſi intra corpus ſumatur, Gallis *Cigue & Cocue*, Hiſpanis *Ceguda*. Nominatur autem κώνειον, παρὰ δ' κωνεῖν διὰ τὸν γινόμενον ἑιλιγμὸν καὶ σκότον τοῖς πίνουσι, ideſt, à circumuertendo, quod vertiginem & imaginem earum rerũ quæ aſpiciũtur tanquam circumagantur, ac tenebras inducat iis qui eam biberunt, vt fuſiùs declarat Nicander. Cicuta, ita deſcribẽte Dioſcoride, caulem profert geniculatum, vt fœniculum, grandem, folia ferulæ ſimilia, ſed anguſtiora & graueolentia, in cacumine adnaſcentes ramulos & vmbellas gerit, florem ſubalbum, ſemen aniſo ſimile, ſed candidius. Radix caua eſt & nõ profunda. Plinius, Cicuta quoque venenum eſt, inquit, publica Athenienſium pœna inuiſa, ad multa tamen vſus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis eſtur à pleriſq;, & in patinis. Leuis hîc & geniculatus, vt calami, nigricans, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminibus ramoſus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: ſemen aniſo craſsius: radix concaua, nullius vſus. Hæc Plinius. Notiſsima omnibus hæc planta paſsim in pratis, locis incultis & vmbroſis, circa ſepes & dumeta fruticat, omniumq; regionum indigena eſt, inquit Pena. Figura cerefolij, ſiue paſtinacæ agreſtis, aut myrrhidis. Iulio menſe flores & ſemina profert. Dioſcorides eius vim exitioſam, & multũ in medicina vſum ſic declarat. Cicuta in letalibus eſt medicamentis, ſua frigiditate necans. Remedio eſt meraci vini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contuſis, priuſquã ſemen & coma areſcat, expreſſuſq; in ſole ſiccatur. Multus aridi ad medendi rationem vſus eſt. Miſcetur vtiliter collyriis, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & eryſipelata illitus reſtinguit. Herba cũ coma trita, & teſtibus circumlita, libidinum in ſomno imaginationibus auxiliatur, ſed genitalia illita reſoluit, lac extinguit: mãmas in virginitate increſcere prohibet: puerorũ teſticulos tabeſcere facit. Pleráq; his cõſentanea tradit Plinius, his verbis. Semini & foliis refrigeratoria vis, quæ ſi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt priuſquam perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota irremediabilis exiſtimatur. Succus exprimitur foliis floribuſq;: tunc enim maximè tempeſtiuus eſt. Succus trito ſemine expreſſus. (Melior ſemine trito expreſſus, Cornarius emendat ex veteri codice,) & ſole denſatus in paſtillos necat, ſanguinem ſpiſſando. Hæc altera vis. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad reſoluenda medicamenta vtuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum ſtomachum malagma. Præcipuus tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorumq; dolores ſedandos circumlitus. Miſcetur collyriis, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoque tumorem omnem doloremq; & epiphoras ſedant. Anaxilaus auctor eſt mammas à virginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certum eſt, lac

CICVTA, Matth.

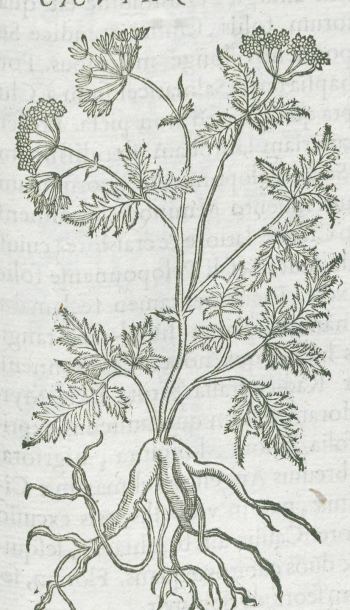
Margin notes: In Alexiph. — Li. 4. c. 74. — *Forma.* — Li. 25. ca. 13. — *Locus.* — In Ad. fol. 326. — Li. 4. ca 74. — *Vires & Temper.* — Lib. 25. c. 13. — Embl. 67. lib. 4.

eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, veneremq́; teſtibus, circa puber-
tatem illita. Galenus, Cicuta, inquit, quod extremè refrigerantis ſit facultatis, om-
nes norunt. Sed non vbiq; ſimiliter pernicioſam eſſe tradunt auctores. Plinius, Li.25. ca.13.
Maxima vis, inquit, natæ Suſis Parthorum (Cornarius legit, Finibus Parthorum. Ibidem.
Suſa enim vrbs fuit inter Perſidem & Babyloniam ſita, non vrbs Parthiæ. Tamen
Theophraſtus ſcribit Thraſyam Mantinenſem ad venenum conficiendum cen- Lib.9. hiſt. ca.17.
ſuiſſe ſumendum Cicutam, οὐχ ὅθεν ἐτύγχανεν, ἀλλ' ἐκ Σούσων, ideſt, non vndelibet, ſed
ex Suſis. Et paulò ante dixerat Homeri teſtimonio, Κώνειον ἄριστον εἶναι περὶ Σοῦσα, Cap.15.
καὶ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις τόποις. Ideſt, optimam eſſe Cicutam circa Suſa, & in frigidiſ-
ſimis locis) mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ: in Græcia verò Megaricæ, deinde
Atticæ. Matthiolus non adeò exitioſam eſſe in Italia tradit: eamq́; ſi in Hetruria
Aſini depaſcantur, profundiſsimo ſomno & torpore corripi, vt non tantùm ſtu-
pidi, ſed planè mortui videantur. Id quod aliquando ruſticos fefellit, nam dum
aſinis quos mortuos credebant, pellem detraherent, accidit, quod in medio ferè
operis aſini ſint experrecti, non ſine magno excoriantium terrore, & ingenti
ſpectantium riſu.

CICVTARIA. CAP. XLVI.

Nomina. Aſimilitudine quæ huic plantæ eſt cum Cicuta ab herbariis Cicu-
taria nomina eſt, quàm duplicem faciunt. *Genera.* Prior in pratis montium
frigidorum luxuriat, radice candida, ramoſa, fœniculi modo carnoſa, *Forma.*
nunc cocta, nunc in ſurculos diuiſa, odorata, acri: foliis oblongis, in
ambitu valde inciſis: caule cubitali, anguloſo, ramoſo: flore candido in vmbellis:
ſemine longo, nigro, gemino, filis duobus prætexis munito, acri, odorato. Cicuta-
ria altera quæ rubra dicitur in pratis etiam montium vliginoſis ad fontium
ſcaturigines, & riuorum margines fruticat, radice craſſa, nigra, geniculata, confi-

CICVTARIA *Alba.*

CICVTARIA *Rubra.*

brata:

CICVTARIA Maxima fœtida, Lobellij.

CICVTARIA Latifolia fœtidißima cum flore, Lob.

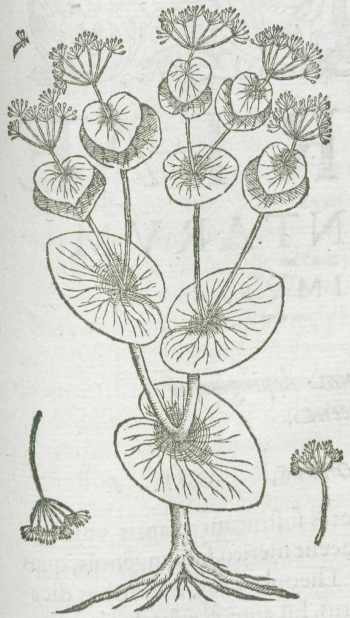

brata: foliis quàm in superiore latioribus, pallidioribúsque: caule pedali, ferulaceo: flore ex albo rubente, in vmbella compressa: semine similiter oblongo, nigro, gemino, fila duo tenuia protendente, acri, & suauiter olente. Cicutarias alias profert Lobellius, Cicutariam maximam fœtidam, cuius caulis ad hominis proceritatem assurgit, crassitudine est quatuor digitorum, foliis, semine & radice Seselis Peloponnensis longè maioribus. Fortasse est Thapsia tertia Salmaticensium à Clusio descripta quidem, sed non picta. Profert etiam Cicutariam latifoliam fœtidissimam, perperam Seseli Peloponnense quorumdam, qui nondum inuento gemino Peloponnensi Seseli folio Cicutæ latiore & crassiore (cuiusmodi huius sunt) Seseli Peloponnense folio Cicutæ dixere. Facultates tamen reclamant. Vniuersa námque planta simul, ac tangitur, virus halat, qua nota à Peloponnensi discernitur. Radice crassa & tota facie Myrrhidem odoram vescam quadamtenus exprimit: sed folia latiora, longiora, nigriora, & semen breuius Angelicæ vel maximæ Cicutariæ fatuæ, par in vmbellis latis excusso candido flore. Caulis alis brachiatus, sesquicubitum & duos cubitos æquans. Florem, semen, caulem seorsum depinxit.

CICVTARIA Altera latifolia fœtidißima, sine flore, Lobell.

PERFOLIATA Altera.

CAP. XLVII.

HAec ad cubiti altitudinem attollitur, caule rotundo, folio deorsum mutante & incuruo, crasso, venoso, pallido, perfoliatæ prioris simili, per cuius imam partem & caulis & rami traiiciunt, sicuti ferè in priore perfoliata, hoc dempto: quod non sic folium rotundo alueo caulem vndiquaque ambit, sed veluti infernè fissum per rimam transmittit, flore in vmbella, prodeunte ex cauo plantæ vertice, foliis, quæ alibi simplicia sunt, illic geminatis, & tanquam lacunam efficientibus: semine paruo, nigro, rotundo. De Perfoliata priore tractauimus in lib. de iis quæ in vmbrosis proueniunt.

Cap.55.

ANTHRISCVS, Plinij.

ANTHRISCVS. CAP. XLVIII.

Lib.21.c.15.

PLinivs Anthriscum inter vulgares apud Ægyptios in cibis herbas numerat cum phōdrylla, hypochœri, caucalide & scādice. Alibi de scandice scribens, ait. Eadem erat Anthriscus, si tenuiora folia, & odoratiora haberet. Anthriscum plantam esse hîc pictam contendunt herbarij quidam, quorum sententiæ nec refragor, nec suffragor. Gignitur in pratorum marginibus, præsertim si getur in pratorum marginibus, præsertim si gelidis aquis rigantur, & ad riuorum præterfluentium alueos, radice fœniculi, intus alba, odorata, acri, foliis apij, per oras obliquè dissectis, in singulis pediculis ferè semper quinis, caule cubitali & interdum proceriore, anguloso, flore in vmbella candido, semine oblongo, gemino, apicibus duobus præfixis, exilibus, acri & odorato. Quidam pertinaciùs contendunt esse Chærephyllum nostrum.

Li.22.c.22.

Locus.

Forma.

HISTOR

HISTORIAE OMNIVM PLANTARVM LIBER SEPTIMVS,

In quo describuntur & ad viuum depinguntur Plantæ, quæ flore placent.

DE FLORIBVS ET CORONIS, CAP. I.

Lib.6.hist. cap.7. Flos quid.

Plin. li. 17. ca.25.

CVM VMBELLAE flores sustineant plantis vmbelliferis eas quæ flore placent meritò subiungemus, quas ἄνθινα vocasse videtur Theophrastus, & floribus dicata conuertit Theodorus. Est autẽ τὸ ἄνθος, Latinè flos, veluti iuuenescentium plantarum quasi vernatio, vel futuri fructus indicium, & gaudium herbarum arborumq́;. Concipiũt enim variis diebus, & pro sua quæq́; natura grauida partus gerunt, quod germinatio ideo vocatur. Pariunt cum florent, flósque ruptis constat vtriculis. Sed educatio in fructu est. Quamquam florere quasdam arbores tradunt, fructum tamen nullum edere: ac contra fructiferas esse quasdam flore omni destitutas. Cerasi quidem genus est, quod florem rosæ modo foliolis multis stipatum, ideoq́; formosum profert, nullum tamen fructum præbet, velut exhausta secuturi fructus materia in floris ornatum, & dẽsam foliorum congeriem. Ilices verò fructu onerantur, quem nullus flos antecedit. Est & genus violæ flammeæ & chamæmeli leucanthemi, quod florem densum & multiplicem edit, nec semen gignit. Præterea tristes quædam sint plantæ, quæ nullo flore à natura decorantur, vt adiantum, hemionitis, polypodium, filix, trichomanes, Medium, quibus tamen floris loco quidpiam natura concessit, vt filici & trichomani pensiles in auersa foliorum parte vermiculos. Flores Theophrastus anni partibus quibus emergunt, distinxit, vt sint ἄνθη ἐαρινὰ, θερινὰ, μετοπωρινὰ, idest, Flores verni, æstiui, autumnales, rigida hyeme, nullo flore celebri. Vernos flores hos recenset. Τῶν δὲ ἀνθῶν τὸ μὲν πρῶτον ἐκφαίνεται τὸ λευκόιον, ὅπου μὲν ἀὴρ μαλακώτερος, εὐθὺς τοῦ χειμῶνος, ὅπου δὲ σκληρότερος, ὕστερον. ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος. ἅμα δὲ τῷ ἴῳ ἢ μικρότερόν τι γέρων καὶ τὸ φλογινὸν καλούμενον, τὸ ἄγριον (quem locum deprauatissimum esse vel ipsi asterisci indicant. Quare legit Gaza, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον κρίνον καὶ τὸ φλογινόν. Plinius verò, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρόν τι ὕστερον τὸ πορφυρινὸν) ταῦτα γὰρ ὧν οἱ στεφανοπλόκοι χρῶνται), πολὺ ἐκτρέχει τῶν ἄλλων. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. ἐμπλέκουσι γὰρ ἔνιοι καὶ τοῦτο εἰς τοὺς στεφάνους. ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον. καὶ τῶν ἀγρίων, ὅτε ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος, καὶ σχεδὸν ὅσοις ἄλλοις χρῶνται τῶν ὀρείων. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων, καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται,

Lib.6. hist. cap.7. Florum diuisio. Verni flores.

πρῶτον

πρῶτον δ' ἀπολείπει τῶν ἐαρινῶν. ὀλιγοχρόνιος γὰρ ἡ ἄνθησις, ὀλιγοχρόνια καὶ τῶν ἀγρίων τὰ
λοιπὰ, πλὴν τοῦ ὑακίνθου καὶ τῆς ἀγρίας καὶ τῆς σπαρτῆς. αὕτη δὲ διαμένει, καὶ τὸ λευκοΐον, καὶ ἔτι
μᾶλλον τὸ φλόγινον. τὸ δὲ μελάνιον ὥσπερ εἴρηται), δι' ἐνιαυτοῦ, θεραπείας τυγχάνον. ὁσαύτως δὲ
καὶ οἰνάνθη. καὶ γὰρ τὸ ἀνθικὸν μὲν, ποῶδες δὲ τὴν φύσιν (lege εὐῶδες non ποῶδες vt legit Gaza)
ἐάν τις ἀποκνίζῃ, καὶ ἀφαιρῇ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι, καὶ ὅτε (non ὅτι, vt in vulgatis)
τόπον εὔηλον ἔχει, πλεῖστον διαμένει (hæ duæ voces poſtremæ ipſo ſenſu & Gaza mo-
nentibus ſunt addendæ) τὸ δ' ἄνθος βοτρυῶδες, καὶ λευκὸν καθάπερ τῶν ἀγρίων (Gaza legit
καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας, vertit enim vt labruſcæ) ταῦτα μὲν οὖν ὥσπερ ἐαρινὰ φαίνεται).
Ideſt, Primum inter flores Leucoium ſe oſtendit (Gaza Leucoium violam albam
conuertit, Plinium, opinor, ſecutus: alij Leucoium luteum intelligunt, (quibus
quidem locis aër tepidior eſt, hyeme ſtatim, vbi verò inclementior, poſtea. Vere
alicubi cum viola, aut paulò poſt Lilium exit, & Phloginũ ſilueſtre. Hæc aliis qui-
bus coronarij vtuntur longè præcurrunt. Poſt hæc Narciſſus & Lirium exeunt.
Ad hæc bulbi κώδιον, ideſt, caput: quidam enim & id coronis intexunt. Sequuntur
Oenanthe, nigra viola, & ex ſilueſtribus eliochryſum, & anemones genus quam
pratenſem vocant: idem gladiolus, hyacinthus, & quibuſcumq; ferè aliis mõtanis
vtuntur. Roſa ſerior iis eſt, & nouiſsima quidem erumpit, prima autem inter ver-
nos flores deſinit: breui enim tempore durat florum eius prouentus. Nam & re-
liqua in ſilueſtrium genere parum durant dempto hyacintho, tam ſilueſtri quàm
ſatiuo. Is enim diu durat, & leucoium, diutius etiam phloginum. Nigra autem vio-
la, vt dictum eſt, annũ durat, ſi cultus adhibeatur: ſimiliter œnanthe, nam ea quo-
que flore commendatur, natura ſuauiter olens: Si enim florem auellas auferáſque,
nec ſemen parere ſinas & locum apricum nacta ſit, plurimùm durat. Flos autem
racematim coit candiduſq; eſt vt labruſcæ. Et verni quidem flores hi ſunt. Plinius
horum magnam partem ex Theophraſto deſcripſit his verbis. Florum prima ver
nuntiantium viola alba: tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat: poſtea quæ
appellatur purpurea: proximè flammea quæ & phlox vocatur, ſilueſtris duntaxat.
Codiaminum (legendũ bulbi codium ex Theophraſto) bis anno, vere & autum-
no: æſtates hyemeſq; fugit. Seriores ſupradictis aliquanto narciſſus & lilium trans
maria: in Italia quidem, vt diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardiùs etiamnum
anemone. Eſt autem hæc ſilueſtrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in
medicinis. Sequitur œnanthe, melanium, ex ſilueſtribus eliochryſos. Deinde alte-
rum genus anemones quæ limonia vocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hya-
cinthis: nouiſsima roſa: eademq; prima deficit, excepta ſatiua. E cæteris hyacinthus
maximè durat, & viola alba, & œnanthe: ſed hæc ita ſi deuulſa crebrò prohibeatur
in ſemen abire. Eundem Theophraſti locum citans Athenæus, alios ſupradictis
flores vernos addit, niſi mendoſi ſint codices. Πρῶτον δὲ τῶν ἀνθέων ἐκφαίνεσθαι φησὶ
Θεόφραστος τὸ λευκοΐον, ἅμα δὲ σὺν τῷ καὶ τὸν φλόμον καλούμενον τὸν ἄγριον (Alij ex Theophra-
ſto legunt, τὸ φλόγινον καλούμενον τὸ ἄγριον) ἔπειτα νάρκισσον, καὶ ἶριν, καὶ τῶν ὀρείων ἀνεμώνης
γένος τὸ καλούμενον ὄρφον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. συμπλέκουσι γὰρ καὶ τοῦτο ἔνιοι εἰς στεφάνους. ἐπὶ
τούτοις ἥ τε οἰνάνθη καὶ τὸ μελάνιον καὶ τῶν ἀγρίων ὅ τε ἑλίχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἥ τε λειμωνία
καλουμένη, καὶ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος. τὸ δὲ ῥόδον ὑστερεῖ τούτων. καὶ τελευταῖον μὲν φαίνεται), πρῶτον
δὲ παύεται). Ideſt, omnium primum cerni leucoium Theophraſtus tradit, vnáque
cum illo verbaſcum agreſte, poſtea narciſſum & iridem, ac ex mõtanis anemones
genus, quod montanum vocatur, & bulbi caput: nam etiam hoc quidam coronis
implicant. His accedit œnanthe, nigra viola, & ex ſilueſtribus elichryſum, & ane-
mone limonia dicta. Hinc Gladiolus, hyacinthus. Roſa horum tardiſsima eſt,
poſtremaq; cernitur, at prima deſinit. Æſtiui & autumnales flores hi ſunt Theo-
phraſto. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον ἥ τε λυχνὶς, καὶ τὸ διὸς ἄνθος, καὶ τὸ μήλινθον, καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ
ἀμάρακος ὁ φρύγιος, ἔτι δὲ ὁ πόθος καλούμενος. οὗτος δ' ἐστὶ διττός. ὁ μὲν ἔχων τὸ ἄνθος ὅμοιον

Lib.21. c.11.

Li.15. dipn.

Lib.6.hiſt. ca.7.

τῇ ὑακίνθῳ, ὁ δ᾽ ἕτερος ἄχρους, λευκός. ᾧ χρῶνται περὶ τοὺς τάφους. καὶ χρονιώτερος οὗτος. ἀνθεῖ
δὲ, καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους, καὶ τὸ στρούθιον καλούμενον, τῇ ὄψει καλὸν τὸ ἄνθος, ἄοσμον δέ. μετοπώρου
δὲ τὸ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος ὅ τε ὀρεινὸς, ἄοσμος, καὶ ὁ ἥμερος. Ideſt, Æſtiui flores ſunt,
lychnis,Iouis flos,cerinthum,iphyum(Plinius legit pro cerintho, alterum genus
lilij,& pro iphyum,Tiphyum)& amaracus phrygius, atque pothos duplex,vnus
cui flos hyacintho ſimilis,alter decolor,albus,quo circa ſepulcra vtuntur, hîc verò
diuturnior eſt. Floret etiam iris æſtate, & ſtruthium, flos quidem aſpectu pulcher,
ſed ſine odore. Autumno verò florent lilij alterũ genus & crocus,tam montanus
inodorus, quàm ſatiuus. Athenæus hunc Theophraſti locum citans ab eo
nihil variat.Ex eodem Theophraſto hæc deſcripſit Plinius. Succedunt illis æſtiui,
lychnis,& Iouis flos,& alterum genus lilij:item tiphyum & amaracus quem phrygium
cognominant. Sed maximè ſpectabilis pothos.Duo genera huius:vnum cui
flos hyacinthi eſt,alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius
durat. Et iris æſtate floret. Abeunt & hi marceſcuntq́;. Alij rurſus ſubeunt autumno.
Tertium genus lilij,& crocum,in vtroque genere vnum hebes, alterum
odoratum. Hîc eſt,vt diximus, ex Theophraſto ortus florum temporum ratione
diſtinctus ordo:quamquam,inquit,nullum intermittitur tempus,nec ipſa hyems
floribus orbata eſt. Nam etſi propter immodicum frigus ſterilis videatur, tamen
floſculos habet, autumnalibus prorogatis. Quod ſi ipſa clementior fuerit, multò
magis. Verũenimuerò in Græcia dũtaxat,atque dum Theophraſtus viueret, præclaroſq́;
illos de plantis libros conſcriberet, ſupradicti illi flores coronarij habebantur,
hoc ſæculo multò plures gratiſsimi iucundiſsimiq́; celebrantur, quos oratione
proſequemur,vt delicias noſtras poſteritas agnoſcat,nec dedignetur, iis interim
non omiſsis quos Theophraſtus recenſuit, & quorum præſertim vſum retinuimus.
Atque vt à vernis exordiar. Primus omnium flos conſiliginis, quam
Pſeudoelleborum nigrũ vocant,herbaceus in hortis noſtris proſilit ſtatim à bruma
& Ianuario ferè toto durat,non odoris ſuauitate,non coloris venuſtate expetitus,
ſed hoc nomine tantùm,quod vel inuito brumæ rigore exiſtat, atque erumpat,
& alios omnes anteat. Huic proximum eſt leucoium bulboſum, Ianuario &
Februario floreſcens,mox leucoium flammeum,bulbus vomitorius,viola purpurea:
caltha quæ hyemauerit,primulæ veris genera,belides ſatiuæ,leucoia candida,
purpurea,punicea,anemone limonia,bulbina,chelidonium minus, fumaria bulboſa.
Ianuarij, Februarij, Martij ineuntis hæc plerumq́; fœtura eſt. Progrediente
Martio luxuriant phlox,vinca peruinca, œnanthe,hyacinthi,lunaria odora & inodora,
narciſſus duplex,alter orbiculo medij floris rubro, ſuauis odoris, alter grauiùs
olens,luteo, chamæleuce, ſiue farranum Plinij, cardamine minor (has enim
ſertis & coronis non excludunt) flore violæ,è puniceo candicante, nam & altera
minor humilior q́; eſt,floſculo candido, exiguo,inutili. Deinceps Aprilis hos largitur
cynorrhodi læuis,pæoniæ,iridis maioris cæruleæ & candidæ, gladioli, eliochryſi,
violæ matronalis,cuius flos vt leucoiorum,candidus, puniceus, purpureus
ſpectatur,herbæ Catrachio ſimilis quã Galli *Baßinetz* vocant. Florent & hoc menſe
oxyacantha,& ſmilax aſpera, quorum flore coronarios vti ſcripſit Theophraſtus.
Ex hiſce floribus perenniores ſunt phlox,quæ tota ferè æſtate florere non deſinit,
viola flammea, leucoia, violæ matronales,viola purpurea multiplex. Aprili
ſuccedit Maius ſuorũ quoque florum opibus & agmine diues: nam eo flores ſuos
expandunt hemerocalles ſiue lilium fuluum,lilium candidum, lilium martagum
nuncupatum,melanthium rubrum,caltha veris principio ſata, roſa corneola, iaſminum
luteum,cyamis maior,purpureus,cæruleus,candidus,orcheωn & ranũculorum
genera,phalangium flore niueo,caryophyllum ſylueſtre,ſatiuum,candidũ,
rubrum, puniceum, vermiculatum, polyſchides, viola barbata, flos Africanus,
polygona

Marginal notes: Lib.21.c.11. (beside "lychnis,Iouis flos"); Li.15.dipn. / Lib.21.c.11. (beside "tanus inodorus… nihil variat"); Verni flores noſtri. (beside "tinuimus. Atque vt à vernis exordiar"); Lib.6.hiſt. cap.7. (beside "ſtus.Ex hiſce floribus")

polygonatum, iris parua, myrtus, asphodelus, asperula, Iouis flos siue Aquilegia candida, purpurea, punicea, pseudomelanthium. Minùs fugaces ex iis sunt, caltha satiua, Iouis flos, flos Africanus, caryophylla, pseudomelāthium, cyanus, rosa corneola, melanthium rubrum. Quædam enim floris prouentū in duos trésve menses prorogant: quædam etiam in totam ferè æstatem, vt melanthium rubrū & caltha: quædam etiam bis florent, vt rosa corneola, quæ autumno etiam floret, & ad Octobris vsque exitū flores producit. Iam verò flores æstiui (sic enim nominantur & iure quidem, ij quos Iunius & Iulius menses fundunt) sunt, melanthiorum tria genera, lychnis satiua, rubra, candida, lauandula, spica, spartium, & ipsum biferum, quoniam sub autumni finem florem etiam præbet, si cœlū nō repugnauerit, cuminum siluestre geminū, alterum flore rariùs disiecto, alterū densiùs cumulato, equitis calcaribus simili, maiorana, iasminum duplex, malua hortensis, alba, rubra, purpurascens, simplex, multiplex: ex siluestribus rapūculum maius, trachelia duo, campanula alba & cærulea, dactylis lutea & rubra, silybi flos, quod leucacantham vocat Tragus, à puellis Germanis coronis addi solitus, Alcea veneta. Ex his diutiùs durant lauandula, spica, lychnis, maiorana, cuminum siluestre, quod in fasciculos coaceruatum & suspensum siccatur, minimeq; marcescente floris purpura, hyeme floribus aliis omnibus destituta, cum amaraco & thymo sertis ac coronis inseritur, vt elychrysos sic asseruatus. Augusti verò & Septembris munera sunt, amaranthus purpureus, petilius maior Plinij, blitum maius, cyclaminus flore violæ, purpureo, odorato, &, vt audio, Tulipa rubra, calathiana Plinij autumnalis: sunt enim aliæ duæ, hæc verna, illa æstiua, crocus siluestris inodorus, satiuus odoris non iniucūdi, cui simillimus colchici flos in pratis nudus post foliorū iacturam, adeò vt incautos & ignaros fallat. His quoque mensibus halicacabi fructus maturescit & fuluescit, quem folliculi tunica detracta coronarij in serta cū cumino siluestri, amaraco & thymo colligant, cerasum vocantes, ob magnam cū cerasi fructu coloris & rotunditatis affinitatem. Hactenus flores coronarios recensuimus: præter quos in coronis locum sibi vendicant plantæ multæ, vel foliorum varia pictura insignes, vel ramulis frondeq; suauem odorē spirantes. Sed de iis libro de odoratis plantis tractabimus. Nunc de florum vsu dicendum nobis est: qui quidem latißimè patet. Nam flores summæ hominum tum voluptatis, tum vtilitatis caussa creauit natura. Horum enim illecebris non parum visus & olfactus capiuntur, vtpote cū miros efflent odores, inenarrabilemq; colorum varietatem repræsentent. Nec enim in vllis rebus aliis lasciuiens natura magno fertilitatis gaudio tam variè lusit, siue floris cuiusque priuatum colorem spectes, vt lilij niueum, calthæ luteum, siue in singulis quibusdam varietatem, vt in eo quem trinitatis florem appellant, vna parte luteo, altera satura purpura nitēte, alia candido vel cæruleo, siue figuræ diuersitatem, siue appendicum, staminum, foliorum formā, numerum, picturam multiplicem. Iam verò quanta in medendi arte ex florum odore & facultatibus insignibus calfaciendi, refrigerandi, reprimendi, corroborandi, digerendi, discutiendi, resoluendi, aperiendi, attenuandi, leniēdi, atque aliis infinitis percipitur vtilitas, quis facilè explicare poßit? Quæ enim corporis pars male affici potest, cui non ex floribus remedia adhiberi poßint? quis morbus sine florum remedio tuto curari potest? quæ medicamentorum, quæ antidotorum compositiones, quibus flores non admisceantur? In cataplasmata, malagmata, emplastra, vnguenta, fotus, balnea admittuntur: rara sunt sine floribus enemata: olea permulta ex floribus cōponuntur, serapia, tragemata. Elicitur ex ipsis liquor: vino, melli, aceto induntur, vt in eis vires suas relinquant. Sed de florum vsu medico in singulorum tractatione dicetur. Nunc ad eorum vsum redeo, qui deliciis maximè cernitur. Veteres floribus in coronas potißimum nexis vtebantur puellarum virginumq; orna-

Aestiui flores nostri.

Autūnales flores nostri.

Lib. 21. c. 8.

Florū vsus.

menta, quod Strabo tradit apud Vibonem in Brutiis repertum, in eumq; locum propter flores migrasse Proserpinam. Hæ & conuiuiis adhibebantur, & amatibus in deliciis erant, στέφανος Græcis corona dicta est, & στέφος & στέμμα à cingendo, Athenæo teste. Corona verò Latinis à choro dicta videtur, etiamsi citra aspirationem nunc scribatur: tamen Apion in libro de lingua Romana, vt scribit Athenæus, choronam cum aspiratione diu appellatam fuisse tradidit, quia chori ductores ea antiquitus in theatris vterentur. Nostris non solùm flores in coronarum vsum venere, sed etiam in serta digeruntur, quæ ferentes & intueantur, & naribus obiiciant: aut in fasciculos componuntur, quos in vasis aut vrceis encaustro picturatis & aqua plenis mersos, super cœnaculorum abacis, cubiculorum mensis, fenestrísque asseruant ad pascendos recreandósq; oculos. Coronis ac sertis herbarũ flores ferè inseruiunt, arborum minimè, præterquam mali aureæ, citriæ, punicæ, & myrti. Fasciculis verò & arborum, & siluestrium herbarum obuios quosque flores immiscent, modò vel forma, vel colore arrideant, vt malorũ, pyrorum, achradum, oxyacanthæ, vacciniorum, persicorum, padi, thraupali, tetragoniæ, violæ calathianæ, sisymbrij siluestris, & reliquorum id genus nullo ferè dempto. Sed coronas prisci non tantùm capiti imposuere (hoc ipsarum vsu reperto, auctore Athenæo, ob dolorem capitis cũ post liberaliorem meri potum his fortè veluti vinculo capiti adhibitis, eius grauitatem, vel sublatam vel leuatam sensissent, præsertim si hedera, myrto, lauro, rosa caput cingerent) sed etiam collo adalligauere in pectus demissas, ὑποθυμίδας, vel ὑποθυμιάδας dictas. Athenæus. ὑποθυμὶς δὲ καὶ ὑποθυμιάδες στέφανοι παρ' αἰολεῦσι καὶ ἴωσιν, οὓς περὶ τοὺς τραχήλους περιετίθεντο, ὡς σαφῶς ἐστὶ μαθεῖν ἐκ τῆς ἀλκαίου καὶ ἀνακρέοντος ποιήσεως. Idest, Sunt etiam hypothymis & hypothymiades coronæ quædam apud Aeoles & Iones, quas circum colla gestabant, vt ex Alcæi & Anacreontis poëmate discere licet. Has autẽ ita gestasse tradit Athenęus, quod cor vitæ sedes cum in pectore sit, non solùm coronis hanc principem corporis partẽ ornandam esse iudicauerunt, sed etiam vnguentis pretiosis illinendam ac exhilarandam. Et hypothymides, siue hypothymiades dici videntur, quod earum θυμίασις, idest, halitus & odor in nares expiraret. Morem eum Sequani etiamnum retinent, sæpius ex indusiorum lineorum deiectis vinculis serta florum suspendentes, quàm gestantes manu. Ad hæc non omnes eadem de causa coronas sibi aptabant, neque eandem earum deligebant materiam, sicut neque nos nostro sæculo, neque texendarum coronarum eadem omnibus occasio. Religionis caussa & oraculi iussu Cares vitice coronabantur auctore Athenæo, Lacedæmonij calamo ἐν τῇ τῶν προμαχίων ἑορτῇ, idest, in festo antesignanorum, & palma, auctore Sosibio, quæ in Gymnopodiis festo Laconico monimentum erat victoriæ ad Tyræam partæ. Naucratitæ myrto, Ægyptij papyro, quam ideo coronariã vocabant, quod eius flore deos coronabant, Plinio teste. Samiæ Iunonis æditui, sacerdotes lauro, qua cæteri Græci vtebantur, vt ait Philonides, ad discutiendam post immodicum potum capitis grauitatem, Romani verò triumphantes bellicæ virtutis insigni. Præterea non religione tantùm moti homines sibi coronas aptarunt, sed deorum etiam simulacris, quod hodie quoque fit diebus festis laribus publicis & priuatis, manibus & sepulcris. Mitto celebres illas Græcorum coronas ex apio, pinu, populo, oleastro publicis ludis Græciæ in virtutis præmium viris fortibus dari solitas, & Romanorum triumphales, obsidionales, ciuicas, murales, vallares, nauales, ouales, & laureas, aureas, gramineas, iligneas, querneas, myrteas, vtpote quę ad florum & plantarum naturam ac contemplationem nihil conferant: item sutiles, quæque ex assuto malabatro nardóve fiebant, vel serico pingebantur opere phrygio, natiuos flores imitante serici tinctura & varietate. Dicamus hîc potiùs de pactilibus coronis, quarum summa fuit auctoritas, sic nuncupatis, quod ex floribus & herbis

Lib. 15.

Ibidem.

Coronæ variæ, & earum varius vsus.

Lib. 15.

Lib. 15.

Lib. 13. c. 11.

herbis coronariis compactæ essent. Græci στρεπλὰς & ἑλικτὰς, idest, tortiles, & φιλυρίνας vocarunt, quod philyræ, idest, tiliæ cortici in tænias dissecto flores impingerentur. Fuerunt etiam ἀντίνοιοι coronę ab Ægyptiis appellatæ è loci flore ibi nascentis æstatis tempore in stagnis, cuius duo reperiuntur colores, alterius candidus rosæ specie ex qua componuntur coronæ Antinoiæ propriè nominatæ, alterius cæruleus, ex qua texũtur coronæ λωτίναι. Fuerũt & ἀκίνιοι coronæ ex Acino plãta nexæ, quarum meminit Andron medicus apud Atheneum. Floribus coronariis suprà memoratis prisci alios adnumerarunt teste Atheneo, vt cosmosandalum, Thesiũ, philadelphium, chelidonium fronde albescente. His adde veteres nectendarum & gestandarum coronarum adeò curiosos fuisse, vt quo tempore flores terra negat, cornuum ramenta in florum speciem tingerent, quemadmodum & nostri homines hodie pennis auium lignorum ramentis & charthis artificiosè dissectis tinctisq; vernos flores ementiuntur in hybernas coronas: ex medulla quoque iuncorum gypso illita auiculas formantes, quas sertis & coronis addunt lemniscorum vice, quibus & laneis & aureis veteres vsi sunt. Hactenus de coronis & floribus coronariis vniuersè. Deinceps de singulis dicendum, non illis quidem supradictis omnibus, quorum plantæ aliæ aliis libris descriptæ, aliæ aliis libris describendę, ne similes à similibus dissociarentur, sed de iis quæ maximè placent nobis & arridẽt, hodieq; vsu frequentiore vsurpantur quarum loci natales, ortus tempora, tum eximiæ præstantissimæq; in medendi arte potestates singillatim explicabuntur. Atq; ab his quæ omnibus notiores sunt & vulgatiores exordiemur.

Lib.15.

Ibidem.

VIOLA PVRPVREA. CAP. II.

Nomina

ION Græcis & ἴον μέλαν Theophrasto & μελάνιον, Dioscoridi ἴον πορφυροῦν, Latinis viola nigra, & purpurea, & viola Martia, Officinis viola, herba ipsa violaria, Arabibus *Seneffigi, Sonofrig*, siue *Benfesigi*, Italis *Viola porporea, & Viola mammola*, Germanis *Mertzenviolen*, Hispanis *Violeta*, Gallis *Violette de Mars*. Nicander in Georgicis, vt Hermolaus refert, Ion vocatam credit Violam, quia Nymphæ quædam Ioniæ florẽ eum Ioui primũ dedere muneri. Alij Græci ἴον dictum putant, quod cum Io in vaccam à Ioue cõuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit, vt Latini quoque detrita, t, litera Violam quasi Vitulam imitatione Græca videri possent appellasse. Eadem occasione Seruius Violam Latinis etiam vaccinium dici refert, locum hunc enarrans Vergilij.

Ecl.2.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Vergilius tamen alio in loco vaccinium à viola differre ostendit.

Ecl.10.

Et nigræ violæ sunt, & vaccinia nigra.

Li 7.archi.

Vitruuius quoque Violam à vaccinio distinguit. Nam ex Viola Silis attici colorẽ, ex vaccinio purpuram elegantem fieri memoriæ prodidit. Petrus Pe. ἴον ἀπὸ τοῦ ἰέναι, quasi ire aut prouenire, aut primùm prorumpere dictum putat: veris enim præuia est Viola, purpura autẽ nigricans, seu in nigro purpureus color causa fuit cur Viola purpurea Theophrasto, Græcisq; aliis scriptoribus & Vergilio nigra diceretur. Nec solùm ex saturata purpura lucent Violæ, sed etiam quædã sunt albæ, eæq; vulgatiores, frigidis & vliginosis locis nascẽtes, nullo aut sanè languido odore. Vtriusque alia est satiua, alia siluestris. Præterea Viola purpurea satiua, tum candida in hortos trãslata, maximè loco aprico insolata, floreq; sæpius vulso, alioq; cultu, denso foliorum stipatu ferè globosa fit, ideo duplex Gallis dicta, *Violette de Mars double*, quã olitores delitiis alunt. Pena tradit nusquam in Europa cultu luculentiores, magnitudine, fragrantia, colore, prouentu spectari, quã in Antuerpiæ Officinis quę parant cęruleum violaceum syrupum ex pluribus infusis saccharo

Genera

addito,ſoli viginti aut triginta dies expoſitis. Sed is florũ luxus Violas ſemine priuat,fraudato ſeminis genio,quæ ſi rurſus negligantur, nec frequentiùs tranſplantentur,ad ingenium redeunt. Matthiolus arboreſcentem Violam è Baldo monte ad ſe miſſam depinxit,nempe Matrem Violarum, à nobis deſcribendam paulò poſt fuſiùs,quæ ad duorum cubitorum altitudinẽ adoleſcit, multis ab vna radice ſublatis ramis, flore regalis conſolidæ floribus ferè ſimili. Ea nihil aliud eſt,inquit Pena,quàm Viola purpurea in nemoroſis,vmbroſis frigidarum regionum,qualis Anglia, Belgium, vel calidiorum montibus arduis,quales Veganij,& Narbonẽſes alij montes,ramoſos cauliculos emittens, ſeſquipalmares,teneros,& ex interuallis folia oblongiora,altiùs ſerrata,ſiliquaſq; in tria dehiſcẽtes,longiores: flores cõcolores,inodoros,nonnihil toto ortu & poſitu Violam flammeam imitata, neque tamen ſpecie aut natura à Viola purpurea diuerſa, quã ſic deſcripſit Dioſcorides.

Ca.117.li.4. — *In Ad.flo. 266.*

Li.4. c.117. *Forma.*

VIOLA Purpurea, Matth.

Folium habet minus tenuiuſq; quàm hędera, nigrius tamen,nec diſsimile: cauliculus ſtatim à radice medius proſilit,in quo floſculus ſuauiter olens,purpureus. Naſcitur in aſperis & vmbroſis locis.Hanc noſtram eſſe Violam Martiã nemo ambigit, tum floris venuſtate, tum ſuauiſsimo odore plebi & Officinis frequentiſsimam & vſitatiſsimam, ad delicias & ſummas vtilitates. Hæc enim humilis per terram rẽpit fragariæ modo, folia fundens à radice multa, lata,venoſa,per ambitum leuiter ſerrata, hederæ foliis minora,rotundiora,tenuiora, nigrioraq; præſertim parte ſuperiore,inter quæ medij exeunt pediculi tenues, teneriuſculi, ſinguli ſingulos flores ferentes, pulchros, odoratos, colore in nigro purpureos, nonnunquam pallidiores, nonnunquam candidos, ex quinque foliolis cõpoſitos, ac deinde penſilles folliculos,vaſculáve rotunda per maturitatem in tres partes dehiſcentia,ſemen minutum,album, in rotunditate oblongũ,miliaceum, medulloſum complectentia: radices tenues ſunt & fibratæ.

Lib.21.c.6. Hanc ſolam Plinius Græco nomine Ion appellari tradit his verbis. Violis honos proximus. Earum plura genera,purpureæ,luteæ albæ:plantis omnes vt olus ſatæ. Ex iis verò quæ ſpõte apricis & macris locis proueniunt, purpureæ latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt,ſolæq; Græco nomine à cæteris diſcernũtur, appellata Ia,vt ab his ianthina veſtis. Locis opacis iuxta dumos,muros,agrorũ,hortorumq; margines pingui ſolo plurima frequenſq; emicat. Multiplex hortenſis eſt,quæ floribus eſt pallidioribus, minuſq; odoratis. Naſcitur etiam locis opacis, ac ſecus vias & margines agrorum,verũ arido ſteriliſque ſolo. Floret perpetuò, vt diximus ex Theophraſto,ſi cultus adhibeatur,ſed vere præſertim, & inter vernos flores ferè prima. Folia verò toto anno virent. Viola refrigerandi vim habet, Dioſcor.auctore. Folia eius per ſe & cum polenta illita ſtomacho æſtuanti,oculorum inflammationibus,ſediſq; procidentiis auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum eſt,cum aqua potum angina correptis, & comitiali in pueris morbo mederi affirmant. Quam poſtremã ſententiam quidam hinc expungunt tanquã ſuppoſititiã,nec eam Ruellius conuertit,quod eadẽ capite de Aſtere legatur. Alij cõtra Plinium & eos auctores ex quibus illa deſcripſit, ſequẽdos iudicant, idq; de

Locus — *Tempus.* — *Vires & Temper.* *Li.4.ca.117.*

Viola

Viola purpurea rectè legi,& à Dioscoride scriptum esse censent,capitiq; de Astere Attico falsò adiecta,quod neq; Plinius,neq; Gręcus alius auctor ea de Astere memoriæ prodiderit.De viola verò hæc Plinius.Violæ siluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerant,cōtra inflāmationes illinuntur,stomacho ardenti imponūtur,& capiti in fronte.Oculorū priuatim epiphoris,& sede procidente vuluáve, & cōtra suppurationes.Crapulā & grauedines capitis impositis coronis olfactúve discutiūt.Anginas ex aqua potæ.Id quod purpureū est ex iis, comitialibus medetur,maximè pueris in aqua potū.Semen violæ scorpionibus aduersatur, contrà flos albæ suppurata aperit,ipsa discutit.Hęc Plinius.Et sanè hoc ex violis purpureis auxiliū videtur non manifestis ipsarum qualitatibus aut facultatibus, sed φυσικῶς, & cæco effectu anginis & epilepsiæ mederi.Violæ folia,inquit Galenus, aqueam & subfrigidam substātiam superātem possident.Quare tum per se, tum cum polenta illita calidas phlegmonas mitigant.Imponuntur & ori ventriculi æstuanti,& oculis.Mesues multò accuratiùs violæ vires declarat his verbis.Viola recens frigida est & humida,siccata minùs tum frigida tum humida.In recente enim excrementosa in superficie humiditas purgatrix lubricando, caliditatem obtundit, perfectionis ipsius & formæ causam.Hæc cùm siccando resoluta fuerit,caliditas priùs obrupta emicat, & ab ea sapor amarus,fitq; trahendo purgatrix. Viola recens refrigerat, narcoticorum ritu dolores calidos sedat,inflāmationes omnes extinguit,asperam arteriam & thoracē lenit,expurgat bilem flauā, & ab ea calorem extinguit,& cephalalgiam à causa calida:somniferæ sunt, conferunt vuæ, cynanchæ,præter cæteras verò pleuritidi, & cæteris tumoribus thoracicis: phlegmonen hepatis, obstructionem eius siccam, icterum valde iuuant,& febres symptomaticas,seu inflāmatorias : sitim sedant,sed coryzam excitant.Melior est viola matutina,cuius virtutem neq; solis calor resoluit,neq; pluuia dissipauit. Cum imbecilliter purgēt, additur à quibusdam violarum parti dimidium turbith, ab aliis scammonium, & finguntur trochisci. Violæ & oleum violarū, vt medicamentorum violentiam retundant,ipsis adduntur. Succus violarum & syrupus leniendo soluit.Violæ melle conditæ magis tergent, minùs refrigerant, cum saccharo cōtrà. Oleum fit omphacinum aut amygdalinum, in quo oleum violatū fiet.Hactenus Mesues, fit hodie quoque syrupus ex violarum recentium diluto, in quo illæ sæpius maceratæ fuerint quemadmodum ex rosis rosaceus, quo deiiciendæ alui gratia medici in pleuritide vtuntur, vncias quatuor aut quinq; propinantes, violarum deiectoriam vim Galenum & cæteros veteres Græcos nō nouisse perspicuum est.

Lib.21.c.19.

Lib.6. sim.

Lib. 2. c.11.

MATER Violarum, Dalechampij.

Mater violarū.

Gignitur viola hîc depicta, ab herbariis mater violarum dicta, in nemoribus & dumetis,radice nigra, multis fibris capilata,caulibus multis, sesquipedalibus,nodosis,teretibus,foliis violæ martiæ longioribus, ad caulium & surculorum nodos exeuntibus, flore violæ purpureæ longo pediculo nixo, vt in supradicta viola, semine eodem, quadrangulis vesicis incluso. Caules primùm recti stant, deinde humi procumbunt,floret hæc planta diutissimè: nam dilapso flore in eius locum alius atque alius subnascitur.

VIOLA FLAMMEA. CAP. III.

Nomina

QVAE hîc pingitur viola à florum tricolori varietate Viola tricolor,& herba siue flos trinitatis nuncupatur,ab aliis Iacea, ab aliis Viola flammea,quibus phlox Theophrasti esse videtur,quam violam flammeam Plinius & Gaza interpretati sunt, quamquam nostra exemplaria non φλὼξ, sed φλογινὸν habeant, quod idem esse puto. Phloga Theophrastus scribit vere cum viola,aut paulò pòst exire,siluestrem esse,plurimúmque durare, quæ de tricolori viola verè dici possunt. Est enim siluestris, inodora, vere aut paulò pòst erumpens. Alij contendunt phloga herbam esse à Dodonæo pro heranthemo demonstratam. Anguillara amaranthum purpureum esse putauit. Sed is nec vernus,nec coloris flammei. Viola hæc Gallis *Pensees*, *& menues pensees* vocatur,Germanis *freyscampkraut*,quæ cum siluestris sit,in hortis tamen hodie colitur. Eiusdem duo obseruauit & depinxit genera Matth.alterum maius, alterũ minus. Viola flãmea foliis constat exiguis,initio rotundiusculis,deinde oblongioribus, per ambitum serratis,caulibus angulosis,infirmis,tenuibus,geniculatis,reptantibus, ex quibus inter folia exoriuntur pediculi longiusculi, quibus flores insident purpureæ violæ forma & magnitudine ferè pares, similiter in quinque foliola diuisi, singula triplici colore variegata,purpureo videlicet,luteo,candidóque vel cæruleo,summis foliolis purpureis,mediis candidis,infimis luteis nigris intercursantibus lineolis.In hortis hos flores etiam cum pallido,cæruleo,purpureo,luteo promiscuos videmus,ea colorum varietate ob solam venustatem, nulla odoris gratia commendata.At in Vellauuiorum montosis pascuis propè cœnobium,quod monasterium Diui Chafredi vocãt, hîc flos totus luteus spectatur copiosissimus insigni prorsus de hac re historia. Montibus enim altissimis frigidissimis, niue sex ferè menses opertis, eo potissimum iugo vnde manat Ligeris fons, per æstatem tanta copia is

(Margin notes: Lib.6. hist. cap.7. — Lib.2.c.31. — *Genera.* — In cap. 117. lib.4. — *Forma.*)

VIOLA FLAMMEA siue Tricolor maior, Matth.

VIOLA FLAMMEA Minor, seu Iacea altera, Matth.

flos

flos prodit, vt terrę conspectum intuentibus eripiat: collectum verò & in saccis conditum incolæ Massiliam perferunt, vnde post nauibus in Alexandriam & Aegyptum vehitur. Eum fama est Aegyptios comparare, vt in aqua, quam solam bibere per religionem fas est, macerantes, & coquentes, salubriorem potum conficiunt, ad caducum morbum pulmonísque & thoracis vitia decoctum id prodesse arbitrantes: tam procul ad eos morborum sitísque remedia nos mittimus. φλόγα, quasi flammeam dictam volunt ab huius syluestris luteo colore, quem Flammeum appellarunt veteres, & qui in hortis cultu mutatur. Semẽ exiguis & rotundis folliculis coërcetur, quæ eo maturo dehiscunt, radices multis fibris constant. Minoris huius violæ flores, inquit Matthiolus, minores sunt, & duobus tantùm coloribus splendentes, nempe cæruleo ac candido, aut luteo & albicante. In aruis multis locis nascitur, & sitientibus pratis sua sponte, atque in hortis siluestri speciosior & elegantior. Vere cum viola purpurea aut paulò pòst emicat, æstate deinde tota, & maxima autumni parte, nonunquam etiam hyeme floret. Dodonæus in stirpium historia violam flammeam siccam, calido frigidóque temperatam esse tradit, in libro de floribus frigidam quidem obscuram habere qualitatem, sed humidam manifestiorem, lenti glutinosiq; succi, vt malua participem, emollientis ea de causa facultatis, verùm minùs quàm illa, prodesse, vt recẽtiores aiunt, febricitãtibus maximè pueris & infantibus, quorũ conuulsionibus ac comitialis morbi accessionibus subuenire creditur, commendatur item ad pulmonis pectorísque inflammationes, & ad scabiem corporísque pruritum: vlcera quoque glutinare fertur. Pena calidam, gustúque totam subacrem esse asserit.

Locus. *Tempus.* Lib.2.c.2. Cap.2. In Ad. fol. 266.

LEVCOIVM. CAP. IIII.

Nomina

Leucoij nomen, quamuis Græcis albam violam significet, si eius vocabuli compositionem spectes, aliarum tamen violarum præter melania cuiuscunque coloris sint, naturam indicat, etiam lutearum quas Arabes nunc *Cheiri* vocant nunc *Alcheiri*, præposito articulo, Germani *Vruysuail*, Hispani *Violetas amarilhas*, Galli *Gyrofliers iaunes*: & candidarum, & cærulearum, & purpurearum, vt quatuor sint in totum hæc genera sola florum varietate discrepantia, autore Dioscoride. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea, alia cærulea quamquam multi de cærulea dubitent, puténtque leucoium cæruleum in Dioscoridis græcis codicibus ascititium esse, etsi in cunctis pariter legatur, tum quod nusquam leucoium cæruleum viderint, tum quod Marcelli egregiæ antiquitatis & fidei Latinus Dioscorides Lõgobardis literis scriptus, tres tantùm colores illos omnibus notos numerat, quartus hîc cæruleus nullus in eo sit. His addit Fuchsius Plinij auctoritatem, qui violæ genera enumerãs, purpureæ, luteæ, albæ duntaxat meminit: neque plures leucoij differentias recenset Oribasius, neque Serapio hoc Dioscoridis caput ad verbum describens. Minimè tamen hîc violam purpuream aut candidam intelligas eam, quam ἴον Gręcis propriè vocatam diximus, Latinis violam, quam diximus etiam esse purpuream & candidam: Homines enim illorum florum capti venustate & fragrantia, inquit Pena, vt vsum ad coronamenta, sic nomen commune sanxere, posteaque magis consuetudinem, aut florum similitudinem quam rationem secuti, multos & varios flores violas nuncuparunt, idem nomen variis atque longè diuersis plantis, quales sunt violæ & leucoia imponentes. Hæc enim ab illis qualitate facultatibúsque differunt: ideo Dioscorides locis atque familia disiunxit. Est & apud Theophrastum leucoium bulbosum. Quæ omnia suis locis declarantur. Leucoium album vt Dioscoridis ætate, sic etiam hodie vulgò notum, non à florum candore, neque enim semper candidos ha

Genera. Lib.3.c.121. Cap.173.hi. Lib. 21.c.6. Lib.7.hist. cap.15. *Forma.*

LEVCOIVM, Album.

LEVCOIVM Album & purpureum, Matth.

dos habet, sedà foliorum canitie cinericiòve colore dictum, caulem habet bipedalem aut tripedalem, durum, rectum, ramosum, rotundum: folia oblonga, candida, mollia, & veluti lanuginosa verbasci ritu: flores odoratos, ex quatuor foliolis congestos in superiore cauliculorum parte, ex pediculis exeuntes, aut candidos aut rubetes, aut ex purpureo puniceos, aut cineri candidiori proximos: siliquas angustas, oblongas, in quibus semen latum & rotundum: radices validas, fibratas. Hoc minus leucoium ponit Dodonæus, quod non forma sed magnitudine sola differt, caules foliáque similia gerit, sed minora, flores etiam vel candidos, vel rubentes, vel puniceos, siliquas & semina similia. Fuchsius violæ matronalis nomine depinxit. Purpureum huic planè simile est caulibus, foliis vtraque parte canescentibus, solo florum colore distat. Quare Matthiolus vtrumq; eadem pictura expresit. Leucoia ista vere florent, & tota propemodum æstate. In hortis & cultis locis proueniunt. Leucoium luteum, Græcis λευκόϊον, & λευκόϊον μήλινον, Plinio viola lutea, Arabibus & Officinis propriè *Keyri*, Gallis *Gyroflee iaune*, vel *Violier iaune*, Germanis *Geel veiel*, Italis *Viola lalla*, caulibus est ramosis, lignosis, virentibus, foliis oblongis, angustis, in viridi nigricantibus, glabris, numerosioribus, longioribus, magis in acutum desinentibus, quàm superiora. Flores bene lutei, venusti, valde odorati summos

LEVCOIVM Aureum, Matthioli.

Lib.2.c.4. & hist.flo. cap 3.

Cap.117. hist.

Tempus.

Locus.

Leucoium luteum.

Forma.

summos ramulos ornant: deinde siliquæ minores, in quibus semen compressum, luteum. Sponte è rimis peruetustorum murorum saxorúmque apricis, & radiorum solis repercussu incalescentibus emicat, atque etiam è ruderibus, seritur etiam & colitur in hortis. Sed illud mense Februario & Martio floret, præsertim hyeme clementiore, hortense seriùs. Leucoium luteum veriùs dici ἴον φλογινὸν Theophrasti, quàm florē trinitatis, periti herbarij autumant, quod totus flos flammei sit coloris, idest, lutei: luteum enim florem flammeum à Latinis dici declarant hęc Plinij verba. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum. Flamma enim in humido flaua est: in sicco verò rubra fit, & à flammeo flauóve colore discedens rubra cum splendore cernitur. Sui similis & vna dūtaxat, inquit Pena, quę plurimùm albos, sæpe purpureos, interdum, prę sertim annotina flores exoleti coloris in cæruleum vinaceum languescentis fert, cornicula quanta & cuiusnodi cornuti papaueris: geminum autem seminum ordinem membranula secundum ordinem intercurrit: folia accedunt ad calendulam albicantia è radice lignosa. Hæc nō perinde feruet gustu. Alia viola lutea hîc proponitur spectanda verè polyanthes vel multiplex cognominanda, flore nimirum densissimis foliolis stipato & congesto, præstantissimi atque suauissimi odoris, nullis siliquis, nullo semine, abeunte nimirum in floris amplitudinem eo succo, quem siliquarum & seminis materiam esse oportebat. Cultu & mangonio talem euadere aiunt, præsertim si tenellæ plantæ antequam floruerint sæpiùs transferantur. Præterea leucoium puniceum hîc appinximus, rectiùs sic appellatum quam violam matronalem puniceam, quo nomine Fuchsius pinxit. Dioscorides lutei leucoij præcipuum in medicina vsum esse tradit. Huius aridos flores decoctos in desessionibus valere contra vuluæ inflammationes, & menstrua expellere: cerato exceptos rimas sedis sanare, cum melle feruida oris vlcera, semen ipsius duarum drachmarum pondere cum vino potum, aut cum melle appositū menses, secundas, partus extrahere, radices cum aceto impositas lienem reprimere, & podagricis prodesse. Plinius eadem habet. Viola alba & lutea extenuant, menstrua, vrinam ciēt, minor vis est recentibus: ideóq; aridis post annum vtendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitæ sedant lienem: item podagram, oculorum autem inflamma

Locus.

Lib.21.c.8.

In Ad.fol. 141.

Viola lutea. Forma.

Cap.117.hi. Lib.3.c.121.

Vires & Temper.

Lib.21.c.19.

VIOLA LVTEA, *multiplex.*

LEVCOIVM, *Puniceum, Fuch.*

inflammationes cum myrrha & croco, folia cum melle purgãt capitis vlcera cum cerato rimas sedis,& quæ in humidis sunt,ex aceto verò collectiones sanant. Galenus eadem distinctiùs explicat his verbis. Leucoij frutex vniuersus extergentem facultatem habet,ac tenuium partium,plus tamen flores:& inter hos qui sunt sicciores magis quam virides, adeò vt & oculorum cicatrices crassas extenuent, tum menses quoque eorum decoctum mouet, & secundas partúmque emortuum elicit: ac si bibatur, abortum facit.Est ergo id medicamentum vt si quod aliud,amarum. At si quis virium eius vehementiam multa aqua admista retundat,aut id genus aliquo,habebit & ad phlegmonem non malum medicamentum. Sic decoctũ eius si non merũ fuerit vteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimùm quæ diuturno tempore ad scirrhi modum induruere. Sic cum cerato vlcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt etiã qui cum melle ad aphthas adhibeant. Semen cum eiusdem sit facultatis,aptissimum est duarum drachmarum pondere potum: tum mensibus ciendis impositum conuenire creditur, partúmque viuentem interficere,ac mortuum eiicere. Radices similis quoque facultatis, nisi quod crassioris sunt essentiæ,& magis terrenæ,cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli verò & phlegmonas in articulis induratas iis curant. Mesues oleum de Keyri,id est, ex floribus lutei leucoij conficit vt chamæmelinum,quod tenuat,digerit: ob id dolores thoracis,renum,neruorum,mensurarum sedat.

Lib.7. sim.

Lib.3. anti.

VIOLA MATRONALIS. CAP. V.

Nomina

Lib.21. c.7.

VIOLA matronalis vel viola damascena & marina, Gallis *Violette de damas,& Gyrofflee de damas*, vel *violette & Gyrofflee des dames*, Germanis *Vuinteruiolen*, hoc est,viola hyberna siue hyemalis.Quidam ob odoris præstantiam violam moschatellam vocant,alij Hesperida Plinij, noctu magis olentem, inde nomine inuento. Dicitur autem viola matronalis quod

VIOLA *Matronalis,alba.*

VIOLA *Matronalis, purpurea.*

eam

eam matronæ colere soleant. Damascena tanquam ex Damasco delata. In floribus huius differẽtia est. Vnam Fuchsius depinxit floribus candidis, alteram purpureis nomine leucoij albi & purpurei. E' radice fibrata, densa, ampla, caules emittit rectos, cubitales & sesquicubitales, ramosos, in quibus folia longa, lata, subnigra, per ambitum leuiter crenata, crebra, drabæ, aut erucæ, minùs laciniosa, in caulium summitate flores pulchri, quadrifolij, odorati, leucoiis similes, sæpius candidi, aliquando rubelli, aliquando dilutæ purpuræ, semen in siliquis oblongis & rotundis coërcetur, paruum, acre, fuscum aut rufescens. Quamuis marinam & damascenam tanquam exoticam vocitent, inquit Pena, tamen in Nitiobrigum montosis, & Vegarnij siluosis, etiámque in pratis Angliæ fruticat, vnde horti habuerunt, in quibus culta floret Aprili, Maio, & Iunio mensibus, folia gustu acria & calida sunt, quin potiùs erucam, thlaspi, aut Rapunculum gustu tota sapit, quibus idcirco affinis natura & facultatibus proxima putatur. Prouenit & sponte in Sequanorum vallibus, qua œnus fluit, sub sepibus.

Genera. Cap.173.hi. Forma. Locus. Tempus. Temper.

VIOLA LATIFOLIA. CAP. VI.

CVM HVIVS plantę floribus magna sit cum violæ & leucoij floribus affinitas, eam herbarij violarum ambitu comprehenderunt, & violam latifoliam, aut peregrinam nominarunt. Diximus enim nomine Græco του ἴου, & violæ Latino, plantas multas intelligi, quas florum similitudo potius quàm ratio similes fecit. Quidam atque etiam Officinæ voce barbara *Bulbonac* ceu *Bolbonac* rectiùs videntur appellasse à radicibus bulbosis: recentiorum plerique Lunariam, alij Lunariam Græcam vocant, alij perperã Rhaphanum siluestrem, Brabanti *Penninkblœmen*, id est, florem nummi, à siliquarum figura nummum quadantenus referente. Hæc planta caules profert duros, rotundos, surculosos, folia oblonga, latiora multò quàm violæ matronalis, virentia, in ambitu parum crenata, flores Leucoij purpureos & subcæruleos, quos sequuntur latæ, planę, & propemodum rotundæ siliquæ, vel orbes foliacei, ex membranis tenuißimis veluti laminis compacti, pellucidi, semina quaterna aut quina complexi plana, lata, obscuri coloris, forma quodammodo διχοτόμου lunæ, inter quæ media iacet tertia membrana, radices sunt bubosæ, oblongæ, cãdidæ prorsus, carnosæ, sparsæ, quadantenus asphodeli, aut pæoniæ, sed minùs protuberantes. Hæc, inquit Pena, in Alpinis Galloprouinciæ, contermini$\int$q; Pedemontij oritur, apud Frãcos verò Flandros & Anglos in hortis tantum colitur, radicibus hîc exilioribus quàm illic, flaccidioribus, minúsque protuberantibus, sed similibus. Primo vere floret, in hortis Aprili mense altero à quo sata est anno. Huic aliam similem esse tradunt Dodonæus & Pena, foliis latis, & siliquis planis ac rotundis, vtrisque paulò minoribus, caulibus durioribus, breuioribus, floribus dilutioribus, radice perenni ac hyeme non marcescente, fibrosa, non autem bulbosa, quæ in hortis reperitur, ac floret æstate. Viola latifolia calido acríque gustu est, præsertim semẽ, quod

VIOLA, Latifolia.

Nomina. Forma. In Ad. fol. 137. Locus. Tempus. De flo.c.6. fol.137.

Temper. ſiccum eſt,radices acrimoniæ cuiuſdam, ſed non multæ participes ſunt. Lobellio abſtergit, modicè calefacit, vrinas cit vti rapunculus. Eduntur in acetariis,vt rapunculi, & aliæ nonnullæ. Dodonæo & aliis quibuſdam veterum thlaſpi ſecundum eſſe videtur,quod & ſinapi perſicū dicitur,& thlaſpi Crateuæ. Nam, vt Dioſcorides ſcribit,Alterum thlaſpi tradit Crateuas πλατύφυλλον, καὶ μεγαλόρριζον,id eſt, latifolium & magnis radicibus,qualis viola hæc latifolia eſſe videtur.Quæ ſententia Petro Pe.non placet,quoniā huius radices non perinde acres ſint, vt Crateuæ thlaſpeos radices traduntur, quarum vſus iſchiadicis vtilis, illarum acrimonia inefficacior.Idem neque iſtam,Armoraciam, ſiue ſiluestrem raphanum Dioſcoridis eſſe putat.

Lib.2.c.150

CARYOPHYLLI NOSTRATES. CAP. VII.

Nomina VVLGO celeberrimi & notiſsimi florum elegantia, & ſuauiſsimo caryophyllorum exoticorum odore, caryophylli dicuntur, ſeu caryophyllei flores, quibuſdam Ocellus, à floris ſpecie, & Ocellus Damaſcenus,& Ocellus barbaricus, & Barbarica,Gallis *Gyrofflees,& Oeilletz* ſimiliter ab odore & forma,Italis *Garofoli*,Germanis *Negelbluomen* etiam ab odore, & *Graſzbluomen.* Fuchſius betonicæ alterius ſpeciem facit, & Betonicam alteram, ſeu Vetonicam coronariam vocat,quod eius in coronis penè nimius ſit vſus. Matthiolus cum aliis Vetonicam coronariàm, Officinæ detractis duabus prioribus à betonica literis,Tunicam ſeu Tunicem,tamē Bernardus Gordonius Tunicam polemonium eſſe tradit. Dodonæus Vetonicā altilem & coronariam appellat.Pena Cantabricam, quam Plinius in Hiſpania inuentam refert per D. Auguſti tempora à Cantabris repertam,naſci vbique caule iunceo,pedali,in quo ſunt floſculi oblongi veluti calathi,in his ſemen perquàm minutum. Alij cantabricam potiùs eſſe volunt Hiſpanorum *Scorzoneram*, contra venena omnia famoſiſsimam, de qua nos alibi.Alij iphyum Theophraſti,quod eſſe ait herbæ graminíve ſimile,ſiccum eſſe, radice lignoſa,ſemine ſeri,æſtate florere. Eſt autem à Tiphyo ſeu Tiphyis diuerſum,quod animaduertendum eſt diligenter, ne tanta vocum affinitas imprudentē fallat. Iphyum enim coronariū eſt. Tiphya verò in coronarum vſum nō veniunt. Præterea Tiphyis hoc ferè peculiare,quod prima ſtatim germinatione ante foliorum ortum florem promant,quod in Bechio ac petaſite videmus accidere,vt non immerito quidam exiſtiment à Theophraſto ea Tiphya nominari. Anguillara luteum aſphodelum iphyum eſſe ſuſpicatus eſt. Alij cum Ruellio caryophyllos noſtrates veteribus incognitos fuiſſe exiſtimant,mirum creditu tam celebrem florē, tam iucundum,fuiſſe à veteribus ſilentio prætermiſſum,qui amplitudine,pulchritudine, varietate roſa non inferior videri poſit. Caryophyllus alius ſatiuus,alius ſiluestris, hic minor,ille maior, qui foliis eſt longis,carnoſis,duris,anguſtis,in extremo acuminatis,incanis,cauliculis multis,iunceis,rotundis,geniculatis,læuibus, cubitalibus aut altioribus,coëuntibus pyridatim internodiis, in quorum & iis adnatorum cacuminibus calices ſunt longi,teretes, glabri,orbiculo ſuperiore denticulati,è quibus flores omnium ſpecioſiſsimi prodeunt,ex ſenis foliolis, qui ſimplices ſunt, ex multò pluribus multiplices, per extremas oras ſcitè fimbriati, caryophyllorum odoratu,ſed longè ſuauiſsimo,colore alias purpuraſcēte dilutiùs, aliàs intenſiore rubore nitente,aliàs candido.Sunt & non pauci albi & purpureis punctis aſperſis verſicolores qua coloris varietate & odoris ſuauitate cum roſis de principatu certant, ex flore medio ſtaminei exeunt gemini apices candidi: ſemen in oblongis vaſculis minutum & nigrum,radix promiſſa,ſimplex,geniculata. Minor ſiue ſilueſtris caryophyllorum ſpecies,priori ſimillima eſt caulibus, ſed humi ſtratis foliiſq;, ſed dum colitur in areis hortorum,latioribus, vtriſque tamen minoribus,ex

Cap.132. hiſt.
In Cap.153. lib.2.
Lib.2.c.7.
Lib.25.c.8.
Pet.Pe.fol. 188.
Lib.2.c.149
Lib.6.hiſt. cap.7.
Lib.1.cauſ. cap.10.
Lib.& c.6. hiſt.cap.7.
Genera.
Forma.

CARYOPHYLLVS, *Altilis.* CARYOPHYLLVS, *Siluestris.*

bus,ex oblongis quoque paruis & teretibus calicibus flores promit minores , non ita foliosos , per ambitum quoque dissectos ac fimbriatos , candidos aut purpurascentes,nec odore perinde fragrantes ac superiores.Caryophylli maiores in hortis coluntur,speciosissimi in fictilibus vasis. Seruntur frequentiùs auulsis exiguis cum foliis surculis , semine rariùs. Nam è semine nati ad naturam agrestem redeunt, floréscque,minores & simplices,etiamsi prius multiplices fuerint, producunt. Siluestris caryophyllus plurimus vbiuis reperitur in saxosis,montosis & siluosis marginibus calidarum & frigidarum regionum,seruntur etiam in hortis. Non desunt qui olitores credant surculis stylo perforatis caryophylla aromatica inseruisse,quo iucundum illum odorem flores illicerent,& caryophyllorum suauitatem expirantes naribus repræsentarent,vt ex flore minùs odoro quàm odoratissimũ, & ex fera siluestriq; herba mansuetam facerent, quæ iucundo odore caryophylli suauitatem mentiretur. Quod si verum est,siluestris à satiuo nisi cultu & mangonio differt,quod tamen nonnulli inficiãtur. Florent tota æstate & autumno, viuace horum planta,multísque annis durante,si hyeme à frigoris iniuria defendatur.Sæpe, inquit Ruellius, in cellis vinariis tota planta fruticare visa hyeme,fauente loci tepore,& flores interdum parere. Aliud tradit non omittendum,sæpe visam herbã vno anno florem parere candidum , altero purpureum, tertio colorum varietate promiscuum : & quod mirabilius videri possit , ramum eundem niueum & vermiculatum proferre florem,tam prona huius herbæ natura,vt flos albus in purpureum,& purpureus in candidum studio cultus , aut vbertate commutantis soli degeneret. Calidum siccúmque esse odor & sapor amariusculus demonstrant. Tradunt recentiores flores præsertim purpureos ad animi deliquia,& cordis tremorẽ valere,ad vertigines,epilepsiam,paralysim,conuulsiones, ex betonicæ vel amaraci decocto potos : Saccharo conditos perinde ac rosas , vtiles non solùm ad supradicta,sed etiam aduersus venena omnia, & venenatorũ animalium morsus,& ictus. Dari etiam ad interaneorum animalia necanda,& ad pestis contagia. Valẽtiùs tamen succum id præstare ex tota planta expressum : haustum enim quatuor vncia-

Locus.

Tempus.

Lib.2.c.149

Temp.& Vires.

rum pondere, à morbo qui iam inuaserit liberare. Siluestrium radices trium drachmarum pondere haustas ex mero, à vipera demorsos sanare. Eorumdem succum calculo atterendo & educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem esse, fit ex altilium floribus detractis vnguibus acetum iis in eo insolatis, quo naribus illito reuocantur animi deliquio consternati. Idem quoque vtile est pestilenti auræ arcendę, naribus, arteriis, manibus quotidie eo irroratis.

ARMERIA. *CAP. VIII.*

Nomina Lib. 2. c. 149 & lib. 3. c. 77 Lib. 2. c. 7.

CARYOPHYLLORVM siluestrium siue minorũ species videntur esse, quæ Gallis *Armoiries*, Ruellio Armerię & Armerij flores dicuntur. Primam Dodonæus Vetonicam coronariam seu altilem minorem vocat, Germanis *Mutvuillen*, quidam *Hochmut*, id est, Superbam, Belgæ *Pluymkens* à florum foliolis fimbriatis & plumarum ritu dissectis.

Forma. Caryophyllo altili caulibus, foliis, floribus similis est, sed multò minoribus, folia sunt longiuscula, angustiora, cauliculi tenues, nodosi, pedales & cubitales, in quibus flores odoris suauis, superioribus similes, sed simplices, ex quinis, aut senis foliolis, altioribus & angustioribus crenulis fimbriati, candidi, aut purpurei, deinde siliquæ acuminatæ semen comprehendentes. Elegantiæ & odoris causa in hortis habetur. Hanc idem Dodonæus in florum historia caryophylleum minorem, atque etiam Vetonicam altilem, seu coronariam minorem vocat, Fuchsius Betonicam siluestrem alteram.

Cap. 19. Cap. 132. hi. Ibid. Armeria Dodo.

Primum verò armerium florem Dodonæus in florũ Historia eum facit, quem Germani *Dondernegele*, *feldtnegele*, Belgæ *Keykens*, quasi dicas fasciculum florum, in quibusdam Picardiæ locis *Cuydereles*, vocant, qui cauliculos habet rotundos geniculatos veluti caryophyllei flores, circa inferiora genicula sæpius rubẽtes, cubito breuiores, folia oblonga, sed aliquanto quàm maioris caryophylli latiora, colore herbaceo virentia, flosculos in summis cauliculis paruulos, exiguis caryophylleis similes, verùm minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particu-

Forma.

ARMERIA VETONICA, Coronaria.

ARMERIA Prima Dodonæi, siue Caryophyllus minor siluestris, Lob.

latim

latim frequentiùs prodeuntes,& ſemper ferè cocci rubore ſplendentes,punctis in-
terim candidis circa medium interdum variegatos,rariſsimè candidos. Ornat hic
floſculus Belgicorum hortorũ areas,apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit.
Iſtam, in ſtirpium hiſtoria Dodonæus, Vetonicã veram,ſeu herbam Tunicã nun-
cupat.Fuchſius Betonicam ſilueſtrem vnam.Armeria ſecunda ſiue ſilueſtris Dodo
neo eſt ſilueſtris Vetonicæ ſpecies,Gallis *Armoiries ſauuages*, Germanis *Gauchblum*,
id eſt,flos cuculi,Belgis *Cracyenblœmkens*,id eſt,cornicis flores. Armeriç ſeu Vetoni-
cæ altili affinis eſt, cauliculis geniculatis,foliis breuioribus,latioribus,& multò ma
gis candicantibus quàm caryophylli, aut armeriæ primæ folia,flores frequentiùs
rubent,interdum candidi ſunt,altiùs crenati,ſimpliciores,inodori, ſemẽ in oblon-
gis ſiliquis continetur.Exit paſsim in pratis vliginoſis,& locis riguis herbidíſque,
Maio & Iunio menſibus.Quibuſdam odontitis Plinij cap.12.27.inter fœni genera:
cauliculis denſis,ab eadẽ radice,geniculatis,triãgulis,nigris. In geniculis folia par-

Lib.2.c.7.
Cap.152.hi.
Armeria ſilue.
Lib.2.hiſt.
cap.7.
Nomina
Forma.
Tempus.

ARMERIA Secunda ſiue ſilueſtris, Dodon.

MISCIPVLA ſiue Armeria altera.

ua habet,longiora tamen quàm iolygonon. Semen in alis hordeo ſimile: florem
purpureum,puſillum. Naſcitur in pratis.Decoctum cauliculorum eius in vino au-
ſtero,quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita vt contineatur ore.
Hanc venenis cõmendant, inquit Pena,qui putant Tunicem eſſe, nec prorſus fal-
luntur , quia nõ fruſtra opem experiuntur, & nonnullis practicis Arabibus etiam
Tunix vocatur,non ſecus atq; polemonium Belgarum,ſiue Ocimaſtrum, quod eſt
Gordonij Tunica. Tertia quædam eſt Dodonæo in florum Hiſtoria, Armeriorum
florũ ſpecies,cauliculis rotũdis,geniculatis,tactu glutinoſis, pedis altitudine:foliis
ex ſingulis geniculis binis,oblongis,anguſtis,acuminatis,in virore candicãtibus &
quaſi cæſiis:floribus in vmbella ſimiliter pluribus,ſimul congeſtis,pulchris,Arme
riis ſimilibus,verũ minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore:ſemine in oblon-
gis vaſculis puſillo : radicibus tenuibus & fibratis. Seritur in Hortis:floret à Maio
aut Iunio menſe in autumnũ vſq;.Quidam volunt Limonij,aut Behen vulgò nunc
dicti ſpeciem aliquam eſſe. Eſt Lobellio Lychnis ſilueſtris altera,& Behen rubrum

Locus.
Vires.

Salamanticum Clusij. Dicitur etiam à Lobellio Muscipula seu Armoratia altera, fortasse flos Constantinopolitanus alter minor Gesneri.

VIOLA BARBATA MAIOR. CAP. IX.

Nomina A Similitudine floris violas appellant herbarij plantas hîc depictas, easque duûm generum. Vna enim viola barbata latifolia, alia viola barbata angustifolia dicitur. *Genera.* Viola barbata latifolia radicibus nititur longis, nigricantibus, tenuissimis fibris capillatis, huc illuc repentibus, surculosis, *Forma.* caulis in cubiti altitudinem assurgit, nonnunquã breuior proceriórve, pro soli pinguis macríve natura, geniculatus, septem plerúmque aut octo internodiis constans, rotundus, folia bina ex singulis internodiis exeunt, latiora quàm in cæteris huiusmodi violarũ generibus, venosa: in caulis cacumine quindecim aut sexdecim, interdum etiam plurium vaginularum coaceruatur fasciculus, extantibus vndiq; veluti barbæ pilis elegãtissimè ornatarum, vnde violæ barbatæ nomen positum fuit. Hæ particulatim florent sub finem Aprilis, vt ex tanto numero quinque aut sex dũtaxat dehiscãt, flos puniceus, albis punctis plurimis & minutissimis distinctus, quinque foliolis constat, eminentibus, in medio tenuibus filis propemodum cæruleis, eximiaq; sui pulchritudine oculis intuentium arridet. Semen in oblongis vasculis maturescit.

VIOLA Barbata, Latifolia.

VIOLA Barbata, Angustifolia.

Locus. Sponte in pratis humidis, & riguis pascuis nascitur, colitur etiam in Hortis ob floris venustatem. Viola barbata angustifolia radice est breui, candida, modicè fibrata, foliis gramineis, sed longioribus, nigrioribus, aliquantùm hirsutis, propè radicem multis, in caule paucis, binis per interualla, ad caulis nodos alarum modo iunctis, caule nunc singulari, nunc multiplici, geniculato, pedali, surculis ex alarum sinu non binis ex aduerso, sed singulis ex altera tantùm parte prodeuntibus, in quorũ fastigio caliculi multi, longi & graciles in multos veluti barbæ pilos extremo orbe diuisi, vnde barbatam appellarunt. Flos est puniceus, elegantissimus, sed minimus, coloris tamen nitidissimi, & imprimis viuidi. *Locus.* Sabulosis, macris, lapidosis, sed apricis gaudet. *Tempus.* Floret Maio & Iunio mensibus.

CALTHA HORTENSIS. CAP. X.

Nomina.

QVAE Calendula recentioribus dicitur,quod singulis ferè mensiũ calendis floreat,Italis eadem de causa *Fior d'ogni mese*,Hetruscis, Matthiolo teste, à floris colore *Fior raucio,* Germanis *Ringelblumen,* ab intorto,& in circulum acto semine,Gallis *Soulsi,*idest,Solisequiũ , quod sub vesperã flos contrahatur,non est tamen heliotropium,multò minus scorpioides,sed veterum præsertim Poëtarũ Caltha,dicta fortasse à calatho , qui quasillus Latinis,Seruio teste,poculum & calix est, cuiusmodi ostentant calendulæ florum pocula flaua. (In cap.186. lib.4.)

CALTHA *Poetarum.*

Forma. Caules tres aut quatuor gerit striatos,fungosa intus medulla,in quibus folia oblonga, ex angusto in latius se expandentia, mollia,nonnihil lanuginosa , flores in summis caulibus pulchri,cum grauitate quadam odorati,qui Occidente Sole contrahuntur , manè eodem Oriente explicantur, singuli in medio sui orbem circinatum vmbonémve gerunt luteum croceúmve permultis foliolis luteis , vel aureis stipatum(vnde Chrysanthemũ Dioscor. vocat Lobellius)in medio multa, breuia, simul compressa,lutea vel subnigra stamina:semen à singulis floribus numerosum, recuruum : radices fibratæ. Cur autem hanc herbam Caltham esse credant herbarij , facit imprimis Plinius, qui Caltham odoris grauis esse scribit , deinde Vergilius,qui de ea sic cecinit. (Lib.21. c.6.) (Ecl.2.)

Mollia luteola pingit vaccinia caltha.

Et Collumella, (Lib.10.)

Candida Leucoia,& flauentia lumina calthæ.

Quæ de Calendula rectè dicuntur , cum grauitate quadã odorata,& auri luteo colore splendente. *Locus.* In hortis & cultis copiosissimè,& in multis aruis Galloprouinciæ & Narbonæ & incultis fruticat. *Temper. & Vires.* Calendulæ flos calidus est secũdo propemodũ ordine, præsertim exsiccatus. Creditur cor roborare,venenis resistere,& aduersus pestilẽtes febres quoquomodo sumptus efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere,& suffitum secundas elicere,item ad capillos flauos reddendos conducere scripsit. (Dodon. de flo.ca.17. Cap.14.2. hist.) Herbæ folia calidiora sunt, acrimoniam enim quandam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ob quam in olere sumpta aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare tradit,si os eo colluatur. (Ibidem.) Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admisceant. Calendula auctore Matthiolo,excalfacit,extenuat,aperit,digerit,& prouocat,quamuis gustu adstrictione non carere deprehendatur. (Ca.186.li.) Constat sexcentis fœminarum experimentis eandem valere plurimùm ad menses ducendos,præsertim epoto eius succo, aut herba ipsa recente diutiùs deuorata. Datur quoque succi vncia addita lumbricorum terrestrium pulueris drachma vtiliter morbo regio laborantibus. Sunt qui dicunt herbæ huius vsu acui indies oculorum aciem. Constat autem stillatitiam floridę plantæ aquam oculorum ruborem & inflammationem arcere,si oculis instilletur, aut si linteola in ea macerata superponantur. Quidam Caltham,esse Theophrasti Cerinthum, quasi κηρανθῆ, cereum florem, à Cerinthe Plinij diuersum, credunt:

conueniente colore floris, ac florescendi tempore. Nam circa Februarij exitum sata, ineunte Iunio florere incipit, florem in hyemem vsque prorogans, ac si hyemis rigorem pertulerit, siluestris præsertim, cum Leucoio bulboso & Viola flammea, siue cheiri, florem renouat.

MELANTHIVM. *CAP. XI.*

Nomina MΕΛΆΝΘΙΟΝ Græcis & Μελάνσπερμον teste Plinio, Gith Latinis, Officinis Nigella. Melanthium autem & Melanspermum, & Nigella à nigro seminis colore hæc herba dicta est, Arabibus *Xanim*, *Snnis*, seu *Sunizi*, Gallis *Poyurette* & *Nielle*, Germanis *Schuuartz Rommich*, & *Schuuartz kumel*, Hispanis *Negnillia*. *Genera.* Apud Dioscoridem & alios veteres vnius duntaxat Melanthij mentio extat. Posteriores quatuor eius differentias obseruarunt. Nigellam satiuam vulgarem, Romanam, odoram, & Nigellam à citreo seminis colore citrinam Officinis vocatam, alioqui illi persimilem: cui persimilem pinxit Lobellius solo floris amœna duplicatione distantem: Nigellam siluestrem duplicem. *Forma.* Melanthium satiuum frutex est paruus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum, vel maior, foliis paruis, senecionis herbæ similibus, multò tamen tenuioribus, capitulo in cacumine exiguo, ceu papaueris, oblongo, quod interius membranas intercursantes habet, quibus semen includitur, nigrum, acre, odoratum. *Lib.3.c.78.* Qua descriptione Dioscoridis, Melanthiũ satis apertè nobis innotuit. Caulem enim fert in hortis nostris surculosum, pedalem, folia dissecta, fumariæ ferè, sed magis virentia. Flores in ramulorum verticibus coloris cærulei diluti, singulos in quinque foliola diuisos rotæ paruæ instar, iis discussis capitula in summo corniculata, singula intrinsecus quînis aut senis loculis discreta, in quibus semen continetur ceparum semini simile, acre, odoratum. Eadem planè est Nigella citrina, si seminis colorem exceperis. Eadem folia, capitula, membranulis intersepien-

MELANTHIVM satiuum, Matth.

NIGELLA Citrina, flore albo multiplici.

tibus

MELANTHIVM Siluestre prius, Matth

MELANTHIVM Siluestre prius, Matth. secund. Edition.

MELANTHIVM Siluestre alterum Matth.

tibus distincta, flores purpurei pallẽtes, semen multum, odorum. Idem odor, sapor, vis, vsus. Melanthium siluestre duûm generũ caulibus est hortensi ferè similibus, quemadmodum & floribus differt tantũ foliis tenuioribus, multifidis, capillaceis, & odoris præstantia, acrimoniaq; vincitur, sed in siluestri secundo loco depicto flores & capitula sunt, quàm in satiuo maiora, in eo quod priore loco depictum est, longiora, & veluti in quinque cornutas siliculas diuisa, cornibus in ambitum repandis retróve flexis cuiusmodi Aquilegia fert. Melanthium satiuum non nisi in hortis satum prouenit. Nigella citrina ex Syria aliisq; Orientis emporiis aduecta, Anglicis iam & Germanicis hortis copiosior est quàm Italicis, vbi quæ cæteris antecellit, Romana vocatur, alioqui Romæ vel in hortis pauca. Siluestria Melanthia inter segetes, & in agris aliis proueniunt. Iunio mense florent, Iulio & Augusto semen edunt. Melanthij semen panibus inspargitur, vt scribit Dioscorides, capitis doloribus illitum fronti, & incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata vetusta, duritiasq; cum aceto illitum: circũscarificatos clauos excutit cum vetere vino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctũ, si eo colluantur, succurrit: rotundos ventris lumbricos expellit ex aqua vmbilico illitum: tritum autem & in linteo ligatum & olfactum catarrho

laborantes

Locus.

Tempus.

Lib. 3. c. 78.

Vires & Temper.

laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum vrinam, menſes, & lac prouocat: difficultatem ſpirandi cum vino potum. Finit (Andr. lac legit in antiquo codice, πινόμενον δὲ πλείους ἡμέρας, ἔμμηνα, καὶ οὖρα, καὶ γάλα, καὶ ἕλμινθας ἄγει. παύει δὲ καὶ δύσπνοιαν μετὰ νίτρου ποθέν. Ideſt, Potum autem pluribus diebus, menſes, vrinam, lac & lumbricos educit: quod ſi bibatur cum nitro, ſedat reſpirationem difficilem) Phalangiorum morſibus drachmæ pondere cum aqua hauſtum auxiliatur: ſuffitu ſerpentes fugantur. Tradunt largiùs potum enecare. Eadem ferè Plinius tradidit. Gith ex Græcis alij Melanthium, alij Melanſpermum vocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incenſoq; ſerpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Deſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infuſum naribus mitigat. Cum irio oculorum epiphoras & tumores lenit: dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & commanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat: difficultates ſpirandi addito vino potum: duritias tumoreſq; veteres, & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus vt hyoſcyami. Oculos purgat, vrinam & menſes ciet. Similiter largiùs venenum eſt, quod miremur, cum ſemen gratiſsimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantùm granis triginta, ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in vrina: culices ſuffitu necare, item muſcas. Galenus eius temperamentum & vires accuratiùs diſtinxit his verbis. Melanthium excalfacit & deſiccat tertio ordine. Videtur etiam tenuium eſſe partium: hoc enim nomine catarrhos ſanat in linteo admotum, atque aſsiduè olfactum. Quinetiam ſi intrò in corpus ſumatur, vel maximè flatus extinguit: vnde cõſtat ipſum eſſentiæ eſſe tenuis, & ad vnguem à caliditate elaboratæ: propterea ſanè etiam amarum eſt. Itaque mirum non eſt ſi lumbricos interimat, non eſum modo, ſed etiam foris impoſitum. Neque ſanè etiam mirandum ſi lepras, clauos, myrmecias eiiciat. Sic verò etiam orthopnœam iuuat, & menſes prouocat, qui ob craſsitudinem aut viſcedinem retenti fuerint. In ſumma vbi inciſione, exterſione, deſiccatione, excalfactione eſt opus, præſtantiſsimum id remedium eſt. Hæc Galenus. Symeon Sethi his addit, ſi cum melle fermentetur, & ex calida aqua hauriatur, calculos in renibus & veſica minuere, vrinam ciere, menſes ducere, & veluti remedium contra venena eſſe, ſi quis ipſum ieiunus aſſumat. Scribit Petrus Pe. Melanthij ſemen pingue oleo efficaciſsimo reddendo aptum quo puerperæ mulierculæ excludẽdo partui, atque ſymptomati hiſterico propellẽdo multum vtuntur, vocitantq; vulgi perſuaſione Nardinum, nempe odoris ſuauitate & efficacia haud diſpari. Iſtud oleum prælis expreſſum, nigro, ſed limpido colore, pauca quantitate hauſtum ſplenis tumores duritieſq; demollitur, ſicq; foris illitum. Citrina Nigella Itali multùm vtuntur etiam in condimenta, in placentas, ſinapiq; addunt. Silueſtrium ſeminum nullus vſus, quia meliorum copia ſuppetit.

Li. 20. c. 17. — Li. 7. ſimpl. — Fol. 329.

LYCHNIS. *CAP. XII.*

Nomina

QVAM Græci Lychnida vocant, Gaza Lucernulam vertit, Athenęi interpres modo Ballariam, modo Genicularem, alij Vallariã. Hæc multis aliis nominibus tamen inter notha relatis nuncupatur, ἀθάνατος enim dicitur, ideſt, immortalis, quod diutius venuſtatem ſuam retineat: item ἀκυλώνιον, βαλλάφελον, γερανοπόδιον, ideſt, gruis pes, κορύμβιον, & hanc eſſe corymben Ruellius eſſe iudicat, cuius Columella hoc ſenario meminit.

Lib. 3. c. 57. — Lib. 10.

Nunc veniat quamuis oculis inimica corymbe.

Coronis enim inſerta igneo micans aſpectu oculorum aciem obtundit. Iam &

Lychnis

Lychnis iſta Taurion dicitur. Alia tamen, inquit idem Ruellius, quæ Taura, ſiue
Tora vulgò dicitur venenata herba eſt. Nominatur præterea & σκῆπτρον, item
μαλδίον. Dioſcorides Lychnides duas breuiter perſtrinxit,ϛεφανωματικὴν, ideſt,coro-
nariam,& ἀγρίαν,ideſt,ſilueſtrem. Herbarij plures adnumerant , omnes à floribus
flammeo colore,lucidáve,aut ſanguinea purpura fulgentibus, quaſi lucidos lucu-
lentóſve flores dicas,vel quod tomentoſis earum foliis veteres ad lucernarũ vſum
pro ellychniis vterentur, λύχνος enim lucernam , & ἐλλύχνιον lucernæ funiculum
ſignificat. Lychnis ſatiua ſiue coronaria , Ocellus , Gallis *Oeillet* dicitur , *&* *Oeillet*
Dieu,Pariſiẽſibus *Paſſeroſes*,Germanis *Frunuenroſzlin, Marienroſzlin, & Himmelroſzlin,*
ideſt,dominarum roſa,mariana roſa,Cæli roſa,& cæli flos, Belgicè *Christus ooghen,*
ideſt,oculus Chriſti. Lychnis ſilueſtris,Gallis *Oeillet ſauuage* , Germanis *Margen-*
roſzlin, & Vuildemargenroſzlin,Belgis *Ienettekens*. De vtraque Lychnide ſuccinctè hæc
Dioſcorides. Lychnis coronaria flos eſt leucoio ſimilis,ſed purpureus , qui in co-
rollas nectitur. Lychnis ſilueſtris ſatiuæ prorſus ſimilis eſt.Plinius de roſa tractãs,

Lib.3.c.97.
Genera.
Lib.3.c.98.
Lib.21.c.4.

LYCHNIS Coronaria, Matthioli.

Eſt & quæ Greça,inquit,appellatur à noſtris,à
Græcis Lychnis, nõ niſi in humidis locis pro-
ueniens,nec vnquam excedens quinque folia,
violę magnitudine,odore nullo.Idẽ aliquanto
poſt de floribus ſingulorum anni temporum
agens, inter æſtiuos flores Lychnida recenſet
ex Theophraſto, vt initio diximus. Ex hac
Lychnidis cum roſæ & violæ floribus colla-
tione,peritorum herbariorũ cõſenſu Lychni-
des veræ ſunt,quas hîc pinximus. Ex his ſatiua
caules profert cubitales,teretes,canos & lanu-
ginoſos,geniculatos, ramoſos, folia oblonga,
magnitudine foliorum leucoij vel ſaluiæ,flac-
cida,incana,tomentoſa,vti Æthiopis in ſingu-
lis cauliculorum & ramulorũ ſummitatibus:
flores emicant ex calicibus crenatis , Pſeudo-
melanthij ęmulis,aſpectu pulchri,ſed inodori,
violæ matronalis floribus maiores, roſea pur-
pura rutili atque nitore ſplendentes , oculo-
rumq́; aciem interdum præſtringẽtes Pyropi,
aut Lychnidis lapidis modo , vnde nomen
vtrique cõmune fuit, ex quînis ſæpius , rariùs
ex ſenis foliolis congeſti,in quorũ medio api-
ces ſunt acuti & pungentes. Radix longiuſcu-
la,tenuis,fibrata.Reperitur etiam in hortis cui flores candicant,aut dilutè rubent,
ſed rariùs,& illic neglectæ.Sed illa,vt omnium pulcherrima , inquit Pena , ita ſe-
dulo colitur ſola,ideoq́; flores adeò confertos & multiplices fert,vt poſtea ſemine
orba ſit,exhauſta nimirum formæ vi,& pabulo in florum cõmodum abſumpto,
vt de viola Martia diximus. Sunt qui hanc Lychnidem,Διὸς ἄνθος, ideſt, Iouis florẽ
eſſe credant,qui facilè Theophraſti auctoritate refelluntur,inter æſtiuos flores ſe-
paratim Lychnida & Διὸς ἄνθος recenſentis,quod & facit Plinius eadẽ Theophra-
ſti verba referens. Lychnis ſilueſtris geniculatis caulibus,foliiſq́; mollibus ſupra-
dictę Lychnidi ſatis ſimilis eſt, minùs tamen cana & lanuginoſa,foliis item angu-
ſtioribus , & caulibus gracilioribus , tenerioribuſq́; ac magis ſurculoſis : floribus
etiam minoribus,candidis,aut rubentibus,magis inſectis , nullis in medio apici-
bus,calicibus tamẽ maioribus,rotundis,hirſutis,alioqui ſimilibus : radix longa eſt,

Cap.11.
Forma.
Locus.
Lib.6.hiſt. cap.7.
Li.21.ca.11.

Lib.3. ca.9. hist.

LYCHNIS Siluestr. purpurea, Dodon.

& digiti sæpè crassitudine. Huic alia prorsus similis est, auctore Dodonæo, atque eadem foret, nisi minor esset, & radix breuior, flores semper purpurei. Istam Lichnidem, ocinoides purpureũ multi esse putant: superiorẽ item Ocinoides album. Alia Lychnis siluestris ex Dalechampio hîc proponitur nõ ei dissimilis, quæ post hac tertia Clusij est, radice breui, candicante, modicè fibrata, foliis circa radicem multis, in orbem humi stratis, oblongis, angustis, acuminatis, nigricantibus, lanuginosis, plantaginis minoris propemodum figura, caule nunc singulari, nunc multiplici, palmum alto, nodoso, villoso, foliis per caulem semper geminis, pari interuallo exeuntibus, gustu fatuis, & subausteris, flore Lychnidis satiuę minore, purpureo, semine copioso in folliculis turbinatis, qui multis lineis virgati sunt, & lacteo viridiq; colore distincti. A Lychnide siluestri purpurea Dodonęi, quod ocinoides purpureum multi esse autumant, hæc planta plurimùm differt. Siluestres duæ priores iuxta pratorum aruorumq; margines, & iuxta satorum sepes exeunt. Transuectæ verò vtriusque in hortos cultu, inquit Pena, flores adeò fœtura luxuriant, vt maximũ Africanũ florem, vel rosam æquent, vel superent. Lychnidem aliam siluestrem ex Mycono hîc proponimus, quæ radice est fibrata, palmum longa, nigricans, neruũ intus habens, in profundum acta, sapore dulci cum adstrictione. Ex ea ramulos fundit multos, rotundos, villosos, incanos, vix palmum excedentes, in quibus folia angusta, pilosa, incana, per cauliculos incerto ordine distributa, leuiter adstringentia in summo caulium vertice flores exeunt campanellæ similes, quales in conuoluulo, rotundi, ex candido nonnihil purpurei. In montibus & locis maximè siccis prouenire Myconus ait, nec alibi à se visam quàm in montibus D. Mariæ à Monteferrato. Floret Maio mense. Lychnidis speciem idem Myconus appellauit à foliorum figura, & florum quadam similitudine: quamquam non tam calida sit ac reliquæ Lychnides à Dioscoride & Galeno explicatæ. Sunt plures Dodonæo Lychnides siluestres, præter quas aliquot alias obseruauit Clusius, quas ex eodem describemus. Prima geniculatos habet cauliculos, in multas calas diuisos, pedales aut maiores: folia in singulis geniculis bina, ternáve, interdum plura, angustiora quàm reliquarum, in virore candicantia & quasi cæsia: flores in summis ramulis, ex quinis, non pluribus foliis bisulcis congestos, interiore parte candidos, exteriore purpurascentes aliquantulum, & antequam omnino tabescant, sese contrahentes & circumuoluentes: calices duros admodum, breues & subrotundos, semen

Locus.

Fol.142.

LYCHNIS Multiflora Anglica, Penæ.

paruum,

LYCHNIDIS Siluestris species, Myconi.

LYCHNIS Siluestr. I. Clus. & Behen album Salmantinū.

LYCHNIS Siluest. alte. Clusij, Papauer Spumeū quorumdam.

paruum, rotundum papaueris rhœadis, ſed cinereum continentes: radicem ſatis craſſam, candidam, multiſidam, ſed non perennem. Altera caulibus eſt ſuperiore craſsioribus, rotundis atque etiam geniculatis:foliis per genicula ſemper binis,ordine diſpoſitis, ſuperioribus colore ſimilibus, ſed multò maioribus:floribus pluribus in vmbella congeſtis, pulchris, rubris, quinquepartitò etiam diuiſis, non tamen biſulcis, ſemen in vaſculis tenerioribus ſuperiori ſimile continetur: radix craſsior eſt, magiſq; fibroſa, hyeme tamen vt illa perit. Tertiæ caulis eſt geniculatus, ſed paucioribus alis concauus: folia etiam bina ex ſingulis geniculis prodeunt, ſed ſuperioribus magis virentia,& firmiora,flos in ſingulis alis,ſecundæ ſimilis ferè,ſed maior & obſoletioris coloris, cuius etiam foliola bifida ſunt: calix craſsior quàm in ſuperioribus, tunica ſiue membrana dura & valde ſtriata tegitur,cinerei coloris, in quo ſemen cinereum reliquis maius: radix eſt ſingularis,non admodum fibroſa, quæ etiam hyeme perit. Quarta ex ſingulis geniculis pedales ramos profert,geniculatos,folia priori ferè ſimilia, ſed aliquantulum latiora,& intenſo virore ferè nigricantia:flores ex quinis etiam foliolis conſtantes, rubentes:ſemen in caliculis ſimile ſuperioribus,ſed minus & ſubnigrum: radix craſſior ſecundæ ſimilis,hyeme etiam perit. Quintæ multi caules ex vna radice pro-

LYCHNIS Siluestr. III. Clusij Cauliculis striatis.

LYCHNIS Siluestris IIII. Clusij.

LYCHNIS Siluestris V. Clusij. Hirta Leb.

deunt etiam geniculati & rotundi, sed lanuginosi, longiores, infirmiores, & in terram procumbētes: folia in singulis bina, oblonga, mollia, & lanugine quadam canescentia, inter quæ flores alternatim secundum ramulorum longitudinem enascuntur, superioribus forma similes, sed maiores & dilutiore colore rubescētes: semen in valuulis superioribus simile, subrufum: radix crassa, & fibrosa. Sexta omnium minima, cauliculo assurgit circiter palmum alto, geniculato, tenui, lanuginoso: foliis ad singula genicula binis, oblongiusculis, exiguis, lanuginosis: flores inordinati, & alternatim ex singulis geniculis prodeunt, parui & pulcherrimo rubro colore purpurascentes, & caliculo oblongo lanuginosoq; insidentes: radix tenuis & inutilis. Nascuntur sponte quatuor priores in aruis, & inter segetes pingui solo, plerisq; castellæ veteris locis. Belgij in hortis florent à mense Maio in Autumnū vsque. Omnes cum adoleuerint, lenta quodam & glutinoso humore superiore parte illitæ videntur, quarta maximè, cui plerúmque culices, muscæ & formicæ tanquam visco captæ adhærent. Quinta in marginibus quorumdam agrorum istic inuenitur: floretq; quo reliquæ tempore. Sexta collibus Salmanticæ vicinis inter saxa prouenit, & Maio mēse floret. Duas priores Salmāticenses Behen appellabant, albū videlicet & rubrum, tertiā ocimoides. Sed omnes ad Lychnidis

siluestris

LYCHNIS Silueſtris minima, VI. Cluſij.

ſilueſtris genus commodiùs referri poſſe Cluſius exiſtimat,cui valde ſimiles ſunt,notisq; ferè omnibus conueniunt. Sunt qui alteram & quartam inter Armerios flores numerant : ſemen tamẽ Lychnidi ſimile & minimè planũ, aliæq; notæ eorum ſententiam conuellunt. Quinta Lychnidi Myconi ſatis ſimilis. Sexta ad Saponariam noſtram minorem ſatis accedit,de qua paulò pòſt dicemus. Hæc ex Cluſio. Lobellius Lychnidem ſilueſtrẽ alteram incanam cauliculis ſtriatis pictura hac expreſsit. Papauer ſpumeum quorumdam. Dodrantalis eſt herbula , Lychnidi marinæ facie proxima, (nuſquã niſi in Galloprouinciæ & Italiæ campeſtribus & vinetis ſe reperiſſe ait)quinis & ſenis ſeſquipalmaribus ramulis & foliorum gemino poſitu, effigie & hortu,humile Nigellaſtrum apprimè refert, ſed quini ſtriati confertim ſtipati ſemen claudentes florum caliculi, Lychnidis marinæ. Vniuerſa planta albicat, guſtu præſicco , & nonnihil calido. Videtur quarta eſſe Cluſij ſuprà deſcripta. Silueſtres plurima æſtatis parte, & in autumnum vſque florent.Lychnidis ſatiuæ ſemen,auctore Dioſcoride, cum vino potum à ſcorpione ictis auxiliatur. Silueſtris ſemen duarum drachmarum pondere potum bilioſa per aluum ducit,ictis à ſcorpione conuenit. Aiunt huius herbæ appoſitu ſcorpiones torpeſcere,& inertes prorſus reddi. Galenus Lychnidis coronariæ ſemen ſcribit calidum eſſe ſecundo quodammodo ordine,aut iam etiam tertio, ſiccum ſanè eodem modo.

Tempus.
Vires.
Lib.3. c.98.
Li.7.ſimpl.

FLOS CONSTANTINOPOLITANVS. CAP. XIII.

E LYCHNIDIS generibus,eſt planta illa Chalcedonica miniata,ſiue Conſtantinopolitana,quam Conſtantinopolitanum florem vocant, alij Hieroſolomitanum , alij Creticum : cui caules ſunt multi, bicubitales , graciles , teneri , geniculati , aſperi , ex ſingulis geniculis folia bina , neruoſa , alarum inſtar caulem amplectentia , in acutum deſinentia, latiora propè caulem , nullo pediculo ſubuecta , oblonga , quadantenus Lychnidis ſilueſtris, ſed nonnihil viridiora , hirſutiora , aſperiora, flores in latis vmbellis multi ſimul congeſti , quinque bifidis foliolis conſtantes,colore floris calendulæ,vel lilij purpurei,aut cocci , ſed viuidiore, aſpectu pulcherrimi,cæterùm inodori,adeò vt quemadmodum multi alij coronarij,florũ voluptate duntaxat arrideant,& merito Lychnis omnium pulcherrima ſit habenda:Semen in oblongis & acuminatis vaſculis exiguum,& nigrum : radices oblongæ,in radiculas multas diuiſæ,guſtu aliquantum acres.Peregrinus eſt flos, qui ſeritur in hortis.Iunio & Iulio menſibus floret altero à ſatione anno. Eſſe & huius alteram & minorem ſpeciem refert Dodo. cubitalem aut paulò altiorem,rarioribus floribus,quæ primo anno flores profert,Geſnero teſte. Hãc plantã ſtruthium ſiue

Nomina
Forma.
Locus.
Tempus.
De flo.c.21

FLOS Constantinopolitanus.

lanariam, Arabum *Condisi* non esse (id quod tamen nonnullis visum fuit) demonstrant Theophrastus & Plinius, qui struthium spinosam siue aculeatam esse stirpem tradunt, qualis huius floris stirps non est, neque isti radix magna, nec oleæ folia vti struthio sunt. Lanas tamen expurgat saponariæ ritu. Dodonæus in eorum sententiam inclinare videtur, qui florē hunc πόθον veteribus dictum esse suspicantur, quod πόθον florem Theophrastus, Plinius, Athenæus inter æstiuos recenseant, duorumq; esse generum referant, vnum hyacintho similem, alterum ἀχροῦ, idest, non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autem æstiuis mensibus floret, & colore vel hyacinthum quem purpureum lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam floris Constantinopolitani cum potho similitudinem ostendunt.

AQVILEGIA. CAP. XIIII.

Nomina AQVILEGIA, Aquileia & Aquilina recentioribus dicitur, veteribus ignota, alioqui coronaria illis futura. Est enim nō vulgari nec inuenusta florū elegātia, Gallis *Ancolye*, Germanis *Agley*, & *Ageley*, quibusdam Columbina. *Forma.* Aquilegia folia fert ampla, lata, chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, duabus tribúsve incisuris, toto reliquo ambitu crenata, candidiora, & veluti ex viridi cærulea, quæ vulnerata, nec luteum, nec vllum alium succum emittunt: caulem cubitalem, tenuem, rubentem & leuiter hirsutum, in cuius & surculorum verticibus flores erumpunt, qui duplici foliorum genere constant, quinis videlicet foliolis paruis & angustis in stellæ modum radiatis, & quinis aliis ex inferiore parte, vt in consolida regia, corniculis cauis, sursum reflexis, gracilitate ceruicem & rostella columbarum referentibus, vnde Columbinæ nomen: quod de simplicibus intellige. Nam in hortis culta hæc stirps multò pluribus densioribus & nitidioribus, corniculis: flores multiplices stipantur, colore aliàs albi, aliàs purpurei, aliàs cærulei, aliàs rubentes, nonnunquam varij, & cæruleo candidoq; permixtis relucētes exeuntibus è medio staminibus, à quibus parui apices dependent: siliquæ recuruæ vt in melanthio, coniunctæ post singulos flores surgunt, in quibus semen paruum, nigrum & lucidum: radices subsunt crassæ fibratæ viuaces. Eandem cum

AQVILEGIA, siue Aquilina.

cum multiplici hortensi Aquilinam Lobellius pictam dedit, plenis & multiplis aspectu suauissimis floribus inuersis. Frigidiusculos meridionalium tractus amat, inquit Pena,pratensis etiam est Franciæ & Angliæ,sed squallidiore,minusq; hilari aspectu non culta. In Germania teste Dodonæo,& alibi in apricis collibus, siluosis montibus, & pinguibus pratis gignitur. In Belgij & Galliæ hortis plurima. Maio & Iunio mensibus flores vigent. Scribit Tragus semen drachmæ pondere cum croci obolo in vino potũ iocinoris obstructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari,sed eum qui assumpsit,diligenter opertum in lecto sudare oportere. Petrus Pe semen hoc gustu esse tantillum astringente, temperatæ ex calore siccitatis,ideoq; ad faucium,pharyngis,& tracheæ incendium & vlcuscula eo vul-

Locus. *Fol.339.* *Tempus.* *Li.2. c.42.* *Vires.*

AQVILINA, Plenis & multiplis floribus, Lob.

AQVILEGIA Minor, Dalechamp.

gus vti. Multi Aquilegiam hanc Theophrasti Διὸς ἄνθος esse putant, idest, Iouis florem. Aquilegia minor ex Dalechampio hîc exhibetur,radicibus multis,tenuibus,candidis,tenerrimis ac maximè fragilibus,foliis Aquilegiæ,minoribus, supra terram parum extantibus,densis,cauliculis exilibus,quaternorum digitorum altitudine,flore violæ,candido,suauissimi iucundissimiq; odoris. In vmbrosis,nemorum recessibus, ad primum fauonij flatum cum hyacinthis inter saxa & lapides ineunte vere prouenit, vt haud procul Gratianopoli,in querceto qua itur Herbescum Episcopi Gratianopolitani arcem.

Forma. *Locus.*

SAPONARIA. CAP. XV.

VULGUS Saponariam vocat herbam hanc ab extergendi potestate, qua Saponis ritu pannos eluit purgatq;, nihilominus in coronariis habenda,ob floris tum suauissimum odorem,tum summam pulchritudinem. Virgas fert multas,teretes,graciles,glabras, crebrò genicu-

Nomina *Forma.*

latas cubitales, & sesquicubitales: folia lata, venosa, crassa, pinguia, cruciatę aut plantaginis latifoliæ foliis similia, è singulis geniculis bina, deorsũ reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roseo rubẽtes, aliàs dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex oblongis & teretibus cauliculis Lychnidis modo, aut floris Cõstãtinopolitani exeũt, ex quinq; foliolis cõpositi, è quorum medio exigua quædã stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adhærent. *Locus.* Secus herbidas amnium conualles, & depressos vdorum apricorum margines fruticat. Colitur in hortis regionum Septentrionalium, vbi non perinde sponte obuia fit, in quibus diutius durat. *Tempus.* Iunio & Iulio mensibus floret. *Temper. & Vires* Hæc saponaria calida est & sicca temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita, à qua etsi Saponaria hæc & quædam aliæ struthia vocari posint à verbo στρουθίζειν, quod Græcis lanas purgare & candidas facere significet, tamen nostram Saponariam antiquorum struthium non esse,

SAPONARIA Maior.

PSEVDOSTRVTHIVM, Matthiol.

Lib.6. hist. ca.3. Li.19. ca.3. neque Arabum *Condisi*, tum ex Theophrasto & Plinio liquet, quemadmodum supra ostendimus, ex iis quæ sequuntur. Struthium Græcorum, Latinorum Radix siue radicula: in Syria vbiuis colitur, ideoq; Columella Syriacam radicem, ac eius semen Syrium vocat, Gaza Lanariam herbam. Gignitur & ibidem sponte in asperis & saxosis locis. Radix magna, gustu acris & feruida sternutationes irritat. Folium oleæ, spinosum: caulis lanuginosus, tenuis, ferulaceus, indigenarum cibis expetitur, tingens quidquid sit cum quo decoquitur: flos aspectu gratus, inodorus, æstate prodit. Carere semine Plinius tradit. Semen edere Columella testatur hoc versu in Horto,

Iam Siser: à Sirióque venit quæ semine radix.

Ac rursum cap.3.11. cùm præcipit Rapi, Napi, Radicis Syriacæ Februario semen obrui, si æstiuus fructus expectetur. Serapio ex Dioscoride refert Struthij radicem

esse

esse acrem, longam, & teretem, quæ in nostris exemplaribus desiderantur. Ara-
bes *Condes, Condisum, & Aslengi* nominant. Bellunensis radicem esse scribit, plan-
tæ foliis spinosæ carduorum modo, crassitie pollicis, intus subflauam, nigram
foris, odore & gustu acrem: eius decocto lanas, laneósque pannos sordidos ab-
stergi Damascenos seplasiarios eius decoctum immiscere confectionibus paratis
è melle ac sapa, idque candoris tantum conciliare, vt ex Amylo & saccarho puris-
simo constare videantur: quinetiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu
diuellantur. Constat eius radice in globos coacta syros vestium, linteorum, in-
dusiorum sordes ac inquinamenta eluere, saponis aut lixiuij modo. Ab hoc igi-
tur Struthio siue Arabum condiso Saponaria tum facultatibus, tum notis multis

STRVTHIVM, Fuchsij.

SAPONARIA Minor, Dalechampij.

differt: eam tamen Fuchsius pro Struthio depinxit. Saponariam aliam à qua-
dam similitudine cum superiore hîc depictam facit Dalechampius, & minorem
cognominat, quæ in asperis & saxosis fruticat, radice crassa, longa, nodosa, bra-
chiata, è rufo nigricante, ramulis multis, amplum terræ spatium occupantibus,
gracilibus, nodosis, prolixitate sua & copia terram operientibus, foliis ad genicu-
lorum interstitia prodeuntibus, alsinæ similibus, acutioribus, villosis, flore vio-
læ aut saponariæ, puniceo, numeroso, procul intuenti nitente, semine copioso in
vasculis oblongis, ocimoidis minoris figura, floret Maio mense. Totius plantæ
sapor amarus est.

Cap. 299. histor.
Forma.

CALATHIANA. CAP. XVI.

Nomina

INTER stirpes quarum flores calathi siue campanulæ effigiem exprimunt, nulla sanè est quam hæc coloris venustate non superet, quæq; iustiore de causa inter coronarias sit habēda, Calathiana viola Plinio dicta peritorum herbariorum sententia, & viola autumnalis, Gallis *violette d'automne*, Germanis *Blauvu leliekens*, id est, cæruleū lilium. Cordi Pneumonante, quam à Germanis *Lungenblumen* vocari refert. Eadem Ananiensibus vulgò *Pettimborsa* vocatur, Matthiolo teste, cum *Mettimborsa* dicere debuissent, quod tot viribus polleat, vt non aliter quàm gemma crumenis sit asseruāda, aut quod tot viribus præstet, vt ex eius vsu medici auri & argenti copiam in crumenis reportent. Eam is graphicè depinxit, & gentianæ minoris speciē facit, gentianam minimam appellans. Caules edit dodrantales, tenues, geniculatos, folia oblonga, angusta, bina ex aduerso sita, ex quorum sinubus, idq; in verticibus cauliculorum, speciosi flores exeunt, longi, caui retroflexi, sursum hiantes, inferius angusti, superius latiusculi, calathi seu campanulæ specie, in cæruleo saturato purpurei, alicubi candidi, duobus tribúsve staminibus candidis: semen exiguum in rotundis & oblongis capitulis. Radices tenues, longæ, numerosæ, & in plures diuisæ. In totum verò sine odore, inquit Plinius, minutóque fo-

Lib. 2. hist. c.151.

In c.3. lib.3.

Forma.

Lib.21. c.6.

CALATHIANA, *Viola.*

CALATHIANA *Verna, Dalechamp.*

CAMPANVLA, *Pratensis.*

lio cala

lio calathiana, munus autumni, cæteræ veris. Nascitur campestribus vliginosisq; locis, & in pratis, atque etiam in excelsorum montium siluis carentium, opacis, ac meridionali sole non illustratis partibus, fine Augusti mensis & Septembris floret. Calathiana viola calida est, gentianæ cuius species videtur, facultate quodammodò similis, multò tamen imbecillior. Recentiores efficacem esse aiunt aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus. Huic iungimus ex Dalechampio istam, quæ calathiana verna iure dici debet, siue Thylacitis, à floris figura, θύλακον, id est, saccum culeum, folliculúmve referente. In pratis editissimorum iugorum Iuræ montis prouenit, radice breui, gracili, candida, parum fibrata, caule singulari, palmum alto, nodoso, foliis paucis, centaurio minori similibus, paulò longioribus, binis semper caulem ex aduerso complectentibus, veluti cauo alarum sinu anagallidis modo, ex interiore sinu pediculus vnus, interdum geminus prodit, florẽ sustinens, calatho vel folliculo similem, è cæruleo purpurascentem, albis intus staminibus, floret Maio & Iunio mensibus. Ad idem genus referenda Campanula pratensis, in pratis & riguis locis proueniens, radice breui in fibras multas diuisa, è luteo subfuscas. Cauliculis multis fruticat, pedalibus: folia longa & angusta ex iis prodeunt, ex aduerso inter sese ordine disposita, alarum modo explicata, quod in aliis Campanulæ generibus non conspicitur: flos purpureus violaceus in caulium vertice micat, sæpius simplex & vnicus, interdum geminus, aliis campanulis similis: sapor vt & in aliis egregiè amarus.

Locus. Tempus. Temp. & Vires. Calathiana alia, seu Thylacitis. *Locus.*

MARIANA VIOLA CAP. XVII.

BELGAE plantam hanc violam marianam, vulgò *Mariettes* appellãt, & *Violettes de marie*, quod illi muneri, inquit Pena, elegantiæ florum causa, primi dederunt Mariæ Hungaricæ heroinæ illi bellicis facinoribus nobilitate: vel, vt scribit Gesnerus, hoc nomine recenti sic nuncupata est, à Diua virgine propter pulchritudinem floris conficto, folia primùm habet longa, lata, aspera nonnihil hirsuta, vulgaris buglossi foliis nigriora, minora, minúsq; aspera. Caules deinde profert secundo anno culta in hortis rotundos, rectos, ramosos, aliquantùm etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora, flores in summis virgis erumpunt oblongi, caui, venusti & suaues per oras incisuris quinq; diuisi, colore sæpius ex cæruleo purpurei, nonnunquam candicãtes, in quibus duo triáve stamina candida, hi priusquam dehiscant quinquangulares sunt, subnascuntur capitula rotunda, breuia, aspera, quinque etiam angulis constantia, concaua, superiore parte latiora & retusa, in quorum medio semen concluditur exiguum, colore castaneæ, radices sunt longæ, crassæ, candidæ, obliquas radiculas spargentes, non ingrati saporis. Nasci in aridis, saxosis, & opacis locis testatur Matth. calidioribus Italiæ, & Galliæ inferioris infrequens est. Belgæ in hortis colunt. Iunio, Iulio & Augusto mensibus flores producit, semen interea maturescit, neque enim simul, sed particulatim floret. Matthiolus cum multis aliis plantam istam

Nomina fol.137. In Hort. *Forma.* *Locus.* In cap.18. lib.4. *Tempus.*

VIOLA *Mariana, Medium Dioscoridis.*

Medium

Medium Dioſcoridis eſſe exiſtimat, qui in vulgatis Dioſcoridis & Plinij codicibus falsò folia iridis legi in deſcribendo Medio cenſent, cum in aliis codicibus & Oribaſio ſeridis folia legerent. Medion, inquit Dioſcorides, in petroſis & opacis naſcitur, folia habet ὅμοια σέρεως (ſic legitur in veteri codice teſte Andrea Lac.) id eſt, ſimilia ſeridi, caulem tricubitalem, florem grandem, purpureum, rotundum, ſemen cnici, minutum, radicem dodrantalem, craſsitudine baculi, guſtu acerbam. Eadem prorſus Oribaſius habet. Ex qua deſcriptione ſic emendata, violam marianam, vt ſi quæ alia planta, medion referre cenſent, cui lectioni & ſententiæ Pena lubens aſſentitur. Noſtra enim momoria, inquit, cultu hortenſi florum calathis longè ſpecioſiſsimis tantam magnitudinem hæc viola aſſequitur, vt inſtar calicis aut poculi poturis voluptatis cauſſa vinum contineant. Sunt namque nolæ oblongæ effigie, nonnullis laciniosis crenis, cærulei, aſpectu venuſti, interdum purpuraſcentes, interdum dilutiores & candicantes, emergentes ab imo calice, quibus reflexis aut elapſis, in vtriculis aut florum baſi rapunculo aut trachelio ſimili, clauduntur triquetra ſemina, numeroſa, acetoſæ colore, figura & magnitudine. Bicubitales caules toti, & alæ hirſutæ ab imo folia habent longiora, latiora, quàm Tunicæ, villoſa, rigida minùs quàm Lycopſis aut pulmonaria vulgaris, intybi ſeu ſeridis potiùs domeſticæ quàm ſilueſtris, quæ lacinioſa eſt. Radix autem tenera candida, eſculenta, palmũ longa, rapunculi ſimilitudine, vti ſemen & flores, ſed duplò maior, nec guſtu multùm diſpari: ſiquidem in acetariis rapunculi modo eſitatur. In Belgij & Angliæ ſiluoſis frequens naſcitur, ſed minor & ſtrigoſior culta in hortis paſsim eo poſtea incrementi progreditur, vt longè maior, adultior, ſuauiórque edendo ſit. Calidioribus Italiæ & Galliæ inferioris infrequens magis figura ad Medium quàm facultatibus alludit, ſiquidem dulcis acriuſculáque eſt, miniméque adſtringens percipitur. Dodonæus deſcriptioni Medij, violam marianam non admodùm reſpondere arbitratur, ac potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilueſtre videri.

Lib.4.c.18. — In Ad. fol. 137. — De flo.c.7.

CAMPANVLA CAERVLEA. CAP. XVIII.

Nomina

VLGVS Campanulam vocat, quidam *Beluedere*, quamquam ab Italorum *Beluedere* prorſus diſtet, Germani *Blauuullokxkens*, id eſt, cæruleam campanulam, Galli *L'herbe aux cloches bleües*.

Forma.

Campanula hortenſis, folia promit circa radicem & imum caulem oblonga, anguſta, obſcurè virentia, inter quæ caulis ſurrigitur ſtriatus concauus, bicubitalis, tricubitalíſve, circa quem folia & flores ad vertices in ſingulis pediculis ſinguli, ſimiles, ſed maiores & patentiores quàm rapunculi, calathi vel cãpanulæ ſpecie, ambitu & quaſi vnico folio conſtantes, ſexangulo, ſæpius cærulei, interdum candidi, in quibus & candida aliquot ſtamina. Capitula ſuccedunt rapunculi capitibus ſatis ſimilia, ſed paruis foraminibus peruia, in quibus ſemen perexiguum: radices candidæ, tenues, fibratæ. Cauliculis & foliis vulneratis lacteum ſuccum remittit.

Campan. ſilueſt.

Forma.

Eſt huic planè ſimilis Campanula ſilueſtris, niſi minor omnino eſſet, & prima folia terræq; proxima lata eſſent & pauca, violæ nigræ foliis ſatis ſimilia, non tamen tam magna, alia verò folia oblonga & anguſta, flores ſimiles, cærulei, radices tenues. Lac quoq; hæc copioſiùs fundit. Campanula minor rotundifolia à Lobellio & Pena dicitur, atque ita expreſſa eſt.

Locus.

Prior in hortis voluptatis cauſa, & ad coronas ſeritur, altera iuxta aruorum incultos margines & ſepes naſcitur.

Tempus.

Illa Iunio & Iulio menſibus floret, hæc etiam Auguſto.

Lib.1. hiſt. cap.21.

Campanula hortenſis Iaſione Theophraſti videtur eſſe, ſic enim is ſcribit de florum differentiis tractans. ἔνια δὲ καὶ μονόφυλλα φύεται, διαγραφὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ δ' τῆς ἰασιώνης. οὐ γὰρ κεχώρισται ταύτη ἐν τῷ ἄνθει τὸ φύλλον ἕκαστον, οὐδὲ δὴ τοῦ χειείου (lege χωείου) δ' κάτω μέρος, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄκρων

ἀποφυ

CAMPANVLA Cærulea, siue hortensis.

CAMPANVLA Minor rotundi folia, Lobellij.

ἀποφύσεις γωνιώδεις. Id est, nonnulli flores etiam vnico folio natura constans, delineationem tantum plurium ostendentes, vt flos Iasiones. Non enim singuli flores in folia diuiduntur neque sanè conceptaculi pars inferior distinguitur, sed ex superiore parte proiecturæ angulosæ exeunt. Quę Plinius non satis perspicuè conuertit his verbis. Iasione vnum folium habet, sed ita implicatum vt plura videantur. Quidam legunt, Iasione vnum folium in flore habet, & cætera. Theophrastus enim non ait Iasiones folium implicatum esse, sed indiscretis foliis sic designatum, vt plura videătur, quamuis vnicum sit, qualis figura floris est in campanulis, tracheliis, digitalibus, & voluuli generibus, cuius speciem esse quidam ideò suspicantur, quod eodem Plinio auctore, Iasione olus siluestre habeatur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, concilium vocant. Sed hæc etiam campanulæ competunt. Nam eius flos vnico folio absoluitur, quamuis plurium similitudinem præseferat, & huius superior pars angulosa est, præterea olus esse potest cum sit edulis: repunt & in terra radices, quare citissimè stirps vna propagatur. Iam verò hortensis florem interdum candidum esse diximus, siluestris verò vt hortensis candidum esse posse quis negauerit? Mattiolus campanulam pro phyteumate pinxit, quod id, semen, campanula verò capitula perforata

Lib.21.c.17.

LACTESCENS Campanula maior, Lobell.

Lib.22.c.22

In Cap.125 lib.4.

CAMPANVLA Lutea Linifolia, Penæ.

forata habeat. His duas alias campanulas subiungemus ex Lobellio & Pena. Prior est Campanula lactescens maior, Pyramidalis Lutetiana, quòd plus aliis omnibus lactis fundat lactescens meritò dicta, cuius ima folia Solani hortensis, & Violæ martiæ media læuia; ex atro virentia, radix fibrata, Violæ marianæ, turgida lacteo succo, adeò viuaci, vt vel tâtillo frustulo infosso repullulet. Caules emittit tenues ternûm & quaternûm cubitorum, à medio summo tenus foliis angustioribus, longioribus, copiosis, floribus amœnis, cæruleis, campanulæ cæruleæ maioribus, nolas item exprimentibus cinctos, in acumen Pyramidis ritu fastigiatos, vnde Pyramidalis dicta. Belgio est hortensis nullius vsus adhuc comperti. Hæc Lobellius. Alia est Campanula Penæ, linifolia, palmaris herbula, perelegans, in deuexis montis Lupi, qua ad Septentrionem vergit, folio lini aut polygalæ: flore luteo peramœno, volubilis, maior quàm pro plantæ magnitudine. Rara est herba, & digna cognitu. Hæc Pena.

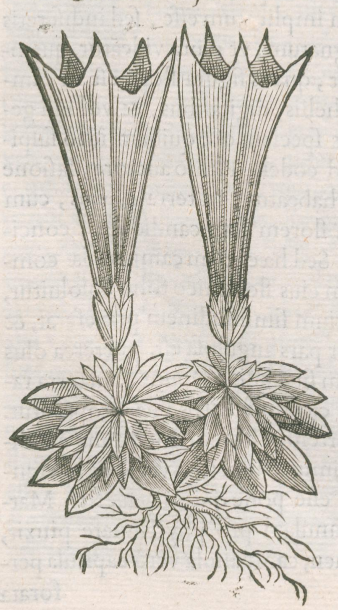
GENTIANELLÆ. CAP. XIX.

Nomina

Forma.

GENTIANELLAS has à facie & facultatibus gentianæ similibus Dalechampius appellauit, alteram latifoliam, quæ quorundam est Helleborine siue Epipactis, alteram angustifoliam. Potest & hæc thylacitis minor dici, illa thylacitis maior, quæ radiculas mittit, breues, ex albo in luteum vergentes, fibratas: cauliculos humiles, angulosos, ex vna radice multos, folia centaurij minoris, aut Anagallidis, maiora, nonnunquam gentianæ aut veratro albo in ea paruitate non absimilia, vnde Gentianellæ & elleborines nomen: florem speciosissimum, ianthinum, calathi figura, ad plantæ portionem amplum, lineis quibusdam velut æratis intus virgatum, apicibus vt in liliis, extantibus, sed purpureis, obeliscum candidum cingentibus, minutis seminibus plenum, ac eius supremum tegumentum pileo simile sustinentibus. Crescit in aridis, niuosis, perflatis, montosis. Amarissimus est totius plantæ sapor, ideóque iocinoris vitiis nempe regio morbo & obstructionibus auxiliatur, pari cum gentiana facultate, cui amaritudine non cedit. Allobroges *Reperet* nominant, vt & proximè describendum, aiúntque etiam nolentes pedere qui sumpserint, vi efficaci ad flatus discutiendos, quod & de asinis onopordo pastis tradit

GENTIANELLA, Minima latifolia.

GENTIANELLA *Angustifolia.*

tradit Plinius. Gentianellæ angustifoliæ radix latiùs spargitur, & surculosior est, folium oblongum, angustum oleæ simile: flos ex oblongo & herbaceo calice profertur angustior & breuior quàm in superiore, foris cæruleus, albis lineis virgatus, in quinque foliola diuisus, ambitu serrato. Cæterùm idem sapor, amarissimus scilicet, idem nomen, *Reperet* enim vt superiorem vocant, eadem vis ac facultas: ad colicos enim dolores, ad tormina, regium morbum, cachexiam à rusticis laudatur, floret vtráque mense Aprili. Eandem esse opinor, quæ à Clusio Gentianella verna minor nominatur, à quibusdam cantabrica.

Lib.27.c.12.

TRACHELIVM. CAP. XX.

Nomina

IN iis quoque numerandæ plantæ hîc depictæ, quæ flores campanulæ siue nolæ specie habent, & ob venustatem coronis inseruntur, à veteribus silentio prætermissæ, à recentioribus Trachelij nomine designatæ. Est autem Trachelium Germanis *Halszkraut*, id est, Ceruicaria, à ceruicibus collíque partibus vicinis, internis & externis, quibus tumefactis & vlceratis multùm opitulatur, vnde Vuularia ab vua etiam dicitur, à Fuchsio Campanula, ob florum similitudinem, qui campanam planè referunt, quibusdam Archangelica, Gallis *Gantelee*, vel, *Gans de nostre dame*. Est autem trachelium duplex, maius, & minus. Maius caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentem: folia oblonga, hispida, rigida, ad imum latiora, supernè acuta & ambitu crenata, vrticæ habitu & superficie: flores, secundum caulem calathi aut campanæ figura, rapunculo similes, aut violę marianæ, minores, per ambitum quinque simpliciter incisuris, sed profundioribus diuisos, intus aliquantulum hirsutos, candidos plurimùm cæruleos, interdum dilutè purpureos, in medio luteum quid prominens obtinentes. In summo caulis vertice primi flores apparent, deinceps versus imum exoriuntur, quibus marcescentibus semen in rotundis capitulis exiguum & cinericium prouenit vt in rapunculo. Radix est candida, & varie intorta. Trachelium minus caule superiori simile est, sed breuiori: folia sunt longiuscula, minora, candidiora, nec tam altè crenata, rapunculi aut saluiæ, pilosa: flores pulchelli, calathi aut campanulæ figura, ianthini, & dilutè pupurei in summitate caulis exeunt, magis congesti quàm in superiore, rapunculi sapore, primóque vere acetariis etiam adduntur. Trache-

Cap.163. hist.

Forma.

Dod. lib.2. cap.20.

Forma.

TRACHELIVM, *Maius.*

Locus.

Tempus.

Temp.& Vires.

Dod.lib.2. cap.20. Fuch. 1.ca. 163.

TRACHELIVM, *Minus.*

lium vtrumq; gignitur in aridioribus locis secus pratorum margines, & crebrò senticosis locis. Seritur etiam in hortis florum gratia. Iunio, Iulio, & Augusto mensibus floret. Gustu adstringit, atque ob id exsiccandi vim illi inesse coniiciendum. Quare decoctum ipsius in aqua vnicè ad dolores & inflammationes colli & faucium internas, & ad oris exulcerationes, aliáque eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud dubiè ad alia quæuis vlcera ob insignem quam obtinent in exsiccando facultatem.

CYNOCEPHALVS. CAP. XXII.

Nomen

Lib.30. c.2.

PLANTAM hanc cynocephalum ideò vocant herbarij, quòd seminis conceptaculum caluam canis cute & carne exutam repręsentet, siue ea sit cynocephalia à Plinio memorata, qua ad euocandas mortuorum vmbras vtebantur, ob id fortasse, quòd caput canis apud Aegyptios sanctissimi & loco numinis habiti, seminis huius plantæ loculus, vt diximus, referat, ac propterea diuinam ea gens existimaret, & ad incantationes, & contra omnia veneficia valere crederet, siue alia quæuis herba à veteribus non descripta. In agri Monspeliensis sepibus, dumetis, aggeribus, parietinis nascitur, radice fibrata, caulibus multis, cubitalibus, teretibus, ramosis, ex interuallis rami subiecto latiore folio è caule prodeunt, folia in surculis temerè & nullo ordine disposita, nigricantia, longa, angusta, acuminata, sed minimè pungentia: flos calatho similis aut labro, luteis seminibus plenus, sic fissus vt superior pars quasi duorum foliorum coalitum ostendens, inferiore productior appareat: color floris venustus, & in roseo candicans, qualis in maluæ & alceæ flore spectatur. Vasculo copiosum semen continetur, antrorsum oblongo, retrorsum lato, duobus veluti narium foraminibus, & tanquam porrecto rostro, eaq; figura caluam canis prorsus exprimente, vnde & nomen. Quidam antirrhinum verum esse volunt.

Locus.

Forma.

CYNOCEPHALVS, *Plinij.*

DIGITALIS. CAP. XXIII.

Nomina

VETERES plantæ huius non meminisse id indicio est, quod Græco Latinóque nomine destituta sit, quamobrem Fuchsius Digitalem appositè nominauit, quod digitalis, siue munimenti digiti in suendo speciem flores præbeant, Germanis *fingherhuet*, & *fingherkraut*, Gallis *Digitale, Gant nostre dame*, & *Doigtier*, nonnulli campanulam siluestrem, & nolam siluestrem. Duûm est generum. Vna purpureos flores habet, quæ digitalis purpurea, altera luteos, quæ digitalis lutea nominatur. Duas alias species, addidit Dodonæus, digitalem floribus candidis, aliam floribus subluteis, seu pallentibus. Vulgatissima est digitalis purpurea, folia habens longa, lata, ambitu serrata, dilutè virentia, verbasci quodammodo similia, minora tamen, minúsque lanuginosa: caulem rectum, rotundum, cubitalem, aut bicubitalem, à cuius medio sursum versus vno ex latere duntaxat eleganti serie flores multi deorsum versus dependent, calathi oblongi figura, dactylothecis propemodum similes, ex rubro purpurei, punctis quibusdam candidis picti cælatíve, quos vascula sequuntur rotunda, in quibus semen, gustu ingrato, & odore putidiusculo. Radix fibrata est, viscida, nigricans. Huius digitalis feracissimæ sunt regiones, quæ ad Aquilonem sunt: meridianis calidioribus ferè deest. Sed in Francia, Belgio, Anglia vbivis nota, in mõtibus vmbrosis & saxosis locis prouenients. Seritur etiam

Genera. Fuch.c.342. De flo.c.11.

Forma.

Locus. Pena fol.245.

Tempus.

DIGITALIS, *Purpurea.*

DIGITALIS *Purpurea, aut alba Lobellij.*

DIGITALIS, *Lutea.*

Tempus. in hortis. Floret Iulio potißimum menſe, deinde ſemen producit. Digitalis lutea (Digitalis lut. *Forma.*) folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil ſerrata, flores luteos, forma ſuperioribus ferè ſimiles. Non deſunt qui digitalem verbaſci ſpeciem faciant, & θρυαλλίδα nominent, quæ & λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia, craſſa, & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta qualia minimè digitalis, quæ tam craſſa & hirſuta non habet, vt in lucernis ellychnij vice eſſe poſsint, cùm perquàm amara ſit hæc herba, calidam ſiccamque eſſe & abſtergentam perſpicuum (*Temper. & Vires.*) eſt, ita vt vbi opus eſt extenuatione, abſterſione, purgatione, obſtructionis liberatione, efficax eſſe poſsit. Hodie tamen nullus huius in medicamentis eſt vſus. Flos ſolus ſola venuſtate & forma placet. hac frequenter vtitur Morescotus medicus in concoctionibus purgatiuisque potionibus

VINCA PERVINCA. *CAP. XXIIII.*

Nomina QVAE vulgò vinca peruinca, Officinis peruinca, Gallis *Peruenche*, Italis *Prouenca*, Germanis *Yngrien*, quòd ſemper vireat nominatur, à peritis herbariis ea eſſe exiſtimatur quæ Dioſcoridi clematis prior, & clematis Daphnoides, aliis myrſinoides, & polygonoides dicitur. Clematis quidem, vt & cæteræ clematides, à viticularum ſobole ſarmentoſa, quæ κλήματα Græci vocant: Daphnoides à foliorum lauri, quam folia eius habent, figura: vinca peruinca, quòd humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat, vicina quæque vinciens, auctore Fuchſio. Vix tamē reperias hanc viticuloſis virgis obuias plantas irretire. Plinius clematida Aegyptiam appellat. Alibi vincamperuincam, & alio nomine chamædaphnem dici tradit, quòd ſcilicet humilis videatur laurus, vt nomen ſonat. Non eſt autem cur eam chamædaphnem putes, inquit Fuchſius, quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt. Hæc enim à vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa éſt, & ſeorſum illam chamædaphnem depingit Plinius, vt ſit illi duplex chamædaphne, vna Dioſcoridis & aliorum chamædaphne, altera quam alio nomine vincamperuincam appellant. Clematis daphnoides, vt deſcribit Dioſcorides, ſarmenta habet exigua, iunci craſsitudine, (μικρὰ vulgata exemplaria, Oribaſius & Paulus, alij μακρὰ legūt, id eſt, lōga: & Plinius clematidem hanc longam tenuémque dixit, quam lectionem etiam prouerbiū approbat, quo clematis Aegyptia ioco dici ſolebat in eos qui corpore præter modum procero & gracili, atque atro colore eſſent) folium paruum, lauro figura & colore ſimile, ſed multò minus. Plinius. Eſt & alia clematis, inquit, Aegyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoides, ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri, longa, tenuíſque, aduerſus ſerpentes, ac præſertim aſpides, ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maximè gignit. Ex quibus poſtremis verbis colligit Cornarius legendum eſſe in Dioſcoride, φύεται ἐν αἰγύπτῳ, ideſt, naſcitur in Aegypto, & non φύεται ἐν εὐγείοις, vt publici Dioſcoridis codices habent. Nam alioqui temerè repeteret Dioſcorides in fine capitis,

Lib.24.c.15. Lib.21.c.11. Cap.134.hi. Lib.24.c.15. Lib.4.c.6. *Forma.* Lib.24.c.25 Embl.6. lib.4.

VINCA PERVINCA.

PERVINCA Maior, Lobellij.

tis, φύεται ἐν χέρσοις, id eſt, naſcitur in terrenis incultis. Hanc plantam noſtram eſſe vincam peruincam, etiam mulierculis notam tum facies, tum facultates teſtantur. Multas enim tenues, longas, teneras, flexiles, virentes viticulas humi ſpargit, & huc illucque ſerpit, folia laurea, ſed minora, ſemper virentia, ex interuallis bina ex aduerſo promit, flores cærulei ex cauliculis quinis foliolis diſtinguuntur, borraginis floribus quadantenus ſimiles, ſed maiores & inodori, aſpectu tamen multò gratiores, idcirco in coronas præſertim hybernas adnectuntur, radix fibrata flaueſcit. Eſt & Clematis ſiue Peruinca maior, quæ peramœna florum duplicatione, inquit Lobellius, & incremento, coloris ex purpureo rubentis in Belgij hortis variat. Nemoroſis vmbroſiſq; tractibus, & ſenticetis, atque agrorum marginibus gaudet. Perpetuo vireſcit, Martio tamen & Aprili potiſsimum floret. Clematidis folia cum caulibus in vino pota, auctore Dioſcoride, alui profluuia & dyſenterias ſedant, ſubdita in peſſo cum lacte & roſaceo aut cyprino dolores vuluæ ſanant. Ipſa commanducata dolorem dentium finit. Impoſita venenatarum beſtiarum morſibus opitulatur. Narrant & demorſis ab aſpide auxiliari. Galenus eadem omnino tradit. Clematis daphnoides, quam qu dam myrſinoides, alij polygonoides appellant, profluuiis alui & dyſenteriis cu n vino pota prodeſt, dentiúmque dolores manſa mitigat, tum vteri quoq e doloribus in peſſo admota vſui eſt. Paulus ſiccandi facultati id tribuit, quod diarrhœam dyſenteriámque ſanet, & dentium dolores mitiget, & contra venenatorum morſus rectè imponi tradit. Eaſdem eſſe peruincæ facultates guſtus demonſtrat: guſtanti enim amara eſt, nonnihil calida, adſtringens. Quare ſiccat citra mordicationem, & vt ex codice manuſcripto citat Fuchſius, ſanguinis ex naribus profluuio mirum in modum prodeſt: item iis qui ſanguinem vomunt, aut ſpuunt. In ſumma omnem ſanguinis fluxum ſiſtere aſſerit. Quibus accedit pictura & deſcriptio eiuſdem, quæ vtraque ad amuſsim peruincæ noſtræ reſpondent.

Locus. *Tempus.* *Lib. 4. c. 6.* *Vires & Temper.* *Lib. 7. ſim.* *Lib. 7.* *Cap. 134. hi.*

PRIMVLAE VERIS. CAP. XXV.

QVOD primo vere erumpant & floreant primulæ veris Officinis dictæ ſunt, & herbæ paralyſis, & Arthetica, cum arthriticæ dicendum eſſet, Gallis *Brayes de cocu*, *Prime vere*, Germanis *Schluſſelblumen*, Italis *Bracche di cuculo*, *& fior di primauera*. Harum ſpecies & varietates multæ. Eſt enim quæ flores luteos profert, odoratos, Germanicè *Geelſchluſſelblumen*, *Himeſchluſſel*, *& Sanctus Peters ſchluſſel*. Eſt & quæ pallidos in luteo, odoris expertes, Germanicè *Vueiſzhimelſchluſſel*, *& Schluſſelblumen*. Hæ in hortos tranſlatæ & cultæ florum multiplicata fœtura & magnitudine variant. His addit Dodonæus aliam, primulam veris minorem. Pena & Lobellius ſiluarum primulam. Primulæ veris priori folia candicāt, rugoſa ſunt, betonicæ

Nomina *Genera.* *Lib. 1. c. 81. fol. 244.* *Forma.*

PRIMVLA Veris prior, Matth.

PRIMVLA Veris altera, Matth.

ſimilia, ſed maiora, nec ambitu inciſa, digitalis purpureæ vtcunque ſimilia, humi ferè ſtrata, aut parum ſurrecta, è quibus mediis ſcapus erigitur tenuis, rotundus, nudus, incanus, palmaris & ſeſquipalmaris, in cuius nutante vertice flores è caliculis denticulatis vmbellæ inſtar depēdent, lutei, odorati, ceræ nouæ odorem & colorem referentes: deinde capitula, in quibus eſt ſemen. Radix candida eſt & fibrata. Huic ſimilis eſt primula veris altera, niſi foliis eſſet grandioribus paulò, & latioribus, floribus iiſdem, ſed in album palleſcentibus, aut ferè albis, odoris nullius. Sed quæ, inquit Pena, in hortis Anglicis & Northmanicis colitur, florum maiorum prouentu & fœtu multiplici, triplò aut quadruplò omnium primularum magnitudine & elegantia prima eſt. Hanc Lobellius ſic expreſſit. Primula ſiluarum ex ſuperioribus facile dignoſcitur, differt enim floribus duntaxat, qui ſinguli languido pallore, puſilli, palmo breuiores, ſingulis cauliculis ſummis inſunt, folia, ſapor, odor, vſus non diſsimilia. Sæpius nemoroſis, & vmbroſis conuallibus gaudet, in Anglia, Delphinatu, Sabaudia, Belgis & Gallis hortenſis. Eadem huic eſt, aut certè ſimillima, quæ Verbaſculum minus Dodonæo dicitur, ſeu Primula veris minor, foliis paruis, albidis, primulæ veris alteri prorſus ſimilibus, è quorum medio cauliculi erumpunt ſinguli ſingulos

PRIMVLA Hortenſis Anglica, Lobell. & Pen.

fol. 244.

SILVARVM Primula, Lobellij.

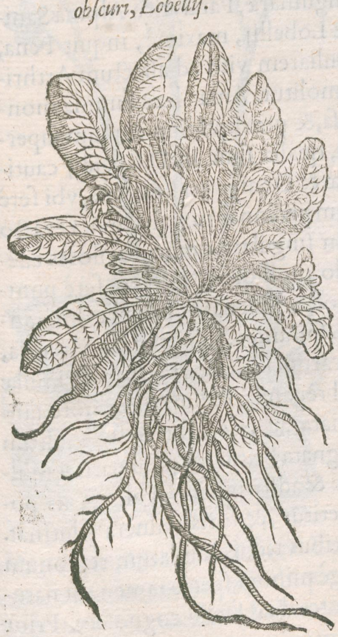
PRIMVLA veris minor, Dodon.

gulos flores ferentes, odore, figura, colore eidē Primulæ similes. Aliam Primulam siluarum Lobellius ostendit, floribus obscurè viretibus, fimbriatis, rugosisq; plicis, Londini hortis frequentē, alioqui cæteris similem. His inserenda ex Lobel. Primula veris flore gemino, altero alteri innato. Præterea siluarum Primula veris flore specioso, multiplici, à Lobellio etiam depicta. Dioscorides verbasci differentiis quem φλόμον Græci vocant, subiicit. Sunt(inquit) & phlomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, similes: quas Ruellius Primulas veris putauit. Ruellij iudicium sequuntur, Dodonæus & Fuchsius,

Lib.4.c.99
Lib.3. c.12.
Lib.1.ca.81.
Cap.326. hist.

SILVARVM Primula floris obscuri, Lobellij.

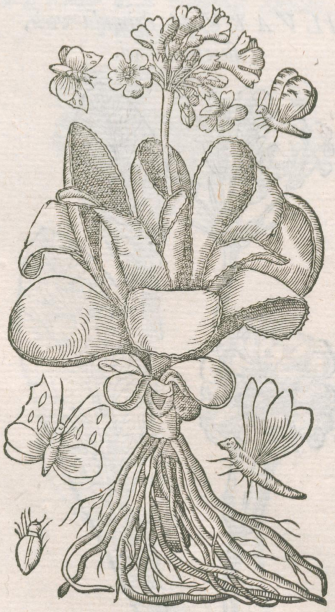

SILVARVM Primula veris, flore multiplici.

quibus Matthiolus haudquaquam assentitur, quod istarum Primularum folia non sint hirsuta, inquit, nec etiam rotunda, sed alteri læuia, alteri crispa, lactucæ aut dipsaci modo. Adde quod florum quos phlomides proferunt, neque Dioscorides, neque veterum vllus meminit, qui verbasci genera recensent, id quod in herba paralysi Dioscorides non prætermisisset, cum hæc omnium prima aureis floribus emicet, verq; nouum nuntiet. At harum omnium folia, inquit Pena, cum sint ambitu rotundiore quàm maioris verbasci, & caulis nonnullarũ foliaq; sint hirsuta, cur neget ille phlomidas esse? Certè vires & tota facies planè thapsi contra suadent, consensusq; experimenti apud omnes regiones, quæ modo vnã quampiã harum habeant, paralysis herbam vocant, quo nomine propter insignes facultates fuit etiam phlomus donatus. Igitur & hæ phlomides. Ea quæ luteos flores habet gustu non ingrato, in olere, placentulis, & acetariis admodũ vtilis capiti, neruis, & humorum ex decubitu putredini, aut inflammationi, eoq; vulneraria habetur. Hæc ex Pena. Verisimile est quod arbitrantur quidam hanc plantam esse verbascum syluestre, ex Theophrasto memoratum ab Athenęo, lib. 15. inter flores vernos, vt Anemonen montanam, Anemonen pratensem, Herculis flammam, & Lychnida, quam interpres genicularem vertit. Recentiores, inquit Fuchsius, verbasculis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto vesicæ renumq; obstructiones soluuntur. Succus herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata, & liuentia. Quod verò hæc eadem possint, temperamentum eorumdem palam docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara, & modicè acria sunt, vt hoc nomine desiccandi & detergendi facultatem quam illis Galenus adscribit, habere nemo dubitare debeat. Nostri etiam temporis herbarij calida & sicca esse statuunt. Mulieres formæ studentes, succo è floribus illorum expresso faciem illinunt, qui maculas rugasq;, & alia eiusdem vitia mirificè deterget. Primulis adnumeranda, quæ Sanicula à sanandis vulneribus, quibusdam Auricula vrsi, veriùs Arthritica, vel Paralytica nominanda, Lunaria arthritica Gesneri, Britanica Anguillaræ, Paralytica Alpina Sanicula Penæ & Lobellij, maximè, inquit Pena, propter peculiarem vim ad affectum Arthriticum quẽ amolitur. Amat hæc summa montium præcelsa, & præruptarum rupium supercilia petrosa, qualia sunt in D. Claudij cautibus, Clauenæ & Oeniponti finitimis, vbi ferè totam æstatem perennat nix, qua inuita exacto verè mittit in singulari cauliculo, flores erectos pediculo molliore & inflexo, ferè puniceos, aut ex roseo albicantes, visum exhilarantes, suauiterq; spirantes: folia albida, virentia, crassiuscula, carnosa, & læuiora quam Primulæ veris, nõnihil repanda, & limbo crassiore tantillum fimbriata ac circinata: radix multùm fibrosa, & cognata Primulæ: gustu pariter multum exsiccãte & adstringente, vulnerariis potionibus expetitur, & foris vulnera glutinat. Hæc in montibus arduis calidarum regionum cauliculos & folia emittit maiora, interdum longè minora, specie tamen aut natura minimè diuersa. Qui hanc bene norit, sequentes duas facilè cognoscet. Prior

PRIMVLA Veris Pachyphyllos, siue Auricula vrsi, Matth.

Ca. 99. li. 4.

Fol. 244.

Vires & Temper.

Cap. 326. hist.

Sanicula.

Locus.

Forma.

Paralytica

PARALYTICA Alpina angustifolia, Lobel.

PARALYTICA Alpina minor, siue media, Lob.

AVRICVLA Vrsi Myconi.

Paralytica alpina Sanicula angustifolia maior,
folia Gnaphalij mōtani longiora profert : flo-
res multiplici fœtu vmbellæ instar in pedali-
bus & dodrātalibus mollioribus pediculis pur-
purascētes, aut ex roseo & albo cōfusis mican-
tes. Sanicula Alpina minor siue media, folio est
minore, tantillum crenato, floribus nō dispa-
ribus in cauliculo palmari & dodrātali : radix
multum fibrata. Est & Sanicula Alpina omniū
minima, vix vnciam & sesquiunciam æquans,
foliis itē carnosis, sedi folij cotyledonis mino-
ribus, summis oris fimbriatis & denticulatis.
Flos purpurascit. Hæc Lobellius. Diuersam ab
his plantā Auriculam vrsi vocauit Myconus à *Forma.*
foliorum figura pilis multis obsitorum eamq́;
pinxit & delineauit his ferè verbis. Radices
multas emittit tenues, ferè capillaceas, fuscas,
petris inhærentes, gustu adstringentes, circa
quas folia per humum repunt, borragini qua-
damtenus similia, in ambitu nonnihil lacinia-
ta, aspera, rugosa, crassa, neruosa, pilosa maximè
prope radices : ex iis enim ad foliorū exortum
magna pilorum congeries tomento cuidam &
veluti iubæ adsimilis enascitur. Eadē folia tam supernè quàm infernè villosa sunt
atque etiam in ambitu pili vbique rufescunt. Ex foliorū medio duo aut tres cau
liculi emergunt, rotundi, dodrantales, hirsuti, solidi, succosi, purpurascentes, cur
dulcedine adstringētes, in quorum fastigiis flores sunt cærulei, ex quinque folioli
compofit

compositi, & in horum medio stamina lutea, veluti ex vasculo grani hordei figura, sed maiore, in imo floris posito, exeuntia. Nascitur in vmbrosis montosisq; locis, nonnunquam etiam humidis. Aqua ex hac planta per organū vitreum destillata, ad frangēdum calculū siue in vesica, siue in renibus valde efficax est. Id quod Myconus vir bonus & doctus se experimento confirmasse asserit. Eadem aqua Hispani aduersus tussim vtuntur: quam ob caussam plantam hanc *Yerua Tussera* nuncupant: alij à foliorum copia, Peluda.

LILIVM CONVALLIVM. *CAP. XXVI.*

Nomina

PLANTAE istius aspectu pulcherrimæ flores, tum odorati, tum venusti meritò inter coronarios locum sibi vendicant. Lilium conuallium à natalibus recentiores vocant, Galli *Grand muguet*, quasi *Musquet*, Germani *Meyenblumle*, *&* *Meyenrysz*, ab iisdem natalibus.

Forma.

Folia bina, aut terna promit virentia, læuia, latiuscula, lilij foliis similia, sed minora, caulem tenuem, palmarem, circa quem à medio sursum flores parui, rotundi, hiantes, per summas oras denticulati, ac reflexi. Arbuti Palmæq; flori similes, candidi & odorati, relinquentes fructus rotundos, rubentes, non dissimiles baccis asparagi, sed minores, in quibus semen durum, & subamarum: radices tenues, longæ, aliquantulum geniculatæ, repentes.

Locus. *Tempus.* Li.4.ca.80.

In senticosis nemoribus, & vmbrosis conuallibus sponte prouenit. Hortis etiam expetitur. Circa calendas Maij mensis floret, Iulio fructus profert. Non desunt qui sentiant Lilium conuallium esse ephemerū Dioscoridis nō letale, nullis profectò ephemeri à Dioscoride descripti notis huic Lilio conuenientibus: eo tamen nomine Fuchsius id depinxit ac descripsit.

Pena fol. 61.

Nonnullis Hemerocallidam faciunt, sed perperàm. Alij putarunt esse Lilium inter spinas memoratum à Solomone, propter suauissimum odorem, etiamq; florem Lilij, qui niueus & pulchellus, Lilio similis quadātenus est, & odore suauissimus.

Lib.2.c.26. Lib.6.hist. cap.7.

Dodonæus vernum Theophrasti Lilium, quod statim post violā purpureā floret: ἐνιαχοῦ τοῦ ἦρος, inquit, ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρὸν ὕστερον τὸ κρίνον, καὶ τὸ φλόγινον, &c. Sic enim Gaza legit. Verè nonnunquam cum viola aut paulò post Lilium exit, & viola flammea.

LILIVM Conuallium.

Lib.6.hist. ca.7.

Quidam œnanthen Theophrasti à Dioscoridis œnanthe diuersam esse censent, flore albo, racemoso, instar labruscæ, suauiter olente, quam cùm Theophrastus inter vernos flores numerasset, subiungit: ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη, καὶ γὰρ τοῦτο ἐστὶ ἀνθικὸν μὲν, εὐῶδες δὲ τὴν φύσιν. Sic enim legendum, vt diximus, non ποῶδες, vt legit Gaza. Idest, similiter œnanthe quoque ex florum genere est, suauis odoris natura. Et mox, τὸ δὲ ἄνθος βοτρυῶδες καὶ λευκὸν καθάπερ ἀμπέλου τῆς ἀγρίας. Idest, flos œnanthes racemosus, albus vt labruscæ.

Temper. & Vires

Lilij conuallium flores & fructus calidæ siccæq; qualitatis participes sunt. Aiunt flores aduersus apoplexiā, neruorū resolutiones, vertiginem, morbū comitialē, atque alios ex cerebri frigida humidaq; intemperie morbos plurimùm prodesse: cor roborare, iecur, cerebrum. Hinc est quod eius herbæ succū aut decoctum syncope, vertigine, morboq; comitiali correptis, attonitis & phreniticis exhibeant

Fuchs. cap. ca.88.

beant Cæterùm incipienti elephanto, ne latiùs serpat, & altiùs radices agat, viam
præcludere scribunt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiẽdas ea etiam
vtuntur. Quin & ictis & commorsis à venenatis animalibus præbent: item ægrè
parturientibus. Sunt qui recentes flores vino macerent, & in vitreo vase diu inso-
lent, additis lauandulæ, & rosmarini floribus, aliisq; nonnullis aromatis, ex quibus
omnibus stillatitiam aquam vitreis organis eliciunt, qua ad supradictos omnes
corporis affectus vtuntur.

Matthi. in ca.120. li.3.

CARYOPHYLLVS INDICVS. *CAP. XXVII.*

Nomina

A SIMILITVDINE nostri Caryophylli altilis, flos hîc exoticus Ca-
ryophyllus Indicus appellatur, & flos Indicus, Germanis *Indianisch
blumen, & Indianischnegelim*, idest, Indicus flos, & Indicus Caryophyl-
lus, Gallis *Oeillet d'Inde*, cum veriùs flos Africanus Tunetanúsve di-
cendus sit, aut Caltha Africana, vt Gesnerus nominat, cognomine Indici nō pro-
bato, quoniam, auctore Dodonæo, primùm ad nos allatus sit ex Africa, cùm Caro-
lus V. Tunetum traiecisset: vnde Brabantis Flandrísq; vulgò *Thunisbloemē* vocatur,
Punica lingua Pedua, vt tradit idem Gesnerus. Cordus Tanacetum Perunianum
nuncupat, à similitudine florum tanaceti, & nomine Peru Americæ prouinciæ, ex
qua primùm in Europam illatus esse à Germanis creditur. Itali Othōnam. Huius
species sunt duæ Trago, maior, & minor: Matthiolo tres, floribus tantùm distan-
tes. Maiori caulis est procerus, bicubitalis aut tricubitalis, rectus, striatus, è nigro
rufescens, nodosus ramosúsq; è singulis nodis bini exeunt surculi, foliis densis, re-
ferti, oblongis, angustis, per totas oras serratis, Tanaceti, propemodùm pennarum
instar expassis, & ex aduerso sitis, quæ soli aut lumini obiecta cribri modo perfo-
rata cernuntur: quamobrem Othonnam Dioscoridis quidam esse coniectantur.

De flo.c.18.

In Hort. Germ. Li.1.pl.c.17.

Genera.

Li.2 ca.145.

In cap.186. lib.4.

Forma.

CARYOPHYLLVS Indicus maior, Matth.

CARYOPHYLLVS Indicus minor, Matth.

Flores in summis ramulis ex lōgis calicibus ampli, rotundi, numerosiore foliolorū
stipatu cōfertiores quàm in rosa, inferiore parte pallidè lutei, superiore flauo siue
aureo

aureo colore rutilantes, luteis in medio ſtaminibus: ſemen villoſum, nigricans, oblongum, compreſſum: radices fibratæ, per ſummam terram vagantes. Flos Africanus minor, ſuperiori prorſus ſimilis eſt caulibus, foliis, floribus, ſemine, ſed omnibus partibus minor, & pedem aut cubitum vix excedens: flores duplici aut triplici foliolorum ordine ſaturè flaui, ſiue crocei, ſic coloratum holoſericum villoſum æmulātes. Tertium genus omniū minimum flores ſuperiori ſimiles edit, ſed lōgè minores. Omniū flores & folia, deniq; vniuerſa planta tetrū cominus odorē vibrat, ſed manè minùs fœtet. *Locus.* In Africa, vt diximus, ſponte prouenit. In Italiæ, Galliæ, Germaniæ, cunctiſq; ad Septentrionem hortis colitur ad delitias & coronamenta, præſertim maior, qui non niſi Auguſto menſe & Autūno floret. *Tempus.* Minor Maio & tota æſtate. *Ca.13.hiſt.* Fuchſius artemiſiæ genus Tanacetū facit, corrupto nomine pro Tagete dictum, & huius generis eſſe putat herbam, quæ elegantiſsimos flores profert, Caryophyllos Indos vocatos, nullaq; in re niſi floribus, qui ſunt elegātiores & maiores ab illa diſtare, niſi quod hæc odore vincit: quare Tagetem Indicam appellat. Hoc Tragus non probat, tum artemiſiæ ſeu Tanaceti non ſolùm forma, ſed etiam odor & ſapor reclamant. Multò etiam minùs tagetes, inquit, apud Apuleium fuerit, cùm eius hiſtoria nulla apud eundem auctorē extet. Sunt qui velint florem Africanum, Petilium eſſe florem Plinij. Sed Petilius flos eſt Autumnalis, inquit Plinius, circa vepres naſcens, tantùm colore commendatus, qui eſt roſæ ſilueſtris, foliis paruis, quinis, calice paruo, verſicolore, luteum ſemen includente. Mirum eſt in eo flore inflecti cacumen, & non niſi retorto folia (floris nimirū) naſci. Andræas Lacu. & Itali, florem Africanū maiorem aurei fulgoris, & tanto pulchriorē, quiq; minùs aut perparum tetri odoris ſpirat, Othonnam Dioſcoridis eſſe cenſent, quibus haud aſſentiuntur multi periti herbarij, quod cum illius deſcriptione flos iſte minùs conueniat. *Li.2. c.178.* Eſt enim Othōna, inquit Dioſcorides, foliis erucæ, perforatis cribri modo, & velut à tinea eroſis, flaccidis, paucis, flore croceo, latifolio. At floris iſtius folia multa ſunt, Tanaceti quàm erucę ſimiliora, non verè perforata, ſed quæ tantummodo ſoli obiecta, talia appareant. *Li.4 ſimpl.* Galenus Lycoperſij cuiuſdam herbæ meminit, cuius ſuccū Centurio quidam ex Barbarica, circa Ægyptū regione cōportauerat, odore adeò graui, atque inamœno, vt ne guſtare quidem auſus fuerit ipſe Galenus, ſed letalē eſſe coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad ingentes articulorum dolores, atque ipſis etiam ægris refrigerandi facultate pollere viſus eſt. Eſt autem, vt Galenus ait, colore ſubflauo, odore tam graui quàm cicutæ, niſi quod leuem quandam inſtar aromatum adferat gratiam. Nomen herbæ ex qua ſuccus hìc exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat: quali autem præterea ſit forma, Galenus non addidit. Quare an flos Africanus Lycoperſium ſit, decerni non poteſt. Videtur tamen illi ſi non idem, certè ſimillimus, inquit Dodonæus, quod folia & præſertim flores *Cap. 18.de flor.* graui admodū & tetro præditi ſint odore, & qualitate venenata, cicutæ proxima, *Ibidem.* quod experimentis nonnullis ſibi conſtare, idem Dodonæus, aſſerit, vt in puero qui flores mandere incœperat, labia & os inflata ſe vidiſſe, ſicuti crebro iis accidit qui

TAGETES Indica, Fuchſ.

qui cicutæ fistulas ludentes, aut modulantes intra labia aliquandiu continuerint: Feli etiam flores recentes cum calicibus recenti caseo permistos olim dedisse, quæ mox valde inflata, & paulò post mortua fuit: mures quoque qui semen arroserunt mortui feruntur reperti. Ex eiusdem esu porcis intumuerunt rostrum ac fauces, & nonnullis exitio fuit. Quæ omnia venenatam & deleteriam huius herbæ facultatem esse demonstrant, vt audiendi non sint, qui hanc tanaceti vel artemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem esse autumant.

Pena fol. 318.

PYROLA. CAP. XXVIII.

Nomina

VVLGO à Pyri folio herba hæc Pyrola nominatur, Gallis *Pirole*, Germanis *Vuintergruen*, quæ vox hyemis virorē significat. Quippe æterno virore, inquit Pena, pene atra, aduersus brumæ rigores perstat, & *Holtz mangolt*, & *Vualdmangolt*, idest, Beta siluestris, quoniam hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis sit: ob id limonium quidam esse autumant, eóque nomine descripsit & depinxit Fuchsius. Alij Britanicam esse arbitrantur. Folia aliquot in imo profert, septena, octona, nouena, denáue, Betæ quadātenus similia, rotundiora tamen & minora multò, Pyro propiora, viridiora nigriora, caulem dodrantalē aut pedalē, floribus pulchellis, in summitate ornatū albis, & odore ad flores lilij conuallium accedentibus, è medio stamina apicésve emittentibus: radix est exigua, tenera, subrufa, repens. Montosis, siluosis, & frigidis vdis gaudet, hortósque & mitiora viridaria aspernatur. Superiori & inferiori Germaniæ, adeoq; vniuerso Septentrioni nota, rarior Italis, & Gallis meridionalibus. Perpetuò viret: flores tamen Iunio & Iulio mensibus emittit. Tertio ordine siccā & secundò frigidam recentiores esse tradunt. Omnes enim eius partes adstrictionis vehementissimæ & euidentis refrigerationis esse sentiuntur. Quare eius decoctum interna & externa vulnera potum sanat, item fistulis, atque aliis malignis vlceribus medetur.

Fol. 112.

Cap. 173. hist.

Forma.

Locus.

Tempus.

PYROLA.

ANEMONE. CAP. XXIX.

Nomina

ANEMΩ'NH Græcis, similiter Latinis Anemone, quibusdam herba venti, Arabibus *Iackaiak*, *Anahamen*, & *Sakaikanheamen*. Plinius Phænion dici tradit, fortasse à splendore quem longè de se fundit, quamquam exemplaria etiam vetusta magna ex parte Fremium, & non Phænion habent, voce nihil, vt arbitror, significante: & Theodorus apud Theophrastum Anemonem vbique Fremium conuertit. Dicta autem est Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, idest, à vento, quod flos nunquam se aperit nisi spirante vento auctore Plinio. Tamen cùm hiare patereq; flantibus ventis per æstatem floribus multis vsuueniat, potuit non inconcinnè dici Anemone, quod eius flos caducus facilè vento decutiatur, quemadmodum & papaueris rhœadis, cui affinis est. Ouidius Adonidis florem Anemonen vocare videtur his versibus.

Lib. 21. c. 23.

Metam. 10.

Sic fata, cruorem

Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo pellucida cœlo
Surgere bulla solet: nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem quæ lento cœlant sub cortice granum
Punica ferre solent: breuis est tamen vsus in illo.
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem qui perflant omnia venti.

Li.2. c.172. *Genera.*

Dioscorides Anemonem duplicem statuit: vnam siluestrem, alteram satiuam (sic enim τὸ ἥμερον meliùs vertas, quàm in cultis nascens, vt Plinius & eũ secutus Ruellius interpretati sunt: nam siluestres plantæ etiam in cultis locis sponte, non satu, nascuntur.) Satiua quædã puniceos fert flores, altera subalbidos, aut lactei coloris, alia purpureos. Plinius ex Dioscoridis sententia eadem genera tradidit his verbis.

Lib.21.c.23.

Anemonas coronarias tantùm diximus: nunc reddemus & medicas. Sunt qui Phænion vocent. Duo eius genera. Siluestris prima, altera in cultis nascens, vtraq; sabulosis. Huiusque plures species: aut enim Phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est, aut purpureum, aut lacteum. Sed coronarias Anemonas non rectè

Lib.21.c.11.

distribuit Plinius, & in conuertendo Theophrasti loco, quo Anemones meminit, lapsus est. Nam in Græcia, inquit, tardiùs etiámnum Anemone. Est autem hæc siluestrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex siluestribus heliochrysos: deinde alterum genus Anemones, quæ limonia vocatur. At Theophrastus vnius tantùm Anemones hîc meminit. Et paulò ante non Anemonem sed bulbi codion coronis inseri dixit, ex quibus duobus diuersissimis ineptè duplicem Anemonem Plinius statuit. Locũ eum Plinij absque dubio corruptum quidam sic restituunt. Florum prima ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus verò locis etiam hyeme emicat. Proximè flammea, quæ & flox vocatur, siluestris duntaxat. Bulbi codion bis anno, vere & autumno: æstates hyemésque fugit. Est autem siluestrium bulborum flos. Serior supradictis aliquanto

ANEMONE I. Matth.

Narcissus, & Liliũ Theophrasto Lirium trans maria: in Italia, vt diximus, post Rosam. Nam in Græcia etiámnum tardius Anemone (nempe Limonia, siue pratensis Theophrasti,) alia quàm quæ dicetur in medicinis. Postea viola quę appellatur purpurea. Sequitur œnãthe, &c. Recentiores quoque herbarij complures Anemones species agnoscunt. Anemones folia, au-

Forma. Ibidem.

ctore Dioscoride, coriandro similia tenuioribus incisuris, in terram inclinata, cauliculi lanuginosi, tenues, in quibus flores veluti papaueris, & media capita nigra aut cærulea, radix magnitudine oliuæ aut maior, velut geniculis distincta. Siluestris per omnia maior est satiua, & foliis latioribus, ac durior: habet & caput oblongius, florem puniceum, radices tenues, & multas. Quibus descriptionibus satiuam à siluestri discreuit Dioscerides, primùm radice in satiua tuberosa, velut geniculis distincta, in siluestri multis radicularum fibris capillatã: deinde quod satiua minor foret, angustiore & teneriore folio, capite breuiore, flore vario:

siluestris

ANEMONE II. Matth.

ſilueſtris autem procerior, latiore & duriore folio, capite longiore, flore tantùm puniceo. Ex iisdem colligere licet Anemonem Theophraſti, quam Pulſatilem eſſe volunt, à Dioſcoridis Anemone diuerſam eſſe. Ille enim hanc inter ἐπιγειόφυλλα reponit, ideſt, quæ propè terram & circa radicem tantùm folia mittunt, in caule nulla, cuius notæ Dioſcorides non meminit, omnesq; Anemones ſpecies quotquot ab herbariis proponuntur, ſtatim ab radice & in caule & ramis folioſæ ſunt. Plinius breuiùs ſic deſcripſit. Harum trium folia apio ſimilia ſunt, nec temerè ſemipedis altitudinem excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquam ſe aperit niſi vento ſpirante, vnde & nomen acceperunt. Silueſtri amplitudo maior, latioribuſq; foliis, flore Phœniceo. Præterea quoniã Anemonarum genera papaueri rhœadi & argemonæ floribus ſimilia ſunt, Dioſcorides ideo diligenter harum differentias diſcreuit, hoc modo. Papauer & argemone colore puniceo minùs ſaturato ſpectantur, & vtraque tardiùs floret. Adhæc argemone, croceum ſuccum guſtu admodum acrem reddit, Rhœas verò candidiorem & acrem. Inſuper argemone & rhœas in medio capitula habent ſilueſtri papaueri ſimilia, verùm Argemones caput ſupernè aliquanto craſsius eſt, rhœadis ſubanguſtius. At Anemonæ neque ſuccũ remittunt, neque

Lib.7. hiſt. ca.9.

ANEMONE III. Matthioli.

ANEMONE IIII. Matthioli.

ANEMONE V. Matth.

Ca.172.li.4

ANEMONE Hortensis Tragi.

Lib.1.c.49.

codia ſiue calices habent, ſed quaſi aſparagi cacumen. Quæ cùm Græcè legantur, ὅτε ὀπὸν ἀνιᾶσι, &c. Andr. Lacu. ὀπὸν non ſuccum, ſed lacrymam conuertit: nam ſuccus, inquit, ſiue χυλὸς propriè dicitur is qui ex herbis tuſis vi exprimitur, vt ὀπὸς vel lacryma, liquor ille qui ex plantis vltrò deſtillat. Quare fieri non poteſt, vt hîc Dioſcorides intelligat Anemonas nullum ſuccum ex ſe remittere, quum ſuperius dixerit Anemonarum ſuccum infuſum naribus, conferre purgando capiti: manare verò ab ipſis lacrymam, vt defluit à papauere opium, hîc inficiatur. Hæc quamuis ſatis luculenta & diſtincta ſit Anemonarum delineatio, tamen varij varias proponunt & cõfingunt Anemonas. Matthiolus quinque depinxit genera. Primum, inquit, folio prouenit coriandro ſimili, ſed frequentioribus inciſuris, caulibus lanuginoſis, tenuibus, ſtriatis, in quibus tenuiora per interualla ſunt folia, floribus ſilueſtris papaueris magnitudine, quæ ſena circùm diſtingunt folia, purpuraſcentibus, capitulo vmbilico tenus emergente, nigro colore, nigríſque capillamentis ſtipato, perinde vt in papauere: radix illi oleæ magnitudine, ſubrotunda, fibrataq́; & ſapore acri. Secundum foliis aſſurgit maioribus, & frequentiùs laciniatis cynoctoni aconiti modo, caulibus alteri ſimilibus, ſed aliquantò craſſioribus, inanibus, & in rectum ſpectantibus, quibus flores inſunt dilutiore purpura niteſcentes, capitulo circumquáque comato, perinde vt alterum: radicẽ habet breuem, rapunculi ferè figura, fibris adnatis multis, acri etiam guſtu. Tertium foliis creſcit ranunculi primi æmulis, caulibus tenuibus, ſeſquipalmaribus, rotundis, in quorum cacuminibus flores exeunt albi, quinque tãtùm foliis diſtincti, roſarũ magnitudine, & nonnunquã tenui quadam purpura reſperſi, inferiore præſertim ſede: radicem habet fibratã ac tenuem. Naſcuntur in collibus. Sunt & Anemones genera alia duo, foliis laciniatis, floribus in altero purpureis, in altero aureis. Tragus Anemones genus eſſe exiſtimat plantam hîc pictam Anemonem hortẽſem appellans, quæ ex radice recta, læui, & digitum minimum craſſa, caulem erigit teretem, & inſtar been albi, vt vocant, geniculatum, foliis herbacei coloris, iiſq; plurimum diſſectis inſtar camomillæ vulgaris, aut cotulæ ad faſtigium vſque, quod flore rutilo & quaſi aureo forma argemonem planè referente nitet, veſtitum. Dodonæus alias & diuerſas deſcripſit & pinxit Anemonas. Prima folia habet paucã, ſed in lacinias diuiſa,

ranunculi

ANEMONE I. Dodon. latifol. I. Lob. & Clus.

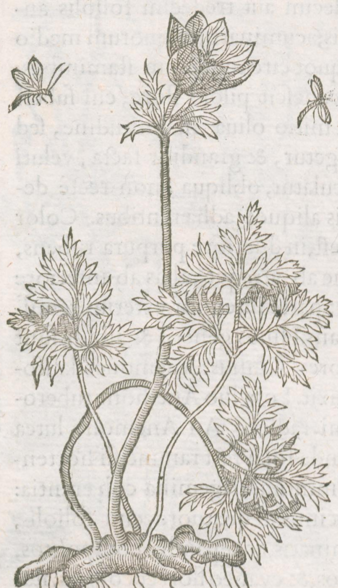
ANEMONE II. Dodo. tenuifol. III. Clus. siue Geraniifolia, Lob.

ranunculi hortensis foliis satis similia, sed minora. Flos in breui & palmum alto pediculo emicat ex vndecim aut tredecim foliolis angustis, oblongis, acuminatis, in quorum medio capitulum aliquot circumseptum staminibus, quod exili incanescit piloso flore, cui subest semen. Radix initio oliuæ magnitudine, sed tempore adaugetur, & grandior facta, veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris aliquot adhærentibus. Color floris elegans est, in dilutiore purpura rubens, qui quandóque ab vtraque, aliàs ab interiore tantum relucet parte intensior, exterius remissior & inalbicans. Huius generis & albidi sunt flores, sed rariores. Clusius Anemones latifoliæ alterius pinxit. Lobellio Anemone tuberosa bolbocastani radice. An Anemone lutea Galeni. Secunda folia fert ranunculi hortensis similia, sed minora, trigemina cohærentia: flores ex tredecim aut quatuordecim foliolis, sed haud acuminatis, ac repandis compositos, colore cæruleos, & cyaneo flori cōcolores, staminibus luteis medium orbiculū amplectētibus, quod nullis canescit pilis, sed veluti ranunculi, Asparagi æmulatur germen. Radix obliqua, crassa, genicula tuberaq; multa habet. Hanc Matthiolus non pinxit. Tertiæ Anemones folia maiora sunt crebrioribus ac tenuioribus etiam incisuris diuisa: pediculus similis, flos maior, cum papaueris rhœadis flore magnitudine ferè certans, septem aut octo foliorum tantum, pulchro violæ nigræ purpureo arridens colore, paulò tamen dilutiore: capitula huius pubescunt vt primæ: radix oblongior, crassior, similiter obliqua, crebrius geniculata, puniceo colore subnigricans. Etsi verò Anemone secundæ Matthioli videtur vtcunq; similis, tamē multùm differt. Est huius rubens quoque species, flore phœniceo, & vt rhœadis colorato: item tertia etiam candida. Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque magnitudinis, Rhœadis colore, rubens, densis & frequentibus stipatus foliolis, multiplex, quorum decem aut duodecim exteriora maiora, interiora verò reliqua, exigua. Quinta species foliis ranunculum refert hortensem, sed tamen minoribus, flos paulò maior senis ferè constat foliolis, candidus aut è purpura rubens, sed modò dilutiore, modò intensiore colore: capitula aspera, parua, nuda: radices tenuiores, sed obliquæ quoque, nihil aut parum geniculatæ, demissis deorsum aliquot fibris. Sexta quintæ similis

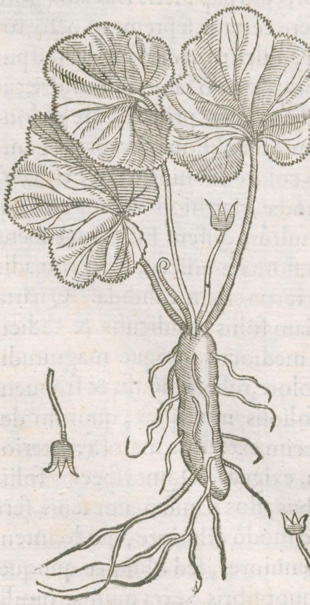
Li. 4. purg. ca. 7

ANEMONE III. Dodo.
Angustifolia, Clusij.

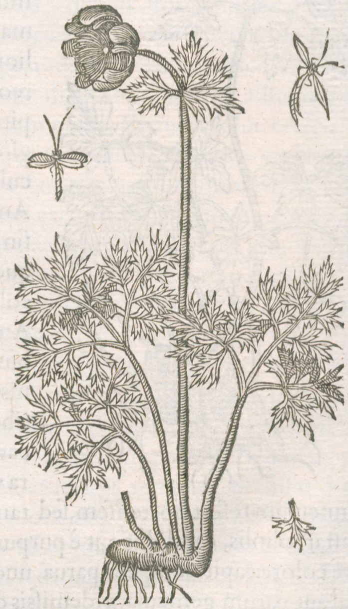

est, foliis tantummodo floréque minor, eóque luteo, Ranunculi floribus concolor, radix similis quintæ. Ranunculus nemorosus, quartus Fuchsij lacteus & luteus, cuius meminimus in libro de Palustribus, cap. De Ranunculo. His adiicit aliam quandam tametsi foliis differentem. Neque enim coriandro aut ranunculo similia habet folia, sed potiùs Trifolij instar: cohærent enim terna, non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodo crenato. Cauliculus palmum altus, cui flos insidet candidus, formam florum ranunculi æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit. Radix etiam obliqua in propagines quasdam extuberat, non absque capillamentis fibrosis subnatis. Anemones quintum & sextum genus, inquit Dodonæus, in pratis & siluis, præsertim locis humidioribus ac vmbrosis in Germania ac Belgio reperiri possunt. Reliquæ peregrinæ sunt. Omnes autem ad ἡμέρους, idest, satiuas, referendas esse censet. Siluestris enim species ab his differt, vt ex Dioscoride diximus. Clusius quoque aliquot Anemones genera obseruauit, non modò florum colore formáque, sed ipsis etiam foliis inter se dissimilia. Vnum foliis constat satis amplis, circinatæ ferè rotunditatis, per ambitum serratis, duris & firmis, longóque pediculo fultis, supernè

ANEMONE Latifolia
prima, Clusij.

ANEMONE IIII. Dodonæi.
Multiplex rubra, Clusij.

intensius

ANEMONE Quinta & sexta, Dodonæi.

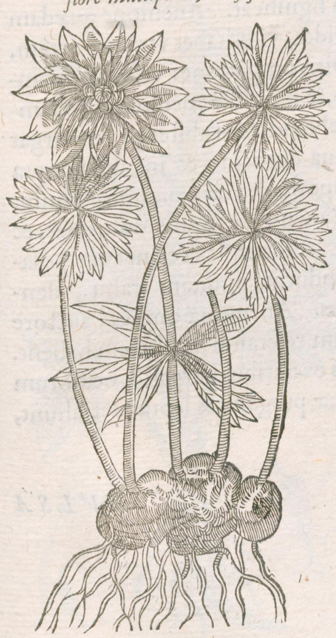

ANEMONE Trifolia, Dodonæi.

intensiùs virentibus, infernè verò plerumque purpurascentibus Cyclamini ferè modo, feruidissimi gustus: radice tuberosa, oblongiuscula, Tormentillæ vulgaris æmula, fibris aliquot dependentibus, foris nigra, intus alba, solida, ingrati admodum saporis, quæque nauseam mouens quodammodo strangulet, deinde linguam aliquantulum vellicans. Lapidosis quibusdam Lusitaniæ collibus iuxta Tagum, atque etiam inter vepres Clusius se reperisse ait. Exilit Decembri & Ianuario. Alteram Anemonem latifoliam facit quam nuper diximus à Dodonæo primam statui. Tertiam tenuifoliam, quā Dodonæus in Historia purga. secundam ponit. Quartam Anemonem tenuifoliam alteram, quam tertiam Dodonæi esse suprà indicauimus. Aliam multiplicem rubram, quę quarta est Dodonæi modo dicta. Alio in loco idem Clusius ad Anemones genera refert plantas duas minimè silentio prætereundas, quod elegantes sint admodum. Prior multa ex vna radice promit folia, Anemones latifoliæ flore purpureo, aut Saniculæ haud multum dissimilia, dura, neruosa, in tres lacinias profundiores diuisa, deinde per ambitum serrata, supernè nigricantia, infernè candidiora, sapore feruidissimo, & si gustentur, ilicò linguam vrente, ante hyemen etiam germinātia, quemadmodum in reliquis Anemones generibus. Inter hęc cau lis vnus aut alter prodit palmaris, nonnunquā

ANEMONE Latifolia, flore multiplici, Clusij.

ANEMONE Tenuifolia flore multiplici, Clusij.

etiam pedalis, nudus subhirsutus, qui circa cacumen tria exigua folia, ab eodem fere exortu prodeuntia, & simul caulem amplectentia profert, deinde in summo magnum ac latè expansum florem, numerosis foliis constantem, quorum externa & maxima dena aut duodena colore viridi sunt, interna verò minora & angustiora, dilutiore purpura nitentia, circa vmbilicũ simul glomerata. Radix crassa & in aliquot capita ęxuberans, Anemones latifoliæ purpureæ modo, foris nigra & scabra, intus alba & solida, gustu ingrato & fauces coarctante, multis tenuibus fibris capillata. Altera quina, sena, aut plura habet folia multifida, in multas tenues lacinias diuisa, dilutiore colore quàm superioris virentia, caulem etiam pedalem priori similem, sed non æquè crassum, quem etiam circa summum tria tenuiùs incisa ambiunt foliola, florem etiam, quemadmodum in omnibus Anemones generibus, antequam aperiatur occulentia, qui summo cauli insident, succrescente caule explicatur in dena aut plura folia hirsuta, latiuscula, & maiuscula cocci modo rubentia, quæ numerosa tenuiáque foliola Bellidis multiplicis flori perquàm similia, & colore coccineo saturatiore, amplectuntur. Radix non admodum à superiore discrepat, oblongior paulò, foris etiam rugosa, nigricans, & tenuibus capillamentis fibrata, intus verò candida, & eiusdem cum superiore gustus, vtraque vere floret cum aliis Anemones generibus, quarum viribus etiam respondent. Constantinopoli delatas fuisse ait, Giul Catamer nomine: lingua autem Turcica Catamet siue Catemer plenum siue multiplicem significat. Anemone quædam folia producit nigra, & est acrior, inquit Dioscorides, vim habet vtraque acrem, quare succus radicis ipsius naribus infusus ad capitis purgationes vtilis est, commanducata radix pituitam trahit, decocta in passo, & imposita, oculorum inflammationes sanat, eorumdem cicatrices & visus hebetudinem abstergit, expurgat sordida vlcera. Folia autem & caules cum ptisana decocta, & in cibo sumpta lac attrahunt: in pesso apposita menses cient: imposita lepras eximunt. Plinius eundem vsum medicum tradit his verbis. Prosunt anemonæ capitis doloribus, & inflammationibus, vuluis mulierum, lacti quoque. Et menstrua cient cum ptisana sumptæ, aut vellere appositæ, radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat decocta, oculorum epiphoras & cicatrices. Anemonæ omnes, auctore Galeno, extrahendi & attrahendi, & ora vasorum reserandi facultatem habent. Itaque radix commansa pituitam euocat, & succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Insuper sordida vlcera anemonæ purgant, & lepras detrahunt, mensésque appositæ educunt, & lac trahunt.

Lib.2.c.172

Vires & Temper.

Lib.21.c.23.

Lib.6.sim.

PVLSA

PVLSATILLA. CAP. XXX.

Nomina

BARBARI pulſatillam nuncuparunt, quòd huius comoſi & tremuli ſeminum pappi huc atque illuc vel leniſsimo quoque flatu pultarentur, id eſt, pellerentur, plerique herbam venti dixere, anemonem aut eius genus eſſe ſuſpicati, & ſanè merito: neque enim multum viſa fuit abeſſe à ſilueſtri anemone quibuſdam doctiſsimis. Quippe foliis eſt anomones tuberoſæ, bulbocaſtani, aut coriandri, rigidioribus, hirſutioribus, nigricantibus, craſsioribus, caulem palmarem, & ſeſquipalmarem, hirſutum, geranij amplexis, in quibus flores papaueris rhœadis, aut potiùs anemones, quinis aut ſenis foliis in purpura cæruleis, è quorum medio exeriuntur apiculi, ſtaminàve lutea, Aquilegiæ, aut herbæ trinitatis, ſiue Trifolij hepatici, à quorum delapſu ſe prodit cæſaries villoſa, cirris crebris, & cincinnis calamiſtratis pēnas delicatiores ſericeas pulli coloris implexas, aut carminatum bombacis penſum referentibus, cuiuſmodi in caryophillata, Scotino, & ſpongia Bedeguari, quibus conditur ſemen exiguum, aſclepiadis : radice digitum craſſa, non admodum acri nec feruida. Hac maior eſt, inquit Lobellius, foliis, maiorique elegantia floris albi peramœni. Huiuſmodi pulſatillam flore candidam pallentem in Mindenis montibus & Aruerniæ naſci Pena auctor eſt, ſicut in Taurinenſibus interdum luteam. Rubram etiam pictam dat Lobellius, qualem ſe habuiſſe ex Alepo Syriæ ſcribit Pena. Matthiolus Fuchſium, erroris inſimulat, quod anemones purpureæ loco Pulſatillam depinxerit, cui nulla cum anemone cognatio, inquit Matthiolus, illa etenim cùm primum erumpit, folia emittit admodum hirſuta, minutimq́; laciniata, quæ ſapore ſunt perquàm acri, adeò vt non minùs exulcerent quàm ranunculus & flammula. Flos in ſtellæ modum, ſimiliter hirſutus ineunte vere dehiſcit, antequam folia erumpant, nigricanti ſplendet purpura, è cuius medio quidam aurei floſculi eos referentes qui roſis innaſcuntur, in quorum vmbilico floccus purpureus viſitur, ſericinum referens opus. Exteriori verò parte in caulis cacumine circa floris baſim villoſus alter circumquaque ſe pandit floccus colore cinereo, ſericino ſtamini mollitia ac læuore minimè cedens. Semen capillato incanóque capitulo iuglandis ferè magnitudine cōtinetur. Radix illi ſubeſt pedali lōgitudine exeſa nigri chamæleonis modò, cui ſapor quidam ſubdulcis, non autem acris veluti foliis & caulibus.

In Cap. 172 lib. 2.

PVLSATILLA, *Matth.*

PVLSATILLA *Alba, Lobellij.*

PVLSATILLA Rubra, Lobel.

libus. At hanc initiò dixit acrimonia esse ranunculi aut flammulæ. Dioscorides verò vult vtranque anemonem acrem esse, & acriorem illam cui folia nigra sunt, qualia sunt huius pulsatillæ, quæ crustas emarginat admotis foliis, quemadmodum de anemone dicit Dioscorides, qui intrò sumenda folia cum ptissana elixat, quo deponant acrimoniam, ipsa verò radice, vt pote mitiore, cruda mansa pituitã extrahit. Hæc Pena. Hic etiam alteram Dodonæi adiungendam censuimus, cuius hæc sunt verba. Apud Gallos locis incultis, inquit, gigni Ruellius scribit, nouoq; vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent, apud Germanos satis frequens locis asperis & lapidosis, & subinde in ipsis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui ꝓ locorũ ratione aut intẽtior aut remissior. In syluis siquidẽ ac vmbrosis dilutiore colore quasi inalbicat flos, in Apricis coloratior est: Albidi floris Auerniæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogũ: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse Petrus Pena & Matthias Lobellius referunt. Galli *Coquelourdes*, Germani *Kuecthenschell* nominant: vulgò Pulsatilla, & à nonnullis Apium risus dicitur. Nec est tamen herba Sardoa quæ propriè Apium risus dicitur. Nec etiam Ranunculi, neque Anemones species, vtrisque tamen, & præsertim facultatibus accedit. Est enim, vehementer acris quamcunque contigerit corporis partem si trita imponatur. Cæterùm siue Pulsatillam inter anemones genera collocemus, siue plantam sui generis esse placeat, ab anemone discrepantem, ex Alpium lætissimis pascuis, propinquis montium verticibus, & ob roscidos cæli madores multò plus herbæ aut fœni præbentibus, quàm si iuges aquas biberent. Dalechampius

Lib. 4. c. 6.

Locus.

Forma.

PVLSATILLA Altera, Dodo.

PVLSATILLA I. Alpina, Dalechampij.

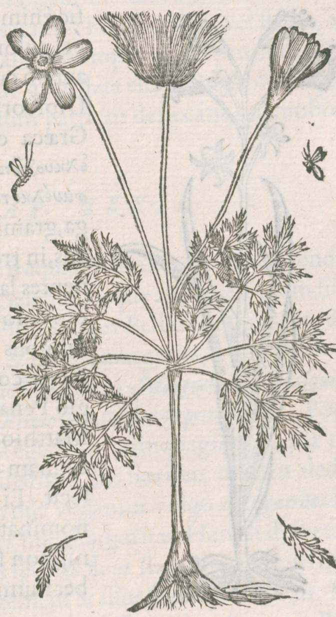

tria

PVLSATILLA, II. Alpina, Dalechampij.

PVLSATILLA, III. Alpina, Dalechampij.

Forma. tria pulsatillæ genera,luteo flore conspicua produxit. Primum radice crassa,nigra,
exesa,foliis apij modo dissectis, inter hæc tria genera latissimis, hispidis. Secun-
dum radice tenuiore,breuiore,minùs atra, foliis hortensi apio similibus, paulò la-
tioribus,hirsutis,radicem ambientibus,nullis in caule dodrantali, lanuginoso,me-
dia sui parte villoso glomo pubescente, ex quo prodit floris aurei pediculus. Ter-
tium radice quàm in superioribus graciliore,folio pastinacæ siluestris,apicibus in
medio flore coaceruatis,luteis, quos in seminis conceptaculum tandem formatos
spissa lanugo vestit. Hæc tria genera in monte Muræ, oppidulo Allobrogum vi-
cino,reperiuntur.

PHALANGIVS. CAP. XXXI.

Nomina. GRAECIS φαλάγγιον & φαλαγγίτης,Latinis similiter Phalangiũ & pha-
langites herba dicitur, quòd, Galeno auctore, demorsis à phalangiis
Forma. auxilietur. Eam describit Dioscorides,ramulos duos aut tres aut plu-
Lib.3.c.105. res habere,à sese distantes, flores albos,lilio similes,cum multis inci-
suris,semen crassum, nigrum , velut lentis dimidium (In Græcis exemplaribus le-
gimus non πλατύ , id est,latum, vt ex Plinio conuertit Ruellius,sed παχύ, hoc est
crassum, & in quibusdam non ὥσπερ φακοῦ ἥμισυ,sed ὥσπερ φακοῦ ἢ μεῖζον,id est,len-
tis magnitudine aut maiori,quæ lectio videtur probabilior)multò tamẽ gracilius,
radiculam paruam,tenuem, viridem, dum à terra extrahitur,posteà enim contra-
Lib.27.c.12. hitur. Nascitur in collibus. Eadem ferè Plinius tradit. Phalangites à quibusdam
phalangium vocatur , ab aliis leucanthemum , vel vt in quibusdam exemplaribus
inuenio, leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus,in diuersa ten-
dentes:flos candidus lilio rubro similis , semine nigro , lato ad lenticulæ dimidiæ
figuram , multò tenuiore , radice tenui, herbacei coloris.Istud phalangium Dale-
champius esse censet herbam hîc expressam,quam reperit in terrenis collibus quà
Lugduno

PHALANGIVM, *Matth.*

Lugduno Viennam itur, radice breui, carnoſa, in multas radiculas diuiſa, cùm eruitur pallida, vel ſublutea: ſic enim χλωρὸν vertit ille, & non viridem, aut herbacei coloris, vt Plinius, & eum ſecutus Ruellius, poſteà autem cùm herba ſeruatur, albeſcente, quam notam à Dioſcoride traditam Ruellius omiſit: ſic enim habent Græca exemplaria. ῥιζίον μικρὸν, λεπτὸν, χλωρὸν ἅμα τῷ ἑλκυσθῆναι ἐκ τῆς γῆς, ὕστερον γὰρ ἐκλευκαίνεται, non συνέλκεται, vt in vulgatis, folia à radice multa, longa, gramini ſimilia, latiora, virgata: caulis pedalis, nudus, in tres aut quatuor ramulos diuiſus, florem ſuſtinentes lacteum, lilio albo, non rubro, vt Plinius ait, omnino ſimilem figura & colore, & croceis intus ſtaminibus floris folia multis lineis in lõgum productis inciſa conſpiciuntur. Eandem plantam pro phalangio Pena & Lobellius repreſentarunt. Eandem etiam Matthiolus quantum ex eius icone ſola colligere licet: nam de plantæ habitu ac forma verbum nullum fecit. Ei aliud Lobellio Phalangium, quod ramoſum nominat, Dodon. lib. 4. Hiſt. Stirp. Moly alterum Plinij, non ſatis rectè, vt multi cenſent: folia graminis habet humi ſtrata, inter quę caulis erigitur rotundus, læ-

PHALANGIVM, *Dalechampij.*

PHALANGIVM *Ramoſum, Lobell.*

uis, gracilis, circa ſummum in multos ramulos diuiſus, quibus inſident floſculi candidi, cariophyllis haud multùm abſimiles, ſed multò minores: radices ſunt longæ, graciles, valde fibratæ. In hortis colitur. Phalangium tertium Cretæ Salonenſis Pena & Lobellius ſtatuunt plãtam ſuperiori nõ diſsimilem, quæ copioſa naſcitur in Gallo

in Galloprouinciæ planitie illa quæ vocatur *Craux de Salin*: cuius meminimus in Libro de Bulbosis inter Asphodelos. Phalangij folia, inquit Dioscorides, semen, flos cum vino pota contra scorpionum & phalangiorum ictus auxiliantur, tormina quoque discutiunt. Eadem prorsus Plinius tradit. Huius folio, vel flore, vel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorúmque & serpentium ictus: item contra tormina. Galenus, Phalangites sic appellata est, quòd morsis à phalangiis auxilietur. Est autem facultatis tenuium partium desiccãtis, quamobrem & tormina patientibus succurrit.

Lib.3.c.105
Lib.27.c.12
Lib.8.simp

BELLIS. *CAP. XXXII.*

Nomina

HIC DE bellide sertis & coronis frequentissimè intertexta dicendum ex Plinio. Dioscorides enim, Galenus, atque alij veteres eam silentio præterierunt. Ab eodem Plinio etiam Bellius nominatur, à recentioribus Consolida minor, & Herba margarita, à nonnullis Primula veris, præsertim ea quæ minor est & siluestris, Gallis *Marguerites & Pasquettes*, Germanis *Maszlieben*, & *Massuselen*, Italis *Primo fiore, & fior di primauera*. Potuerunt autem Belides funestæ illæ Beli Danai Regis filiæ quinquaginta, quæ totidem nuptæ maritis, eos quælibet suum iugularunt, his floribus nomen dedisse, quia multi visuntur vna gregatim & belluli, vnde vocantur vulgò *Marguerites*: sunt enim glomeruli multi florum quasi vniones siue margaritæ. Harum differentiæ aliquot reperiuntur. Fuchsius & Dodonæus species duas statuunt, alteram maiorem, alteram minorem: quam iterum in hortensem & siluestrem partiuntur. Matthiolus maiorem, mediam & minorem, atque huius differentias aliquot. Bellis, inquit Plinius, in pratis nascitur flore albo, aliquatenus rubente. Ex quibus perpaucis persuaserunt sibi herbarij eos flores, qui primo vere in pratis abundè erumpunt, bellides esse. Nec obstat, inquit Fuchsius, quod Plinius alibi bellio luteum florem esse tradat, quia non ad ambitum, sed ad discum medium floris, quod sanè luteum est, respexit. Præterea locus hic Plinij adeò corruptus est, vt in eo emendando frustrà hactenus desudarint docti viri. Sic enim in vulgatis legitur. Luteus & Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur, pratenses hi flores, & cætera. Vetus lectio habet teste Hermolao, Alij & Bellio pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronantur: pratenses hi flores. Legitur à quibusdam, Luteum & bellio, vt subaudiatur vox semen, quæ præcedit. Perottus non pastillicantibus, sed patulicantibus legebat, hoc est, aperientibus se, quod Hermolaus non probat. Sed ad Bellidum delineationes reuertamur. Bellis maior, consolida media vulnerariorum folia profert ex angusto in latum desinentia, subrotunda, crassiuscula, virentia, circumquaque crenata, circa radicem humistrata, in caulibus oblongiora, senecionis similia, caules à radice multos, graciles, teretes, lignosos, pedales & cubitales, in quorum summitatibus flores exeunt in medio lutei, in ambitu foliolis quamplurimis venustis, & candidis ornati, anthemidis similes, sed

Pet.Pe. fol.199.
Genera
Cap.53.
Lib.2.c.19.
In cap.139. lib.3.
Lib.26.c.5.
Lib.21.c.8.
Forma.

BELLIS Maior, Fuchsij.

BELLIS Maior, Matth.

BELLIS Media, Matth.

BELLIDIS Minoris ſpecies tres, Matth.

maiores, & inodori. Radix eſt ſparſa multifidáque, & fibrata. Bellis media foliis eſt minoribus, nec tam altè inciſis, ſed leuiùs ſerratis, in terra iacentibus, cauliculis tenuibus, flexilibus, rotundis, palmaribus, floribus ſuperiori ſimilibus, ſed minoribus, radice tenuiore, tamen multifida. Bellidi minori hortenſi folia ſunt longiuſcula, in ſummo ſubrotunda, leuiùs ſerrata, per humum in orbem ſtrata, erumpentibus è medio pediculis crebris, teneris, piloſis, palmaribus, qui flores ferunt colore & magnitudine differentes. Eſt enim in quibuſdã flos medio luteus, foliolis ambitu cãdidis, anthemidis, interdum ſaturatè rubentibus, in aliis verſicoloribus, cãdidis ſcilicet & rubẽtibus, quæ frequentiores ſunt & vulgatiores. Quoſdam medio rubros,

BELLIS Siluestris, minor.

dio rubros, ambitu aut albos, aut versicolores esse tradit Matthiolus, radix candida est & fibrata. Huic bellis siluestris minor persimilis est foliis: flosculi similiter ex radice exeunt pediculis breuibus, in medio lutei, toto ambitu foliolis candidis decori vt in bellide maiore, sed multò minores & inodori. Ab hac quæ in hortis coluntur ad coronamenta, non differunt nisi cultu, inquit Pena. Annua enim & frequenti transplantatione maiores, habitiores confertiores, duplicati & triplicati, & elegantiores euadunt flores. Quinetiam præter magnitudinem tanta fertilitate luxuriant, vt ex primo flore pediculi surrigantur, quibus insideant alij & secundi flores. Galli ὑποκοριστικῶς vocant *Margaritons*. Idem & in Rosæ purpureæ flore aliquando prope Gratianopolin contigisse Dalechampius obseruauit, pediculo è floris medio prodeunte, qui alterum florem post nascentem sustineret. Idem etiam vidit in eiusdem Rosæ flore, Lugduni in horto Rouillij. Est & Bellis Lutea, de qua diximus Libro de Vmbelliferis. Bellis maior & minor in pratis nascitur, locísque aliis herbidis & palustribus. Iam & in hortis seritur. Minor primo statim vere apparet, tota ferè æstate durat. Maior Maio potissimùm mense floret. Bellidem vtrámque calidam siccámque esse ex Plinio colligi Fuchsius tradit, qui illarum ad discutiendas strumas vsum esse scribit. Acidus tamen sapor quem in gustu minor præsefert, aliquam frigiditatis portionem in ea esse monstrat, quamquam bellides exsiccare euidentissimũ est. Omnes vulnerariam herbam esse nouerunt, valeréque potissimum in fracturis capitis admotam. Succus etiam herbæ à vulneratis vtiliter bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, itémque ad podagras, ischiada, & aduersus strumas. Hæc Fuchsius. Dodonæus easdem facultate frigida siccáque esse scribit. Alio in loco bellidis minoris folia humectandi, refrigerandiq; vi prædita esse, & humectare quidem ordine secundo intenso, refrigerare verò eodem remisso. Quod non probat Lobellius: constat enim temperaturæ frigidæ & siccæ potiùs esse. Dolores omnes articularios, ac podagricos ex calido siccóque humore mitigare cum butyro recenti & insulso trita, ac locis dolẽtibus imposita, potissimùm additis maluæ foliis. Eadem oleribus addita facilem aluum facere, (hoc Lobellio suspectum) & in causonide febre, ac in intestinorum inflammationibus magna vtilitate clysteribus admisceri.

fol. 199. — *Locus.* — *Tempus.* — Cap. 53 hi. — *Temp. & Vires.* — Lib. 2. c. 19. De flo. c. 71.

PAEONIA. CAP. XXXIII.

Nomina

GRAECIS παιονία, γλυκυσίδη, seu γλυκυσὶς, & πεντόροβος dicitur, ab Apuleio σελήνιον, δυχομήνιον, θεοδόνιον, σεληνόγονον, Aglaophotis, Latinis Pæonia, ab Apuleio Herba casta, Arabibus *Feonia*, Gallis *Piuoine*, Italis *Peonia*, Hispanis *Rosa del monte*, *Rosa albandeira*, Germanis *Peonienblum.* Pæonia verò ab eius inuentore medicinę peritissimo Pæone appellata est, glycysidę à Theodoro dulcisida, quod grana mali punici acinis similia habere videatur. Nam sidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Ab eodem granorum cum eruo similitudine πεντόροβος Est enim ὄροβος eruum, quamquam & Græca Dioscoridis, & Latina Plinij exẽplaria reperiuntur, in quibus non pentorobon, sed pen-

PAEONIA Mas, Matth.

PAEONIA Mas, Dalechampij.

Genera. toboron dubiæ lectionis & sententiæ vox habeatur. Huius duo genera Dioscoridi, mas & fœmina. *Lib.3.c.140* Dodonæus his pæoniam fœminam alteram addit. Pæonia mas folia fert iuglandis, radice nititur digitali crassitudine, palmi longitudine, intus alba *De flo.c.31.* & odorata, altè descendente, bifida aut trifida, gustu adstringente, caulis altitudine *Forma.* sesquipedali adolescit, comitãtibus multis stolonibus, qui, vt caulis, rubescũt. In summo caule flores emicant egregio rubore insignes, puniceis magnis rosis similes, extante in medio veluti corniculo, flosculis illis luteis capillis annexis circumuallato, quibus succedunt siliquæ foris lanuginosæ, amygdalis similes ternæ aut quaternæ, in quibus cum dehiscunt, multa grana exigua, rubra, acinis punici mali similia inueniũtur, & in medio nigra, purpurea, quinque aut sex. Fœminæ folia Smyrnij modo diuisa sunt, superiore parte viridiora, inferiore magis albicantia: radix nigra, cui appendices veluti glandes septem aut octo inhęrent, vt in asphodelo: flores vt masculæ pæoniæ colore aliâs valde rubri: aliàs dilutè rubentes: semen in similibus siliquis & simile. Plinius in discutienda Pæoniæ vtriusque historia à Dioscoride dissidet. *Lib.25.c.4.* Vetustissima inuẽtu pæonia est, inquit, nomenq; auctoris retinet: quam quidam pentorobon appellant, alij glycysidem. Hæc quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupatur. Nascitur opacis montibus, caule

PAEONIA Fœmina prior.

inter

inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt iis ſemen copioſum, rubrum, nigrúmque. Et alio in loco. Glycyſide, quam aliqui pæoniam aut pentorobon vocant, caulem habet duorum cubitorum, comitantibus duobus aut tribus, ſubrutilum, cute lauri: folia qualia Iſatis, pinguiora, rotundioráque & minora: ſemen in ſiliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur cuius radicibus ſeu balani longiores, circiter octo, aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidáque. Ea guſtu adſtringit. Fœminæ folia myrrhã redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſiluis. Hæc Plinius, quorũ alia vt deprauata, corrigenda, alia ex vera plantæ hiſtoria ponderanda. Primùm id falſum eſſe marem fœmina plures habere radices, quoniam vnica nixus eſt, quod omnium qui pæoniam deſcripſerunt teſtimoniis comprobatur. Hoc emendari negatione ſolùm tranſpoſita debet hoc modò. Mas plures non habet, quoniam vna radice nixus eſt. Quod verò ſequitur, fœminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt, in magna ſuſpicione verſatur, ne σμύρναν pro σμύρνιον agnouerit. Dioſcorides enim, ἡ δε θήλεια ἀπέχισαι τὰ φύλλα ὥσπερ σμύρνιον, inquit: niſi quis dicat cum ſmyrnium myrrham redoleat, perinde eſſe vtro modo dicas, vel fœminæ folia myrrham redolere vel ſmyrnium, denſiora verò eſſe non ſine ratione addit Plinius, etiamſi in Dioſcoride id non legatur, quod fortaſſe ſuprapoſitis eiuſdem verbis ſit ſubdendum, ἀλλὰ πυκνώτερα ἔχει. Præterea non ſibi conſtat Plinius, qui priore loco pæoniam caule inter folia digitorum quatuor eſſe ſcribit, poſteriore caulem habere duûm cubitorum, cum ad ſeſquipedem aut palmos duos tantùm aſſurgat auctore Dioſcoride, id quod & planta ipſa teſtatur. Sequitur comitantibus duobus aut tribus ſubrutilum, &c. Legendum foret comitantibus multis ſtolonibus ex Dioſcoride ſcribente παραφυάδας ἔχων πολλάς. ſubrutilum caulem verè ſcripſit, quod tamen à Dioſcoride prætermiſſum eſt, alij librariorum vitio id eueniſſe exiſtimant, legendúmque, καῦλος ὡς διασπιθαμαῖος, ὑπέρυθρος φύεται. cauli verò cutem lauri falſò tribuit, vt alicubi φλοιὸν ἔχειν δάφνης, pro δαφνοειδοῦς legiſſe videatur, cum caulium pæoniæ cortex daphnoidi multò ſimilior ſit quàm lauro. Quod autem folia pæonię Iſatidis eſſe ait, ex Dioſcoride & plantæ effigie iuglandis reponito, illius enim folia iuglandis foliis haud diſſimilia ſunt, aliquãto rotundiora, minora & pinguiora. Pæonia fœmina altera caules habet & folia priori fœminæ ſimilia, ſed in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, dilutius rubentes, radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hæc pæonia, mare nõdum reperto, à nonnullis herbariis mas credebatur, inquit Pena, quam promiſcuam, quaſi vtriúſque particeps eſſet, & neutram appellant. Quippe quantum à ſolo extat ſi perpendas, marem didas: ſi erutas radices intueare, fœminam iudices, niſi quia pleniores & habitiores. His adiungitur à Lobellio Pæonia fœmina polyanthes, Belgij hortis ſpecioſo florum incremento, qui duplicatione & fœtura, vti papauera, maximum Althæę hortenſis florem æquant,

PAEONIA Fœmina altera, Dodon.

Lib. 27. c. 10

fol. 305.

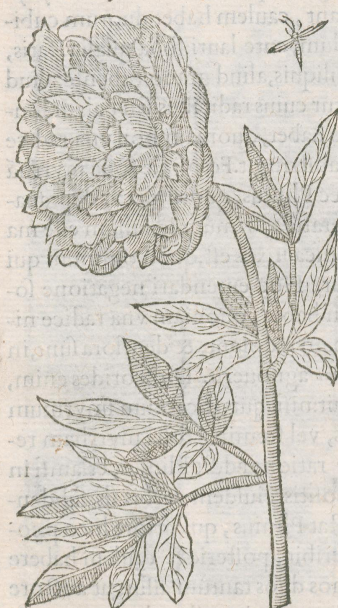
Locus.

Lib.3.c.140

fol.305.

Vires & Temper.

PAEONIA Fœmina Polyanthes, Lobell.

& interdum ſuperāt. Naſcitur pæonia, vt ſcribit Dioſcorides, in altiſsimis montibus & prę-ruptis: vt Plinius, in opacis montibus, & alio loco, in ſiluis: vt Apuleius in Cretæ & Siciliæ montibus. Hac ætate in hortis colitur, & vulgatiſsima quidem fœmina prior, deinde altera, maſcula rariſsima. Pena marem & fœminam Geneuæ Alpinis, & Narbonæ arduis Veganij culminibus, & ibidē ſiluoſis, nō procul alio celebri monte Lupi vocato ſe eruiſſe aſſerit, vere florentem, & ineunte æſtate, ibíque peræq; frequentem vtrámque hortis, tamen notiorem fœminam, eóque vſu frequentiorem. Fœminis à partu non purgatis datur radix, auctore Dioſcoride, eit menſes amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum vino pota auxiliatur, regio morbo correptis prodeſt, renum ac veſicæ doloribus. Decocta in vino & pota aluum ſiſtit, rubra grana decem aut duodecim in vino auſtero & nigro pota, rubentem fluxionem ſiſtunt. Stomachicis & eroſionibus comeſta proſunt. A pueris pota & comeſta initia calculorum eximunt. Grana nigra nocturnis ſuppreſsionibus, éphialtas nominãt, vuluæ ſtrangulationibus, & vteri doloribus in aqua mulſa aut vino quindecim pota auxiliantur. Eundem ferè vſum pæonię medicum tradit Plinius, his verbis. Hęc medetur & faunorum in nocte ludibriis. Præcipiunt eruere noctu, quoniam ſi picus martius videat, ruendo in oculos impetum faciat. Et poſteriore loco. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix verò cū effodiatur, periculoſum eſſe ne ſedes procidat: magna id vanitate ad oſtētationem rei fictum arbitror. Vſus in his diuerſus. Rubra enim grana rubentes menſes ſiſtunt quindecim ferè pota in vino nigro. Nigra grana vuluis medentur, ex paſſo aut vino totidem pota. Radix omnes vētris dolores ſedat in vino, aluúmq; purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, veſicam: matricem autem & ſtomachum decocta in vino: aluum ſiſtit: eſtur etiam contra malū mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis in vino pota, quo dictum eſt numero. Stomachi verò eroſionibus & eſſe ea, & illinere prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiūtur recētes nigro ſemine, veteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à ſerpente percuſsis: & pueris contra calculos incipiente ſtranguria. Quę Plinius faunorum in nocte ludibria vocat, eadem poſteriore loco nocturnas ſuppreſsiones appellat, Dioſcorides τῶν ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς. Quid autem ſit ephialtes, Latinè incubus Paulus Aegi. declarat, aduerſus quem epilepſiæ nuntium cum plurimum valeat pæonia, ephialtion hanc vocauerunt antiqui. Quod de pico martio tradit, Theophraſtus ſic declarat. Ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὥσπερ ἐπίθετα καὶ πόῤῥωθεν, οἷον τὴν παιονίαν, ὅιδε γλυκυσίδην καλοῦσι, νύκτωρ κελεύουσιν ὀρύττειν. ἐὰν γὰρ ἡμέρας, καὶ ὀφθῇ τὸ ὑπο δρυοκολάπτου, τὸν μὲν καρπὸν ἀπολέγων κινδυνεύει τοῖς ὀφθαλμοῖς. τὴν δὲ ῥίζαν τέμνουσι φασὶν ἐκπίπτειν τὴν ἕδραν. Id eſt, Gaza interprete, At illa veluti adiectitia, & è longinquo ducta appareant, caſtam enim quam alij dulciſidam vocant, noctu effodiendam præcipiunt: nam ſi interdiu, & à Pico martio viſus quiſquiam ſit, fructum quidem legens oculis periclitabitur. Radicem autem

Lib.25.c.4.

Lib.27.c.10

Lib.3.c.5.

Lib.9. hiſt. cap.9.

ſecanti

ſecanti ſedes procidet. Sed vaniſsima ſunt hæc:nã pæoniæ fructus & radix quauis hora diei & noctis ſine periculo colligi & euelli poſſunt. Id annotaſſe præſtiterit locum Plinij corruptũ eſſe quo in vulgatis exemplaribus legitur, Sanat opiſthotonum,morbum regium,&c.quem ex veteri codice ſic reſtituit Cornarius. Sanat opiſthotonum,morbum regium,renes,veſicam,arteriam, & ſtomachum decocta in vino:aluumq; ſiſtit:eſtur etiã cum alimẽtis. Sed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Sed & præter codicis illius fidem, inquit Cornarius, Plinius nuſquam alias matricis voce hac ſignificatione, qua etiam hodie vulgus vti ſolet, vſus eſt: nec vſquam malum mentis pro aliquo peculiari morbo dixit. Alij inſaniam, ſiue melancholiam morbum interpretantur. Præterea ſcribit Plinius, ſanguinis profluuium ſiſti herbæ pæoniæ ſemine rubro. Eandem & in radice vim. Et aliquanto poſt, Muliebribus morbis mederi maximè in vniuerſum pæoniæ herbæ ſemẽ nigrum ex aqua mulſa. Eandem & in radice vim, menſes ciere. Galenus de eiuſdẽ facultatibus ita diſſerit. Pæonia radicem habet leuiter aſtringentem cum quadam dulcedine, ac ſi pluſculum dentibus mandas, acrimoniam quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies. Quare menſes ciet ex melicrato amygdali pota quantitate. Expurgat etiam iecur obſtructum ac renes:ſed hæc efficit quà acris & ſubamara eſt:quà verò quiddam etiam adſtrictorium obtinet, in ventre prouenientes fluxiones ſiſtere poteſt. Cæterùm eam in vino quopiam auſtero decoctam potare conuenit. Eſt porrò omnino & deſiccatoria:quapropter haud deſperauerim eam ex colo pueris ſuſpenſam meritò morbum comitialem ſanare. Equidem vidi puellum quandoque octo totis menſibus morbo comitiali liberum, ac poſtea fortè cum quod à collo ſuſpenſum erat decidiſſet, protinus denuò conuulſione correptum, rurſuſq; ſuſpenſo in locum illius alio, inculpatè poſtea egiſſe. Porrò viſum eſt mihi ſatiùs eſſe rurſum id collo detrahere certioris experientiæ gratia: quod cum feciſſem, ac puer iterum conuulſus eſſet, magnam recentis radicis partem ex collo eius ſuſpendimus, ac deinceps prorſum ſanus effectu eſt puer, nec poſtea conuulſus. Rationi conſentaneum itaque erat, aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac deinde per inſpirationem attractas affectos ita locos curare: aut aërem à radice aſsiduè alterari & mutari. Hæc Galenus. Seleucus vetus auctor, apud Athenæum interprete Hermolao, glycyſiden pomi genus ſpecie fici tradit, quod mulieres maximè deuitant infatuationis metu: ita enim, inquit, μαζαίσμον interpretor. At Dalechampius Pæoniæ radicem μαζαίσμους ποιεῖν, ideſt, τῶν caτοχῶν φθορὰν, abortum facere, interpretatur: ideoq; fœminas ab ea conſultò cauere: quod veriſimile eſt, cum purgationes à partu, menſéſque cieat Dioſcoridi.

Embl. 142. lib. 3.

Li. 26. c. 12. Cap. 15.

Li. 6. ſimpl.

Lib. 3.

ASTER ATTICVS. CAP. XXXIIII.

Nomina

ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς Græcis & βουβώνιον, Aſter atticus Latinis, ideſt, Stella attica, & Inguinalis. Eſt autem huic herbæ Aſteris nomen à foliorũ in floribus figura ſtellæ modo radiatorum, quàm Græci Aſtera vocant: non quia noctu & in tenebris ſtellarum modo fulgeat. Adiecerunt illi ab Athenienſi agro notam veteres Græci, quod illic ob ſoli tenuitatem frequentior aut melior fortè naſceretur. Bubonium ab iiſdem dicta eſt, quod Inguinibus quæ bubonas illi vocant, tam præſenti remedio medeatur, vt alligata tantùm medicinam in eo malo homini faciat. Aſter atticus, vt deſcribit Dioſcorides, virga eſt lignoſa, florem habens in cacumine purpureũ luteúmve. (Sic enim habent vulgata exemplaria, tamen Matthiolus legendum cenſet ἄνθος πορφυροῦν καὶ μήλινον, ideſt, florem purpureum & luteum,) velut anthemidis capitulum, in

Li. 4. ca. 115.

Forma.

CC 4

ambitu incisuris diuisum, foliola stellæ similia: quæ verò circum caulem sunt fo-
Lib.27.c.5. lia, oblonga & hirsuta. Breuiter sic Plinius. Aster ab aliquibus Bubonium appel-
latur, quoniam inguinum præsentaneum remedium est: cauliculus foliis oblongis,
Ca.115.li.4. duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Matthiolus legiti-
mum Asterem atticum hîc depictum, floribus intus luteis, in ambitu purpureis,
eumdémque Vergilianum Amellum esse censet: quem duplicem floris colorem
etiam innuit Dioscorides in fine capitis, his verbis, πορφυρίζον τὸ ἄνθος, idest, pur-
pureum in flore, vt & doctissimus Marcellus interpretatur, scribens herbæ huius
purpureum & luteum florem ad diuersas floris partes referendum esse: sunt enim,
inquit, purpurei coloris folia, quod verò medium inter ea folia capitulum est cha-
mæmeli modo lutescit. Asterem Italorum flore purpureo luteo vocat Lobellius:
Matth. ibi. in Galloprouincia, Narbonensi Gallia & Longobardia reperitur. Herba ista cau-
les ab radice mittit rectos, solidos, ac lignosos, colore fusco lutescente: è quibus
circa cacumen ramuli oriuntur, in quorum summitate flores spectãtur stellæ mo-
do radiati, vt in anthemide, medio lutei, comantibus circumquáque foliolis dilu-
ta purpura nitentibus. Folia profert oblonga, acuminata, oleæ figura, minora ta-
men, hirsuta, aspera, nigricantia, subamaro sapore, in caule minora sunt: radicem
habet multifidam, odore non ingrato, & nonnihil caryophylli resipientem.
Locus. Nascitur in collibus, & nõnunquam in pratis & siluis. Floret æstatis fine, aut prin-
cipio autumni, vt Augusto mense & Septembri: durantq́; in magnam autũni partẽ
eius flores, qui tandem flaccescunt, & in pappos abeunt, semine paruo, oblongo,

ASTER *Atticus, Matth.*

ASTER *Atticus alter, Matth.*

intybo non multùm dissimili. Matthiolus Asterem atticum alterum ostendit,
Narbonensi agro prope pratorum margines & fluenta frequentem, auctore Pe-
na, qui Monspeliensium Asterem vocat, quo nulla alia planta melius Asterem
Dioscoridis designat. Florem enim edit æstate aureum, circinatæ, compressæ, nec
admodum extuberantis rotunditatis Buphthalmi, aut Chrysanthemi, quem am-
biunt quina senáve foliola, angusta, mucronata, rigida longiuscula, stellã marinã,
piscem

piſcem ita nominatum non parùm referentia : caules pedales, ternos aut quaternos, duros, hirſutos, quibus totis inſunt folia oblonga, Lychnidis aut verbaſci Salui folij tenuioris, hirſuta, rigidiuſcula, viridia, in fuſco obſcura: radicem capillatam ſparſam, ſapore aſtringente, amaricante, non acri, nec ita ingrato: ſemen Anthemidis, Auguſto vel Septembri maturum. In Franciæ, Belgij, Germaniæ, Galliæ hortis tantum prouenit. Purpuraſcũt quibuſdam in locis florũ foliola ſubtus. Eandem plantam pro Aſtere attico Lobellius pinxit. Prodeſt æſtuãti ſtomacho impoſita, inquit Dioſcorides, oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt, quod in flore purpureum eſt, ſi bibatur ex aqua angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat. Plinius non eadem omnia habet. Bibitur, inquit, & aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus adalligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata. Galenus, Aſter atticus ſiue bubonium, non ob id tantùm quod illitum, ſed etiam quod ſuſpenſum bubones ſanare creditur, habet quiddam digerens, & præterea quidpiam non minimè refrigerans, ac reprimens, vt mixtæ ſit potẽtiæ, quemadmodum roſa, verum id non adſtringit. Merito etiam Aſter dicendus, cognomento purpureus montanus, qui in ſabuloſis, aridis, & perflatis mõtium tumulis, ac cliuis gignitur, radice nigricante, lignoſa ac dura, fibrata, foliis circa eam multis, humi repentibus, oblongis, anguſtis, in ambitu non

Vires & Temper.

Li.27. c.10.

Li.6.ſimpl.

ASTER *Purpureus montanus.*

ASTER *Atticus ſupinus, Cluſij.*

ASTER *Conyzoides, Geſneri.*

crenatis

crenatis:caulibus dodrantalibus,parum folioſis: flore in caulis vertice anthemidi cæruleæ quam eranthemum vocant,ſimili, foliolis cæruleis purpureíſve, luteum veluti oculum ſtellatim ambientibus. Hîc addendi Aſteres duo. Prior erit Conyzoides Geſneri,facie,foliis,& ſurculis dodrantalibus Conyzæ minimæ ſimilis,flore Aſteris obſoleto luteo. In pappos euaneſcente. In Anglia, Belgio, & agro Louanienſi reperitur. Alter eſt Aſter humi iacens Cluſij, radice perenni , cauliculis multis ab vna radice exeuntibus,per terram magna ex parte ſparſis, hirſutis: foliis Aſteri ſecundo Matthioli ferè ſimilibus,ſed paulò viridioribus & numeroſis. Singuli rami durum & folioſum ſuſtinent caliculum,in quo flos luteus circinatæ rotunditatis,Buphthalmi aut Chryſanthemi æmulus, quo euaneſcente caliculi illi in dura adeò & lignoſa capitula euadunt, vt vngue vix frangi poſsint, & ſemen quod in eis continetur & firmiter hæret, erui. Inuenitur quibuſdam Caſtellæ nouæ locis.

BVPHTHALMVM. CAP. XXXV.

Nomina *Forma.* Dioſc. li.3. ca.139.

BΟΥΦΘΑΛΜΟΝ Græcè, Buphthalmũ Latinè,& Oculus bouis dicitur, Arabice *Bihar*, Gallicè *Oeil de beuf.* Cauliculos profert teneros tenuéſque,folia fœniculo ſimilia,flores luteos, maiores quàm Anthemis,oculi ſpeciem referentes,vnde nomẽ traxit. Circa oppida naſcitur,& in cãpeſtribus. Eadẽ ferè Plinius tradit. Eſt & Buphthalmos ſimilis oculis, folio fœniculi,circa oppida naſcens,fruticoſa caulibus,qui & manduntur decocti. Quidã Cachlan vocãt. De vero Buphthalmo variæ ſunt recẽtiorum herbariorũ ſententiæ. Nõnulli putant herbã in pratis & agrorũ marginibus naſcẽtem, quam Bellidem maiorem diximus, Buphthalmum eſſe, quod floreſcit intus luteo,foris albis foliolis circundato, anthemidę maiore. Alij in quibus eſt Fuchſius, eam quæ Officinis Cotula non fœtida dicitur, cui, vt ſuperiori, flos totus luteus non eſt,cuiuſmodi Buphthalmo eſſe debet, ſed toto ambitu candidus. Matthiolus aliud Buphthalmum, quod legitimum eſſe cenſet, depinxit, toto flore luteo. Dalechampius ab his diuerſum ad Rhodani ripam propè foſſas marianas proueniens,radice breui, tenui, candida,capillata,caule palmum longo,tereti, gracili, ſubrubro, foliis fœniculi per ramulos, è caule prodeuntes ſparſis,flore anthemidis,prorſus luteo,media ſui parte velut exculpto & cauo, oculi figura, vnde & nomen ei poſitum. Idem videtur eſſe Chryſanthemũ Valentinum Cluſij, quod ipſemet ad Buphthalmi genera potiùs referendum cenſet,niſi quis Achillęæ ſpeciem eſſe malit. Lobellius etiã Buphthalmum tenuifolium Narbonenſe vocat. Dodonæus ſtirpem aliam pro genuino Buphthalmo proponit, cui cauliculi exeunt è radicibus,tenues,tres,aut quatuor,aut plures, pedales,vel altiores,circa quos folia virentia, tenuiter diſſecta,ſimilitudine foliorũ fœniculi, ſed multò quã illius minora, flores in ſummò cauliculorum magni, calendulæ ſatis ſimiles,colore luteo magis dilutò, ſtaminibus in medio luteis,quibus capitulũ ſuccedit ex multis ſeminibus ſimul congeſtis commiſſum:radices tenues ſunt & fibratæ, veratri nigri radicibus ſimiles. Naſcitur pleríſque Germaniæ & Bohemiæ locis incultis. Alibi hortenſis eſt.

Lib.25. c.8. Ca.52. hist. Ca.339. li.3.

BVPHTHALMVM, Matthioli.

Maio

BVPHTHALMVM verum, Dalechamp.

BVPHTHALMVM, Dodonæi.

BVPHTHALMVM Alterum, Penæ.

Maio mense aut Iunio floret. Sunt qui velint stirpem hanc veratri nigri speciem esse, nonnulli consiliginem, quidam Sesamoides, alij Elleborastrum: cui nulla harum appellationũ conuenire potest vt perspicuè docet idem Dodonæus, sed solum Buphthalmi nomen, vt ille existimat. Pena idem Buphthalmum exhibere videtur, quod ex Dalechampio hîc pictum damus. Alterum addit folio & facie Cotulæ fœtidæ, repertum secus Arantiorum lucos Olbię in Galloprouincia maritima. Caules promit flexuosos, cubitales, & duos pedes altos, quos ambiunt folia tenella Anthemidis, lætiora, Cotulæ fœtidæ paria. Flores sunt radiati, lutei Chrysanthemi aruorum, aut Calthæ sponte nascentis. Hanc etiam se reperisse, ait in agro Romano. Buphthalmi flores, auctore Dioscoride, cum cerato triti œdemata & duritias discutiunt. Aiunt si statim post exitum à balneo bibatur, bonum colorem morbo regio affectis ad tempus aliquod inducere. Breuiùs Plinius, hęc cum cera scirrhomata discutit: vbi suo more cum cera dixit pro σὺν κηρωτῇ, idest, cum cerato. Galenus, Buphthalmum, inquit, sic appellatum est à floribus, qui figura quidem boum oculis videantur adsimiles, colore autem anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò tum maiores, tum acriores, quare & vehementiùs digerunt, adeo vt & duritias sanent cerato misti.

De flo.c.62

Lib.3.c.139.

Vires & Temper.

Lib.25. c.8.

Li.6.simpl.

APHYLLANTHES. *CAP. XXXVI.*

Nomina

Li.21. c.16.

THEOPHRASTVS inter ἐπιγειόφυλλα, ideſt, plantas quæ circa radicẽ folia fundunt, recenſet ἀφύλλανθες: quo loco Gaza φυλλανθὲς legit, vertitq́; fraudiflorã, deceptus forteſſe deprauata Plinij lectione. Cum verò in omnibus ferè plantis ea ſit florum conſtructio ac figura, vt foliorum certo numero quiſq́; flos conſtet ambitum floris occupantium, & medios apices velut circumuallantium, vt in leucoijs omnibus, & aliis ferè innumeris, nunc varia figura ſtamina, fila, & id genus alia in medio extantia amplexantium, vt in voluulo, lilio, & ſimilibus, paucis id contigit, vt florem in foliola non explicatum & expanſum ſortita ſint, quod genus Aphyllanthes Græci vocauerunt, quia flores foliis careant. Aphyllanthis ſpecies tres ex Dalechampio hîc depinguntur, & deſcribuntur. Aphyllanthes primum radice conſtat breui, candida, parum fibrata, cauliculis multis, interdum cubitalibus, ſæpius humilibus, angulofis, infernè rubentibus, hirſutis, foliolis multis per caulem totum ſparſis, oblongis, anguſtis, gnaphalio vulgari ſimilibus, flore in caulis faſtigio ſingulari, cæruleo, non ex foliolis, ſed ex apicibus, ſeu ſtaminibus cæſiis, denſiùs congeſtis compacto, ſcabioſæ florem æmulante, ſapore in caulibus & foliis principio cum herba manditur, nullo, deinde

APHYLLANTHES, I.

Genera.
Forma.

APHYLLANTHES, II.

APHYLLANTHES, III.

ſubdulci

ſubdulci. In aridis & ſquallidis prouenit. Floret Iunio menſe. Hanc plantam Dodonæus tertium ſcabioſæ genus facit. Aphyllanthes ſecundum radice eſt parua, breui, candida, foliis propè radicem multis, ſaluiæ, aut betonicæ, longo pediculo nixis, parum diſſectis, caule pedali nonnunquam altiore, paucis in eo foliolis, flore in ſummo caulis vertice cæruleo, ex apicibus multis coagmentato, deorſum nutante, ſine vllis foliolis. Caulis & folia cùm franguntur lacteum ſuccum reddunt. Quidam morſus diaboli genus eſſe putant. Gignitur in pratis montoſis. Tertium radice eſt parua, fibrata, alba, foliis circa radicem multis, humi ſtratis, ex viridi nigricantibus, ſubrotundis, bellidis, in caule paucis aut nullis, caulibus duobus aut tribus pedalibus, rotundis, flore in cacumine cæruleo, aliis generibus ſupra deſcriptis ſimili, paulò latiore, corymbi forma, ſapore in tota planta amaro. Hanc Bellidem cæruleam vocat Pena, quæ à florum glomis globíſve Globularia à recentioribus nominatur, præſertim à Monſpelienſibus.

Locus.
Tempus.
Lib.1.ca.71.

ONAGRA. CAP. XXXVII.

Nomina

ONAΓPA, ὀνοθήρα, ὄνουρις Dioſcoridi, ὀνοθήρα Theophraſto, ὄναγρον, ὀνοθήρα, ὀνοθουρὶς Galeno, Latinè ſimiliter Onagra, ſiue potiùs Oenagra, & Oenothera, Oenotheris, Oenuris à vino dicta. Frutex eſt arboris ſpecie, ita deſcribēte Dioſcor. admodū magnus, folia habēs amygdalæ ſimilia, ſed latiora, & lilij foliis ſimilia, flores roſarū ſpecie, magnos, radicem albam, longam, quæ ſiccata vini odorem reddit. Naſcitur in montanis locis. Eadem Plinius tradit. Et œnothera, ſiue onuris hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat: Quæ ex Theophraſto deſcripta ſunt: ἡ δὲ τοῦ οἰνοθήρα ῥίζα, inquit, δοθεῖσα ἐν οἴνῳ πραότερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. ἔχει δὲ ὁ οἰνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδάλῃ, πλατύτερον δὲ, τὸ δὲ ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον. αὐτὸς δὲ μέγας ὡς θάμνος, ῥίζα δὲ ἐρυθρὰ καὶ μεγάλη. ὄζει δὲ ἀνανθείσης ὥσπερ οἴνου (corruptè: legendum enim ex Dioſcoride & Plinio, ὄζει δὲ ἀνανθεῖσα ὥσπερ οἴνου) φιλεῖ δὲ ὀρεινὰ χωρία. Ideſt, Gaza interprete. Contra radix œnothere data in vino mitiores hilarioreſq; mores reddit. Conſtat œnothera folio amygdalæ, verùm maiore, flore roſaceo: loca adamat mōtoſa. Omiſit Gaza, αὐτὸς δὲ μέγας. &c. Oenothera magnus eſt frutex, radice rubra & magna, quæ ſiccata vinum olet. Stirpem hanc diu & multùm quæſitam fortaſſe nondum repererunt herbarij: tamen eruditi quidam ex coniectura hanc exhibent, quæ frutex eſt prægrandis, ad hominis enim altitudinem aſſurgit, folio amygdalino, ſed latiore longioréque, ſiue ſaligno, quam ob cauſam quidam Salicariam appellarunt, caules inæqualiter diſtinguente, flore in ſummis caulibus roſaceo Dioſcoridis & Theophraſti ſententia, quorum hîc ἄνθος ἐρυθρὸν ὥσπερ ῥόδον requirit, ille ἄνθη ῥοδοειδῆ, quod de floribus expanſis intelligendum: nam initio concluſi veluti ſpicatim coaceruantur: ſemen minutulum ſiliquis includitur, lanugine obductum. Radice nititur craſſa, longa, ſurculoſa, cortice è nigro rubeſcente, intus candida. Qua ratione Theophraſtum cum Dioſcoride conciliabis, qui radicem candidam

Lib.4.c.113
Li.26. c.11.
Lib 9. hist cap.21.

ONAGRA.

describit, Theophrastus rubrã. Nascitur in montibus. Aqua in qua radix maduerit in potu data auctore Dioscoride, feras mitigat, & cicures reddit: illita quoque maligna vlcera mulcet. Adiecit Crateuas, inquit Plinius, œnotheridem, cuius aspersu è vino feritas omnium animalium mitigaretur. Et, per se œnothera efferantia sese vlcera sanat, ita θηριώδη ἕλκη Dioscoridis exponens. Huius radix, inquit Galenus, arefacta vinosum quiddam redolet. Sed & facultatis vini est maximè.

Locus. *Vires.* Lib 4.c.113. Li.24.c.17. Li.26.c.14. Li.8.simpl.

LINARIA RVBRA. CAP. XXXVIII.

Nomina Lib.25.c.9. Lib.3.c.84. *Forma.* Ibidem.

PLANTA hæc herbariorum quorumdam iudicio Therionarca est Plinij, fruticosa, foliis subuiridibus, flore roseo, at Delphinium Dioscoridis. Radicem mittit longam, subluteam, lignosam, singularem: caules multos, rubentes, ramosos: folia Linariæ, longa, angusta, candicantia, seu ex viridi pallentia, densiùs stipata, gustu acerbissima: flores violæ similes, puniceos, quatuor foliolis constantes, quæ totidem apicibus eiusdem coloris à sese dirimuntur: è medio fila extant pallida: semen paruum in siliquis longis, tenuibus, pappo plenis abditur. Eiusmodi planta cùm hæc sit, à plerisq; an Delphinium sit Græcorum non sine causa ambigitur, quod huius folia incisa non videantur, qualia Delphinij à Dioscoride describuntur. At si diligenter notas à Dioscoride memoratas expendamus, à Delphinij historia parùm distat, siue natales spectemus, siue caulium numerum & magnitudinem, siue folia ἐπεχισμένα, idest, diuisa, non per ambitum insecta, sed ex vno veluti tuberculo multa exeuntia, deinde in longum pectinatim diffissa Pinastri modo, quo vocabulo in ea notione Theophrastus vtitur, siue florem leucoij purpurascentem, siue cum siliquis semen milio proximum. Similitudinem cum Delphino quidam in foliis obseruandam censent, Delphini rostrum acutum & oblongum imitantibus: Alij foliorum colorem Delphino similem esse interpretantur, quod glauca sint eius piscis modo. Fortasse quidem absurdum non fuerit Therionarcam Plinij & Delphiniũ Dioscoridis eandem esse plantã existimare, præsertim cùm eædem vtriusq; facultates ab illis auctoribus tradantur, vt deinceps dicetur: nec alibi Delphinij mentionem Plinius faciat. Planta ista prouenit in asperis & apricis, sicut & Delphinium Dioscoridis. Plinio in Cappadocia & Mysia Therionarca Magica, (non Nostras quæ ab ea differt) nascitur. Therionarca Magica omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ vrinæ aspersu recreari auctor est Plinius. Et alio in loco, Serpentes necat, inquit, & cuicumque admota feræ torporem adfert. At cùm Therionarca dicatur, quod sit τῶν θηρίων νάρκη, hac admota non feras omnes torpescere, & serpentes necari, sed venenatas tantùm bestias, & morsu ictúve noxias, meliùs fortasse dixisset Plinius. De Delphinio verò scripsit Dioscorides, semine nihil vtilius bibi posse à scorpione percussis. Aiuntq; obiecta herba scorpiones resolui, atque ignauos torpescere: semota verò ea sese recolligere.

LINARIA Rubra.

Locus. Li.24.c.17.

Li.24.c.17. Lib.25.c.9.

HELE

HELENIVM. CAP. XXXIX.

Nomina

ΕΛΕ'ΝΙΟΝ, Latinè Helenium & Inula, Apuleio Inula Campana, Officinis Enula cāpana, Arabicè *Iasin*, siue *Rasen*, Italicè *Lella*, *Enola* & *Enoa*, Germanicè *Alant*, Gallicè *Aunee*. Ab Helenæ lacrymis Helenium dictum esse volunt, ex quibus natum fabulantur. Alij quod contra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. Alij ab Helena insula, vbi longè optimum luxuriat. Folia habet, vt describit Dioscorides verbasci angustioris folij, asperiora, oblonga: caulem quibusdā in locis non emittit: radicem subalbidam, interdum subrufam, odoratam, subacrem, vegetam, magnam, ex qua agnatæ propagines liliorum aut ari modo seruntur. Montanis vmbrosis & siccis prouenit. Vulgati codices habent ἀνίκμοις, idest, succis, alij ἐνίκμοις, idest, humectis, idq; rectiùs Hæ notæ omnes in Inulam vulgatam prorsus competunt, nisi quod folia ille comparat verbasco στενοφύλλῳ, nostræ autem Inulæ folia non solùm sunt verbasci στενοφύλλου, sed etiā πλατυφύλλου multò latiora, vt hoc loco Græcus codex mendosus sit, & non solùm hoc, sed aliis etiam huius capitis locis, teste Marcello Florentino, affirmante se habuisse vetustissimum & probatissimum Dioscoridis codicem, in quo multò plura legebantur, quàm in cæteris omnibus Græcis exemplaribus. Quod igitur de floribus & aliis partibus illic deesse, hîc ampliore delineatione suppleri sic potest. Helenium folia profert grandia, lata, verbasci latifolij latiora, longiora, hirsuta, in acutum desinentia, dorso prominente: caulem inter hæc, duos, tres, interdum quatuor cubitos procerum crassum, hirsutum: in summo florem luteū, siue aureū, stellatum Chrysanthemi modo, sed maiorem: semen verbasculo simile, tactu pruritum faciens: radicem vegetam, grandem, tortuosam, exteriùs nigricantem, interiùs candicantem, sapore amaro, subacri, ex qua agnatæ propagines seruntur. Sicca multò acriore est odore & sapore, magísque aromatico, quàm cùm recens adhuc est. Loca amat vliginosa, in montibus etiam vmbrosis nascitur, & in siluis. Iunio & Iulio mensibus floret, Augusto semen maturescit. Potum radicis decoctum, auctore Dioscoride, menses & vrinas ciet. Ipsa in eclegmate ex melle prodest tussi, orthophnœæ, ruptis, conuulsis, inflationibus, & serpentū morsibus. In summa excalfacit. Folia eius ex vino cocta vtiliter ischiadicis illinūtur: radix & stomacho vtilis est in passo condita. Trita potáque ad cruentas excreationes efficax est. Plinius non vno loco Inulæ meminit. Breuior his est, sed terosior, amariorq; Inula per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus mixtis saluberrima. Et mox illustrata maximè Iuliæ Augustæ quotidiano cibo. Superuacuum eius semen: quoniam oculis ex radice eius excisis, vt arundo seritur. Et Inula quoque à ieiunis commanducata dentes confirmat, si, vt eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis verò decoctæ succus tineas pellit: siccatæ autē in vmbra farina tussi, & conuulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit: folia ex vino lumborū dolori illinuntur. Galenus de eadem

Forma. Lib.1. c.27.

Locus. *Tempus.* Lib.1. c.27. *Vires & Temper.* Lib.19. c.5. Lib.20. c.5. Li.6.simpl.

HELENIVM, Matth.

ita ſcripſit, Helenij radix maximè vtilis eſt, nõ primo ſtatim occurſu excalfaciẽs, ac proinde non dicenda calida & ſicca exquiſitè, ceu piper tum atrum, tum candidum, ſed cum recrementitio humore. Quapropter eclegmatis, quæ faciunt ad educendos ex thorace & pulmone craſſos lentoſq; humores idoneè commiſcetur. Rubrificant quoque ea partes frigidis ac diuturnis vexatas affectibus, cuiuſmodi ſunt iſchiades, & exiguæ aſſiduæq; articulorum procidentiæ ac luxationes. Hæc Galenus. Vinũ quod ex Helenij radicibus paſsim in Germania paratur, frequenter in potu ſumptum, mirificè viſum acuit. Aridæ radicis farina denarij pondere diebus aliquot ex vino vetere hauſta ſpleniticos iuuat, Helenij radicũ ſuccus cum pari hyſſopi ſucci pondere, & aquæ ſtillatitiæ tuſsilaginis triplicato pondere, ſacchariquе quantũ ſat fuerit, ad mellis ſpiſsitudinem decoctus, magnopere aſthmaticos iuuat, ſi frequẽter vtantur. Sicca radix foris vtilis eſt, ſin intro ſumas humente adhuc, atque recenti vtendũ, præſertim in pulmonis chronicis affectibus.

Matth. in ca.27.li.1.

HELENIVM Minus, Dioſcorid.

Li.1.ca.128.

Forma.

Aliud à ſuperiore Helenij genus in Ægypto gigni Crateuas tradit, auctore Dioſcoride, quod plantæ hîc depictæ aptiùs competere quàm vlli alij quidã exiſtimant. Eſt enim radice palmum longa, ſupernè craſſa, infernè gracili, multis fibris capillata, lignoſa, cortice nigro ſubrubente, intus pallida, cauliculis plurimis, rotundis, humi quaquauerſum fuſis, ſerpilli modo, cubitalibus, foliis lentis ſerpilli, ſed maioribus, longioribus, amplioribus, circa ramulos crebris, nonnihil villoſis, flore violæ aureo, quinque foliolis conſtante, multis in medio filis extantibus, pallidis, antequam dehiſcat corticoſo loculo abdito.

Locus.

In aridis agris, lapidoſis & ſabuloſis naſcitur. Ab hoc Helenio ſecundo quod deſcripſimus Helenium Theophraſti φρυγανῶδες vt odoratum multùm differt, quod Marum noſtrum quidam eſſe putant, vulgò *Maſtich.*

HELIANTHE. *CAP. XL.*

Li.24.c.17.

Nomina

HELIANTHEN Plinius inter magicas recenſet. Helianthen, inquit, vocat in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta addito croco & palmeo vino perungi Magos & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideo eandem Heliocallidam nominari. Ex qua breui declaratione iudicare difficilè eſt quænam hodie ſit hæc planta. Pleríque tamen Helianthen ſiue Helianthemon, id eſt, Solis florem eſſe putant, eam quæ hîc picta eſt,

Forma.

interdum humi repens, interdum erecta, ſi pedamenta quibus fulciatur nacta fuerit: cauliculis numeroſis, tenuibus & gracilibus: foliis oblongis, carnoſis, hyſſopi hortenſis ferè aut ledi, ſed breuioribus, leuiter hirſutis, quibus lentus ineſt ſuccus. Flores in cacumine exeunt exigui, veluti paruulæ quædam roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine floribus Argentinæ ſiue Potentillę dictæ, in vna candidi, in altera lutei: radices tenues, lignoſæ rufeſcentes.

Locus.

Lib.6. hiſt. ca.12.

Naſcitur in aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quã montanis locis. Æeſtiuis menſibus floret. Dodonæus & Tragus

Hyſſopum

HELIANTHEMVM, siue flos Solis: Hyssopus nemorensis, Dod.

HELIANTHES Species Penæ.

Hyssopum nemorensem vocant, Germanicè **Heyden ysop**, & **Feld ysop**, pleriq; Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Cordus & pleriq;, vt diximus, Helianthemum & Solis florem appellant. Clusius Cisti humilis nomine depinxisse videtur. Dodonæus quoque in florum historia ad Cisti ledi genus refert. Monspelij etiam Cisti parui speciem fecerunt. Quidam Chrysocomem, eam, scilicet, in cuius floribus luteus, siue aureus color relucet: cui tamen Chrysocomes historia parùm competit. Alij Helenium secundũ Crateuæ. Matthiolus plantam eandem Solis florem à recentioribus appellatam, quæ folium habet oblongum hyssopi ferè modo, surculos multos, tenues, lignosos, florem pentaphylli, sed maiorem, aureo colore, radicem lignosam, rufescentem, gustu adstringentem, à quibusdam pro Panace Chironio censeri refert. Sed cùm Panaci Chironio Dioscorides tribuerit folia amaraco similia, radicem gustu acrem, illorum sententiæ non subscribit. Florem itaque Solis in Symphytorum genere esse censet: quoniam facilè vulnera glutinat, & sanguinem manantem sistit: oris & pudendorum vlcera sanat: in vino decocta, si eo vlcera abluantur. Datur potui ad cruenta sputa, & ad dysenteriam vnà cum radicibus contritus: præterea ad mensium abundantiã. In summa vbi agglutinare, cohibere, & roborare opus sit, ea omnia perinde præstat, ac cætera Symphytorum genera, Matthiolo auctore. Aliam Heliantheses speciem raram pingendam curauit Pena, ex iugis arduis mõtis D. Bonauenturæ, non procul Aquissextiis erutam, radice lignosa, paulùm inflexa, supernè & infernè nodosa, è qua emergunt, viticulæ palmares, iunceæ, rectæ, flexiles, albidæ, foliolis lentis aut coluteæ scorpioidis, ex glauco virẽtibus ab imo summo tenus stipatæ, floribus aureis & caliculis Heliantheses supra descriptæ: semine item non dispari, pusillo, Cisti ledi, amaro gustu.

Lib. 1. c. 73.

Li 1 stirp. Hispa. c. 35.

Cap. 50. li 3.

Vires.

ASPERVLA Dodon. CAP. XLI.

Nomina

TVM florum venustate, tum grato totius plantæ colore inter coronarias hæc meritò recensenda, quæ Latinis Asperula, tamen non nisi semine aliquantum aspera, & Aspergula, & Spergula odorata, & Herba stellaris, Gallis *Muguet*, Germanis *Hertzfreydt*. Quorumdam iudicio Alysson Plinij ab Erythodano foliis tantùm differens & minoribus ramis: ab Alysso Galeni, lib. 2. de Antid. etiam distans, quod est Marrubio simile, asperius, spinosius circũ globulos: floris colore ad cyaneum vergente.

Forma.

Cauliculos multos edit quadratos, geniculatos: circa singula genicula septena vel octona folia, stellatim radiata, aparinæ, latiora, magísque virentia, non aspera. In summis caulibus flores candicant, odore suaui, vt & tota planta: semen rotundum & nonnihil asperum.

Locus.

Raro alibi quàm in hortis, vbi odoris commendatione colitur: alioqui locis opacis gaudet, & parietinis vdis.

Tempus.

Maio mense floret, odoréque tunc est præstantiore.

Vires & Temper.

Caloris & siccitatis particeps est, gallio facultatibus proxima. Vulnera cicatrice obducere aiunt, & vino iniectum cor recreare, & iecur malè affectum roborare. Cærulea in Flandriæ hortis, teste Lobellio, interdum in agris visitur, sed inodora, foliis hirsutis Aspergulæ. Semen item & flores non dissimiles, sed cærulei summis stellatim digestis foliolis procumbunt: radice rubente, tenui & oblonga Perperàm Alysson Galeni.

ASPERVLA Cærulea, Lob.

AMARANTHVS PVRPVREVS. CAP. XLII.

FLOS eximiæ venustatis, & non solùm recens, sed & exsiccatus diutiùs purpureum & flammeum colorem conseruans, ideo ad corollas etiam hyeme conficiendas aptissimus, huic herbæ nomen Amaranthi dedit, quod non marcescat, herbariis quibusdam nostræ ætatis, ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, flos amoris vocatur, à Germanis hanc appellationẽ vsurpantibus, *Flor amor*, aliàs *Samatblum*, Gallis *Passeuelours*, indicantibus eo nomine, inquit Ruellius, sericum coccineum, quod Carmesinum nuncupant, cum quo de coloris principatu certat, superari: Italis *Fior veluto*.

Li. 2. c. 120.

Forma.

Caule est cubitali, altiore, striato, prope radicem rubescente, læui, ramoso: circa quem folia oblonga, lata, acuminata, mollia, glabra, virentia, aut in virore nonnihil rubentia, inter quæ secus ramulos pro floribus exeunt spicæ aspectu gratissimæ, sed inodoræ, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holo serico

AMARANTHVS *Purpureus, Matth.*

serico villoso micat, referentes, ac quodammodo coloris gratia superantes, attritu simili ferè colore succum reddentes, quę decerptæ diutiùs pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes, vnde & nomen inuenit. Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multùm splendens. Radices breues sunt & fibratæ. Docti herbarij censent hunc esse amaranthum Plinij sic scribentis. Amarantho non dubiè vincimur. Est autem spica purpurea veriùs quàm flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit Augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asseruatur, mirúmque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat. Hæc Plinius. Est hæc planta Trago Circæa, Lophlox siue flamma Theophra. Anguillaræ. Lobellius alium pinxit Amaranthum simplici spicata panicula, ab imo ad summum vsque singulis spicatis floribus coccineis, saturatè punicantibus luxuriat, omnia superiori non dissimilia, sed folia angustiora, exiliora. Item alium holosericeis, sanguineis, reticulatis floribus, hilariore aspectu. Is eximię venustatis & rarior in hortis Italicis colitur, vbere florum prouentu, eorum summis in arcum curuatis, colore rubro, vegeto, & planè cruento: semine copioso.

Lib. 21. c. 8.

AMARANTHVS *Angustifolius, Lobellij.*

AMARANTHVS *Holosericeus, Lobellij.*

Locus. A mulierculis magna diligentia in hortis & fictilibus colitur, non solùm ad serta & coronas factitandas, sed etiam ad matricis renúmque profluuia sanguinea, vlceráque sanie manantia. Aiunt enim recentiores facultate frigida siccáque esse, quare florem eius epotum cœliacis & dysentericis prodesse, mensium abundantiam cohibere, & albas vteri fluxiones. Præterea cruenta expuentes iuuare, præsertim cùm in pectore aut pulmone vas aliquod ruptum fuerit, nec id sine ratione: nam Amaranti omnes, auctore Lobellio, refrigerant, adstringunt & siccant.

Matth. in c. 52. lib. 4.

FRAXINELLA. *CAP. XLIII.*

Nomina. *Forma.* FLores quoque speciosi & suauisimè redolentes, imò totius plantæ pulchritudo hanc nobilitarũt, nec à Græcis, nec ab Arabibus fortasse cognitam, quæ à foliorum Fraxini similitudine Fraxinella dicta est à recentioribus, à nonnullis pumila fraxinus, ab aliis Dictamnum album. Caulem edit sesquicubitalem & bicubitalem, rotundum, asperum, folia Fraxini, in caulis cacumine flores citrei mali non absimiles, odore cum quadam graueolẽtia iucundo, in purpura albicãtes, vt in malua, è quorum medio staminula quædam pendula porriguntur, radicibus nititur multiplicibus, albicãtibus, mutuo amplexu hærentibus, minimum digitum crasis. Singulos flores delapsos quaternæ aut quinæ excipiunt siliquæ scabro exteriùs cortice, tactu viscidæ, grauis odoris, ferè hircini, in quibus semen nigrum, læue, pellucidum. Nascitur in collibus cliuosis & saxosis. Iunio & Iulio mensibus floret. Pena Tragium prius à Dioscor. descriptum lentisci facie, huic planè quadrare asseuerat, cum magnis rationibus, frustra dissentiente, vt is putat, Matthiolo. Cæterùm videtur repugnare quod lacteũ succum non mittit, id quod historia Dioscoridis postulat. Huius radicibus non temerè vsi sunt practici, eodem Matthiolo auctore. Attenuant enim, aperiunt, prouocant, abstergunt. Adduntur vtiliter antidotis quæ ad venena & venenatorũ animalium ictus parantur, necãt interaneorum vermes drachmæ pondere haustæ. Dantur contra frigidos vteri morbos, menses, secundas, & mortuum fœtum educunt, tum suppositæ aut cum pulegio suffitæ, tum ex vino meraco potæ drachmarum duarum pondere. Valent ad alui tormina, & ad renum calculos eiiciẽdos eodem pondere. Miscentur commodè potionibus internorum vulnerum, & foris admotæ vi epispastica præditæ sunt. Quidam iisdem vsi sunt ad morbum hispanicum drachmam quotidie præbentes ex Gaiaci decocto, non sine magno ægrotantium commodo. Datur quoque comitialibus, & in aliis frigidis cerebri affectibus. Præstant contra pestilentiæ contagia, quocũnque modo sumantur. Siliquæ & flores tactu pruritum excitant, & in calidioribus regionibus cutem vlcerant.

FRAXINELLA, Seu Dictamnum album.

Locus. Tempus. *Lib. 4. c. 44 Dod. lib. 3. cap. 21. Pena fol. 410.* *In cap. 44. lib. 4.* *In cap. 33. lib. 3.* *Vires.*

CHRY

CHRYSANTHEMVM *Matthioli.* CAP. XLIIII.

CVM multæ sint plantæ aureis floribus decoræ, ideò Chrysanthemi appellatione dignæ, difficilè admodum iudicatu est, quænam planta verum Dioscoridis Chrysanthemum referat, præsertim quum quæ Dioscorides capite de Chrysanthemo refert, eadem omnia capite de buphthalmo tradiderit. Prætereà Plinius Chrysanthemi seorsum non meminit, nisi quod elichrysum quibusdã Chrysanthemum vocari dixit. Nec Galenus, nec Aegineta quasi Chrysanthemum foret buphthalmũ, aut nominetenus distarent, vspiam Chrysanthemi meminerunt, sed buphthalmum iisdem quibus Dioscorides verbis posteritati mandarunt, penéque persuaserunt commentitium vel spurium caput de Chrysanthemo esse, vel cuiuspiam librarij industria nominis & ordinis quadam consecutione illecti, illuc inter chrysogonum, chrysocomẽ, heliochrysum & ageratum apud Dioscoridem adscitum, eodemq; penè orationis filo & viribus quibus buphthalmum. At id negat Matthiolus, & discrimen inter buphthalmum & Chrysanthemum, & particulares vtriúsque notas has ostendit. Primùm inquit, folia buphthalmi sunt fœniculo similia, quæ planè capillacea sunt, Chrysanthemo verò tenera, multifida, minutimq; per ambitum laciniata. Deinde Chrysanthemi caules in cibis manduntur cæterorum olerum modo, quod de buphthalmo scribens ille omisit. Ad hæc flores buphthalmi anthemidis floribus comparauit, Chrysanthemi verò luteos, & vehementer splendentes esse dixit. Iam verò buphthalmi flores cum cerato triti tumores duritiásque discutere tradidit in vniuersum, Chrysanthemi verò flores steatomata discutere priuatim dixit. Cum igitur hæc sint plantarum discrimina caput de Chrysanthemo hoc pacto legendum censet Matthiolus. Chrysanthemũ herba est tenera, fruticosa, læues proferens caules, & folia multifida, flores luteos, admodum splendentes. Eius caules manduntur olerum modo, flores cum cerato triti steatomata discutere produntur. Cui descriptioni nulla prorsus reclamat notã inquit ille, huius plantæ quã legitimum Chrysanthemum esse censet, quod frequentissimũ prouenit in Senensi agro, prætereà in Bohemia, Morauia, & Austria, idq; in campis cuius foliis, infima plebecula in Hetruria pro olere vescitur. Eandem Chrysanthemi segetum nomine pinxit Lobellius. Dodonæus

Lib.4.c.53.

Lib.3.c.149

Pena fol. 345.

In Cap. 53. lib.4.

CHRYSANTHEMVM, *Matthioli.*

CHRYSANTHEMVM, *Miconi.*

Nomina næus etiam Chryſanthemum vocat. Alterum Chryſanthemi genus vocat Myconus hîc depictum, à ſapore, odore, figura florum, & naturalibus iiſdem cum Matthioli Chryſanthemo. Caſtellani apud quos frequens naſcitur. Giralda nominant, *Forma.* fruticoſa eſt herba, multos ex radicibus proferens caules, cubitales, rubeſcentes, ſolidos, lineis per longitudinem ceu ſtriis diſtinctos, ſurculoſos, in quibus folia longa, lata, digiti amplitudine, neruoſa per ambitum ſerrata. In caulium ſummitatibus viſuntur flores in ambitu lutei, pulchri, tam interna quàm externa parte Chryſanthemi ſuperioris floribus ſimiles: Radices ſubſunt candidæ lignoſæ, multis capi- *Locus.* lamentis fibratæ, per ſumma terræ ſparſæ. In pratis & campeſtribus paſsim prouenit. Floret Maio & Aprili. Sapor idem qui Chryſanthemi.

CHRYSANTHEMVM PERVNIANVM. CAP. XLV.

Nomina *Locus.* PLANTAS omnes aureo flore ornatas tum pulchritudine, tũ magnitudine ſuperat planta, quæ (Chryſanthemum Perunianum nominatur, quod in Peru aliiſq; quibuſdam Americæ prouinciis repertum fuiſſe dicatur, & inde ad nos delatum:) planta maxima dicitur ab aliis Solis flos, Sol Indianus, Luſitanis Gigante. Eſt enim procera admodum ſtirps, vt quæ in Hiſpania vſque ad viginti quatuor pedes adoleſcat. Qualem autem vidi

CHRYSANTHEMVM Perunianum, ſiue Planta maxima.

SOLIS FLOS Minor, Lobell.

Forma. Lugduni in horto Rouillij, talem hîc deſcribo. Ad duodecim fere pedes accreuit, caule recto, rotũdo, valde craſſo, nodis multis referto, ex quibus pediculi enaſcuntur, præſertim à medio caule vſq; ad ſummum, digitum craſsi, pedem longi, ſuſtinentes folia in exortu pedem lata, pedem & dimidium longa, acuminata, aſpera, ſupernè ex atro virentia, infernè pallida. Caulis ſummitas in rotundum & tuberoſum capitulum deſinit, quod gliſcente flore in ſcamas multas, denſiùs congeſtas, veluti in cinara craſſas, ex nigro virentes, valde acuminatas ſed non pungentes dehiſcit,

dehiſcit, quæ florem circumplectuntur ex innumeris foliis denſiùs ſtipatum, longis, craſsis, acuminatis Lilij purpurei maioris quodammodo ſimilibus, ſed maioribus, & auri luteo colore ſplendentibus: quæ prorſus aperta & expanſa diſcum, ſiue orbem oſtentant pedem latum, initio luteum, deinde rufeſcentem. Totus flos deorſum valde nutat. Eſt & flos Solis alter minor, caule alis brachiato, foliis ſimilibus, & florem minorem foliis in ſtellæ morem cingentibus

POLYANTHEMVM. CAP. XLVI.

Nomina

Πολυάνθεμον, & Latinè Polyanthemum à nonnullis batrachium dicitur, id eſt, ranunculus, quod ranunculo perſimilis ſit, Gallis *Baßinet*, Germanis *Schmaltzblum*. Duûm eſt generum, ſimplex, & multiplex. Hoc caules habet graciles, folia nigricantia, inciſa, ranunculi, tamen latiora, flores denſos & duplices, auri obryzi colore nitentes, ob quam floris gratiam in coronariarum herbarum numerum aſcita fuit: radicem multum fibratam. Denique ranunculum aureum prorſus referret, ſi folia nigris maculis ſignata haberet, & ſi ranũculi modo linguam vreret. In campeſtribus herbidis creſcit, in hortis etiam colitur. Aprili

Forma.

Temper.

POLYANTHEMVM *Multiplex, Dodon.*

POLYANTHEMVM *Simplex, Dodon. Chryſanthemum, Fuch.*

menſe floret, ac deinde tota ferè æſtate. Polyanthemum ſimplex caules habet graciles, nudos, folia nigricantia, inciſa, ranunculi non multum diſsimilia, latiora tamen, nec tam altè inciſa, flores auri colore nitent, ranunculi aurei floribus prorſus ſimiles: radix eſt fibrata. Calida ſiccáque eſt facultate, non tamen æquè ac ranunculus. Dodonæus Plinij Polyanthemum eſſe putat, de quo hæc ſcribit. Polyanthemum, quam quidam batrachium appellant, cauſtica vi exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eadémque vitiligines concorporat. Dodonæus tamen ſcribit plantam iſtam batrachij modo linguam non vrere.

Temper.

Lib.3.c.74.

Lib.27.c.12

CHRY

CHRYSAEA. CAP. XLVII.

CHRYSAEAM hanc vocant Herbarij ob floris aureum splẽdorem. Nascitur in montium pratis, radice subnigra, fibris multis capillata, caulibus multis, cubitalibus, geniculatis: foliis Solani, longioribus, acuminatis, per ambitum laciniatis, per interualla ex caule erumpentibus, ex quorum sinu surculi vel florem sustinentes, vel foliis vestiti prodeunt: flore medio quodam ex albo velut tuberculo candicante, cætera prorsus aureo, sex foliis constante, quorum primum corniculo simile est: huic subiecta sunt duo alarum modo expansa, quibus & alia duo minora, rotundioráve subsunt: sextum violæ foliis simile oppositum corniculo ex aduerso marginem claudit, elegantissima certè & admiranda peculiaríque structura. Hæc Dalechampius

FLOS COCCINEVS. CAP. XLVIII.

IN HORTIS seritur planta hæc voluptatis tantùm causa. Radice assurgit breui, gracili, tenuibus fibris capillata: caule singulari, propemodum cubitali, foliis paucis ex interuallo per. caulem dispositis, neruosis, alarum modo caulem amplectentibus, propè ipsum latioribus,, paulatim in acutum finientibus, nullo pediculo subuectis, sed cauli adhærescentibus perfoliatæ modo, gustu amaris: flore in summo caule densiùs congesto, quinque foliolis bifidis constante, qui cocci splendore rutilat: quam ob causam florem Coccineum vocauerunt: semine minutulo, nigro, splendente, vasculis ocimoidis instar concluso, floris venustas ad herbam alendam olitores inuitauit.